Tupã Je’ẽha

Kaapor New Testament

Contents

MATÉU 1
MAK 64
RUK 100
JUÃ 165
AT 210
HOM 264
1 KORIN 294
2 KORIN 322
NGARA 341
ESE 352
SIRI 362
KORO 369
1 TESARON 376
2 TESARON 382
1 TIMO 385
2 TIMO 393
TIT 399
SIREMÕ 403
EMBERÉU 405
TIAN 427
1 PETU 435
2 PETU 443
1 JUÃ 448
2 JUÃ 455
3 JUÃ 456
JUN 457
APOKARIP 460

Tupã Je'ẽha

New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

Language: Kaapor

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http:// creativecommons.org/ licenses/ by-nc-nd/ 3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaapor

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

ISBN 978-1-5313-0679-3

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016
b46cc831-baa9-5b98-bd3d-1fb9f0357a11

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

Jesu rehe har Matéu mupinim

Matéu kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har Matéu mupinim.

Jesu Kirisutu ramũi ta ke
(Ruk 3.23-28)

1 Ko Jesu Kirisutu ramũi ta rer ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Matéu. Kome'ẽ paper ihẽ amupinim aĩ. ("Kirisutu" aja ihẽ apandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja amujekwa.) Jesu riki Ndawi rainõ ke a'e. (Aja rahã, Ndawi aja kapitã keruhũ a'e tĩ.) Ndawi Amarã rainõ. Kuja riki Jesu ramũi ta rer.

2 Amarã Isak ru. Isak Jako ru. Jako Junda ru. Imu ta heta. Jako ame'ẽ ta pái tĩ.
3 Junda Per ru. Sera ru a'e tĩ. Junda rakehar Tam. Per Erõ ru. Erõ Aran ru.
4 Aran Amina ru. Amina Nasõ ru. Nasõ Samõ ru.
5 Samõ Mboa ru. Hambe Samõ rakehar. Mboa Ombe ru. Mboa rakehar Hut. Ombe Jese ru.
6 Jese Ndawi ru. Ndawi kapitã keruhũ tĩ.
Ndawi Saromã ru. Saromã mãi Uri ambyr rakehar.

Amarã rainõ hetaha ke jande jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Ndawi rehe mangaha uhyk.

7 Saromã Homoã ru. Homoã Ambi ru. Ambi Asa ru.
8 Asa Josapa ru. Josapa Jorã ru. Jorã Usi ru.
9 Usi Jotã ru. Jotã Aka ru. Aka Eseki ru.
10 Eseki Manase ru. Manase Amon ru. Amon Josi ru.
11 Josi Jekoni ru. Imu ta ru tĩ.

Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke kapitã keruhũ raho. Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ raho. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar.

A'erehe Ndawi rainõ ta hetaha jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jekoni rehe uhyk. Arahã Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ raho.

12 Mambiro ok ta rehe jundéu awa ta ixo rahã, Jekoni ra'yr u'ar.
A'e Sarati ru. Sarati Soromambe ru.
13 Soromambe Ambiu ru. Ambiu Eriakĩ ru. Eriakĩ Asor ru.
14 Asor Sando ru. Sando Akĩ ru. Akĩ Eriu ru.
15 Eriu Erea ru. Erea Matã ru. Matã Jako ru.
16 Pe, Jako Jose ru. Jose Mari ke pyhyk. Mari pusu ngi Jesu u'ar. Jesu mokõi her. "Kirisutu" amõ her tĩ. ("Kirisutu" aja ihẽ apandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ta harõ katu hũ ixo ame'ẽ ke a'e.)

17 Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ixo. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar. Hainõ ta hetaha jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jesu rehe mangaha uhyk.

Jesu Kirisutu u'ariha rehe har
(Ruk 2.1-7)

18 Jesu Kirisutu u'ariha kuja riki. Mari Jesu mãi wan ta. "Mari ke ihẽ apyhyk ta" aja Jose pandu katu. Pe, pyhyk ym rahã we, Mari pusu pe imembyr ihĩ, aja a'e ukwa. Tupã'ãma'e pyrãtãha ihĩ ehe. A'erehe ipusu pe imembyr ihĩ. (Awa ke mujã ym.) 19 "Mã! Imembyr" aja Jose ukwa rahã, Mari ke hijar ta tipe. Anĩ. Mari ke muhuxĩ tar ym. Ma'e katu ame'ẽ ke aja te'eha a'e ma'ema'e ixo ame'ẽ ke a'e. A'erehe Mari ke a'e muhuxĩ tar ym. A'erehe amõ ta ukwa ym ha rupi Mari pe a'e pandu ta: "Nde ke ihẽ apyhyk ym ta apo 'y" aja. Aja a'e ukwa. 20 Aja a'e ukwa ukwa ou rahã, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr ehe. Ixeraiha pe a'e mujekwa ipe:

—Jose! Nde riki Ndawi rainõ. Mari pyhykiha ngi ekyje ym. Mari ke epyhyk katu. Tupã'ãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, a'erehe Mari imembyr namõ ixo. 21 Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ta. "Jesu" aja her emoĩ ehe. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Jesu muhepy ta. A'erehe jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta — aja Jose pe.

22-23 Upa aja rahã, ymanihar panduha ke uhyk. Yman Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja a'eta mupinim:
"Kũjã ixo te'e ame'ẽ ke imembyr namõ ixo. Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ke.
'Emanue' aja her moĩ ta ehe." ["Emanue" aja pandu rahã: "Jande namõ Tupã ixo" aja ngã ukwa katu.]

24 Pe, Jose upak rahã, Tupã je'ẽha rahoha mujekwa ame'ẽ ke a'e ma'e. Mari ke pyhyk 'y. 25 Imembyr u'ar ym rahã we, Jose pyta

ym te ehe. Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr riki. “Jesu” aja her ke Jose moĩ ehe.

2

*Warahy uhemiha koty ngi uwyr ame'*ẽ ta rehe har

1 Merẽ ok ta pe Jesu u'ar. Jundéi ywy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Arahã Ero jundéu awa tama'e kapitã. Arahã amõ awa sawa'e ta Jerusarẽ ok ta pe uhyk uwyr. (Jundéu awa ym ame'ẽ ta ke a'eta.) Warahy uhemiha koty ngi uhyk uwyr. Jahy rata ta rehe har ukwa katu ame'ẽ ta ke a'eta. Usak usak hũ jahy rata ta rehe tĩ. 2 Pe, a'eta pandu:

—My riki u'ar ame'ẽ ke my? A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ wan ta. Warahy uhemiha koty jande jaxo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe jasak. (A'erehe amõ kapitã keruhũ u'ar ta aja jakwa.) A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ ta jajur ehe — aja Ero ta pe pandu.

3 Ame'ẽ ke rehe Ero hendu rahã: “Mã! Katu ym ihẽ pe” aja jupandu jupe. Inamõ ixo ame'ẽ ta kapitã ta aja tĩ. “Katu ym” aja pandu pandu a'eta jupe. (Amõ kapitã keruhũ wan ta ame'ẽ ke jumai ta a'eta namõ, aja Ero ta ukwaha naĩ.) A'erehe: “Mã! Katu ym” aja pandu pandu a'eta jupe. 4 Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Ero mujy'ar. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. A'e pandu:

—My riki Kirisutu u'ar ta my? Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja pandu. (“Mu'am ame'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

5 —Merẽ ok ta pe u'ar ta, Jundéi ywy pe. Kuja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim:
6 “Merẽ ok ta riki Jundéi ywy rehe ihĩ.
Ame'ẽ ok ta ngi kapitã keruhũ uwyr ta.
A'erehe ame'ẽ ok ta ke upa ngã ukwa katu.
Ame'ẽ kapitã keruhũ jundéu awa tama'e ke.
A'e riki ma'e Tupã putar my, ame'ẽ ke
a'e mujekwa ta. Jundéu awa ta pe
mujekwa ta” aja Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ta mupinim — aja pa'ihu ta
pandu Ero pe.

7 Warahy uhemiha koty ngi uhyk ame'ẽ ta ke Ero mujy'ar. A'eta jõ mujy'ar. Pe, a'eta namõ Ero pandu pandu. Arahã kuja ukwa. Jahy rata keruhũ uhem, ame'ẽ ngi myja hetaha jahy kanim apo my, ame'ẽ ke ukwa. 8 Upa ukwa rahã, Merẽ ok ta pe a'eta ke Ero mondo. Kuja ame'ẽ ta pe pandu:

—Kurumĩ ra'yr ke pekekar katu peho. Pemahem rahã, ihẽ pe pepandu pejur. Aja rahã, ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ moĩ katu ta ehe tĩ — aja Ero pandu naĩ.

9-10 Pe, a'eta oho. Oho ixo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Warahy uhemiha koty ixo rahã, usak. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe hury katu hũ ixo. Hundutar koty ame'ẽ jahy rata weraha keruhũ wata oho ixo. Pe, kurumĩ ra'yr ixo. Ame'ẽ ok 'ar pe jahy rata weraha pyta, ywa rehe. 11 Hok pe a'eta ixe oho. Kurumĩ ra'yr rehe a'eta usak. Imãi namõ ixo, Mari namõ. Pe, a'eta pynarãi pe a'eta wapyk uĩ. Aja kurumĩ ra'yr rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ ipe. Ko, itatawa ke. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Amõ pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Her mi. 12 Pe, a'eta ukwer rahã, a'eta ixerai riki. Ame'ẽ pe Tupã mujekwa:

—Ero pe pepandu ym peho — aja mujekwa.

A'erehe amõ awa rape rupi hekoha pe jywyr oho.

Eji ywy pe Jose ta tyryk oho

13 Sawa'e ta ukwa katu te ame'ẽ ta upa jywyr oho rahã, Jose pe Tupã je'ẽha rahoha mujekwa. Ixeraiha pe mujekwa:

—Epu'am. Kurumĩ ra'yr ke epyhyk. Eji ywy pe ekanim eho, imãi namõ. Ero riki kurumĩ ra'yr ke kekar ta. Mahem rahã, jukwa ta, a'erehe pahar ejan eho sengi. Eji ywy pe epyta we rĩ. Ihẽ amujekwa rahã jõ ejywyr — aja ipe.

14 Pe, pahar Jose pu'am. Kurumĩ ra'yr ke pyhyk. Pe, ame'ẽ pytun rahã, Eji ywy pe oho, ta'yn mãi namõ, Mari namõ. 15 A'ep a'eta pyta. Jundéi ywy rehe Ero ixo rahã, a'eta jywyr ym. Ero manõ rahã, jywyr. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ mupinim, aja uhyk. Kuja.
“ ‘Ihẽ ra'yr Eji ywy ngi ihẽ amujywyr’ aja
Tupã pandu” aja amõ mupinim.

Ta'yn ta ke Ero jukwa

16 Warahy uhemiha koty ngi uwyr ame'ẽ ta Ero koty jywyr ym oho. “Mã! Ihẽ pe te'e” aja Ero ukwa. A'erehe parahy riki. Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Pahar Merẽ ok ta pe peho. Upa katu te kurumĩ ra'yr ta ke pejukwa. Mokõi warahy

'ar ame'ẽ ta ke pejukwa. Upa mokõi warahy
'ar wyr koty ame'ẽ ta ke pejukwa tĩ. Merẽ
ok ta rake rupi ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Pejukwa
tĩ — aja Ero pandu.

Aja riki warahy uhemiha koty ngi uwyr
ame'ẽ ta mujekwa ipe. Jahy rata weraha
keruhũ uhem rahã, mokõi warahy 'ar aha
oho. A'erehe: "Kurumĩ ra'yr ta mokõi
warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa" aja Ero
pandu. (Jesu ke Ero jukwa ta tipe. A'erehe
upa kurumĩ ra'yr ta ke Ero jukwa.) [17] Aja
rahã, yman Jeremi pandu ame'ẽ ke uhyk.
A'e pandu:

[18] "Hama ok ta pe jixi'uha rehe amõ hendu.
Imembyr ta manõ, a'erehe Hakéu jixi'u.
Marã ka ym muputu'uha" aja riki.

("Hama ok ta" aja pandu rahã: "Merẽ ok
ta" aja ngã ukwa. "Hakéu" aja pandu rahã:
"Ame'ẽ ok ta pe har kũjã ta" aja ngã ukwa
tĩ.)

Eji ywy ngi Jose ta jywyr

[19] Ero manõ rahã, Eji ywy pe Jose ixo we
rĩ. Pe, Tupã je'ẽha rahoha mujekwa ipe.
Ixeraiha pe mujekwa ipe.

[20] —Kurumĩ ra'yr ke jukwa tar katu ame'ẽ
ta upa manõ. A'erehe jundéu awa tama'e
ywy pe ejywyr eho. Kurumĩ ra'yr ke eraho,
imãi namõ. Pejywyr peho — aja Tupã je'ẽha
rahoha mujekwa.

[21] A'erehe Jose pu'am. Pe, jundéu awa
tama'e ywy pe jywyr oho. Kurumĩ ra'yr ke
raho, imãi namõ.

[22] Ero manõ rahã, henda ke pe Akeráu
kapitã. Jundéi ywy pe har tama'e kapitã a'e.
Ame'ẽ ke Jose ukwa rahã, ame'ẽ ywy pe a'e
oho tar ym. Kyje ingi, a'erehe a'ep oho tar
ym. Pe, ixeraiha pe Tupã mujekwa:

—Ngariréi ywy pe eho — aja mujekwa.

A'erehe Ngariréi ywy pe a'e oho. [23] Pe,
Nasare ok ta pe uhyk oho. Nasare ok ta
Ngariréi ywy rehe ihĩ. Pe, a'ep hok ke a'e
mujã. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ta mupinim, aja uhyk. "Nasare ok ta
pe har ke a'e" aja Jesu rehe har ngã ukwa.
Aja uhyk.

3

Juã mujahukiha panduha ke
(Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28)

[1] Nasare ok ta pe Jesu ixo rĩ. Arahã awa
nixói te ame'ẽ pe Juã mujahukiha uwyr.
Ame'ẽ awa nixói te ame'ẽ ke Jundéi ywy
rehe ihĩ. (Ixoty heta ngã uhyk uwyr.)
[2] Ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Apandu pehẽ pe. "Tupã kotyhar ta
aja pemuruwak." Ma'e peka'u te'eha ke
pema'ema'e ym. Ame'ẽ rehe pepyai. Pex-
oha pyahu ame'ẽ ke Tupã putar, aja pexo
katu. Aja rahã: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja
pehẽ pe a'e pandu ta — aja ngã pe Juã pandu
pandu.

[3] Isai riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e.
Kuja a'e mupinim:

"Awa nixói te ame'ẽ pe amõ pandu pandu.
Kuja:
'Jandema'e sawa'e te uwyr ta. A'erehe pe
ke pemukatu. (Aja rahã, pexoha ke
pemukatu.)
Pe ke pemutatambyk. Aja rahã, oho
katu ta a'e' aja pandu" aja Isai
mupinim. (Aja rahã ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke ngã hijar. Pe,
Tupã koty ipy'a ke muruwak ta.)
Aja Isai mupinim. (Yman ame'ẽ
ke a'e mupinim rahã, Juã rehe har
mupinim.)

[4] Juãma'e mundeha awa rymba ra ke te'e
mujã ame'ẽ ke. "Kame" aja ngã rymba
rer. (Ymanihar Erima'e mundeha, aja saka
ame'ẽ mundeha. Aja rahã, Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ke Juã tĩ, aja mujekwa tĩ.)
So'o pirer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik
mixir ame'ẽ ke a'e u'u. Eir namõ u'u tĩ.
[5] Jerusarẽ ok ta ngi heta uhyk uwyr ixoty.
Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ixoty tĩ. Jondã y
rake rupi ixo ame'ẽ ta uhyk uwyr ixoty tĩ.
[6] Tupã pe kuja a'eta pandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e.
Jande py'a ngi ame'ẽ ke ejuhyk — aja a'eta
ipe.

Aja pandu ame'ẽ ta ke Juã mujahuk.
Jondã y pe mujahuk.

[7] Parise ta Juã koty uhyk uwyr tĩ. Sanduse
ta uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ẽ ta Moise je'ẽha
mu'e ame'ẽ ta ke a'eta. Johu pandu ipe:

—Jande ke emujahuk. Tupã kotyhar ta
aja jaxo tar katu tĩ — aja Juã pe.

Ame'ẽ ke Juã ukwa rahã, pandu a'eta pe:

—Kupixa amõ hapy rahã, tata ngi mbói
ujan oho. Aja mbói aja pehẽ tĩ. Aja Tupã
mupyraraha ngi pehem tar katu. Ipy'a ym
ehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ
mupyraraha ngi pehem peho aja pehẽ pe
amõ pandu my. Anĩ. Pehem ym ta. [8] Mã
peja ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Aja

rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke
pehijar, aja ngã pe pemujekwa ta kỹ. Aja
rahã jõ, Tupã mupyraraha ngi pehem ta.
9 —"Amarã riki jande ramũi, a'erehe Tupã
kotyhar ta ke jande. (A'erehe jande ke Tupã
mupyrara ym ta)" aja pekwaha naĩ. Anĩ.
Pehem ym ta tĩ. Pesarahã! Ko apandu
pehẽ pe. Tupã putar rahã, peme'ẽ ita ta
ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ
ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ ta ke
muhem ta. (Aja rahã, kuja mujekwa. Tupã
pyrãtã te hũ. A'e putar rahã, je'ẽha rupi
amõ awa pyahu ame'ẽ ta ke a'e muhem ta.
Hendu katu ehe, ame'ẽ ta ke muhem ta, aja
mujekwa katu.)
10 —Ma'eywa jaxer rahã, ame'ẽ i'y ke amõ
mondok ta. Pe, ame'ẽ myra ke amõ hapy.
Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã,
mondok tate, aja mujekwa katu.) Aja ngã
tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo rahã,
ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. (I'y
mondok, ame'ẽja saka.) Pesarahã! Ji pehĩ
aja ngã ke a'e mupyrara tate tĩ. 11 Y pe
pehẽ ke ihẽ amujahuk. Aja rahã, ma'e
peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja
ihẽ amujekwa amõ ta pe. Pesarahã! Ihẽ
raikwer rupi amõ uwyr ta. A'e riki pehẽ ke
Tupã'ã namõ mujahuk ta. Tata namõ aja
tĩ. Mujahuk ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ 'ar koty te
we ipy'a hãtã te ha a'e. Katu te ame'ẽ ke
a'e, a'erehe ima'e miasu aja ihẽ axo rahã,
ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. 12 Ahúi aja me'ẽ
ngi ipirer ke amõ ombor rahã, urupen py'a
pe mukatak. Ywate ombor. Aja ixurer ke
ombor. Pe, ixurer matyr rahã, upa katu
te tata pe ombor ta. Upa ukwái ta. Pe,
ahúi aja me'ẽ ke matyriha renda pe matyr
ta. Aja riki awa ta ke tĩ. Tupã rehe ipy'a
ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara tate. Tata
keruhũ renda pe mupyrara hũ ta. (Ixurer
ke ukwái ta, ame'ẽja saka.) Tupã rehe
ipy'a katu ame'ẽ ta jõ ixoty a'e mujy'ar ta.
Inamõ ixo ta — aja Juã pandu. ("Tupã'ã
namõ mujahuk ta" aja pandu rahã: "Tupã'ã
ke muwyr ta" aja mujekwa. "Tata namõ
mujahuk ta" aja pandu rahã: "Mupyrara ta"
aja mujekwa.)

Jesu ke Juã mujahuk
(Mak 1.9-11; Ruk 3.21-22; Juã 1.31-34)

13 Jondã y rake Juã ixo rĩ. Arahã Jesu uhyk
oho ehe. Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr
ehe. Pandu:
—Ihẽ ke emujahuk — aja Juã pe.
14 —Anĩ. Ihẽ ke nde riki eremujahuk ta
me'ẽ te'e. Nde ke ihẽ amujahuk, anĩ riki —
aja Juã pandu.
15 Pe, Jesu pandu ipe:
—Anĩ. Katu riki. Ihẽ ke emujahuk! Aja
rahã, Tupã putar ame'ẽ ke jama'e ta — aja.
Juã pandu ipe:
—Hã — aja.
(Pe, Jesu ke mujahuk.) 16 Upa Juã mujahuk
rahã, pahar y ngi Jesu uhem oho. Pe, ywa
riki pirar, ame'ẽja saka Juã usak. Tupã'ã
wyjy uwyr ehe ame'ẽ ke rehe a'e usak.
Pykahuran aja saka Jesu rehe wyjy uwyr.
17 Pe, ywa ngi panduha uwyr:
—Peme'ẽ ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe
ame'ẽ ke a'e. Ihẽ ke a'e muhury katu — aja
Jesu rehe har pandu.

4

Jesu ke Satana manga manga tipe (ãjã ramũi a'e)
(Mak 1.12-13; Ruk 4.1-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

1 Ajame'ẽ ke awa nixói te ame'ẽ pe Jesu
ke Tupã'ã muhyk raho. Ma'e ka'u te'eha ke
Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ãjã
ramũi a'e.) Ame'ẽ ke a'e manga manga tipe.
2 Mokõi awa pypa hetaha (40) wera rahã,
ma'e ke Jesu u'u ym te. A'erehe myjahy te
hũ. 3 Pe, Satana uhyk ehe. Pandu ipe:
—Tupã ra'yr nde. Kome'ẽ ita ra'yr ta pe
kuja epandu: "Mbeju wan ewak. A'u ta" aja
ita ra'yr ta pe — aja Jesu pe.
4 Jesu pandu:
—Anĩ. Ita ke mbeju wan amuruwak ym
ta. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:
"Marã ka ym humi'u namõ jõ amõ ixo
katuha.
Tupã pandu ame'ẽ ke namõ amõ ixo katu ta
tĩ" aja riki panduha ihĩ — aja Satana
pe.
5 A'engi Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana
raho. Ok ta katu te ame'ẽ ke aja ngã ukwa.
A'ep uhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ẽ
renda kupe ipe katu.) Ywatehar te ame'ẽ
pe raho. Ame'ẽ renda kupe rymy'y rehe
muhyk raho. 6 Pe, pandu ipe:
—Tupã ra'yr nde. Sengi epor eho. Ywy
rehe e'ar ekwa rahã, ahy ym ta nde pe. Kuja
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Ima'e je'ẽha rahoha ta pe Tupã pandu ta:
'Pepyhyk peho!' aja riki.
Aja rahã, nde po rehe a'eta pyhyk ta. Aja
rahã, nde py ke ita rehe nde ere-
tukwa ym ta. Nde eremahy ym ta
tĩ."
Aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor
rahã, ahy ym ta nde pe) — aja Satana
pandu ipe.
7 Pe, Jesu pandu:
—Anĩ. Apor ym ta. Kuja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ tĩ:
"Tupã riki jandema'e sawa'e te. Ima'e
katuha ke mã peja te'e emanga ym"
aja panduha ihĩ — aja Jesu.
8 A'engi ywy'ã keruhũ 'ar pe Jesu ke Sa-
tana muhyk raho. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi
heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ
ywy pe ixo. Upa katu te ame'ẽ ke pahar Jesu
pe Satana mujesak. Usak rahã, katu te hũ,
aja ukwa. 9 Pe, a'e pandu:
—Ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ katu
rahã, upa katu te jasak ramõ ame'ẽ ke nde
pe ihẽ amuwyr ta. Nde rehe upa ame'ẽ ta
hendu katu ta — aja Jesu pe.
10 Pe, Jesu pandu:
—Anĩ. Aja ym ta ihẽ. (Nde rehe ihẽ py'a
amoĩ moĩ ym te ta.) Kuja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ:
"Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ
katu.
A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu
katu" aja panduha ihĩ.
—A'erehe ihẽ ngi eho! Nde rehe ihẽ
ahendu ym te ta — aja Satana pe.
11 A'erehe Satana oho ingi. Pe, Tupã
je'ẽha rahoha ta wyjy uwyr ehe, Jesu rehe.
Usak katu uwyr ehe.

*Ngariréi ywy rupi Tupã je'*ẽha ke Jesu
pandu pandu oho
(Mak 1.14-15; Ruk 4.14-15)
12 Kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho.
Arahã Ero kapitã a'e. (Ngariréi ywy pe har
tama'e kapitã a'e.) Juã pandu ipe: "Nema'e
ma'eha katu ym" aja ipe. A'erehe kyndaha
pe Juã ke Ero kynda. "Juã ke kapitã kynda."
Ame'ẽ ke Jesu pe amõ ta pandu oho. Ame'ẽ
ke rehe hendu rahã, amõ ywy pe Jesu oho.
Ngariréi ywy pe oho. 13 Ame'ẽ ywy rehe
Nasare ok ta ihĩ. A'ep Jesu pyta tar ym.
A'erehe Kapana'ũ ok ta pe a'e pyta oho.
Ypa rake ame'ẽ ok ta ihĩ. Ypa rer Ngariréi.
Ame'ẽ ok ta wajar Semurõ ywy rake ihĩ.
Wajar Natari ywy rake ihĩ tĩ. 14 Kapana'ũ ok
ta pe Jesu pyta rahã, yman Isai mupinim
ame'ẽ ke uhyk. Ymanihar Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ke Isai. Kuja a'e mupinim:
15-16 "Weraha keruhũ rehe Semurõ ywy pe
har ta usak ta. (Aja rahã, Tupã rehe
har ukwa ta.)
Natari ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ
rehe usak ta tĩ. Ngariréi ywy pe har
ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak
ta tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ pe har ta Tupã
rehe har ukwa ta tĩ.)
Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ixo a'ep. Tupã
rehe har a'eta ukwa ta tĩ.
Y ruwái, Jondã ruwái koty ame'ẽ ywy ta ihĩ.
Ame'ẽ rupi awa rape asa oho.
Y ramũi koty awa rape oho ixo. Upa ame'ẽ
ywy pe har ta ukwa ym ma'e. Tupã
rehe har ukwa ym te, aja ixo ame'ẽ
ta ke a'eta.
Apo upa ame'ẽ ta pe Tupã rehe har
amõ mujekwa ta. Ipy'a upak aja
saka wera katu te hũ ta" aja Isai
mupinim. (A'ep Tupã rehe har Jesu
mu'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa
katu ta.)
17 Kapana'ũ ok ta pe oho. A'engi kuja Jesu
pandu:
—Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e muwyr.
Kapitã keruhũ aja mu'am ame'ẽ ke. A'erehe
peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar.
Ixoty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, ehe
har pekwa katu ta — aja ngã pe Jesu pandu.

*Pira pyhyk ame'*ẽ ta ke Jesu mujy'ar
(Mak 1.16-20; Ruk 5.1-11)
18 Ypa rymy'y rupi Jesu wata oho ixo,
Ngariréi ypa rymy'y rupi. Mokõi sawa'e ta
pira pyhyk ixo. Ame'ẽ ta rehe usak. Mokõi
imu namõ ixo. Her Simã. ["Petu" aja amõ
her tĩ.] Imu rer Andere. Kyhapari pe pira
ke a'eta pyhyk ixo. 19 A'eta pe Jesu pandu:
—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ.
Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta.
A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemu-
ruwak ta pexo kỹ. (Pira pepyhyk, ame'ẽja
saka.) A'erehe ihẽ namõ peho 'y — aja
mokõi sawa'e ta pe.
20 Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Pe,
Jesu namõ a'eta oho.
21 A'engi oho we rahã, amõ mokõi imu ta
rehe Jesu usak. Tian rehe a'e usak, imu
namõ. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta

ke ame'ẽ ta. Jarusu keruhũ pe ipái namõ
kyhapari a'eta mukatu uĩ. Jesu pandu:
—Ihẽ namõ peho 'y — aja riki.
22 Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Ipái
ke a'eta hijar oho tĩ. Pe, Jesu namõ mokõi
imu ta oho.

Tupã rehe har Jesu mu'e
(Ruk 6.17-19)

23 Upa Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho.
Inamõ ixo ame'ẽ ta oho tĩ. Jundéu awa
tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Kuja
myrandu katu ke a'e mu'e mu'e. "Ma'e
peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar.
Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Tupã
putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja
rahã: 'Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ' aja a'e pandu
ta" aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo
ame'ẽ ta ke mukatu tĩ. 24 Amõ ywy rupi Jesu
rehe har ngã pandu pandu oho. Si ywy rupi
pandu oho. A'erehe upa ma'e ahy ixo ame'ẽ
ta ke ngã raho ipe. Upa ame'ẽ ta ke mukatu.
Ko ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke raho ipe.
Manõ manõ ixo ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Upa
jupyrãtã rãtã ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Upa
katu te ame'ẽ ta ke mukatu. 25 Heta ngã
inamõ wata wata oho ixo. Heta ngariréi
ywy pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ.
Jande popa ok ta ngi amõ ta wata wata oho
ixo. Heta Jerusarẽ ok ta pe har ta inamõ
wata wata oho ixo tĩ. Heta jundéi ywy pe
har ta aja tĩ. Jondã y ruwái kotyhar ta aja tĩ.
Inamõ wata wata oho ixo tĩ.

5

*Ywy'ã rehe ihĩ rahã, Jesu mu'e ame'*ẽ rehe
har
(Ruk 6.20-23)

1 Heta te hũ ngã rehe Jesu usak. A'erehe
ywy'ã rehe jupir oho. A'ep wapyk. Ixotyhar
ta juramã jy'ar tĩ. 2 Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e.

*Myja me'*ẽ rahã hury katu my
(Ruk 6.20-23)

3 Pe, kuja Jesu pandu:
—"Tupã rehe har jakwa ym jande" aja ukwa
ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo.
Ixotyhar ta aja muruwak ta. Pe,
inamõ ixo ta, a'erehe mã peja hury
katu ixo.
4 Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e,
a'erehe pyai ixo. Jixi'u tĩ. Ame'ẽ
rehe har Tupã pe pandu. Aja
rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta rehe.
A'erehe mã peja hury katu ixo.
5 "Jande katu te jande" aja ym pandu ame'ẽ
ta mã peja hury katu ixo.
Ma'e ke Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'eta pe
a'e muwyr ta. Katu ame'ẽ ke muwyr
ta.
6 Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Jyngwéi
rahã, y ke u'u ta tĩ. Aja Tupã putar
ame'ẽ ke amõ ma'e tar katu te rahã,
ame'ẽ ta riki hury katu te ame'ẽ ta
ke a'eta.
Upa ame'ẽ ta putar ame'ẽ ke Tupã muwyr
katu ta.
7 Amõ ta rehe amõ ta pyrara usak rahã,
ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ta ke
a'eta.
Ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak katu ta tĩ.
8 Ipy'a juhyk, aja ixo ame'ẽ ta riki hury katu
ame'ẽ ta ke a'eta.
Tupã namõ a'eta ixo ta.
9 Jumaiha ke mukatu ame'ẽ ta riki hury katu
ame'ẽ ta ke a'eta.
Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: "Pehẽ riki ihẽ
ra'yr ta" aja riki. A'erehe ame'ẽ ta
rehe a'e usak katu ta.
10 Tupã putar ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e
rahã, ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara.
Aja rahã, ame'ẽ ta riki hury katu
ame'ẽ ta ke a'eta. Tupã kotyhar ta
ke a'eta aja mujekwa. A'erehe ma'e
katu ame'ẽ ke Tupã muwyr ta a'eta
pe.
11-12 —Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe
pehẽ rehe har amõ ta juru ai. Mupyrara
ta tĩ. Pehẽ rehe har te'e pandu tĩ. Upa
aja rahã, pehẽ rury katu pexo. Ywa pe
ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã me'ẽ ta,
a'erehe mã peja pehẽ rury katu pexo apo.
Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Se pehẽ
nixói rahã, ame'ẽ ymanihar ta ke amõ ta
mupyrara hũ. A'erehe ame'ẽ ymanihar ta
aja pehẽ ke ngã mupyrara ta apo tĩ. Ihẽ
kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe mupyrara ta
pehẽ ke tĩ — aja Jesu pandu.

*Jukyr aja saka peh*ẽ. Weraha aja saka tĩ.
(Mak 9.50; Ruk 14.34-35)

13 Jesu pandu tĩ:
—Jukyr riki ma'e ke muhe'ẽ katu. Pe,
jukyr ngi he'ẽha kanim rahã, marã ka ym
he'ẽha amõ mujywyr ehe. Jaxer riki. Om-
bor riki awa. Pe, amõ pyrũ ehe. A'erehe

jukyr katu aja katu pexo. “Pehẽ katu” aja
Tupã ukwa. Pe, katuha ke pehijar rahã,
jaxer riki pehẽ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta aja pejumuruwak tĩ. Katu ym aja. 14 Tupã
rehe har pemujekwa amõ ta pe, a'erehe
kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e muweraha aja
saka pehẽ.
—Ywy'ã keruhũ 'ar pe ok ta ihĩ rahã, upa
ngã usak katu ehe. Aja saka pehẽ. Tupã
kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe katu ame'ẽ ke
pema'ema'e, ame'ẽ ke rehe upa amõ ta usak
katu.
15 —Araparin ke amõ muwera rahã, kúi
wyr pe jupyk ym. Ywate henda 'ar pe amõ
moĩ. Aja rahã, muwera katu, pe, usak katu
ma'e ke amõ. 16 Aja weraha aja saka pehẽ
tĩ. Aja rahã, katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e,
ame'ẽ ke ngã pe pemujekwa. Ame'ẽ ke rehe
a'eta usak rahã, jande pái keruhũ pe a'eta
pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja.
A'e riki ywatehar ke — aja Jesu pandu.

*Moise je'*ẽha rehe har

17 Ngã pe Jesu pandu tĩ:
—Moise je'ẽha ke ihẽ amukanim ajur,
aja pekwaha naĩ. Anĩ. Amukanim ym ta.
Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mu'e
ame'ẽ ke ihẽ amukanim ajur tĩ, aja pekwaha
naĩ tĩ. Anĩ. Upa ame'ẽ ke amukanim ym ta
tĩ. Upa ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke ihẽ amuhyk
katu te ta kỹ. 18 Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ
ke mukanim ym te ta awa. Ywa pehĩ rahã,
marã ka ym amõ mukanĩha. Upa katu te
ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke amõ hendu katu ta
me'ẽ te'e. Kome'ẽ ywy keruhũ kohĩ rahã,
aja tĩ. Marã ka ym Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ
ke amõ mukanĩha. 'Ar rehe angaha uhyk
rahã, Moise je'ẽha upa ta. 19 Arahã Tupã
namõ jaxo ta, a'erehe arahã Moise je'ẽha
upa. A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Amõ
riki Moise je'ẽha rehe hendu katu. Ame'ẽ
riki katu te ame'ẽ ke a'e. Amõ ta ke mu'e:
“Pehendu katu ehe tĩ” aja. Ame'ẽ riki katu
te tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe ixo ta rahã, a'e riki
katu te aja Tupã mujekwa ta.
—Amõ ta anĩ. Upa katu te Moise je'ẽha
rehe amõ hendu ym. Pe, amõ ta pe pandu:
“Pehendu ym ehe tĩ” aja mu'e. Ame'ẽ riki
Tupã renda rehe ta'yr te mi katu ame'ẽ ke
a'e. 20 Myja katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e
my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e. Ame'ẽ
ke amõ ma'ema'e. Aja rahã: “Pehẽ katu”
aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke a'eta putar.
Parise ta aja tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ.
Aja rahã: “Pehẽ katu” aja sawa'e ta pandu.
Ame'ẽ ke putar katu tĩ.
—Pehẽ anĩ. Tupã putar aja katu ame'ẽ
ke pema'ema'e rahã jõ, Tupã ixo ame'ẽ pe
peho katu ta. Aja Tupã putar ame'ẽ ke
pema'ema'e rahã: “Pehẽ katu” aja Tupã
pandu. Ame'ẽ ke peputar katu. A'erehe
katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu — aja Jesu
pandu.

*Pahar ka'u te'eha ma'eha ke amõ mukatu ta me'*ẽ te'e

(Ese 4.26; Tian 1.19-20; 1 Juã 2.11)

21 (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo,
ame'ẽ ke amõ ma'e te, aja Jesu mujekwa.)
A'erehe a'e pandu tĩ:
—Ymanihar panduha ke pekwa. Kuja
riki. “Amõ ke ejukwa ym. Amõ ke jukwa
rahã, ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ” aja
riki. 22 Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe
ihẽ apandu: “Amõ rehe amõ parahy rahã,
ame'ẽ ke a'e jukwa” ame'ẽja saka. Aja rahã,
ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pe, amõ pe
amõ pandu: “Katu ym nde” aja. Aja pandu
rahã, ame'ẽ ke kapitã ta mupyrara ta. Pe,
amõ pe amõ pandu: “Jaxer ai te'e nde”
aja. Aja rahã, ame'ẽ ke tata keruhũ renda
pe Tupã mupyrara ta tĩ. 23-24 A'erehe kuja
katu. Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ
rahã, ma'e ke Tupã pe nde ereme'ẽ. Ame'ẽ
ke jumu'eha renda keruhũma'e myrape 'ar
pe nde erehapy ta. Upa ukwái ta. Ame'ẽ
ke nde erehapy tate rahã, kuja nde erekwa
ere'am: “Éi! Ihẽ rehe amõ parahy. Aharái
riki” aja. Aja rahã, ame'ẽ ne rymba nde
erehapy ame'ẽ ke ehijar py. Myrape ruwa
koty emapyk, pe, parahy ame'ẽ koty eho.
Pahar eho. Pe, emukatu. Upa rahã jõ
jumu'eha renda keruhũ pe ejywyr eho. Pe,
ma'e ke Tupã pe hapy katu. Aja nde py'a
emoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe. (Aja rahã jõ
nde rehe Tupã ipy'a jywyr katu ta tĩ.)
25 Nde pe amõ pandu: “Tamatarer ke ihẽ
pe nde emujywyr ym. Kapitã pe nde ke
ihẽ araho ta” aja. Aja nde pe pandu rahã,
kapitã koty inamõ nde ereho erexo rahã,
pahar inamõ pangariha ke emukatu. Kapitã
rehe nde erehyk ym rahã we, pangariha
ke emukatu. Tamatarer ke emujywyr ipe.
Anĩ rahã, kapitã rehe nde erehyk rahã,
kapitã pe nde ke ne ruwajan mondo ta.
A'engi sonda ta pe nde ke kapitã mondo

ta. A'engi kyndaha pe nde ke sonda ta
kynda ta raho. [26] Apandu katu nde pe.
A'ep nde erepyta katu ta. Marã ka ym nde
erehemiha ingi. Upa katu te tamatarer ke
nde eremujywyr ym rahã, marã ka ym nde
erehemiha. A'erehe kapitã rehe uhyk ym
rahã we, emukatu — aja Jesu pandu.

(A'erehe amõ ta namõ katu aja pexo. Aja
Tupã namõ katu aja pexo tĩ. Aja rahã,
mupyraraha renda pe peho ym ta tĩ. Kyn-
daha ngi uhem ym, ame'ẽja saka ame'ẽ.)

Amõ rehe peka'u te'e ym pexo
(Matéu 18.8-9; Mak 9.43-48)

[27] (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo
rahã, ame'ẽ ke ma'e te, aja Jesu mujekwa tĩ.)
A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ẽ ke rehe pehendu.
Kuja riki. "Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym.
Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym tĩ" aja. [28] Apo
amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu.
Kũjã rehe amõ usak, pe, ipy'a pe ka'u te'e
ehe. Aja rahã, amõ kũjã namõ jumusarái
aja tĩ. Katu ym aja. [29] A'erehe kũjã rehe
nde eresak, pe, a'engi ma'e nde ereka'u
te'eha ke nde erema'e rahã, katu ym. Esak
ym. Nde reha ejo'ok, pe, ame'ẽ ke embor,
ame'ẽja saka. Esak ym. Nde eresak, pe,
nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe
mupyraraha renda pe nde ke Tupã ombor
ta. Nde reha nde erembor, ame'ẽja saka
esak ym. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha
ke. Ame'ẽ riki i'ar koty te we katuha.

[30] —Nde po pe te'e ma'e ke nde erema'e.
Aja ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e
rahã, nde po pe ema'e ym. Nde po emon-
dok, pe, ame'ẽ ke embor, ame'ẽja saka.
Nde po pe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde
erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde
ke Tupã ombor ta rahã, katu ym. Nde po
embor, ame'ẽja saka exo. Ema'e ym ma'e
nde ereka'u te'eha ke. Ame'ẽ riki i'ar koty
te we katuha — aja Jesu pandu.

Hakehar ke hijar ym ta me'ẽ te'e
(Matéu 19.9; Mak 10.11-12; Ruk 16.18)

[31] (Te'e hakehar ke sawa'e hijar rahã, katu
ym. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe kuja
a'e pandu:

—Yman kuja panduha ihĩ tĩ: "Hakehar ke
sawa'e hijar rahã, paper rehe a'e mupinim:
'Nde ke ihẽ aputar ym apo. Ahijar ta nde
ke apo' aja. Ame'ẽ ke hakehar pe me'ẽ. Pe,
hijar" aja riki. [32] Apo amõ kotyhar. Apo
pehẽ pe ihẽ apandu katu. Hakehar riki ka'u
te'e ym amõ rehe. Ame'ẽ ke ixawa'e hijar
rahã, katu ym ixawa'e ma'eha. Pe, ame'ẽ
kũjã ke amõ sawa'e pyhyk rahã, ixawa'e
aja ym ame'ẽ namõ kũjã jumusarái. Katu
ym aja. Pe, ame'ẽ sawa'e riki hakehar aja
ym ame'ẽ namõ jumusarái tĩ. Katu ym aja.
Ixawa'e py katu ym ame'ẽ ke ma'e — aja
Jesu pandu.

Ma'e ke pandu ame'ẽ ke ma'e ta me'ẽ te'e
(Tian 5.12)

[33] (Ma'e ke amõ pandu rahã, ame'ẽ ke
ma'e ta me'ẽ te'e. Aja Jesu mu'e tar katu.)
A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman amõ ta pe jande ramũi ta pandu
ame'ẽ ke rehe pehendu. Kuja riki: "Tupã
ruwa koty aja saka nde erexo. A'erehe
ma'e ke nde erepandu ame'ẽ ke ema'e
katu. Ame'ẽ panduha emukanim ym" aja
pehendu. [34] Apo amõ kotyhar ihẽ apandu.
"Ma'e ke nde erepandu ame'ẽ ke nde
erema'e katu. Ame'ẽ jõ. Ma'e ruwa koty
aja saka nde erexo, aja ym ekwa exo." Kuja
pepandu ym tĩ.

"Ywa pehĩ aja pekwa katu, a'erehe jetehar
te japandu" aja pepandu ym.

—Pesarahã! Ywa riki Tupã renda ke.
A'erehe: "Ywa pehĩ, jetehar te japandu,
aja pekwa" aja pepandu ym tĩ. [35] Ywy
keruhũ rehe har aja tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ
Tupãma'e ke tĩ. Ipy moĩha aja saka ipe.
A'erehe:

"Kome'ẽ ywy keruhũ kohĩ, a'erehe jetehar
te japandu" aja pepandu ym.

—Jerusarẽ ok ta aja tĩ. Sawa'e te renda ke
ame'ẽ. A'erehe:

"Jerusarẽ ok ta kohĩ. A'erehe jetehar te
japandu, aja pekwa" aja pepandu
ym tĩ.

[36] —Nde pyahu rahã, marã ka ym nde
ra nde eremutuwyriha. Marã ka ym nde
eremutamũiha. Nde tamũi rahã, marã ka
ym nde ra nde eremupihũha. Marã ka ym
nde eremupyahuha. A'erehe kuja epandu
ym:

"Ihẽ ãkã kohĩ aja pekwa katu. A'erehe
jetehar te apandu, aja pekwa tĩ" aja
epandu ym.

[37] —Kuja jõ epandu katu: "Jetehar te ke
apandu. Ihẽ ama'e katu ta" aja. Anĩ rahã:
"Anĩ. Ihẽ ama'e ym ta" aja jõ katu. Kuja
amõ we nde erepandu: "Jetehar te ihẽ
apandu ym rahã, ihẽ ke Tupã mupyrara ta"

aja nde erepandu rahã, ame'ẽ riki Satana
ngi uhem, ame'ẽja saka. Katu ym aja.
(A'erehe aja epandu ym. Satana riki te'e
pandu ame'ẽ ke a'e. Ãjã ramũi a'e. Aja
te'eha te'e pandu ame'ẽ ke a'e) — aja Jesu
pandu.

Mã peja mupyraraha pemujywyr ym
(Ruk 6.29-30)

38 A'e pandu tĩ:
—Yman pandu ame'ẽ ke rehe pehendu.
Kuja riki. "Nde reha ke amõ mupuk rahã,
ima'e ke emupuk eho tĩ" aja. "Nde rãi ke
amõ mupen rahã, ima'e ke emupen eho tĩ"
aja riki. 39 Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe
ihẽ apandu katu. Nde ke amõ mahy rahã,
aja juja katu te nde emujywyr ym te ipe.
Nde ruwa ke amõ nupã rahã, aja emujywyr
ym te ipe tĩ. Mã peja nde ruwa wajar ke
a'e nupã tĩ. 40 Kapitã ruwa koty nde ke amõ
raho, pe, pandu: "Tamatarer mujywyr ym
kome'ẽ. Ima'e kamixa ihẽ aputar" aja ipe.
Pe, kapitã pandu: "Ere. Ejo'ok!" A'erehe
nema'e kamixa ke jo'ok nengi. Aja rahã,
amõ we eme'ẽ ipe. Nema'e xirur te'e me'ẽ
ipe tĩ.
41 —Pe, nde pe sonda pandu: "Ihẽma'e sak
ke eraho ihẽ pe" aja. Aja peteĩ kiro met
nde ererahoha pandu rahã, amõ we eraho.
Mokõi kiro met eraho. 42 Ma'e ke nde pe
amõ pandu: "Ihẽ pe emuwyr" aja. Aja rahã,
eme'ẽ ipe. Pe, amõ pandu nde pe: "Kome'ẽ
araho ta. Pahar ihẽ amujywyr ta" aja. Aja
rahã, nde erepandu ipe: "Ere. Eraho" aja
riki — aja Jesu pandu.

Nde ruwajan rehe nde erepy'a katu
(Ruk 6.27-28; Ruk 6.32-36; Ruk 23.24; At 7.60;
Hom 12.14; Hom 12.17-21)

43 A'e pandu tĩ:
—Yman pandu ame'ẽ ke pekwa. Kuja
riki. "Nde rehe katu ame'ẽ ta rehe nde
erepy'a katu" aja. Amõ we pehẽ ramũi ta
je'ẽha pekwa: "Ne ruwajan rehe eparahy
exo" aja pehẽ ramũi ta pandu. 44 Apo amõ
kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu.
Pehẽ ruwajan ta rehe epy'a katu. Pehẽ ke
mupyrara ame'ẽ ta rehe har Tupã namõ
pepandu pandu katu: "Mã peja a'eta rehe
esak katu" aja pepandu Tupã namõ. 45 Aja
rahã, pehẽ riki jande pái keruhũ ra'yr ta.
A'e riki ywatehar ke a'e.
—Pesarahã! Katu ame'ẽ ta rehe warahy
ke a'e muwera katu. Katu ym ame'ẽ ta rehe
warahy ke a'e muwera katu tĩ. Juja katu
te Tupã ma'eha. (Aja pehẽ tĩ. Upa katu
te amõ ta pe katu ame'ẽ ke pema'ema'e
tĩ.) Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e ame'ẽ
ta rehe aman ke a'e mungyr tĩ. A'erehe
upa ma'eywa hury katu. Katu ym ame'ẽ ke
amõ ma'ema'e ame'ẽ ta rehe aman ke a'e
mungyr tĩ. Juja katu te Tupã ma'eha. (Aja
pehẽ tĩ. A'erehe upa katu te amõ ta pe katu
ame'ẽ ke pema'ema'e tĩ.)
46 —Pehẽ rehe ipy'a katu ame'ẽ ta rehe jõ
pepy'a katu rahã, pehẽ pe ma'e katu ame'ẽ
ke Tupã me'ẽ ym ta. Pesarahã! Jaxer ame'ẽ
ta aja ma'e riki. Kapitã rehe tamatarer
matyr ame'ẽ ta riki aja tĩ. Ipy'a katu ehe
ame'ẽ ta rehe jõ a'eta ipy'a katu tĩ. Juja
katu te mujywyr a'eta pe. 47 Pehẽ rehe katu
ame'ẽ ta namõ jõ pepandu rahã, marã ka
ym pehẽ katuha. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta aja tĩ. Ipy'a katu ehe ame'ẽ ta namõ
a'eta pandu pandu katu tĩ. (A'erehe pehẽ
ruwajan rehe pepy'a katu tĩ.) 48 Jande pái
keruhũ riki katu te me'ẽ ke. Ywatehar ke
a'e. A'e aja amõ rehe pepy'a katu tĩ — aja
Jesu pandu.

6

*Ma'e ke me'*ẽha rehe har

1 A'e pandu tĩ:
—Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩha ke
rehe amõ ta usak, aja peputar. A'erehe
amõ ta ruwa koty ma'e ke pema'e. Aja
rahã: "Peme'ẽ katu" aja amõ ta pandu ta
naĩ. Mã peja aja ym pehẽ. Amõ ta ruwa
koty aja pema'e ym. Pema'e rahã, pehẽ
pe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã muwyr ym ta.
Ywatehar ke a'e.
2 —A'erehe ima'e ym te ame'ẽ pe ma'e ke
nde ereme'ẽ rahã, ma'e tyapu ym ha rupi
eme'ẽ. (Amõ ta ukwa ym ha rupi eme'ẽ.)
Tyapu rahã, amõ ta nde rehe usak ta, aja
nde erekwa. Usak rahã: "Mã! Katu peme'ẽ
sawa'e" aja nde rehe har pandu naĩ. Aja
riki mokõi ukwaha ta ma'eha. Jundéu awa
tama'e jy'ariha renda pe ima'e ym te ame'ẽ
pe tamatarer me'ẽ. Ame'ẽ ke rehe amõ ta
usak, aja a'eta putar. (Usak rahã: "Mã!
Peme'ẽ katu" aja pandu naĩ.) Aja mokõi
ukwaha ta putar.
—Awa rape rupi wata ixo rahã, ma'e ke
me'ẽ rahã, aja tĩ. A'eta rehe amõ ta usak,
aja putar. Usak rahã, amõ ta pandu ta: "Mã!

Sawa'e katu" aja pandu naĩ. Ame'ẽ panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ẽ pyhykiha. Tupã anĩ. Ma'e ke ame'ẽ ta pe muwyr ym te. A'erehe mokõi nde erekwaha aja exo ym nde. [3] Ima'e ym te ame'ẽ pe ma'e ke nde ereme'ẽ rahã, amõ ta ukwa ym ha rupi eme'ẽ. Nde rehe katu ame'ẽ ukwa ym tĩ. Aja rahã, katu. [4] Aja rahã, nde atu erekwa katu ta. Ima'e ym te ame'ẽ ukwa katu tĩ. Pehẽ mokõi jõ ukwa katu. Amõ ta ukwa ym ha rupi nde erema'eha ke rehe jande pái keruhũ usak ta tĩ. Pe, a'e riki nde pe ma'e katu ame'ẽ ke muwyr ta — aja Jesu pandu.

*Myja me'*ẽ Tupã namõ pandu pandu rahã, katu my

(Ruk 11.2-4)

[5] A'e pandu tĩ:

—Mokõi ukwaha ta Tupã namõ pandu pandu rahã, a'eta rehe amõ ta usak, aja a'eta putar. A'erehe jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Tupã namõ pandu pandu rahã, a'eta pu'am, pe Tupã namõ pandu pandu. Awa rape rupi ixo rahã, Tupã namõ pandu pandu tĩ. Aja rahã, a'eta rehe amõ ta usak, aja ukwa. A'eta rehe amõ ta usak rahã, pandu: "Mã! Sawa'e ta katu" aja naĩ. Ame'ẽ panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ẽ pyhykiha. A'eta pe Tupã riki muwyr ym te ta ma'e ke. A'erehe Tupã namõ pepandu pandu rahã, mokõi pekwaha ym pehẽ.

[6] —Tupã namõ nde erepandu pandu rahã, kapy pe eho. Hukwen ke ekynda. Pe, jande pái keruhũ namõ epandu pandu katu. Nde rehe usak ym awa. Pe, amõ ta ukwa ym ha rupi Tupã namõ nde erepandu pandu rahã, nde rehe jande pái keruhũ usak katu ta. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e muwyr ta. [7] Tupã namõ pepandu pandu rahã, amõ we amõ we aja ym pepandu pandu inamõ. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu pandu. Ima'e tupã namõ a'eta pandu pandu rahã, i'i pandu pandu. Aja rahã, tupã hendu ta aja ukwaha naĩ. [8] Ame'ẽ ta aja ym pehẽ. Tupã namõ pepandu ym rahã we, upa a'e ukwa katu. Ma'e ke pehẽma'e nixói te, ame'ẽ ke a'e ukwa katu. A'erehe ame'ẽ rehe har i'i ym inamõ pepandu. [9] Tupã namõ pepandu rahã, kuja pepandu:

Jande pái keruhũ! Ywa pe har ke nde. Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: "Mã katu te" aja.

[10] Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu ta, ame'ẽ angaha ke rehe ihẽ aharõ hũ axo.

Nde ereputar ame'ẽ ke ywa pe har ta ma'ema'e katu. Aja mã peja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Ma'ema'e katu tĩ.

[11] Kome'ẽ wera rahã, jande mi'u ke ja'u ta, ame'ẽ ke jande pe emuwyr.

[12] Jande pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e rahã, ame'ẽ ta rehe jande py'a jamujywyr ta. Aja jamujywyr jaxo rahã, jande rehe nde py'a emujywyr katu tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande rehe nde py'a emujywyr katu tĩ.

[13] Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi emukanim. Aja rahã, jama'e ym ta.

Jande ke Satana manga tar katu rahã, a'e ke jande ngi emujan katu.

[Nde riki kapitã keruhũ te. Upa katu te ma'e ke nde eremuhendu katu nde juehe. A'erehe nde rehe hendu katu.

Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde.

Katu te hũ ame'ẽ ke nde tĩ.

Aja te'e ta nde erexo tĩ.

Amen. A'e tỹ.]

—Upa aja Tupã namõ pepandu pandu katu. [14] Pehẽ pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, pehẽ py'a pemujywyr katu ehe. Aja rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujywyr ta tĩ. Ywatehar ke a'e. [15] Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pe, amõ ta rehe pehẽ py'a pemujywyr ym rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujywyr ym ta tĩ — aja Jesu pandu.

*Ma'e pe'uha ke pehijar rahã, amõ ta usak ame'*ẽ ke peputar ym

[16] A'e pandu tĩ:

—Mokõi ukwaha ta ma'e u'uha ke hijar rahã, pyai te aja ame'ẽ ta rehe amõ ta usak. U'u ym, a'erehe myahy aja amõ ta usak. A'erehe amõ ta pandu: "Mã! Huwa xi'a. U'uha hijar my. A'erehe Tupã namõ pandu pandu ixo" aja amõ ta ukwa. Ame'ẽ ta rehe amõ ta usak rahã: "A'eta katu" aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ẽ pyhykiha. Tupã muwyr ym te ta ma'e ke. (A'erehe mokõi pekwaha ym pehẽ.)

17 —Tupã namõ nde erepandu pandu tar
katu, a'erehe ma'e nde ere'uha ke nde ere-
hijar rahã, y pe nde ruwa ekutuk. Nde'a
emutyrõ tĩ. 18 Aja rahã, nde ere'uha ke nde
erehijar, aja amõ ta ukwa ym. Tupã namõ
nde erepandu pandu aja amõ ta ukwa ym tĩ.
Jande pái keruhũ jõ ukwa katu ta. Usak ym
ehe awa ame'ẽ ke a'e. Pe, amõ ta ukwa ym
ha rupi nde erema'e, ame'ẽ ke rehe jande
pái keruhũ ukwa. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke
nde pe a'e muwyr ta — aja Jesu pandu.

*Ma'e katu ame'*ẽ ke ywa pe ihĩ

(Ruk 12.33-34; 2 Timo 4.8; Emberéu 10.34-39; 1 Petu 1.4-5; Apokarip 7.15)

19 A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, heta
ym pehẽma'e ke pematyr. Aja ima'ehũ
ame'ẽ ta matyr. A'eta ta aja ym pehẽ. Se
tarawe mujaxer ta ma'e ke. Puxi hũ tĩ.
Pehẽ rok pe ma'e mukanĩha ixe tĩ. Pe, upa
mukanim raho. A'erehe heta ym pehẽma'e
ke pematyr. 20 Kuja katu. Kome'ẽ ywy
keruhũ pe ma'e ke pema'e rahã, Tupãma'e
ma'eha ke pema'ema'e katu. Ima'e je'ẽha
rehe pehendu katu. Aja rahã, ywa pe ma'e
ke pematyr katu, ame'ẽja saka. Ywa pe
pehẽ rury katuha pematyr, ame'ẽja saka.
A'ep tarawe nixói te ta. (A'erehe ma'e ke
mujaxer ym te ta.) Puxi nixói te ta tĩ.
(A'erehe mujaxer ym te ta tĩ.) Mukanĩha
nixói te ta tĩ. (A'erehe raho ym te ta tĩ.)
21 Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pehẽ
py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa
pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ
ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, myja Tupã
ke pemuhury katu ta my? Ame'ẽ rehe har
pekwa pekwa ta pexo — aja Jesu pandu.

*Ma'e katu ame'*ẽ ke amõ ma'e rahã, ma'e
weraha katu, aja saka

(Ruk 11.34-36; Siri 4.6; 1 Petu 5.7)

22 A'e pandu tĩ:

—Awa reha riki ma'e muweraha aja saka.
(Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe
ixoha katu aja ixo ta. Ma'e katu ame'ẽ ke
ma'e ta tĩ.) A'erehe pehẽ reha katu rahã,
pehẽ rete rupi wera katu, ame'ẽja saka.
23 Pehẽ reha katu ym rahã, weraha nixói,
ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym
pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'e ym ta
tĩ.) Pe, weraha uwe rahã, pytun aja saka.
Aja rahã, mãte hũ pytun. (Aja rahã, ma'e
peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja)
— aja Jesu pandu.

Pehẽ rehe Tupã usak katu

(Ruk 16.13; Ruk 12.22-31)

24 A'e pandu tĩ:

—Marã ka ym mokõi ijar pe te'e paraky
ame'ẽ paraky katuha. Mokõi jar pe paraky
rahã, peteĩhar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ
rehe anĩ ta. Peteĩhar jar je'ẽha rehe hendu
katu ta. Amõ jar je'ẽha rehe anĩ ta.
Hendu ym ta ehe. (Aja saka Tupã rehe tĩ.)
Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke amõ moĩ moĩ
rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha.
(Mokõi jar aja saka tĩ.) Upa pyrãtãha namõ
tamatarer ke matyr tar katu te hũ ixo. Aja
rahã, marã ka ym Tupã putar ame'ẽ ke amõ
ma'eha tĩ. (Mokõi jar aja saka tĩ.)

25 —Pehẽ mi'u rehe har pejumupyai ym
pexo. "Ma'e ja'u ta my? Nixói ma'e.
Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ẽ ta
jande pe my?" aja pejumupyai ym. Ixoha
namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ riki humi'u 'ar
koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e
mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. A'erehe
pehẽ mi'u rehe har pekwa pekwa ym pexo.

26 —Ma'ewyra ta wewe ixo, ame'ẽ rehe
pesarahã! Ma'e ra'ĩ ke ame'ẽ ta jytym ym.
Ma'eywa matyr ym tĩ. Matyriha renda pe
mupyta ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe jande pái
keruhũ usak katu. Ame'ẽ ta rehe ipy'a katu
tĩ.

—Pesarahã! Ma'ewyra ta 'ar koty te we
pehẽ rehe jande pái keruhũ ipy'a katuha.
(A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ, aja
mujekwa katu.) 27 "Myja hetaha warahy 'ar
rahã, ko pehẽ pexo ta my" aja pekwa pekwa
pexo rahã, yman rahã pexo te we ta rĩ, aja
pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha
pemupyta te we ta rĩ.

28 —"Ma'e jande jamunde ta my?" aja pe-
jumupyai ym pexo tĩ. Ka'a rupi ma'eputyr
ihĩ. Ame'ẽ rehe pesarahã! Paraky ym riki.
Ima'e mundeha ke mujã ym tĩ. 29 Katukwer
aja amõ usak. Ko ihẽ apandu pehẽ pe.
Ymanihar Saromã riki ima'ehũ namõ ixo.
Ima'e mundeha katukwer. Apandu pehẽ
pe. Peme'ẽ ma'eputyr katu te ha riki
Saromãma'e mundeha 'ar koty te we katu
te ha. 30 Tupã riki kupi'i ke mujã. Katukwer
aja mujã. Apo pehĩ. Koĩ tata renda pe amõ
hapy. Kupi'i rehe Tupã usak katu. Ame'ẽ
ta 'ar koty te we pehẽ rehe Tupã ipy'a katu.

Aja rahã, i'ar koty te we pehẽma'e mundeha
ke pehẽ pe a'e muwyr ta. Mã! Tupã rehe
pejurujar katu ta me'ẽ te'e. 31 A'erehe kuja ym pepandu: "Ma'e ihẽ a'u ta my? Myja
me'ẽ ihẽma'e mundeha ke ihẽ ajo'ok ta
my?" Aja ym pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke
Tupã muwyr ta pehẽ pe. 32 Ame'ẽ rehe har
jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ukwa
ixo. Aja te'eha ukwa ukwa ixo. Mã peja aja
ym pehẽ. Upa pehẽma'e ke nixói, ame'ẽ
ke jande pái keruhũ ukwa katu. A'erehe
pehẽ atu pekwa pekwa ym pexo. Pehẽ pe
a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke. 33 Kuja
katu pehẽ pe. Myja Tupã putar ame'ẽ ke
pema'ema'e katu ta my? Ame'ẽ rehe har
pekwa pekwa py pexo. Myja ija katu ame'ẽ
ke pema'ema'e ta my tĩ? Ame'ẽ rehe har
pekwa pekwa py pexo tĩ. Aja rahã, upa
pehẽma'e ke nixói ame'ẽ ke a'e muwyr ta
pehẽ pe. Pehẽma'e mundeha rehe har aja
tĩ. Pekwa pekwa ym tĩ. A'e muwyr ta.
34 A'erehe koĩ har rehe har pekwa pekwa ym
pexo. "Koĩ myja me'ẽ ta my?" aja pekwa
pekwa ym pexo. Apo kome'ẽ weraha rehe
jõ pesak katu. Koĩ har rehe har anĩ. Ame'ẽ
rehe har pekwa pekwa ym pexo — aja Jesu
pandu.

7

Mã peja amõ ta rehe pehẽ juru ai ym

(Ruk 6.37-38; Ruk 6.41-42; Hom 2.1; Hom 14.1; 1 Korin 4.5; Tian 4.11)

1-2 A'e pandu tĩ:
—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu:
"Peme'ẽ ta katu ym" aja. Aja pepandu rahã,
aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu
ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Myja me'ẽ
amõ ta rehe har pepandu, aja juja katu te
pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. Myja me'ẽ
amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te
pehẽ pe Tupã ma'e ta tĩ — aja ngã pe.

3 (Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e,
ame'ẽ riki myra kurer aja saka, aja Jesu
mujekwa.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Ne mu reha ke myra kurer mupuk,
ame'ẽ rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi
ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, aja mujekwa.)
Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa ym
exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk
riki. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha
ke nde erema'ema'e, aja mujekwa.) Mã
peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa py exo.
4 Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ, ame'ẽja
saka. A'erehe kuja ym nde mu pe epandu:
"Nde reha ngi myra kurer ke ihẽ ajo'ok
ta" aja epandu ym. (Aja rahã, kuja riki:
"Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde
erema'e. Ame'ẽ ke mã peja ehijar" aja
nde erepandu.) Mã! Nde eresak ym my?
Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ. (Aja rahã,
mãte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde atu
erema'ema'e, aja nde eremujekwa.) 5 Mã!
Nde katu, aja nde erekwa nde jupe. Anĩ.
Mokõi erekwaha namõ erexo. Nde reha ngi
myra keruhũ ejujo'ok py nde jupe. (Aja
rahã, mãte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke
nde erema'ema'e, ame'ẽ ke nde erehijar
katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak
katu ta. Aja rahã, nde mu reha ngi myra
kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja
rahã, nde mu pe nde erepandu: "Ma'e nde
ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ẽ ke
ehijar" aja nde erepandu katu) — aja Jesu
pandu.

6 A'e pandu tĩ:
—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke katu te me'ẽ ke.
Ame'ẽ ke amõ ta putar ym rahã, ame'ẽ ta
pe pemujekwa ym. Hendu tipe rahã, putar
ym. Jawar jarõ aja saka jumai mai ta. Je'ẽ
je'ẽ hũ ta.

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke katu te me'ẽ ke.
Ame'ẽ ke amõ ta jaxer, aja ukwa rahã, ame'ẽ
ta pe pepandu ym tĩ. Kure aja saka riki.
Jaxer aja ukwaha, a'erehe pyrũ ehe aja saka
ta. "Ihẽ amu'e ame'ẽ ke te'e" aja ame'ẽ ta
ukwaha naĩ. Putar ym tĩ. (A'erehe ame'ẽ ta
pe pepandu ym tĩ) — aja Jesu pandu.

Tupã namõ pepandu pandu

(Ruk 11.9-13)

7 Tupã namõ pandu pandu, ame'ẽ rehe
har Jesu mu'e rahã, kuja pandu:

—Pehẽma'e nixói te rahã, ame'ẽ rehe har
Tupã namõ pepandu pandu katu. Aja rahã,
ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. Tupã namõ
pepandu rahã, pekekar, ame'ẽja saka. Pe,
Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ẽja saka.
(Amõ rok pe pexe tar katu rahã, pehẽ po
penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar.)
Tupã namõ pepandu pandu rahã, hukwen
pirar ame'ẽja saka. Pirar rahã, pepandu
ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. 8 Upa inamõ
pandu ame'ẽ ta pe a'e muwyr ta. Amõ
kekar rahã, mahem ta. Ipo nupã nupã rahã,
hukwen ke a'e pirar ta. Aja saka riki. 9 Ipái
pe ta'yr pandu: "Papa! Mbeju ihẽ aputar.

A'u ta" aja. Aja rahã, ta'yr pe ita ra'yr ke
ipái me'ẽ my? Anĩ. Aja ym ta. Mbeju me'ẽ
ta ipe. [10] Pe, ta'yr pandu: "Papa! Pira ka'ẽ
ihẽ aputar. A'u ta" aja. Aja rahã, ta'yr pe
mbói ke ipái me'ẽ ta my? Anĩ. Aja ym ta.
Pira ka'ẽ me'ẽ ta ipe. [11] Awa ta ke te'e pehẽ.
Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta
ke pehẽ. Pe, pehẽ ra'yr ta pe ma'e katu
ame'ẽ ke peme'ẽ katu. Aja rahã, pehẽ 'ar
koty te we ma'e katu ame'ẽ ke jande pái
keruhũ me'ẽ ta. Ma'e ke amõ pandu ipe,
ame'ẽ ke a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar
ke.
[12] —Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe amõ ta
ma'e, aja amõ ta pe pema'e katu tĩ. Aja
riki Moise je'ẽha mu'e. Aja ymanihar Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta mu'e tĩ — aja Jesu
pandu.

Tupã koty ohoha
(Ruk 13.24; Siri 3.19-20)

[13-14] A'e pandu tĩ:
—Tupã ixo ame'ẽ pe ohoha riki hukwen
rupi asa oho, ame'ẽja saka. Asa oho rahã,
uhã te hũ aja ixo. Ame'ẽ hukwen riki ta'yr
mi. Ame'ẽ hape aja tĩ. Ta'yr mi tĩ. Ame'ẽ
hape ohoha riki janam, ame'ẽja saka. Marã
ka ym ohoha, ame'ẽja saka. Heta ym ame'ẽ
rupi oho ame'ẽ ta ke.
—Mupyraraha renda pe ohoha anĩ. Huk-
wen riki tiha. Hape riki aja tĩ. Tiha
tĩ. Ame'ẽ rape ohoha riki sorok katu hũ,
ame'ẽja saka. Pe, heta te hũ ame'ẽ rupi
wata oho ame'ẽ ta ke — aja riki.

*Ma'eywa ame'*ẽ rehe har
(Ruk 6.43-44; Juã 15.4; Tian 3.11-12)

[15] A'e pandu tĩ:
—Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe
har mã peja pekwa katu. Arapuharan ipy'a
pitu te'e aja a'eta ixo tĩ. (Aja rahã, katu
ame'ẽ ta aja pehẽ koty uwyr naĩ.) A'engi
ma'e so'o jarõ aja a'eta rehe har amõ ukwa.
Ma'e ke jukwa, ame'ẽja saka. (Aja rahã,
pehẽ pexoha ke mujaxer ta. Pe, pehẽma'e
ke te'e raho tar katu tĩ.) [16] Myja ame'ẽ ta
rehe har pekwa ta my? Kuja. Ima'e ma'eha
namõ pekwa ta. Juruwe'y ngi akaju ke amõ
po'ok ym. Ju'y ngi ama'yrary po'ok ym
tĩ. [17] Ma'eywa'y riki katu rahã, i'a katu.
Aja amõ katu rahã, ima'e ma'eha katu tĩ.
Ma'eywa'y katu ym rahã, anĩ. I'a ym. Aja
amõ katu ym rahã, ima'e ma'eha katu ym tĩ.
[18] Ma'eywa'y riki katu rahã, marã ka ym i'a
ym ha. I'a katu ta. Ma'eywa'y katu ym rahã,
marã ka ym i'a katuha. I'a ym ta. [19] Ma'eywa
i'a ym te rahã, jaxer rahã, ame'ẽ'y ke ijar
mondok. Pe, myra ke hapy. Upa ukwái ta.
Aja amõ jaxer rahã, Tupã mupyrara ta tĩ.
(Myra ke hapy, ame'ẽja saka tĩ.) [20] Aja riki
Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe har
pekwa katu ta. Ma'eywa i'a ym aja a'eta
tĩ. Aja rahã, a'eta ma'eha riki katu ym.
A'erehe ame'ẽ ta rehe har pekwa katu ta.
A'eta ma'eha namõ a'eta rehe har pekwa
katu ta — aja Jesu mujekwa.

*Tupã renda pe oho ame'*ẽ ta ke
(Ruk 6.46-47; Ruk 13.25-27; 2 Korin 11.13-15; 2 Korin 13.5; 2 Petu 2.1; 1 Juã 2.3-6; 1 Juã 5.12)

[21] A'e pandu tĩ:
—Amõ ta pandu: "Nde riki jandema'e
sawa'e te" aja ihẽ pe pandu naĩ. Upa katu te
ame'ẽ ta Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym ta. Amõ
amõ oho. Upa katu te anĩ. Ihẽ pái keruhũ
putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ ta
jõ henda pe oho katu ta. Ihẽ pái riki
ywatehar ke a'e. [22] Ngã ke Tupã mupyrara
rahã, heta ihẽ pe pandu ta: "Sawa'e! Nde
je'ẽha rupi Tupã je'ẽha ke japandu pandu
riki. Nde je'ẽha rupi ãjã ta ke amõ ta py'a
ngi jamuhem jamondo riki. Nde je'ẽha rupi
marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke nema'e
pyrãtãha namõ jama'ema'e katu riki" aja
ihẽ pe. [23] Pe, ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta:
"Anĩ. Pehẽ rehe har ihẽ akwa ym te. Ihẽ
kotyhar ta ym pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke
pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Sengi peho.
Ihẽ ngi peho" aja riki — aja Jesu pandu.

*Ma'e ok mujã ame'*ẽ ta ke
(Ruk 6.47-49)

[24] A'e pandu tĩ:
—Pesarahã! Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu
katu. Pe, aja ma'ema'e rahã, ukwa katu
ame'ẽ ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e
mujã. Ok pyter ke a'e jytyka katu te. Ok
kangwer aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe
katak ym te. [25] Pe, aman ukyr hũ. Ywytu
keruhũ peju hũ tipe. Y tiha tĩ. Upa munde.
Y ombor ym. Ywytu keruhũ ombor ym tĩ.
Ok pyter ke jytyka katu te. Ok kangwer ke
aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe u'ar ym
ame'ẽ ok.
[26] —Pe, amõ riki ihẽ je'ẽha rehe hendu
tipe. Pe, aja a'e ma'ema'e ym rahã, ka'u te'e
ame'ẽ ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e
mujã. Ywy ku'i 'ar pe mujã. [27] Pe, aman ukyr

hũ. Y tiha oho. Pe, ywytu keruhũ peju hũ ok rehe. Pahar ame'ẽ ok u'ar. Tũ! Aja riki — aja Jesu mu'e.

(Ok riki amõ ixoha aja saka. A'erehe Jesu je'ẽha rehe amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Je'ẽha mujekwa, aja ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.)

Jesu ukwa katu
(Mak 1.22)

28 Upa aja me'ẽ Jesu pandu rahã, hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! A'e mu'e katu! 29 Moise je'ẽha mu'e, ame'ẽ ta aja ym a'e. Anĩ. Jesu pandu rahã, a'e je'ẽha te reko aja a'e mu'e — aja ukwa.

8

*Ahy ixo ame'*ẽ ke Jesu mukatu
(Mak 1.40-45; Ruk 5.12-16)

1 Upa mu'e rahã, ywy'ã ngi Jesu wyjy uwyr. Arahã, heta ngã haikwer rupi wata. 2 Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke uhyk uwyr ehe. Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

3 Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke pahar upa ka'ẽ oho ipe. 4 Pe, Jesu pandu ipe:

—Ehendu katu. Nde ke ihẽ amukatu, ame'ẽ ke amõ ta pe epandu ym we rĩ. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Emujesak nde juehe har ipe. Pe, Moise mupinim, aja ma'e ke pa'i pe eme'ẽ. Ame'ẽ ke pa'i hapy ta Tupã pe. Upa ukwái ta. Aja rahã, upa nema'e pere ka'ẽ oho aja ngã pe a'e mujekwa ta — aja sawa'e pe.

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu
(Ruk 7.1-10)

5-6 Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk oho rahã, homa awa usak ehe. Sonda tama'e kapitã ke a'e. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽma'e miasu ixyha pe túi. Ma'e ahy ipe. Wata ym tĩ. Emukatu ihẽ pe — aja ipe.

7 Jesu pandu:

—Hã! Nde rok pe ihẽ amukatu ta aho — aja ipe.

8 Kapitã pandu:

—Anĩ. Sa'e! Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe eho ym. Sengi epandu: "Epu'am!" Aja rahã, ihẽma'e miasu katu ta oho. 9 Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Kuja. Amõ pe ihẽ apandu: "Eho!" Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: "Ejur se!" Pe, pahar a'e uwyr tĩ. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: "Ereparaky eho!" Pe, a'e paraky katu oho tĩ. Aja ihẽ je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe nde erepandu rahã, ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

10 Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã: "Mã! Katu" aja a'e ukwa. Pe, haikwer rupi tur ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ko apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Aja me'ẽ jurujar katu ame'ẽ ke ihẽ amahem ym. 11 Ihẽ apandu. Tupã ixo ame'ẽ pe heta ngã oho ta tĩ. Warahy uhemiha koty ngi heta oho ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tĩ. Amarã namõ hury katu ta ixo. Isak namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Jako namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Aja warahy u'ariha koty ngi heta oho ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tĩ. 12 Tupã ixo ame'ẽ pe Amarã namõ jundéu awa ta ixo ta tipe. Jurujar ym riki. A'erehe oho ym. Anĩ. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupã ombor ta. A'ep ahy hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Tupã rehe parahy hũ tĩ, a'erehe hái ke su'u su'u hũ — aja Jesu pandu.

13 Pe, kapitã pe a'e pandu:

—Nde jõ nde rok pe ejywyr eho 'y! Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta kỹ. Ne miasu upa ihẽ amukatu riki — aja ipe.

Arahã pahar kapitãma'e miasu katu oho.

*Petu pen ke Jesu mukatu. Heta ahy ixo ame'*ẽ ta ke mukatu tĩ.
(Mak 1.29-34; Ruk 4.38-41)

14 Petu rok pe Jesu uhyk oho rahã, Petu pen rehe a'e usak. Ixyha pe túi. Haku a'e. 15 Ipo ke Jesu pyhyk. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, kũjã pu'am. Pe, a'eta mi'u ke Jesu ta pe a'e me'ẽ me'ẽ.

16 Ame'ẽ pytun ramõ rahã, (jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke

ngã raho ipe. Heta te hũ raho ipe. Ame'ẽ ta
ke Jesu mukatu. A'e pandu.
—Ehem eho ingi! — aja.
Aja mukatu. Upa katu te ma'e ahy ixo
ame'ẽ ta ke a'e mukatu tĩ. 17 Ngã ke a'e
mukatu rahã, Isai pandu aja Jesu ma'ema'e.
Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ke a'e. Yman kuja a'e mupinim:
"Jandema'e ahyha ke a'e jo'ok mondo. Jandema'e pyaiha ke mukanim tĩ" aja mupinim.
Ame'ẽ riki Jesu ma'ema'eha.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe
(Ruk 9.57-62)

18 Ixoty heta ngã jy'ar. Ame'ẽ rehe Jesu
usak rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:
—Ypa ruwái koty jahorahã! — aja.
—Ere — aja jumu'eha ta.
19 Pe, oho tate rahã, Moise je'ẽha mu'e
ame'ẽ ke Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:
—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Ko ihẽ axo. Ne
namõ ihẽ aho ta kỹ tĩ — aja Jesu pe.
20 Jesu pandu ipe:
—Hokwar rupi ma'e so'o ukwer. Haity
pe ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihẽ anĩ. Awa ihẽ
tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ akeriha renda
nixói — aja ipe. (Aja rahã, inamõ oho rahã,
ok nixói ta, aja mujekwa. Sawa'e jetehar te
oho ta my, ame'ẽ ke Jesu manga, a'erehe aja
pandu.)
21 Pe, amõ jumu'eha pandu:
—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ne namõ aho ym we ta
rĩ. Ihẽ rok pe ajywyr we ta rĩ. Papa manõ
rahã, ihẽ riki ajytym ta. Upa rahã, ne namõ
ihẽ aho ta kỹ — aja Jesu pe.
22 A'e pandu ipe:
—Anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y! Tupã
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta manõ, ame'ẽja saka.
Ame'ẽ ta riki manõ te ame'ẽ ta ke jytym ta.
Nde anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y — aja ipe.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u
(Mak 4.35-41; Ruk 8.22-25)

23 Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho.
Jumu'eha ta inamõ opor oho tĩ. 24 Oho ixo
rahã, pahar ywytu keruhũ ypa rupi peju
uwyr. Pe, jarusu keruhũ pe y ke oho rãi.
Amõ ta kyje riki. Jesu anĩ. A'e ukwer ou.
25 Pe, ixoty jumu'eha ta oho. Pe, mupak.
A'eta pandu ipe:
—Sawa'e! Jande jamanõ tate riki.
Emukatu, aja rahã, jamanõ ym ta — aja ipe.
26 Jesu pandu:
—Mã! Pekyje ym pe'am. Tupã rehe
pejurujar katu ta me'ẽ te'e — aja.
Pe, a'e pu'am. Ywytu keruhũ pe a'e
pandu:
—Mã peja eputu'u katu ihẽ pe! — aja.
Pe, ywytu keruhũ ke upa putu'u. Y kotok
keruhũ pe a'e pandu tĩ:
—Mã peja ewapyk katu! — aja.
Pe, y kotok keruhũ ke wapyk katu.
27 Jumu'eha ta jupandu a'eta jupe:
—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ.
Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y
kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu tĩ. Mã!
Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

*Amõ ta py'a rehe ãjã ihĩ ame'*ẽ ta ke Jesu
mukatu
(Mak 5.1-20; Ruk 8.26-39)

28 Ypa ruwái rehe Jesu uhyk oho rahã,
Jera ywy pe uhyk oho. Jarusu keruhũ ngi
uhem oho rahã, mokõi sawa'e ta uhyk uwyr
ehe. Kangwerupa rupi har ta ke ame'ẽ ta.
Itakwar rupi ixo ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ sawa'e
ta py'a rehe ãjã ta ihĩ. Parahy war ame'ẽ
ta ke a'eta. A'erehe kangwerupa rape rupi
wata ym awa. 29 Jesu rehe ãjã ta usak rahã,
pahar hãtã a'eta pandu:
—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Jande pe
ema'e ym ma'e ke. 'Ar rehe angaha uhyk
ym we rĩ. A'erehe jande ke emupyrara ym
we rĩ — aja Jesu pe pandu.
30 Petete kure ta i'ãi. Heta te hũ i'ãi. Kãpĩ
u'u ixo. 31 A'erehe Jesu pe ãjã ta pandu:
—Jande ke nde eremuhem eremondo
rahã, kure ta koty jande ke emondo — aja
pandu.
32 Ãjã ta pe Jesu pandu:
—Peho! — aja.
A'erehe sawa'e ta ngi ãjã ta uhem oho.
Kure ta pe ixe oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe,
upa katu te kure ta ujan oho. Upen te'e hũ
ame'ẽ pe u'ar oho. Pe, ypa pe u'ar. Upa katu
te y jukwa. 33 Ame'ẽ ke kure usakiha ta usak
rahã, ok ta pe ujan oho. Ok ta pe har ta pe
upa pandu pandu. "Kure ta upa manõ. Amõ
ta py'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke amõ sawa'e
mukatu" aja riki pandu pandu. 34 A'erehe
upa ok ta pe har ta usak oho. Pe, Jesu rehe
usak rahã, a'eta pandu:
—Jande ywy ngi eho! — aja Jesu pe.
(Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke kohĩ, aja ukwa,
a'erehe kyje ingi. Amõ we a'etama'e kanim
ta, aja a'eta putar ym tĩ. A'erehe: "Eho" aja
Jesu pe a'eta pandu.)

9

*Upa jupyrãtã rãtã ame'*ẽ ke Jesu mukatu
(Mak 2.1-12; Ruk 5.17-26)

1 Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho tĩ. Ypa
aha oho tĩ. Hekoha pe a'e jywyr oho.
Kapana'ũ ok ta pe jywyr oho. 2 Pe, upa
jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke sawa'e ta hupir
werur. Kyha aja me'ẽ ke pe a'eta werur.
Amõ ke Jesu mukatu ame'ẽ rehe sawa'e ta
jurujar katu. Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, upa
jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe a'e pandu:

—Sa'e! Nde rury katu eju. Ma'e nde
ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo
nde rehe ihẽ py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

3 Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta
hendu rahã, jupandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Katu ym a'e pandu. Tupã jõ riki
amõ ta pe pandu katu: "Ma'e nde ereka'u
te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihẽ py'a
jywyr" aja. A'erehe peme'ẽ riki Tupã aja
jupe my. Katu ym aja — aja jupandu pandu
a'eta jupe.

4 Ame'ẽ ipy'a pe ukwa ukwa uĩ ame'ẽ ke
Jesu ukwa rahã, pandu:

—Ma'e katu ym, aja pehẽ py'a pe pekwa
pekwa ym peĩ. 5 Myja me'ẽ riki hãtã ma'eha
my? Kuja my: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke
nde erema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr katu"
aja apandu rahã, hãtã ma'eha my? (Ame'ẽ
ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã, kuja my?
"Epu'am! Ewata eho!" aja apandu rahã,
hãtã te ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak
katu awa.) 6 Pesarahã! Tupã jõ riki ahyha
mukatu aja pekwaha. Tupã jõ riki ipy'a
mujywyr katu ngã rehe aja pekwaha tĩ. Apo
ihẽ tĩ. Ihẽ riki Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ihẽ
amujekwa ta apo 'y. Ihẽ pe Tupã pandu tĩ:
"Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ
ta rehe nde py'a emujywyr katu" aja ihẽ
pe. Pesarahã! Ame'ẽ ke pekwa ta apo — aja
Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe a'e
pandu:

—Epu'am. Nde kyha aja me'ẽ ke
emupu'a. Nde rok pe ejywyr eho — aja
Jesu.

7 Sawa'e pu'am. Pe, hok pe jywyr oho.
8 (Jesu riki Tupã aja mujekwa sawa'e pe.)
Ame'ẽ ke amõ ta ukwa rahã, pandu: "Mã!
Katu tiki!" aja. Pe, Tupã pe a'eta pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Nde riki
pyrãtãha ke sawa'e ta pe nde eremuwyr
katu — aja.

"Ihẽ namõ eho" aja Matéu pe Jesu
pandu
(Mak 2.13-17; Ruk 5.27-32)

9 A'engi Jesu oho ixo rahã, Matéu rehe a'e
usak. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe
tamatarer ke a'e matyr matyr uĩ. Matyriha
renda kapy pe a'e wapyk uĩ. Jesu pandu ipe:

—Ihẽ namõ eho 'y — aja.

Matéu pu'am. Upa hijar, pe, inamõ oho.

10 Pe, Matéu rok pe ma'e ke Jesu u'u uĩ
rahã, amõ heta kapitã keruhũ pe tamatarer
matyr ame'ẽ ta inamõ wapyk uĩ tĩ. Inamõ
jumu'eha ta ma'e ke u'u uĩ tĩ. Amõ ka'u
te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta inamõ wapyk
uĩ tĩ. 11 Ame'ẽ ke parise ta usak rahã,
jumu'eha ta pe je'ẽ je'ẽ:

—Ma'ewã ame'ẽ sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta
namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer ke matyr
ame'ẽ ta namõ aja tĩ. U'u inamõ tĩ. Katu ym
aja — aja parise ta.

12 A'eta pandu ame'ẽ ke rehe Jesu hendu.
A'erehe a'e pandu:

—Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ
oho. Ahy ym rahã, mukatuha koty oho ym
awa. (Aja saka apo. Ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e ame'ẽ ta ihẽ rehe uhyk. Ipy'a
juhyk. Ame'ẽ ke a'eta putar, a'erehe ihẽ
rehe uhyk. Katu jupe, anĩ. Ame'ẽ ta ihẽ
rehe uhyk ym.) 13 Pesarahã! Kuja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

"Ihẽ rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e
hymba ke ukwái, arapuharan ra'yr
ke. Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym.
Kuja katu te. Amõ ta rehe awa pyrara
usak, ame'ẽ ke ihẽ aputar katu" aja
panduha ihĩ.

—Aja Tupã pandu ame'ẽ ke pekwa peho.
(Tupã je'ẽha rehe pesak peho.) Pesarahã!
Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ẽ ta pe
kuja ym ihẽ apandu: "Tupã koty pehẽ py'a
pemuruwak pemondo" aja apandu ym. Anĩ.
Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta pe
kuja ihẽ apandu katu: "Tupã koty pehẽ py'a
pemuruwak pemondo" aja riki — aja parise
ta pe Jesu pandu.

*Ma'e u'uha ke hijar, ame'*ẽ rehe har
(Mak 2.18-22; Ruk 5.33-39)

14 Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ẽ
ta Jesu pe pandu uwyr:

—Jande riki ma'e ja'uha ke jahijar hi-
jar jaxo. Amõ amõ rahã, jahijar. (Aja
japyaiha ke jamujekwa Tupã pe.) Tupã
namõ japandu pandu rahã aja tĩ. Ma'e

ja'uha ke jahijar tĩ. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke a'eta hijar hijar tĩ. Pe, ne namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja ym. Ma'e ke a'eta u'u katu. Ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

15 A'e pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, a'eta mi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ẽ pe oho ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. Pyaiha mujekwa ym. (Ihẽ namõ ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihẽ ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihẽma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta.)

16 —Kamixa ymanihar sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ẽ ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok we ta oho. 17 Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe awa purakar ym. Ame'ẽ pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhẽ ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru pyahu ame'ẽ pe awa purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhẽ ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ — aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise mu'e, aja ymanihar ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa.)

"Ihẽ rajyr emukatu" aja Jái pandu
(Mak 5.21-24; Ruk 8.40-42)

18 Jesu mu'e uĩ rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã uhyk uwyr ehe. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihẽ rajyr manõ ramõ. Ihẽ rok pe ehorahã! Nde po ke iãkã rehe emujar! Aja rahã, kwera katu ta tĩ — aja Jesu pe.

19 —Hã! Aho ta kỹ — aja pandu ipe.

Pe, a'e pu'am. Inamõ oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta oho tĩ.

*Jesuma'e mundeha ke pyhyk, ame'*ẽ kũjã rehe har
(Mak 5.25-34; Ruk 8.42-48)

20-21 Oho ixo rahã, Jesu raikwer rupi amõ kũjã oho. Jai ha pupuriha namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Awa py mokõi warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. A'e jupandu jupe:

—Ima'e mundeha ke ihẽ apyhyk rahã jõ, ihẽ katu ta aho — aja kũjã jupe.

A'erehe Jesuma'e mundeha apyr ke a'e pyhyk. 22 Aja rahã, ixoty Jesu uwak. Pe, usak ehe rahã, pandu ipe:

—Éi kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo 'y — aja kũjã pe.

Arahã kũjã katu oho.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu
(Mak 5.35-43; Ruk 8.49-56)

23 Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã rok pe Jesu ixe oho rahã, takwar ra'yr peju ame'ẽ ta rehe a'e usak. (Aja te'eha riki jundéu awa ta. Amõ manõ rahã, takwar ra'yr ke peju. Aja pyaiha ke mujekwa.) Amõ ta mutyapu hũ ixo tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa tĩ.) 24 A'e pandu:

—Kar pe upa pehem peho! Kũjãtãi manõ ym riki. Ukwer te'e ou riki — aja Jesu a'eta pe. (Kũjãtãi manõ te aja Jesu ukwa katu tĩ.)

A'eta puka puka hũ ehe. Manõ te, aja ukwa katu, a'erehe puka puka hũ ehe. 25 Kar pe upa a'eta ke a'e mondo rahã, kũjãtãima'e kapy pe Jesu ixe oho. Ipo rehe pyhyk. Pe, kũjãtãi kwera katu. Pe, pu'am. 26 Ame'ẽ mukweraha rehe har amõ ta pandu pandu oho. Ame'ẽ ywy rupi amõ ta pandu pandu oho.

*Mokõi sawa'e ta eha ym te ame'*ẽ ta ke Jesu mukatu

27 A'engi Jesu wata oho ixo rahã, mokõi sawa'e ta eha ym te ame'ẽ ta haikwer rupi oho. Hãtã a'eta pandu:

—Sa'e! Ndawi rainõ ke nde! Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Jande rehe epyrara esak. Nema'e pyrãtãha namõ jande ke emukatu — aja. ("Tupã mu'am me'ẽ ke" aja pandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

28 Ok pe Jesu ixe oho rahã, eha ym te ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe. A'eta pe a'e pandu:

—Pehẽ ke ihẽ amukatu ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ame'ẽ rehe pejurujar katu my? — aja Jesu.

—A'e tỹ. Jajurujar katu — aja a'eta pandu.

29 Pe, a'eta reha rehe ipo ke a'e mujar. Pandu:

—Ma'e ahyha ihẽ amukatu, ame'ẽ rehe pejurujar katu. Aja mã peja uhyk apo 'y — aja mokõi sawa'e ta pe.
30 Pe, upa ma'e ke rehe a'eta usak katu. Hãtã Jesu pandu:
—Pehẽ ke ihẽ amukatu, ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu ym! — aja pandu tipe.
31 Anĩ. A'eta uhem oho rahã, Jesu rehe har upa ame'ẽ ywy rupi pandu pandu oho.

*Sawa'e je'engai ame'*ẽ ke Jesu mukatu

32 Sawa'e ta uhem oho ixo rahã, sawa'e je'engai ame'ẽ ke Jesu rehe amõ ta muhyk muwyr. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe je'engai ame'ẽ ke a'e. 33 Ãjã ke Jesu muhem mondo rahã, sawa'e rembe katak katu tĩ. Pandu pandu u'am tĩ. Pe, upa amõ ta pandu:
—Mã! Katu tiki! Jundéu awa tama'e ywy rupi aja me'ẽ jasak ramõ te — aja.
34 Pe, parise ta pandu:
—Ãjã tama'e kapitã riki pyrãtãha ke muwyr ipe. A'erehe ãjã ta ke a'e muhem mondo — aja pandu naĩ.

*Heta ame'*ẽ ta rehe Jesu pyrara usak

35 Upa ok ta rupi Jesu ohoho. Upa ok ta hũ rupi a'e oho tĩ. Amõ amõ rupi wata oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'emu'e oho. Kuja myrandu katu ke a'e mu'emu'e. "Ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã: 'Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ' aja a'e pandu ta" aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu tĩ. 36 Heta ame'ẽ ta rehe a'e usak rahã, ame'ẽ ta rehe pyrara usak. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara. Usakiha ta nixói tĩ. A'erehe ame'ẽ ta rehe Jesu pyrara usak. Ame'ẽ ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha ta nixói, ame'ẽja saka. Katu ym aja.
37 A'erehe inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe a'e pandu:
—Ahúi aja me'ẽ itawa hũ tipe. Pe, matyr ame'ẽ ta heta ym. 38 Tupã riki ahúi aja me'ẽ jar aja saka. A'erehe ijar namõ pepandu: "Kupixa pe matyr ame'ẽ ta ke emondo. Ahúi aja me'ẽ ke matyr ta" aja — aja Jesu pandu.

(Aja pandu rahã, heta ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu. Tupã rehe har ukwa ym ame'ẽ ta heta hũ ixo. Ahúi aja me'ẽ ta heta hũ, ame'ẽja saka. Ehe har pandu ame'ẽ ta heta ym tĩ. Matyr ame'ẽ ta heta ym tĩ. A'erehe Tupã namõ pandu ta me'ẽ te'e: "Nde rehe har pandu pandu ame'ẽ ta ke emondo" aja Tupã pe. Aja Jesu mujekwa.)

10

*Jesu namõ jumu'e ixo ame'*ẽ ta ke
(Mak 3.13-19; Ruk 6.12-16)

1 Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ke Jesu mujy'ar. Awa py mokõi sawa'e ta hetaha ke. A'e pandu:
—Pejur! Pesarahã! Ihẽ je'ẽha rupi ãjã ta ke pemuhem ta katu pemondo. Ihẽ je'ẽha rupi upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu ta tĩ — aja awa py mokõi sawa'e ta pe.
2 Pe, ame'ẽ ta ke a'e mondo. Awa py mokõi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja riki sawa'e ta rer. Ko Simã. Petu aja amõ her tĩ. Amõ Andere tĩ. Simã mu a'e. Amõ Tian tĩ. Semende ra'yr a'e. Imu amõ tĩ. Her Juã. 3 Amõ Siri tĩ. Amõ Matoroméu tĩ. Amõ Tome tĩ. Amõ Matéu tĩ. Amukwehe homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ke a'e. Amõ Tian tĩ. Apéu ra'yr a'e. Amõ Tandéu tĩ. 4 Amõ Simã tĩ. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ẽ ke a'e. Amõ Jun Ikario amõ tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Awa py mokõi sawa'e ta pandu pandu oho
(Mak 6.7-13; Ruk 9.1-6)

5 Ame'ẽ awa py mokõi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja a'eta pe a'e pandu:
—Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta koty peho ym. Samari ywy pe har tama'e ok ta pe peho ym tĩ. 6 Jundéu awa ta koty jõ peho. Tupã rehe har mu'e ame'ẽ ta nixói ngã pe, a'erehe arapuharan ta kanim ame'ẽ ta aja saka a'eta. A'erehe ame'ẽ ta pe jõ pepandu pandu peho. 7 Kuja pepandu peho: "Ixoty ipy'a ke ngã muruwak rahã, Tupã pandu ta: 'Pehẽ rehe ihẽ rury katu. Ihẽma'e ta ke pehẽ' aja. A'erehe mã peja pehẽ py'a ke ixoty pemuruwak" aja pepandu peho. 8 Pepandu pandu peho rahã, kuja pema'ema'e tĩ. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu. Manõ ame'ẽ ta ke pemukwera katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ. Ipy'a rehe ãjã ta ihĩ ame'ẽ ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem pemondo tĩ. Pehẽ pe pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe ame'ẽ pyrãtãha namõ amõ ta ke pemukatu tĩ. Mukatuha rehe pemuhepy ym.

9 —Tamatarer ke peraho ym. 10 Pehẽ kupe
pe ma'e ryru peraho ym tĩ. Mokõi kamixa
peraho ym tĩ. Mokõi sapat peraho ym tĩ.
Myra te'e pehẽ po pe peraho ym tĩ. (Myra
rehe te'e wata ame'ẽ ke.) Pehẽ po te'e peho.
Pesarahã! Ma'e nixói ame'ẽ ke parakyha
pe ijar muwyr ta me'ẽ te'e. A'erehe ma'e
ke peraho ym. Ma'e ke Tupã riki muwyr
ta pehẽ pe. (Parakyha pe ijar muwyr ta,
ame'ẽja saka.)
11 —Amõ ok ta pe pehyk rahã, hok pe pehẽ
ke muxe ame'ẽ ke pekekar. Mahem rahã,
a'ep pepyta we rĩ. Ame'ẽ ok ta pe pexo rahã,
ame'ẽ rok pe jõ pepyta. Amõ amõ ok ta pe
peho rahã, aja pema'ema'e tĩ. 12 Amõ ta rok
pe pexe peho rahã, kuja pepandu: "Mã peja
pehẽ rehe Tupã usak katu" aja. 13 Pe, ame'ẽ
rok wyr pe har ta pandu: "Ko pejur katu"
aja. Pehẽ po ke pyhyk katu pehẽ ngi rahã,
ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta.
—Pe, ame'ẽ rok wyr pe har ta hok pe
pehẽ ke muxe tar ym rahã, ame'ẽ ta rehe
Tupã hury ym ta. 14 Hok pe amõ ta pehẽ
ke muxe ym rahã, peho rahã, pehẽ py ngi
ywy ku'i pejuhyk pembor. (Tupã ke putar
ym ame'ẽ ta ke ko, aja pemujekwa ngã pe
tĩ.) Ok ta pe har ta pehẽ ke putar ym
rahã, aja pemujekwa tĩ. Pehẽ py ngi ywy
ku'i pejuhyk pembor tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ
ok ta pe har ta ke Tupã putar ym tĩ, aja
pemujekwa ngã pe tĩ.)
15 —Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Yman rahã
ngã ke Tupã mupyrara ta. Sondo ok ta pe
har ta ke Tupã mupyrara ta. Ngomo ok ta
pe har ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ ta
'ar koty te we pehẽ rehe hendu ym ame'ẽ
ta ke Tupã mupyrara ta. Ymanihar ta 'ar
koty te we pehẽ ke putar ym ame'ẽ ta ke a'e
mupyrara ta tĩ — aja awa py mokõi sawa'e
ta pe Jesu pandu.

Pehẽ ke amõ ta mupyrara ta
(Matéu 24.9; Mak 13.9-13; Ruk 21.12-17; 1 Petu 4.12-16)

16 A'e pandu tĩ:
—Pehendurahã! Jundéu awa ta koty
pehẽ ke ihẽ amondo axo. Amõ amõ ta Tupã
je'ẽha putar ym tĩ. Parahy ta. So'o jarõ,
ame'ẽja saka. A'erehe pesak katu peho. Mã
peja pesak katu kỹ! Pehẽ riki peparahy ym
tĩ. 17 Pesak katu kỹ. Pehẽ ke amõ ta pyhyk ta.
Pe, kapitã ruwa koty pehẽ ke raho ta. Pehẽ
rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta. Jundéu awa tama'e
jy'ariha renda pe pehẽ ke raho ta tĩ. A'ep
pehẽ rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta tĩ. So'o pirer
pu'i pe pehẽ ke pirok ta tĩ.
18 —Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe
kapitã keruhũ ruwa koty pehẽ ke amõ ta
raho ta tĩ. Pehẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ
ta. Pe, mahy ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ.
Pehẽ ke mupyrara ta tĩ. Arahã myrandu
katu ke pepandu ta a'eta pe. Jundéu awa aja
ym ame'ẽ ta pe pepandu ta tĩ. 19 Kapitã ta
ruwa koty pehẽ ke pyhyk raho rahã: "Ma'e
ke jande japandu ta my? Myja me'ẽ jande
japandu ta my?" aja pekwa pekwa ym pexo
tĩ. Arahã ma'e pepandu ta ame'ẽ ke pehẽ
pe Tupã mujekwa ta. 20 Arahã pepandu
rahã, pehẽ je'ẽha aja ym ta. Anĩ. Tupã'ã
muwyr ame'ẽ je'ẽha ke pepandu ta. Jande
pái keruhũ I'ã ke muwyr ta pehẽ pe.
21 —Arahã amõ ke kapitã pe imu pandu
ta: "Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa" aja pandu
ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho
ta tĩ. "Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa" aja
ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. "Ko
Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa" aja ta tĩ. 22 Ihẽ
rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ rehe upa
amõ ta parahy ta. Ihẽ rehe tapijar te'e we
pejurujar katu rahã, Tupã namõ pexo katu
ta. 23 Pehẽ ke ok ta pe har ta mupyrara rahã,
amõ ok ta pe pejan peho. Apandu katu pehẽ
pe. Upa katu te ok ta rupi peho. Ame'ẽ upa
rahã, ihẽ ajywyr ta. Ko awa ihẽ tĩ. Tupã
je'ẽha rupi ajur.
24 —Pesarahã! Jumu'eha 'ar koty te we
mu'eha katuha. Te'e paraky ame'ẽ 'ar koty
te we ijar katuha tĩ. 25 A'erehe mu'eha aja
jumu'eha ixo rahã, katu tiki tĩ. Ijar aja te'e
paraky ame'ẽ ixo rahã, katu tiki tĩ. Pehẽ
riki aja tĩ. (Ihẽ riki mu'eha aja. Pehẽ riki
jumu'eha ta.) Ihẽ rehe har amõ ta pandu:
"Nde riki Satana" aja naĩ. (Ãjã ramũi a'e.)
Aja rahã, ihẽ 'ar koty te we pehẽ rehe har
ma'e jaxer ai ame'ẽ ke amõ ta pandu ta —
aja Jesu mujekwa. Awa py mokõi jumu'eha
ta pe mujekwa.

Sawa'e ta ngi pekyje ym. Tupã ngi pekyje.
(Ruk 12.2-7)

26-28 Awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu
pandu tĩ:
—Pehẽ ke amõ ta mupyrara ta. Anĩ.
Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehẽ pe ihẽ
apandu ame'ẽ ke amõ ta ukwa ym. Yman
rahã upa ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu

pandu ta. Upa amõ ta ukwa ta. Ma'e ke rehe pehẽ jõ pehendu ame'ẽ ke amõ ta pe pemujekwa ta. Apo ma'e kanim aja ixo ame'ẽ ke upa mujekwa ta amõ ta pe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pekwa ame'ẽ ke upa pemujekwa ta a'eta pe tĩ.

—Pesarahã! Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehẽ ke a'eta jukwa rahã, ame'ẽ jõ riki. Pehẽ'ã ke marã ka ym mahyha. Tupã anĩ. Pekyje ingi. Pehẽ ke a'e jukwa rahã, amõ we tĩ. Mupyraraha renda pe pehẽ ke a'e mupyrara ta. A'erehe pekyje ingi.

29-31 —Mokõi ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, peteĩ tamatarer pu'a ra'yr muhepy. Pe, ame'ẽ ma'ewyra ra'yr rehe har Tupã usak katu. Jande pái keruhũ pandu ym rahã, ma'ewyra ra'yr manõ ym ta. (Aja rahã, kuja mujekwa katu. Ma'ewyra ra'yr 'ar koty te we pehẽ rehe jande pái keruhũ usak katu.) Pehẽ aja tĩ. Pehẽ ãkã rehe pehẽ'a ihĩ. Ame'ẽ hetaha ke a'e ukwa katu. (Ame'ẽ ke ukwa rahã, upa katu te pehẽ rehe har a'e ukwa katu tĩ, aja mujekwa katu. A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu te we ta, aja mujekwa katu tĩ) — aja Jesu pandu.

*Kirisutu rehe har ukwa katu ame'*ẽ ta rehe har

(Ruk 12.8-9; 2 Timo 1.8)

32 A'e pandu tĩ:

—Mupyrara ame'ẽ ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: "Jesu kotyhar ke ihẽ" aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ riki apandu ta tĩ: "Ihẽ kotyhar te ke a'e" aja ihẽ pái keruhũ pe ihẽ apandu ta. (Aja rahã, ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ putar katu tĩ.) Ywatehar ke a'e. 33 Pe, mupyrara ame'ẽ ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: "Ihẽ anĩ. Jesu ke ihẽ akwa ym. Ixotyhar ym ihẽ" aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ apandu ta tĩ: "Peme'ẽ anĩ. Ihẽ akwa ym peme'ẽ. Ihẽ kotyhar aja ym a'e" aja ihẽ pái keruhũ pe ihẽ apandu ta. (Aja rahã, ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ putar ym tĩ.) Ywatehar ke a'e — aja Jesu pandu.

*Ianam ta jumai ta ame'*ẽ rehe har

(Ruk 12.51-53; Ruk 14.26-27)

34 A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jumai mai ixo. Ame'ẽ ke ihẽ amuputu'u ajur, aja pekwaha my? Anĩ. Aja ym ajur. Ihẽ ajur, a'erehe amõ amõ ta jumai mai ta. 35 Ipái ta ihẽ rehe jurujar katu, a'erehe ta'yr ta je'ẽ je'ẽ hũ ta. (Huwajan ta aja saka ta.) Imãi ta ihẽ rehe jurujar katu, a'erehe imembyr kũjã ta je'ẽ je'ẽ hũ ta tĩ. (Huwajan ta aja saka ta tĩ.) Ixawa'e mãi ta ihẽ rehe jurujar katu, a'erehe imembyr reko ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ta tĩ. (Huwajan ta aja saka ta tĩ.) 36 Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, hok wyr pe har ta je'ẽ je'ẽ hũ ta. (Huwajan ta aja saka tĩ.) Amõ ruwajan 'ar koty te we katu ym ha.

37 —Ipái rehe amõ ipy'a katu, ame'ẽ 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihẽ kotyhar te a'e. Imãi rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Pe, i'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihẽ kotyhar te a'e tĩ. Ta'yr rehe aja tĩ. Tajyr rehe aja tĩ. Ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihẽ kotyhar te a'e tĩ. 38 Ihẽ kotyhar aja amõ ixo rahã, ame'ẽ ke amõ ta jukwa tar katu. Ame'ẽ ngi kyje ym rahã, ihẽ kotyhar aja ixo ta. 39 Amõ riki ihẽ kotyhar wan ta. A'erehe ame'ẽ ke amõ ta jukwa tar katu. A'erehe ihẽ rehe jurujar tar ym. Hijar, a'erehe jukwaha ke amõ muputu'u. A'erehe a'e ixo we tipe. Ame'ẽ ke Tupã putar ym. Inamõ ixo ym ta. Aja ihẽ tĩ. Aputar ym tĩ. Amõ riki ihẽ rehe jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Jurujar katuha ke hijar ym. Aja rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta. Uhã te hũ aja a'e ixo ta — aja Jesu pandu.

*Ma'e katu ame'*ẽ ke Tupã muwyr ta

(Matéu 25.34-40; Mak 9.41; Juã 13.20; Emberéu 13.1-3; 3 Juã 5-8)

40 A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe har pepandu pandu peho. A'erehe pehẽ pe amõ pandu: "Ihẽ rok pe pepyta katu" aja. Aja pehẽ ke hok pe muxe katu rahã, ihẽ ke a'e muxe katu, ame'ẽja saka tĩ. Tupã ke a'e muxe katu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Ihẽ ke Tupã muwyr. 41 Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke ko, aja amõ ukwa. A'erehe hok pe a'e muxe katu. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã muwyr ta ipe. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ pe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã muwyr ta ipe. Aja ok jar pe a'e muwyr ta tĩ. Juja katu te muwyriha ke. "Ko sawa'e katu" aja amõ ukwa. A'erehe hok pe ame'ẽ sawa'e ke muxe katu rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã muwyr ta ipe tĩ. Sawa'e katu ame'ẽ pe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã muwyr ta ipe. Aja ma'e katu ame'ẽ ke ok jar pe Tupã muwyr ta tĩ. Juja katu te muwyriha ke. 42 Pesarahã!

Kuja pekwa katu pexo. “Ko Jesu kotyhar ke”
aja amõ ukwa. A'erehe jyngwéi rahã, kúi pe
y rysã me'ẽ ipe. (Aja rahã ipy'a katu ehe aja
mujekwa.) Aja rahã y me'ẽha pe ma'e katu
ame'ẽ ke Tupã riki muwyr ta tĩ — aja Jesu
pandu.

11

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo
(Ruk 7.18-35)

1 Awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu upa
pandu rahã, ame'ẽ ok ta ngi a'e oho. Hake
rupi amõ ok ta ihĩ. Ame'ẽ rupi a'e mu'e oho.
2 Kyndaha pe Juã mujahukiha ixo. Upa ma'e
Jesu ma'ema'e ame'ẽ rehe har hendu rahã,
sawa'e ta ke a'e mondo, Jesu pe. Inamõ
jumu'e ixo ame'ẽ ta ke Juã mondo. 3 Ame'ẽ
ta uhyk rahã, Jesu pe pandu:
—“Amõ sawa'e uwyr ta” aja jande pe
Juã pandu. Nde riki ame'ẽ sawa'e ke my?
Ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta
my? Emujekwa katu jande pe — aja Jesu pe
sawa'e ta pandu.
4 Jesu pandu:
—Juã koty pejywyr peho. Pesak ramõ
ame'ẽ ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ẽ
ke upa pepandu ipe tĩ. 5 Kuja. “Eha ym
te ame'ẽ ke apo ma'e ke rehe usak katu
tĩ. Wata ym te ame'ẽ ke apo wata katu tĩ.
Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ namõ ixo ame'ẽ
ta ke apo upa ka'ẽ oho ipe tĩ. Ma'e hendu
ym te ame'ẽ ta apo ma'e hendu katu tĩ.
Manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem tĩ. Pyrara
ixo ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta
pandu raho tĩ. 6 Pe, ihẽ rehe jurujar katuha
ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo.” Aja Juã
pe pepandu peho — aja Jesu.
A'eta pandu:
—Hã! Japandu ta jaho kỹ — aja sawa'e ta.
(Ahy ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. Manõ
ame'ẽ ta ke mukwera tĩ. Aja rahã, a'e riki
Kirisutu. “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am
ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ẽ
ke a'e aja mujekwa katu.)
7 Juã muwyr ame'ẽ ta jywyr oho ixo rahã,
Juã rehe har amõ ta pe Jesu pandu:
—Amukwehe awa nixói te ame'ẽ pe Juã
rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my?
Sawa'e pitu te'e ame'ẽ rehe pesak peho my?
Anĩ. Aja ym Juã. Pyrãtã a'e. Pahar amõ
koty koty ukwaha ke mondo ym a'e. 8 Ima'e
mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo. Ame'ẽ
sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Pesarahã!
Aja mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo
ame'ẽ ta kapitã keruhũ rok rehe jõ ixo.
(Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te aja
ym namõ ixo.) 9 Ihẽ pe pepandurahã! Awa
rehe pesak peho my? Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ke rehe pesak peho my? A'e riki.
Pesarahã! Ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar
Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta 'ar koty te we
Juã katuha. (A'erehe Juã rehe pehendu katu
ta me'ẽ te'e.) 10 Juã rehe har kuja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Ta'yr rehe
har Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ẽ ke ko
ihẽ amondo py.
Nde ereho tate rahã, amõ ta py'a ke ihẽ
koty a'e riki muruwak ta mondo”
aja panduha ihĩ. (Ame'ẽ mondo py
ame'ẽ ke Juã.)

11 —Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e
ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Apo amõ
ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ẽ ta
ixo. Myrandu katu ymanihar Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Juã pandu
ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Apo
anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta myrandu katu ke
pandu. Ame'ẽ ta Juã 'ar koty te we katuha.
Ihẽma'e jumu'eha ta ukwa ym ame'ẽ ta ke,
aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta katu te, aja
Tupã pe. 12 Myrandu ke Juã pandu pandu.
“Ixoty pehẽ py'a ke pemuruwak rahã, Tupã
pandu ta: ‘Ihẽma'e ta ke pehẽ’ aja Tupã
pandu” aja Juã pandu. Pe, Tupã koty heta
ipy'a ke muruwak. Apo ihẽ apandu ame'ẽ
ke rehe amõ ta heta te hũ jurujar katu tĩ.
Putar katu hũ tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke
muruwak katu. 13 Juã uwyr ym rahã we, upa
Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu
tĩ. Myja me'ẽ Tupã kotyhar aja muruwak
ta my? Ame'ẽ rehe har pandu pandu. Aja
Moise je'ẽha mujekwa tĩ. 14 Ame'ẽ ta je'ẽha
rehe pejurujar tar katu rahã, kuja pekwa ta.
Juã riki Eri. Eri riki uwyr ta kỹ, aja yman
amõ mupinim. Juã riki ame'ẽ Eri aja saka.
15 Pekwa tar katu rahã, pehendu apo.

16 —Ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta riki kurumĩ
ra'yr ta aja saka. Jumusaráiha ke a'eta
mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe,
wajar ta pandu: 17 “Jande rury katuha ke
jajyngar tipe. Pepuraháí ym. Japyaiha
jajyngar tipe. Pejixi'u ym” aja wajar ta pe.
18 Hury ym kurumĩ ra'yr ta. Aja riki ihẽ ke

putar ym ame'ẽ ta tĩ. Juã uwyr rahã, amõ
amõ rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. Kawĩ ke
a'e u'u ym te tĩ. Pe, ehe har amõ ta pandu:
“Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Katu ym
a'e” aja naĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke
a'e, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury
ym ehe. (Jumusaráiha wajar saka.)
19 —Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi
ajur. Ko ihẽ ajur rahã, upa ma'e ke ihẽ
a'u. Ma'e a'uha ahijar ym. Kawĩ ihẽ a'u
tĩ. Pe, ihẽ rehe har amõ ta pandu: “Pesak
eherahã! Ma'e u'u hũ ame'ẽ ke a'e. Kawĩ
ngi ka'u ame'ẽ ke a'e” aja naĩ. Amõ we
tĩ. “Ma'e jaxer ame'ẽ ta rehe katu ame'ẽ
ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ
pe tamatarer matyr ame'ẽ ta rehe katu
ame'ẽ ke a'e tĩ. Katu ym aja” aja riki naĩ.
Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ, aja a'eta putar
ym. Jundéu awa ta hury ym ihẽ rehe.
(Jumusaráiha wajar saka.)
—Pesarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu
rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja
amõ ukwa. Pe, ixotyhar aja a'e jumuruwak
ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke amõ amõ ok ta pe har ta putar ym
(Ruk 10.13-15)

20 Amõ amõ ok ta pe marã ka ym amõ
ma'eha. Ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu tipe.
Heta hũ ma'ema'e tipe. A'ep pe har ta hijar
ym ma'e ke. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha
ke hijar ym. Tupã koty ipy'a ke muruwak
ym. A'erehe a'ep pe har ta rehe har Jesu
pandu:
21 —Korasĩ ok ta pe har ta! Mãte hũ pehẽ
ke Tupã mupyrara ta. Mesái ok ta pe har ta
aja tĩ! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta
tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke heta
te hũ pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e tipe.
Pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke
ymanihar Tir ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe
rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ke hijar
ta tipe. Pan xuru aja me'ẽ ma'e mundeha
ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa
ta tipe.) Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta
tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.)
Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha
ke mujekwa ta tipe tĩ.)
22 —Ko ihẽ apandu. Ngã ke Tupã
mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e
mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ.
Mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta 'ar
koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e
mupyrara ta. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe
i'ar koty te we mupyrara ta tĩ.) Aja Mesái
ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. (Ihẽ
rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we
mupyrara ta tĩ.)
23 —Kapana'ũ ok ta pe har ta tĩ. “Jande
anĩ. Katu te jande” aja pekwaha naĩ. Upa
pehẽma'e ok ta ke Tupã mumba ta tĩ. Marã
ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pehẽ pyter
pe ihẽ ama'ema'e katu tipe. Aja ymanihar
Sondo ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã,
ame'ẽ ok ta apo ixo ta tipe tĩ. 24 Pehẽ pe ihẽ
apandu katu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã,
Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta.
Ame'ẽ 'ar koty te we Kapana'ũ ok ta pe har
ta ke a'e mupyrara ta. (Ihẽ rehe jurujar ym,
a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ) — aja
Jesu pandu.

Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury ta
(Ruk 10.21-22)

25 Arahã Jesu pandu:
—Papa! Sawa'e te nde! Ywa ke nde
eremujã. Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ. Nde
eremujã tĩ. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke paper rehe
jumu'e ym ame'ẽ ta pe nde eremujekwa
katu. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke”
aja apandu nde pe. “Jakwa katu jande” aja
ukwa ame'ẽ ta pe anĩ. Nde eremujekwa ym
tĩ. “Upa jande jajumu'e” aja ukwa ame'ẽ
ta pe anĩ tĩ. Nde eremujekwa ym tĩ. 26 Aja
riki nde ereputar ame'ẽ ke uhyk riki. Papa!
Katu aja — aja ipái keruhũ pe Jesu pandu.
27 Jumu'eha ta pe Jesu pandu tĩ:
—Upa katu te ma'e ke ihẽ pe ihẽ pái
keruhũ muwyr. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ rehe har
ukwa ym awa. Ihẽ pái jõ ukwa katu. Aja
ihẽ pái rehe har ukwa ym awa. Ihẽ jõ akwa
katu. Pe, ihẽ aputar ame'ẽ ta pe ehe har ihẽ
amujekwa katu. Aja rahã, ame'ẽ ta ukwa
katu ta ehe har tĩ.
28 —Pehẽ ramũi ukwaha ke pehendu tipe.
Hãtã riki ame'ẽ pema'eha. Pehẽ re'õ,
ame'ẽja saka tĩ. A'erehe ihẽ koty pe-
jur. Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta.
29 Ihẽ apandu ame'ẽ ke pema'e. Hãtã ym
ame'ẽ pema'ema'eha. A'erehe ihẽ namõ
pejumu'e katu. Hãtã ihẽ aje'ẽ ym ta. Ihẽ
katu. A'erehe ihẽ namõ pejumu'e katu. Aja
rahã, pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta.
30 Ihẽ apandu ame'ẽ ke pema'e rahã, hãtã
ym riki ame'ẽ pema'eha. Ihẽ amu'e ame'ẽ
ke pema'e rahã, ame'ẽ hãtã ym tĩ — aja Jesu
pandu.

12

Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rehe har
(Mak 2.23-28; Ruk 6.1-5)

1 Heta ym ukwer rahã, ahúi aja me'ẽ ty
rupi Jesu wata ixo. Jumu'eha ta namõ wata
ixo. Arahã jundéu awa tama'e putu'uha 'ar
ke. Jumu'eha ta myahy riki. A'erehe ahúi
aja me'ẽ ke a'eta po'ok. (Ame'ẽ ke ipo pe
kamyrik. Aja pirer ke ombor.) Pe, u'u ixo.
2 Ame'ẽ rehe parise ta usak. Pe, Jesu pe
pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa
tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e
jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym.
(Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.)
Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja
parise ta pandu.

3 (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja
Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ
ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ
ta ma'eha ke Tupã je'ẽha rehe pesak riki.
4 Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe
ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta ixe
oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ẽ ke u'u.
Ame'ẽ mbeju Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ,
ame'ẽja saka. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu.
Amõ ta u'u rahã, anĩ. Katu ym. A'erehe
Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Ndawi
ta pa'i ta ym. Aja Moise je'ẽha rehe hendu
ym.)

5 —Amõ we tĩ. Jundéu awa tama'e
putu'uha 'ar rahã pame katu te pa'i ta
paraky ixo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ rehe paraky ixo. Putu'uha 'ar rahã,
paraky rahã, katu ym, aja Moise je'ẽha rehe
pesak. Pa'i ta paraky riki. Ame'ẽ katu pehẽ
pe. A'erehe: "Mã peja pa'i ta paraky" aja
pepandu.

6 —Ko amujekwa pehẽ pe. Tupã rehe
ngã jumu'eha renda keruhũ riki katu. I'ar
koty te we amõma'e katuha kohĩ. Ihẽ
riki ame'ẽ. (A'erehe ihẽma'e jumu'eha ta
ma'eha katu.) 7 Kuja Tupã je'ẽha rehe pan-
duha ihĩ. (Tupã pandu:)

"Ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ rahã, pehẽ
rymba ke pehapy tipe. Upa ukwái
tipe. Arapuharan ra'yr ke ame'ẽ.
Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym.

Kuja katu te. Amõ ta rehe pepyrara pesak.
Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu" aja pan-
duha ihĩ.

—Ame'ẽ pinĩha ke pekwa rahã, ma'e katu
ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e ta. Ame'ẽ ta
pe: "Pehẽ katu ym" aja pepandu ym ta tipe.
8 Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke
ihẽ. A'erehe jundéu awa tama'e putu'uha
'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ
riki apandu katu — aja Jesu.

*Ipo ke upa te'e jupu'a ame'*ẽ ke Jesu
mukatu
(Mak 3.1-6; Ruk 6.6-11)

9 A'engi a'e oho. Jundéu awa tama'e
jy'ariha renda pe a'e ixe oho. 10 A'ep amõ
sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke
a'e. Amõ sawa'e ta ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta
usak katu uĩ. Jesu pe a'eta pandu:

—Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ẽ
ke amõ mukatu rahã, katu ym, aja Moise
je'ẽha mujekwa my? — aja ipe.

11-12 Jesu pandu:

—Anĩ. Katu, aja mujekwa. Pesarahã!
Pehẽ ngi har amõ riki arapuharan namõ
ixo. Putu'uha 'ar rahã, ywykwar pe ame'ẽ
u'ar rahã, ame'ẽ ke hykýi ta muhem riki.
(Ame'ẽ ke paraky te'e, aja pekwa.) Ara-
puharan riki katu. Sawa'e riki arapuharan
'ar koty te we katuha. A'erehe putu'uha
'ar rahã amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã,
katu te tiki, aja Moise je'ẽha mujekwa — aja
Jesu.

13 Pe, sawa'e pe a'e pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja ipe.

Ipo ke sawa'e pirar rahã, upa puku oho
ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Wajar aja
katu oho. 14 A'engi parise ta uhem oho. Pe,
a'eta jupandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, ja-
jukwa ta — aja parise ta jupe.

Tupãma'e miasu ke

15 A'e ke amõ ta jukwa tar katu, aja Jesu
ukwa rahã, ame'ẽ renda ngi oho. Kapana'ũ
ok ta rake ngi oho. Heta ngã haikwer rupi
oho tĩ. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu.
16 Pe, ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Pehẽ ke ihẽ amukatu. Ihẽ Kirisutu.
Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke
ihẽ. Ame'ẽ ke ngã pe pepandu ym — aja
Jesu.

17 Aja ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu rahã,
yman Tupã pandu, ame'ẽ panduha uhyk.
Je'ẽha ke Isai mupinim. 18 Ta'yr rehe har
Tupã pandu:

"Ko ihẽma'e miasu ke. Ihẽ kotyhar aja
ajo'ok. Ihẽ apy'a katu ehe. Ihẽ ke
a'e muhury katu tĩ.
Ihẽ'ã ke ihẽ amuwyr ta ipe. Upa awa ta pe
ihẽ rehe har a'e pandu ta.
19 Hãtã a'e pandu ym ta ngã pe. Je'ẽ je'ẽ ym
ta tĩ. Awa rape rupi hãtã a'e je'ẽ je'ẽ
ym tĩ.
20 Amõ pitu te'e ame'ẽ ta pe wewe katu ma'e
ke a'e ma'e ta.
Pyrãtã ym ame'ẽ ta rehe a'e pyrara usak
ta tĩ. Aja tapijar te'e we a'e ixo ta.
Aja rahã, myrandu katu ke upa ngã
ukwa katu ta.
21 Pe, ehe har amõ ta mujekwa. A'erehe upa
amõ ta ukwa katu ta ehe har tĩ" aja
Tupã pandu ame'ẽ ke Isai mupinim.

Jesu rehe har. Satana rehe har tĩ (ãjã ramũi a'e.).
(Mak 3.20-30; Ruk 11.14-23)

22 Ajame'ẽ ke eha ym te ame'ẽ ke amõ ta werur ipe. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe eha ym te. Ame'ẽ je'engai tĩ. Pe, ame'ẽ ke Jesu mukatu rahã, ma'e ke sawa'e pandu katu tĩ. Upa ma'e ke rehe usak katu tĩ. 23 Ahy ixo ame'ẽ ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta pandu:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke a'e! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nahã my? Jaharõ hũ ehe ame'ẽ ke — aja amõ ta pandu.

24 Ame'ẽ ke parise ta hendu rahã, pandu:

—Anĩ. Aja ym. Satana riki pyrãtãha ke muwyr ipe, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja riki naĩ.

25 Ame'ẽ ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke Jesu ukwa katu, a'erehe a'eta pe pandu:

—Anĩ. Aja ym. Ihẽ pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te. (Ãjã ramũi a'e.) Pesarahã! Ihẽ amujekwa ta. Ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar. Pe, jumai mai ngã juehe rahã, pahar jumumba ta ngã juehe riki. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok ta pe har ta aja tĩ. Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) 26 Aja ãjã ta jumai mai a'eta juehe rahã, Satana koty har ta amõ koty koty ixo, aja mujekwa. Aja rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe. (A'erehe ihẽ pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te.) 27 Ãjã ramũi riki ihẽ pe pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo, aja pepandu naĩ. Pesarahã! Ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo. Pehẽ kotyhar ta aja tĩ. Ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Aja rahã, awama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym ihẽ tĩ. A'erehe pehẽ je'ẽha pejawy te'e aja pehẽ kotyhar ta mujekwa katu pehẽ pe. 28 Pesarahã! Ihẽ pe Satana pyrãtãha ke muwyr ym te. Tupã'ã riki ihẽ pe pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ãjã ta ke amuhem katu amondo. Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ aja pekwa katu ta me'ẽ te'e. Peharõ katu pexo ame'ẽ ke ihẽ.

29 —Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ẽ jywa ke a'e mujere ta pukwar py. A'engi sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihẽ riki tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihẽ riki amuhem. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha ke ihẽ riki amuputu'u aja ihẽ amujekwa.)

30 —Ihẽ kotyhar aja amõ ixo ym rahã, ihẽ namõ jumai ame'ẽ ke a'e. Tupã koty ihẽ namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, ame'ẽ riki amõ koty ihẽ ngi muhãi mondo a'e. Tupã ruwajan koty mujy'ar mondo. 31 Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Juru ai ehe rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu tĩ. Tupã'ã rehe juru ai rahã, ame'ẽ rehe marã ka ym Tupã ipy'a jywyriha. 32 Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Tupã'ã rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Apo jywyr ym te ta. Yman rahã, jywyr ym te ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'eywa rehe har
(Ruk 6.43-45)

33 A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki hury katu rahã, i'a hũ ta. Ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym ta. A'erehe i'a hũ rahã, ma'eywa'y riki katu aja amõ ukwa katu. 34 Parise ta! Mbói aja saka pehẽ! Katu ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe mbói aja saka. Ma'eywa'y katu ym aja saka pehẽ. A'erehe katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ rehe har: "Mã! Katu tiki" aja pepandu ym te. Pehẽ py'a pe peka'u

te'eha ke pekwa pekwa pexo. A'erehe
ame'ẽ ke pepandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ
ke pepandu. 35 Sawa'e katu ame'ẽ ke ipy'a
pe katu ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe
a'e pandu rahã, katu ame'ẽ ke pandu katu.
Sawa'e katu ym ame'ẽ ke ipy'a pe ma'e
jaxer ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e
pandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pandu.
Pehẽ parise ta katu ym, a'erehe ma'e katu
ym ame'ẽ ke pepandu. (Ma'eywa'y katu
ym, ame'ẽja saka pehẽ.)
36 —Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara
rahã, upa ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ pandu,
ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta. Pe, a'e
mupyrara ta. Upa katu te amõ tama'e pan-
duha ke a'e mujekwa ta. 37 Ma'e pepandu
ame'ẽ ke Tupã ukwa ta. Pe, mupyrara
ta. "Nde katu ym" aja a'e pandu rahã, a'e
mupyrara hũ ta. "Nde katu" aja a'e pandu
rahã, mupyrara ym ta. A'erehe myja me'ẽ
pepandu apo, ame'ẽ ke pekwa pekwa katu
pexo. (Katu ame'ẽ ke jõ pepandu katu) —
aja Jesu pandu.

*Marã ka ym amõ ma'eha, ame'*ẽ ma'ema'e
ame'ẽ ke rehe

Amõ ta usak tar katu
(Mak 8.11-12; Ruk 11.29-32)

38 Ajame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta
uhyk uwyr. Parise ta uhyk uwyr tĩ. Upa
ame'ẽ ta Jesu pe pandu:
—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Marã ka ym
amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'e apo. Jasak ta.
(Aja rahã, nde ke Tupã muwyr, aja jakwa
katu ta) — aja ipe.
39 Jesu pandu:
—Anĩ. Pehẽ ruwa koty ama'e ym ta.
Mã! Tupã rehe har pekwa ym te. Ma'e
peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke
pehẽ tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke
ama'ema'e katu. Ame'ẽ ke rehe pesak tar
katu. Anĩ ta. Pesarahã! Jon riki Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ke a'e. Yman pira keruhũ
pusu rehe Jon túi. (Manõ ym.) A'erehe
uhem ingi rahã: "Ihẽ ke Tupã muwyr" aja
Jon mujekwa ngã pe. Jon aja ihẽ tĩ. Aja
jõ ihẽ amujekwa ta pehẽ pe tĩ. Amanõha
ngi akwera katu ahem rahã, ihẽ ke Tupã
muwyr, aja amujekwa ta. (Pira keruhũ pusu
ngi Jon uhem, ame'ẽja saka ihẽ tĩ.) 40 Pira
keruhũ pusu pe Jon túi. Mokõi ukwer rahã,
a'ep túi. Aja ihẽ amanõ rahã, mokõi aker
rahã, itakwar keruhũ pe ihẽ rete pete'e túi.
Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur.
41 —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta.
Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon
pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu katu. Pe,
ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã
koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman
rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta:
"Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym
pehẽ" aja apo ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta pe
pandu ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe Nini ok
ta pe har ta hendu katu. Pesarahã! Ko ihẽ
axo. Jon 'ar koty te we ihẽ katuha. Anĩ. Ihẽ
je'ẽha rehe pehendu ym. (A'erehe pehẽ ke
Tupã mupyrara hũ ta.)
42 —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta.
Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ
kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e
ame'ẽ ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe
yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ẽ
kũjã pandu ta: "Jesu je'ẽha rehe pehendu
ym. Katu ym pehẽ" aja apo ihẽ ke putar
ym ame'ẽ ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã
uwyr. Amõ wata oho rahã, heta ukwer.
Warahy jurukwã koty ngi uwyr. Iapyr koty
ngi. Ukwa katuha namõ ma'e Saromã mu'e
ame'ẽ ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã!
Ko ihẽ axo. Saromã 'ar koty te we ihẽ akwa
katuha. Anĩ. Pehendu ym ihẽ je'ẽha rehe.
A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta — aja
parise ta pe Jesu pandu.

Ãjã ta jywyr uwyr
(Ruk 11.24-26)

43 A'e pandu tĩ:
—Amõ py'a ngi ãjã uhem oho rahã, awa
nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Putu'uha
renda ke kekar tipe ixo. Mahem ym.
44 A'erehe jupandu jupe: "Sawa'e py'a ngi
ihẽ ahem ajur. Ame'ẽ pe ajywyr ta aho. Ihẽ
rok aja saka ihẽ pe" aja jupandu jupe. Pe,
jywyr oho. Pe, uhyk rahã, hok pe nixói amõ.
Upa peir katu amõ. Upa mukatu. Aja saka
ipy'a ke. 45 Ame'ẽ ke rehe usak rahã, amõ
ãjã ta rehe oho piam. Awa po wajar mokõi
hetaha muhyk. Ame'ẽ ta riki i'ar koty te we
jaxer ai ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, muhyk rahã,
sawa'e py'a rehe a'eta ixe oho tĩ. A'erehe
ame'ẽ sawa'e mãte jaxer te apo 'y. Ãjã peteĩ
ixo rahã, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar
koty te we jaxeriha — aja parise ta pe Jesu
pandu.

(Aja awa tĩ. Juehe ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ẽja saka. A'erehe i'i atu we rahã, ymanihar aja jywyr. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha aja ixo ta.)

Jesu mãi rehe har. Imu ta rehe har tĩ.
(Mak 3.31-35; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11-13)

46 Ngã pe Jesu pandu pandu uĩ rahã, imãi uhyk uwyr. Imu ta uhyk uwyr tĩ. Hukwen rake soroka pe a'eta pyta. Pe, amõ pe pandu:

—Jesu namõ japandu tar katu. Epandu eho — aja imãi ta.

47 [A'erehe amõ pandu Jesu pe:

—Esarahã! Soroka pe ne mãi i'ãi. Ne mu ta i'ãi tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja riki.]

48 Pe, Jesu pandu:

—Awa riki ihẽ mãi my? Awa riki ihẽ mu ta my tĩ? — aja a'eta pe pandu.

49 Pe, jumu'eha ta koty ijywa ke mupuku. Pe, pandu:

—Pesarahã! Ko riki ihẽ mãi. Ko riki ihẽ mu ta tĩ. 50 Ihẽ pái keruhũ riki ywa pe har ke. A'e putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mu aja saka. Ihẽ rendyr aja saka tĩ. Ihẽ mãi aja saka tĩ — aja Jesu pandu.

13

Ma'e ra'ĩ ke muhãi ame'ẽ rehe har
(Mak 4.1-9; Ruk 8.4-8)

1 Ame'ẽ wera rahã, ame'ẽ ok ke Jesu hijar oho. Ypa rymy'y rehe uhyk oho. A'ep wapyk. Pe, ngã ke mu'e uĩ. 2 Heta ngã juramã jy'ar ehe. Heta te hũ. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. Ame'ẽ pe wapyk. Ypa rymy'y rehe ngã pu'am u'am. 3 Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ my, ame'ẽ ke ngã pe Jesu pandu uĩ. Kuja riki:

—Ma'e ra'ĩ ke amõ sawa'e muhãi oho. 4 Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãi rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. Ame'ẽ ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. 5 Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ywy katu ame'ẽ ke ta'yr mi a'ep. Pe, ha'ĩ hywõi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywõi. 6 Pe, warahy haku rahã, i'y manõ. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manõ. 7 Amõ ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ĩ hywõi rahã, hury ym, a'erehe i'a ym. 8 Amõ ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Pe, hywõi rahã, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarõ. Hymbo rehe heta i'a ihĩ. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

9 Ame'ẽ upa rahã, a'e pandu:

—Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja riki.

Myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu
(Mak 4.10-12; Ruk 8.9-10)

10 I'i we Jesu rehe jumu'eha ta uhyk rahã, pandu ipe:

—Ngã pe nde erepandu pandu rahã, myja me'ẽ ma'e ke my aja nde erepandu. Ma'erehe my? — aja ipe.

11 Jesu pandu:

—Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak ame'ẽ ke a'e putar katu. "Ihẽma'e a'e" aja a'e pandu. "Ame'ẽ ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa" aja Tupã pandu ihẽ pe. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. (A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my aja apandu pandu.) 12 Amõ ukwa wan rahã, amõ we ukwaha ke Tupã muwyr ta ipe. Aja rahã, upa a'e ukwa. (Ukwa tar katu, a'erehe muwyr ta ipe.) Ta'yr te mi amõ ukwa rahã, ame'ẽ ta'yr te mi ukwaha ke Tupã mukanim ta ingi. (Ukwa tar ym, a'erehe mukanim ta ingi.) 13 Myja me'ẽ ma'e ke my aja ngã pe ihẽ apandu. Ma'erehe my? Kuja riki. A'eta ma'ã tipe. Usak ym ma'e ke. A'eta hendu tipe. Ukwa ym riki. 14 A'erehe yman Isai pandu aja uhyk. Kuja riki ame'ẽ:

"Peme'ẽ ta Tupã je'ẽha rehe hendu hendu tipe. Ukwa ym riki. A'eta usak usak tipe. Ukwa ym ma'e ke.
15 Iãkã riki ianam rãi, a'erehe pyhyk ym. Ukwa ym.
Ipyakwar ke kynda, ame'ẽja saka. Hendu tar ym.
Eha ke jupyk tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Usak tar ym.
Upa aja ym rahã, upa ma'e ke usak ta. Upa ma'e ke rehe hendu katu ta. Upa ma'e ke ukwa katu ta.
Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak ta.
Aja rahã, ipy'a ke Tupã mujywyr ta a'eta rehe" aja Isai pandu.

16 —Pehẽ anĩ. (Pehẽ riki ihẽma'e jumu'eha ta ke.) Upa ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke rehe pesak. Upa ihẽ apandu pandu

ame'ẽ ke rehe pehendu tĩ. A'erehe jetehar te ke pekwa katu riki. A'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ. [17] Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ rehe pesak. Aja ihẽ rehe heta ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta usak tar katu te riki. A'eta usak ym. (Pesak, a'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ.) Ihẽ je'ẽha rehe pehendu. Aja ihẽ je'ẽha rehe heta ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta hendu tar katu te tĩ. A'eta hendu ym. (Pehendu, a'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ) — aja Jesu pandu.

*Ma'e ra'ĩ jytym ame'*ẽ rehe har Jesu mujekwa

(Mak 4.13-20; Ruk 8.11-15)

[18] A'e pandu tĩ:

—Pehendu katu! Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ my aja ihẽ apandu ngã pe. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. [19] Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak rahã, ame'ẽ ke a'e putar katu. "Ihẽma'e a'e" aja a'e pandu. Ame'ẽ rehe har amõ hendu tipe. Ukwa ym. Ame'ẽ riki ma'e ra'ĩ awa rape rupi u'ar, ame'ẽja saka. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe. Pe, ãjã ramũi uhyk rahã, ame'ẽ ke a'e upa mukanim ingi. (Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ẽja saka.)

[20] —Ita ty rupi amõ ma'e ra'ĩ u'ar. Ame'ẽ riki kuja saka. Tupã je'ẽha rehe hendu rahã, hury katu tipe. (Pahar hywõi, ame'ẽja saka.) [21] Ame'ẽ Tupã je'ẽha ke ipy'a pe pyta ym. Hury wan riki. Tupã je'ẽha rehe a'e jurujar katu, a'erehe ame'ẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pahar jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ẽja saka.)

[22] —Juruwe ty rupi amõ ma'e ra'ĩ u'ar. Ame'ẽ riki kuja saka. Tupã je'ẽha rehe amõ hendu tipe. Ima'e ixoha rehe har a'e ukwa ukwa ixo. "Ma'e ihẽ a'u ta my? Ma'e ihẽ amunde ta my?" aja ukwa ukwa ixo. Tamatarer ke a'e matyr tar katu hũ tĩ. A'erehe upa Tupã je'ẽha ke mukanim, ame'ẽja saka. Upa harái riki. (A'erehe ma'e i'a ym ame'ẽja saka.) Aja rahã amõ we Tupã rehe har ukwa tar ym.

[23] —Ywy katu, ame'ẽ pe amõ ma'e ra'ĩ u'ar. Ame'ẽ riki kuja saka. Tupã je'ẽha rehe hendu. Pe, upa ukwa katu. Aja rahã, amõ hymbo rehe i'a katu. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu te hũ tĩ. Hymbo rehe i'a heta ihĩ, ame'ẽja saka) — aja Jesu mujekwa jumu'eha ta pe.

*Ahúi aja me'*ẽ ran rehe har

[24] Amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

—Apo apandu ta pehẽ pe. Yman rahã, upa katu te ngãma'e ma'ema'eha ke Tupã ukwa ta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Ame'ẽ riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ ke sawa'e jytym, ahúi aja me'ẽ ra'ĩ ke. [25] Amõ pytun rahã, amõ ta ukwer rahã, kupixa pe sawa'e ruwajan uhyk oho. Pe, ahúi aja me'ẽ pyter pe ahúi aja me'ẽ ran ra'ĩ ke jytym. Pe, oho. [26] Ahúi aja me'ẽ tiha oho. Pe, hymbo uhem tate rahã, ahúi aja me'ẽ ran tiha oho tĩ. [27] Ame'ẽ ke miasu ta usak rahã, ijar koty uhyk oho. Pandu ipe: "Sa'e! Nema'e kupixa pe ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ ke jande jajytym. Myja me'ẽ ahúi aja me'ẽ ran uhem my?" aja ijar pe. [28] Miasu ta pe ijar pandu: "Ihẽ ruwajan riki jytym" aja ijar pandu. Miasu ta pandu: "Ahúi aja me'ẽ ran ke jande jahykýi ta jaho my? Aja nde ereputar my?" aja. [29] "Anĩ. Ahúi aja me'ẽ ran ke pehykýi pemuhem rahã, ahúi aja me'ẽ'y ke pehykýi pemuhem ta my tĩ. Juja katu te saka. [30] A'erehe mã peja ihĩ. Ahúi aja me'ẽ namõ ahúi aja me'ẽ ran pyta. Ahúi aja me'ẽ itawa ym rahã, mã peja ihĩ. Itawa rahã, parakyha ta pe ihẽ apandu ta: 'Ahúi aja me'ẽ ran ke pemondok py. Pekakwar. Pe, upa hapy. Upa rahã, ahúi aja me'ẽ ke pemondok tĩ. Pe, ame'ẽ ke matyriha renda pe pematyr' " aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

Amõ ma'e ra'ĩ rehe har (mosata ra'ĩ)

(Mak 4.30-32; Ruk 13.18-19)

[31] Amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽ ke sawa'e jytym. Mosata ra'ĩ ke. [32] Amõ ma'e ra'ĩ wyr koty te we ta'yriha ame'ẽ. Ame'ẽ hywõi. I'y tiha te hũ oho rahã, kupixa pyter pe tiha te ame'ẽ ke a'e. Myra aja tihaha, a'erehe ma'ewyra riki haity mujã ehe. Hãkã rehe mujã — aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa.)

Ma'e mupururukiha rehe har
(Ruk 13.20-21)

33 Amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke
Jesu pandu tĩ:
—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar
ta ixo. Ame'ẽ riki kuja saka. Ahúi aja
me'ẽ ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã
mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã,
upa ahúi aja me'ẽ ku'i pururuk hũ — aja
pandu.
(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. I'i atu te rahã, heta te hũ, aja mujekwa.)

*Myja me'*ẽ ma'e ke my aja Jesu pandu.
Ma'erehe my?
(Mak 4.33-34)

34 Ngã pe myja me'ẽ ma'e ke my aja jõ Jesu
pandu pandu. 35 Aja rahã, yman Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ, aja me'ẽ uhyk. Kuja riki:
"Ngã pe ma'e ke ihẽ apandu pandu rahã,
myja me'ẽ ma'e ke my aja ihẽ
apandu ta.
Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã, ame'ẽ ngi
har ma'e ke amõ ukwa ym. Ame'ẽ
ke ihẽ apandu pandu ta ngã pe"
aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.
Ame'ẽ panduha uhyk apo 'y.

*Ahúi aja me'*ẽ ran rehe har Jesu mujekwa

36 Ngã ke Jesu hijar. Pe, hok pe ixe oho.
Jumu'eha ta jõ uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:
—Ahúi aja me'ẽ ran rehe har nde
erepandu. Ame'ẽ ke jande pe emujekwa
katu — aja ipe.
37 Jesu pandu:
—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
Ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ ke sawa'e jytym. Ihẽ
riki ame'ẽ sawa'e ke. 38 Kupixa riki kome'ẽ
ywy keruhũ aja saka. Ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ
riki Tupã kotyhar ta aja saka. Ahúi aja me'ẽ
ran riki Satana kotyhar ta aja saka. 39 Ahúi
aja me'ẽ ran ra'ĩ ke sawa'e ruwajan jytym.
A'e riki Satana. (Ãjã ramũi a'e.) Itawa
rahã, ijar matyr. Ame'ẽ riki 'ar rehe angaha
uhyk. Parakyha ta riki Tupã je'ẽha rahoha
ta ke. 40 Ahúi aja me'ẽ ran ke parakyha
ta kakwar. Pe, hapy. Aja riki 'ar rehe
angaha uhyk ta rahã, (Satana kotyhar ta ke
mujy'ar ta tĩ.) Kuja. 41 Awa ihẽ tĩ. Tupã
je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Tupã je'ẽha
rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Parakyha ta
aja amondo ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ
amondo ta. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har
ta ngi upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e,
ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar
ta. Amõ ta pe ngã pandu: "Ma'e peka'u
te'eha ke pema'erahã!" aja. Aja pandu
ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar
ta tĩ. 42 Pe, upa mujy'ar rahã, tata keruhũ
renda pe ombor ta. A'ep ahy te hũ ta,
a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy te hũ, a'erehe hãi
ke su'u su'u rãi. 43 Tupã kotyhar ta anĩ. Tupã
je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta tĩ. Pe, jande pái
keruhũ koty hury katu te ta. Tupã ixo ame'ẽ
pe hury katu te ta. Warahy hendy katu
rahã, hury katu awa. Aja Tupã kotyhar ta
hury katu te ta. Pehẽ pekwa tar katu rahã,
ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta
me'ẽ te'e — aja Jesu pandu.

*Kupixa pe ma'e katu ame'*ẽ ke amõ mahem

44 A'e pandu tĩ:
—Tupã ixo ame'ẽ pe amõ oho tar katu
te hũ. Ame'ẽ riki kuja saka. Kome'ẽ ywy
keruhũ pe har kupixa pe tamatarer hũ ke
amõ mukanim. Jytym riki. Ame'ẽ ke amõ
riki mahem. Pe, amõ renda pe mutyryk.
Jytym tĩ. Hury katu a'e. A'erehe upa ima'e
ke a'e muhepy. Pe, ame'ẽ tamatarer pe
kupixa ke ijar ngi a'e jo'ok oho. Muhepy.
Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu
pandu.
(Aja rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ẽ riki tamatarer keruhũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Pero rehe har

45 Jesu pandu tĩ:
—Tupã ixo ame'ẽ pe amõ oho tar katu
te hũ. Ame'ẽ riki kuja saka tĩ. Pu'yr aja
ame'ẽ ke. Pero ke. Ituwyr ame'ẽ. Ma'e
ra'ĩ jupu'a. Ame'ẽ ke amõ sawa'e kekar.
Kome'ẽ ywy keruhũ muhepyha renda rupi
kekar kekar ixo. Katu te ame'ẽ ke kekar.
46 Pe, amõ katu te ame'ẽ ke sawa'e mahem
rahã, upa katu te ima'e ma'e ke muhepy.
Pe, ame'ẽ tamatarer pe ame'ẽ pero ke jo'ok

oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa
— aja Jesu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ẽ riki pu'yr hepy te hũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Kyhapari rehe har

47 A'e pandu tĩ:

—Yman rahã, ngã rehe har Tupã ukwa ta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Ka'u te'eha ke ma'ema'e my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta. Ame'ẽ riki kuja saka tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ypa pe kyhapari ke pira pyhykiha ta ombor ombor ixo. Upa ma'e pira ke a'eta pyhyk. 48 Kyhapari tyryhem rahã, ypa rymy'y rehe hykýi raho. Pe, wapyk rahã, pira ke amõ koty koty matyr. Amõ u'u katu ame'ẽ ke wasãkã pe mou. U'u ym ame'ẽ ke ombor. 49 'Ar rehe angaha uhyk rahã, aja ta tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta ohoho. Pe, awa ta pyter ngi katu ym ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Katu ame'ẽ ta Tupã koty pyta ta. 50 Katu ym ame'ẽ ta anĩ. Tata keruhũ renda pe ombor ta. (Ahy hũ ta,) a'erehe jixi'u hũ ta. (Ahy te hũ ta,) a'erehe hãi ke su'u su'u riki — aja Jesu pandu.

*Ma'e pyahu ame'*ẽ ke. Ma'e kwehehar ame'ẽ ke tĩ.

51 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Upa ame'ẽ ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa katu my? — aja.

—Upa jakwa katu — aja Jesu pe.

52 Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, kuja riki. Mu'eha ukwa katu ame'ẽ ke, aja saka. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta aja jumuruwak rahã, ok jar aja saka. Matyriha renda pe ima'ehũ namõ ixo. Pe, ame'ẽ ngi ma'e pyahu ame'ẽ ke muhem. Ma'e kwehehar ame'ẽ ke muhem tĩ. (Ame'ẽ riki ma'e ke mu'e, ame'ẽja saka tĩ) — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Jesu rehe har jetehar te jumu'eha ta mu'e ta. Ame'ẽ riki ma'e pyahu, ame'ẽ ke muhem, ame'ẽja saka. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jetehar te mu'e ta tĩ. Kwehehar ame'ẽ ke muhem, ame'ẽja saka tĩ. Aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.)

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym
(Mak 6.1-6; Ruk 4.16-30)

53 Myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu upa pandu rahã, ame'ẽ ok ngi oho. 54 Hekoha pe a'e jywyr oho, Nasare ok ta pe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! My riki ukwa katuha pyhyk my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu te. Mã! Jande aja awa te'e a'e tĩ. Myja ame'ẽ ke ma'ema'e my? (Jakwa ym tĩ.) 55 Myra rehe ma'eha ame'ẽ ra'yr Jesu. Mari membyr a'e. Imu ta kohĩ tĩ, jande rekoha pe. Tian. Jose amõ tĩ. Jun amõ tĩ. Simã amõ tĩ. 56 Upa hendyr ta jande rekoha pe ixo tĩ. My ngi upa ima'e ukwa katuha ke a'e pyhyk my? (Jande jakwa ym)
— aja Jesu rehe har pandu.

57 A'erehe Jesu ke a'eta putar ym. (A'erehe a'eta pe Jesu pandu:)

—Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke upa amõ ok ta pe har ta putar katu. Hekoha te pe har ta anĩ. Putar ym. Katu ym aja usak ehe. Ianam ta aja tĩ. Katu ym aja usak ehe tĩ. (Aja ihẽ ke ihẽ rekoha pe har ta putar ym tĩ) — aja Jesu.

58 Awa te'e a'e, aja jõ a'eta ukwaha naĩ. A'erehe a'ep pe har ta jurujar ym ehe. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke heta a'e ma'e ym. (Aja a'e ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e aja Jesu mujekwa tar ym a'ep pe har ta pe.)

14

*Juã mujahukiha manõ ame'*ẽ rehe har
(Mak 6.14-29; Ruk 9.7-9)

1 Jesu ke amõ ta putar ym. Arahã Jesu ma'ema'eha rehe har Ero hendu. A'e riki ngariréi ywy pe har tama'e kapitam. 2 Inamõ ixo ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Juã mujahukiha ke. Juã ke manõha ngi Tupã mukwera katu muhem tĩ. A'erehe pyrãtã te ha namõ ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu — aja Ero ukwaha naĩ.

3-4 Amukwehe te kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ẽ imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juã pandu ipe:

—Peja ym. Ne mu rakehar namõ nde erexo rahã, katu ym tiki — aja Ero pe pandu.

Ame'ẽ panduha ke Erondi putar ym. A'erehe Ero pe kũjã pandu:

—Kyndaha pe Juã ke ekynda eraho — aja ixawa'e pe.

A'erehe sonda ta pe Ero pandu:

—Juã ke pepyhyk peho. Pepukwar, pe, kyndaha pe pekynda peraho — aja riki.

5 A'e ke Ero jukwa ta tipe. Juã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke aja jundéu awa ta ukwa katu. Juã ke jukwa rahã, jundéu awa ta parahy ta. A'erehe Ero kyje. Jundéu awa ta ngi kyje. A'erehe jukwa ym we rĩ.

6 (Pe, jukwaha angaha rehe uhyk 'y.) Yman imãi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ẽ u'ariha ke ukwa ukwa uĩ ngã. A'erehe huryha amõ ta mujã. Arahã Erondi membyr riki purahái. Imembyr kũjã ke. Ame'ẽ rehe Ero usak rahã, hury katu. 7 (A'erehe kũjãtãi pe a'e pandu:)

—Ma'e ke nde ereputar ame'ẽ ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Jete katu te atu ihẽ apandu. Ihẽ ame'ẽ ta nde pe. Jete katu te atu ihẽ apandu ym rahã, mã peja Tupã ihẽ ke jukwarahã! — aja Ero pandu.

8 Pe, kũjãtãi pe imãi pandu: "Juã ãkã ke epandu ipe, Ero pe" aja. A'erehe kũjãtãi pandu:

—Juã mujahukiha ãkã ihẽ aputar. Ita paratu 'ar pe ihẽ pe erur apo — aja Ero pe.

9 Ame'ẽ ke rehe Ero hendu rahã, pyai riki. Juã ke jukwa tar ym, a'erehe pyai tipe. A'e pandu ramõ: "Ma'e ke nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta nde pe" aja kũjãtãi pe. Ame'ẽ ke rehe upa inamõ ixo ame'ẽ ta hendu tĩ. Panduha aja ma'e ym rahã, huxĩ ta. A'erehe sonda ta pe pandu:

—Kũjãtãi putar ame'ẽ ke pema'e peho — aja Ero.

10 A'erehe sonda ta ke kyndaha pe mondo. Pe, a'eta Juã ãkã ke mondok ingi. 11 Ita paratu 'ar pe iãkã ke sonda ta werur. Pe, kũjãtãi pe me'ẽ. Ame'ẽ ke imãi pe kũjãtãi raho. (A'erehe Juã manõ te, aja Erondi ukwa katu 'y.) 12 Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta kyndaha pe oho. Hete ke raho ingi. Pe, jytym raho. Upa rahã, Jesu pe a'eta pandu oho. "Juã ke sonda ta jukwa" aja Jesu pe pandu oho.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ẽ
(Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)

13 "Juã ke amõ ta jukwa" aja Jesu hendu rahã, jarusu keruhũ pe opor oho. Y ruwái rehe oho. Awa nixói te ame'ẽ pe oho. Jesu oho ame'ẽ ke rehe ngã hendu. A'erehe ok ta ke hijar, pe, awa rape rupi wata oho. Jesu oho, a'ep a'eta oho tĩ. 14 Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, heta ngã rehe Jesu usak. Pyrara a'e usak ngã rehe. Pe, ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu. 15 Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Ka'aruk te apo. Ko awa nixói te ame'ẽ ke ko. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja Jesu pe.

16 A'e pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ke pehẽ atu peme'ẽ ngã pe. Aja rahã, a'eta oho ym ta — aja Jesu.

17 Jumu'eha ta pandu:

—Mbeju ke awa po wajar peteĩhar upa jõ kohĩ. Pira ka'ẽ mokõi jõ kohĩ tĩ. Marã ka ym ngã rehe uhykiha.

18 —Ame'ẽ ke ihẽ pe perur — aja Jesu.

19 Ngã pe Jesu pandu:

—Kãpĩ 'ar pe upa pewapyk — aja.

Pe, mbeju awa po wajar peteĩhar upa a'e pyhyk, mokõi pira ka'ẽ namõ. Ywa rehe a'e ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju ke a'e mopok. Ame'ẽ ke jumu'eha ta pe me'ẽ. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja Jesu.

20 Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ẽ ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Wasãkã kuja, awa py mokõi hetaha a'eta matyr. 21 Upa ngã u'u. Sawa'e ta u'u. Kũjã ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta jõ hetaha manga rahã, 5.000 sawa'e ta hetaha.

Y 'ar rupi Jesu wata te'e
(Mak 6.45-52; Juã 6.15-21)

22 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Hok pe ngã ke ihẽ amujywyr ta amondo axo rahã, ypa ruwái rehe peho. Jarusu keruhũ pe peho. I'i atu rahã we, ihẽ aho ta kỹ — aja riki.

23 Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor oho. Pe, oho ingi. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehẽ rok pe pejywyr peho — aja ngã pe.

Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã 'ar pe jeje Jesu oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho. Pytun ramõ rahã, a'ep jeje a'e ihĩ. 24 Arahã, ypa pyter pe jarusu keruhũ ihĩ. Ywytuhu juwapi uwyr ehe. A'erehe y kotok nupã hũ ehe. 25 Sapukái je'ẽ tate rahã, Jesu uhyk uwyr ixo a'eta rehe. Y 'ar rupi a'e pyrũ oho

ixo. [26] Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta usak rahã,
mukahem hũ ingi. Kuja pandu:
—Ãjã riki peme'ẽ — aja ukwaha naĩ.
Ahem hũ tĩ. [27] Pahar a'eta pe Jesu pandu:
—Anĩ. Ihẽ te'e ko. Pemukahem ym ihẽ
ngi! Pehẽ py'ahu te'e — aja Jesu.
[28] Pe, Petu pandu:
—Sawa'e! Nde te rahã, ihẽ pe epandu: "Y
'ar rupi ihẽ koty ejur" aja epandu — aja Jesu
pe.
[29] —Ejur! — aja Jesu ipe.
Pe, jarusu keruhũ ngi Petu uhem oho. Pe,
y 'ar rupi Jesu koty a'e wata we oho tipe.
[30] Ywytu keruhũ jupeju hũ. Ame'ẽ ke a'e
ukwa rahã, kyje a'e ingi. A'erehe y pe a'e
jypypyk. Hãtã pandu:
—Sawa'e! Ihẽ ke epyhyk! — aja Jesu pe.
[31] Pahar ipo ke Jesu pyhyk. Pandu ipe:
—Mã! Tapijar te'e we nde erejurujar
katu ta me'ẽ te'e. Ma'erehe ihẽ rehe nde
erejurujar ym my? Katu ym aja — aja Jesu
pandu.
[32] Jarusu keruhũ pe a'eta mokõi opor oho.
Pe, ywytuhu ke putu'u. [33] Jarusu keruhũ pe
jumu'eha ta ihĩ. Jesu rehe a'eta py'a ke moĩ
moĩ katu. A'eta pandu:
—Jetehar te riki. Tupã ra'yr nde — aja
jumu'eha ta.

*Jenesare ywy pe ahy ixo ame'*ẽ ta ke Jesu
mukatu
(Mak 6.53-56)
[34] Ypa ke a'eta aha oho rahã, Jenesare ywy
pe uhyk oho. [35] A'ep pe har ta usak ehe rahã,
pandu:
—Ko Jesu uhyk uwyr — aja.
A'erehe ame'ẽ renda juramã rupi amõ ta
pandu oho:
—Jesu pete'e ixo. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke
peraho ipe — aja.
A'erehe Jesu pe ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã
werur. [36] Jesu pe ngã pandu:
—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo
ame'ẽ ta pyhyk. Mã peja mundeha apyr
rehe jõ pyhyk — aja riki.
Pe, ima'e mundeha ke pyhyk ame'ẽ ta
upa katu te katu oho.

15

*Jundéu ramũi je'*ẽha rehe har
(Mak 7.1-13)
[1] Ajame'ẽ ke parise ta uhyk uwyr ehe.
Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Uhyk
uwyr ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi Jesu rehe
uhyk uwyr. A'eta pandu ipe:
[2] —Ma'erehe jande ramũi mu'e ame'ẽ ke
rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my?
Ame'ẽ ta u'u rahã, jande ramũi mu'e, aja ipo
ke a'eta kutuk ym riki. Katu ym aja — aja
Jesu pe.
[3] Pe, parise ta pe Jesu pandu:
—Pehẽ tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
pehendu ym tĩ. Pe, pehẽ atu pemu'e ame'ẽ
ke rehe pehendu katu. Katu ym aja. [4] Tupã
pandu:
" 'Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja
tĩ. Epy'a katu tĩ' " aja riki.
—Amõ we tĩ:
" 'Papa! Nde jaxer' aja amõ pandu rahã,
ame'ẽ ke jundéu awa ta jukwa ta
me'ẽ te'e.
'Mãi! Nde jaxer' aja pandu rahã, aja tĩ. (Aja
rahã, ipái ta rehe ipy'a ym, ame'ẽja
saka.) Ame'ẽ ke jukwa tĩ" aja Tupã
pandu.
[5] —Apo amõ koty pemu'e. Ma'e ke pehĩ.
Ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak katu ta me'ẽ
te'e. Anĩ. "Ko Tupãma'e apo 'y. Tupã pe
ihẽ ame'ẽ ta, ame'ẽja saka. A'erehe pehẽ pe
ihẽ ame'ẽ ym ta apo 'y" aja ipái ta pe. [6] Aja
rahã, ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak ym ta
apo 'y. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
pehendu ym. "Nde pái rehe epy'a katu"
ame'ẽ rehe pehendu ym. Anĩ. Pehẽ pemu'e
ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Katu ym aja.
[7] Parise ta! Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta!
Mokõi pekwaha pereko ame'ẽ ta ke pehẽ!
Yman pehẽ rehe har Isai mujekwa. Ame'ẽ
riki jetehar te ke. Kuja a'e mupinim. Tupã
pandu:
[8-9] "Peme'ẽ ta riki ihẽ pe pandu: 'Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke' aja tipe. Anĩ. Hendu
ym ihẽ je'ẽha rehe. Ihẽ rehe ipy'a ke
a'eta moĩ moĩ ym tĩ.
Hamũi ta je'ẽha ke a'eta mu'e ixo. Kome'ẽ
riki Tupã je'ẽha aja a'eta mu'e naĩ"
aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.
—Aja riki pehẽ tĩ. (Tupã je'ẽha rehe pe-
hendu ym tĩ) — aja parise ta pe Jesu pandu.
Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pe pandu tĩ.

Ma'e mujaxeriha rehe har
(Mak 7.14-23)
[10] Ngã pe Jesu pandu:
—Se pehẽ pejur. Pehendurahã! Aja
rahã, pekwa katu ta. Ipo kutukiha rehe har
amujekwa ta. [11] Ma'e ke juru pe amõ moĩ.

Ipo pe moĩ. Ame'ẽ ke amõ py'a ke mujaxer ym. Anĩ. Ma'e ke amõ pandu ame'ẽ ke juru ngi uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu — aja ngã pe.

12 Pe, jumu'eha ta jõ uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Parise ta pe ymanihar Tupã je'ẽha ke nde erepandu ramõ. Arahã nde rehe a'eta parahy riki. Ame'ẽ ke nde erekwa my? — aja Jesu pe.

13 A'e pandu:

—A'e tỹ. Akwa riki. Pesarahã! Ihẽ pái keruhũ riki ywatehar a'e. Parise ta mu'e ame'ẽ ke ma'eywa'y aja saka. Ma'eywa'y ke ihẽ pái keruhũ jytym ym rahã, ame'ẽ ke a'e hykýi muhem ta. (Aja rahã, parise ta mu'e naĩ, ame'ẽ ke upa a'e mukanim ta, aja mujekwa.) 14 Ame'ẽ parise ta rehe har pekwa pekwa ym pexo. Eha ym te ame'ẽ tama'e kapitã ta ke a'eta. Eha ym te, ame'ẽja saka riki. Eha ym te ame'ẽ ke amõ eha ym te ame'ẽ hykýi raho rahã, mokõi riki janãha pe oho ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

15 Amõ py'a ke mujaxer, ame'ẽ rehe har Petu pandu:

—Ma'e amõ u'u ame'ẽ ke rehe har nde erepandu. Ame'ẽ ke jande pe emujekwa katu. Jakwa ym — aja ipe.

16 Jesu pandu:

—Mã! Amõ ta aja pekwa ym my tĩ. 17 Pekwa ta me'ẽ te'e. Amujekwa ta. Ma'e ke amõ juru pe moĩ rahã, ame'ẽ ke u'u. Pe, pusu pe oho. A'engi ka'a rahã, uhem tĩ. 18 Pe, ma'e ke jurukwar ngi uhem rahã, ame'ẽ riki ma'e pandu, ame'ẽja saka. Aja rahã, ipy'a ngi muhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki amõ ke jaxeriha mujekwa. 19 Ipy'a pe upa ma'e ka'u te'eha ke ukwa ukwa ixo. Pe, ukwa ukwa ixo ame'ẽ ke a'e ma'ema'e tĩ. Ko amõ ke jukwa tar katu. Amõ kũjã rehe ka'u te'e tĩ. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Amõ ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar katu tĩ. Amõma'e ke mukanim tar katu tĩ. Te'e pandu tar katu tĩ. Amõ rehe juru ai tar katu tĩ. Upa aja ukwa ukwa ixo rahã, ame'ẽ ke ma'ema'e ta tĩ. Katu ym aja. 20 Upa ame'ẽ riki amõ ke mujaxer ai. Ipy'a ke juhyk ym, aja ixo. Hamũi ta mu'e, aja ipo ke amõ kutuk ym ha namõ ma'e ke u'u rahã, ame'ẽ ke amõ py'a jaxeriha mujekwa ym — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

*Jundéu awa aja ym ame'*ẽ jurujar katu ehe

(Mak 7.24-30)

21 A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Pe, amõ ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ẽ pe oho. Sinõ ok ta rake ame'ẽ ywy tĩ. 22 Ame'ẽ ywy pe har uhyk uwyr ehe. Kũjã ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ke a'e. Hekoha te riki amõ ywy ke. Kanaã ywy ke. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ndawi rainõ ke nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Pyrãtãha namõ nde erexo, a'erehe ihẽ membyr ke nde eremukatu katu, aja akwa katu. A'erehe ihẽ rehe epyrara esak! Ihẽ membyr py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe mãte ixo — aja kũjã pandu.

23 Jesu pandu ym te ipe. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Imembyr emukatu. Pe, emondo sengi. Jande raikwer rupi kũjã wata ixo. Mutyapu hũ riki. Jixi'u hũ riki — aja Jesu pe.

24 A'e pandu:

—Jundéu awa ta pe jõ ihẽ ke Tupã mondo, a'erehe ihẽ amukatu tar ym. Jundéu awa aja ym kũjã. Jundéu awa ta riki arapuharan ta kanim, ame'ẽja saka riki. Tupã ke hijar oho, a'erehe kanim oho, ame'ẽja saka — aja Jesu.

25 Ame'ẽ ke rehe kũjã hendu rahã, uhyk uwyr ehe. Ipynarãi pe wapyk uĩ. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu ipe:

—Sa'e! Ihẽ rehe epyrara esak. Ihẽ membyr emukatu — aja Jesu pe.

26 A'e pandu:

—Ta'yn ta mi'u ke jawar ta pe ombor rahã, katu ym — aja kũjã pe. (Aja rahã, jundéu awa tama'e ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe me'ẽ rahã, katu ym, aja Jesu mujekwa.)

27 Kũjã pandu:

—Sa'e! Ame'ẽ riki jetehar te ke. Anĩ we rĩ. Ijarma'e myrape 'ar ngi u'ar ame'ẽ ke jawar ta u'u riki — aja ipe. (Aja rahã, jawar aja ma'e katu ame'ẽ ke rehe kũjã harõ ta, aja mujekwa katu.)

28 Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe nde erejurujar katu te. Ne membyr ke ihẽ amukatu ame'ẽ ke nde erep-utar. Ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta kỹ — aja ipe.

Arahã imembyr upa katu oho 'y.

Heta ngã ke Jesu mukatu

29 A'engi Jesu oho tĩ. Ypa rymy'y rake rupi
wata ixo. Ngariréi ame'ẽ ypa ke. Pe, ywy'ã
rehe jupir rahã, wapyk. 30 Heta ngã uhyk
uwyr ehe. Ahy ixo ame'ẽ ta ke a'eta werur.
Wata katu ym ame'ẽ ta ke werur tĩ. Eha ym
te ame'ẽ ta ke aja tĩ. Werur ipe tĩ. Ipy pyrãtã
ame'ẽ ta ke aja tĩ. Je'engai ame'ẽ ta ke aja
tĩ. Werur ipe tĩ. Heta ahy ixo ame'ẽ ta ke
werur ipe. Jesu py rake mou. Pe, upa ame'ẽ
ta ke a'e mukatu. 31 Je'engai ame'ẽ ta pandu
pandu katu. Ipy pyrãtã ame'ẽ ta wata katu
tĩ. Wata katu ym ame'ẽ ta wata katu tĩ. Eha
ym te ame'ẽ ta upa ma'e ke rehe ma'ã katu
tĩ. Ma'e ke rehe usak katu tĩ. Upa aja ngã
usak rahã, pandu:

—Mã! Katu te hũ! — aja riki.

Pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja Tupã pe.

Tupã rehe ipy'a ke jundéu awa ta moĩ
moĩ. Ame'ẽ Tupã pe ngã pandu: "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke" aja.

4.000 hetaha ma'e ke u'u
(Mak 8.1-10)

32 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur pehẽ! Pesarahã! Peme'ẽ heta
ame'ẽ ta ihẽ namõ ixo. Mahapyr ukwer
apo. Ngã mi'u nixói ngã pe. A'erehe ngã
rehe apyrara ihẽ asak. Hok pe amujywyr
amondo rahã, myjahyha ixangwer ym. Ngã
mi'u ke ihẽ ame'ẽ ym rahã, hok pe amujy-
wyr tar ym amondo — aja.

33 Jumu'eha ta pandu ipe:

—Se awa nixói te ame'ẽ pe jande jaxo.
Myja me'ẽ heta ame'ẽ ta pe ngã mi'u ke
jame'ẽ ta my? My ngi jajo'ok ta my? — aja
Jesu pe.

34 A'e pandu:

—Myja hetaha mbeju namõ pexo my? —
aja.

A'eta pandu:

—Kuja, awa po wajar mokõi hetaha kohĩ.
Pira ka'ẽ ta'yr mi kohĩ tĩ — aja.

35 Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Upa pewapyk! Ywy rehe pewapyk —
aja.

36 Pe, mbeju ke a'e pyhyk, pira ka'ẽ namõ.
Pe, Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u
ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Jesu
pandu.

Mbeju a'e mopok. Pira ka'ẽ mupen tĩ.
Ame'ẽ ke jumu'eha ta pe me'ẽ me'ẽ. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja.

Pe, jumu'eha ta me'ẽ me'ẽ raho. 37 Pe,
upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ẽ
ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe
matyr. Kuja wasãkã, awa po wajar mokõi
hetaha a'eta matyr. 38 Sawa'e ta u'u. Kũjã
ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta hetaha
ke jõ amõ manga rahã, kuja, 4.000 sawa'e ta
hetaha. 39 Pe, ngã ke Jesu mujywyr mondo,
hok pe. Pe, jarusu keruhũ pe a'e opor oho,
jumu'eha ta namõ. Pe, amõ ywy pe oho,
Mangandã ywy pe.

16

*Marã ka ym amõ ma'eha, ame'*ẽ ke Jesu
ma'e

*Ame'*ẽ ke amõ ta usak tar katu
(Matéu 12.39; Mak 8.11-13; Ruk 12.54-56)

1 Amõ parise ta uhyk uwyr ehe, Jesu rehe.
Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe
tĩ. Johu ngã pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke mã
peja ema'e. Ywa rehe ma'e ke ema'e. Nde
erema'e rahã, nde ke Tupã muwyr aja jakwa
katu ta — aja Jesu pe.

A'eta jurujar tar ym. Jesu jawy rahã,
marã ka ym ma'eha rahã, a'e ke Tupã
muwyr ym, aja ngã pe pandu ta tipe.
A'erehe a'eta manga tipe. 2 Jesu pandu:

—[Warahy wapyk tate rahã, pepandu:
"Ywa riki pirã, a'erehe koĩ warahy katu ta"
aja. 3 Pytuniwe pepandu: "Ywa riki pirã.
(Aman pihun tĩ.) A'erehe apo aman ukyr
ta" aja. Mã! Aman ukyriha rehe har pekwa.
Ywa rehe pesak rahã, pekwa. Ihẽ rehe har
anĩ. Ihẽ ke Tupã muwyr ame'ẽ ke pekwa
ym. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke
pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke
rehe pesak tipe. Anĩ. Ihẽ riki Tupã muwyr
ame'ẽ ke ihẽ aja pekwa ym.] 4 Mã! Katu ym
pehẽ. Tupã rehe har pekwa ym tĩ. Marã ka
ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pyrãtãha namõ
ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke rehe pesak tar
katu. Anĩ. Ihẽ amujesak ym ta pehẽ pe.
Kuja jõ ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Yman
Jon pira keruhũ pusu rehe ihĩ. Mokõi a'ep
ukwer. Pe, katu jywyr tĩ. Aja rahã, a'e ke
Tupã mondo, aja mujekwa ngã pe. Aja ihẽ
tĩ — aja Jesu pandu.

(Jon aja Jesu tĩ. Jesu manõ te rahã, katu
jywyr ta tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem tĩ.

Aja rahã, Jesu ke Tupã muwyr, aja mujekwa katu tĩ.)

Upa pandu rahã, parise ta ke Jesu hijar oho. Amõ koty oho.

Parise tama'e mupururukiha rehe har (Mak 8.14-21)

5 Jarusu keruhũ pe ypa ruwái koty jumu'eha ta oho rahã, mbeju ke raho ym. Harái riki. 6 Pe, Jesu pandu:

—Pesak katu pe'am! Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ tama'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja jumu'eha ta pe.

7 A'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju ke jande jarur ym, a'erehe aja Jesu pandu — aja pandu a'eta jupe.

8 A'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Mbeju ke peharái, ame'ẽ rehe har pepandu ym pexo. Mã! Pehẽ mi'u ke ihẽ riki ame'ẽ katu, ame'ẽ rehe pejurujar ym riki. Katu ym aja. 9 Pehẽ mi'u ke ihẽ ame'ẽ katu, pehẽ pe, ame'ẽ ke pekwa ta me'ẽ te'e. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar peteĩhar upa ihẽ amopok. Pe, ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. Pyta ame'ẽ ke heta wasãkã pemutyryhem. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. 10 Amõ we tĩ. Kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar mokõi ihẽ amopok. Ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pyta ame'ẽ ke heta wasãkã pemutyryhem tĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. 11 Mbeju rehe har ihẽ apandu ym riki. Mã! Ame'ẽ ke pekwa ym. Parise tama'e mupururukiha rehe pesak te'e kỹ. Sanduse tama'e mupururukiha rehe aja tĩ. Pesak te'e kỹ tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

12 Arahã jumu'eha ta ukwa katu. Mbeju ke mupururukiha amõ moĩ. Ame'ẽ rehe har Jesu pandu ym, aja a'eta ukwa. Parise ta mu'e ame'ẽ ke mbeju mupururukiha aja saka. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke rehe usak te'e kỹ. "Pejumu'e ym" aja mujekwa. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke rehe aja tĩ. "Pesak te'e kỹ. Pejumu'e ym tĩ" aja a'eta ukwa tĩ.

Jesu rehe har Petu pandu (Mak 8.27-30; Ruk 9.18-21)

13 Sesaréi Siri ok ta rake amõ henda túi. A'ep Jesu oho. Arahã jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe har amõ pandu rahã, myja pandu my? — aja.

14 A'eta pandu:

—Kuja amõ ta: "Juã mujahukiha ke nde" aja je. Amõ ta: "Eri nde. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke" aja je. Amõ ta: "Jeremi nde" aja tĩ. Amõ ta: "Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde" aja je — aja ipe.

15 Jesu pandu:

—Pehẽrahã! Myja me'ẽ ihẽ rehe har pekwa my? — aja.

16 Simã Petu pandu:

—Kirisutu nde. Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Tupã ra'yr ke nde. Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e — aja ipe. ("Tupã mu'am ame'ẽ ke" aja pandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja mu'am, aja mujekwa katu.)

17 —Katu tiki, Simã. Juã ra'yr nde. Ihẽ rehe har jetehar te nde erekwa. Ame'ẽ ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har mujekwa ym nde pe. Anĩ. Ihẽ pái keruhũ nde pe mujekwa. Ywa pe har a'e. 18 Petu! Ko apandu nde pe. Ita aja saka nde. Ihẽ rehe har nde erepandu, a'erehe amõ amõ we hũ ngã ke ihẽ amu'e katu ta. (Aja rahã, ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta.) Pe, a'eta manõ tipe rahã, pyta ym ta. Yman rahã, kwera katu ta uhem tĩ. 19 Ihẽ je'ẽha ke nde pe ihẽ amondo. Pe, ihẽ je'ẽha rupi nde erepandu rahã, ihẽ rehe amõ ta jurujar katu ta. Nde erepandu: "Peme'ẽ ema'e ym." Aja rahã, ame'ẽ ma'eha ke Tupã putar ym tĩ. Nde erepandu: "Ere. Peme'ẽ katu." Aja rahã, ame'ẽ ma'eha ke Tupã putar tĩ — aja Jesu pandu.

20 Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu ym — aja Jesu.

Jesu ke amõ ta mupyrara ta (Mak 8.31-33; Ruk 9.22)

21 Arahã har jumu'eha ta pe Jesu mujekwa katu:

—Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ta me'ẽ te'e. Ihẽ ke jundéu awa tamũi ta mupyrara hũ ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Mupyrara hũ ta ihẽ ke tĩ. Pe, ihẽ ke jukwa ta. Mokõi aker rahã, mahapyrihar wera rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja riki.

22 Jumu'eha ta ngi Jesu ke Petu hykýi
raho. Pe, pandu ipe:
—Anĩ. Sawa'e! Aja ym ta. Nde ke amõ ta
jukwa ym ta. Tupã putar ym aja — aja Jesu
pe naĩ.
23 Pe, Petu koty Jesu uwak. Pandu ipe:
—Mã! Nde riki Satana aja saka. (Ãjã
ramũi a'e.) Ihẽ ruwajan aja saka. Eho ihẽ
ngi. Nde erekwa erekwa exo, ame'ẽ ke Tupã
muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namõ nde
erepandu. A'erehe ihẽ ke nde eremupyta
tar katu naĩ. Katu ym aja — aja ipe.

Jesu kotyhar ta ke
(Mak 8.34–9.1; Ruk 9.23-27)

24 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Ihẽ namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e
putariha ke hijar. Pe, Tupã putar ame'ẽ ke
ma'ema'e ta me'ẽ te'e. Pe, ihẽ namõ oho.
25 Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu:
"Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihẽ" aja. Aja
rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihẽ rehe
amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta
jukwa. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta a'e
ixo. 26 Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe
ma'e katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok.
Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ
ixo ym te ta. Aja rahã, marã ka ym katuha.
Uhãha rehe marã ka ym ma'e ke muhepyha.
Nixói te ma'e.
27-28 —Ywa ngi ihẽ ajywyr ta tĩ. Awa ihẽ
tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ pái keruhũ
katuha namõ ajywyr ta. Tupã je'ẽha rahoha
ta namõ ajywyr ta. Arahã ma'e katu ame'ẽ
ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Katu ame'ẽ ke amõ
ma'ema'e katu rahã, ame'ẽ pe ihẽ ame'ẽ hũ
ta. Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e we mi
rahã, ame'ẽ pe ihẽ ame'ẽ we mi ta tĩ. Aja
myja me'ẽ amõ ma'ema'e, aja ihẽ ame'ẽ ta
ipe.
—Ko apandu katu pehẽ pe. Se amõ ta ixo.
Ihẽ riki kapitã keruhũ, aja a'eta usak ta kỹ.
Ame'ẽ ke usak ym rahã we, manõ ym we ta
rĩ — aja Jesu pandu.

17

Amõ koty Jesu uwak
(Mak 9.2-13; Ruk 9.28-36)

1 Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, ywy'ã
keruhũ 'ar pe Jesu jupir oho. Petu ke a'e
raho tĩ. Tian amõ tĩ. Imu amõ tĩ. Her Juã.
A'eta jõ oho. 2 A'eta usak ixo ehe rahã, amõ
koty Jesu uwak. Warahy hendyha aja huwa
ke hendy. Ima'e mundeha riki ituwyr te
tĩ. Hendy hũ. 3 Pe, Moise ta rehe mahapyr
jumu'eha ta usak. Jesu namõ Moise pandu
pandu u'am. Eri amõ tĩ. 4 Pe, Petu pandu:
—Sawa'e! Ko jande ja'am. Katu tiki. Nde
ereputar rahã, xipa ihẽ amujã ta. Mahapyr
amujã ta. Nde pe amõ. Moise pe amõ tĩ. Eri
pe amõ tĩ. (Aja rahã, pepyta we ta rĩ) — aja
riki.
5 Ame'ẽ ke Petu pandu u'am rahã, ywa
takãxĩha hendy ame'ẽ ke jupyk. Pe, ame'ẽ
ngi panduha uwyr:
—Ko riki ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe
ame'ẽ ke a'e. Ihẽ ke a'e muhury katu. A'e
pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu — aja.
6 Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta hendu rahã,
mukahem riki. Pe, ywy rehe u'ar oup. Ywy
koty huwa ke ihĩ. 7 Mahapyr sawa'e ta rehe
Jesu uhyk uwyr. Ipo ke mujar Petu ta rehe.
Pe, pandu:
—Pepu'am! Pekyje ym ingi! — aja.
8 A'erehe a'eta ma'ã tĩ. Nixói awa. Jesu
rehe jõ a'eta usak. 9 Ywy'ã keruhũ ngi wyjy
uwyr ixo rahã, Jesu pandu:
—Pesak ramõ ame'ẽ ke amõ ta pe
pepandu ym te. Moise ta namõ ihẽ
apandu ame'ẽ ke. Manõha ngi ihẽ ke
Tupã mukwera katu ta muhem. Arahã jõ
pepandu katu — aja.
10 (Eri rehe Petu ta usak ramõ,) a'erehe
Jesu pe pandu:
—Nde riki Kirisutu. Nde ndutar koty Eri
riki uwyr py, aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta
pandu. Ma'erehe aja pandu my? Eri uwyr
ym rĩ — aja Jesu pe.
11 A'e pandu:
—Anĩ. Eri upa uwyr. Ihẽ Kirisutu. Ihẽ
ndutar koty Eri riki uwyr py ixo. Ngã pe
pandu pandu, aja rahã, ihẽ rehe ngã jurujar
katu ta. Aja upa ma'e ke a'e mukatu ta. 12 Ko
pehẽ pe ihẽ apandu. Eri uwyr riki. Ngã
ukwa ym ehe har. A'eta putar, aja a'e ke
a'eta mupyrara. Jukwa riki. Aja ihẽ ke ngã
mupyrara ta tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi
ajur — aja Jesu pandu.
13 Pe, jumu'eha ta ukwa katu. Eri te rehe
har pandu ym. Anĩ. Eri rehe har Jesu pandu
rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Juã
riki Eri aja tĩ, aja jumu'eha ta ukwa.

Kurumĩ ra'yr ke Jesu mukatu
(Mak 9.14-29; Ruk 9.37-43)

14 Ywy'ã keruhũ ngi jywyr rahã, heta
ame'ẽ ta koty Jesu ta jywyr oho. Uhyk rahã,

amõ sawa'e uhyk ehe, Jesu rehe. Ipynarãi
pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke
kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.)
15 Pandu ipe:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ihẽ ra'yr
rehe epyrara esak. Manõ manõ a'e ixo. Aja
rahã, tata pe a'e u'ar. Amõ rahã, y pe a'e
u'ar. 16 Nema'e jumu'eha ta pe ihẽ ra'yr ke
ihẽ arur tipe. Mukatu ym a'eta — aja sawa'e
pandu.
17 Jesu pandu a'eta pe:
—Mã! Pejurujar ym! Katu ym pehẽ! Pehẽ
namõ aja te'eha ihẽ axo ym ta. Aja te'eha
pejurujar ym ha ihẽ aputar ym. Kurumĩ ihẽ
pe erur — aja ipe.
18 Ãjã pe Jesu hãtã pandu. Arahã ãjã uhem
oho ingi. Pe, kurumĩ katu u'am. 19 Pe, Jesu
pe jumu'eha ta jõ pandu oho. Heta ame'ẽ ta
nixói rahã, pandu oho. Kuja:
—Ma'erehe ãjã ke jande jamuhem ym
jamondo my? — aja Jesu pe.
20 A'e pandu:
—Tupãma'e pyrãtãha rehe pejurujar
katuha uhyk katu ym. Ko apandu pehẽ
pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, upa
katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e
ra'ĩ riki ta'yr te mi, mosata ra'ĩ ke. Ame'ẽ
ta'yriha saka, ta'yr mi jurujar katu ehe
rahã, peme'ẽ ywy'ã rehe pepandu: "Sengi
paite etyryk eho!" aja. Aja rahã, tyryk
ta. Aja upa ma'e ke pema'e ta. 21 [Peme'ẽ
kurumĩ py'a rehe ãjã ihĩ. Ame'ẽ ke amõ
muhem mondo rahã, Tupã namõ pandu
pandu. Ma'e u'uha ke hijar hijar tĩ. Aja jõ
rahã, ãjã ke pemuhem katu ta pemondo] —
aja Jesu pandu jumu'eha ta pe. ("Ywy'am"
aja pandu rahã: "Upa ma'e hãtã ma'eha ke"
aja a'e mujekwa.)

"Ihẽ amanõ ta" aja Jesu pandu tĩ
(Mak 9.30-32; Ruk 9.43-45)

22 Ngariréi ywy pe Jesu namõ jumu'eha ta
jy'ar uwyr. Arahã Jesu pandu:
—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ
rehe sawa'e ta ke amõ muhyk ta werur.
23 Pe, ihẽ ke ame'ẽ sawa'e ta jukwa ta. Mokõi
aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta
muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.
Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, a'eta pyai ixo.

Tupã rehe jumu'eha renda keruhũma'e tamatarer rehe har

24 Kapana'ũ ok ta pe jumu'eha ta namõ
Jesu uhyk uwyr rahã, Petu koty amõ ta
uhyk. Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ rehe tamatarer ke a'eta matyr.
(Ame'ẽ tamatarer namõ jundéu awa tama'e
pa'i ta ma'ema'e ixo.) Matyr ame'ẽ ta Petu
pe pandu:
—Nema'e mu'eha tamatarer me'ẽ my?
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe
a'e me'ẽ my? — aja riki. ("Nema'e mu'eha"
aja pandu rahã: "Jesu ke" aja ukwa.)
25 —A'e tỹ. Me'ẽ katu a'e — aja Petu.
Ok pe Petu ixe oho. (Tamatarer ke rehe
oho.) Arahã Jesu pandu py ipe:
—Simã! Myja me'ẽ nde erekwa my?
Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã
keruhũ pe awa riki tamatarer me'ẽ ipe my?
Awa ngi a'e pyhyk my? Ta'yr ta ngi pyhyk
my? Amõ ta ngi pyhyk my? — aja Petu pe.
("Ta'yr ta" aja pandu rahã: "Ixotyhar ta ke"
aja mujekwa.)
26 A'e pandu:
—Amõ ta ngi tamatarer ke a'e pyhyk —
aja Jesu pe.
—Aja rahã, ta'yr ta kapitã keruhũ pe
tamatarer me'ẽ ym ta riki. Aja ihẽ tĩ. Tupã
ra'yr ihẽ. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ pe ihẽ ame'ẽ ym ta me'ẽ te'e.
27 Anĩ. Peme'ẽ tamatarer matyr ame'ẽ ta
ke jamuparahy tar ym. A'erehe tamatarer
jame'ẽ ta. A'erehe ypa pe eho. Pinda
embor. Pira nde erepyhyk py, ame'ẽ ju-
rukwar rehe esak katu. A'ep tamatarer nde
eremahem ta. Ame'ẽ ejo'ok. Pe, tamatarer
matyr ame'ẽ ta pe eme'ẽ. Ame'ẽ riki Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũma'e ke.
Uhyk katu ta. Nema'e ke rehe uhyk katu ta.
Ihẽma'e ke rehe aja tĩ. Uhyk katu ta tĩ — aja
Petu pe Jesu pandu.

18

Amõ 'ar koty te we katu ame'ẽ rehe har
(Mak 9.33-37; Ruk 9.46-48; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)

1 Arahã, Jesu rehe jumu'eha ta uhyk
uwyr. Pandu ipe:
—Nde namõ jande riki kapitã keruhũ aja
jaxo rahã, jande ngi har awa riki amõ ta 'ar
koty te we katu te me'ẽ ke my? — aja Jesu
pe.
2 Pe, ta'yn pe a'e pandu:
—Ejur — aja.
Pe, jumu'eha ta ruwa koty ta'yn ke a'e
mupu'am. 3 Pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Pehẽ py'a pemuruwak, pe, ta'yn ta aja pehẽ. Aja ym pehẽ pexo rahã, ihẽ namõ kapitã keruhũ aja pexo ym ta tĩ. [4] Ihẽ namõ kapitã keruhũ aja amõ ixo rahã: "Katu te ame'ẽ ke ihẽ" aja ym ixo. Ta'yn ta aja muruwak. Ame'ẽ riki amõ ta 'ar koty te we katu ame'ẽ ke. [5] Kome'ẽja ta'yn ke hok pe mupyta katu, ihẽ kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: "Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu" aja. Aja rahã, ihẽ ke hok pe mupyta katu tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu. (Aja rahã, upa Jesu kotyhar ta rehe amõ hury katu rahã, Jesu rehe hury katu tĩ, aja mujekwa katu.)

"Tupã rehe nde erejurujar katuha ke ehijar"

*Aja mu'e ame'*ẽ ke katu ym te
(Mak 9.42; Ruk 17.1-2)

[6] Jesu pandu tĩ:

—Ihẽ rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: "Mã! Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar" aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja pandu ame'ẽ jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahã, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manõ rahã, Tupã mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupã mupyrara rahã, mupyrara te hũ ta. [7] Mã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ke rehe usak. Ma'e ke rehe hendu. A'erehe ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar. Aja rahã, mã katu ym. Aja ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ame'ẽ ta ixo. Pe, amõ pandu: "Tupã rehe nde erejurujar katuha ke ehijar" aja. A'erehe hijar. Aja rahã, mãte hũ pandu ame'ẽ ke Tupã mupyrara ta. "Ehijar" aja pandu ame'ẽ ke mã katu ym te — aja pandu.

*Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu ame'*ẽ rehe har
(Mak 9.43-48)

[8] Jesu pandu tĩ:

—Nde po pe amõ amõ ma'e ke nde erema'ema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, ame'ẽ nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahã, nde po ke nde eremondok, ame'ẽja saka. Nde po peteĩ nixói, aja Tupã koty nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde po rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

—Nde py aja tĩ. Amõ amõ ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, eho ym. Nde ereho ym rahã, nde py nde eremondok, ame'ẽja saka. Nde py peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde py rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

[9] —Amõ amõ ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahã, nde reha nde erejo'ok, ame'ẽja saka. Nde reha peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde reha rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki — aja Jesu pandu.

*Arapuharan kanim ame'*ẽ rehe har
(Ruk 15.3-7)

[10] A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ta'yn riki jaxer, aja ym pekwa pexo. Ko apandu pehẽ pe. Ima'e Tupã je'ẽha rahoha ta riki ihẽ pái namõ ixo. A'erehe ta'yn ta rehe har ihẽ pái namõ a'eta pandu pandu. Ihẽ pái riki ywa pe har a'e — aja Jesu. ("Ta'yn ta rehe har" Jesu pandu rahã: "Ixotyhar ta rehe har" a'e pandu.)

[11] [Jesu pandu tĩ:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã ajur. (Ame'ẽ ta riki kanim ame'ẽ ta aja saka.)]

[12] —Pesarahã! Heta arapuharan ta namõ amõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteĩhar kanim oho rahã, myja me'ẽ ijar ma'e ta my? Myja me'ẽ pekwa my? Kuja riki. Heta ame'ẽ ta ke ijar mupyta. Ywy'ã rehe kãpĩ u'u ixo. Aja mupyta. Pe, kanim ame'ẽ ke a'e kekar kekar oho. [13] Mahem rahã, hury katu a'e. Ko apandu pehẽ pe. Heta ame'ẽ ta kanim ym. Pe, ame'ẽ peteĩhar kanim ame'ẽ ke rehe heta ame'ẽ ta 'ar koty te we huryha. [14] Aja riki pehẽ pái keruhũ tĩ. Ywa pe har a'e. Kome'ẽ ta'yn ta riki kanim oho ame'ẽ ke aja a'e putar ym — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, amõ ke mupyraraha renda pe oho, ame'ẽ ke Tupã putar ym, aja Jesu mujekwa katu.)

Imu riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
(Ruk 17.3-4; Ngara 6.1; Tian 5.16; Tian 5.19-20)

15 A'e pandu tĩ:
—Nde rehe ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã, ixoty eho. Pe, a'e ma'eha ke emujekwa. "Mã peja ehijar" aja epandu ipe. Pehẽ jõ mokõi pe'am rahã, pepandu pehẽ jupe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pepandu pehẽ jupe. Nde rehe hendu katu rahã, nde rehe ne mu ipy'a jywyr ta. Katu ta. 16 Nde rehe a'e hendu ym rahã, amõ mokõi sawa'e ta ne namõ nde ereho. Mokõi nixói rahã, peteĩ eraho. Aja rahã, ame'ẽ ta riki ne mu pe nde erepandu ame'ẽ ke rehe hendu ta tĩ. Pe, ame'ẽ ta pandu ta tĩ. "Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar" aja ta tĩ. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

" 'Katu ym nde erema'e' aja amõ pe nde erepandu rahã, ame'ẽ ke amõ mokõi hendu katu tĩ. Mokõi ym rahã, mahapyr hendu ta.

Pe, nde erepandu, ame'ẽ ke a'eta mujekwa katu ta tĩ" aja riki panduha ihĩ.

17 —Pe, ame'ẽ mokõi sawa'e ta juja katu te pandu ame'ẽ ke rehe ne mu hendu ym rahã, upa jumu'eha renda pe jy'ar, ame'ẽ ta pe nde erepandu tĩ. Upa ne mu rehe har epandu. Pe, jumu'eha renda pe jy'ar ame'ẽ ta ne mu pe pandu ta tĩ. "Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar" aja ta tĩ. Ame'ẽ rehe ne mu hendu ym rahã, a'e riki jaxer ai ame'ẽ ke, aja pekwa ehe har. Tupã rehe ipy'a ym aja ixo ta, aja pekwa ehe har tĩ. Jaxer ame'ẽ riki ne mu, aja pekwa ehe har tĩ — aja Jesu pandu. ("Amõ imu rehe har" Jesu pandu rahã: "Ixotyhar rehe har" a'e pandu.)

Tupã kotyhar ta ixoha rehe har
(Matéu 16.19; Juã 20.23)

18 A'e pandu tĩ:
—Ko pehẽ pe ihẽ apandu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe pepandu: "Pema'e ym" aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ. Pe, Tupã kotyhar ta pe pepandu: "Katu. Ma'e ke pema'e katu" aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ. 19 Ko amõ we ihẽ apandu. Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu. Pehẽ ngi har mokõi ame'ẽ ta juja katu te pandu rahã, ame'ẽ ma'e ke jande pái keruhũ muwyr ta ame'ẽ ta pe. Ywa pe har a'e. 20 Pe, ihẽ rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ tar katu, a'erehe jy'ar uĩ. Pehẽ ngi har mahapyrihar jõ jy'ar rahã, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo ta tĩ. Mahapyrihar nixói rahã, mokõihar jõ jy'ar rahã, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Amõ rehe ipy'a ke mujywyr ym
(Matéu 6.14-15; Ruk 17.3-4; Ese 4.32; Koro 3.13)

21 Jesu pe Petu pandu uwyr:
—Sawa'e! Ma'e ka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ pe ihẽ mu ma'e rahã, ihẽ py'a ihẽ amujywyr ehe. Myja hetaha ihẽ py'a amujywyr ta ehe my? Awa po wajar mokõi hetaha my? — aja ipe.
22 Jesu pandu:
—Anĩ. Awa po wajar mokõi jõ aja ym. Heta te hũ nde py'a emujywyr ehe. Marã ka ym nde eremangaha. Aja nde py'a emujywyr ehe. 23 Amõ ta rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amu'e ta. Kuja riki. Yman amõ ywyma'e kapitã keruhũ ixo. Myja tamatarer hetaha ke miasu ta jo'ok ingi my? Ame'ẽ ke kapitã keruhũ ukwa ta. 24 A'erehe miasu ta ke amõ ta werur werur ipe. Kapitã keruhũ ukwa ukwa uĩ ramõ rahã, amõ ke amõ ta muhyk. Ame'ẽ riki tamatarer heta te hũ kapitã keruhũ ngi jo'ok. Mujywyr ym riki. 25 Marã ka ym mujywyriha. Nixói te miasuma'e tamatarer. A'erehe kapitã keruhũ pandu: "Kome'ẽ miasu ke emuhepy eho. Amõma'e wan ta. Amõ pe te'e paraky ta. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ihẽ pe erur. Hakehar ke emuhepy tĩ. Ta'yr ta aja tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Upa ima'e ke aja tĩ. Emuhepy. Pe, tamatarer ihẽ pe erur. Muhepyha riki" aja kapitã keruhũ pandu tĩ. 26 Pe, ipynarãi pe miasu wapyk. Kapitã keruhũ ruwa koty wapyk. Pandu ipe: "Eharõ we rĩ. Upa katu te tamatarer ke nde pe ihẽ amujywyr ta" aja miasu. 27 Kapitã keruhũ pyrara usak ehe. A'erehe pandu ipe: "Katu. Upa ihẽ aharái apo 'y. Tamatarer ihẽ pe emujywyr ym ta me'ẽ te'e. Eho te'e 'y" aja.
28 —Soroka pe ame'ẽ miasu oho ramõ rahã, ianam ke rehe a'e usak, amõ miasu ke rehe. Ta'yr te mi tamatarer ke ame'ẽ mujywyr ym. Pe, ame'ẽ jurupy rupi miasu hãtã pyhyk. Pandu ipe: "Ihẽ ngi tamatarer nde ereraho. Ame'ẽ ke emujywyr" aja. 29 Ipynarãi pe ame'ẽ ianam wapyk. Pe, pandu: "Eharõ we rĩ. Pe, upa tamatarer nde pe ihẽ amujywyr ta" aja. 30 Miasu pandu: "Anĩ. Aharõ ym ta" aja. Pe, ianam

ke kyndaha pe kynda raho. Upa katu te
tamatarer mujywyr ym rahã, uhem ym ta
riki.
31 —Ame'ẽ ke amõ miasu ta ukwa rahã,
parahy riki. Pe, upa katu te ijar pe a'eta
pandu oho. 32 A'erehe miasu ke ijar muhyk
tĩ. Pandu ipe: "Mã! Jaxer ame'ẽ ke nde.
Tamatarer heta te hũ ihẽ pe nde eremu-
jywyr ym. Upa katu te ihẽ aharái riki.
Nde erepandu ihẽ pe. 'Marã ka ym ihẽ
amujywyriha nde pe. A'erehe eharái katu'
aja riki. A'erehe upa katu te ihẽ aharái.
33 Nde rehe apyrara ihẽ asak, aja amõ miasu
rehe nde erepyrara eresak ta me'ẽ te'e"
aja ijar. 34 Ame'ẽ miasu rehe kapitã keruhũ
parahy. Amõ rehe ame'ẽ miasu pyrara ym
usak, a'erehe parahy ehe. (Amõ sawa'e pe
pandu:) "Kyndaha pe peme'ẽ ekynda er-
aho. Tamatarer upa katu te ihẽ pe mujywyr
ym rahã, a'ep a'e ke nupã ta amõ" aja kapitã
keruhũ pandu — aja Jesu pandu.
35 A'e pandu tĩ:
—Ame'ẽ kapitã keruhũ aja ihẽ pái keruhũ
tĩ. Pehẽ mu rehe pehẽ py'a pemujywyr ym
rahã, aja pehẽ ke ihẽ pái keruhũ mupyrara
ta tĩ. A'e riki ywa pe har a'e — aja Jesu
pandu.

19

*Hakehar ke hijar ame'*ẽ rehe har
(Matéu 5.31-32; Mak 10.1-12; Ruk 16.18; 1 Korin 7.10-11)

1 Ipy'a jywyriha rehe har upa pandu rahã,
Ngariréi ywy ke Jesu hijar. Pe, Jundéi ywy
rehe a'e oho. Jumu'eha ta oho tĩ. Oho rahã,
Jondã y ruwái rehe oho. 2 Heta ngã haikwer
rupi oho tĩ. Pe, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e
mukatu a'ep. 3 Amõ parise ta uhyk uwyr
ehe. Jesu panduha ke a'eta manga uwyr
tipe. A'e jawy rahã, a'eta pandu ta tipe:
"Jaxer ame'ẽ ke nde erepandu" aja. A'erehe
kuja a'eta pandu:
—Upa ma'e amõ putar rahã, hakehar ke
a'e hijar katu my? Myja me'ẽ jundéu awa
ta je'ẽha mujekwa my? — aja Jesu pe.
4 A'e pandu:
—Tupã je'ẽha rehe pesak riki. Kuja amõ
mupinim:
"Ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke a'e
mujã. Kũjã ke mujã tĩ" aja riki.
5 —Amõ we tĩ:
"Jumendar rahã, ipái ta ke sawa'e hijar,
pe, hakehar namõ ixo katu. Ame'ẽ
mokõihar riki peteĩhar aja ixo apo
'y" aja.
6 —A'erehe ame'ẽ ta riki mokõi ym. Pe-
teĩhar aja ixo apo 'y. A'erehe peteĩhar aja
Tupã riki mujã. Ame'ẽ ke sawa'e mumokõi
rahã, katu ym tiki — aja Jesu. ("Mumokõi"
aja pandu rahã: "Hakehar ke ixawa'e hijar"
aja mujekwa.)
7 Parise ta pandu ipe:
—Aja rahã, ma'erehe Moise pandu my:
"Hakehar ke amõ hijar rahã, paper rehe
mupinim: 'Nde ihẽ rakehar ym apo 'y'
aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr
mondo, paper namõ" aja riki Moise — aja
Jesu pe.
8 A'e pandu:
—Jundéu awa ta iãkã jumujanam ngã
juehe. Tupã je'ẽha rehe hendu tar ym,
a'erehe Moise pandu: "Hakehar ke amõ
hijar rahã, katu we" aja. Ma'e ke Tupã mujã
py rahã, anĩ riki. Hakehar amõ hijar rahã,
katu ym arahã. 9 A'erehe apandu pehẽ pe.
Hakehar ipy'a wapyk katu tipe. Ame'ẽ ke
ixawa'e hijar, pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã,
hakehar aja ym namõ jumusarái. Katu ym
aja — aja Jesu.
10 Jumu'eha ta pandu:
—Aja rahã, amõ jumendar ym rahã, katu
tiki — aja ipe.
11 Jesu pandu:
—Aja upa sawa'e ma'e ym ta. Tupã
mujekwa rahã, pe, sawa'e jumendar ym ta.
12 Amõ koty koty ukwa, a'erehe amõ amõ
sawa'e jumendar ym. Amõ ta marã ka ym
jumendariha. Imãi pusu ngi u'ar rahã ngi
har aja riki. Marã ka ym jumendariha. Ehe
ihĩ ame'ẽ ke nixói. Aja te'eha u'ar. Amõ
ta amõ koty. Ame'ẽ ta ngi ehe ihĩ ame'ẽ
ke amõ ta mondok, a'erehe marã ka ym
jumendariha. Amõ ta Tupãma'e ma'eha ke
ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym. Tupã
rehe har pandu pandu oho. Ame'ẽ riki
ima'e ma'eha. Ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe
jumendar tar ym rahã, mã peja ixo te'e —
aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe har Jesu pandu katu
(Mak 10.13-16; Ruk 18.15-17)

13 Ta'yn ta ke amõ ta werur ipe. Ipo ke
ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar ame'ẽ ke a'eta
putar. (Ipo mujar rahã, Tupã usak katu
a'eta rehe, aja mujekwa.) Ta'yn ta rehe har
Tupã namõ a'e pandu pandu, ame'ẽ ke a'eta

putar tĩ. A'erehe werur ipe. Anĩ. Jumu'eha
ta je'ẽ je'ẽ:
—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur
ym ipe — aja riki.
14 Jesu pandu:
—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihẽ rehe uhyk
katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur.
Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ.
Kome'ẽ ta'yn ta aja me'ẽ Tupã kotyhar wan
ta tĩ — aja jumu'eha ta pe. (Ta'yn ta aja
ixo rahã: "Katu te ame'ẽ ta ke jande" aja
ym ukwa, a'erehe pahar Tupã koty ipy'a ke
muruwak, aja mujekwa katu.)
15 Pe, ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar
mujar. Upa rahã, a'engi a'e oho.

Ima'ehũ namõ ixo, ame'ẽ rehe har
(Matéu 13.22; Mak 10.17-31; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

16 Amõ rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe.
Pandu:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja me'ẽ
katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e rahã, ihẽ ke
Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.
17 A'e pandu:
—Katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e, ame'ẽ
rehe har mã peja ihẽ pe epandu ym. (Nde
erekwa riki.) Katu te ame'ẽ ke peteĩhar
jõ ixo. Tupã a'e. Nde ke Tupã muhã
katu, ame'ẽ ke nde ereputar rahã, a'e pandu
ame'ẽ ke ema'ema'e katu — aja sawa'e pe.
18 —Ma'e Tupã pandu my? — aja sawa'e
pandu ipe.
Jesu pandu:
—Amõ ke ejukwa ym. Amõ kũjã rehe
eka'u te'e ym. Amõma'e ke emukanim ym.
Amõ rehe har te'e epandu ym. 19 Nde pái
rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a
katu tĩ. Nde erepy'a katu nde juehe, aja ne
namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu tĩ — aja
ipe.
("Ne namõ ixo ame'ẽ ta" aja Jesu pandu
rahã: "Upa amõ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ
te'e" aja mujekwa katu.)
20 Sawa'e pandu:
—Upa aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ
ahendu katu. Myja amõ we ihẽ ama'e rahã,
ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja riki.
21 Jesu pandu ipe:
—Katu te aja nde erexo tar katu rahã,
upa katu te nema'e ke emuhepy eho. Pe,
tamatarer nde erepyhyk rahã, upa katu te
ame'ẽ ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe te'e eme'ẽ
me'ẽ. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã
koty nema'ehũ ta. Pe, ihẽ namõ eho — aja
ipe.
22 Ame'ẽ ke rehe sawa'e hendu rahã, pyai
riki. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e.
(Ame'ẽ ke te'e me'ẽ tar ym) a'erehe pyai
oho ingi. (Ima'e ke muhepy tar ym tĩ.)
23 Ame'ẽ ke rehe usak rahã, jumu'eha ta
pe Jesu pandu:
—Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar, aja
amõ ixo katu. Aja tamatarer rehe ipy'a moĩ
moĩ ame'ẽ ta mã Tupã putar aja ixo tar ym
te. 24 Ko apandu tĩ. Awi jupiha kwar rupi
marã ka ym amõ rymba asa ohoha. Kame,
ame'ẽ rymba asa ohoha ke. Pe, ima'ehũ
namõ ixo ame'ẽ ta i'ar koty te we marã ka
ym Tupã putar aja ixoha — aja Jesu pandu.
25 Ame'ẽ ke jumu'eha ta hendu rahã,
pandu:
—Mãte hũ puki! Aja rahã, awa ke Tupã
muhã katu ta my? — aja Jesu pe.
26 Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pe, pandu:
—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha.
Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Amõ
ke a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.
27 Pe, Petu pandu:
—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja
upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe,
ne namõ jaxo 'y. A'erehe ma'e jande pe
Tupã muwyr ta my? — aja Jesu pe.
28 A'e pandu:
—Hã! Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha
rupi ajur. Ko apandu pehẽ pe. Upa ma'e
ke Tupã mupyahu rahã, kapitã keruhũ aja
ihẽ axo ta. Ngã ke ihẽ amondo mondo ta
axo. Arahã pehẽ riki kapitã wan ta tĩ. Pehẽ
awa py mokõi sawa'e ta. Jundéu awa tama'e
kapitã ta ke pehẽ tĩ. A'eta ke pemondo
mondo ta tĩ.
29 —Ihẽ rehe har amõ pandu tar katu,
a'erehe hok ke hijar oho. Imu ta ke hijar tĩ.
Hendyr ta ke hijar tĩ. Ipái ke hijar tĩ. Imãi
ke hijar tĩ. Ta'yn ta ke hijar tĩ. Kupixa ke
hijar tĩ. Aja rahã, upa katu te aja ixo ame'ẽ
ta pe ma'e heta te hũ Tupã mujywyr ta. Pe,
ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta.
30 —Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk
ame'ẽ ta rehe juja katu te Tupã me'ẽ me'ẽ
ta. Tupã kotyhar aja muruwak py, ame'ẽ ta
rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar aja
a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe juja katu
te a'e usak katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe
Jesu pandu.

20

*Kupixa rehe paraky ame'*ẽ ta rehe har

1 Jesu pandu tĩ:
—Yman rahã, ixotyhar ta pe ma'e katu
ame'ẽ ke Tupã me'ẽ me'ẽ. (Juja katu te ngã
rehe a'e usak katu ta.) Ame'ẽ ma'ema'eha
kuja riki. Pytuniwe te rahã, parakyha
ta pe amõ sawa'e pandu oho. Ame'ẽ ta
rehe usak rahã, sawa'e pandu: "Ihẽma'e
kupixa pe peparaky peho. 2 Peteĩ wera
rahã, peparaky. Peteĩ wera rahã muhep-
yha, ame'ẽ tamatarer pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ta"
aja kupixa jar pandu. "Katu. Jaho ta kỹ" aja
parakyha ta. A'erehe a'eta ke kupixa pe ijar
mondo.
3 —Ywa ku'a rahã, ma'e muhepyha renda
pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta i'ãi
rĩ. Te'e ixo. 4 Kupixa jar pandu: "Ihẽma'e
kupixa pe peparaky peho tĩ. Ma'e katu
ihẽ akwa, aja pehẽ pe ihẽ amuhepy ta" aja
ijar. "Hã!" aja sawa'e ta. A'erehe ame'ẽ ta
kupixa pe paraky oho tĩ.
5 —Warahy jandar rahã, aja tĩ. Muhepyha
renda pe kupixa jar oho tĩ. Parakyha ta ke
kupixa pe mondo tĩ.
—Warahy ywa ku'a ihon rahã, aja tĩ.
Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ
sawa'e ta rehe usak rahã, kupixa pe mondo
tĩ.
6 —Ka'aruk koty rahã, muhepyha renda
pe kupixa jar oho rahã, amõ sawa'e ta i'ãi
rĩ. Ijar pandu: "Ma'erehe te'e pexo se
my?" aja sawa'e ta pe. 7 Sawa'e ta pandu:
"Peparaky peho. Amuhepy ta" aja jande pe
pandu ym awa, aja kupixa jar pe. "Aja rahã,
ihẽma'e kupixa pe peparaky peho apo" aja
riki kupixa jar. A'erehe ame'ẽ ta paraky
oho tĩ.
8 —Pytun ramõ rahã ima'e tamatarer us-
akiha ame'ẽ miasu pe kupixa jar pandu:
"Parakyha ta ke emujy'ar. Tamatarer ke
eme'ẽ me'ẽ. Kupixa pe a'ejõhar oho ame'ẽ
ta pe eme'ẽ py. Ka'aruk koty oho ame'ẽ ta
pe tamatarer eme'ẽ py. A'engi warahy ywa
ku'a ihon rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ.
A'engi warahy jandar rahã oho ame'ẽ ta pe
eme'ẽ tĩ. A'engi ywa ku'a rahã oho ame'ẽ ta
pe eme'ẽ tĩ. Pe, a'ejõhar pytuniwe rahã oho
ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ" aja kupixa jar.
9 —Ka'aruk koty paraky oho ame'ẽ ta pe
tamatarer ke miasu me'ẽ. Peteĩ wera rahã,
wetep muhepyha me'ẽ riki. 10 A'erehe amõ
ta kuja: "Éi! Ame'ẽ ta 'ar koty te we
japaraky, a'erehe ame'ẽ ta 'ar koty te we
tamatarer japyhyk ta" aja pytuniwe rahã
paraky oho ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Peteĩ
wera rahã, wetep muhepyha a'eta pe miasu
me'ẽ tĩ.
11 —A'eta tamatarer ke pyhyk, pe, je'ẽ je'ẽ
hũ u'am. Kupixa jar rehe har je'ẽ je'ẽ hũ.
12 A'eta pandu: "A'ejõhar paraky oho ame'ẽ
ta ta'yr te mi paraky, ma'e, ka'aruk koty
oho ame'ẽ ta ke. Jande anĩ. Warahy haku
rahã, japaraky hũ. Pytuniwe jaho. Warahy
jere rahã jaho tĩ. Pe, ka'aruk koty japutu'u.
Japaraky hũ. Jande aja a'eta pe juja katu te
nde ereme'ẽ me'ẽ. Katu ym aja" aja kupixa
jar pe.
13 —Je'ẽ je'ẽ hũ ame'ẽ ta ngi har peteĩhar
pe kupixa jar pandu: "Sa'e! Ehendurahã!
Nde pe upa ihẽ amuhepy riki. Te'e ym
ihẽ. Nde ereparaky ereho rahã, peteĩ wera
rahã, wetep muhepyha nde erepyhyk ta,
aja nde erekwa. Aja japandu katu riki.
14 Nema'e tamatarer eraho. Nde rok pe
ejywyr eho. Kome'ẽ a'ejõhar paraky oho
ame'ẽ pe nde aja ihẽ ame'ẽ tar katu tĩ.
15 Ihẽma'e tamatarer namõ ihẽ aputar ame'ẽ
ke ihẽ ama'ema'e katu. Amõ ta rehe ihẽ
riki akyty'ỹ ym. Pehẽ rehe anĩ, aja pekwaha
naĩ, a'erehe nde ereje'ẽ je'ẽ hũ ihẽ rehe
my. Katu ym aja" aja kupixa jar — aja Jesu
pandu.
16 Pe, a'e pandu tĩ:
—Kupixa jar aja Tupã tĩ. Ixotyhar aja
a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe Tupã usak
katu ta. Ixotyhar aja muruwak py, ame'ẽ ta
rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja
Jesu pandu.

"Ihẽ ke amõ ta jukwa ta" aja Jesu pandu tĩ

"Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem"
aja pandu tĩ

(Mak 10.32-34; Ruk 18.31-34)

17 Jerusarẽ ok ta pe a'e oho ixo rahã,
jumu'eha ta ke a'e raho. Heta ame'ẽ ta ngi
har jumu'eha ta awa py mokõi jõ mujy'ar.
A'eta wata oho ixo rahã, kuja Jesu pandu:
18-19 —Pehendurahã! Jerusarẽ ok ta pe
jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta
kotyhar ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur.
Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kotyhar ta aja
tĩ. Ihẽ rehe muhyk ta werur tĩ. Awa ihẽ
tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Upa ame'ẽ ta
ihẽ ke pyhyk ta. Pe, ihẽ pe a'eta pandu ta:
"Katu ym nde. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e"

aja riki. Pe, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe
ihẽ ke ame'ẽ ta raho ta. Pe, ihẽ rehe jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta puka puka hũ ta. Ihẽ
ke pirok ta tĩ. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ
ke rehe ihẽ ke jukwa ta. Mokõi aker rahã,
ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja
jumu'eha ta pe pandu.

Tian ta mãi pandu Jesu pe
(Mak 10.35-45)

20 Semende rakehar uhyk uwyr ehe.
Mokõi imembyr werur. (Imembyr rer Tian.
Juã amõ tĩ.) Ipynarãi pe imãi wapyk. (Aja
sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu
katu ta ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:
—Ma'e ke ihẽ apandu ta nde pe — aja Jesu
pe.
21 A'e pandu:
—Ma'e nde pe? — aja ipe.
Tian mãi pandu:
—Nde riki kapitã keruhũ rahã, ko mokõi
ihẽ membyr nde rake wapyk ta. Ame'ẽ ke
emanga katu ihẽ pe apo. Nde jywa katu
koty peteĩ wapyk ta. Nde jywa'i koty amõ
wapyk ta tĩ — aja Jesu pe. (Jesu rake wapyk
rahã, amõ ta 'ar koty te we je'ẽha te reko,
aja mujekwa.)
22 A'e pandu:
—Mã! Upa pepandu ame'ẽ ke pekwa katu
ym. Ihẽ rake pewapyk tar katu rahã, amõ
we ta pehẽ pe tĩ. Kuja. Ihẽ apyrara hũ ta
axo. Ihẽ aja pepyraraha ke pepyhyk ta katu
my tĩ? — aja Jesu.
Tian ta pandu ipe:
—A'e tỹ. Japyhyk katu ta — aja.
23 Jesu pandu:
—A'e tỹ. Jete! Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ,
a'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ ta. Ihẽ
ke mupyrara hũ aja ta pehẽ tĩ. Pesarahã!
Ihẽ rake pewapyk, anĩ. Apandu ym ta
ame'ẽ. "Se ihẽ jywa katu koty ewapyk. Se
ihẽ jywa'i koty ewapyk" aja ihẽ apandu ym
ta. Ame'ẽ ke ihẽ pái jõ pandu katu. A'e riki
ame'ẽ renda mukatu — aja Tian ta pe.
24 Ame'ẽ ke rehe jande popa jumu'eha ta
hendu rahã, imu ta rehe parahy, Tian ta
rehe. (A'eta jyty'ym Tian ta rehe, a'erehe
parahy.) 25 A'erehe upa jumu'eha ta ke Jesu
mujy'ar. Pe, pandu:
—Jundéu awa aja ym ame'ẽ tama'e kapitã
keruhũ ta mondo mondo hũ ngã ke. Ima'e
je'ẽha rupi kapitã ta mondo mondo hũ ngã
ke tĩ. 26 Pehẽ anĩ. Aja kapitã ta aja pexo rahã,
katu ym. Amõ riki kapitã keruhũ aja ixo tar
katu rahã, amõ ta namõ ma'e ke ma'ema'e
katu ixo. Te'e paraky ame'ẽ ta aja mã peja
ixo. Aja rahã, katu tiki. 27 Pe, pehẽ ngi har
peteĩ riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja
ixo tar katu rahã, a'e riki pehẽ rehe te'e
paraky aja mã peja ixo. Aja rahã, katu tiki.
28 A'e riki ihẽ aja ta tĩ. Pesarahã! Awa ihẽ
tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ namõ ma'e
ke amõ ma'ema'e, a'erehe ihẽ ajur my?
Anĩ. Aja ym. Amõ ta namõ ihẽ ama'ema'e.
A'erehe ko ihẽ ajur. Ihẽ amanõ ta, a'erehe
ngãma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe
amuhepy. A'erehe heta ngã ke Tupã muhã
katu ta — aja Jesu.

Mokõi eha ym te ame'ẽ ta ke Jesu mukatu
(Mak 10.46-52; Ruk 18.35-43)

29 Jeriko ok ta ngi Jesu ta uhem oho ixo
rahã, haikwer rupi heta ngã oho tĩ. 30 Awa
rape rake mokõi eha ym te ame'ẽ ta wapyk
uĩ. Jesu asa oho ixo, aja a'eta hendu.
A'erehe hãtã a'eta pukái:
—Jesu! Ndawi rainõ ke nde! Jande rehe
epyrara esak! — aja riki. ("Ndawi rainõ"
aja pandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa.)
31 Mokõihar ta pe heta ame'ẽ ta pandu:
—Pepandu ym aja — aja tipe.
Eha ym te ame'ẽ ta i'ar koty te we hãtã
pukáiha:
—Sawa'e! Ndawi rainõ ke nde! Jande
rehe epyrara esak! — aja riki.
32 Jesu pyta. Pe, pandu:
—Pejur! Ma'e nde pe? Ma'e ihẽ ama'e ta
pehẽ pe my? — aja.
33 A'eta pandu:
—Sawa'e! Jande reha ym te. Jande reha
ke emukatu. Jasak tar katu — aja.
34 Pe, a'eta rehe Jesu pyrara usak. Eha
rehe ipo ke a'e mujar. Pahar upa ma'e ke
rehe a'eta usak usak. Pe, haikwer rupi a'eta
oho tĩ.

21

Jerusarẽ ok ta pe jumen 'ar pe Jesu oho
(Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40; Juã 12.12-19)

1 Jerusarẽ ok ta pe uhyk tate rahã, Metaje
ok ta pe uhyk py oho. Ame'ẽ riki ywy'ã
rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'engi mokõi
jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo.
2 Mokõihar ta pe pandu:
—Jande ruwa koty ok ta ihĩ, Mbeta ok
ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Pehyk
rahã, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka

ame'ẽ rehe amõ pukwar. Imembyr namõ
i'ãi. Ame'ẽ mokõi pejirar. Pe, se ihẽ pe
pemuhyk perur. 3 "Ma'erehe jumen pejirar
my?" aja amõ pandu rahã, pepandu ipe:
"Sawa'e riki putar apo" aja. "Hã!" aja a'e
pandu ta. Pahar pehẽ namõ jumen ta ke a'e
mondo ta — aja Jesu pandu.

4 Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ke amõ mupinim, aja uhyk tĩ. Kuja riki:
5 "Siã ok ta pe har ta pe pepandu: 'Pesarahã!
Pehẽma'e kapitã keruhũ petur ixo
apo 'y. A'erehe peta kỹ.
"Katu te me'ẽ ke ihẽ" aja ym ame'ẽ ke a'e.
Jumen 'ar pe a'e tur ixo. A'erehe kapitã
keruhũ a'e, aja pekwa katu ta'
aja." ("Siã ok ta" aja pandu rahã:
"Jerusarẽ ok ta ke" aja mujekwa.)

6 Upa Jesu pandu rahã, mokõi jumu'eha
ta oho. Upa Jesu pandu, aja a'eta ma'ema'e.
7 Jumen ke Jesu pe werur. Imembyr ke
werur tĩ. Jumen 'ar pe kamixa ke a'eta
mou. Ame'ẽ 'ar pe Jesu wapyk uĩ. Pe, oho.
(Kamixa mou rahã, a'e riki kapitã keruhũ
aja a'eta ukwa.) 8 Awa rape rupi heta ngã
kamixa ke mou mou tĩ. Amõ ta pindo ro
aja me'ẽ mondok. Ame'ẽ ke awa rape rupi
mou mou tĩ. (Aja rahã, kapitã keruhũ ko
tur. Jumai ym ha aja uwyr, aja mujekwa
katu.) Ame'ẽ 'ar rupi jumen pyrũ oho. 9 Jesu
ndutar koty heta ngã wata oho. Haikwer
rupi aja tĩ. Heta wata oho tĩ. Upa ame'ẽ ta
hãtã pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Ymanihar Ndawi
aja kapitã keruhũ nde tĩ. Aja Tupã mu'am
ame'ẽ ke nde. Sawa'e te je'ẽha rupi nde
erejur ame'ẽ ke nde. Mã peja nde rehe Tupã
usak katu. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e —
aja ngã pandu pandu.

10 Jerusarẽ ok ta pe Jesu ixe oho rahã, ngã
mutyapu tyapu hũ. Amõ ta pandu:

—Awa ko my? — aja ngã.

11 Amõ ta pandu:

—Ko Jesu. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke
a'e. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja. Nasare
ok ta riki Ngariréi ywy rehe ihĩ.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho
(Mak 11.15-19; Ruk 19.45-48; Juã 2.13-22)

12 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe Jesu ixe oho. Pe, upa ma'e ke muhepy
ame'ẽ ta ke a'e muhem mondo ingi. Ma'e ke
muhepy jo'ok ame'ẽ ta ke muhem mondo
ingi tĩ. Tamatarer muruwak ame'ẽ tama'e
myrape ke mujere tĩ. Aja upa tamatarer
ke muhãi ombor. (Amõ ywy ngi amõ ta
uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ẽ ta
werur. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har
tama'e tamatarer ke pe muruwak. Ame'ẽ
tama'e myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran
ke muhepy ame'ẽ tama'e myrape ke mujere
tĩ. 13 Upa ngã pe a'e pandu:

—Mã! Mukanĩha renda aja se pemu-
ruwak. Sengi pehem peho. Tupã pandu
ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja riki Tupã
pandu:
"Se ihẽma'e jumu'eha renda keruhũ ke.
Ihẽ namõ ngã pandu pandu, ame'ẽ renda ke
se" aja Tupã pandu.

—Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemu-
ruwak. Ma'e ke mukanĩha renda aja pe-
muruwak — aja upa muhepyha ta pe Jesu
pandu.

Pe, muhem mondo ingi. (Muhepyha ta
muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy,
a'erehe mukanĩha aja ame'ẽ ta tĩ.)

14 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe Jesu i'ãi. A'ep eha ym te ame'ẽ ta uhyk
ehe. Wata katu ym ame'ẽ ta uhyk ehe tĩ.
Upa ame'ẽ ta ke a'e mukatu. 15 Aja ma'e katu
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Ame'ẽ rehe parise
ta usak rahã, parahy ehe riki. Moise je'ẽha
mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Parahy ehe tĩ. Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kurumĩ
ra'yr ta hãtã pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Kapitã keruhũ
nde. Nde riki katu te me'ẽ ke — aja Jesu pe
pandu. Kũjãtãi ra'yr aja tĩ. Pandu pandu tĩ.

Ame'ẽ ke rehe parise ta hendu rahã, Jesu
rehe parahy tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta
aja tĩ. Parahy ehe tĩ. 16 A'erehe Jesu pe a'eta
pandu:

—Kurumĩ ta pandu ame'ẽ ke rehe nde
erehendu my? Katu ym jande pe — aja ipe.

—A'e tỹ. Ahendu katu. Tupã je'ẽha
rehe amõ mupinim, ame'ẽ rehe pesak riki.
Kuja: "Kurumĩ ra'yr ta ke nde eremu'e,
a'erehe a'eta pandu katu: 'Nde riki katu te
me'ẽ ke.' A'erehe ame'ẽ panduha aja a'eta
pandu katu tĩ" — aja Jesu pandu. (Kurumĩ
ra'yr ta Tupã rehe har pandu katu, aja Jesu
mujekwa. Kũjãtãi ra'yr aja tĩ.)

17 Parise ta ke Jesu hijar oho. Pe, Mbeta ok
ta pe oho. A'ep a'e ukwer.

Sik'y ke Jesu muxirik
(Mak 11.12-14; Mak 11.20-24)

18 Ku'ẽ rahã, pytuniwe rahã, Jerusarẽ ok
ta pe Jesu jywyr oho ixo rahã, myahy a'e.
19 Awa rape rake ma'eywa'y rehe a'e usak.
Sik'y ke. A'erehe uhyk oho ehe tipe. U'u ta
tipe. Mahem ym ma'eywa. Ho ke te'e i'ãi.
A'erehe ma'eywa'y pe a'e pandu:

—Apo har ma'eywa nixói te ta — aja riki.

Pahar ame'ẽ sik'y xirik oho. 20 Ame'ẽ ke
rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta pandu:

—Mãte hũ puki! Pahar sik'y xirik oho!
Myja me'ẽ my? — aja.

21 Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ sik'y ke
ihẽ amuxirik. Tupã rehe pejurujar katu
rahã, aja pema'e ta tĩ. Pejurujar katuha
ke pehijar ym. Aja rahã, ihẽ ama'eha aja
pema'e katu ta tĩ. Ame'ẽ jõ ym. Kome'ẽ
ywy'ã pe pepandu: "Eho! Ejumbor eho y
ramũi pe!" aja. Tupã namõ pepandu, pe,
pejurujar katu ehe tĩ. "Mã! Opor ta nahã
my? Akwa ym" aja ym pepandu. Aja rahã,
ame'ẽ ywy'ã opor ta oho. 22 Pejurujar katu
ehe rahã, ma'e ke pepandu pandu inamõ,
ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta — aja Jesu.
("Ywy'ã keruhũ" aja Jesu pandu rahã: "Upa
ma'e hãtã ma'eha ke" aja a'e mujekwa.)

*Awa riki Jesu ke muwyr my, ame'*ẽ ke amõ
ta ukwa tar katu

(Mak 11.27-33; Ruk 20.1-8)

23 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe Jesu jywyr oho. A'e mu'e mu'e ixo rahã,
jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr
ehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta uhyk
uwyr ehe tĩ. A'eta pandu ipe:

—Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem
eremondo. Awa je'ẽha rupi nde eremuhem
eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se
my? — aja ipe.

24 Jesu pandu:

—Ihẽ aja tĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ.
Pe, ihẽ pe pepandu py rahã, awa je'ẽha
rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke ihẽ
apandu ta pehẽ pe tĩ. 25 Apo pepandu py
ihẽ pe. Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk
ngã ke my? Awa Juã ke mondo my? A'e
ke Tupã mondo my? Sawa'e mondo my?
Pepandurahã! — aja Jesu.

Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, se
koty Jesu ngi oho. Pe, pandu pandu a'eta
jupe. Jundéu awa tama'e kapitã ta namõ
pandu pandu ngã jupe. Kuja:

—Mã! Myja japandu ta ipe my? "Tupã
je'ẽha rupi Juã mujahuk" aja japandu ipe
rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: "Aja
rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe
pejurujar ym my?" aja jande pe Jesu pandu
ta. 26 Anĩ. "Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk"
aja japandu rahã, jande rehe ngã parahy
ta. Mahy ta jande ke tĩ. Juã riki Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e, aja ngã ukwa
katu. Sawa'e mondo ym a'e aja ukwa katu.
A'erehe jande rehe parahy ta. Mã! Myja
japandu ta my? — aja pa'ihu ta pandu
pandu a'eta jupe.

27 A'erehe Jesu pe pa'ihu ta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe —
aja.

A'eta pe Jesu pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi
ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke pehẽ pe
ihẽ apandu ym ta tĩ — aja pa'ihu ta pe.
Kapitã ta pe pandu tĩ.

*Mokõi ta'yr ta ame'*ẽ rehe har

28 Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu.
Jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu tĩ:

—Myja pekwa my? Amõ rahã, ipái namõ
mokõi ta'yr ta ixo. Pe, u'ar py, ame'ẽ pe ipái
pandu oho: "Sa'e! Kupixa pe eparaky eho
apo" aja. 29 "Aho ym ta ihẽ" aja ipái pe. I'i
atu rahã ipy'a ke muruwak, pe, kupixa pe
ta'yr paraky oho. 30 Pe, amõ ta'yr pe ipái
pandu oho: "Sa'e! Kupixa pe eparaky eho
apo" aja riki. Ta'yr pandu: "Aho ta kỹ" aja
tipe. Anĩ. Oho ym riki. 31 Mokõi ta'yr ta ngi
har awa riki ipái putar ame'ẽ ke ma'e my?
— aja Jesu.

—U'ar py ame'ẽ ke — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe Jesu pandu a'eta pe tĩ:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ ta'yr ta
rehe har amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ta
jaxer ai te aja pekwaha. Homa awa tama'e
kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ
ta ke. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ta jaxer ai
aja pekwaha tĩ. Ame'ẽ ta Tupã koty ipy'a
ke muruwak, a'erehe Tupã kotyhar ta aja
muruwak. (Ta'yr u'ar py, ame'ẽja saka.)
32 Myja Tupã kotyhar aja amõ muruwak my?
Ame'ẽ rehe har Juã mujahukiha mujekwa
uwyr pehẽ pe. A'e pandu ame'ẽ ke rehe
pejurujar ym. Pehẽ pa'ihu ta. Pejurujar
ym ehe tĩ. Kapitã keruhũ pe tamatarer
matyr ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Kũjã ka'u
te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jurujar katu ehe tĩ.

Ame'ẽ ke rehe pesak tipe. Anĩ. Pehẽ py'a
ke pemuruwak ym. (Ta'yr iapyr aja pehẽ
tĩ.) Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym,
a'erehe Tupã kotyhar ta aja pemuruwak ym
tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'eywa ty usakiha ta rehe har
(Mak 12.1-12; Ruk 20.9-19)

33 Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu tĩ:
—Amõ myja me'ẽ ma'e ke my aja ihẽ
apandu ta. Pehendurahã! Amõ sawa'e ixo.
Kupixa ke a'e mondok. (Upa hapy.) Pe,
ma'eywa'y rãkã ra'yr ke a'e jytym. Uwa'y
rãkã ke. Kupixa rymy'y rupi a'e mukurar
kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda
ke pykũi tĩ. Kupixa my'y pe myta mujã tĩ.
(Ywate ame'ẽ ke mujã. Ame'ẽ ngi usakiha
usak usak katu.) Upa mujã rahã, amõ ta
pe pandu: "Kupixa rehe pesak katu. I'a
tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kỹ. Amõ
i'a ihẽma'e ta kỹ" aja. "Ere" aja ame'ẽ ta
pandu. Pe, pepaite kupixa jar usak te'e oho.
(Paxia oho.)
34 —I'a tyarõ rahã, miasu ta ke kupixa jar
mondo, ima'e kupixa pe. Kupixa usakiha ta
ngi ma'eywa rykwer ke miasu ta jo'ok we
ta tipe oho. 35 Miasu ta ke usakiha ta pyhyk.
Amõ ke a'eta nupã riki. Amõ ke jukwa. Amõ
rehe ita ke a'eta ombor. Mujan riki. Ijar pe
me'ẽ ym te ma'e rykwer ke. 36 Amõ miasu ta
ke kupixa jar mondo tĩ. Mondo py, ame'ẽ
'ar koty te we hetaha mondo tipe. Ame'ẽ
ta ke usakiha ta juja katu te mahy. Amõ ke
nupã. Amõ ta ke jukwa. Aja riki. Ijar pe
me'ẽ ym te ma'eywa rykwer ke.
37 —Pe, a'ejõhar ta'yr ke kupixa jar
mondo. "Ihẽ ra'yr rehe a'eta hendu katu
ta, aja ihẽ akwa" aja a'e jupe. A'erehe ta'yr
ke mondo tipe. 38 Ta'yr rehe usakiha ta usak
rahã, a'eta pandu pandu a'eta jupe: "Ko riki
kupixa jar ra'yr. Ipái manõ rahã, kupixa
riki ima'e wan ta. Jajukwa ta peme'ẽ ke.
Aja rahã, kupixa riki jandema'e wan ta" aja
a'eta jupe. 39 A'erehe a'eta pyhyk a'e ke. Pe,
kupixa ngi hykýi raho. Pe, jukwa. Ta'yr ke
jukwa.
40 —Apo kupixa jar uhyk uwyr rahã, usak-
iha ta pe myja me'ẽ a'e ma'e ta my? — aja
Jesu.
41 —Ame'ẽ jaxer ame'ẽ ta ke kupixa jar
jukwa ta. Pe, amõ ta pe a'e pandu ta:
"Ihẽma'e kupixa rehe pesak katu" aja ta.
Pe, i'a tyarõ rahã, ame'ẽ ta riki ma'eywa
rykwer ke mowok ta. Kupixa jar pe ima'e
rykwer ke me'ẽ ta — aja a'eta pandu ipe.
42 A'eta pe Jesu pandu:
—Aja ta riki. Pesarahã! Kuja Tupã je'ẽha
rehe panduha pesak katu riki. Kuja:
"Ita rehe har ita ok mujãha pandu: 'Jaxer
te'e kome'ẽ ita ke' aja.
Anĩ. Tupã pandu: 'Peme'ẽ riki ok pyter wan
mupu'am katu riki' aja.
Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu
te aja jakwa katu" aja panduha ihĩ.
43 —A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu. Je'ẽha
pyahu ke Tupã muwyr. Aja Tupã kotyhar
ta aja pemuruwak tar ym. Peputar ym,
a'erehe pehẽ ke a'e putar ym tĩ. Pe, amõ
awa ta pe a'e pandu ta: "Ihẽ kotyhar ta aja
pemuruwak" aja. Ame'ẽ ta putar katu ta.
Pe, katu ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e ta.
Tupã putar aja a'eta ma'ema'e ta. 44 [Kome'ẽ
ita rehe ipy ke amõ tukwa rahã, ahy ta.
Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe ta] — aja Jesu
pandu.
("Ita rehe har" Jesu pandu rahã: "Juehe
har" a'e pandu. "Ipy tukwa" aja pandu
rahã: "Jesu ke amõ ta putar ym" aja mu-
jekwa. Amõ rehe ita u'ar rahã, ame'ẽ ke
Jesu mupyrara hũ ta, aja a'e mujekwa katu.)
45 Myja me'ẽ kupixa usakiha ta my, ame'ẽ
ke Jesu pandu. Ame'ẽ rehe jundéu awa
tama'e pa'ihu ta hendu rahã, a'eta rehe har
Jesu pandu aja a'eta ukwa. Parise ta rehe
har a'e pandu tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. 46 A'erehe
a'eta parahy ehe, Jesu rehe. A'erehe Jesu ke
a'eta pyhyk ta tipe. Heta ame'ẽ ta ngi a'eta
kyje. Jesu riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke
a'e, aja heta ame'ẽ ta ukwa katu, a'erehe
heta ame'ẽ ta ngi parise ta kyje. A'erehe
Jesu ke pyhyk ym arahã.

22

*Ta'yr riki jumendar ame'*ẽ rehe har
(Ruk 14.15-24)

1 Ngã pe pandu rahã, myja me'ẽ ma'e ke
my aja Jesu pandu pandu. Kuja:
2 —Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar ta aja pe-
muruwak" aja. Ame'ẽ ke putar ame'ẽ ta
kuja riki. Amõ rahã, sawa'e ixo. Kapitã
keruhũ a'e. Ta'yr riki jumendar, a'erehe
imi'u ke ipái matyr. Huryha mujã. 3 Pe, mi-
asu ta pe kapitã keruhũ pandu. "Pepandu
peho. Kwehe amõ ta pe ihẽ apandu:
'Ihẽ mi'u ke pe'u pejur' aja. Ame'ẽ ta
pe pepandu peho: 'Pe'u pejur apo' aja."

A'erehe miasu ta pandu oho tipe. Uwyr tar
ym ngã.
4 —A'erehe amõ miasu ta ke kapitã
keruhũ mondo. Kwehe pandu: “Pejur”
ame'ẽ ta pe miasu ta pandu we ta oho tĩ.
Kuja pandu ta: “Kapitã keruhũ pandu: ‘Ihẽ
mi'u ke upa amatyr hũ. Tapi'iruhu upa
ihẽ ajukwa. Tapi'iruhu ra'yr ixa ame'ẽ ke
ajukwa tĩ. Upa amuka'ẽ riki. Myrape 'ar pe
ihĩ apo. Ihẽ ra'yr jumendariha rehe pesak
pejur’ aja riki.” Aja miasu ta pandu tipe.
5 Ame'ẽ rehe ngã hendu ym tĩ. Pe, ima'e
ma'ema'e oho. Amõ riki kupixa pe paraky
oho. Amõ riki ima'e muhepyha renda pe
paraky oho. 6 Amõ ta riki miasu ta ke pyhyk.
Pe, nupã hũ. Pe, jukwa. 7 Ame'ẽ ukwa rahã,
kapitã keruhũ riki parahy. A'erehe sonda
ta ke a'e mondo. Pe, miasu ke jukwa, ame'ẽ
ta ke sonda ta jukwa tĩ. Ame'ẽ ta rekoha ke
sonda ta hapy tĩ. Upa ukwái.
8 —Pe, amõ miasu ta ke kapitã keruhũ
mujy'ar. A'e pandu: “Jumendariha rehe ihẽ
mi'u ke ihẽ amatyr. Kwehe ihẽ apandu:
‘Pejur’ ame'ẽ ta uwyr rahã, katu ym ta tipe.
Uwyr tar ym, putar ym, a'erehe u'u rahã,
katu ym. 9 Apo awa rape rupi peho. A'ep
amõ ta ke pemahem rahã, pepandu: ‘Kapitã
mi'u matyriha rehe pe'u pejur’ ” aja kapitã
keruhũ pandu. 10 A'erehe miasu ta oho.
Awa rape rupi oho. Pe, ame'ẽ rupi wata
ame'ẽ ta mujy'ar. Katu ame'ẽ ta ke a'eta
mujy'ar. Jaxer ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Pe,
jumendariha renda ke mutyryhem.
11 —Uwyr ame'ẽ ta rehe kapitã keruhũ
usak oho. Pe, amõ rehe usak. Ma'e
mundeha nixói riki. (Jumendariha rehe
amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ẽ
ke ijar me'ẽ ngã pe.) Ame'ẽ ke pyhyk ym.
Putar ym, a'erehe munde ym. 12 Kapitã
keruhũ pandu ipe: “Sa'e! Jumendariha
rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu
ame'ẽ ke munde. (Ihẽ ame'ẽ, ame'ẽ ke nde
eremunde ym.) Myja se nde erexe my?”
aja ipe. Ame'ẽ sawa'e je'ẽ ym. 13 Pe, miasu
ta pe kapitã keruhũ pandu: “Sawa'e po ke
pepukwar. Ipyta ke pepukwar tĩ. Pe, soroka
pe pembor. A'ep pytun. A'ep ahy ixo,
a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy hũ, a'erehe hãi ke
su'u su'u rãi” aja kapitã keruhũ pandu — aja
Jesu pandu.
(“Ta'yr jumendariha rehe oho” aja
pandu rahã: “Tupã renda pe ohoha” aja
mujekwa. “Ma'e mundeha katu ame'ẽ ke
Tupã me'ẽ” aja pandu rahã: “Ipy'a juhyk”
aja mujekwa. Aja ym rahã, marã ka ym
Tupã koty amõ ohoha.)
14 Pe, Jesu pandu tĩ:
—Heta te hũ ame'ẽ ta pe Tupã pandu:
“Ihẽ renda pe pejur” aja. Anĩ. Heta te hũ
ame'ẽ ta oho ym. Heta ym ame'ẽ ta rehe
a'e katu usak. Ixotyhar ta jõ aja jo'ok riki —
aja pandu.

*Kapitã keruhũ pe tamatarer me'*ẽ ame'ẽ
rehe har
(Mak 12.13-17; Ruk 20.20-26)

15 Parise ta oho ingi. A'eta pandu pandu
a'eta jupe. “Jesu pe ma'e ke japandu ta. Pe,
je'ẽha a'e jawy rahã, japyhyk ta” aja riki
pandu pandu a'eta jupe. 16 A'erehe ima'e
jumu'eha ta ke parise ta mondo. Jesu koty
mondo. Ero kotyhar ta ke a'eta mondo tĩ.
Ame'ẽ ta Jesu rehe uhyk. (Muka'u te'e tar
katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja
pandu:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jetehar te ke
nde erepandu, ame'ẽ ke jakwa katu. Myja
me'ẽ amõ ixoha ke Tupã putar, ame'ẽ rehe
har jetehar nde eremu'e. Amõ ngi nde
erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. Upa
awa ta rehe juja katu te nde eresak, a'erehe
nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu.
17 Apo jande pe epandu. Myja me'ẽ nde
erekwa my? Homa awa tama'e kapitã
keruhũ pe tamatarer jame'ẽ rahã, katu my?
Anĩ rahã, katu ym my? Myja me'ẽ jundéu
awa ta je'ẽha mujekwa my? “Pehẽ peme'ẽ
katu” aja mujekwa my? “Peme'ẽ ym” aja
mujekwa my? Myja my? Epandu jande pe
— aja Jesu pe.
18 A'eta riki katu ym ame'ẽ ke ma'e tar
katu, aja Jesu ukwa. A'erehe kuja a'e pandu:
—Mã! Mokõi pekwaha ta ke pehẽ! Ihẽ ke
pemuka'u te'e tar katu. 19 Kapitã keruhũ pe
tamatarer ke amõ me'ẽ. Ame'ẽ tamatarer
ke ihẽ pe pemujesak — aja parise tama'e
jumu'eha ta pe.
Tamatarer ke a'eta werur ipe. 20 Pe, Jesu
pandu:
—Kome'ẽ tamatarer rehe awa'ã ihĩ my?
Awa rer ngã mupinim ko my? — aja.
21 —Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e
ke! Sesama'e riki — aja a'eta pandu. (Sesa
riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)
A'erehe Jesu pandu:
—Aja rahã, kapitã keruhũma'e ke kapitã
keruhũ pe peme'ẽ katu. Tupãma'e ke rahã,

pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ehe tĩ. Ame'ẽ riki
ma'e ke peme'ẽ, ame'ẽja saka — aja pandu.
22 Ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahã, pandu:
—Mã! Ukwa katu a'e! — aja.
Pe, a'eta oho ingi, Jesu ngi.

Ngã ke Tupã mukwera katu muhem ame'ẽ rehe har
(Mak 12.18-27; Ruk 20.27-40)

23 Jesu namõ parise tama'e jumu'eha ta
pandu uwyr. Ame'ẽ wera rahã, sanduse ta
uhyk ehe tĩ. Ame'ẽ ta manõha ngi amõ
kwera ym te ta, aja ukwa ame'ẽ ta ke a'eta.
24 A'eta pandu:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja
Moise mujekwa:
"Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe. Pe,
manõ rahã, imu riki imu ambyr
rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe.
Ame'ẽ ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja saka
ngã ukwa" aja Moise mujekwa.
25 —Apo ehendurahã! Se awa po wajar
mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ẽ ke
jumendar. Pe, ta'yr ym ipe. Pe, manõ.
A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke
pyhyk tipe tĩ. 26 Mokõihar aja tĩ. Sawa'e
manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. A'erehe imu
mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. Ame'ẽ
aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. Aja upa imu
ta riki tĩ. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe
tĩ. Pe, manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. 27 Upa awa
po wajar mokõi imu ta manõ. Pe, kũjã manõ
tĩ. 28 Apo epandurahã! Yman rahã, manõ
ame'ẽ ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki
awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa
imu awa po wajar mokõi riki pyhyk — aja
sanduse ta pandu.
("Manõ ame'ẽ ta kwera katu ta uhem"
aja ukwa ame'ẽ ta ke muka'u te'e tar
katu, a'erehe ame'ẽ panduha ke sanduse ta
pandu.) 29 Pe, Jesu pandu:
—Mã! Tupã je'ẽha pekwa ym. Tupãma'e
pyrãtãha ke pekwa ym tĩ, a'erehe pehẽ
je'ẽha ke pejawy. 30 Yman rahã, ngã kwera
katu uhem rahã, jumendar ym te ta awa.
Ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Ame'ẽ
ta aja ngã ixo ta tĩ. Jumendar ym te ta tĩ.
31 Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Tupã
pandu ame'ẽ rehe har pekwa riki. Paper
rehe pesak riki. Tupã pandu:
32 "Ihẽ rehe ipy'a ke Amarã moĩ moĩ katu.
Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'eta
moĩ moĩ katu tĩ" aja Tupã.
—Pesarahã! Ixuwe ixo ame'ẽ ta jõ Tupã
rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ ame'ẽ ta
anĩ. Aja rahã, Amarã ta'ã ixuwe katu aja te'e
ta ixo 'y. Yman riki manõ. I'ã ixuwe katu
aja te'e ta ixo 'y. A'erehe tapijar te'e we
ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe
manõ ame'ẽ ta kwera katu ta kỹ, aja Tupã
mujekwa katu — aja Jesu pandu.
33 Ame'ẽ ke rehe sanduse ta hendu rahã,
pandu:
—Mã! Mu'e katu a'e — aja Jesu rehe har.

Moise je'ẽha katu te me'ẽ ke ame'ẽ rehe har
(Mak 12.28-34; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

34 Sanduse ta je'ẽha ke Jesu mukanim, aja
parise ta hendu. A'erehe a'eta jy'ar uwyr
ehe. 35 Ame'ẽ ta ngi har amõ pandu ipe. Jesu
je'ẽha ke a'e mujawy tar katu, a'erehe kuja
pandu ipe:
36 —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Moise
je'ẽha ke jande jakwa jaxo. Ame'ẽ ngi har
myja me'ẽ riki katu te me'ẽ ke my — aja Jesu
pe.
37 A'e pandu:
—Tupã rehe epy'a katu te. Aja te'eha ehe
har ekwa ekwa katu exo. Nde py'a emoĩ moĩ
katu ehe tĩ. Aja epy'a katu te ehe. 38 Ame'ẽ
riki Moise je'ẽha katu te ame'ẽ ke. Amõ 'ar
koty te we katuha ame'ẽ. 39 Mokõi katu te
ame'ẽ ke ihẽ apandu py aja tĩ. Kuja. Ne
namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu. Nde
juehe nde erepy'a katu, aja amõ ta rehe
epy'a katu tĩ. 40 Ame'ẽ mokõi riki katu te
me'ẽ ke. Ame'ẽ mokõi rehe amõ hendu
katu te rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe
hendu katu, ame'ẽja saka — aja Jesu pandu
parise ta pe. ("Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe
ipy'a katu ta me'ẽ te'e" aja Jesu pandu rahã:
"Upa amõ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e"
aja mujekwa katu.)

Kirisutu rehe har Jesu pandu
(Mak 12.35-37; Ruk 20.41-44)

41 Amõ parise ta jy'ar uwyr. Arahã kuja
Jesu pandu ngã pe:
42 —Kirisutu rehe har, myja me'ẽ pekwa
my? Awa rainõ ke a'e my? Myja ehe har
pekwa my?
—Ndawi rainõ ke a'e, aja ehe har jakwa —
aja parise ta pandu.
43 Jesu pandu:
—A'e tỹ. Awa a'e tĩ. A'erehe Ndawi rainõ
ke a'e. Amõ we tĩ. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ

ke Ndawi pandu: “Ihẽma'e sawa'e te” aja
Kirisutu pe. (Aja rahã, Tupã a'e tĩ.) Kuja
Ndawi pandu:
44 “Ihẽma'e sawa'e te pe sawa'e te pandu:
‘Se ihẽ rake ewapyk eĩ. (Aja rahã, katu te
ame'ẽ ke nde, aja amujekwa.) Ne
ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u ta.
Ame'ẽ ym rahã we, se ewapyk eĩ.
Nde rehe a'eta hendu ym rahã we, se
ewapyk eĩ tĩ’ ” aja Ndawi pandu.
45 —“Ihẽma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu.
Aja rahã, Kirisutu riki ima'e sawa'e te aja
mujekwa katu. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja
Ndawi ukwa katu tĩ.) Aja jõ ym. A'e
riki hainõ ke tĩ. (Aja rahã, awa a'e tĩ, aja
mujekwa tĩ) — aja Jesu mujekwa.
46 Jesu pe marã ka ym je'ẽha ke amõ
mujywyriha. A'engi ma'e ke amõ ta pandu
ym ipe.

23

*Ma'e ke parise ta ma'ema'e, ame'*ẽ rehe
har

(Mak 12.38-39; Ruk 11.43; Ruk 11.46; Ruk 20.45-46)

1 Heta ngã pe Jesu pandu. Jumu'eha ta pe
pandu tĩ:
2 —Moise mupinim, ame'ẽ ke Moise je'ẽha
mu'e ame'ẽ ta mujekwa ngã pe. Parise
ta aja tĩ. Mujekwa ngã pe tĩ. 3 A'erehe
a'eta mujekwa ame'ẽ ke rehe pehendu
katu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta mu'e, aja
pema'ema'e katu tĩ. Kuja jõ anĩ. Parise
ta aja pema'ema'e ym. A'eta mujekwa, aja
a'eta ma'ema'e ym. Mokõi ukwaha aja a'eta
ixo. 4 A'eta mu'e ame'ẽ ke kuja pandu: “Mã
peja jande jamu'e ame'ẽ ke pema'ema'e
katu” aja riki. Ame'ẽ riki mã hãtã te hũ
ma'eha. Ame'ẽ riki ma'e puhýi ame'ẽ ke
xupe pe hupir raho, ame'ẽja saka. “Pehẽ
namõ jama'e ta. Pehẽ rehe japy'a katu” aja
pandu ym te parise ta. (Aja rahã: “Pehẽ
namõ pehẽma'e puhýiha ke jahupir ta” aja
pandu ym te ta. Katu ym aja.) 5 Ma'e ke
parise ma'e ixo rahã, ame'ẽ ke rehe amõ
ta usak. Ame'ẽ ke a'eta putar katu. Amõ
ta usak rahã: “Mã! Pehẽ katu” aja amõ ta
pandu naĩ. Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha ke paper
rehe a'eta mupinim. Ame'ẽ ke mupu'a, pe,
ijywa rehe pukwar. Ipykã pyter pe pukwar
tĩ. Tiha ame'ẽ ke pukwar. (Aja rahã, Tupã
rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu, aja ukwaha
naĩ.) Kamixa apyr rehe iham pukwar tĩ.
Puku ame'ẽ ke pukwar. (Aja rahã, Tupã
rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu, aja ukwaha
naĩ.) 6 Ngã mi'u matyriha ke amõ mujã
rahã, kapitã keruhũ rake jõ a'eta wapyk tar
katu. Kapitã ta jupe. Jundéu awa tama'e
jy'ariha renda pe oho rahã, kapitã ta rake
jõ a'eta wapyk tar katu tĩ. “Jande katu te
ame'ẽ ke jande” aja mujekwa tar katu naĩ.
7 Muhepyha renda rupi wata ixo rahã: “Sa'e
ta! Ko pexo. Katu pehẽ” aja amõ ta pandu.
Ame'ẽ ke putar katu tĩ. A'eta pe amõ ta
pandu: “Ngã mu'eha pehẽ” aja a'eta putar
katu tĩ.
8 —Pehẽ anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta ke
pehẽ. Pehẽ pe: “Ngã mu'eha pehẽ” aja mã
peja amõ ta pandu ym ta me'ẽ te'e. Pehẽ
riki pehẽ mu pehẽ juehe, a'erehe pehẽ pe:
“Ngã mu'eha pehẽ” aja mã peja pandu ym.
Peteĩ riki pehẽma'e mu'eha. (Ihẽ ame'ẽ.)
9 Kome'ẽ ywy keruhũ pe har pe: “Ihẽ pái
keruhũ” aja pepandu ym ta me'ẽ te'e tĩ.
Peteĩ riki pehẽ pái keruhũ. Ywa pe har jõ
riki ame'ẽ, a'erehe ywy pe har pe pepandu
ym: “Ihẽ pái keruhũ.” 10 Pehẽ pe: “Ihẽma'e
jar keruhũ” aja mã peja amõ ta pandu ym ta
me'ẽ te'e. Peteĩ riki pehẽma'e jar keruhũ.
Kirisutu jõ riki pehẽma'e jar keruhũ. (Ihẽ
ame'ẽ.) 11 Pehẽ pyter ngi har peteĩ riki katu
te ame'ẽ ke aja putar rahã, mã peja amõ ta
rehe te'e paraky aja ixo. 12 “Katu te” aja amõ
ukwa jupe rahã: “A'e katu ym” aja Tupã
ukwa. “Katu ym ihẽ” aja amõ ukwa jupe
rahã: “A'e katu” aja Tupã ukwa — aja Jesu
pandu.

*Parise ta riki mokõi ukwaha reko ame'*ẽ ta
ke, aja Jesu pandu

(Mak 12.40; Ruk 11.39-42; Ruk 11.44; Ruk 11.52; Ruk 20.47)

13 A'e pandu tĩ:
—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Mã pehẽ
ke Tupã mupyrara ta. Parise ta! Pehẽ ke
aja tĩ. Tupã mupyrara ta tĩ. Upa pehẽ
riki mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke
pehẽ. “Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak” aja
Tupã pandu. Parise ta! Pehẽ anĩ. Ame'ẽ
ke peputar ym. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ
ta! Pehẽ aja tĩ. Peputar ym tĩ. Amõ ta
anĩ. Putar katu. Ame'ẽ ta ke pemuka'u te'e,
a'erehe Tupã kotyhar ta aja muruwak ym.
Ame'ẽ ta pe: “Anĩ. Pemuruwak ym” aja
pepandu. Katu ym aja. Mã pehẽ ke Tupã
mupyrara ta.

[14] —[Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ! Te'e peje'ẽ, pe, ixawa'e manõ ame'ẽ rok ke pejo'ok te'e ingi. A'engi te'e pejo'okiha ke amõ ta ngi pemukanim tar katu, a'erehe i'i we Tupã namõ pepandu pandu tipe. Aja rahã, katu ame'ẽ ta ke pehẽ aja amõ ta ukwaha naĩ. Mã pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Amõ ta 'ar koty te we pehẽ ke mupyrara ta.]

[15] —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã upa pehẽ riki mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ! Upa katu te ma'e ke pema'e, aja peteĩ jundéu awa ym ame'ẽ ke pehẽ kotyhar aja pemuruwak. Upa pemuruwak rahã, pehẽ 'ar koty te we a'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e. (Pehẽ 'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ke apo 'y. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e.) Mã pehẽ johu Tupã mupyrara ta.

[16] —Parise ta! Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Pehẽ johu riki eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ. Pe, amõ ta ke pehykýi peraho pexo. Kuja pemu'e:

"Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe itatawa ihĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. A'erehe apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta" aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã, itatawa rehe har pandu. A'erehe ame'ẽ panduha ke a'e ma'e te ta, aja pekwa. Anĩ. Jumu'eha renda keruhũ jõ pepandu rahã, amõ koty pemu'e. Itatawa pandu ym. Kuja amõ pandu:

"Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ pehĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. A'erehe apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta" aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã, itatawa rehe har pandu ym. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta nahã my? Ma'e ym ta nahã my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mã katu ym pemu'eha. [17] Mã! Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ! Ma'e riki katu te my? Itatawa riki katu te my? Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ riki katu te my? Pesarahã! Jumu'eha renda keruhũ riki katu te tiki. Ame'ẽ riki itatawa ke mukatuha, ame'ẽja saka, a'erehe itatawa 'ar koty te we jumu'eha renda keruhũ katuha. [18] Kuja pemu'e tĩ:

"Myrape 'ar pe ma'e hymba ke hapy, Tupã pe. Ame'ẽ ke pekwa, a'erehe jete katu te atu apandu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta" aja pekwa katu.

—Aja pandu rahã, hymba rehe har pandu. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e te ta, aja pekwa. Aja pemu'e. Myrape jõ pandu rahã, anĩ. Ma'e ym ta nahã my. Ukwa ym awa. Kuja amõ pandu:

"Myrape 'ar pe ma'e ke hapy. Ame'ẽ myrape pehĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu apandu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta" aja pekwa katu tĩ.

—Aja pandu rahã, hymba rehe har pandu ym. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta nahã my? Ma'e ym ta nahã my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mã katu ym pemu'eha. [19] Mã! Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ. Ma'e riki katu te ame'ẽ ke my? Tupã pe hymba ke hapy ame'ẽ ke katu te my? Myrape riki katu te ame'ẽ ke my? Pesarahã! Myrape riki katu te. Ame'ẽ riki ma'e hymba ke mukatuha, ame'ẽja saka. [20] A'erehe:

"Myrape 'ar pe ma'e ke hapy, ame'ẽ myrape pehĩ, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta" aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã, upa myrape 'ar pe moĩ, ame'ẽ ke pandu. Myrape ke amõ pandu tĩ. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta me'ẽ te'e. [21] Pe, amõ pandu:

"Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ pehĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta" aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã: "Tupã pete'e ixo, aja pekwa" aja pandu, ame'ẽja saka. Tupã riki jumu'eha renda keruhũ pe ixo, ame'ẽja saka. Pe, jumu'eha renda keruhũ ke amõ pandu tĩ. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta me'ẽ te'e tĩ. [22] Pe, amõ pandu:

"Ywa pehĩ, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta" aja pekwa katu tĩ.

—Aja pandu rahã, ywa pe Tupã ihĩ, aja amõ ukwa. Wapyka ngi je'ẽha mondo mondo, aja ukwa tĩ. A'erehe aja pandu rahã, ame'ẽ panduha aja ma'e ta me'ẽ te'e.

[23] —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke

pehẽ! Pehẽma'e kupixa ngi ta'yr mi ma'e ke
Tupã pe peme'ẽ me'ẽ. Pehẽ mi'u muhem-
bykiha ke peme'ẽ. Ky'in. Ma'ero muhe'ẽ
ame'ẽ ke. Aja peme'ẽ me'ẽ. Katu ame'ẽ.
Amõ we anĩ. Moise je'ẽha katu te ame'ẽ
ke rehe pehendu ym. Katu ame'ẽ ke amõ
ta pe pema'e ym. Amõ ta rehe pepyrara
ym pesak. Mã! Kuja riki katu te me'ẽ
ke. Ma'e ke pepandu, aja pema'e ta me'ẽ
te'e. Te'e peje'ẽ ym. Katu ame'ẽ ke amõ
ta pe pema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Amõ ta rehe
pepyrara pesak ta me'ẽ te'e tĩ. Pehẽma'e
ta'yr mi Tupã pe pemujywyr ta me'ẽ te'e
tĩ. Mã! Upa aja pema'e ym. A'erehe pehẽ
ke Tupã mupyrara ta. [24] Eha ym te ame'ẽ
ta aja pehẽ. Pe, amõ ta ke pehykýi peraho
aja saka. Pehẽ pekwaha ke pemu'e, a'erehe
pehykýi peraho aja saka. Moise je'ẽha ta'yr
te mi, ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Moise
je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe pehendu ym.
Katu ym aja.

[25] —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta!
Mã! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta
ke pehẽ. Kúi soroka ke pejuhyk katu. Ita
rekúi ra'yr soroka aja tĩ. Soroka ke pejuhyk
tĩ. Jywĩ pe anĩ. Upa ma'e ka'u te'eha
pehĩ. Ame'ẽja saka pehẽ. Pehẽ pejahuk
riki. Soroka jõ pekutuk katu. Pehẽ py'a pe
upa ma'e peka'u te'eha pehĩ, ame'ẽja saka.
(Pehẽ py'a juhyk ym, aja pexo.) Amõ tama'e
ke pemukanim peraho. Ame'ẽ namõ pexo.
Katu ym aja. Amõ ta rehe pekyty'ym tĩ. Mã!
Pehẽ ke Tupã mupyrara ta. [26] Parise ta! Eha
ym te ame'ẽ ta aja pehẽ! Jywĩ ke pekutuk
py, aja pexo. (Aja rahã, pehẽ py'a juhyk,
aja pexo ta.) Aja rahã, soroka xi'a ym ta tĩ,
aja pexo tĩ. Pehẽ py'a pe ma'e katu ame'ẽ
ke pekwa pekwa pexo. Aja rahã, upa juhyk,
ame'ẽ ta aja pexo ta tĩ.

[27] —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise
ta! Mã! Pehẽ ke Tupã mupyrara ta! Mokõi
pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ.
Kangwerupa pe ita ke amõ mupu'am. "Ko
kangwerupa" aja mujekwa. Ame'ẽ ke amõ
mutuwyr. Amõ usak rahã, katu aja ukwa.
Ywy jywĩ pe ixangwer heta ihĩ. Inẽha pehĩ
tĩ. [28] Aja saka riki pehẽ. Pehẽ rehe amõ usak
rahã, katu, aja ukwaha naĩ. (Kangwerupa
pe ita pehĩ, ame'ẽja saka.) Pehẽ py'a riki
upa peka'u te'eha ihĩ. (Ywy jywĩ pe ixang-
wer pehĩ, ame'ẽja saka.) Ma'e peka'u te'eha
ke pema'ema'e. Mokõi pekwaha namõ pexo
ame'ẽ ta ke pehẽ — aja Jesu pandu.

Parise ta ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ rehe
har

(Ruk 11.47-51)

[29] A'e pandu tĩ:

—Moise je'ẽha mu'e me'ẽ ta! Parise ta!
Pehẽ katu te aja pekwaha pehẽ jupe! Anĩ.
Jaxer ame'ẽ ta ke pehẽ! Mã! Pehẽ ke
Tupã mupyrara ta! Mokõi pekwaha namõ
pexo ame'ẽ ta ke pehẽ. Ymanihar Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta kangwer 'ar pe ngã
ukwaha pemupu'am. Ita ke pemupu'am.
Ymanihar katu ame'ẽ ta kangwer 'ar pe
ngã ukwaha pemupu'am tĩ. Ngã harái ym,
ame'ẽ ukwaha ke. Ame'ẽ ke pemukatu.
Aja rahã, ngã pandu: "Mã! Katu te" aja.
[30] Pe, pepandu: "Jande ramũi namõ jaxo ta
tipe rahã, a'eta ma'e, aja jama'e ym ta tipe.
Ymanihar ta aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ta ke jajukwa ym ta tipe tĩ" aja pepandu.
[31] Mã! Aja rahã, jukwaha ta rainõ ta ke pehẽ,
aja pepandu. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta
ke pehẽ ramũi ta jukwa. Ame'ẽ jukwaha ta
rainõ ta ke pehẽ. (Aja rahã, ame'ẽ ta aja
pema'e ta tĩ, aja pepandu.) [32] Pehẽ ramũi
ta aja tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke
pema'e apo tĩ. Mã peja pehẽ ramũi ma'eha
ke pemumbarahã! Ihẽ riki Tupã je'ẽha
apandu, ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Ihẽ ke pejukwa
ta. Aja rahã, pehẽ ramũi ta ma'eha ke
pemumba ta tĩ, aja ta tĩ.

[33] —Mbói aja pehẽ tĩ! Mbói ra'yr aja pehẽ
tĩ! Amõ ke mbói ahy su'u rahã, mahy, aja
amõ ta ixoha ke pemujaxer riki. Katu ym
aja. Mupyraraha renda pe pehẽ ke Tupã
mupyrara ta. Marã ka ym pehemiha.

[34] —Ko apandu pehẽ pe. Pehẽ koty Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta.
Ukwa katu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta tĩ.
Tupã je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta
tĩ. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ke pejukwa ta.
Amõ ta ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
pejukwa ta tĩ. Amõ ta ke jundéu awa tama'e
jy'ariha renda pe pemupirok hũ ta tĩ. Hok
ngi amõ ta ke pemujan ta pemondo. Amõ
amõ ok ta rupi pemujan ta pemondo. [35-36] Aja
rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Yman
katu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Ame'ẽ ta
ke Tupã mupyrara ta. Pehẽ riki upa katu te
ame'ẽ mupyraraha ke pepyhyk ta. Ambéu
riki katu ame'ẽ ke a'e. A'e ke amõ jukwa.
A'engi amõ amõ heta katu ame'ẽ ta ke pehẽ
ramũi ta jukwa. Pe, a'ejõhar Sakari rehe
uhyk. A'e ke pejukwa tĩ. Mbaraki ra'yr

ke a'e. Aja upa katu te jukwa ame'ẽ ta ke
Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ mupyraraha ke
pehẽ aja amõ ta pyhyk ta tĩ. Pehẽ ke Tupã
mupyrara ta. Ko jetehar te apandu pehẽ pe.
Yman katu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Upa
katu te ame'ẽ jukwaha mupyraraha ke pehẽ
aja ame'ẽ ta pyhyk ta tĩ — aja Moise je'ẽha
mu'e ame'ẽ ta pe Jesu pandu. Parise ta pe
pandu tĩ.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe kapy katu te ame'ẽ ke ihĩ. Myrape ihĩ
tĩ. Ame'ẽ mokõi pyter pe Sakari ke amõ
jukwa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ
rahã, ame'ẽ myrape 'ar pe hymba ke hapy.
(A'ep ixo rahã, a'e ke jukwa ym ta me'ẽ te'e.
Anĩ. Jukwa riki. Katu ym aja.)

*Jerusar*ẽ ok ta pe har ta rehe Jesu ipy'a
katu
(Ruk 13.34-35)

37 Jesu pandu tĩ:
—Mã! Jerusarẽ ok ta pe har ta! Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pejukwa. Tupã
muwyr ame'ẽ ta ke ita pe pejapi. Aja pe-
jukwa. Pehẽ rehe ihẽ jywa ke ihẽ amaman
tar katu tipe. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr
pe imãi moĩ. Aja saka pehẽ rehe ihẽ apy'a
katu tipe. Anĩ. Peputar ym ihẽ ke. 38 A'erehe
pehẽma'e Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ ke ngã hijar ta oho. (A'ep jy'ar ym
te ta ngã tĩ.) 39 Ko apandu pehẽ pe. Apo har
ihẽ rehe pesak ym te ta. "Jandema'e sawa'e
te je'ẽha rupi tur ame'ẽ rehe mã peja Tupã
usak katu" aja pepandu rahã jõ, ihẽ rehe
pesak ta tĩ — aja Jesu pandu.

24

*Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ ke amõ
ta mujaxer ta*
(Mak 13.1-2; Ruk 21.5-6)

1 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
ngi Jesu uhem oho. Uhem ixo rahã,
jumu'eha ta pandu ipe:
—Esarahã! Mã! Katu jumu'eha renda
keruhũ ke — aja ipe.
2 Jesu pandu:
—A'e tỹ. Pesak katu ehe apo. Yman
rahã nixói ta. Ko apandu pehẽ pe. Peme'ẽ
ke amõ ta upa mujaxer ta kỹ. Ita mokõi
mokõi ihĩ ym te ta. Upa katu te ita ke
amõ ta ombor ta. Aja rahã, Tupã rehe ngã
jumu'eha keruhũ muhãi ta — aja jumu'eha
ta pe.

*Ngã mupyraraha ame'*ẽ rehe har
*(Mak 13.3-13; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1
Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)*

3 Jumu'eha renda keruhũ ngi uhem rahã,
ywy'ã 'ar pe jupir oho. Ywy'ã rer Oriwéi
ty. A'ep Jesu wapyk uĩ. Pe, amõ ta nixói
rahã, jumu'eha ta jõ pandu uwyr ipe. A'eta
pandu:
—Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta
my? Emujekwa jande pe. Ma'e uhyk rahã,
nde erejywyr ta, aja jakwa ta my? Ma'e
uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ta, aja
jakwa ta my tĩ? — aja Jesu pe.
4 A'e pandu:
—Pesak katu kỹ! Mã peja pehẽ ke amõ
ta muka'u te'e ym. 5 Heta uwyr ta. "Jesu
je'ẽha rupi ihẽ ajur" aja pandu te'e ta.
"Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke ihẽ" aja pandu te'e ta tĩ.
Pe, heta ngã ke a'eta muka'u te'e ta. 6 Jumai
ha tyapuha ke pehendu ta. "Paite amõ ta
jumai ixo" aja pehendu ta tĩ. Pemukahem
ym ingi. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã,
'ar rehe angaha uhyk ym we rĩ. 7 Amõ
amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe.
Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ
jumai mai ta. Amõ amõ ywy pe ngã mi'u
nixói te ta. Amõ amõ ywy katak hũ ta. 8 Upa
aja riki ahy py, ame'ẽja saka. Kũjã imembyr
u'ar tate rahã, ahy py. Aja ahyha mangaha
riki. I'i we rahã, ahy te ta. (Aja rahã, amõ we
mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa katu.)
9 —'Ar rehe angaha uhyk ym rahã we
pehẽ ke amõ ta pyhyk ta. Sonda ta koty
pehẽ ke mondo ta. Pehẽ ke a'eta mahy ta.
Pehẽ ngi har amõ amõ ke a'eta jukwa ta tĩ.
Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe
ngã parahy ta. Putar ym ta tĩ. 10 Arahã,
ihẽ rehe jurujar katuha ke heta hijar ta.
Pe, ame'ẽ ta sonda ta pe pandu ta: "Pehĩ.
Peme'ẽ riki Jesu kotyhar ta ke tĩ. Pepyhyk
peho" aja. Ame'ẽ ta parahy ta ngã juehe
tĩ. 11 Pe, heta Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ta ran uwyr ta. Heta hũ ngã ke ame'ẽ ta
muka'u te'e hũ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar
katuha ke hijar ta. 12 Ma'e ka'u te'eha ke
i'ar koty te we ohoha. Pe, Tupã rehe ipy'a
katuha hijar hijar ta oho. 13 Pe, a'ejõhar rehe
tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu rahã,
ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. 14 Tupã koty
ipy'a ke amõ muruwak rahã, ame'ẽ pe: "Ihẽ
kotyhar ke nde" aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ

myrandu katu ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi
ihẽ kotyhar ta pandu pandu ta oho. Upa
ngã hendu ta. Aja rahã jõ 'ar rehe angaha
uhyk ta — aja Jesu mujekwa.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta
(Mak 13.14-23; Ruk 21.20-24)

15 'Ar rehe angaha uhyk ta, ame'ẽ rehe har
Jesu pandu tĩ:
—Ma'e jaxer ai te ame'ẽ rehe pesak ta tĩ.
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
ixo ta. Kapy katu te ame'ẽ pe ixo ta. Ame'ẽ
rehe har Ndanie mupinim yman. A'e riki
Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ. [Kome'ẽ
paper rehe amõ usak rahã, mã peja ekwa
katu exo.] 16 Ame'ẽ jaxer ai te ame'ẽ rehe
ngã usak rahã, mã peja ywy'ã koty kanim
ujan oho. Jundéi ywy pe har ta kanim ujan
oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)
17 —Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja
hok wyr pe ima'e ke pyhyk ym oho. (I'i pyta
ym.) Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym
ta.) 18 Kupixa pe amõ paraky ixo rahã, mã
peja hok pe jywyr ym oho. Kamixa pyhyk
ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ
ym ta.)
19 —Ame'ẽ 'ar rahã, ipusu pe imembyr
ixo, ame'ẽ ta pyrara ta ixo. (Marã ka ym
pahar ujaniha.) Imembyr pe kamby me'ẽ,
ame'ẽ ta pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym
pahar ujaniha.) 20 Tupã namõ pepandu katu:
"Aman ndy'ar rahã anĩ. (Aman heta rahã,
jande jajan tar ym)" aja. Kuja tĩ. "Jundéu
awa tama'e putu'u 'ar rahã anĩ. (Arahã
jundéu awa ta wata ym riki)" aja Tupã namõ
pepandu. 21 Ame'ẽ jaxer ai te ha 'ar rahã,
ngã pyrara te hũ ta. Arahã jõ pyrara te
hũ ta. Aja pyraraha ke amõ ukwa ym riki.
Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã ame'ẽ ngi
har, aja pyrara te ha nixói. Pe, yman rahã,
aja uhyk ym ta tĩ. Arahã jõ pyrara te hũ ta
ngã.
22 —Arahã jõ aja ahyha keruhũ 'ar ke
Tupã muheta ym. Aja ym rahã, nixói te ta
awa. Upa manõ ta. Tupã kotyhar ta ixo.
A'erehe ahyha keruhũ 'ar ke a'e muheta ym
ta. 23 Pe, pehẽ pe amõ pandu: "Pesarahã!
Kirisutu kotete ixo" aja. Ame'ẽ rehe peju-
rujar ym. Amõ pandu: "Pesarahã! Kirisutu
paite ixo" aja. Ame'ẽ rehe pejurujar ym tĩ.
24 Kirisuturan uhyk ta. Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ta ran uhyk ta tĩ. Marã ka ym amõ
ma'eha, ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e ta tĩ.
Aja Tupã kotyhar ta ke muka'u te'e tar katu.
25 Pehendu katu! Aja uhyk ym rahã we, pehẽ
pe upa ihẽ apandu. Upa ihẽ amujekwa ko.
26 Pe, amõ ta pandu ta pehẽ pe. "Pesarahã!
Awa nixói te ame'ẽ pe a'e ixo" aja. Ame'ẽ
rehe pejurujar ym. (A'ep peho ym.) Amõ
pandu: "Pepaite a'e kanim ixo" aja. Ame'ẽ
rehe pejurujar ym tĩ.
27 —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
Yman rahã, ihẽ ajywyr ajur rahã, upa ngã
ukwa katu ta. Tupã pirãha muwera rahã,
warahy uhemiha koty ixo ame'ẽ ta ukwa
katu. Warahy u'ariha koty ixo ame'ẽ ta
ukwa katu tĩ. Upa katu te awa ta ukwa katu.
Aja ihẽ ajywyr ajur rahã, upa katu te awa
ta ukwa katu ta tĩ. 28 Pesarahã! So'o inem
ame'ẽ ke pehĩ rahã, pahar xumukape ukwa
katu. (Pe, jy'ar oho ehe.) Aja ihẽ ajywyr
ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu te
ta tĩ — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha rehe har
(Mak 13.24-27; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7)

29 A'e pandu tĩ:
—Ame'ẽ ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ
we mãte ma'e uhyk ta. Warahy uwe ta. Jahy
wera ym ta tĩ. Ywa ngi jahy rata u'ar u'ar ta
tĩ. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke Tupã mukatak hũ ta.
30 Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ajywyriha ukwaha ke
ywa pe ihẽ amoĩ ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha
rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe ihẽ ajywyr
ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajur ta.
A'e katu te ha namõ ajur ta tĩ. Pe, ihẽ rehe
kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta usak rahã,
jixi'u ta. ("Jande ke mupyrara ta apo" aja
ukwa, a'erehe jixi'u ta.) 31 Tupãma'e jumi'a
keruhũ tyapu ta. Tupã riki ima'e je'ẽha
rahoha ta ke muwyr ta. Upa katu te kome'ẽ
ywy keruhũ rupi muwyr ta. Pe, upa katu te
Tupã kotyhar ta ke a'eta mujy'ar ta — aja
Jesu pandu.

Jesu jywyriha ke ma'eywa'y mujekwa ta ngã pe
(Mak 13.28-31; Ruk 21.29-33)

32 A'e pandu tĩ:
—Ihẽ ajywyriha ke ma'eywa'y mujekwa
ta pehẽ pe. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr
uhem rahã, warahy haku tate, aja pekwa.
33 Aja ihẽ ajywyriha riki. Ihẽ apandu ramõ,
ma'e warahy uwe. Ma'e jahy rata ta katak.
Upa aja pesak rahã, ihẽ riki ajywyr tate, aja
pekwa katu ta tĩ. (Hãkã rehe hokyr uhem,

ame'ẽja saka.) [34] Pesarahã! Apandu katu
pehẽ pe. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta
ixo. Upa aja me'ẽ uhyk ta kỹ. Manõ ym ta
rĩ. Upa usak ta. (Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ
rehe jurujar katu ta rĩ.) [35] Ywa upa kanim
ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ
apandu ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ ke kanim ym te
ta. (Aja ihẽ je'ẽha rehe jurujar katu ame'ẽ ta
tapijar te'e we ixo ta kỹ.) Apandu, aja me'ẽ
upa katu te uhyk ta kỹ — aja Jesu pandu.

Myja rahã Jesu jywyr ta my?
(Mak 13.32-37; Ruk 12.35-40; Ruk 17.26-30; Ruk 17.34-36; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.1-15)

[36] A'e pandu tĩ:
—Myja rahã, ihẽ ajywyr ta my? Ma'e
wera rahã, ajywyr ta my? My warahy rahã,
ajywyr ta my? Ame'ẽ ke ukwa ym awa. Ywa
pe ixo Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa ym tĩ.
Ihẽ riki akwa ym tĩ. Ihẽ pái jõ ukwa katu.
[37] Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ
ajywyriha riki kuja. Yman Noe ixo. Arahã
aja saka tĩ. [38] Y keruhũ upa ngã ke jukwa.
Kuja riki. Y keruhũ uhyk tate rahã, aja
te'eha ngã ixo. Amõ ta kekar oho. Pe, so'o
ke jukwa rahã, ame'ẽ ke u'u riki. Sawa'e ta
kũjã ta ke pyhyk. Kũjã ta sawa'e ta ke pyhyk
tĩ. Aja te'e ngã ixo. Jarusu keruhũ pe Noe
ixe ym rahã we, aja te'e ngã ixo. [39] Y keruhũ
uhyk ta, aja ngã harõ ym. Pe, y keruhũ uhyk
rahã, upa katu te y jukwa. Aja ihẽ ajywyr
rahã, ngã harõ ym rahã, ihẽ ajywyr ta. Awa
ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
[40] —Ihẽ ajywyr rahã, kuja ta tĩ. Kupixa pe
mokõi sawa'e ta paraky ixo. Peteĩ pyta ta
a'ep. Amõ ke Tupã je'ẽha rahoha ta raho
ta. [41] Paratu rok pe mokõi kũjã ta paraky
u'am. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã
je'ẽha rahoha ta raho ta. [42] A'erehe pesak
katu pexo. Peta kỹ. Ihẽ ajywyriha angaha
ke pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Ihẽ
riki pehẽma'e sawa'e te. [43] Ma'e mukanĩha
uwyr ame'ẽ ke ok jar ukwa rahã, ukwer ym
ta tipe. Harõ ta tipe. Hok pe mukanĩha ixe
tate rahã, a'e ke ok jar mujan ta tipe mondo.
[44] A'erehe pesak katu pexo. Peta kỹ. Peharõ
ym pexo rahã, ihẽ ajywyr ta. Awa ihẽ tĩ.
Tupã je'ẽha rupi ajur — aja Jesu pandu.

*Miasu katu me'*ẽ ke. Katu ym ame'ẽ ke tĩ.
(Ruk 12.41-48)

[45] (Miasu katu ame'ẽ ta aja ixotyhar ta ixo
ta me'ẽ te'e tĩ. Aja Jesu mu'e tar katu.)
A'erehe a'e pandu:
—Myja me'ẽ miasu riki ukwa katu ame'ẽ
ke my? Myja me'ẽ miasu riki ijar pandu
ame'ẽ ke ma'ema'e katu my? Ko apandu
ta. Amõ miasu pe ijar pandu: "Amõ miasu
ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã,
a'eta mi'u ke eme'ẽ me'ẽ katu a'eta pe" aja
ijar. Pe, ijar paxia oho. [46] Pe, ijar pandu, aja
miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã,
ame'ẽ ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ẽ
miasu hury katu ta. [47] Pesarahã! Ihẽ apandu
pehẽ pe. Ame'ẽ miasu pe kuja ijar pandu ta:
"Katu ame'ẽ ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke
rehe nde eresak eresak katu ta apo 'y" aja
ta.
[48] —Aja ym rahã, katu ym. Miasu katu ym
ame'ẽ ke rahã, kuja jupandu jupe: "Ihẽ jar
pepaite oho. Yman rahã jywyr ta" aja jupe.
[49] Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã nupã ta. Pe,
jaxer ame'ẽ ta namõ ma'e ke a'e u'u hũ ta
uĩ. Kawĩ ngi ka'u, ame'ẽ ta namõ u'u uĩ.
Ka'u tĩ. [50] Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ẽ
wera rahã, ijar jywyr ta. "Apo jywyr ym we
ta rĩ" aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta.
[51] Ame'ẽ miasu jaxer ame'ẽ ke ijar pirok hũ
te ta. Mokõi ukwaha ta ke amõ ta mupyrara
hũ, aja ame'ẽ miasu ke ijar mupyrara hũ ta
tĩ. (Ahy te hũ,) a'erehe jixi'u hũ ta. (Ahy
te hũ,) a'erehe hãi ke su'u su'u ta tĩ — aja
Jesu pandu. (A'erehe miasu katu aja Jesu
jywyriha rehe ixotyhar ta harõ katu ta me'ẽ
te'e tĩ.)

25

Jande popa kũjãtãi ta rehe har

[1] Jesu pandu tĩ:
—Ihẽ ajywyr rahã, kuja riki Tupã ma'eha.
Awa riki inamõ ixo ta my? Awa riki inamõ
ixo ym te ta my? Ame'ẽ ke amujekwa
ta. Kuja. Amõ rahã, jande popa kũjãtãi
ta ixo. Pytun rahã, araparin ke kũjãtãi ta
raho. Sawa'e jumendar ame'ẽ rehe usak
oho. [2] Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtãi ta
ukwa katu ame'ẽ ta ke. Amõ awa po wajar
peteĩhar upa anĩ. Ukwa katu ym riki. [3-4] Awa
po wajar peteĩhar upa kũjãtãi ta riki ukwa
katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe araparin
raho rahã, amõ hyru pe tykwer tyryhem
raho. Amõ kũjãtãi ta anĩ. Ukwa katu ym
ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe araparin raho
rahã, amõ hyru pe tykwer raho ym. [5] Sawa'e
jumendar ame'ẽ ke pyta we rĩ. Uhyk ym we
rĩ. I'i hũ pyta. A'erehe kũjãtãi ta pyhýi hũ.
Pe, ukwer tĩ.

6 —Pytun pyter pe amõ pandu: “Petur.
Sawa'e jumendar ta ame'ẽ ke petur. Peho.
Pesak pehorahã!” aja riki. 7 Upa kũjãtãi ta
upak. Pe, araparin hapy tĩ. 8 Pe, kũjãtãi
ukwa katu ame'ẽ ta pe amõ ta pandu. Ukwa
katu ym ame'ẽ ta pandu: “Jandema'e ara-
parin uwe tate. Jande pe tykwer pemuwyr
we mi” aja. 9 “Anĩ. Pehẽ pe jame'ẽ rahã,
jandema'e uwe ta tĩ. Upa jande pe uhyk ym
tykwer. Muhepyha renda pe pejo'ok peho”
aja ukwa katu ame'ẽ ta pandu.
10 —A'erehe ukwa katu ym ame'ẽ ta jo'ok
oho. A'eta nixói rahã, sawa'e jumendar
ame'ẽ ke uhyk uwyr. Awa po wajar peteĩhar
upa kũjãtãi riki araparin hapy, aja ixo. Pe,
sawa'e namõ ixe oho. Ngã mi'u matyr
ame'ẽ rehe ixe oho. Huryha rehe ixo katu.
Upa ixe rahã, hukwen ke amõ kynda katu.
11 —I'i rahã amõ kũjãtãi ta uhyk uwyr tĩ.
“Sa'e! Hukwen epirar jande pe” aja riki.
12 “Anĩ ta. Pehẽ ke ihẽ akwa ym” aja sawa'e
jumendar ame'ẽ ke pandu — aja Jesu pandu.
13 A'e pandu tĩ:
—Aja riki ihẽ ajywyriha. Myja rahã, ihẽ
ajywyr ta my? Ame'ẽ ke pekwa ym. My
warahy rahã, ihẽ ajywyr ta my? Ame'ẽ ke
pekwa ym tĩ. A'erehe pesak katu kỹ. Peharõ
katu pexo — aja jumu'eha ta pe.

Mahapyr miasu ta ame'ẽ rehe har
(Ruk 19.11-27)

14 Jesu pandu tĩ:
—Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ kotyhar ta
ma'ema'e katu rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ
ame'ẽ me'ẽ ta a'eta pe. Ame'ẽ rehe har
amujekwa ta apo. Kuja riki. Amõ sawa'e
ixo. Pepaite paxia tate rahã, miasu ta pe
a'e pandu: “Upa ihẽma'e ke rehe pesak”
aja. 15 Pe, tamatarer ke a'e me'ẽ me'ẽ. Amõ
miasu pe 5.000 itatuwyr tamatarer me'ẽ.
Amõ pe 2.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ẽ.
Amõ pe 1.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ẽ.
Miasu ta ma'eha ukwa katuha, aja ijar me'ẽ
me'ẽ. Upa me'ẽ rahã, pepaite paxia oho.
16 —Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer
pyhyk, ame'ẽ miasu pahar oho. Ame'ẽ
tamatarer namõ muhepy hepy. Pe,
muheta. Amõ 5.000 itatuwyr tamatarer
pyhyk. (A'erehe 10.000 hetaha apo 'y.)
17 Aja amõ miasu tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr
tamatarer pyhyk ame'ẽ ke. Tamatarer
namõ a'e muhepy hepy tĩ. Pe, muheta
tĩ. Pe, amõ 2.000 itatuwyr tamatarer ke
a'e pyhyk. (A'erehe 4.000 hetaha apo 'y.)
18 Amõ miasu anĩ. 1.000 itatuwyr tamatarer
pyhyk ame'ẽ ke. Ywykwar ke a'e pykũi
oho. Pe, ijarma'e tamatarer ke a'ep a'e
mou. Jupyk tĩ.
19 —Yman rahã, miasu jar jywyr uwyr.
Pe, miasu ta ma'ema'eha ke a'e ukwa ta.
20 Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk,
ame'ẽ miasu uhyk py. Ijar pe 5.000 itatuwyr
tamatarer ke a'e mujywyr. A'e pandu:
“Sawa'e! Kuja 5.000 itatuwyr tamatarer
ihẽ pe nde ereme'ẽ. Esarahã! Ko amõ
5.000 itatuwyr tamatarer ke ihẽ apyhyk.
Amuheta riki. A'erehe ko 10.000 hetaha
kohĩ” aja ijar pe. 21 “Mã! Katu! Nde katu.
Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu.
Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky.
Apo heta ame'ẽ namõ nde ereparaky ta.
Ejur. Ihẽ rury katu riki. Aja nde rury katu
nde erexo tĩ” aja ijar ipe.
22 —Pe, amõ miasu uhyk uwyr tĩ. Kuja,
2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ẽ
ke a'e. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja,
2.000 itatuwyr tamatarer ihẽ pe nde ere-
muwyr. Ame'ẽ kohĩ. Esarahã! Amõ we
2.000 itatuwyr tamatarer ke ihẽ apyhyk.
Amuheta riki. A'erehe ko 4.000 hetaha
kohĩ” aja ijar pe. 23 “Mã! Katu! Nde katu.
Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu.
Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky.
Apo heta ame'ẽ namõ nde ereparaky ta.
Ejur. Ihẽ rury katu riki. Aja nde rury katu
nde erexo tĩ” aja ijar ipe.
24 —Pe, kuja, 1.000 itatuwyr tamatarer
pyhyk, ame'ẽ miasu uhyk uwyr tĩ. Pandu:
“Sawa'e! Amõ rehe nde erepyrara nde ere-
sak ym ame'ẽ ke nde, aja akwa. Amõma'e
kupixa ngi ma'e ke nde ere'u. Nde erejytym
ym, ame'ẽ kupixa ngi. Amõma'e ke nde ere-
matyr tĩ. Nde erejytym ym ame'ẽ ke, amõ
riki jytym. (Aja rahã, amõ riki paraky ame'ẽ
ke nde erepyhyk.) 25 Nde ngi ihẽ akyje.
A'erehe nema'e tamatarer ke ywykwar pe
ihẽ amukanim araho. Esarahã! Ko 1.000
itatuwyr tamatarer nema'e ke” aja ijar pe.
26 Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, ijar pandu
ipe: “Mã! Nde katu ym! Jyty'ym ame'ẽ ke
nde. Ihẽ ajytym ym, ame'ẽ kupixa pe har
ma'e ke ihẽ a'u. Ihẽ ajytym ym, amõ jytym
ame'ẽ ke ihẽ amatyr, aja nde erekwa katu.
Amõ paraky ame'ẽ ke ihẽ apyhyk, aja nde
erekwa katu. 27 Aja rahã, tamatarer renda
pe ihẽma'e tamatarer ke nde eremupyta ta
me'ẽ te'e. Aja rahã, amõ ta riki ihẽma'e

tamatarer namõ paraky ta tipe. Aja muheta
ta tipe. Aja rahã, ihẽ ajywyr rahã, i'ar koty
te we ihẽma'e tamatarer muheta ta tipe”
aja ijar pandu. [28] Pe, amõ miasu pe ijar
pandu tĩ: “Tamatarer ejo'ok ingi. Miasu
katu ym ame'ẽ ke ngi ejo'ok. Pe, 10.000
hetaha namõ ixo ame'ẽ pe eme'ẽ. [29] Ma'e
ta'yr mi ame'ẽ namõ amõ ma'ema'e rahã,
amõ we hũ amõ me'ẽ ta ipe. Aja rahã,
ima'ehũ ta. Pe, ma'e ta'yr mi ame'ẽ namõ
amõ ma'ema'e ym rahã, ame'ẽ ta'yr mi
ame'ẽ ke amõ jo'ok ta ingi. Aja rahã, nixói
te ta ima'e ke. [30] Apo kome'ẽ miasu jaxer
ame'ẽ ke embor eho, soroka pe. Pytuniha
renda pe embor. A'ep ahy ta. A'erehe jixi'u
ta. Ahy te ta, a'erehe hãi ke su'u su'u ta” aja
ijar pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã kotyhar ta ma'ema'e ta me'ẽ
te'e tĩ. Ma'e ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ namõ
ma'ema'e katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

Ngã ke Jesu mupyrara ta, a'ejõhar ame'ẽ ke
(Apokarip 20.11-14)

[31] Jesu pandu tĩ:

—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
Kapitã keruhũ aja ihẽ ajywyr rahã, Tupã
je'ẽha rahoha ta ihẽ namõ uwyr ta tĩ. Arahã
myrape katu te ame'ẽ pe ihẽ awapyk ta aĩ.
[32] Pe, upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe
har ta ke mujy'ar ta. Tupã je'ẽha rahoha ta
mujy'ar ta. Ihẽ ruwa koty mujy'ar ta. Pe,
ngã ke ihẽ amondo mondo ta. Se koty amõ
ta ke ihẽ amondo ta. Amõ ta amõ koty. Ara-
puharan usakiha ta aja saka. Arapuhame ta
ke arapuharan ta pyter ngi mondo mondo.
Aja ngã ke ihẽ amondo mondo ta tĩ. [33] Katu
ame'ẽ ta ke ihẽ jywa katu koty ihẽ amondo
ta. Amõ pyta ame'ẽ ta ihẽ jywa'i koty ihẽ
amondo ta. [34] Ihẽ riki kapitã keruhũ. Pe,
ihẽ jywa katu koty i'ãi, ame'ẽ ta pe kuja
ihẽ apandu ta: “Pejur! Pehẽ riki ihẽ pái
ke muhury katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ihẽ pái
renda pe pexe peho. Ame'ẽ renda ke yman
a'e mukatu. Kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã
rahã, ame'ẽ renda ke a'e mujã pehẽ pe tĩ.
Apo pexe peho a'ep. [35] Pesarahã! Ihẽ myahy
rahã, ihẽ pe pehẽ mi'u peme'ẽ. Ihẽ hyngwéi
rahã, y ke ihẽ pe peme'ẽ tĩ. Ihẽ rehe pesak
ramõ rahã, pehẽ rok pe ihẽ ke pemupyta
katu tĩ. [36] Ihẽma'e mundeha nixói rahã,
pehẽma'e mundeha ihẽ pe peme'ẽ tĩ. Ihẽ
ahy axo rahã, ihẽ pe puhã peme'ẽ katu tĩ.
Kyndaha pe ihẽ axo rahã, ihẽ rehe pesak
pejur tĩ” aja ihẽ apandu ta.

[37] —Aja rahã, ihẽ jywa katu koty i'ãi ame'ẽ
ta pandu ta. Katu ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta.
Kuja pandu ta: “Sawa'e! Myja rahã nde
myahy, pe, jande mi'u nde pe jame'ẽ my?
Jakwa ym. Myja rahã, nde nengwéi, pe,
nde pe y jande jame'ẽ my tĩ? Jakwa ym
tĩ. [38] Myja rahã, nde rehe jasak ramõ, pe,
jande rok pe nde ke jamupyta my? Jakwa
ym tĩ. Myja rahã, nema'e mundeha nixói,
pe, jandema'e mundeha ke jame'ẽ nde pe
my tĩ? Jakwa ym tĩ. [39] Myja rahã, nde ahy
nde erexo, pe, nde pe puhã jame'ẽ katu my?
Jakwa ym tĩ. Myja rahã kyndaha pe nde
erexo, pe, nde rehe jasak jaho my? Jakwa
ym tĩ” aja ihẽ pe.

[40] —Pe, ihẽ apandu ta. Ihẽ riki kapitã
keruhũ. Kuja apandu ta: “Ko apandu pehẽ
pe. Ko ihẽ kotyhar ta ixo. Ihẽ mu ta aja
riki. ‘Katu ym’ aja amõ ta ukwaha naĩ.
Ame'ẽ ta pe ma'e ke pema'ema'e rahã, ihẽ
pe pema'ema'e katu, ame'ẽja saka. A'erehe
ihẽ pái renda pe pehẽ rury katuha namõ
pexe peho” aja ihẽ apandu ta.

[41] —Pe, ihẽ jywa'i koty i'ãi, ame'ẽ ta pe
kuja ihẽ apandu ta: “Peho ihẽ ngi! Pehẽ
riki Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke pehẽ.
Tata keruhũ renda pe peho. Ame'ẽ tata
uwe ym te ta. Ame'ẽ renda ke Tupã mujã.
A'ep Satana ke mupyrara ta. (Ãjã ramũi ke
a'e.) Ame'ẽ renda ke tata keruhũ renda.
Satana kotyhar ta ke a'e mupyrara ta a'ep
tĩ. Ame'ẽ renda pe peho. [42] Pesarahã! Ihẽ
myahy rahã, pehẽ mi'u ihẽ pe peme'ẽ ym.
Ihẽ hyngwéi rahã, y ke ihẽ pe peme'ẽ ym
tĩ. [43] Ihẽ rehe pesak ramõ rahã, pehẽ rok pe
ihẽ ke pemupyta ym tĩ. Ihẽma'e mundeha
nixói rahã, pehẽma'e mundeha ke ihẽ pe
peme'ẽ ym tĩ. Ihẽ ahy rahã, ihẽ pe puhã
peme'ẽ ym tĩ” aja ihẽ jywa'i koty i'ãi ame'ẽ
ta pe apandu ta.

[44] —Pe, a'eta pandu ta ihẽ pe: “Sawa'e!
Myja rahã, nde myahy my? Pe, jande mi'u
jame'ẽ ym nde pe my. Jakwa ym. Myja
rahã, nde nengwéi my? Pe, y jame'ẽ ym nde
pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde rehe
jasak ramõ my? Pe, jande rok pe nde ke
jamupyta ym my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã,
nema'e mundeha nixói my? Pe, jame'ẽ ym
nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde
ahy my? Pe, puhã jame'ẽ ym nde pe my?
Jakwa ym tĩ. Myja rahã, kyndaha pe nde

erexo my? Pe, nde rehe jasak ym jaho my?
Jakwa ym tĩ" aja ta.
45 —Ihẽ riki kapitã keruhũ. Kuja ame'ẽ
ta pe ihẽ apandu ta. "Ko apandu pehẽ pe.
Ihẽ kotyhar ta kohĩ. 'Ame'ẽ ta katu ym'
aja amõ ta ukwaha naĩ. Ame'ẽ ta pe ma'e
ke pema'ema'e ym rahã, ihẽ pe ma'e ke
pema'ema'e ym tĩ, ame'ẽja saka" aja ihẽ
apandu ta. 46 Pe, ame'ẽ ta ke mupyraraha
renda pe ihẽ pái mondo ta. A'ep ahyha upa
ym te ta. Katu ame'ẽ ta anĩ. Ihẽ pái namõ
aja te'e ta ixo. Uhã te hũ ta a'eta — aja Jesu
pandu.

26

"Jesu ke japyhyk ta" aja pa'ihu ta pandu pandu

(Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)

1-2 Jywyriha rehe har upa a'e mu'e rahã,
jumu'eha ta pe a'e pandu:
—Mokõi jaker rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk
ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta
werur. Pe, ame'ẽ ta ihẽ ke jukwa ta. Myra
ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta — aja
Jesu.
3 Pe, pa'ihu ta jy'ar oho. Jundéu awa
tamũi ta namõ jy'ar oho. Kái rok keruhũ
pe jy'ar. Kái riki jundéu awa tama'e pa'i
keruhũ. 4 A'eta pandu pandu a'eta jupe:
"Jesu ke jande japyhyk ta jaho. Ngã ukwa
ym ha rupi japyhyk ta. Pe, a'e ke jande
jajukwa ta. 5 Pasuko 'ar rahã, japyhyk ym
we ta rĩ. Anĩ. Arahã japyhyk rahã, ngã
parahy ta. Mutyapu tyapu hũ ta. Katu ym
aja. A'erehe arahã japyhyk ym we ta rĩ" aja
a'eta jupe.

Ma'e piheha ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhẽ

(Mak 14.3-9; Juã 12.1-8)

6 Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ. Simã rok pe
ihĩ. Ame'ẽ Simã riki yman pere ma'e u'u
hũ ame'ẽ namõ ixo. Apo anĩ. Upa ka'ẽ
katu. 7 Ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, kũjã uhyk
uwyr ehe. Ma'e piheha ke a'e werur. Ame'ẽ
hepy hũ ame'ẽ ke. Hyru pe werur. Ame'ẽ
hyru riki aramba ke te'e mujã ame'ẽ ke. Pe,
kyndaha ke mopok rahã, tykwer ke Jesu ãkã
rehe kũjã jyhẽ. 8-9 Ame'ẽ rehe jumu'eha ta
usak rahã, parahy kũjã rehe. A'eta je'ẽ je'ẽ
hũ:
—Mã! Tykwer upa kanim. Ame'ẽ tykwer
ke amõ muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk
ta tipe. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te
ame'ẽ ta pe amõ me'ẽ me'ẽ katu ta tipe —
aja riki.
10 Jumu'eha ta panduha ke Jesu ukwa.
A'erehe a'eta pe kuja a'e pandu:
—Kũjã rehe har aja ym peje'ẽ je'ẽ. Ma'e
katu ame'ẽ ke ihẽ pe a'e ma'e. 11 Ima'e ym
te ame'ẽ ta pe ma'e ke peme'ẽ tar katu
rahã, pete'e a'eta ixo. Aja te'eha a'eta ixo
koropi. Ihẽ anĩ. Aja te'eha pehẽ namõ
ihẽ axo ym ta. 12 Kũjã putar aja a'e ma'e
katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã,
hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta
ma'eha.) Aja ihẽ rehe tĩ. Ihẽ amanõ ym
rĩ. Ko ihẽ ke mouha rehe kũjã upa mupihe.
(A'erehe ihẽ rehe pyaiha apo mujesak rahã,
katu tiki.) 13 Pesarahã! Apo ihẽ apandu
katu. Ihẽ rehe har myrandu katu ke amõ
ta pandu pandu raho. Kome'ẽ ywy keruhũ
rupi pandu pandu raho rahã, kome'ẽ kũjã
ma'eha rehe har pandu ta tĩ. Kũjã ma'eha
ke harái ym ta ngã — aja Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho

(Mak 14.10-11; Ruk 22.3-6)

14 Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty
Jun oho. Jun amõ her Ikario. Awa py mokõi
jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. 15 A'e pandu:
—Jesu rehe pehẽ ke amuhyk araho rahã,
myja tamatarer hetaha peme'ẽ ta ihẽ pe
my? — aja pa'ihu ta pe.
—Jande pypa, amõ jande popa hetaha
(30) jame'ẽ ta nde pe — aja pa'ihu ta pandu.
Pe, itatuwyr tamatarer ke pa'ihu ta
manga. Kuja, 30 hetaha me'ẽ Jun pe.
16 A'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta
raho ame'ẽ angaha ke rehe Jun harõ ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uĩ

(Mak 14.12-21; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juã 13.21-30)

17 Pasuko 'ar rahã, jundéu awa ta ara-
puharan ra'yr ka'ẽ ke u'u. Arahã mbeju
ke mupururukiha nixói ame'ẽ ke u'u py.
Ame'ẽ 'ar rehe har Jesu pe jumu'eha ta
pandu:
—Pasuko 'ar rahã, arapuharan ra'yr ka'ẽ
ke nde ere'u ta. Ame'ẽ ke jamatyr, aja nde
ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.
18 Jesu pandu:
—Paite awa ok ta hũ ihĩ, Jerusarẽ ok ta ke.
A'ep peho. A'ep amõ sawa'e ixo. Pepandu
ipe: "Jandema'e mu'eha pandu: 'Ihẽ ahoha
angaha rehe uhyk. Ihẽma'e jumu'eha ta
namõ arapuharan ra'yr ka'ẽ ke ihẽ a'u ta kỹ.

Nde rok pe a'u ta kỹ' aja ipe" — aja jumu'eha ta pe pandu. ("Ohoha angaha" aja pandu rahã: "A'e manõ ta" aja mujekwa.)

[19] Jesu pandu ame'ẽ ke jumu'eha ta ma'e katu. Pasuko 'ar rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr. [20] Pytun ramõ rahã, ame'ẽ renda pe Jesu ta oho. Pe, awa py mokõi jumu'eha ta namõ Jesu wapyk. Arapuharan ra'yr ka'ẽ ke u'u. [21] A'eta u'u uĩ rahã, Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke muhyk ta werur — aja riki.

[22] Ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahã, a'eta pyai uĩ. Peteĩ teĩ Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ihẽ ke ame'ẽ my? — aja ipe.

[23] Jesu pandu:

—Ihẽ namõ arapuharan ra'yr rykwer namõ mbeju ke mururu, ame'ẽ ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke muhyk ta werur. [24] Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Myja ihẽ amanõ ta my, ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Ame'ẽ panduha aja ihẽ amanõ ta. Aja ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke muhyk ta werur, ame'ẽ ke mã Tupã mupyrara hũ ta. Ame'ẽ imãi pusu ngi u'ar ym rahã, katu ta tipe — aja jumu'eha ta pe pandu.

[25] Jun pandu. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur ame'ẽ ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ihẽ ke ame'ẽ my? — aja.

—A'e tỹ — aja Jesu pandu.

*Jesu manõha ke ukwa ukwa uĩ ame'*ẽ rehe har

(Mak 14.22-26; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

[26] A'eta mi'u ke u'u uĩ rahã, mbeju ra'yr ke Jesu pyhyk. Tupã namõ a'e pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ẽ katu" aja. Upa rahã, mbeju ke mopok, pe, jumu'eha ta pe me'ẽ me'ẽ. Pandu:

—Ko pepyhyk. Pe'u. Kome'ẽ riki ihẽ rete — aja Jesu.

[27] Upa rahã. Ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk tĩ. Ame'ẽ pe ma'eywa rykwer ihĩ, uwa rykwer ke. Tupã namõ pandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ẽ katu" aja. Pe, ita rekúi ra'yr ke jumu'eha ta pe me'ẽ. A'e pandu:

—Pehẽ johu pe'u. [28] Kome'ẽ riki ihẽ ruwy. Ihẽ ruwy uhem ta, a'erehe Tupã pandu katu ta: "Ihẽ ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta" aja Tupã pandu. Ihẽ ruwy uhem ta, a'erehe heta ngã rehe ipy'a ke Tupã mujywyr katu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe ipy'a ke a'e mujywyr katu ta. [29] Ko apandu pehẽ pe. Uwa rykwer ihẽ a'u ym te ta apo 'y. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke ihẽ pái keruhũ mu'am ta kỹ. Arahã jõ pyahu ame'ẽ ke pehẽ namõ a'u ta kỹ tĩ — aja Jesu.

[30] Tupã rehe har upa jyngar rahã, ywy'ã koty a'eta oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty.

"Jesu ke akwa ym" aja Petu te'e pandu ta

(Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34; Juã 13.36-38)

[31] Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Kome'ẽ pytun rahã, upa katu te ihẽ ngi pejan ta peho kỹ. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Arapuharan usakiha ke Tupã jukwa ta.
Aja rahã, upa arapuharan ta uhãi ta oho"
aja amõ mupinim.

—Aja ihẽ ke jukwa rahã, upa ihẽ ngi pejan ta peho tĩ. [32] Pe, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem rahã, Ngariréi ywy pe pehẽ ndutar koty ihẽ aho ta — aja Jesu.

[33] Petu pandu ipe:

—Nde ke ihẽ ahijar ym te ta. Nengi upa amõ ta ujan ta oho. Ihẽ anĩ ta. Nde namõ apyta ta kỹ — aja Jesu pe.

[34] Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ẽ pytun upa ym rahã we, sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: "Jesu ke akwa ym ihẽ" aja nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

[35] —Anĩ. Aja ihẽ apandu ym te ta. Nde namõ ihẽ ke amõ ta jukwa rahã: "Nde rehe har akwa ym ihẽ" aja ihẽ apandu ym te ta — aja Petu pandu ipe.

Upa amõ jumu'eha ta aja pandu ipe tĩ.

Ngese renda pe Tupã namõ Jesu pandu pandu

(Mak 14.32-42; Ruk 22.39-46)

[36] Pe, amõ renda pe Jesu oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta inamõ oho tĩ. A'e pandu:

—Se pewapyk we rĩ. Kotete Tupã namõ apandu ta aho — aja jumu'eha ta pe pandu.

[37] Pe, iãkã koty we Petu ke a'e raho. Mokõi Semende ra'yr ta ke a'e raho tĩ. Tian ke. Juã amõ. Pyai te riki Jesu. [38] Petu ta pe a'e pandu:

—Apyai te hũ ihẽ ke. Amanõ aja ihẽ apyaiha tĩ. Se pepyta we rĩ. Peker ym we rĩ — aja.

[39] A'engi a'e oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e
oup. Pe, Tupã namõ pandu pandu:
—Papa! Nde ereputar rahã, ihẽ
apyraraha ngi ihẽ ke emuhem kỹ. Anĩ. Ihẽ
aputar ame'ẽ ke ema'e ym. Nde ereputar
ame'ẽ ke ema'e katu — aja Jesu.
[40] Upa pandu rahã, mahapyr jumu'eha ta
rehe uhyk tĩ, Petu ta rehe. A'eta ukwer ou.
Mupak rahã, Petu ta pe a'e pandu:
—Mã! Peker peju. Ta'yr mi ihẽ namõ
pesak ym we rĩ. [41] Peker ym we rĩ. Tupã
namõ pepandu. Aja rahã pejurujar katuha
ke amõ ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihẽ
namõ nde erepyta tar katu te. Anĩ. Nde riki
pitu te'e — aja Jesu pandu.
[42] Pe, Petu ta ngi a'e oho we tĩ. Tupã namõ
pandu tĩ. Kuja:
—Papa! Ihẽ apyraraha ke marã ka ym aha
oho ihẽ ngi rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu
katu ta kỹ. Nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e
ta kỹ — aja Jesu pandu.
[43] Upa pandu rahã, Petu ta koty a'e jywyr
tĩ. A'eta ukwer ou tĩ. Pyhýi riki.
[44] Pe, a'eta ngi a'e oho we tĩ. Tupã namõ
pandu tĩ. Ipái namõ pandu ramõ, aja a'e
pandu tĩ. Mahapyrihar ke a'e pandu. [45] Pe,
upa rahã, Petu ta koty a'e jywyr tĩ. Mupak
rahã, a'eta pe pandu:
—Mã! Peker peju. Mã! Peputu'u peju
we rĩ. A'ewan pekeriha. Awa ihẽ tĩ. Tupã
je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta
ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ
angaha ke rehe uhyk oho. [46] Pepu'am. Jaho-
rahã! Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe
amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ ke petur ixo —
aja Petu ta pe Jesu pandu.

Jesu ke amõ ta pyhyk
(Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53; Juã 18.3-12)

[47] Jesu pandu u'am rahã, Jun uhyk uwyr
ehe. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har pe-
teĩ a'e. Jun namõ heta amõ ta ixo. Tamarã
a'eta pyhyk werur. Kyse puku pyhyk werur
tĩ. Jesu koty heta a'eta ke pa'ihu ta mondo.
Ixoty heta a'eta ke jundéu awa tamũi ta
mondo tĩ. [48] Ame'ẽ ta pe Jun pandu ramõ:
—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihẽ
apyter. Ame'ẽ riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e
ke — aja.
[49] Jun uhyk rahã, pahar Jesu rehe uhyk
oho. Pandu ipe:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ko nde
ere'am — aja.
(Pe, huwa ke a'e pyter.) [50] Jesu pandu:
—Mã! Sa'e! Ame'ẽ rehe pejur — aja Jun
pe.
Pe, ngã uwyr. Jesu jywa ke hãtã a'eta
pyhyk. [51] Jesu namõ ixo ame'ẽ ta ngi har
amõ riki kyse puku ke muhem. Pe, ame'ẽ
pe amõ nambi ke mopok ingi. Jundéu awa
tama'e pa'i keruhũma'e miasu nambi ke
mopok ingi. [52] Pe, Jesu pandu ipe:
—Anĩ. Hyru pe nema'e kyse puku emujy-
wyr. Kyse puku namõ jumai ame'ẽ ke kyse
puku pe amõ jukwa ta. [53] Ihẽ pái pe apandu
rahã, pahar ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha ta ke
muwyr ta. Ame'ẽ ke nde erekwa riki. Heta
te hũ a'e muwyr ta. Kuja, 12.000 hetaha ta.
Ame'ẽ ta ihẽ namõ jumai ta. Anĩ. Ame'ẽ
ke aputar ym. (A'erehe apandu ym ta.)
[54] Tupã je'ẽha rahoha ihẽ pe a'e muwyr ta
tipe rahã, Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ,
aja uhyk ym ta. Ihẽ apyrara ta, aja uhyk
ym ta. A'erehe: "Tupã je'ẽha rahoha ta ke
emuwyr" aja apandu ym ta ihẽ pái pe — aja
jumu'eha pe pandu.
[55] Ngã pe Jesu pandu:
—Ma'e mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk
pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur.
Tamarã namõ. Wera rahã pame katu te
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
ihẽ amu'e axo. Arahã ihẽ ke pepyhyk
ym. [56] Apo ihẽ ke pepyhyk. Katu 'y. Aja
rahã yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta
mupinim, aja upa uhyk apo 'y — aja Jesu
pandu.
Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar
oho. Ujan oho ingi.

Ngã panduha renda pe Jesu ke amõ ta raho
(Mak 14.53-65; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71;
Juã 12.15-16; Juã 18.19-24)

[57] Jesu ke amõ ta pyhyk. Ame'ẽ ta jundéu
awa tama'e pa'i keruhũ rok pe pyhyk raho.
Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rer Kái.
Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta jy'ar a'ep.
Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Jy'ar a'ep tĩ.
[58] Petete Jesu raikwer rupi Petu tur ixo.
Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok soroka
pe jõ uhyk oho. A'ep harõha ta namõ a'e
wapyk. Ma'e Jesu namõ amõ ta ma'e ta my,
ame'ẽ ke Petu ukwa tar katu uĩ tĩ.
[59] Jesu katu ym, aja pandu te'e ame'ẽ ta
ke pa'ihu ta kekar. A'ep jy'ar ame'ẽ ta
aja tĩ. Pandu te'e ame'ẽ ta mahem rahã,
ame'ẽ panduha rupi Jesu ke a'eta jukwa ta.
[60] Pe, a'eta kekar tipe. Heta te'e pandu ehe

har tipe. Pe, mokõi sawa'e ta pandu uwyr.
61 Kuja a'eta pandu:
—Peme'ẽ sawa'e kuja pandu: “Tupã rehe
ngã jumu'eha renda keruhũ ke ihẽ upa amai
ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ pyahu ame'ẽ
ke ihẽ amujã ta” aja peme'ẽ sawa'e pandu
— aja mokõi sawa'e ta pandu.
62 Pa'i keruhũ pu'am. Pandu Jesu pe:
—Mokõi sawa'e ta pandu. Myja me'ẽ nde
erepandu ta apo my? — aja ipe.
63 Jesu pandu ym. Amõ we pa'i keruhũ
pandu ipe:
—Tupã je'ẽha rupi ihẽ apandu nde pe.
Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Jetehar te nde
erepandu ym rahã, mã peja nde ke Tupã
mupyrara. Apo jande pe epandu katu.
Kirisutu ke nde my? Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke nde my? Tupã ra'yr
nde my? — aja.
64 Jesu pandu ipe:
—A'e tỹ. Apandu pehẽ pe. Awa ihẽ tĩ.
Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo har kupe koty
Tupã rake ihẽ awapyk ta aho kỹ. Ame'ẽ ke
pekwa ta. Ywa takãxĩha 'ar pe ihẽ ajywyr ta
ajur tĩ. Ame'ẽ rehe pesak ta tĩ — aja pandu.
(“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e
tĩ” aja mujekwa.)
65 Jesu pandu ame'ẽ ke rehe pa'i keruhũ
hendu rahã, ima'e mundeha ke pa'i keruhũ
musak. (Aja rahã, Tupã parahy tĩ, aja
mujekwa naĩ.) Pe, pandu:
—Mã! Pehendu my! Peme'ẽ riki Tupã aja
jupe. Katu ym aja. Peme'ẽ rehe har amõ
pandu ame'ẽ ke jakekar ym ta apo 'y. 66 Myja
pekwa my? — aja.
Amõ ta pandu:
—Katu ym riki a'e. Manõ ta me'ẽ te'e —
aja.
67 Pe, Jesu ruwa rehe a'eta tymũ. Nupã tĩ.
(Eha ke pan pe jupyk.) Pe, ipo pe huwa ke
nupã. Ame'ẽ ta pandu:
68 —Kirisutu! Awa nde ke nupã my?
Epandu jande pe! — aja Jesu pe.

Jesu rehe har Petu pandu te'e
(Mak 14.66-72; Ruk 22.56-62; Juã 18.17-18; Juã 18.25-27)

69 Soroka pe Petu wapyk uĩ rahã, jundéu
awa tama'e pa'i keruhũma'e parakyha uhyk
uwyr ehe. Kũjã ke. Kuja pandu ipe:
—Jesu namõ nde erexo ame'ẽ ke nde.
Jesu ngariréi ywy pe har namõ — aja.
70 Pe, Petu te'e pandu:
—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Nde
erepandu ame'ẽ ke akwa ym ihẽ — aja.
71 Pe, soroka pe a'e oho, hukwen rake.
Amõ kũjã parakyha usak ehe. Pe, a'ep i'ãi
ame'ẽ sawa'e ta pe a'e pandu:
—Jesu Nasare ok ta pe har ke a'e. Inamõ
ixo ame'ẽ kohĩ — aja.
72 Amõ we Petu te'e pandu tĩ:
—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Jetehar
te ihẽ apandu. Akwa ym ehe har. Jetehar
te apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã
mupyrara katu — aja.
73 A'ep sawa'e ta pu'am u'am. I'i atu rahã,
ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe, Petu rehe. Pandu
ipe:
—A'e riki. Peme'ẽ ta ngi har nde tĩ. Nde
je'ẽha riki ngariréi ywy pe har je'ẽha aja
jahendu. A'erehe a'eta ngi har nde tĩ, aja
jakwa — aja pandu.
74 Petu te'e pandu tĩ:
—Jetehar te ihẽ apandu. Jesu rehe har
ihẽ akwa ym. Jetehar te ihẽ apandu ym
rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mupyrara — aja.
Upa Petu pandu rahã, sapukái je'ẽ. 75 Pe,
Jesu pandu ame'ẽ ke Petu ukwa ukwa u'am.
Kuja: “Sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr
kuja nde erepandu ta: ‘Akwa ym ehe har’
aja ihẽ rehe har nde erepandu ta.” Ame'ẽ
panduha ke Petu ukwa ukwa u'am apo.
A'erehe a'engi a'e uhem oho. Jixi'u hũ.
Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

27

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ẽ rehe har
(Mak 15.1; Ruk 23.1-2; Juã 18.28-32)

1 Pytuniwe te rahã, upa jundéu awa
tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe.
Jundéu awa tamũi ta namõ pandu pandu
a'eta jupe. Kuja: “Jesu ke jajukwa ta” aja.
2 Pe, Jesu ke pukwar. Tupaham pe a'eta
pukwar. Pe, kapitã pe raho. Her Pirat.
(Homa awa tama'e kapitã a'e.)

Jun manõ ame'ẽ rehe har
(At 1.16-19)

3 Jun riki ngã ke Jesu rehe muhyk raho.
Jesu ke pa'ihu ta jukwa ta, aja Jun ukwa
rahã, ipy'a ke a'e muruwak. Pe, pa'ihu
ta koty a'e oho. Tamũi ta koty oho tĩ.
Tamatarer ke a'e mujywyr raho. Kuja, 30
itatuwyr tamatarer ke a'e raho. 4 A'e pandu:
—Katu ym ihẽ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e
ma'e ym te, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ arur, Jesu

ke. Ame'ẽ ke pejukwa ta. Katu ym aja — aja pa'ihu ta pe pandu.

A'eta pandu:

—Jande jakwa ym ame'ẽ. Nde atu erekwa — aja Jun pe.

5 Pe, tamatarer ke Jun ombor. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ombor. Pe, a'engi uhem oho. Oho riki. Pe, jurupy rupi tupaham jeje jupukwar. Aja tupaham rehe jixiko manõ.

6 Ita tamatarer ke pa'ihu ta pyhyk. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Kome'ẽ tamatarer riki amõ ke jukwaha muhepyha ke. A'erehe jumu'eha renda keruhũma'e tamatarer renda pe jamoĩ rahã, katu ym. Aja jundéu awa je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja pa'ihu ta jupe.

7 Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe rahã, kuja a'eta ukwa. Ame'ẽ tamatarer pe ywy ke pa'ihu ta jo'ok. Ame'ẽ ywy riki tujuk pander mujãhama'e ke. Pe, amõ awa ta manõ rahã, a'ep amõ ta jytym ta. Kangwerupa renda aja riki. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jõ a'ep jytym ta.) 8 A'erehe ame'ẽ ywy rehe har ngã pandu: "Huwy namõ muhepy, ame'ẽ ywy ke" aja. Aja apo ixo tĩ.

9 Aja yman Jeremi mupinim ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja a'e mupinim:

"Ita tamatarer ke a'eta pyhyk. Kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke pyhyk. Ame'ẽ riki muhepyha ke.

A'eta pandu: 'A'e koty jande ke nde eremuhyk ereraho rahã, kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke jame'ẽ ta nde pe' aja.

10 Ame'ẽ tamatarer pe ywy ke jo'ok. Ywy pander mujãhama'e ke jo'ok ingi. Aja jandema'e sawa'e te pandu ihẽ pe" aja Jeremi mupinim.

Jesu namõ Pirat pandu
(Mak 15.2-5; Ruk 23.3-5; Juã 18.33-38)

11 Homa awa tama'e kapitã ruwa koty Jesu pu'am. Jesu pe a'e pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja.

Jesu pandu:

—A'e tỹ — aja ipe.

12 Jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Ame'ẽ ta rehe je'ẽha ke Jesu mujywyr ym te. 13 Pirat pandu ipe tĩ:

—Mãte nde rehe har ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Upa nde erehendu. Nde erepandu ym ta my? — aja.

14 Jesu pandu ym te. A'erehe kapitã jupandu jupe: "Mã! Ma'erehe pandu ym my?" aja jupe.

"Jesu ke pejukwa" aja Pirat pandu
(Mak 15.6-15; Ruk 23.13-25; Juã 18.39–19.16)

15 Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ngã matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta. 16 Arahã kyndaha pe amõ ihĩ. Upa ngã ukwa katu ehe har. Her [Jesu] Mahamba. 17 Pe, ngã jy'ar rahã, Pirat pandu:

—Awa ke pehẽ pe ihẽ amuhem ta amondo my? [Jesu] Mahamba, ame'ẽ katu pehẽ pe my? Anĩ rahã, Jesu Kirisutu amuhem ta my? — aja ngã pe pandu.

18 A'eta jyty'ym Jesu rehe. A'erehe Jesu ke raho ipe. Aja Pirat ukwa katu. 19 Ngã panduha renda pe Pirat wapyk uĩ rahã, myrandu ke hakehar muwyr ipe. Kuja riki:

—Peme'ẽ sawa'e ke ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'e ym te. Jukwaha epandu ym. Pytun rahã, ihẽ kerai ehe. A'erehe a'e ke nde erejukwa rahã, pyraraha uhyk ta jande rehe aja ihẽ akwaha. A'erehe ihẽ aker ym te ihẽ — aja panduha ke Pirat rakehar muwyr.

20 Ngã pe pa'ihu ta pandu pandu. (Kuja Pirat pe pepandu:)

—Mahamba ke emuhem emondo jande pe. Jesu ke ejukwa — aja jundéu awa tamũi ta ngã pe pandu tĩ.

21 Pe, kapitã pandu ngã pe:

—Mokõi sawa'e ta kohĩ. Awa ke ihẽ te'e amuhem ta amondo my? Myja peputar my? — aja.

A'eta pandu:

—Mahamba ke jande japutar — aja ipe.

22 Pirat pandu:

—Ko Jesu Kirisutu. Myja ihẽ ama'e ta my? — aja.

A'eta pandu:

—Myra ngã mupi'a ame'ẽ ke rehe ejukwa — aja.

23 Pirat pandu:

—Ma'ewã my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e te ym riki — aja.

Pe, hãtã ngã pandu:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa — aja.

24 Pirat pandu pandu tipe. Pe, ngã mutyapu tyapu tate, aja a'e ukwa rahã, Pirat pandu: "Y ihẽ pe erur" aja sonda

pe. Werur rahã, ame'ẽ pe ipo ke a'e kutuk.
Ame'ẽ ke rehe ngã usak. Pe, Pirat pandu:
—Ko ihẽ po ihẽ akutuk. Aja rahã kome'ẽ
sawa'e ke ihẽ ajukwa tar ym, aja ihẽ amu-
jekwa pehẽ pe. Pehẽ riki kome'ẽ sawa'e ke
pejukwa tar katu — aja Pirat.
25 Ngã pandu ipe:
—A'e ke jajukwa rahã, mã peja jande rehe
pyraraha uhyk. Jande ra'yr ta rehe uhyk tĩ
— aja.
26 Pe, Mahamba ke a'eta pe Pirat te'e
muhem mondo. Amõ sonda ta pe a'e
pandu:
—Jesu ke epirok — aja. (Pirok rahã, jukwa
ta ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)
Aja mahy hũ. Upa rahã, sonda ta pe Jesu
ke Pirat me'ẽ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke
rehe Jesu ke a'eta jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ
(Mak 15.16-20; Juã 19.2-3)

27 Pe, homa awa tama'e kapitã rok keruhũ
pe Jesu ke Piratma'e sonda ta raho. Heta
ngã jy'ar jy'ar uwyr a'ep. 28 Upa katu
te Jesuma'e mundeha ke a'eta jo'ok ingi.
Pe, pytangwer ame'ẽ ke moĩ ehe. (Kapitã
keruhũma'e aja saka. Aja puka puka hũ
ehe. "Ko kapitã keruhũ" aja riki puka puka
hũ ehe.) 29 Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe
har a'eta mujã. Ame'ẽ ke iãkã rehe a'eta
moĩ. (Aja mahy.) Myra ke ipo pe moĩ tĩ.
(Kapitã keruhũma'e aja saka.) Pe, huwa
koty ipynarãi pe a'eta wapyk. "Ko kapitã
keruhũ" aja puka puka hũ ehe. Katu katu
ipe. Kuja pandu ipe tĩ:
—Sa'e! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ
nde! — aja riki puka puka hũ ehe.
30 A'eta tymũ ehe tĩ. (Aja jaxer ai ame'ẽ ke
a'e, aja a'eta ukwaha naĩ.) Pe, myra ra'yr pe
iãkã ke nupã nupã. Japekã rãkã rehe nupã.
(Aja mahy.) 31 Upa a'eta puka puka rahã,
mundeha ke a'eta jo'ok ingi, pytangwer
ame'ẽ ke. Pe, Jesuma'e mundeha ke a'eta
mujywyr ipe tĩ. Pe, soroka pe raho. Myra
ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta raho.

*Myra ngã mupia ame'*ẽ ke rehe Jesu ke
amõ ta jukwa
(Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27)

32 Ok ta ngi a'eta uhem oho ixo rahã, amõ
sawa'e rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok
ta pe har ke a'e. Sonda ta pandu ipe:
—Kome'ẽ myra ngã mupia ame'ẽ ke
ehupir eraho. Jesuma'e ke — aja Simã pe.
(Jesu ke ngã mahy hũ, a'erehe arahã Jesu
pyrãtã ym. A'erehe Simã raho.)
33 Pe, Ngóu renda pe a'eta uhyk oho.
Ame'ẽ renda rehe awa usak rahã, awa ãkã
kangwer 'ã ke aja saka. 34 A'ep kawĩ namõ
puhã mupara. Iro riki ame'ẽ. (Ahyha
muputu'u ame'ẽ ke.) Ame'ẽ ke Jesu pe
sonda ta me'ẽ ta tipe. Jesu manga rahã, u'u
ym. Putar ym.
35 Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke
a'eta jukwa. Pe, ima'e mundeha ke a'eta
pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke a'eta
ombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te
we u'ar rahã, a'e riki mundeha ke pyhyk.
Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk
pyhyk. 36 Pe, upa rahã, a'ep a'eta wapyk.
Jesu manõha ke rehe a'eta harõ uĩ.
37 Jesu ãkã 'ar koty ngã ukwaha ke amõ
mupinim. Ma'erehe jukwa my? Ame'ẽ
ukwaha ke moĩ. Kuja:
"Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ riki
kome'ẽ"
aja mupinim.
38 A'ep mokõi ma'e mukanĩha ta ke a'eta
jukwa tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ. Ijywa'i
koty amõ ke jukwa tĩ. Myra ngã mupia
ame'ẽ ke rehe jukwa tĩ. 39 A'ep wata oho
ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Iãkã ke a'eta
mukatak katak ipe. (Aja puka hũ ehe.) Katu
katu ipe. Pandu ipe tĩ:
40 —Mã! Nde erepandu: "Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ upa ihẽ amai ta. Pe,
mokõi aker rahã, amõ amujã ta" aja nde
erepandu. Nde riki Tupã ra'yr rahã, myra
ngã mupia ame'ẽ ngi ewyjy ejur. Aja rahã,
nde eremanõ ym ta — aja puka puka hũ ehe.
Katu katu ipe.
41 Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka
puka hũ ehe tĩ. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ
ta aja tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Puka
puka hũ ehe tĩ. 42 A'eta pandu pandu:
—Amõ ta ke a'e mukatu. A'erehe manõ
ym. Mukatu riki. Mã! Jumumanõ ym juehe.
A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ.
Apo myra ngã mupia ame'ẽ ngi wyjy uwyr
rahã, jande jajurujar katu ta ehe. 43 Tupã
rehe a'e jurujar katu. A'e pandu: "Tupã
ra'yr ihẽ" aja. Apo jasak ta. A'e ke Tupã
mujy ta muwyr my? Jasak ta — aja puka
puka hũ. Katu katu ipe tĩ.
44 Aja ma'e mukanĩha ta puka puka hũ ehe
tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe i'ãi ame'ẽ
ta ke a'eta. Katu katu ipe tĩ.

*Jesu manõ ame'*ẽ rehe har
(Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49; Juã 19.28-30)

45 Warahy jandar rahã, ame'ẽ ywy pe pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap oho. 46 Warahy ywa ku'a ihon rahã, hãtã Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ẽ jundéu awa je'ẽha kuja riki:

—Tupã! Tupã! Ma'erehe ihẽ ke nde erehijar my? — aja.

47 Ame'ẽ je'ẽha rehe a'ep ixo ame'ẽ ta hendu rahã, amõ koty ukwaha. A'erehe pandu:

—Ymanihar Eri pe a'e pukái — aja a'eta ukwaha naĩ.

48 A'eta ngi har peteĩ sawa'e ujan oho. Mandeju aja me'ẽ pe ma'e rykwer mupyta, kawĩ iro ym te ame'ẽ ke. Wina aja me'ẽ rykwer ke. Ame'ẽ ke u'ywa aja me'ẽ rehe pukwar. Pe, me'ẽ ta tipe ipe. 49 Pe, amõ ta pandu:

—Anĩ we rĩ. Eharõ we! Jasarahã! Myra ngã mupia ame'ẽ ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

50 Pe, Jesu ahem hũ. Pe, manõ.

51 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha ihĩ. Pan janam te hũ ke. Ame'ẽ hukwen pehĩ. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu aja mujekwa.) Ywy ke katak hũ tĩ. Ita keruhũ owok hũ tĩ. 52 Kangwerupa opok tĩ. Yman manõ, ame'ẽ ta ngi har amõ amõ Tupã kotyhar ta ke Tupã mukwera katu muhem. 53 Kangwerupa ngi uhem oho. Jesu riki kwera katu uhem rahã, Jerusarẽ ok ta keruhũ pe a'eta ixe oho tĩ. A'ep a'eta rehe heta ngã usak.

54 Jesu manõ ame'ẽ ke rehe sonda tama'e kapitã usak u'am. Sonda ta aja tĩ. Usak u'am tĩ. Pe, ywy katakiha ke rehe a'eta usak. Warahy uwe ame'ẽ ke rehe usak tĩ. Arahã a'eta pandu:

—Jetehar te ke. Tupã ra'yr te riki peme'ẽ sawa'e — aja.

55 Paite we kũjã ta usak u'am. A'eta riki Ngariréi ywy ngi Jesu namõ uwyr. Inamõ ma'e ke a'eta ma'ema'e. 56 Ame'ẽ kũjã ta namõ Mari Mandare usak u'am. Amõ Mari usak u'am tĩ. Tian mãi ke ame'ẽ. Jose mãi tĩ. Semende ra'yr ta mãi usak u'am tĩ.

*Jesu rete ke mou ame'*ẽ rehe har
(Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56; Juã 19.38-42)

57 Pytun tate rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ ke a'e tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. 58 Pirat koty a'e oho. Pe, pandu:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja.

Pirat pandu amõ pe:

—Jesu rete ke eme'ẽ ipe — aja.

59 Pe, Jesu rete ke a'e mujy muwyr. Pan tuwyr pyahu ame'ẽ pe hete ke pukek. 60 Ima'e itakwar keruhũ pe hete ke Jose mou. Pykũi ramõ ame'ẽ ke ame'ẽ. Pe, itahu pe hukwen ke Jose kynda. Pe, a'engi oho. 61 Itakwar keruhũ rukwen koty Mari Mandare wapyk uĩ. Amõ Mari inamõ wapyk uĩ tĩ.

Itakwar keruhũ rehe harõha ta harõ

62 Ku'ẽ rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Pirat namõ parise ta jy'ar oho. Pa'ihu ta aja tĩ. 63 A'eta pandu:

—Kapitam! Ame'ẽ te'e pandu ame'ẽ ke se ixo rahã, kuja pandu: "Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem" aja. Ame'ẽ riki te'e aja jakwa ja'am apo. 64 A'erehe kuja sonda ta pe epandu: "Itakwar keruhũ rehe peharõ katu pexo. Mokõi peker rahã, peharõ pexo. Pesak katu ehe kỹ." aja epandu a'eta pe. Aja rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim ym ta raho. Mukanim rahã, ngã pe a'eta te'e pandu ta: "A'e manõha ngi kwera katu uhem" aja te'e pandu ta. Ame'ẽ riki: "Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem" ame'ẽ 'ar koty te we katu ym te ha — aja parise ta pandu ipe.

65 Pirat pandu:

—Pehẽ atu sonda ta ke peraho. Pepandu katu: "Itakwar keruhũ rehe peharõ katu te pexo. Pesak katu kỹ" aja sonda ta pe pepandu — aja parise ta pe pandu.

66 A'eta oho ingi. Pe, itakwar kyndaha ke yraity aja me'ẽ pe kynda. Ita keruhũ riki kyndaha ke. Yraity aja me'ẽ pe mujar. (Amõ pirar rahã, ame'ẽ ke ukwa ta.) Pe, sonda ta pe a'eta pandu: "Se peharõ katu pe'am. Aja rahã, ixe ym ta awa" aja riki.

28

*Jesu kwera katu uhem ame'*ẽ rehe har
(Mak 16.1-10; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

1 Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. Nomin pytuniwe te rahã itakwar keruhũ rehe Mari Mandare usak oho. Amõ Mari

namõ usak oho tĩ. 2 Pahar ywy ke katak
hũ. Ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha wyjy
uwyr. Itahu hukwen ke a'e mujere mondo.
Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk uĩ. 3 Hendy riki
ima'e mundeha. Tupã weraha aja hendyha.
Mandeju aja ituwyr te hũ tĩ. 4 Sonda harõha
ta a'ep ixo rĩ. A'eta ryrýi. Kyje riki, a'erehe
ryrýi. A'eta manõ ame'ẽja ywy rehe u'ar
oup. 5 Pe, kũjã ta pe Tupã je'ẽha rahoha
pandu:

—Pekyje ym. Jesu ke pekekar, aja ihẽ
akwa. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke
amõ ta jukwa. 6 A'e ke Tupã mukwera katu
muhem. A'e pandu aja uhyk apo 'y. Pejur!
Mouha renda rehe pesak pejur. Se a'e nixói
te 'y. 7 Pahar jumu'eha ta pe pepandu peho
apo. Kuja: "A'e ke Tupã mukwera katu
muhem. Ngariréi ywy pe pehẽ ndutar koty
a'e oho ta. A'ep pehẽ johu pesak ta ehe."
Ihẽ apandu ame'ẽ ke peharái ym — aja Tupã
je'ẽha rahoha pandu.

8 Pe, pahar itakwar keruhũ ngi a'eta oho.
Kyje riki. Pe, hury katu tĩ. Jumu'eha ta pe
pandu oho. Ujan riki oho. 9 Oho ixo rahã,
pahar a'eta rehe Jesu uhyk. Pandu:

—Ko ihẽ ajur — aja.

Ixoty a'eta uwyr. Ipy ke a'eta pyhyk.
Ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe, Jesu rehe.
10 A'eta pe Jesu pandu:

—Pekyje ym. Ihẽ mu ta pe kuja pepandu
peho: "Ngariréi ywy pe peho. A'ep ihẽ rehe
a'eta usak ta tĩ" aja pepandu — aja kũjã ta pe
pandu. ("Ihẽ mu ta" aja pandu rahã: "Upa
katu te jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke" aja
mujekwa.)

*Harõha ta te'e pandu ame'*ẽ rehe har

11 Itakwar keruhũ ngi kũjã ta oho ixo
rahã, sonda ta ngi har amõ ta uhyk oho
tĩ. Jerusarẽ ok ta keruhũ pe harõha ta
uhyk oho tĩ. Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu
ta pe upa katu te pandu. Ywy katak hũ.
Itahu rukwen kyndaha amõ mujere mondo.
Ame'ẽ ke upa katu te pandu. 12 Tamũi ta
namõ pa'ihu ta jy'ar. Pandu pandu a'eta
jupe. Pe, kuja a'eta ukwa. Sonda ta pe
tamatarer ke a'eta me'ẽ me'ẽ hũ. 13 Pandu:

—Kuja pepandu ngã pe. "Pytun rahã,
jande jaker rahã, Jesu rete ke jumu'eha
ta mukanim raho" aja pepandu. 14 Ame'ẽ
ke homa awa tama'e kapitã hendu rahã,
japandu ta ipe: "Sonda ta anĩ. Ame'ẽ ta ke
emupirok ym" aja. A'erehe pekyje ym ingi.
Pehẽ ke a'e mupyrara ym ta — aja sonda ta
pe.

15 Parise ta ngi tamatarer ke sonda ta
pyhyk. Te'e pandu ame'ẽ muhepyha ke.
Pe, parise ta panduha aja sonda ta pandu
pandu oho tĩ. A'erehe sonda ta pandu,
aja jundéu awa ta pandu pandu naĩ apo rĩ.
"Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho"
aja pandu pandu naĩ apo rĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu mujesak
(Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

16 Jesu mujekwa ame'ẽ ywy'ã pe awa py
peteĩ jumu'eha ta oho. Ngariréi ywy pe
ame'ẽ ywy'ã ihĩ. 17 Jesu rehe usak rahã, a'eta
py'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe. Ame'ẽ ta
ngi har amõ amõ kuja: "Kome'ẽ Jesu my?
Kwera katu uhem ame'ẽ ke my?" aja amõ
ta ukwa ukwa u'am. 18 A'eta koty Jesu oho.
Pe, pandu a'eta pe:

—Ihẽ pe Tupã pandu: "Ywa pe upa katu
te nde erema'e tar katu. Ame'ẽ ke ema'e
katu. Peme'ẽ ywy keruhũ pe aja tĩ. Ema'e
katu tĩ" aja ihẽ pe. 19 A'erehe pehẽ pe ihẽ
apandu: "Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har
ta pe pepandu peho. Ihẽ rehe har pepandu
pandu peho. Aja a'eta ke ihẽ kotyhar ta
aja pemuruwak ta. Ame'ẽ ta ke pemujahuk.
(Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke, aja pemujekwa
ta ngã pe.) Jande pái keruhũ je'ẽha rupi
pemujahuk. Ta'yr je'ẽha rupi pemujahuk
tĩ. Tupã'ã je'ẽha rupi pemujahuk tĩ. 20 Upa
pehẽ pe ihẽ amu'e ame'ẽ ke amõ ta pe
pemu'e katu tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta hendu
katu ta tĩ. Ihẽ je'ẽha rehe hendu katu ta tĩ.
Wera rahã pame katu te pehẽ namõ ihẽ axo
ta kỹ. 'Ar rehe angaha uhyk ym rahã we,
aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ta kỹ" — aja
jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Upa.

Jesu rehe har Mak mupinim

Mak kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har Mak mupinim.

Juã mujahukiha rehe har
(Matéu 3.1-12; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28)

1 Myrandu katu ke Mak mupinim werur.
Jesu Kirisutu rehe har a'e mupinim. [Tupã
ra'yr a'e.] 2 Kuja riki a'e uwyriha. Yman
paper rehe Isai mupinim. Tupã je'ẽha ke a'e
mupinim tĩ. (Kuja, Ta'yr pe Tupã pandu:)
"Ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ ke amondo py ta
kỹ. Kuja ngã pe pandu py ta oho:
'Jandema'e sawa'e te uwyr tate, a'erehe
pe ke pemukatu. (Aja rahã, ma'e
peka'u te'eha ke pehijar. Aja pexo
katu 'y)' aja ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ
ke pandu ta.
Ame'ẽ raikwer rupi nde ereho ta" aja Ta'yr
pe Tupã pandu.
3 Kuja awa nixói te ame'ẽ pe amõ pandu
u'am:
"Kapitã keruhũ uhyk tate rahã, ma'e ke upa
mukatu. Aja jandema'e sawa'e te
uhyk tate.
A'erehe pexoha ke pemukatu.
A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pehijar" aja
pandu u'am. Aja riki Isai mupinim.
(Yman aja a'e mupinim rahã, Juã
rehe har mupinim.)
4 Pe, awa nixói te ame'ẽ pe Juã mujahuk-
iha uhyk uwyr. (A'ep heta ngã uhyk uwyr
ehe.) Ame'ẽ ta pe pandu:
—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke
pehijar. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu 'y.
Aja rahã, pehẽ rehe ipy'a ke Tupã mujywyr
ta. Pe, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta — aja Juã
pandu.
5 Juã koty heta ngã uhyk uwyr. Jundéi
ywy ngi heta ngã uhyk uwyr ehe. Heta
Jerusarẽ ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe
tĩ. "Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke
upa jande jahijar 'y" aja pandu ame'ẽ ta ke
Juã mujahuk. Jondã y pe mujahuk. (Aja
rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja
mujekwa.)
6 Juãma'e mundeha awa rymba ra ke te'e
mujã ame'ẽ ke. "Kame" aja ngã rymba rer.
Ame'ẽ ra ke ima'e mundeha. (Ymanihar
Erima'e mundeha aja ame'ẽ mundeha. Aja
rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Juã tĩ, aja
mujekwa.) So'o pirer pe ixu'a rupi pukwar.
Tukuxixik mixir ame'ẽ ke a'e u'u. Eir namõ
u'u tĩ. 7 Juã pandu:
—Ihẽ raikwer rupi amõ tur. Katu te
hũ me'ẽ ke a'e. Ihẽ anĩ. Aja ym ihẽ.
A'erehe ima'e miasu aja axo rahã, ihẽ katu
ym ihẽ jupe ihẽ. 8 Y pe pehẽ ke ihẽ amu-
jahuk. A'e anĩ. Pehẽ ke Tupã'ã namõ
mujahuk, ame'ẽja saka — aja ngã pe Juã
pandu. ("Tupã'ã namõ mujahuk" aja pandu
rahã: "Ngã py'a rehe Tupã'ã ke a'e muwyr
ta" aja mujekwa katu.)

Jesu ke Juã mujahuk
(Matéu 3.13-17; Ruk 3.21-22)

9 Arahã Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr
ehe, Juã rehe. Nasare ok ta ngi uhyk uwyr
ehe. Pe, y pe Jesu ke Juã mujahuk. Y rer
Jondã. 10 Pe, y ngi Jesu uhem rahã, pahar
ywa pirar, ame'ẽja saka Juã usak u'am. Pe,
Jesu rehe Tupã'ã wyjy uwyr. Pykahuran aja
saka wyjy uwyr ehe. 11 Pe, ywa ngi panduha
uwyr:
—Nde riki ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a
katu. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja
Ta'yr pe Tupã pandu.

Jesu rehe Satana uhyk uwyr
(Matéu 4.1-11; Ruk 4.1-13)

12 Pahar awa nixói ame'ẽ pe Tupã'ã Jesu
ke muhyk raho. 13 A'ep heta ukwer rahã,
ixo. Kuja, mokõi awa pypa (40) hetaha wera
rahã, a'ep ixo. Arahã, Satana uhyk uwyr
ehe. (Ãjã ramũi a'e.) Ma'e ka'u te'eha
ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe.
Manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te.
Ame'ẽ renda pe so'o jarõ ame'ẽ ta ixo tĩ. Pe,
Jesu rehe Tupã je'ẽha rahoha ta wyjy uwyr.
Usak katu uwyr ehe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 4.12-22; Ruk 4.14-15; Ruk 5.1-11)

14 Ajame'ẽ ke kyndaha pe Juã ke amõ ta
kynda raho rahã, Ngariréi ywy pe Jesu uhyk
oho. Myrandu katu ke pandu oho. Tupã
rehe har pandu oho. 15 Kuja pandu:
—Angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixo-
tyhar ta ke pehẽ, aja Tupã putar. A'erehe
ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pe-
hijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak.
Pexoha pyahu ame'ẽ ke Tupã putar, aja
pexo katu. Aja rahã, ixotyhar ta ke aja pehẽ
ke a'e muruwak ta. Ame'ẽ myrandu katu

rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu ngã pe.
16 Ypa rymy'y rupi Jesu wata ixo rahã, pira
pyhyk ame'ẽ ta rehe usak. Ypa rer Ngariréi.
Mokõi sawa'e ta ixo. Her Simã. Imu rer
Andere. Kyhapari pe pira pyhyk ixo. Ypa
pe ombor ombor ixo. 17 Pe, Jesu pandu:
—Ihẽ namõ peho 'y. Pira pepyhyk ame'ẽ
ta ke pehẽ. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta.
Pehẽ ke amu'e ta. Pe, ngã py'a ke Tupã koty
pemuruwak ta 'y. Pejur — aja Jesu Simã ta
pe.
18 Pahar kyhapari hijar. Pe, Jesu namõ
a'eta oho.
19 A'engi Jesu oho we rahã, ame'ẽ ypa
pe amõ mokõi sawa'e ta rehe uhyk oho
tĩ. Tian ta rehe uhyk oho. Imu rer Juã.
Semende ra'yr ta ame'ẽ ta. Jarusu keruhũ
pe kyhapari mukatu uĩ. 20 Ame'ẽ ta rehe
usak rahã, pandu:
—Pejur. Ihẽ namõ peho — aja Jesu Tian
ta pe.
Pe, Jesu namõ Tian ta oho tĩ. Jarusu
keruhũ pe ipái ihĩ. Semende aja her.
Parakyha ta namõ ihĩ. Upa ame'ẽ ta ke Tian
ta hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

*Ipy'a rehe ãjã ihĩ me'*ẽ ke
(Ruk 4.31-37)

21 A'engi Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk
uwyr. Inamõ ixo ame'ẽ ta uhyk uwyr
tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã,
jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixe
oho. A'ep ngã ke mu'e uĩ. 22 Amõ ta Moise
je'ẽha mu'e. Aja ym Jesu mu'e. Ukwa
katuha namõ mu'e katu. A'erehe hendu
ame'ẽ ta pandu: "Mã! Je'ẽha te reko aja
pandu katu" aja ngã.
23 Pe, amõ sawa'e jy'ariha renda pe ixe
uwyr. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Pe,
hãtã pandu:
24 —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde.
Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur
my? Nde rehe har ihẽ akwa katu. Tupã koty
ngi nde erejur ame'ẽ ke nde. Ima'e je'ẽha
ke nde erepandu erejur. Ma'e nde ereka'u
te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe, aja
akwa katu — aja hãtã pandu.
25 Pe, ãjã pe Jesu pandu:
—Eje'ẽ ym! Sawa'e py'a ngi ehem eho —
aja ãjã pe.
26 Pe, ãjã sawa'e ke mukatak katak hũ.
Ahem hũ riki. Pe, uhem oho ingi. 27 A'ep ixo
ame'ẽ ta mukahem riki. Pandu pandu a'eta
jupe:
—Mã! Mã katu tiki? Amõ kotyhar ma'e
mu'eha ko. Ima'e je'ẽha rupi pandu, pe, ãjã
ta hendu katu ehe. Mã! — aja ngã.
28 Pe, Jesu rehe har upa Ngariréi ywy rupi
ngã pandu pandu oho. Pahar pandu pandu
oho.

*Petu pen ke Jesu mukatu ame'*ẽ rehe har
(Matéu 8.14-15; Ruk 4.38-39)

29 Ajame'ẽ ke jundéu awa tama'e jy'ariha
renda ke Jesu hijar oho. Simã ta oho tĩ.
Pe, Simã rok pe ixe oho. Ame'ẽ ke Andere
rok tĩ. Tian oho tĩ. Juã amõ oho tĩ. 30 A'ep
Simã pen haku. A'erehe ixyha pe túi. Jesu
uhyk rahã, pahar amõ ta pandu ipe. "Simã
pen haku hũ" aja ipe. 31 A'erehe hake Jesu
oho. Ipo rehe pyhyk, pe, mupu'am. Pahar
hakuha maha oho ipe. Pe, imi'u Jesu ta pe
a'e me'ẽ me'ẽ.

*Heta ngã ke Jesu mukatu ame'*ẽ rehe har
(Matéu 8.16-17; Ruk 4.40-41)

32 Ame'ẽ pytun ramõ rahã, upa warahy
u'ar rahã, (jundéu awa ta putu'uha 'ar upa.
A'erehe wata katu apo.) A'erehe ma'e ahy
ixo ame'ẽ ta ke upa katu te ngã werur ipe.
Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke ngã werur
ipe tĩ. 33 Ok ta pe har ta mãte hũ hukwen
rake rupi i'ãi. 34 Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke
mukatu hũ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke
upa mukatu tĩ. Jesu rehe har ãjã ta ukwa
katu, a'erehe hãtã Jesu pandu: "Epandu ym
ihẽ rehe har" aja ãjã pe.

*Tupã je'*ẽha ke Jesu pandu pandu oho
(Ruk 4.42-44)

35 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, sapukái je'ẽ py rahã,
Jesu pu'am. Simã rok ngi uhem oho. Pe,
paite we awa nixói te ame'ẽ pe oho. A'ep
Tupã namõ pandu pandu. 36 Pe, Simã upak
rahã, Jesu ke kekar oho. Inamõ ixo ame'ẽ
ta kekar oho tĩ. 37 Pe, usak ehe rahã, Simã ta
pandu ipe:
—Upa ngã nde ke kekar ixo tipe — aja.
38 Jesu pandu:
—Amõ ta renda rupi jaho ta me'ẽ te'e.
A'ep pe har ta pe Tupã rehe har apandu ta
me'ẽ te'e tĩ. A'erehe ihẽ ajur. Jahorahã! —
aja Simã ta pe.
39 A'erehe upa Ngariréi ywy rupi wata
oho. Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda
pe pandu pandu oho. Amõ ta py'a ngi ãjã ke
muhem mondo tĩ.

*Pereran ma'e u'u hũ ame'*ẽ ke mukatu
(Matéu 8.1-4; Ruk 5.12-16)

40 Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke Jesu rehe
uhyk uwyr. Ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e
katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu
ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde ere-
mukatu ta aja akwa katu — aja sawa'e.

41 Pyrara Jesu usak ehe. Pe, ijywa ke
mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e
mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde
katu apo 'y — aja sawa'e pe.

42 Pahar upa katu ipe 'y. Upa ka'ẽ oho ipe.
43-44 Pe, hãtã Jesu pandu ipe:

—Ehendurahã! Nde ke ihẽ amukatu,
ame'ẽ ke amõ ta pe epandu ym we rĩ.
Jundéu awa tama'e pa'i koty eho py. Nde
rehe pa'i usak ta. "Katu apo 'y" aja pandu
ta. Pe, yman Moise pandu, aja ma'e ke pa'i
pe eme'ẽ. Aja rahã, upa nde pirer katu, aja
ngã ukwa ta tĩ — aja Jesu pandu tipe ipe.

Pe, pahar sawa'e ke muhem mondo. 45 Pe,
sawa'e oho ingi. (Jesu rehe hendu ym.)
Mukatuha rehe har pandu pandu oho. Upa
katu te ok ta rupi pandu pandu oho. Pyta
we ym awa renda ke. A'erehe ok ta pe marã
ka ym Jesu ixeha. Upa ngã ukwa katu ehe
har. A'erehe amõ koty pyta. Awa nixói te
ame'ẽ pe pyta. A'ep upa hekoha ngi ngã
uhyk oho ehe.

2

*Upa jupyrãtã rãtã ame'*ẽ ke Jesu mukatu
(Matéu 9.1-8; Ruk 5.17-26)

1 Ku'ẽ rahã ha pe we Kapana'ũ ok ta pe
Jesu jywyr oho. "Hok pe apo ihĩ" aja amõ
ta pandu pandu oho. 2 A'erehe heta te hũ
ngã jy'ar uwyr ehe. Ok wyr pe soroka nixói
te. Hukwen rupi soroka nixói te tĩ. Pe,
ngã pe Tupã je'ẽha ke Jesu pandu pandu
uĩ. 3 Arahã tumeme sawa'e ta uhyk uwyr
ehe. Ame'ẽ ta upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke
muhyk werur. 4 Mãte hũ ngã i'ãi. A'erehe
marã ka ym Jesu rehe muhykiha. A'erehe
ok kupe 'ar pe jupir oho. (Ame'ẽ ok kupe
ipe katu.) Pe, jupyka jo'ok jo'ok. Ixwar
ihĩ rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke ame'ẽ
rupi mujy mondo ehe. Kyha aja me'ẽ 'ar pe
sawa'e túi. Tupaham rehe mujy mondo. Pe,
Jesu rake mou. 5 Ma'e ahyha Jesu mukatu.
Ame'ẽ rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ẽ
ke Jesu ukwa rahã, jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe
pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde
erema'ema'e. Apo nde rehe ihẽ py'a jywyr
katu — aja Jesu.

6 A'ep Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta wapyk
uĩ tĩ. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe hendu rahã,
kuja ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

7 —Mã! Aja pandu rahã, katu ym. Tupã jõ
riki ngã pe pandu katu: "Ma'e nde ereka'u
te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ
py'a jywyr" aja. A'erehe peme'ẽ riki Tupã
aja jupe my? Katu ym aja — aja a'eta py'a
pe a'eta ukwa ukwa uĩ.

8 Pe, pahar ame'ẽ ta ukwaha ke Jesu ukwa
tĩ. A'erehe pandu:

—Mã! Pehẽ py'a pe ma'e ke pekwa pekwa
ym peĩ. 9 Myja me'ẽ riki hãtã ma'eha my?
Kuja my: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde
erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr
katu" aja apandu rahã, hãtã ma'eha my?
(Ame'ẽ ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã,
kuja my? "Epu'am! Nde kyha aja me'ẽ ke
emupu'a! Ewata inamõ eho!" aja apandu
rahã, hãtã ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak
katu awa.)

10 —Pesarahã! (Tupã jõ riki ahyha mukatu
aja pekwaha. Tupã jõ riki ngã rehe ipy'a
mujywyr katu aja pekwaha tĩ.) Apo ihẽ tĩ.
Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ riki
kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ
aja ihẽ amujekwa ta apo. Ihẽ pe Tupã pandu
tĩ: "Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e.
Ame'ẽ ta rehe nde py'a emujywyr katu" aja
ihẽ pe. Pesarahã! Ame'ẽ ke pekwa ta apo.
Amujesak ta — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ
ta pe Jesu pandu.

Pe, jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe pandu:

11 —Ko apandu nde pe. Epu'am! Nde kyha
aja me'ẽ ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr
eho — aja Jesu.

12 Pe, upa ngã usak usak uĩ rahã, sawa'e
pu'am. Kyha aja me'ẽ ke mupu'a. Pe, pahar
uhem oho. A'erehe ngã pandu:

—Mã! Katu tiki — aja riki.

Pe, Tupã pe pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Mã! A'eramõ
te aja mukatuha jasak py 'y. Katu! — aja
ngã.

*Jesu namõ Rewi oho ame'*ẽ rehe har
(Matéu 9.9-13; Ruk 5.27-32)

13 A'engi Jesu uhem oho. Pe, ypa rymy'y
rehe jywyr oho tĩ, Ngariréi ypa rehe. A'ep

heta ngã jy'ar oho ehe tĩ. Ame'ẽ ta ke
mu'e uĩ. 14 A'engi wata oho ixo rahã, amõ
sawa'e rehe usak. Her Rewi. (Amõ her:
"Matéu" aja.) Apéu ra'yr a'e. Tamatarer
matyriha renda pe wapyk uĩ. Homa awa
tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr
matyr. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar
ym ame'ẽ ke a'e.) Jesu pandu ipe:

—Ihẽ namõ eho 'y — aja ipe.

Rewi pu'am. Upa hijar. Pe, inamõ oho.

15 I'i atu rahã, Rewi rok pe ma'e ke Jesu ta
u'u uĩ. Heta tamatarer matyriha ta inamõ
uwyr tĩ. Amõ heta ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e ame'ẽ ta aja tĩ. Inamõ uwyr tĩ.
Ame'ẽ ta ngi har heta Jesu namõ ma'e ke u'u
uĩ. Jumu'eha ta u'u uĩ tĩ. 16 Pe, amõ Moise
je'ẽha mu'e ame'ẽ ta i'ãi tĩ. Parise kotyhar
ta ke ame'ẽ ta. Kuja jumu'eha ta pe ame'ẽ
ta je'ẽ je'ẽ:

—Ma'ewã ame'ẽ sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta
namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer ke matyr
ame'ẽ ta namõ aja tĩ. U'u inamõ tĩ. Katu ym
aja — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pandu.

17 Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, pandu:

—Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ
oho. Ahy ym ixo rahã, mukatuha koty
oho ym. (Aja apo. Ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e, ame'ẽ ta ihẽ rehe uhyk. Ipy'a
juhyk. Ame'ẽ ke a'eta putar, a'erehe ihẽ
rehe uhyk. Mukatuha rehe uhyk, ame'ẽja
saka. Katu jupe ame'ẽ ta anĩ. Ame'ẽ ta
ihẽ rehe uhyk ym.) Pesarahã! Sawa'e
katu aja ukwa jupe, ame'ẽ ta pe kuja ihẽ
apandu ym: "Tupã koty pehẽ py'a pemu-
ruwak pemondo" aja. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e, ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu
katu: "Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak
pemondo" aja — aja Jesu pandu.

*U'uha ke hijar ame'*ẽ rehe har
(Matéu 9.14-17; Ruk 5.33-39)

18 Amõ rahã, Juã mujahukiha namõ
jumu'e ixo ame'ẽ ta upa ma'e u'uha ke hijar
ixo. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke hijar ixo
tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupã pe.) Pe,
amõ ta pandu uwyr. Jesu pe pandu:

—Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo
ame'ẽ ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise
ta namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Upa
ma'e u'uha ke hijar ixo tĩ. Nde namõ jumu'e
ixo ame'ẽ ta anĩ. Upa ma'e u'uha ke hijar
ym. Ma'erehe hijar ym my? — aja Jesu pe.

19 Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, imi'u matyr.
Huryha mujã. Pe, ame'ẽ pe oho ame'ẽ ta
ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo
rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. 20 (Ihẽ namõ
ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa
ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã,
ihẽ ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã
ihẽ jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta.
(Aja pyaiha mujekwa ta.)

21 —Amõ we tĩ. Kamixa ymanihar ke sorok
rahã, pan jupu'a ym ame'ẽ ke amõ mujar
ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe,
kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok
riki tiha we ta oho. 22 Kawĩ mupupur ramõ
ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe amõ purakar
ym. Ame'ẽ pe purakar rahã, pupur we ixo
rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe,
upa kawĩ jyhẽ ta oho. Hyru ymanihar ke
mujaxer ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ
ame'ẽ ke hyru katu ame'ẽ pe amõ purakar
rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhẽ ym
ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ — aja ngã pe Jesu
pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja
mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe
parise ta mu'e aja ixoha namõ marã ka ym
muparaha, aja Jesu mujekwa katu.)

*Ahúi aja me'*ẽ ke jumu'eha ta po'ok
ame'ẽ rehe har
(Matéu 12.1-8; Ruk 6.1-5)

23 Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar
rahã, ahúi aja me'ẽ ty rupi Jesu wata oho
ixo. Jumu'eha ta namõ oho ixo rahã,
jumu'eha ta amõ amõ po'ok oho. (Ame'ẽ ke
ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor. Upa
ombor rahã, ame'ẽ ke u'u.) 24 Pe, Jesu pe
parise ta pandu:

—Anĩ. Katu ym kamyrikiha. Jundéu
awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e
jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym.
(Paraky te'e, ame'ẽja saka. A'erehe katu
ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ —
aja ipe.

25-26 (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e,
aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo
ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ ta
ma'eha Tupã je'ẽha rehe pesak riki. Ame'ẽ
pekwa riki. Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã,
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
Ndawi ixe. A'ep mbeju ihĩ. Ame'ẽ ke Ndawi
u'u. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ tĩ.

Ame'ẽ ta u'u tĩ. Arahã Amiata pa'i keruhũ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Ame'ẽ mbeju ke Tupã ruwa koty aja saka pa'ihu moĩ. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym) — aja parise ta pe Jesu pandu.

27 Pandu tĩ:

—Putu'uha 'ar ke Tupã mujã py my? Anĩ. Aja ym. Awa ke a'e mujã py. A'engi putu'uha 'ar ke manga. Aja rahã, awa rehe putu'uha 'ar haihu katu, ame'ẽja saka riki. Putu'uha 'ar rehe awa haihu katu, aja ym. 28 A'erehe putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu. Tupã je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke ihẽ. Awa ihẽ tĩ — aja Jesu.

3

*Ipo ke upa te'e jupu'a ame'*ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Ruk 6.6-11)

1 Amõ wera rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu ixe oho tĩ. A'ep ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke ihĩ. 2 A'ep amõ ta ixo. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu mukatu ta my? Ame'ẽ ke ukwa tar katu. Mukatu rahã: "Katu ym. Putu'uha 'ar rahã, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e aja nde.) A'erehe katu ym nde erema'eha" aja Jesu pe pandu ta tipe. A'erehe ame'ẽ ta Jesu rehe usak usak uĩ. 3 Pe, ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ pe Jesu pandu:

—Se ejur. Ngã ruwa koty ejur e'am — aja riki.

4 Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Myja me'ẽ Moise je'ẽha pandu katu my? Myja me'ẽ putu'uha 'ar rahã, amõ ma'e my? Ko katu ame'ẽ ke amõ pe ma'e my? Anĩ rahã, katu ym ame'ẽ ke ma'e my? Ko amõ rehe pyrara usak my? Anĩ rahã, amõ ke jukwa my? Myja me'ẽ katu pehẽ pe my? — aja ngã pe.

Anĩ. Je'ẽ ym ngã. 5 Ame'ẽ ta rehe Jesu juramã ma'ã. Parahy ngã rehe. Katu ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'e tar ym, a'erehe Jesu parahy ngã rehe. Amõ we tĩ. Pyrara usak ngã rehe a'e tĩ. Jumen saka jurupy hãtã, aja ngã ixo. Hendu tar ym. Jetehar te ke putar ym tĩ. A'erehe pyrara usak ngã rehe a'e tĩ. Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde po epirar 'y — aja Jesu.

Ipo ke sawa'e pirar. Upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. 6 A'engi parise ta uhem oho. Pahar Ero kotyhar ta namõ jy'ar oho. Ame'ẽ ta namõ pandu pandu.

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja riki parise ta jupe.

Y rymy'y rehe heta te hũ ngã jy'ar

7 A'engi ypa pe Jesu oho tĩ, Ngariréi ypa pe. Jumu'eha ta oho inamõ tĩ. Haikwer rupi heta te hũ ngã oho tĩ. Ngariréi ywy ngi heta uhyk oho ehe. Jundéi ywy ngi aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. 8 Jerusarẽ ok ta ngi aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. Inuméi ywy ngi aja tĩ. Uhyk oho ehe tĩ. Jondã y ruwái pe har ta aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. Tir ok ta rake ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Sinõ ok ta rake ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Heta te hũ uhyk oho ehe tĩ. Upa ma'e katu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e ixo, aja ngã hendu, a'erehe johu ngã uhyk oho ehe. 9-10 Mã heta te hũ ngã ixo. Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu hũ. A'erehe upa katu te ahy ixo ame'ẽ ta ixoty jusosok oho ixo. Ipo ke mujar tar katu ehe. (Aja rahã, katu ta oho.) Ixoty jusosok sosok hũ oho ixo ngã. A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se jarusu keruhũ pemuhyk perur — aja riki.

Pe, jumãtã hũ ngã uwyr ehe rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor ta oho. (Aja rahã, jusosokiha rupi jukwa ym ta.) 11 Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. Pe, ipy'a rehe ãjã ihĩ, ame'ẽ ta usak ehe rahã, Jesu ruwa koty u'ar. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke kohĩ, aja mujekwa katu.) Pe, hãtã pandu:

—Nde riki Tupã ra'yr — aja.

12 Anĩ. Hãtã Jesu pandu:

—Pepandu ym ihẽ rehe har — aja ãjã ta pe.

Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 10.1-4; Ruk 6.12-16)

13 Ajame'ẽ ke ywy'ã rehe Jesu jupir oho. Pe, sawa'e ta pe pandu:

—Pejur! — aja.

Katu usak ame'ẽ ta ke mujy'ar. Sawa'e ta uhyk uwyr ehe. 14 Kuja, awa py mokõi sawa'e ta ke jo'ok. "Ko ihẽ amondo ame'ẽ ta ke" aja Jesu. Ame'ẽ ta pe pandu tĩ:

—Amõ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok. Ihẽ namõ pepyta ta. Amõ ta renda rupi pehẽ ke ihẽ amondo ta tĩ. Ame'ẽ rupi Tupã je'ẽha ke pepandu pandu ta peho tĩ. 15 Ihẽ je'ẽha rupi ãjã ta ke pemuhem ta katu tĩ. Awa ta py'a

ngi pemuhem ta katu — aja awa py mokõi
sawa'e ta pe.
16 Jo'ok ame'ẽ ta kuja sawa'e ta rer. Ko
Simã. [Amõ her Jesu moĩ ehe. "Petu" aja
ipe.] 17 Amõ sawa'e Tian. Imu Juã. Semende
ra'yr ta ame'ẽ ta. [Ame'ẽ ta rehe amõ
her ke Jesu moĩ tĩ. "Mboane" aja a'eta
pe. Ame'ẽ je'ẽha: "Pahar ipy'a pihun" aja.]
18 Amõ sawa'e Andere. Siri amõ tĩ. Amõ
Matoroméu tĩ. Amõ Matéu. Amõ Tome tĩ.
Tian amõ tĩ. Apéu ra'yr ame'ẽ. Tandéu amõ
tĩ. Simã amõ tĩ. Sero aja her tĩ. ("Sero"
pandu rahã: "Jundéu awa tama'e ywy ngi
huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem"
aja a'e.) 19 Amõ Jun Ikario tĩ. A'e riki Jesu
rehe huwajan ta ke muhyk werur.

Satana rehe har (Ãjã ramũi a'e)
(Matéu 12.22-32; Ruk 11.14-23; Ruk 12.10)

20 Ajame'ẽ ke hok pe Jesu jywyr oho. Heta
te hũ ngã uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ẽ ta pe
Tupã je'ẽha pandu pandu hũ. Mukatu hũ
ngã ke. Heta te hũ ngã uwyr ehe. A'erehe
marã ka ym ma'e ke u'uha uĩ. Jumu'eha ta
aja inamõ ixo tĩ. 21 Ame'ẽ rehe har ianam ta
hendu rahã, Jesu ke oho piam tipe. Amõ ta
pandu u'am:
—Ka'u te'e riki a'e — aja naĩ.
A'erehe oho piam tipe. (Anĩ. A'eta namõ
Jesu oho ym.)
22 Jerusarẽ ok ta ngi amõ Moise je'ẽha
mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe. Ame'ẽ ta
pandu pandu u'am:
—Ipy'a rehe Mesembu ihĩ, a'erehe ãjã ta
ke Jesu muhem katu mondo — aja pandu
naĩ. ("Mesembu" aja pandu rahã: "Satana
ke" aja ukwa. Ãjã ramũi a'e.)
Amõ ta pandu:
—Satana je'ẽha rupi ãjã ke a'e muhem
mondo tĩ — aja pandu naĩ tĩ.
23 Pe, ngã ke Jesu mujy'ar. Myja me'ẽ ãjã
ta my, ame'ẽ ke pandu pandu:
—Satana jumuhem ym jumondo. 24 Ka'a
rupi har ta jumai mai ngã juehe rahã, ju-
mumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai
ym ta ngã juehe.) 25 Ok wyr pe har ta
jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta
a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta
a'eta juehe.) 26 Aja ixotyhar ta namõ Satana
jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta
a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta
a'eta juehe. A'erehe Satana je'ẽha rupi ãjã
ta ke ihẽ amuhem ym amondo.)
27 —Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke
mukanim ym oho awa. Mukanim ta
oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ẽ jywa ke
mujere pukwar py, pe, sawa'ema'e ke upa
mukanim ta raho. (Aja ihẽ tĩ. Satanama'e
pyrãtãha ngi sawa'e ke ihẽ riki amuhem
tĩ. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha 'ar koty
te we ihẽma'e pyrãtãha, aja ihẽ amujekwa
katu.)
28 —Ko apandu katu pehẽ pe. Upa ma'e
ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ rehe
Tupã ipy'a jywyr ta. "Tupã! Nde katu ym"
aja pandu ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a jywyr
ta tĩ. 29 Tupã'ã pe anĩ. "Tupã'ã! Nde katu
ym. Nde erema'eha katu ym" aja pandu
ame'ẽ ke rehe anĩ. Ame'ẽ rehe jõ Tupã
ipy'a jywyr ym te ta. Ma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha aja te'e ta ixo, a'erehe Tupã
ipy'a jywyr ym te ta — aja Jesu pandu.
30 A'eramõ amõ ta pandu: "Ãjã ipy'a rehe
ihĩ" aja Jesu rehe har pandu naĩ. A'erehe
myja me'ẽ ãjã ta my, ame'ẽ rehe har Jesu
pandu.

Jesu anam ta rehe har
(Matéu 12.46-50; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11)

31 Imãi uhyk uwyr ehe. Imu ta amõ tĩ.
Hukwen rake uhyk u'am. Pe, amõ pe imãi
pandu:
—Jesu pe epandu eho: "Se ejur" aja ipe —
aja imãi.
32 Heta ngã juramã jy'ar ixo ehe. Amõ ta
pandu ipe:
—Soroka pe ne mãi i'ãi, ne mu ta namõ.
Nde pe pandu tar katu — aja Jesu pe.
33-34 Pe, ngã rehe juramã usak. Pandu:
—Pesarahã! Ko riki ihẽ mãi. Amõ ta ihẽ
mu ta aja tĩ. 35 Tupã putar ame'ẽ ke amõ
ma'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mu aja saka.
Ihẽ rendyr aja tĩ. Ihẽ mãi aja tĩ — aja Jesu
pandu.

4

*Ma'e ra'ĩ muhãi ame'*ẽ rehe har
(Matéu 13.1-9; Ruk 8.4-8)

1 Amõ rahã, ypa rymy'y rehe Jesu mu'e
mu'e uĩ tĩ. Heta hũ ngã jumãtã katu te jy'ar
ehe, a'erehe jarusu keruhũ pe opor oho.
A'ep wapyk uĩ. Y pe jarusu keruhũ túi. Ypa
rymy'y rehe upa ngã wapyk uĩ. Aja Jesu
mu'e hũ ngã ke. 2 Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ ta my
ame'ẽ ke pandu uĩ. Mu'e rahã, kuja pandu:
3 —Pehendu katurahã! Ma'e ra'ĩ ke amõ
muhãi oho. 4 Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãi

rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. Ame'ẽ ke
ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. 5 Amõ ma'e
ra'ĩ ita ty rupi u'ar. A'ep ywy katu ame'ẽ ke
ta'yr mi. Pe, ha'ĩ hywõi. Ywy heta ym a'ep,
a'erehe pahar hywõi. 6 Pe, warahy haku
rahã, i'y manõ. Hapo ipyp oho ym, a'erehe
upa te'e manõ. 7 Amõ ma'e ra'ĩ juruwe ty
rupi u'ar. Juruwe tiha py oho. A'erehe ma'e
ra'ĩ hywõi rahã, hury ym. A'erehe i'a ym.
8 Pe, amõ ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rupi u'ar.
Pe, hywõi rahã, hury katu oho. Tiha katu
oho. I'a uhem, pe, tyarõ. Hymbo rehe heta
i'a ihĩ. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo
rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja
hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ.
Sẽ (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.
9 Pandu tĩ:
—Pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ
ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja
Jesu pandu.

Ma'e ra'ĩ ame'ẽ rehe har mujekwa
(Matéu 13.10-17; Ruk 8.9-10)

10 Jesu jeje ixo rahã, awa py mokõi
jumu'eha ta pandu uwyr ipe. Amõ ta aja tĩ.
Pandu uwyr ipe tĩ.
—Jande pe emujekwarahã! Myja me'ẽ
ma'e ra'ĩ ta my, ame'ẽ ke emujekwa katu —
aja Jesu pe.
11 A'e pandu:
—Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu
ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ mu-
ruwak, ame'ẽ ke a'e putar katu. "Ihẽma'e
a'e" aja a'e pandu. "Ame'ẽ ke nema'e
jumu'eha ta pe emujekwa" aja Tupã pandu
ihẽ pe. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta.
A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke
apandu pandu. Ame'ẽ ke rehe jõ ngã hendu
tipe. 12 Aja rahã:
"A'eta usak usak tipe. Anĩ. Ukwa ym riki.
Hendu hendu tipe. Anĩ. Ukwa ym
riki tĩ.
Ukwa rahã, Tupã rehe ipy'a ke muruwak ta
tipe. Pe, ame'ẽ ta rehe ipy'a ke Tupã
mujywyr ta tipe" aja ta — aja Jesu
pandu.

Ma'e ra'ĩ rehe har
(Matéu 13.18-23; Ruk 8.11-15)

13 Pe, a'e pandu tĩ:
—Ko ma'e ra'ĩ rehe har pekwa ta me'ẽ
te'e. Pekwa ym rahã, amõ myja me'ẽ ma'e
ke my, ame'ẽ ke ihẽ apandu rahã, pekwa ym
ta tĩ. A'erehe ko amujekwa ta. 14 Ma'e ra'ĩ
ke amõ muhãi oho. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha
pandu pandu oho. 15 Ma'e ra'ĩ awa rape rupi
u'ar. Ame'ẽ riki kuja. Tupã je'ẽha rehe amõ
ta hendu. Pe, hendu rahã, pahar Satana
mukanim uwyr. (Ma'ewyra uwyr, ame'ẽja
saka.)
16 —Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ
kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe. Hendu
rahã, hury katu tipe. (Pahar hywõi, ame'ẽja
saka.) 17 Tupã je'ẽha pyta katu ym, a'erehe
tapijar te'e we jurujar ym. Tupã je'ẽha
rehe jurujar, a'erehe amõ ta parahy ehe.
(Warahy haku, ame'ẽja saka.) A'erehe pa-
har Tupã je'ẽha ke hijar. Amõ ta puka puka
hũ ehe, a'erehe pahar Tupã je'ẽha ke hijar
tĩ. Katu ym aja.
18 —Amõ ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar.
Ame'ẽ kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe.
19 Ima'e ixoha rehe te'e a'e ukwa ukwa ixo.
"Ma'e ihẽ a'u ta my? Ma'e ihẽ amunde ta
my?" aja ukwa ukwa ixo. Ko tamatarer
matyr tar katu hũ. Upa ma'e ke matyr
tar katu hũ. Upa ame'ẽ ke Tupã je'ẽha ke
mukanim. (Juruwe jukwa, ame'ẽja saka.)
Tupã rehe har ukwa ukwa tar ym. Ima'e
ke rehe ipy'a katu. Katu ym aja. A'erehe
ma'e i'a ym, ame'ẽja saka. (Aja rahã, amõ
we Tupã rehe har ukwa tar ym.)
20 —Amõ ma'e ra'ĩ ywy katu rupi u'ar.
Ame'ẽ ke kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu
katu. Hury katu. I'a heta aja ixo. Tirĩ ta (30)
aja hetaha. Amõ amõ heta we hũ. Sesen ta
(60) aja hetaha. Amõ heta te hũ. Sẽ (100)
aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa
katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e
hũ tĩ. Hymbo rehe i'a ihĩ, ame'ẽja saka) —
aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.

Araparin rehe har
(Ruk 8.16-18)

21 Jesu pandu tĩ:
—Araparin amõ hapy rahã, pander pe
jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ.
Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe amõ ta ixo
rahã, wera katu a'eta pe. 22 Ihẽ amu'e ame'ẽ
ke ame'ẽja saka. Apo mukanim, ame'ẽja
saka. I'i atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe.
Wera katu, ame'ẽja saka riki. Apo jupyk,
ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta,
ame'ẽja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã
mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja
saka.) 23 Pekwa tar katu rahã, pehendu katu
'y — aja Jesu pandu.
24 A'e pandu tĩ:

—Amõ pandu rahã, pehendu katu ehe. Pehendu tar ym rahã, pehẽ pe Tupã mujekwa ym ta. Pehendu tar katu rahã, pehẽ pe a'e mujekwa katu ta. Jete. I'ar koty te we mujekwa katu ta pehẽ pe. [25] Kuja riki. Amõ ukwa katu rahã, amõ we ukwa katuha ke Tupã muwyr ta ipe. Amõ ukwa tar ym rahã, ta'yr mi ukwa, ame'ẽ ke upa mukanim ta ingi. (Aja rahã, ukwa ym te ta) — aja Jesu pandu.

*Ma'e ra'ĩ hywõi ame'*ẽ rehe har

[26] Pe, a'e pandu tĩ:

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke myja my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pe apandu ta. Ame'ẽ ke kuja. Ywy rehe ma'e ra'ĩ ke amõ muhãi. [27] Pe, ima'e ke rehe a'e ma'ema'e oho ixo. Pytun rahã, aja. Wera rahã aja tĩ. Ima'e ke ma'ema'e oho ixo tĩ. Aja ixo rahã, ma'e ra'ĩ hywõi. Pe, tiha oho. Myja tihaha my, ukwa ym awa. [28] Jeje ywy ngi uhem. Ho uhem py. A'engi i'y. A'engi hãkã. A'engi hymbo. Pe, i'a. [29] Tyarõ rahã, amõ matyr oho. Matyriha angaha ke rehe uhyk oho — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja mujekwa. Jesu mu'e, ame'ẽ ke rehe jurujar katu te rahã, ixoha amõ koty muruwak ta. Katu aja muruwak ta, aja mujekwa.)

*Ma'e ra'ĩ jytym ame'*ẽ ke tĩ

(Matéu 13.31-32; Matéu 13.34; Ruk 13.18-19)

[30] A'e pandu tĩ:

—Se Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe apandu ta tĩ. [31] Kuja ma'e ra'ĩ aja saka. Mosata ra'ĩ ame'ẽja saka. Ha'ĩ riki ta'yr te mi. [32] Pe, amõ jytym rahã, hywõi katu. Pe, i'y tiha te hũ oho. Kupixa pe har ta pyter pe tiha te ame'ẽ ke a'e. Hãkã ke pia pia hũ. Pe, ma'ewyra ta haity ta matyr ehe, hãkã rehe. Pytun atu ame'ẽ wyr pe ma'ewyra ta ihĩ — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja mujekwa. Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. Pe, i'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa katu.)

[33] Pe, ngã ukwa katu rahã, amõ amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu ngã pe. [34] Aja jõ ngã pe pandu. Jumu'eha ta anĩ. Ame'ẽ ta namõ jõ ixo rahã, upa katu te mujekwa. Myja me'ẽ ma'e ke my ame'ẽ ke upa katu te mujekwa jumu'eha ta pe.

*Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u ame'*ẽ rehe har

(Matéu 8.23-27; Ruk 8.22-25)

[35] Ame'ẽ pytun ramõ rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Y ruwái rehe jaha jaho — aja.

[36] Y rymy'y rehe heta ngã ke a'eta hijar oho. Jarusu keruhũ pe Jesu ihĩ. Ame'ẽ pe jumu'eha ta opor oho tĩ. Pe, y ruwái rehe oho. Amõ jarusu keruhũ pe amõ ta oho tĩ. [37] Pe, oho we rahã, ywytu keruhũ uhyk ehe. Y kotok keruhũ katak hũ tĩ. Y ke oho rãi ipe. Tate jere oho. [38] Jarusu keruhũ tangwa koty Jesu ukwer ou. Iãkã renda rehe iãkã mupyta. Aja ukwer ou. Pe, amõ mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande ke jajere tate riki. Nde erema'e ym ma'e ke my? — aja Jesu pe.

[39] Pe, pu'am rahã, hãtã ywytu keruhũ pe Jesu pandu.

—Mã peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja riki.

Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja riki.

Pe, ywytu keruhũ putu'u. Y ke wapyk katu te tĩ. [40] Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mã! Pekyje ym ta me'ẽ te'e. Ihẽ rehe pejurujar ym my rĩ — aja Jesu.

[41] Anĩ. Jumu'eha ta kyje hũ. Pandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ! Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja jumu'eha ta pandu.

5

*Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'*ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 8.28-34; Ruk 8.26-39)

[1] A'engi ypa ruwái rehe uhyk oho, Jera ywy pe. [2] Jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Itakwar kangwerupa ngi uhyk uwyr ehe. [3] Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Itakwar kangwerupa rupi ixo ame'ẽ ke a'e. Ngã pukwar ym a'e ke apo 'y. Ita tupaham pe pukwar rahã, pyta ym. [4] Amukwehe te ita tupaham pe ijywa ke mujere pukwar pukwar. Itymã ke pukwar tĩ. Anĩ riki. Ijywa pukwariha ke mohok riki. Ten! Itymã pukwariha ke mohok tĩ. Ten! Aja tĩ. Pyrãtã te hũ. A'erehe parahyha ke marã ka ym ngã mukanĩha ingi. Parahy te'e ixo. [5] Pytun rahã, ahem hũ. Wera rahã,

ahem hũ tĩ. Itakwar kangwerupa rupi ahem
ixo. Ywy'ã rupi ahem ixo tĩ. Hãtã ita pe
jumu'i mu'i.
6 Paite we Jesu rehe usak rahã, ixoty ujan
oho. Hake ipynarãi pe wapyk oho. (Aja
sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu
katu ehe aja mujekwa.) 7-8 Jesu pandu ixo:
—Ãjã! Sawa'e py'a ngi ehem eho! — aja
riki.
A'erehe hãtã je'ẽha uhem ingi:
—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Ywatehar te
a'e. Ihẽ pe ema'e ym ma'e ke. Tupã je'ẽha
rupi apandu: "Ihẽ ke emahy ym" — aja riki
hãtã pandu.
9 Pe, Jesu pandu:
—Ma'e nde rer? — aja.
Sawa'e pandu:
—Jande reta ame'ẽ ke jande, a'erehe:
"Heta" aja riki jande rer — aja Jesu pe.
10 Jesu pe pandu pandu u'am:
—Kome'ẽ renda ngi ãjã ta ke emujan ym
emondo — aja.
11 Ame'ẽ ywy'ã rehe kure ta mãte hũ ixo.
Kãpĩ ke u'u ixo. 12 Ãjã ta pandu:
—Kure ta koty jande ke emondo. Kure ta
rehe jande jaĩ ta — aja Jesu pe.
13 —Ere. Peho — aja Jesu.
Pe, sawa'e ngi ãjã ta uhem oho. Pe, kure
ta pe ixe oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, kure
ta ujan oho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe u'ar
oho. Ypa pe u'ar oho. Upa katu te y jukwa.
Heta te hũ kure ta manõ. Kuja, 2.000 hetaha
manõ.
14 Kure usakiha ta ujan oho. Ok ta rupi
pandu pandu oho. Ma'e usak ramõ, ame'ẽ
rehe har pandu pandu oho. Amõ amõ awa
renda rupi pandu oho tĩ. Pe, a'ep pe har ta
usak uwyr. 15-16 Jesu rehe uhyk rahã, sawa'e
rehe ngã usak. Ame'ẽ sawa'e ngi ãjã ta
uhem ramõ. Wapyk uĩ. Ka'u ym apo 'y.
Ima'e mundeha namõ ixo apo 'y. Myja
sawa'e ka'u ame'ẽ ke katu oho. Ame'ẽ ke
rehe usak ame'ẽ ta upa pandu pandu ngã
pe. Kure ta ka'u oho, ame'ẽ rehe har upa
pandu tĩ. (Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke pehĩ, aja
ukwa. A'erehe ngã kyje ingi, Jesu ngi. Amõ
we ngãma'e kanim ta, ame'ẽ ke putar ym
tĩ.) 17 A'erehe pandu ipe:
—Jande rekoha ngi eho — aja Jesu pe.
18 Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho ixo
rahã, ãjã ta uhem ramõ ame'ẽ sawa'e
pandu:
—Ne namõ ihẽ aho ta — aja Jesu pe.
19 —Anĩ. Nde rekoha pe ejywyr eho.
Jandema'e sawa'e te nde ke mukatu, ame'ẽ
rehe har ne anam ta pe epandu eho. Nde
rehe pyrara usak, ame'ẽ ke epandu tĩ — aja
sawa'e pe Jesu pandu.
20 Pe, sawa'e jywyr oho. Amõ amõ ok ta
rupi pandu pandu. "Jesu ihẽ ke mukatu"
aja pandu pandu. Aja Jande popa ok ta,
ame'ẽ rupi upa pandu pandu oho. Sawa'e
panduha rehe hendu ame'ẽ ta pandu:
—Mã! Katu tiki! Katu te hũ — aja ngã.

"Ihẽ rajyr emukatu" aja Jái pandu
(Matéu 9.18-19; Ruk 8.40-42)

21 Y ruwái rehe Jesu jywyr oho tĩ. Jarusu
keruhũ pe aha oho. Pe, heta ngã jy'ar uwyr
ehe tĩ. Y rymy'y rehe pyta. 22 Amõ sawa'e
uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e
jy'ariha rendama'e kapitã a'e. Jesu rehe
uhyk rahã, ipixi'a pe u'ar oho oup. (Aja
sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu
katu ehe, aja mujekwa.) Pandu ipe:
23 —Ihẽ rajyr manõ tate. Ihẽ rok pe eho!
Iãkã rehe nde po nde eremujar rahã, katu
ta oho — aja Jesu pe.
24 Pe, oho inamõ. Oho ixo rahã, heta ngã
Jesu rake rupi tuka tuka hũ oho ixo.

*Kũjã ke Jesu mukatu ame'*ẽ rehe har
(Matéu 9.20-22; Ruk 8.43-48)

25 Pe, amõ kũjã oho ixo tĩ. Ma'e ahyha
namõ ixo. Jaiha ke pupur rãi namõ ixo.
Aja yman riki ixo. Kuja. Awa py mokõi
(12) warahy 'ar rahã, aja te'e ixo. 26 Ahyha
mukatuha koty oho oho hũ tipe. Ame'ẽ ta
pe upa tamatarer me'ẽ me'ẽ tipe. Mukatu
ym. I'ar koty te we mupyraraha riki ame'ẽ
ta. Pe, katu ym oho ipe rĩ. 27-28 Jesu rehe har
ngã pandu pandu, ame'ẽ ke hendu. "Jesu
mukatu" aja kũjã hendu. A'erehe kuja ipy'a
pe ukwa ukwa ixo:
—Ima'e mundeha rehe ihẽ po amujar
rahã, ihẽ katu ta aho — aja kũjã.
Pe, ngã pyter rupi kũjã wata oho ixo.
Pe, xupe rehe uhyk oho. 29 Pe, Jesuma'e
mundeha apyr rehe ipo mujar. Pahar jaiha
ke pupur ame'ẽ ke putu'u ingi. Upa katu,
aja ukwa. 30 Pe, pahar Jesu ukwa. Amõ ke
mukatu, aja ukwa. A'erehe uwak u'am. Pe,
pandu:
—Awa ihẽma'e mundeha rehe ipo mujar
my? — aja.
31 —Nde rake rupi heta ngã juramã
u'am, a'erehe nde rehe tukwa tukwa hũ
u'am. Ma'ewã nde erepandu my: "Awa

ihẽma'e mundeha rehe ipo mujar" aja —
aja jumu'eha ta pandu ipe.
32 Anĩ. Jesu usak usak we rĩ. Awa mujar
my? Kekar we rĩ. 33 Katu apo, aja kũjã ukwa
katu, a'erehe kyje uhyk ehe. Ryrýi tĩ. Huwa
koty ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te
ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe, aja
mujekwa.) Pe, upa katu te Jesu pe pandu.
34 —Éi, kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu,
ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe
nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo.
Jaiha pupur ame'ẽ ke upa putu'u katu te
nde pe apo 'y — aja Jesu ipe.

*Jái rajyr ke Jesu mukwera katu ame'*ẽ rehe
har
(Matéu 9.23-26; Ruk 8.49-56)
35 Kũjã namõ pandu u'am rahã, Jái rok ngi
amõ ta uhyk uwyr.
—Nde rajyr manõ ramõ te. Mã peja
mu'eha jywyr oho — aja Jái pe. ("Mu'eha"
aja pandu rahã: "Jesu ke" aja a'eta ukwa.)
36 Tajyr manõ ame'ẽ ke rehe Jesu hendu
rahã, Jái pe pandu:
—Anĩ. Nde py'ahu te'e exo. Ihẽ rehe
tapijar te'e we ejurujar katu — aja ipe.
—Hã! — aja Jái.
37 A'engi Jái rok pe oho inamõ. Heta ngã
anĩ. Mupyta.
—Se pepyta — aja.
Kuja jõ oho. Kũjãtãi pái. Petu oho. Tian
oho tĩ. Imu oho tĩ. Her Juã. Ame'ẽ ta jõ
inamõ oho. 38 Pe, Jái rok pe uhyk rahã, heta
ngã i'ãi a'ep. Ngã mutyapu tyapu hũ. Jixi'u
xi'u hũ ngã. Ahem amõ tĩ. (Aja pyaiha ke
mujekwa.) Ame'ẽ ke rehe Jesu usak. 39 Pe,
pandu:
—Mã! Pemutyapu tyapu hũ ym. Pejixi'u
ym tĩ. Kũjãtãi manõ ym. Ukwer ou riki —
aja Jesu.
40 Pe, ngã puka puka hũ ehe. Manõ te
aja ukwa katu, a'erehe puka puka hũ ehe.
A'erehe soroka pe upa ngã ke Jesu muhem.
Pe, kũjãtãi túi, ame'ẽ kapy pe oho. Mahapyr
jumu'eha ta ke raho inamõ tĩ. Kũjãtãi pái
raho tĩ. Imãi raho tĩ. Ame'ẽ ta jõ kapy pe
ixe oho. 41 Uhyk rahã, ipo rehe Jesu pyhyk.
Pe, pandu:
—Tarita kumi — aja.
Ame'ẽ jundéu awa ta je'ẽha ipe: "Kũjãtãi!
Nde pe apandu, epu'am!" aja. 42 Pahar
kũjãtãi pu'am. Pe, wata ixo. Awa py mokõi
warahy 'ar ame'ẽ ke kũjãtãi. Kweraha rehe
usak ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe:
—Mã! Katu tiki! — aja kapy pe ixo ame'ẽ
ta.
43 Pe, Jesu pandu:
—Pehẽ py'a rupi te'e pereko — aja.
Imãi pe pandu tĩ:
—Ma'e ke eme'ẽ ipe. Kũjãtãi u'u ta — aja.
(Ma'e ke u'u rahã, ixuwe katu a'e, aja
ukwa katu ta, a'erehe: "Ma'e ke eme'ẽ ipe"
aja Jesu pandu ipe.)

6

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym
(Matéu 13.53-58; Ruk 4.16-30)
1 A'engi Jesu oho. Hekoha pe jywyr oho,
Nasare ok ta pe. Upa jumu'eha ta oho
inamõ tĩ. 2-3 Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar
rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe
mu'e oho. Heta ngã ixo a'ep. Pe, hendu
ame'ẽ ta pandu:
—Mã! My riki ukwa katuha ukwa my?
Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.)
Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e
ma'ema'e katu te. Mã! (Jande aja awa te'e
a'e tĩ.) Myja ame'ẽ ke a'e ma'ema'e my?
(Jakwa ym tĩ.) Jesu riki peme'ẽ. Myra rehe
ma'eha peme'ẽ. Mari membyr ke a'e. Imu
ta ko jande namõ ixo tĩ, jande rekoha pe.
Tian. Jose amõ tĩ. Jun amõ tĩ. Simã amõ
tĩ. Hendyr ta jande namõ ixo tĩ — aja ngã
pandu.
Hekoha pe har ta aja Jesu tĩ, aja ngã ukwa,
a'erehe Jesu ke putar ym. 4 A'erehe Jesu
pandu:
—Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke amõ
hekoha pe pandu oho rahã, ame'ẽ ta hendu
katu. Putar katu. Hekoha te pe pandu rahã,
anĩ. Hekoha pe har ta hendu ym. Putar ym.
Hok wyr pe har ta aja tĩ. Hendu ym tĩ. Amõ
ianam ta aja tĩ. Hendu ym tĩ. Putar ym tĩ —
aja ngã pe pandu.
5 Ngã putar ym, a'erehe mukatu hũ ym
a'ep. Peteĩ teĩ ma'e ahy ixo ame'ẽ ta rehe
ipo mujar. Aja mukatu. 6 Ipy'a pe Jesu ukwa
ixo:
—Mã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ
ke ihẽ ama'ema'e katu. Aja ihẽ ke Tupã
muwyr, aja amujekwa. Anĩ. Peme'ẽ ta
jurujar ym ihẽ rehe. Mã! — aja jupe.
Pe, a'engi amõ ta hekoha rupi mu'e mu'e
oho.

Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mondo
(Matéu 10.5-15; Ruk 9.1-6)

7-9 Ajame'ẽ ke awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Ko pehẽ ke ihẽ amondo ta. Pehẽ mokõi mokõi peho. Ihẽ je'ẽha rupi peho. Amõ ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem katu ta. Peho rahã, ma'e ke peraho ym. Pehẽ mi'u peraho ym. Pehẽ kupe pe ma'e ryru ke peraho ym tĩ. Tamatarer peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho katu. (Pehẽ re'õ rahã, myra rehe pepyta pyta peho pexo.) Pehẽ py rehe har pemunde. Peteĩ kamixa namõ peho katu.

10 —Amõ rekoha rehe pehyk rahã, amõ pandu ta: "Ko pejur katu. Se ihẽ rok pe pepyta katu" aja. Ame'ẽ rok pe pepyta katu. A'ep pepyta pexo rahã, ame'ẽ rok pe jõ pepyta katu.

11 —Amõ rekoha pe pehyk. A'ep pe har ta putar ym pehẽ ke. Pehẽ je'ẽha rehe hendu tar ym tĩ. Aja rahã, ame'ẽ hekoha ngi peho. Ok ta ngi pehem peho rahã, ywy ku'i pehẽ py ngi pejuhyk katu. Ame'ẽ ke ngã usak rahã, kuja ukwa ta. Tupã ke a'ep pe har ta putar ym aja pemujekwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

12 Pe, jumu'eha ta oho. Mokõi pame a'eta oho. Amõ ok ta rupi pandu pandu oho.

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak — aja pandu oho.

13 Heta ãjã ta ke ngã py'a ngi muhem mondo tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta rehe ma'e ka kytyk tĩ. Ipykã rehe kytyk. Karapatu ka aja me'ẽ. Aja ngã ke mukatu hũ.

*Juã mujahukiha ke jukwa ame'*ẽ rehe har
(Matéu 14.1-12; Ruk 9.7-9)

14 Jesu ma'ema'eha rehe har upa ngã pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe Ero hendu. A'e jundéu awa tama'e kapitam. Amõ ta kuja pandu:

—Peme'ẽ riki Juã mujahukiha ke. Manõha ngi Tupã mukwera katu muhem. A'erehe pyrãtã te ha namõ ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu — aja riki.

15 Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki Eri. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jywyr — aja riki tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Ymanihar aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ — aja tĩ.

16 Amõ koty koty Jesu rehe har Ero hendu rahã, kuja pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki Juã mujahukiha ke. A'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. Amukwehe te we amõ pe ihẽ apandu: "Juã ãkã ke emondok eho ingi" aja. Kwera katu uhem apo 'y — aja ukwaha naĩ.

17-19 Amukwehe te we kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ẽ imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juã pandu ipe:

—Mã peja ym. Ne mu rakehar namõ nde erexo rahã, katu ym — aja Ero pe pandu.

Ame'ẽ ke Erondi ukwa tĩ. A'erehe parahy ehe, Juã rehe. Jukwa tar katu tĩ. Ame'ẽ ke Ero putar ym, a'erehe marã ka ym Juã ke hakehar jukwaha. 20 Juã riki sawa'e katu ame'ẽ ke a'e aja Ero ukwa. Jaxer ame'ẽ ke nixói ipe aja ukwa tĩ, a'erehe kyje ingi, Juã ngi. A'erehe amõ renda pe Juã ke Ero mupyta. (A'erehe marã ka a'e ke hakehar jukwaha.) Juã je'ẽha rehe Ero hendu tar katu tĩ. Hendu katu tipe. Amõ amõ rahã, hendu rahã: "Mã! Myja me'ẽ ihẽ ama'e ta my?" aja Ero pandu jupe.

21 Pe! Juã jukwaha angaha ke rehe uhyk 'y. Kuja. Yman imãi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ẽ rehe imi'u matyr ixo apo. Aja ukwa ukwa ixo tĩ. Pe, kapitã ta ke mujy'ar. Sonda tama'e kapitã ta ke mujy'ar tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Ame'ẽ ta ngariréi ywy pe har ta ke a'eta. Ma'e u'uha renda pe upa ame'ẽ ta ihĩ. 22 Ame'ẽ renda pe Erondi membyr ixe uwyr. Kũjãtãi keruhũ a'e. Pe, purahái. Upa kapitã ta ke muhury. Ero hury katu tĩ. Pe, kũjãtãi pe pandu:

—Ma'e nde ereputar my? Upa nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ riki ame'ẽ ta nde pe — aja Ero.

23 Pandu pandu riki tĩ:

—Ko Tupã ruwa koty aja jaxo. Apandu katu. Upa nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ riki ame'ẽ ta nde pe. Esarahã! Upa katu te ihẽma'e ihĩ. Nde ereputar rahã, ame'ẽ ke amowok ta nde pe. Wajar nema'e ta — aja Ero.

24 Imãi pe kũjãtãi pandu oho:

—Mãi! Ma'e ihẽ apandu ta my? — aja.

Imãi pandu:

—Juã mujahukiha ãkã ke epandu ipe — aja.

25 Pahar Ero koty jywyr oho. Pe, pandu
ipe:
—Juã ãkã ke ihẽ aputar. Ita paratu 'ar pe
ihẽ pe erur apo — aja kũjãtãi.
26 Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, Ero pyai te
hũ. (Juã ke jukwa tar ym.) A'erehe pyai
te hũ. Ero je'ẽha rehe upa kapitã ta hendu
ramõ te: "Tupã ruwa koty aja jaxo. Nde
ereputar ame'ẽ ke ihẽ riki ame'ẽ ta" aja.
A'erehe kũjãtãi pe: "Anĩ. Ama'e ym ta" aja
marã ka ym panduha. Pandu rahã, huxĩ hũ
ta tipe. 27 A'erehe pahar sonda pe pandu:
—Juã ãkã ke emondok erur — aja.
Kyndaha pe sonda oho. Pe, iãkã mondok
ingi. 28 Pe, ita paratu 'ar pe werur. Kũjãtãi
pe me'ẽ. Ame'ẽ ke imãi pe kũjãtãi raho.
29 Juã ke amõ jukwa, aja Juã namõ jumu'e ixo
ame'ẽ ta hendu rahã, hete ke oho piam. Pe,
kangwerupa pe jytym raho.

*Kuja, 5.000 hetaha ma'e ke u'u ame'*ẽ rehe
har
(Matéu 14.13-21; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)
30 Ajame'ẽ ke Jesu mondo ame'ẽ ta jywyr
uwyr ixoty, Jesu koty. Upa ma'ema'eha
ke pandu ipe. Upa ma'e mu'e ame'ẽ ke
pandu ipe tĩ. 31 Pe, heta ngã uhyk uwyr ehe
tĩ. Pe, hekoha pe ame'ẽ ta jywyr oho tĩ.
Amõ ta uhyk ehe tĩ. Ame'ẽ ta jywyr oho tĩ.
Amõ amõ ta uhyk tĩ. Aja riki ixo. A'erehe
marã ka ym ma'e ke u'uha. (Ma'ema'e hũ
ixo, myja ym ma'e ke u'uha.) A'erehe Jesu
pandu:
—Jande jõ ngã nixói te ame'ẽ pe jaho.
A'ep japutu'u we ta — aja jumu'eha ta pe
pandu.
32 Pe, ngã nixói te ame'ẽ pe a'eta jõ oho
ixo. Jarusu keruhũ pe oho, y ruwái rehe.
33 Amõ ta ohoha rehe usak. Jesu ta oho, aja
ame'ẽ ta ukwa. A'erehe pe rupi ngã ujan
oho. Y rymy'y rupi ujan oho. Ok ta ngi
upa ngã ujan oho. Pe, ngã nixói te ame'ẽ pe
uhyk py oho. 34 A'ep Jesu uhyk rahã, heta te
hũ ngã rehe usak. Usak rahã, pyai. Ame'ẽ ta
riki arapuharan ta aja saka. Usakiha nixói,
ame'ẽja saka. (Aja rahã, ngã rehe usakiha
nixói tĩ, aja mujekwa.) A'erehe Jesu pyai.
A'erehe pyrara ngã rehe usak. A'erehe
Tupã je'ẽha ke mu'e hũ ngã pe. 35-36 Ka'aruk
koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Ngã mi'u
nixói te, a'erehe pandu ipe:
—Warahy ka'aruk te apo. Ko awa nixói
te, ame'ẽ renda ke se. Ngã ke emondo sengi.
Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho —
aja ipe.
37 —Anĩ. Ngã mi'u ke pehẽ atu peme'ẽ
me'ẽ katu — aja jumu'eha ta pe pandu.
—Mã! Kuja, 200 wera rahã, paraky.
Aja tamatarer pyhyk. Ame'ẽ tamatarer pe
mbeju jajo'ok. Pe, ngã pe jame'ẽ me'ẽ. Aja
nde ereputar my? — aja jumu'eha ta.
38 —Myja mbeju hetaha pehĩ my? Pesak
peho — aja Jesu.
Usak rahã, pandu ipe:
—Kuja pehĩ. Awa po wajar peteĩhar upa
mbeju hetaha. Pira ka'ẽ, kuja, mokõi jõ —
aja jumu'eha ta pandu.
39 Jesu pandu:
—"Pewapyk" aja ngã pe pepandu — aja
jumu'eha ta pe.
Ngã pe jumu'eha ta pandu:
—Amõ koty koty pejy'ar aja pewapyk —
aja.
Pe, kãpĩ ra'yr 'ar pe ngã wapyk. 40 Ko 50
hetaha wapyk. Se koty amõ 100 hetaha.
Se koty amõ 50 hetaha. Se koty amõ 100
hetaha. Aja upa katu te ngã wapyk uĩ. 41 Pe,
awa po wajar peteĩhar upa mbeju ke Jesu
pyhyk, pira ka'ẽ namõ. Pe, ywa rehe ma'ã.
Tupã namõ pandu:
—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u
nde eremuwyr katu — aja.
Pe, mbeju mopok. Jumu'eha ta pe me'ẽ.
Ame'ẽ ke ngã pe jumu'eha ta me'ẽ me'ẽ
raho. Aja mokõi pira ka'ẽ ke me'ẽ me'ẽ tĩ.
42-43 Pe, upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Upa u'u
rahã, jumu'eha ta pyta we ame'ẽ ke matyr.
Kuja, awa py mokõi wasãkã tyryhem matyr.
Mbeju pyta we ame'ẽ ke matyr. Pira ka'ẽ aja
tĩ. Pyta we matyr tĩ. 44 Ngã mi'u u'u, ame'ẽ
ta heta te hũ. Sawa'e ta jõ manga rahã, kuja,
5.000 hetaha ngã ixo.

Y 'ar rupi Jesu wata oho
(Matéu 14.22-33; Juã 6.15-21)
45 Ajame'ẽ ke pahar jumu'eha ta ke Jesu
mondo. Jarusu keruhũ pe mondo. Pandu:
—Hok pe ngã ke ihẽ amujywyr ta amondo
axo rahã, ypa ruwái koty peho. Mesái ok
ta pe peho. Jarusu keruhũ pe peho. I'i atu
rahã we, ihẽ aho ta kỹ — aja Jesu.
Pe, jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor
oho. Pe, aha oho ixo. Jesu pyta we rĩ. Pe,
amõ ta pe pandu:
—Pehẽ rok pe pejywyr peho — aja ngã pe.
46 Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã rehe Jesu
jeje jupir oho. Tupã namõ a'e pandu pandu

oho. 47 Pytun rahã, ywy rehe Jesu jeje ixo rĩ.
Jarusu keruhũ ke ypa pyter pe ihĩ. Ame'ẽ pe
jumu'eha ta ihĩ. 48 Ame'ẽ ta rehe ywytuhu
juwapi uwyr. A'erehe jumu'eha ta pykũi
hũ tipe. Henda te'e ihĩ. Paite ngi ame'ẽ ta
rehe Jesu usak. Pe, sapukái je'ẽ ramõ rahã,
a'eta rehe Jesu uhyk uwyr ixo. Y 'ar rupi
te'e uwyr ixo. Xupe 'ar rupi aha ta tipe oho.
49 Y 'ar rupi wata uwyr ixo ame'ẽ ke rehe
jumu'eha ta usak. Ame'ẽ riki Jesu aja ukwa
ym, a'erehe ahem hũ:

—Ãjã pe tur ixo — aja jumu'eha ta uk-
waha naĩ.

50 Upa usak ehe rahã, mukahem hũ. Pe,
pahar Jesu pukái:

—Pekyje ym! Pehẽ py'ahu te'e pexo. Ihẽ
Jesu — aja.

51 Pe, jarusu keruhũ rehe uhyk, pe, opor
oho. Ywytuhu putu'u. Jumu'eha ta pandu
pandu a'eta jupe:

—Mã! Y 'ar rupi wata katu! — aja riki.

52 Pyrãtãha namõ ngã mi'u ke Jesu
muheta. Ame'ẽ ke jumu'eha ta ukwa ym,
(a'erehe pyrãtãha namõ y 'ar rupi Jesu wata
katu tĩ. Ame'ẽ ke ukwa ym tĩ.) Iãkã riki
janam rãi te'e.

Jenesare ywy pe har ta ke Jesu mukatu
(Matéu 14.34-36)

53 A'engi y ruwái rehe uhyk, Jenesare ywy
pe. A'ep jarusu keruhũ pukwar. 54 Pe, jarusu
keruhũ ngi uhem oho rahã, ame'ẽ ta rehe
heta ngã usak. Pe, pahar ngã ukwa katu.

—Ko Jesu — aja.

55 Pe, ame'ẽ hekoha rupi upa ma'e ahy ixo
ame'ẽ ta ke ngã oho piam. Muhyk werur
ehe. Kyha aja me'ẽ pe werur tĩ. "Paite ixo
apo" aja hendu rahã, a'ep ahy ixo ame'ẽ ta
ke raho ngã. 56 Pe, amõ amõ hekoha rupi
Jesu oho. Ok ta rupi oho. Ok ta keruhũ rupi
oho tĩ. Awa renda rupi oho tĩ. Upa ame'ẽ
rupi oho rahã, soroka pe ma'e ahy ixo ame'ẽ
ta ke ngã mou. Pete'e túi. Ame'ẽ ta pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo
ame'ẽ ta pyhyk. Mã peja nema'e mundeha
apyr rehe jõ pyhyk — aja Jesu pe.

Pe, ima'e mundeha apyr ke pyhyk ame'ẽ
ta upa katu te katu oho.

7

*Hamũi je'*ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta
ke
(Matéu 15.1-9)

1-4 Hamũi ta mu'e aja ipo ke jundéu awa ta
kutuk ym rahã, ma'e ke u'u ym. Aja te'eha
a'eta ma'eha. (Hamũi ta mu'e aja ipo ke
kutuk rahã, Tupã usak katu ehe, aja ukwaha
naĩ.) Parise ta aja tĩ. Upa ymanihar hamũi
ta mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu. Ma'e
muhepyha renda ngi hok pe jywyr rahã,
ma'e ke u'u ym rĩ. Ipo ke kutuk py, pe, u'u.
Aja amõ amõ heta ymanihar hamũi ta mu'e
ame'ẽ ke rehe hendu katu. Ko y u'uha ke
kutuk. Pander ke aja tĩ. Ita pander ke aja
tĩ. Hamũi ta mu'e aja upa kutuk riki tĩ. (Aja
rahã, Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.)

Pe, Jesu rehe parise ta jy'ar uwyr. (Parise
ta riki hamũi mu'eha rehe hendu katu te
ame'ẽ ta ke a'eta.) Jundéu awa ramũi
ta je'ẽha ukwa, ame'ẽ ta jy'ar uwyr tĩ.
Jerusarẽ ok ta ngi johu jy'ar uwyr ehe. Jesu
namõ ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ. Hamũi ta mu'e aja
ipo ke jumu'eha ta kutuk ym. Aja te'e ma'e
ke u'u. 5 A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Ma'erehe jande ramũi mu'e ame'ẽ ke
rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my?
Ame'ẽ ta u'u rahã, jande ramũi mu'e, aja ipo
ke a'eta kutuk ym tiki. Katu ym aja — aja
Jesu pe.

6 —A'e riki. Ipo ke kutuk ym. Pesarahã!
Yman pehẽ rehe har Tupã je'ẽha rehe Isai
mupinim, aja mokõi pekwaha namõ pexo
ame'ẽ ta ke pehẽ. Ame'ẽ rehe har a'e
mupinim. Kuja Tupã pandu:

"Ihẽ rehe har ngã katu pandu tipe. Anĩ.
Hendu ym ihẽ je'ẽha rehe.
7 Ihẽ rehe har katu pandu tipe. Pandu te'e
riki. Hamũi je'ẽha ke ngã mu'e ixo.
'Kome'ẽ riki Tupã je'ẽha' aja ngã mu'e naĩ"
aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.

8 —Tupã je'ẽha ke pehijar. Apo ymanihar
pehẽ ramũi ta mu'e ame'ẽ ke rehe jõ pe-
hendu katu. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

9 A'e Pandu tĩ:

—Mã! Tupã je'ẽha ke pehijar. A'erehe
ymanihar pehẽ ramũi ta mu'e, ame'ẽ ke
pemu'e katu ta, aja pekwaha naĩ. Aja rahã,
pekwa katu ame'ẽ ta ke pehẽ, aja pekwaha
naĩ. 10 Yman Moise mupinim:

"Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja
tĩ. Epy'a katu tĩ.
Kuja tĩ. 'Papa! Nde jaxer' aja amõ pandu
rahã, ame'ẽ ke ejukwa.
'Mãi! Nde jaxer' aja pandu ame'ẽ ke ejukwa
tĩ" aja Moise mupinim. ("Jaxer" aja

pandu rahã: “Ipái ta rehe ipy'a ym”
aja mujekwa.)

11-13 —Anĩ riki. Ame'ẽ rehe pehendu ym te.
Pesarahã! Ma'e ke pehĩ. Ame'ẽ namõ ipái
ta rehe usak katu ta me'ẽ te'e. Anĩ. “Ko
Tupãma'e ke apo 'y. Tupã pe ihẽ ame'ẽ,
ame'ẽja saka. A'erehe pehẽ pe ihẽ ame'ẽ
ym ta apo 'y” aja ipái ta pe pandu. Aja rahã,
ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak ym ta apo 'y.
Haihu ym ta apo 'y. A'erehe Tupã je'ẽha
rehe pehendu ym. “Pehẽ pái ta rehe pepy'a
katu” ame'ẽ rehe pehendu ym. Katu ym aja.
Aja amõ amõ we pemu'e ame'ẽ ke pehĩ. Aja
Tupã je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym aja
— aja Jesu pandu.

Ma'e mujaxeriha rehe har
(Matéu 15.10-20)

14 (Pe, ipo ke kutuk ym ha namõ ma'e ke
u'u. Ame'ẽ ke mujekwa.) Kuja heta ngã pe
Jesu pandu:
—Se pejur! Pehendu katurahã! Pekwa
katu ta. 15 Soroka pe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ
ke amõ juru kwar rupi oho rahã, ipy'a ke
mujaxer ym. Ma'e ke amõ pandu, ame'ẽ
ke juru ngi uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki
ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu. 16 [Pekwa
tar katu rahã, pehendu katu] — aja ngã pe.
17 Hetaha ta ke Jesu hijar oho. Pe, ok pe
ixe oho rahã, jumu'eha ta pandu:
—Ame'ẽ amõ py'a jaxer ame'ẽ rehe har
emujekwa jande pe. Jakwa ym — aja ipe.
18 —Mã! Amõ ta aja pekwa ym my tĩ! Ko
amujekwa ta pehẽ pe. Ma'e ke amõ u'u
rahã, juru kwar rupi oho. Ame'ẽ mujaxer
ym amõ py'a ke. 19 Ipy'a pe oho ym, a'erehe
ipy'a mujaxer ym. Ipusu pe ihon. A'engi
ka'a aja uhem oho — aja Jesu pandu. (Aja
pandu rahã, upa ma'e ke ngã u'u ame'ẽ ke
katu, aja mujekwa.)
20 Pandu tĩ:
—Amõ jywĩ ngi ma'e ke uhem rahã,
ame'ẽ riki amõ ke mujaxer. 21 Amõ jywĩ ngi
uhem. Aja rahã, ipy'a ngi uhem, ame'ẽja
saka. Ko ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe ukwa
ukwa ixo. Upa rahã, ame'ẽ ke ma'ema'e.
Ko amõ kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e
rehe ka'u te'e tĩ. Amõma'e ke mukanim.
Amõ ke jukwa tar katu. 22 Hakehar aja
ym ame'ẽ namõ jumusarái. Ixawa'e aja
ym ame'ẽ namõ jumusarái. Amõma'e ke
rehe ipy'a moĩ hũ. Upa ma'e katu ym
ame'ẽ ke ma'ema'e. Te'e pandu. Ma'e ke
mujesak ame'ẽ rehe huxĩ awa. Katu ym aja.
Kyty'ym. Amõ ta rehe juru ai. “Ihẽ jõ katu
me'ẽ ke” aja jõ pandu. Ko ka'u te'e hũ ame'ẽ
ke. 23 Upa katu te aja jaxer ame'ẽ ke amõ
jywĩ ngi uhem. Ipy'a ngi uhem, ame'ẽja
saka. Upa ame'ẽ ke mujaxer awa ke — aja
Jesu mujekwa.

Jesu rehe amõ awa kũjã jurujar katu
(Matéu 15.21-28)

24 A'engi Jesu uhem oho. Amõ ywy pe
oho. Tir ok ta rake ame'ẽ pe oho. Sinõ ok
ta rake ame'ẽ ywy tĩ. Pe, amõ rok pe ixe
oho. A'ep a'e ixo aja amõ ta ukwa. Ame'ẽ ke
a'e putar ym. Anĩ. Marã ka ym mukanĩha.
“Pete'e ixo” aja ngã ukwa riki. 25-26 A'e uhyk
aja amõ kũjã hendu. Pe, uhyk oho ehe.
Amõ koty je'ẽha kũjãma'e ke. Ngere ywy
pe har je'ẽha ke ame'ẽ. Jundéu awa ym a'e.
Siro-seni ywy pe har a'e. Ame'ẽ membyr
py'a rehe ãjã ihĩ, kũjãtãi ra'yr ke a'e. Pe,
Jesu rehe kũjã uhyk rahã, pahar huwa koty
ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te
ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja
mujekwa.) Pe, pandu ipe:
—Ihẽ membyr ngi ãjã ke emuhem
emondo — aja Jesu pe.
27 —Ta'yn ta pe a'eta mi'u ke amõ me'ẽ py.
Ta'ỹma'e mi'u ke jawar ta pe ombor rahã,
katu ym — aja Jesu. (Aja rahã jundéu awa
ta namõ Jesu ma'ema'e py ta, aja mujekwa
katu.)
28 Kũjã pandu:
—Sa'e! Esarahã! A'eta mi'u ke ta'yn ta
mukurer kurer riki. Ame'ẽ ke jawar ra'yr
ta myrape wyr pe u'u riki — aja ipe. (Aja
rahã, ta'yr mi ma'e katu ame'ẽ ke amõ awa
ta pyhyk ta, aja kũjã mujekwa katu. “Jawar
ra'yr” aja pandu rahã: “Amõ awa ta” aja
mujekwa katu.)
29 —Mã! Nde erepandu katu. Nde rok pe
ejywyr eho. Ne membyr py'a ngi ãjã uhem
oho apo 'y — aja Jesu.
30 Pe, hok pe kũjã jywyr oho. Uhyk rahã,
imembyr rehe usak. Myrape 'ar pe nino ou.
Jete. Ipy'a ngi ãjã uhem oho, aja kũjãtãi túi.
(Jesu pandu, aja me'ẽ uhyk katu 'y.)

*Je'engai ame'*ẽ ke Jesu mukatu

31 Ajame'ẽ ke ame'ẽ renda ke Jesu hijar
oho. Ame'ẽ renda Tir ok ta rake ihĩ. Oho
rahã, Sinõ ok ta rupi asa oho. Ngariréi
ypa pe oho ixo. “Jande popa ok ta” ame'ẽ

rupi asa oho ixo tĩ. 32 A'ep pe har ta sawa'e
ke muhyk raho ehe. Ame'ẽ ipyakwar ym.
Hembe ke hãtã tĩ. Jesu pe a'eta pandu:
—Sawa'e rehe nde po emujar — aja ipe.
33 Heta ame'ẽ ta ngi Jesu sawa'e ke hykýi
raho. A'eta jõ ixo. Pe, sawa'e pyakwar
rupi ipo ke pu'ẽ. Ipo rehe tymũ tĩ, ame'ẽ
namõ sawa'e rembe rehe mujar. 34 Pe, ywa
rehe Jesu ma'ã. He'õha mupuk. (Aja pyrara
usak ehe, aja mujekwa.) Pe, pandu: "Epata"
aja Jesu. Ame'ẽ jundéu awa ta je'ẽha ipe:
"Epirar" aja. 35 Pahar sawa'e pyakwar sorok
katu. Hendu katu ma'e ke. Hembe imem-
bek katu tĩ. Pandu katu ma'e ke apo 'y. 36 Pe,
hãtã Jesu pandu ipe:
—Amukatuha rehe har amõ ta pe
pepandu ym — aja ngã pe tipe.
Anĩ. Pandu pandu hũ ngã. Amõ we Jesu
pandu tipe:
—Pepandu ym — aja.
Anĩ tĩ. Pandu pandu we hũ ngã. 37 Hendu
ame'ẽ ta pandu:
—Mã! Katu tiki. Upa katu te ma'ema'e
katu tiki. Mã! Ipyakwar ym ame'ẽ ke
mukatu! Pe, hendu katu apo 'y. Je'engai
ame'ẽ ke mukatu tĩ. Pandu katu ma'e ke
apo 'y — aja ngã jupe.

8

4.000 hetaha ma'e ke u'u
(Matéu 15.32-39)

1 Ajame'ẽ ke amõ heta ngã jy'ar uwyr ehe
tĩ. Ma'e ke ngã u'u ame'ẽ ke nixói te rahã,
jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Se pejur. 2 Pesarahã! Peme'ẽ heta
ame'ẽ ta ihẽ namõ ixo. Mahapyr ukwer
apo. Ngã mi'u nixói te ngã pe. A'erehe ngã
rehe apyrara ihẽ asak. 3 Hok pe amujywyr
amondo rahã, myahyha ixangwer ym. Amõ
ta paite ngi uwyr — aja Jesu.
4 Jumu'eha ta pandu ipe:
—Ko awa nixói te ame'ẽ pe jande jaxo.
Myja heta ame'ẽ ta pe mbeju jame'ẽ ta my?
— aja ipe.
5 —Myja hetaha mbeju namõ pexo my? —
aja Jesu.
—Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha kohĩ
— aja jumu'eha ta.
6 Heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:
—Pewapyk — aja.
Pe, mbeju ke pyhyk. Tupã pe pandu:
—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u
nde eremuwyr katu — aja.
Pe, upa mbeju mopok rahã, jumu'eha ta
pe me'ẽ. Pandu:
—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja.
7 Pe, jumu'eha ta me'ẽ me'ẽ raho. Heta
katu ym pira ka'ẽ ke pehĩ tĩ. Ame'ẽ rehe
Tupã pe Jesu pandu tĩ:
—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u
nde eremuwyr katu — aja tĩ.
Pe, jumu'eha ta pe pandu:
—Kome'ẽ ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho tĩ
— aja.
8 Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pe, pyta we
ame'ẽ ke matyr. Kuja, awa po wajar mokõi
wasãkã tyryhem matyr. 9 Arahã heta ngã
u'u. Kuja, 4.000 hetaha u'u. Ngã heta ame'ẽ
ta pe Jesu pandu:
—Pehẽ rok pe pejywyr peho — aja.
10 Upa ngã oho rahã, pahar jarusu keruhũ
pe opor oho, jumu'eha ta namõ. Ame'ẽ pe y
ruwái rehe oho. Namanu ywy pe uhyk oho.

Ma'e ke parise ta usak tar katu
(Matéu 12.39; Matéu 16.1-4)

11 Amõ parise ta uhyk ehe. (Parise ta
ymanihar hamũi ta mu'e ame'ẽ ke rehe
hendu katu te ame'ẽ ta ke a'eta.) Pe, Jesu
namõ je'ẽ je'ẽ hũ. Parise ta pandu ipe:
—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke
ema'ema'e. Jasak ta. Aja rahã, kome'ẽ ywy
keruhũ pe nde ke Tupã muwyr, aja jakwa ta
— aja Jesu pe.
(Marã ka ym Jesu ma'eha rahã, Tupã
muwyr ym, aja ukwa ta tipe. Ame'ẽ manga
ta tipe.) 12 He'õha ke Jesu mupuk hũ. (Parise
ta ãkã janam rãi aja ukwa, a'erehe he'õha
mupuk.) Pe, pandu:
—Anĩ. Ama'e ym ta. Mã! Marã ka
ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e.
Ame'ẽ ke pesak tar katu. Ma'ewã my? Anĩ
ta. A'ewan. Amujesak ym ta pehẽ pe — aja
Jesu pandu.
13 Upa pandu rahã, ame'ẽ ta ke hijar oho.
Pe, jarusu keruhũ pe opor oho. Huwái koty
jywyr oho.

Mbeju mupururukiha rehe har
(Matéu 16.5-12)

14 Jumu'eha ta mbeju ke harái. Raho ym
riki. Mbeju peteĩ jõ jarusu keruhũ pe raho.
15 Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e. Kuja:
—Pesak katu pexo. Mbeju mupururukiha
ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Eroma'e
ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja Jesu.

16 Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, jumu'eha ta
pandu pandu a'eta jupe:
—Mbeju nixói, a'erehe aja a'e pandu —
aja a'eta jupe.
17 Ame'ẽ panduha ke Jesu ukwa rahã,
pandu:
—Mbeju nixói. Ame'ẽ rehe har pepandu
pandu ym ta me'ẽ te'e. Mã! Pekwa ym my
rĩ. Pehẽ ãkã janam rãi. Pepyhyk ym ma'e
ke. 18 Pehẽ reha pehĩ. Pesak ym ma'e. Pehẽ
pyakwar pehĩ. Pehendu ym ma'e. Aja pexo.
Ihẽ ama'ema'eha ke peharái my? 19 Awa po
wajar peteĩhar upa mbeju ke 5.000 hetaha
ame'ẽ ta pe amopok rahã, myja mbeju pyta
we ame'ẽ ke pematyr my? Myja wasãkã
tyryhem pematyr my? — aja Jesu.
A'eta pandu:
—Awa py mokõi wasãkã tyryhem ja-
matyr — aja.
20 —Pe, awa po wajar mokõi mbeju ke
4.000 hetaha ame'ẽ ta pe amopok rahã,
myja mbeju pyta we ame'ẽ ke pematyr my?
Myja wasãkã tyryhem pematyr my? — aja
Jesu.
A'eta pandu:
—Awa po wajar mokõi wasãkã tyryhem
jamatyr — aja ipe.
21 Pe, Jesu pandu:
—Mã! Pekwa apo my? — aja jumu'eha ta
pe.
("Mbeju mupururukiha" Jesu pandu
rahã: "Ame'ẽ riki parise ta mu'e ame'ẽ ke"
aja mujekwa. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta
me'ẽ te'e, aja mujekwa katu.)

*Eha ym te ame'*ẽ ke Jesu mukatu

22 Ajame'ẽ ke Mesái ok ta pe Jesu uhyk
uwyr, jumu'eha ta namõ. Jesu rehe eha ym
te ame'ẽ ke amõ ta muhyk werur. Amõ ta
pandu:
—Nde po emujar ehe — aja ipe.
23 Pe, eha ym te ame'ẽ po Jesu pyhyk. Pe,
hykýi raho. Ame'ẽ ok ta ngi a'eta jõ uhem
oho. Pe, eha rehe tymũ. Ipo ke mujar tĩ, eha
rehe. Pandu ipe:
—Eresak ma'e ke apo 'y — aja sawa'e pe.
24 Eha ym te ame'ẽ ke ma'ã. Pandu:
—Asak katu ym. Awa ta ke rehe asak.
Myra aja ihẽ asak. Wata ixo — aja Jesu pe.
25 Pe, eha rehe ipo ke Jesu mujar we tĩ. Pe,
sawa'e ma'ã katu. Eha katu oho 'y. Upa katu
te ma'e ke rehe usak katu apo 'y. 26 Pe, hok
pe sawa'e ke mujywyr mondo. Pandu ipe:
—Mesái ok ta pe ejywyr ym eho — aja
sawa'e pe.
(Ame'ẽ ok ta pe ehe har ngã pandu
pandu, ame'ẽ ke Jesu putar ym. A'erehe
sawa'e pe pandu: "Ejywyr ym eho" aja.)

Jesu rehe har Petu pandu
(Matéu 16.13-20; Ruk 9.18-21)

27 Ajame'ẽ ke amõ renda pe Jesu oho,
jumu'eha ta namõ. Sesaréi Siri ok ta rake
ihĩ, ame'ẽ pe oho. Oho ixo rahã, jumu'eha
ta pe Jesu pandu:
—Ihẽ rehe har amõ ta pandu rahã, myja
pandu my? — aja.
28 A'eta pandu:
—Kuja amõ ta: "Juã mujahukiha ke nde"
aja je. Amõ ta: "Eri ke nde. Ymanihar Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde" aja je. Amõ ta:
"Amõ ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ke nde" aja ngã je — aja ipe.
29 —Pehẽ rahã! Myja pekwa my? — aja
Jesu.
Petu pandu:
—Kirisutu nde. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke nde — aja ipe.
30 —A'e tỹ. Ihẽ rehe har amõ ta pe pemu-
jekwa ym — aja hãtã jumu'eha ta pe Jesu
pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu
(Matéu 16.21-28; Ruk 9.22-27)

31 Arahã har ngi jumu'eha ta ke Jesu mu'e:
—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ
ke amõ ta mupyrara ta. Jundéu awa tamũi
ta putar ym te ta ihẽ ke. Jundéu awa tama'e
pa'ihu ta aja tĩ. Putar ym ta ihẽ ke tĩ. Moise
je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Putar ym ta ihẽ
ke tĩ. Ihẽ ke jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã,
ihẽ akwera katu ta ahem — aja Jesu pandu.
32 Aja Jesu mujekwa katu juehe har. Pe,
jumu'eha ta ngi Petu Jesu ke hykýi raho.
Pandu ipe:
—Anĩ. Sawa'e! Nde ke jukwa ym ta awa
— aja ipe.
33 Pe, Jesu uwak, pe, amõ jumu'eha ta rehe
usak. Pe, Petu pe pandu:
—Nde riki Satana aja saka. (Ãjã ramũi
a'e.) Ihẽ ruwajan aja nde tĩ. Eho ihẽ ngi.
Nde erekwa erekwa e'am, ame'ẽ ke Tupã
muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namõ nde
erepandu. A'erehe ihẽ ke nde eremupyta
tar katu naĩ. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta rehe har
(Matéu 16.24-28; Ruk 9.23-27)

34 Pe, heta hũ ngã ke Jesu mujy'ar,
jumu'eha ta namõ. Pandu ngã pe:
—Ihẽ namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e
putariha ke hijar ta me'ẽ te'e. Pe, Tupã
putar ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e.
Ima'e putariha ke mukanim ta me'ẽ te'e tĩ.
Pe, ihẽ namõ oho katu. 35 Amõ manõ tar ym.
A'erehe a'e pandu: "Anĩ. Jesu rehe ajurujar
ym ihẽ" aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym
te ta. Ihẽ rehe amõ jurujar katu, a'erehe
a'e ke amõ jukwa tar katu. Tupã je'ẽha ke
pandu oho, a'erehe ame'ẽ ke amõ jukwa tar
katu tĩ. Tapijar te'e we jurujar katu, a'erehe
amõ jukwa. Manõ. Aja rahã, Tupã namõ
aja te'e ta ixo. 36 Upa katu te kome'ẽ ywy
keruhũ pe ma'e katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ
ke amõ jo'ok. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã,
Tupã namõ ixo ym te. Aja rahã, marã ka
ym katuha. 37 Uhãha rehe marã ka ym ma'e
ke muhepyha. Nixói te ma'e. 38 Ma'e ka'u
te'eha ke ma'ema'e aja ngã ixo apo. Tupã
nixói, aja ukwaha naĩ, aja ngã ixo apo tĩ.
Ame'ẽ ta ruwa koty ihẽ ngi amõ huxĩ rahã,
ihẽ ruxĩ ta ingi tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha
rupi ajur. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ngi amõ huxĩ
rahã, ame'ẽ sawa'e ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ. Ihẽ
ajywyr rahã, ihẽ ruxĩ ta ingi. Katu te ha
rupi ihẽ ajywyr ta. Papama'e katu te ha rupi
ajywyr ta tĩ. Ima'e je'ẽha rahoha tama'e
katu te ha rupi ajywyr ta tĩ. Arahã ihẽ ngi
huxĩ ame'ẽ ta ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ — aja Jesu
pandu.

9

1 A'e pandu tĩ:
—Jetehar te ke pehẽ pe apandu. Ko riki amõ
ta ixo apo. Ame'ẽ ta manõ ym we ta rĩ.
Pyrãtã te ha namõ ihẽ riki kapitã keruhũ,
ame'ẽ rehe usak py ta. Manõ ym we ta rĩ —
aja jumu'eha ta pe.

Moise namõ Jesu pandu. Eri namõ pandu tĩ.
(Matéu 17.1-13; Ruk 9.28-36)

2 Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, Jesu
oho. Petu ke raho inamõ. Tian amõ tĩ.
Juã amõ tĩ. Ame'ẽ tumeme jõ a'eta oho.
Ywy'ã keruhũ rehe jupir oho. Pe, Jesu
rehe Petu ta usak u'am rahã, amõ koty a'e
uwak oho u'am. 3 Ima'e mundeha hendy
hendy. Ituwyr te. Kome'ẽ ywy keruhũ
pe ame'ẽ tuwyriha ke rehe uhyk ym. 4 Pe,
Eri rehe Petu ta usak. Moise rehe usak tĩ.
(Ame'ẽ mokõi ymanihar Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ta ke a'eta.) Jesu namõ mokõi sawa'e
ta pandu pandu u'am. 5 Pe, Jesu pe Petu
pandu:
—Sawa'e! Ko riki katu jande jaxo. Ma-
hapyr xipa jamujã ta. Ko nde pe peteĩ. Amõ
Moise pe tĩ. Amõ Eri pe tĩ. (Aja rahã pepyta
we ta rĩ) — aja ipe.
6 Petu ta mukahem hũ ingi, a'erehe myja
pandu rahã, katu my? Ukwa ym, a'erehe
aja pandu. 7 Pe, a'eta rehe ywa takãxĩha
uhyk. Ame'ẽ pytuniha te'e Petu ta i'ãi. Pe,
takãxĩha ngi panduha uwyr:
—Peme'ẽ ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe
ame'ẽ ke a'e. A'e pandu ame'ẽ ke rehe
pehendu katu — aja riki.
8 Pe, pahar Petu ta juramã usak. Nixói
awa. Jesu jõ pete'e ixo.
9 Pe, ywy'ã keruhũ 'ar ngi wyjy uwyr ixo
rahã, hãtã Jesu pandu:
—A'eramõ pesak ame'ẽ ke amõ ta pe
pepandu ym we rĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha
rupi ajur. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Pe, ihẽ
akwera katu ta ahem. Arahã jõ pesak ramõ
ame'ẽ ke pepandu katu ngã pe — aja Petu ta
pe.
10 Petu ta hendu katu ehe, a'erehe amõ ta
pe pandu ym. Petu ta jupe:
—"Akwera katu ta" aja a'e. Ma'e ame'ẽ
my? — aja a'eta jupe.
11 Pe, Jesu pe a'eta pandu:
—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kuja pandu:
"Eri uwyr py ta. Haikwer koty Kirisutu
uwyr ta" aja pandu. Ma'erehe aja pandu
my? — aja ipe.
12 Jesu mujekwa:
—Ame'ẽ panduha jetehar te ke. Eri uwyr
py ta. Ngã py'a ke mukatu ta uwyr, aja rahã
Kirisutu uwyriha rehe ngã harõ katu ta.
Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã!
Ihẽ ke amõ ta mupyrara ta, aja Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ. Ihẽ ke amõ ta putar ym
ta, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ. 13 Ko
pehẽ pe apandu katu. Amõ riki upa uwyr.
Eri aja a'e tĩ. Amõ ta putar, aja a'e ke amõ ta
mupyrara riki. Yman Tupã je'ẽha mujekwa
ehe har, aja amõ ta muhyk ehe — aja Jesu
pandu.
(Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri rehe
har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe
har pandu. Eri aja Juã tĩ, aja mujekwa.)

Kurumĩ ra'yr py'a rehe ãjã ihĩ
(Matéu 17.14-21; Ruk 9.37-43)

14 A'engi amõ jumu'eha ta rehe a'eta uhyk
rahã, heta hũ ngã rehe usak. Ngã heta

ame'ẽ ta pyter pe jumu'eha ta ixo. Moise
je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ je'ẽ je'ẽ hũ u'am.
15 Jesu rehe heta ame'ẽ ta usak rahã, pandu:
—Mã! Pewe tur! — aja ngã.
Pe, huryha namõ ixoty ujan oho. Pe, ipo
pyhyk pyhyk ingi.
—Mã! Ko nde erejur — aja ngã pandu.
16 Jesu pandu:
—Ma'e ke rehe peje'ẽ je'ẽ hũ pexo my? —
aja ngã pe.
17-18 Amõ pandu ipe:
—Sawa'e! Ihẽ ra'yr py'a rehe ãjã ihĩ,
a'erehe je'engai. Ãjã ihĩ katu rahã, ihẽ ra'yr
ke ombor mungwa. Tyjúi hũ tái. Hãi hãtã
su'u su'u riki. Pe, upa jupyrãtã rãtã oho.
Nde pe arur ta tipe. Nde nixói. A'erehe
nema'e jumu'eha ta pe apandu: "Ãjã ke
pemuhem pemondo ingi" aja tipe. A'eta
manga tipe. Anĩ riki. Muhem ym mondo
— aja Jesu pe.
19 —Mã! Tupãma'e pyrãtãha rehe peju-
rujar ym. Heta hũ jahy rahã, pehẽ namõ
ihẽ axo riki. Mã! Ihẽ rehe pejurujar ym
we rĩ. Pehẽ ke ihẽ amu'e hũ tipe. Anĩ. Ihẽ
rehe pejurujar ym we rĩ. Katu ym aja! Ere!
Kurumĩ ke ihẽ pe erur — aja Jesu pandu.
20 Pe, amõ ta werur ipe. Jesu rehe ãjã
usak rahã, pahar kurumĩ ke mumanõ manõ.
Kurumĩ ywy rehe u'ar ukwap. Pe, jere jere
oup. Tyjúi hũ tái. 21 Kurumĩ pái pe Jesu
pandu:
—Myja jahy rahã ãjã ihĩ ehe my? — aja.
—Ta'yn rahã har aja te'e. 22 Mãte hũ
jukwa ta tipe. Tata pe kurumĩ ke ityk, aja
jukwa ta tipe. Pe, pu'am. Y pe pypyk
tĩ. Pe, uhem. Jukwa ta tipe. A'erehe
nde eremukatu tar katu rahã, jande rehe
epyrara esak. Emukatu katu — aja Jesu pe.
23 —Hã! Nde tĩ. Tupã rehe nde erejurujar
katu rahã, upa katu te ma'e ke nde erema'e
katu ta — aja Jesu.
24 Pahar kurumĩ pái jixi'uha namõ pandu:
—Ajurujar katu we riki ihẽ. A'ewan ym
rĩ. A'erehe ihẽ pe emujekwa katu, aja rahã,
ajurujar katu te ta tĩ — aja ipe.
25 Heta ngã ujan uwyr. Juramã uwyr.
Ima'e ma'eha ke mupyta ta, aja ukwa.
A'erehe hãtã ãjã pe pandu:
—Ãjã! Nde pe ihẽ apandu. Ehem eho
ingi. Kurumĩ ke emupyakwar ym te apo.
Emuje'engai ym tĩ. Eho ingi. Ejywyr ym te
ehe kỹ — aja Jesu.
26 Ãjã riki ahem hũ. Pe, kurumĩ ke mu-
manõ manõ. Pe, uhem oho ingi. Pete'e
kurumĩ túi. Manõ me'ẽ aja túi, a'erehe ngã
pandu:
—Manõ apo 'y — aja ukwaha naĩ.
27 Ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, mupu'am.
Pu'am katu kurumĩ.
28 Ajame'ẽ ke amõ rok pe Jesu ixe oho.
A'ep jumu'eha ta pandu ipe:
—Mã! Marã ka ym ãjã ke jamuhemiha.
Ma'erehe my? — aja Jesu pe.
29 —Aja me'ẽ ãjã ke kuja jõ muhem
mondo. Tupã namõ pepandu pandu katu.
Ma'e pe'uha ke pehijar tĩ. (Aja Tupã rehe
pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu.) Aja rahã jõ,
aja me'ẽ ãjã ke pemuhem katu pemondo.
(Pyrãtã te ame'ẽ ke a'e, a'erehe aja rahã jõ
pemuhem katu pemondo) — aja jumu'eha
ta pe Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ
(Matéu 17.22-23; Ruk 9.43-45)

30-31 A'engi oho tĩ. Ngariréi ywy ke asa oho.
Jumu'eha ta ke Jesu mu'e tar katu u'am,
a'erehe ohoha ke ngã ukwa, ame'ẽ ke putar
ym. Jumu'eha ta pe jõ pandu:
—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ
rehe sawa'e ta ke amõ muhyk ta werur. Pe,
ihẽ ke ame'ẽ sawa'e ta jukwa ta. Mokõi aker
rahã, akwera katu ta ahem tĩ — aja Jesu.
32 "Kwera ta" ame'ẽ je'ẽha ke jumu'eha ta
ukwa ym.
—Emujekwa jande pe — aja pandu tar
ym.
Kyje ingi, a'erehe pandu ym we ipe.

Awa katu te ame'ẽ rehe har
(Matéu 18.1-5; Ruk 9.46-48)

33 Kapana'ũ ok ta pe uhyk uwyr. Amõ rok
pe ixe oho. A'ep jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Pe rupi jande jajur jaxo rahã, peje'ẽ je'ẽ
pexo pehẽ jupe. Ma'erehe peje'ẽ je'ẽ my? —
aja pandu.
34 A'eta pandu tar ym Jesu pe. Wata ixo
rahã, kuja jumu'eha ta pandu pandu a'eta
jupe:
—Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke
my? — aja riki.
A'erehe ame'ẽ ke pandu tar ym Jesu pe.
35 A'e wapyk. Awa py mokõi jumu'eha ta ke
mujy'ar. Pandu:
—Pejur se! Pesarahã! "Apo ihẽ py kỹ"
aja amõ putar katu rahã, a'ejõhar aja ixo ta
me'ẽ te'e. Pe, upa amõ tama'e miasu aja ixo

ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, katu te ame'ẽ ke
a'e aja ixo — aja Jesu pandu.
36 Pe, ta'yn ke Jesu pyhyk raho. Jumu'eha
ta pyter pe raho. Peteĩ ijywa jurupy rupi
pyhyk. Pe, jumu'eha ta pe pandu:
37 —Kome'ẽja ta'yn ke hok pe mupyta
katu. Ihẽ kotyhar ke, a'erehe pandu ipe:
"Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu"
aja. Aja rahã, ihẽ ke hok pe mupyta katu,
aja tĩ. Amõ we tĩ. Ihẽ pái ke hok pe mupyta,
aja tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr — aja Jesu
mujekwa.

*Jesu namõ ixo me'*ẽ ke
(Ruk 9.49-50)

38 Amõ rahã, Juã pandu ipe:
—Sawa'e! Paite amõ sawa'e rehe jasak.
Nde je'ẽha rupi ãjã ta ke a'e muhem katu
mondo. Jande namõ ixo ym, a'erehe
japandu ipe: "Anĩ. Mã peja ym. Jesu je'ẽha
rupi ãjã ta ke emuhem ym emondo" aja ipe
— aja Jesu pe pandu.
39 —Anĩ. Aja pepandu ym sawa'e pe. Ihẽ
je'ẽha rupi ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e
rahã, ihẽ namõ ma'ema'e katu tĩ. Aja rahã,
pahar ihẽ ruwajan wan uwak ym ta. 40 Jande
namõ jumai ym rahã, jande kotyhar ta ke
aja ixo. 41 Pesarahã! Kirisutu ihẽ. Kapitã
keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ
kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe y ke pehẽ pe
amõ me'ẽ, ita rekúi ra'yr pe. Aja rahã,
ame'ẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ — aja Jesu
pandu.

Ma'e ka'u te'eha rehe har
(Matéu 18.6-9; Ruk 17.1-2)

42 A'e pandu tĩ:
—Ihẽ rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu.
Pe, amõ pandu: "Mã peja Jesu rehe nde ere-
jurujar katuha ke ehijar" aja mu'e. A'erehe
ta'yn hijar. Aja rahã, mã peja jurupy rupi
itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa
pe ombor. (Pe, y jukwa. Aja rahã, ta'yn
ke mu'e ym ta.) 43 Nde po pe amõ amõ
ma'e ke nde erema'e, a'erehe ma'e nde
ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ
rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar.
Aja rahã, ame'ẽ nde erema'eha ke ema'e
ym. Nde erema'e ym rahã, nde po ke nde
eremondok, ame'ẽja saka. Ema'e ym. Nde
po peteĩ nixói, aja Tupã koty nde ereho ta
rahã, katu tiki. Nde po mokõi namõ nde
erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho
ta rahã, katu ym tiki. Ame'ẽ renda pe tata
uwe ym te. 44 [Ame'ẽ renda pe tapuru manõ
ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã,
ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]
45 —Nde py aja tĩ. Amõ amõ ma'e renda
pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde
ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ
rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar.
Aja rahã, eho ym. Nde ereho ym rahã, nde
py nde eremondok, ame'ẽja saka. Eho ym.
Nde py peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde
ereho ta rahã, katu tiki. Nde py mokõi
namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe
nde ereho ta rahã, katu ym te tiki. 46 [Ame'ẽ
renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe
ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta,
aja mujekwa katu.)]
47 —Nde reha aja tĩ. Amõ amõ ma'e ke
rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u
te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe
nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja
rahã, mã peja ma'e ke rehe esak ym. Nde
eresak ym rahã, nde reha nde erejo'ok,
ame'ẽja saka. Esak ym. Nde reha peteĩ
nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã,
katu tiki. Nde reha mokõi namõ nde erexo
aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã,
katu ym te tiki. 48 Ame'ẽ renda pe tapuru
manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja
rahã, ahyha upa ym te ta aja mujekwa katu.)
49 —(Jundéu awa ta Tupã rehe ipy'a moĩ
moĩ rahã, hymba hapy. Upa ukwái. Arahã
jukyr ke ombor ehe.) Ame'ẽ jukyr aja johu
ngã rehe tata ke Tupã ombor ta, ame'ẽja
saka. (Aja rahã, johu ngã ahyha manga ta.
Tata ombor, ame'ẽja saka. Aja ipy'a katuha
ke Tupã manga ta.) 50 Jukyr namõ ma'e ke
katu. Jukyr he'ẽha kanim rahã, marã ka ym
mujywyriha. Pehẽ aja tĩ. Jukyr katu, aja
pexo. Aja rahã, pexoha katu aja pexo katu.
Amõ ta namõ pejumai ym aja pexo katu —
aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

10

*Jumendar ame'*ẽ rehe har
(Matéu 19.1-12; Ruk 16.18)

1 A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namõ.
Jundéi ywy ke asa oho. Y ruwái koty oho. Y
rer Jondã. Heta ngã jy'ar uwyr ehe tĩ. Jesu
mu'e uĩ tĩ. Amukwehe mu'e, aja mu'e apo
tĩ.
2 Pe, parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu ukwa
katuha ke manga tipe, a'erehe pandu ipe:

—Hakehar ke awa hijar katu my? Myja me'ẽ jundéu awa ta je'ẽha mujekwa my? — aja Jesu pe.

3 —Yman ame'ẽ rehe har Moise mupinim. Myja mupinim my? — aja Jesu pandu.

4 —Kuja mupinim. Hakehar ke amõ hijar oho rahã, kuja je'ẽha paper rehe mupinim. "Nde ihẽ rakehar ym apo 'y" aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr mondo, paper namõ, aja panduha mupinim — aja parise ta pandu.

5 Jesu pandu:

—Aja riki yman Moise mupinim. Pehẽ ãkã janam rãi. Tupã putar ame'ẽ ke pema'e tar ym, a'erehe aja yman Moise mupinim. 6 Yman ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke mujã. A'engi kũjã ke mujã tĩ. 7 A'erehe sawa'e jumendar rahã, ipái ta ke hijar. Pe, hakehar namõ ixo katu. 8 Ame'ẽ mokõihar riki peteĩhar aja ixo. A'erehe ame'ẽ ta riki mokõihar aja ym saka. 9 A'erehe peteĩhar aja Tupã mujã rahã, ame'ẽ ke sawa'e mumokõi rahã, katu ym — aja parise ta pe Jesu pandu. ("Mumokõi" aja pandu rahã: "Hakehar ke ixawa'e hijar" aja mujekwa.)

10 Ok wyr pe jywyr oho rahã, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ẽ je'ẽha rehe har emujekwa — aja Jesu pe.

11 —Hakehar ke ixawa'e hijar oho, pe, amõ kũjã pyhyk rahã, hakehar aja ym ame'ẽ namõ jumusarái aja riki. Katu ym aja. 12 Kũjã aja tĩ. Ixawa'e ke kũjã hijar oho, pe, amõ sawa'e ke pyhyk rahã, ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ jumusarái tĩ, aja tĩ. Katu ym tĩ — aja Jesu pandu. (Aja rahã, hakehar ke ixawa'e hijar rahã, katu ym. Ixawa'e ke hakehar hijar rahã, katu ym tĩ, aja mujekwa katu.)

Ta'yn ta rehe Jesu katu usak
(Matéu 19.13-15; Ruk 18.15-17)

13 Jesu pe ta'yn ta ke ngã muhyk werur. Ta'yn ta ãkã rehe ipo Jesu mujar, ame'ẽ ke ngã putar. (Aja Tupã usak katu a'eta rehe aja mujekwa. Anĩ. Ame'ẽ ke jumu'eha ta putar ym) a'erehe a'eta pandu:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja ngã pe.

14 Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, jumu'eha ta pe pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihẽ rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome'ẽ ta'yn ta Tupã kotyhar wan ta tĩ. 15 Ko apandu katu. Tupã kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amõ putar ym rahã, Tupã kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

16 Pe, i'u 'ar pe ta'yn ta ke Jesu mapyk mapyk. Iãkã rehe ipo mujar, pe, pandu:

—Nde rehe Tupã usak katu — aja.

Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ rehe har
(Matéu 19.16-30; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 1.9-11; Tian 2.5-7; Tian 5.1-3)

17 Pe, Jesu oho tate rahã, amõ sawa'e ujan uwyr ixoty. Huwa koty ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sawa'e! Katu te ame'ẽ ke nde. Ma'e ihẽ ama'ema'e rahã, Tupã ihẽ ke muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

18 —"Katu te ame'ẽ ke nde" aja ihẽ pe nde erepandu. Tupã jõ riki katu te ame'ẽ ke a'e. Awa ke anĩ. Ihẽ Tupã aja nde erekwa my? 19 Esarahã! Tupã je'ẽha ke nde erekwa katu. Kuja panduha ihĩ.

"Amõ ke ejukwa ym.
Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.
Amõma'e ke emukanim ym.
Amõ rehe har te'e epandu ym.
Ma'e te'e nde erepandu, aja amõma'e ke emukanim ym.
Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu ehe tĩ" aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

20 Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Aja kurumĩ rahã har upa Tupã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu — aja ipe.

21 Jesu usak ehe. Ipy'a katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Pewe amõ ma'e ke ema'e we rĩ. Eho. Upa katu te nema'e ke emuhepy. Aja tamatarer epyhyk. Pe, upa ame'ẽ ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe te'e eme'ẽ me'ẽ. Aja rahã, Tupã koty nema'ehũ ta. A'engi eho, ihẽ namõ ejur — aja Jesu pandu.

22 Ame'ẽ je'ẽha ke rehe hendu rahã, sawa'e pyai te. Pe, hok pe jywyr oho ingi. Ima'ehũ aja ixo. (Ame'ẽ ke me'ẽ tar ym, a'erehe pyai te.)

23 Jumu'eha ta rehe Jesu juramã usak. Pandu:

—Tupã putar, aja amõ ixo katu. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta mã ma'e tar ym te — aja Jesu.

[24] Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, jumu'eha ta
pandu:
—Mã! Aja ym my? — aja pandu.
Jesu pandu tĩ:
—Sa'e ta! Tupã putar, aja amõ ixo katu.
Aja mã ma'e tar ym te. [25] Awi jupiha
kwar rupi marã ka ym awa rymba asaha
oho. Kame, ame'ẽ hymba asaha oho. Pe,
ima'ehũ ame'ẽ ke Tupã putar, aja ixo tar
katu rahã, i'ar koty te we marã ka ym
ma'eha — aja Jesu.
[26] Jumu'eha ta mukahem te. Pandu:
—Mã! Aja rahã, awa ke Tupã muhã ta
my? — aja Jesu pe.
[27] A'eta rehe Jesu usak katu. Pe, pandu:
—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha.
Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Awa ke
a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.
[28] Petu pandu:
—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja
upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe,
nde namõ jande jaxo 'y — aja ipe.
[29-30] —Hã! Apandu katu pehẽ pe. Ihẽ
rehe amõ ipy'a katu, a'erehe upa ima'e ke
hijar oho. Aja rahã, ame'ẽ pe ma'e ke Tupã
mujywyr hũ ta. Tupã je'ẽha ke amõ pandu
oho, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja
rahã, ame'ẽ pe ma'e ke Tupã mujywyr hũ
ta tĩ. Ko hok ke amõ hijar oho. Imu ta
ke hijar tĩ. Ianam ta ke hijar tĩ. Imãi ta
ke hijar tĩ. Ta'yn ta ke hijar tĩ. Kupixa ke
hijar tĩ. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe ame'ẽ
ixo rahã, Tupã mujywyr hũ ta ipe. Ko heta
ok ke mujywyr ta. Heta imu ta ke mujywyr
ta tĩ. Heta ianam ta ke mujywyr ta tĩ. Heta
imãi ta ke mujywyr ta tĩ. Heta ta'yn ta ke
mujywyr ta tĩ. Heta hekoha ke mujywyr ta
tĩ. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara
ta tĩ. Puka puka hũ ta ehe tĩ. Pe, 'ar ke upa
rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Uhã te hũ aja
ixo ta. [31] Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk
ame'ẽ ta rehe juja katu te Tupã me'ẽ me'ẽ
ta. Tupã kotyhar ta aja muruwak py, ame'ẽ
ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar
ta aja a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe juja
katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ, mahapyrihar ke
(Matéu 20.17-19; Ruk 18.31-34)

[32-33] Pe, Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo, pe
rupi. Jumu'eha ta oho ixo inamõ tĩ. Hundutar Jesu oho ixo. Amõ ta jumukahem.
Jumu'eha ta aja tĩ. (Mãte we uhyk ta, aja
ukwa, a'erehe kyje riki.) Pandu pandu a'eta
jupe:
—Mã! Jerusarẽ ok ta pe oho ixo! Ohoha
ngi kyje ym a'e — aja.
Pe, awa py mokõi jumu'eha ta jõ Jesu
raho we tĩ. Kuja pandu ixo:
—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
Pesarahã! Jerusarẽ ok ta pe jande jaho jaxo.
Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe ihẽ ke amõ
raho ta. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pe aja
tĩ. Ihẽ ke raho ta tĩ. Upa ame'ẽ ta ihẽ ke
pyhyk ta. Pe, kuja pandu ta: "Nde katu
ym. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e" aja ta. Pe,
jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ ke ame'ẽ
ta raho ta. [34] Pe, jundéu awa aja ym ame'ẽ
ta puka puka hũ ta ihẽ rehe. Ahem hũ ta tĩ.
Tymũ ta ihẽ rehe tĩ. Hãtã pirok katu te ta
ihẽ ke. Pe, ihẽ ke jukwa ta. Mokõi aker rahã,
akwera katu ta ahem tĩ — aja Jesu pandu.

Tian ta panduha ke
(Matéu 20.20-28)

[35] Pe, Tian uhyk uwyr ehe, imu namõ, Juã
namõ. Semende ra'yr ta a'eta. Jesu pe
pandu:
—Sawa'e! Ma'e ke nde pe japandu.
Ame'ẽ ke jande pe nde erema'e, aja japutar
— aja Tian ta pandu.
[36] Jesu pandu:
—Ma'e peputar my? — aja.
[37] —Nde riki kapitã keruhũ te rahã, ame'ẽ
renda katu te hũ ta riki. Arahã kuja japutar.
Nde rake jande mokõi riki jawapyk tar katu.
Nde jywa katu koty peteĩ. Ko nde jywa'i
koty amõ tĩ — aja Tian ta.
[38] Jesu pandu:
—Mã. Pekwa ym pepanduha ke. Amõ ta
ihẽ ke mahy hũ ta. Amõ ta ihẽ ke jukwa ta.
Ihẽ aja pehẽ ke rahã, ihẽ rake pewapyk tar
katu rĩ? — aja Tian ta pe.
[39] —A'e tỹ! — aja ipe.
Pe, Jesu pandu:
—A'e riki. Ihẽ rehe pejurujar katu,
a'erehe pehẽ ke amõ ta mahy hũ ta. Pehẽ
ke amõ ta jukwa ta tĩ. Ihẽ aja pehẽ ke
tĩ. Pepyrara ta tĩ. [40] Ihẽ rake amõ wapyk,
ame'ẽ apandu ym ta. "Se ihẽ jywa katu
koty ewapyk. Se ihẽ jywa'i koty ewapyk"
aja ihẽ apandu ym ta. Ame'ẽ ke ihẽ pái jõ
riki pandu katu. Ame'ẽ renda ke a'e riki
mukatu. Pe, a'e riki pandu katu ta — aja
Jesu pandu.
[41] Ame'ẽ je'ẽha rehe amõ jande popa
jumu'eha ta hendu rahã, Tian ta rehe

parahy. (Imu ta rehe jyty'ym, a'erehe parahy.) 42 Pe, upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Se pejur. Kuja pekwa katu. Jundéu awa aja ym ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ta mondo mondo hũ ngã ke. Ima'e je'ẽha rupi kapitã ta mondo mondo hũ ngã ke tĩ. 43 Pehẽ anĩ. Aja kapitã ta aja pexo rahã, katu ym. (Amõ ta ke pemondo mondo rahã, katu ym.) Amõ riki kapitã keruhũ, aja ixo tar katu rahã, amõ ta namõ ma'ema'e katu ixo. Paraky te'e aja ixo. Aja rahã, katu tiki. 44 Pe, pehẽ ngi har peteĩ riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahã, a'e riki pehẽ rehe paraky te'e aja mã peja ixo. Aja rahã, katu tiki. 45 A'e riki ihẽ aja ta tĩ. Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ namõ ma'e ke amõ ma'ema'e, a'erehe ihẽ ajur my? Anĩ. Aja ym. Amõ ta namõ ihẽ ama'ema'e. A'erehe ko ihẽ ajur. Ihẽ amanõ ta, a'erehe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihẽ amuhepy ta. A'erehe heta ngã ke Tupã muhã katu ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Matime reha ke Jesu mukatu
(Matéu 20.29-34; Ruk 18.35-43)

46 Pe, Jeriko ok ta pe a'eta uhyk uwyr. Pe, asa oho. A'engi Jesu uhem oho. Jumu'eha ta uhem oho inamõ tĩ. Heta ngã uhem oho inamõ tĩ. Pe rake amõ sawa'e wapyk uĩ. Her Matime. Time ra'yr a'e. Eha ym te ame'ẽ ke Matime, a'erehe tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ. 47 Pe, amõ ta pandu:

—Jesu petur ixo. Nasare ok ta pe har a'e — aja ngã.

Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, Matime pukái hũ uĩ:

—Jesu! Nde riki Ndawi rainõ ke. Epyrara esak ihẽ rehe — aja riki. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e aja mujekwa katu.)

48 Amõ ta hãtã je'ẽ ipe:

—Epukái ym — aja.

Anĩ. Matime pukái we hũ:

—Sawa'e! Ndawi rainõ ke nde! Epyrara esak ihẽ rehe — aja.

49 Jesu pyta hendu. Pandu:

—Ihẽ pe emuwyr — aja ngã pe.

Pe, Matime pe amõ ta pukái oho:

—Katu! Epu'am! “Ejur” aja nde pe Jesu pandu. Epu'am. Eho — aja ipe.

50 Pe, jupukeka ke ombor. Pahar pu'am. Pe, Jesu rehe uhyk. 51 Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde ereputar ihẽ ngi my? — aja.

Eha ym te ame'ẽ ke pandu:

—Sawa'e! Ihẽ reha ym te. Ihẽ reha emukatu — aja Jesu pe.

52 —Hã! Upa ma'e ahyha ke ihẽ amukatu, ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu — aja Jesu ipe.

Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu 'y. Pe, pe rupi Jesu namõ oho.

11

Jumen 'ar pe Jesu oho
(Matéu 21.1-11; Ruk 19.28-40; Juã 12.12-19)

1 Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe uhyk tate rahã, Mbetaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ẽ rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ẽ ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Ame'ẽ ywy'ã rehe uhyk rahã, hundutar koty mokõi jumu'eha ta ke Jesu mondo. 2 Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty amõ ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Pehyk rahã, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ẽ rehe amõ pukwar. Ame'ẽ jumen 'ar pe amõ oho ym rĩ. Pejirar, pe, se ihẽ pe pemuhyk perur. 3 “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amõ pandu rahã, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe” — aja mokõihar ta pe Jesu pandu.

4 Pe, mokõihar ta oho. Jumen mahem. Awa rape rupi pu'am u'am. Hukwen rake amõ pukwar. Pe, iham jirar. 5 A'ep amõ ta i'ãi. Ame'ẽ ta ngi har amõ pandu:

—Ma'erehe jumen pejirar my? — aja.

6 Jesu panduha aja mokõihar ta pandu:

—Sawa'e riki jumen putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe — aja ipe.

—Ererahã! — aja riki a'ep pe har pandu.

7 Jesu pe jumen raho. Uhyk rahã, jumu'eha tama'e kamixa ke jumen kupe 'ar pe a'eta moĩ. Ame'ẽ 'ar pe Jesu wapyk oho. 8 Awa rape rupi kamixa ke heta ngã mou mou tĩ. Amõ ta myra rãkã mupen ame'ẽ ke mou mou tĩ. (Kapitã keruhũ jumai ym ha rupi ko tur aja ame'ẽ mujekwa katu.) Ame'ẽ 'ar rupi jumen pyrũ oho. 9 Hundutar oho ame'ẽ ta pukái pukái oho ixo. Haikwer rupi oho ame'ẽ ta pukái pukái oho ixo tĩ. Kuja pukái:

—Ko nde erejur katu! Ko riki sawa'e te
je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke. Mã! Katu te
ame'ẽ ke a'e. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e
tĩ. 10 Ymanihar Ndawi aja kapitã keruhũ nde
tĩ. Aja nde ke Tupã mu'am ta. Mã peja Tupã
usak katu nde rehe. Tupã riki katu te ame'ẽ
ke a'e — aja ngã pukái pukái oho ixo.
11 Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho. Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixe
oho. Upa ma'e ke rehe juramã usak.
Ka'aruk koty apo, a'erehe Jerusarẽ ok ta ngi
uhem oho. Mbeta ok ta pe jywyr oho tĩ.
Awa py mokõi jumu'eha ta oho inamõ tĩ.

Sik'y ke Jesu muxirik
(Matéu 21.18-19)

12 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Mbeta ok ta ngi a'eta
uhem oho. Oho ixo rahã, Jesu myahy.
13 Paite ma'eywa'y rehe usak. Sik'y rehe
usak. Ame'ẽ'y rehe ho heta tipe. Pe, i'a ke
po'ok oho tipe. Pe, usak katu rahã, i'a nixói
te. I'a angaha rehe uhyk ym we rĩ. Ho te'e
jõ ihĩ. 14 Pe, sik'y rehe har pandu:
—Peme'ẽ myra ngi i'a ke po'ok ym te ta
tĩ. U'u ym te ta awa — aja Jesu.
Ame'ẽ je'ẽha rehe jumu'eha ta hendu tĩ.

Muhepyha ta ke Jesu muhem mondo
(Matéu 21.12-17; Ruk 19.45-48; Juã 2.13-22)

15 Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'eta jywyr oho
tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe Jesu ixe oho tĩ. Ma'e ke muhepy ame'ẽ
ta ke muhem mondo ingi. Ma'e ke jo'ok
ame'ẽ ta ke muhem mondo tĩ. Tamatarer
muruwak ame'ẽ tama'e myrape ke mujere
tĩ. (Ame'ẽja upa tamatarer ke muhãi om-
bor. Amõ ywy ngi amõ ta uwyr. Amõ
koty tamatarer ke ame'ẽ ta werur. Ame'ẽ
ke Jerusarẽ ok ta pe har tama'e tamatarer
ke pe muruwak, ame'ẽ ta myrape ke Jesu
mujere.) Pykahuran ke muhepy, ame'ẽ
tama'e myrape ke mujere tĩ. 16 Kuja pandu:
—Koropi peraho ym pehẽma'e ke. Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rupi per-
aho ym ma'e ke — aja Jesu pandu.
17 Ngã ke mu'e rahã, kuja pandu:
—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ
ke pekwa katu. Kuja Tupã pandu:
"Jumu'eha renda rehe har upa katu te
ngã pandu ta: 'Ko riki Tupã namõ pandu
panduha renda ke' aja riki." Pehẽ anĩ.
Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak. Ma'e ke
mukanĩha renda aja pemuruwak riki. Katu
ym aja — aja Jesu. (Muhepyha ta muhepy
rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe
mukanĩha aja ame'ẽ ta.)
18 Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu. Moise
je'ẽha mu'e ame'ẽ ta hendu tĩ. Ngã pandu
ame'ẽ ke rehe a'eta hendu tĩ. Kuja ngã:
—Mã! Jesu mu'e katu — aja riki pandu.
Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu tĩ. Jesu
kotyhar aja ngã uwak ta, ame'ẽ ngi pa'ihu ta
kyje, a'erehe kuja pandu pandu a'eta jupe:
—Jesu ke jajukwa ta. Myja jajukwa ta my?
— aja pandu pandu a'eta jupe.
Aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe.
Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ pandu
pandu a'eta jupe.
19 Pytun ramõ rahã, Jerusarẽ ok ta ngi Jesu
uhem oho, jumu'eha ta namõ.

*Sik'y manõ ame'*ẽ rehe har
(Matéu 21.20-22; Juã 14.13-14; Juã 16.24; Tian 1.6-8)

20 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, a'eta wata oho ixo.
Ma'eywa'y rehe usak tĩ, sik'y ke rehe. Upa
katu te xirik apo 'y. Ho ke xirik. I'y manõ tĩ.
Hapo manõ tĩ. Upa katu te 'y. 21 Kwehe sik'y
pe Jesu pandu, ame'ẽ ke Petu ukwa ukwa
ixo. Pe, pandu ipe:
—Sawa'e! Esarahã! Kwehe sik'y pe: "I'a
ym te ta apo 'y" aja nde erepandu. Ame'ẽ
ke upa katu te manõ apo 'y — aja Jesu pe.
22-23 A'e pandu:
—Ko apandu katu pehẽ pe. Tupã rehe
pejurujar katu rahã, peme'ẽ ywy'ã rehe
pepandu katu: "Ere. Eho! Ejumbor eho
y ramũi pe" aja. "Mã! Opor ta nahã
my? Akwa ym" aja ym pepandu. Pejurujar
katu ehe. Aja rahã, ame'ẽ ywy'ã opor ta
oho. Pepanduha aja Tupã muhyk katu ta.
24 A'erehe apandu katu pehẽ pe. Tupã namõ
ma'e ke pepandu pandu rahã: "Pehĩ apo 'y.
Uhyk katu apo 'y" aja pejurujar katu rahã,
upa katu te pehẽ pe Tupã muhyk katu ta —
aja Jesu pandu. ("Ywy'ã keruhũ" aja Jesu
pandu rahã: "Upa ma'e hãtã ma'eha ke" aja
a'e mujekwa.)
25 A'e pandu tĩ:
—Pe, Tupã namõ pepandu pandu pe'am
rahã, amõ rehe pehẽ py'a pemujywyr katu.
Amõ rehe pemujywyr ym we rĩ. Arahã
pahar pemujywyr katu. Aja rahã, ywa pe
har jande pái keruhũ pehẽ rehe ipy'a ke
mujywyr katu tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke
pema'e. Pehẽ rehe ipy'a mujywyr katu ta.
26 [Amõ rehe pehẽ py'a pemujywyr ym rahã,

pehẽ rehe Tupã ipy'a ke mujywyr ym ta tĩ]
— aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

*Awa je'*ẽha rupi ma'e ke Jesu ma'ema'e my
(Matéu 21.23-27; Ruk 20.1-8)

27 Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'eta jywyr oho
tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe Jesu wata ixo rahã, jundéu awa tama'e
pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha mu'e
ame'ẽ ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu
awa tamũi ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. 28 Johu
ngã pandu:

—Kwehe ngã ke nde eremuhem ere-
mondo sengi. Awa je'ẽha rupi nde ere-
muhem eremondo my? Awa riki nde ke
muwyr se my? — aja Jesu pe.

29-30 —Anĩ we rĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu ta
tĩ. Pe, ihẽ pe pepandu py rahã, awa je'ẽha
rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke ihẽ
apandu ta pehẽ pe tĩ. Pesarahã! Yman Juã
ambyr mujahuk, ngã ke. Myja pekwa my?
Tupã je'ẽha rupi mujahuk my? Anĩ rahã,
sawa'e je'ẽha rupi mujahuk my? Ame'ẽ ke
ihẽ pe pepandu py — aja pa'ihu ta pe.

31 Pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe:

—Mã! Myja japandu ta my? "Tupã
je'ẽha rupi Juã mujahuk" aja japandu ipe
rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: "Aja
rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe
pejurujar ym my?" aja a'e pandu ta.
32 Anĩ. "Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk"
aja japandu rahã, ngã parahy te ta jande
rehe. Myja japandu ta my? — aja je'ẽ je'ẽ
hũ a'eta jupe. (Juã ambyr ke Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ke, aja upa ngã ukwa katu,
a'erehe heta ame'ẽ ta ngi pa'ihu ta kyje.
Ngã parahy ta, aja ukwa.)

33 A'erehe a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe —
aja pa'ihu ta.

Pe, Jesu pandu tĩ:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi
ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ ngi ngã ke amuhem
amondo, ame'ẽ ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ
— aja a'e pandu.

12

Ma'eywa ty usakiha rehe har
(Matéu 21.33-46; Ruk 20.9-19)

1 Pe, myja me'ẽ ma'eywa ty usakiha ta
my, ame'ẽ ke Jesu pandu pandu uĩ:

—Ko kupixa pe ma'eywa'y rãkã ra'yr ke
ijar jytym. Uwa'y rãkã ke jytym. Kupixa
rymy'y rupi mukurar kurar. Pe, ma'eywa
rykwer jo'okiha renda pykũi tĩ. Kupixa
rymy'y rehe myta mujã tĩ. Ywate ame'ẽ
ke mujã. (Ame'ẽ ngi usakiha usak usak
katu.) Pe, amõ ta pe ijar pandu: "Pepaite
ihẽ apaxia ta aho. Ihẽma'e kupixa rehe
pesak pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ
pehẽma'e ta kỹ. Amõ i'a ihẽma'e ta kỹ"
aja ijar. "Ere" aja ame'ẽ ta pandu. Pe, ijar
oho. 2 I'a tyarõ rahã, miasu ke kupixa jar
mondo. Usakiha ta koty ma'eywa rykwer
rehe miasu oho piam. 3 Anĩ. Ame'ẽ ke
usakiha ta pyhyk. Pe, upa pirok. Ijar koty
mujywyr mondo. Ipo te'e jywyr oho. I'a
me'ẽ ym te. 4 A'engi amõ miasu ke kupixa
jar mondo. Ame'ẽ ke iãkã rupi usakiha
ta nupã nupã. Muhuxĩ ame'ẽ ke tĩ. Pe,
mujywyr mondo. 5 Pe, amõ ke ijar mondo.
Ame'ẽ ke usakiha ta jukwa. A'erehe amõ
amõ miasu ta ke ijar mondo. Pe, amõ amõ
ke usakiha ta nupã hũ tĩ. Amõ amõ ta ke
jukwa tĩ.

6 —Amõ sawa'e ijar namõ ixo. Ta'yr ke
ame'ẽ. Ipái ipy'a katu ehe. Ame'ẽ ke usak-
iha ta koty mondo. Ijar pandu jupe: "Ko ihẽ
ra'yr. Usakiha ta hendu katu ta ehe" aja ipái
naĩ. 7 Pe, usakiha ta rehe ta'yr uhyk rahã,
ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe: "Peme'ẽ
riki ijar ra'yr. (Ipái manõ rahã, kupixa
riki ima'e wan ta.) Jahorahã! Jajukwa ta
peme'ẽ. Aja rahã, kupixa riki jandema'e
wan ta" aja usakiha ta jupe. 8 A'erehe ta'yr
ke usakiha ta pyhyk. Pe, jukwa. Kupixa
kupe koty hete ke ombor.

9 —Mã! Ma'e kupixa jar ma'e ta apo my?
Pesarahã! Ijar te uwyr, pe, upa katu te
usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amõ usakiha ta
pe kupixa me'ẽ ta. Ame'ẽ ta kupixa rehe
usak usak katu ta ixo. 10 Kuja Tupã je'ẽha
rehe panduha pesak katu.

"Ita rehe har ita ok mujãha pandu: 'Jaxer
te'e kome'ẽ ita ke' aja.

Tupã pandu: 'Anĩ. Peme'ẽ ita riki ok pyter
wan mupu'am katu riki' aja.

11 Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu
aja jakwa" aja panduha ihĩ — aja
Jesu pandu.

12 Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta
pyhyk ta tipe. Ame'ẽ ta pandu:

—Ma'eywa ty usakiha ta rehe har Jesu pandu. Jande rehe har ame'ẽ — aja ukwa.

(Ame'ẽ ta riki usakiha ta aja saka, aja ukwa.) A'erehe a'e ke pyhyk ta tipe. Anĩ. Heta ame'ẽ ta hury katu, Jesu panduha rehe. Jesu ke pyhyk rahã, heta ame'ẽ ta parahy ta. A'erehe heta ame'ẽ ta ngi kapitã ta kyje, a'erehe pyhyk ym. Oho ingi.

*Kapitã keruhũ pe tamatarer me'*ẽ katu my?

(Matéu 22.15-22; Ruk 20.20-26)

13 Ajame'ẽ ke Jesu koty parise ta ke jundéu
awa tama'e kapitã ta mondo. Ero kotyhar
ta ke mondo ixoty tĩ. Jesu je'ẽha rehe
hendu. Pe, je'ẽha jawy rahã: "Katu ym nde
erepandu" aja pandu ta. (Muka'u te'e tar
katu, a'erehe katu ehe har pandu py.)
14 Jesu rehe uhyk rahã, ame'ẽ ta pandu
ipe:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jetehar te ke
nde erepandu, aja jakwa katu. Myja me'ẽ
sawa'e my, ame'ẽ rehe nde eresak eresak
ym, a'erehe nde erekwa katuha ke pahar
amõ mukanim ym. Muka'u te'e ym nde
ke. Jetehar rupi Tupã putar ame'ẽ ke nde
eremu'e mu'e katu. A'erehe epandu katu
jande pe. Homa awa tama'e kapitã keruhũ
pe tamatarer jame'ẽ rahã, katu my? Myja
me'ẽ jundéu awa ta je'ẽha mujekwa katu
my? "Pehẽ peme'ẽ katu" aja mujekwa my?
"Peme'ẽ ym" aja mujekwa my? Myja my?
Epandu katu — aja parise ta pandu ipe.
15 Ame'ẽ ta mokõi ukwaha namõ ixo, aja
Jesu ukwa katu. A'erehe kuja pandu:
—Ma'erehe ihẽ akwa katuha ke pemanga
te'e pexo my? Ita tamatarer ihẽ pe perur.
Ihẽ asak ta — aja Jesu.
16 Pe, werur ipe. Jesu pandu:
—Kome'ẽ tamatarer rehe awa'ã ihĩ my?
Awa rer amõ ta mupinim ko my? — aja
parise ta pe.
—Homa awa tama'e kapitã keruhũ 'ã
kome'ẽ. Sesa'ã ke — aja ipe. (Sesa riki homa
awa tama'e kapitã keruhũ.)
17 —Aja rahã, kapitã keruhũma'e ke kapitã
keruhũ pe peme'ẽ katu. Tupãma'e rahã,
Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu.
(Ame'ẽ riki ma'e ke peme'ẽ ipe, ame'ẽja
saka) — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, parise ta pandu:

—Mã! Ukwa katu riki a'e — aja Jesu rehe har pandu.

Pe, oho ingi.

Kweraha rehe har

(Matéu 22.23-33; Ruk 20.27-40)

18 Pe, amõ sawa'e ta uhyk uwyr ehe. San-
duse ta uhyk uwyr ehe. Kwera ym te ta awa
aja ame'ẽ ta ukwa. Jesu pe pandu:
19 —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja
Moise mupinim:
"Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rĩ. Pe,
manõ rahã, imu riki imu ambyr
rakehar ke pyhyk.
Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ẽ ta'yr riki imu
ambyr ra'yr aja ngã ukwa" aja Moise
mujekwa.
20 —Apo ehendurahã! Se awa po wajar
mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ẽ ke
jumendar. Pe, ta'yr ym ipe rĩ. Pe, manõ.
21 A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke
pyhyk tipe tĩ. Mokõihar aja tĩ. Sawa'e
manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. A'erehe imu
mahapyrihar kũjã ke pyhyk tĩ. Ame'ẽ aja
tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. 22 Aja upa imu
ta riki tĩ. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tĩ.
Pe, manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. Upa awa po
wajar mokõi imu ta manõ. Pe, kũjã manõ
tĩ. 23 Apo epandurahã! Yman rahã, manõ
ame'ẽ ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki
awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa
awa po wajar mokõi imu ta riki pyhyk — aja
sanduse ta pandu. ("Manõ ame'ẽ ta kwera
katu ta uhem" aja ukwa ame'ẽ ta ke muka'u
te'e tar katu, a'erehe ame'ẽ panduha ke
sanduse ta pandu.)
24 Jesu pandu:
—Mã! Tupã je'ẽha pekwa ym. Tupãma'e
pyrãtãha ke pekwa ym tĩ, a'erehe pehẽ
je'ẽha ke pejawy. 25 Yman rahã, ngã kwera
katu uhem rahã, jumendar ym te ta awa.
Ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Ame'ẽ ta
aja ngã ixo ta tĩ. Jumendar ym te ta tĩ. 26 Apo
kweraha rehe har amujekwa ta. Yman ju
pirã'y rehe har Moise mupinim. Ame'ẽ
rehe har pekwa riki. A'ep kuja panduha ihĩ.
Moise pe Tupã pandu:
"Ihẽ rehe Amarã ipy'a moĩ moĩ katu. Ihẽ
rehe Isak aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu
tĩ. Jako aja tĩ. Ihẽ rehe ipy'a a'e moĩ
moĩ katu tĩ" aja Tupã pandu.
27 —Pesarahã! Ixuwe katu ixo ame'ẽ ta
jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ
ame'ẽ ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta 'ã ixuwe
katu aja ixo rĩ. Yman riki manõ. A'eta
'ã ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we

ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe:
"Amarã ta ihẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ" aja
Tupã pandu. (A'eta 'ã pehĩ.) A'erehe
manõ ame'ẽ ta kwera katu ta kỹ, aja Tupã
mujekwa. A'erehe pehẽ pekwaha pejawy
riki — aja Jesu mujekwa.

*Je'*ẽha katu te ame'ẽ ke
(Matéu 22.34-40; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

28 Jesu namõ sanduse ta pandu pandu
ame'ẽ ke amõ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ
hendu. Sanduse ta pe ukwa katuha namõ
Jesu pandu, aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ
ukwa. A'erehe a'e riki Jesu pe Tupã je'ẽha
rehe har pandu:
—Myja me'ẽ riki katu te ame'ẽ ke my? —
aja ipe.
29 —Kuja riki katu te me'ẽ ke.
"Jundéu awa ta! Pehendu katurahã!
Tupã riki jandema'e sawa'e te. A'e jõ riki
sawa'e te.
30 Tupã rehe nde py'a emoĩ moĩ katu.
Tupã rehe har nde erekwa erekwa exo rahã,
epy'a katu ehe.
Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu
ehe tĩ.
Upa nema'e pyrãtãha namõ ma'e ke nde
erema'ema'e rahã, epy'a katu ehe
tĩ."
31 —Mokõihar Tupã je'ẽha katu te ame'ẽ
ke kuja.
"Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu.
Nde juehe nde erepy'a katu, aja amõ rehe
epy'a katu tĩ."
—Ame'ẽ mokõi je'ẽha riki katu te ame'ẽ
ke. Aja me'ẽ amõ je'ẽha uhyk ym — aja Jesu
ipe.
32 Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ pandu:
—Sawa'e! Katu nde erepandu. Jetehar
nde erepandu. Jandema'e sawa'e te jõ riki
Tupã. Amõ Tupã aja nixói te. 33 A'erehe
Tupã rehe amõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e. Upa
ukwa katuha namõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e
tĩ. Upa ma'e ke pyrãtãha namõ amõ ma'e
rahã, Tupã rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ.
Pe, inamõ ixo ame'ẽ ta rehe ipy'a katu ta
me'ẽ te'e tĩ. Juehe aja amõ rehe ipy'a katu
ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ mokõi je'ẽha rehe
hendu katu rahã, katu te ame'ẽ ke. Ma'e
hymba hapy, aja ymanihar ta aja Tupã rehe
ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ẽ katu we. Amõ
ma'e heta ma'e ke hapy, aja Tupã rehe ipy'a
moĩ moĩ rahã, katu we tĩ. Tupã je'ẽha rehe
hendu katuha riki i'ar koty te we katuha —
aja sawa'e pandu.
34 Ukwa katuha namõ sawa'e pandu, aja
Jesu ukwa. A'erehe pandu ipe:
—Awa ixoha amõ koty Tupã putar. Jete-
har rupi amõ ixo katu, aja a'e putar. Ame'ẽ
ke nde erekwa nahã my, aja akwa. A'erehe
ixotyhar aja nde eremuruwak tate nahã my
— aja sawa'e pe.
Jesu mu'e katu te, a'erehe arahã har ngi
ma'e ke ngã pandu ym ipe tĩ.

Ndawi rainõ rehe har
(Matéu 22.41-46; Ruk 20.41-44)

35 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe Jesu mu'e uĩ rahã, kuja pandu:
—Ihẽ pe pepandurahã! Moise je'ẽha
mu'e ame'ẽ ta kuja pandu: "Kirisutu Ndawi
rainõ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am
ame'ẽ ke a'e" aja pandu. Ma'erehe aja
pandu my? 36 Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke
Ndawi pandu. Kuja.
"Ihẽma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te
pandu: 'Ihẽ rake ewapyk eĩ.' (Aja
rahã, katu te ame'ẽ ke nde, aja amu-
jekwa.)
Nde ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u ta,
a'erehe nde rehe ame'ẽ ta hendu
katu ta" aja.
37 —Kirisutu rehe har Ndawi pandu:
"Ihẽma'e sawa'e te" aja. (Aja rahã, a'e Tupã
tĩ, aja Ndawi ukwa.) Aja rahã, myja me'ẽ
Kirisutu Ndawi rainõ aja ixo my tĩ? (Aja
rahã, awa te'e a'e, aja mujekwa) — aja ngã
pe Jesu pandu.
(Anĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu
ym ma'e ke.) Heta ame'ẽ ta anĩ. Jesu je'ẽha
rehe upa ngã hendu. Hury katu ngã ehe.

*Moise je'*ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har
(Matéu 23.1-36; Ruk 20.45-47)

38 Ngã ke Jesu mu'e rahã, kuja pandu:
—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja mã peja
ym pehẽ tĩ. Ame'ẽ ta ima'e mundeha katu
te aja putar katu. (Aja rahã, kapitã jupe
aja mujekwa tar katu tipe.) Amõ we tĩ.
Muhepyha renda rupi wata ixo rahã: "Ko
nde erexo. Nde katu" aja je'ẽha putar katu
tĩ. (Katu te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar
katu tipe.) 39 Jundéu awa tama'e jy'ariha
renda pe wapyk rahã, kapitã ta rake wapyk
tar katu. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke jupe
aja mujekwa tar katu tipe.) Ma'e huryha

amõ mujã rahã, imi'u matyr. Ame'ẽ pe oho
rahã, aja tĩ. Kapitã ta rake wapyk tar katu tĩ.
(Katu te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu
tipe tĩ.) 40 Ixawa'e manõ ame'ẽ ta pe a'eta
pandu: "Pehẽ ke jahaihu tar katu" aja naĩ.
Anĩ. Te'e riki. Kũjãma'e ke te'e pyhyk raho.
Hok ke te'e jo'ok ingi tĩ. Pe, katu te ame'ẽ
ke jupe aja mujekwa tar katu, a'erehe i'i
Tupã namõ pandu pandu. (Aja rahã, katu te
ame'ẽ ke aja ngã ukwaha naĩ.) Mã! Ame'ẽ ta
ke Tupã mupyrara hũ ta — aja Moise je'ẽha
mu'e ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu.

Ixawa'e manõ ame'ẽ ke tamatarer ke pu-
rakar
(Ruk 21.1-4)

41 Pe, tamatarer purakariha renda koty
Jesu wapyk uĩ. Henda pe tamatarer ke ngã
purakar. (Aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ
katu.) Jesu usak usak uĩ rahã, ima'ehũ
namõ ixo ame'ẽ ta heta purakar. 42 Pe,
ixawa'e manõ ame'ẽ ke uhyk uwyr a'ep.
Tamatarer ta'yr mi namõ ixo. Mokõi jõ ita
tamatarer ra'yr henda pe purakar. Ame'ẽ
mokõi ta'yr te mi. 43-44 Pe, jumu'eha ta pe
Jesu pandu:

—Se pejur. Pesarahã! Amõ ta ima'ehũ
namõ ixo. Ame'ẽ ta ngi har a'eta jo'ok,
pe, henda pe purakar. Ima'e ke pyta we
hũ rĩ. Peme'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ ke anĩ.
Tamatarer heta ym te. Mokõi jõ namõ ixo.
Ame'ẽ ke upa katu te purakar. Ima'e ke pyta
ym te. Nixói te apo 'y. Ima'e ke jo'ok ta
tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ẽ ke henda pe
moĩ. (Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tar katu te
hũ, a'erehe upa katu te henda pe moĩ.) Upa
katu te moĩ, a'erehe amõ ta 'ar koty te we
kũjã moĩ katu — aja Jesu pandu.

13

*Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe
har*
(Matéu 24.1-2; Ruk 21.5-6)

1 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
ngi Jesu uhem ixo, jumu'eha ta namõ.
Ame'ẽ ta ngi har amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahã! Jumu'eha renda
keruhũ katu te. Ita keruhũ ke te'e mujã
ame'ẽ ke. Mã! Katukwer — aja Jesu pe.

2 Jesu pandu:

—A'e tỹ! Pesak katu ehe apo. Yman rahã
nixói ta. Peme'ẽ ke amõ ta upa mujaxer ta
kỹ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta kỹ. Upa
katu te ita ke amõ ta ombor ta. (Aja rahã,
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke
mujaxer ta, aja mujekwa) — aja jumu'eha ta
pe pandu.

Jumai mai ame'ẽ rehe har
*(Matéu 24.3-14; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1
Petu 3.14; 1 Petu 4.12-14)*

3 Ywy'ã rehe Jesu wapyk uĩ, Oriwéi ywy'ã
rehe. Arahã Petu uhyk ehe. Tian aja tĩ. Juã
amõ tĩ. Andere amõ tĩ. Uhyk ehe tĩ. A'eta
jõ Jesu namõ ixo. Paite we Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Usak katu ehe.
Ame'ẽ rehe har jumu'eha ta pandu:

4 —Jande pe epandurahã! Myja rahã, ita
mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasak ta
my, pe, ame'ẽ ke uhyk tate, aja jakwa katu
ta my? — aja Jesu pe pandu.

5 Jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Pesak katu kỹ! Mã peja pehẽ ke amõ
ta muka'u te'e ym. 6 Kuja. Heta uwyr ta.
"Jesu je'ẽha rupi ihẽ ajur" aja pandu te'e
ta. "Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ" aja pandu te'e
ta tĩ. Heta ngã ke muka'u te'e ta tĩ. 7 Kotete
jumaiha tyapuha ke pehendu ta. "Paite
amõ ta jumai mai ixo" aja pehendu ta tĩ.
Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta kỹ.
Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we
rĩ. 8 Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta
ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã
keruhũ namõ jumai mai ta tĩ. Amõ amõ ywy
katak katak hũ ta. Amõ amõ ywy rehe ngã
mi'u nixói te ta tĩ. Aja ahyha uhem ramõ.
Ahy py, ame'ẽja saka.

9 —Pesak katu pehẽ juehe. Jundéu awa
tama'e kapitã ta ruwa koty pehẽ ke amõ ta
raho ta. "Jaxer pehẽ" aja naĩ. Pe, pehẽ ke
nupã ta. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha
renda pe raho ta tĩ. A'ep ngã petek hũ
ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ,
a'erehe homa awa tama'e kapitã ta ruwa
koty pepu'am ta. Kapitã keruhũ ruwa koty
pepu'am ta tĩ. Ame'ẽ ta pe pepandu ta:
"Jesu rehe jõ amõ jurujar katu rahã, ame'ẽ
ke Tupã muhã katu ta" aja pepandu ta.
Ame'ẽ myrandu katu pepandu ta. 10 Ame'ẽ
myrandu katu ke upa katu te ngã pe amõ
ta pandu pandu ta me'ẽ te'e. Pe, 'ar rehe
angaha uhyk ta. 11 Pehẽ ke amõ ta pyhyk ta
kỹ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty
raho ta tĩ. Arahã pehẽ py'a pe pekwa pekwa
ym pe'am: "Ma'e jande japandu ta my?
Myja me'ẽ katu my?" aja pekwa pekwa ym

pe'am. Kapitã ta ruwa koty pepu'am rahã,
je'ẽha amõ muwyr ame'ẽ ke pependu katu.
Arahã pehẽ atu je'ẽha pependu ta my? Anĩ.
Aja ym. Tupã'ã riki mujekwa ame'ẽ ke
pependu katu ta. 12 Arahã kapitã pe imu
pandu ta: "Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa" aja
pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta
ke raho ta. "Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa"
aja pandu ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ.
"Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa" aja pandu ta
tĩ. 13 Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ
rehe upa ngã parahy ta. Ihẽ rehe jurujar
katuha ke hijar ym ame'ẽ ke Tupã namõ ixo
ta. Manõ. Anĩ. Tupã namõ ixo katu ta — aja
Jesu pandu.

*Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta ame'*ẽ rehe har

(Matéu 24.15-28; Ruk 21.20-24; 2 Tesaron 2.3)

14 A'e pandu tĩ:

—[Paper rehe esak katu! Pe, ekwarahã!]
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
amõ ta ma'e jaxer ai te ame'ẽ ke moĩ ta.
Katu ym a'ep. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã,
jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. Ywy'ã
koty ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)
15 Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja
hok pe ixe ym oho. Pyhyk ym oho ima'e
ke. I'i pyta ym. Pahar ujan oho. (Aja
rahã, manõ ym ta.) 16 Kupixa pe ixo rahã,
ima'e ke rehe hok pe jywyr ym oho. Ima'e
mundeha rehe pyhyk ym oho. Pahar ujan
oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) 17 Arahã
ipusu pe imembyr namõ kũjã ixo rahã, mã
pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.)
Ixamby u'u ame'ẽ ke namõ ixo rahã, aja
tĩ. Mã pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym
pahar ujaniha.) 18 "Aman ndy'ar rahã, ahyha
emuhyk ym" aja Tupã pe pependu. (Aman
ukyr rahã, rysã. A'erehe marã ka ym pahar
ujaniha.)

19 —Arahã ngã rehe ahyha keruhũ uhyk
ta. Aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we
rĩ. Yman kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã.
Arahã har ngi aja ahyha keruhũ ngã ukwa
ym we rĩ. Uhyk ym we rĩ. Arahã jõ uhyk
katu ta. Ahyha keruhũ upa rahã, aja ahyha
keruhũ ngã ukwa ym ta tĩ. Uhyk ym ta tĩ.
20 Pahar jandema'e sawa'e te ahyha keruhũ
ke mumba ym rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe
ngã nixói te ta tipe. Anĩ. Tupã rehe ipy'a
katu ame'ẽ ta kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo.
A'erehe pahar ahyha keruhũ ke jandema'e
sawa'e te mumba ta.

21 —A'engi amõ ta pehẽ pe pandu ta:
"Ko Kirisutu ixo. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am me'ẽ ke" aja pandu naĩ. Amõ:
"Pete'e ixo apo" aja ta naĩ tĩ. Ame'ẽ rehe
pejurujar ym pehẽ. Te'e ame'ẽ ta. 22 Amõ
ta te'e pandu ta uwyr: "Ihẽ Kirisutu" aja
naĩ. Amõ: "Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke
ihẽ" aja riki te'e pandu ta. Marã ka ym amõ
ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ta. Aja
Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ke muka'u
te'e ta tipe. Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar ta
ke pehẽ." Ame'ẽ ta ke muka'u te'e ta tipe.
23 A'erehe pesak katu kỹ! Ame'ẽ te'e pandu
ame'ẽ ta uhyk ym we rĩ. Upa katu te ame'ẽ
rehe har ihẽ amujekwa pehẽ pe apo 'y — aja
jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyriha rehe har

(Matéu 24.29-31; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.6-7; Apokarip 1.7)

24 A'e pandu tĩ:

—Ame'ẽ ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ
we mãte ma'e ke uhyk ta. Warahy muwe ta
tĩ. Jahy wera ym ta tĩ. 25 Ywa ngi jahy rata ta
u'ar u'ar ta tĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke Tupã
mukatak hũ ta.

26 —Ajame'ẽ ke ihẽ ajywyr ta. Awa ihẽ
tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxĩha
'ar pe apu'am ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha
namõ ajywyr ta. Hendy hũ aja ajywyr ta.
27 Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo
ta. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi
amondo ta. Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar ta ke
peme'ẽ ta. Aputar ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta" aja.
Ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar
ta. Upa katu te ame'ẽ ta ke mujy'ar ta. (Pe,
Tupã namõ ixo ta) — aja Jesu pandu.

*Ma'eywa putyr ame'*ẽ rehe har

(Matéu 24.32-35; Ruk 21.29-33)

28 A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki pehẽ pe mujekwa ta.
Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã,
warahy haku tate, aja pekwa. 29 Aja ihẽ
ajywyriha pekwa ta tĩ. Warahy uwe, ame'ẽ
rehe har apandu ramõ. Aja pesak rahã, ywa
ngi ajywyr tate, aja pekwa ta. 30 Ko apandu
katu. Upa pehẽ pe apandu ramõ, aja uhyk
ta. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta. Anĩ.
Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ.
31 Ywa ke upa kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ
upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ.

Ame'ẽ kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk ta kỹ — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha angaha rehe har
(Matéu 24.36-44; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.10)

32 A'e pandu tĩ:
—Myja rahã, ihẽ ajywyr ta my? Ma'e wera rahã, ajywyr ta my? My warahy rahã, ajywyr ta my? Ame'ẽ ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihẽ riki akwa ym tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pái jõ ukwa katu. 33 Pesak katu, aja pexo! (Peker aja ym pexo.) Ajywyriha angaha ke rehe pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Peta kỹ.
34 —Kuja riki. Sawa'e paxia oho, ame'ẽja saka. Oho rahã, hok ke hijar oho. Oho tate rahã, miasu ta pe pandu: "Ihẽ rok rehe pesak katu. Peparaky katu pexo rĩ" aja ijar pandu. Hukwen rupi harõha pe pandu tĩ: "Eharõ katu e'am" aja. 35 Aja pexo tĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu katu: "Pesak katu pexo." Ywa ngi ihẽ ajywyr rahã, ihẽ ajywyriha angaha ke pekwa ym ta. Pytun ramõ rahã, ajywyr ta nahã my. Pytun pyter pe, ajywyr ta nahã my. Sapukái je'ẽ ramõ rahã, ajywyr ta nahã my. Pytuniwe rahã, ajywyr ta nahã my. Pekwa ym ta, a'erehe peharõ katu pexo. 36 Ajywyriha riki pahar ta. Ajywyr rahã, peker aja pehẽ rehe asak rahã, katu ym ta. 37 A'erehe pehẽ pe apandu katu: "Peharõ katu pexo." Amõ we tĩ. Upa katu te ngã pe apandu tĩ: "Peharõ katu pexo" — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

14

Jesu ke pa'i hu ta jukwa tar katu
(Matéu 26.1-5; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)

1 Pe, mokõi ukwer rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Arahã jundéu awa ta mbeju ke u'u ta. Mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ẽ ke u'u ta. Pe, Jesu ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta pyhyk tar katu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ. Ngã ukwa ym ha rupi pyhyk tar katu. Pe, jukwa tar katu.
2 Ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe:
—Ngã mi'u matyr rahã, heta ngã ixo. Arahã japyhyk ym we ta rĩ. Arahã japyhyk rahã, jande rehe ngã parahy ta. Jande namõ jumai ta — aja a'eta jupe.

Jesu ãkã rehe mupiheha kũjã jyhẽ
(Matéu 26.6-13; Juã 12.1-8)

3 Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ, Simã rok pe. Yman pere ma'e u'u hũ ame'ẽ ke namõ Simã ixo. Apo anĩ. Katu 'y. Pe, u'uha renda pe Jesu wapyk uĩ rahã, ita parasuku ke kũjã muhyk werur ehe. Ita aramba ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ parasuku. Ita parasuku pe na rykwer ihĩ. Pihe katu te ame'ẽ! Muhepy hũ ame'ẽ tĩ. Parasuku kyndaha ke kũjã mopok. Pe, Jesu ãkã rehe tykwer jyhẽ. 4 Ame'ẽ rehe usak rahã, amõ ta je'ẽ je'ẽ kũjã rehe har. Pandu pandu a'eta jupe:
—Ma'erehe tykwer ke te'e jyhẽ my?
5 Peme'ẽ rykwer muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta. Pe, ame'ẽ ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ katu ta tipe — aja a'eta jupe.

A'erehe kũjã rehe har je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. 6 Anĩ. Jesu pandu:
—Mã peja ym pehẽ. Peje'ẽ je'ẽ ym pehẽ jupe. Katu ym aja. Kũjã rehe peparahy ym. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pe kũjã ma'e.
7 Pesarahã! Ima'e ym te ame'ẽ ta kote'e ixo. Ame'ẽ ta pe tamatarer peme'ẽ tar katu rahã, pete'e ixo. Ihẽ anĩ. Pehẽ namõ aja te'eha apyta ym ta. 8 Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã, hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihẽ rehe tĩ. Ihẽ amanõ ym we rĩ. Ko ihẽ ke mouha rehe kũjã upa mupihe. (A'erehe ihẽ rehe pyaiha apo mujekwa rahã, katu tiki.) 9 Pesarahã! Apo apandu katu. Ihẽ rehe har myrandu katu ke amõ ta pandu pandu raho. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi pandu pandu raho rahã, kome'ẽ kũjã ma'eha rehe har pandu ta tĩ. Kũjã ma'eha ke harái ym ta ngã — aja a'eta pe Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho
(Matéu 26.14-16; Ruk 22.3-6)

10 Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun Ikario oho. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Pa'ihu ta pe pandu:
—Jesu koty pehẽ ke ihẽ araho ta — aja Jun.
11 Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, hury katu. Pe, pandu ipe:
—Jesu koty jande ke nde ereraho rahã, nde pe tamatarer jame'ẽ ta — aja Jun pe.

Pe, a'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ẽ angaha ke rehe Jun harõ ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uĩ
(Matéu 26.17-25; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juã 13.21-30)

12 Ajame'ẽ ke Pasuko 'ar uhyk. Ame'ẽ 'ar
rahã, arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta
jukwa. (Aja ipy'a pe Tupã rehe har ukwa
ukwa uĩ.) Jesu pe jumu'eha ta pandu:
—Pasuko 'ar rahã, arapuharan ra'yr ka'ẽ
ke nde ere'u ta. Ame'ẽ ke jamatyr, aja nde
ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.
13 Mokõi jõ jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Pehẽ mokõi ihẽ amondo ta. Paite awa
ok ta hũ ihĩ, Jerusarẽ ok ta ke. A'ep peho.
A'ep amõ sawa'e rehe pesak ta. Iãkã 'ar
pe y ke ame'ẽ raho. Ame'ẽ sawa'e namõ
peho. Ijar rok pe a'e ixe ta. 14 Ame'ẽ rok pe
inamõ pexe peho tĩ. Ok jar rehe pesak rahã,
kuja pepandu ipe: "Jandema'e mu'eha kuja
me'u: 'Pasuko 'ar ke jande jakwa jakwa tar
katu. My u'uha renda ihĩ my? Ihẽma'e
jumu'eha ta namõ arapuharan ra'yr ka'ẽ ke
a'u ta' " aja ijar pe pepandu. 15 Ywate pyrũha
renda ke ijar mujesak ta pehẽ pe. Upa ma'e
ke pehĩ. (Myrape, ita rekúi. Upa pehĩ.) A'ep
jande rehe jande mi'u pematyr — aja mokõi
jumu'eha ta pe Jesu pandu.
16 Jerusarẽ ok ta pe mokõi sawa'e ta oho.
Ma'e u'uha renda mahem. Jesu pandu, aja
upa katu te usak. Pe, a'eta mi'u matyr. A'ep
Pasuko 'ar ke ukwa ukwa ta.
17 Pytun ramõ rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu
uhyk. Ma'e u'uha renda pe uhyk oho, awa
py mokõi jumu'eha ta namõ. 18 Ma'e ke u'u
uĩ rahã, Jesu pandu:
—Ko apandu katu pehẽ pe. Pehẽ ngi har
peteĩ ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke muhyk ta
werur. Muhyk ta ame'ẽ ko ihẽ namõ u'u uĩ
apo — aja jumu'eha ta pe.
19 Ame'ẽ rehe hendu rahã, a'eta pyai.
Peteĩ teĩ pandu ipe:
—Mã! Ihẽ ke ame'ẽ my? — aja upa pandu
ipe.
Aja pame katu te upa jumu'eha ta pandu.
20 Jesu pandu:
—Awa py mokõi hetaha pehẽ. Pehẽ ngi
har peteĩ ihẽ rehe amõ ta ke muhyk ta
werur. Ita rekúi pe ihẽ namõ mbeju ke
munde, ma'e rykwer pe. Ame'ẽ riki ihẽ
rehe amõ ta ke muhyk ta werur. 21 Awa ihẽ
tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Myja ihẽ amanõ
ta my? Kuja. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ,
aja amanõ ta. Aja uhyk ta. Ihẽ ruwajan ta
ke ihẽ rehe muhyk ta werur. Mã! Ame'ẽ ke
pyrara te hũ aja ixo ta. A'erehe imãi pusu
ngi u'ar ym rahã, katu ta tipe — aja Jesu
pandu.

*Jesu rete ame'*ẽ ke. Huwy ame'ẽ ke tĩ.
(Matéu 26.26-30; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

22 Ma'e ke u'u rahã, mbeju ke Jesu pyhyk.
Pe, Tupã pe pandu:
—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u
jande pe nde eremuwyr katu — aja.
Pe, ame'ẽ ke mopok. Jumu'eha ta pe
me'ẽ me'ẽ. Pandu:
—Pe'u! Kome'ẽ ihẽ rete — aja Jesu.
23 Ita rekúi ra'yr ke Jesu pyhyk. Ma'eywa
rykwer ita rekúi ra'yr pe ihĩ, uwa rykwer ke.
Tupã pe pandu tĩ:
—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u
jande pe nde eremuwyr katu — aja.
Pe, jumu'eha ta pe me'ẽ me'ẽ tĩ. Johu u'u.
24 A'e pandu:
—Kome'ẽ ihẽ ruwy. Upa ngã rehe ihẽ
ruwy uhem ta, a'erehe Tupã pandu ta: "Ihẽ
ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, ame'ẽ ke
ihẽ amuhã katu ta" aja ngã pe pandu ta.
25 Ko apandu katu pehẽ pe. Uwa rykwer ihẽ
a'u ym ta tĩ. Kapitã keruhũ te aja ihẽ ke ihẽ
pái keruhũ mu'am ta kỹ. Arahã jõ pyahu
ame'ẽ ke pehẽ namõ a'u ta kỹ tĩ — aja Jesu
pandu.
26 Upa u'u rahã, Tupã rehe har jyngar.
A'engi uhem oho. Oriwéi ywy'ã koty a'eta
oho.

*Petu te'e pandu ta, ame'*ẽ ke Jesu mu-
jekwa
(Matéu 26.31-35; Ruk 22.31-34; Juã 13.36-38)

27 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Ihẽ ke upa pehijar ta. Kuja Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ.
"Arapuharan ta usakiha ke Tupã jukwa ta.
Aja rahã, upa arapuharan ta uhãi ta oho"
aja amõ mupinim.
—(Aja ta pehẽ ke tĩ. Amõ ta ihẽ ke jukwa
rahã, upa pehẽ pehãi ta peho tĩ.) 28 A'engi
ihẽ akwera katu ahem rahã, Ngariréi ywy
pe ihẽ aho py ta — aja Jesu pandu.
29 Petu pandu:
—Nde ke ihẽ ahijar ym te ta. Upa amõ ta
ujan ta oho nengi. Ihẽ anĩ ta. Nde namõ
apyta ta kỹ — aja riki.
30 Pe, Jesu pandu:
—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ẽ
pytun, sapukái mokõihar je'ẽ ym rahã, kuja
te'e nde erepandu ta: "Jesu rehe har akwa

ym ihẽ” aja nde erepandu ta. Aja mahapyrihar te'e nde erepandu ta — aja ipe.
31 Anĩ. I'ar koty te we hãtã Petu pandu:
—Anĩ. Aja apandu ym te ta. Nde namõ ihẽ ke amõ ta jukwa rahã: “Nde rehe har ihẽ akwa ym” aja apandu ym te ta — aja ipe.
Petu pandu aja upa jumu'eha ta pandu pandu tĩ.

Ngese renda ke
(Matéu 26.36-46; Ruk 22.39-46)

32 Ajame'ẽ ke amõ renda pe a'eta oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Se pewapyk we rĩ. Tupã namõ ihẽ apandu ta aho — aja.
33 Pe, iãkã koty we Petu ke Jesu raho. Tian ke raho tĩ. Juã ke raho tĩ. Ame'ẽ mahapyr jõ raho. Pe, Jesu pyai te hũ. Mãte hũ ukwaha.
34 Mahapyrihar ta pe pandu:
—Apyai te hũ ihẽ! Amanõ aja ihẽ apyaiha tĩ. Se pepyta we rĩ. Pesak katu pexo. (Aja rahã, amõ uhyk ym ta jande rehe) — aja Jesu.
35-36 A'engi jeje Jesu oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Aja Tupã namõ pandu:
—Papa! Ihẽ apyraraha uhyk tate, ihẽ rehe. Nde ereputar rahã, ame'ẽ ngi ihẽ ke nde eremuhem katu, aja akwa katu. Upa katu te ma'e ke nde erema'ema'e katu. A'erehe pyraraha ngi emuhem katu ihẽ ke. Anĩ rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta kỹ — aja Tupã pe Jesu pandu.
37 A'engi mahapyrihar ta koty jywyr oho. Uhyk rahã, mahapyrihar ta rehe usak. Ukwer riki. Mupak rahã, Petu pe pandu:
—Simã! Mã! Nde ereker ereju. Nde eresak ym we rĩ. 38 Peker ym we rĩ. Tupã namõ pepandu! Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihẽ namõ nde erepyta tar katu te. Anĩ. Nde riki pitu te'e — aja Jesu.
39 Pe, Jesu oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ:
—Papa! Ihẽ apyraraha ngi emuhem ihẽ ke. Anĩ rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta — aja Jesu pandu tĩ.
40 Pe, jywyr tĩ. Mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tĩ. Ukwer ou tĩ. Pyhýi te hũ. Upak rahã, je'ẽha ke uhem ym.
41 Jesu oho we tĩ. Pe, jywyr tĩ. Mahapyrihar ta koty jywyr rahã, a'eta ukwer ou tĩ. A'e pandu:
—Mã! Peker peju tĩ. Peputu'u peju tĩ. A'ewan pekeriha. Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk apo 'y. 42 Pepu'am! Jahorahã! Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur ame'ẽ ke petur ixo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu ke ngã pyhyk
(Matéu 26.47-56; Ruk 22.47-53; Juã 18.3-12)

43 A'e pandu u'am rahã, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jun namõ heta ngã uhyk. Kyse puku namõ ngã uwyr. Tamarã namõ uwyr tĩ. Ame'ẽ ta ke Jesu koty pa'ihu ta mondo. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta mondo tĩ. Jundéu awa tamũi ta mondo tĩ. 44 Ngã pe Jun pandu ramõ:
—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihẽ apyter, ame'ẽ riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke. Pesak katu peraho — aja Jun pandu.
45 Pe, Jun uhyk rahã, pahar Jesu koty oho. Pandu ipe:
—Sa'e! — aja Jesu pe.
Pe, huwa ke pyter. 46 Pe, Jesu ke ngã pyhyk. Hãtã pyhyk. 47 Pe, amõ a'ep ixo. Ame'ẽ riki kyse puku jo'ok. Pe, pa'i keruhũma'e miasu ke nupã. Inambi ke mopok ingi, kyse puku pe. 48 Ngã pe Jesu pandu:
—Kyse puku namõ pejur, tamarã namõ. Aja ma'e mukanĩha ke amõ ta pyhyk. Mã! Aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ. Aja ym ta tipe rahã, katu. 49 Pesarahã! Kwehe we amõ amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ amu'e aĩ. Pehẽ pyter pe axo. Amõ amõ ku'ẽ rahã we, ihẽ amu'e aĩ tĩ. Amõ ku'ẽ rahã we, aja tĩ. Amu'e aĩ tĩ. Arahã pepyhyk ym ihẽ ke. Anĩ. Apo ihẽ ke pepyhyk. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja uhyk apo 'y. Aja ihẽ ke pepyhyk apo tĩ. Mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ — aja Jesu pandu.
50 Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan riki oho ingi.

Jawe te'e ujan oho ame'ẽ ke

51 Jesu ke ngã raho rahã, haikwer rupi amõ sawa'e wan oho ixo. Pan tuwyr pe jõ hete rupi jupukek oho ixo. Pe, amõ ta pyhyk a'e ke. 52 Anĩ. Pan tuwyr ombor oho. Jawe te'e ujan oho.

Ngã panduha renda pe Jesu ke amõ ta raho
(Matéu 26.57-68; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juã 18.13-14; Juã 18.19-24)

53 Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe
Jesu ke amõ ta raho. A'ep upa pa'ihu ta
jy'ar uĩ. Upa jundéu awa tamũi ta aja tĩ.
Jy'ar uĩ tĩ. Upa Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ
ta aja tĩ. Jy'ar uĩ tĩ. Pa'ihu ta namõ jy'ar
uĩ tĩ. 54 Paite we Jesu raikwer rupi Petu tur
ixo. Pe, pa'i keruhũ rok pe uhyk, soroka
pe. Pa'i keruhũma'e parakyha ta namõ Petu
wapyk uĩ. Tata rake jumaku uĩ. 55 Pa'ihu
ta ma'e usakiha ke kekar kekar tipe. Ma'e
ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ rehe usak
ame'ẽ ta ke kekar tipe. Johu jy'ar ame'ẽ ta
rupi kekar kekar tipe. Anĩ. Mahem ym riki.
Mahem rahã: "Nde katu ym. Nde eremanõ
ta me'ẽ te'e" aja Jesu pe pandu ta tipe. Anĩ.
Mahem ym. 56 Amõ amõ pu'am. Te'e pandu,
Jesu rehe har. Te'eha juja ym, a'erehe marã
ka ym Jesu pe pandu: "Nde katu ym. Nde
eremanõ ta me'ẽ te'e" aja.

57 Pe, amõ sawa'e ta pu'am. Jesu rehe har
te'e pandu. 58 Kuja:

—Kwehe Jesu pandu ame'ẽ ke rehe ja-
hendu: "Kome'ẽ Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ ke sawa'e ta mujã. Ihẽ amai
ta. Mokõi aker rahã, amõ ke ihẽ amujã ta.
Ame'ẽ ke sawa'e mujã ym ame'ẽ ke. Ipo pe
te'e mujã ym ame'ẽ ke" — aja jahendu.

59 Ame'ẽ sawa'e ta panduha juja ym tĩ.

60 Pe, pa'i keruhũ pu'am. Heta ame'ẽ ta
pyter pe pu'am. Jesu pe pandu:

—Nde rehe har amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Nde
erepandu ym ta my? — aja ipe.

61 Pandu ym riki Jesu. Pe, pa'i keruhũ
pandu tĩ:

—Kirisutu nde my? Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke nde my? Ngã pandu:
"Nde riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe.
Ame'ẽ ra'yr nde my tĩ? — aja Jesu pe.

62 —A'e tỹ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi
ajur. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Hake
ihẽ awapyk ta aĩ. Ame'ẽ rehe pehẽ johu
pesak ta kỹ. Ywa takãxĩha 'ar pe ihẽ apyrũ
ta ajur. Ame'ẽ rehe pehẽ johu pesak ta kỹ
tĩ — aja Jesu pandu. ("Tupã rake" aja Jesu
pandu rahã: "Tupã a'e tĩ" aja mujekwa.)

63-64 Jesu pandu ame'ẽ ke rehe hendu rahã,
pa'i keruhũ parahy ehe. A'erehe ima'e
mundeha ke musak. (Aja rahã, Tupã parahy
tĩ, aja mujekwa naĩ.)

—Mã! Pehẽ johu pehendu riki. Peme'ẽ
riki Tupã aja jupe. Katu ym aja. Peme'ẽ
rehe har amõ ta pandu ame'ẽ ke japutar ym
apo. Myja pekwa my? — aja pa'i keruhũ
pandu.

A'ep johu jy'ar ame'ẽ ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manõ ta me'ẽ te'e —
aja.

65 A'engi amõ ta tymũ ehe. Pan pe eha ke
jupyk. Pe, hãtã ipo pe huwa ke nupã. Pandu
ipe:

—Awa nde ruwa nupã my? — aja Jesu pe.

Hukwen harõha ta aja tĩ. Huwa ke nupã
tĩ. Aja mahy Jesu ke.

Jesu rehe har Petu te'e pandu
(Matéu 26.69-75; Ruk 22.56-62; Juã 18.15-18; Juã 18.25-27)

66 Soroka pe Petu ihĩ tĩ. Arahã pa'i
keruhũma'e parakyha uhyk uwyr ehe.
67 Petu rehe usak. Jumaku uĩ a'e. Kũjã usak
katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Jesu namõ nde erexo ame'ẽ ke nde.
Jesu Nasare ok ta pe har — aja Petu pe.

68 Petu pandu:

—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Nde
erepandu ame'ẽ ke akwa ym ihẽ — aja ipe.

Pe, hukwen rake oho. Arahã sapukái je'ẽ.
69 Kũjã usak ehe tĩ. A'ep ixo ame'ẽ ta pe
pandu:

—Peme'ẽ riki amõ tĩ. Jumu'eha ta ngi har
amõ tĩ — aja.

70 Petu te'e tĩ:

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja pandu te'e.

I'i atu rahã, a'ep i'ãi ame'ẽ ta pandu tĩ:

—Jetehar te ke. Jumu'eha ta ngi har
nde tĩ. Ngariréi ywy pe har je'ẽha aja
nde ereje'ẽha, a'erehe inamõ nde erexo aja
jakwa — aja Petu pe.

71 Pe, Petu kuja tĩ:

—Jetehar te ke pehẽ pe apandu katu. Ihẽ
akwa ym te ehe har. Jetehar te ke apandu
ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mahy — aja
te'e pandu.

72 Pejot sapukái je'ẽ, mokõihar ame'ẽ. Pe,
Jesu je'ẽha ke Petu ukwa ukwa u'am: "Sa-
pukái mokõihar je'ẽ ym rahã we, mahapyr
nde erepandu ta: 'Jesu rehe har ihẽ akwa
ym' aja nde erepandu ta." Ame'ẽ ke Petu
ukwa ukwa u'am. Te'e pandu ramõ aja Petu
ukwa katu, a'erehe jixi'u hũ a'e.

15

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ẽ rehe har
(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Ruk 23.1-5; Juã 18.28-38)

1 Pytuniwe te rahã, jundéu awa tama'e
pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu
awa tamũi ta namõ pandu pandu tĩ. Moise
je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ pandu pandu
tĩ. Amõ sawa'e ukwa katu ame'ẽ ta namõ
pandu pandu tĩ. Johu ame'ẽ ta pandu
pandu a'eta jupe uĩ:
—Homa awa tama'e kapitã pe Jesu ke
jaraho. A'e riki jukwaha ke pandu ta — aja.
Pe, Jesu po apyr ipixi'a koty pukwar. Pe,
kapitã pe raho. Her Pirat. 2 Jesu pe Pirat
pandu:
—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde
my? — aja.
—A'e tỹ — aja Jesu.
3 Pa'ihu ta te'e je'ẽ je'ẽ hũ:
—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ ma'ema'e
hũ — aja Pirat pe.
4 A'erehe ame'ẽ rehe har Jesu pe Pirat
pandu tĩ:
—Mã! Mãte nde rehe har ngã je'ẽha ke.
Nde juehe har nde erepandu ym ta my? —
aja ipe.
5 Anĩ. Jesu pandu ym te ipe tĩ. A'erehe
Pirat jeje ipy'a pe ukwa ukwa u'am:
—Mã! Ma'ewã je'ẽ ym my? — aja ipy'a
pe.

"Jesu ke pejukwa" aja Pirat pandu
(Matéu 27.15-26; Ruk 23.13-25; Juã 18.39–19.16)

6 Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke jundéu awa
ta matyr. Arahã pame katu te kyndaha
ngi peteĩ sawa'e ke Pirat muhem ta. Te'e
poir. Ngã pandu ame'ẽ sawa'e ke poir.
7 Arahã kyndaha pe amõ sawa'e ixo. Her
Mahamba. Homa awa tama'e kapitãma'e
sonda ta namõ jumai. Ame'ẽ ta namõ
ixo, kyndaha pe. Amukwehe kapitãma'e
sonda ta namõ jumai rahã, amõ sawa'e ke
Mahamba jukwa. (A'erehe kyndaha pe ixo.)
8 Pirat rehe ngã uhyk. Pandu ipe:
—Kome'ẽ wera rahã, kyndaha ngi sawa'e
ke nde eremuhem. Kome'ẽ wera rahã pame
katu te nde erepoir. Aja sawa'e ke epoir
emondo apo tĩ — aja Pirat pe.
9-10 Jesu rehe hetaha ta ipy'a katu aja
pa'ihu ta ukwa. A'erehe Jesu rehe jundéu
awa tama'e kapitã ta jyty'ym aja Pirat ukwa
katu tĩ. A'erehe Jesu ke pa'ihu ta werur ipe,
aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Pirat pandu:
—Awa peputar my? Jundéu awa tama'e
kapitã keruhũ ke ihẽ apoir te'e ta my? —
aja a'eta pe.
11 Anĩ. Ngã ke pa'ihu ta muparahy. Aja
muka'u te'e ngã ke. Ngã pe pandu:
—"Mahamba ke te'e emuhem" aja Pirat
pe peme'u — aja pa'ihu ta pandu.
A'erehe ngã pandu:
—Mahamba ke te'e emuhem — aja.
12 Ngã pe Pirat pandu tĩ:
—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ aja
Jesu rehe har amõ ta pandu. Myja ihẽ ama'e
ta my? — aja.
13 Hãtã ngã pukái:
—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa
— aja ngã pukái.
14 —Ma'erehe my? Ma'e ka'u te'eha ke
a'e ma'e ym te. Jukwa rahã, katu ym — aja
Pirat.
Anĩ. I'ar koty te we ngã pukái hũ:
—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa
— aja riki.
15 Hetaha ta ke Pirat muhury tar katu.
A'erehe kyndaha ngi Mahamba ke te'e
muhem. Pe, sonda ta pe Pirat pandu:
—Jesu ke pepirok — aja.
(Pirok rahã, jukwa ta ame'ẽ ke a'e, aja
mujekwa katu.) Upa Jesu ke sonda ta pirok
rahã, ame'ẽ sonda ta pe Pirat me'ẽ. Ame'ẽ
ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta
raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ
(Matéu 27.27-31; Juã 19.2-3)

16 Homa awa tama'e kapitã rok wyr pe
Jesu ke sonda ta raho, ma'e renda pe, pereto
renda pe. Sonda ta pyta we ame'ẽ ta pe
pukái tĩ.
—Pejur — aja.
17 Pan pytangwer ame'ẽ ke pe Jesu ke
pukek. (Kapitã keruhũma'e aja saka pan
pytangwer.) Iãkã rehe har moĩ ehe tĩ.
(Kapitã keruhũma'e aja saka tĩ.) Ame'ẽ iãkã
rehe har sonda ta japekã rãkã ke te'e mujã.
Ame'ẽ ke moĩ ehe. 18 Pe, puka puka hũ ehe.
—Nde katu. Jundéu awa tama'e kapitã
keruhũ nde — aja sonda ta puka puka hũ
ehe.
19 U'ywa aja me'ẽ pe iãkã ke nupã, japekã
rãkã 'ar pe. (Aja mahy.) Tymũ ehe tĩ. (Aja
rahã, jaxer ai ame'ẽ ke a'e aja mujekwa naĩ.)
Ipynarãi pe sonda ta wapyk tĩ. (Aja rahã,

sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwaha naĩ.) Pe, pandu:

—Nde katu te — aja sonda ta puka puka hũ ehe.

20 Upa puka puka hũ ehe rahã, pan pytangwer jo'ok ingi, Jesu ngi. Ima'e mundeha mujywyr ipe. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa raho.

*Myra ngã mupia ame'*ẽ ke rehe Jesu ke amõ ta jukwa

(Matéu 27.32-44; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27)

21 Jukwaha renda koty ngã raho reko rahã, amõ sawa'e wata oho ixo tĩ. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Mokõi ta'yr ipe. Ta'yr rer Arexan. Amõ Hu. Amõ renda ngi hok pe Simã jywyr ixo. Arahã sonda ta pandu ipe:

—Kome'ẽ myra ngã mupia ame'ẽ ke eraho, Jesuma'e ke — aja ipe.

Pe, Simã jixi'y 'ar pe moĩ. 22 Pe, Ngóu renda pe Jesu ke muhyk raho. Ame'ẽ renda pe usak rahã, awa ãkã kangwer 'ã aja saka. 23 A'ep kawĩ namõ mi puhã mupara. Ame'ẽ puhã ahyha ke muputu'u we ta. Ame'ẽ kawĩ Jesu pe me'ẽ ta tipe. Anĩ. U'u ym a'e. 24 Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. (Itapywa pe mujar mu'am.) Pe, ima'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke sonda ta ombor ixo. Awa ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho.

25 Warahy uhemiha koty ywa ku'a tate rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. 26 Ma'erehe Jesu ke jukwa my, ame'ẽ ngã ukwaha ke iãkã 'ar koty Pirat mupinim. Kuja:

"Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ kome'ẽ" aja mupinim.

27 Ame'ẽ renda pe mokõi ma'e mukanĩha ta ke sonda ta mujar mu'am tĩ, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe. Ko Jesu jywa katu koty peteĩ. Amõ ijywa'i koty mujar mu'am. 28 Yman Tupã je'ẽha ke amõ mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja:

"Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ke ngã mupyrara. Ame'ẽ ta namõ a'e ke ngã mupyrara ta tĩ" aja amõ mupinim.

29 A'ep wata ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Iãkã ke ngã mukatak katak hũ ipe tĩ, aja puka puka hũ ehe. Pandu tĩ:

—Mã! Nde erepandu: "Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ upa ihẽ amai ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ amujã ta" aja nde erepandu. 30 Pengi ejujo'ok ewyjy! Myra ngã mupia ame'ẽ ngi ewyjy ejur! Aja rahã, nde eremanõ ym ta! — aja ngã puka puka hũ ehe.

31 Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hũ ehe tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Puka puka hũ ehe tĩ. Upa ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Amõ ta ke a'e mukatu hũ. (A'erehe manõ ym.) Apo jumumanõ ym juehe. 32 A'e Kirisutu rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ngi ewyjyrahã! Tupã mu'am ame'ẽ ke Kirisutu. A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rahã, ewyjyrahã! Aja rahã, jajurujar katu ta ehe — aja pa'ihu ta puka puka hũ ehe tĩ.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe amõ mokõi sawa'e ta jixiko u'am tĩ. Ngã aja ame'ẽ ta puka puka hũ ehe tĩ.

*Jesu manõ ame'*ẽ rehe har

(Matéu 27.45-56; Ruk 23.44-49; Juã 19.28-30)

33 Warahy jandar rahã, ame'ẽ ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon. 34 Warahy ywa ku'a ihon rahã, hãtã Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ẽ jundéu awa ta je'ẽha kuja riki:

—Tupã! Tupã! Ma'erehe ihẽ ke nde erehijar my? — aja.

35 Ame'ẽ je'ẽha rehe a'ep ixo ame'ẽ ta hendu rahã, amõ koty ukwa. A'erehe pandu:

—Pehendurahã! Eri pe pukái — aja ukwaha naĩ. (Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Eri.)

(Anĩ. Eri pe pukái ym.) 36 Pe, amõ ujan oho. Mandeju aja me'ẽ namõ ma'e rykwer mupyta, kawĩ iro ym te ame'ẽ ke. Wina aja me'ẽ rykwer ke. Ame'ẽ ke myra rehe pukwar, pe, Jesu pe me'ẽ. Juru rehe mujar. Amõ pandu:

—Anĩ we rĩ. Eharõ we. Jasarahã! Myra ngã mupia ame'ẽ ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

37 Jesu ahem hũ. Pe, manõ.

38 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pan rãtã ke te'e hukwen ke kynda mu'am. Ame'ẽ ihĩ. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha katu apo

aja mujekwa katu.) 39 Amõ sonda tama'e
kapitã myra ngã mupia ame'ẽ koty i'ãi. Jesu
ahem hũ, pe, manõ. Myja manõ my. Ame'ẽ
rehe usak. A'erehe pandu:
—Jetehar te ke. Tupã ra'yr te peme'ẽ
sawa'e — aja.
40-41 Amukwehe Jerusarẽ ok ta hũ pe heta
kũjã ta Jesu namõ uhyk uwyr. Paite ngi
ame'ẽ ta Jesu rehe usak u'am, myra ngã
mupia ame'ẽ ke rehe. Ko Mari usak u'am.
Mandare ok ta ngi ame'ẽ. A'erehe Mari
Mandare aja her. Amõ kũjã Sarome. Amõ
Mari usak u'am tĩ. Ame'ẽ Jose mãi. Tian
mãi tĩ. Ame'ẽ Tian sawa'e pyahu aja her
tĩ. Amukwehe Ngariréi ywy pe Jesu wata
ixo rahã, ame'ẽ kũjã ta inamõ wata tĩ. Amõ
heta kũjã ta inamõ wata tĩ. Arahã Jesu ta
namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e katu tĩ.

*Jesu rete ke mou ame'*ẽ rehe har
(Matéu 27.57-61; Ruk 23.50-56; Juã 19.38-42)

42 Pytun tate apo. Ngã mi'u matyr, ame'ẽ
weraha tate upa aha oho. Jundéu awa
tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. Ame'ẽ wera
rahã, jundéu awa ta putu'u ta. (Paraky
ym te ta.) Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose.
Arimatéi ok ta pe har ke a'e. 43 Sawa'e katu
ame'ẽ ke a'e, aja jundéu awa tamũi ta ukwa.
Jesu kapitã keruhũ te aja Tupã mu'am ta,
ame'ẽ rehe Jose harõ katu tĩ. A'erehe Tupã
koty ipy'a ke a'e muruwak. Ame'ẽ Jose
ipy'ahu, pe, Pirat rehe uhyk. Pandu ipe:
—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho
— aja Jose.
44 Pirat pandu jupe: "Mã! Manõ te apo
my?" aja jupe. A'erehe miasu pe pandu:
—Sonda tama'e kapitã ke emuhyk se —
aja.
Sonda tama'e kapitã uhyk rahã, Pirat
pandu ipe:
—Jesu manõ apo my'y? — aja ipe.
45 —Manõ riki 'y — aja kapitã.
46 Jesu rete ke Pirat me'ẽ, Jose pe. Jose
oho ingi. Pe, Jesu rete ke mujy werur, myra
ngã mupia ame'ẽ ngi. Muhepyha renda ngi
pan tuwyr katu ame'ẽ ke jo'ok. Ame'ẽ pe
Jesu rete ke pukek. Pe, itakwar keruhũ pe
hete ke mou. Ita rupi hokwar keruhũ pykũi,
ame'ẽ rupi mou. Pe, hukwen ke itahu pe
Jose kynda. Mujere kynda. 47 Kũjã ta mouha
rehe usak u'am. Ko Mari usak u'am. Ame'ẽ
Mari Mandare. Amõ Mari usak u'am tĩ.
Ame'ẽ Jose mãi.

16

*Jesu kwera katu uhem ame'*ẽ rehe har
(Matéu 28.1-8; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

1 Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa
rahã, puhã pihe ame'ẽ ke Mari Mandare
jo'ok oho. Sarome oho inamõ tĩ. Amõ Mari
oho inamõ tĩ. Ame'ẽ Tian mãi. Puhã pihe
ame'ẽ namõ Jesu rete ke mupihe ta. Aja
te'eha jundéu awa ta ma'eha. 2 Pe, nomin
pytuniwe rahã, itakwar keruhũ koty kũjã ta
oho. Warahy uhem ramõ te mi rahã, oho.
3 Kwehe hukwen ke itahu pe amõ kynda.
A'erehe kũjã ta oho ixo rahã, pandu pandu
a'eta jupe:
—Awa jande pe ame'ẽ itahu ke mujere
jo'ok ta my? — aja a'eta jupe.
4 Uhyk rahã, usak katu rahã, kyndaha ke
hukwen rake túi. Itahu te kyndaha ke. 5 Pe,
itakwar keruhũ pe ixe rahã, Tupã je'ẽha
rahoha rehe kũjã ta usak. Sawa'e wan aja
usak. Kũjã ta jywa katu koty wapyk uĩ.
Kamixa puku namõ ixo. Ima'e ke ituwyr
te! Pe, kũjã ta jumukahem ingi! 6 Kũjã ta
pe pandu:
—Pejumukahem ym ihẽ ngi. Jesu rete
ke pekekar pexo. Nasare ok ta pe har a'e.
Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe manõ a'e.
Anĩ. Se nixói te a'e. Kwera katu uhem
riki. Pesarahã! Mouha renda ke te'e ko.
Nixói te Jesu se. 7 Apo peho. Jumu'eha
ta pe pepandu peho. Petu pe pepandu tĩ.
Ngariréi ywy pe pehẽ ndutar koty Jesu oho
ta. A'ep pehẽ johu pesak ta ehe. Aja kwehe
pehẽ pe pandu: "Ngariréi ywy pe ihẽ aho
py ta kỹ" aja johu pehẽ pe Jesu pandu — aja
kũjã ta pe pandu.
8 A'erehe itakwar keruhũ ngi kũjã ta
uhem oho. Ujan oho ingi. Ryrýi riki. Kyje!
Mukahem tĩ. A'erehe ujan oho. Kyje hũ,
a'erehe amõ ta pe pandu ym.

*Jesu rehe Mari usak ame'*ẽ rehe har
(Matéu 28.9-10; Juã 20.11-18)

9 [Nomin pytuniwe te rahã, Jesu kwera
katu uhem. Mari Mandare pe jumujesak py.
Amukwehe te ame'ẽ Mari py'a ngi ãjã ta ke
Jesu muhem mondo. Kuja ãjã hetaha. Awa
po wajar mokõi hetaha muhem mondo ingi.
10 Upa Jesu rehe usak rahã, jumu'eha ta pe
Mari pandu oho. Ame'ẽ ta pyai. Jixi'u tĩ.
(Kweraha ukwa ym we rĩ, a'erehe pyai we
rĩ. Jixi'u we rĩ.) 11 Ame'ẽ ta pe pandu:
—Jesu kwera katu uhem! Ihẽ asak ehe —
aja Mari.

Anĩ. Mari je'ẽha rehe ame'ẽ ta jurujar ym.

Jesu rehe mokõi jumu'eha ta usak ame'ẽ rehe har
(Ruk 24.13-35)

12 Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta ngi mokõi sawa'e ta wata oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta usak ehe rahã, amõ koty saka, a'erehe usak py rahã, Jesu ke ukwa ym. 13 Pe, ukwa katu rahã, amõ ta rehe ame'ẽ mokõi sawa'e ta jywyr oho. Pandu:

—Jesu kwera katu riki! Jande jasak ehe! — aja riki mokõi sawa'e ta pandu.

Anĩ. Ame'ẽ je'ẽha rehe jumu'eha ta jurujar ym tĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu jumujesak
(Matéu 28.16-20; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

14 I'i atu rahã, awa py peteĩ jumu'eha ta rehe Jesu uhyk uwyr 'y. Ame'ẽ ta ma'e ke u'u uĩ. Jesu rehe a'eta usak. Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejurujar ym riki amõ ta je'ẽha rehe. Ihẽ akwera katu rahã, amõ ta ihẽ rehe usak. Ame'ẽ ta je'ẽha rehe pejurujar ym. Mã! Katu ym aja. Jumen jurupy hãtã, aja pehẽ. Pehendu tar ym — aja jumu'eha ta pe pandu.

15-16 Jesu pandu tĩ:

—Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe myrandu katu ke pepandu pandu peho. Ihẽ rehe amõ jurujar katu. Pe, ame'ẽ ke amõ mujahuk. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ke, aja mujekwa.) Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ myrandu katu ke pepandu pandu peho. Amõ jurujar katu ehe rahã, Tupã muhã katu ta. Amõ jurujar ym rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara ta. 17 Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ma'e ke ma'ema'e ta. Pyrãtã te ha ke Tupã muwyr, ame'ẽ namõ ma'e ke ma'ema'e ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ta. Aja rahã, Tupã inamõ ixo, aja mujekwa ta ngã pe. Ko ihẽ je'ẽha rupi ãjã ta ke muhem ta mondo. Amõ koty koty awa ta je'ẽha ke pandu ta tĩ. 18 Pe, mbói ahy hũ ame'ẽ ke pyhyk tar ym ha rupi pyhyk rahã, mbói jukwa ym ta. Ma'e ahy ame'ẽ rykwer ke putar ym ha rupi u'u rahã, manõ ym ta tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ãkã rehe ipo mujar. Aja rahã, katu ta oho ipe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu katu.

Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho
(Ruk 24.50-53; At 1.9-11)

19 Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jumu'eha ta pe upa pandu rahã, ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho. Hake wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja a'e mujekwa katu.)

20 Ajame'ẽ ke upa katu te awa ta renda rupi jumu'eha ta pandu pandu oho. Tupã je'ẽha ke pandu pandu raho. Ame'ẽ ta je'ẽha ke jetehar te ke, aja jandema'e sawa'e te mujekwa. Jumu'eha ta pe pyrãtã te ha ke muwyr. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke jumu'eha ta ma'ema'e katu. Aja je'ẽha riki jetehar te ke aja mujekwa katu ngã pe.]

Upa.

Jesu rehe har Ruk mupinim

Ruk kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har Ruk mupinim.

Jesu rehe har Ruk mupinim

1 Teo! Nde riki katu me'ẽ ke. Ko pa-
per pinim nde pe ihẽ amondo axo. Ihẽ
Ruk. Jumu'eha ta namõ Jesu ixo rahã, a'e
ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe ngã usak. Ame'ẽ
rehe har amõ ta mupinim, aja nde erekwa
katu. Myrandu rehe hendu ame'ẽ ke upa
amõ mupinim katu. 2 Jesu ma'ema'eha
rehe usak py, ame'ẽ ta pandu pandu jande
pe. Ame'ẽ ta riki myrandu katu ke pandu
pandu raho tĩ. Ame'ẽ ke amõ ta hendu. Pe,
ame'ẽ ke amõ ta mupinim.
3 Ihẽ aja tĩ. Jesu ma'ema'eha rehe har
amõ ta pandu py. Ame'ẽ ta rehe ihẽ
ahendu katu te tĩ. A'erehe nde pe ihẽ
amupinim rahã, jetehar te ke aja nde
erekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'e py, ame'ẽ
ke ihẽ amupinim aĩ. A'engi mokõihar a'e
ma'e, ame'ẽ ke ihẽ amupinim aĩ tĩ. A'engi
mahapyrihar a'e ma'e, ame'ẽ ke amupinim
aĩ tĩ. A'engi aja te'e a'e ma'ema'e ixo ame'ẽ
ke ihẽ amupinim aĩ tĩ. 4 Ko nde pe ihẽ
amupinim aĩ, a'erehe nde erekwa katu te ta.
Nde ke amõ mu'e mu'e katu, ame'ẽ rehe har
nde erekwa katu te ta tĩ. Jetehar te ke aja
nde erekwa katu te ta tĩ.

"Juã u'ar ta kỹ" aja Tupã je'ẽha rahoha pandu

5 Ero riki jundéi ywy pe har tama'e kapitã
rahã, amõ sawa'e ixo. Her Sakari. A'e
jundéu awa tama'e pa'i. Ambi kotyhar ke
a'e tĩ. Hakehar rer Isambe. Jundéu awa
tama'e pa'i rajyr a'e tĩ. 6 Katu ame'ẽ ta
ke a'eta. Aja Tupã ukwa katu tĩ. Tupã
je'ẽha rehe a'eta hendu katu te tĩ. 7 Isambe
imembyr ym te, a'erehe a'eta ta'yn ym. A'e
riki a'i te. Ixawa'e tamũi te tĩ.
8-9 Amõ wera rahã, pa'ima'e ma'ema'eha
ke Sakari kotyhar ta ma'ema'e ixo. A'erehe
Tupã rehe ma'e ke Sakari ma'ema'e ixo tĩ,
ame'ẽja saka. Parakyha rehe ohoha ke pa'i
ta manga manga. "Awa oho ta my?" aja
manga manga rahã, Sakari rehe uhyk oho.
A'erehe Sakari riki paraky oho. A'erehe
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
Sakari ixe oho. A'ep ma'e pihe katu ame'ẽ
ke hapy oho. (Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ
moĩ ngã.) 10 Ma'e pihe katu ame'ẽ ke Sakari
hapy u'am rahã, Tupã namõ heta jundéu
awa ta pandu pandu u'am. Henda keruhũ
soroka pe pandu pandu u'am. 11 Pe, Tupã
je'ẽha rahoha uhyk uwyr ehe, Sakari rehe.
Ma'e piheha hapyha renda rake pu'am
u'am. Sakari jywa katu koty pu'am u'am.
12 Pe, Sakari usak ehe rahã, jumukahem ingi.
(Sakari harõ ym ha rupi uhem, a'erehe kyje
ingi.) 13 Pe, Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe:

—Sakari! Ekyje ym ihẽ ngi! Tupã pe nde
erepandu: "Ihẽ pe ihẽ ra'yr emuwyr" aja
nde erepandu Tupã pe. Ame'ẽ ke a'e ukwa
katu. A'erehe nde rakehar imembyr ta kỹ'y.
Sawa'e ra'yr u'ar ta kỹ. U'ar rahã: "Juã" aja
her emoĩ ehe. 14 U'ar rahã, nde rury katu
te ta. Heta ngã hury katu te ta tĩ. 15 Sawa'e
katu ame'ẽ wan ta a'e, aja Tupã ukwa katu
tĩ. Kawĩ u'u ym ta me'ẽ te'e a'e. Kawĩ aja
muka'u ame'ẽ ke u'u ym ta me'ẽ te'e tĩ.
Ta'yn rahã har ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu ta.
16 Heta jundéu awa ta py'a ke Tupã koty a'e
muruwak ta mondo. Tupã riki jandema'e
sawa'e te. 17 Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu
ta oho tĩ. Yman Eri Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ Eri aja pyrãtãha ke
Tupã muwyr ta ipe tĩ, Juã pe tĩ. Eri aja
ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta tĩ. Kuja
ta tĩ. Ipái namõ ta'yr ke a'e muhury katu
ta tĩ. Katu ame'ẽ ke ukwa katu, ame'ẽ ta
ma'ema'e. Ame'ẽ ta koty hendu ym ame'ẽ
ta ke a'e muruwak ta mondo tĩ. Aja rahã,
katu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e ta tĩ. Aja
jandema'e sawa'e te rehe ngã py'a ke a'e
muruwak ta. Aja rahã, huryha namõ sawa'e
te rehe harõ ta ngã — aja ta'yn wan ta ame'ẽ
rehe har Tupã je'ẽha rahoha pandu.

18 Pe, Sakari pandu ipe:

—Myja ihẽ ra'yr ta my? Myja ihẽ akwa ta
my? Ihẽ riki tamũi te. Ihẽ rakehar a'i te tĩ.
A'erehe imembyr ym ta, aja akwaha — aja
Sakari pandu.

19 Pe, Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Ihẽ rer Ngambie. Tupã pandu ame'ẽ ke
ihẽ ama'ema'e. Ima'e miasu ke ihẽ. Nde
koty ihẽ ke a'e muwyr. A'erehe nde pe Juã
u'ariha rehe har ihẽ apandu ajur. 20 Esarahã!
Angaha rehe uhyk rahã, ihẽ apanduha aja
me'ẽ uhyk ta kỹ. Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke
rehe nde erejurujar ym, a'erehe ne je'ẽha

kanim ta oho. Ta'yn u'ar ym rahã we, aja
nde erexo ta tĩ — aja Sakari pe pandu.
21 Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ soroka pe heta ngã harõ u'am. I'i
atu we harõ u'am. Kuja ipy'a pe ngã ukwa
u'am:
—Mã! I'i we Sakari pyta u'am. Jumu'eha
renda keruhũ pe pyta hũ. Ma'ewã my? —
aja ngã.
22 Pe, Sakari uhem uwyr rahã, marã ka ym
je'ẽha ke uhemiha ipe. A'erehe jumu'eha
renda keruhũ pe ixeraiha aja usak, aja ngã
ukwa. Je'ẽha uhem ym, a'erehe ipo te'e
ngã pe a'e pandu 'y. Ma'e usak, ame'ẽ ke
ngã pe ipo te'e pandu 'y. 23-24 Pe, jumu'eha
renda keruhũ pe pa'ima'e ma'ema'eha ke
a'e ma'ema'e we rĩ. Ima'e ma'eha upa rahã,
hok pe jywyr oho, hakehar koty, Isambe
koty. Pe, heta ym ukwer rahã, hakehar
imembyr. Pe, awa po peteĩ jahy rahã, hok
pe te'e ixo. 25 Pandu:
—A'eramõ ihẽ membyr. Ihẽ rehe Tupã
ipy'a katu. Yman ihẽ membyr ym te ihẽ,
a'erehe ihẽ ke amõ kũjã ta muhuxĩ. Apo ihẽ
rehe Tupã usak katu. A'erehe ihẽ membyr
ym ha ke a'e mukanim apo 'y — aja Isambe
pandu.

"Jesu u'ar ta kỹ" aja Tupã je'ẽha rahoha
pandu
26 Isambe pusu tiha oho ixo. Awa po
wajar peteĩ jahy kanim. Arahã ima'e je'ẽha
rahoha ke Tupã muwyr. Her Ngambie.
Nasare ok ta pe muwyr. Ame'ẽ ok ta
Ngariréi ywy rehe ihĩ. 27 Kũjã koty muwyr.
Her Mari. Amõ sawa'e pe ipái pandu katu
ame'ẽ ke a'e. Jumendar ta. Sawa'e rer Jose.
Ndawi rainõ a'e. Ame'ẽ Ndawi ymanihar
kapitã keruhũ. 28 Pe, kũjã rehe Ngambie
uhyk rahã, pandu ipe:
—Ko ajur. Nde rehe Tupã katu usak. Ne
namõ a'e ixo katu — aja Mari pe.
29 Ame'ẽ ke rehe Mari hendu rahã,
ma'erehe ym ukwa. Ipy'a pe kuja ukwa
ixo:
—Mã! Ma'erehe ihẽ pe aja pandu my? —
aja jupe.
30 Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe:
—Mari! Ekyje ym ihẽ ngi. Nde rehe Tupã
katu usak. 31 Esarahã! Ne membyr ta apo
kỹ. Sawa'e ra'yr ta kỹ. U'ar rahã, her emoĩ
ehe: "Jesu" aja. 32 A'e riki katu te ame'ẽ ke
a'e. "Tupã ra'yr" aja riki her tĩ. Tupã ywate
te ixo, ame'ẽ ra'yr ke a'e. Kapitã keruhũ
aja a'e mu'am ta tĩ. Ndawi aja mu'am ta
a'e ke tĩ. Ndawi ymanihar hamũi ke. 33 Jesu
jundéu awama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja
te'e ta ixo a'e. Kapitã keruhũ aja te'e ta
ixo. Ame'ẽ ke upa ym ta — aja Tupã je'ẽha
rahoha pandu.
34 Mari pandu ipe:
—Myja ihẽ membyr ta apo my? Ihẽ axo
te'e me'ẽ te'e ihẽ — aja ipe.
35 Tupã je'ẽha rahoha pandu:
—Nde rehe Tupã'ã ihĩ katu ta kỹ.
Tupãma'e pyrãtãha ne namõ ixo katu ta
kỹ. A'erehe ne membyr ta kỹ, pe, ta'yn
u'ar rahã, ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke ta.
"Ihẽ ra'yr" aja Tupã pandu ta. 36 Esarahã!
Ne anam rehe har ekwa ekwa e'am. Her
Isambe. Ehe har amõ ta pandu: "Imembyr
ym te ame'ẽ ke a'e" aja. Apo anĩ. A'e riki
imembyr apo 'y. Awa po wajar peteĩ jahy
kanim ipe. A'i rahã, imembyr. 37 Tupã putar
rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu
— aja Mari pe pandu.
38 Pe, Mari pandu:
—A'e tỹ. Tupã pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e
ta. Tupãma'e miasu aja ihẽ. Nde erepandu,
aja mã peja ihẽ rehe uhyk katu — aja ipe.
Pe, Tupã je'ẽha rahoha oho ingi.

Isambe rehe Mari usak oho
39 Heta ym ukwer rahã, ima'e ke Mari
munde katu. Pe, pahar amõ ok ta pe oho.
Isambe rehe usak oho. Ywy'ã ty rupi ame'ẽ
ok ta ihĩ. Ame'ẽ ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ.
40 Pe, Sakari rok rehe uhyk oho rahã, Isambe
pe pandu:
—Se te'e ihẽ asak ta ajur — aja Mari ipe.
41 Ame'ẽ rehe Isambe hendu rahã, ipusu
pe imembyr katak katu. Pe, Isambe py'a
rehe Tupã'ã ihĩ katu. 42 Hãtã Isambe pandu:
—Mã! Kũjã ta ngi har nde rehe jõ Tupã
katu te usak. Nde pusu pe ne membyr ihĩ,
ame'ẽ rehe Tupã katu usak tĩ. 43 Nde riki
ihẽma'e sawa'e te mãi wan ta. Ihẽ rehe nde
eresak erejur. Mã katu! Ihẽ rehe Tupã katu
usak tĩ. 44 Nde erepandu: "Se te'e ihẽ asak
ta ajur" aja. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu rahã,
ihẽ pusu pe ihẽ membyr katak katu. (Hury
katu, a'erehe katak katu.) 45 Tupã je'ẽha ke
Tupã je'ẽha rahoha pandu nde pe. Aja nde
rehe uhyk ta kỹ. Ame'ẽ rehe nde erejurujar
katu, a'erehe nde riki nde rury katu te — aja
Isambe pandu ipe, Mari pe.

Tupã rehe har katu Mari pandu
46 Pe, Tupã rehe har Mari pandu:

—Ihẽma'e sawa'e te riki katu te ame'ẽ ke a'e.
47 A'e riki ihẽ muhãha, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ.
48-49 Ima'e te'e aparaky ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. Ihẽ rehe a'e harái ym, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ tĩ.
Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki katu te ame'ẽ ke tĩ.
Ma'e katu te ame'ẽ ke ihẽ pe a'e ma'e, a'erehe apo har ngi upa ngã pandu ta: "Hury katu me'ẽ ke a'e" aja ihẽ rehe har.
50 Upa katu te amõ ipy'a ke moĩ moĩ ehe. Ame'ẽ ta rehe pyrara a'e usak. Aja te'eha a'e.
51 Amõ riki juehe jõ katu ame'ẽ ke jupe, aja ipy'a pe ukwa. Ame'ẽ ukwaha ke Tupã mukanim ingi.
52 Henda ngi kapitã keruhũ ke a'e mutyryk. "Katu ym ihẽ jupe" aja ukwa ame'ẽ ta pe a'e pandu: "Nde katu" aja.
53 Pyrara ame'ẽ ta pe ma'e ke a'e me'ẽ katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta ke a'e mujywyr te'e ta mondo. Ipo te'e mujywyr mondo.
54 Yman Tupã manga katu: "Yman rahã, jundéu awa ta namõ ihẽ axo ta" aja Tupã manga katu jande ramũi ta pe. Ame'ẽ panduha uhyk apo 'y.
Jundéu awa ta namõ Tupã ixo katu 'y. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe. Ame'ẽ ta namõ ixo katu.
55 Amarã rainõ ta rehe a'e harái ym, jundéu awa ta rehe. Pyrara usak ngã rehe.
Upa katu te hainõ ta rehe pyrara usak tĩ. Aja te'eha pyrara usak katu te ame'ẽ ke a'e — aja Mari pandu Tupã rehe har.
56 Pe, mahapyr jahy rahã, Isambe namõ Mari pyta ixo rĩ. Upa rahã, a'engi hok pe jywyr oho.

Juã u'ariha ke

57 Imembyr u'ariha rehe uhyk oho 'y. Pe, Isambe membyr sawa'e ra'yr u'ar. 58 Tupã pyrara usak katu te ehe, aja ianam ta ukwa. Hok rake ihĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Ukwa tĩ. A'erehe imãi ta namõ a'eta hury katu.
59 Awa po wajar mokõi ukwer rahã, ta'yn rehe ihĩ ame'ẽ pirer ke a'eta jupã uwyr. (Aja te'eha jundéu awa ma'eha.) Arahã ipái rer ngi har amõ ta moĩ ta tipe. A'erehe: "Sakari" aja muher ta tipe. 60 Imãi pandu:
—Anĩ. "Juã" aja jamuher ta — aja ngã pe.
61 Amõ ta pandu ipe:
—Ma'erehe: "Juã" aja my? Ne anam ta rer ngi har aja me'ẽ nixói te — aja imãi pe.
62 Pe, ipái pe:
—Myja her nde eremoĩ ta my? — aja ipo te'e ngã pandu ipe.
63 Pe, ipo te'e ipái pandu:
—Myrape ra'yr mupinim ame'ẽ ke erur — aja.
Pe, amõ werur rahã, ipái mupinim. Her: "Juã" aja mupinim. A'erehe upa ngã pandu:
—Mã! Juã tiki kome'ẽ ta'yn rer! Mã! — aja.
64 Ta'yn rer Sakari mupinim rahã, pahar je'ẽha uhem ipe. Je'ẽha jywyr tĩ. Pe, katu Tupã rehe har a'e pandu pandu u'am. 65 Ame'ẽ rehe hendu rahã, upa hok rake ihĩ ame'ẽ ta pandu: "Mã! Katu tiki!" aja. Tupãma'e pyrãtãha usak, a'erehe pandu: "Mã! Katu tiki!" aja. Pe, upa ame'ẽ rehe har upa ok ta rupi ngã pandu oho. Jundéi ywy'ã rupi ixo ame'ẽ ta rupi pandu oho tĩ. 66 Ame'ẽ rehe upa hendu ame'ẽ ta ipy'a rehe ma'e ke ukwa ukwa ixo. Kuja. Ta'yn namõ Tupãma'e pyrãtãha ixo te, aja ngã ukwa, a'erehe pandu:
—Mã! Sawa'e rahã, ma'e katu ame'ẽ ke kome'ẽ ta'yn ra'yr ma'ema'e ta kỹ — aja ngã ukwa.

*Sakari je'*ẽha ke

67 Ipái py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, Sakari py'a rehe. Pe, Tupã je'ẽha ke Sakari pe mujekwa. A'erehe Sakari kuja pandu:
68 —Mã peja katu jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Tupã a'e. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe ame'ẽ ke a'e.
Ixotyhar ta namõ Tupã ixo katu, a'erehe katu ehe har japandu. Jande ruwajan ta ngi a'e poir uwyr tĩ.
69 Jande muhãha pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e, aja a'e ke Tupã mu'am tĩ. Ndawi rainõ ke a'e. Ndawi ymanihar ima'e miasu ke.
70 "Muhãha muwyr ta" aja ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu. Ame'ẽ ta katu ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe je'ẽha ke Tupã muwyr. Kuja ame'ẽ ta pandu tĩ:
71 "Pehẽ ruwajan ta ngi pehẽ ke muhãha mupoir ta. Upa pehẽ rehe parahy ame'ẽ ta ngi aja tĩ. Mupoir ta tĩ" aja.

[72] "Jande ramũi ta rehe pyrara Tupã usak ta" aja a'e pandu.
"Ymanihar manga katuha ke ihẽ akwa akwa ta axo. Ihẽ aharái ym ta" aja a'e pandu katu tĩ. Manga katuha katu te ame'ẽ ke ame'ẽ.
[73-74] Ymanihar Amarã pe Tupã manga katu. Amarã ymanihar jande ramũi ke.
Kuja Tupã manga katu te: "Pehẽ ruwajan ta ngi pehẽ ke ihẽ apoir ta, aja ihẽ amanga katu. Pehẽ ke ihẽ apoir ta, a'erehe ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ta.
Ame'ẽ ta ngi pekyje ym ta 'y. Aja ihẽ rehe pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu ta" aja Tupã manga katu te.
[75] Aja rahã, jande py'a juhyk. Aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta.
A'e pandu: "Pehẽ katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha nixói te pehẽ pe" aja. A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe tĩ.
Jande jaxo rahã, aja jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe — aja Sakari pandu.
[76] A'e pandu tĩ:
—Juã! Ihẽ ra'yr nde! Kuja nde pe Tupã pandu ta: "Ihẽ je'ẽha ke nde erepandu ta. Ywatehar ame'ẽ ke ihẽ" aja Tupã pandu ta.
Jandema'e sawa'e te ndutar koty nde ereho py ta. Tupã koty ngã py'a ke nde eremuruwak ta eremondo. Aja rahã jandema'e sawa'e te uwyr rahã, ngã hendu katu ta ehe.
[77] Kuja Tupã kotyhar ta pe nde erepandu ta. Jundéu awa ta pe nde erepandu ta: "Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ta ngã rehe. Pe, a'eta ke Tupã muhã katu ta" aja nde erepandu ta ngã pe.
[78] Jande rehe Tupã pyrara usak. Jande rehe ipy'a katu tĩ. A'erehe jande pe muhãha ke a'e muwyr ta.
[79] Aja rahã, upa manõha ngi kyje, ame'ẽ ta ke a'e mu'e ta uwyr tĩ. (Aja rahã, kyje ym ta ngã.)
Myja Tupã namõ jande juehe katu jaxo my, ame'ẽ ke a'e mu'e ta uwyr tĩ — aja Sakari pandu.
[80] Pe, Sakari ra'yr tiha oho. Ipy'ahu ame'ẽ ke a'e. Ukwa katu te we oho tĩ. Sawa'e rahã, awa nixói te ame'ẽ pe ixo. Jundéu awa ta pe ma'e ke pandu ym we rĩ. A'erehe awa nixói te ame'ẽ pe pyta we rĩ.

2

Jesu u'ariha rehe har
(Matéu 1.18-25)

[1-3] Imãi pusu ngi Juã u'ar. A'engi mahapyr jahy kanim nahã my. Arahã amõ kapitã keruhũ je'ẽha ke mondo. Homa awa tama'e kapitã keruhũ mondo. Her Angu. Amõ amõ ywy pe har kapitã keruhũ a'e tĩ. Ame'ẽ rupi je'ẽha ke mondo. Kuja mondo:

—Ngã hetaha ke ihẽ akwa ta. Myja ngã hetaha my? Myja hetaha ihẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta ixo my? Akwa ta. A'erehe pehẽ rer ke pemapyk peho. Aja rahã ngã hetaha akwa ta — aja je'ẽha ke mondo.

Ame'ẽ ke ngã hetaha mapyk py ame'ẽ ke. Arahã Sirẽ kapitã tĩ. Si ywy pe har tama'e kapitã ke a'e. Angu ke je'ẽha mondo, a'erehe her ke upa katu te ngã mapyk oho. Imãi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe ngã jywyr oho. A'ep her ke mapyk oho.

[4] A'erehe Jose jywyr oho tĩ. Imãi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe jywyr oho. Ok ta rer Merẽ. Jundéi ywy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Yman te a'ep Ndawi imãi pusu ngi u'ar tĩ. Jose Ndawi rainõ tĩ. A'erehe Merẽ ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep Jose jywyr oho rahã, Nasare ok ta ngi uhem oho. Ngariréi ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. [5] Her ke Jose mapyk oho. Mari namõ oho. Mari ke ipái me'ẽ katu ta ame'ẽ ke a'e. Ipusu tiha te ipe. Imembyr u'ar tate. [6] Merẽ ok ta pe a'eta ixo rahã, imembyr u'ariha angaha ke rehe uhyk oho 'y. [7] A'eta pe ukweriha renda nixói te. Amõ rok pe nixói te. Heta te hũ ngã ixo, a'erehe nixói te ukweriha renda ke. A'erehe tapi'iruhu renda pe ixe oho. Pe, imembyr py ame'ẽ ke u'ar a'ep. Sawa'e ra'yr riki. Pan pe imãi pukek. Pe, tapi'iruhu mi'u renda pe mou, myrakwar pe.

*Arapuharan ta usakiha ta rehe Tupã je'*ẽha raho uhyk

[8] Merẽ ok ta sorokap pe arapuharan ta usakiha ta ixo. Pytun rahã, arapuharan ta rehe usak usak u'am. Kãpĩ ty rupi usak usak u'am. [9] Pe, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta ixo ame'ẽ rupi wera hũ. Jandema'e sawa'e te muwera. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa katu.) Wera hũ,

a'erehe usakiha ta mukahem hũ! [10] Tupã
je'ẽha rahoha pandu:
—Pemukahem ym ihẽ ngi! Pehẽ pe
myrandu katu ke ihẽ arur. Ame'ẽ muhury
katu te ta pehẽ ke. Upa katu te ngã ke
muhury katu te ta tĩ. [11] A'eramõ Merẽ
ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ndawi ambyr
rekohama'e ke, aja ngã ukwa. A'ep ta'yn
u'ar ramõ. Yman te a'ep Ndawi u'ar tĩ. Apo
ame'ẽ Merẽ ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ame'ẽ
ta'yn ra'yr Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te
wan ta a'e tĩ. A'e riki pehẽ ke muhã katu ta.
[12] Kuja pekwa katu ta ehe har. Tapi'iruhu
mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi. Pan pe imãi
pukek. Aja pesak rahã, ngã muhãha petúi
aja pekwa katu ta — aja Tupã je'ẽha rahoha
pandu.
[13] Ame'ẽ ke upa pandu rahã, ywatehar ta
uhem uwyr tĩ. Heta te hũ uwyr. Uwyr py
Tupã je'ẽha rahoha rake uwyr. Upa Tupã
rehe har katu a'eta pandu. Kuja:
[14] —Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Nde riki
ywatehar ke. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har
ta rehe nde rury katu. Ame'ẽ ta pe ipy'a
huryha nde eremuwyr. (Aja rahã, katu ngã
juehe ixo) — aja a'eta pandu.
[15] Pe, ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta jywyr
oho a'eta ngi. Arapuharan ta usakiha ta ngi
jywyr oho. Upa jywyr oho rahã, arapuha-
ran ta usakiha ta pandu pandu a'eta jupe:
—Jasak jahorahã! Merẽ ok ta pe jasak
jaho. A'eta pandu ame'ẽ ke rehe jasak jaho.
Tupã riki jande pe mujekwa ame'ẽ ke rehe
jasak jaho — aja pandu pandu a'eta jupe.
[16] A'erehe pahar oho. Jose ta ke a'eta
kekar oho. Mari ke kekar tĩ. Mahem rahã,
ta'yn ra'yr rehe a'eta usak, imãi namõ, Mari
namõ. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr
túi. [17] Pe, a'eta usak ehe rahã, upa Tupã
je'ẽha rahoha pandu ame'ẽ ke a'eta pandu
pandu ipái ta pe. Ta'yn ra'yr rehe har
Tupã je'ẽha rahoha pandu, ame'ẽ ke a'eta
pandu pandu tĩ. [18] Arapuharan ta usakiha
ta pandu, ame'ẽ ke rehe hendu ame'ẽ ta
pandu:
—Mã! Katu tiki! — aja ngã.
[19] Arapuharan ta usakiha ta pandu ame'ẽ
ke Mari upa katu te ipy'a pe moĩ. Ame'ẽ ke
harái ym ta. [20] Pe, arapuharan ta usakiha
ta jywyr oho. Arahã Tupã rehe har a'eta
katu pandu pandu oho ixo. "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke" aja pandu oho ixo tĩ. Upa
katu te a'eta hendu. Upa katu te a'eta
usak tĩ. A'erehe Tupã rehe har katu a'eta
pandu pandu oho ixo. Tupã je'ẽha rahoha
mujekwa, aja ta'yn ra'yr rehe a'eta usak.

Jesu ke muher

[21] Awa po wajar mokõi ukwer rahã, ta'yn
ra'yr rehe ihĩ ame'ẽ pirer jupãha angaha
rehe uhyk oho. Arahã: "Jesu" aja her ipái
ta moĩ. Ame'ẽ her ke Mari pe Tupã je'ẽha
rahoha mujekwa. Imembyr ym rahã we,
ame'ẽ her ke mujekwa ipe.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu ke Jose ta raho

[22-23] Pe, Mari ipy'a juhykiha ke rehe uhyk
oho. Yman te Moise mupinim, aja juhykiha
ke rehe uhyk oho. (Upa juhyk rahã, Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Mari
ixe katu ta tĩ.) Pe, ame'ẽ juhykiha upa
rahã, Jerusarẽ ok ta pe ta'yn ra'yr ke a'eta
raho. Jesu ke raho. Tupã ruwa koty raho,
ame'ẽja saka a'e ta raho. A'erehe Tupã
pe Mari ta pandu: "Kome'ẽ ta'yn jande pe
nde eremuwyr. Ko nema'e ke" aja imãi ta.
Yman te Moise pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke
Moise mupinim:
"Sawa'e jepy ke Tupãma'e ke. Aja pame
katu te ima'e ke" aja mupinim.
[24] Pe, Jose ta ma'e ke me'ẽ oho tĩ. Ma'e
ke jukwa, aja ipy'a ke juhyk. Tupã je'ẽha
ke Moise mupinim, aja Jose ta me'ẽ raho.
Kuja me'ẽ raho. Mokõi pykahuran ta.
Ame'ẽ nixói rahã, mokõi pykahuran ra'yr
ta. Ame'ẽ ke jundéu awa tama'e pa'i pe
me'ẽ raho. Ame'ẽ ke pa'i ta jukwa. Pe,
hapy. Aja rahã Mari ipy'a juhyk katu, aja
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.
[25] Jesu ke Jose ta raho rahã, Jerusarẽ ok ta
pe amõ sawa'e ixo. Her Simeã. Sawa'e katu
ame'ẽ ke a'e. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu
tĩ. Huwajan ta ngi jundéu awa ta ke amõ
mupoir ta. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am
ame'ẽ ke muwyr ta. Ame'ẽ angaha ke rehe
Simeã harõ ixo tĩ. Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu
tĩ. [26-28] Yman Tupã'ã mujekwa katu ipe:
—Nde eremanõ ym ta rĩ. Kapitã keruhũ
aja Tupã mu'am ame'ẽ ke rehe nde eresak
ym rahã we, nde eremanõ ym ta rĩ. Yman
Tupã pandu: "Ihẽ amondo ta kỹ" aja riki.
Ame'ẽ ke rehe nde eresak py ta kỹ — aja
Simeã pe yman mujekwa.
Apo Simeã pe mujekwa tĩ:

—Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe eho apo 'y — aja ipe.

A'erehe Simeã oho, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe. A'ep ta'yn ra'yr ke Jose ta werur. Yman Moise mupinim, aja Tupã ruwa koty raho, ame'ẽja saka Jose ta werur. Arahã Simeã uhyk. Pe, usak. Pe, ta'yn ra'yr ke pyhyk. Ta'yn rer Jesu. "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe Simeã pandu. [29] Pandu tĩ:

—Sawa'e! Yman nde erepandu katu: "Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke rehe nde eresak ta kỹ" aja ihẽ pe. Aja uhyk apo 'y. Ihẽ asak 'y.

A'erehe ihẽ rury katu. Ajaha ihẽ amanõ ta. Ihẽ riki nema'e miasu.

[30] Ko ngã muhãha rehe ihẽ asak. Nde eremuwyr ame'ẽ ke rehe asak. Ihẽ atu asak katu.

[31] Heta ngã usak ta ehe tĩ.

[32] Nde rehe har amõ awa ta pe a'e mujekwa ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe mujekwa ta.

Aja rahã, katu jundéu awa ta rehe har amõ ta pandu ta tĩ. Jundéu awa ta nde kotyhar ta ke — aja Tupã pe Simeã pandu.

[33] Ta'yn rehe har Simeã pandu. Ame'ẽ rehe har Jose ta hendu rahã, jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! — aja ipy'a pe ukwa ukwa u'am.

[34] Pe, Jose ta pe Simeã pandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja.

Imãi pe pandu tĩ:

—Kome'ẽ ta'yn rehe Tupã usak katu. A'e pandu: "Ihẽma'e ko" aja. A'e uwyr, a'erehe heta jundéu awa ta ke kome'ẽ ta'yn muhã katu ta kỹ. Heta jundéu awa ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kỹ tĩ. "Tupãma'e ko" aja ngã ukwa tĩ. A'erehe heta ngã je'ẽ je'ẽ hũ ta ehe har tĩ. Putar ym ta tĩ. [35] Aja ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã ukwa ukwa ixo. Ame'ẽ ke amõ ukwa ym. Anĩ. Ame'ẽ ke ngã pe kome'ẽ ta'yn mujekwa ta kỹ tĩ. A'erehe ngã je'ẽ je'ẽ hũ ta ehe har.

—Mari! Ne rahã tĩ. A'e ke ngã mupyrara ta tĩ, ame'ẽ ke rehe nde eresak ta tĩ, a'erehe nde ke mupyai ta kỹ tĩ — aja Mari pe Simeã pandu.

[36] A'ep amõ kũjã ixo. Her An. Panue rajyr ke a'e. Ase ambyr rainõ ke a'e. A'i te apo 'y. Awa po wajar mokõi warahy 'ar rahã, ixawa'e namõ ixo. [37] (Pe, ixawa'e manõ.) Yman ixo te'e a'e 'y. Kuja, 84 warahy 'ar rahã, ixo te'e a'e 'y. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo. Aja te'eha a'e. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Aja te'eha a'e. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, Tupã namõ pandu pandu katu. Ma'e u'uha ke hijar tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu ehe tĩ.) [38] A'ep Jose ta ixo. Arahã An uhyk. Pe, Tupã pe pandu:

—Ko nde eremuwyr ame'ẽ ke. Ihẽ asak ehe tĩ. Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja An.

Pe, amõ ta ixo. Huwajan ta ngi Tupã mupoir ta. Jundéu awa ta ke mupoir ta. Ame'ẽ angaha ke rehe a'eta harõ ixo. Ame'ẽ ta pe kuja An pandu tĩ:

—Ko uwyr 'y. Tupã muwyr ame'ẽ ke ko — aja a'eta pe.

[39] Tupã je'ẽha ke Moise mupinim. Aja upa ma'e rahã, Ngariréi ywy pe Jose ta jywyr oho. Hekoha pe uhyk oho. Hekoha rer Nasare ok ta. [40] Pe, ta'yn tiha oho ixo. Pyrãtã oho ixo tĩ. Tupã riki usak katu ehe. Ukwa katu ma'e oho ixo tĩ.

Kurumĩ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe oho

[41] Warahy 'ar rahã pame katu te Jerusarẽ ok ta pe Jose ta ohoho. Jundéu awa ta imi'u matyriha rehe usak oho. Jundéu awa tama'e mi'u matyriha weraha rer Pasuko. [42] Awa py mokõi warahy 'ar ame'ẽ ke Jesu. Arahã Pasuko 'ar uhyk oho tĩ. Ame'ẽ pe Jose ta oho tĩ. Aja te'eha a'eta oho. [43] Pe, ngã mi'u matyriha upa rahã, hok pe a'eta jywyr wan oho. Jesu anĩ. Jerusarẽ ok ta pe a'e pyta we rĩ. Ame'ẽ ke Jose ta ukwa ym we rĩ. [44] Johuha ta namõ a'e ixo, aja Jose ta ukwaha naĩ. A'erehe peteĩ wera rahã, a'eta wata oho. Pe, ka'aruk koty rahã, ianam ta rupi Jose ta kekar kekar tipe oho. Ehe katu ame'ẽ ta rupi kekar kekar tipe oho tĩ. [45] Anĩ. Mahem ym, a'erehe Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'ep kekar ixo tĩ. [46] Pe, mokõi ukwer rahã, mahem. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe usak ehe. Jundéu awa ta mu'eha ta namõ Jesu wapyk uĩ. Mu'eha ta rehe hendu uĩ. Ame'ẽ ta pe pandu pandu uĩ tĩ. [47] Jesu pandu rahã, ukwa katu te ha namõ pandu. A'erehe upa hendu ehe ame'ẽ ta pandu:

—Mã! My kome'ẽ kurumĩ ma'e ukwa katuha ukwa my! — aja.

48 Pe, Jose ta usak ehe rahã, ipy'a pe ukwa ukwa u'am tĩ.

—Mã! Myja a'e ukwa katu my! — aja ukwa.

Pe, imãi pandu ipe:

—Jesu! Ma'erehe ko te'e nde ereĩ my? Nde ke akekar axo rahã, nde rehe ihẽ apyai te axo. Nde pái aja tĩ — aja ipe.

49 Pe, imãi ta pe Jesu pandu:

—Ma'ewã ok ta rupi ihẽ ke pekekar pexo my? Ihẽ pái keruhũ rok pe ihẽ axo ta me'ẽ te'e, aja pekwa ta me'ẽ te'e — aja imãi ta pe Jesu.

50 Anĩ. Ame'ẽ panduha rehe har imãi ta ukwa ym. (Tupã ra'yr a'e, aja imãi ta ukwa ym we rĩ, a'erehe Jesu panduha ke ukwa ym.)

51 Ajame'ẽ ke Nasare ok ta pe Jose ta namõ kurumĩ ra'yr jywyr oho. Jose ta rehe hendu katu. Upa katu te ipy'a pe imãi moĩ. Harái ym ta. 52 Pe, Jesu sawa'e oho. Ukwa katu ma'e oho ixo tĩ. Tupã usak katu ehe tĩ. "Katu ame'ẽ ke a'e" aja ukwa. Aja ngã ukwa tĩ. "Katu ame'ẽ ke a'e" aja ngã pandu Jesu rehe har tĩ.

3

Juã mujahukihama'e panduha ke
(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Juã 1.19-28)

1 Awa py wajar upa warahy 'ar rahã, Timbe kapitã keruhũ. Ame'ẽ awa py wajar upa rahã, Juã pe ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr. Arahã Jundéi ywy pe Pon Pirat kapitã. Ngariréi ywy pe Ero kapitã tĩ. Imu Ituréi ywy pe kapitã a'e tĩ. Takoni ywy pe aja tĩ. Imu rer Siri. Ambiri ywy pe Risa kapitã a'e tĩ. 2 Arahã Ana jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Kái pa'i keruhũ a'e tĩ. Arahã awa nixói te ame'ẽ pe Juã ixo. Juã Sakari ra'yr ke a'e. Pe, ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr ipe. 3 A'erehe ame'ẽ ke ngã pe Juã pandu pandu oho. Y rymy'y rupi ok ta ihĩ ihĩ. Y rer Jondã. Ame'ẽ rupi Juã pandu pandu oho. Kuja ngã pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke pehijar apo 'y. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta — aja ngã pe Juã.

4 Yman Tupã je'ẽha ke Isai mupinim. Isai Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

"Ngã pe sawa'e pandu pandu u'am. Awa nixói te ame'ẽ pe pandu pandu u'am.

Kuja: 'Kapitã keruhũ uwyr tate rahã, pe ke amõ mukatu. Aja pehẽ pexoha ke pemukatu tĩ.

Jandema'e sawa'e te uwyr ta, a'erehe pexoha pemukatu.

5 Pehu ke amõ mujã rahã, ywy'ã ke mupe. Ywy typy ame'ẽ ke mutyryhem tĩ.

Pehu iapar rahã, mutatambyk tĩ. Ita heta rahã, jo'ok tĩ. Aja pehẽ tĩ. (Pehu ke mukatu, aja pexoha ke pemukatu tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak.)

6 Ngã muhãha ke Tupã muwyr. Aja rahã, myja me'ẽ ngã ke Tupã muhã katu ta my.

Ame'ẽ ke upa ngã ukwa ta' aja awa nixói te ame'ẽ pe ngã pe pandu pandu." (Yman ame'ẽ Isai mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

7 Heta ngã Juã koty uhyk uwyr. Ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Ngã pe Juã pandu:

—Mã! Mbói aja pehẽ. (Kupixa ke amõ hapy rahã, mbói ujan oho.) Aja pehẽ tĩ. Tupã mupyraraha uhyk tate. Ame'ẽ ngi pehem tar katu tipe. (A'erehe mbói aja pejan tar katu tipe tĩ.) Pehẽ ke ihẽ amujahuk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta, aja pekwaha naĩ. Aja amõ pandu pehẽ pe naĩ. 8 Anĩ. Pexoha katu aja pemujekwa. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja pemujekwa ta. "Amarã riki jande ramũi, (a'erehe Tupã kotyhar ta ke jande. A'erehe jande ke Tupã mupyrara ym ta)" aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pehem ym ta. Pesarahã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar rahã, kome'ẽ ita ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ muhem ta. (Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Putar rahã, je'ẽha rupi amõ awa pyahu ame'ẽ ta ke a'e muhem katu ta. Hendu katu ehe ame'ẽ ta ke muhem katu, aja mujekwa katu.) 9 Ma'eywa'y jaxer rahã, ame'ẽ i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ẽ myra ke amõ hapy riki. Pe, upa ukwái. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate. Aja rahã, ngã ke mupyrara

tate, aja mujekwa katu) — aja Juã pandu ngã pe.
10 Pe, Juã pe amõ ta pandu u'am:
—Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ngã.
11 Juã pandu:
—(Pexoha katu, aja pemujekwa.) A'erehe mokõi pehẽma'e mundeha namõ pexo rahã, ima'e ym te ame'ẽ pe peteĩ peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa.) Pehẽ mi'u heta rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa tĩ) — aja ngã pe pandu.
12 Pe, homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe, Juã rehe. Ame'ẽ ta pandu:
—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ipe.
13 Juã pandu:
—(Pexoha katu, aja pexo.) Kuja. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pandu, ame'ẽ jõ ngã ngi tamatarer pepyhyk katu. Amõ we pepyhyk ym te — aja tamatarer matyr ame'ẽ ta pe pandu.
14 Pe, sonda ta pandu ipe tĩ:
—Jande riki! Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja Juã pe.
A'e pandu:
—(Pexoha katu, aja pexo tĩ.) Kuja. Penupã aja amõ tama'e tamatarer pepyhyk ym. Amõ rehe har te'e pepandu ym. Te'e pepandu, aja amõma'e tamatarer ke pepyhyk ym tĩ. Pehẽ pe tamatarer ke homa awa tama'e kapitã keruhũ me'ẽ. Ame'ẽ namõ jõ pehẽ rury katu pexo — aja sonda ta pe Juã pandu.
15 Juã pandu katu, a'erehe ehe har ipy'a pe ngã ukwa ukwa u'am.
—Mã! A'e riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nahã my. Jaharõ ame'ẽ ke my? Apo Juã pandu ta — aja ngã ukwaha naĩ.
16 Anĩ. Ngã pe Juã pandu katu:
—Ihẽ riki aja ym. Kirisutu ym ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ym ihẽ. Y pe pehẽ ke ihẽ amujahuk. Amõ uwyr ta ixo. Tupã'ã namõ pehẽ ke mujahuk ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, pehẽ py'a rehe Tupã'ã muwyr ta, aja mujekwa katu.) Tata namõ mujahuk ta tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta, aja mujekwa katu.) Ihẽ 'ar koty te we pyrãtãha a'e. A'erehe ima'e miasu aja axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. 17 Urupen py'a ipo pe mukatak reko, aja ixo. Pe, ixurer ke peir tĩ. Ame'ẽ ke tata pe hapy indo. Ame'ẽ tata uwe ym te ame'ẽ ke. Pe, matyriha renda pe ahúi aja me'ẽ ke matyr ta. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e riki mutyryk tyryk ta. (Aja rahã ima'e te ame'ẽ ta ke inamõ raho ta.) Henda pe matyr ta, ame'ẽja saka. (Ima'e ym ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe mahy ta.) Ixurer hapy, ame'ẽja saka. Tata keruhũ a'ep ihĩ. Uwe ym te ame'ẽ — aja Juã pandu.
18 Aja me'ẽ pandu pandu hũ ngã pe.
—Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo — aja ngã pe. Myrandu katu ke pandu pandu tĩ.
19 Ero kapitã a'e. Pe, Juã je'ẽ je'ẽ hũ ipe. Ero mu pete'e ixo. Ame'ẽ mu rakehar ke Ero pyhyk raho. Imu rakehar rer Erondi. Juã pandu ipe:
—Mã! Ne mu rakehar nde erepyhyk. Katu ym aja. Mã peja amõ amõ ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'ema'e ym — aja Juã pandu Ero pe.
20 Pe, i'ar koty te we Ero katu ym ame'ẽ ke ma'e. Kuja. Sonda ta pe a'e pandu.
—Kyndaha pe Juã ke pekynda peraho — aja.
(A'erehe Juã ke sonda ta kynda raho.)

Jesu ke Juã mujahuk
(Matéu 3.13-17; Mak 1.9-11)

21-22 Pe, kyndaha pe Juã ixo ym rahã we, heta ngã ke a'e mujahuk u'am. Arahã Jesu ke a'e mujahuk tĩ. Pe, Tupã namõ Jesu pandu pandu u'am rahã, ywa ngi Tupã'ã wyjy uwyr ehe. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. Pe, ywa ngi panduha uwyr. Kuja:
—Nde riki ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja Jesu pe.

Jesu ramũi ta ke
(Matéu 1.1-17)

23 Kuja, tirĩ ta (30) warahy 'ar tate nahã Jesu apo my. Kuja, 30 warahy 'ar aha oho nahã my. Arahã ngã ke a'e mu'e mu'e oho. A'e Jose ra'yr aja je ngã ukwa. Jose Eri ra'yr.
24 Eri Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr. Rewi Maki ra'yr. Maki Janai ra'yr. Janai Jose ra'yr.
25 Jose Matati ra'yr. Matati Amo ra'yr. Amo Naũ ra'yr. Naũ Eseri ra'yr. Eseri Nangai ra'yr.

26 Nangai Mate ra'yr. Mate Matati ra'yr.
Matati Seméi ra'yr. Seméi Jose ra'yr.
Jose Jonda ra'yr.
27 Jonda Joanã ra'yr. Joanã Hesa ra'yr. Hesa
Soromambe ra'yr. Soromambe
Sarati ra'yr. Sarati Neri ra'yr.
28 Neri Meki ra'yr. Meki Andi ra'yr. Andi
Kosã ra'yr. Kosã Emanã ra'yr.
Emanã Er ra'yr.
29 Er Josue ra'yr. Josue Erie ra'yr. Erie Jorin
ra'yr. Jorin Matate ra'yr. Matate
Rewi ra'yr.
30 Rewi Simeã ra'yr. Simeã Junda ra'yr.
Junda Jose ra'yr. Jose Jonã ra'yr.
Jonã Eriakĩ ra'yr.
31 Eriakĩ Merea ra'yr. Merea Men ra'yr. Men
Matata ra'yr. Matata Natã ra'yr.
Natã Ndawi ra'yr.
32 Ndawi Jese ra'yr. Jese Ombe ra'yr. Ombe
Mboa ra'yr. Mboa Sar ra'yr. Sar
Nasõ ra'yr.
33 Nasõ Amina ra'yr. Amina Amĩ ra'yr. Amĩ
Ani ra'yr. Ani Erõ ra'yr. Erõ Per
ra'yr. Per Junda ra'yr.
34 Junda Jako ra'yr. Jako Isak ra'yr. Isak
Amarã ra'yr. Amarã Ter ra'yr. Ter
Nakor ra'yr.
35 Nakor Seru ra'yr. Seru Hangau ra'yr.
Hangau Pare ra'yr. Pare Embe ra'yr.
Embe Sa ra'yr.
36 Sa Kainã ra'yr. Kainã Apaxa ra'yr. Apaxa
Sen ra'yr. Sen Noe ra'yr. Noe Rame
ra'yr.
37 Rame Metusarẽ ra'yr. Metusarẽ Eno ra'yr.
Eno Jare ra'yr. Jare Marere ra'yr.
Marere Kainã ra'yr.
38 Kainã Eno ra'yr. Eno Se ra'yr. Se Anã ra'yr.
Anã Tupã mujã ame'ẽ ke a'e.

4

Jesu ke Satana manga tipe (Ãjã ramũi a'e)
(Matéu 4.1-11; Mak 1.12-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

1 Y rake ngi Jesu jywyr oho. Y rer Jondã.
Oho rahã, ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Pe,
awa nixói te ame'ẽ pe Jesu ke Tupã'ã muhyk
raho. 2 A'ep Jesu ixo. Ma'e ka'u te'eha
ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe.
(Ãjã ramũi a'e.) A'erehe manga manga tipe
ixo. Kuja, 40 wera rahã, manga manga tipe.
Arahã Jesu u'u ym te ma'e ke. A'erehe 40
weraha upa rahã, myahy te hũ. 3 Pe, Satana
pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, kome'ẽ ita
pe epandu. "Mbeju wan ewak. A'u ta" aja
epandu ipe — aja Jesu pe Satana pandu.

4 Jesu pandu:

—Anĩ. Apandu ym ta. Tupã je'ẽha rehe
kuja panduha ihĩ:
"Marã ka ym imi'u namõ jõ amõ ixoha" aja
panduha ihĩ — aja Satana pe.

5 Pe, kome'ẽ ywy keruhũ rupi heta te hũ
kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo.
Upa katu te ame'ẽ ke pahar Jesu pe Satana
mujesak. Ywate ngi mujesak. 6-7 Pe, pandu
ipe:

—Upa ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu.
Ihẽma'e ke. Tamatarer hũ ame'ẽ rupi ihĩ tĩ.
Upa ame'ẽ riki ihẽma'e tĩ. Upa ihẽ pe amõ
muwyr ame'ẽ ke. Ihẽma'e ke. Ihẽ aputar
rahã, upa ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ katu.
Apo ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã,
upa katu te ame'ẽ ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta kỹ.
Upa katu te nema'e ta — aja Jesu pe.

8 A'e pandu:

—Anĩ. Katu ym aja. Nde rehe ihẽ py'a
amoĩ moĩ ym te ta. Tupã je'ẽha rehe kuja
panduha ihĩ tĩ:
"Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ
katu. A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe
jõ ehendu katu" aja panduha ihĩ —
aja Satana pe Jesu pandu.

9 Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Sa-
tana muhyk raho. Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ẽ
kupe ipe katu.) Ame'ẽ kupe rymy'y rehe
muhyk raho. A'ejõhar ihĩ ame'ẽ pe muhyk
raho. Iwyr koty upen te hũ ame'ẽ ke ihĩ.
Sorok katu hũ riki. Pe, Jesu pe pandu:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, sengi epor
eho. Ywy rehe nde ere'ar erekwa rahã,
ahy ym ta nde pe. 10 Kuja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ:
"Ima'e je'ẽha rahoha ta pe Tupã pandu ta:
'Pepyhyk peho!' aja riki. Aja nde
rehe a'eta usak usak katu ta" aja
panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde
erepor rahã, ahy ym ta nde pe.)

11 —Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:
"Nde po rehe a'eta pyhyk ta, a'erehe ita
rehe nde py tukwa ym te ta" aja
panduha ihĩ — aja Jesu pe Satana
pandu.

12 Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Apor ym ta. Tupã je'ẽha rehe kuja
panduha ihĩ tĩ:

"Tupã riki sawa'e te. A'e katuha ke mã peja te'e emanga ym" aja panduha ihĩ tĩ — aja ipe.

13 Upa ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũi a'e.) Upa manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Upa manga rahã, oho ingi, Jesu ngi. Yman atu uwyr ym ehe rĩ.

Ngariréi ywy rupi Jesu pandu oho
(Matéu 4.12-17; Mak 1.14-15)

14 Ajame'ẽ ke Ngariréi ywy pe Jesu jywyr oho. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ jywyr oho. Upa ame'ẽ ywy rupi Jesu rehe har ngã ukwa ukwa. 15 Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ ngã ke. "Peme'ẽ sawa'e katu" aja ehe har upa ngã pandu.

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym
(Matéu 13.53-58; Mak 6.1-6)

16 Pe, Nasare ok ta pe Jesu jywyr oho. A'ep sawa'e ame'ẽ ke a'e. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jy'ariha renda pe ixe oho. Aja te'eha a'e ma'eha. Pe, Tupã je'ẽha ke pandu tar katu, a'erehe pu'am. 17 Pe, Isai mupinim ame'ẽ ke amõ me'ẽ ipe. Isai ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pe, paper ke Jesu pirar rahã, kuja panduha ihĩ ame'ẽ rehe muhyk. Kuja:

18 "Ihẽ rehe Tupã katu usak, a'erehe ihẽ pe pandu: 'Ihẽma'e ke nde' aja. Pe, I'ã ke ihẽ py'a rehe a'e moĩ katu tĩ.

A'erehe myrandu katu ke pyrara ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu aho. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta marã ka ym hijariha. Kyndaha pe ixo, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta pe apandu aho.

Myja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar my, aja amujekwa aho. Jetehar te ke ukwa ym ame'ẽ ta eha ym te, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta pe jetehar te ke amujekwa aho tĩ.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe pyai amõ. Myja ame'ẽ ke mukanim my, ame'ẽ ke ihẽ amujekwa aho tĩ.

19 Jundéu awa ta pe ihẽ apandu tĩ. 'Pehẽ ke jandema'e sawa'e te muhã katu ta' " aja panduha ihĩ.

20 Pe, paper pinim ame'ẽ ke Jesu maman. Pe, kapitã pe mujywyr rahã, wapyk. Mu'e ta. Upa jy'ariha renda pe ihĩ ame'ẽ ta usak katu ehe uĩ. 21 Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Apo ramõ Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu. Aja panduha uhyk apo 'y. Pehendurahã! — aja ngã pe.

22 Hendu ehe rahã, upa ngã pandu:

—Mã! Pandu katu te a'e. Mã! Katu tiki. Jose ra'yr peme'ẽ. Myja ukwa katuha ukwa my? (Jakwa ym) — aja ngã.

23 Jesu pandu:

—Amõma'e panduha ke ihẽ pe pepandu tar katu, aja akwa. Kuja: "Éi, paje! Nde juehe ejumukatu!" aja. Kuja ihẽ pe pepandu tar katu tĩ: "Kapana'ũ ok ta pe ma'e katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e, aja jahendu. Aja se nde rekoha pe ema'ema'e tĩ" aja pepandu tar katu ihẽ pe tĩ. Anĩ. Aja ama'e ym ta se. 24 Ko apandu katu pehẽ pe. Tupã je'ẽha mujekwa ame'ẽ ke ima'e hekoha te pe har ta putar ym. Aja ihẽ tĩ. Se ihẽ ke peputar ym tĩ.

25 —Pehendu katurahã! Jetehar te ke. Yman te Eri ixo rahã, heta te hũ jahy rahã, aman ukyr ym te riki. Warahy 'ar mahapyr rahã, amõ ixu'a rupi rahã, aman ukyr ym te. A'erehe ame'ẽ ywy rupi myahy te hũ ngã. Ngã mi'u nixói. Arahã jundéu awa tama'e ywy pe heta ixawa'e manõ ame'ẽ ta ixo. 26 Pe, upa ame'ẽ ta pe Eri ke Tupã muwyr ym te. Amõ awa tama'e ixawa'e manõ ame'ẽ pe muwyr. Jundéu awa aja ym ame'ẽ pe muwyr. Sare ok ta pe har pe muwyr. Sare ok ta Sinõ ywy rehe ihĩ. Ame'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ pe jõ Eri oho.

27 —Aja Erise tĩ. Yman te Erise Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. A'e ixo rahã, jundéu awa tama'e ywy pe heta ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta ke a'e mukatu ym te. Amõ awa sawa'e ke a'e mukatu. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ke mukatu. Her Namã. Si ywy pe har ke a'e. Ame'ẽ jõ Erise mukatu — aja ngã pe Jesu pandu.

28 Ame'ẽ panduha ke rehe hendu rahã, upa katu te jy'ariha renda pe wapyk uĩ ame'ẽ ta parahy ehe, Jesu rehe. Ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu, aja ngã ukwa, a'erehe parahy ngã Jesu rehe. 29 Pe, a'eta pu'am. Pe, Jesu ke ngã hykýi muhem raho. Ok ta ngi hykýi muhem raho. Ame'ẽ ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ame'ẽ ywy'ã 'ar pe hykýi raho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe ombor ta tipe raho. 30 Anĩ. Heta ame'ẽ ta pyter rupi Jesu asa oho. Pe, wata oho ngã ngi.

*Amõ py'a rehe ãjã ihĩ ame'*ẽ ke Jesu mukatu

(Mak 1.21-28)

31 Pe, Kapana'ũ ok ta pe Jesu oho. Ame'ẽ
ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep jundéu
awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa
tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e mu'e
ngã ke ixo. 32 Mu'e rahã, ukwa katu te
ha namõ ngã ke mu'e, a'erehe ngã pandu:
"Mã! Je'ẽha te reko aja pandu katu! Mã!"
aja riki. 33 Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha
renda pe amõ sawa'e ihĩ. Ãjã ipy'a rehe ihĩ
ame'ẽ ke a'e. Hãtã ame'ẽ pandu:

34 —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde.
Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur
my? Nde rehe har ihẽ akwa katu. Tupã
ngi nde erejur ame'ẽ ke nde. Ima'e je'ẽha
ke nde erepandu erejur. Ma'e ka'u te'eha
ma'eha nixói te nde pe, aja akwa katu — aja
sawa'e pandu.

35 Ãjã pe Jesu pandu:

—Eje'ẽ ym! Sawa'e ngi ehem eho! — aja
ipe.

Hetaha ruwa koty sawa'e ke ãjã ityk
inom. Pe, uhem oho ingi. Mahy ym ha
namõ uhem oho. 36 Pandu pandu ngã jupe:

—Mã! Katu tiki! Myja me'ẽ ame'ẽ
panduha my? Hãtã je'ẽha rupi ãjã pe
pandu katu. Pe, sawa'e ngi ãjã uhem oho.
Pyrãtãha namõ ãjã ke muhem mondo tĩ —
aja ngã jupe.

37 Pe, ame'ẽ ywy rupi Jesu rehe har ngã
pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu

(Matéu 8.14-15; Mak 1.29-31)

38 Jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi
Jesu uhem oho. Pe, Simã rok pe ixe oho.
Apo Simã pen ke haku hũ ou. Pe, Jesu pe
amõ ta pandu oho: "Simã pen haku hũ"
aja. 39 Pe, ixoty oho. Hake pu'am u'am rahã,
pandu: "Eputu'u ipe" aja. Pahar hakuha
maha oho ipe. Pahar pu'am. Pe, a'eta mi'u
Simã pen me'ẽ me'ẽ a'eta pe.

Heta ngã ke Jesu mukatu

(Matéu 8.16-17; Mak 1.32-34)

40 Pe, pytun ramõ te rahã, jundéu awa
tama'e putu'uha 'ar upa. (A'erehe jundéu
awa ta wata katu apo 'y.) A'erehe Jesu koty
ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã raho raho. Ehe
katu ame'ẽ ta upa ma'e ahy ixo ame'ẽ ta
ke raho ipe tĩ. Pe, ma'e ahy ixo ame'ẽ ta
ãkã rehe ipo ke Jesu mujar. Aja upa katu te
mukatu. 41 Awa ta ngi ãjã ta uhem oho tĩ.
Ahem riki uhem oho. Kuja:

—Nde riki Tupã ra'yr — aja Jesu rehe har.

A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ ke upa ãjã ta
ukwa katu, a'erehe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe har peje'ẽ ym — aja ãjã ta pe.

Jundéi ywy rupi Jesu pandu oho

(Mak 1.35-39)

42 Pytuniwe te rahã, ok ta ngi Jesu uhem
oho. Awa nixói te ame'ẽ renda pe oho. A'ep
Tupã namõ pandu pandu. Pe, ngã kekar
kekar ixo. "My ihon my?" aja ngã. Pe,
mahem rahã, Jesu ke ngã mupyta tar katu.
Pandu ipe:

—Se jande rekoha pe epyta katu exo — aja
Jesu pe.

43 A'e pandu:

—Anĩ. Apyta ym ta. Amõ ok ta rupi
myrandu katu ihẽ apandu ta me'ẽ te'e oho.
Ame'ẽ rehe ihẽ ke Tupã muwyr. Ma'e
ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, a'erehe pyai.
A'erehe ame'ẽ ke hijar. Pe, Tupã koty ipy'a
muruwak rahã: "Ihẽ kotyhar ke nde" aja
Tupã pandu ta. Aja a'e putar. Ame'ẽ
myrandu katu ke ihẽ apandu ta aho — aja
ngã pe Jesu pandu.

44 A'erehe pandu pandu oho. Jundéi ywy
rupi heta jundéu awa tama'e jy'ariha renda
ihĩ. Ame'ẽ rupi pandu pandu oho.

5

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 4.18-22; Mak 1.16-20)

1 Amõ wera rahã, ypa rake Jesu mu'e
u'am. Ypa rer Jenesare. (Mokõi her:
"Ngariréi" aja ngã ipe tĩ.) Pe, heta ngã ixoty
jy'ar uwyr. Tupã je'ẽha ke a'eta hendu tar
katu, a'erehe ixoty ngã jy'ar uwyr. A'erehe
jarusu keruhũ pe opor oho. 2 A'ep y rymy'y
rehe mokõi jarusu keruhũ rehe Jesu usak. Y
rymy'y rehe musosok ame'ẽ ke rehe usak.
Ame'ẽ ke pira pyhykiha ta hijar oho. Pe,
kyhapari ke a'eta kutuk u'am. 3 Peteĩhar
jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Simãma'e
pe opor oho. Pe, Simã pe pandu:

—Y koty esosok we rĩ — aja Jesu.

Upa sosok rahã, Jesu wapyk. Pe, heta
ame'ẽ ta ke mu'e uĩ.

4 Upa mu'e rahã, pandu:

—Simã! Apo jarusu keruhũ ke y typyha
koty esosok we. Nde namõ ixo ame'ẽ ta

namõ kyhapari embor emondo, y pe. Pira pepyhyk — aja Jesu ipe.

5 Simã pandu:

—Sa'e! Pytun rahã jande jamanga hũ jaxo tipe. Aja te'e xu'em oho. Japyhyk ym te riki jande. Ko nde erepandu, a'erehe kyhapari ke jambor ta tĩ — aja Jesu pe.

6 Pe, kyhapari ke a'eta ombor indo. Pe, mãte hũ te'e pira ke 'y. Kyhapari ke musak tate. 7 A'erehe ehe katu ame'ẽ ta pe Simã ta pukái. Amõ jarusu keruhũ pe ehe katu ame'ẽ ta i'ãi.

—Pahar pira rehe pejur! — aja.

Ixoty a'eta oho. Mokõi jarusu keruhũ ke mutyryhem. Tate mupypyk indo. 8 Ame'ẽ pira hetaha rehe Simã usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk. Ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa) Pe, pandu:

—Sawa'e! Nde riki katu te me'ẽ ke. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe. Ihẽ anĩ. Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ ruxĩ ihẽ. A'erehe ihẽ ngi eho — aja Jesu pe Simã pandu.

9 Mãte hũ pira ke Simã ta pyhyk, a'erehe: "Mã!" aja Simã ta. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. "Mã!" aja tĩ. 10 Simã rehe katu ame'ẽ ta aja tĩ. Her Tian. Imu rer Juã. Ame'ẽ mokõi Semende ra'yr. "Mã!" aja a'eta tĩ. Pe, Simã pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kỹ. (Pira pepyhyk, ame'ẽja saka.) Pekyje ym. (Ihẽ namõ peho) — aja.

11 Pe, jarusu keruhũ ke y rymy'y rehe Simã ta muhyk raho. Y ngi kyhapari ke hykýi muhem rahã, upa katu te Simã ta hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

*Pereran ma'e u'u hũ ame'*ẽ ke Jesu mukatu *(Matéu 8.1-4; Mak 1.40-45)*

12 Amõ wera rahã, amõ ok ta pe Jesu ixo. A'ep amõ sawa'e ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke namõ a'e ixo. (A'erehe amõ ta rake uhyk ym ame'ẽ ke a'e.) Pe, Jesu rehe usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk oho. Ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu katu aja akwa — aja Jesu pe.

13 Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke mujar. Pandu ipe:

—Hã! Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke pahar upa ka'ẽ oho ipe. 14 Pe, Jesu pandu ipe:

—Ame'ẽ ke amõ ta pe epandu ym. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Ejumujesak nde juehe har ipe. Nde rehe usak katu ta. "Nde katu" aja pandu ta. Pe, Moise mupinim aja ma'e ke pa'i pe eme'ẽ. Ame'ẽ ke a'e hapy ta Tupã pe, ame'ẽja saka. Aja rahã, upa ka'ẽ oho nde pe aja ngã pe nde eremujekwa ta — aja sawa'e pe.

15 Jesu mukatu, ame'ẽ rehe har ngã pandu pandu oho. Pe, heta ngã jy'ar ixoty. Ima'e panduha rehe a'eta hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta uwyr tĩ. 16 Anĩ. Heta ame'ẽ ta ke Jesu hijar oho. Awa nixói te ame'ẽ pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu.

*Upa jupyrãtã rãtã ame'*ẽ ke Jesu mukatu *(Matéu 9.1-8; Mak 2.1-12)*

17 Amõ wera rahã, ngã ke Jesu mu'e mu'e uĩ. A'ep parise ta ihĩ tĩ. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta ihĩ tĩ. Ok ta pame katu te ngi a'eta uhyk uwyr ehe. Ngariréi ywy rehe ok ta ihĩ, ame'ẽ ngi uhyk uwyr ehe. Jundéi ywy rehe ok ta ihĩ, ame'ẽ ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, Jesu rehe. A'erehe ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. 18 Pe, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke amõ sawa'e ta hupir werur reko. Kyha aja me'ẽ pe a'eta werur reko. Jesu ruwa koty a'eta mou tar katu raho. A'erehe hok pe a'eta ixe tar katu. 19 Heta te hũ ame'ẽ ta i'ãi, a'erehe marã ka ym ixeha. A'erehe ok kupe 'ar pe upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'eta hupir raho. (Ame'ẽ ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka ke jo'ok. Ame'ẽ rupi upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke mujy mondo. Kyha aja me'ẽ pe mujy mondo, tupaham rehe. Ngã pyter pe mou. Jesu rake mou. 20 Amõ ke Jesu mukatu, ame'ẽ rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihẽ py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

21 Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta namõ pandu pandu a'eta jupe. Kuja:

—Mã! Amõ pe Tupã jõ riki pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr katu” aja. Aja me'ẽ Jesu pandu rahã, katu ym riki. Awa te'e Jesu. A'erehe peme'ẽ riki Tupã aja jupe my. Katu ym aja — aja a'eta jupe.

22 Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Aja ym pekwa pekwa peĩ. 23 Myja me'ẽ riki hãtã ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr katu” aja apandu rahã, hãtã te ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahã, hãtã te ma'eha my? (Ame'ẽ rehe usak awa.) 24 Pesarahã! Tupã jõ riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupã jõ riki ipy'a mujywyr katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe mujywyr katu, aja pekwaha tĩ. Apo ihẽ tĩ. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa ta apo. Ihẽ pe Tupã pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihẽ pe. Pesarahã! Ame'ẽ ke pekwa ta apo — aja Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe a'e pandu:

—Apandu nde pe! Epu'am! Nde kyha aja me'ẽ ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho inamõ — aja Jesu.

25 Pe, heta ame'ẽ ta usak uĩ ehe rahã, pahar sawa'e pu'am. Kyha aja me'ẽ pe nino, ame'ẽ ke mupu'a. Ame'ẽ ke hok pe raho. Oho ixo rahã, Tupã pe pandu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja sawa'e pandu oho ixo.

26 Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja.

Pe, Tupã rehe har katu ngã pandu tĩ:

—Mã! A'eramõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'e katu, ame'ẽ ke rehe jasak katu. Mã! — aja ngã pandu.

(Arahã Jesu Tupã tĩ, aja ngã pe mujekwa katu.)

“Ihẽ namõ ejur” aja Rewi pe Jesu pandu (Matéu 9.9-13; Mak 2.13-17)

27 Ajame'ẽ ke ok ta ngi Jesu uhem oho. Pe, amõ sawa'e rehe usak. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ke a'e. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ẽ ke a'e.) Her Rewi. (Amõ her: “Matéu” aja.) Tamatarer matyriha renda pe wapyk uĩ. Jesu pandu ipe:

—Ihẽ namõ eho 'y — aja Rewi pe.

28 A'e pu'am. Upa katu te hijar oho. Pe, Jesu namõ oho.

29 Hok pe jywyr rahã, Jesu pe imi'u ke Rewi moĩ hũ. Amõ heta tamatarer matyr ame'ẽ ta wapyk uĩ tĩ. Heta amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta wapyk uĩ tĩ. 30 Parise ta amõ ta ihĩ tĩ. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta amõ ta tĩ. Wapyk uĩ tĩ. Parise ta kotyhar ta ke a'eta. Upa ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta namõ a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Kuja a'eta pandu:

—Ma'ewã ame'ẽ sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer matyr ame'ẽ ta namõ aja tĩ. U'u a'eta namõ tĩ. Katu ym aja — aja parise ta je'ẽ je'ẽ hũ.

31 Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, pandu ngã pe:

—Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ oho. Ahy ym rahã, mukatuha koty oho ym. (Aja apo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ihẽ rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ẽ ke a'eta putar, a'erehe ihẽ rehe uhyk. Katu jupe, ame'ẽ ta anĩ. Ihẽ rehe uhyk ym.) 32 Pesarahã! Sawa'e katu aja ukwa jupe ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu ym: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja ukwa ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu katu: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar ame'ẽ rehe har (Matéu 9.14-17; Mak 2.18-22)

33 Amõ ta Jesu pe pandu:

—Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar hijar ixo. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupã pe.) Tupã namõ a'eta pandu pandu tĩ. Parise ta namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke hijar hijar tĩ. Ne namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja ym riki. Ma'e ke a'eta u'u katu ixo. Hijar ym. Ma'erehe my? — aja ipe.

34 Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, ngã mi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ẽ pe oho ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. 35 Ihẽ namõ ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym. Yman rahã, ihẽ ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã

ihẽma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta) — aja Jesu pandu.

36 Myja me'ẽ ymanihar ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu tĩ:

—Kamixa ymanihar sorok rahã, kamixa pyahu mondok, ame'ẽ kurer ke amõ mujar ym ehe. Mondok rahã, kamixa pyahu ame'ẽ ke mujaxer ta. Pe, ixurer ke kamixa ymanihar rehe katu ym tĩ. 37 Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe amõ purakar ym. Ame'ẽ pe purakar rahã, mupupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, kawĩ jyhen ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. 38 Pesarahã! Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru katu ame'ẽ pe amõ purakar rahã, katu ta tiki. (Aja rahã, kawĩ jyhen ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ.) 39 Kawĩ iro ame'ẽ ke amõ u'u rahã, kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke u'u tar ym. "Iro ame'ẽ ke katu te" aja pandu — aja Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. Kawĩ mupupur ramõ, ame'ẽja saka ame'ẽ. Kamixa pyahu, ame'ẽja saka ame'ẽ tĩ. A'erehe parise ta mu'e, aja ixoha namõ marã ka ym muparaha. Hyru ymanihar, aja saka. Kamixa ymanihar, aja saka tĩ, aja Jesu mujekwa.)

6

Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rehe har
(Matéu 12.1-8; Mak 2.23-28)

1 Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahúi aja me'ẽ ty rupi Jesu wata oho ixo, jumu'eha ta namõ. Pe, ame'ẽ ke jumu'eha ta amõ amõ po'ok ixo. (Ame'ẽ ke ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor. Upa ombor rahã, ame'ẽ ke u'u.) 2 Pe, amõ parise ta a'ep ixo. Ame'ẽ ta pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

3 (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja Jesu mujekwa tar katu,) a'erehe a'e pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ ta ma'eha ke Tupã je'ẽha rehe pesak riki. 4 Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixe oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ẽ ke u'u. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ tĩ. A'eta u'u tĩ. Ame'ẽ mbeju ke Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ẽja saka. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ta ym.) A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym) — aja Jesu pandu.

5 A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu. Tupã je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke ko ihẽ. Awa ihẽ tĩ — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Matéu 12.9-14; Mak 3.1-6)

6 Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixe oho. A'ep ngã ke a'e mu'e uĩ. A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke a'e. Ijywa katu kotyhar ipo ke upa te'e jupu'a. 7 A'ep Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta amõ ihĩ tĩ. Parise ta amõ ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta usak katu uĩ. Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ẽ ke Jesu mukatu ta my? Mukatu rahã, pandu ta ipe: "Mã! Katu ym nde erema'e. Putu'uha 'ar rahã, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e, ame'ẽja saka.) Jundéu awa ta je'ẽha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja" aja Jesu pe a'eta pandu ta. A'erehe a'eta usak katu ehe uĩ, Jesu rehe. 8 Ame'ẽ ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ pe pandu:

—Epu'am! Se heta ame'ẽ ta pyter pe ejur! — aja riki.

Sawa'e pu'am. Heta ame'ẽ ta pyter pe pu'am oho. 9 Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ pe pepandurahã! Putu'uha 'ar rahã, myja jundéu awa je'ẽha mujekwa my? Myja riki katu my? Ko amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, katu my? Ko mai rahã, katu my? Ko amõ ta ke jukwa rahã, katu my? Ko jukwaha ke muputu'u rahã, katu my? Myja katu my? Pepandurahã! — aja ngã pe pandu.

10 Pe, ngã rehe juramã usak. Pandu ym awa. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ pe pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja.

Ipo ke sawa'e pirar rahã, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Upa katu.

11 Ame'ẽ ke rehe usak rahã, parise ta parahy
te ehe, Jesu rehe. Jundéu awa je'ẽha rehe
hendu ym, aja ukwaha naĩ, a'erehe parahy.
Pandu pandu a'eta jupe:
—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, ja-
jukwa — aja parise ta pandu pandu a'eta
jupe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 10.1-4; Mak 3.13-19)

12 Amõ pytun ramõ rahã, ywy'ã rehe jeje
te Jesu jupir oho. A'ep Tupã namõ pandu
pandu u'am. Aja te'e xu'em oho. 13 Wera
rahã, jumu'eha ta ke mujy'ar. Ame'ẽ ta ngi
har awa py mokõi sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ẽ
ta pe pandu:
—Pehẽ riki ihẽ amondo ta ame'ẽ ta ke apo
'y — aja.
14 Ame'ẽ ta rer kuja. Ko Simã. Amõ her
moĩ ehe. "Petu" aja her moĩ ehe. Ko Andere
amõ tĩ. Simã mu a'e. Tian amõ tĩ. Ko Juã
amõ tĩ. Tian mu a'e. Amõ Siri tĩ. Amõ
Matoroméu tĩ. 15 Amõ Matéu tĩ. Amõ Tome
tĩ. Amõ Tian tĩ. Apéu ra'yr a'e. Amõ
Simã tĩ. Sero aja amõ ta ipe tĩ. ("Sero"
aja pandu rahã, jundéu awa tama'e ywy ngi
huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem,
aja mujekwa.) 16 Amõ Jun tĩ. Tian ra'yr a'e.
Ko Jun Ikario amõ tĩ. A'e riki Jesu rehe
huwajan ta ke muhyk ta werur.

Ngã ke Jesu mu'e. Ahy ixo ame'ẽ ta ke
mukatu tĩ.
(Matéu 4.23-25)

17 Pe, ame'ẽ ta namõ ywy'ã ngi wyjy oho.
Ywy ipe katu ame'ẽ pe a'eta uhyk. Amõ
jumu'eha ta heta a'ep ixo tĩ. A'ep Jundéi
ywy ngi uhyk uwyr ame'ẽ ta heta ixo tĩ.
Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr ame'ẽ ta amõ
tĩ. Heta ixo tĩ. Tir ok ta ngi uhyk uwyr
ame'ẽ ta amõ tĩ. Sinõ ok ta ngi uhyk uwyr
ame'ẽ ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Sinõ ok ta y
ramũi rake ihĩ. Tir ok ta aja tĩ. Y ramũi
rake ihĩ tĩ. 18 Jesu pandu ame'ẽ ke rehe johu
ngã hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke
mukatu, ame'ẽ ke rehe johu ngã uhyk uwyr
tĩ. Ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ta uhyk uwyr
ehe tĩ. Ame'ẽ ta ke a'e mukatu tĩ. 19 Ima'e
pyrãtãha namõ ngã ke mukatu hũ. A'erehe
upa ngã ipo ke mujar tar katu ehe. Mujar
ehe rahã, upa katu oho ipe.

Huryha rehe har. Pyaiha rehe har tĩ.
(Matéu 5.1-12)

20 Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pandu:
—"Tupã rehe har jakwa ym jande" aja
pekwa ame'ẽ ta mã peja pehẽ rury
katu pe'am.
Ixotyhar ta aja pemuruwak ta. Pe, inamõ
pexo ta, a'erehe mã peja pehẽ rury
katu pe'am.
21 Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Aja
Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e
tar katu te rahã, mã peja pehẽ rury
katu pe'am. Upa peputar ame'ẽ ke
Tupã muwyr katu ta.
Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe
pejixi'u apo. Ame'ẽ ke Tupã pe
pepandu. Aja rahã, mã peja pehẽ
rury katu ta pe'am. Pepuka ta
tĩ. Tupã ipy'a jywyr ta pehẽ rehe,
a'erehe pehẽ rury katu pe'am.
22-23 —Mã! Pehẽ rury katu pehẽ. Ihẽ
rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ rehe amõ
ta parahy. Pehẽ ke putar ym tĩ. Pehẽ
rehe juru ai ngã tĩ. "Peme'ẽ ta jaxer ai"
aja pehẽ rehe har pandu naĩ tĩ. Ihẽ rehe
pejurujar katu, a'erehe upa aja ta. Aja rahã,
pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ruryha namõ
pepor pepor pexo. Pehẽ aja ymanihar Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta ke pehẽ
ramũi ta mupyrara tĩ. Aja pehẽ ke amõ ta
mupyrara ta tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe
pejurujar katu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi
ajur. Ywa pe pehẽma'e hũ ta, a'erehe pehẽ
rury katu pe'am.
24 —Apo pehẽma'e hũ namõ pexo, a'erehe
pehẽ rury katu pe'am.
Mã! I'i atu we rahã, pepyai ta. (Amõ ta rehe
pekyty'ym.) A'erehe pehẽ ke Tupã
mupyrara hũ ta.
25 "Ma'e ke japutar ym te apo. Upa katu te
jandema'e kohĩ apo, a'erehe Tupã
ke japutar ym" aja pepandu ame'ẽ
ta. Mã! Tupã koty pehẽma'e nixói
te ta. Myahy te hũ, aja saka nixói te
ta. Mã! Tupã mupyrara hũ ta pehẽ
ke.
"Upa katu te jandema'e kohĩ, a'erehe Tupã
ke japutar ym" aja apo pepuka puka
ame'ẽ ta. Mã! Pepyai ta. I'i atu we
rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã mupyrara
ta, a'erehe pejixi'u hũ ta.
26 —Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran
rehe har amõ ta pandu: "Katu peme'ẽ ta"
aja naĩ. Te'e riki. A'engi Tupã mupyrara
hũ riki. A'erehe: "Mã! Katu peme'ẽ ta" aja
pehẽ rehe har pandu naĩ rahã, mã pepyai

pe'am. Ymanihar ta aja Tupã mupyrara ta
my tĩ — aja Jesu pandu.

Huwajan ta rehe ipy'a katu
(Matéu 5.38-48; Matéu 7.12; Ruk 23.34; At 7.60; Hom 12.17-21)

27 A'e pandu tĩ:
—Ihẽ rehe hendu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu
katu. Pehẽ ruwajan ta rehe pepy'a katu.
Pehẽ rehe parahy ame'ẽ ta rehe pepy'a katu
tĩ. 28 "Mã peja pehẽ ke Tupã mahy" aja
pandu ame'ẽ ta pe kuja pepandu: "Mã peja
pehẽ rehe Tupã usak katu" aja ipe. Pehẽ
ke mahy ame'ẽ ta rehe har Tupã namõ
pepandu katu. ("Mã peja esak katu ehe"
aja Tupã namõ pepandu.) 29 Nde ruwa amõ
nupã rahã, aja emujywyr ym ipe tĩ. Mã peja
nde ruwa wajar a'e nupã tĩ. Nema'e kamixa
ke amõ raho rahã, mã peja nema'e xirur
raho tĩ. 30 "Nema'e aputar" aja nde pe amõ
pandu rahã, ame'ẽ ke eme'ẽ ipe. Nema'e
ke amõ pyhyk rahã, ame'ẽ mujywyriha ke
epandu ym ipe. 31 Pehẽ pe ma'e ke amõ ta
ma'ema'e katu, ame'ẽ ke peputar. Aja pe-
mujywyr ipe tĩ. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e
ngã pe tĩ.
32-35 —Pehẽ rehe ipy'a katu ame'ẽ ta rehe
jõ pepy'a katu rahã: "Mã! Peme'ẽ katu
ame'ẽ ke" aja pehẽ rehe har Tupã pandu
ym. Pesarahã! Jaxer ame'ẽ ta aja tĩ. Ipy'a
katu ehe ame'ẽ ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mã!
Pehẽ ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ẽ
te'e tĩ.)
—Pe, pehẽ pe ma'e katu ame'ẽ ke ma'e.
Ame'ẽ ta rehe jõ pepy'a katu rahã! "Mã!
Peme'ẽ katu ame'ẽ ke" aja pehẽ rehe har
Tupã pandu ym tĩ. Pesarahã! Jaxer ame'ẽ ta
aja tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'e katu. Ame'ẽ
ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mã! Pehẽ ruwajan
ta rehe pepy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ.)
—Amõ ta pe tamatarer pemupyta rahã,
ame'ẽ ke pehẽ pe mujywyr ta, aja pekwa.
A'erehe ame'ẽ ta pe pemupyta katu. Aja
rahã: "Mã! Peme'ẽ katu ame'ẽ ke" aja pehẽ
rehe har Tupã pandu ym. Pesarahã! Jaxer
ame'ẽ ta aja tĩ. Aja mupyta tĩ. Juja katu te
mujywyr tĩ, aja ukwa. Aja ym pehẽ! (Pehẽ
ruwajan rehe pepy'a katu.) Ame'ẽ ta rehe
pesak katu tĩ. Tamatarer ke pemupyta katu.
Mujywyriha ke peputar ym pexo. Aja rahã
Tupã koty nema'e heta te hũ ta. "Tupã ra'yr
ta" aja ta pexo. Tupã riki ywatehar te ke a'e.
Upa ngã rehe katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e.
"Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pandu ym
ame'ẽ ta rehe a'e usak katu tĩ. Jaxer ame'ẽ
ta rehe aja tĩ. Usak katu tĩ. Upa ngã rehe
aja tĩ. Usak katu tĩ. Aja Tupã. 36 Pehẽ rehe
pehẽ pái keruhũ pyrara usak. Aja amõ ta
rehe pepyrara pesak tĩ — aja Jesu pandu.

"Katu ym nde" aja amõ rehe har epandu ym
(Matéu 7.1-5; Hom 2.1-3)

37 A'e pandu tĩ:
—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu:
"Peme'ẽ ta katu ym" aja. Aja pepandu rahã,
aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu
ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Kuja amõ ta
rehe har kapitã pe pepandu ym: "Peme'ẽ
riki katu ym. A'erehe emahy" aja pepandu
ym. Pepandu ym rahã, aja pehẽ rehe har
Tupã pandu ym ta tĩ. "Katu ym pehẽ" aja
a'e pandu ym ta tĩ.
—Amõ rehe peparahy rahã, pehẽ py'a
pemujywyr katu ehe. Aja rahã, pehẽ katu
ym rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu
ta tĩ.
38 —Amõ ta pe ma'e ke peme'ẽ katu. Aja
rahã, pehẽ pe ma'e ke Tupã me'ẽ katu ta
tĩ. Tyryhem aja pehẽ pe muwyr ta. Jetehar
te ke! I'ar koty te we muwyr ta, pehẽ pe.
Myja me'ẽ amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja
juja katu te pehẽ pe Tupã ma'e ta tĩ — aja
Jesu pandu.
39 Myja me'ẽ eha ym te ame'ẽ my, ame'ẽ
ke jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Mokõi eha ym te ame'ẽ ta ixo rahã,
marã ka ym jumokõi wataha. Ipo rehe a'eta
jupyhyk wata oho rahã, janam ha pe te'e
mokõi oho ta. (Aja eha ym te aja ym pehẽ
tĩ. Jetehar te ke pejumu'e katu rahã, ame'ẽ
ke amõ ta pe pemu'e katu ta. Janam ha aja
pejawy ym ta.) 40 Jumu'eha riki mu'eha aja
ym. Mu'eha 'ar koty te we ukwa ym. Pe,
upa katu te jumu'e rahã, mu'eha aja a'e tĩ.
Ukwa katu ta tĩ.
41 —Ne mu reha ke myra kurer mupuk,
ame'ẽ rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr
mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.) Mã peja
ame'ẽ rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde
reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja
rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde
erema'e. Katu ym aja.) Mã peja ame'ẽ rehe
har ekwa ekwa py exo.
42 —Kuja ne mu pe epandu my: "Éi! Sa'e!
Nde reha ngi myra kurer ke ihẽ ajo'ok ta"

aja. (Aja rahã, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde
ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ẽ ke mã
peja ehijar” aja nde erepandu.) Mã! Nde
eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhũ
ihĩ. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha
ke nde erema'e.)

—Mã! Mokõi nde erekwaha namõ nde
erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ke
ejujo'ok py. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u
te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar
katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak
katu ta. Pe, nde mu reha ngi myra kurer
ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde
mu pe nde erepandu: “Ma'e nde ereka'u
te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja nde
erepandu katu) — aja Jesu pandu.

I'a rehe har
(Matéu 7.16-20; Matéu 12.33-35)

43 A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y hury katu rahã, i'a katu riki.
Pe, ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym. 44 I'a
katu rahã, ma'eywa'y rehe har amõ ukwa
katu ta. (Ma'eywa'y hury katu, aja ukwa
katu ta.) Pesarahã! Juruwe'y ngi akaju ke
amõ po'ok ym te. Japekã'y ngi waja ke amõ
po'ok ym te tĩ. 45 Aja amõ tĩ. I'a aja amõ rehe
har amõ ta ukwa katu tĩ. Katu ame'ẽ ke amõ
ma'ema'e rahã, sawa'e katu ame'ẽ ke a'e,
aja amõ ta ukwa. (I'a katu, ame'ẽja saka.)
Jaxer ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, sawa'e katu
ym ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a
ym, ame'ẽja saka.) Ipy'a pe ukwa ukwa ixo,
ame'ẽ ke amõ pandu. A'erehe i'a ym aja:
“Katu ym a'e” aja ehe har ukwa katu awa
— aja Jesu pandu.

Ok mujãha rehe har
(Matéu 7.24-27)

46 A'e pandu tĩ:

—Ihẽ pe nde erepandu: “Éi! Sawa'e! Nde
katu!” aja. Mã! Aja panduha jõ. Anĩ. Ihẽ
apandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu ym
rahã, katu ym aja. 47 Ihẽ rehe amõ uhyk.
Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu. Pe, aja
ma'ema'e. Esarahã! Ehe har ihẽ amujekwa
ta pehẽ pe. 48 Ok ke mujã a'e. Kuja y rake
mujã. Ywykwar ypyp pykũi katu. Itahu
rehe uhyk oho. Ame'ẽ 'ar pe ok pyter ke
jytyka. Ok pyter ke hãtã jytyka. Pe, y tiha
rahã, ok ke u'ar ym. Ok pyter hãtã jytyka,
a'erehe y ombor ym.

49 —Amõ anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu
tipe. Pe, aja a'e ma'e ym. Ame'ẽ riki amõ
koty ok ke mujã. Kuja, y rake mujã tĩ. Ok
pyter ke hãtã ym jytyka. Pe, y tiha rahã, upa
munde raho. Pahar ok ke y ombor oho. Tũ!
Mã! Tyapu hũ! — aja Jesu pandu.

7

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu
(Matéu 8.5-13)

1 Upa aja me'ẽ ngã pe Jesu pandu rahã,
a'engi oho. Kapana'ũ ok ta pe oho. 2 A'ep
amõ sawa'e ixo. Homa awa ke a'e. (Jundéu
awa ym a'e.) Sonda tama'e kapitã ke a'e tĩ.
Ima'e miasu ahy ixo. Ame'ẽ riki amõ miasu
'ar koty te we katu ame'ẽ ke ipe. Manõ
tate a'e. 3 Pe, Jesu uwyriha rehe har kapitã
ukwa rahã, jundéu awa tamũi ta ke ixoty a'e
mondo. Tamũi ta pe pandu:

—“Ihẽma'e miasu ke emukatu ejur. Pa-
har ejur” aja Jesu pe peme'u peho — aja
tamũi ta pe kapitã pandu.

A'erehe tamũi ta oho. 4 Jesu rehe uhyk
rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Kapitã panduha ke nde erema'e
rahã, katu ta tiki. 5 Jundéu awa ta rehe a'e
ipy'a katu. Jandema'e jy'ariha renda ke a'e
riki mujã tĩ — aja Jesu pe.

6 Tamũi ta pandu, a'erehe a'eta namõ Jesu
oho. Kapitã rok pe uhyk tate rahã, ixoty ehe
katu ame'ẽ ta ke kapitã mondo tĩ. Kapitã
je'ẽha ke a'eta raho. Kuja Jesu pe kapitã
rehe katu ame'ẽ ta pandu oho:

—Sa'e! Ehendurahã! Kuja kapitã pandu:
“Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki.
Amõ awa ihẽ. Nde aja jundéu awa ym ihẽ
tĩ. 7 A'erehe nde koty ihẽ atu aho ym tĩ.
Esarahã! Epandu jõ! Pe, ihẽma'e miasu
katu ta oho. 8 Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e
kapitã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe,
ihẽ je'ẽha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ.
Amõ pe ihẽ apandu: ‘Eho!’ aja. Pe, pahar
a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: ‘Ejur se!’ aja.
Pe, pahar a'e uwyr. Ihẽma'e miasu pe ihẽ
apandu: ‘Eparaky eho!’ aja. Pe, a'e paraky
oho. A'erehe paite nde erepandu rahã, se
ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu” — aja
Jesu pe pandu.

9 Ame'ẽ ke Jesu hendu rahã: “Mã! Katu
tiki!” aja ukwa. Uwak rahã, haikwer rupi
uwyr ame'ẽ ta pe pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu
te ihẽ rehe. Ihẽ apandu pehẽ pe. Aja jundéu
awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Amõ ywy pe

nixói. Jundéu awa tama'e ywy pe nixói tĩ. A'eramõ akwa — aja Jesu pandu.

Arahã mukatuha ke pandu. Pe, kapitãma'e miasu katu oho. [10] Sonda tama'e kapitã rok pe ehe katu ame'ẽ ta jõ jywyr oho rahã, kapitãma'e miasu katu aja a'eta usak.

Ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ke Jesu mukwera

[11] Ku'ẽ rahã har pe we Naĩ ok ta pe Jesu oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta oho tĩ. Inamõ heta ngã oho tĩ. [12] Ok ta kurar rukwen rehe uhyk tate rahã, ok ta ngi heta uhem uwyr ixo. Manõ ame'ẽ ke jytym ta raho reko tĩ. Ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ke a'e. Peteĩhar ke a'e. Heta ok ta pe har ta kũjã namõ uwyr ixo. [13] Usak ehe rahã, pyrara Jesu usak ehe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke rehe. Pandu ipe:

—Ejixi'u ym! — aja kũjã pe.

[14] Pe, kaixã koty oho. Ipo ke mujar ehe rahã, sawa'e ta hupir raho ame'ẽ ta pyta. Pe, Jesu pandu:

—Sa'e! Ihẽ apandu nde pe: "Epu'am!" — aja riki.

[15] Pahar manõ ame'ẽ ke wapyk tĩ. Kwera katu uĩ. Pandu pandu a'e tĩ. Imãi pe Jesu pandu:

—Ko ne membyr. Kwera katu tĩ — aja ipe.

[16] (Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ, aja ngã ukwa.) A'erehe Tupã rehe har katu ngã pandu tĩ.

—Mã! Katu tiki! Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke jande namõ ixo apo! Katu te ame'ẽ ke a'e. Ima'e awa ta ke Tupã muhã katu uwyr, jundéu awa ta ke — aja ngã pandu.

[17] Pe, Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi pandu oho. Hake ywy ihĩ ame'ẽ rupi pandu oho tĩ. "Ngã ke Jesu mukatu" aja riki pandu oho ngã.

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo

(Matéu 11.2-19)

[18] Upa ame'ẽ mukatuha rehe har Juã pe inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Arahã kyndaha pe Juã ixo. Pe, inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ngi har mokõihar pe jõ Juã pandu.

—Pejur! Pesarahã! [19] Sawa'e te pe ma'e ke peme'u peho. Kuja: " 'Amõ sawa'e uwyr ta' aja ihẽ apandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my?" aja peme'u peho — aja Juã pandu mokõihar pe.

[20] Pe, Jesu koty mokõihar ta oho. Uhyk ehe rahã, pandu ipe:

—Nde koty jande ke Juã mujahukiha muwyr. A'e pandu nde pe: "Amõ sawa'e uwyr ta" aja a'e pandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Anĩ rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? — aja Juã muwyr ame'ẽ ta pandu ipe.

[21] Anĩ. Jesu pandu ym. Kuja a'e ma'ema'eha mujesak. Kuja. Arahã heta ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. Ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ta ke mukatu hũ tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke mukatu hũ tĩ. [22] Pe, Juã muwyr ame'ẽ ta pe pandu:

—Juã koty pejywyr peho. Pesak ramõ ame'ẽ ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ẽ ke upa pepandu ipe tĩ. Kuja. Eha ym te ame'ẽ ke apo ma'e ke usak katu tĩ. Wata ym te ame'ẽ ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke apo upa ka'ẽ oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ẽ ta ke apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke kwera katu tĩ. Pyrara ixo ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. A'erehe hury katu ixo apo 'y. [23] Pe, ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo. Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu pandu.

—Hã! Japandu ta jaho kỹ — aja sawa'e ta.

(Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ẽ ta ke mukwera katu tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

[24] Juã muwyr ame'ẽ ta jywyr oho rahã, Juã rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Amukwehe te awa nixói te ame'ẽ pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ẽ ke rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. (Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.) [25] Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo, ame'ẽ sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym tĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo ame'ẽ ta kapitã keruhũ rok pe ixo. Ma'e katu te ame'ẽ ke namõ jõ ixo ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Kapitã keruhũ rok pe ixo tĩ. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te ame'ẽ namõ a'e ixo ym.) [26] Ihẽ pe pepandu! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe pesak peho my? A'e tiki. Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta 'ar koty te we Juã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta

me'ẽ te'e.) [27] Ta'yr rehe har kuja Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:
"Ne ndutar koty myrandu raho ame'ẽ ke ko
ihẽ amondo py.
Nde ereho tate rahã, ngã py'a ke ihẽ koty a'e
muruwak ta mondo" aja panduha
ihĩ. (Ame'ẽ mondo py ame'ẽ ke Juã.)

[28] —Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e
ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Pe, amõ ixo.
Apo myrandu katu pandu oho ame'ẽ ta Juã
'ar koty te we katuha. Myrandu ke ymani-
har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu
pandu. Juã pandu, a'e riki ymanihar ta 'ar
koty te we katu. Apo anĩ. Ihẽma'e jumu'eha
ta myrandu katu ke pandu. Ame'ẽ ta Juã
'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jumu'eha ta
ma'e ukwa ym ame'ẽ ta ke, aja pekwaha naĩ.
Anĩ. Ame'ẽ ta katu te, aja Tupã ukwa katu
— aja ngã pe Jesu pandu.

[29] Jesu rehe heta ngã hendu. Homa awa
tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr
ame'ẽ ta hendu ehe tĩ. Amukwehe te
Juã mujahuk ame'ẽ ta ke a'eta. (Ame'ẽ
ta jaxer te, aja amõ ta ukwaha.) Ame'ẽ
ta Tupã je'ẽha rehe hendu katu. "Ma'e
peka'u te'eha ke pema'e ym. Tupã koty
pehẽ py'a pemuruwak" ame'ẽ Tupã je'ẽha
rehe hendu katu. A'erehe Juã mujahuk.
(Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke hijar aja
mujekwa.) [30] Parise ta anĩ. Putar ym. Ame'ẽ
ta pandu: "Jande ke Juã mujahuk ame'ẽ ke
japutar ym. Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe
jahendu tar ym tĩ" aja riki. Moise je'ẽha
mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ
ke rehe hendu tar ym tĩ.

[31] Jesu pandu tĩ:

—Myja me'ẽ ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta
my? Kuja nahã my? [32] Ame'ẽ ta riki kurumĩ
ra'yr ta aja saka. Kũjãtãi ta aja tĩ. Ju-
musaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda
pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: "Huryha
rehe jande jajyngar tipe. Pepuraháí ym.
Pyaiha rehe jajyngar tipe. Pejixi'u ym tĩ"
aja wajar ta pe pandu.

[33] —Aja apo jundéu awa ta ixo ame'ẽ ta tĩ.
Juã mujahukiha uwyr rahã, ma'e u'uha ke
a'e hijar. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Kawĩ ke
u'u ym te tĩ. Pe, ehe har pepandu: "Ipy'a
rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Katu ym a'e" aja
pandu naĩ. (Pehẽ rury ym ehe. Wajar ihĩ,
ame'ẽja saka pehẽ tĩ.)

[34] —Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha
rupi ajur. Juã aja ym ihẽ. Upa ma'e ke
ihẽ a'u. Kawĩ a'u we tĩ. Pe, ihẽ rehe har
pepandu: "Pesarahã! Ma'e u'u hũ ame'ẽ ke
a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ẽ ke a'e" aja ihẽ rehe
pandu naĩ. Katu ym aja. "Jaxer ai ame'ẽ ta
rehe katu ame'ẽ ke a'e. Homa awa tama'e
kapitã keruhũ rehe tamatarer matyr ame'ẽ
ta rehe katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Katu ym aja" aja
riki ihẽ rehe har pandu naĩ tĩ. Tupã muwyr
ame'ẽ ke ihẽ, aja a'eta putar ym. Jundéu
awa ta hury ym ihẽ rehe. (Jumusaráiha
wajar saka.)

[35] —Pesarahã! Tupã koty ipy'a ke amõ
muruwak rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa
katu, aja a'e ukwa katu — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja riki. Juã ke Tupã muwyr.
Juã ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa. Jesu
ke Tupã muwyr tĩ. Pe, Jesu ma'ema'eha
katu, aja Tupã ukwa tĩ. Aja Tupã kotyhar
ta ukwa katu tĩ, aja mujekwa.)

Parise rok pe Jesu oho

[36] Jesu pe parise pandu:

—Ihẽ rok pe e'u ejur — aja ipe.

Pe, hok pe inamõ uhyk rahã, wapyk.
Ma'e ke u'u uĩ. [37] Ame'ẽ ok ta pe amõ kũjã
ixo. Kũjã ixo te'e ame'ẽ ke a'e. Parise rok
pe ma'e ke Jesu u'u uĩ, aja hendu. A'erehe
ixoty oho. Ma'e piheha ke raho. Ita para-
suku pe ihĩ, ame'ẽ ke raho. [38] Pe, Jesu py rake
wapyk uĩ. Jixi'u uĩ tĩ. Aja ipy ke makym. Pe,
i'a puku ame'ẽ pe ipy ke muxikã rahã, ipy
ke juru pe pyter pyter tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ
ehe.) Pe, ma'e piheha ke jyhen ehe. [39] Ame'ẽ
rehe parise usak. Hok pe Jesu ke muhyk
ame'ẽ ke a'e. Her Simã. A'e jupandu jupe
uĩ:

—Peme'ẽ sawa'e Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ke rahã, kũjã rehe har ukwa ta tipe.
Ipy ke pyhyk pyhyk, ame'ẽ rehe har ukwa
ta tipe. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ
kũjã ke a'e, aja a'e ukwa ta tipe — aja Jesu
rehe har Simã jupandu jupe uĩ.

[40] Ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Simã! Ma'e ke ihẽ apandu ta nde pe —
aja.

Simã pandu:

—Ere! Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Epan-
durahã! — aja ipe.

[41] Pe, kuja Jesu pandu ipe:

—Ko mokõi sawa'e ta ixo. Tamatarer jar
ngi tamatarer ke ame'ẽ ta pyhyk. Peteĩ
sawa'e heta te hũ pyhyk. Amõ heta ym

pyhyk. 42 Pe, ijar pe marã ka ym mujy-
wyriha. A'erehe mokõi sawa'e ta pe ijar
pandu: “Ere! Katu apo 'y. Tamatarer
pemujywyr ym ta me'ẽ te'e. Upa ihẽ aharái
apo 'y” aja. Aja rahã, mokõi sawa'e ta ngi
har myja me'ẽ sawa'e riki ijar rehe ipy'a
katu te my? — aja Jesu Simã pe.

43 Simã pandu:

—Tamatarer heta te hũ pyhyk, ame'ẽ riki
ipy'a katu te. Tamatarer mujywyriha ijar
harái, a'erehe ipy'a katu te, aja nahã my —
aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e tỹ. Nde erepandu katu — aja.

44 Simã pe pandu we rahã, kũjã koty uwak.

—Simã! Kome'ẽ kũjã rehe esarahã! Ko
nde rok pe ihẽ ajur rahã, y ke nde eremoĩ
ym. Ihẽ py kutukiha ke. (Aja jundéu awa
ma'eha ke.) Kome'ẽ kũjã anĩ. Ihẽ py ke ku-
tuk. Eha rykwer pe kutuk. Pe, i'a pe muxikã
tĩ. 45 Ahyk rahã, ihẽ rehe nde erejuman ym
tĩ. “Ko nde erejur katu” aja nde erepandu
ym. Kome'ẽ kũjã anĩ. Ihẽ ahyk rahã, ihẽ
py ke pyter pyter. Putu'u ym a'e. Aja
ipy'a katuha mujekwa. 46 Ihẽ ãkã rehe ma'e
ka pihe katu ame'ẽ ke nde erejyhen ym.
(Aja nde rury katuha ke nde eremujekwa
ym.) Kũjã anĩ. Ihẽ py rehe ma'e piheha ke
jyhen. Aja ipy'a katuha mujekwa. 47 A'erehe
ihẽ apandu nde pe. Ihẽ rehe ipy'a katu te
ha ke kũjã mujekwa. (Aja rahã, Tupã koty
ipy'a muruwak aja mujekwa.) A'erehe Tupã
ipy'a jywyr ehe. Ma'e ka'u te'eha ke kũjã
ma'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi
ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, Tupã ipy'a
jywyr ehe. Ta'yr mi ma'e. A'erehe ta'yr mi
ipy'a katuha amõ mujekwa tĩ — aja Simã pe
pandu.

48 Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde
erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr —
aja ipe.

49 Myrape 'ar pe amõ ta wapyk uĩ. Ame'ẽ
ta jupandu a'eta jupe uĩ:

—Mã! Awa ko my? Esarahã! Amõ ke rehe
ipy'a jywyr ame'ẽ ke a'e. Tupã a'e my tĩ —
aja jupandu a'eta jupe uĩ.

50 Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe
nde ke Tupã muhã katu. Ererahã! Eho katu
— aja ipe.

8

Jesu namõ kũjã ta oho

1 Ku'ẽ rahã har pe we amõ amõ ok ta rupi
Jesu ohoho ixo. Awa renda rupi ohoho ixo
tĩ. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke
pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak.
A'e putar aja pexoha pyahu aja pexo katu.
Aja rahã: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ’ aja a'e
pandu ta” ame'ẽ myrandu katu ke pandu
pandu oho ixo. Jumu'eha ta inamõ oho tĩ,
awa py mokõi ame'ẽ ta ke. 2 Inamõ kũjã
ta oho tĩ. Amukwehe amõ kũjã ta py'a ngi
ãjã ke Jesu muhem mondo. Ame'ẽ kũjã ta
oho inamõ tĩ. Amukwehe amõ ma'e ahy
ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ. Ame'ẽ kũjã ta
oho inamõ tĩ. Ko Mari Mandare oho inamõ
tĩ. Amukwehe te awa po wajar mokõi ãjã
ta ke Jesu muhem mondo ingi. 3 Ko Joa oho
inamõ tĩ. Ku rakehar ke a'e. Ku riki Ero rok
pe ma'e ke ma'ema'e ixo ame'ẽ ke a'e. Ko
Susã oho inamõ tĩ. Ko amõ kũjã ta heta oho
inamõ tĩ. Upa ame'ẽ ta ma'e ke me'ẽ katu,
Jesu ta pe. Ima'e tamatarer ke me'ẽ. Ame'ẽ
namõ ma'e ke johu jo'ok jo'ok ngã pe.

*Ma'e ra'ĩ muhãi me'*ẽ rehe har
(Matéu 13.1-9; Mak 4.1-9)

4 Heta ngã ixoty jy'ar uwyr. Amõ amõ ok
ta ngi jy'ar uwyr ixoty. Ame'ẽ ta pe myja
me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

5 —Ma'e ra'ĩ ke amõ sawa'e muhãi oho.
Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãi rahã, awa rape
rupi amõ ha'ĩ u'ar. A'ep amõ ta pyrũ ehe.
Ma'ewyra ta u'u amõ tĩ. 6 Amõ ma'e ra'ĩ ita
ty rupi u'ar. Ame'ẽ hywõi rahã, te'e manõ.
Ita ty rupi y nixói, a'erehe te'e manõ. 7 Amõ
ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe namõ
hywõi. Pe, juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e
ra'ĩ hywõi rahã, hury ym. A'erehe i'a ym.
8 Amõ ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar.
A'ep hury katu. I'a hũ tĩ. Hymbo rehe heta
te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha. Aja hymbo
pame katu te i'a ihĩ — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Pekwa tar katu rahã, ihẽ
apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta
me'ẽ te'e! — aja ngã pe Jesu pandu.

*Myja me'*ẽ ma'e ke my ame'ẽ rehe har
(Matéu 13.10-17; Mak 4.10-12)

9 I'i we myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ rehe
har jumu'eha ta pandu:

—Ma'e ame'ẽ my? — aja Jesu pe.

10 Pe, a'e pandu:

—Apo amõ kotyhar Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak ame'ẽ ke a'e putar katu. “Ihẽma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ẽ ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupã ihẽ pe pandu. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke apandu pandu. Aja rahã, amõ usak usak tipe. Anĩ. Ukwa ym te ame'ẽ rehe har. Amõ hendu hendu tipe. Anĩ. Ukwa ym te tĩ — aja Jesu pandu.

Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa
(Matéu 13.18-23; Mak 4.13-20)

11 A'e pandu tĩ:
—Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ my, ame'ẽ rehe har amujekwa ta apo 'y. Ma'e ra'ĩ riki Tupã je'ẽha aja saka. 12 Ma'e ra'ĩ awa rape rupi u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe amõ ta hendu tipe. Pe, ame'ẽ ta rehe Satana uhyk ta. (Ãjã ramũi a'e. Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ẽja saka.) Pe, Tupã je'ẽha ke upa mukanim a'eta ngi. Aja rahã, Tupã rehe jurujar ym. Pe, ame'ẽ ke Tupã muhã ym.
13 —Ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe huryha namõ hendu katu tipe tĩ. (Pahar hywõi, ame'ẽja saka.) Anĩ. Pyta katu ym. Heta ym jahy rahã, jurujar katu we rĩ. Pe, Tupã rehe jurujar katu, a'erehe amõ ta putar ym. Mahy riki tĩ. A'erehe jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ẽja saka.)
14 —Ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe hendu tipe tĩ. Pe, ixoha rehe har a'eta jumupyai ixo, a'erehe Tupã je'ẽha harái. Upa ipy'a ngi mukanim. Tamatarer hũ pyhykiha rehe jõ ukwa ukwa ixo, a'erehe Tupã je'ẽha harái tĩ. Jumuhuryha rehe jõ ukwa ukwa ixo tĩ, a'erehe Tupã je'ẽha harái tĩ. Upa mukanim ingi tĩ. A'erehe Tupã rehe har ukwa tar ym. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym. (I'a ym, ame'ẽja saka.)
15 —Ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ipy'a pe ihĩ katu. Hendu katu te ehe tĩ. Amõ koty uwak ym oho, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. (I'a heta hũ, ame'ẽja saka) — aja Jesu pandu.

Araparin rehe har
(Mak 4.21-25)

16 A'e pandu tĩ:
—Araparin amõ hapy rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe ngã ixo rahã, wera katu ipe. Wera katu, aja Tupã rehe har ukwa ta. 17 Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ame'ẽja saka. Apo mukanim, ame'ẽja saka. I'I atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka. Apo jupyk, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka.)
18 —Pesarahã! Ma'e pehendu ame'ẽ ke pekwa katu pexo. Tupã rehe har ukwa tar katu. Aja rahã, ame'ẽ pe amõ we Tupã mujekwa ta. Ta'yr te mi ukwa, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke upa katu te Tupã mukanim ta ingi. Aja rahã, ukwa ym te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu mujekwa.

Jesu mãi ta rehe har
(Matéu 12.46-50; Mak 3.31-35)

19 Jesu mãi ixoty oho. Imu ta oho ixoty tĩ. Hake uhyk ym ehe. Heta te hũ ngã, a'erehe marã ka ym uhykiha ehe. 20 Pe, amõ pandu oho ipe:
—Soroka pe ne mãi ixo. Ne mu ta amõ tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja Jesu pe.
21 Pe, heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:
—Tupã je'ẽha rehe hendu, pe, pandu: “Katu. Tupã je'ẽha mujekwa, aja ihẽ ama'ema'e ta” aja. Aja pandu ame'ẽ ta ihẽ mãi aja tĩ. Ihẽ mu ta aja tĩ — aja ngã pe pandu.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u
(Matéu 8.23-27; Mak 4.35-41)

22 Amõ wera rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta opor oho tĩ. Ame'ẽ ta pe pandu:
—Ypa ruwái koty jaha jaho — aja Jesu.
Pe, sosok mondo. 23 Pe, aha oho ixo rahã, Jesu ukwer oup. Pe, pahar ywytu keruhũ uhyk ehe. Ypa rupi peju hũ. Jarusu keruhũ pe y ke oho rãi. Tate jere oho. 24 Pe, Jesu ke jumu'eha ta mupak oho. Pandu ipe:
—Sa'e! Jande jajere tate jaho — aja Jesu pe.
Pe, pu'am rahã, ywytu keruhũ pe Jesu pandu:
—Mã peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja.
Pahar ywytu keruhũ putu'u! Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:
—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja.

Pahar y kotok keruhũ wapyk katu te uĩ tĩ.
25 Pe, jumu'eha ta pe pandu:
—Mã! Pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe pejurujar ym. Katu ym aja — aja Jesu.
A'eta mukahem riki. Kyje tĩ. Jupandu a'eta jupe:
—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ. Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

*Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'*ẽ ke Jesu mukatu
(Matéu 8.28-34; Mak 5.1-20)

26 Pe, ypa ruwái rehe Jesu ta aha oho, jarusu keruhũ pe. Jera ywy koty oho. Ame'ẽ ywy Ngariréi ywy kupe koty ihĩ. 27 Pe, jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Ok ta pe har ame'ẽ ke a'e kwe. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e tĩ. Yman jawe te'e ixo rĩ, a'erehe hok pe pyta ym te. Kangwerupa rupi ixo ame'ẽ ke a'e. Itakwar rupi kangwerupa ihĩ. 28-29 Pe, ãjã ihĩ katu ehe rahã, awa nixói te ame'ẽ pe sawa'e ke mujan mujan mondo. Sawa'e ke amõ ta pukwar kwe. Ita tupaham pe ipo apyr pukwar. Ipyta ke pukwar tĩ. Anĩ. Ten! Aja ame'ẽ ke upa te'e mohok. Pe, awa nixói te ame'ẽ pe ãjã mujan mondo. Pe, Jesu rehe sawa'e usak rahã, ahem hũ ixo. Jesu ruwa koty u'ar. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa.) Ãjã pe Jesu pandu:
—Sawa'e ngi ehem eho — aja.
A'erehe Jesu pe sawa'e hãtã pandu:
—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Ywatehar ke a'e. Ema'e ym ihẽ pe. Ihẽ apandu nde pe, emahy ym ihẽ ke — aja Jesu pe.
30 Pe, Jesu pandu ipe:
—Ma'e nde rer? — aja ipe.
—Ihẽ rer riki: "Heta" — aja.
Sawa'e py'a rehe heta te hũ ãjã ta ihĩ, a'erehe: "Heta" aja pandu. 31 Pe, Jesu pe ãjã ta pandu:
—Mupyraraha renda pe jande ke emondo ym we rĩ. Aja emahy ym we jande ke rĩ — aja ipe.
32 Pe, petete kure ta ixo. Ame'ẽ ke rehe ãjã ta usak. Heta te hũ kure ta i'ãi. Ywy'ã rupi kãpĩ u'u ixo. Jesu pe ãjã ta pandu:
—Kure ta koty jaho tar katu — aja.
—Ere! — aja Jesu.
33 A'erehe sawa'e ngi ãjã ta uhem oho. Kure ta pe ixe oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, kure ta upa katu te ujan oho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe u'ar oho. Ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa.
34 Ame'ẽ ke kure usakiha ta usak rahã, ame'ẽ rehe har ok ta pe pandu pandu oho. Amõ ta renda rupi pandu pandu oho tĩ. 35 Pe, ame'ẽ ke rehe ngã usak oho tĩ. Jesu rehe uhyk rahã, sawa'e rehe usak. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi, ame'ẽ ke rehe usak. Jesu rake wapyk uĩ. Ima'e mundeha namõ ixo apo 'y. Apo ka'u te'e ym tĩ. Pe, upa ngã kyje ingi, Jesu ngi. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa, a'erehe kyje ingi.) 36 Sawa'e ke Jesu mukatu, ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta upa ame'ẽ rehe har ngã pe pandu. 37 Pe, Jesu ngi upa jera ywy pe har ta kyje. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa.) A'erehe kyje ngã ingi. (Amõ we ngãma'e kanim ta, ame'ẽ ke putar ym tĩ.) A'erehe pandu ipe:
—Sengi eho — aja Jesu pe.
A'erehe jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Oho ingi. 38 Oho tate rahã, sawa'e pandu ipe. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi ame'ẽ ke a'e. Kuja pandu:
—Sawa'e! Ne namõ ihẽ aho ta — aja Jesu pe.
39 A'e pandu:
—Anĩ. Nde rok pe ejywyr eho. Nde ke Tupã mukatu, ame'ẽ rehe har epandu eho — aja sawa'e pe.
Pe, hok pe mujywyr mondo. Pe, ok ta rupi sawa'e pandu pandu oho. "Mã! Katu tiki. Ihẽ ke Jesu mukatu" aja pandu pandu oho.

*"Ih*ẽ rajyr emukatu ejur" aja Jái pandu
(Matéu 9.18-19; Mak 5.21-24)

40 Ypa ruwái koty Jesu jywyr oho. Y rymy'y rehe uhyk rahã, heta ngã harõ u'am ehe. Huryha namõ ame'ẽ ta pandu:
—Ko nde erejur! — aja Jesu pe.
41 Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã ke a'e. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu hũ ipe:
—Ihẽ rok pe jaho! 42 Ihẽ rajyr ahy oup. Manõ tate oup. Emukatu ejur! — aja Jesu pe.
Awa py mokõi warahy 'ar ame'ẽ ke tajyr. Tajyr peteĩhar ke.

Kũjã ke Jesu mukatu
(Matéu 9.20-22; Mak 5.25-34)

Pe, Jái namõ Jesu oho ixo rahã, heta ngã jumujar mujar hũ te'e oho ixo tĩ. 43 Heta

ame'ẽ ta pyter pe amõ kũjã oho ixo. Jaiha
pupur hũ ame'ẽ ke a'e. Awa py mokõi
warahy 'ar rahã, aja te'eha a'e. [Mukatuha
ta pe upa katu te tamatarer ke me'ẽ me'ẽ.
Anĩ. Mukatu ym te a'e ke.] 44 Jesu raikwer
rupi uwyr. Pe, heta ame'ẽ ta rupi asa
oho. Pe, Jesuma'e mundeha apyr ke pyhyk.
Pahar jaiha pupur ame'ẽ ke putu'u katu ipe.
45 Jesu pandu:
—Awa ihẽ ke pyhyk my? — aja.
Upa ngã pandu:
—Anĩ ihẽ — aja ipe.
Petu pandu:
—Sawa'e! Mã! Ukwa ym awa! Nde rake
rupi heta ngã ixo. Mujar mujar hũ tĩ — aja
ipe.
46 Jesu pandu:
—Jetehar te ke! Ihẽ ke amõ pyhyk!
Ihẽma'e pyrãtãha uhem oho. Amukatu
amõ ke, a'erehe ihẽma'e pyrãtãha uhem,
aja akwa katu — aja riki.
47 Pe, ngã ukwa ym ha rupi asa oho ym ta,
aja kũjã ukwa. A'erehe Jesu rake oho. Ryrýi
riki. Jesu rake wapyk oho. Pe, ngã pyter
pe upa pandu. Ma'erehe Jesu ke pyhyk my,
ame'ẽ rehe har upa pandu. Pahar katu oho
jupe, ame'ẽ rehe har pandu tĩ. 48 Pe, Jesu
pandu ipe:
—Éi, kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu,
ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe
nde katu apo 'y. Ejywyr katu eho — aja kũjã
pe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu
(Matéu 9.23-26; Mak 5.35-43)

49 Pe, pandu ixo rahã, kapitã rok ngi amõ
pandu uwyr, Jái rok ngi. Kuja Jái pe pandu:
—Nde rajyr manõ ramõ te. Mã peja
mu'eha jywyr oho. Nde rajyr manõ tái —
aja sawa'e ta pandu. (“Mu'eha” aja pandu
rahã: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)
50 Sawa'e ta panduha rehe Jesu hendu
rahã, Jái pe pandu:
—Anĩ. Nde py'ahu te'e. Ihẽ rehe nde
erejurujar katu, aja rahã jõ katu ta tiki. Pe,
nde rajyr katu ta tĩ — aja Jesu ipe.
51 Pe, hok pe uhyk rahã, heta ame'ẽ ta pe
pandu:
—Se pepyta. Soroka pe pepyta — aja Jesu.
Kuja jõ inamõ hok pe ixe oho. Ko Petu.
Juã amõ tĩ. Tian amõ tĩ. Ipái amõ tĩ. Imãi
amõ tĩ. Ame'ẽ ta jõ. Heta ame'ẽ ta soroka pe
pyta. 52 Kũjãtãi manõ, a'erehe a'ep pe har ta
jixi'u hũ. Ahem ehe ixo tĩ. Pe, Jesu pandu:
—Pejixi'u ym. Kũjãtãi manõ ym. Ukwer
te'e oup — aja ngã pe.
53 —Héi! Héi! Mã! Ukwa ym a'e — aja upa
a'ep har ta puka puka hũ ehe.
Kũjãtãi manõ te, aja a'eta ukwa. A'erehe
puka puka hũ ehe. 54 Kapy pe ixe rahã, ipo
ke Jesu pyhyk. Pe, pandu:
—Kũjãtãi! Epu'am! — aja Jesu.
55 Pe, pahar kwera katu. Pu'am tĩ. Pe, imãi
pe Jesu pandu:
—Ma'e ke eme'ẽ ipe. U'u ta — aja.
(Ma'e u'u rahã, ixuwe katu a'e aja ukwa
katu, a'erehe aja Jesu pandu.) 56 Ipái ta
pandu:
—Mã! Mã katu tiki! — aja.
Jesu pandu:
—Myja kwera katu my, ame'ẽ rehe har
amõ ta pe pepandu ym te — aja ipái ta pe.
Petu ta pe aja tĩ. “Pepandu ym” aja
pandu tĩ.

9

Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mondo
(Matéu 10.5-15; Mak 6.7-13)

1 Pe, awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu
mujy'ar. Pandu:
—Ihẽ je'ẽha rupi amõ ta py'a ngi ãjã ta
ke pemuhem pemondo. Ihẽma'e pyrãtãha
namõ aja tĩ. Pemuhem pemondo tĩ. Ihẽ
je'ẽha rupi ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ.
Ihẽma'e pyrãtãha namõ aja tĩ. Pemukatu tĩ
— aja Jesu pandu.
2 Pe, ame'ẽ ta ke mondo rahã, kuja pandu
tĩ:
—Kuja pepandu pandu peho: “Ixoty ipy'a
ke amõ muruwak rahã, Tupã pandu ta
ipe: ‘Ihẽma'e nde’ aja. A'erehe mã peja
pehẽ py'a ke ixoty pemuruwak” aja ngã
pe pepandu peho. Ahy ixo ame'ẽ ta ke
pemukatu tĩ. 3 Peho rahã, pehẽma'e ke
peraho ym te. Pehẽ mi'u ke peraho ym.
Tamatarer ke peraho ym tĩ. Mokõi kamixa
ke peraho ym tĩ. Pehẽ kupe pe ma'e ryru
peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho
ym tĩ. Myra rehe te'e wata ame'ẽ ke. 4 Amõ
ta rok pe pehyk, pe, pehẽ pe ijar pandu: “Ko
nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu” aja.
A'ep pepyta katu we rĩ. Ame'ẽ ok ta pe pexo
rahã, ame'ẽ rok pe jõ peker. Ame'ẽ rok pe
jõ ma'e ke pe'u tĩ. (Aja rahã, ijar pandu py
ame'ẽ ke parahy ym ta.)
5 —Pehẽ ke amõ ta putar ym rahã, ame'ẽ
ok ta ngi pehem peho. “Ko nde erejur katu.

Se epyta katu” aja pandu ym te awa. Aja rahã, pehem peho. Peho rahã, pehẽ py ngi ywyku'i pejuhyk pembor. Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, a'ep pe har ta ke Tupã putar ym tĩ, aja pemujekwa ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

6 Upa Jesu pandu rahã, jumu'eha ta oho. Amõ amõ ok ta rupi ohoho. Myrandu katu ke pandu pandu oho. Oho ixo rahã, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'eta mukatu.

Eroma'e ukwaha
(Matéu 14.1-12; Mak 6.14-29)

7 Ero kapitã ke a'e. Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã ke. Pe, upa Jesu ma'ema'e ame'ẽ rehe har hendu. Amõ ta pandu:

—Jesu riki Juã mujahukiha ke. Juã ke Tupã mukwera katu muhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ.

A'erehe ame'ẽ hendu rahã, Ero ka'u te'e. 8 Amõ ta pandu:

—Anĩ. Jesu riki Eri. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jywyr uwyr a'e tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kwera katu uhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

9 Pe, Ero pandu:

—Anĩ. Amukwehe amõ pe apandu: “Juã ãkã emondok eho ingi” aja. (Juã manõ te, aja akwa katu. A'erehe Jesu riki Juã ym, aja akwa katu.) Pe, awa peme'ẽ my? Mãte hũ ehe har ihẽ ahendu — aja.

Pe, Jesu rehe Ero usak tar katu tipe. Ukwa tar katu ehe har.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ẽ
(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Juã 6.1-14)

10 Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta jywyr uwyr ixoty. Upa katu te ma'ema'eha ke pandu ipe. Pe, ame'ẽ ta namõ jõ Jesu oho. Mesái ok ta pe oho. 11 Pe, ame'ẽ ke hetaha ta ukwa rahã, haikwer rupi ngã oho tĩ. Uhyk rahã, Jesu pandu:

—Ko pejur katu — aja hetaha ta pe.

Tupã rehe har kuja pandu: “Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak, ame'ẽ ke a'e putar katu. Ixoty ipy'a muruwak rahã: ‘Ihẽma'e ke a'e’ aja a'e pandu” aja Jesu pandu pandu ngã pe. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

12 Pe, warahy ka'aruk koty rahã, awa py mokõi jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ẽ pe jaxo. Ngã mi'u nixói te se. A'erehe hetaha ta ke emujywyr emondo. Paite ok ta rupi ngã oho ta. Ame'ẽ rupi imi'u ngã jo'ok ta. Ukweriha renda a'ep ihĩ tĩ. Amõ awa renda rupi aja tĩ — aja Jesu pe.

13 Jesu pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ke pehẽ atu peme'ẽ me'ẽ ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

A'eta pandu:

—Pira ka'ẽ mokõi jõ kohĩ. Mbeju, awa po wajar peteĩhar upa jõ kohĩ tĩ. Ame'ẽ uhyk ym ta ngã pe. Amõ heta te hũ jajo'ok ym rahã, uhyk ym ta ngã pe. Ngã heta te hũ kote'e ixo — aja Jesu pe.

14 Kuja, 5.000 sawa'e ta a'ep ixo nahã my. Sawa'e ta jõ manga rahã, aja hetaha ta ixo nahã my. Pe, Jesu pandu:

—Amõ koty koty ngã ke pemujy'ar. Ko 50 hetaha nahã. Se amõ 50 nahã. Paite amõ 50 nahã. Aja pame katu te. “Pewapyk” aja pepandu ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

15 Pe, aja jumu'eha ta mujy'ar. Upa ngã pe pandu:

—Pewapyk — aja riki.

Pe, wapyk. Se 50 hetaha. Se amõ 50. Paite amõ 50. Aja pame katu te. 16 Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pira ka'ẽ amõ. Ywa rehe ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju mopok. Ame'ẽ ke jumu'eha ta pe me'ẽ. Pira ka'ẽ mupen tĩ. Ame'ẽ ke me'ẽ tĩ. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja Jesu.

17 Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ẽ ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã mutyryhem.

Jesu rehe har Petu pandu
(Matéu 16.13-19; Mak 8.27-29)

18 Pe, amõ rahã, Tupã namõ jeje Jesu pandu u'am. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Jesu pandu:

—Ihẽ rehe har ngã pandu rahã, myja pandu my? — aja jumu'eha ta pe.

19 Ame'ẽ ta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha nde” aja je. Amõ ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã

je'ẽha pandu me'ẽ ke” aja je tĩ. Amõ ta:
“Amõ ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ke kwera katu uhem. Ame'ẽ ke nde” aja je
tĩ — aja Jesu pe.
20 A'e pandu:
—Pehẽrahã! Myja ihẽ rehe har pekwa
my? — aja jumu'eha ta pe.
Petu pandu:
—Nde riki Kirisutu! Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

Manõha rehe har Jesu pandu
(Matéu 16.20-23; Mak 8.30-33)

21 Pe, Jesu pandu:
—Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ame'ẽ rehe har amõ
ta pe pepandu ym te — aja jumu'eha ta pe.
22 A'e pandu tĩ:
—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ko
apandu pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta mahy hũ ta.
Jundéu awa tamũi ta putar ym te ihẽ ke tĩ.
Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ aja tĩ. Moise
je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Ihẽ ke putar ym
te tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Pe, mokõi aker
rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem
— aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta ke
(Matéu 16.24-28; Mak 8.34–9.1)

23 Upa ngã pe Jesu pandu:
—Ihẽ namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e
putariha ke hijar ta me'ẽ te'e. Pe, Tupã
putar ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e.
Wera rahã pame katu te ima'e putariha ke
mukanim ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, ihẽ namõ
tapijar te'e we oho ta me'ẽ te'e. 24 Amõ
manõ tar ym. A'erehe a'e pandu naĩ: “Anĩ.
Jesu rehe ajurujar ym ihẽ” aja. Aja rahã,
Tupã namõ ixo ym te ta. Ihẽ rehe amõ
jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa.
Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta a'e ixo.
25 Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e katu ame'ẽ
ke heta te hũ ihĩ. Upa ame'ẽ ke amõ pyhyk.
Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ ixo
ym te ta. Aja rahã, marã ka ym katuha.
26 —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ
ngi amõ huxĩ rahã, ihẽ ruxĩ ta ingi tĩ. Ihẽ
amu'e ame'ẽ ke ngi amõ huxĩ rahã, ame'ẽ
sawa'e ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ. Ihẽ ajywyr rahã,
ihẽ ruxĩ ta ingi. Katu te ha namõ ihẽ ajywyr
ta. Papama'e katu te ha namõ ajywyr ta tĩ.
Ima'e je'ẽha rahoha tama'e katu te ha namõ
ajywyr ta tĩ. Arahã ihẽ ngi huxĩ ame'ẽ ta
ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ. 27 Pesarahã! Apandu pehẽ
pe! Ihẽ riki kapitã keruhũ te. Ame'ẽ ke pehẽ
ngi har amõ ta usak ta. Ixuwe katu ixo rahã,
usak ta, manõ ym we ta rĩ — aja ngã pe Jesu
pandu.

Moise namõ Jesu pandu. Eri namõ pandu tĩ.
(Matéu 17.1-13; Mak 9.2-8)

28 Upa ame'ẽ ke Jesu pandu rahã, kuja a'e
ukwer nahã my, awa po wajar mokõi. Pe,
ywy'ã keruhũ pe oho. Petu ke raho. Juã
amõ tĩ. Tian amõ tĩ. Tupã namõ pandu oho.
29 Pe, Tupã namõ pandu u'am rahã, huwa
ke amõ koty uwak oho. Ima'e mundeha ke
ituwyr te hũ. 30-31 Pahar ywa pe har weraha
namõ mokõi sawa'e ta uhem. (Wera te hũ
rahã, Tupã pete'e ixo aja mujekwa katu.) Ko
ymanihar te Moise ke uhem. Ymanihar te
Eri amõ tĩ. Jesu namõ a'eta pandu pandu
u'am. Kuja a'eta pandu inamõ:
—Jerusarẽ ok ta pe nde eremanõ ta. Aja
Tupã putar ame'ẽ ke nde erema'e ta — aja
Jesu pe.
32 Petu ta riki ukwer katu te. Pe, upak
rahã, Jesuma'e katu te ha rehe a'eta usak.
Mokõi sawa'e ta inamõ pu'am u'am, ame'ẽ
ke rehe a'eta usak tĩ. 33 Pe, mokõi sawa'e ta
oho ixo ingi rahã, Jesu pe Petu pandu:
—Sawa'e! Ko jande johu jaxo, a'erehe
katu tiki. Pehẽ mahapyr pe mahapyr xipa
ke jamujã ta. Ko nde pe amõ. Moise pe amõ
tĩ. Eri pe amõ tĩ. (Aja rahã, amõ we pepyta
we ta my) — aja Petu Jesu pe.
Ukwa ym ma'e panduha ke, a'erehe aja
Petu pandu.
34 Pe, Petu pandu u'am rahã, ywa takãxĩha
uhyk a'eta rehe. Takãxĩha rysãha uhyk
a'eta rehe. Pe, ywa takãxĩha pe mokõi
sawa'e ta ixe oho rahã, Petu ta kyje. Usak
ame'ẽ ke ngi kyje. 35 Pe, ywa takãxĩha ngi
panduha uwyr. Kuja:
—Ko riki ihẽ ra'yr. Katu asak ame'ẽ ke
a'e. Ihẽma'e ke a'e. A'e pandu ame'ẽ ke
rehe pehendu katu — aja.
36 Panduha putu'u rahã, jeje Jesu ixo. Upa
usak ame'ẽ ke amõ ta pe Petu ta pandu ym
te. Arahã pandu ym te rĩ.

Kurumĩ py'a rehe ãjã ihĩ
(Matéu 17.14-18; Mak 9.14-29)

37 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, ywy'ã keruhũ ngi Jesu
ta wyjy oho. Wyjy uwyr ixo rahã, heta ngã
uhyk ixoty. 38 Heta ame'ẽ ta ngi har amõ
sawa'e pukái Jesu pe:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Apandu nde
pe. Ihẽ ra'yr rehe esarahã! Peteĩhar ke a'e.
39 Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, pahar ahem ahem

a'e. Mumanõ manõ a'e ke reko tĩ. Aja rahã,
juru ke tyjúi hũ. A'e ke mahy hũ tĩ. Pe,
he'õ te rahã, uhem oho ingi. 40 Ne namõ
jumu'e ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu hũ: "Ãjã
ke pemuhem pemondo ingi" aja riki. Anĩ.
Marã ka ym muhemiha — aja Jesu pe.
41 A'e pandu:
—Mã! Apo pehẽ pexo ame'ẽ ta! Mã!
Tupã pyrãtãha rehe pejurujar ym! Katu
ym aja. Aja te'e pehẽ namõ ihẽ axo ym ta.
Pejurujar ym ha namõ aja te'eha ihẽ py'ahu
te'e ahendu. Anĩ. Aja ym ta — aja ngã pe.
Pe, sawa'e pe pandu:
—Nde ra'yr ihẽ pe erur — aja ipe.
42 Pe, kurumĩ uwyr ixo rahã, a'e ke ãjã
ityk. Ywy rehe ityk. Pe, mumanõ manõ hũ.
Ãjã pe Jesu pandu:
—Ehem eho ingi — aja.
Pe, uhem oho. Aja mukatu, pe, ipái pe
raho. 43 Tupãma'e pyrãtãha rehe har ngã
pandu:
—Mã! Katu tiki! Katu hũ — aja.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ
(Matéu 17.22-23; Mak 9.30-32)

Jesu ma'eha rehe har ngã pandu pandu
ixo rĩ:
—Mã! Katu te me'ẽ a'e my! — aja.
Arahã jumu'eha ta pe Jesu pandu:
44 —Ko ihẽ apandu ame'ẽ ke pehẽ py'a
pe pekwa pekwa pexo. Aja rahã, peharái
ym ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
Pesarahã! Ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke amõ
muhyk ta werur — aja riki.
45 Anĩ. Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta
ukwa ym. Mujekwa ym Jesu, a'erehe ukwa
ym. Jumu'eha ta kyje ingi, a'erehe ame'ẽ
rehe har pandu ym we ipe tĩ.

Katu te ame'ẽ rehe har
(Matéu 18.1-5; Mak 9.33-37; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)

46 Jumu'eha ta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe u'am:
—Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke
my? — aja a'eta jupe.
47 Ame'ẽ ta ukwa ukwa u'am ame'ẽ ke
Jesu ukwa rahã, ta'yn ke pyhyk. Pe, hake
mupu'am. 48 Pandu:
—Kome'ẽ ta'yn ke hok pe mupyta katu.
Ihẽ kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: "Ko nde
erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu" aja. Aja
rahã, ihẽ ke hok pe mupyta katu tĩ, ame'ẽja
saka tĩ. Ihẽ pe: "Ko nde erejur katu" aja
pandu rahã, ihẽ pái pe: "Ko nde erejur
katu" aja pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Ihẽ ke
ihẽ pái muwyr ame'ẽ ke ihẽ. Pehẽ ngi har
amõ kuja ukwa: "Katu ym ame'ẽ ke ihẽ" aja
ukwa. Aja rahã, ame'ẽ ke katu te aja Tupã
ukwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ehe katu ame'ẽ rehe har
(Mak 9.38-40)

49 Juã pandu:
—Sawa'e! Paite amõ sawa'e rehe jasak.
Ame'ẽ riki nde je'ẽha rupi ãjã ta ke muhem
katu mondo, ngã py'a ngi. Jande namõ ixo
ym a'e, a'erehe japandu ipe: "Anĩ. Mã peja
ym. Jesu je'ẽha rupi ãjã ta ke emuhem ym
emondo" aja sawa'e pe jande japandu — aja
Jesu pe.
50 Pe, Juã ta pe Jesu pandu:
—Anĩ. Aja ym pepandu ipe. Amõ riki
pehẽ ruwajan aja ym rahã, pehẽ rehe katu
ame'ẽ ke a'e — aja Juã ta pe.

Jesu ke amõ ok ta pe har ta putar ym

51 Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr ta, ame'ẽ
angaha ke rehe uhyk tate rahã, Jesu pandu:
—Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ta kỹ — aja.
Pe, ixoty oho ixo. 52 Amõ sawa'e ta ke
mondo py. Pe, sawa'e ta oho. Samari ywy
pe amõ ok ta ihĩ. Ame'ẽ pe oho. (A'ep
Jesu rehe ukweriha renda ke mukatu oho.)
53 Anĩ. A'ep pe har ta putar ym. (Jesu riki
jundéu awa ke, a'erehe putar ym.) Jerusarẽ
ok ta jaxer aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ.
Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo, aja a'ep pe
har ta ukwa, a'erehe putar ym tĩ. 54 Ame'ẽ
ke Tian ukwa rahã, Jesu pe pandu. Juã aja
tĩ. Jumu'eha ta ke mokõi. Kuja pandu:
—Sawa'e! Ame'ẽ ok ta pe har ta ke tata
mai ta my. (Nde ke putar ym ame'ẽ ta ke
a'eta.) Ywa ngi tata keruhũ ke japandu ta.
Aja nde ereputar my? — aja Jesu pe.
55 Jesu uwak rahã, pandu a'eta pe:
—Anĩ. Peja ym! — aja Tian ta pe.
56 Pe, amõ ok ta pe Jesu ta oho.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe
(Matéu 8.18-22)

57 Pe, a'eta oho ixo rahã, amõ sawa'e
pandu ipe:
—Nde ereho ame'ẽ pe ne namõ ihẽ aho ta
kỹ tĩ — aja Jesu pe.
58 A'e pandu ipe:
—Hokwar rupi so'o ukwer. Haity pe
ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihẽ anĩ. Awa ihẽ tĩ.
Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ aker-
iha renda nixói — aja ipe. (Aja rahã, inamõ

oho rahã, hok te nixói ta, aja mujekwa katu.
Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ẽ ke Jesu
manga, a'erehe aja pandu.)
59 Amõ sawa'e pe Jesu pandu:
—Ihẽ namõ eho — aja ipe.
Sawa'e pandu:
—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ihẽ rok pe ajywyr we
ta rĩ. Papa manõ rahã, ihẽ riki ajytym ta.
Arahã jõ ne namõ ihẽ aho ta kỹ — aja Jesu
pe.
60 A'e pandu:
—Anĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta manõ
aja saka ixo. Ame'ẽ ta riki manõ te ame'ẽ
ke jytym ta. Ne anĩ. Ihẽ namõ ejur apo
'y. "Tupã kotyhar ta aja pemuruwak" aja
epandu eho apo 'y — aja sawa'e pe.
61 Amõ sawa'e pandu:
—Sa'e! Ne namõ ihẽ aho ta kỹ. Kuja py
ta rĩ. Ihẽ rok pe aho we ta rĩ. Papa ta pe ihẽ
apandu ta: "Ihẽ aho ta kỹ" aja ta. Upa rahã,
ne namõ ihẽ aho ta kỹ — aja Jesu pe.
62 A'e pandu ipe:
—Mandi'i'y ke purure pe amõ jytym
rahã, hok pe purure mujywyr jywyr ym.
Kupixa pe pyta. Aja Tupã rehe har amõ
pandu pandu oho rahã, hok pe jywyr jywyr
oho rahã, katu ym tiki. (Jywyr jywyr rahã,
ihẽ namõ oho te ta, aja mujekwa ym. Katu
ym aja) — aja Jesu pandu.

10

Kuja, 72 sawa'e hetaha ta ke Jesu mondo

1 Ajame'ẽ ke amõ heta sawa'e ta pe Jesu
pandu: "Ihẽ koty pejur. Ihẽma'e ta ke pehẽ
pexo" aja riki. Jesu jandema'e sawa'e te.
Kuja, 72 sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ẽ ta ke
jumokõi mokõi pame katu te mondo. Jesu
oho ta ame'ẽ rupi ame'ẽ ta ke mondo py.
Ok ta rupi mondo. Awa renda rupi mondo
tĩ. 2 Ame'ẽ ta pe pandu:
—Heta te hũ ngã ixo. Ihẽ rehe har pandu
oho ame'ẽ ta anĩ. Heta ym. A'erehe Tupã
namõ pepandu. "Sawa'e te! Ne je'ẽha
pandu oho ame'ẽ ta ke emondo. Heta
emondo. Aja rahã, nde koty ngã py'a ke
ame'ẽ ta muruwak ta" aja Tupã pe pepandu.
3 Peho apo 'y. Pesarahã! Arapuharan rehe
jangwate usak rahã, marã ka ym arapuha-
ran ujan oho ingi. Arapuharan ta aja saka
pehẽ. Pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta
mahy tar katu tĩ. (Arapuharan ke jangwate
pyhyk, ame'ẽja saka.) A'erehe peta kỹ.
4 Te'e peho. Peho rahã, tamatarer ryru
peraho ym. Ma'e ryru pehẽ kupe pe peraho
ym tĩ. Mokõi pehẽ py rehe har peraho ym
tĩ. Peho pexo rahã, i'i atu pehẽ rehe uhyk
ame'ẽ ta namõ pepyta ym. Pahar peasa
peho. 5 Amõ rok pe pehyk rahã, pepandu py:
"Mã peja kome'ẽ rok pe har ta rehe Tupã
usak katu" aja. 6-7 Pe, ok jar pandu: "Katu.
Ko pejur katu! Se pepyta" aja rahã, Tupã
usak katu ta ehe. Ame'ẽ rok pe jõ pepyta
katu. Pehẽ mi'u ke ok jar me'ẽ. Ame'ẽ ke
pe'u katu. Parakyha pe ma'e ke ijar me'ẽ
me'ẽ katu. Aja ihẽma'e parakyha ke pehẽ,
a'erehe pehẽ pe ijar werur ame'ẽ ke pe'u
katu. Amõ amõ rok pe pehẽ mi'u pekekar
ym peho.
—Anĩ. Ok jar putar ym rahã: "Katu. Ko
pejur katu. Se pepyta" aja ym pandu rahã,
peho ingi. Katuha pepandu ame'ẽ ke pehẽ
rehe jywyr ta, ame'ẽja saka. Pehẽ rehe
Tupã usak katu ta.
8 —Amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har
ta mupyta katu rahã, ma'e ke pehẽ pe ngã
werur ame'ẽ ke pe'u katu. 9 A'ep ahy ixo
ame'ẽ ta ke pemukatu. A'ep pe har ta
pe pepandu tĩ: "Tupã koty pehẽ py'a ke
pemuruwak. Aja rahã, Tupã pandu ta: 'Ihẽ
kotyhar ta ke pehẽ apo 'y' aja Tupã pandu"
aja ngã pe pepandu.
10 —Pe, amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe
har ta pehẽ ke mupyta ym rahã, ok ta
pyter pe peho. A'ep pepandu: 11 "Pehẽ
ok ta rupi jawata rahã, ywyku'i jande py
rehe pyta rãi. Pesarahã! Ame'ẽ ke jajuhyk
apo. Aja rahã, kuja pehẽ py'a rupi pekwa
katu pe'am. Tupã pandu: 'Ihẽ kotyhar ta
aja pemuruwak apo' aja riki. Anĩ. A'e ke
peputar ym" aja ok ta pe har ta pe pepandu.
12 —Apandu pehẽ pe. Kome'ẽ ywy keruhũ
pe har ta ke Tupã mupyrara rahã, Sondo
ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ.
(Ymanihar te jaxer ma'ema'e ame'ẽ ta ke
a'eta, a'erehe mupyrara ta.) Pe, pehẽ ke
mupyta ym apo. (Ame'ẽ ta Tupã muwyr
ame'ẽ ke putar ym. Ihẽ riki Tupã muwyr
ame'ẽ ke ihẽ.) A'erehe ame'ẽ ok ta pe har ta
ke Sondo ok ta pe har ta 'ar koty te we Tupã
mupyrara hũ ta — aja 72 mondo ame'ẽ ta pe
Jesu pandu.

Amõ ok ta pe har ta Jesu rehe jurujar ym
(Matéu 11.20-24)

13 A'e pandu tĩ:

—Korasĩ ok ta pe har ta! Mã! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Mesái ok ta pe har ta! Pehẽ aja tĩ. Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke heta hũ pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e tipe. (Anĩ. Ihẽ rehe pejurujar ym.) Pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke ymanihar Tir ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ẽ ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Aja Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa ta tipe tĩ. Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe tĩ. Tupã koty a'eta py'a ke muruwak aja mujekwa ta tipe tĩ.

[14] —Ko ihẽ apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. [15] Kapana'ũ ok ta pe har ta! Kuja: "Jande anĩ. Katu te jande" aja pekwaha naĩ. Upa pehẽma'e ok ta ke Tupã mukanim ta tĩ — aja Jesu pandu.

[16] Jumu'eha ta pe pandu:

—Pehẽ rehe amõ hendu katu rahã, ihẽ rehe hendu katu tĩ. Pehẽ ke amõ putar ym rahã, ihẽ ke putar ym tĩ. Ihẽ ke amõ putar ym rahã, ihẽ pái ke putar ym tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr. A'e ke putar ym tĩ — aja Jesu pandu.

(Upa Jesu pandu rahã, kuja 72 sawa'e ta pandu oho. Tupã je'ẽha ke pandu oho.)

Kuja, 72 sawa'e ta jywyr uwyr
(Apokarip 21.27)

[17] Ok ta rupi upa pandu oho rahã, kuja 72 sawa'e ta jywyr uwyr, Jesu rehe. Hury riki ame'ẽ ta. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Pesarahã! Ãjã ta riki jande rehe hendu katu tĩ! Nde je'ẽha rupi japandu: "Ehem eho ngã py'a ngi" aja. Aja rahã, ãjã ta uhem katu oho — aja Jesu pe.

[18] A'e pandu:

—A'e tỹ! Satana rehe asak a'am rahã, pyrãtãha kanim ingi. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ywa ngi Tupã weraha, aja pahar pyrãtãha kanim ingi. A'erehe ãjã ta ke pemuhem pemondo ngã py'a ngi. [19] Pesarahã! Ihẽma'e pyrãtãha ke pehẽ pe amondo, a'erehe mbói ta rehe pepyrũ, pe, su'u rahã, ahy ym pehẽ pe. Jawajyr ta rehe aja tĩ. Pepyrũ, pe, jupi rahã, ahy ym pehẽ pe tĩ. Satanama'e pyrãtãha ke aja tĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Pehẽ ke mahy ym ta tĩ. Pehẽ ke mahy ym te ta ma'e ke. [20] Ãjã ta pehẽ rehe hendu katu. Ame'ẽ rehe pehẽ rury katu. Amõ we tĩ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rer ke Tupã mapyk. Ima'e paper rehe mapyk. Ywa pe ame'ẽ ke ihĩ. A'erehe i'ar koty te we hũ pehẽ rury katu te pexo — aja 72 sawa'e ta pe Jesu pandu.

Jesu huryha ke
(Matéu 11.25-27; Matéu 13.16-17)

[21] Upa 72 sawa'e ta pe Jesu pandu rahã, Jesu rehe Tupã'ã ihĩ katu te. A'erehe hury katu te a'e. Pe, Jesu pandu:

—Papa! Ywa pe har ta kapitã keruhũ ke nde! Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta kapitã keruhũ ke nde tĩ. "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja nde pe apandu. "Akwa katu te ame'ẽ ke ihẽ" aja pandu ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtãha ke nde eremujekwa ym. "Ihẽ riki ajumu'e katu te ame'ẽ ke ihẽ" aja pandu ame'ẽ ta pe nde eremujekwa ym tĩ. Ta'yn ta aja ihẽma'e jumu'eha ta. Upa katu te ukwa ym. Ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtã te ha ke nde eremujekwa katu. A'erehe apandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja nde pe. Papa! Jetehar te ke. Nde ereputar, a'erehe aja nde eremujekwa katu — aja Tupã pe Jesu pandu.

[22] Pe, ngã pe pandu:

—Upa katu te ma'e ke ihẽ pe ihẽ pái mujekwa katu. A'erehe upa katu te ihẽ akwa katu. Ihẽ rehe har ukwa ym awa. Ihẽ pái jõ ukwa katu te ihẽ rehe har. Ihẽ pái rehe har ukwa ym awa. Ihẽ jõ akwa katu te ehe har. Ta'yr ke ihẽ. Pe, amõ ta pe ehe har ihẽ amujekwa tar katu, ame'ẽ ta jõ ukwa katu te ehe har tĩ — aja Jesu pandu.

[23] Pe, jumu'eha ta jeje ixo rahã, hake Jesu oho. Pandu:

—Pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ihẽ ama'ema'e ame'ẽ rehe pesak katu, a'erehe pehẽ rury katu pehẽ. [24] Apandu pehẽ pe. Ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke rehe pehẽ atu pesak katu. Ame'ẽ rehe heta ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta usak tar katu tĩ. Marã ka ym usakiha. (Arahã se ihẽ nixói.) Heta

ymanihar kapitã keruhũ ta aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Pehẽ riki ihẽ je'ẽha rehe pehendu, ame'ẽ rehe ymanihar ta hendu tar katu tĩ. Marã ka ym henduha. (Arahã se ihẽ nixói tĩ.) Pehẽ anĩ. Pehendu, a'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ — aja Jesu pandu.

Samari ywy pe har sawa'e rehe har (Matéu 22.34-40; Mak 12.28-34)

25 Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ke a'e. Jesu ukwa katuha ke a'e manga tipe. Ame'ẽ ke mujawy tar katu, a'erehe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja ma'e ke ihẽ ama'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my — aja ipe.

26 Jesu pandu ipe:

—Moise mupinim ame'ẽ ke rehe nde eresak. Ame'ẽ mujekwa katu. Myja nde erema'e rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ pehĩ. Myja nde erekwa my? — aja sawa'e pe.

27 Sawa'e pandu:

—Kuja panduha ihĩ. Tupã riki jandema'e sawa'e te! Nde erepy'a katu te ehe.

Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ ehe rahã, epy'a katu ehe.

Ehe har nde erekwa erekwa erexo rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nema'e pyrãtãha namõ ma'e ke nde erema'e rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu ehe tĩ.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja ne namõ ixo ame'ẽ rehe epy'a katu tĩ — aja Jesu pe pandu.

28 A'e pandu:

—A'e tỹ. Aja ema'e eho. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta — aja sawa'e pe.

29 Pe, sawa'e riki katu ame'ẽ ke a'e aja mujekwa tar katu, a'erehe Jesu pe pandu:

—Awa rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e my? — aja sawa'e.

30 (Pe, amõ rehe a'e ipy'a katu ta me'ẽ te'e, ame'ẽ rehe har Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe kuja sawa'e pe Jesu pandu:

—Jerusarẽ ok ta ngi amõ sawa'e uhem oho. Jundéu awa ke a'e. Jeriko ok ta pe oho ixo. Arahã a'e ke ma'e mukanĩha ta pyhyk. Upa ima'e ke ame'ẽ ta mukanim raho. Nupã hũ tĩ. Tate jukwa. Pete'e túi 'y.

31 —Arahã ame'ẽ pe rupi jundéu awa tama'e pa'i oho ixo tĩ. Sawa'e rehe usak rahã, asa oho. Xupe 'ar rupi asa oho.

32 A'engi amõ sawa'e oho ixo tĩ. Pa'ima'e miasu ke a'e. Jundéu awa ke a'e tĩ. Sawa'e rehe usak rahã, ixoty usak oho. Pyrara usak tar ym ehe, a'erehe upa usak rahã, xupe 'ar rupi asa oho tĩ.

33 —Pe, amõ sawa'e ame'ẽ rupi oho ixo tĩ. Samari ywy pe har ke a'e. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ke a'e. Samari ywy pe har ta ke jundéu awa putar ym. A'erehe huwajan aja saka.) Sawa'e rehe uhyk oho tĩ. Usak ehe rahã, pyrara usak ehe. 34 Hake oho. Pirokiha rape rehe puhã moĩ. Ame'ẽ ke pukek tĩ. Pe, ima'e hymba 'ar pe mondo, jumen 'ar pe. Aja amõ ukweriha renda pe raho. A'ep usak katu we ehe rĩ. 35 Ku'ẽ rahã, hyru ngi tamatarer ke muhem. Mokõi wera rahã, wetep paraky, ame'ẽ hepyha jo'ok. Ame'ẽ ke ukweriha renda jar pe me'ẽ. Pandu ipe: "Ko riki tamatarer ihĩ. Kome'ẽ namõ sawa'e rehe esak katu kỹ. Amõ we sawa'e mukatuha rehe puhã nde erejo'ok rahã, ame'ẽ ke upa nde pe ihẽ amujywyr ta kỹ. Koropi ajywyr rahã, amujywyr ta nde pe, a'erehe sawa'e mukatuha rehe esak katu tĩ" aja ijar pe samari ywy pe har pandu — aja Jesu pandu.

36 Ame'ẽ panduha upa rahã, sawa'e pe Jesu pandu:

—Apo myja nde erekwa my? Mahapyr sawa'e ta usak ehe, ma'e mukanĩha ta nupã ame'ẽ ke rehe. Mahapyr sawa'e ta ngi har awa ipy'a katu ehe my? — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke pe pandu.

37 A'e pandu:

—Raho ame'ẽ ke pyrara usak ehe. (Samari ywy pe har ke.) A'e riki ipy'a katu te — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tỹ. Eho tĩ. Aja nde tĩ. (Nde ruwajan aja ame'ẽ rehe epy'a katu kỹ) — aja sawa'e pe.

Mar rehe Jesu usak oho. Mari rehe usak oho tĩ.

38 Pe, jumu'eha ta namõ Jesu oho ixo rahã, amõ ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ kũjã ixo. Her Mar. Hok pe Jesu ta ke mupyta katu. 39 Ianam inamõ ixo tĩ. Her Mari. Jesu py rake wapyk uĩ. A'ep Jesu mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uĩ. 40 Mar anĩ. Ma'e ke mupupur hũ a'eta pe ixo. A'erehe ipy'a ahy tate. (Mari mupupur ym uwyr, a'erehe ipy'a ahy tate ehe.) Pe, Jesu rake oho rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ihẽ namõ ihẽ anam mupupur ym. Ihẽ jõ riki ma'e ke amupupur axo. Aja katu nde pe my? Epandu ipe: "Inamõ ma'e emupupur eho" aja Mari pe — aja Mar pandu.

41 Pe, Jesu pandu ipe:

—Mar! Heta ame'ẽ ta rehe nde ere-jumupyai te'e hũ erexo. Nde py'a ahy tate tĩ. 42 Peteĩhar ma'e ke jõ nde eremupupur rahã, katu tiki. (Ma'e ke ja'u ame'ẽ ke upa harái ta ngã.) Mari anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe hendu tar katu uĩ. Ame'ẽ je'ẽha ke Mari harái ym ta. Ame'ẽ ke katu te ame'ẽ ke — aja Mar pe Jesu pandu.

11

Tupã namõ amõ pandu pandu katu ame'ẽ rehe har

(Matéu 6.9-15; Matéu 7.7-11; Mak 11.24; Ruk 18.1; 1 Tesaron 5.17)

1 Amõ renda pe Tupã namõ Jesu pandu pandu u'am. Upa pandu rahã, jumu'eha ta ngi har peteĩ pandu ipe:

—Sawa'e! Myja Tupã namõ japandu ta my? Ame'ẽ ke jande ke emu'erahã! Ima'e jumu'eha ta ke Juã mujahukiha mu'e, aja jande ke emu'e tĩ — aja Jesu pe.

2 Pe, a'e pandu:

—Kuja Tupã namõ pepandu:

"Jande pái keruhũ! Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: 'Mã katu te' aja.

Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu, ame'ẽ angaha ke rehe ihẽ aharõ hũ axo.

3 Jande mi'u wera rahã pame katu te emuwyr.

4 Ma'e ka'u te'eha ke jande pe amõ ta ma'e rahã, ame'ẽ ta rehe jande py'a jamu-jywyr.

Aja jande rehe nde tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ẽ rehe japyai.

Aja rahã, jande rehe nde py'a emujywyr katu tĩ.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi emukanim. (Aja rahã, jama'e ym ta)" aja pepandu ipe — aja Jesu mu'e.

5 Pe, jumu'eha ta ke mu'e tĩ. (Tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ẽ te'e, aja mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pesarahã! Pehẽ ngi har peteĩ riki ehe katu ame'ẽ rok pe oho. Pytun pyter pe oho. Pandu ipe: "Sa'e! Ne mi'u ihẽ pe emuwyr te'e rĩ. 6 Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke uhyk ramõ te uwyr. Paite ngi uhyk uwyr. Myahy hũ a'e. Nixói te ihẽma'e ke apo. Ma'e ke ym ihẽ ame'ẽ ipe" aja ipe. 7 Pesarahã! Kuja a'e pandu nahã my. Kapy ngi je'ẽha ke ehe katu ame'ẽ pe pandu: "Apo anĩ ta. Hukwen ke jykynda u'am. Ihẽ anino aju. Ta'yn ta aja tĩ. Marã ka ym apu'amiha. Marã ka ym nde pe ihẽ mi'u ihẽ ame'ẽha rĩ" aja pandu my. 8 Anĩ. Pesarahã! Aja ym ta. Aja pandu ym. Ihẽ apandu pehẽ pe. Ehe katu ame'ẽ ke a'e, a'erehe pahar pu'am ta my? Anĩ. A'e riki i'i pandu pandu hũ u'am. Huxĩ ym panduha. A'erehe pu'am ta. Upa pandu ame'ẽ ke me'ẽ ta ipe.

9 —A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Aja Tupã tĩ. Ma'e ke Tupã namõ pepandu. Pe, ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. (Tupã namõ pepandu rahã, aja tĩ.) Pekekar, ame'ẽja saka tĩ. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ẽja saka. (Amõ rok pe pexe tar katu rahã,) pehẽ po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar. (Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ẽja saka.) Pehẽ po penupã nupã, ame'ẽja saka. Inamõ pepandu pandu rahã, pe, hukwen pirar ame'ẽja saka tĩ. (Pirar rahã, pepandu ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe tĩ.) 10 Upa inamõ pandu ame'ẽ ta pe a'e muwyr ta kỹ. Amõ kekar rahã, mahem ta kỹ. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta kỹ. Aja riki.

11 —Pesarahã! Pehẽ namõ ipái ta ixo. Pe, ta'yr pandu: "Papa! Pira ka'ẽ ihẽ a'u ta" aja. Aja rahã, mbói ke ipái me'ẽ ipe my? Anĩ. Aja ym. Pira ka'ẽ me'ẽ ta ipe. 12 Pe, ta'yr pandu: "Papa! Sapukái pi'a ihẽ a'u ta" aja. Aja rahã, jawajyr ipái me'ẽ ipe my? Anĩ. Aja ym. Sapukái pi'a me'ẽ ta ipe tĩ. 13 Awa ta te'e pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehẽ ra'yr ta pe ma'e katu ame'ẽ ke peme'ẽ me'ẽ katu. Aja rahã, pehẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke jande pái keruhũ me'ẽ me'ẽ ta pehẽ pe. Ywa pe ixo ame'ẽ ke a'e. "Jande py'a rehe Ne'ã emuwyr" aja pandu ame'ẽ ta pe I'ã ke a'e muwyr katu ta — aja Jesu mu'e jumu'eha ta pe. (Aja tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ẽ te'e, aja Jesu mu'e.)

"Mesembu" Satana rehe har (Ãjã ramũi

a'e)

(Matéu 12.22-30; Mak 3.20-27)

14 Amõ sawa'e ke ãjã muje'engai te'e.
Ame'ẽ ãjã ke Jesu muhem mondo ingi. Ãjã
uhem oho ingi rahã, sawa'e ma'e ke pandu
pandu katu tĩ. Amõ ta pandu:
—Mã! Katu tiki! — aja hetaha ta pandu.
15 Amõ ta anĩ. Jesu rehe har kuja pandu:
—Mesembu tiki. Ame'ẽ riki ãjã tama'e
kapitam. Ame'ẽ riki pyrãtãha muwyr ipe,
Jesu pe, a'erehe ãjã ke a'e muhem katu
mondo — aja a'eta pandu naĩ.
16 Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta manga tar
katu. A'erehe ame'ẽ ta pandu ipe:
—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke
ema'e apo. Aja rahã, ima'e pyrãtãha ke
Tupã muwyr nde pe, aja jakwa ta. Aja rahã,
nde ke a'e riki muwyr, aja jakwa ta tĩ — aja
Jesu pe.
17 Anĩ. Ame'ẽ ta ma'e ke ipy'a pe ukwa
ukwa u'am ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe
pandu:
—Anĩ ta. Pesarahã! Ywy pe har ta amõ
koty koty henda pe jy'ar. Aja jumai mai
ixo ngã juehe rahã, pahar ngã jumumba
ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta
ngã juehe.) Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ
koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo a'eta
juehe rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe
tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)
18 Aja Satana kotyhar ta amõ koty koty jy'ar,
pe, jumai mai ixo ngã juehe rahã, marã ka
ym ãjã ta ixoha. Jumumba ta ngã juehe
tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ ãjã ke ihẽ
amuhem amondo, aja pepandu rahã, ãjã ta
riki jumumba ta ngã juehe, aja pepandu.
Anĩ. Aja ym.
19 —Pesarahã! Ãjã ke ihẽ amuhem
amondo. Pehẽ kotyhar ta aja tĩ. Ãjã ta ke
muhem mondo tĩ. Awama'e pyrãtãha namõ
a'eta muhem mondo my? Satanama'e
pyrãtãha namõ muhem mondo my? Anĩ.
Aja ym. Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Satanama'e
pyrãtãha namõ aja ym tĩ. A'erehe pehẽ
je'ẽha pejawy te'e aja pehẽ kotyhar ta riki
mujekwa pehẽ pe. 20 Jetehar te ke. Amõ koty
riki. Kuja. Tupãma'e pyrãtãha namõ ãjã
ta ke ihẽ amuhem amondo. Aja rahã, ihẽ
riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ
ke ihẽ, aja pekwa katu ta me'ẽ te'e. Peharõ
katu pexo ame'ẽ ke.
21 —Sawa'e pyrãtã hũ ame'ẽ ke hok rehe
usak katu rahã, parã te'e ta ima'e ke rehe
ngã. Upa moĩ katu, kyse puku, itatakwar,
hapar. Aja hok rehe usak katu. 22 Pe, i'ar
koty te we sawa'e pyrãtã ame'ẽ ke jumai
uwyr ehe. Pe, upa muputu'u rahã, amõ riki
ijar moĩ katu ame'ẽ ke upa katu te raho,
kyse puku, itatakwar, hapar. Ame'ẽ pe
huwajan ke ijar muputu'u ta, aja ukwaha
naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke i'ar koty te we pyrãtã
ame'ẽ ke upa raho. Pe, upa ma'e ke raho
ame'ẽ ke amõ ta pe me'ẽ me'ẽ. Inamõ ixo
ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ. (Aja ihẽ tĩ. Sawa'e
pyrãtã hũ ame'ẽ ke Satana aja saka. Ihẽ riki
i'ar koty te we pyrãtã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.
A'erehe a'e ke ihẽ amuputu'u katu. A'erehe
ãjã ta ke ngã py'a ngi ihẽ amuhem katu
amondo.)
23 —Ihẽ kotyhar aja awa ixo ym rahã, ihẽ
namõ jumai ame'ẽ ke a'e. Tupã koty ihẽ
namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, amõ
koty muhãi mondo ame'ẽ ke a'e tĩ. Tupã
ruwajan koty mujy'ar mondo a'e — aja Jesu
pandu.

Sawa'e py'a rehe ãjã jywyr oho

(Matéu 12.43-45)

24 A'e pandu tĩ:
—Sawa'e py'a ngi ãjã uhem oho rahã, awa
nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Putu'uha
renda ke kekar ixo. Mahem ym. A'erehe
jupandu jupe: "Sawa'e py'a ngi ihẽ ahem
ajur, ame'ẽ pe ajywyr ta aho. Ihẽ rok aja
ihẽ pe" aja jupandu. 25 Pe, jywyr oho. Pe,
uhyk oho rahã, hok pe nixói awa. Upa
peir katu amõ. Upa mukatu. Aja awa py'a
ke. 26 Ame'ẽ rehe usak rahã, amõ ãjã ta a'e
oho piam. Awa po wajar mokõi hetaha a'e
muhyk. Ame'ẽ ta riki i'ar koty te we jaxer
ai ame'ẽ ke. Pe, muhyk rahã, sawa'e py'a
rehe a'eta ixe oho. A'erehe ame'ẽ sawa'e
mãte jaxer ame'ẽ ke apo. Ãjã peteĩ ixo rahã,
katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te
we jaxeriha — aja Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Jeje ixoha jumukatu aja ixo
tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói
ma'e, ame'ẽja saka. A'erehe i'i atu we rahã,
ymanihar aja jywyr tĩ. Pe, jywyr rahã, i'ar
koty te we jaxeriha.)

*Hury te me'*ẽ ke

27 Pe, ame'ẽ pandu rahã, amõ heta ame'ẽ
ta pyter ngi kũjã pandu:
—Nde ke ipusu ngi muhem, ame'ẽ ke mã
hury katu a'e. Ne mãi ke. Nde ta'yn rahã,

nde pe kamby me'ẽ, ame'ẽ mãi mã hury
katu — aja Jesu pe pandu.
28 Pe, a'e pandu:
—A'e tỹ. Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe
hendu. Pe, panduha aja ma'ema'e ame'ẽ
riki i'ar koty te we hury katu ame'ẽ ke a'e
— aja Jesu pandu.

Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta usak tar katu
(Matéu 12.38-42)

29 Ngã hetaha juramã jy'ar ehe rahã, Jesu
pandu:
—Mã pehẽ katu ym riki. Marã ka ym amõ
ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke
rehe pesak tar katu. Aja rahã, Tupã riki
ihẽ ke muwyr, aja pekwa ta aja pepandu
tipe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke
amujesak ym ta pehẽ pe. Kuja jõ amujekwa
ta. Pira keruhũ pusu pe mokõi Jon ukwer.
Pe, jywyr. (Manõ ym.) Aja ihẽ rehe har
amujekwa ta pehẽ pe tĩ. 30 Yman te Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ke Jon. Pira keruhũ
pusu ngi Jon uhem rahã, nini ok ta pe har ta
usak ehe rahã, a'e ke Tupã muwyr, aja ukwa
katu. Aja ihẽ tĩ. Manõha ngi ihẽ akwera
katu ahem rahã, ihẽ ke Tupã muwyr, aja
pehẽ pekwa katu ta tĩ. Aja jõ pehẽ pe
amujekwa ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi
ajur.
31 —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta.
Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ
kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e
ame'ẽ ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe
yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ẽ
kũjã pandu ta: "Jesu je'ẽha rehe pehendu
ym. Katu ym pehẽ" aja apo pehẽ pexo
ame'ẽ ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã
uwyr. (Amõ wata oho rahã, heta ukwer.)
Warahy jurukwã koty ngi uwyr, iapyr koty
ngi. Ukwa katuha namõ ma'e ke Saromã
mu'e ame'ẽ ke rehe kũjã hendu uwyr. Pe-
sarahã! Ko ihẽ axo. Saromã 'ar koty te we
ihẽ akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihẽ
je'ẽha rehe. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty
te we pehẽ ke Tupã mupyrara ta.)
32 —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara
ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta.
Jon pandu ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta hendu
katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke
hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo.
A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã,
kuja pandu ta: "Jesu je'ẽha rehe pehendu
ym. Katu ym pehẽ" aja pehẽ pe pandu ta.
Jon pandu ame'ẽ ke rehe Nini ok ta pe har ta
hendu. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Jon 'ar koty
te we ihẽ katuha ke. Anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe
pehendu ym. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty
te we pehẽ ke Tupã mupyrara ta) — aja Jesu
pandu.

Amõ ma'e weraha ke
(Matéu 5.15; Matéu 6.22-23)

33 A'e pandu tĩ:
—Araparin ke amõ muwera rahã,
mukanim ym awa. Pander pe jupyk ym
tĩ. Anĩ. Ywate henda 'ar pe moĩ. Pe, hok
pe ixe uwyr ame'ẽ ta usak katu ma'e. Aja
ihẽ amu'e ame'ẽ ke amukanim ym. Anĩ.
Amujekwa katu ngã pe. 34 Awa reha riki
ma'e muweraha aja saka. (Aja rahã, Tupã
rehe har ukwa, a'erehe ixoha katu aja ixo
katu.) Pehẽ reha katu rahã, pehẽ rete
rupi wera katu, ame'ẽja saka. (Aja rahã,
Tupã putar aja pexoha katu, aja pexo katu
ta.) Nde reha katu ym rahã, weraha nixói,
ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja
ym pexo.) 35 A'erehe apandu katu pehẽ pe.
Pehẽ reha katu aja pexo. (Aja rahã, pexo ai
te'e aja ym pexo.) 36 Aja rahã, pehẽ rete rupi
wera katu rahã, pytuniha nixói te rahã, upa
katu te wera hũ, ame'ẽja saka. Nde rehe
ma'e muwera, ame'ẽja saka. (Aja rahã, aja
te'eha Tupã putar aja pexoha katu aja pexo
katu te ta) — aja Jesu pandu.

Parise kotyhar ta rehe har Jesu pandu hũ
(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

37 Upa Jesu pandu rahã, parise pandu ipe:
—Ihẽ rok pe ma'e ke ja'u jaho rĩ — aja Jesu
pe.
Pe, hok pe ixe oho. Pe, ma'e ngã u'uha
renda pe wapyk oho. 38 Pe, jundéu awa
ramũi ta ukwaha aja ipo ke kutuk hũ ym ha
namõ ma'e ke Jesu u'u uĩ. Ame'ẽ ke parise
usak rahã, ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:
—Mã! Jundéu awa ramũi ta ukwaha aja
ipo ke kutuk ym a'e. Katu ym, aja akwa —
aja parise jupe.
39 Ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu ipe:
—Pehẽ parise ta! Pehẽ riki paratuxĩ aja
saka. Y amõ u'uha aja tĩ. Paratuxĩ soroka
ke jõ pekutuk katu. Typyha ke anĩ. Aja
pehẽ pirer ke pekutuk katu. Pehẽ py'a
anĩ. Juhyk aja ym pexo. Pehẽ py'a pe
upa ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke
pekwa pekwa pexo. Amõ ta ke pemahy
hũ tar katu, ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa

pekwa pexo tĩ. 40 Pehẽ peka'u te'e! Pehẽ
rete ke Tupã mujã. Pehẽ py'a ke a'e mujã tĩ.
(A'erehe pehẽ py'a juhyk, aja pexo ta me'ẽ
te'e tĩ.) 41 Ima'e ym te ame'ẽ ta pe pehẽma'e
ke peme'ẽ me'ẽ. (Aja rahã, Tupã koty pehẽ
py'a pemuruwak pemondo, aja pemujekwa
ta.) Aja rahã, pehẽ py'a ke juhyk aja pexo
ta.

42 —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara
ta pehẽ ke. Tupã rehe pehẽ py'a pe-
moĩ moĩ. A'erehe ta'yr mi so'o ruk-
wer pupur muhembykiha ke peme'ẽ ipe.
Jande popa hetaha ngi peteĩ peme'ẽ. Aja
ky'in ke. Ma'eywanem ra'yr aja tĩ. Aja
pema'ema'eha. Amõ koty anĩ. Katu ame'ẽ
ke aja ym pema'ema'e. Tupã rehe pepy'a
ym tĩ. Pesarahã! Amõ we pema'ema'e ta
me'ẽ te'e. Kuja. Tupã rehe pepy'a katu
ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e
katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ma'e muhembykiha
ke peme'ẽ ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ me'ẽha
peharái ym ta me'ẽ te'e tĩ.

43 —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta
pehẽ ke! Jundéu awa tama'e jy'ariha renda
pe peho rahã, kapitã ta wapyka pe jõ pe-
wapyk tar katu, myrape katu te ame'ẽ ke pe.
(Aja pehẽ katu te aja pemujekwa tar katu
naĩ.) Ma'e muhepyha renda pe peho rahã:
"Ko nde erexo. Katu nde" aja panduha jõ
peputar katu. (Aja rahã, pehẽ katu te aja
pekwaha naĩ.)

44 —Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ
riki kangwerupa aja saka. Ngã ukwa ame'ẽ
ke nixói, a'erehe ukwa ym ha rupi kang-
werupa rupi amõ wata. (Aja rahã, ipy'a
juhyk ym aja ixo apo, aja jundéu awa ta
ukwa.) Aja pexo tĩ. Pehẽ py'a juhyk ym, aja
te'e pexo. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa ym. Pe,
pehẽ namõ ame'ẽ ta ixo rahã, ame'ẽ ta py'a
ke pemujaxer te'e ta tĩ — aja Jesu pandu.

*Moise je'*ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har Jesu
pandu hũ

45 Pe, Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ngi har
peteĩ pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Aja
nde erepandu rahã, jande rehe har nde
erepandu hũ tĩ. Katu ym ihẽ pe — aja Jesu
pe.

46 Ame'ẽ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ pe a'e
pandu:

—Mã! Parise ta aja pehẽ tĩ. Mã! Tupã
mupyrara ta pehẽ ke tĩ. Pehẽ pemu'e ame'ẽ
ke rehe marã ka ym amõ hendu katuha.
Pe, pemu'e rĩ. Anĩ. Pehẽ atu pehendu
ym te ehe tĩ. Katu ym aja. 47 Mã! Tupã
mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ ramũi ta Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jukwa. Ame'ẽ ta
kangwerupa ke pemukatu hũ. 48 Aja rahã,
pehẽ ramũi ta jukwa ame'ẽ riki katu aja
pekwa tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke
pehẽ ramũi ta jukwa. Ame'ẽ ke katu, aja
pekwa. A'erehe kangwerupa ke pemukatu
pexo rĩ. 49 Anĩ. Upa ma'e ke Tupã ukwa katu.
Kuja pandu: "Ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke
ihẽ amondo ta. Amõ amõ ta ke amondo tĩ.
Pe, amõ amõ ke ngã jukwa ta. Amõ amõ
ke ngã mahy ta tĩ" aja Tupã pandu. Ukwa
katu a'e. 50 A'erehe ame'ẽ ta aja pehẽ ke
Tupã mupyrara ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ
Tupã mujã. A'engi amõ amõ ymanihar
Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehẽ ramũi
ta jukwa. Jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara
ta. Ame'ẽ jukwa ame'ẽ ta aja pehẽ riki upa
katu te mupyraraha ke pyhyk ta tĩ. 51 Ko
Ambéu ke amõ jukwa py. A'engi amõ amõ
ta ke ngã jukwa tĩ. Pe! Sakari ke amõ jukwa
tĩ. Jetehar te ke. Ngã jukwa ame'ẽ ta ke
Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ jukwa ame'ẽ ta
aja pehẽ riki mupyraraha ke pyhyk ta tĩ.
Tupã riki mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
kapy katu te ame'ẽ ke ihĩ. Myrape ihĩ tĩ.
Ame'ẽ mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa.
(A'ep a'e ixo rahã, a'e ke amõ ta jukwa ym
ta me'ẽ te'e. Anĩ. Jukwa riki.) Tupã rehe
ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ẽ myrape
'ar pe hymba hapy.

52 Jesu pandu tĩ:

—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Mã! Tupã
mupyrara ta pehẽ ke! Myja Tupã je'ẽha
ke amõ ukwa katu my, ame'ẽ ke pemuka'u
te'e. Pehẽ atu pekwa ym tĩ. Amõ ta ukwa
tar katu rahã, ame'ẽ ta ke pemuka'u te'e tĩ.
A'erehe ame'ẽ ta ukwa ym tĩ. Katu ym aja
— aja Jesu pandu.

53 Pe, parise rok ngi Jesu uhem oho ixo
rahã, parise ta je'ẽ je'ẽ hũ ipe. Moise je'ẽha
mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ ma'e ke ipe.
54 Ame'ẽ ta ma'e ke pandu pandu inamõ,
Jesu namõ. Pe, Jesu ma'e panduha jawy
rahã: "Katu ym nde" aja parise ta pandu ta.
A'erehe panduha manga manga tipe.

12

Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ ixo
(Matéu 10.26-27)

1 Heta te hũ ngã jy'ar uwyr ehe. A'erehe
jumujar mujar hũ ngã juehe. Pe, jumu'eha
ta pe Jesu pandu py:
—Parise ta riki ipy'a pe mokõi ma'e uk-
waha namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta aja
ym pehẽ tĩ. Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ
a'eta ixo. Ame'ẽ riki mbeju mupururukiha
aja saka. Katu ym aja. 2 Pesarahã! Ma'e ke
amõ jupyk, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke
Tupã mupirar ta. (Aja rahã, upa mujekwa
ta.) Jeje te'e ixokwa katu, aja ukwaha naĩ.
Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta tĩ. 3 Pe,
pytun rahã, amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e
ke pepandu, ame'ẽ ke wera rahã amõ ta upa
pandu ta. (A'erehe upa hendu ta, pe, ukwa
ta ngã.) Kapy pe amõ pe peje'ẽ ra'yr u'am,
ame'ẽ ke amõ ta pandu hũ ngã pe. (Upa ngã
ukwa ta) — aja Jesu pandu.

Tupã ngi pekyje ta me'ẽ te'e
(Matéu 10.28-31)

4 A'e pandu tĩ:
—Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko
pehẽ pe apandu axo. Ko awa ke amõ jukwa.
Ame'ẽ ta ngi pekyje ym. Jukwa, pe, a'engi
amõ we marã ka ym awa ke mahyha 'y. 5 Ko
ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ngi pekyje.
Tupã ngi pekyje. Upa jukwa rahã, amõ we
mahy ta. Je'ẽha rupi tata keruhũ pe ame'ẽ
ke a'e ombor ta. Pyrara hũ ta a'ep. Jete.
Apandu pehẽ pe. Pekyje katu ingi, Tupã
ngi!
6 —Pehẽ anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta ke
pehẽ. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pe-
sarahã! Awa po wajar peteĩhar upa het-
aha ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy
rahã, mokõi tamatarer pu'a ra'yr me'ẽ ipe.
Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Ma'ewyra ra'yr
rehe har ukwa katu a'e. (Aja rahã, ame'ẽ
'ar koty te we pehẽ rehe har ukwa katu, aja
mujekwa katu. A'erehe pekyje ym ingi.)
7 —Pesarahã! Pehẽ ãkã rehe pehẽ'a ihĩ.
Ame'ẽ hetaha ke Tupã ukwa katu. (Aja
rahã, upa katu te pehẽ rehe har ukwa katu,
aja mujekwa katu.) A'erehe pekyje ym
ingi. Ma'ewyra ra'yr ta rehe a'e usak katu.
Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe a'e usak
katu te we ta tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha
ta pe.

Jesu kotyhar ame'ẽ ta ke.

Jesu kotyhar
aja ym ame'ẽ ta ke tĩ.
(Matéu 10.32-33; Matéu 12.32; Matéu 10.19-
20; 2 Timo 1.8)
8 A'e pandu tĩ:
—Ko pehẽ pe amujekwa a'am. Awa ihẽ
tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ngi amõ huxĩ
ym. Amõ ta pe kuja pandu: "Jesu kotyhar
ke ihẽ" aja. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ
apandu ta tĩ: "Ihẽ kotyhar ke a'e" aja Tupã
je'ẽha rahoha ta pe apandu ta. 9 Amõ ta anĩ.
Ihẽ ngi huxĩ a'e. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha
rupi ajur. Ihẽ ngi huxĩ. A'erehe amõ ta
pe kuja pandu: "Ihẽ anĩ. Ixotyhar aja ym
ihẽ" aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ
riki apandu ta tĩ: "Peme'ẽ anĩ. Ihẽ akwa
ym peme'ẽ. Ihẽ kotyhar ym a'e" aja Tupã
je'ẽha rahoha ta pe apandu ta.
10 —Ihẽ rehe amõ juru ai, ame'ẽ ke rehe
Tupã ipy'a jywyr ta. (Tupã koty ipy'a
muruwak rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe.)
Tupã'ã rehe juru ai rahã, anĩ. Amõ juru ai
ehe rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym
te ta.
11 —Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe
pehẽ ke amõ ta hykýi ta raho. Ihẽ rehe
pejurujar katu, a'erehe mupyrara ta raho.
Kapitã ruwa koty pehẽ ke raho ta tĩ. Kapitã
ruwa koty aja tĩ. Mupyrara ta raho tĩ.
Arahã myja pehẽ juehe har pepandu ta
my, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo.
Ma'e pepandu ta my, ame'ẽ rehe har pekwa
pekwa ym pexo tĩ. 12 Arahã Tupã'ã riki
mujekwa ta pehẽ pe. Ma'e pepandu ta,
ame'ẽ ke mujekwa ta pehẽ pe. (Ame'ẽ ke
pepandu ta) — aja Jesu pandu jumu'eha ta
pe.

Ima'ehũ rahã, muka'u te'e ta juehe

13 Hetaha ta pyter ngi amõ sawa'e pandu
ipe:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jande pái
manõ. Pe, upa ima'e ke hijar jande pe.
Ame'ẽ ngi har: "Ne mu pe eme'ẽ tĩ!" aja
ihẽ mu pe epandu. Ihẽ mu riki upa katu te
pyhyk — aja Jesu pe.
14 A'e pandu:
—Sa'e! Anĩ. Esarahã! "Ihẽ amanõ rahã,
ihẽ ra'yr ta pe ihẽma'e ke eme'ẽ me'ẽ" aja
nde pái pandu ym te ihẽ pe. A'erehe ame'ẽ
me'ẽ ym ta nde páima'e ke — aja sawa'e pe.
15 Upa ngã pe a'e pandu tĩ:
—Pehendu katurahã! Upa katu te ma'e
ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ tar katu rahã,

pesak katu te'e. Pemoĩ ym pehẽ. Pesarahã! Ima'ehũ namõ amõ ixo. Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe yman rahã ixo katu ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym ta — aja Jesu pandu.

16 (Pe, ame'ẽ rehe har mujekwa te we. Upa ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu ym aja mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ẽ ima'ehũ matyr ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke pandu:

—Ko amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Pe, heta te hũ ma'e ke kupixa pe ihĩ. 17 Pe, ipy'a pe ma'e ukwa ukwa uĩ: "Mã! Kupixa ngi marã ka ym ma'e matyriha. (Tyryhem apo 'y.) Nixói te matyriha renda ke. Myja ta apo my?" aja sawa'e jupe. 18 Pe, kuja ame'ẽ jupandu jupe: "Aa! Akwa apo. Matyriha renda ihẽ amutiha te we ta apo. I'ar koty te we hũ tiha ame'ẽ ke amujã ta. A'ep ihẽma'e ke amatyr ta. Kupixa ngi ma'e matyr ame'ẽ ke amoĩ ta ipe tĩ. 19 Upa rahã, ihẽ ajupandu ta ihẽ jupe. 'Mã! Katu tiki ihẽ pe. Yman rahã, pehũ ta ihẽma'e ke. Aputu'u katu. Ihẽ mi'u amatyr. Ajumuhury katu ihẽ juehe' aja ihẽ pe" aja sawa'e pandu jupe tipe. 20 Anĩ. Aja ym ta. Ywa ngi Tupã pandu: "Nde riki ereka'u te'e! Kome'ẽ pytun rahã, nde eremanõ ta kỹ. Pe, nema'e matyr hũ ame'ẽ ke awa pe nde eremupyta ta my? Nde pe anĩ. Amõ pe nde eremupyta ta riki, aja Tupã pandu" — aja Jesu mu'e.

21 Pe, a'e pandu tĩ:

—Aja ta riki amõ pe. Ima'e ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, aja ta. Pe riki Tupã koty nixói te ta ma'e ke. Ma'e katu ame'ẽ ke nixói te ta. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ejurujar katu
(Matéu 6.25-34)

22 (Ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, katu ym, aja mu'e tar katu tĩ.) A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pesarahã! Pehẽ pe apandu katu. Pehẽ mi'u rehe har jõ pejumupyai ym pexo. "Ma'e jande ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ẽ ta jande pe my?" aja pejumupyai ym pexo tĩ. 23 Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ riki awa mi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. 24 Ma'ewyra rehe pesarahã! Jytym ym ma'e ke. Matyr ym ma'e ke tĩ. Ma'e matyriha renda nixói tĩ. Humi'u ke Tupã me'ẽ katu ipe. Pesarahã! Ma'ewyra 'ar koty te we pehẽ pexoha katuha ke. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta aja mujekwa katu.)

25 —"Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my" aja pekwa pekwa pexo rahã, yman pepyta te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. 26 Aja ta'yr mi marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. Aja rahã, amõ ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo tĩ.

27 —Ma'eputyr rehe pesarahã! Ma'e puwan ym. Ima'e ma'e ke mujã ym tĩ. Amõ usak ehe rahã, katukwer. Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar Saromã ima'ehũ te namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer tĩ. Pesarahã! I'ar koty te we ma'eputyr katu te ha ke. 28 Tupã riki ma'eputyr ke mukatu te. Apo putyr katu. Koĩ upa ta kanim. Upa xirik. Ame'ẽ ke jape'a aja amõ hapy. Upa ukwái. Pesarahã! Ma'eputyr ke a'e mukatu te rahã, pehẽma'e mundeha ke a'e me'ẽ katu ta pehẽ pe tĩ. Mã! Ame'ẽ rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. 29 Pehẽ pe'u ame'ẽ ke rehe pekekar pexo. Aja te'eha ym pehẽ. Ame'ẽ rehe jõ pejumupyai ym. 30 Ame'ẽ ke rehe jõ kome'ẽ ywy pe har ta kekar kekar ixo. Aja te'eha ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'eta. Aja pexo ym tĩ. Pehẽ mi'u peputar. Pehẽma'e mundeha peputar. Ame'ẽ ke pehẽ pái keruhũ ukwa katu. (Pehẽ pe a'e muwyr ta.) A'erehe ame'ẽ ke rehe jõ pejumupyai ym pexo. 31 Kuja katu. Myja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo. Aja rahã, upa pehẽma'e nixói ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke ywa pe ihĩ
(Matéu 6.19-21; 1 Petu 1.4)

32 Jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ! Heta ym pehẽ. Apandu katu pehẽ pe. Ngã ngi pekyje ym pexo. Pehẽ rehe pehẽ pái keruhũ usak katu te ixo, a'erehe ngã ngi pekyje ym pexo. Yman rahã, henda ke pe pehẽ ke a'e raho ta tĩ. Aja a'e putar. 33 Pehẽma'e ke upa katu te pemuhepy. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ. Pe, tamatarer ryru ijuk ym aja me'ẽ namõ pexo. Ame'ẽ riki ywa pe ihĩ, ame'ẽja saka. Ywa pe pehẽma'e hũ namõ pexo, ame'ẽja

saka. A'ep ame'ẽ ke kanim ym te ta. Ma'e
mukanĩha nixói. A'erehe mukanim ym te
ta awa. 34 Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe
har pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe
pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta
tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyriha rehe peharõ katu pexo
(Matéu 24.36-44; Mak 13.32-36)

35 A'e pandu tĩ:
—Peharõ katu pexo! Pehẽma'e kamixa
pemunde katu. Pehẽma'e xirur aja tĩ. Pe-
munde katu tĩ. Araparin pemuwera katu
aja pexo tĩ. 36 Ijar rehe miasu ta harõ ixo.
(Aja ihẽ rehe peharõ katu pexo tĩ.) Jumen-
dariha rehe ngã mi'u matyr. Ame'ẽ upa
rahã, ijar jywyr uwyr. Ame'ẽ ke rehe miasu
ta harõ ixo. A'e jywyr uwyr rahã, pukái
ta. Pe, pahar miasu ta hukwen ke pirar ta.
37 Miasu ta harõ katu ixo. Ukwer ym ngã
tĩ. Ame'ẽ ke ijar ukwa rahã, miasu ta hury
katu ta. Apandu pehẽ pe. Kamixa ke ijar
pypyk katu ta, xirur wyr rupi. Pe, miasu
ta pepandu ta: "Ma'e ngã u'uha renda pe
pewapyk peho" aja. Pe, a'e atu ngã mi'u ke
moĩ ta, miasu ta pe. 38 Pytun pyter pe ijar jy-
wyr ta uwyr my. Satur rahã we ta jywyr my.
Miasu ta harõ katu ixo. Ame'ẽ ke ijar usak
rahã, miasu ta hury katu ta. 39 Pesarahã!
Ma'e mukanĩha uwyriha angaha ke rehe ok
jar ukwa katu rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ
ta tipe. Pe, a'e ke muputu'u ta tipe. Hok ke
ma'e mukanĩha musorok ym ta tipe.
40 —Pehẽ aja tĩ. Ihẽ rehe peharõ katu
pexo. Awa aja ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
Ywa ngi ihẽ riki ajywyr rahã, peharõ katu
pexo my. "Jywyr ym ta apo rĩ" aja pekwa
pekwa pexo rahã, pahar ihẽ ajywyr ta — aja
Jesu pandu.

*Miasu katu ame'*ẽ ke. Miasu katu ym
ame'ẽ ke tĩ.
41 Pe, Petu pandu ipe:
—Sawa'e! Apo myja me'ẽ miasu harõ
katu ixo my, ame'ẽ ke nde erepandu. Ame'ẽ
ke jande pe jõ nde erepandu my? Upa ngã
pe nde erepandu my? — aja Jesu pe.
42 A'e pandu:
—Ihẽ kotyhar ta pe jõ apandu. Upa ihẽ
kotyhar ta ihẽ rehe harõ katu ta me'ẽ te'e.
Ijar rehe miasu harõ katu. Aja ihẽ rehe
harõ katu ta me'ẽ te'e tĩ. Pesarahã! Myja
me'ẽ miasu riki ukwa katu ame'ẽ ke my?
Myja me'ẽ miasu riki ijar pandu ame'ẽ ke
ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ
miasu pe ijar pandu: "Amõ miasu ta rehe
esak esak katu exo. Myahy rahã, ngã mi'u
ke eme'ẽ me'ẽ katu ngã pe" aja ijar pandu.
(Pe, ijar paxia oho.) 43 Pe, ijar pandu, aja
miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã,
ame'ẽ ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ẽ
miasu hury katu ta. 44 Pesarahã! Apandu
pehẽ pe. Ame'ẽ miasu pe kuja ijar pandu ta:
"Katu ame'ẽ ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke
rehe nde esak esak katu ta apo 'y" aja ta.
45 —Amõ kotyhar rahã, katu ym. Miasu
katu ym ame'ẽ ke rahã, kuja jupandu jupe:
"Ihẽ jar pepaite oho. Yman rahã, jywyr ta"
aja jupe. Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã hũ.
Sawa'e ta ke. Kũjã ta ke aja tĩ. Nupã hũ tĩ.
Pe, ma'e ke jeje u'u te'e hũ uĩ. Kawĩ ngi ka'u
tĩ. 46 Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ẽ wera
rahã, ijar jywyr ta. "Apo jywyr ym we ta
rĩ" aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta. Pe,
ame'ẽ ke ijar mupyrara hũ ta. Tupã rehe
hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ
ta. Aja ijar mupyrara hũ ta. Miasu katu ym
ame'ẽ ke mupyrara hũ ta.
47 —Ijar pandu ame'ẽ ke miasu ukwa katu
tipe. Anĩ. Ukwaha aja ma'ema'e ym. Jeje
ima'e ke ma'ema'e ixo rĩ. Hendu ym ehe,
ijar rehe. Aja rahã, ijar mahy hũ ta a'e
ke. Pirok hũ ta tĩ. 48 Pe, amõ ihĩ. Ijar
pandu ame'ẽ ke miasu ukwa ym. Pe, a'e
ma'ema'eha katu ym. Ijar mahy a'e ke
rahã, katu tiki. Mahy rahã, pirokiwe mi
ta. Ukwa ym ha namõ miasu ma'ema'e,
a'erehe pirokiwe mi ta. Aja ihẽ kotyhar ta
tĩ. Pekwa katu rahã, pehendu katu ta me'ẽ
te'e. I'ar koty we pekwa katu rahã, i'ar koty
te we pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja Jesu
pandu.

Jesu uwyr, a'erehe amõ koty koty ngã jy'ar
(Matéu 10.34-36)

49 A'e pandu tĩ:
—Ihẽ ajur, a'erehe kome'ẽ ywy pe har
ta amõ koty koty jy'ar ta. Ame'ẽ ke upa
rahã, katu ta tipe. Ame'ẽ upaha ihẽ aputar.
50 Amõ ta ihẽ ke mupyrara hũ ta me'ẽ te'e.
Ame'ẽ upa ym we rĩ. A'erehe ihẽ apyai te'e
axo we rĩ. 51 Kome'ẽ ywy pe har ta jumai
mai ixo. Ame'ẽ ke ihẽ amuputu'u ajur, aja
pekwaha my? Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe
apandu. Ihẽ ajur, a'erehe amõ koty koty
amõ ta jy'ar jy'ar ta. 52 Apo ngi har ok wyr
pe awa po peteĩhar upa hetaha ta ixo. Ihẽ

rehe mahapyr jurujar katu ta. Mokõi anĩ ta. Amõ rahã, ihẽ rehe mokõi jurujar katu ta. Mahapyr anĩ ta. Aja amõ koty koty jy'ar jy'ar ta. [53] Ihẽ rehe ipái ta jurujar katu ta. Ta'yr ta anĩ. Pe, ihẽ rehe ta'yr ta jurujar katu ta. Ipái ta anĩ. Ihẽ rehe imãi ta jurujar katu ta. Imembyr kũjã ta anĩ. Ihẽ rehe imembyr kũjã ta jurujar katu ta. Imãi ta anĩ. Ihẽ rehe imembyr reko ame'ẽ ta jurujar katu ta. Kũjã ta anĩ. Ihẽ rehe kũjã ta jurujar katu ta. Imembyr reko ame'ẽ ta anĩ ta. Aja amõ koty koty jy'ar jy'ar ta — aja Jesu pandu.

*Tupã muwyr ame'*ẽ ke ko ixo, aja ukwa ym ngã

(Matéu 16.2-3)

[54] Ngã pe pandu tĩ:

—Aman pihuniha rehe pesak rahã, pahar pepandu: "Aa! Aman ukyr ta" aja. Pe, pahar aman ukyr. [55] Pe, ywytuhu rahã, pepandu: "Aa! Warahy haku ta apo" aja pepandu. Pe, warahy hakuha uwyr. [56] Mã! Mokõi pekwaha namõ pexo! Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke rehe pesak rahã, ame'ẽ ke pekwa katu. Ywy rupi ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Pekwa katu tĩ. Ihẽ rehe har anĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu tipe. Ame'ẽ rehe pesak tipe. Anĩ. Ihẽ riki Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa ym te riki — aja Jesu pandu.

Ne ruwajan namõ pahar emukatu

(Matéu 5.25-26)

[57] A'e pandu tĩ:

—"Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu" aja nde erepandu. Aja rahã, katu ame'ẽ ke nde erema'e ta me'ẽ te'e. [58] Esarahã! Nde rehe har ne ruwajan pandu: "Katu ym nde. A'erehe ngã panduha renda pe nde ke araho ta" aja riki. Mã! Inamõ nde ereho erexo rahã, emukatu. "Mã peja ym. Eraho ym ihẽ ke. Ihẽ rehe nde py'a emujywyr katu. Katu ta apo 'y" aja pahar emukatu. Aja rahã, ngã panduha ruwa koty nde ke raho ym ta. Anĩ rahã, nde eremukatu ym rahã, nde ke raho ta. Aja rahã, sonda ta pe nde ke mondo ta. Pe, kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. [59] Apandu nde pe. Nde erehem ym te ta ingi. Mukatuha rehe upa katu te nde eremuhepy ym rahã, kyndaha ngi nde erehem ym te ta. (A'erehe mã peja pahar emukatu. Katu ame'ẽ ke ema'e katu) — aja Jesu pandu.

13

Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo

[1] Arahã, amõ ta Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Hymba ke amõ ngariréi ywy pe har ta hapy hapy ixo. Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ u'am. Arahã, ame'ẽ ta ke Pirat je'ẽha rupi amõ ta jukwa. Mã! Ame'ẽ ta jaxer ai te'e nahã my? — aja Jesu pe pandu uwyr.

[2] Pe, Jesu pandu:

—Hã! Aja ame'ẽ ngariréi ywy pe har ta ke amõ ta jukwa. A'erehe kuja pekwaha my: "Mã! Ame'ẽ ta jaxer ai ame'ẽ ta ke nahã my? Amõ ngariréi ywy pe har ta 'ar koty te we jaxer te" aja pekwaha naĩ. [3] Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak ym rahã, ame'ẽ ngariréi ywy pe har ta aja pemanõ ta tĩ.

[4] —Amõ we tĩ. Siroe renda pe heta ngã ixo. Awa py wajar mahapyr hetaha ixo. Ame'ẽ ta rehe ywy pirã ok u'ar ukwa. Ok ywate ame'ẽ ke u'ar. Upa ngã ke jukwa. Kuja pekwaha my: "Mã! Ame'ẽ ta jaxer te. Jerusarẽ ok ta pe har ta 'ar koty te we jaxer te" aja pekwaha my? [5] Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak ym rahã, ame'ẽ ta aja upa katu te pemanõ ta tĩ — aja Jesu pandu.

("Pemanõ ta" aja pandu rahã: "Mupyraraha renda pe mupyrara ta" aja mujekwa.)

*Myja me'*ẽ ma'eywa'y my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

[6] Pe, myja me'ẽ ma'eywa'y my, ame'ẽ ke a'e pandu:

—Ma'eywa'y rehe amõ sawa'e usak oho. Hok rake i'ãi ame'ẽ ke. Ma'eywa rehe usak oho tĩ. Anĩ. I'a ym. Nixói. [7] Pe, kupixa usakiha pe ijar pandu: "Esarahã! Yman ma'eywa ke ihẽ apo'ok ta tipe. Mahapyr warahy 'ar rahã, kome'ẽ ma'eywa'y ngi apo'ok ta tipe. I'a ym te riki. Ma'ewã kuja i'ãi my. Katu ym. Emondok embor" aja ijar pandu. [8] Pe, kupixa usakiha pandu ipe: "Sa'e! Anĩ we rĩ. Mã pewe i'ãi rĩ. Ko ywy ke hake rupi ihẽ amungái mungái we ta rĩ. Ame'ẽ rupi ma'e muhuryha ihẽ amoĩ ta tĩ. [9] Pe, amõ i'aha angaha ke rehe uhyk rahã, i'a rahã, katu ta tiki. I'a ym rahã: 'Emondok

embor' aja ihẽ pe nde erepandu ta kỹ. Pe, ihẽ amondok ta" aja ijar pe kupixa usakiha pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngã muruwak mondo. I'a katu, ame'ẽja saka. Ixoty muruwak mondo, ame'ẽ ke rehe Tupã harõ we rĩ. Pyrara usak we ehe rĩ. Muruwak ym rahã jõ, pe, mupyrara ta ngã ke. I'a ym, ame'ẽja saka.)

Putu'uha 'ar rahã, kũjã ke Jesu mukatu

10 Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ. 11 A'ep amõ kũjã ihĩ. Ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ke a'e, a'erehe ahy hũ. Yman te ahy ixo. Heta te hũ warahy 'ar rahã, aja te'e ixo. Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahã, aja ixo. Jixiko te'e wata. Marã ka ym pu'am katu wataha. 12 Jesu usak ehe rahã, pandu ipe:

—Nde katu apo 'y — aja ipe.

13 Aja pandu rahã, iãkã rehe ipo ke mujar. Aja rahã, pahar katu pu'am u'am. Tupã pe: "Mã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja kũjã pandu pandu.

14 Jy'ariha rendama'e kapitã parahy ehe, Jesu rehe. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu mukatu. (Aja rahã, paraky te'e, aja ukwaha naĩ, a'erehe parahy ehe.) A'erehe a'ep ihĩ, ame'ẽ ta pe pandu:

—Awa po wajar peteĩ wera rahã jõ, ma'e ke amõ ma'ema'e katu. Ame'ẽ wera rahã jõ, amõ mukatu katu pehẽ ke. Ame'ẽ wera rahã jõ mukatuha rehe pejur. Putu'uha 'ar rahã, anĩ ta. Mukatu ym ta me'ẽ te'e — aja jy'ariha rendama'e kapitã pandu.

15 Jesu pandu:

—Mã! Putu'uha 'ar rahã ihẽ aparaky, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Upa pehẽ ngi har amõ tapi'iruhu ke jirar ta raho. Kurar ngi y ke me'ẽ ta raho. Jumen ke aja tĩ. Putu'uha 'ar rahã, aja te'e pehẽ. Ame'ẽ peparaky, ame'ẽja saka tĩ. (Pehẽ py'a pe mokõi pekwaha namõ pexo!) Katu ym aja. 16 Pesarahã! Ko kũjã riki Amarã rainõ ke. (A'erehe Tupã usak katu ehe, ame'ẽ ke a'e tĩ.) Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahã, a'e ke Satana mupyrara. (Ãjã ramũi a'e.) Mujixiko mahy. A'erehe apo putu'uha 'ar rahã, kũjã ahyha ke amukatu. Apo jõ putu'u a'e 'y — aja Jesu pandu.

17 Aja pandu rahã, huwajan ta huxĩ. A'e pandu katu, a'erehe ame'ẽ ta huxĩ ingi. Amõ ta anĩ. Hury katu riki. Upa ma'e katu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e. A'erehe hury katu ngã ehe.

Ma'e ra'ĩ jytym ame'ẽ rehe har
(Matéu 13.31-32; Mak 4.30-32)

18 Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta riki kuja saka. 19 Kupixa pe ma'e ra'ĩ ta'yr te mi ame'ẽ ke sawa'e jytym. Mosata ra'ĩ ke. Ame'ẽ hywõi. I'y tiha te hũ oho rahã, myra aja tiha oho tĩ. Pe, hãkã rehe ma'ewyra ta haity mujã mujã — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa katu.)

Ma'e mupururukiha rehe har
(Matéu 13.33)

20 A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta riki kuja saka. 21 Ahúi aja me'ẽ ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúi aja me'ẽ ku'i pururuk hũ oho — aja Jesu.

(Aja rahã, pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym. I'i atu te rahã, heta te hũ ta aja mujekwa katu.)

Hukwen pu'i mi ame'ẽ rehe har
(Matéu 7.13-14; Matéu 7.21-23)

22 Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ amõ ok ta ra'yr rupi ngã ke mu'e mu'e oho ixo. Awa renda rupi aja tĩ. Mu'e mu'e oho tĩ. Aja Jerusarẽ ok ta koty oho ixo. 23 Pe, amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Tupã muhã katu ame'ẽ ta heta ym my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

24 —Hukwen ta'yr mi rupi amõ ixe. Pehẽma'e pyrãtã katuha namõ mã peja pexerahã! Ko pehẽ pe apandu. Heta ame'ẽ ta ixe tar katu tipe. Marã ka ym ixeha. 25 Pesarahã! Ok jar pu'am ta. Pe, hukwen ke kynda ta. Pe, soroka pe pepukái pe'am: "Sa'e! Epirar jande pe" aja ipe. Pe, a'e pandu ta: "Anĩ ta. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ" aja pehẽ pe. 26 Pe, pepandu: "Nde erekwa riki. Nde namõ ma'e ke ja'u

katu. A'erehe nde rehe katu ame'ẽ ta ke jande. Jande rekoha pe Tupã je'ẽha ke nde eremu'e katu jande ke. Jahendu riki" aja ipe. [27] A'e pandu tĩ: "Anĩ. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pejywyr peho ihẽ ngi" aja pehẽ pe ok jar pandu ta. (Ihẽ riki ame'ẽ ok jar aja saka.)

[28] —Tupã ixo ame'ẽ pe huryha namõ Amarã ixo. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Huryha namõ ixo tĩ. Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja tĩ. A'ep huryha namõ ixo tĩ. Pehẽ anĩ. Soroka pe pepu'am ta. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã rehe peparahy ta, a'erehe pehẽ rãi pesu'u su'u ta. [29] Heta ame'ẽ ta jy'ar ta uwyr. Amõ awa ta jy'ar ta uwyr. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jy'ar ta uwyr. Warahy uhemiha koty ngi jy'ar ta uwyr. Warahy u'ariha koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Warahy jurukwã koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Iapyr koty ngi. Tumaha koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe jy'ar ta uwyr. Tupãma'e imi'u matyriha rehe wapyk ta uwyr. Hury katu te hũ ta ngã. [30] Upa katu te ame'ẽ ta rehe Tupã juja katu te ipy'a katu ta — aja Jesu pandu.

*Jerusar*ẽ ok ta rehe har Jesu pandu
(Matéu 23.37-39)

[31] Arahã amõ parise ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Eho nde sengi! Nde ke Ero jukwa tar katu — aja Jesu pe.

[32] A'e pandu:

—Jawaran aja saka a'e. Ngã jukwaha ke. Kuja pepandu peho ipe: "Apyta we ta rĩ. Apo ngã py'a ngi ãjã ta ke amuhem amondo axo. Apo ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke amukatu axo tĩ. Koĩ aja ta tĩ. Koĩ har pewe ihẽ ama'eha ke amumba ta" aja Ero pe pepandu peho. [33] Mã! Ihẽ aho we ta me'ẽ te'e rĩ. Koĩ aja tĩ. Koĩ har pewe aja tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta pe ahyk ta. Jerusarẽ ok ta pe jõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke amõ jukwa ta me'ẽ te'e. Amõ renda pe anĩ — aja Jesu. (Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe a'e manõ ta, aja mujekwa katu.)

[34] A'e pandu tĩ:

—Jerusarẽ ok ta pe har ta! Mã! Ima'e je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke Tupã muwyr rahã, ame'ẽ ta ke pejukwa. Myrandu katu pandu ame'ẽ ta ke a'e muwyr rahã, ita ra'yr pe pejukwa tĩ. Jerusarẽ ok ta pe har ta! Pehẽ kotyhar ta ke amõ amõ rahã, ihẽ amujy'ar tar katu. Amujy'ar rahã, pehẽ ke amõ ta jukwa ym ta tipe. Anĩ. Amujy'ariha ke peputar ym. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imãi mujy'ar inom, aja pehẽ ke amujy'ar tar katu tĩ. Anĩ. Peputar ym. [35] Jerusarẽ ok ta pe har ta! Pehẽ rekoha ke pehẽ pe te'e Tupã hijar oho. Ko pehẽ pe apandu katu. Kuja pepandu ta: "Mã peja jandema'e sawa'e te muwyr ame'ẽ ke rehe Tupã usak katu" aja ta pehẽ. Aja pepandu rahã jõ, ihẽ rehe pesak ta tĩ. Ihẽ riki Tupã muwyr ame'ẽ ke — aja Jesu pandu.

14

*Ahy ixo ame'*ẽ ke Jesu mukatu

[1] Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu pe amõ parise pandu. Parisema'e kapitã a'e.

—Ihẽ rok pe ihẽ namõ ja'u jaho — aja.

Pe, inamõ ma'e ke Jesu u'u oho. Parise rok pe uhyk rahã, amõ ta usak usak katu ehe. Putu'uha 'ar rahã, mukatu ta my? Mukatu rahã: "Nde katu ym" aja pandu ta, a'erehe usak usak ehe. [2] Huwa koty amõ sawa'e wata uwyr. Ijywa ke punga rãi ipe. Itymã ke aja tĩ. Punga rãi tĩ. [3] Pe, Moise je'ẽha mu'eha ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tĩ:

—Myja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ my? Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahy ixo ame'ẽ ke amõ mukatu katu my? Anĩ ta my? — aja Jesu a'eta pe.

[4] Anĩ. A'eta pandu ym te ipe. "Ma'e katu ame'ẽ ke ema'e ym" aja Moise je'ẽha pandu ym. A'erehe a'eta pandu ym te ipe. Pe, sawa'e po ke Jesu pyhyk. Mukatu. Pe, hok pe mujywyr mondo. Katu aja mujywyr mondo. [5] Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ ngi har ta'yr ywykwar typy ame'ẽ pe u'ar rahã, pahar amõ jo'ok ta ingi. Putu'uha 'ar rahã, u'ar. Pahar jo'ok ta ingi. Tapi'iruhu u'ar rahã, aja tĩ. Putu'uha 'ar rahã, u'ar tĩ. Pahar jo'ok ta ingi tĩ. (A'erehe putu'uha 'ar rahã, ahy ixo ame'ẽ ke amukatu rahã, katu tiki tĩ) — aja Jesu pandu.

[6] Ame'ẽ panduha rehe marã ka ym je'ẽha ke amõ ta mujywyriha ipe.

*"Ih*ẽ katu ihẽ" aja ekwa ekwa ym exo

[7] Ma'e ke amõ ta u'u uwyr rahã, wapyka katu te ame'ẽ pe wapyk wapyk oho. Ame'ẽ

rehe Jesu usak rahã, myja me'ẽ ma'e ke my,
ame'ẽ ke pandu ngã pe.
8 —Jumendariha rehe ngã mi'u ke amõ
matyr rahã: “Ejur se nde tĩ” aja ijar pandu
nde pe. Aja rahã, kapitã rake ewapyk ym
eho. Nde erewapyk rahã, nde 'ar koty te
we sawa'e katu ame'ẽ ke ijar mujy'ar my
tĩ. 9 Pe, nde pe pandu uwyr. “Nde wapyka
ke kome'ẽ sawa'e pe eme'ẽ” aja nde pe ijar
pandu. Aja rahã, nde ruxĩ ta ingi. Amõ
wapyka, xupe kotyhar pe nde erewapyk ta
ereho.
10 —Pesarahã! Kuja katu. Nde pe ngã mi'u
jar pandu: “Ejur se nde tĩ” aja. Nde ereho
rahã, xupe kotyhar wapyka pe ewapyk eho.
Pe, nde rehe ijar uhyk uwyr rahã, pandu
nde pe: “Anĩ! Sa'e! Se koty ewapyk ejur.
Wapyka katu te ame'ẽ pe ewapyk ejur” aja
ngã mi'u jar. Aja rahã, nde rehe a'ep ihĩ
ame'ẽ ta usak. Aja rahã, nde rury katu ta.
11 —“Ihẽ riki amõ ta 'ar koty te we katuha”
aja jupe ukwa rahã, ame'ẽ ke Tupã muhuxĩ
ta. “Ihẽ riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja
ym ihẽ” aja jupe ukwa rahã, ame'ẽ ke Tupã
muhury katu ta — aja Jesu pandu.
12 A'engi: “Ihẽ rok pe ja'u jaho” aja pandu
ame'ẽ pe Jesu pandu:
—Ma'e ke nde ere'u rahã, nde rehe katu
ame'ẽ ta ke jõ emujy'ar ym. Aja nde mu
ta ke jõ emujy'ar ym tĩ. Ne anam ta ke jõ
emujy'ar ym tĩ. Amõ amõ nde rok rake rupi
ihĩ, ame'ẽ ta ima'ehũ namõ ixo. Ame'ẽ ta ke
jõ emujy'ar ym tĩ. Esarahã! Nde eremujy'ar
rahã, pe, i'i atu rahã, nde pe pandu ta
uwyr: “Ihẽ rok pe ma'e ke e'u ejur” aja nde
pe. 13 A'erehe ngã mi'u nde erematyr rahã,
ima'e ym te ame'ẽ ta ke emujy'ar. Wata
katu ym ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. Eha ym
te ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. Ijywa katu ym
ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. (Ame'ẽ ta marã ka
ym so'o jukwaha.) Ame'ẽ ta ke emujy'ar.
14 Aja rahã, nde rehe Tupã usak katu ta.
Esarahã! Ame'ẽ ta nde pe marã ka ym
ma'e ke juja katu te mujywyriha. Esarahã!
Nde pe Tupã riki mujywyr ta. Yman rahã,
katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã
mukwera katu muhem rahã, ma'e ke a'e riki
mujywyr katu ta nde pe — aja Jesu pandu
parisema'e kapitã pe.

Ngã mi'u matyr keruhũ ke
(Matéu 22.1-10)

15 Amõ sawa'e myrape rake wapyk uĩ. Jesu
pandu ame'ẽ ke rehe hendu rahã, pandu
ipe:
—Tupã ixo ame'ẽ pe oho. Pe, myrape
rake wapyk ame'ẽ ta mã hury katu ta kỹ —
aja Jesu pe.
16 Pe, sawa'e pe pandu:
—Amõ sawa'e ngã mi'u ke matyr hũ.
Heta ngã pe pandu: 17 “Pehẽ johu pe'u
pejur” aja ngã pe. Angaha ke rehe uhyk
rahã, miasu pe pandu: “Eho. Ihẽ mi'u u'u
ame'ẽ ta pe epandu eho. ‘Pe'u pejur. Upa
ihẽ amoĩ katu’ aja epandu eho” aja ngã mi'u
matyriha jar pandu.
18 —Pe, miasu pandu oho rahã, amõ amõ
pandu: “Aho ym ta ihẽ” aja. Kuja amõ
pandu py: “Ywy ke ihẽ amõ ajo'ok. A'erehe
asak ta aho ehe apo 'y. ‘Aho ym ta ihẽ’ aja
nde jar pe epandu” aja miasu pe. 19 Amõ
pandu: “Tapi'iruhu mokõi mu'am ame'ẽ ke
ajo'ok. Aja me'ẽ awa po wajar peteĩhar upa
ajo'ok. Ma'e ke hykýi katu raho nahã my?
Ame'ẽ ke amanga ta aho. ‘Aho ym ta ihẽ’
aja nde jar pe epandu” aja miasu pe pandu.
20 Pe, amõ pandu: “Ajumendar ramõ te ihẽ.
A'erehe marã ka ym ihẽ ahoha” aja miasu
pe.
21 —Pe, upa amõ ta pandu ame'ẽ ke ijar
pe miasu pandu oho. Ijar parahy hũ ngã
rehe. Miasu pe pandu: “Pahar eho! Ok ta
rupi eho. Upa awa rape rupi eho. Ima'e ym
te ame'ẽ ta ke se emuhyk erur. Itymã hãtã
ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Eha
ym te ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ.
Wata katu ym ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk
erur tĩ” aja miasu pe.
22 —I'i atu ijar pe miasu pandu: “Sa'e! Upa
nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e. Pewe
soroka ihĩ, ma'e u'uha renda pe” aja ipe.
23 —A'erehe miasu pe ijar pandu tĩ: “Eho
we rĩ. Ok ta kurar kupe koty rupi heta
awa rape ihĩ. Ame'ẽ ngi upa ngã epyhyk
erur. Ihẽ rok ke emutyryhem. 24 Apandu
katu. ‘Ma'e ke pe'u pejur’ aja ihẽ apandu
py, ame'ẽ ta u'u ym te ta. Ihẽ mi'u amatyr
ame'ẽ ke u'u ym te ta” aja ijar pandu — aja
Jesu mu'e.
(Aja rahã: “Tupã koty pehẽ py'a pe-
muruwak pemondo” aja jundéu awa ta pe
pandu py. Ame'ẽ ta upa katu te jurujar ym
ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu
ta, aja Jesu mujekwa.)

*Jesu namõ ixo ame'*ẽ ta rehe har
(Matéu 10.37-38; Ruk 9.23-24)

25 Heta te hũ ngã oho ixo inamõ. Pe, Jesu
uwak rahã, pandu ngã pe:
26 —Ihẽ namõ amõ ixo rahã, ihẽ rehe a'e
ipy'a ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar aja
ixoha. Ipái rehe amõ ipy'a katu. Ame'ẽ 'ar
koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja rahã jõ,
ihẽ kotyhar aja ixo ta. Imãi rehe aja tĩ. Ipy'a
katu tĩ. Hakehar rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ.
Ta'yr ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Imu ta
rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Ianam ta rehe aja
tĩ. Ipy'a katu tĩ. Juehe te'e aja tĩ. Ipy'a katu
tĩ. Pe, ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a
katu. Aja rahã jõ, ihẽ kotyhar aja ixo ta.
27 —Ihẽ namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ ke amõ
ta jukwa tar katu my. Pe, a'e pandu: "Anĩ.
Ihẽ ajurujar katuha ke ahijar ym ta. Ihẽ ke
jukwa ta my? Ahijar ym ta" aja. Aja rahã,
ihẽ kotyhar aja ixo ta.
28 —Pehẽ ngi har amõ riki ok keruhũ mujã
rahã, myja myra hetaha rahã, uhyk ta my?
Upa ta my? Aja ukwa ukwa py ixo. Upa
katu te pehĩ nahã my, ame'ẽ ukwa ta. Ukwa
ukwa py ixo. 29 Ukwa ym rahã, mumba ym
ta. Ixangwer jõ upa jytyka. Uhyk ym myra
ke. Marã ka ym mumbaha. Ame'ẽ rehe usak
ame'ẽ ta upa puka puka hũ ehe. 30 "Mã! Ok
keruhũ sawa'e mujã ta tipe ixo. Mumba ym
ta riki" aja ngã puka puka hũ ehe.
31 —Pesarahã! Amõ kapitã keruhũ jumai
tate oho. Heta te hũ sonda ta namõ oho
ta. I'ar koty te we huwajan ta rahã, ima'e
pyrãtãha ke a'e ukwa py ta. Huwajan ta
ke a'e muputu'u ta my, ame'ẽ ke ukwa py
ta. Ukwa ukwa py ixo. 32 Marã ka ym
muputu'uha rahã, je'ẽha ke mondo ta, amõ
kapitã keruhũ koty, huwajan koty. Paite
we huwajan ixo rahã, je'ẽha ke mondo
ta. "Myja rahã, nde ereputu'u ta my?
Jamukatu jande juehe" aja je'ẽha ke amõ
pandu ta oho ipe. Pe, muputu'u.
33 —Aja pehẽ pe tĩ. Pekwa pekwa katu
py pexo. "Ixotyhar aja ihẽ axo ta. Ihẽ ke
amõ jukwa tar katu rahã, tapijar te'e we
ixotyhar aja ihẽ axo ta" aja pekwa pekwa
pexo. Pehẽ ngi har amõ upa katu te ima'e
ke hijar ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar
aja ixoha — aja Jesu pandu.

Jukyr jaxer aja ym pexo
(Matéu 5.13; Mak 9.50)

34 A'e pandu tĩ:
—Jukyr ma'e ke muhembyk katu. Pe,
jukyr ngi he'ẽha kanim rahã, marã ka ym
he'ẽha amõ mujywyr ehe. 35 Jaxer riki. Ywy
rehe moĩ rahã, muhury ym ma'eywa'y ra'yr
ke. Amõ ma'e muhuryha namõ mupara ym
tĩ. Ombor te'e awa. Pehẽ pekwa tar katu
rahã, ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe pehendu
katu! — aja Jesu pandu.

(Aja riki amõ. "Jesu kotyhar aja ihẽ axo
ta" aja amõ pandu rahã, jukyr katu aja saka.
Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar rahã,
jukyr he'ẽha upa kanim ame'ẽja saka. Katu
ym. A'e ke Tupã ombor te'e, ame'ẽja saka
ta tĩ.)

15

*Arapuharan kanim ame'*ẽ rehe har
(Matéu 18.12-14)

1 Amõ rahã, heta ngã jy'ar uwyr ehe, Jesu
rehe. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe
tamatarer matyr ame'ẽ ta jy'ar uwyr ehe.
Amõ sawa'e katu ym ame'ẽ ta jy'ar uwyr
ehe tĩ. Panduha rehe hendu uwyr. 2 Pe,
parise ta je'ẽ je'ẽ hũ ehe har, Jesu rehe har.
Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ
hũ ehe har tĩ. Kuja:
—Mã! Amõ jaxer ame'ẽ ta namõ ixo katu.
Ma'e ke a'eta namõ u'u tĩ. Katu ym aja jande
pe — aja a'eta je'ẽ je'ẽ hũ.
3 A'erehe myja me'ẽ ma'e kanim ame'ẽ ke
my, ame'ẽ ke Jesu pandu ngã pe:
4 —Pehẽ ngi har amõ heta arapuharan ta
namõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteĩ
kanim oho rahã, ijar kekar kekar ta oho.
Kãpĩ u'u, aja kanim ym ame'ẽ ta ke ijar
hijar ta. Pe, kanim ame'ẽ ke kekar kekar
oho. Pe! Mahem. 5 Mahem rahã, hury katu
ehe. Ijixi'y 'ar pe hupir werur. 6 Hok pe
muhyk rahã, ehe katu ame'ẽ ta ke mujy'ar.
Hok rake rupi ixo ame'ẽ ta ke mujy'ar
tĩ. Pandu: "Arapuharan kanim ame'ẽ ke
amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury katu
pexo!" aja arapuharan jar. 7 Pesarahã! Aja
ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu
tĩ. Amõ ta katu ame'ẽ ta aja ixo. Kuja, 99
hetaha. Ame'ẽ ta ipy'a ke muruwak ym ta
me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ta aja ixo. Ame'ẽ
ta rehe Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu.
Pe, peteĩ sawa'e katu ym ame'ẽ riki ipy'a ke
Tupã koty muruwak mondo rahã, i'ar koty
te we Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu ehe.

Kuja, 99 hetaha 'ar koty te we hury katu te
ta ha — aja Jesu pandu.

*Tamatarer kanim ame'*ẽ rehe har
8 A'e pandu rĩ:
—Kuja amõ we tĩ. Amõ kũjã ita tamatarer
pu'a namõ ixo. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ẽ
ke. Jande popa hetaha namõ ixo. Pe,
peteĩ kanim rahã, kuja kekar. Araparin ke
muwera. Ame'ẽ weraha rupi peir peir ixo.
Ame'ẽ matyriha pe kekar kekar katu. Aja
upa hok wyr rupi usak usak ixo ehe. Pe,
mahem. 9 Mahem rahã, ehe katu ame'ẽ ta ke
mujy'ar. Hok rake ixo ame'ẽ ta ke mujy'ar
tĩ. Pandu: "Ita tamatarer pu'a kanim ame'ẽ
ke amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury
katu pexo!" aja kũjã pandu. 10 Pesarahã! Aja
Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu ta tĩ. Peteĩ
sawa'e katu ym ame'ẽ ke ipy'a ke Tupã koty
muruwak mondo rahã, Tupã je'ẽha rahoha
ta hury katu ta ehe tĩ — aja Jesu pandu.

*Ta'yr kanim ame'*ẽ rehe har
11 A'e pandu tĩ:
—Amõ sawa'e mokõi ta'yr ta namõ ixo.
12 Amõ wera rahã, ipái pe peteĩ pandu.
Ame'ẽ riki u'ar we ame'ẽ ke. (Ame'ẽ ta'yr
ipáima'e tamatarer pyhyk tar katu apo 'y.
Ipái manõha rehe harõ tar ym.) Kuja
pandu: "Papa! Nde eremanõ rahã, upa katu
te nema'e ke jande pe nde eremupyta ta
kỹ. Wajar ihẽma'e ta. Apo ame'ẽ ke ihẽ pe
emuwyrahã!" aja ipái pe. A'erehe ima'e ke
ipái me'ẽ me'ẽ. Mokõi ta'yr ta pe me'ẽ hũ.
13 —Pe, ame'ẽ ta'yr wajar pyhyk. U'ar
we ame'ẽ ke. Upa muhepy. Aja tamatarer
pyhyk. Pe, heta katu ym ukwer rahã, ipái
rekoha ke hijar oho. Pepaite ihon. Amõ
ywy pe har ta koty oho. A'ep ka'u te'eha
rupi tamatarer ke me'ẽ me'ẽ. Upa katu te
ipy'a moĩ, ame'ẽ ke rehe tamatarer me'ẽ
me'ẽ rãi. 14 Aja upa katu te tamatarer kanim
ipe. Pe, ame'ẽ ywy rupi nixói te ngã mi'u ke.
A'erehe a'e pyrara ixo tĩ. 15 A'erehe ame'ẽ
ywy pe har sawa'e pe pandu. "Ihẽ aparaky
ta nde pe" aja. "Ere. Ihẽma'e kure ta rehe
esak katu. Kure mi'u eme'ẽ me'ẽ katu" aja
sawa'e pandu. Ame'ẽ ke rehe a'e usak usak
ixo. 16 Myahy a'e. Ynga aja me'ẽ ke kure ta
u'u ixo. Ame'ẽ ke a'e u'u ta tipe tĩ. Me'ẽ ym
ma'e ke ngã ipe.
17 —Peramõ ipy'a upak ipe. Jupandu jupe:
"Mã! Ihẽ páima'e miasu ta ma'e ke u'u rahã,
pyta we riki. Heta ma'e ke ihĩ. Ko ihẽ
myahyha namõ ihẽ axo. Amanõ tate ihẽ.
18 Papa rekoha pe ihẽ ajywyr ta aho tĩ. Kuja
ihẽ apandu ta: 'Papa! Ma'e aka'u te'eha ke
ihẽ ama'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ.
Nde erekwa katu tĩ. 19 "Ihẽ ra'yr" aja ihẽ
pe nde erepandu ym rahã, mã katu apo 'y.
Miasu aja nde pe aparaky te'e ta apo tĩ' aja
papa pe ihẽ apandu ta" aja jupandu jupe.
20 A'erehe a'engi oho. Ipái rekoha pe jywyr
oho ixo.
—Ipái rok paite we riki. Uhyk oho ixo
rahã, ipái usak ehe. Pyrara usak ehe. Pe,
ujan ixoty. Ta'yr jurupy rupi juman juman.
Huwa ke pyter pyter tĩ. (Aja hury katuha
mujekwa.)
21 —Ta'yr pandu ipe: "Papa! Ma'e aka'u
te'eha ke ama'ema'e, aja Tupã ukwa katu.
Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. 'Ihẽ ra'yr'
aja ihẽ pe nde erepandu ym rahã, katu tiki"
aja ipái pe.
22 —Anĩ. Miasu ta pe ipái pandu: "Pahar
perur! Ma'e mundeha katu te ame'ẽ ke
perur. Pemunde ehe. Ipo rehe har aja tĩ.
Ipy rehe har aja tĩ. Perur tĩ. 23 Upa rahã,
perur amõ tĩ. Tapi'iruhu ta'yrer ke perur.
Ixa te ame'ẽ ke perur. Pejukwa. Jande rury
katuha jamujã ta. 24 Ko ihẽ ra'yr manõ aja
akwa naĩ. Anĩ. Apo ixuwe katu uhyk uwyr.
Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y" aja ipái
pandu. Pe, hury katuha ngã mujã ixo.
25 —Aja ixo rahã, ta'yr jepy ame'ẽ ke
kupixa pe paraky ixo. A'engi jywyr uwyr.
Hok pe uhyk tate rahã, ma'e tyapuha rehe
hendu. 26 Pe, amõ miasu pe pukái: "Ejur se!
Ma'e puki?" aja ipe. 27 A'e pandu: "Ne mu
ko uhyk uwyr. Manõ ym a'e. Katu uhyk
uwyr. A'erehe jande pe nde pái pandu:
'Tapi'iruhu ta'yrer ke pejukwa. Ixa te ame'ẽ
ke' aja jande pe" aja miasu pandu ipe.
28 —Ta'yr jepy ame'ẽ ke parahy te'e. Hok
pe ixe tar ym. A'erehe ipái uhem oho ixoty.
Pandu ipe: "Exe ejur nde tĩ" aja pandu hũ
ta'yr pe. 29 Ta'yr pandu: "Anĩ. Axe ym ta.
Esarahã! Aparaky hũ axo nde pe. Heta
warahy 'ar aha oho. Te'e paraky ame'ẽja
ihẽ. Ne je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu te. Aja
te'eha ihẽ axo. Nde ereme'ẽ ym te ma'e ke
ihẽ pe. Arapuhame ra'yr nde ereme'ẽ ym
riki. Ame'ẽ namõ ihẽ rehe katu ame'ẽ ta
namõ jõ amuhury ta tipe. Ja'u ta tipe. Anĩ.
Nde ereme'ẽ ym ihẽ pe. 30 Apo peme'ẽ nde
ra'yr upa katu te nema'e ke mukanim. Kũjã
ka'u te'e ame'ẽ ta pe upa mukanim. Ko riki

jywyr uwyr. Pe, nde je'ẽha rupi tapi'iruhu
ta'yrer ke nema'e miasu ta jukwa. Ixa te
ame'ẽ ke. Katu ym aja" aja ipái pe ta'yr jepy
ame'ẽ pandu. 31 Pe, ipái pandu: "Sa'e! Ihẽ
ra'yr nde. Ihẽ namõ nde erexo. Aja te'eha
nde. Upa ihẽma'e kohĩ. Ame'ẽ riki upa katu
te nema'e tĩ. 32 Ko nde mu riki manõ, aja ixo.
Apo ixuwe katu aja uhyk uwyr. Kanim oho
aja ixo. Ko apo ixo 'y. A'erehe jande rury
katuha jamujã ta me'ẽ te'e. Jande rury katu
ta me'ẽ te'e. Jande rok pe jaxe jahorahã!"
aja ta'yr pe ipái pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ẽ
ke ipy'a ke ixoty muruwak mondo rahã,
Tupã hury katu ta, aja Jesu mujekwa katu.)

16

Ijarma'e tamatarer ke amõ mukanim

1 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Pe, amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ ame'ẽ ke a'e.
Ima'e tamatarer ke amõ usak usak ixo. Pe,
ijar pe amõ ta pandu oho: "Tamatarer us-
akiha riki nema'e ke te'e mukanim ixo" aja
ijar pe. 2 Pe, amõ pe ijar pandu: "Tamatarer
usakiha emuhyk se" aja ipe. Usakiha uhyk
rahã, ijar pandu ipe: "Nde erema'ema'eha
rehe har ihẽ ahendu. Jetehar te my? Myja
ihẽma'e tamatarer nde ereme'ẽ me'ẽ my?
Myja nde eremujywyr tĩ? Ame'ẽ ke upa
katu te emapyk. Ihẽ asak ta. Ihẽma'e ke nde
eresak ym ta apo 'y" aja ijar pandu.

3 —Pe, hok pe jywyr rahã, usakiha ju-
pandu jupe: "Ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar
ihẽ ke muhem ta apo. Myja aparaky ta
apo my? Ihẽ pyrãtã ym ihẽ. (Marã ka ym
kupixa rehe aparakyha.) Tamatarer ke ngã
pe apandu pandu rahã, ihẽ ruxĩ ta ihẽ ke
ingi. Aja ama'e ym ta. 4 Aa! Apo akwa katu!
Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke amu'am ta. Pe,
ihẽma'e parakyha ngi ihẽ ke muhem rahã,
ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ixo ta. Hok pe ame'ẽ
ta ihẽ ke mupyta katu ta" aja jupandu jupe.

5 —A'erehe ijar pe ma'e ke mujywyr
ame'ẽ ta ke muhyk. Upa muhyk. Amõ
pe pandu py: "Myja hetaha ihẽ jar pe nde
eremujywyr ta my?" aja tamatarer usak-
iha pandu. 6 Sawa'e pandu: "Mandeju ra'ĩ
ka aja me'ẽ heta te hũ amujywyr ta me'ẽ
te'e. Kamuxĩ ra'yr ke tyryhem heta te hũ,
kuja, 100 hetaha ke" aja usakiha pe. A'e
pandu: "Esarahã! Ko nema'e mangaha ke.
Se ewapyk. Pahar iwyr koty paper rehe
emupinim. Wajar jõ nema'e mangaha kohĩ.
Kuja, 50 aja hetaha jõ emupinim. Ihẽma'e
parakyha nixói rahã, ihẽ rehe eharái ym"
aja usakiha pandu. (A'e jupandu jupe tĩ:
"Apo ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar muhem
rahã, peme'ẽ ihẽ rehe usak katu ta my" aja
jupandu jupe.)

7 —Amõ pe pandu: "Ne rahã tĩ! Myja nde
eremujywyr ta ihẽ jar pe my?" aja usakiha
pandu. Amõ pandu: "Ahúi aja me'ẽ heta
te hũ amujywyr ta me'ẽ te'e. Kuja, 1.000
wasãkã mangaha mutyryhem" aja usakiha
pe. A'e pandu: "Ko nema'e mangaha kohĩ.
Iwyr koty paper rehe emupinim. Kuja, 800
aja emupinim. Te'e apandu ta, aja rahã ihẽ
jar ukwa ym ta. Esarahã! Ihẽma'e parakyha
nixói rahã, ihẽ rehe eharái ym" aja ipe. (A'e
jupandu jupe tĩ: "Apo ihẽma'e parakyha ngi
ihẽ jar muhem rahã, peme'ẽ ihẽ rehe usak
katu ta my" aja jupandu jupe.)

8 —Ame'ẽ usakiha ma'ema'eha rehe har
ijar hendu rahã, pandu: "Mã! Usakiha ukwa
katu ma'e. Ehe katu ame'ẽ ta ke mu'am
ixo" aja riki ijar pandu. (Jetehar te rupi
ym usakiha ma'e. Katu ym ame'ẽ.) Ukwa
katuha rehe har jõ ijar katu pandu — aja
Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:
—Ima'e ke rehe ukwa katuha namõ Tupã
kotyhar ta usak usak katu. Aja rahã, yman
rahã ima'e ke pewe hũ ta. Mã! Tupã
kotyhar ta 'ar koty te we Tupã rehe ipy'a ym
ame'ẽ ta ukwa katuha. Tupã rehe ipy'a ym
ame'ẽ ta ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ta
pe ukwa katuha namõ amõ Tupã rehe ipy'a
ym ame'ẽ ta ma'ema'e. Aja rahã, yman rahã
ima'e ke pewe hũ ta — aja Jesu pandu.

9 A'e pandu tĩ:
—Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e
ke heta ihĩ. Tamatarer. Ma'e katu ame'ẽ ke.
Heta ihĩ tĩ. "Aa! Ame'ẽ ke Tupã kotyhar
ta pe ihẽ ame'ẽ ta. Aja rahã, kome'ẽ ywy
keruhũ pe Tupãma'e parakyha riki katu ta
oho" aja pepandu. Aja rahã, pemanõ rahã,
ixoty oho rahã, pehẽ pe Tupã pandu ta: "Se
pejur katu. Katuha renda ke se. Manõ ym
te ta awa se. Katu tiki" aja pehẽ pe Tupã
pandu.

10 —Jetehar rupi ta'yr mi ma'e ke rehe
amõ usak usak katu. Aja rahã, jetehar rupi
heta te hũ ma'e ke rehe usak usak katu ta
tĩ. Te'eha rupi ta'yr mi ma'e ke rehe usak
usak. Aja rahã, te'eha rupi heta te hũ ma'e
rehe usak usak ta tĩ. 11 Kome'ẽ ywy keruhũ

pe ma'e ke heta hũ ihĩ. Ame'ẽ ke jetehar
rupi ym pesak pesak rahã, ma'e katu ame'ẽ
ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ ym
ta tĩ. 12 Amõ tama'e ke rehe pesak pesak katu
ym rahã, pehẽma'e ke pehẽ pe amõ me'ẽ
ym ta tĩ.

13 —Mokõi ijar pe marã ka ym miasu
paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã,
peteĩhar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ
ta. Peteĩ jar je'ẽha rehe hendu katu ta. Amõ
jar je'ẽha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja
Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke
amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe
ipy'a katuha. (Mokõi ijar aja saka tĩ) — aja
Jesu pandu.

Jesu je'ẽha ke

(Matéu 5.31-32; Matéu 11.12-13; Mak 10.11-12)

14 Ame'ẽ panduha ke parise ta hendu
rahã, puka puka hũ ehe, Jesu rehe.
Tamatarer ke rehe ame'ẽ ta ipy'a ke moĩ
moĩ katu, a'erehe Jesu rehe puka puka hũ.
15 Jesu pandu:

—Sawa'e katu te pehẽ aja amõ ta ukwaha.
Ame'ẽ ke peputar katu. Anĩ. Aja ym pehẽ,
aja pehẽ rehe har Tupã ukwa katu. Ma'e
ke katu te aja sawa'e ukwaha. Anĩ. Ame'ẽ
riki jaxer ame'ẽ ke te'e aja Tupã ukwa katu.
Tupã riki ukwa katu te ame'ẽ ke a'e.

16 —Aja Moise je'ẽha rehe har amõ koty
pekwa. Pesarahã! Juã mujahukiha uhyk ym
rahã we, Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu
rĩ. Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta rehe aja
tĩ. Hendu katu tĩ. Pe, Juã uhyk. A'engi
myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo.
Ma'e ka'u te'eha ke amõ hijar, pe, Tupã koty
ipy'a ke muruwak. Aja rahã: "Ihẽ kotyhar
ke nde" aja Tupã pandu. Ame'ẽ myrandu
katu rehe heta te hũ jurujar katu. 17 Moise
je'ẽha rehe amõ hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ.
Ywa ke kanim ta oho. Kome'ẽ ywy keruhũ
aja tĩ. Upa ta tĩ. Moise je'ẽha rehe hendu
katuha anĩ. Upa ym te ta. A'erehe Moise
je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e we rĩ.

18 —Pesarahã! Kuja riki amõ. Hakehar ke
sawa'e hijar oho. Pe, amõ kũjã ke pyhyk
rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Pe, hijar
ame'ẽ kũjã ke amõ sawa'e pyhyk rahã, ma'e
ka'u te'eha ke ame'ẽ kũjã ma'e tĩ. Katu ym
aja. A'erehe aja pema'e ym ta me'ẽ te'e —
aja Jesu pandu.

Rasaro rehe har. Ima'ehũ ame'ẽ rehe har
tĩ.

19 (Tamatarer rehe jõ amõ ipy'a moĩ rahã,
katu ym aja Jesu mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pe, amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ namõ ixo
ame'ẽ ke a'e. Ima'e mundeha muhepy hũ
ame'ẽ ke namõ wata ixo. Wera rahã pame
katu te humi'u ke matyr hũ. Aja jumuhury
hury juehe. 20 Hok rukwen pe amõ sawa'e
ke amõ ta muhyk muhyk raho. Her Rasaro.
Ima'e ym te a'e. Pere ke mãte hũ te'e ehe.
21 A'ep harõ uĩ. Ima'ehũ, ame'ẽma'e myrape
'ar ngi imi'u kurer u'ar u'ar. Ame'ẽ ke
Rasaro u'u ta tipe. Me'ẽ ym amõ ipe. Jawar
ta riki pere ke here here tĩ. 22 Pe, ima'e ym
te ame'ẽ ke manõ, Rasaro ke. Amarã rake i'ã
ke Tupã je'ẽha rahoha ta muhyk raho. Ywa
pe huryha rehe muhyk raho.

—Ima'ehũ ame'ẽ ke manõ tĩ. Pe, amõ ta
jytym raho. 23 Mupyraraha renda pe pyrara
hũ ixo. Ma'ã rahã, Amarã rehe usak. Hake
Rasaro i'ãi. Pijaite we usak ehe. 24 Pe, pukái:
"Amarã! Epyrara ihẽ rehe esarahã! Ihẽ koty
Rasaro ke emuwyr. Y pe ipo ãkã rakehar
munde ta. Ame'ẽ pe ihẽ juru ke murysã ta.
Tata keruhũ pe ihẽ axo. Apyrara hũ ihẽ ke"
aja Amarã pe.

25 —Pe, Amarã pandu ipe: "Sa'e! Anĩ. Ywy
pe nde erexo rahã, upa katu te ma'e katu
ame'ẽ ke nema'e riki. Ame'ẽ ke rehe ekwa
ekwa exo. Rasaro rehe anĩ. Upa katu te
ma'e katu ym ame'ẽ ke ima'e riki. Apo anĩ.
Se a'e hury katu ixo apo 'y. Nde anĩ. Nde
erepyrara erexo apo 'y. 26 Ko riki amõ we tĩ.
Jande pyter rupi sorok te'e hũ ame'ẽ ke túi.
A'erehe sengi marã ka ym nde koty amõ
ahaha oho. Nde koty har ngi marã ka ym
jande koty amõ ahaha uwyr tĩ" aja ipe.

27 —Sawa'e pandu: "Amarã! Aja rahã, ko
apandu nde pe. Ihẽ pái rekoha pe Rasaro ke
emondo. 28 A'ep ihẽ mu ta ixo. Awa po wajar
peteĩhar upa hetaha ixo. Ame'ẽ ta pe je'ẽha
namõ Rasaro ke emondo. Aja rahã, ame'ẽ
ta se uwyr ym ta tĩ. Se pyrara hũ awa" aja
pyrara ixo ame'ẽ ke pandu.

29 —Amarã pandu: "Anĩ ta. Moise
mupinim ame'ẽ ke namõ ne mu ta ixo. Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ ta
namõ ixo tĩ. Ame'ẽ panduha rehe ne mu ta
hendu katu ta me'ẽ te'e. Hendu katu rahã,
ukwa katu ta. Aja rahã peme'ẽ pyraraha
renda pe oho ym ta tĩ" aja pyrara ixo ame'ẽ
pe Amarã pandu.

30 —Sawa'e pandu: “Anĩ ta Amarã! Ame'ẽ
ke a'ewan ym we rĩ. Amõ we rahã, katu.
Kuja. Manõha ngi amõ kwera katu uhem,
pe, ame'ẽ riki Tupã je'ẽha ke pandu oho
rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi
ipy'a ke muruwak ta mondo. Tupã koty
muruwak ta mondo” aja pyrara ixo ame'ẽ
pandu.
31 —Amarã pandu: “Anĩ. Moise je'ẽha
rehe a'eta hendu ym rahã, amõ rehe hendu
ym tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ẽ
ke Tupã je'ẽha pandu. Ame'ẽ ke rehe hendu
ym ta tĩ. Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ
ta rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Manõha
ngi kwera katu uhem ame'ẽ ke pandu oho.
Tupã je'ẽha ke pandu oho. Ame'ẽ ke rehe
hendu ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ẽ pe
Amarã pandu — aja Jesu pandu.

17

Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ẽ rehe har
(Matéu 18.6-7; Matéu 18.21-22; Mak 9.42)

1 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Ma'e ke rehe amõ usak, a'erehe ma'e ka'u
te'eha ke ma'e ta. Aja me'ẽ aja te'e ta ixo.
Pe, ngã muka'u te'eha ke mu'e, ame'ẽ ke
mã Tupã mupyrara te hũ ta. 2 Ihẽ rehe amõ
amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu:
“Mã! Jesu rehe pejurujar katuha pehijar”
aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja
pandu ame'ẽ jurupy rupi itahu pukwar. Pe,
itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. Pe, y
jukwa. (Aja rahã, ta'yn ta ke mu'e ym
ta.) Aja manõ rahã, Tupã mupyraraha 'ar
koty te we katuha. Tupã mupyrara rahã,
mupyrara te hũ ta.
3 —Pesak katu te'e! Ma'e ka'u te'eha ke
ne mu ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu
ipe. Ame'ẽ ngi ipy'a ke muruwak mondo
rahã, nde py'a emujywyr ehe. 4 Wera
rahã, awa po wajar mokõi hetaha ma'e ka'u
te'eha ke a'e ma'ema'e nde pe. Pe, a'e
ma'e, a'engi nde pe pandu: “Ame'ẽ ngi
ihẽ py'a amuruwak amondo. Ihẽ rehe nde
py'a emujywyr katu” aja nde pe pandu.
Aja rahã, aja pame katu te nde py'a ke
emujywyr ehe — aja Jesu pandu.

Jurujar katuha ke
(Matéu 17.20; Mak 11.22-23)

5 Jesu mondo ame'ẽ ta pandu ipe:
—Sawa'e! Mã! Jande py'a jamujywyriha
hãtã ame'ẽ ma'eha. Jande ke emu'e katu.
Aja rahã, jajurujar katuha amõ we katu ta.
Pe, nde erepandu aja jama'ema'e katu ta —
aja Jesu pe.
6 A'e pandu:
—Pesarahã! Ta'yr mi pejurujar katu
rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke
pema'ema'e katu ta kỹ tĩ. Ta'yr mi pejuru-
jar katu. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka.
Aja rahã kome'ẽ myra keruhũ pe pepandu
ta: “Nde rapo ke namõ ejujo'ok ehem eho.
Y ramũi pe ejujytym eho” aja myra pe.
Ta'yr mi pejurujar katu rahã, ame'ẽ myra
jujo'ok ta oho — aja Jesu. (“Myra” aja
pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja
mujekwa katu.)

Miasu ma'ema'eha ke

7 Ajame'ẽ ke Jesu mu'e:
—Pehẽ ngi har amõ ixo. Miasu aja paraky
ixo, kupixa rehe. Arapuharan ta rehe usak
usak ixo amõ nahã my. Pe, hok pe uhyk
jywyr rahã, ame'ẽ pe kuja nde erepandu
my: “Ere. Nde ereparaky katu. Pahar ma'e
ke e'u eho” aja pandu my? 8 Anĩ. Aja ym.
Amõ koty nde erepandu ta. Kuja: “Ma'e ke
ihẽ pe emupupur. Nema'e kamixa emunde.
Pe, ihẽ a'u rahã, ma'e ke emoĩ moĩ ihẽ pe.
Upa a'u rahã, nde ere'u ta” aja miasu pe.
9 Miasu pe: “Katu nde. Nde ereparaky katu”
aja nde erepandu ym ta. Anĩ. Ne je'ẽha rehe
jõ hendu katu. Aja miasu katu ame'ẽ ke
a'e, aja mujekwa. 10 Pehẽ aja tĩ. “Pehẽ katu.
Pema'ema'e katu” aja jandema'e sawa'e te
pandu ym rahã, nde rury katu pexo rĩ.
A'e pandu ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, kuja
pepandu ta: “Miasu ta jõ jande. Jande pe
sawa'e te pandu ame'ẽ ke jõ jama'ema'e”
aja pehẽ — aja Jesu pandu.

“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja peteĩ jõ pandu

11 Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ
ywy rupi asa oho ixo. Ngariréi ywy ngi
uhem oho rahã, Samari ywy pe uhyk oho.
Ame'ẽ rupi asa oho ixo. 12 Pe, amõ ok ta pe
uhyk tate rahã, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ
ta uhyk uwyr ixoty. Jande popa sawa'e ta
hetaha. Paite we pu'am u'am. (Amõ jundéu
awa ta namõ ixo ym ta me'ẽ te'e ame'ẽ ta.)
13 A'eta pukái:
—Jesu! Sawa'e! Jande rehe epyrara esak!
Jande ke emukatu — aja ipe.
14 A'eta rehe usak rahã, pandu:
—Ere! Peho! Jundéu awa tama'e pa'ihu
koty peho. Pemujesak pehẽ juehe har ipe.

Pehẽ katu aja a'e mujekwa ta ngã pe — aja
Jesu.
Pe, ame'ẽ ta johu oho ixo rahã, upa katu
te katu 'y. 15 Ame'ẽ ta ngi har peteĩ jõ jywyr.
(Samari ywy pe har ke a'e.) Katu, aja ukwa
rahã, Jesu koty jywyr uwyr. Tupã rehe har
katu pandu pandu hũ uwyr. 16 Jesu ruwa
koty ipynarãi pe wapyk uwyr. (Aja ipy'a
moĩ moĩ katu ehe.) "Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke. Ihẽ ke nde eremukatu" aja pandu ipe,
Jesu pe. Samari ywy pe har ke a'e. Jundéu
awa ym ame'ẽ ke a'e.
17 Jesu pandu:
—Mã! Jande popa sawa'e hetaha
amukatu. Awa po wajar tumeme sawa'e
ta jywyr ym uwyr, ihẽ koty. 18 Mã! Amõ
awa ke jõ jywyr uwyr. Tupã pe: "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke" aja pandu uwyr. Mã! Aja
jundéu awa ta pandu ym uwyr. Ko samari
ywy pe har jõ jywyr uwyr — aja Jesu pandu.
19 Pe, a'e pandu ipe:
—Epu'am katu! Eho! Ihẽ rehe nde
erejurujar katu, a'erehe nde ke amukatu.
A'erehe nde katu apo 'y — aja ipe.

Jesu riki kapitã keruhũ
(Matéu 24.23-28; Matéu 24.37-41)

20 Amõ parise ta Jesu pe pandu:
—Myja rahã kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke a'e muwyr ta my? Pe,
jundéu awa ta ke huwajan ta ngi poir ta my?
Pe, jandema'e ywy pe kapitã keruhũ aja ixo
ta my? — aja parise ta pandu.
Jesu pandu:
—Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ
ke uwyr rahã, ehe har upa katu te ngã
pandu pandu ym ta. 21 Kuja ym ta. Amõ
pandu: "Pesarahã! Ko riki ixo." Amõ:
"Paite riki ixo!" Aja ym riki. Pesarahã!
Pehẽ namõ a'e ixo apo 'y. Pekwa ym riki —
aja parise ta pe. ("A'e ixo apo 'y" aja pandu
rahã: "Juehe har" Jesu pandu.)
22 Jumu'eha ta pe jõ Jesu pandu. Kuja:
—Ngã pyrara hũ, ame'ẽ angaha rehe
uhyk ta. Arahã kuja peputar ta. Kirisutu
uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am
ame'ẽ ke a'e. Ihẽ riki Kirisutu. Awa ihẽ tĩ.
Tupã je'ẽha rupi ajur. Pe, ngã mupyraraha
ngi pehẽ ke ihẽ ajo'ok ta. Ame'ẽ ke peputar
katu tipe. 23 Pe, amõ ta pandu ta pehẽ
pe. "Paite pesak peho! Kirisutu pehĩ!"
Amõ: "Se pesak pejur. Kirisutu kohĩ!" Anĩ.
Pekekar ym peho. Nixói. 24 Tupã wera rahã,
paite rupi upa ta wera oho. Paite rupi upa
katu te ngã usak. Aja ihẽ ajywyr rahã,
paite rupi upa katu te ngã ukwa katu ta kỹ
tĩ. Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
25 Pesarahã! Ajywyriha angaha rehe uhyk
ym we ta rĩ. Kuja uhyk py ta. Ihẽ ke amõ ta
mupyrara hũ ta. Parise ta aja amõ ta putar
ym ta ihẽ ke tĩ.
26-27 —Yman te Noe ixo rahã, amõ ta ixoha
rehe te'e ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uĩ.
Sawa'e ta kũjã ta ke pyhyk. Kũjã ta aja tĩ.
Sawa'e ta ke pyhyk tĩ. Aja te'e ngã ixo.
Ima'e ke rehe jõ usak usak ixo. Pe, jarusu
keruhũ pe Noe ixe oho. Pe, y ke upa katu
te ma'e ke munde oho. Upa ngã ke jukwa.
Ihẽ ajywyr tate rahã, aja ta ngã ixo tĩ. Ixoha
rehe te'e upa apo ixo ame'ẽ ta ukwa ukwa
ixo tĩ. Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo.
Pahar ihẽ ajywyr ta. Ko awa ihẽ tĩ. Tupã
je'ẽha rupi ajur.
28-30 —Yman te Ro ixo rahã, aja upa ngã
ixo tĩ. Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo.
Ma'e ke u'u uĩ. Ma'e ke muhepy hepy u'am
tĩ. Kupixa mujã mujã ixo tĩ. Hok ke mujã
mujã ixo tĩ. Pe, Sondo ok ta ngi Ro uhem
oho rahã, aman aja tata ke Tupã mungyr.
Tatãpũi aja ita ra'yr ke mungyr tĩ. Upa katu
te ame'ẽ ok ta pe har ta ke tata jukwa. Pahar
jukwa. Ihẽ ajywyr rahã, aja ta ngã ixo tĩ.
Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo tĩ. "Uwyr
ym a'e" aja ngã ukwaha naĩ. Anĩ. Pahar ihẽ
ajywyr ta. Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi
ajur.
31 —Pyraraha uhyk rahã, hok kupe ipe
ame'ẽ 'ar pe amõ ixo rahã, pahar ujan oho.
(Aja rahã, manõ ym ta.) Hok pe ixe ym
oho. Ima'e ke pyhyk ym oho. Pahar ujan
oho. Kupixa pe ixo ame'ẽ ke hok pe jywyr
ym oho tĩ. (Ima'e ke pyhyk ym jywyr.)
Pahar ujan oho. 32 Ymanihar Ro rakehar
rehe pekwa pekwa pexo. (Haikwer koty
ma'ã. Pyta riki. Arahã pahar manõ.) 33 Ima'e
ke amõ mupyta ta katu aja jõ ipy'a pe ukwa
ukwa ixo rahã, ixoha kanim ta. Manõ ta.
Ima'e ke putar ym. "Mã peja kanim" aja
ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Pe, ujan oho rahã,
ixoha kanim ym ta. Manõ ym ta.
34 —Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ ajywyr rahã,
mokõi sawa'e ukwer ou, pytun rahã. Peteĩ
pyta ta. Amõ anĩ. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha
rahoha raho ta. 35 Ma'e ke mokõi kũjã
kytyk kytyk u'am. Peteĩ pyta ta. Amõ anĩ
ta. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha raho ta.

36 [Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky ixo.
Peteĩ pyta ta. Amõ anĩ ta. Ame'ẽ ke Tupã
je'ẽha rahoha raho ta] — aja Jesu pandu.
37 Jumu'eha ta pandu ipe:
—Sawa'e! Myp pyraraha uhyk ta my? —
aja Jesu pe.
A'e pandu:
—Ma'e inem ame'ẽ ke túi rahã, a'ep xu-
mukape jy'ar ta oho. Aja ma'e ka'u te'eha
ke ngã ma'ema'e hũ, ame'ẽ renda pe pahar
pyraraha uhyk ta — aja Jesu.
(Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe har ta ke amõ
awa ta mupyrara ta uwyr, aja Jesu mujekwa.
Jerusarẽ ok ta pe har ta ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e, a'erehe aja.)

18

*Tapijar te'e we ixawa'e manõ ame'*ẽ ke
pandu pandu hũ
1 Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e ixo. Tupã
namõ a'eta tapijar te'e we pandu pandu ta
me'ẽ te'e. Myja me'ẽ ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke
a'e mu'e. "Mã! Tupã hendu ym jande rehe"
aja pahar pandu ym ta me'ẽ te'e. A'erehe
kuja mu'e ixo:
2 —Amõ ok ta pe sawa'e ixo. Ame'ẽ ke
amõ ta rehe har hendu, pe, pandu: "Nde
katu" aja. Anĩ rahã: "Nde katu ym" aja.
Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ke a'e. Amõ ta
rehe pyrara usak ym tĩ. 3 Ame'ẽ ok ta pe
ixawa'e manõ ame'ẽ ke ixo tĩ. Sawa'e koty
ohoho hũ ixo. Pandu pandu hũ tipe ipe:
"Ihẽ rehe ihẽ ruwajan ma'e ke ma'ema'e
hũ. Nde riki epandu ipe: 'Ema'e ym' aja.
Nde jõ riki nde eremukatu" aja kũjã pandu
pandu hũ tipe ipe. 4 Anĩ. Yman atu kũjã
rehe sawa'e hendu ym. A'erehe kũjã jywyr
jywyr ixoty. A'erehe uhyk kũjã panduha
ipe. A'erehe sawa'e jupandu jupe: "Mã!
Tupã rehe ihẽ apy'a ym. Sawa'e ta rehe
apyrara asak ym tĩ. 5 Mã! Peme'ẽ ixawa'e
manõ ame'ẽ ke ihẽ rehe uwyr uwyr hũ
ixo. Amukatu ym rahã, ihẽ ke muhe'õ te'e
ta. A'erehe kũjã ruwajan pe ihẽ apandu ta:
'A'ewan. Ma'e ke ema'e ym apo 'y. Mã peja
pete'e pyta katu' aja apandu ta" aja sawa'e
jupandu jupe — aja Jesu pandu.
6 A'e pandu tĩ:
—Pesarahã! Ame'ẽ sawa'e katu ym ame'ẽ
ke a'e. Anĩ. Pandu ame'ẽ ke katu riki.
"Ihẽ amukatu ta" aja a'e pandu. 7 Aja
Tupã namõ pepandu tĩ. Ixotyhar ta tapijar
te'e we pandu pandu: "Jande ke amõ ta
mupyrara" aja. Aja rahã, ame'ẽ ke Tupã
mukatu ta. (Sawa'e pe kũjã tapijar te'e we
pandu, ame'ẽja saka.) "Mã! Jande rehe
Tupã hendu ym" aja ym pepandu. 8 Anĩ.
Pahar mukatu ta. Pesarahã! Ixotyhar ta
rehe usak katu. Yman rahã, kome'ẽ ywy
keruhũ pe ihẽ ajywyr ta ajur tĩ. Awa ihẽ tĩ.
Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ ajywyr
rahã, Tupã kotyhar ta tapijar te'e we Tupã
namõ pandu pandu ixo my. Yman ame'ẽ ta
ke amõ ta mupyrara riki. Anĩ. Tapijar te'e
we Tupã namõ pandu pandu rahã, katu tiki
— aja Jesu pandu.

*Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe
tamatarer matyr ame'*ẽ rehe har
9 Juehe har katu aja ukwaha jupe naĩ, aja
me'ẽ sawa'e ixo. Upa amõ ta riki katu ym
aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ tĩ. Ame'ẽ ta rehe
har Jesu pandu. Myja me'ẽ ame'ẽ ta my,
ame'ẽ ke pandu. Kuja:
10 —Amõ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ pe mokõi sawa'e ta oho. Tupã
namõ pandu pandu oho. Peteĩhar parise ke.
Amõ riki homa awa tama'e kapitã keruhũ
pe tamatarer matyr ame'ẽ ke a'e. (A'erehe
ame'ẽ sawa'e jaxer ame'ẽ ke aja parise ta
ukwa.) 11 Ko parise se koty jeje pandu pandu
u'am, Tupã namõ. Kuja: "Tupã! Amõ ta
aja ym ihẽ, a'erehe: 'Ne jõ riki katu te
me'ẽ ke' aja ihẽ apandu nde pe. Amõma'e
ke rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ hũ. Pe,
pyrãtãha namõ jo'ok ingi. Ihẽ anĩ. Aja
ym ihẽ. Sawa'e katu ame'ẽ ke ihẽ. Kũjã
rehe amõ ta ka'u te'e hũ. Ihẽ anĩ. Aja ym
ihẽ. Kotete tamatarer matyr ame'ẽ ke i'ãi.
Sawa'e jaxer ame'ẽ ke aja ihẽ akwa. Peme'ẽ
aja ym ihẽ, a'erehe: 'Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke' aja apandu nde pe. 12 Peteĩ seman ngi
har mokõi wera rahã, ma'e ke a'u ym te.
(Aja nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu.) Upa
ihẽ apyhyk ame'ẽ ke ngi ta'yr te mi nde
pe ihẽ ame'ẽ. Jande popa hetaha ngi har
peteĩ ihẽ ame'ẽ nde pe. (Aja nde rehe ihẽ
py'a amoĩ moĩ)" aja parise jeje pandu pandu
u'am. (Jeje te'e pandu pandu u'am. Tupã
hendu ym ehe.)
13 —Amõ sawa'e amõ koty panduha.
Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe
tamatarer matyr ame'ẽ ke a'e. (Jaxer ame'ẽ
ke a'e, aja parise ta ukwa.) Paite we mi
pandu pandu u'am, Tupã namõ. Huxĩ a'e,
a'erehe ywa rehe ma'ã ym u'am. (Ywa

pe Tupã ixo, ame'ẽ rehe ma'ã ym u'am.)
Ipixi'a ke mokõi po pe nupã nupã u'am.
(Aja pyaiha mujekwa.) Pe, kuja pandu
u'am: "Tupã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ
ama'ema'e. Ihẽ rehe epyrara esak. Ihẽ
rehe nde py'a emujywyr" aja tamatarer
matyr ame'ẽ ke pandu u'am. [14] Ko apandu
pehẽ pe. Ame'ẽ rehe Tupã pyrara usak.
Ame'ẽ sawa'e rehe hendu. Pe, ame'ẽ pe
Tupã pandu: "Nde katu. Ma'e nde ereka'u
te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja.
Amõ anĩ. Parise anĩ. Ame'ẽ rehe hendu
ym. "Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha
nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã
pandu ym. "Ihẽ katu te" aja ukwa jupe naĩ,
ame'ẽ pe Tupã pandu: "Nde katu ym" aja.
"Ihẽ katu ym. Ma'e aka'u te'eha ke ama'e"
aja pandu ame'ẽ ke pe Tupã pandu: "Nde
katu" — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe Jesu usak katu
(Matéu 19.13-15; Mak 10.13-16)

[15] Ta'yn ta ãkã rehe ipo Jesu mujar ta. Aja
ipy'a katuha mujekwa. Ame'ẽ ke amõ ta
putar, a'erehe ixoty a'eta raho raho. Ame'ẽ
ke jumu'eha ta usak rahã, je'ẽ je'ẽ a'eta pe:
—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur
ym ipe — aja jumu'eha ta.
[16] Pe, Jesu pandu:
—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihẽ rehe uhyk
katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur.
Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ.
Kome'ẽ ta'yn ta aja me'ẽ ta Tupã kotyhar
wan ta tĩ. [17] Ko pekwa pekwa pexo. Tupã
kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta
aja amõ putar ym rahã, Tupã kotyhar aja
ym te ta awa — aja Jesu pandu.

*Ima'ehũ ame'*ẽ rehe har
(Matéu 13.22; Matéu 19.16-30; Mak 10.17-31; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

[18] Pe, amõ jundéu awa tama'e kapitã
pandu ipe:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde riki katu
te ame'ẽ ke nde. Ma'e ihẽ ama'e rahã, ihẽ
ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.
[19] A'e pandu:
—"Katu te ame'ẽ ke nde" aja ihẽ pe nde
erepandu. Tupã jõ riki katu te ame'ẽ ke
a'e. Awa ke anĩ. (Ihẽ Tupã aja nde erekwa
my?) [20] Esarahã! Tupã pandu ame'ẽ ke nde
erekwa katu.
"Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.
Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.
Amõ ke ejukwa ym.
Emukanim ym amõma'e ke.
Te'e ma'e ke epandu ym.
Nde pái rehe epy'a katu.
Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ" aja Tupã
je'ẽha ke rehe panduha ihĩ — aja
sawa'e pe Jesu pandu.
[21] Sawa'e pandu:
—Upa ame'ẽ panduha rehe ihẽ ahendu
katu. Kurumĩ rahã har ahendu katu axo —
aja Jesu pe.
[22] Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, pandu
ipe:
—Pewe amõ ma'e ke nde pe. Upa katu
te nema'e ke emuhepy. (Aja tamatarer
epyhyk.) Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym
te ame'ẽ ta pe upa katu te eme'ẽ me'ẽ. Aja
rahã, ywa pe nema'e ke heta te hũ ta. Pe,
ihẽ namõ eho — aja sawa'e pe.
[23] Ame'ẽ ke rehe sawa'e hendu rahã, pyai
te'e u'am. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e.
(Me'ẽ tar ym ma'e ke. A'erehe pyai te'e
u'am.) [24] Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, pandu:
—"Ere. Tupã putar, aja ihẽ axo ta" aja
ima'ehũ ame'ẽ ta marã ka ym panduha. Aja
panduha riki hãtã. [25] Awi jupiha kwar rupi
marã ka ym amõ rymba asaha oho. Kame
hymba asaha oho. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta
ke. Tupã putar aja ixo tar ym te — aja Jesu
pandu.
[26] Ame'ẽ rehe hendu ame'ẽ ta pandu:
—Mã! Aja rahã, Tupã muhã ym te ta awa
ke — aja ipe.
[27] Jesu pandu:
—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha.
Myja awa ke muhã katu ta my, ame'ẽ ke
Tupã jõ ukwa katu — aja ngã pe.
[28] Pe, Petu pandu:
—Esarahã! Upa katu te jandema'e ke
jahijar jajur. Ko ne namõ jaho jaxo. Tupã
putar aja jama'ema'e jaxo — aja Jesu pe.
[29] A'e pandu:
—Hã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar,
aja upa katu te amõ ma'ema'e. A'erehe hok
ke hijar oho. Hakehar ke aja tĩ. Hijar oho tĩ.
Imu ta ke aja tĩ. Hijar oho tĩ. Ianam ta ke
aja tĩ. Hijar oho tĩ. Ta'yn ta ke aja tĩ. Hijar
oho tĩ. [30] Aja rahã, ma'e ke hijar oho, ame'ẽ
'ar koty te we Tupã mujywyr ta ipe. Apo
ixo rahã, mujywyr ta. Pe, yman rahã, Tupã
namõ ixo ta. Uhã te hũ aja ixo ta — aja Jesu
pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu, mahapyrihar ke
(Matéu 20.17-19; Mak 10.32-34)

31 Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu
mujy'ar raho. Heta ame'ẽ ta ngi mujy'ar
raho. A'eta pe jõ pandu:
—Pehendu katurahã! Jerusarẽ ok ta pe
jande jaho jaxo. A'ep ihẽ rehe har amõ
ta mupinim. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta
mupinim. Ame'ẽ panduha aja upa katu te
uhyk ta ihẽ rehe. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha
rupi ajur. 32 Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta koty
ihẽ ke jundéu awa ta raho ta. Pe, jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta puka puka hũ ta ihẽ
rehe. Ihẽ ke a'eta muhuxĩ ta tĩ. Ihẽ rehe
tymũ ta tĩ. (Aja ihẽ jaxer aja mujekwa ta
naĩ.) 33 Ihẽ ke a'eta pirok ta tĩ. Pe, ihẽ ke
jukwa ta tĩ. Mokõi aker rahã, ihẽ akwera
katu ta ahem tĩ — aja Jesu pandu.
34 Anĩ. Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta
ukwa ym te. Pyhyk ym te. Ukwaha ke Tupã
mukanim te'e we ngã ngi. A'erehe Jesu
pandu ame'ẽ ke ukwa ym.

*Eha te ym ame'*ẽ ke Jesu mukatu
(Matéu 20.29-34; Mak 10.46-52)

35 Jeriko ok ta pe Jesu uhyk tate rahã, pe
rymy'y rake amõ sawa'e wapyk uĩ. Eha ym
te ame'ẽ ke a'e. Tamatarer ke ngã pe pandu
pandu uĩ. 36 Heta ame'ẽ ta ohoha ke rehe
hendu. Pe, pandu:
—Ma'e puki? — aja ngã pe.
37 Amõ ta pandu:
—Jesu Nasare ok ta pe har ko oho ixo —
aja ipe.
38 Pe, ame'ẽ pukái:
—Jesu! Ndawi rainõ nde! Ihẽ rehe
epyrara esak! — aja Jesu pe. (“Ndawi rainõ”
aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)
39 Hundutar oho ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ipe:
—Epukái ym nde — aja ipe.
Anĩ. I'ar koty te we hãtã pukái:
—Sawa'e! Ndawi rainõ nde. Ihẽ rehe
epyrara esak — aja Jesu pe.
40 Pe, Jesu pyta. Amõ ta pe pandu:
—Se perur — aja.
Pe, eha ym te ame'ẽ ke uhyk tate uwyr
ehe rahã, Jesu pandu ipe:
41 —Ma'e nde pe ihẽ ama'e ta my? — aja
ipe.
A'e pandu:
—Sawa'e! Ihẽ reha ym te. Ihẽ reha ke
emukatu! — aja Jesu pe.
42 Pe, a'e pandu:
—Ere! Upa ma'e ahyha ke ihẽ amukatu,
ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu, a'erehe
nde reha katu apo 'y. Eho katu 'y — aja ipe.
43 Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe
usak katu. Pe, inamõ oho, Jesu namõ. Tupã
pe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu
pandu oho ixo. Upa mukatuha rehe usak
ame'ẽ ta aja tĩ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke”
aja pandu pandu oho ixo tĩ.

19

Sakéu rok pe Jesu oho

1 Pe, Jeriko ok ta pe Jesu uhyk oho. Ame'ẽ
rupi asa oho ixo. 2 A'ep amõ sawa'e ixo.
Her Sakéu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke
a'e. (A'erehe te'eha rupi tamatarer a'e
matyr hũ. A'erehe sawa'e jaxer ai, aja ngã
ukwa. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe
tamatarer ke matyr. A'e aja amõ ta ixo
tĩ.) Ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. 3 “Awa riki
Jesu my?” Ame'ẽ ke ukwa tar katu. Heta
ame'ẽ ta Jesu rake rupi ixo. A'e sawa'e ra'yr
mi te'e, a'erehe marã ka ym jumupukuha
usakiha. 4 A'erehe heta ame'ẽ ta hundutar
koty ujan oho. Pe, myrahu rehe jupir oho.
A'ep harõ uĩ. Ame'ẽ iwyr rupi Jesu oho
rahã, Sakéu usak ta ehe.
5 Pe, ame'ẽ myrahu wyr pe uhyk rahã,
ywate koty Jesu ma'ã. Pe, pandu ipe:
—Sakéu! Pahar ewyjy ejur! Apo ne namõ
ihẽ apyta ta me'ẽ te'e — aja Jesu.
—Ere! — aja Sakéu.
6 Pe, pahar Sakéu wyjy uwyr. Huryha
namõ Jesu ke muhyk katu, hok pe. 7 Upa
ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ:
—Mã! Sawa'e jaxer ai ame'ẽ ke namõ
pyta ta oho — aja Jesu rehe har je'ẽ je'ẽ hũ.
8 Ajame'ẽ ke Sakéu pu'am. Jesu pe pandu:
—Sawa'e! Ehendu katurahã! Upa
ihẽma'e ke ihẽ amowok ta apo 'y. Pe, wajar
ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe ihẽ ame'ẽ me'ẽ
ta. Yman te'eha rupi amõma'e ke apyhyk.
A'erehe amujywyr ta apo 'y. I'ar koty te we
amujywyr ta ipe. Te'eha rupi peteĩ apyhyk
rahã, tumeme amujywyr ta ipe — aja Jesu
pe.
9 A'e pandu ipe:
—Ma'e nde ereka'u te'eha nde
erema'ema'eha ke nde erehijar aja nde
eremujekwa. (A'erehe Tupã koty nde py'a
nde eremuruwak, aja nde eremujekwa
katu.) A'erehe nde ke Tupã muhã katu.

Amarã rainõ ke nde. [10] Awa ihẽ tĩ. Tupã
je'ẽha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ akekar ajur.
Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ajur tĩ. Aja
rahã mupyraraha renda pe oho ym ta —
aja Jesu pandu. ("Amarã rainõ" aja pandu
rahã: "Jundéu awa ke a'e" aja mujekwa.)

*Ita tamatarer tawa muheta ame'*ẽ ta rehe har
(Matéu 25.14-30)

[11] Sakéu pe pandu ame'ẽ ke rehe amõ ta
hendu. Ame'ẽ ta kuja ukwaha. Jerusarẽ ok
ta pe Jesu uhyk tate, a'erehe kuja ukwaha
naĩ. "Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ihẽ"
aja Jesu pandu ta, aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ.
(Anĩ. Yman rahã, kapitã keruhũ wan ta aja
Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ẽ
kapitã keruhũ wan ta ame'ẽ my, ame'ẽ ke
Jesu pandu ngã pe. Kuja:

[12] —Amõ sawa'e ixo. Kapitã ra'yr ke a'e.
Amõ ywy pepaite ame'ẽ pe oho tate. A'ep
kapitã keruhũ wan amõ mu'am ta. Upa
rahã, hekoha pe jywyr ta. Kapitã keruhũ
aja jywyr ta. [13] Oho tate rahã, miasu ta ke
mujy'ar. Jande popa hetaha mujy'ar. Ame'ẽ
ta pe ita tamatarer tawa ke me'ẽ me'ẽ.
Peteĩ pame katu te me'ẽ me'ẽ. Pe, pandu:
"Pepaite ihẽ axo rahã, kome'ẽ tamatarer
pemuhepy hepy. Pemuheta" aja ijar pandu.
Pe, oho. [14] Pe, hekoha pe har ta putar
ym a'e ke. A'erehe haikwer rupi myrandu
rahoha ke a'eta mondo. Kuja myrandu ke
raho: "Peme'ẽ sawa'e kapitã keruhũ aja
emu'am ym. Japutar ym. Jandema'e kapitã
keruhũ aja japutar ym" aja hekoha pe har
ta mondo.

[15] —Anĩ. Ame'ẽ sawa'e ke kapitã keruhũ
aja amõ mu'am. Pe, hekoha pe jywyr oho.
Uhyk rahã, amõ ta pe pandu: "Se miasu ta
ke pemuhyk perur. Tamatarer ihẽ ame'ẽ.
Ame'ẽ ta ke pemuhyk perur. Myja ame'ẽ
ta muheta my? Ame'ẽ ke akwa ta" aja ijar.
[16] Pe, uhyk py, ame'ẽ pandu: "Sa'e! Peteĩ
ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr.
Ame'ẽ ke amuhepy hepy. Aja amuheta
mondo. Jande popa ita tamatarer tawa kohĩ
apo. Ko upa nema'e" aja miasu. [17] Ijar
pandu: "Katu tiki! Miasu katu ame'ẽ ke
nde. Ma'e ta'yr mi ame'ẽ ke rehe nde eresak
eresak katu, aja akwa. A'erehe apo ngi har
heta ok ta rehe nde eresak eresak ta. Kapitã
aja nde tĩ. Kuja, jande popa hetaha ok ta
rehe nde eresak eresak ta apo 'y" aja miasu
pe.

[18] —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ.
Pandu: "Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ
pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke ihẽ amuheta
tĩ. Awa po wajar peteĩhar upa ita tamatarer
tawa kohĩ apo. Upa nema'e ko" aja miasu.
[19] Ame'ẽ pe ijar pandu: "Heta ok ta rehe
nde eresak eresak ta tĩ. Kuja, awa po wajar
peteĩhar upa hetaha. Kapitã aja nde tĩ" aja
ipe.

[20] —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ.
Pandu: "Sa'e! Ko nema'e ita tamatarer
ke. Nde eremuwyr ihẽ pe, ame'ẽ ke
ko. Pan kurer ra'yr pe ihẽ apukek, pe,
amukanim katu inom. [21] Kyty'ym ame'ẽ ke
nde. A'erehe nengi akyje. Amõma'e ke nde
erejo'ok katu. Kupixa pe amõ jytym, ame'ẽ
ngi ma'e ke nde ere'u te'e" aja miasu pandu.
[22] Ijar parahy ehe. Pandu ipe: "Katu ym
nde! Nde erepandu ame'ẽ namõ nde ke ihẽ
amahy ta. Akyty'ym ame'ẽ ke ihẽ, aja nde
erekwa riki. Amõma'e ke ihẽ ajo'ok katu,
aja nde erekwa tĩ. Amõ jytym ame'ẽ ngi
ma'e ke ihẽ a'u te'e, aja nde erekwa tĩ. [23] Aja
rahã, tamatarer matyriha renda pe ihẽma'e
tamatarer nde eremoĩ rahã, katu ta tipe.
Jeje jumuheta ta tipe. Pe, ihẽ ajywyr rahã,
ame'ẽ ke ihẽ apyhyk ta tipe. Muhetaha ke
apyhyk ta tipe tĩ" aja miasu pe.

[24] —Pe, a'ep i'ãi ame'ẽ ta pe ijar pandu:
"Ita tamatarer tawa ke pejo'ok ingi. Amõ
miasu pe peme'ẽ. Jande popa hetaha namõ
ixo ame'ẽ pe peme'ẽ" aja. [25] [Amõ ta pandu:
"Mã! Sa'e! Heta riki ima'e apo 'y. Jande
popa hetaha" aja ijar pe.] [26] A'e pandu:
"Katu. Ko apandu pehẽ pe. Heta ima'e ke
namõ ixo ame'ẽ pe i'ar koty te we amõ me'ẽ
ta. Ima'e ym ame'ẽ ke ta'yr mi te'e namõ
ixo, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok ta
ingi.

[27] —Apo ihẽ ruwajan ta ke ihẽ ruwa koty
pemuhyk perur. Pejukwa. Ame'ẽ ta ihẽ ke
putar ym. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja putar
ym. Ame'ẽ ta ke pejukwa" aja ijar pandu —
aja Jesu mu'e.

(Aja mu'e rahã, juehe har pandu. A'e
riki kapitã keruhũ aja putar ym ngã. Anĩ.
Kapitã keruhũ rahã, upa huwajan ta ke
mupyrara ta, aja Jesu mu'e katu.)

*Jerusar*ẽ ok ta pe Jesu uhyk oho
(Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Juã 12.12-19)

[28] Ame'ẽ ke upa pandu rahã, Jerusarẽ ok
ta pe oho. A'e ngã hundutar koty oho. [29] Pe,
amõ mokõi ok ta pe uhyk tate. Her Metaje.
Ame'ẽ rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi
ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty.
A'ep uhyk tate rahã, mokõi jumu'eha ta ke
hundutar koty Jesu mondo. [30] Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty we ok
ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi
peho. Ok ta pe pexe rahã, a'ep jumen ra'yr
rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ẽ rehe
amõ pukwar. Ame'ẽ 'ar pe amõ oho ym
rĩ. Ame'ẽ ke pejirar. Se ihẽ pe pemuhyk
perur. [31] Amõ ta kuja pandu ta pehẽ pe:
"Ma'erehe jumen pejirar my?" aja. Aja
rahã, kuja pepandu: "Sawa'e putar. Xupe
'ar pe oho ta" aja a'eta pe pepandu — aja
mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

[32] Pe, ame'ẽ mokõi sawa'e ta oho. Jesu
pandu, aja upa katu te mahem. [33] Jumen
ra'yr ke jirar u'am rahã, jumen jar ta pandu:
"Ma'erehe jumen pejirar my?" aja mokõi
sawa'e ta pe. [34] Sawa'e ta pandu:

—Sawa'e putar. Kome'ẽ 'ar pe oho ta —
aja.

—Hã! — aja ame'ẽ ta pandu.

[35] Pe, jumen ra'yr ke Jesu rehe muhyk
raho. Xupe 'ar rupi a'etama'e mundeha ke
ngã mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ ko,
aja mujekwa.) Jumen kupe rehe mundeha
mou. Ame'ẽ 'ar pe Jesu ke a'eta mondo.
[36] Pe, jumen 'ar pe oho ixo rahã, a'ep ixo
ame'ẽ ta mundeha ke mou mou. Awa rape
rupi mundeha ke mou mou. (Aja rahã,
kapitã keruhũ jumai ym ha namõ ko tur, aja
mujekwa.) Pe, kamixa 'ar rupi jumen pyrũ
wata oho. [37] Pe, Jerusarẽ ok ta pe uhyk tate
rahã, ywy'ã ngi amõ wyjy oho. Ywy'ã rer
Oriwéi ty. A'ep heta te hũ jumu'eha ta oho
ixo inamõ. Pahar Tupã pe ame'ẽ ta pandu
pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ipe.
Hãtã Jesu rehe har katu pandu pandu tĩ.
Jesu mukatu hũ ngã ke ame'ẽ ke rehe a'eta
usak. Ame'ẽ rehe har katu pandu pandu tĩ.
[38] A'eta pandu:

—Sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke ko.
Mã peja Tupã usak katu ehe. Mã peja ywa
pe har ta hury katu ixo. Tupã jõ riki katu te
me'ẽ ke. Ywatehar ke a'e — aja riki.

[39] Heta ame'ẽ ta pyter pe parise ta ixo.
Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nema'e
jumu'eha ta pe epandu: "Pepukái ym" aja
— aja Jesu pe parise ta pandu.

[40] Pe, a'e pandu:

—Anĩ. Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ ta
pandu ta me'ẽ te'e. Marã ka ym je'ẽha
mukanĩha — aja parise ta pe.

*Jerusar*ẽ ok ta pe har ta rehe Jesu jixi'u

[41] Ok ta koty oho we. Usak ehe rahã, Jesu
jixi'u ehe. [42] Pe, ame'ẽ Jerusarẽ ok ta pe har
ta rehe har pandu:

—Mã! Myja pehẽ py'a ke amuhury katu
my? Ame'ẽ ke apo pekwa rahã, katu ta
tipe. Apo marã ka ym pekwaha. [43] Pehẽ pe
pyraraha 'ar ke uhyk ta kỹ. Pehẽ ruwajan
ta uhyk ta kỹ. Ok ta kupe 'ar rupi juramã ta
u'am. Mukurar ta. Upa kynda ta. Pe, jumai
ta. Juramã ta ngã jumai uwyr. [44] Upa katu te
ok ta ke mujaxer ta. Ok ta pe har ta ke jukwa
ta tĩ. Ita ngã mupu'am ame'ẽ ke upa ombor
ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Pehẽ py'a ke ihẽ
riki amuhury katu ta tipe. Ihẽ ke peputar
ym. Pekwa tar ym ihẽ rehe har. A'erehe
pehẽma'e ok ta ke pehẽ ruwajan ta upa
mujaxer ta — aja Jesu pandu. ("Pehẽma'e
ok ta" aja pandu rahã: "Jerusarẽ ok ta ke"
aja mujekwa katu.)

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho
(Matéu 21.12-17; Mak 11.15-19; Juã 2.13-22)

[45] Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe Jesu oho. A'ep ma'e muhepyha ta ixo.
Ame'ẽ ta ke muhem mondo. [46] Pandu a'eta
pe:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja
Tupã pandu:
"Ihẽ rehe ngã jumu'eha renda pe ihẽ namõ
ngã pandu pandu katu. Ame'ẽ
renda ke aja ngã ukwa" aja Tupã.

—Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemu-
ruwak. Ma'e mukanĩha renda aja pemu-
ruwak. Katu ym aja — aja ma'e muhep-
yha ta pe Jesu pandu. (Ma'e ke muhepy
rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe:
"Mukanĩha renda ke" aja Jesu pandu.)

Pe, muhem mondo ingi.

[47] Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe Jesu mu'e. Wera rahã pame katu te mu'e.
A'e ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa
tar katu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ.
Jukwa tar katu tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja
tĩ. Jukwa tar katu tĩ. [48] Myja jukwa ta my?

Upa ngã hendu katu u'am ehe. Hury katu ehe. Upa katu te ukwa tar katu. A'erehe marã ka ym jukwaha. Pa'ihu ta kyje ngã ngi.

20

*Awa je'*ẽha rupi Jesu pandu my
(Matéu 21.23-27; Mak 11.27-33)

1 Amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ngã pe
myrandu katu ke pandu pandu uĩ tĩ. Arahã
amõ ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e
pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha mu'e
ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa
tamũi ta uhyk uwyr ehe tĩ. 2 Upa ame'ẽ ta
pandu ipe:

—Jande pe epandurahã! Sengi muhep-
yha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa
je'ẽha rupi nde eremuhem eremondo my?
Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu
pe.

3-4 A'e pandu:

—Ihẽ aja tĩ. Pehẽ pe apandu ta tĩ. Ngã
ke Juã mujahuk rahã, Tupã je'ẽha rupi mu-
jahuk my? — aja Jesu.

5 Pe, se koty Jesu ngi oho. Pe, a'eta pandu
pandu hũ a'eta jupe.

—Myja japandu ta my? "Tupã je'ẽha
rupi Juã mujahuk" aja japandu rahã, jande
pe Jesu pandu ta: "Aja rahã, ma'erehe Juã
pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym my?"
aja jande pe pandu ta. 6 Anĩ. "Sawa'e
je'ẽha rupi Juã mujahuk" aja japandu rahã,
peme'ẽ heta ame'ẽ ta jukwa ta jande ke. Ita
pe jukwa ta. Juã riki Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ke a'e, aja peme'ẽ ta ukwa katu,
a'erehe: "Sawa'e je'ẽha rupi" aja japandu
rahã, jande ke jukwa ta — aja a'eta je'ẽ je'ẽ
hũ a'eta jupe. 7 Myja ym panduha. Ukwa
ym. A'erehe Jesu koty jywyr rahã, a'eta
pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe —
aja Jesu pe.

8 Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi
ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke pehẽ pe
apandu ym ta tĩ — aja tamũi ta pe.

*Kupixa usakiha ta katu ym ame'*ẽ ta rehe
har
(Matéu 21.33-46; Mak 12.1-12)

9 Pe, myja me'ẽ kupixa usakiha ta my,
ame'ẽ ke Jesu pandu:

—Ko amõ sawa'e kupixa pe ma'e ke jy-
tym. Ma'eywa rãkã ra'yr ke jytym. Uwa'y
rãkã ke. Upa rahã, amõ ta pe pandu:
"Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko
amõ pehẽma'e ta kỹ. Amõ i'a ihẽma'e ta kỹ"
aja. "Ere" aja ame'ẽ ta pandu. Pe, amõ ywy
pe ijar paxia oho. Yman a'ep ihon rĩ.

10 —Ma'eywa tyarõ rahã, miasu ke ijar
mondo. Pandu: "Kupixa usakiha ta koty
eho. Ma'eywa rykwer rehe eho piam" aja.
Uhyk rahã, ame'ẽ ta pe miasu pandu: "Ihẽ
jar ma'e ke jõ ihẽ pe pemuwyr" aja. Anĩ.
Miasu ke usakiha ta nupã te'e. Ijar koty ipo
te'e mujywyr mondo. 11 Pe, amõ miasu ke
ijar mondo tĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta nupã te'e
tĩ. Muhuxĩ tĩ. Pe, ijar koty ipo te'e mujywyr
mondo tĩ. 12 Pe, mahapyrihar ke ijar mondo
tĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta mahy te'e tĩ. Kupixa
ngi ombor muhem mondo.

13 —Pe, kupixa jar jupandu jupe: "Myja
me'ẽ ihẽ ama'e ta apo my? Kuja nahã. Ihẽ
ra'yr ke ihẽ amondo ta. Ihẽ apy'a katu
ehe ame'ẽ ke a'e. A'e ke usakiha ta mahy
ym ta nahã my" aja jupe. A'erehe ta'yr ke
mondo. 14 Pe, ta'yr rehe usakiha ta usak
rahã, pandu a'eta jupe: "Ko riki ijar ra'yr
ke. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan
ta. Jahorahã!) Jajukwa ta peme'ẽ. Aja
rahã, kupixa jandema'e wan ta" aja a'eta
jupe. 15 A'erehe ta'yr ke kupixa ngi a'eta
ombor muhem mondo. Jukwa riki — aja
Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Apo myja usakiha ta pe kupixa jar ma'e
ta my? Kuja riki. 16 A'e uhyk rahã, usakiha
ta ke jukwa ta. Pe, amõ kupixa usakiha ta
ke mu'am ta — aja Jesu.

Ame'ẽ ke rehe ngã hendu rahã, pandu:

—Mã! Peja ym — aja ngã.

17 Jesu usak katu ngã rehe. Pandu:

—Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Ita rehe har ita ok mujãha pandu: 'Jaxer
te'e kome'ẽ ita ke' aja.
Tupã pandu: 'Anĩ. Peme'ẽ riki ok pyter wan
mupu'am katu riki' aja a'e pandu"
aja panduha ihĩ.

18 —Kome'ẽ ita rehe ipy ke amõ tukwa
rahã, ahy ta. Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe
ta — aja Jesu pandu.

("Ita" rehe har Jesu pandu rahã: "Juehe
har" a'e pandu. "Ipy tukwa" aja pandu
rahã: "Jesu ke amõ ta putar ym" aja mu-
jekwa. "Amõ rehe ita u'ar" aja pandu rahã:

"Ame'ẽ ke Tupã mupyrara hũ ta" aja a'e mujekwa katu.)

*Kapitã keruhũ pe tamatarer ke me'*ẽ rahã, katu my?

(Matéu 22.15-22; Mak 12.13-17)

19 Kupixa usakiha ta rehe har Jesu pandu rahã, Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kuja ukwa.

—Mã! Jande rehe har Jesu pandu. Mã! Katu ym — aja a'eta ukwaha.

A'erehe a'ep Jesu ke a'eta pyhyk tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ.

—Apo japyhyk ta — aja pandu.

Anĩ. Pyhyk ym we rĩ. Ngã ngi kyje. Pyhyk rahã, ame'ẽ ta ke ngã nupã ta, ame'ẽ ngi kyje, a'erehe pyhyk ym we rĩ. 20 A'erehe pyhykiha angaha ke rehe harõ we ixo rĩ. Amõ sawa'e ta pe pa'ihu ta pandu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pandu tĩ. Kuja.

—Jesu koty peho. "Nde eremu'e ame'ẽ ke jakwa tar katu" aja pepandu ipe. Inamõ pepandu pandu. Pe, ma'e katu ym ame'ẽ ke pandu rahã, kapitã pe a'e ke jande johu jaraho ta. Kapitã je'ẽha rupi jajukwa ta. Aja Jesu ke pepyhyk rahã, tamatarer hũ pehẽ pe jame'ẽ ta — aja sawa'e ta pe.

21 Pe, Jesu rehe sawa'e ta uhyk rahã, (muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde erepandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja jakwa. Nde eremu'e ame'ẽ ke aja tĩ. Jetehar te ke tĩ. Upa ngã rehe juja katu te aja nde eresak katu tĩ, aja jakwa tĩ. Myja awa ixoha katu my, ame'ẽ ke myja Tupã putar katu, ame'ẽ ke jetehar rupi nde eremu'e, aja jakwa tĩ. 22 Apo jande pe epandurahã! Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke jame'ẽ rahã, katu my? Anĩ rahã, jame'ẽ ym ta my? Myja me'ẽ jundéu awa je'ẽha mujekwa my? "Peme'ẽ katu" aja mujekwa my? "Peme'ẽ ym" aja mujekwa my? Epandurahã — aja Jesu pe.

23 Ame'ẽ panduha namõ muka'u te'e tar katu, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'eta pe pandu:

24 —Ita tamatarer pu'a ra'yr ke ihẽ pe perur. Asak ta — aja.

Pe, amõ ta werur ipe rahã, pandu.

—Pesarahã! Kome'ẽ tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer amõ mupinim ko my? — aja sawa'e ta pe.

Ame'ẽ ta pandu:

—Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e ke — aja Jesu pe.

25 Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ma'e ke kapitã keruhũma'e ke rahã, kapitã keruhũ pe peme'ẽ katu. Tupãma'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ẽ riki ma'e ke peme'ẽ ipe, ame'ẽja saka — aja sawa'e ta pe Jesu pandu.

26 Panduha namõ Jesu ke amõ ta muka'u te'e ym te, a'erehe heta ame'ẽ ta ruwa koty: "Katu ym nde erepandu" aja Jesu rehe har marã ka ym panduha. Ma'e ka'u te'eha ke mahem ym te ipe, Jesu pe. A'erehe a'eta je'ẽha uhem ym. Kuja jõ ukwa:

—Mã! Pandu katu a'e — aja Jesu rehe har.

Kweraha rehe har

(Matéu 22.23-33; Mak 12.18-27; Juã 5.21; Hom 8.10-11; 1 Korin 15.35-57; 1 Tesaron 4.16; Apokarip 20.4)

27 Pe, amõ sanduse ta uhyk uwyr ehe. Ame'ẽ ta awa kwera ym te ta, aja ukwaha. A'eta pandu ipe:

28 —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim jande pe:

"Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rahã, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ẽ ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngã ukwa" aja Moise mupinim.

29 —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ẽ ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe riki. Pe, manõ. 30 A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Mokõihar ke ame'ẽ. (Ame'ẽ sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe riki tĩ.) 31 A'engi imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. (Aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ.) Aja upa imu ta riki tĩ. Awa po wajar mokõi imu ta ke. Upa imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe. Upa manõ tĩ. Ta'yr ym te a'eta ipe tĩ. 32 A'engi kũjã manõ tĩ. 33 Apo esarahã! Yman rahã, manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa imu awa po wajar mokõi riki pyhyk? — aja sanduse ta pandu.

34 Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe kũjã ta ke sawa'e ta pyhyk katu. Sawa'e ta ke kũjã ta aja tĩ. Pyhyk katu tĩ. 35 Awa kwera katu uhem rahã, anĩ ta. "Pehẽ katu. Pekwera katu pehem. Ihẽ namõ pexo katu" aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ ta jumendar ym te ta. Arahã sawa'e ta pyhyk ym te ta kũjã ta ke.

Pe, sawa'e ta ke kũjã ta pyhyk ym te ta tĩ.
36 Ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu muhem.
A'erehe Tupã ra'yr ta aja ame'ẽ ta. Tupã
je'ẽha rahoha ta aja saka tĩ. (A'erehe kũjã
ta ke sawa'e ta pyhyk ym te ta tĩ. Sawa'e ta
ke kũjã ta pyhyk ym te ta tĩ.) Pe, Tupã je'ẽha
rahoha ta aja manõ ym te ta tĩ.
37 —Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ta.
Aja yman Moise mujekwa katu te. Kuja. Ju
pirã'y ukwái ukwái u'am. Ame'ẽ rehe har
Moise mupinim. Arahã Tupã panduha ke
a'e mupinim. Arahã kuja Tupã pandu: "Ihẽ
rehe ipy'a ke Amarã moĩ moĩ katu. Isak aja
tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a
ke a'e moĩ moĩ katu tĩ" aja Tupã pandu. Aja
Moise mupinim. 38 Pesarahã! Ixuwe katu
ame'ẽ ta jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu.
Manõ ame'ẽ ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta'ã
ixuwe katu aja ixo rĩ. Yman riki manõ.
I'ã ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we
ipy'a moĩ moĩ katu Tupã rehe. (A'eta'ã
pehĩ.) A'erehe manõ ame'ẽ ta kwera katu
ta kỹ, aja Tupã mujekwa katu — aja sanduse
ta pe Jesu pandu.
39 Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ
ta ngi har amõ ta pandu:
—Sawa'e! Katu riki nema'e panduha ke
— aja Jesu pe.
40 A'engi ma'e ke a'eta pandu ym we ipe,
Jesu pe.

Kirisutu rehe har pandu
(Matéu 22.41-46; Mak 12.35-37)

41 Jesu pandu ngã pe:
—Kirisutu riki Ndawi rainõ ke, aja amõ
ta pandu. Ma'erehe my? 42 Pesarahã! Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ. Her Saumo. Ame'ẽ
rehe ihĩ. Ame'ẽ pe Ndawi panduha ihĩ. Kuja
pandu:
"Ihẽma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e
te pandu: 'Se ihẽ rake ewapyk eĩ.
(Aja rahã, katu te ame'ẽ ke nde, aja
amujekwa.)
43 Ne ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u ta,
a'erehe nde rehe ame'ẽ ta hendu
katu ta' " aja Ndawi panduha ke.
44 —"Ihẽma'e sawa'e te" aja Kirisutu rehe
har Ndawi pandu. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja
Ndawi ukwa.) Aja rahã, myja Kirisutu riki
Ndawi rainõ my tĩ? (Ndawi rainõ aja rahã,
awa te'e a'e tĩ, aja mujekwa katu) — aja Jesu
pandu.
Ame'ẽ rehe har pandhuha mujywyr ym
ipe, Jesu pe.

Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har
(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

45 Jesu pandu ame'ẽ ke rehe heta ame'ẽ
ta hendu ixo. Arahã jumu'eha ta pe Jesu
pandu:
46 —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja ym
pexo. Ima'e mundeha katu te ame'ẽ namõ
jõ a'eta wata katu. (Aja rahã, Tupã rehe
ipy'a moĩ moĩ katu aja mujekwaha jupe
naĩ.) Muhepyha renda pe oho rahã: "Sa'e!
Ko nde erexo. Nde katu" aja panduha jõ
putar katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha
renda pe oho rahã, wapyka katu te ame'ẽ
ke rehe jõ wapyk tar katu. (Aja rahã, katu
te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu tipe
tĩ.) Ngã mi'u matyriha pe oho rahã, kapitã
tama'e wapyka rehe jõ wapyk tar katu. (Aja
rahã, katu te me'ẽ ke jupe aja mujekwa tar
katu tipe tĩ.) 47 Ixawa'e manõ ame'ẽma'e
ke a'eta upa mukanim ingi. Hok ke aja
mukanim ingi tĩ. Katu ym aja. I'i atu
rahã, i'i Tupã namõ ma'e pandu pandu
u'am. (Aja sawa'e katu ame'ẽ ta ke a'eta
aja mujekwaha jupe naĩ.) Mã! Ame'ẽ ta ke
Tupã mupyrara ta. Amõ ta 'ar koty te we
ame'ẽ ta ke mupyrara ta. A'erehe Moise
je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja ym pehẽ — aja
jumu'eha ta pe Jesu pandu.

21

Ixawa'e manõ ame'ẽ ke tamatarer me'ẽ hũ
(Mak 12.41-44)

1 Pe, usak u'am rahã, ima'ehũ namõ ixo
ame'ẽ ta rehe Jesu usak. Tamatarer ke
ame'ẽ ta purakar u'am, tamatarer henda
pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe henda ihĩ, ame'ẽ pe purakar. 2 Pe, ix-
awa'e manõ ame'ẽ ke rehe usak tĩ. Nixói
te ima'e ke ipe. Mokõi jõ tamatarer pu'a ke
henda pe moĩ. Ta'yr te mi ame'ẽ mokõihar
ke. 3 Pe, amõ ta pe Jesu pandu:
—Ko apandu katu pehẽ pe. Peme'ẽ ix-
awa'e manõ ame'ẽ ke ixo. Nixói te ima'e ke
ipe. Tamatarer moĩ rahã, amõ ta 'ar koty te
we moĩ. 4 Pesarahã! Amõ ta tamatarer pyta
we, ame'ẽ ke ngi henda pe purakar. (Pe,
amõ we hũ pehĩ rĩ.) Ixawa'e manõ ame'ẽ
ke anĩ. Ima'e ke nixói te ipe. Mokõi jõ
tamatarer pu'a. Ame'ẽ namõ ima'e ma'e
ke jo'ok ta tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ẽ
ke henda pe moĩ. (Apo ima'e ym te 'y.)

A'erehe amõ ta 'ar koty te we kũjã moĩ katu
— aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta
(Matéu 24.1-2; Mak 13.1-2)

5 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
rehe har amõ ta pandu pandu u'am.
—Pesarahã! Mã! Katu te! Ita keruhũ katu
te ke te'e ngã mujã. Ko Tupã pe ma'e ke
ngã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke katu te hũ tĩ — aja
pandu.
Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã,
ma'e ke werur. Jumu'eha renda keruhũ pe
werur. Ame'ẽ riki katu te hũ aja ngã ukwa.
Pe, Jesu pandu:
6 —Peme'ẽ rehe pesak katu apo. Yman
rahã, nixói te ta 'y. Peme'ẽ ke amõ ta upa
mujaxer ta kỹ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym ta
kỹ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta.
(Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ
muhãi ta) — aja amõ ta pe pandu.

Pyraraha keruhũ rehe har
(Matéu 24.3-14; Mak 13.3-13; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

7 Pe, amõ ta pandu ipe:
—Sawa'e! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ
ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ẽ ke
uhyk tate, aja jakwa ta my? — aja Jesu pe.
8 A'e pandu:
—Pesak katu kỹ! Mã peja pehẽ ke amõ ta
muka'u te'e ym. Heta uwyr ta. "Kirisutu
je'ẽha rupi ihẽ ajur" aja pandu te'e ta.
"Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke ihẽ" aja pandu te'e ta tĩ.
"Upa angaha rehe uhyk apo" aja pandu naĩ
tĩ. Pehendu ym ehe. 9 Jumaiha tyapuha
rehe pehendu ta. Paite amõ ta jumai ixo,
aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja
jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã, 'ar rehe
angaha uhyk, anĩ we rĩ — aja Jesu pandu.
10 A'e pandu tĩ:
—Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta
ngã juehe. Amõ amõ kapitã keruhũ ta jumai
mai ta ngã juehe tĩ. 11 Amõ amõ ywy katak
hũ ta tĩ. Ngã mi'u nixói te ta tĩ. Ma'e ahyha
uhem hũ ta tĩ. Pe, ywa rehe ma'e ke ngã
usak ta tĩ. Mãte uhyk ta, aja ngã ukwa.
A'erehe mukahem hũ ta ngã.
12 —Upa aja me'ẽ uhyk ym rahã we, pehẽ
ke amõ ta pyhyk ta. Mahy ta tĩ. Jundéu
awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ.
A'ep pehẽ rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta. "Peme'ẽ
ta jaxer" aja naĩ. Pe, pehẽ ke nupã ta.
Kyndaha pe pehẽ ke a'eta kynda ta raho
tĩ. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe kapitã
keruhũ ruwa koty pehẽ ke amõ ta mupu'am
ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Pe, mahy ta
pehẽ ke. 13 Arahã myrandu katu ke pepandu
ta. 14 Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am
ym rahã we, kuja pepandu pehẽ jupe my:
"Mã! Myja jande juehe har japandu ta my"
aja riki. Anĩ. Aja ym pehẽ py'a pe pekwa
pekwa pexo. 15 Pesarahã! Kapitã ruwa koty
pehẽ ke ngã raho rahã, pehẽ pe je'ẽha ke
ihẽ amondo ta. Ma'e pekwa katuha ke
amondo ta tĩ. Pe, pehẽ ruwajan je'ẽha ke
pemukanim ta. "Te'e pepandu" aja a'eta
pandu ym ta tĩ.
16 —Pehẽ ke pehẽ pái ta kynda ta raho tĩ,
kyndaha pe. Pehẽ mãi ta aja tĩ. Kyndaha
pe kynda ta raho tĩ. Pehẽ mu ta aja tĩ.
Pehẽ rendyr ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta
kynda ta raho tĩ. Pehẽ rehe katu ame'ẽ
ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho
tĩ. Pe, pehẽ ngi har amõ amõ ta ke a'eta
jukwa ta. 17 Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe
pehẽ rehe upa ngã parahy ta. 18 Pesarahã!
Pehẽ rehe Tupã usak katu ta kỹ. (Aja rahã,
pehẽ ke amõ ta jukwa ym ta, aja mujekwa
katu.) 19 Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe tapijar
te'e we pejurujar katu pe'am. Pehẽ py'ahu
te'e pehendu. Aja rahã, pemanõ ym ta —
aja Jesu pandu.

*Jerusar*ẽ ok ta ke amõ ta mujaxer ta
(Matéu 24.15-21; Mak 13.14-19)

20 A'e pandu tĩ:
—Jerusarẽ ok ta soroka rupi sonda ta
juramã u'am. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã,
Jerusarẽ ok ta ke mujaxer tate aja pekwa
katu. 21 Pe, Jundéi ywy rehe ixo ame'ẽ ta
kanim oho rahã, manõ ym ta. Ywy'ã rupi
kanim oho. Ok ta pe ixo ame'ẽ ta uhem
oho rahã, manõ ym ta tĩ. Ok ta soroka pe
ixo ame'ẽ ta ok ta pe jywyr ym rahã, manõ
ym ta tĩ. Ujan oho ingi. 22 Jerusarẽ ok ta
mujaxeriha 'ar ke: "Mahyha mangaha 'ar
ke." Arahã Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ,
aja upa katu te uhyk ta. 23 Arahã, imembyr
ipusu pe ixo rahã, mã pyrara hũ ta. (Marã
ka ym pahar ujaniha.) Ixamby te'e u'u
ame'ẽ namõ imãi ixo rahã, pyrara hũ ta tĩ.
(Marã ka ym pahar ujaniha tĩ.) Kome'ẽ ywy
keruhũ pe har ta rehe ma'e ahyha uhyk hũ
ta. Jundéu awa ta ke Tupã mupyrara hũ ta

tĩ. [24] Heta jundéu awa ta ke amõ ta jukwa ta,
kyse puku pe. Amõ amõ ywy pe pukwar ta
raho tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta ke amõ awa ta
mujaxer ta. Ame'ẽ awa tama'e angaha upa
ym rahã we, aja te'eha ta. Mujaxer ta — aja
Jesu pandu.

Jesu jywyriha ke
(Matéu 24.29-31; Mak 13.24-27; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7)

[25] A'e pandu tĩ:
—Warahy rehe ma'e ke ngã usak ta. Pe,
mukahem hũ ta. Jahy rehe aja tĩ. Ngã
usak ta tĩ. Jahy rata rehe aja tĩ. Kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta mukahem hũ ta. Y
ramũi tyapu hũ, ame'ẽja saka heta te hũ
sonda ta uwyr ta. Ame'ẽ ngi mukahem hũ
ta ngã. Y kotok keruhũ, ame'ẽja saka uwyr
ta tĩ. Mukahem hũ ta ngã tĩ. [26] Ma'e pyrara
te hũ ha kome'ẽ ywy keruhũ rehe uhyk ta
kỹ. Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, mukahem
hũ ta. Iãkã muka'u te'e hũ ta. Pe, u'ar
ukwap. Ywa rehe henda te'e ihĩ, ame'ẽ ke
wata hũ. Ame'ẽ rehe mãte hũ amõ ukwaha.
Mukahem hũ ta.
[27-28] —Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ajywyr ta ajur.
Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa
takãxĩha 'ar pe ajywyr ta ajur. Tupãma'e
pyrãtãha namõ ajywyr ta ajur. Katuha
namõ ajywyr ta ajur tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ
ke rehe pesak rahã, pepu'am katu. Peta
kỹ. Pejuma'u katu kỹ. Aja saka pexo. Pehẽ
ruhãha angaha ke rehe uhyk tate — aja Jesu
pandu.

*Ho kyr uhem ame'*ẽ rehe har
(Matéu 24.32-35; Mak 13.28-31)

[29] Pe, myja me'ẽ ma'e ke upa tate rahã my,
ame'ẽ ke Jesu pandu:
—Ma'e'y rehe har pekwa pekwa pexo.
Ma'e, parawa'y ame'ẽja ma'e'y ke. Sik'y
amõ tĩ. [30] Hokyr uhem ixo rahã, warahy
haku tate, aja pekwa. [31] Aja ta tĩ. Ywa rehe
ihĩ, ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja
pesak rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã
riki kapitã keruhũ wan ta. Ame'ẽ angaha
ke rehe uhyk tate, aja pekwa. [32] Kuja pekwa
katu pexo. Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke upa
katu te uhyk ta tĩ. Ngã mupyraraha ke ihẽ
kotyhar ta pyhyk ta. Anĩ. Tapijar te'e we
ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ. [33] Ywa ke upa
kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim
ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ. Kanim ym
te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk katu ta
kỹ — aja Jesu pandu.

Peta kỹ

[34] A'e pandu tĩ:
—Pesak katu pexo! "Jaho rahã! Jande
mi'u jamatyr ta. Ja'u ta!" Aja jõ pexo rahã,
katu ym tiki. Pexoha rehe jõ pekwa pekwa
pexo rahã, katu ym tiki tĩ. Aja te'e pexo
rahã, peharõ ym rahã, pahar ihẽ ajywyr
ta ajur kỹ. [35] "Jywyr ym we ta rĩ" aja upa
kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pandu naĩ
rahã, pahar ihẽ ajywyr ta ajur kỹ. [36] A'erehe
peharõ katu. Peta kỹ! Pe, kuja Tupã
namõ pepandu katu: "Pyrãtãha ke jande pe
emuwyr. Aja rahã, upa ma'e uhyk, ame'ẽ
ke jande py'ahu te'e jahendu ta. Nde ra'yr
ruwa koty japu'am katu ta tĩ" aja tapijar te'e
we Tupã namõ pepandu — aja Jesu pandu.
Awa a'e tĩ. Tupã je'ẽha rupi uwyr a'e.
[37] Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ.
Ka'aruk koty ok ta ngi uhem oho. Jerusarẽ
ok ta ngi uhem oho. Pe, amõ ywy'ã pe pyta
ixo. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Aja te'e wera oho.
[38] Pytuniwe rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ pe heta ngã oho. A'ep Jesu
mu'e ame'ẽ ke rehe hendu oho.

22

Jesu jukwaha rehe har amõ ta pandu pandu
(Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Juã 11.45-53)

[1] Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate.
Her Pasuko. Arahã mbeju ke mupururukiha
moĩ ym jundéu awa ta. [2] Pe, amõ ta Jesu ke
jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu
ta jukwa tar katu Jesu ke. Moise je'ẽha mu'e
ame'ẽ ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ.
—Myja Jesu ke jajukwa ta my? — aja
ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe.
Heta ame'ẽ ta ngi a'eta kyje. Ngã ukwa
rahã, mutyapu hũ ta, a'erehe ngã ngi kyje.

Jesu ruwajan wan Jun uwak
(Matéu 26.14-16; Mak 14.10-11)

[3] Pe, Jun py'a rehe Satana ihĩ katu. (Ãjã
ramũi a'e.) Amõ we Jun her tĩ. Ikario aja
Jun her tĩ. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi
har peteĩ a'e. [4] Pe, amõ ta pe pandu oho.
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
sonda ta ixo. Harõha ta riki ame'ẽ ta. Ame'ẽ
tama'e kapitã ta pe Jun pandu oho. Jundéu
awa tama'e pa'ihu ta pe pandu oho tĩ.

—Ihẽ riki Jesu koty pehẽ ke araho ta kỹ —
aja Jun pandu oho.
5 Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu rahã,
hury katu riki.
—Jesu koty jande ke nde ereraho rahã,
tamatarer jande jame'ẽ ta nde pe kỹ — aja
a'eta pandu ipe, Jun pe.
6 —Ere! Katu! — aja Jun pandu.
Pe, ngã ukwa ym ha rupi Jesu koty a'eta
ke muhyk ta raho, ame'ẽ angaha ke rehe
Jun harõ ixo.

Ngã mi'u ke matyr, Pasuko 'ar rehe har
(Matéu 26.17-25; Mak 14.12-21; Juã 13.21-30)

7 Pe, ngã mi'u matyriha 'ar rehe uhyk.
Arahã mbeju ke mupururukiha moĩ ym
jundéu awa ta. Arahã arapuharan ra'yr ke
jundéu awa ta jukwa. Ame'ẽ xa'ẽ ke u'u ta.
Aja Pasuko 'ar ke a'eta ukwa ukwa uĩ. 8 Pe,
Petu pe Jesu pandu. Juã pe tĩ. Kuja pandu:
—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jande pe
pematyr peho tĩ — aja Jesu.
9 A'eta pandu:
—Myp jande jamatyr ta my? Myp nde
ereputar my? — aja ipe.
10 A'e pandu:
—Pesarahã! Jerusarẽ ok ta pe peho. Pe-
hyk rahã, amõ sawa'e pehẽ rehe uhyk ta.
Kamuxĩ ra'yr pe y ke raho a'e. Ok pe ixe ta
oho. Haikwer rupi peho tĩ. 11 Ok jar pe kuja
pepandu: "Sawa'e pandu nde pe: 'My ma'e
u'uha renda ihĩ? Pasuko 'ar rahã, imi'u ke
amõ matyr. Ame'ẽ ke ima'e jumu'eha ta
namõ u'u ta' " aja ok jar pe pepandu. 12 Pe,
ywate henda keruhũ ke ok jar mujesak ta
pehẽ pe. Upa ma'e ke ihĩ, myrape, paratuxĩ,
koje, aja. A'ep jande mi'u ke pematyr — aja
Petu ta pe Jesu pandu.
13 Pe, a'eta mokõi oho. Jesu pandu, aja
me'ẽ upa katu te a'eta usak. Pasuko 'ar
rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr tĩ.

*Myja manõha rehe har ukwa ukwa uĩ ta my ame'*ẽ ke Jesu mujekwa
(Matéu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

14 Angaha ke rehe uhyk rahã, myrape rake
Jesu wapyk uĩ. A'e mondo ame'ẽ ta namõ
wapyk uĩ. 15 Pe, pandu:
—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jamatyr.
Ko pehẽ namõ ame'ẽ ke ihẽ a'u tar katu te
aĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ym rahã we,
pehẽ namõ a'u tar katu. Ko pehẽ namõ ihẽ
a'u aĩ apo. 16 Apandu pehẽ pe. Kome'ẽja
me'ẽ amõ ke ihẽ a'u ym te ta tĩ. Kapitã
keruhũ aja ihẽ ke Tupã mu'am rahã jõ amõ
pehẽ namõ ihẽ a'u ta kỹ tĩ. Arahã Pasuko
'ar te aja jakwa ta kỹ — aja Jesu pandu.
17 Pe, ita rekúi ra'yr ke pyhyk. "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde
eremuwyr katu" aja Tupã pe pandu. Pe,
jumu'eha ta pe pandu:
—Peme'ẽ ke pehẽ pame katu te pe'u. 18 Ko
pehẽ pe apandu katu. Uwa rykwer ihẽ a'u
ym te ta apo 'y. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke
ihẽ pái keruhũ mu'am ta kỹ. Arahã jõ pyahu
ame'ẽ ke pehẽ namõ a'u ta kỹ tĩ — aja Jesu
pandu.
19 Ajame'ẽ ke mbeju ke pyhyk. Ame'ẽ
rehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande pe
jande mi'u nde eremuwyr katu" aja Tupã
pe pandu. Pe, mopok. Ame'ẽ ke me'ẽ
jumu'eha ta pe. Pandu:
—Peme'ẽ riki ihẽ rete ke. [Pehẽ ma'e
peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe ihẽ
amuhepy ta. A'erehe ihẽ amanõ ta. Ko
mbeju ke ihẽ amopok ramõ. Ihẽ aja pehẽ
tĩ. Pemopok mopok tĩ. Ihẽ nixói rahã, pe-
mopok pemopok tĩ. Aja rahã, ihẽ manõha
ke pekwa pekwa ta peĩ — aja Jesu.
20 A'eta mi'u upa u'u rahã, mbeju aja ita
rekúi ra'yr ke a'e me'ẽ tĩ. Kawĩ ihĩ ipe.
Pandu:
—Peme'ẽ riki Tupãma'e pandu katuha
pyahu ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Kuja pandu
katu: "Ihẽ ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã,
ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta" aja. Ihẽ amanõ
rahã, ihẽ ruwy uhem ta. A'erehe Tupã
pandu katu, aja a'e muhyk katu ta kỹ.]
21 —Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe
amõ muhyk ta werur. A'e riki ihẽ namõ
myrape 'ar pe wapyk uĩ apo. 22 Awa ihẽ tĩ.
Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ amanõ ta. Yman
ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Ame'ẽ
panduha aja ihẽ amanõ ta. Pe, ihẽ rehe amõ
ta ke muhyk ta werur. Mã! Ame'ẽ ke Tupã
mupyrara hũ ta — aja a'e mondo ame'ẽ ta
pe Jesu pandu.
23 Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe:
—Jande ngi har awa muhyk ta werur my?
Awa riki huwajan ta ke muhyk ta werur ehe
my? — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pandu
pandu a'eta jupe.

*"Awa riki katu te me'*ẽ ke" aja jumu'eha
ta pandu pandu hũ
24 Jumu'eha ta pandu pandu hũ a'eta jupe.
A'eta pandu: "Jande ngi har awa riki katu
te ame'ẽ ke my?" aja a'eta pandu pandu

hũ. “Ihẽ ke!” “Anĩ. Peme'ẽ riki!” “Anĩ. Ame'ẽ riki” aja riki pandu pandu hũ. 25 Pe, Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ixo. Je'ẽha rupi ngã ke a'eta mondo mondo. Pe, kapitã ta amõ her jumoĩ juehe. Kuja. “Ima'e awa ta rehe usak katu ame'ẽ ke a'e” aja jumoĩ juehe tipe. A'erehe katu te ame'ẽ ke a'e, aja ukwaha jupe. 26 Pehẽ anĩ. Aja ym pexo. Amõ kotyhar katu. Kuja. Pehẽ ngi har amõ kuja ukwa. “Amõ ta 'ar koty te we ihẽ riki katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja ukwa rahã, mã peja pitu te'e aja ixo. Pehẽ ngi har amõ riki katu te aja ukwa rahã, mã peja miasu aja ixo. 27 Myrape 'ar pe amõ sawa'e wapyk uĩ. Amõ riki imi'u ke me'ẽ me'ẽ raho ipe. Ame'ẽ mokõi ngi har awa riki amõ 'ar koty te we kapitã my? Pesarahã! Wapyk ame'ẽ riki amõ 'ar koty te we kapitãha. Pehẽ pyter pe ihẽ riki kapitam. Anĩ. Ihẽ riki pehẽma'e miasu aja ihẽ axo. A'erehe mã peja aja pexo tĩ. Miasu aja pexo tĩ.

28 —Ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, ihẽ namõ pepyta katu pexo. Aja te'eha ihẽ namõ pexo. 29 Ihẽ ke kapitã keruhũ aja ihẽ pái mu'am. Ko apandu katu pehẽ pe. Aja pehẽ ke ihẽ amu'am ta tĩ. 30 Pe, ywa pe ihẽ renda pe ihẽ namõ pexo ta kỹ. Ihẽ riki kapitã keruhũ, ame'ẽ renda pe pexo ta kỹ. A'ep pehẽ riki kapitã keruhũ wan ta tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã keruhũ aja pexo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu rehe har Jesu mujekwa
(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Juã 13.36-38)

31 A'e pandu:

—Simã! Ehendu katurahã! Ahúi aja me'ẽ pirer ke amõ ombor rahã, urupen pi'a ke mukatak katu. Aja ixurer ke ombor. Pe, ahúi aja me'ẽ pyta katu. Aja upa pehẽ ke Satana manga ta tĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Pehẽ pejurujar katuha ke manga ta. Pehijar my? Pehijar ym my? Ame'ẽ ke manga ta. Pesarahã! Tupã pe Satana pandu: “Nde kotyhar tama'e jurujar katuha ke ihẽ amanga ta” aja a'e. “Ere” aja Tupã pandu ipe. 32 Simã! Nde rehe har Tupã namõ ihẽ apandu. Ihẽ rehe nde erejurujar katu. “Mã peja Simã py'a emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar ym ta” aja ihẽ apandu nde rehe har. Pe, ihẽ koty nde erejywyr rahã, amõ ta py'a ke emãtã katu. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke emãtã katu tĩ — aja Jesu pandu.

33 Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ko axo. Kyndaha pe nde ke amõ kynda raho rahã, ne namõ ihẽ aho ta kỹ. Nde ke amõ ta jukwa rahã, ne namõ ihẽ ke jukwa ta kỹ. Akyje ym — aja Jesu pe.

34 A'e pandu:

—Petu! Ko apandu nde pe. Pytuniwe te rahã, sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ rehe har nde erepandu ta — aja Jesu pandu ipe.

Ma'e ke namõ oho katu apo 'y

35 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ymaniwe pehẽ ke ihẽ amondo rahã, tamatarer ryru peraho ym. Pehẽ kupep ma'e ryru aja tĩ. Peraho ym tĩ. Mokõi pehẽ py rehe har aja tĩ. Peraho ym tĩ. Arahã pehẽ pe pehẽma'e upa my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Upa ym — aja Jesu pe.

36 Pe, a'e pandu:

—Apo amõ kotyhar. Tamatarer ryru namõ amõ ixo rahã, inamõ oho katu. Ma'e ryru xupe pe har aja tĩ. Inamõ oho katu tĩ. Kyse puku nixói rahã, ame'ẽ rehe kamixa muhepy rahã, katu tiki. Kyse puku namõ pexo. 37 Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ. “Ma'e mukanĩha ta ke ngã jukwa. Aja ame'ẽ sawa'e ke ngã jukwa ta tĩ” aja panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha riki ihẽ rehe har. Aja ihẽ rehe uhyk ta kỹ. Ihẽ aho tate — aja Jesu pandu. (“Kyse puku namõ pexo” aja pandu rahã: “Peta kỹ. Pepyrara ta pexo” aja a'e mujekwa. Anĩ. Amõ koty jumu'eha ta ukwaha. “Pejumai ta pexo” aja ukwaha naĩ.)

38 Jumu'eha ta pandu:

—Sawa'e! Esarahã! Ko mokõi kyse puku — aja ipe.

A'e pandu:

—A'ewan — aja.

Tupã namõ Jesu pandu pandu
(Matéu 26.36-46; Mak 14.32-42)

39 Ok ta ngi Jesu uhem oho. Ywy'ã pe oho. Ame'ẽ riki ohoho ame'ẽ ke. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Jumu'eha ta oho inamõ tĩ. 40 Pe, ame'ẽ renda pe uhyk rahã, pandu:

—Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

41 Pe, kotete we oho ingi. Kuja, 30 met tate
koteteha. Pe, ipynarãi pe wapyk. Aja Tupã
namõ pandu.
42 —Papa! Nde ereputar rahã, ihẽ
apyraraha ngi ihẽ ke emuhem katu. Anĩ.
Ihẽ aputar ame'ẽ ke ema'e ym. Nde
ereputar ame'ẽ ke ema'e katu — aja Jesu
ipái pe.
43 [Ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha uhyk ehe.
Ipy'a ke a'e mãtã. 44 Jesu pyai te hũ. A'erehe
Tupã namõ a'e pandu pandu we hũ. Hi'ái
riki huwy aja ywy rehe sururu hũ.]
45 Upa pandu rahã, pu'am. Jumu'eha ta
koty jywyr oho. A'eta ukwer ou, aja a'e
usak. A'eta pyai te hũ, a'erehe he'õ hũ ou.
A'erehe ukwer ou. 46 A'e pandu:
—Peker ym rahã, katu ta tipe. Pepu'am.
Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, peju-
rujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar
tar ym ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke ngã pyhyk
(Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Juã 18.3-11)

47 A'e pandu u'am rahã, heta ame'ẽ ta
uhyk uwyr ixoty. Jun uwyr py. Awa py
mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jesu
rehe uhyk. Huwa ke pyter ta. 48 Jesu pandu:
—Jun! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
Ihẽ ruwa ke nde erepyter. Aja ihẽ ke nde
eremujekwa ta ngã pe my? — aja ipe.
49 Jesu ke ngã pyhyk ta. Ame'ẽ ke
jumu'eha ta ukwa rahã, pandu:
—Sawa'e! Kyse puku pe ngã ke jamujan
ta jamondo my? — aja ipe.
50 Pe, amõ nambi ke kyse puku pe amõ
mopok ingi. Ijywa katu kotyhar ke. Jundéu
awa tama'e pa'i keruhũma'e miasu pehĩ tĩ.
Ima'e nambi ke mopok ingi. 51 Pe, Jesu
pandu:
—A'ewan tiki — aja.
Pe, miasu nambi renda ke pe ipo mujar.
Pe, mukatu. Inambi katu tĩ. Wajar aja katu
tĩ.
52 Pe, pyhyk uwyr ame'ẽ ta pe Jesu pandu.
Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu.
Jundéu awa tamũi ta pe pandu tĩ. Kapitã ta
pe pandu tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ harõha tama'e kapitã ta ke ame'ẽ ta.
Kuja Jesu pandu:
—Ma'e mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk
pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur.
Tamarã namõ. Anĩ. Ma'e mukanĩha ym ihẽ.
53 Pesarahã! Wera rahã pame katu te Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pehẽ
namõ ihẽ axo. Arahã ihẽ ke pepyhyk ym.
Pepyhykiha pemanga ym tĩ. Apo anĩ. Ihẽ
pepyhykiha angaha ke rehe uhyk apo 'y.
Satana ma'ema'eha angaha ke rehe uhyk
apo tĩ. (Ãjã ramũi a'e) — aja Jesu.

Jesu rehe har Petu te'e pandu
(Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-75; Mak 14.53-54; Mak 14.66-72; Juã 18.12-18; Juã 18.25-27)

54 Pe, Jesu ke ngã pyhyk raho. Jundéu awa
tama'e pa'i keruhũ rok pe raho. Haikwer
rupi Petu oho tĩ. Pijaite te'e oho ixo. 55 Pa'i
keruhũ rok soroka pe tata ke amõ ta hapy.
Ame'ẽ rake ngã jumaku uĩ. Ame'ẽ ta namõ
Petu wapyk oho uĩ. Jumaku uĩ tĩ. 56 A'ep amõ
miasu usak ehe. Kũjã ke. A'e ma'ã katu ehe.
Pe, pandu amõ ta pe:
—Kome'ẽ sawa'e Jesu namõ ixo ame'ẽ ke
tĩ — aja kũjã.
57 Petu pandu kũjã pe:
—Anĩ! Akwa ym ehe har — aja ipe.
58 I'i atu amõ sawa'e usak ehe tĩ. Pandu:
—Ame'ẽ ta ngi har nde tĩ — aja Petu pe.
A'e pandu:
—Anĩ! Sa'e! — aja Petu.
59 I'i atu we amõ sawa'e pandu hũ:
—Jete! Inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ.
Ngariréi ywy pe har ke a'e tĩ, a'erehe inamõ
ixo ame'ẽ ke a'e tĩ — aja Petu rehe har amõ
pandu hũ.
60 Petu pandu:
—Sa'e! Nde erepandu ame'ẽ ke te'e!
Akwa ym ehe har — aja ipe.
A'e pandu u'am rahã, pahar sapukái je'ẽ.
61 Jesu riki uwak. Petu rehe ma'ã katu te.
Ame'ẽ ke Petu ukwa. Pe, Jesuma'e panduha
ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja Jesu pandu:
"Sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja
nde erepandu ta. 'Akwa ym ehe har' aja ihẽ
rehe har nde erepandu ta." Ame'ẽ panduha
ke Petu ukwa ukwa u'am. 62 Pe, a'engi uhem
oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ
(Matéu 26.67-68; Mak 14.65)

63 Jesu rehe usak te'e ame'ẽ ta puka puka
hũ ehe. Ipo pe nupã hũ a'e ke tĩ. 64 Kuja. Eha
ke amõ ta pukek, pan pe. Pe, ipo pe huwa
nupã. Pandu ipe:
—Epandurahã! Awa nde ke nupã my? —
aja Jesu pe.
65 Amõ we tĩ. A'eta juru ai ehe.

Ngã panduha renda pe Jesu ke raho
(Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Juã 18.19-24)

66 Pytuniwe rahã, jundéu awa tamũi ta
jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jy'ar
oho tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta jy'ar oho
tĩ. Ngã panduha renda pe johu jy'ar oho.
Amõ ta pe a'eta pandu:
—Jesu ke pemuhyk perur se — aja.
67 A'e uhyk rahã, a'eta pandu ipe:
—Epandu katu jande pe. Nde riki
Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.
A'e pandu:
—Ihẽ amujekwa rahã, ihẽ rehe pejurujar
ym ta. 68 Pe, ma'e ke pehẽ pe apandu rahã,
je'ẽha pemujywyr ym ta tĩ. 69 Awa ihẽ tĩ.
Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo har ngi Tupã
rake ihẽ awapyk ta aho. Tupã pyrãtã te
hũ ame'ẽ ke a'e — aja Jesu ngã pe. ("Tupã
rake" aja Jesu pandu rahã: "Tupã a'e tĩ" aja
mujekwa katu.)
70 Johu pandu ipe:
—Aja rahã, nde riki Tupã ra'yr my? — aja
Jesu pe.
A'e pandu:
—A'e ihẽ — aja Jesu.
71 A'eta pandu:
—Mã! Ehe har jande pe amõ pandu ame'ẽ
ta ke japutar ym apo. Ima'e panduha ke
jande atu jahendu. A'erehe ame'ẽ panduha
namõ jande riki japandu ta: "Katu ym nde.
Nde eremanõ ta me'ẽ te'e" — aja tamũi ta
pandu.

23

Pirat ruwa koty Jesu pu'am

(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Juã 18.28-38)

1 Johu pu'am. Pe, amõ sawa'e koty a'eta
oho. Pirat koty oho. Jesu ke ngã raho tĩ.
2 A'ep ehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ:
—Jundéu awa ta ke a'e muka'u te'e hũ
ixo rahã, peme'ẽ ke japyhyk. "Homa awa
tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer peme'ẽ
ym" aja a'e pandu. "Ihẽ riki Kirisutu.
Kapitã keruhũ ihẽ tĩ" aja a'e pandu. Aja
muka'u te'e hũ ngã ke — aja Pirat pe ngã
pandu naĩ.
3 Pirat pandu ipe:
—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde
my? — aja ipe.
Jesu pandu:
—A'e ihẽ — aja ipe.
4 Pe, pa'ihu ta pe Pirat pandu. Heta ame'ẽ
ta pe pandu tĩ:
—Peme'ẽ sawa'e ke jajukwa rahã, katu
ym tiki. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke
ipe. Amahem ym ma'e ka'u te'eha ma'eha
ke ipe — aja Pirat pandu.
5 Pe, ngã pandu pandu we hũ:
—Ngã ke a'e mutyapu tyapu hũ. Mu'e
ame'ẽ ke namõ muparahy ngã ke. Ngariréi
ywy pe mu'e py. A'engi upa Jundéi ywy
rupi mu'e tĩ. Apo se uwyr — aja ngã.

Ero ruwa koty Jesu pu'am

6 "Ngariréi ywy" aja Pirat hendu rahã,
ngã pe pandu:
—Peme'ẽ sawa'e ngariréi ywy pe har my?
— aja Pirat.
—A'e riki — aja ngã.
7 Ame'ẽ ywy pe har Jesu aja Pirat ukwa
rahã, Ero koty Jesu ke a'e mondo. Arahã
Jerusarẽ ok ta pe Ero ixo tĩ. Ero ngariréi
ywy pe har tama'e kapitam. A'erehe Jesu
rehe har a'e ukwa ta, aja Pirat putar tipe.
Jesu katu my? Katu ym a'e my? Ame'ẽ
ke Ero ukwa ta. (Katu ym rahã, Ero riki
jukwaha ke pandu ta) aja Pirat putar tipe.
A'erehe ixoty Pirat mondo.
8 Pe, Jesu rehe usak rahã, hury katu Ero.
Ehe har hendu. Yman usak tar katu ehe.
Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu
ma'e apo, ame'ẽ ke rehe usak tar katu tĩ.
9 Pe, Jesu pe a'e pandu pandu hũ. Anĩ.
Jesu pandu ym te ipe. 10 A'ep jundéu awa
tama'e pa'i keruhũ pu'am. Moise je'ẽha
mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jesu rehe har ame'ẽ
ta je'ẽ je'ẽ hũ.
—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ —
aja ame'ẽ ta je'ẽ te'e.
11 Pe, Ero puka puka hũ ehe. Ima'e sonda
ta aja tĩ. A'eta muhuxĩ a'e ke tĩ. Pe, ma'e
mundeha katu te ame'ẽ ke ngã munde ehe.
Kapitã keruhũma'e mundeha aja munde
ehe. Aja puka puka hũ ehe. Pe, Pirat
koty a'e ke Ero mujywyr mondo. 12 Arahã
Pirat ipy'a jywyr ehe, Ero rehe. Yman Pirat
ruwajan aja Ero ixo. Apo ehe katu aja jywyr
'y.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(Matéu 27.15-26; Mak 15.6-15; Juã 18.39–19.16)

13 Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Pirat
mujy'ar. Kapitã ta ke aja tĩ. Upa ngã ke aja
tĩ. Mujy'ar tĩ. 14 Pe, Pirat pandu:
—Ihẽ pe peme'ẽ sawa'e ke perur. "Ngã
ke a'e muka'u te'e hũ" aja ehe har pepandu.

Pehẽ ndutar koty ehe har ihẽ ahendu katu.
Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Ehe
har peje'ẽ je'ẽ hũ pe'am, ame'ẽ ke nixói ehe
tĩ. 15 Aja Ero ukwa katu tĩ. Nixói te ma'e
ka'u te'eha ma'eha ipe. A'erehe jande koty
Ero mujywyr muwyr tĩ. Nixói te ma'e ka'u
te'eha ma'eha ipe, a'erehe jajukwa rahã,
katu ym tiki. 16 A'erehe ihẽ je'ẽha rupi a'e ke
amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihẽ apoir ta — aja
Pirat pandu. (Pirok rahã: "Amõ ma'e nde
ereka'u te'eha ke ema'e ym" aja mujekwa.)

17 [Pasuko 'ar rahã, imi'u ke jundéu awa
ta matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi
sawa'e ke Pirat muhem ta me'ẽ te'e.] 18 Pe,
upa ngã je'ẽ hũ:

—Anĩ. Jesu ke ejukwa! Mahamba ke
emuhem jande pe! Mahamba ke epoir! —
aja Pirat pe.

19 Mahamba ke sonda ta kynda. Ok ta rupi
ngã ke a'e riki mutyapu tyapu hũ. Arahã
amõ ke a'e jukwa tĩ. A'erehe a'e ke sonda
ta kynda raho.

20 Jesu ke Pirat poir tar katu, a'erehe heta
ame'ẽ ta pe a'e pandu tĩ.

—Jesu ke apoir ta — aja.

21 Anĩ. Ngã je'ẽ hũ:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa!
Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! —
aja ngã.

22 Pe, mahapyrihar Pirat pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te.
Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Ama-
hem ym. A'erehe jukwa rahã, katu ym tiki.
Ihẽ je'ẽha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe,
a'e ke ihẽ apoir ta amondo — aja ngã pe.

23 Anĩ. Heta ame'ẽ ta hãtã te hũ pandu
pandu u'am:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke
ejukwa — aja hãtã pandu pandu hũ.

Uhyk Pirat hendu! 24 A'erehe pandu:

—Pehẽ pepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta
apo — aja.

25 Pe, Jesu ke jukwa ta, ame'ẽ ta pe Pirat
mondo. Aja ngã putar ame'ẽ ke a'e ma'e.
Pe, amõ ke Pirat muhem, Mahamba ke. Ngã
pandu ame'ẽ ke muhem tĩ. Kyndaha pe
ame'ẽ ke amõ ta kynda raho ame'ẽ ke a'e.
Ngã mutyapu tyapu rahã, amõ ke Mahamba
jukwa tĩ. Ame'ẽ Mahamba ke Pirat muhem
mondo, kyndaha ngi. Ame'ẽ ke poir.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke jukwa

(Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Juã 19.17-27)

26 Pe, Jesu ke sonda ta pyhyk raho. Oho
ixo rahã, amõ awa ke rehe a'eta usak. Her
Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Kupixa ngi
a'e jywyr uwyr ixo. Ame'ẽ rehe sonda ta
pyhyk. Pe, jixi'y 'ar pe myra ngã mupia
ame'ẽ ke a'eta moĩ. Pandu ipe:

—Jesu raikwer rupi ehupir eraho. Ima'e
ke — aja Simã pe.

27 Heta haikwer rupi ngã oho tĩ. Ame'ẽ ta
namõ kũjã ta oho ixo tĩ. Jixi'u oho ixo tĩ.
Ahem oho ixo tĩ. (Jesu manõ ta, aja ukwa,
a'erehe jixi'u oho ixo.) 28 Ixoty Jesu uwak.
Pandu:

—Éi, kũjã ta! Jerusarẽ ok ta pe har ta
ke pehẽ. Ihẽ rehe pejixi'u ym. Pehẽ atu
pejixi'u pehẽ juehe. Pyraraha uhyk ta pehẽ
rehe a'erehe pejixi'u pehẽ juehe. Pehẽ
membyr ta rehe pejixi'u tĩ. Pyrara ta ame'ẽ
ta, a'erehe pejixi'u tĩ. 29 Ma'e 'ar ke uhyk
ta. Arahã kuja upa ngã pandu ta: "Imembyr
ym te ame'ẽ ta hury ixo. Pyraraha rehe
imembyr usak ym ta. A'erehe hury ixo.
Ipusu ngi imembyr muhem ym ame'ẽ ta aja
tĩ. Hury ixo tĩ. Imembyr rehe usak katu, aja
ym ame'ẽ ta aja tĩ. Hury ixo tĩ. Pyraraha
rehe imembyr usak ym ta, a'erehe hury
katu ixo." 30 Arahã ywy'ã keruhũ pe amõ ta
pandu ta: "Jande ke ejupyk. Pahar ejukwa.
Aja rahã, pyraraha rehe jasak ym ta" aja.
Amõ ta ywy'ã pe: "Jande ke emukanim. Aja
rahã, pyraraha rehe jasak ym ta" aja ngã.
31 Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym te. Anĩ.
Ihẽ ke amõ ta mupyrara ixo apo. Aja rahã,
ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke amõ ta mupyrara
hũ ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e,
a'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke mupyrara
hũ ta — aja Jesu pandu.

32 Amõ mokõi sawa'e ta ke sonda ta raho
tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke a'eta.
Ame'ẽ mokõi Jesu namõ jukwa ta. 33 Pe, amõ
renda pe uhyk oho. Henda rer: "Awa ãkã
kangwer." A'ep myra ngã mupia ame'ẽ ke
rehe Jesu ke mujar mu'am. Mokõi ma'e
ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke mujar mu'am
tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ mujar mu'am.
Amõ ke ijywa'i koty aja tĩ. Mujar mu'am tĩ.
34 [Pe, sonda ta rehe har Tupã pe Jesu pandu:

—Papa! Peme'ẽ ta rehe nde py'a ke
emujywyr. Ima'e ma'eha ke ukwa ym ha
rupi ma'ema'e. A'erehe nde py'a emujywyr

a'eta rehe — aja sonda ta rehe har a'e pandu.]

Pe, Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke omombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, ame'ẽ riki mundeha ke pyhyk. Aja ima'e mundeha ke pyhyk pyhyk raho.

35 A'ep amõ ta usak usak u'am. Aja ixo rahã, jundéu awa tamũi ta puka puka hũ ehe.

—Amõ ta ke a'e mukatu hũ! A'e riki Kirisutu rahã, mã peja pengi a'e wyjy uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e rahã, mã peja pengi a'e wyjy uwyr — aja puka puka hũ ngã.

36 Sonda ta puka puka hũ ehe tĩ. Ixoty a'eta oho. Pe, kawĩ iro ym te ame'ẽ ke me'ẽ tipe. Aja puka puka hũ ehe. Anĩ. U'u ym Jesu. 37 Pandu ipe:

—Nde riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rahã, pengi ewyjy ejur. Pep nde erepyta rahã, nde eremanõ ta — aja puka puka hũ ehe.

38 I'ar pe kuja amõ mupinim:

"Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ" aja pinĩha moĩ.

39 A'ep ma'e ka'u te'eha ma'eha ke jixiko u'am tĩ. Peteĩ je'ẽ je'ẽ hũ ipe, Jesu pe. Kuja:

—Nde riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Pengi ewyjy eho. Aja rahã, nde eremanõ ym ta. Jande ke emujy eraho tĩ. Aja rahã, jamanõ ym ta tĩ — aja Jesu pe.

40 Amõ ma'e ka'u te'eha ma'eha anĩ. Kuja pandu:

—Mã! Peja ym epandu. Tupã ngi nde erekyje ym my? Ixoty nde py'a nde eremuruwak ta me'ẽ te'e. Jesu aja jande ke amõ ta jukwa u'am tĩ. 41 Jandema'e riki katu tiki. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, a'erehe jande ke amõ ta jukwa ta tĩ. Jesu anĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe — aja amõ jixiko u'am ame'ẽ pe pandu. Wajar pe pandu.

42 Pe, Jesu pe a'e pandu tĩ:

—Jesu! Kapitã keruhũ aja nde erejywyr rahã, ihẽ rehe har ekwa ekwa katu exo — aja ipe.

43 Jesu pandu ipe:

—Ko apandu nde pe. Apo ywa pe ihẽ namõ katuha renda pe nde erexo ta tĩ — aja ipe.

Jesu manõ
(Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Juã 19.28-30)

44 Warahy jandar tate rahã, ame'ẽ ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon. 45 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha u'am. Pan janam hũ ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Hukwen ke kynda u'am. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Pyter rupi owok oho. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu, aja mujekwa katu.) 46 Pe, hãtã Jesu pandu:

—Papa! Ihẽ'ã ke eraho! — aja ipái pe.

Upa pandu rahã, manõ.

47 Sonda tama'e kapitã upa ma'e ke rehe usak. Pe, Tupã rehe har katu pandu. Kuja:

—Jetehar te ke! Katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e — aja Jesu rehe har pandu.

48 Upa ma'e ke rehe amõ ta usak. A'ep jy'ar ame'ẽ ta usak. Upa usak rahã, hok pe jywyr oho. Pyaiha namõ ipixi'a ke mokõi ipo pe nupã nupã. (Aja pyaiha mujekwa.) Aja hok pe jywyr oho. 49 Jesu rehe katu ame'ẽ ta upa ma'e ke rehe usak usak tĩ. Paite we ame'ẽ ta usak usak u'am. Kũjã ta usak usak u'am tĩ. Ame'ẽ ta Ngariréi ywy ngi inamõ uhyk uwyr ame'ẽ ta ke a'eta.

Jesu ke mou raho
(Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Juã 19.38-42)

50-51 Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Ame'ẽ ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Katu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e. Jesu ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am, ame'ẽ rehe Jose jurujar katu. Ame'ẽ rehe a'e harõ ixo tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Jesu jukwaha rehe har tamũi ta pandu pandu rahã, a'ep tamũi ta namõ Jose ixo tĩ. Anĩ. Jesu jukwaha ke a'e jõ putar ym. 52 Apo Pirat pe pandu oho.

—Kapitam! Jesu rete ke ihẽ aputar. (Amou ta araho) — aja Jose.

53 —Ere. Eraho — aja Pirat pandu.

A'erehe hete ke Jose oho piam. Amõ ta pe a'e pandu:

—Pemujy perur — aja Jose.

Pe, mujy rahã, pan katu te ame'ẽ pe pukek. Pe, itakwar keruhũ rupi mou raho. Ame'ẽ ke amõ pykũi ame'ẽ ke. A'eramõ mou raho. 54 Arahã séi ta séi ra. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. (Putu'uha 'ar rahã, paraky ym te ta jundéu awa ta.) 55 Ngariréi ywy ngi Jesu namõ kũjã ta uhyk

uwyr. Ame'ẽ ta Jose namõ usak oho tĩ.
Itakwar keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Jesu rete
mouha rehe usak tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ
namõ hete ke kytyk ym, aja kũjã ta ukwa.
56 Pe, hok pe a'eta jywyr oho. Puhã pihe
ame'ẽ ke a'eta matyr. Ma'e piheha ke matyr
tĩ. Ame'ẽ ke Jesu rete rupi upa kytyk ta.
(Aja manõ ame'ẽ rete rehe jundéu awa ta
ma'eha ke.)

Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã,
a'eta putu'u. Moise je'ẽha mujekwa aja
a'eta ma'e.

24

*Jesu kwera katu uhem ame'*ẽ rehe har
(Matéu 28.1-10; Mak 16.1-8; Juã 20.1-10)

1 Nomin pytuniwe te rahã, itakwar
keruhũ pe kũjã ta oho. Puhã pihe ame'ẽ
ke matyr. Ame'ẽ ke a'eta raho. 2 Hukwen
ngi ita kyndaha ke amõ mujere mu'am.
Ame'ẽ ke rehe a'eta usak. 3 A'erehe ixe oho.
Anĩ. Jesu rete ke rehe usak ym. Jesu riki
jandema'e sawa'e te. Hete ke rehe kũjã ta
usak ym. 4 A'ep a'eta pu'am u'am. Myja
ym ukwa. Pe, pahar mokõi sawa'e ta uhem.
Hake pu'am u'am. Ima'e mundeha hendy
hendy hũ. 5 Kũjã ta jumukahem hũ a'eta
ngi. Ywy koty te'e ma'ã. Sawa'e ta pandu:

—Ixuwe katu ame'ẽ ke pekekar pexo tipe.
Ame'ẽ ke kangwerupa rupi pekekar rahã,
katu ym tiki. 6 Ko Jesu nixói te. Kwera katu
uhem oho. Amukwehe Ngariréi ywy pe ixo
rahã, pandu katu pehẽ pe. Ame'ẽ panduha
rehe pekwa pekwa pe'am apo. 7 Kuja: "Awa
ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã!
Sawa'e katu ym ame'ẽ ta pe ihẽ ke amõ raho
ta kỹ. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Mokõi aker rahã,
ihẽ akwera katu ta ahem tĩ" aja Jesu pandu
— aja sawa'e ta pandu.

8 Pe, Jesu panduha ke kũjã ta ukwa ukwa
u'am tĩ.

9 Pe, itakwar keruhũ ngi a'eta jywyr oho.
Upa usak ame'ẽ ke jumu'eha ta pe a'eta
pandu tipe, awa py peteĩ jumu'eha ta pe.
Amõ ta namõ ixo, ame'ẽ ta pe pandu tipe
tĩ. (Anĩ. Kũjã ta panduha rehe jurujar ym.)
10 Kuja kũjã ta rer. Ko Mari Mandare. Amõ
Joa. Amõ Mari. Tian mãi a'e. Ame'ẽ ta
namõ amõ kũjã ta ixo. Upa ame'ẽ ta riki
Jesu mondo ame'ẽ ta pe pandu tipe. Upa
usak ame'ẽ ke pandu tipe. 11 Anĩ. Kũjã ta riki
ka'u te'e, aja Jesu mondo ame'ẽ ta ukwaha
naĩ. A'erehe kũjã panduha rehe jurujar ym.
12 Pe, Petu pu'am rahã, itakwar keruhũ pe
usak ujan oho. Uhyk rahã, jumumbe ma'ã
rahã, hete pukeka ke te'e usak. Ame'ẽ jõ
usak. Hete nixói te. Pe, hok pe jywyr oho.
Jupandu jupe:

—Mã! My ihon my? — aja jupe.

*Emau ok ta pe oho ame'*ẽ ta rehe har
(Mak 16.12-13)

13 Ame'ẽ 'ar rahã, mokõi sawa'e ta wata
oho ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Emau
ok ta pe oho ixo. Jerusarẽ ok ta ngi ame'ẽ
pepaite we. Awa py peteĩ kiro met tate
pepaiteha. 14-15 Ame'ẽ mokõihar ta pandu
pandu a'eta jupe. Jesu manõ, ame'ẽ rehe
har pandu pandu a'eta jupe. Aja rahã, Jesu
te'e hake uhem u'am. A'eta namõ a'e wata
oho ixo tĩ. 16 A'eta usak ehe. Anĩ. Ehe har
ukwa ym we rĩ. 17 Pe, Jesu pandu:

—Pehẽ pewata pexo rahã, ma'e pepandu
pandu pehẽ jupe my? — aja sawa'e ta pe.

A'eta pyta. Pyai u'am. 18 Pe, mokõihar ngi
peteĩ pandu. Her Kereo. Kuja:

—Mã! Nde erekwa ym my? Jerusarẽ ok
ta pe har ta ngi har ne jõ riki ma'e ke nde
erekwa ym my? A'ep amõ amõ wera rahã,
ma'e ixo ame'ẽ ke nde erekwa ym my? —
aja Jesu pe.

19 A'e pandu:

—Myja ame'ẽ my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Jesu rehe har. Nasare ok ta pe har a'e.
A'e pe ma'e uhyk ame'ẽ ke. A'e riki Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pyrãtãha namõ
ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e, aja upa
ngã ukwa. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ. Jesu
je'ẽha te reko, aja upa ngã ukwa katu tĩ.
Ma'e ke pandu katu tĩ, aja upa ngã ukwa tĩ.
Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ.

20 —Pirat pe a'e ke jandema'e pa'ihu ta
raho. Tamũi ta aja tĩ. Raho tĩ. Jukwaha ke
Pirat jõ pandu katu, a'erehe pa'ihu ta raho.
Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke
amõ ta jukwa. 21 A'e ke kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ta, aja jakwaha naĩ. Pe, jundéu
awa ta ke poir ta, aja jakwaha naĩ. Jande
ruwajan ta ngi poir ta tipe. Anĩ riki. A'e
manõ. (A'erehe jande ruwajan ta ngi poir
ym.) Mokõi jaker apo.

22 —Jande ngi har kũjã ta muka'u te'e hũ
jande ke ixo. Pytuniwe te rahã, itakwar
keruhũ pe a'eta oho. 23 Jesu rete rehe usak
oho tipe. Mahem ym. Jywyr oho rahã, a'eta

pandu: “Tupã je'ẽha rahoha ta rehe jasak.
‘Jesu ixuwe katu’ aja jande pe a'eta pandu”
aja kũjã ta pandu. 24 A'erehe itakwar keruhũ
rehe amõ ta usak tipe oho tĩ. Kũjã ta pandu,
aja a'eta usak tĩ. Usak ym ehe, Jesu rehe —
aja mokõi sawa'e ta pandu.

25 Pe, mokõi sawa'e ta pe Jesu pandu:

—Mã! Pehẽ ãkã tiha we. Upa amõ ta
pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym. Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym tĩ.
26 Tupã muwyr ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta
me'ẽ te'e. Pe, ma'e katu te ha ke Tupã me'ẽ
ta ipe tĩ — aja Jesu pandu.

27 Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Upa
juehe har pandu ame'ẽ ke Jesu mujekwa.
Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Yman Moise
mupinim. Ame'ẽ rehe Jesu rehe har pan-
duha ihĩ. Ame'ẽ ke upa mujekwa py. Yman
Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta mupinim
tĩ. Ame'ẽ rehe Jesu rehe har panduha ihĩ
tĩ. Ame'ẽ ke upa mujekwa tĩ. Juehe har
mujekwa.

28 Ok ta pe a'eta oho ixo. Ame'ẽ pe uhyk
tate rahã, Jesu pandu: “Asa we ta aho” aja.

29 —Anĩ. Se eker rĩ. Warahy ka'aruk te
oho. Pytun tate — aja Jesu pe pandu hũ.

A'erehe a'eta namõ pyta oho.

30 A'eta namõ wapyk. Ma'e u'uha renda
pe wapyk. Mbeju ke pyhyk. Pe, Tupã pe
pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande
mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu” aja.
Pe, mopok mopok. Ame'ẽ ke a'e me'ẽ
mokõi sawa'e ta pe. 31 Arahã ehe har Tupã
mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Pe,
mokõihar ukwa katu. “Ko Jesu” aja ukwa
katu. Arahã pahar Jesu kanim oho. 32 Pe,
pandu a'eta jupe:

—Pe rupi jande jajur rahã, Tupã je'ẽha ke
mujekwa katu jande pe. Arahã jande rury
katu te jande jaxo — aja a'eta jupe.

33 Pahar a'eta pu'am. Pe, Jerusarẽ ok ta
pe jywyr oho. A'ep jumu'eha ta rehe uhyk
oho. Awa py peteĩ hetaha ta rehe uhyk
oho. A'eta jy'ar uĩ. Heta amõ ta jy'ar uĩ tĩ.
34 Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu:

—A'e ty. Jandema'e sawa'e te kwera katu
uhem riki. Simã usak ehe — aja uhyk ramõ
ame'ẽ ta pandu.

35 Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu
pandu. Pe rupi oho ixo rahã, Jesu uhyk
uwyr a'eta rehe. Ame'ẽ rehe har upa pandu
pandu. Pe, mbeju ke mopok rahã, ehe har
a'eta ukwa. Ame'ẽ rehe har upa pandu
pandu tĩ.

Jesu rehe jumu'eha ta usak tĩ
(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

36 Upa ma'e ke mokõi sawa'e ta pandu
pandu u'am rahã, pahar Jesu uhem u'am.
Ame'ẽ ta pyter pe uhem u'am. Pe, a'eta pe
pandu:

—Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury
katu — aja Jesu.

37 A'eta mukahem te hũ ingi. Awa'ã rehe
a'eta usak, aja ukwaha naĩ. 38 Pe, a'e pandu:

—Pemukahem ym ihẽ ngi. “Awa ko my?”
aja ym pepandu tĩ. 39 Ihẽ po rehe pesak katu.
Ihẽ py rehe pesak katu tĩ. Itapywa rape
rehe pesak. Ihẽ atu ko. Ihẽ rehe pehẽ po
pemujar. Ihẽ pirer kohĩ. Ihẽ te ko. Pepyhyk
katu ihẽ ke. Awa'ã aja ym ihẽ. Pesak katu —
aja Jesu.

40 Upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke mu-
jesak. Ipy ke mujesak tĩ. Itapywa rape ke
mujesak tĩ. 41 A'eta jurujar ym we rĩ. “Mã!”
aja a'eta. Hury katu te tĩ. Pe, a'eta pe Jesu
pandu:

—Pehẽ mi'u pehĩ my? — aja.

42 Pira ka'ẽ ra'yr ke a'eta me'ẽ ipe.
43 Ame'ẽ ke pyhyk rahã, a'eta ruwa koty u'u.
(Aja rahã, Jesu te aja a'eta ukwa katu.)

44 Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ma'e ke ihẽ
apandu pehẽ pe. Kuja. Ihẽ rehe har Moise
mupinim. Aja upa ihẽ rehe uhyk ta me'ẽ
te'e. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim
tĩ. Upa ihẽ rehe har mupinim tĩ. Aja upa ihẽ
rehe uhyk ta me'ẽ te'e tĩ. Saumo rehe amõ
panduha ihĩ. Aja upa ihẽ rehe uhyk ta me'ẽ
te'e tĩ — aja a'eta pe pandu.

45 Pe, Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.
Ame'ẽ ke upa katu te Jesu mujekwa katu.
46 A'e pandu:

—Kuja amõ ta mupinim. Kirisutu ke
amõ ta mupyrara hũ ta me'ẽ te'e. Pe,
jukwa. Mokõi ukwer rahã, a'e ke Tupã
mukwera katu ta muhem. 47 Pe, upa awa
ta pe myrandu ke pepandu pandu ta me'ẽ
te'e. Kuja amõ ta pe pepandu: “Ma'e
peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe,
pehẽ py'a ke Tupã koty pemuruwak pe-
mondo. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a
jywyr ta” aja amõ ta pe pepandu. Ihẽ
je'ẽha rupi pepandu peho. Jerusarẽ ok ta
pe pepandu py. Pe, amõ amõ ok ta pe

pepandu peho. [48] Upa pesak, ame'ẽ rehe
har pepandu pandu katu. [49] "Tupã'ã ke pehẽ
pe ihẽ amondo ta" aja ihẽ pái pandu katu
pehẽ pe. Ame'ẽ ke ihẽ riki pehẽ pe amuwyr
ta. Pesarahã! Pehẽ pe pyrãtãha ke Tupã
muwyr ta. Ame'ẽ rehe peharõ pexo rahã,
se pepyta we rĩ. Jerusarẽ ok ta pe pepyta
we rĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

*Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho ame'*ẽ
rehe har

(Mak 16.19-20; At 1.9-11)

[50] Pe, Jerusarẽ ok ta ngi uhem oho. Inamõ
ixo ame'ẽ ta ke a'e raho. Mbeta ok ta pe
uhyk tate. A'ep pyta u'am. A'eta 'ar pe
mokõi ijywa ke mupuku. Pe, a'e pandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu —
aja Jesu.

[51] A'e pandu u'am rahã, a'eta ngi oho.
Ywa pe a'e ke Tupã mujywyr raho. [52] Pe,
ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ehe, Jesu rehe. Pe,
Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'eta hury
katu ixo. [53] Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ pe a'eta ohoho. Tupã rehe har katu
a'eta pandu.

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja ngã
pandu.

Upa.

Jesu rehe har Juã mupinim

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har Juã mupinim.

*Je'*ẽha ke
(Koro 2.9-10; Emberéu 1.2; 1 Juã 5.20)

1 Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã: "Je'ẽha" pete'e ixo. (Jesu Kirisutu a'e.) Tupã namõ a'e ixo. Tupã riki a'e tĩ. 2 Ma'e ke nixói te rahã, Je'ẽha Tupã namõ ixo. 3 Upa katu te ma'e ke a'e mujã. A'e mujã ym rahã, nixói te ta ma'e ke apo. 4 Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ngã pe uhãha ke Je'ẽha me'ẽ. Weraha ngã pe a'e werur. (Aja rahã, Tupã rehe har ngã pe mujekwa.) 5 Pytuniha ke muweraha muwera katu. Ame'ẽ ke marã ka ym pytuniha muweha. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe ma'e ke mujekwa. Tupã rehe har mujekwa. Pe, ame'ẽ ukwa katuha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta marã ka ym mukanĩha.)

6 Ko amõ sawa'e ke Tupã muwyr. Myrandu panduha ke a'e. Her Juã. 7 Ngã pe ma'e ke a'e pandu uwyr. Weraha rehe har a'e pandu uwyr. Weraha aja Jesu Kirisutu a'e. Pe, ame'ẽ myrandu rehe heta ngã hendu. Aja rahã ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu my. 8 Weraha rehe har Juã pandu uwyr. A'e atu weraha aja ym. 9 Ko riki weraha te. Jesu Kirisutu a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e uwyr. Upa awa ta pe Tupã rehe har a'e mujekwa. (A'erehe weraha aja a'e.)

10 Je'ẽha kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. Ehe har kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa ym. A'e je'ẽha rupi kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. 11 Ima'e ywy pe a'e uwyr. Anĩ. A'e ke a'ep pe har ta putar ym. (Jundéu awa ta putar ym.) 12 Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta putar katu. A'erehe jurujar katu ehe tĩ. A'erehe Tupã ra'yr ta aja ame'ẽ ta ke Tupã muruwak. 13 Tupã ra'yr ta ke a'eta apo 'y. Imãi pusu ngi u'ar, a'erehe Tupã ra'yr ta a'eta my? Anĩ, aja ym. Sawa'e ta putar, a'erehe Tupã ra'yr ta ke a'eta my? Anĩ, aja ym tĩ. Tupã jõ putar, a'erehe Tupã ra'yr ta ke a'eta. "Ihẽ ra'yr ta pehẽ" aja a'e mu'am.

14 Her Je'ẽha. A'e uwyr. Awa aja uwyr. Jande namõ a'e ixo. Ngã rehe a'e atu ipy'a katu te. Jetehar Tupã rehe har a'e pandu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Aja ima'e pyrãtãha ke jasak. Ame'ẽ pyrãtãha ke ipái muwyr ipe. Ta'yr peteĩhar ke a'e, a'erehe ipái muwyr ipe.

15 Ehe har Juã pandu. Kuja:

—Amukwehe we ehe har ihẽ apandu: "Ihẽ raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihẽ nixói rahã, pete'e a'e ixo. A'erehe ihẽ 'ar koty te we a'e katuha" — aja Juã pandu.

16 Ngã rehe a'e atu ipy'a katu te. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Jete. Amõ amõ we jande rehe a'e usak katu. 17 Tupã je'ẽha ke Moise mujekwa. (Ame'ẽ ke Moise je'ẽha aja jakwa.) Myja katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e my? Ma'e riki katu ym. Ame'ẽ jõ Moise je'ẽha mujekwa. Jesu anĩ. Ngã rehe Tupã atu ipy'a katu, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa. Jetehar Tupã rehe har a'e mujekwa tĩ. 18 Tupã rehe usak ym te awa. Ta'yr riki ehe har mujekwa ngã pe. A'erehe amõ usak ehe rahã, Tupã rehe usak tĩ, ame'ẽja saka. Ta'yr peteĩhar ke a'e. Tupã a'e tĩ. Ipái ipy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e.

*Juã mujahukiha pandu ame'*ẽ rehe har
(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18)

19 Jerusarẽ ok ta pe jundéu awa tama'e kapitã ta ixo. Amõ ta ke Juã koty a'eta mondo tĩ. Pa'i ta ke mondo. Rewi rainõ ta ke mondo tĩ. Sonda aja a'eta. Myja me'ẽ sawa'e a'e my, ame'ẽ ke a'eta ukwa tar katu te. Kuja ame'ẽ ta pandu oho ipe:

—Awa nde? Kirisutu nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja Juã mujahukiha pe pandu.

20 Pe, a'e pandu katu te:

—Anĩ. Kirisutu ym ihẽ — aja a'eta pe.

21 A'eta pandu:

—Aja rahã, awa nde? Eri nde my? Ywa ngi Tupã muwyr ame'ẽ ke — aja ipe.

—Anĩ. Ihẽ Eri ym tĩ — aja Juã pandu.

A'eta pandu ipe tĩ:

—Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe jande jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke nde my? — aja ipe.

Juã pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ym ihẽ tĩ — aja a'eta pe.

22 Pe, a'eta pandu tĩ:

—Awa nde my? Epandu katu jande pe. Ko nde koty jande ke amõ ta muwyr. Ame'ẽ ta pe nde rehe har japandu ta me'ẽ te'e. Myja nde juehe har nde erepandu my? — aja Juã pe.

23 Isai riki yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ke. Isaima'e panduha ke Juã pandu. Kuja
a'e pandu:
—Kuja ihẽ.
"Awa nixói te ame'ẽ pe amõ pandu u'am.
Ngã pe pandu u'am: 'Jandema'e
sawa'e te rape ke emutatambyk 'y.
Ame'ẽ rupi a'e uwyr ta' aja Isai
mupinim."
—Ihẽ riki ame'ẽ awa nixói te ame'ẽ pe
apandu a'am — aja Juã pandu. (Hape ke
mutatambyk rahã, ngã py'a Tupã koty mu-
ruwak. Aja rahã, jandema'e sawa'e te uwyr
rahã, hendu katu ta ehe, aja mujekwa.)
24 Juã namõ pandu ixo ame'ẽ ta ke amõ
ta mondo. Parise ta riki mondo. 25 Juã pe
ame'ẽ ta pandu:
—Kirisutu ym nde. Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ym nde. Eri ym
nde. Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe
jaharõ jaxo. Ame'ẽ ym nde. Aja rahã,
ma'erehe ngã ke nde eremujahuk my? —
aja ipe.
26 A'e pandu:
—Y pe ngã ke ihẽ amujahuk. (Aja rahã,
Tupã koty ipy'a ke ngã muruwak, aja mu-
jekwa.) Esarahã! A'e riki pehẽ namõ ixo
tipe. (Pehendu ym ehe.) 27 Ihẽ raikwer rupi
a'e uwyr ta. Ihẽ 'ar koty te we a'e katuha.
A'erehe ima'e miasu aja ihẽ axo rahã, ihẽ
katu ym ihẽ jupe ihẽ — aja Juã pandu ngã
pe.
28 Upa aja me'ẽ Juã namõ amõ ta pandu.
Mbeta ok ta pe pandu. Ame'ẽ ok ta y ruwái
koty ihĩ, Jondã ruwái koty. A'ep ngã ke Juã
mujahuk u'am. (Mujahuk rahã, Tupã koty
ipy'a muruwak, aja ngã mujekwa.)

Jesu rehe har Juã mujekwa ngã pe
(Matéu 3.11; Mak 1.10; Ruk 3.22)

29 Ku'ẽ rahã Juã koty Jesu uwyr ixo. Juã
usak ehe rahã, a'e pandu:
—Ko riki Tupãma'e arapuharan ra'yr aja
a'e. Ma'e ka'u te'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ
pe har ta ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe a'e
muhepy ta. A'erehe Tupãma'e arapuharan
ra'yr aja a'e. Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e.
(Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke
a'e.) 30 Kwehe ehe har ihẽ apandu: "Ihẽ
raikwer rupi amõ uwyr ta. Ihẽ nixói rahã,
pete'e a'e ixo. A'erehe ihẽ 'ar koty te we a'e
katuha" aja ihẽ apandu kwehe. 31 Ihẽ aja tĩ.
Ehe har ihẽ akwa ym we rĩ. (Ko Kirisutu.
Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke
a'e) aja akwa ym we rĩ. Pe, jundéu awa ta
pe ehe har ihẽ amujekwa ta. A'erehe y pe
ihẽ amujahuk ngã ke, aja rahã, ngã ipy'a ke
Tupã koty muruwak aja mujekwa — aja Juã
pandu.
32-34 Amõ we Juã mujekwa. Ma'e a'e usak
ame'ẽ ke a'e pandu ngã pe tĩ. Kuja a'e
pandu:
—Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke, aja ihẽ akwa ym we rĩ.
Pe, Tupã'ã rehe ihẽ asak. Pykahuran aja
ihẽ asak. Ywa ngi wyjy uwyr ehe, Jesu
rehe. Pe, Tupã pandu ihẽ pe: "Y pe ngã ke
emujahuk eho" aja. A'e riki ihẽ pe mujekwa
tĩ: "Sawa'e rehe ihẽ'ã wyjy ta uwyr. Ame'ẽ
ke rehe nde eresak ta. A'e riki ihẽ'ã namõ
ngã ke mujahuk ta" aja Tupã mujekwa ihẽ
pe. Tupã'ã wyjy uwyr ehe tĩ. Aja ihẽ asak
'y. A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Jesu riki
Tupã ra'yr — aja Juã pandu. ("Tupã'ã namõ
mujahuk" aja pandu rahã: "Ngã py'a rehe
Tupã'ã ke muwyr ta" aja mujekwa katu.)

Jesu namõ ixo ame'ẽ ta rehe har

35 Ku'ẽ rahã a'ep Juã ixo tĩ. Mokõi sawa'e
ta namõ. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ke
a'eta. 36 Pe, Jesu asa oho ixo rahã, Juã usak
ehe. Pandu:
—Peme'ẽ Tupãma'e arapuharan ra'yr aja
a'e. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ
ke a'e) — aja Juã pandu. (Yman arapuharan
ra'yr ke jundéu awa ta jukwa rahã, ma'e
ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy aja
jundéu awa ta ukwa. Aja Jesu a'e tĩ.)
37 Ame'ẽ ke rehe mokõi jumu'eha ta
hendu rahã, Jesu raikwer rupi a'eta oho.
(Juã ke a'eta hijar.) 38 Pe, ixoty Jesu uwak.
Mokõi sawa'e ta haikwer rupi uwyr. Ame'ẽ
ta rehe a'e usak rahã, a'eta pe pandu:
—My pehẽ peho ta my? — aja Jesu.
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. My nde
ereker ta my? — aja sawa'e ta ipe.
39 Jesu pandu:
—Pesak pejur — aja sawa'e ta pe.
A'erehe inamõ a'eta oho. Jesu ukweriha
renda rehe usak oho. Warahy ywa ku'ap
ihon rahã usak oho. Pe, inamõ a'eta pyta.
Aja te'e pytun oho.
40 Kwehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe mokõi
sawa'e ta hendu. Pe, Jesu namõ oho. An-
dere riki ame'ẽ mokõi ngi har peteĩ. Simã
Petu mu a'e. 41 Pe, pahar Andere oho. Imu
ke mahem oho, Simã ke. Pe, Andere pandu
ipe:

—Kirisutu rehe asak — aja Simã pe. (“Kirisutu” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.)

42 Pe, Simã ke a'e muhyk werur ehe, Jesu rehe. Simã rehe a'e usak rahã, pandu ipe:

—Nde riki Simã. Juã ra'yr nde. Apo nde rer: “Sepa” aja tĩ — aja Jesu ipe. [“Sepa” aja her rahã: “Petu” aja tĩ. “Sepa” aja rahã: “Ita ke” aja ngã ukwa.]

Jesu namõ Siri oho. Natanae oho tĩ.

43 Ku'ẽ rahã Jesu jupandu jupe:

—Ngariréi ywy pe ihẽ aho ta — aja jupe.

Pe, oho ixo rahã, Siri rehe a'e usak. Pandu ipe:

—Ihẽ namõ ejumu'e eho — aja Jesu.

44 Siri riki Mesái ok ta pe har ke a'e. Andere aja tĩ. Petu aja tĩ. 45 Pe, Natanae ke Siri mahem oho. Pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ehe har paper rehe Moise mupinim. “Moise je'ẽha ke” aja jakwa, ame'ẽ rehe mupinim. Sawa'e rehe har a'e mupinim. Amõ ta mupinim tĩ. Sawa'e rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim tĩ. Ame'ẽ sawa'e rehe ihẽ asak. A'e riki Jesu. Jose ra'yr a'e. Nasare ok ta pe har a'e — aja pandu.

46 —Mã! Ame'ẽ ok ta ngi katu ame'ẽ ke uwyr ym — aja Natanae pandu naĩ.

Siri pandu:

—Esak ejurahã! — aja Natanae pe.

Pe, Natanae oho inamõ.

47 Pe, Jesu rehe Natanae uhyk tate rahã, Jesu usak ehe. Pe, ehe har a'e pandu:

—Peme'ẽ riki jundéu awa te. Amõ ta ke muka'u te'e ym ame'ẽ ke a'e — aja Jesu pandu.

48 Pe, Natanae pandu ipe:

—Ihẽ rehe nde eresak ramõ te. Myja ihẽ rehe har nde erekwa katu my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Siri nde pe pukái ym rahã we, nde rehe har ihẽ akwa katu. Ma'eywa'y wyr pe nde ereĩ rahã, ihẽ akwa katu, sik'y wyr pe — aja Natanae pe Jesu pandu.

49 Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, Natanae pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Mã! Upa nde erekwa. Tupã ra'yr nde. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde. Jande jaharõ jaxo ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

50 Pe, a'e pandu:

—Sik'y wyr pe nde ereĩ rahã, nde rehe har ihẽ akwa katu. Aja nde pe ihẽ apandu. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katu. Amõ we ma'e ke rehe nde eresak ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Ame'ẽ ke rehe nde eresak ta tĩ. 51 Pesarahã! Ywa pirar, aja nde eresak ta tĩ. Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta rehe pesak ta tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur. Ihẽ rehe a'eta wyjy ta uwyr. Jupir jupir oho tĩ. Ame'ẽ ke rehe pesak ta kỹ — aja Jesu pandu ipe.

2

Jumendariha rehe Jesu usak oho

1 Mokõi ukwer rahã, amõ ok ta pe amõ sawa'e jumendar. Ok ta rer Kana. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep Jesu mãi ixo. 2 Jesu pe amõ pandu. Jumu'eha ta pe tĩ:

—Jumendariha rehe pesak pejur tĩ — aja.

A'erehe a'ep a'eta ixo tĩ. 3 Pe, kawĩ ke ngã upa u'u rahã, Jesu pe imãi pandu:

—Kawĩ upa riki — aja ipe.

4 Jesu pandu:

—Mãi! Anĩ we rĩ. Ihẽ akwa ta kỹ. Ihẽ ama'eha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ — aja Jesu ipe.

5 Pe, parakyha ta pe imãi pandu:

—A'e pandu ame'ẽ ke pema'e katu — aja.

6 A'ep kamuxĩhu i'ãi. Tiha ame'ẽ ke. Kuja, 100 rit tihaha. Awa po wajar peteĩ hetaha kamuxĩ i'ãi. Ita ke te'e ngã mujã ame'ẽ ke. Y ke amõ purakar ipe. Ame'ẽ pe jundéu awa ta jukutuk kutuk. Aja te'eha. (Aja rahã, ipy'a juhyk aja ixo aja jundéu awa ta ukwaha jupe.) 7 Pe, parakyha ta pe Jesu pandu:

—Peme'ẽ kamuxĩhu ke pemutyryhem. Y ke te'e pemutyryhem — aja.

Pe, a'eta mutyryhem te. Hukwen rake rupi ihon u'am. 8 A'e pandu tĩ:

—Apo y ke pejo'ok 'y. Ame'ẽ ke ngã mi'u matyrihama'e kapitã pe peraho — aja parakyha ta pe Jesu pandu.

A'eta raho ipe. 9 Pe, me'ẽ ipe. Pe, a'e u'u. Kawĩ riki. Y ke te'e kawĩ wan uwak oho. (Pyrãtãha namõ Jesu muruwak.) My ngi kawĩ werur my? Ame'ẽ ke kapitã ukwa ym. Parakyha ta jõ ukwa katu. A'eta riki y ke jo'ok. Pe, amõ pe kapitã pandu:

—Se sawa'e jumendar ame'ẽ ke emuhyk — aja amõ pe.

Pe, sawa'e uhyk. 10 Kapitã pandu ipe:

—Amõ ta kawĩ iro ame'ẽ ke me'ẽ me'ẽ
py. Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk uwyr
ame'ẽ ta u'u hũ rahã, pe, iro ym ame'ẽ ke
me'ẽ me'ẽ. Nde anĩ. Jande ja'u we hũ, iro
ym ame'ẽ ke. A'eramõ kawĩ iro te ame'ẽ ke
jande pe amõ me'ẽ me'ẽ — aja kapitã pandu.
11 Ame'ẽ ok ta pe ma'e katu ame'ẽ ke
Jesu ma'e py. Kana ok ta pe. A'ep ima'e
pyrãtãha ke a'e mujesak py amõ ta pe.
A'erehe inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta jurujar
katu ehe. (Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja a'eta ukwa
katu.) Kana ok ta riki Ngariréi ywy rehe ihĩ.
12 Ame'ẽ upa rahã, amõ ok ta pe Jesu oho.
Kapana'ũ ok ta pe oho. Imãi oho tĩ. Imu ta
oho tĩ. Jumu'eha ta oho tĩ. A'ep heta ym
ukwer.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(Matéu 21.12-13; Mak 11.15-17; Ruk 19.45-46)

13 Ma'e huryha ke rehe uhyk tate. Her
Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr.
(Aja yman te Eji ywy ngi jundéu awa ta
ke Tupã muhem muwyr. Ame'ẽ ke ukwa
ukwa u'am.) Ame'ẽ Pasuko weraha rehe
uhyk tate, a'erehe Jerusarẽ ok ta pe Jesu
oho. 14 Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ pe a'e oho. A'ep amõ sawa'e ta rehe
a'e usak. Amõ ta tapi'iruhu ta ke muhepy
hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ngã moĩ rahã,
ame'ẽ ke ngã jukwa. Amõ ta arapuharan
ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe
ipy'a ke ngã moĩ rahã, ame'ẽ ke jukwa tĩ.
Pykahuran ta aja tĩ. Muhepy tĩ. Amõ ywy
ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke
ame'ẽ ta werur. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe
har tama'e tamatarer ke muruwak ame'ẽ ta
pehĩ tĩ. Tamatarer muruwak ame'ẽ ta ke
a'eta. Myrape rake wapyk uĩ. Upa ame'ẽ ta
rehe Jesu usak. 15 Pe, tupaham pe nupãha ke
a'e puwan. Ame'ẽ pe upa ngã rymba ke a'e
muhem mondo. Jumu'eha renda keruhũ
ngi muhem mondo. Tapi'iruhu ta ke aja
tĩ. Arapuharan ta aja tĩ. Muhem mondo tĩ.
Myrape a'e mujere tĩ. Tamatarer muruwak-
iha tama'e ke. Tamatarer ke upa a'e ombor
muhãi. 16 Pykahuran ta ke muhepy ame'ẽ ta
pe a'e pandu:

—Sengi upa pemuhem peraho! Ko riki
ihẽ pái rok. Ame'ẽ ke muhepyha renda wan
pemuruwak. Katu ym. Peho! — aja Jesu
pandu.

17 Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta hendu rahã,
kuja ukwa ukwa u'am. Tupã je'ẽha rehe
panduha amõ mupinim. Ame'ẽ ke ukwa
ukwa u'am. Kuja:

"Tupã! Ko riki nde rok. A'ep nde rehe ngã
py'a ke ngã moĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke
jõ ihẽ aputar katu te."

Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa
ukwa u'am.

18 Pe, Jesu pe amõ ta pandu uwyr. Jundéu
awa tama'e kapitã ta pandu uwyr:

—Awa je'ẽha rupi ngã ke nde eremuhem
eremondo my? Marã ka ym amõ ma'eha,
ame'ẽ ke ema'ema'e katu apo. Jasak ta. Aja
rahã, nde je'ẽha rupi ngã ke nde eremuhem
eremondo katu, aja jakwa katu ta tĩ — aja
Jesu pe.

19 A'e pandu:

—Kome'ẽ Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ ke upa pemai. Pe, mokõi aker rahã,
amõ pyahu ame'ẽ ke ihẽ amujã ta tĩ — aja
Jesu pandu.

20 A'eta pandu:

—Mã! Mokõi nde ereker rahã, amõ nde
eremujã ta my? Marã ka ym nde ere-
mujãha. Yman te kome'ẽ jumu'eha renda
keruhũ ngã mujã mujã ixo. Heta te hũ
warahy 'ar rahã, mujã mujã ixo. Kuja, 46
warahy 'ar rahã, mujã mujã ixo — aja ngã
pandu.

21 Anĩ. Ame'ẽ jumu'eha renda keruhũ
rehe har Jesu pandu ym. Juehe har a'e
pandu. ("Mai" aja rahã: "Jukwa" aja riki.
Mokõi ukwer rahã, amõ jumu'eha renda
keruhũ mujã ta, aja pandu rahã, mokõi
ukwer rahã, manõha ngi a'e ke Tupã muk-
wera katu ta muhem, aja mujekwa katu.)
22 A'erehe manõha ngi a'e kwera katu uhem
rahã, pe, ame'ẽ panduha rehe jumu'eha
ta ukwa ukwa ixo. Pe, Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ, ame'ẽ riki jetehar te ke, aja
a'eta ukwa katu. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe
a'eta jurujar katu tĩ.

Ngã rehe har Jesu ukwa katu

23 Pasuko 'ar rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu
ixo. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke
Jesu ma'ema'e. Ame'ẽ ke mujesak jesak hũ
ngã pe u'am. Ame'ẽ ke rehe heta ngã usak,
a'erehe: "Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e" aja a'eta ukwa
katu. 24 Jesu anĩ. Ngã rehe har a'e ukwa katu.
Pahar amõ koty ngã ukwa ta, aja Jesu ukwa
katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe. Ma'e

ke rehe usak rahã jõ, ngã jurujar katu ehe,
aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã
rehe a'e. 25 Marã ka ym ngã rehe har amõ
panduha ipe. Upa a'e ukwa katu. Ipy'a pe
ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e
atu ukwa katu tĩ.

3

Jesu namõ Nikonde pandu pandu

1 Ko amõ sawa'e ixo. Her Nikonde.
Jundéu awa tama'e kapitã a'e. Parise koty-
har ke a'e. 2 Amõ pytun rahã, Jesu rehe a'e
usak uwyr. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde ke
Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande ke nde
eremu'e katu. Aja jakwa katu. Ne namõ
Tupã ixo, a'erehe marã ka ym amõ ma'eha,
ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Pyrãtã te
ha namõ nde erema'ema'e katu. A'erehe
nde ke Tupã muwyr aja ihẽ akwa katu tĩ —
aja Jesu pe.

3 A'e pandu:

—Esarahã! Mokõihar amõ uhem ym
rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe marã ka ym ohoha
— aja ipe.

4 Pe, Nikonde pandu:

—Mã! Marã ka ym. Tamũi rahã, mokõi-
har uhem ym awa. Marã ka ym mokõihar
imãi pusu pe ohoha. Pe, marã ka ym
mokõihar uhemiha — aja ipe.

5 Jesu pandu:

—Esarahã! Imãi pusu ngi uhem rahã,
awa te'e a'e. Amõ we tĩ. Tupã'ã je'ẽha
rupi uhem rahã, Tupã ra'yr a'e. Aja ym
rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe marã ka ym ohoha.
6 Imãi pusu ngi uhem rahã, awa te'e a'e.
Tupã'ã je'ẽha rupi uhem rahã, Tupã ra'yr
a'e. 7 "Mokõihar pehem ta me'ẽ te'e" aja
ihẽ apandu nde pe. "Mã! Marã ka ym" aja
ym epandu. (Ame'ẽ ke nde erekwa ym my?
Esarahã! Amõ we nde erekwa ym ame'ẽ ke
pehĩ. Ywytu ke.) 8 Amõ koty koty ngi ywytu
jupeju uwyr. Tyapuha nde erehendu. My
ngi tur my? My ihon ta my? Ame'ẽ ke
nde erekwa ym. Pehĩ. Ame'ẽ ke jõ nde
erekwa katu. Tupã'ã je'ẽha rupi uhem rahã,
ame'ẽja saka tĩ. Nde erekwa ym tĩ. Tupã
ra'yr, aja jõ nde erekwa — aja ipe.

9 —Myja puki? — aja Jesu pe.

10 A'e pandu:

—Jundéu awa ta ke nde eremu'e tĩ.
Mu'eha katu ame'ẽ ke nde. Mã! Ihẽ apandu
ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. Jande
jakwa katu, ame'ẽ rehe har japandu pandu
katu. 11 Esarahã! Ma'e jasak ame'ẽ rehe
har japandu katu tĩ. Pe, jande japandu
ame'ẽ rehe har pekwa ym. Kapitã ta riki
pehẽ. Pekwa ym rĩ. 12 Ma'e ke kome'ẽ ywy
keruhũ pe ihĩ. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu
rahã, pejurujar ym. Pe, ywa pe ma'e ke ihĩ.
Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu rahã, marã ka
ym pejurujariha ehe. 13 Ma'e ke ywa pe ihĩ.
Ame'ẽ rehe har amõ ukwa ta oho my? Anĩ.
Aja me'ẽ ke nixói. Oho ym awa. Ihẽ jõ akwa
katu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur.
A'erehe akwa katu.

14-15 —Awa nixói te ame'ẽ pe Moise ixo
rahã, mbói'ã a'e mujar mu'am. Myra rehe
mujar mu'am. Aja ihẽ ke amõ ta mujar ta
mu'am tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.
Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe mujar ta
mu'am tĩ. A'erehe ihẽ rehe upa ngã jurujar
katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta —
aja Jesu pandu.

16 Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe
Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Ta'yr ke a'e
muwyr. Ta'yr peteĩ har ke muwyr. A'erehe
amõ jurujar katu ehe rahã, mupyraraha
renda pe oho ym te ta. Tupã namõ ixo
katu ta. 17 Kome'ẽ ywy keruhũ pe Ta'yr ke
Tupã muwyr. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har
ta ke Ta'yr muhã katu ta uwyr. A'eta ke a'e
mupyrara ta uwyr. Anĩ. Aja ym. Muhã katu
ta uwyr.

18 Ta'yr rehe amõ jurujar katu rahã: "Nde
katu ym. Nde ke amupyrara ta" aja Tupã
pandu ym te ta. Amõ jurujar ym ehe rahã:
"Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta" aja
Tupã pandu ta kỹ. Tupã ra'yr rehe a'e
jurujar ym. Ta'yr peteĩhar rehe jurujar ym,
a'erehe aja Tupã pandu ta kỹ.

19 Ma'erehe mupyrara ta my? Kuja riki.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe weraha
uwyr tipe. (Aja rahã, Tupã rehe har Ta'yr
mujekwa tipe.) Ame'ẽ ke a'eta putar ym.
Anĩ. Pytuniha ke a'eta putar. (Aja rahã,
ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar.)
Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo,
a'erehe weraha ke a'eta putar ym. 20 Ma'e
ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, weraha koty
uwyr ym ta. (Tupã rehe har ukwa tar ym.
Putar ym.) Weraha koty uwyr rahã, ma'e
ka'u te'eha ma'eha ke Tupã mujekwa ta.
A'erehe uwyr ym. (Tupã rehe har ukwa
tar ym.) 21 Pe, ma'e katu ame'ẽ ke amõ

ma'e rahã, weraha rehe uhyk. (Aja rahã,
Tupã rehe har a'e ukwa tar katu.) Aja rahã,
Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Aja a'e
mujekwa. Tupã rehe hendu katu, a'erehe
ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

Juã mujahukiha rehe har

22 Nikonde namõ upa Jesu pandu rahã,
amõ ywy pe oho. Jundéi ywy pe oho.
Jumu'eha ta oho tĩ. A'ep jumu'eha ta namõ
a'e pyta we rĩ. A'ep amõ ta ke a'eta mu-
jahuk. 23 Amõ renda pe Juã mujahuk ixo tĩ.
Enõ renda pe mujahuk ixo. A'ep y heta.
Ame'ẽ renda Sarĩ ok ta rake ihĩ. Heta ngã
uhyk oho ehe. Ame'ẽ ta ke Juã mujahuk.
(Aja rahã, Tupã koty ipy'a muruwak, aja
a'eta mujekwa.) 24 [Arahã kyndaha pe Juã ke
amõ ta kynda ym we rĩ.]

25 Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ngi har
amõ ta ixo. Ame'ẽ ta namõ jundéu awa ta
je'ẽ je'ẽ hũ. "Juã mujahuk ame'ẽ ke riki katu
te" aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu
pandu u'am. "Anĩ. Jesu mujahuk ame'ẽ ke
riki katu te" aja jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ.
26 A'erehe Juã pe a'eta pandu oho:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Amukwehe
y ruwái koty ne namõ amõ sawa'e ixo,
Jondã ruwái koty. Ehe har nde erepandu.
"Peme'ẽ riki Tupã ra'yr" aja nde erepandu.
Ame'ẽ nde erekwa u'am my. Apo heta ngã
ohoho ixoty. Ame'ẽ ta ke mujahuk u'am
apo — aja Juã pe.

27 Pe, Juã pandu:

—Ixoty ngã ke Tupã mondo. A'erehe
heta ngã ohoho ixoty. 28 Ihẽ apandu ame'ẽ
ke pehẽ atu pekwa katu. Kuja ihẽ apandu:
"Anĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ
ke aja ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã muwyr py.
Tupã muwyr ame'ẽ ndutar koty ihẽ ke
Tupã mondo" aja ihẽ apandu. 29 Sawa'e
jumendar rahã, kũjã riki sawa'ema'e wan
ta. Pe, sawa'e rehe katu ame'ẽ ta sawa'e
rake hendu u'am. Pe, sawa'e rehe kũjã uhyk
rahã, ehe katu ame'ẽ ta hury katu. Aja ihẽ
tĩ. Jesu rehe heta ngã uhyk oho rahã, ihẽ
rury katu te ihẽ tĩ. 30 A'erehe ihẽ 'ar koty
te we ixoty ngã oho rahã, katu tiki. Aja
rahã, ihẽ rury katu te ihẽ axo rĩ — aja inamõ
jumu'e ixo ame'ẽ ta pe Juã pandu.

*Ywa ngi wyjy uwyr, ame'*ẽ rehe har

31 Ywa ngi wyjy uwyr. Ame'ẽ riki i'ar koty
te we a'e katuha. Upa awa ta 'ar koty te
we a'e katuha. Awa ke anĩ. Kome'ẽ ywy
keruhũ pe ixo ame'ẽ ke a'e. A'e riki awa
te'e tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ihĩ.
Ame'ẽ rehe har jõ a'e ukwa. Ame'ẽ ke a'e
pandu. Panduha rehe jurujar katu awa tĩ.
Ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke anĩ. I'ar koty
te we jurujar katu ta me'ẽ te'e ehe. 32 A'ep
a'e usak ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu
tipe. A'ep a'e hendu ame'ẽ rehe har a'e
pandu pandu tipe tĩ. Pe, amõ jurujar ym
ehe. 33 A'e pandu ame'ẽ rehe amõ jurujar
katu rahã, kuja ukwa katu. Tupã pandu
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã
pandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja mujekwa
ngã pe. 34 Jesu ke Tupã muwyr. Pe, Tupã
pandu ame'ẽ ke a'e pandu pandu. I'ãma'e
pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ẽ riki
upa ym. A'erehe Tupã mujekwa ame'ẽ
ke a'e pandu pandu katu. 35 Ta'yr rehe
ipái ipy'a katu. Upa katu te a'e me'ẽ ipe.
A'erehe upa katu te ima'e ke. A'erehe upa
katu te awa tama'e kapitã keruhũ te a'e.
36 Ta'yr rehe amõ jurujar katu rahã, a'e ke
Tupã muhã katu ta. Ta'yr rehe jurujar ym
rahã, marã ka ym a'e uhãha. A'e ke Tupã
mupyrara ta. Aja te'e ta ixo.

4

Amõ awa kũjã namõ Jesu pandu

1 Jesu koty amõ amõ we ngã jumu'e oho.
Ame'ẽ ke parise ta hendu. Juã 'ar koty te we
ngã ke Jesu mujahuk, aja parise ta hendu
tĩ. 2 Jesu riki ngã ke mujahuk ym. Inamõ
jumu'e ixo ame'ẽ ta riki mujahuk u'am, ngã
ke. 3 Parise ta hendu ame'ẽ ke Jesu ukwa
rahã, Jundéi ywy ngi a'e oho. Ngariréi ywy
pe a'e jywyr oho. 4 Amõ awa rape Samari
ywy rupi ihon. Ame'ẽ rupi Jesu oho ta me'ẽ
te'e.

5 Samari ywy rupi a'e asa oho rahã, amõ
ok ta rehe a'e uhyk tate oho. Her Sikar.
Ame'ẽ ok ta rake ma'e ywy kotete ihĩ,
Jakoma'e ywy ke. Yman te ta'yr pe ame'ẽ
ywy ke Jako me'ẽ. Jose pe a'e me'ẽ. 6 A'ep
ywykwar ihĩ. Yman te Jako pykũi ame'ẽ
ke. Ame'ẽ rake Jesu wapyk. A'e wata hũ,
a'erehe he'õ. Warahy jandar tate rahã, a'ep
a'e wapyk uĩ.

7-8 [Ok ta pe jumu'eha ta oho. A'eta mi'u
ke jo'ok oho. Pe, Jesu jeje ihĩ rahã,] amõ
kũjã uhyk uwyr ehe. Samari ywy pe har ke
a'e. Y rehe uwyr. Pe, Jesu pandu ipe:

—Y ihẽ pe emuwyr. Ihẽ hyngwéi te ihẽ
ke — aja kũjã pe.

9 —Mã! Nde riki jundéu awa. Ihẽ riki
Samari ywy pe har. Ma'ewã y nde erepandu
ihẽ pe my? — aja Jesu pe. [Samari ywy pe
har tama'e ita rekúi ra'yr ke jundéu awa ta
pyhyk ym te. A'erehe: "Mãte we ame'ẽ te
a'e my" aja kũjã ukwa.]
10 Jesu pandu:
—Ma'e ke nde pe Tupã me'ẽ tar katu.
Ame'ẽ ke nde erekwa rahã, ihẽ pe y nde
erepandu ta tipe. "Y ihẽ pe emuwyr" aja
nde pe ihẽ apandu. Ihẽ rehe har nde erekwa
rahã, aja tĩ. Ihẽ pe y nde riki nde erepandu
ta tipe tĩ. Ihẽ pe nde erepandu rahã, y ke
nde pe ihẽ ame'ẽ ta tipe. Ame'ẽ y nde ke
muxuwe katu ta tipe — aja ipe.
11 —Sa'e! "Y nde ke muxuwe katu ta" aja
nde erepandu. Myja ame'ẽ ke ihẽ pe nde
ereme'ẽ ta my? Ko ywykwar riki typy hũ. Y
jo'okiha namõ nde erexo ym. 12 Jande ramũi
riki kome'ẽ ywykwar ke jande pe mupyta.
Jako mupyta. Yman kome'ẽ y ke a'e u'u
ixo. Ta'yr ta u'u tĩ. Hymba ta u'u tĩ. Jako
riki mupyta jande pe. "Y muxuwe katu ta"
aja nde erepandu rahã, Jako 'ar koty te we
pyrãtãha nde my? — aja kũjã pandu.
13 —Kome'ẽ y amõ u'u rahã, jyngwéi ta tĩ.
14 Y ke ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã,
jyngwéi ym te ta. Y ihẽ ame'ẽ ipe rahã,
ipy'a pe mundu aja saka. Upa ym te ta.
Uhãha namõ ixo ta — aja kũjã pe.
15 (Awa uhãha rehe har Jesu pandu uĩ.
Ame'ẽ ke kũjã ukwa ym we rĩ.) A'erehe a'e
pandu:
—Sa'e! Ihẽ ke y muxuwe katu, ame'ẽ ke
ihẽ pe emuwyr. Aja rahã, ihẽ hyngwéi ym
te ta tĩ. Se y ihẽ ajo'ok ym te ta ajur tĩ — aja
Jesu pe.
16 —Nde sawa'e pe epukái eho. Pe, se
ejywyr inamõ ejur tĩ — aja ipe.
17 —Anĩ. Ihẽ sawa'e ym ihẽ — aja kũjã.
—"Ihẽ sawa'e ym" aja nde erepandu.
Ame'ẽ riki jetehar te ke. 18 Heta sawa'e
nde erepyhyk. Awa po wajar peteĩhar upa
hetaha. Apo ne namõ ixo ame'ẽ ke nde
sawa'e ym. Jetehar te ke nde erepandu ihẽ
pe — aja kũjã pe.
19 (Kũjã ixoha rehe har Jesu mujekwa,
a'erehe) kũjã pandu:
—Sa'e! Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde.
Aja ihẽ akwa 'y. (A'erehe ihẽ pe emujekwa.
Myp Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu
my?) 20 Tupã rehe ihẽ ramũi ta ipy'a moĩ
moĩ, samari ywy pe har ta ke. Peme'ẽ ywy'ã
keruhũ 'ar pe a'eta moĩ moĩ. Pehẽ anĩ.
Jundéu awa ta anĩ. Jerusarẽ ok ta pe jõ
Tupã rehe ipy'a ngã moĩ moĩ ta me'ẽ te'e,
aja jundéu awa ta pandu. Myja me'ẽ katu te
my? — aja Jesu pe kũjã pandu.
21 Pe, kũjã pe a'e pandu:
—Ko ihẽ apandu ame'ẽ jetehar te ke.
Ame'ẽ ke nde erekwa katu ta. Peme'ẽ ywy'ã
keruhũ 'ar pe jande pái keruhũ rehe ipy'a
moĩ moĩ ym ta awa. Ame'ẽ angaha ke rehe
uhyk tate. Jerusarẽ ok ta pe aja tĩ. Jande
pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa
a'ep tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate tĩ.
22 Tupã rehe ipy'a ke samari ywy pe har ta
moĩ moĩ tipe. Ehe har a'eta ukwa ym. Ipy'a
jundéu awa ta moĩ moĩ ehe tĩ. Ehe har a'eta
ukwa katu. Jundéu awa ta ngi har ngãma'e
muhãha uwyr ta. A'erehe Tupã rehe har
a'eta ukwa. 23 Jande pái keruhũ rehe ipy'a
amõ moĩ moĩ katu te ta. Ame'ẽ angaha ke
rehe uhyk tate. Jete. Uhyk apo 'y. Tupã
rehe har jetehar te ke Tupã'ã mujekwa. A'e
riki amõ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe amõ
ixo, a'ep jande pái keruhũ rehe ipy'a ke moĩ
moĩ katu. (Aja rahã, henda nixói, ame'ẽja
saka. Amõ ixo, a'ep ipy'a ke a'e moĩ moĩ
katu ehe.) 24 Tupã riki I'ã te'e a'e. A'erehe
jande pái keruhũ rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ
tar katu rahã, Tupã'ã je'ẽha rupi uhem ta
me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta riki jande pái keruhũ
rehe ipy'a moĩ moĩ katu — aja Jesu pandu.
25 Kũjã pandu ipe:
—Kirisutu uwyr ta, aja ihẽ akwa. (Kapitã
keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e.) A'e
uwyr rahã, upa katu te ma'e ke jande ke a'e
mu'e ta — aja Jesu pe.
26 A'e pandu:
—Ko ihẽ aĩ. Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ
aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ — aja kũjã pe.
27 Arahã jumu'eha ta jywyr uwyr. Kũjã
namõ Jesu pandu pandu uĩ. Ame'ẽ ke rehe
a'eta usak rahã: "Mã!" aja. Anĩ. "Ma'e
ke rehe har nde erepandu inamõ my?" aja
Jesu pe a'eta pandu ym. "Ma'erehe nde
erepandu inamõ my?" aja a'eta pandu ym
ipe tĩ. (Jundéu awa tama'e mu'eha rahã,
kũjã namõ pandu ym te awa, a'erehe: "Mã!"
aja ukwa.)
28 Pe, kamuxĩ ra'yr ke kũjã hijar oho. Ok
ta pe a'e jywyr oho. A'ep pe har ta pe a'e
pandu:
29 —Sawa'e rehe pesak peho. Upa katu te
ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke a'e mujekwa ihẽ

pe. Kirisutu a'e my, kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke a'e — aja kũjã pandu.
30 A'erehe ok ta pe har ta uhem oho. Jesu
koty a'eta oho.
31 Kũjã oho rahã, Jesu pe jumu'eha ta
pandu pandu u'am:
—Sawa'e! Ko jande mi'u. E'urahã! — aja
pandu hũ tipe.
32 A'e pandu:
—A'ewan ihẽ pe. Ma'e a'u ame'ẽ ke namõ
ko ihẽ axo. Ame'ẽ ke pekwa ym pehẽ — aja
jumu'eha ta pe.
33 Pe, jumu'eha ta pandu pandu a'eta
jupe:
—Imi'u ke amõ ta werur ipe nahã my? —
aja a'eta pandu pandu a'eta jupe naĩ.
34 Jesu pandu:
—Tupã ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ
ke ihẽ ama'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mi'u
aja saka tĩ. Imi'u namõ amõ ixo rahã, hury
katu a'e. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ rury katu tĩ. Ma'e
parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ
amumba ta axo. A'erehe ihẽ rury katu axo.
35 —Pehẽ pepandu: "Amõ tumeme jahy
kanim rahã, ahúi aja me'ẽ ke itawa ta. Amõ
mondok ta" aja. Pe, ihẽ apandu pehẽ pe.
Pesarahã! Itawa apo 'y. Mondokiha angaha
rehe uhyk apo 'y. (Aja rahã, ihẽ rehe a'ep
pe har ta jurujar tar katu.) 36 Ahúi aja me'ẽ
mondokiha pe ijar muhepy. Pe, mondokiha
matyr. (Aja matyriha aja apo tĩ. Ihẽ rehe
peme'ẽ ta jurujar katu ta.) Aja rahã, ame'ẽ
ta ke Tupã muhã katu ta. Matyr rahã, ma'e
ra'ĩ jytym ame'ẽ ta hury katu. Matyr ame'ẽ
ta hury katu tĩ. Johu hury katu. (Aja apo
tĩ. Ajytym aja Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu.
Pe, matyr aja ihẽ rehe jurujar katu ta. Johu
hury katu ta tĩ.) 37 Aja amõ panduha riki jete.
Kuja:
"Ma'eywa ke amõ jytym oho. Pe, tyarõ
rahã, ame'ẽ ke amõ riki mondok
oho" aja panduha ihĩ.
38 —Amõ kupixa pe peparaky ym. Amõ
ta paraky. Ame'ẽ pe pehẽ ke ihẽ amondo.
A'ep ma'e ke pematyr ta. Pe, pehẽ rury katu
ta. (Aja apo tĩ. Amõ rekoha pe amõ ta Tupã
je'ẽha pandu. A'ep pehẽ ke ihẽ amondo.
Pe, a'ep pe har ta ihẽ rehe jurujar katu.
Pematyr, ame'ẽja saka) — aja Jesu pandu.
39 Ok ta pe samari ywy pe har ta ixo. A'eta
pe kũjã pandu: "Upa katu te ihẽ ama'ema'e
ame'ẽ ke a'e mujekwa" aja Jesu rehe har
kũjã pandu. A'erehe heta ame'ẽ ok ta pe
har ta jurujar katu ehe tĩ, Jesu rehe. 40 Pe,
Jesu rehe samari ywy pe har ta uhyk uwyr
rahã, a'eta pandu ipe:
—Jande namõ epyta we rĩ — aja pandu
hũ.
A'erehe a'ep mokõi Jesu ukwer.
41 Jesu mu'e. A'erehe amõ we hũ a'ep pe
har ta jurujar katu ehe. 42 Pe, kũjã pe a'eta
pandu:
—Ehe har jande pe nde erepandu,
a'erehe jajurujar katu ehe apo tĩ. Ame'ẽ
jõ ym. A'e pandu ame'ẽ ke rehe jande atu
jahendu. A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ pe
har ta ke a'e muhã katu ta. Aja jakwa katu.
A'erehe jajurujar katu ehe tĩ — aja a'ep pe
har ta pandu.

Amõ kapitã ra'yr ke Jesu mukatu

43-44 Samari ywy pe mokõi ukwer. Pe, Jesu
oho. A'e riki pandu: "Tupã je'ẽha ke pandu
ame'ẽ rehe hekoha pe har ta katu ym usak"
aja a'e ukwa. A'erehe hekoha te pe oho
ym. Anĩ. Amõ ok ta pe oho. Ame'ẽ ok
ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. 45 Pe, ame'ẽ ok
ta pe uhyk rahã, a'ep pe har ta hury katu
ehe, Jesu rehe. Amukwehe Jerusarẽ ok ta
pe a'eta ixo tĩ. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke
jundéu awa ta matyr. Arahã a'eta a'ep ixo
tĩ. Arahã marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ
ke Jesu ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe upa a'eta
usak. A'erehe a'eta hury katu ehe.
46 Pe, ma'e ok ta pe a'e uhyk tĩ. Kana ok
ta pe uhyk tĩ. Ngariréi ywy rehe ame'ẽ ok
ta ihĩ. Yman a'ep y ke te'e kawĩ wan a'e
muruwak. A'ep amõ kapitã ixo. Ta'yr ahy
ipe. Amõ ok ta pe ta'yr ihĩ. Kapana'ũ ok
ta pe ihĩ. 47 Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy
pe Jesu uhyk uwyr. Ame'ẽ ke kapitã hendu
rahã, a'e pandu ipe, Jesu pe.
—Ihẽ rekoha pe ihẽ namõ eho. Kapana'ũ
ok ta pe. Ihẽ ra'yr ahy ou. Manõ tate. A'e
ke emukatu — aja Jesu pe.
48 Jesu pandu ipe:
—Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e katu. Ame'ẽ ke rehe nde eresak
rahã jõ, ihẽ rehe nde erejurujar katu. Mã!
Katu ym — aja ipe.
49 Kapitã pandu:
—Sa'e! Pahar ihẽ namõ eho. Ihẽ ra'yr
manõ tate. Manõ ym we rĩ. Pahar eho —
aja Jesu pe.
50 (Usak rahã jõ jurujar katuha katu ym,
aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe a'e
pandu ipe:

—Anĩ. Aho ym ta. Nde jeje ejywyr eho. Nde ra'yr manõ ym ta — aja kapitã pe.

Jesu mukatu, ame'ẽ ke rehe kapitã usak ym. Anĩ. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe kapitã jurujar katu. A'erehe pahar a'e jywyr oho. [51] Hok pe a'e jywyr oho ixo rahã, miasu ta uhyk uwyr ehe. Pandu uwyr:

—Nde ra'yr katu apo 'y — aja kapitã pe.

[52] Pe, miasu ta pe a'e pandu:

—My warahy rahã, katu oho my? — aja.

A'eta pandu:

—Kwehe hakuha maha oho ipe. Se warahy rahã, hakuha maha oho ipe. Warahy jere rahã — aja ipe.

[53] Arahã katu te: "Ne ra'yr manõ ym ta" aja Jesu pandu kwehe. Ame'ẽ ke ipy'a pe ipái ukwa ukwa u'am. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu te. Upa hok wyr pe har ta jurujar katu ehe tĩ, Jesu rehe.

[54] Aja marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e katu. (Aja Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu ngã pe.) Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe uhyk rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'e katu. Ame'ẽ riki mokõihar ke.

5

*Y kynda ame'*ẽ rake amõ sawa'e ke Jesu mukatu

[1] Pe, heta ukwer rahã, amõ jundéu awa ta mi'u matyriha rehe Jesu usak oho. Jerusarẽ ok ta pe usak oho. Arahã Tupã rehe jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ. A'erehe ngã mi'u matyr. [2] Jerusarẽ ok ta pe y kynda ame'ẽ ke ihĩ. Hukwen rake ihĩ. Arapuharan ta ixe, ame'ẽ hukwen rake ihĩ. Y kynda ame'ẽ rake rupi ok rymy'y heta ihĩ tĩ. Katukwer ame'ẽ ta ke. Kuja, awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Ame'ẽ kynda ame'ẽ rehe her ngã moĩ. "Mbete" aja riki jundéu awa ta je'ẽha ipe. [3] Ok rymy'y wyr rupi ahy ixo ame'ẽ ta heta túi. Eha ym te ame'ẽ ta a'ep ihĩ tĩ. Jupyrãtã rãtã ame'ẽ ta túi tĩ. Wata ym te ame'ẽ ta ihĩ tĩ. [Y katak ame'ẽ rehe a'eta harõ ixo. [4] Amõ amõ rahã, Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr ehe, y kynda ame'ẽ rehe. Pe, y ke a'e mukatak. Arahã y pe u'ar py, ame'ẽ ke jõ katu oho. Peteĩ jõ katu oho. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ke upa katu oho.] [5] A'ep amõ sawa'e túi. Heta te hũ warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo. Kuja, 38 warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. [6] A'ep a'e túi, aja Jesu usak ehe. Heta te hũ warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo, aja Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu ipe:

—Katu aja nde ereputar my? — aja Jesu.

[7] —Sa'e! Aputar. Y katak rahã, y pe ihẽ ke mou ame'ẽ nixói. Pe, ihẽ atu aho axo rahã, amõ riki y pe opor py, a'erehe ihẽ katu ym aju — aja Jesu pe.

[8] —Epu'am. Nema'e tupe ke emaman. Inamõ ewata eho 'y — aja ahy ixo ame'ẽ pe Jesu pandu.

[9] Pahar sawa'e katu oho. Tupe ke pyhyk. Inamõ wata oho. Arahã riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. [10] A'erehe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe. Sawa'e wata ramõ ame'ẽ pe pandu:

—Apo riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. A'erehe nema'e tupe ke nde erepyhyk ereraho rahã, katu ym. (Nde ereparaky te'e, aja saka.) Katu ym. Aja jundéu awa je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe jahendu katu — aja ipe.

[11] Sawa'e pandu:

—Ihẽ ke mukatu ame'ẽ pandu ihẽ pe: "Nema'e tupe epyhyk. Inamõ ewata eho" aja ihẽ pe — aja jundéu awa tama'e kapitã ta pe sawa'e pandu.

[12] A'eta pandu ipe:

—Awa aja me'ẽ pandu nde pe my? — aja sawa'e pe.

[13] A'e pandu:

—Awa mamy? Akwa ym ihẽ — aja sawa'e.

Heta ngã a'ep ixo, a'erehe Jesu oho. A'erehe ehe har sawa'e ukwa ym.

[14] I'i atu we rahã, sawa'e rehe Jesu usak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e usak ehe. A'e pandu ipe:

—Esarahã! Apo nde katu 'y. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ. Tapijar te'e we nde ereka'u te'eha nde erema'e rahã, nde erepyrara we hũ ta tĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

[15] Pe, sawa'e oho. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho:

—Jesu riki ihẽ ke mukatu — aja pandu.

[16] A'erehe Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta mupyrara tar katu. Putu'uha 'ar rahã, a'e mukatu. (Aja rahã paraky te'e, aja ukwa, a'erehe mupyrara tar katu.)

[17] Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ ma'e ixo rĩ. Aja te'eha a'e. (Aja rahã, putu'uha 'ar rahã, a'e ma'e ixo rĩ, aja mujekwa.) A'erehe aja ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta me'ẽ

te'e tĩ. (Putu'uha 'ar rahã, ihẽ ama'e ta me'ẽ
te'e tĩ) — aja ngã pe.
18 Ame'ẽ panduha rehe jundéu awa
tama'e kapitã ta parahy. I'ar koty te
we parahy ehe. Jukwa tar katu. Jundéu
awa tama'e putu'uha 'ar rahã, sawa'e ke
mukatu. (Paraky te'e, aja ukwa.) A'erehe
katu ym, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ we tĩ.
Tupã riki ipái, aja a'e pandu. Aja rahã, Tupã
a'e tĩ, aja a'eta ukwa. A'erehe parahy te hũ
ehe. "Mã! Jajukwa ta" aja pandu pandu
a'eta jupe.

Jesu riki Tupã ra'yr

19 (Tupã a'e tĩ, aja Jesu mujekwa tar katu.)
A'erehe ngã pe a'e pandu:
—Ko pehẽ pe ihẽ apandu: "Ta'yr ke ihẽ."
Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'e ym. Ihẽ pái
ma'ema'eha rehe ihẽ asak. Aja ihẽ ama'e
tĩ. Ihẽ pái ma'eha aja ihẽ tĩ. 20 Ihẽ rehe ihẽ
pái keruhũ ipy'a katu. (Ta'yr ke ihẽ.) Upa
a'e ma'e ixo ame'ẽ ke ihẽ pe a'e mujekwa.
Peme'ẽ sawa'e ihẽ amukatu. Ame'ẽ 'ar koty
te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke
ihẽ ama'ema'e ta. Ihẽ pái mujekwa ta ihẽ
pe tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta tĩ. Pesak
ehe rahã: "Mã! Katu hũ!" aja pekwa ta.
21 —Manõ ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ mukw-
era katu muhem. Aja ihẽ aputar ame'ẽ ta ke
ihẽ amukwera katu ta amuhem tĩ. Ta'yr ke
ihẽ, a'erehe amukwera katu amuhem ngã
ke tĩ.
22 —Ihẽ pái keruhũ ihẽ pe pandu: "Nde
riki ngã pe epandu katu. Kuja. Katu
ma'ema'e ame'ẽ ta pe: 'Katu nde. Tupã
namõ exo katu' aja. Ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: 'Katu ym nde.
Mupyraraha renda pe eho' aja" aja ihẽ pái
pandu ihẽ pe. Aja a'e atu pandu ym ta. Ihẽ
riki apandu ta kỹ. 23 Pe, ihẽ pái keruhũ rehe
har aja katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ta
tĩ. Katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ym rahã,
ihẽ pái keruhũ rehe har katu pandu ym ta
tĩ. Jande juja katu te jande tĩ. Ta'yr ke ihẽ.
Ihẽ pái keruhũ muwyr ame'ẽ ke ihẽ.
24 —Jetehar ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ
pái ihẽ ke muwyr. Ihẽ je'ẽha rehe amõ
hendu. Pe, ihẽ pái rehe a'e jurujar katu
rahã, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e aja te'e ta
ixo. A'e ke ihẽ pái keruhũ mupyrara ym
te ta. Anĩ. Manõha ngi mutyryk oho,
ame'ẽja saka. (Aja rahã, mupyraraha renda
pe ohoha ngi mutyryk oho, ame'ẽja saka.)
Pe, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e aja te'e ta ixo.
Aja rahã, Tupã koty oho ta ame'ẽ ke a'e.
Aja rahã, apo Tupã pandu 'y: "Ame'ẽ ke
mupyraraha renda pe oho ym te ta. Anĩ.
Uhã te hũ aja ixo apo 'y" aja Tupã pandu 'y.
25 —Ko apandu pehẽ pe. Tupã ra'yr ihẽ.
Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Kuja. Manõ
ame'ẽ ta ihẽ je'ẽha rehe hendu ta. Aja rahã,
uhã ta. Apandu pehẽ pe. Apo aja tĩ. Ihẽ
rehe jurujar ym ame'ẽ ta riki manõ ame'ẽ
ta aja saka. Uhã ym, a'erehe aja. Apo ihẽ
je'ẽha rehe hendu. Pe, ihẽ rehe jurujar katu
ta. Aja rahã, uhã te hũ aja ixo ta apo 'y.
26 —Ihẽ pái keruhũ riki je'ẽha te reko.
A'erehe uhãha ke ngã pe a'e me'ẽ katu. Aja
ihẽ tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pe a'e pandu: "Ngã
pe uhãha nde ereme'ẽ katu tĩ" aja ihẽ pe
pandu.
27 —Ihẽ pái keruhũ pandu: "Ngã pe
epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e
ame'ẽ ta pe: 'Nde katu. Tupã namõ exo
katu' aja nde erepandu katu. Ma'e ka'u
te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: 'Nde katu
ym. Mupyraraha renda pe eho' aja nde
erepandu katu tĩ" aja ihẽ pe pandu tĩ. Awa
ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. A'erehe aja
me'ẽ ihẽ pe ihẽ pái pandu.
28 —Ko ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe: "Mã!"
aja pepandu ym. Kuja. Ihẽ je'ẽha rehe upa
katu te manõ ame'ẽ ta hendu ta. Ame'ẽ
angaha ke rehe uhyk ta kỹ. 29 Pe, ihẽ je'ẽha
rehe hendu rahã, a'eta kwera katu ta uhem.
Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ
pái keruhũ mukwera katu ta muhem. Tupã
namõ ixo ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e.
Ame'ẽ ta ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ.
Ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe mondo
ta kỹ — aja Jesu pandu.

Jesu rehe har amõ pandu

30 A'e pandu tĩ:
—Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'ema'e ym. Ihẽ
pái keruhũ mujekwa. Ame'ẽ ke jõ ngã pe
ihẽ apandu pandu ta. "Pehẽ katu. Tupã
namõ pexo katu" aja. Ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu ym.
Mupyraraha renda pe peho" aja. Ihẽ aputar
ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym. Anĩ. Ihẽ pái
keruhũ ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke
ihẽ ama'ema'e katu. A'erehe jetehar rupi
ngã rehe har ihẽ pandu pandu ta.
31 —Ihẽ apandu: "Ihẽ ke Tupã muwyr" aja.
Aja ihẽ jõ apandu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke
rehe pejurujar ym ta me'ẽ te'e. 32 Anĩ. Amõ

ihẽ rehe har pandu ame'ẽ ke pehĩ. Ihẽ pái
ke ame'ẽ. Ihẽ rehe har a'e pandu ame'ẽ ke
jetehar te ke. Aja ihẽ akwa katu. A'erehe
ihẽ rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e. 33 Amõ
ta ke Juã koty pehẽ pemondo. Juã pe a'eta
pandu oho. Pe, jetehar te ke ihẽ rehe har
Juã pandu. 34 Pesarahã! Ihẽ rehe har sawa'e
pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar my? Anĩ riki.
Kuja riki. Sawa'e pandu ame'ẽ ke rehe
pejurujar katu rahã, ihẽ rehe har pekwa
katu ta tĩ. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katu
ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ pái keruhũ muhã
katu ta.

35 —Araparin aja Juã. Hendy aja saka. (Aja
rahã, jetehar Tupã rehe har a'e mujekwa.)
Pe, pehendu ehe rahã, i'i atu we pehẽ rury
katu ehe. 36 (Ihẽ rehe har mujekwa, ame'ẽ
ke tumeme pehĩ.) Ihẽ rehe har Juã pandu
pandu. Amõ we tĩ. Juã 'ar koty te we
ihẽ rehe har mujekwa ame'ẽ ke ko ixo.
Ihẽ ama'ema'eha ke. (Ame'ẽ ihẽ rehe har
mujekwa tĩ. Mokõihar ke ame'ẽ.) Ame'ẽ
ke ihẽ pái keruhũ me'ẽ ihẽ pe. Ame'ẽ ke
ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ rehe amõ usak rahã:
"Ko Tupã muwyr ame'ẽ ke" aja ukwa ta.
37 Amõ we tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr.
A'e riki ihẽ rehe har pandu tĩ. (Ame'ẽ
ihẽ rehe har mujekwa tĩ. Mahapyrihar
ke ame'ẽ.) Ima'e je'ẽha rehe pehendu ym
te. Ima'e ma'ema'eha rehe pejurujar ym te
tĩ. 38 Je'ẽha ke a'e muwyr. Ame'ẽ ke rehe
pehendu tar ym tĩ. Ihẽ rehe pehẽ pejurujar
ym, a'erehe pehendu tar ym ehe tĩ. A'e
muwyr ame'ẽ ke ihẽ.

39 —Tupã je'ẽha rehe pejumu'e mu'e
pexo. Aja rahã, pehẽ ruhã ta, aja pekwaha
naĩ. Pesarahã! Tupã je'ẽha rehe ihẽ rehe
har panduha ihĩ. (Ame'ẽ ke ihẽ rehe har
mujekwa tĩ. Tumemehar ke ame'ẽ.) Ame'ẽ
ke jetehar ihẽ rehe har mujekwa tĩ. 40 Anĩ.
Ihẽ rehe pejurujar tar ym. Ihẽ rehe peju-
rujar katu rahã, pehẽ ke ihẽ pái muhã katu
ta.

41 —Ihẽ rehe har katu amõ ta pandu.
Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym. (Katu ihẽ rehe
har Tupã pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar.)
42 Pehẽ rehe har ihẽ akwa katu. Tupã rehe
pehẽ pepy'a ym, aja ihẽ akwa katu. 43 Ihẽ
pái keruhũ je'ẽha rupi ihẽ ajur. Pe, ihẽ
ke peputar ym. A'erehe Tupã rehe pehẽ
pepy'a ym, aja akwa katu. Ima'e je'ẽha rupi
amõ sawa'e uwyr rahã, ame'ẽ ke peputar
katu. Ihẽ anĩ. Peputar ym.

44 —Pehẽ rehe har katu amõ ta pandu.
Ame'ẽ ke peputar katu. Pehẽ rehe har katu
Tupã riki pandu. Ame'ẽ ke peputar ym.
A'erehe marã ka ym ihẽ rehe pejurujariha.
Tupã peteĩhar a'e. Pandu katuha ke pep-
utar ym.

45 —Pehẽ rehe har ihẽ pái keruhũ pe ihẽ
apandu ym ta. Aja pekwaha naĩ. Kuja:
"Pehẽ katu ym. Ihẽ rehe pejurujar ym"
aja apandu ym ta, aja pekwaha naĩ. Anĩ.
Pesarahã! Amõ riki pandu ta tĩ. Moise
pandu ta tĩ. "Pehẽ katu ym. Pejurujar ym.
Tupã muwyr ame'ẽ ke rehe pejurujar ym"
aja pandu ta tĩ. A'e mupinim ame'ẽ ke rehe
pehendu katu. Aja rahã, pehẽ ruhã ta, aja
pekwaha naĩ. 46 Moise mupinim ame'ẽ ke
rehe pehendu katu ta tipe rahã, ihẽ rehe
pejurujar katu ta tipe tĩ. Ihẽ rehe har a'e
mupinim, a'erehe pejurujar katu ta me'ẽ
te'e. 47 Anĩ. A'e mupinim ame'ẽ ke rehe
pejurujar ym. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke
rehe marã ka ym pejurujariha tĩ — aja Jesu
pandu jundéu awa tama'e kapitã ta pe.

6

Ngã mi'u ke Jesu muheta
(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17)

1 Heta ukwer rahã, ypa ke Jesu aha oho,
jarusu keruhũ pe. Ypa rer Ngariréi. Mokõi
her. Timberi aja her tĩ. 2 Heta haikwer
rupi ngã oho tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke
a'e mukatu. Ame'ẽ ma'e katu ame'ẽ rehe
ngã usak, a'erehe haikwer rupi a'eta oho.
3 Ywy'ã rehe Jesu jupir oho. Ame'ẽ 'ar pe
a'e wapyk, jumu'eha ta namõ. 4 Jundéu awa
ta mi'u matyriha 'ar rehe uhyk tate. Her
Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr.
5 Jesu juramã usak rahã, hetaha ta uhyk
uwyr ixoty. Ame'ẽ ke rehe a'e usak. Pe, Siri
pe a'e pandu:

—Hetaha ta pe ngã mi'u jame'ẽ ta. My
ame'ẽ ke jande jajo'ok ta my? — aja ipe.

6 Myja ngã pe ngã mi'u me'ẽ me'ẽ ta my?
Ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Siri ukwaha ke
a'e manga u'am. A'erehe aja me'ẽ a'e pandu
ipe, Siri pe. 7 Siri pandu:

—Kuja, 200 'ar rahã, amõ paraky. Ame'ẽ
tamatarer pe mbeju jajo'ok rahã, uhyk ym
ngã pe. Ta'yr mi ngã u'u ta — aja Jesu pe.

8 Pe, amõ jumu'eha uhyk. Andere ke.
Simã Petu mu a'e. 9 A'e pandu:

—Se amõ kurumĩ ixo. Mokõi pira ka'ẽ
namõ a'e ixo. Mbeju ra'yr, awa po wajar

peteĩhar upa. Ahúi aja me'ẽ ku'i ke te'e
mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke ngã hetaha ta rehe
uhyk ym te ta — aja Andere.
10 Pe, Jesu pandu:
—"Pewapyk" aja ngã pe pepandu — aja
jumu'eha ta pe.
Pe, jumu'eha ta pandu rahã, upa ngã
wapyk. A'ep sorok katu. Kãpĩ ra'yr heta.
Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha ta ixo nahã my.
11 Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupã pe a'e
pandu:
—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u
jande pe nde eremuwyr katu — aja.
Pe, ame'ẽ ke jumu'eha ta pe a'e me'ẽ
me'ẽ. Pe, wapyk ame'ẽ ta pe jumu'eha ta
upa me'ẽ me'ẽ tĩ. Aja pira ka'ẽ tĩ. Me'ẽ
me'ẽ tĩ. Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. 12 Upa
u'u rahã, upa ngã iãpũ rahã, jumu'eha ta pe
Jesu pandu:
—Pyta we ame'ẽ ke pematyr. Aja rahã
katu ta. Ombor ym ta awa, pyta we ame'ẽ
ke — aja.
13 Pe, mbeju pyta ame'ẽ ke a'eta matyr
matyr. Ahúi aja me'ẽ ku'i ke te'e mujã
ame'ẽ ke. Awa po wajar peteĩhar upa het-
aha ngi ngã u'u. Ame'ẽ pyta we ame'ẽ ke
matyr matyr. Heta wasãkã mutyryhem.
Awa py mokõi hetaha mutyryhem.
14 Marã ka ym mbeju ke amõ muhetaha.
Ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Ame'ẽ rehe
a'ep pe har ta usak. A'erehe ngã pandu
pandu ngã jupe:
—Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kome'ẽ
ywy keruhũ pe uwyr ta. Peme'ẽ riki a'e
— aja Jesu rehe har ngã pandu pandu ngã
jupe.
15 A'e ke kapitã keruhũ aja ngã mu'am tar
katu. Pyrãtãha namõ a'e ke ngã mu'am ta
raho. Aja Jesu ukwa. Ame'ẽ ke a'e putar
ym. (A'e ke Tupã muwyr, aja ngã ukwa
ym. Tupã ra'yr a'e, aja ukwa ym tĩ. Kome'ẽ
ywy keruhũ pe har kapitã keruhũ, aja jõ ngã
putar. Ame'ẽ ke Jesu putar ym tĩ.) A'erehe
oho ngã ngi. Amõ we ywy'ã rehe jeje jupir
oho. Ngã ngi oho.

Y 'ar rupi Jesu wata
(Matéu 14.22-33; Mak 6.45-52)

16 Pytun ramõ rahã, ypa pe jumu'eha ta
oho. 17 Pe, jarusu keruhũ pe a'eta opor oho.
Ame'ẽ pe a'eta aha ta oho ixo. Kapana'ũ ok
ta koty oho ixo. Pe, pahar pytun oho. Jesu
uhyk ym we rĩ. 18 Pe, ywytu keruhũ jupeju
hũ uwyr ehe. A'erehe y ke kotok hũ. 19 Paite
we jumu'eha ta pykũi hũ oho ixo. Awa po
wajar peteĩ kiro met paiteha nahã my. Pe,
Jesu rehe a'eta usak. Y 'ar rupi a'e wata
uwyr ixo. Jarusu keruhũ koty wata uwyr
ixo. A'eta jumukahem hũ ingi. 20 Jesu pandu
a'eta pe:
—Ihẽ ko. Pejumukahem ym ihẽ ngi — aja.
21 Pe, huryha namõ jumu'eha ta pandu
ipe:
—Ejur nde ipe tĩ — aja Jesu pe.
A'e opor ipe rahã, pahar y ruwái rehe
a'eta uhyk oho. Oho ta, ame'ẽ ywy pe pahar
uhyk oho.

Jesu rehe ngã kekar

22 Ku'ẽ rahã, peteĩ jõ jarusu keruhũ rehe
ngã usak. Y ruwái rehe pyta ame'ẽ ta ke
a'eta. Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta namõ
Jesu oho ym, aja a'eta ukwa katu. Jumu'eha
ta jõ oho, aja a'eta ukwa katu. 23 Pe, amõ
amõ jarusu keruhũ pe heta ngã uhyk uwyr
a'ep tĩ. Timberi ok ta ngi uhyk uwyr. Mbeju
ke ngã u'u. Ame'ẽ renda y rymy'y rehe
uhyk uwyr. Mbeju Jesu pyhyk rahã, Tupã
pe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande
mi'u jande pe nde eremuwyr katu" aja a'e
pandu. Ame'ẽ renda rake ame'ẽ. 24 Pe, a'ep
Jesu nixói, aja ngã ukwa. Jumu'eha ta nixói
tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. A'erehe jarusu keruhũ
pe opor oho tĩ. Pe, ame'ẽ pe Kapana'ũ ok ta
pe oho. Jesu ke a'eta kekar oho.

Mbeju rehe har Jesu pandu

25 Ypa ruwái rehe Jesu ke ngã mahem
rahã, pandu ipe:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja rahã
nde erejur se my? — aja Jesu pe.
26 A'e pandu:
—Pesarahã! Marã ka ym amõ ma'eha,
ame'ẽ ke pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e.
Aja Tupã ihẽ ke muwyr, aja amujekwa.
Ame'ẽ ke rehe pesak. A'erehe ihẽ ke
pekekar pexo. Anĩ. Aja ym. Mbeju ke pe'u.
Uhyk pe'u. A'erehe ihẽ ke pekekar pexo.
27 Pehẽ mi'u ke rehe jõ pehẽ py'a pemoĩ moĩ
ym pexo. Ame'ẽ upa ta. Pahar myahy ta
awa. Kuja katu. Ma'e mi'u upa ym, ame'ẽ
ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ẽ
ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Ame'ẽ
ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta awa ta pe. Awa ihẽ tĩ.
Tupã je'ẽha rupi ajur. Ame'ẽ ngã mi'u ihẽ
ame'ẽ me'ẽ, a'erehe Tupã, ihẽ pái keruhũ
pandu ihẽ pe: "Ngã pe uhãha nde ereme'ẽ

me'ẽ katu, a'erehe nde rehe ihẽ rury katu”
aja pandu. A'erehe awa ruhãha ihẽ ame'ẽ
katu — aja Jesu pandu.
28 A'eta pandu:
—Tupã putar ame'ẽ ke jama'e tar katu
rahã, myja me'ẽ jama'e ta my? — aja Jesu
pe.
29 A'e pandu:
—Kuja Tupã putar katu. A'e muwyr
ame'ẽ ke rehe pejurujar katu, ame'ẽ ke a'e
putar katu. Ko ihẽ riki a'e muwyr ame'ẽ ke
ihẽ. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katu, aja
Tupã putar katu — aja ngã pe.
30 A'eta pandu:
—Marã ka ym ma'e ke amõ ma'eha.
Ame'ẽ ke ema'e. Jande jasak ehe rahã, Tupã
nde ke muwyr, aja jakwa ta. Ma'e nde
erema'e ta my? 31 Esarahã! Awa nixói te
ame'ẽ rupi jande ramũi ta ixo rahã, ma'e ke
a'eta u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ẽ ke a'eta
u'u. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:
“Ywa ngi ngã mi'u ke a'eta pe Moise me'ẽ”
aja panduha ihĩ.
—Moise me'ẽ, a'erehe a'e ke Tupã mondo
aja jakwa katu. Nerahã! Ma'e jande pe nde
eremuwyr ta my? — aja Jesu pe.
32 A'e pandu:
—Pesarahã! Ywa ngi uwyr, ame'ẽ ngã
mi'u ke pehẽ pe Moise me'ẽ ym. Ywa ngi
uwyr ame'ẽ ke aja ym ame'ẽ. Pehẽ mi'u te
ke pehẽ pe ihẽ pái keruhũ muwyr. 33 Ngã
mi'u ke Tupã me'ẽ. Ame'ẽ riki ywa ngi wyjy
uwyr ame'ẽ ke. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe
har ta ke a'e muhã katu ta — aja Jesu pandu.
34 —Sa'e! Ame'ẽ mi'u ke jande pe eme'ẽ
te'e — aja Jesu pe.
35 A'e pandu:
—Ihẽ riki ame'ẽ mi'u aja saka. Ame'ẽ ke
amõ u'u rahã, myahy ym te ta. Aja rahã,
ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta myahy ym ta
tĩ. Uhãha namõ ixo, a'erehe myahy ym ta.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe har mi'u ke amõ u'u
rahã, myahy tĩ. Jyngwéi tĩ.
36 —Ihẽma'e ma'ema'eha rehe pesak tipe.
Ihẽ ke Tupã muwyr ame'ẽ rehe pejurujar
ym. Aja me'ẽ upa ihẽ apandu ramõ pehẽ
pe. 37 Amõ amõ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk
ta ihẽ rehe. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu
ta. Ame'ẽ ta riki ihẽ kotyhar wan ta. Ihẽ
rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu
ym te ta: “Nde ke aputar ym” aja. 38 Ywa
ngi ihẽ awyjy ajur. Ihẽ ke muwyr. A'e putar
ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ajur. Ihẽ aputar
ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ ke ama'e ym. 39 Ihẽ ke
muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e
ta. Kuja. Awa ta ke ihẽ rehe a'e muhyk
ta. A'erehe ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta.
Ame'ẽ ta mupyraraha renda pe oho ym te
ta. Ihẽ amondo ym te ta. Aja a'e putar.
Ame'ẽ ta manõ rahã, pe, 'ar rehe angaha
uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera
katu ta amuhem. 40 Kuja ihẽ pái keruhũ
putar: Ta'yr ke ihẽ. Upa ame'ẽ ke ukwa
ame'ẽ ta jurujar katu ihẽ rehe. Ame'ẽ ta
ke ihẽ amuhã katu ta. Pe, 'ar rehe angaha
uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera
katu ta amuhem tĩ — aja Jesu pandu ngã pe.
41 Kuja Jesu pandu ramõ: “Ngã mi'u aja
saka ihẽ. Ywa ngi ihẽ awyjy ajur” aja a'e.
A'erehe jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ ehe har.
42 Kuja a'eta pandu:
—Mã! Ko riki Jesu. My ngi a'e uwyr my?
Jakwa katu riki. Awa te'e a'e. Jose ra'yr
a'e. Imãi rehe jasak. Ipái rehe aja tĩ. Jasak
tĩ. A'erehe ywa ngi uwyr ym aja jakwa.
Ma'ewã ywa ngi a'e wyjy uwyr aja a'e pandu
my? — aja ngã je'ẽ je'ẽ hũ.
43 Jesu pandu:
—Anĩ. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe. 44 Ihẽ
ke ihẽ pái keruhũ muwyr. Ihẽ rehe amõ ke
a'e muhyk katu rahã, ihẽ rehe a'e jurujar
katu. Aja ihẽ pái muhyk ym rahã, ihẽ rehe
jurujar ym ta awa. Ihẽ rehe jurujar katu
ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem.
'Ar rehe angaha uhyk rahã, amukwera katu
ta amuhem. 45 Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta
kuja mupinim:
“Upa awa ta ke Tupã mu'e ta” aja.
—Aja ihẽ pái keruhũ rehe amõ hendu
katu rahã, ihẽ rehe a'e jurujar katu tĩ. Ihẽ
pái keruhũ pandu ame'ẽ ke amõ jumu'e
rahã, aja tĩ. Ihẽ rehe jurujar katu tĩ. 46 Ihẽ
pái keruhũ rehe amõ usak. Anĩ. Aja ym ihẽ
apandu. Ihẽ jõ asak katu ehe. Ingi ihẽ ajur.
A'erehe ihẽ asak ehe.
47-48 —Pesarahã! Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ihẽ
rehe amõ jurujar katu rahã, myahy ym te
ta ixo. Uhãha ke ihẽ ame'ẽ ta ipe, a'erehe
myahy ym te ta ixo. 49 Ymanihar pehẽ ramũi
ta ma'e ke u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ẽ ke
u'u. Awa nixói te ame'ẽ rupi ixo rahã, u'u.
Pe, a'eta manõ tĩ. 50 Ngã mi'u ywa ngi wyjy
uwyr, aja ihẽ apandu. Ame'ẽ ke amõ u'u
rahã, manõ ym te ta. 51 Ywa ngi ihẽ awyjy
ajur. Uhãha ke ihẽ ame'ẽ katu. Ngã mi'u

aja saka ihẽ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, uhã te
hũ a'e. Ngã mi'u ke ihẽ ame'ẽ katu, ame'ẽ
riki ihẽ rete ke. Ihẽ amanõ rahã, ngã pe ihẽ
rete ihẽ ame'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe ihẽ
rehe jurujar katu rahã, kome'ẽ ywy keruhũ
pe har ta uhã te hũ ta — aja Jesu pandu ngã
pe.
52 Pe, ame'ẽ ke hendu rahã, jundéu awa ta
pandu pandu hũ ngã jupe:
—Myja hete ke ja'u ta my? Myja ame'ẽ ke
jande pe peme'ẽ sawa'e me'ẽ ta my? — aja
a'eta pandu pandu hũ tĩ.
53 Jesu pandu ngã pe:
—Pesarahã! Ihẽ rete ke pehẽ pe'u ym
rahã, pehẽ ruhã ym te ta. Ihẽ ruwy ke pe'u
ym rahã, aja tĩ. Pehẽ ruhã ym te ta tĩ. Awa
ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Tupã muwyr
ame'ẽ ke ihẽ. 54 Ihẽ rete ke amõ u'u rahã,
Tupã namõ ixo ta. Ihẽ ruwy ke amõ u'u
rahã, aja tĩ. Tupã namõ ixo ta tĩ. Pe, 'ar rehe
angaha uhyk rahã, a'e ke ihẽ amukwera
katu ta amuhem. 55 Ihẽ rete riki ngã mi'u te
aja saka. Myahy ym te ta awa. Ihẽ ruwy riki
y te aja saka tĩ. Jyngwéi ym te ta awa. 56 Ihẽ
rete ke amõ u'u rahã, ihẽ namõ a'e juehe
katu a'e ixo tĩ. Ihẽ ruwy ke amõ u'u rahã,
aja tĩ. Ihẽ namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ. Pe,
ipy'a rehe ihẽ aĩ ta. 57 Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ
muwyr. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e uhã te
hũ, a'erehe aja ihẽ tĩ. Ihẽ ruhã te hũ ihẽ tĩ.
Kuja tĩ. Ihẽ ruhã te hũ tĩ, a'erehe ihẽ rete
ke amõ u'u rahã, aja a'e tĩ. Uhã te hũ a'e tĩ.
58 Aja riki ngã mi'u ke. Ywa ngi wyjy uwyr
ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke pehẽ ramũi ta u'u ame'ẽ
ke aja ym. Ma'e mi'u ke pehẽ ramũi u'u. Pe,
a'eta manõ. Ngã mi'u ihẽ ame'ẽ, ame'ẽ ke
amõ u'u rahã, uhã te hũ ta a'e — aja Jesu
pandu ngã pe.
59 Aja me'ẽ Jesu pandu. Jundéu awa
tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e rahã, aja
me'ẽ a'e pandu. Kapana'ũ ok ta pe ame'ẽ
jy'ariha renda ihĩ. (Jesu rete ke amõ u'u,
ame'ẽ riki jurujar katu ehe aja riki. Huwy ke
amõ u'u, ame'ẽ ke aja tĩ. Jurujar katu ehe,
aja tĩ.)

Amõ ta Jesu ke hijar oho

60 Aja me'ẽ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe heta
jumu'eha ta hendu. Ame'ẽ ta ngi har amõ
amõ ta pandu:
—Mã! A'e pandu ame'ẽ ke wewe jakwa.
Japutar ym — aja a'eta.
61 Jumu'eha ta riki je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe.
Ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Amõ pandu ym
ipe. Ukwa katu. A'erehe a'e pandu:
—Ihẽ apandu ame'ẽ ke peputar ym my?
A'erehe ihẽ namõ peho tar ym apo my?
62 Yman ywa pe ihẽ axo. Apo a'ep ihẽ
ajupiriha ke rehe pesak rahã, peparahy te
ta my? Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur.
Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ. 63 Awa ruhãha ke
Tupã'ã me'ẽ katu. Awa pyrãtãha rupi te'e
ma'ema'e rahã, marã ka ym uhãha namõ
ixoha. Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke rehe amõ
jurujar katu rahã, ipy'a rehe Tupã'ã ixo ta.
Uhã te hũ ta a'e. 64 Pehẽ anĩ. Pehẽ ngi har
amõ amõ ta jurujar ym ihẽ rehe — aja Jesu
pandu.
[Amõ amõ ta jurujar ym ehe, aja Jesu
ukwa katu. Aja te'eha ukwa katu. Huwajan
ta ke Jesu rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ
rehe har Jesu ukwa katu tĩ.]
65 Pe, a'e pandu tĩ:
—Pehẽ ngi har amõ amõ jurujar ym ihẽ
rehe. A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu: "Amõ
amõ ke ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ muhyk ym
rahã, marã ka ym ihẽ rehe jurujariha" — aja
Jesu pandu.
66 Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta hendu rahã,
ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta hijar oho. Jesu
namõ a'eta wata ym te tĩ. 67 Pe, awa py
mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu:
—Ihẽ ke pehijar ta peho my tĩ? — aja.
68 Simã Petu pandu:
—Anĩ. Sawa'e! Awa namõ jaho ta my?
Ne jõ awa ruhãha rehe har nde erepandu
katu. 69 Katu te ame'ẽ ke nde, aja jakwa katu.
Tupã muwyr ame'ẽ ke nde, aja jakwa katu
tĩ. Ame'ẽ ke rehe jande jajurujar katu tĩ —
aja Petu pandu.
70 Jesu pandu:
—Awa py mokõi riki pehẽ. Pehẽ ke ihẽ
amujy'ar ihẽ koty. Pehẽ ngi har amõ ixo.
Satana rehe hendu katu ta. (Ãjã ramũi a'e)
— aja Petu ta pe Jesu pandu.
71 Satana rehe hendu katu ta, aja pandu
rahã, Jun rehe har Jesu pandu. A'e riki
huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur.
Jun riki Simã Ikario ra'yr. Awa py mokõi
jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e.

7

Jesu mu ta rehe har

1 Ajame'ẽ ke Ngariréi ywy rupi Jesu wata
oho ixo. Jundéi ywy rupi a'e wata tar ym.

Jywyr tar ym. A'ep pe har ta a'e ke jukwa
tar katu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitã
ta jukwa tar katu. A'erehe ame'ẽ rupi oho
tar ym. [2]Pe, jundéu awa ta mi'u matyriha ke
rehe uhyk tate. Arahã kupixa rymy'y rehe
xipa mujã. (Ame'ẽ wyr pe jundéu awa ta
ukwer. Aja ymanihar ta ma'ema'e.) Ame'ẽ
ke jundéu awa ta ukwa ukwa ta ixo apo tĩ.
Ame'ẽ rehe imi'u ngã matyr. [3-5][Jesu rehe
imu ta jurujar ym. A'erehe puka puka hũ
ehe.] A'erehe kuja pandu ipe.

—Sengi eho. Jundéi ywy pe eho, Jerusarẽ
ok ta pe. Aja rahã nde erema'ema'eha ke
rehe jumu'eha ta usak ta. Marã ka ym amõ
ma'eha, ame'ẽ ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ
ke rehe a'eta usak ta. Jande jasak ta tĩ.
Ima'e ma'eha ke amõ ta pe amõ mujesak tar
katu rahã, ima'e ma'eha ke mukanim ym
awa. Aja nde tĩ. Emujesak katu. Aja rahã,
nde ke Tupã muwyr, aja ngã ukwa ta. Jande
jakwa ta tĩ — aja Jesu pe.

[6-8]A'e pandu:

—Ihẽ ahoha angaha rehe uhyk ym we
rĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta parahy
ihẽ rehe. Upa ma'e ka'u te'eha ke a'eta
ma'ema'e ixo, aja ihẽ apandu pandu
a'eta pe. A'erehe ihẽ rehe a'eta parahy.
Pehẽ rehe parahy ym. A'erehe ngã mi'u
matyriha pe peho tar katu rahã, pesak
peho. Ihẽ ahoha angaha ke rehe uhyk ym
we rĩ. A'erehe pehẽ namõ ihẽ aho ym ta —
aja imu ta pe Jesu pandu.

[9]Aja me'ẽ a'e pandu. Pe, Ngariréi ywy pe
a'e pyta we rĩ.

Ngã mi'u matyriha rehe Jesu usak oho

[10]Ngã mi'u matyriha rehe imu ta upa oho
rahã, haikwer rupi Jesu oho tĩ. Ngã ukwa
ym ha rupi oho. [11]Ngã mi'u matyr, ame'ẽ
pe heta ngã ixo. Ame'ẽ ta rupi Jesu ke
jundéu awa tama'e kapitã ta kekar kekar
ixo tipe. "Myp ixo my?" aja a'eta pandu
pandu. [12]Hetaha ta ngi har amõ amõ ta
pandu pandu hũ ehe har. Amõ ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Muka'u te'e hũ ngã ke — aja naĩ.

[13]Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta
kyje. A'erehe hetaha ta ukwa ym ha rupi
a'eta pandu pandu ehe har. Wewe katu
pandu pandu.

[14]Ngã mi'u matyriha rehe heta ngã ukwer
ta. Awa po wajar mokõi hetaha ukwer
ta. Pe, mahapyrihar rehe uhyk. Pyter pe
uhyk. Arahã Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ pe Jesu mu'e oho. [15]Pe, jundéu awa
tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Myja a'e ukwa katu my? Jundéu
awa tama'e paper renda pe a'e jumu'e ym
riki — aja a'eta jupe.

[16]Jesu pandu:

—Ihẽ atu akwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e ym
ngã pe. Ihẽ ke muwyr. A'e ukwa katu ame'ẽ
ke ihẽ amu'e katu. [17]Ihẽ akwa ame'ẽ ke
ihẽ amu'e my? Anĩ. Aja ym. Ko Tupã
mujekwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e. Tupã putar
ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, kuja ukwa
katu ta. Ko Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ
amu'e, aja ukwa katu ta. [18]Amõ ukwa ame'ẽ
ke a'e pandu rahã, katu ehe har amõ pandu.
Ame'ẽ ke putar. Ihẽ anĩ. Ihẽ ke muwyr.
Katu ehe har amõ ta pandu. Ame'ẽ ke ihẽ
aputar katu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ
ke jetehar te ke. Ngã ke ihẽ amuka'u te'e
ym. [19]Yman Tupã je'ẽha ke Moise mupinim
pehẽ pe tipe. Anĩ. Pehendu ym te ehe.
Moise je'ẽha rehe ihẽ riki ahendu ym, aja
pekwaha naĩ. A'erehe ihẽ ke pejukwa tar
katu — aja Jesu pandu.

[20]Amõ amõ pandu:

—Mã! Anĩ. Nde ke jukwa tar ym awa! Ãjã
nde py'a rehe ihĩ nahã my, a'erehe: "Ihẽ ke
pejukwa tar katu" aja nde erepandu — aja
Jesu pe.

[21]A'e pandu:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã,
marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ke ihẽ
amukatu. "Ihẽ aparaky te'e" aja pekwaha
naĩ. "Ma'ewã my?" aja pepandu. [22](Pehẽ
aja tĩ. Peparaky te'e tĩ. Putu'uha 'ar rahã,
ma'e ke pema'ema'e tĩ.) Jundéu awa tama'e
putu'uha 'ar rahã, kurumĩ ra'yr rehe ihĩ,
ame'ẽ pirer ke pejupã. (Aja rahã, jundéu
awa ke a'e. Tupã usak katu ehe, aja mu-
jekwa.) Moise mupinim aja pejupã. (Aja
rahã, peparaky te'e tĩ.) [Ame'ẽ jupãha ke
Moise mupinim py ym. Amõ mupinim
py. Ymanihar Moise ramũi riki pandu
py.] [23]Moise mupinim, ame'ẽ ke rehe
pehendu katu, a'erehe kurumĩ ra'yr rehe
ihĩ pirer ke pejupã. Putu'uha 'ar rahã,
pejupã tĩ. (Aja rahã, peparaky te'e tĩ.)
Aja rahã putu'uha 'ar rahã, amõ ke ihẽ
amukatu rahã, ma'erehe peparahy ihẽ rehe
my? Katu ym aja. [24]Ma'e ke rehe pesak, pe,

pahar: “Ko katu” aja pepandu ym. Anĩ rahã, pahar: “Ko katu ym” aja pepandu ym tĩ. I'i atu te pekwa pekwa pexo. Aja rahã jõ: “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym” aja pepandu katu. Jetehar rupi pepandu katu — aja Jesu pandu.

Jesu riki Kirisutu, Tupã muwyr ame'ẽ ke

25 Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har amõ amõ ta pandu:

—Ko riki Jesu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. 26 Pesarahã! Ngã pe a'e pandu pandu ixo. Jumukanim ym a'e ixo. Je'ẽha ke muputu'u ym awa. A'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja jundéu awa tama'e kapitã ta ukwa katu nahã my apo. 27 Anĩ nahã my. Tupã muwyr ame'ẽ ke uwyr rahã, my ngi uwyr my? Ukwa ym awa. Hekoha jakwa ym. Peme'ẽ sawa'e anĩ. Hekoha jakwa katu. (Nasare ok ta pe har ke a'e.) A'erehe my ngi a'e uwyr ame'ẽ ke jakwa katu. A'erehe peme'ẽ sawa'e Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e aja ym nahã my — aja ngã pandu pandu naĩ.

28 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e u'am rahã, hãtã pandu ngã pe:

—Ihẽ rehe har pekwa katu my? Anĩ. Pekwa ym riki. Pesarahã! Ihẽ aputar, a'erehe ihẽ ajur. Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke amõ muwyr. Jetehar te ke pandu ame'ẽ ke a'e. Ehe har pekwa ym. 29 Ehe har ihẽ akwa katu. A'e ixo. Ingi ihẽ ajur, a'erehe ehe har akwa katu. Ihẽ ke a'e muwyr. (Tupã ke a'e) — aja Jesu pandu.

30 A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitã ta manga te'e ixo. Anĩ. Pyhyk ym ngã. A'e manõha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pyhyk ym te ngã. 31 Ko riki heta ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'eta pandu:

—Tupã muwyr ame'ẽ ke uwyr rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta. Aja katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja jakwa katu — aja jurujar katu ehe ame'ẽ ta pandu.

Jesu ke harõha ta pyhyk ta oho

32 “A'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja heta ame'ẽ ta wewe pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe parise ta hendu. A'erehe Jesu koty harõha ta ke a'eta mondo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke ame'ẽ ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta mondo tĩ. Jesu ke harõha ta pyhyk ta oho. 33 Jesu pandu:

—Pehẽ namõ ihẽ apyta we ta rĩ. Pe, ihẽ aho ta. A'engi ihẽ ke muwyr, ame'ẽ koty ihẽ ajywyr ta aho. 34 Ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ ke pemahem ym te ta. Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym pehoha — aja ngã pe Jesu pandu. (“Ihẽ aho ta” aja pandu rahã: “A'e manõ ta” aja mujekwa.)

35 Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande jamahem ym, ame'ẽ pe a'e oho ta. My ihon ta my? Amõ awa tama'e ok ta pe a'e oho ta my? A'ep jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e mu'e ta oho my? 36 A'e pandu: “Ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ ke pemahem ym ta. Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym pehoha” aja a'e pandu. Myja ame'ẽ my? Jakwa ym jande — aja a'eta jupe.

Y mundu aja saka awa rehe ihĩ katu

37 Ngã mi'u matyriha riki upa. Weraha a'ejõhar ke. Ame'ẽ wera rahã, hury katu te ngã. Arahã Jesu pu'am. Pe, hãtã pandu ngã pe:

—Jyngwéi ame'ẽ ke mã peja ihẽ koty ejur. Amõ y ke ihẽ ame'ẽ ta. Mã peja ame'ẽ ke e'u katu. 38 Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, y aja saka ipy'a ngi uhem ta. Ame'ẽ ke muxuwe katu ngã ke” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

39 [Y aja saka ipy'a ngi uhem, aja Jesu pandu rahã, Tupã'ã ipy'a rehe ihĩ katu, ame'ẽ rehe har a'e pandu. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta py'a pe a'e muwyr ta. Arahã ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ. Ipái koty Jesu jywyr ym we rĩ. A'ep ipái pandu ta: “Nde katu te ame'ẽ ke nde” aja. A'ep jywyr ym we rĩ. A'erehe ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ.]

Amõ koty koty ngã ukwa

40 Jesu pandu ame'ẽ ke rehe heta ngã hendu. Amõ ta pandu:

—Jete. Peme'ẽ riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Jaharõ jaxo ame'ẽ ke a'e — aja pandu.

41 Amõ ta pandu:

—Anĩ. A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki ngariréi ywy pe har ke a'e. Ame'ẽ ywy ngi Kirisutu uwyr ym ta.

A'erehe peme'ẽ riki Kirisutu ym a'e. 42 Kuja
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:
"Kirisutu riki Ndawi rainõ. Merẽ ok ta pe
a'e u'ar ta. A'ep yman Ndawi ixo,
ame'ẽ ok ta pe Kirisutu u'ar ta" aja
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

—Peme'ẽ riki ngariréi ywy pe har ke a'e.
A'erehe peme'ẽ riki Kirisutu ym — aja amõ
ta pandu naĩ.

43 Jesu rehe har muka'u te'e ngã panduha.
A'erehe amõ koty koty ngã ukwaha. 44 Amõ
ta pyhyk tar katu a'e ke. Pe, jukwa tar katu.
Anĩ. Pyhyk ym we rĩ.

Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar ym ehe

45 Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũma'e harõha ta jywyr oho. Jundéu
awa tama'e pa'ihu ta koty jywyr oho. Parise
ta koty jywyr oho tĩ. Pe, harõha ta pe ame'ẽ
ta pandu:

—Ma'erehe perur ym Jesu ke my? — aja
a'eta pe.

46 Harõha ta pandu:

—Mã! A'e pandu katu te. A'e je'ẽha te
reko, aja pandu katu te a'e. A'erehe jarur
ym — aja pandu.

47 Parise ta pandu:

—Mã! Pehẽ ke a'e muka'u te'e rãi tĩ.
48 Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi har amõ
jurujar katu ehe my? Anĩ. Nixói. Parise
ta ngi har aja tĩ. Jurujar ym ehe tĩ. 49 Mã!
Paite ame'ẽ hetaha ta jurujar katu ehe.
Anĩ. Peme'ẽ ta Moise je'ẽha ke ukwa ym.
A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta — aja
parise ta pandu.

50 Parise ta ngi har amõ ixo. Her Nikonde.
Amukwehe we Jesu rehe a'e usak oho.
Ame'ẽ ke a'e. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe a'e
pandu:

51 —"A'e jaxer" aja Jesu rehe har japandu
rahã, katu ym. "Peme'ẽ riki ma'e ka'u
te'eha ke ma'ema'e" aja jande japandu
rahã, ehe har jahendu py ta. A'e
ma'ema'eha ke jande jakwa py ta. Aja
jande je'ẽha rehe panduha ihĩ. A'erehe:
"A'e jaxer" aja japandu rahã, katu ym — aja
Nikonde pandu.

52-53 Pe, amõ parise ta pandu ipe, Nikonde
pe:

—Mã! Nde Jesu kotyhar nahã my tĩ.
A'erehe ngariréi ywy pe har nde my tĩ?
Tupã je'ẽha rehe esak katu! Aja rahã, nde
erekwa katu ta tĩ. Esarahã! Ngariréi ywy
ngi Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke uwyr ym
te ta. Mã! Nde ereka'u te'e — aja ipe.

Arahã, parise ta jy'ariha upa. Upa pandu
rahã, hok pe a'eta jywyr oho.

8

*Ixawa'e ym ame'*ẽ namõ amõ kũjã ixo

1 [Pe, ywy'ã rehe Jesu oho. Ywy'ã rer Ori-
wéi ty. 2 Ku'ẽ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. Pytuniwe
oho. Pe, heta ame'ẽ ta juramã jy'ar uwyr
ehe. Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e uĩ. 3 Pe, amõ
kũjã ke amõ ta werur ipe. Ixawa'e aja ym
ame'ẽ namõ kũjã ixo rahã, amõ ta pyhyk.
Ame'ẽ kũjã ke ngã werur ipe. Moise je'ẽha
ke mu'e ame'ẽ ta werur. Parise ta namõ
werur. Pe, heta ame'ẽ ta pyter pe kũjã ke
a'eta mupu'am. 4 Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Kome'ẽ kũjã
riki ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ ixo rahã,
jande japyhyk. 5 Aja rahã, kũjã ke ita pe
jajukwa ta me'ẽ te'e, aja Moise mupinim.
Nerahã! Myja nde erepandu my? — aja Jesu
pe.

6 Aja me'ẽ a'eta pandu rahã, Jesu je'ẽha
ke a'eta manga tipe. Kuja. Moise mupinim,
anĩ, amõ koty Jesu pandu rahã: "Moise
je'ẽha rehe nde erehendu ym" aja a'eta
pandu ta tipe. Anĩ. Jesu pandu ym. A'e
wapyk. Pe, ywy ke ipo pe a'e mupinim
uĩ. 7 Pe, a'eta pandu pandu we rĩ. Pe, Jesu
pu'am. Ngã pe a'e pandu:

—Pehẽ ngi har ma'e ka'u te'eha ke ma'e
ym te, ame'ẽ ke ixo my? Ame'ẽ riki kũjã
rehe ita ke ombor py. Ejukwarahã! — aja
Jesu.

8 Pe, a'e wapyk tĩ. Ywy ke ipo pe mupinim
uĩ tĩ. 9 Pe, Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta
hendu rahã, a'eta uhem oho ingi. Peteĩ teĩ
uhem oho ingi. Tamũi ta uhem py oho.
(Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã ma'ema'e, aja
upa ngã ukwa katu.) A'erehe upa katu te
uhem oho ingi. Pe, Jesu jeje pyta. Kũjã amõ
pyta u'am. A'eta mokõi jõ pyta. 10 Pe, Jesu
pu'am tĩ. Pe, kũjã pe a'e pandu:

—My ixo my? Nde ke jukwa tar katu
ame'ẽ ta ke. My ixo my? Pyta ym my? —
aja Jesu pandu.

11 —Sa'e! Nixói se — aja kũjã.

—Aja ihẽ tĩ. Nde ke ihẽ amahy ym ta tĩ.
Ejywyr eho. Pe, amõ we ma'e nde ereka'u
te'eha ke ema'e ym tĩ — aja kũjã pe Jesu
pandu.]

Jesu riki ma'e muweraha aja saka

12 Pe, ngã pe Jesu pandu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe weraha aja saka ihẽ. (Aja rahã, Tupã rehe har kome'ẽ ywy pe har ta pe ihẽ amujekwa.) Ihẽ kotyhar aja amõ ixo tar katu rahã, weraha namõ ixo. (Aja rahã, myja ixoha katu, ame'ẽ ke ukwa ta.) Pytuniha rupi wata ym te ta. (Aja rahã, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta) — aja Jesu.

13 Parise ta pandu ipe:

—"Weraha aja saka ihẽ" aja nde erepandu ramõ. Nde jeje nde erepandu. A'erehe katu ym. A'erehe jetehar te ym. A'erehe nde rehe jahendu ym ta me'ẽ te'e — aja Jesu pe.

14 A'e pandu:

—Ihẽ juehe har ihẽ apandu rahã, ame'ẽ riki jetehar te ke. My ngi ihẽ ajur my, ame'ẽ ke akwa katu. My ihẽ aho ta my, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu tĩ. Aja rahã, awa je'ẽha rupi ko axo, aja akwa katu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke. My ngi ihẽ ajur my, ame'ẽ ke pekwa ym. My ihẽ aho ta my, ame'ẽ ke pekwa ym tĩ. 15 Sawa'e ukwa katuha namõ amõ ta rehe har pepandu: "Ko katu ame'ẽ ke" aja. Anĩ rahã: "Ko katu ym ame'ẽ ke" aja. Aja sawa'e ukwa katuha namõ pepandu. Ihẽ anĩ. 16 Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e ukwa katuha namõ ihẽ apandu: "Ko katu ame'ẽ ke" aja. Anĩ rahã: "Ko katu ym ame'ẽ ke" aja ihẽ apandu. Ihẽ pái ukwa katuha namõ aja ihẽ apandu, a'erehe jetehar rupi apandu katu. 17 Mokõihar ta juja katu te pandu rahã, jetehar te ke aja pekwa. Kuja Moise mupinim ame'ẽ ke rehe panduha ihĩ:

"Ma'e ke rehe har mokõihar ta juja katu te pandu katu rahã, ame'ẽ panduha riki jetehar te ke" aja panduha ihĩ.

18 —Ko mokõihar ta panduha riki. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e riki ihẽ rehe har mujekwa katu. Ko ihẽ tĩ. Ihẽ juehe har ihẽ amujekwa. Jande jamujekwa ame'ẽ ke juja katu te pandu katuha. A'erehe ihẽ rehe har ihẽ amujekwa riki jetehar te ke — aja Jesu pandu.

19 —My nde pái ixo my? — aja ngã ipe.

—Ihẽ rehe har pehẽ pekwa ta tipe rahã, ihẽ pái keruhũ rehe har pekwa ta tipe tĩ — aja Jesu pandu.

20 Aja me'ẽ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu pandu pandu. Ngã ke a'e mu'e rahã, aja me'ẽ pandu. Tamatarer purakar, ame'ẽ kapy pe a'e pandu. Pe, a'e ke pyhyk ym awa. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. (Tupã putar ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pyhyk ym we rĩ.)

*Jesu oho ame'*ẽ pe jurujar ym ehe ame'ẽ ta oho ym te ta

21 Ngã pe Jesu pandu tĩ:

—Ihẽ aho ta. Pe, ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ rehe pejurujar ym. Peputar ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ym pehẽ rehe. Ajaha pemanõ ta kỹ. A'erehe ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym te ta — aja Jesu pandu.

22 Pe, jundéu awa ta pandu:

—A'e pandu: "Ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym te ta" aja riki. Myja ame'ẽ my? A'e jujukwa ta my? — aja ngã pandu.

23 Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke riki pehẽ. Ihẽ anĩ. Ywa pe har ke ihẽ. Pehẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja jõ pekwa pekwa pexo. Ihẽ anĩ. Ihẽ kome'ẽ ywy keruhũ pe har aja ym akwa akwa axo. 24 A'erehe aja ihẽ apandu pehẽ pe. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ym pehẽ rehe. Ajaha pemanõ ta. Ihẽ rehe pejurujar ym rahã, ajaha pemanõ ta. "Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ" aja tapijar te'e we apandu axo. Ame'ẽ rehe pejurujar ym rahã, ajaha pemanõ ta — aja Jesu pandu.

25 A'eta pandu:

—"Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ" aja nde erepandu jande pe. Aja ym nahã my. Awa nde my? — aja Jesu pe.

—Ihẽ amu'e py rahã, kuja apandu: "Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ" aja pehẽ pe. Aja me'ẽ ihẽ. 26 Amõ we pehẽ rehe har ihẽ apandu katu ta tipe. Ihẽ rehe pejurujar ym. A'erehe: "Pehẽ jaxer ai" aja apandu ta tipe. Anĩ. Ihẽ ke muwyr. A'e jõ ame'ẽ ke pandu katu. A'erehe ihẽ rehe pejurujar ym rahã, mã peja a'e pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu.

27 Jesu ke ipái keruhũ muwyr. Ehe har Jesu pandu pandu u'am. Ame'ẽ ke jundéu awa tama'e kapitã ta ukwa ym. 28 A'erehe Jesu pandu tĩ:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur.
Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke pe-
jukwa rahã, pekwa ta. “Ihẽ atu ame'ẽ. Tupã
muwyr ame'ẽ ke ihẽ.” Aja pekwa katu
ta. Amõ we pekwa ta tĩ. Ma'e ke jeje ihẽ
ama'ema'e ym. Ihẽ pái keruhũ ihẽ pe mu-
jekwa, ame'ẽ ke jõ ihẽ apandu. Aja pekwa
katu ta tĩ. 29 Ihẽ ke muwyr, a'e riki ihẽ namõ
ixo. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Aja
te'eha ihẽ ama'ema'e. A'erehe ihẽ ke a'e
hijar ym. A'erehe jeje ihẽ axo ym ihẽ. Ihẽ
namõ a'e ixo — aja Jesu pandu.
30 A'e pandu ame'ẽ ke rehe heta ngã
hendu. Ame'ẽ ta jurujar katu ehe.

Jesu panduha ke

31 Jurujar katu ehe ame'ẽ ta pe Jesu
pandu. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta. Kuja:
—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we
pejurujar katu rahã, ihẽma'e jumu'eha ta te
ke pehẽ. 32 Aja rahã, jetehar te ke pekwa
katu ta. Ame'ẽ ke pekwa rahã, pehẽ ke
Tupã muhem aja saka pexo ta — aja Jesu
pandu. (“Muhem” aja Jesu pandu rahã:
“Tupã muhã katu ta” aja mujekwa katu.)
33 A'eta pandu:
—Mã! Jande ke muhem ta my? Ma'e
ame'ẽ my? Jande riki Amarã rainõ ta ke.
Amõ ta pe jande japaraky te'e ym te. Mã!
“Muhem ta” ame'ẽ panduha jakwa ym —
aja Jesu pe.
34 A'e pandu:
—Pesarahã! Ma'e ka'u te'eha ke amõ
ma'ema'e rahã, ame'ẽ riki ijar, ame'ẽja
saka. Aja rahã, marã ka ym ma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha ke hijariha. 35 Amõ pandu: “Ihẽ
aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu” aja
marã ka ym paraky te'e ame'ẽ panduha.
Anĩ. Ijar pandu ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ
te'e. Ta'yr anĩ. Je'ẽha te reko, a'erehe upa
putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. 36 Tupã
ra'yr ihẽ. A'erehe pehẽ ke ihẽ amuhem ta,
ame'ẽ ke akwa katu. Ma'e peka'u te'eha
pema'ema'eha ngi ihẽ amuhem ta. Aja
rahã, ame'ẽ pema'ema'eha ke pehijar katu
ta. Pehem ame'ẽ ta ke aja pexo katu ta.
(Aja rahã, pehẽ ruhã te hũ aja pexo ta.)
37 Pehẽ riki Amarã rainõ ta ke. Aja ihẽ
akwa katu. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke peputar
ym. A'erehe ihẽ ke pejukwa tar katu pexo.
38 Ma'e ke ihẽ pái keruhũ mujekwa. Ame'ẽ
rehe har ihẽ apandu pandu pehẽ pe tipe.
Pesarahã! Pehẽ riki pehẽ pái pandu ame'ẽ
ke pema'ema'e — aja ngã pe Jesu pandu.
39 A'eta pandu:
—Esarahã! Amarã jande ramũi ke — aja.
Jesu pandu:
—Pehẽ riki Amarã rainõ te rahã, Amarã
aja ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta tipe
tĩ. 40 Jetehar Tupã rehe har pehẽ pe apandu.
Ame'ẽ ke jõ pehẽ pe ihẽ apandu pandu tipe.
Pejurujar ym. A'erehe ihẽ ke pejukwa tar
katu pexo. Amarã rainõ aja ym pehẽ. Yman
Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e jukwa tar ym ixo.
41 Pehẽ pái ma'ema'e, ame'ẽ ke pema'ema'e
pexo apo 'y — aja Jesu pandu.
—Anĩ. Peteĩ jõ riki jande pái keruhũ.
Tupã a'e. Amõ rehe jande py'a jamoĩ moĩ
ym — aja ngã pandu ipe naĩ.
42 —Tupã riki pehẽ pái keruhũ rahã, ihẽ
rehe pepy'a katu ta tipe. Tupã ngi ihẽ ajur.
Ko ihẽ axo apo 'y. Ihẽ aputar, a'erehe ihẽ
ajur my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke a'e muwyr,
a'erehe ko ihẽ ajur. 43 Mã! Ihẽ apandu ame'ẽ
ke pekwa ym. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe
pehendu tar ym, a'erehe pekwa ym.
44 —Satana riki pehẽ pái. (Ãjã ramũi
a'e.) Ta'yr ta ke pehẽ. A'e putar ame'ẽ
ke pema'ema'e tar katu. Ngã jukwaha ke
a'e. Aja te'eha riki a'e. Jetehar pandu ym
te a'e, a'erehe te'e pame a'e pandu. Te'e
a'e pandu rahã, aja te'eha te'e a'e. Amõ
ta ke a'e mu'e. (A'erehe te'e a'eta pandu
tĩ.) 45 Te'e a'e. Ihẽ anĩ. Jetehar te Tupã
rehe har ihẽ apandu. A'erehe ihẽ rehe pehẽ
pejurujar ym. 46 “Ma'e nde ereka'u te'eha ke
nde erema'e” aja ihẽ rehe har pandu ym te
awa. Jetehar ihẽ apandu rahã, ma'erehe ihẽ
rehe pehẽ pejurujar ym my? 47 Tupã je'ẽha
rehe Tupã kotyhar ta hendu katu. Pehẽ anĩ.
Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ym pehẽ. A'erehe
pehendu ym ehe — aja ngã pe Jesu pandu.

Amarã nixói rahã, pete'e Jesu ixo

48 Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe:
—Jetehar japandu. Nde riki samari ywy
pe har aja riki. (Jande ruwajan nde.) Ãjã
nde py'a rehe ihĩ. (A'erehe nde ereka'u
te'e) — aja Jesu pe.
49 A'e pandu:
—Anĩ. Nixói te ãjã ihẽ py'a rehe. Katu
ihẽ pái keruhũ rehe har ihẽ apandu. Pehẽ
anĩ. Ihẽ rehe har pehẽ juru ai. 50 Katu ihẽ
rehe har ngã pandu. Ame'ẽ panduha ke
ihẽ aputar ym. Ame'ẽ panduha ke amõ riki
putar. Ihẽ pái keruhũ putar. A'e riki ihẽ pe
pandu ta: “Ne katu te” aja. 51 Mã! Pejurujar
ym ihẽ rehe. Pesarahã! Ihẽ apandu ame'ẽ

ke rehe amõ hendu katu rahã, a'e manõ ym
ta — aja Jesu pandu.
52-53 A'eta pandu:
—Mã! Nde ereka'u te'e. Amarã manõ.
Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta manõ tĩ. Nde
erepandu: "Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ
hendu katu rahã, a'e manõ ym ta" aja. Mã!
Nde ereka'u te'e. A'erehe ãjã nde py'a rehe
ihĩ, aja jakwa katu te apo 'y. Tupã je'ẽha
rehe Amarã hendu katu. A'e riki jande
ramũi. A'e manõ. I'ar koty te we nema'e
pyrãtãha my? Aja rahã, nde rehe hendu
katu ame'ẽ ta manõ ym ta my? Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã je'ẽha rehe
a'eta hendu katu tĩ. A'eta manõ tĩ. Nerahã!
Nde erepandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu
rahã, manõ ym ta, aja nde erepandu. Anĩ.
Amarã ta 'ar koty te we nema'e pyrãtãha
aja ym. A'erehe: "Manõ ym ta" aja nde
erepandu ym ta me'ẽ te'e — aja ngã pandu.
54 —Pesarahã! Kuja ihẽ. Ihẽ pái ihẽ rehe
har pandu ame'ẽ ke ihẽ. "Nde katu te" aja.
Ame'ẽ ke ihẽ jeje ihẽ rehe har apandu rahã,
ame'ẽ panduha jaxer ta tipe. Anĩ. Amõ
pandu. Ihẽ pái riki ihẽ rehe har pandu:
"Nde katu te" aja. A'e riki pehẽ pái keruhũ,
aja pepandu. 55 Anĩ. Ehe har pekwa ym te.
Ihẽ anĩ. Akwa katu ehe har. "Ehe har ihẽ
akwa ym" aja ihẽ apandu ta tipe rahã, pehẽ
aja te'e ihẽ apandu ta tipe tĩ. Ehe har ihẽ
akwa katu. A'e pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ
ahendu katu. 56 Amarã riki pehẽ ramũi, aja
pepandu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur,
aja a'e ukwa. A'erehe hury katu. Jete. A'e
usak. Pe, hury katu tĩ — aja ngã pe Jesu
pandu.
57 Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:
—Mã! Tamũi te ym riki nde. Kuja, 50
warahy 'ar ym nde. Marã ka ym nde rehe
Amarã usakiha — aja Jesu pe.
58 A'e pandu:
—Pesarahã! Amarã nixói rahã, pete'e ihẽ
axo — aja ngã pe Jesu pandu.
59 Ame'ẽ ke a'eta hendu rahã, ita ra'yr ke
pyhyk. (Tupã a'e tĩ, katu ym, aja a'eta uk-
waha, a'erehe jukwa ta tipe.) Ita ra'yr om-
bor ta ehe, Jesu rehe. Anĩ. Jesu jumukanim
ngã ngi. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ ngi uhem oho.

9

*Eha ym te ame'*ẽ ke Jesu mukatu

1 Jesu wata oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe
a'e usak. Eha ym te ame'ẽ ke a'e. U'ar ramõ
rahã, aja te'e a'e. 2 Jumu'eha ta pandu ipe:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. U'ar ramõ
rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e. Ipái ta ma'e
ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym
te nahã my? Sawa'e riki ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my?
Myja my? — aja Jesu pe.
3 A'e pandu:
—Anĩ. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e, a'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja
ym riki. Ipái ta aja ma'ema'e. A'erehe eha
ym te my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupãma'e
pyrãtãha ke ihẽ amujesak ta ipe. A'erehe
eha ym te aja a'e u'ar. 4 Ihẽ ke ihẽ pái
muwyr. Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e
ta me'ẽ te'e. Wera rahã, aja jama'ema'e
ta me'ẽ te'e. (Aja rahã, ko ihẽ axo
rahã, Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e
ta me'ẽ te'e.) Pytun rahã, paraky ym ta
awa. (Aja rahã, jamanõ rahã, marã ka ym
japarakyha.) 5 Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ
axo rahã, weraha aja ihẽ. (A'ep pe har ta pe
Tupã rehe har ihẽ amujekwa katu, a'erehe
weraha aja ihẽ) — aja Jesu pandu.
6 Aja me'ẽ upa a'e pandu rahã, ywy rehe
a'e tymũ. Aja a'e mutu'um. Pe, ame'ẽ ke
eha ym te ame'ẽ reha rehe a'e mujar. 7 Pe,
Jesu pandu ipe:
—Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ
pe ekutuk eho. Her Siroe — aja ipe.
[Ame'ẽ y renda rer: "Y ko werur ame'ẽ
ke" aja ngã ukwa.] Pe, sawa'e oho. Eha ke
kutuk oho. Upa rahã, a'e jywyr. Eha katu
jywyr uwyr 'y. Upa katu te ma'e ke rehe
usak apo 'y.
8 Kwehe tamatarer ke ngã pe sawa'e
pandu pandu rahã, amõ ta usak ehe. A'eta
pandu. Sawa'e rok rake ixo ame'ẽ ta pandu
tĩ. Kuja pandu:
—Peme'ẽ riki tamatarer ke ngã pe pandu
pandu uĩ ame'ẽ ke a'e — aja ngã.
9 Amõ ta pandu:
—A'e tỹ. A'e riki — aja.
—Anĩ. Aja ym. A'e aja saka, amõ kome'ẽ
— aja amõ ta pandu.
—Jete. Ihẽ ko — aja sawa'e pandu.
10 Pe, ngã pandu:
—Myja nde reha katu oho apo my? — aja
ipe.
11 Sawa'e pandu:

—Amõ sawa'e ywy ke mutu'um. Her Jesu. Ame'ẽ ke ihẽ reha rehe mujar. Pe, ihẽ pe a'e pandu: “Eho. Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe” aja ihẽ pe. A'erehe ihẽ aho. Pe, ihẽ reha ihẽ akutuk rahã, pahar upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja ngã pe.

12 Amõ ta pandu:

—My ame'ẽ sawa'e ixo my? — aja ipe.

—Ihẽ akwa ym — aja ngã pe sawa'e pandu.

Mukatuha rehe har parise ta ukwa tar katu

13 Pe, parise ta koty sawa'e ke amõ ta raho. Sawa'e eha katu ramõ ame'ẽ ke raho. 14 Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ywy ke Jesu mutu'um. (Paraky te'e, aja ukwaha naĩ.) Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu. 15 Amõ we parise ta pandu:

—Myja nde reha katu oho my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Ywy tu'um ke ihẽ reha rehe a'e mujar. Ihẽ reha ihẽ akutuk. Apo ihẽ asak katu ma'e ke rehe 'y — aja a'eta pe.

16 Parise ta ngi har amõ ta pandu:

—Aja mukatu ame'ẽ ke Tupã muwyr ym. Putu'uha 'ar rahã, a'e putu'u ym. (Paraky te'e ame'ẽja saka.) A'erehe a'e ke Tupã muwyr ym — aja pandu.

—Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'e ym ta. A'e ma'e riki, a'erehe Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e aja mujekwa — aja amõ ta pandu.

Pe, a'eta amõ koty koty ukwa.

17 Pe, sawa'e pe parise ta pandu tĩ:

—Ne reha ke a'e mukatu, aja nde erepandu. Myja ehe har nde erekwa my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke — aja parise ta pe.

18 Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar tar ym. Sawa'e riki eha ym te ame'ẽ ke. Apo ma'e ke usak katu 'y. Ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym. A'erehe ipái ta ke a'eta mujy'ar. 19 Pe, ipái ta pe a'eta pandu:

—Ko pehẽ ra'yr my? U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e, aja pepandu. Aja rahã, myja a'e usak katu apo my? — aja ipái ta pe.

20 Ipái ta pandu:

—A'e riki jande ra'yr, aja jakwa katu. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e, aja jakwa katu tĩ. 21 Myja a'e usak katu apo my, ame'ẽ ke jakwa ym. Eha ke awa mukatu my? Ame'ẽ ke jakwa ym tĩ. Pehẽ atu peme'u ipe! Sawa'e riki a'e apo. A'e pandu katu ta — aja parise ta pe ipái ta pandu.

22 Aja me'ẽ ipái ta pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje, a'erehe aja me'ẽ a'eta pandu. “Jesu riki Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja amõ pandu rahã, kapitã ta pandu ta: “Mã peja jy'ariha renda pe ame'ẽ ta jy'ar ym te ta apo 'y” aja. 23 Ame'ẽ panduha ngi ipái ta kyje. Jy'ar tar katu we rĩ. A'erehe aja a'eta pandu: “A'e riki sawa'e apo 'y. Pehẽ atu peme'u ipe” aja.

24 Sawa'e ke parise ta muhyk tĩ. Mokõihar muhyk. Eha katu ramõ ame'ẽ ke. A'eta pandu ipe:

—Tupã ruwa koty aja jaxo. A'erehe jetehar te ke nde erepandu katu ta me'ẽ te'e. Epandu katu apo 'y. Ame'ẽ sawa'e nde ke mukatu. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ke a'e, aja jakwa — aja parise ta pandu.

25 Sawa'e pandu:

—A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e nahã my? Aja ym nahã my? Ame'ẽ ke ihẽ akwa ym. Kuja jõ ihẽ akwa katu. Ihẽ reha ym te ihẽ. Apo upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja parise ta pe.

26 A'eta pandu:

—Myja a'e ma'e nde pe my? Myja nde reha a'e mukatu my? — aja sawa'e pe.

27 Sawa'e pandu:

—Upa ihẽ apandu pehẽ pe. Pe, pehendu ym ihẽ rehe. Ma'erehe amõ we pehendu tar katu my tĩ? Inamõ pejumu'e tar katu nahã my? — aja parise ta pe.

28 Pe, sawa'e pe a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Pandu ipe tĩ:

—Nde! Nde riki ima'e jumu'eha ke nde. Jande riki Moisema'e jumu'eha ta ke jande. 29 Moise namõ Tupã pandu, aja jakwa katu. Ame'ẽ sawa'e anĩ. Jakwa ym ehe har. Awa je'ẽha rupi a'e uwyr my? Jakwa ym — aja parise ta pandu.

30 Sawa'e pandu:

—Mãte hũ puki! Ihẽ reha ke a'e mukatu. Pe, awa je'ẽha rupi a'e uwyr my? Ame'ẽ ke pekwa ym! Mã! 31 Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ ke Tupã namõ pandu rahã, Tupã hendu ym ehe, aja jakwa katu. Tupã rehe amõ ipy'a katu. A'e putar ame'ẽ ke ma'e tĩ. Tupã namõ ma'e ke ame'ẽ pandu rahã, Tupã hendu katu ta ehe. Aja jakwa katu. (A'erehe ihẽ ke mukatu ame'ẽ ke

rehe Tupã hendu katu, aja ihẽ akwa katu.)
32 Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. Arahã har
eha ym te ame'ẽ ke amõ mukatu. Eha ym te
ame'ẽ ke u'ar. Ame'ẽ reha ke amõ mukatu.
Aja me'ẽ jahendu ym te. 33 Apo ame'ẽ sawa'e
ke Tupã muwyr ym rahã, marã ka ym ma'e
katu ame'ẽ ke a'e ma'eha — aja parise ta pe
sawa'e pandu.
34 A'eta pandu ipe:
—Mã! (Jaxer nde.) Nde ere'ar rahã, ma'e
nde ereka'u te'eha ke nde erema'eha namõ
nde erexo. Jande ke nde eremu'e tar katu
rãi. Katu ym nde — aja sawa'e pe parise ta
pandu.
Pe, pandu ipe:
—Apo ngi har jundéu awa tama'e jy'ariha
renda pe nde erejy'ar ym te ta 'y — aja
sawa'e pe.

Amõ ta eha ym te aja saka

35 Sawa'e ke parise ta muhem mondo.
Ame'ẽ ke Jesu hendu rahã, sawa'e ke kekar
oho. Pe, mahem rahã, pandu ipe:
—Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke rehe
nde erejurujar katu my? Awa a'e tĩ. Tupã
je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke a'e — aja Jesu ipe.
36 —Sa'e! Awa ame'ẽ my? Ihẽ pe emu-
jekwa. Aja rahã, ihẽ ajurujar katu ta ehe —
aja Jesu pe sawa'e pandu.
37 —Ko ihẽ riki ame'ẽ. Upa nde eresak ihẽ
rehe! Ne namõ ihẽ apandu a'am — aja Jesu.
38 Sawa'e pandu:
—Sawa'e! Nde rehe ihẽ ajurujar katu —
aja Jesu pe.
Pe, Jesu ruwa koty a'e wapyk. Ipynarãi
pe wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.)
39 (Ame'ẽ mukatuha rehe har ngã pe) Jesu
pandu:
—Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur.
A'erehe ngã rehe har ihẽ amujekwa ajur.
Tupã rehe har amõ ukwa tar katu my? Ehe
har amõ ukwa tar ym my? Ame'ẽ ke ngã
mujekwa ta. Pesarahã! "Ehe har akwa ym"
aja pandu ame'ẽ ke eha ym te, ame'ẽja saka.
Ame'ẽ ta ukwa ta. Aja rahã, eha katu ame'ẽ
ke a'e aja mujekwa. Amõ pandu: "Ehe har
akwa katu" aja pandu naĩ. Eha katu ame'ẽ
ke a'e aja ukwaha naĩ. Anĩ. "Ehe har ukwa
ym" aja upa ngã pe mujekwa. Aja rahã, eha
ym te ame'ẽ ke a'e aja mujekwa — aja Jesu
pandu.
40 Amõ parise ta a'ep ixo. Jesu pandu
ame'ẽ ke rehe a'eta hendu. A'erehe pandu
ipe:
—Mã! Jande riki eha ym te ame'ẽ ke
jande aja nde erepandu my? — aja Jesu
pe. ("Tupã rehe har jakwa" aja ame'ẽ ta
ukwaha naĩ.)
41 Jesu pandu:
—Tupã rehe har pekwa, aja pepandu tipe.
Pehẽ reha katu, aja pepandu tipe tĩ. Anĩ.
Ihẽ rehe pehendu ym. A'erehe ma'e peka'u
te'eha ke pema'ema'e pexo. A'erehe pehẽ
rehe Tupã ipy'a jywyr ym, aja pexo. Pe-
sarahã! "Ehe har jakwa ym" aja pepandu
ta tipe rahã, pehẽ reha ym te aja pexo ta
tipe. Aja rahã, Tupã mujekwa ta tipe. Aja
rahã, pekwa katu ta tipe. Aja rahã, ma'e
peka'u te'eha ke pema'ema'e. Pehẽ rehe
Tupã ipy'a jywyr ta tipe, aja pexo ta tipe —
aja Jesu pandu.

10

Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu

1 Ajame'ẽ ke arapuharan ta usakiha rehe
har Jesu pandu ngã pe:
—Pesarahã! Arapuharan kurar rukwen
rupi amõ ixe ym oho rahã, ame'ẽ riki
mukanĩha ke. Amõ koty rupi ixe oho,
mukanim raho. 2 Hukwen rupi ixe oho,
ame'ẽ riki usakiha ke. Arapuharan ta us-
akiha ke. 3 Hukwen harõha hukwen ke
pirar ta ipe. Pe, her rupi usakiha pukái
rahã, arapuharan ta hendu katu. Pe, soroka
pe upa muhem raho. 4 Upa muhem raho
rahã, usakiha riki oho py. Arapuharan ta
haikwer rupi oho. Usakiha pukáiha ukwa
katu. Haikwer rupi oho. 5 Amõ pukái rahã,
ame'ẽ raikwer rupi oho ym ta. Ijar pukáiha
aja ym hendu, a'erehe haikwer rupi oho ym
ta. Ujan ta oho ingi — aja Jesu pandu.
6 Myja me'ẽ arapuharan ta usakiha my,
ame'ẽ ke Jesu pandu. Anĩ. (Arapuharan
ta usakiha rehe har Jesu pandu rahã, juehe
har a'e mujekwa uĩ.) Ame'ẽ ke parise ta
ukwa ym.

Jesu riki arapuharan ta usakiha katu aja a'e

7 Kuja Jesu pandu tĩ:
—Pesarahã! Ihẽ riki arapuharan kurar
rukwen aja saka. (Aja rahã, ihẽ rehe jurujar
katu ame'ẽ ta riki ihẽ pái keruhũ koty oho
ta.) 8 Amõ usakiharan ta heta ixo. Tupã
rehe har mu'eharan ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ
ta mukanĩha aja saka. Ihẽ nixói rahã,
uwyr. Ame'ẽ ta te'e pandu. Anĩ. Ame'ẽ ta
rehe arapuharan ta hendu ym. (Aja rahã,

Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu ym.)
Mu'eharan ta rehe hendu ym.

9 —Kurar rukwen aja saka ihẽ. Arapuha-
ran ta ixe oho. (Aja rahã, ihẽ rehe jurujar
katu ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ namõ ixo
ta.) Pe, hukwen rupi arapuharan ta ixe oho.
Uhem oho tĩ. Pe, kãpĩ heta ame'ẽ rupi u'u
oho. Aja usakiha usak katu, arapuharan
ta rehe. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ kotyhar ta rehe
ihẽ asak katu tĩ. A'eta rehe ahaihu katu tĩ.
10 Mukanĩha uwyr rahã, mukanim ta uwyr.
Arapuharan ke jukwa ta tĩ. Mai ta uwyr tĩ.
Ihẽ anĩ. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe
uhãha ihẽ ame'ẽ ajur. Hury katu hũ ta.

11 —Ihẽ riki usakiha katu ame'ẽ ke ihẽ.
Usakiha katu ame'ẽ manõ ta. Aja rahã,
arapuharan ta manõ ym ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ
amanõ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu
ame'ẽ ta Tupã namõ ixo ta. Mupyraraha
renda pe oho ym te ta. 12 Amõ paraky ame'ẽ
rehe arapuharan jar muhepy. Usakiha
muhepyha ke. Pe, so'o jarõ ame'ẽ ke uhyk
rahã, ame'ẽ parakyha ujan ta oho. Usakiha
te aja ym a'e. Arapuharan ta ima'e ym. Ijar
ym a'e. A'erehe ujan oho. Pe, amõ amõ
arapuharan ke so'o jarõ ame'ẽ jukwa. Amõ
koty koty muhãi mondo tĩ. 13 Tamatarer ke
jõ parakyha putar. Arapuharan ta rehe a'e
ipy'a ym, a'erehe ujan oho.

14 —Ihẽ riki usakiha katu ame'ẽ ke ihẽ.
Awa ihẽ kotyhar ta my? Ame'ẽ ke akwa
katu. Pe, ihẽ rehe har ihẽ kotyhar ta ukwa
katu tĩ. 15 Aja ihẽ pái tĩ. Ihẽ rehe har ihẽ pái
keruhũ ukwa katu. Pe, ihẽ pái keruhũ rehe
har ihẽ akwa katu tĩ. Aja ihẽ kotyhar ta ke
ihẽ akwa katu tĩ. Pe, ihẽ amanõ ta. A'erehe
ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ihẽ pái namõ
ixo ta.

16 —Amõ arapuharan ta ixo. Aja amõ awa
ta ixo. Ame'ẽ ta ke kurar pe amuxe ta me'ẽ
te'e. Aja ihẽ rehe har ame'ẽ ta pe ihẽ amu'e
katu ta. (Aja rahã, ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu
katu ta.) Peteĩhar henda pe johu ixo ta.
Ame'ẽ ta johu peteĩ usakiha rehe jõ hendu
katu ta. Ihẽ riki ame'ẽ usakiha ke.

17 —"Nde ereputar rahã, ihẽ amanõ ta" aja
ihẽ pái pe apandu. A'erehe ihẽ rehe ihẽ pái
keruhũ ipy'a katu. Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ke
ihẽ pái mukwera katu ta muhem tĩ. 18 Ihẽ
aputar ym rahã, ihẽ ke amõ jukwa ym ta.
Ihẽ jõ aputar rahã, ihẽ ke amõ jukwa ta.
Ihẽ pe ihẽ pái keruhũ pandu: "Ne jõ nde
ereputar rahã, nde eremanõ ta. Pe, ne jõ
nde ereputar rahã, nde erekwera katu ta
erehem tĩ" — aja Jesu pandu ngã pe.

19 Jesu pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa
tama'e kapitã ta amõ koty koty ukwa.
20 Amõ amõ ta pandu:

—Ipy'a rehe ãjã ihĩ. A'e riki ka'u te'e.
Ma'ewã pehendu ehe — aja ngã.

21 Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, marã ka ym
aja me'ẽ katu panduha. Eha ym te ame'ẽ ta
reha ke marã ka ym ãjã mukatuha. (A'erehe
ipy'a rehe ãjã ihĩ ym aja jakwa katu) — aja
Jesu rehe har ngã pandu.

Aja amõ koty koty pandu.

Jesu ke jundéu awa ta putar ym

22 Pe, amõ ngã mi'u matyriha rehe uhyk
oho. Arahã yman Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ mukatu. Ame'ẽ ke jundéu
awa ta ukwa ukwa ixo apo. Jerusarẽ ok
ta pe jumuhury katu ta ngã juehe. Rysã
riki arahã. 23 Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ rymy'y wyr rupi Jesu wata
oho ixo. Jumu'eha renda keruhũ rymy'y
rer: "Saromã." 24 Pe, jundéu awa tama'e
kapitã ta juramã uwyr ehe. A'eta pandu:

—Aja te'e jande ke nde eremuka'u te'e
my. Jetehar te ke epandu jande pe. Nde
riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke nde my? — aja Jesu pe.

25 A'e pandu:

—Upa ihẽ apandu pehẽ pe tipe. Pe,
pejurujar ym. Ihẽ pái keruhũ je'ẽha rupi
marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e. Ame'ẽ riki ihẽ rehe har mu-
jekwa tipe. 26 Pejurujar tar ym ehe. Ihẽ
kotyhar ta aja ym pehẽ. Ihẽma'e arapuha-
ran ta aja ym pehẽ. A'erehe pejurujar ym
ta. 27 Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ihẽ kotyhar
ta hendu katu. Ihẽma'e arapuharan ta aja
a'eta. A'eta rehe har ihẽ akwa katu. Pe, ihẽ
namõ a'eta jumu'e ixo. 28 A'eta ke ihẽ amuhã
katu ta. Mupyraraha renda pe oho ym te
ta. Ihẽ ngi a'eta ke mukanim ym te ta awa.
29 Ihẽ rehe ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk
katu. (Aja rahã, ihẽ rehe ame'ẽ ta jurujar
katu.) I'ar koty te we a'e pyrãtãha ke. Aja
rahã, ihẽ pái ngi ihẽ kotyhar ta ke mukanim
ym te ta awa tĩ. 30 Jande juja katu te jande —
aja Jesu pandu ngã pe.

31 Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta ita ra'yr
pyhyk tĩ. Japi ta a'e ke tĩ. Aja jukwa ta tipe.
32 Jesu pandu:

—Pehẽ ruwa koty marã ka ym amõ
ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e hũ. Ihẽ
pái keruhũ mujekwa ihẽ pe, ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e hũ tĩ. My me'ẽ rehe peparahy
my? Pe, ihẽ ke ita ra'yr pe pejapi tar katu
my? — aja Jesu pandu.
33 Kapitã ta pandu:
—Ma'e katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e.
Ame'ẽ ke rehe ita ra'yr ke jambor ym ta.
Anĩ. Awa te'e nde. Tupã nde tĩ, aja nde
erepandu. A'erehe nde ke ita ra'yr pe jajapi
ta — aja Jesu pe.
34 A'e pandu:
—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke
aja te'eha jetehar te ke. Aja jande jakwa
katu. Ame'ẽ pe kuja Tupã pandu:
"Pehẽ riki tupã ta" aja.
35 —Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ.
Ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ta pe
a'e pandu: "Pehẽ riki tupã ta" aja. Aja rahã,
ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr, ame'ẽ ta riki
tupã ta aja panduha ihĩ. 36 Aja rahã, ame'ẽ
ta 'ar koty te we ihẽ apandu katu: "Tupã
ihẽ" aja. Ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ katu usak.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ke a'e muwyr.
Ingi ajur. A'erehe: "Tupã ra'yr ihẽ" aja ihẽ
apandu katu. Aja rahã: "Nde ke jajukwa ta"
aja pepandu ym ta me'ẽ te'e.
37 —Ihẽ pái keruhũ putar ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e ym ta tipe rahã, ihẽ rehe mã
peja pejurujar ym. 38 Ihẽ pái keruhũ putar
ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu rahã, mã peja
ihẽ rehe pejurujar katu. Ihẽ rehe pejurujar
ym rahã, mã peja ihẽ ama'eha rehe pesak
ame'ẽ ke rehe pejurujar katu. Aja rahã,
pekwa katu ta. Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu
ihẽ axo, aja pekwa katu ta. Ihẽ namõ a'e
juehe katu a'e ixo, aja pekwa katu ta tĩ —
aja Jesu pandu ngã pe.
39 Pe, amõ we tĩ. A'e pyhykiha ke jundéu
awa tama'e kapitã ta manga tipe. Anĩ. Jesu
oho te'e ingi.
40 Pe, y ruwái koty Jesu jywyr oho tĩ. Y
rer Jondã. Yman a'ep Juã mujahuk u'am.
Ame'ẽ renda pe Jesu oho. A'ep a'e pyta.
41 Heta ngã uhyk uwyr ehe. A'eta pandu:
—Tupã rehe har Juã mujekwa rahã, marã
ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Juã ma'e ym.
Ko riki upa a'e pandu ame'ẽ ke jetehar te ke.
Kome'ẽ rehe har Juã pandu hũ, Jesu rehe
har. Ame'ẽ riki upa jetehar te ke. A'erehe
Tupã muwyr ame'ẽ ke ko, aja jakwa katu —
aja Jesu rehe har ngã pandu.
42 Pe, a'ep heta ngã jurujar katu ehe, Jesu
rehe.

11

Rasaro manõ

1 Pe, amõ sawa'e ixo. Her Rasaro. Mbeta
ok ta pe har ke a'e. A'ep hendyr ta ixo tĩ.
Her Mari. Amõ Mar. Pe, Rasaro ma'e ahyha
pyhyk. 2 [Ame'ẽ Mari riki Jesu py rehe ma'e
pihe katu ame'ẽ ke jyhẽ. Pe, i'a pe juhyk.
Muxikã riki. Ame'ẽ kywyr riki ma'e ahyha
pyhyk, Rasaro ke.] 3 Pe, Jesu pe je'ẽha ke
hendyr ta mondo. Kuja:
"Sawa'e! Nde erepy'a katu ehe ame'ẽ ke
ahy hũ ixo" aja ipe.
4 Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, a'e
pandu:
—Ma'e ahyha namõ a'e ixo. Manõ ta
a'e. Ame'ẽ ke rehe jõ ym. Katu Tupã rehe
har amõ ta pandu ta tĩ, a'erehe ma'e ahyha
ke a'e pyhyk. Pe, katu ihẽ rehe har amõ
ta pandu ta tĩ. Tupã ra'yr ihẽ — aja Jesu
pandu.
5 Mar rehe Jesu ipy'a katu. Ianam rehe aja
tĩ. Rasaro rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. 6 Pe,
Rasaro ahy ixo, aja Jesu hendu tipe rahã,
hendu ame'ẽ pe a'e pyta we rĩ. Mokõi a'ep
a'e ukwer rĩ. 7 Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu:
—Jundéi ywy pe jajywyr ta jaho — aja.
8 A'eta pandu:
—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Amukwehe
a'ep pe har jundéu awa tama'e kapitã ta ahy
usak nde rehe. Ita ra'yr pe nde ke japi tar
katu tĩ. A'ep nde erejywyr ta my? — aja Jesu
pe.
9 Pe, a'e pandu:
—Aho ta kỹ. Warahy katu rahã, wera
katu. Pe, weraha rupi amõ paraky katu.
(Aja saka wera rahã, Tupã putar ame'ẽ ke
ihẽ ama'ema'e ta me'ẽ te'e. Arahã, ihẽ
ruwajan ta ihẽ ke jukwa ym ta.) 10 Pytun
rahã, paraky ym awa. (Arahã, Tupã putar
ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, ihẽ
ruwajan ta ihẽ ke jukwa ta.) A'erehe wera
rahã jõ Tupã putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e
ta — aja Jesu.
11 Pe, pandu tĩ:
—Rasaro riki ukwer ou apo. Amupak ta
ihẽ aho kỹ. Rasaro riki jande rehe katu
ame'ẽ ke a'e — aja Jesu pandu.
12 Jumu'eha ta pandu ipe:
—Sawa'e! A'e ukwer ou rahã, katu ta oho
— aja Jesu pe.

13 Rasaro manõ te. Anĩ. “A'e ukwer ou”
aja me'ẽ Jesu pandu. Anĩ. Rasaro ukwer te'e
ou, aja jumu'eha ta ukwaha naĩ. 14 A'erehe
Jesu mujekwa katu:
—Rasaro manõ te. 15 Inamõ ihẽ axo ym,
a'erehe pehẽ pe katu tiki. Inamõ ihẽ axo
ym, a'erehe ihẽ rehe pejurujar katu te we
ta. Ihẽ ke Tupã muwyr aja pejurujar katu
te we ta tĩ. A'erehe ihẽ rury katu axo.
Jahorahã! Jasak ta jaho ehe — aja Jesu
pandu.
16 Pe, amõ jumu'eha ta pe Tome pandu:
—Inamõ jande johu jaho tĩ. (Jandema'e
mu'eha ke ngã jukwa ta.) Inamõ jamanõ ta
— aja.
Ame'ẽ Tome rehe har amõ ta pandu:
“Mokõihar ta ke” aja.

Kweraha rehe har Jesu pandu

17 Mbeta ok ta pe Jesu uhyk oho rahã,
Rasaro ke ngã upa mou, aja ukwa. Itakwar
rupi mou. Tumeme ukwer apo. Ajaha pe
Jesu uhyk oho. 18 Mbeta ok ta riki Jerusarẽ
ok ta ngi paite ym. Mahapyr kiro met tate
nahã my, paiteha ke. 19 Paite ym, a'erehe
heta Jerusarẽ ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe,
Mar rehe. Jundéu awa ta ke a'eta. Mari rehe
aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Ixywyr manõ,
a'erehe hendyr ta py'a ke muhury uwyr
ngã.
20 Jesu riki uwyr ixo, aja Mar hendu rahã,
ixoty a'e oho. Mari anĩ. Hok pe a'e pyta.
21 Mar uhyk ehe rahã, a'e pandu:
—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihẽ kywyr
manõ ym ta tipe. 22 Apo Tupã pe ma'e ke nde
erepandu rahã, nde rehe a'e hendu katu ta.
Aja ihẽ akwa katu — aja Jesu pe.
23 A'e pandu:
—Nde kywyr kwera katu ta uhem tĩ — aja
ipe.
24 Mar pandu:
—'Ar rehe angaha uhyk rahã, a'e ke Tupã
mukwera katu ta muhem, aja ihẽ akwa katu
— aja Jesu pe.
25 A'e pandu ipe:
—Ihẽ riki ngã ke ihẽ amukwera katu ta
amuhem. Uhãha ihẽ riki ame'ẽ me'ẽ ta ngã
pe. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, a'e uhã
te hũ ta ixo. Manõ rahã, a'e kwera katu ta
uhem tĩ. 26 Apo ixo ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar
katu rahã, uhã te hũ ta ixo. Ihẽ apandu
ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu my? —
aja Mar pe Jesu pandu.
27 Mar pandu:
—A'e tỹ. Sawa'e! Nde riki Tupã muwyr
ame'ẽ ke, aja ihẽ akwa katu. Tupã ra'yr nde,
aja akwa katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe
uwyr ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe Mar pandu.

Jesu jixi'u

28 Upa Mar pandu rahã, hok pe a'e jywyr
oho. Mari pe pandu. Ngã ukwa ym ha rupi
pandu.
—Sawa'e pete'e ixo. Nde pe pukái u'am
— aja ianam pe.
29 Ame'ẽ ke rehe Mari hendu rahã, pahar
pu'am. Pe, ixoty a'e oho. 30 [Ok ta pe Jesu
uhyk ym we rĩ. Mar namõ a'e pandu u'am.
A'ep a'e pyta we rĩ.] 31 Hok pe Mari namõ
amõ ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Mari ke a'eta
muhury we u'am. A'eta Mari rehe usak.
A'e pu'am. Pe, pahar oho. Ame'ẽ ke rehe
a'eta usak rahã, Mari raikwer rupi a'eta oho
tĩ. Kangwer renda rehe Mari jixi'u oho, aja
a'eta ukwaha naĩ.
32 Jesu ixo ame'ẽ pe Mari uhyk rahã, usak
ehe, Jesu rehe. Pe, Jesu ruwa koty ipynarãi
pe Mari wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ
ehe.) Pe, a'e pandu:
—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihẽ kywyr
manõ ym ta tipe — aja Jesu pe.
33 A'e jixi'u, ame'ẽ ke rehe Jesu usak. Mari
namõ jundéu awa ta uwyr tĩ. A'eta jixi'u tĩ.
Ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. Pe, pyrara usak
ehe. Pyai a'e tĩ. 34 Pe, Jesu pandu:
—My pehẽ pemou my? — aja.
Amõ ta pandu:
—Sawa'e! Esak ejurahã! — aja ipe.
35 Jesu jixi'u. 36 A'erehe jundéu awa ta
pandu: “Mã! Pesarahã! Ipy'a katu ehe,
Rasaro rehe” aja ngã. 37 Amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ:
—Mã! Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu.
Mã! Rasaro ke a'e mukatu ta tipe my tĩ? Aja
rahã, manõ ym ta tipe my tĩ. Katu ym — aja
ngã ukwaha naĩ.

Rasaro ke Jesu mukwera

38 Jesu pyai hũ tĩ. Pe, kangwer renda pe
a'e oho. Itakwar keruhũ ke ame'ẽ. Itahu pe
hukwen ke amõ kynda. 39 Jesu pandu:
—Itahu ke pemujere — aja ngã pe.
Pe, Mar pandu. Ixywyr ambyr rendyr ke
a'e. Kuja pandu:
—Anĩ! Sawa'e! Inem apo! Tumeme
mouha ke ukwer apo — aja Jesu pe.
40 Jesu pandu:
—Nde erejurujar katu rahã, Tupãma'e
pyrãtãha rehe nde eresak ta kỹ. Aja nde pe
ihẽ apandu — aja Mar pe.

41 Pe, amõ ta itahu mujere. Pe, ywa rehe
Jesu ma'ã. A'e pandu:
—Ihẽ pái keruhũ! Ihẽ rehe nde erehendu
katu, a'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke"
aja apandu nde pe. 42 Aja te'eha ihẽ rehe nde
erehendu katu, aja ihẽ akwa katu. "Nema'e
pyrãtãha ke emujesak" aja apandu apo. Aja
rahã, se ixo ame'ẽ ta usak ta tĩ. Aja rahã, ihẽ
ke nde eremuwyr aja se ixo ame'ẽ ta jurujar
katu ta — aja Jesu pandu.
43 Upa pandu rahã, hãtã a'e pukái:
—Rasaro! Ehem ejur!
44 Pe, manõ ame'ẽ ke kwera katu uhem
uwyr. Upa jupukeka namõ uhem uwyr.
Ijywa rupi pukek, pan pe. Itymã rupi aja tĩ.
Huwa rupi aja tĩ. Pe, Jesu pandu amõ ta pe:
—Pejirar. Mã peja hok pe jywyr oho! —
aja ngã pe.

Jesu ke amõ ta jukwa tar katu
(Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2)

45 Mari rehe heta jundéu awa ta usak
uwyr. Jesu mukwera ame'ẽ ke rehe ame'ẽ
ta usak tĩ. Pe, ame'ẽ ta jurujar katu ehe.
46 Pe, amõ ta oho. Parise ta koty oho. Pe,
Jesu mukwera ame'ẽ rehe har ame'ẽ ta
pe a'eta pandu. 47 Pe, parise ta jy'ar oho.
Jundéu awa tama'e pa'ihu ta namõ johu
jy'ar. Pe, pandu pandu a'eta jupe:
—Myja me'ẽ peme'ẽ ma'eha jamukanim
ta my? Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ẽ ke
upa peme'ẽ sawa'e ma'ema'e ixo. 48 Ame'ẽ
ke jamuputu'u ym rahã, upa ngã jurujar
katu ta ehe my. Pe, homa awa tama'e kapitã
ta parahy ta. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ ke upa ta a'eta mai. Jande
ngi jandema'e ywy ke a'eta jo'ok ta tĩ — aja
a'eta jupe.
49 Pe, amõ pandu. Her Kái. Jundéu awa
tama'e pa'i keruhũ a'e. Ame'ẽ warahy 'ar
rahã, pa'i keruhũ a'e. Kuja a'e pandu:
—Mã! Pekwa ym ma'e ke! 50 Jande johu
homa awa tama'e sonda ta jukwa rahã, katu
ym. A'erehe peteĩ sawa'e manõ rahã, johu
jande ke ame'ẽ ta jukwa ym ta. Ame'ẽ
ke pekwa ym my — aja ngã pe Kái pandu.
("Peteĩ sawa'e manõ" aja pandu rahã: "Jesu
manõ ta me'ẽ te'e" aja mujekwa.)
51 [Aja me'ẽ a'e pandu tipe. Ukwa katu ym
panduha ke. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, jundéu
awa tama'e pa'i keruhũ a'e. A'erehe Tupã
mujekwa ame'ẽ ke a'e pandu katu u'am.
A'erehe ukwa katu ym panduha ke. Kuja
riki Jesu ke amõ ta jukwa ta. Pe, jundéu awa
ta manõ ym ta. ("Manõ ym ta" aja pandu
rahã: "Mupyraraha renda pe oho ym te ta"
aja mujekwa katu.) 52 Jesu manõ, a'erehe
jundéu awa ta jõ manõ ym ta my. Anĩ.
Ame'ẽ jõ ym. Jesu manõ, a'erehe upa amõ
awa ta manõ ym ta tĩ. Tupã ra'yr ta aja me'ẽ
ta amõ koty koty ixo. Ame'ẽ ta manõ ym ta
tĩ. Tupã ra'yr ta aja me'ẽ ta amõ koty koty
ixo. Peteĩhar aja johu ngã ixo, aja mujy'ar.
A'erehe Jesu manõ tĩ. ("Manõ ym ta" aja
pandu rahã: "Mupyraraha renda pe oho ym
te ta" aja mujekwa katu.)]
53 Pe, a'engi Jesu ke jundéu awa tama'e
kapitã ta jukwa tar katu. "Mã peja Jesu ke
jajukwa" ame'ẽ ke a'eta pandu pandu a'eta
jupe. 54 A'erehe Jundéi ywy pe Jesu ixo rahã,
heta ame'ẽ ta rupi a'e wata ym. Pe, amõ
koty a'e oho. Amõ ok ta pe oho. Her Eparĩ
ok ta. Ame'ẽ riki awa nixói te ame'ẽ rake
ihĩ. A'ep jumu'eha ta namõ a'e pyta.
55 Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate.
Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u
matyr. Jumuhury ngã. Pe, amõ amõ ok
ta ngi Jerusarẽ ok ta pe heta ngã uhyk
oho. A'ep imi'u matyriha uhyk ym rahã
we, jahuk ngã. Moise mupinim, aja jahuk.
Aja rahã, Tupã ruwa koty ipy'a juhyk, aja
saka ixo, aja ngã ukwa. 56 Arahã Jesu ke
ngã kekar kekar ixo tipe. Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ pe a'eta jy'ar rahã,
pandu pandu ngã jupe:
—Myja ta my? Kome'ẽ ngã mi'u
matyriha rehe Jesu usak ym ta uwyr my?
Uwyr ym ta my? — aja ngã jupe.
57 Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu.
Parise ta pandu tĩ. Kuja:
—Jesu rehe pesak rahã, jande pe pepandu
pejur. Aja rahã, a'e ke japyhyk ta jaho — aja
ngã pe pandu.

12

*Ma'e pihe katu ame'*ẽ ke Jesu py rehe
Mari jyhẽ
(Matéu 26.6-13; Mak 14.3-9)

1 Pasuko 'ar rehe uhyk ym we rĩ. Heta
we ta ukwer rĩ. Kuja, awa po wajar peteĩ
ukwer we ta rĩ. Pe, Mbeta ok ta pe Jesu
oho. A'ep Rasaro ixo. Jesu mukwera ame'ẽ
ke a'e. 2 A'ep pe har ta imi'u moĩ ipe. Mar
amõ moĩ moĩ ngã pe. Jesu namõ ma'e u'uha
renda pe Rasaro wapyk uĩ. 3 Pe, ita parasuku
ra'yr ke Mari pyhyk. Ta'yr riki. Kuja meiju
rit ihĩ. Ma'e jumupiheha ihĩ ipe. Her na.

Hepy te hũ ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke Jesu py rehe
a'e jyhẽ. Pe, jutuwa pe juhyk. Upa hok wyr
rupi piheha uhãi oho. 4 Pe, jumu'eha ta ngi
har amõ pandu. Jun Ikario ke. A'e riki Jesu
ruwajan ta ke muhyk ta werur ehe. Ame'ẽ
pandu:
5 —Mã! Jumupiheha upa mujaxer. Ame'ẽ
ke muhepy rahã, tamatarer pyhyk hũ ta
tipe. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te
ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ katu. Aja rahã katu
ta tipe — aja Jun pandu.

Jumupiheha hepy hũ. Kuja, 300 wera
rahã, amõ paraky. Pe, ame'ẽ tamatarer
pe ame'ẽ jumupiheha jo'ok katu. Hepy te
hũ. 6 Aja me'ẽ Jun pandu rahã, ima'e ym
te ame'ẽ ta pe a'e me'ẽ tar katu. Anĩ. Aja
ym. Mukanĩha a'e. A'e riki tamatarer ryru
rahoha ke. Pe, ame'ẽ ngi a'e te'e jo'ok jo'ok.
Pe, ima'e ke rehe jõ ma'e muhepy hepy.
(Amõ we tamatarer hyru pe matyriha a'e
putar, a'erehe kũjã rehe har je'ẽ je'ẽ a'e.)
7 Pe, Jesu pandu:
—Mã peja Mari rehe har peje'ẽ je'ẽ ym.
Ihẽ rete ke amõ ta mou ta raho. (Aja riki
jundéu awa ta. Amõ manõ, pe, hete ke
mupihe. Pe, mou.) Ihẽ ke mou ym we rĩ.
Mou ta raho. Mou ym rahã we, ihẽ ke Mari
mupihe. Mou apo, ame'ẽja saka. 8 Ima'e ym
te ame'ẽ ta pe tamatarer ke peme'ẽ me'ẽ
tar katu rahã, pete'e ixo. Aja te'eha ixo.
Ihẽ anĩ. Aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ym
ta, a'erehe kũjã ma'eha katu — aja ngã pe
pandu.

Rasaro ke amõ ta jukwa tar katu tĩ

9 Mbeta ok ta pe Jesu ixo, aja heta jundéu
awa ta hendu. A'erehe a'eta oho ixoty.
Jesu rehe a'eta usak oho. A'e ke rehe jõ
ym. Rasaro rehe a'eta usak oho tĩ. Jesu
mukwera ame'ẽ ke a'e. 10-11 A'erehe heta
jundéu awa ta jurujar katu ehe, Jesu rehe.
A'erehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu
pandu a'eta jupe: "Rasaro ke jajukwa jaho"
aja a'eta jupe. Jesu rehe ngã jurujar katu
rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta koty ngi
a'eta tyryk oho. (Jesu kotyhar wan ta.)
A'erehe Jesu rehe jyty'ym, a'erehe Rasaro
ke jukwa tar katu tĩ.

*Jerusar*ẽ ok ta pe Jesu uhyk oho
(Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40)

12 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu
uwyr ixo, aja heta te hũ ngã hendu. Pasuko
'ar rahã, ngã mi'u matyriha rehe ngã uwyr.
Jesu uwyr ta aja ngã hendu. 13 A'erehe
pindo ro aja me'ẽ ngã mondok. Ame'ẽ ke
namõ Jesu rehe ngã usak oho. (Aja rahã,
kapitã keruhũ jumai ym ha rupi kotur, aja
mujekwa katu.) Hãtã pandu pandu oho:
—Tupã riki katu te me'ẽ ke. Sawa'e te
je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke nde. Mã peja
Tupã usak katu nde rehe. Mã peja jundéu
awa tama'e kapitã keruhũ rehe a'e usak
katu tĩ — aja heta ngã pandu pandu.
14 Pe, jumen ke Jesu mahem. Ame'ẽ 'ar
pe a'e wapyk. Tupã paper rehe ymanihar
panduha ihĩ, aja a'e oho. Kuja:
15 "Siã ok ta pe har ta! Pekyje ym pehẽ!
Pehẽma'e kapitã keruhũ petur ixo apo 'y.
Jumen ra'yr 'ar pe uwyr ixo" aja Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ. ("Siã ok ta pe har
ta" aja pandu rahã: "Jerusarẽ ok ta
pe har ta" aja mujekwa.)
16 Arahã ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta
ukwa ym. Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr
raho rahã, ame'ẽ panduha ihĩ ame'ẽ ke
ukwa ukwa ixo. Tupã je'ẽha rehe panduha
ihĩ, aja a'eta ma'ema'e ipe. Ame'ẽ ke ukwa
ukwa ixo tĩ.
17 Itakwar keruhũ ngi Rasaro ke Jesu
pukái. Pe, mukwera katu. Arahã Jesu namõ
heta ngã ixo. Ame'ẽ ta mukweraha rehe
usak. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu
ngã pe. 18 Ame'ẽ ke rehe ngã hendu. Marã
ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e. Aja
riki. A'erehe a'eta usak ehe oho, Jesu rehe.
19 Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe:
—Pesarahã! Ixoty upa ngã oho rĩ. Katu
ym jande pe. Marã ka ym ixoty ngã jy'ariha
jamukanĩha! — aja a'eta jupe. (A'erehe
jyty'ym ehe, Jesu rehe.)

Amõ awa ta Jesu rehe usak tar katu

20 Ngã mi'u matyriha rehe amõ awa ta
oho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. Ngere
ywy pe har ta ke ame'ẽ ta. Tupã rehe ipy'a
ke a'eta moĩ moĩ oho. Jerusarẽ ok ta pe
moĩ moĩ oho. 21 A'ep ame'ẽ ta Siri rehe usak
rahã, pandu ipe:
—Sa'e! Jesu rehe jasak tar katu — aja ipe.
[Siri riki Mesái ok ta pe har kwe. Ame'ẽ
ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.] 22 Pe, Siri
Andere pe pandu oho. A'engi Jesu pe
mokõihar ta pandu oho:
—Nde rehe amõ awa ta usak tar katu —
aja.
23 Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ katu te me'ẽ ke, aja Tupã mujekwa
ta. (Ame'ẽ ke peme'ẽ amõ awa ta ukwa
ta tĩ.) Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk apo.
Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. [24] Ko
ihẽ apandu pehẽ pe. Ahúi aja me'ẽ ra'ĩ
peteĩhar jõ ixo. Jytym ym rahã, peteĩhar jõ
ixo. Jytym rahã, hywõi ta. I'a hũ ta. Aja
ihẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Ihẽ rete
mou ta raho. (Ha'ĩ jytym, ame'ẽja saka.)
Pe, ihẽ akwera katu ta ahem. A'engi ihẽ
rehe jurujar katu ta ngã. Pe, ihẽ kotyhar
ta heta hũ ta. (I'a heta hũ, ame'ẽja saka.)
[25] Amõ pandu: "Jesu rehe ihẽ ajurujar katu,
a'erehe amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Anĩ.
Amanõ tar ym. A'erehe ajurujar katuha ke
ahijar ta" aja. Aja rahã, a'e te'e manõ ta
kỹ. Tupã namõ ixo ym ta. Amõ pandu:
"Kome'ẽ ywy keruhũ pe axo. Jesu rehe
ajurujar katu, a'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa
tar katu. Jesu putar rahã, ihẽ amanõ ta. Ihẽ
ajurujar katuha ke ahijar ym ta" aja. Aja
rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta. [26] Ihẽma'e
miasu aja amõ ixo tar katu rahã, mã peja
ihẽ apandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu. Pe,
ihẽ axo ame'ẽ pe ihẽma'e miasu ta ixo ta tĩ.
Ihẽ apandu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã:
"A'e katu te ame'ẽ ke a'e" aja ihẽ pái keruhũ
pandu ta — aja Jesu pandu.

*Manõ ame'*ẽ rehe har Jesu pandu

[27] A'e pandu tĩ:

—Apyai te ihẽ apo. Myja ta ihẽ apandu
my? Kuja my: "Papa! Ihẽ apyraraha ngi
ihẽ ke ejo'ok" aja my? Anĩ. Aja me'ẽ ihẽ
apandu ym ta. Ihẽ apyraraha ihẽ apyhyk
ta. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur.
[28] "Papa! Ihẽ apyrara ta axo. Ame'ẽ ke ngã
ukwa rahã: 'Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke' aja emupandu ngã ke" — aja ipái pe Jesu
pandu.

Pejot ywa ngi panduha uwyr:

—"Ihẽ riki katu te me'ẽ ke" aja ngã ke ihẽ
amupandu. (Aja rahã: "Ne jõ riki katu te
me'ẽ ke" aja ihẽ rehe har ngã pandu ta.) Aja
amõ we ihẽ amupandu ta tĩ — aja.

[29] A'ep heta ngã ixo. Ame'ẽ je'ẽha rehe
ame'ẽ ta hendu rahã, pandu naĩ:

—Mã! Tupã tyapu hũ — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe —
aja naĩ.

[30] Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ pái pandu. Tupã pandu. Ihẽ
ke a'e muhury tar katu, a'erehe aja me'ẽ a'e
pandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke a'e muwyr
aja ihẽ rehe har pejurujar katu te we ta rĩ.
A'erehe aja me'ẽ Tupã pandu. [31] Apo Tupã
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta:
"Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Katu ym
pehẽ" aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e
kapitã pehĩ. Satana a'e. (Ãjã ramũi a'e tĩ.)
Ame'ẽma'e pyrãtãha ke Tupã muputu'u ta
kỹ tĩ. [32] Pe, ihẽ ke amõ ta mujar ta mu'am.
Pe, heta kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ
koty amujy'ar ta — aja Jesu pandu.

[33] [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, myra ngã mu-
pia ame'ẽ ke rehe a'e manõ ta, aja mujekwa
ngã pe.] [34] Pe, ngã pandu:

—Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke uhã te
hũ, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja
jande jakwa. Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ
ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe manõ ta
kỹ, aja nde erepandu tĩ. Kirisutu ke a'e.
(Manõ ta ame'ẽ ke uhã te hũ aja saka.) Mã!
Aja rahã, awa riki Tupã je'ẽha rupi uwyr
ame'ẽ ke my? Jakwa ym — aja Jesu pe ngã
pandu.

[35] A'e pandu:

—Weraha aja pehẽ namõ axo ta. Weraha
aja ihẽ. (Aja rahã, amõ we mi Tupã rehe har
ihẽ amu'e katu te we ta rĩ.) A'erehe ihẽ axo
rahã, ehe har pejumu'e katu te we rĩ. Pe,
pytuniha aja uwyr ta. (Aja rahã, ihẽ nixói
ta. Aja rahã, amu'e ym ta tĩ.) Tupã rehe
har ukwa ym rahã, myja katu ame'ẽ ke amõ
ma'ema'e my? Ame'ẽ ke ukwa ym. Ixoha
katu ym riki. [36] Weraha aja ihẽ. Ihẽ axo rahã,
Tupã rehe har ihẽ amu'e rĩ. Ame'ẽ rehe
pejurujar katu. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta aja
pexo ta.) Weraha aja pexo. (Aja rahã, Tupã
rehe har pejumu'e ta rĩ) — aja Jesu pandu
ngã pe.

Aja me'ẽ upa pandu rahã, a'e jumukanim
oho ngã ngi. (Jundéu awa tamũi ta jukwa
tar katu. Manõha angaha rehe uhyk ym we
rĩ, a'erehe jumukanim oho.)

Jundéu awa ta jurujar tar ym ehe

[37] Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty
marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu
ma'ema'e hũ tipe. A'eta jurujar ym ehe.
[38] Pe, yman Isai mupinim, aja me'ẽ uhyk.
Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ke a'e. Kuja a'e mupinim:

"Tupã! Myrandu japandu, ame'ẽ ke rehe
jurujar ym awa. Ngã pe nema'e

pyrãtãha nde eremujesak. Nde rehe
jurujar ym awa tĩ" aja Isai mupinim.
39-40 Pe, jundéu awa ta jurujar ym ehe. Jesu
rehe har amõ we Isai mupinim. Ame'ẽ
pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo tĩ.
"Ngã ke Tupã muma'ã ym. Aja rahã, usak
ym ma'e ke ngã.
Ngã ukwaha ke a'e mukanim tĩ. Aja rahã,
ma'e ke ukwa ym ngã tĩ.
Ixoty ipy'a ke ngã muruwak ym mondo.
A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym"
aja Isai mupinim.
Ame'ẽ ke rehe uhyk apo tĩ. A'erehe
jundéu awa ta jurujar ym ehe, Jesu rehe.
41 Yman Jesu nixói rahã, Jesuma'e
pyrãtãha rehe Isai usak, ame'ẽja saka.
A'erehe aja me'ẽ a'e mupinim. Yman
Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke Isai mupinim.
42 Amõ ta anĩ. Heta jundéu awa tama'e
kapitã ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. Anĩ.
Parise ta ngi ame'ẽ ta kyje. A'erehe ngã
hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu ym. Parise
ta ukwa rahã, pandu ta: "Jy'ariha renda pe
pejy'ar ym te ta apo 'y" aja. Ame'ẽ ke kapitã
ta putar ym. Jy'ar katu te we ta rĩ, a'erehe:
"Jesu rehe jajurujar katu" aja ngã hetaha
ta pe ame'ẽ ta pandu ym. 43 Ame'ẽ ta ma'e
putar katu tĩ. "Mã! Pehẽ katu" aja sawa'e
ta pandu. Ame'ẽ ke i'ar koty te we putar
katuha. "Pehẽ katu" aja Tupã pandu, ame'ẽ
ke putar we.

*Jesu je'*ẽha rupi Tupã pandu pandu ta
ngã rehe har

44 Ngã pe hãtã Jesu pandu:

—Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, ihẽ
rehe jõ jurujar katu. Anĩ. Ihẽ ke muwyr,
ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu tĩ. 45 Ihẽ rehe
amõ usak rahã, ihẽ ke muwyr ame'ẽ ke rehe
usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ. 46 Weraha aja ihẽ
ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. (Aja
rahã, Tupã rehe har ihẽ amujekwa ajur.)
Pe, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pytuniha
aja ixo ym. ("Tupã rehe har akwa ym" aja
ixo ym ta.) 47 Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe
amõ hendu ym rahã, ehe har ihẽ apandu
ym ta. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde
erema'ema'e" aja apandu ym ta. Ehe har
aja me'ẽ ihẽ apandu ym ajur. Anĩ. Kuja riki.
Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ajur. 48 Ihẽ ke
amõ putar ym. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe
hendu ym tĩ. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk
rahã, Tupã pandu ta. "Ma'e nde ereka'u
te'eha ke nde erema'ema'e. Katu ym nde"
aja ta. 49 Jete. Ihẽma'e akwa katuha jõ ihẽ
apandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke ihẽ pái
keruhũ muwyr. "Ma'e ihẽ apandu ta my"
ame'ẽ ke a'e riki mujekwa ihẽ pe. Ihẽ pe
je'ẽha muwyr tĩ. 50 A'e pandu ame'ẽ ke rehe
amõ hendu katu rahã, ame'ẽ ke a'e muhã
katu ta. Aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ
pái keruhũ pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu katu
ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

13

Y pe jumu'eha ta py ke Jesu kutuk

1 Peteĩ ukwer rahã, Pasuko 'ar rahã, imi'u
matyriha rehe uhyk ta. Kome'ẽ ywy keruhũ
Jesu hijar ta oho. Ipái koty oho ta. Ame'ẽ
angaha rehe uhyk oho 'y. Aja a'e ukwa katu.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'e jumu'eha ta
ixo. Ame'ẽ ta rehe aja te'eha a'e ipy'a katu.
Upa ym ame'ẽ.
2 Pytun ramõ rahã, ma'e ke Jesu u'u uĩ,
jumu'eha ta namõ. Huwajan ta ke Jesu rehe
Jun muhyk ta werur. Ame'ẽ ke Jun py'a
rehe Satana upa moĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Jun
riki Simã Ikario ra'yr. 3 Upa pyrãtãha ke
ipái keruhũ muwyr ipe, Jesu pe. Ame'ẽ ke
a'e ukwa katu. Tupã ngi a'e uwyr. Ixoty
a'e jywyr ta oho, aja a'e ukwa katu tĩ. 4 Pe,
Jesu pu'am. Kamixa i'ar rupi har jo'ok.
Iwyr rupi har pete'e ihĩ. Pe, y juhykiha ke
ixu'a rupi a'e pukwar. (Aja rahã te'e paraky
ame'ẽ ma'eha aja a'e ma'e.) 5 Pe, mbasi pe
y ke a'e moĩ. Pe, jumu'eha ta py ke a'e
kutuk, y pe. Upa kutuk rahã, y juhykiha
pe muxikã. 6 Pe, Simã Petu rehe uhyk rahã,
Petu pandu:

—Sawa'e! Ihẽ py nde erekutuk ta my tĩ?
— aja ipe.
7 —A'e tỹ. Ma'erehe nde py ihẽ akutuk ta
my? Ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. A'engi
nde erekwa ta — aja ipe.
8 —Mã! Ihẽ py nde erekutuk ym te ta!
(Mã! Te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja nde
erema'e ym ta ihẽ pe. Ame'ẽ ke aputar ym)
— aja Jesu pe.

—Nde py ihẽ akutuk ym rahã, ihẽma'e
jumu'eha aja ym ta nde — aja Petu pe.
9 —Sawa'e! Aja rahã, ihẽ py jõ ekutuk ym.
Anĩ. Upa ekutuk. Ihẽ po ekutuk tĩ. Ihẽ ruwa
aja tĩ. Ihẽ py tĩ. Upa ekutuk — aja Simã Petu
pandu.
10 —Y pe amõ upa jahuk rahã, xi'a ym awa.
Amõ we jahuk ym ta awa. Ipy jõ a'e kutuk

katu. Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja pexo.
Anĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar jõ ipy'a juhyk
ym, aja me'ẽ ixo — aja Jesu ipe.

11 [Huwajan ta ke amõ muhyk ta werur
ehe, ame'ẽ rehe har Jesu ukwa. A'erehe a'e
pandu: "Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja
pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar jõ ipy'a
juhyk ym, aja me'ẽ ixo" aja pandu. (Ame'ẽ
riki Jun.)]

12 Jumu'eha ta py upa kutuk rahã, kamixa
i'ar rupi har ke Jesu munde tĩ. Pe, henda pe
a'e wapyk oho tĩ. A'e pandu a'eta pe:

—Ma'erehe pehẽ py ihẽ akutuk my?
Ame'ẽ ke pekwa my? Pehẽ pe amujekwa
ta. 13 "Ngã mu'eha nde" aja ihẽ pe pepandu.
"Ihẽma'e sawa'e te" aja ihẽ pe pepandu
tĩ. Aja me'ẽ ko ihẽ tĩ. A'erehe aja me'ẽ
pepandu rahã, katu tiki. 14 Pehẽma'e sawa'e
te ihẽ. Pehẽma'e mu'eha ihẽ tĩ. Pehẽ py
ke ihẽ akutuk ramõ. 15 Te'e paraky ame'ẽ
ke aja pehẽ pe ihẽ ama'e tĩ. Aja rahã,
aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ. Te'e paraky
ame'ẽ ta aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ.
16 Pesarahã! Ijar 'ar koty te we miasu katuha
my? Anĩ. Aja ym. Myrandu mondo ame'ẽ
'ar koty te we myrandu rahoha katuha my?
Anĩ. Aja ym tĩ. (A'erehe ihẽ 'ar koty te
we pehẽma'e katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ.
Aja rahã ihẽ aja pehẽ tĩ. Te'e paraky ame'ẽ
ta aja pema'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.) 17 Apo
ihẽ apandu ramõ, ame'ẽ rehe har pekwa
katu. Aja me'ẽ te'e paraky ame'ẽ ta aja
pema'ema'e rahã, pehẽ rury katu ta pexo.

18 —Pehẽ py'a juhyk, aja apandu ramõ.
Upa katu te pehẽ rehe har apandu ym. Ihẽ
katu asak ame'ẽ rehe har ihẽ akwa katu. Pe,
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja uhyk ta
me'ẽ te'e. Kuja:

"Ihẽ namõ ma'e ke u'u. A'e riki ihẽ ruwajan
wan uwak oho" aja panduha ihĩ.

19 —Aja uhyk ym rahã we, ame'ẽ ke ihẽ
apandu pehẽ pe. Aja rahã, ame'ẽ rehe uhyk
rahã, ihẽ rehe pejurujar katu ta. Ihẽ ke
Tupã muwyr. Aja me'ẽ ke ihẽ. Upa akwa
katu. Ame'ẽ ke rehe pehẽ pejurujar katu ta
tĩ. 20 Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe.
Ihẽ amondo ame'ẽ ke rehe amõ ipy'a katu
rahã, ihẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Ihẽ rehe
amõ ipy'a katu rahã, ihẽ ke muwyr, ame'ẽ
ke rehe a'e ipy'a katu tĩ. (Tupã rehe tĩ) —
aja Jesu pandu.

Huwajan ta ke Jesu rehe Jun riki muhyk ta werur

(Matéu 26.20-25; Mak 14.17-21; Ruk 22.21-23)

21 Jesu upa pandu rahã, pyai te hũ. Kuja
a'e mujekwa:

—Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe.
Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ ruwajan ta ke ihẽ
rehe muhyk ta werur — aja Jesu.

22 Pe, jumu'eha ta ma'ã ma'ã a'eta juehe.
Awa rehe har a'e pandu my, ame'ẽ ke a'eta
ukwa ym te. 23 Jumu'eha ta ngi har amõ
wapyk uĩ. Jesu rake wapyk uĩ. Jesu ipy'a
katu ehe ame'ẽ ke a'e. 24 Ame'ẽ pe ipo te'e
Simã Petu pandu:

—Awa rehe har Jesu pandu my? Ame'ẽ
ke eme'u ipe — aja Simã ipo te'e.

25 Pe, ame'ẽ jumu'eha oho we ixoty, Jesu
koty. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Awa rehe har nde erepandu
my? — aja Jesu pe.

26 Jesu pandu:

—Ma'e rykwer pe mbeju ke ihẽ amururu
ta. Ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ ta. Ehe har
ihẽ apandu — aja ipe.

Pe, mbeju ke a'e pyhyk. Ma'e rykwer
pe mururu. Pe, Jun pe a'e me'ẽ. A'e riki
Simã Ikario ra'yr. (Aja ihẽ pe Jesu mujekwa.
A'erehe Jesu rehe huwajan ta ke Jun riki
muhyk ta werur, aja akwa. Ihẽ Juã.) 27 Pe,
mbeju ke Jun pyhyk rahã, pahar ipy'a rehe
Satana ihĩ. (Ãjã ramũi ke a'e.) Pe, Jesu
pandu ipe, Jun pe:

—Ma'e ke nde erema'e ta, ame'ẽ ke pahar
ema'e eho — aja ipe.

28 A'ep wapyk uĩ ame'ẽ ta ukwa ym.
Ma'erehe aja Jesu pandu my, ame'ẽ ke ukwa
ym. 29 Tamatarer usakiha ke Jun. A'erehe
ngã mi'u matyriha rehe amõ we ma'e ke
jo'ok ta me'ẽ te'e, aja Jesu pandu ipe, aja
amõ amõ jumu'eha ta ukwaha a'eta jupe
naĩ. Amõ ta kuja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ.
Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke Jun me'ẽ
me'ẽ, aja Jesu pandu ipe, aja ukwaha a'eta
jupe naĩ tĩ. 30 Mbeju ke Jun upa pyhyk rahã,
a'e uhem oho. Pytun riki.

"Pepy'a katu pehẽ juehe pexo." Ame'ẽ
panduha pyahu ame'ẽ ke.

31 Jun uhem oho rahã, amõ jumu'eha ta pe
Jesu pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo
ihẽ katuha ke Tupã mujekwa ta pehẽ pe.
Tupã katuha ke ihẽ riki amujekwa ta tĩ. Ihẽ

ma'eha namõ amujekwa ta pehẽ pe. 32 Pe,
Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa rahã,
apo a'e atu ihẽma'e pyrãtãha ke mujekwa
ta tĩ. 33 Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Pehendu kat-
urahã! Pehẽ namõ yman ym ta ihẽ axo apo
'y. Ihẽ ke pekekar ta pexo kỹ. Amukwehe
jundéu awa ta pe kuja ihẽ apandu: "Ihẽ aho
ame'ẽ pe peho ym ta" aja. Apo aja me'ẽ
pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ.
34 —Panduha pyahu ame'ẽ ke ihẽ apandu
pehẽ pe apo. Kuja: "Pepy'a katu pehẽ
juehe pexo." Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. Aja
pepy'a katu ta me'ẽ te'e pehẽ juehe pexo
tĩ. 35 Pepy'a katu pehẽ juehe pexo rahã,
pehẽ riki ihẽma'e jumu'eha ta ke, aja amõ
ta ukwa katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu
pandu.

*Petu te'e pandu ta, ame'*ẽ ke Jesu mu-
jekwa

*(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Ruk 22.31-
34)*

36 Simã Petu pandu:
—Sawa'e! My nde ereho ta my? — aja
Jesu pe.
—Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym ihẽ raik-
wer rupi nde erehoha. Yman te rahã, ihẽ
raikwer rupi nde ereho ta kỹ tĩ — aja Petu
pe.
37 Petu pandu ipe:
—Sawa'e! Ma'erehe nde raikwer rupi ihẽ
aho ym ta my? Ihẽ amanõ ta, aja rahã, nde
ke amõ ta jukwa ym ta — aja Jesu pe.
38 —Nde eremanõ ta my? Anĩ. Ko jetehar
apandu nde pe. Sapukái je'ẽ ym rahã we:
"Jesu rehe har akwa ym ihẽ" aja ihẽ rehe
har te'e nde erepandu ta. Mahapyr aja me'ẽ
te'e nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu
pandu.

14

Ipái koty ohoha Jesu mujekwa

1 Jesu pandu tĩ:
—Mã peja pepyai ym. Pejumupyai ym tĩ.
Tupã rehe pejurujar katu. Aja rahã, ihẽ
rehe pejurujar katu tĩ. 2 Ihẽ pái renda pe
mãte hũ ok ta ke ihĩ. Aja ym rahã, ihẽ
apandu ym ta tipe. Mãte hũ ihĩ. A'ep upa
katu te ihẽ amoĩ ta. Upa katu te ihĩ ta. 3 Pe,
upa rahã, ihẽ ajywyr ta. Pe, ihẽ namõ pehẽ
ke ihẽ araho ta kỹ. Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo
katu ta kỹ tĩ. 4 Ihẽ aho ta, ame'ẽ pe pehoha
pekwa katu pexo — aja jumu'eha ta pe Jesu
pandu.
5 Tome pandu:
—Sawa'e! My nde ereho ta my? Jande
jakwa ym. A'erehe jahoha jakwa ym tĩ —
aja ipe.
6 Jesu pandu:
—Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã jõ, a'ep
oho ta. Ihẽ riki jetehar te ke Tupã rehe har
ihẽ amujekwa. Ihẽ riki awa ta ke ihẽ amuhã
katu ta. Ihẽ rehe amõ jurujar ym rahã, ihẽ
pái renda pe oho ym te ta awa. 7 Apo ihẽ
rehe har pekwa katu. A'erehe ihẽ pái rehe
har pekwa katu ta tĩ. Apo har kupe koty ehe
har pekwa. Pesak ehe tĩ — aja jumu'eha ta
pe.
8 Siri pandu ipe:
—Sawa'e! Nde pái keruhũ jande pe emu-
jesak! Aja rahã, a'ewan apo — aja ipe.
9 Jesu pandu:
—Siri! Yman riki pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ
rehe har nde erekwa ym my rĩ? Ihẽ rehe
amõ usak rahã, ihẽ pái rehe usak tĩ, ame'ẽja
saka tĩ. A'erehe: "Nde pái keruhũ jande pe
emujesak" aja ym epandu. 10 Ihẽ pái namõ
ihẽ juehe katu ihẽ axo. Aja nde erejurujar
katu my — aja Siri pe pandu.
Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:
—Pehẽ pe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ jeje
apandu. Anĩ. Aja ym. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo.
A'e riki ihẽ ama'ema'eha ke mujekwa. 11 Ihẽ
pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Ame'ẽ
ke rehe mã peja pejurujar katu. Ame'ẽ
ke rehe pejurujar ym rahã, marã ka ym
amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu.
(Ame'ẽ ke rehe pesak.) A'erehe mã peja
ihẽ rehe pejurujar katu. 12 Ko ihẽ apandu
pehẽ pe. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã,
ihẽ aja marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke
a'e ma'ema'e katu ta tĩ. Jete. Ihẽ pái koty
ihẽ aho ta, a'erehe ihẽ 'ar koty te we marã
ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e
katu ta tĩ. Ihẽ aho rahã, pyrãtãha ke a'e
muwyr ta, a'erehe ihẽ 'ar koty te we ma'e
katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e katu ta tĩ.
13 —Ihẽ aputar aja pepandu ame'ẽ ke
ihẽ amuwyr ta pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ
páima'e pyrãtãha ke ihẽ amujesak ta pehẽ
pe. Ta'yr ke ihẽ. 14 Ihẽ aputar aja upa ihẽ pe
pepandu rahã, ihẽ amuwyr ta pehẽ pe — aja
jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupã'ã ke ipái muwyr ta

15 A'e pandu tĩ:
—Ihẽ rehe pepy'a katu rahã, ihẽ je'ẽha
rehe pehendu katu ta. 16 Ihẽ pái pe ihẽ

apandu ta. Pe, amõ pehẽ namõ ma'e ke
ma'ema'e, ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe.
17 I'ã ke ame'ẽ. Jetehar te ke Tupã rehe har
a'e mujekwa ta. Pehẽ namõ aja te'eha a'e
ixo ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe
a'e muwyr ym te ta. I'ã ke muwyr ym te
ta. Tupã rehe har a'eta ukwa ym. A'erehe
ame'ẽ ta pe muwyr ym te ta. Pehẽ anĩ. Tupã
rehe har pekwa katu. Pehẽ namõ a'e ixo.
Pehẽ py'a rehe a'e ihĩ katu tĩ. A'erehe ehe
har pekwa katu pexo.

18 —Pehẽ jeje pexo aja ihẽ amupyta ym ta
pehẽ ke. Pehẽ koty ihẽ ajywyr ta. 19 Heta
ym ukwer rahã, ihẽ rehe amõ ta usak ym
ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta usak ym
te ta ihẽ rehe. Pehẽ anĩ. Ihẽ rehe pesak
katu ta kỹ tĩ. Ihẽ ruhã te hũ aja ihẽ axo,
a'erehe pehẽ ruhã te hũ aja pexo ta tĩ. 20 Ihẽ
akwera katu ahem rahã, ihẽ rehe pesak ta
kỹ tĩ. Arahã ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu
ihẽ axo, ame'ẽ ke pekwa katu ta. Ihẽ namõ
pehẽ juehe katu pehẽ pexo, ame'ẽ ke pekwa
katu ta tĩ.

21 —Ihẽ je'ẽha ke amõ ukwa, pe, hendu
katu ehe rahã, ame'ẽ riki ihẽ rehe ipy'a katu
ame'ẽ ke. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã,
ame'ẽ rehe ihẽ pái ipy'a katu ta tĩ. Ihẽ aja
tĩ. Apy'a katu ehe tĩ. Pe, ihẽ juehe har
ihẽ amujekwa katu te we ta ipe rĩ — aja
jumu'eha ta pe Jesu pandu.

22 Pe, amõ Jun pandu. [Jun Ikario ame'ẽ
anĩ. Amõ Jun.] Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pe nde rehe har nde
eremujekwa ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta pe nde rehe har nde eremujekwa ym ta.
Myja ame'ẽ my? — aja Jesu pe.

23 A'e pandu:

—Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ je'ẽha
rehe hendu katu ta tĩ. Ihẽ pái ipy'a katu
ta ehe tĩ. Ame'ẽ namõ ihẽ pái pyta ta ixo
tĩ. Ihẽ aja tĩ. Ipy'a rehe apyta ta tĩ. 24 Ihẽ
rehe amõ ipy'a ym rahã, ihẽ je'ẽha rehe
hendu ym ta tĩ. A'erehe Tupã rehe ipy'a
ym ame'ẽ ta ukwa ym ihẽ rehe har. Ihẽ
apandu ame'ẽ ke rehe jõ pehendu. Anĩ. Ihẽ
pái pandu ame'ẽ ke rehe pehendu tĩ. Ihẽ ke
a'e muwyr.

25 —Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, upa Tupã'ã
rehe har ihẽ apandu pehẽ pe. 26 A'e riki pehẽ
namõ ma'ema'e ame'ẽ ke a'e. Upa ma'e
ke a'e mu'e ta pehẽ pe. Upa ihẽ apandu
ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe tĩ. Ma'e
ke peharái rahã, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta
pehẽ pe. Ihẽ je'ẽha rupi I'ã ke Tupã muwyr
ta kỹ. A'e riki mu'e katu ta pehẽ ke.

27 —Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta.
Pekyje ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta hury. Aja ym ihẽ amuhuryha. (I'ar koty
te we ihẽ amuhury katuha.) Pejumupyai
ym. (Pehẽ namõ aja te'eha ihẽ axo ta.)
A'erehe pekyje ym tĩ. 28 "Ihẽ aho ta. Pe,
pehẽ koty ihẽ ajywyr ta" aja ihẽ apandu
ame'ẽ ke rehe rehe pehendu. Ihẽ 'ar koty te
we ihẽ pái katuha. A'erehe ixoty ihẽ aho ta.
A'erehe mã peja pehẽ rury katu pexo. Ihẽ
rehe pepy'a katu rahã, pehẽ rury katu ta.
29 Ame'ẽ rehe uhyk ym rahã we, ame'ẽ rehe
har upa ihẽ apandu pehẽ pe. Pe, ame'ẽ rehe
uhyk rahã, pejurujar katu ta ehe. 30 Amõ
uwyr ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e
kapitã ke a'e. A'e uwyr ixo, a'erehe i'i
atu we pehẽ namõ ihẽ apandu ym ta apo
rĩ. Ihẽma'e pyrãtãha ke a'e muputu'u ym
te ta. 31 Ihẽ pái rehe ihẽ apy'a katu, aja
kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa ta me'ẽ
te'e. A'erehe upa a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e katu. Jaho. Sengi jahorahã — aja
Jesu pandu jumu'eha ta pe.

15

Juehe har Jesu pandu

1 Jesu pandu:
—Ma'eywa'y aja ihẽ. Ame'ẽ ma'eywa'y
usakiha aja ihẽ pái. 2 Amõ amõ hymbo rehe
i'a ym. Amõ amõ hymbo rehe i'a katu. Pe,
i'a ym ame'ẽ ke usakiha mondok. Pe, i'a
katu, ame'ẽ ngi hãkãjuk aja upa ma'e jaxer
ame'ẽ ke mondok. Upa mukatu. Aja rahã,
i'a katu te ta. Aja ihẽ kotyhar ta tĩ. Amõ
amõ tama'e ixoha katu ym. Ame'ẽ ta ke
ihẽ pái mupyrara ta. (Mondok ame'ẽja saka
ta.) Amõ amõ tama'e ixoha katu riki. Ame'ẽ
ta ixoha ke ihẽ pái mukatu ta tĩ. Aja rahã,
i'ar koty te we ixo katuha. (Aja rahã i'ar
koty te we ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e
ta.) 3 Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pejurujar
katu. A'erehe pehẽ py'a ihẽ pái juhyk.
4 Ma'eywa'y rehe hymbo pyta katu rahã, i'a
katu ta. Aja ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo
rahã, pexoha katu ta. (Aja rahã i'ar koty
te we ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta.)
A'erehe mã peja ihẽ namõ pehẽ juehe katu
pexo.

5 —Ihẽ riki ma'eywa'y aja saka. Pehẽ riki
ma'eywa rymbo aja saka. Ma'eywa rymbo

i'y rehe pyta rahã, i'a katu ta. Aja ym rahã,
marã ka ym i'aha. Aja pehẽ tĩ. Ihẽ namõ
pehẽ juehe katu pexo rahã, pexoha katu
aja pexo. (Aja rahã, i'ar koty te we ma'e
katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta.) Aja ym
rahã, marã ka ym pexo katuha. 6 Ma'eywa'y
rehe hymbo katu ym rahã, usakiha ombor
ta. Pe, ame'ẽ ke xirik ta oho. Ame'ẽ ke
usakiha matyr ta. Pe, hapy ta. Upa ukwái
ta. Aja pehẽ tĩ. Ihẽ namõ pehẽ juehe katu
aja ym pexo rahã, ihẽ pái mupyrara ta. 7 Ihẽ
namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, peputar
ame'ẽ ke pepandu katu ihẽ pái pe. Aja rahã,
ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr ta. Ihẽ apandu
ame'ẽ ke rehe pehendu katu rahã, aja ta
tĩ. Muwyr ta pehẽ pe tĩ. 8 Kuja ihẽ pái
katuha ke pemujesak ta. Pexoha katu rahã,
ame'ẽ ke pemujesak ta. Aja rahã, ihẽma'e
jumu'eha ta ke pehẽ, aja pemujekwa katu
ta tĩ. 9 Ihẽ rehe ihẽ pái ipy'a katu. Aja
pehẽ rehe ihẽ apy'a katu tĩ. A'erehe mã
peja ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo. Aja
rahã tapijar te'e we pehẽ rehe ihẽ apy'a
katu. 10 Ihẽ pái pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ
ahendu katu. A'erehe tapijar te'e we ihẽ
rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihẽ apandu
ame'ẽ ke rehe pehendu katu rahã, tapijar
te'e we pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ta tĩ.

11 —Upa aja me'ẽ pehẽ pe ihẽ apandu. Aja
rahã, ihẽ rury katuha aja pehẽ tĩ. Pehẽ
rury katu te ta tĩ. 12 Pesarahã! Pehẽ pe ihẽ
apandu. Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. Aja mã
peja pepy'a katu pehẽ juehe tĩ. 13 Ehe katu
ame'ẽ ta rehe amõ ipy'a katu te rahã, a'e
manõ ta my. Aja rahã, ehe katu ame'ẽ ta
manõ ym ta my. Amõ rahã, i'ar koty te
we ipy'a katuha mujesak. Aja ipy'a katuha
rehe amõma'e uhyk ym. 14 Pehẽ riki ihẽ rehe
katu ame'ẽ ta ke. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe
pehendu katu rahã, ihẽ rehe katu ame'ẽ ta
ke pehẽ. A'erehe ihẽ amanõ ta. Aja rahã,
mupyraraha renda pe peho ym te ta. Aja
pehẽ rehe ihẽ apy'a katu te, aja amujekwa
ta.

15 —Ijar ma'eha ke te'e paraky ame'ẽ
ukwa ym. Pehẽ anĩ. Pekwa katu ihẽ
ama'ema'eha. Ihẽ pái pandu ame'ẽ ke rehe
ihẽ ahendu. Ame'ẽ ke upa katu te pehẽ
pe ihẽ apandu. A'erehe upa pekwa katu.
A'erehe: "Ihẽma'e parakyha ta" aja ym
pehẽ pe ihẽ apandu apo 'y. Anĩ. Upa pekwa
katu, a'erehe: "Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke
pehẽ" aja pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y.
16 Ihẽ ke pehẽ pejo'ok. Anĩ. Aja ym. Pehẽ
ke ihẽ riki ajo'ok. Pe, ihẽ apandu: "Mã peja
katu pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e.
Ame'ẽ ke ngã harái ym ta" aja.

—Pe, ihẽ je'ẽha rupi ihẽ pái pe ma'e ke
pepandu rahã, ame'ẽ ke a'e muwyr katu ta
pehẽ pe. 17 Pe, kuja pehẽ pe ihẽ apandu: "Mã
peja pepy'a katu pehẽ juehe pexo" — aja
Jesu pandu.

Jesu koty har ta rehe amõ ta ahy te'e usak

18 Jesu pandu tĩ:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ixo. Pehẽ
rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak rahã, kuja
pekwa pekwa pexo. Ihẽ rehe ame'ẽ ta ahy
te'e usak py. 19 Pehẽ riki ame'ẽ ta kotyhar
ta rahã, pehẽ rehe ame'ẽ ta ipy'a katu ta
tipe tĩ. Ame'ẽ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok.
A'erehe ame'ẽ ta kotyhar ta aja ym pehẽ
apo 'y. A'erehe pehẽ rehe ame'ẽ ta ahy
te'e usak. 20 Amukwehe ihẽ apandu ame'ẽ
ke pekwa pekwa pexo. Kuja: "Miasu riki
ijar 'ar koty te we katuha aja ym" aja ihẽ
apandu. Ihẽ riki pehẽ jar ke. A'erehe
ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, miasu ta ke
mupyrara ta tĩ. Aja rahã, pehẽ ke ame'ẽ ta
mupyrara ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe
ame'ẽ ta hendu katu rahã, pepandu ame'ẽ
ke rehe ame'ẽ ta hendu katu ta tipe tĩ. 21 Ihẽ
kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke amõ ta
mupyrara ta tĩ. Pehẽ rehe hendu ym ta tĩ.
Ihẽ ke muwyr ame'ẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa
ym, a'erehe pehẽ ke mupyrara ta. 22 Tupã
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e. Pe, ihẽ ajur ym rahã, ihẽ amu'e
ym rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ym ta
tipe. Anĩ. Ihẽ ajur riki. Amu'e tĩ. A'erehe:
"Jande jakwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha
ke jama'ema'e" aja marã ka ym ame'ẽ ta
panduha apo 'y. 23 Ihẽ rehe amõ ahy te'e
usak rahã, ihẽ pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak
ta tĩ. 24 Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ka'u
te'eha ke ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ta pe
Tupã pandu: "A'e tỹ. Ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e" aja. Ame'ẽ ta ruwa koty marã
ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e
tipe. Ame'ẽ ke rehe usak tipe. Anĩ. Ihẽ rehe
ahy te'e usak. Aja ihẽ ama'ema'e ym rahã,
ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ.
Usak riki. Pe, ihẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e
usak. Ihẽ pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak tĩ.
A'erehe ihẽ pái mupyrara ta. 25 Aja Tupã

je'ẽha ke amõ mupinim. Aja me'ẽ uhyk. Kuja:
"Ihẽ rehe amõ ta ahy te'e usak."
26 —Pehẽ namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ
uwyr ta. Tupã'ã ke a'e. Ihẽ pái ngi uwyr ta.
Jetehar te ke a'e mu'e ta pehẽ ke. Ihẽ pái
ngi a'e ke ihẽ amuwyr ta. Ihẽ rehe har a'e
mujekwa ta. 27 Pehẽ aja tĩ. Ngã ke amu'e py
rahã har ihẽ namõ pexo. A'erehe ihẽ rehe
har pepandu pandu ta ngã pe tĩ — aja Jesu
pandu jumu'eha ta pe.

16

1 A'e pandu tĩ:
—Upa aja me'ẽ ihẽ apandu pehẽ pe. Aja
rahã, ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar
ym ta. 2 Pe, jundéu awa tama'e kapitã
ta pandu ta: "Jundéu awa tama'e jy'ariha
renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y" aja. Aja
pehẽ ke a'eta muhem ta ingi. Pe, pehẽ ke
amõ ta jukwa ta. Ame'ẽ angaha ke rehe
uhyk ta tĩ. Pehẽ ke amõ ta jukwa rahã,
Tupã putar ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e, aja
ame'ẽ ta ukwa a'eta jupe naĩ. 3 Aja me'ẽ
pehẽ pe a'eta ma'ema'e ta tĩ. Ihẽ rehe
har a'eta ukwa ym. Ihẽ pái rehe har aja
tĩ. Ukwa ym tĩ. A'erehe aja me'ẽ pehẽ
pe a'eta ma'ema'e ta tĩ. 4 Pepyraraha rehe
har ihẽ apandu. Aja rahã, ame'ẽ angaha
ke rehe uhyk rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke
pekwa pekwa ta pexo. Peta kỹ. Aja rahã
tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu rĩ —
aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupã'ã rehe har Jesu pandu we rĩ

A'e pandu tĩ:
—Pehẽ ke ihẽ amu'e py rahã, pehẽ
pepyraraha rehe har ihẽ apandu ym. Pehẽ
namõ ihẽ axo, a'erehe ame'ẽ rehe har ihẽ
apandu ym. 5 Apo anĩ. Apo ihẽ aho ta. Ihẽ ke
muwyr. Ixoty ihẽ aho ta kỹ. "My nde ereho
ta my?" aja ihẽ pe pehẽ ngi har pandu ym
ta awa. Pekwa katu, a'erehe pandu ym ta
awa. 6 Ihẽ aho ta, ame'ẽ rehe har apandu.
A'erehe pepyai te hũ. 7 Pesarahã! Ihẽ aho
rahã, pehẽ pe katu tiki. Ihẽ aho ym rahã,
pehẽ namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ uwyr
ym ta pehẽ rehe. Tupã'ã ke a'e. Pe, ihẽ aho
rahã, pehẽ pe a'e ke ihẽ amondo ta. 8 Pe,
a'e uwyr rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta
pe ma'e ke a'e mujekwa ta. Kuja mujekwa
ta. "Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my?
Ame'ẽ ke jande jakwa katu" aja Tupã rehe
ipy'a ym ame'ẽ ta pandu. Anĩ. Ukwaha
jupe naĩ, aja Tupã'ã mujekwa ta. Ma'e aka'u
te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe, aja mu-
jekwa ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha
ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e.
Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: "Mupyraraha
renda pe peho ta kỹ" aja. Ame'ẽ ke Tupã
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Tupã'ã mujekwa
ta tĩ. 9 Ihẽ rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta jurujar tar ym. Pandu tĩ: "Japutar ym
a'e ke" aja. A'erehe kuja Tupã'ã mujekwa
ta. "Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my?
Ame'ẽ ke jakwa katu" aja ame'ẽ ta pandu.
Anĩ. Ukwaha jupe naĩ, aja Tupã'ã mujekwa
ta. 10 Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. A'erehe ma'e
aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe, aja
a'e mujekwa ta tĩ. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta.
Pe, ihẽ rehe pesak ym ta tĩ. 11 Tupã rehe
ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ixo. Tupã upa
pandu: "Nde katu ym. Nde ke amupyrara
hũ ta kỹ" aja. A'erehe Tupã rehe ipy'a ym
ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. Aja me'ẽ
Tupã'ã mujekwa ta tĩ.
12 —Amõ we pehẽ pe ihẽ apandu tar katu
tipe. Pekwa ym we ta rĩ. 13 Pe, Tupã'ã uwyr
rahã, upa jetehar te ke pehẽ pe a'e mu'e
ta. Jetehar te mu'eha ke a'e. A'e je'ẽha ke
a'e pandu ta my? Anĩ. Aja ym. A'e hendu
ame'ẽ ke pehẽ pe a'e mu'e ta. Tupã ngi
hendu ame'ẽ ke mu'e ta. Pe, ma'e ke uhyk
ym we rĩ. (Yman rahã, ma'e ke uhyk ta.)
Ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe tĩ. 14 Katu
ihẽ rehe har a'e pandu ta. Ihẽ apandu tar
katu ma'e ke, ame'ẽ ke a'e riki mujekwa
ta pehẽ pe. 15 Upa ihẽ pái pandu ame'ẽ ke
ihẽ apandu tĩ. A'erehe aja ihẽ apandu pehẽ
pe. Ihẽ apandu ame'ẽ ke I'ã mujekwa ta
pehẽ pe tĩ, aja ihẽ apandu — aja Jesu pandu
jumu'eha ta pe.

Pyaiha ke huryha wan ta uwak

16 A'e pandu tĩ:
—I'i atu rahã, ihẽ rehe pesak ym ta. Pe,
amõ we mi rahã, ihẽ rehe pesak ta kỹ tĩ —
aja jumu'eha ta pe.
17 Pe, amõ ta jupandu pandu a'eta jupe:
—Mã! A'e pandu: "I'i atu rahã, ihẽ rehe
pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã, ihẽ rehe
pesak ta kỹ tĩ" aja jande pe. Myja me'ẽ
ame'ẽ my? A'e pandu tĩ: "Ihẽ pái koty ihẽ
aho ta, a'erehe ihẽ rehe pesak ym ta" aja.
Myja me'ẽ ame'ẽ my tĩ? (Mã! Jakwa ym.)
18 "Amõ we mi" aja a'e pandu. Myja me'ẽ

ame'ẽ my? A'e panduha jakwa ym — aja
jumu'eha ta pandu a'eta jupe.
19 Ame'ẽ rehe har jumu'eha ta pandu tar
katu ipe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'e
pandu:
—Ihẽ apandu pehẽ pe. "I'i atu rahã, ihẽ
rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã ihẽ
rehe pesak ta kỹ tĩ" aja pehẽ pe. Ame'ẽ rehe
har pepandu pandu pehẽ jupe my? 20 Ko ihẽ
apandu pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta jukwa rahã,
pejixi'u hũ ta. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta hury katu ta. Pehẽ anĩ. Pehẽ pepyai tipe.
A'engi pehẽ rury katu ta tĩ. Ihẽ rehe pesak
rahã, pehẽ rury katu ta tĩ.
21 —Kũjã imembyr u'ar tate rahã, ahy ta.
U'ar rahã, a'e hury katu. Imembyr ra'yr
u'ar, a'erehe hury katu. A'erehe ahyha upa
harái. 22 Aja ta pehẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa
ta. A'erehe pepyai hũ apo. A'engi pehẽ
rehe ihẽ asak ta tĩ. Ihẽ akwera katu ahem
rahã, asak ta pehẽ rehe tĩ. (Ihẽ rehe pesak
katu ta tĩ.) Aja rahã, pehẽ rury katu te ta tĩ.
Ame'ẽ ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa.
23 —Ihẽ pái koty ihẽ ajywyr rahã, ma'e ke
ihẽ pe pepandu ym ta. Anĩ. Ihẽ pái pe
pepandu ta. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ
je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ pái pe pepandu rahã,
upa pehẽ pe a'e muwyr ta kỹ. 24 Ihẽ je'ẽha
rupi ma'e ke pepandu ym we rĩ. Apo mã
peja pepandu katu inamõ 'y. Aja rahã, pehẽ
pe a'e muwyr katu ta kỹ. Aja rahã, pehẽ
rury katu te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu
pandu.

Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitãma'e pyrãtãha ke

Jesu muputu'u

25 A'e pandu tĩ:
—Ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ aho,
myja me'ẽ ame'ẽ my, ame'ẽ ke ihẽ apandu.
Pekwa katu we. Amõ we mi rahã, aja me'ẽ
ihẽ apandu ym ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk
ta. Arahã, ihẽ pái rehe har ihẽ amujekwa
katu te ta. Pekwa katu te ta. 26-28 Ihẽ pái
ngi ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ
ajur. Apo kome'ẽ ywy keruhũ ke ihẽ ahijar
ta aho. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. Ame'ẽ
angaha ke rehe uhyk rahã, ihẽ je'ẽha rupi
ma'e ke pepandu ta ipe, ihẽ pái pe. Arahã
pehẽ rehe har ihẽ apandu ym ta ipe. Pehẽ
atu pepandu ta ipe. A'e atu pehẽ rehe ipy'a
katu. Ihẽ rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe
pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Tupã ngi ihẽ
ajur, ame'ẽ ke pekwa katu, a'erehe pehẽ
rehe a'e ipy'a katu tĩ — aja jumu'eha ta pe
pandu.
29 Pe, jumu'eha ta pandu ipe:
—Jete! Nde ereho ta. Myja me'ẽ ame'ẽ ke
my, ame'ẽ ke nde eremujekwa katu te jande
pe apo. Jakwa katu te apo 'y. A'erehe myja
me'ẽ ma'e ke my, aja nde erepandu ym ta
me'ẽ te'e apo. 30 Upa katu te nde erekwa
katu, aja jakwa katu apo 'y. Jande japandu
ym rahã, japandu tar katu ame'ẽ ke nde
erekwa katu. A'erehe nde pe amõ pandu
ym ta me'ẽ te'e. A'erehe Tupã ngi nde
erejur, ame'ẽ ke jakwa katu — aja jumu'eha
ta ipe.
31 Pe, Jesu pandu:
—Apo ihẽ rehe pejurujar katu. 32 Pehendu
katurahã! Ma'e angaha ke rehe uhyk ta.
Jete! Uhyk apo 'y. Kuja. Ihẽ ke upa pehijar
ta peho. Pehẽma'e ke rehe pesak te'e ta
peho. Ihẽ jeje ihẽ axo ta my? Anĩ. Jeje
te anĩ. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo, a'erehe ihẽ
jeje te ihẽ axo ym te ta. 33 Upa aja me'ẽ ihẽ
apandu pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ namõ pehẽ
juehe katu pexo rahã, pehẽ rury katu ta.
Pekyje ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta mupyrara ta pehẽ ke. Anĩ. Pekyje ym.
Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã
ixo. Satana a'e. (Ãjã ramũi ke a'e tĩ.)
Ima'e pyrãtãha ke upa ihẽ amuputu'u — aja
jumu'eha ta pe Jesu pandu.

17

Juehe har Tupã namõ Jesu pandu

1 Aja me'ẽ Jesu upa pandu rahã, ywa rehe
a'e ma'ã. Ipái namõ pandu pandu. Kuja:
—Papa! Ma'e angaha ke rehe uhyk apo
'y. Kuja. Ihẽma'e pyrãtãha ke emujekwa
ngã pe. Aja rahã, nema'e pyrãtãha ke ihẽ
amujekwa ta ngã pe tĩ. Nde ra'yr ke ihẽ.
2 Upa awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ tĩ.
Aja ihẽ ke nde eremu'am. Pe, ihẽ pe ngã
ke nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ẽ ta
ihẽ rehe jurujar katu.) Ame'ẽ ta ke ihẽ
amuhã katu ta. 3 Kuja ame'ẽ ta riki uhã te
hũ ame'ẽ ta ke. Nde rehe har ukwa katu
ame'ẽ ta uhã te hũ ame'ẽ ta ke. Ne jõ riki
Tupã te. Ihẽ rehe har ukwa ame'ẽ ta aja
tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Ihẽ ke
nde eremuwyr. 4 Kome'ẽ ywy keruhũ pe har
ta pe nema'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa.
Ihẽ parakyha ihẽ pe nde ereme'ẽ, ame'ẽ ke
ihẽ amumba. Nde rehe har ihẽ amujekwa.

Ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha ke. [5] Papa!
Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, ne namõ
ihẽ axo. Arahã ihẽma'e pyrãtãha ke nde
eremujesak katu. Aja apo nde ruwa koty
ihẽma'e pyrãtãha ke emujesak tĩ — aja ipái
namõ Jesu pandu.

Ixotyhar ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu

[6] A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har
amõ ta ixo. Ame'ẽ ta ke ihẽ pe nde ere-
muhyk katu. (A'erehe ame'ẽ ta ihẽ rehe
jurujar katu.) A'erehe ame'ẽ ta ihẽ kotyhar
ta ke apo 'y. Ame'ẽ ta pe nde rehe har ihẽ
amujekwa katu. Nde kotyhar ta ke ame'ẽ
ta tĩ. Apo ihẽ kotyhar ta ke tĩ. Ame'ẽ
ta ke ihẽ koty nde eremuwyr. Ne je'ẽha
rehe ame'ẽ ta hendu katu. [7] Kuja ame'ẽ ta
ukwa katu. Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ
pe nde eremuwyr. Ihẽma'e pyrãtãha aja
tĩ. Nde eremuwyr tĩ. Aja ame'ẽ ta ukwa
katu tĩ. [8] Ihẽ pe nde erepandu ame'ẽ ke
ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ. Ame'ẽ ta hendu
katu ehe. Nengi ihẽ ajur. Jetehar te ke
ame'ẽ. Aja ame'ẽ ta ukwa katu tĩ. Ihẽ ke nde
eremuwyr. Ame'ẽ rehe ame'ẽ ta jurujar
katu tĩ.

[9] —Nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har
nde pe ihẽ apandu ym. Ihẽ rehe nde ere-
muwyr katu. (A'erehe ame'ẽ ta ihẽ rehe
jurujar katu.) Ame'ẽ ta nde kotyhar ta ke
apo 'y. Ame'ẽ ta rehe har ne namõ ihẽ
apandu pandu. [10] Upa ihẽ kotyhar ta riki
nema'e tĩ. Pe, upa nde kotyhar ta riki
ihẽma'e tĩ. Pe, ihẽma'e pyrãtãha ke ame'ẽ
ta mujesak katu ta ngã pe. [11] Apo nde erexo
ame'ẽ pe ihẽ aho ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ
pe ihẽ nixói ta. Ihẽ kotyhar ta anĩ. Pyta we
ta se.

—Papa! Katu te ame'ẽ ke nde! Nema'e
pyrãtãha namõ ame'ẽ ta rehe esak katu.
Aja rahã, jande aja peteĩhar aja johu ngã
ixo ta tĩ. Nema'e pyrãtãha ke ihẽ pe nde
eremuwyr tĩ. [12] Ame'ẽ ta namõ ihẽ axo
rahã, ne je'ẽha rupi ihẽ asak katu ngã rehe.
Ame'ẽ ta ke ihẽ pe nde ereme'ẽ, ame'ẽja
saka. Ihẽ asak katu ngã rehe, a'erehe ihẽ
rehe ame'ẽ ta tapijar te'e we jurujar katu
te we rĩ. Peteĩ jõ ihẽ ke hijar. Mupyraraha
renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e. (Jun a'e.) Ihẽ
ngi a'e oho, a'erehe yman Tupã je'ẽha rehe
ehe har amõ mupinim, aja uhyk apo 'y. Ihẽ
ke a'e hijar, aja uhyk apo 'y.

[13] —Apo nde erexo ame'ẽ pe ihẽ aho ta
kỹ. Se ihẽ axo rahã, ame'ẽ ta rehe har
upa ihẽ apandu ne namõ. Aja rahã, ihẽ
rury katuha aja a'eta hury katu te ta tĩ.
[14] Nde erepandu ame'ẽ ke ame'ẽ ta pe ihẽ
apandu tĩ. Ihẽ aja ame'ẽ ta riki nde rehe
ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym. A'erehe nde
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ahy te'e usak ngã
ehe, nde kotyhar ta rehe. [15] Kome'ẽ ywy
keruhũ ngi nde kotyhar ta ke eraho. Anĩ.
Aja ym ihẽ apandu ta. Kuja ihẽ apandu nde
pe. Jaxer ai te ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ tama'e
pyrãtãha ke emuputu'u ame'ẽ ta ngi. Aja
rahã, ame'ẽ ta rehe nde kotyhar ta hendu
ym ta. [16] Nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta kome'ẽ
ywy keruhũ pe ixo. Ame'ẽ ta aja ym ihẽ tĩ.
Ihẽ aja nde kotyhar ta tĩ. Ame'ẽ ta nde rehe
ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym tĩ. [17] Nde je'ẽha
riki jetehar te ke. Nde kotyhar ta hendu
katu ehe. A'erehe nde ereputar ame'ẽ ke
aja nde erema'ema'e katu. Aja rahã, nde
ereputar ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e katu
ta tĩ. [18] Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ke nde
eremuwyr. Ne je'ẽha ke ihẽ apandu ajur.
Aja ame'ẽ ta ke ihẽ amondo axo tĩ. Kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta pe ne je'ẽha ke ame'ẽ
ta pandu ta oho. [19] Ame'ẽ ta rehe ihẽ apy'a
katu. A'erehe nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e katu. Aja rahã, ame'ẽ ta nde
ereputar ame'ẽ ke ma'ema'e katu ta tĩ — aja
ipái namõ Jesu pandu.

*Amõ jurujar katu, ame'*ẽ ta rehe har Tupã
namõ Jesu pandu pandu

(A'e pandu tĩ:)

[20] —Ihẽ kotyhar ta rehe har ne namõ ihẽ
apandu. Ame'ẽ ta rehe har jõ ym. Ko
ne je'ẽha ke ame'ẽ ta pandu rahã, amõ ta
hendu katu ta. Ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar
katu ta tĩ. Ame'ẽ ta rehe har ne namõ ihẽ
apandu axo apo 'y.

[21] —Papa! Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo
katu, aja nde pe ihẽ apandu. Ne namõ ihẽ
juehe katu ihẽ axo. Pe, ihẽ namõ nde juehe
katu nde erexo tĩ. Aja mã peja jande namõ
a'eta juehe katu a'eta ixo ta tĩ. Mã peja
peteĩhar aja a'eta ixo katu ta. Aja rahã,
ihẽ ke nde eremuwyr ame'ẽ ke rehe kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ta tĩ.
Nde riki ihẽ ke eremuwyr ame'ẽ ke nde.
[22] Nema'e pyrãtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr.
Ame'ẽ ke ihẽ amondo ta tĩ, ame'ẽ ta pe. Aja
rahã, peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ. Jande aja

peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ. [23] A'eta namõ
ihẽ juehe katu ihẽ axo. Ihẽ namõ nde juehe
katu nde erexo. Pe, peteĩhar aja a'eta ixo
katu ta tĩ. Aja rahã ihẽ ke nde eremuwyr,
aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa katu
ta. Nde kotyhar ta rehe nde erepy'a katu,
aja ame'ẽ ta ukwa katu ta tĩ. Ihẽ rehe nde
erepy'a katu aja ame'ẽ ta ukwa katu ta tĩ,
kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta
tĩ.

[24] —Papa! Nde kotyhar ta ke ihẽ pe nde
eremuwyr. Ihẽ axo ame'ẽ pe ame'ẽ ta ixo ta
tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar. Pe, ihẽ namõ a'eta
ixo rahã, ihẽma'e pyrãtãha rehe a'eta usak
ta. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói rahã, ihẽ rehe
nde erepy'a katu. A'erehe nema'e pyrãtãha
ke ihẽ pe nde eremuwyr.

[25] —Papa! Katu te ame'ẽ ke nde! Nde rehe
ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ym nde rehe har.
Ihẽ anĩ. Ihẽ akwa katu nde rehe har. Pe, ihẽ
ke nde eremuwyr, aja ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta
ukwa katu. [26] Ame'ẽ ta pe nde rehe har ihẽ
amujekwa. Tapijar te'e we ihẽ amujekwa
katu. Aja rahã, a'eta ipy'a katu ta a'eta
juehe ixo. Ihẽ rehe nde erepy'a katu, aja
a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo tĩ. Pe,
a'eta namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo — aja ipái
pe Jesu pandu.

18

Jesu ke sonda ta pyhyk
(Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53)

[1] Tupã namõ upa pandu rahã, hãkã ra'yr
ruwái koty Jesu oho. Jumu'eha ta namõ
oho. Hãkã ra'yr rer Senõ. Hãkã ra'yr
ruwái koty ita kurar ihĩ. Ame'ẽ pe a'eta
ixe oho. [2] Ame'ẽ renda ke Jun ukwa katu
tĩ. Amõ amõ rahã, a'ep jumu'eha ta namõ
Jesu ohoho, a'erehe ame'ẽ renda ke Jun
ukwa katu. Jun riki huwajan ta ke Jesu rehe
muhyk ta werur. [3] Pe, ame'ẽ renda pe Jun
oho tĩ. Heta homa awa tama'e sonda ta
ke a'e raho. Amõ harõha ta ke a'e raho
tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
harõha ta ke. Ame'ẽ ta ke pa'ihu ta mondo.
Parise ta mondo tĩ. Johu Jun namõ oho
rahã, kyse puku namõ oho. Kandéi namõ
oho tĩ. Araparin namõ oho tĩ.

[4] Upa ma'e ke ixo ta, ame'ẽ ke Jesu ukwa
katu. A'erehe ngã koty a'e oho. Pe, pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja Jesu.

[5] —Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe
har ke a'e — aja amõ ta pandu ipe.

—Ko ihẽ a'am — aja Jesu ngã pe.

Sonda ta namõ Jun ixo. A'e riki Jesu rehe
har mujekwa ngã pe. [6] "Ko ihẽ a'am" aja
Jesu pandu rahã, sonda ta xupe koty jywyr.
Pe, ywy rehe u'ar ukwap. [7] Amõ we Jesu
pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja ngã pe.

—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe
har ke a'e — aja ipe tĩ.

[8] —Ihẽ te ko aja upa ihẽ apandu pehẽ pe.
Ihẽ ke jõ pekekar pexo rahã, mã peja ihẽ
namõ ixo ame'ẽ ta oho te'e — aja ngã pe
Jesu pandu.

[9] [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, i'i we a'e
pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja:
"Papa! Upa ihẽ pe nde ereme'ẽ. Ame'ẽ
ta ngi har kanim ym amõ." Ame'ẽ pan-
duha rehe uhyk.] [10] Pe, Simã Petu kyse
puku ke muhem. Ixu'a ngi muhem. Pe,
amõ sawa'e nambi ke a'e mopok ingi. Pa'i
keruhũma'e miasu nambi ke mopok ingi.
Her Mauko. Ijywa katu kotyhar inambi ke
mopok. [11] Petu pe Jesu pandu:

—Anĩ. Henda pe kyse puku emuxe katu
emondo, ipirer pe. Pyraraha ihẽ pe ihẽ pái
muwyr. Ame'ẽ ke ihẽ py'ahu te'e ahendu
katu ta. Ame'ẽ ke nde erekwa ta me'ẽ te'e
— aja ipe.

Pa'i keruhũ ruwa koty Jesu ixo

[12] Pe, Jesu ke homa awa tama'e sonda ta
pyhyk. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Pyhyk
tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
rukwen harõha ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Pe, Jesu
po apyr rupi a'eta pukwar. Tupaham pe
pukwar. [13] Pe, a'e ke Kái tutyr pe a'eta raho
py. Her Ana. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, Kái
riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. [14] A'e
riki jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu
kwe. Kuja pandu:

—Peteĩ sawa'e manõ ta me'ẽ te'e. Aja
rahã, jande ke homa awa tama'e sonda ta
jukwa ym ta — aja Kái pandu kwe.

Petu te'e pandu
(Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-70; Mak 14.53-54; Mak 14.66-68; Ruk 22.54-57)

[15-16] Jesu raikwer rupi Simã Petu oho. Amõ
jumu'eha oho tĩ. Ihẽ riki ame'ẽ. Ihẽ Juã.
Ihẽ ke pa'i keruhũ ukwa katu. A'erehe pa'i
keruhũ rok kurar pe Jesu ke amõ ta raho
rahã, ihẽ aho tĩ. Petu soroka pe pyta. Kurar

rukwen rake pyta. A'erehe kũjã harõha pe
ihẽ apandu:
—Petu ke emuxe katu — aja kũjã pe.
—Ere — aja kũjã.
Pe, Petu ixe tĩ. [17] Hukwen rake kũjã ixo.
A'e pandu Petu pe:
—Nde riki peme'ẽ sawa'e namõ nde ere-
jumu'e ixo ame'ẽ ke nde — aja ipe.
—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja kũjã pe Petu te'e
pandu.
[18] Rysã te riki. A'erehe miasu ta tata ke
hapy. Harõha ta aja tĩ. Hapy tĩ. Ame'ẽ rake
rupi a'eta jumaku uĩ. Pe, a'eta koty Petu
oho tĩ. Pe, jumaku uĩ a'e tĩ.

Jesu namõ pa'i keruhũ pandu
(Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Ruk 22.66-71)

[19] Pe, Jesu pe jundéu awa tama'e pa'i
keruhũ pandu. Her Ana. Kuja pandu:
—Myja hetaha ne namõ ixo ame'ẽ ta my?
Myja nde eremu'e mu'e my? — aja ipe.
(Ame'ẽ ke Ana ukwa rahã, homa awa
tama'e kapitã pe pandu ta oho tĩ. Pe, ame'ẽ
ukwaha rupi Jesu ke jukwa ta. A'erehe aja
pandu.)
[20] Jesu pandu:
—Hetaha pyter pe aja te'eha ihẽ apandu
pandu. Ihẽ amu'e rahã, jundéu awa tama'e
jy'ariha renda pe ihẽ amu'emu'e. Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ
amu'emu'e tĩ. A'ep jundéu awa ta jy'ar tĩ.
Hetaha pyter pe jõ ihẽ amu'emu'e. [21] Aja
rahã, ma'erehe ihẽ pe nde erepandu my?
Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu.
Ame'ẽ ta pe eme'u katu. Ihẽ apandu ame'ẽ
ke a'eta ukwa katu. A'erehe ame'ẽ ta pe
epandurahã! Ame'ẽ ta pandu ta nde pe —
aja pa'i keruhũ pe Jesu pandu.
[22] Aja me'ẽ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe
harõha hendu rahã, a'e pandu:
—Mã! Aja me'ẽ pa'i keruhũ pe nde
erepandu ym ta me'ẽ te'e. Katu ym — aja
Jesu pe naĩ.
Pe, Jesu ruwa ke harõha nupã. (Pa'i
keruhũ pe katu ym pandu aja ukwaha naĩ,
a'erehe nupã.) [23] Jesu pandu:
—Ihẽ apanduha ihẽ ajawy rahã, ame'ẽ ke
emujekwa ngã pe. Anĩ rahã, jetehar te ke
ihẽ apandu rahã, ihẽ ke nde erenupã rahã,
katu ym — aja harõha pe a'e pandu.
[24] A'engi Jesu ke Ana mondo. Pukwar aja
mondo. Kái koty mondo. A'e riki jundéu
awa tama'e pa'i keruhũ tĩ.

Te'e Petu pandu tĩ
(Matéu 26.71-75; Mak 14.69-72; Ruk 22.58-62)

[25] A'ep Petu jumaku uĩ rĩ. Pe, amõ ta
pandu ipe:
—Peme'ẽ sawa'e namõ nde erejumu'e
erexo ame'ẽ ke nde my? — aja ipe.
Petu te'e pandu:
—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja ngã pe.
[26] Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke Petu
mopok. Ame'ẽ ianam a'ep ixo tĩ. Pa'i
keruhũma'e miasu a'e tĩ. Petu pe a'e pandu:
—Ita kurar pe Jesu namõ nde erexo.
A'erehe nde rehe ihẽ asak a'ep tĩ — aja ipe.
[27] Pe, Petu te'e pandu tĩ:
—Anĩ — aja.
Pe, pahar sapukái je'ẽ.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am oho u'am
(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Ruk 23.1-5)

[28] Kái rok ngi Jesu ke sonda ta raho. Homa
awa tama'e kapitã rok pe raho. Pytuniwe te
rahã, raho. Jundéu awa tama'e kapitã ta ixe
ym. Homa awa tama'e kapitã rok pe ixe ym.
Ixe rahã, katu ym ta. Ipy'a xi'a ta aja ukwa
a'eta jupe. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke ngã
matyr. Ame'ẽ ke ipy'a xi'a rahã, u'u ym ta.
Jundéu awa aja ym ame'ẽ rok pe ixe rahã,
u'u ym ta. Aja te'eha jundéu awa ta ukwa.
[29] A'erehe soroka pe Pirat uhem uwyr. A'ep
jundéu awa tama'e kapitã ta namõ pandu:
—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ sawa'e
ma'ema'e my? Pehẽ pepandurahã! — aja
Pirat pandu.
[30] A'eta pandu:
—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ sawa'e
ma'ema'e. A'erehe a'e ke jande jarur nde
pe — aja ipe.
[31] Pirat pandu:
—Pehẽ atu peraho. Pehẽ je'ẽha rupi ehe
har pekwa peho. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e
my? Jaxer te ame'ẽ ke ma'ema'e my? Pehẽ
atu pekwa peho — aja ngã pe.
Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:
—Anĩ. Jande je'ẽha rupi jajukwa ym ta
awa ke. (Ame'ẽ ke nde jõ nde erepandu
katu. Nde riki kapitam. Homa awa tama'e
kapitã ke nde) — aja Pirat pe.
[32] Aja rahã, Jesu panduha aja me'ẽ uhyk
katu. A'e pandu kwe. “Myra ngã mupia
ame'ẽ ke rehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta.”
Ame'ẽ panduha angaha ke rehe uhyk apo
'y. Jetehar te riki ame'ẽ. (Homa awa ta jõ

myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe amõ ta ke
jukwa katu.) 33 Hok pe Pirat jywyr oho. Jesu
pe a'e pandu:
—Pahar ejur se! Jundéu awa tama'e
kapitã keruhũ ke nde my? — aja ipe.
34 Jesu pandu:
—Ame'ẽ ke nde atu erekwa my? Anĩ
rahã, ame'ẽ ke amõ ta pandu nde pe my?
Jetehar rupi nde erepandu ta me'ẽ te'e.
"Katu nde." Anĩ rahã: "Katu ym nde" aja
— aja ipe.
35 Pirat pandu:
—Mã! Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe
jundéu awa ta ma'ema'eha akwa ym ihẽ.
Homa awa ke ihẽ, a'erehe jetehar rupi nde
rehe har apandu ta me'ẽ te'e. Jundéu awa
ke nde. Ame'ẽ ta riki nde ke werur ihẽ pe.
Pa'ihu ta aja tĩ. Nde ke werur ihẽ pe tĩ.
A'erehe ame'ẽ ta ngi nde rehe har ahendu.
Ma'e nde erema'ema'e my? — aja ipe.
36 Jesu pandu:
—Ihẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har
tama'e kapitã keruhũ rahã, ihẽ namõ ixo
ame'ẽ ta jumai mai hũ ta. Aja rahã, ihẽ ke
jundéu awa ta pyhyk ym ta tipe. Jetehar
te ke. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e
kapitã keruhũ ym ihẽ — aja ipe.
37 Pirat pandu:
—Aja rahã, kapitã keruhũ ke nde my? —
aja Jesu pe.
A'e pandu:
—A'e tỹ. Nema'e panduha aja ihẽ. Ihẽ
mãi pusu ngi ihẽ a'ar. A'erehe kome'ẽ ywy
keruhũ pe ihẽ axo. A'erehe jetehar te ihẽ
apandu ajur. Jetehar te rehe hendu katu
ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu ta tĩ — aja Jesu
pandu ipe.
38 Pirat pandu:
—Mã! Myja me'ẽ jetehar te amõ ukwa
katu ta my? — aja ipe.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu
(Matéu 27.15-31; Mak 15.6-20; Ruk 23.13-25)

Jesu namõ upa pandu rahã, soroka pe
Pirat oho tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta
pe a'e pandu oho tĩ:
—Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e.
A'erehe jajukwa rahã, katu ym ta. 39 Pasuko
'ar rahã pame katu te kyndaha ngi amõ ke
aja te'eha ihẽ amupoir. Aja te'eha pehẽ
pe amupoir. Ko jundéu awa tama'e kapitã
keruhũ ke ihẽ amupoir ta my. Aja peputar
my? — aja Pirat.
40 Ngã pandu:
—Anĩ. Peme'ẽ anĩ. Amõ sawa'e emuhem
indo. Mahamba emuhem indo. Aja jande
japutar — aja Pirat pe.
(Mahamba riki amõ ke jukwa ame'ẽ ke
a'e.)

19

1 Pe, amõ ta pe Pirat pandu:
—Jesu ke peraho. Soroka pe peraho.
Penupã a'e ke. So'o pirer pe penupã — aja.
(Nupã rahã, a'e ke jukwa ta, aja mujekwa
katu.)
Pe, sonda ta nupã hũ. 2 Pe, japekã rãkã
ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ẽ
ke Jesu ãkã rehe a'eta moĩ. (Aja a'e ke
mahy hũ.) Ma'e mundeha katu te ame'ẽ
ke a'eta munde ehe tĩ. (Kapitã keruhũma'e
mundeha aja saka a'eta munde ehe.) 3 Pe,
huwa koty a'eta pu'am ohoho u'am. Puka
puka hũ ehe. Kuja:
—Mã! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ
nde! — aja puka puka hũ ehe.
Pe, huwa ke a'eta nupã tĩ. Ipo pe nupã.
4 Hok kurar soroka pe Pirat uhem oho tĩ.
Heta ame'ẽ ta pe a'e pandu:
—Pesarahã! Pehẽ pe Jesu ke ihẽ amuhem
ta arur. Aja rahã, ma'e ke pekwa katu
ta. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te
a'e, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki, aja
pekwa ta — aja Pirat pandu.
5 Pe, kurar soroka pe Jesu uhem oho.
Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta
mujã. Ame'ẽ namõ a'e uhem oho. Ma'e
mundeha katu te ame'ẽ ke namõ uhem oho
tĩ. Pe, Pirat pandu:
—Pesarahã! Sawa'e kohĩ — aja heta
ame'ẽ ta pe.
6 Jundéu awa tama'e pa'ihu ta usak ehe
rahã, hãtã pukái pukái. Sonda ta aja tĩ.
Kuja:
—Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
ejukwa! — aja Pirat pe.
Pirat pandu:
—Anĩ. Pehẽ atu myra ngã mupia ame'ẽ
ke rehe pejukwa. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói
te ipe, aja ihẽ akwa — aja ngã pe.
7 Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:
—"Tupã ra'yr ihẽ" aja pandu ame'ẽ ke
manõ ta me'ẽ te'e. Aja jande je'ẽha rehe
panduha ihĩ. "Tupã ra'yr ihẽ" aja Jesu
pandu. A'erehe a'e ke jajukwa ta me'ẽ te'e
— aja Pirat pe.

8 "A'e riki Tupã ra'yr" aja ngã pandu
ame'ẽ ke rehe Pirat hendu rahã, amõ we
kyje a'e. (Tupã ra'yr ke jukwa tar ym, ame'ẽ
ngi kyje.) 9 Pe, hok wyr pe a'e ixe oho tĩ. Jesu
ke a'e raho inamõ. Pe, pandu ipe:

—My ngi nde erejur my? — aja Jesu pe.

Anĩ. Jesu pandu we ym ipe. 10 Pirat pandu
ipe:

—Mã! Nde erepandu ym ihẽ pe. Ehendu
katu! Ihẽ apandu rahã, nde erehem katu
te'e ta nde ereho. Anĩ rahã, ihẽ apandu
rahã, nde ke sonda ta jukwa ta. Myra ngã
mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta — aja Jesu pe.

11 A'e pandu:

—Anĩ. Aja ym. Kapitã aja nde ke Tupã
riki mu'am. A'erehe je'ẽha te nde erereko.
A'erehe ne je'ẽha rupi ihẽ pe upa ma'e ke
nde erema'e katu. Ko ihẽ ke nde pe ngã
werur. Ame'ẽ ta ma'eha riki i'ar koty te
we jaxeriha. Nema'e ma'eha 'ar koty te we
jaxeriha — aja Jesu pandu ipe.

12 Ame'ẽ panduha ke Pirat hendu rahã,
Jesu ke a'e poir tar katu te hũ. Anĩ. Jundéu
awa tama'e kapitã ta hãtã pandu pandu:

—Peme'ẽ ke nde erepoir rahã, homa awa
tama'e kapitã keruhũ namõ katu ym nde.
"Ihẽ riki kapitã keruhũ" aja Jesu pandu.
A'erehe a'e riki homa awa tama'e kapitã
keruhũ ruwajan — aja Pirat pe ngã pandu.

13 Ame'ẽ panduha ke Pirat hendu rahã,
soroka pe Jesu ke a'e raho. Ngã namõ
panduha renda pe a'e wapyk. Ngã rehe har
ukwa, ame'ẽ renda pe wapyk. "Katu my?"
Anĩ rahã: "Katu ym my?" Ame'ẽ renda
pe Pirat wapyk. Ame'ẽ henda pe amõ ta
pandu: "Ita mouha rape" aja. (Jundéu awa
je'ẽha rahã: "Ngambata" aja pandu ipe.)

14 Arahã warahy jandar rahã tate. Ame'ẽ
wera rahã ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr
matyr. Pasuko weraha rehe uhyk tate. Pe,
jundéu awa ta pe Pirat pandu:

—Pehẽma'e kapitã keruhũ ke ko — aja.

15 Jundéu awa ta pukái hũ:

—Ejukwa! Ejukwa! Myra ngã mupia
ame'ẽ ke rehe ejukwa! — aja.

Pirat pandu:

—Pehẽma'e kapitã keruhũ myra ngã mu-
pia ame'ẽ ke rehe ihẽ ajukwa ta my? Ame'ẽ
ke peputar my? — aja ngã pe.

Pa'ihu ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki jandema'e kapitã
keruhũ ym. Sesa jõ riki jandema'e kapitã
keruhũ — aja Pirat pe. (Sesa riki homa awa
tama'e kapitã keruhũ.)

16 Pe, Jesu ke ame'ẽ ta pe Pirat me'ẽ. A'e
je'ẽha rupi myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
jukwa ta. A'erehe Jesu ke sonda ta raho.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu manõ
(Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43)

17 Pe, a'e oho. Ima'e myra ngã mupia
ame'ẽ ke a'e raho. Ijixi'y 'ar pe raho.
Pe, ma'e henda pe uhyk oho. Her: "Awa
ãkã kangwer." [Jundéu awa je'ẽha rahã:
"Ngóu" aja.] 18 A'ep ame'ẽ myra ngã mu-
pia ame'ẽ ke rehe sonda ta mujar mu'am.
Amõ mokõi sawa'e ta ke a'eta mujar mu'am
tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe mujar
mu'am. Jesu jywa katu koty peteĩ. Amõ
ijywa'i koty. Ame'ẽ ta pyter pe Jesu i'ãi.
19 Pe, amõ pe Pirat pandu:

—Ngã ukwaha ke emupinim. Kuja:
"Ko Jesu. Nasare ok ta pe har ke a'e.
Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ"

—Aja paper rehe emupinim — aja Pirat
pandu. (Aja rahã amõ kapitã keruhũ kohĩ.
Aja rahã, homa awa tama'e kapitã keruhũ
ruwajan kohĩ, aja mujekwa.)

Ame'ẽ paper pinim rehe amõ koty koty
je'ẽha ihĩ. Ko jundéu awa je'ẽha ke. Amõ
ratĩ je'ẽha ke tĩ. Amõ ngere awa je'ẽha ke
tĩ. Ame'ẽ paper pinim ke myra ngã mupia
apyr rehe asa inom. Itapywa ra'yr pe asa
inom. Jesu ãkã koty asa inom. 20 Ame'ẽ
ke rehe heta jundéu awa ta usak. Myra
ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda
ta mujar mu'am. Ame'ẽ renda paite ym.
Ok ta ngi paite ym. (A'erehe jukwaha ke
heta ngã usak oho.) A'erehe heta usak ehe,
paper pinim rehe. 21 Pe, Pirat pe jundéu awa
tama'e pa'ihu ta pandu:

—Anĩ. "Jundéu awa tama'e kapitã
keruhũ" aja amõ mupinim. Katu ym aja.
Amõ koty emupinim. Kuja: "Kome'ẽ sawa'e
pandu naĩ. Ihẽ riki jundéu awa tama'e
kapitã keruhũ" aja emupinim — aja Pirat pe
pandu.

22 Pirat pandu:

—Anĩ. Mã peja pyta. Amõ koty ihẽ
amupinim ym ta — aja pa'ihu ta pe.

23 Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke
sonda ta mujar mu'am. Tumeme sonda ta
ixo. Upa Jesu ke mujar mu'am rahã, ima'e
mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Aja pame

katu te pyhyk. Pe, mundeha pukeka aja me'ẽ pyta. Ame'ẽ rehe muwykiha nixói te. Peteĩhar pan. [24] Sonda ta pandu jupe: "Mã peja ixo. Jamowok ym ta. Ita pinim ra'yr jambor ta. Aja ame'ẽ mundeha japyhykiha ke jakwa ta" aja. Aja rahã, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Ame'ẽ rehe uhyk. Kuja:

"Ihẽma'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Pukeka aja me'ẽ rehe ita pinim ra'yr ke a'eta omombor" aja pinĩha ihĩ. Ame'ẽja sonda ta ma'ema'e apo 'y.

[25] Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu i'ãi. Kotete imãi ixo. Imãi anam a'ep ixo tĩ. Amõ Mari a'ep ixo tĩ. Koropa rakehar a'e. Mari Mandare ixo a'ep tĩ. [26] Pe, imãi rehe Jesu usak. Amõ jumu'eha rehe aja tĩ. Usak tĩ. A'e ipy'a katu ame'ẽ ke ame'ẽ jumu'eha. Ihẽ ke ame'ẽ. Ihẽ Juã. Pe, imãi pe Jesu pandu:

—Mãi! Peme'ẽ riki ne membyr apo 'y — aja ipe.

[27] Pe, ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Peme'ẽ riki ne mãi apo 'y — aja.

Arahã har ihẽ rok pe ihẽ araho. Ihẽ Juã. Jesu mãi ke ihẽ araho. Ihẽ mãi aja ihẽ asak katu ehe tĩ.

Jesu manõ

(Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49)

[28] Jupe uhyk ame'ẽ ke upa katu te uhyk apo 'y. Aja Jesu ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—Ihẽ hyngwéi — aja.

Aja pandu rahã, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim, aja me'ẽ uhyk tĩ. [29] Ita rekúi ra'yr a'ep ihĩ. Kawĩ ihĩ ipe. Iro ym te ame'ẽ ke. Ame'ẽ namõ mandeju aja me'ẽ ke mururu. Ame'ẽ ke myra rehe sonda pukwar. Pe, Jesu juru rehe ame'ẽ ke mujar. [30] Ame'ẽ ke Jesu pyter. Pe, pandu:

—Upa 'y — aja pandu.

(Aja rahã, ipái pandu ame'ẽ ke upa katu te a'e ma'ema'e 'y, aja mujekwa katu.) Pe, iãkã ke iwyr koty jixiko. Pe, manõ.

Jesu ku'a ke sonda kutuk, myra rehe har itatakwar pe

[31] Ame'ẽ wera rahã, upa ma'e ke jundéu awa ta matyr matyr. Ku'ẽ rahã, putu'uha 'ar ke, a'erehe ma'e ke matyr ym ta. (Paraky te'e, ame'ẽja saka, a'erehe ma'e ke ma'e ym ta.) Ame'ẽ putu'uha 'ar rahã, hury katu te ngã. A'erehe myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe awa rete pyta ame'ẽ ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe pahar jukwa tar katu. A'erehe Pirat pe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu oho:

—Mahapyr sawa'e ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe sonda ta mujar mu'am. Jajukwa ta. Ame'ẽ ta tymã ke jamupen tar katu. Aja rahã, pahar manõ ta. Upa manõ rahã, hete ke jamujy ta jarur — aja Pirat pe.

[32] Pirat pandu: "Ere." A'erehe itymã ke sonda ta mupen oho. Jesu rake mokõi sawa'e ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe sonda ta mujar mu'am. Pe, sawa'ema'e tymã ke sonda ta mupen. Amõ sawa'ema'e ke mupen tĩ. [33] Pe, Jesu rehe a'eta uhyk rahã, Jesu manõ, aja a'eta ukwa. A'erehe itymã ke a'eta mupen ym. [34] Sonda ta ngi har peteĩ sonda myra rehe har itatakwar pe kutuk. Jesu ku'a ke kutuk. Pe, pahar huwy uhem. Y uhem tĩ. [35] Upa ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Asak ame'ẽ ke ihẽ apandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke, aja ihẽ akwa. Jetehar te ke ihẽ apandu, aja ihẽ akwa tĩ. Aja rahã, pejurujar katu ta ehe tĩ. [36] Jesu tymã ke sonda ta mupen ym. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja me'ẽ uhyk apo 'y. Kuja amõ mupinim:

"Ima'e ixangwer upen ym te ta" aja.

[37] Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim tĩ. Kuja:

"Myra rehe har itatakwar pe kutuk ame'ẽ ke rehe ngã usak ta" aja amõ mupinim. Aja me'ẽ panduha rehe uhyk apo tĩ.

Jesu rete ke itakwar rupi amõ mou raho

(Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56)

[38] Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu rehe a'e jurujar katu a'e tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'e kyje. A'erehe jurujar katuha rehe har amõ ta pe a'e pandu ym. Pe, Jesu manõ rahã, Pirat pe Jose pandu oho:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja ipe.

—Ere. Eraho — aja Pirat Jose pe.

Pe, Jesu rete ke Jose mujy raho. [39] Jose namõ Nikonde oho tĩ. A'e riki pytun rahã, Jesu rehe usak oho ame'ẽ ke a'e kwe. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke a'e raho. Her aroe. Amõ mi. Ame'ẽ mokõi mupara ame'ẽ ke a'e raho. Puhýi riki. Kwaren sin (45) kir puhýiha raho. [40] Pe, Jesu rete ke ame'ẽ mokõi sawa'e ta mujy raho. Pe, pan katu ame'ẽ pe a'eta pukek. Pukek rahã, ma'e pihe katu ame'ẽ

ke a'eta mou tĩ. Pan pyter rupi mou. Awa
rete ke jundéu awa ta jytym rahã, aja te'eha
riki. 41 Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu
ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ẽ henda
rake amõ henda ihĩ. Ita kurar renda ke ihĩ.
Ame'ẽ henda pe itakwar keruhũ ihĩ. Ngã
pykũi ame'ẽ ke. Pyahu te ke ame'ẽ. Ame'ẽ
rupi amõ hete ke amõ ta mou ym te rĩ.
42 Ame'ẽ rupi Jesu rete ke Jose ta mou. Hake
ihĩ, a'erehe a'ep mou. Jundéu awa tama'e
putu'uha 'ar uhyk tate, a'erehe a'ep mou.

20

Jesu kwera katu uhem
(Matéu 28.1-8; Mak 16.1-8; Ruk 24.1-12)

1 Nomin pytuniwe te rahã, wera ym we
rĩ. Itakwar keruhũ pe Mari Mandare oho.
Uhyk rahã, hukwen kyndaha ke amõ mu-
jere pirar, ame'ẽ ke rehe a'e usak. Itahu pe
amõ kynda. Ame'ẽ ke mujere pirar. 2 Ame'ẽ
ke ukwa rahã, Simã Petu koty a'e ujan oho.
Pandu oho. Ihẽ pe a'e pandu uwyr tĩ. Ihẽ
Juã. Ihẽ rehe Jesu ipy'a katu. Kuja kũjã
pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta
raho. Myp raho my? Ihẽ akwa ym ihẽ —
aja Mari pandu.

3 Pe, itakwar keruhũ rehe Petu usak oho.
Ihẽ aho inamõ tĩ. 4 Jande mokõi jajan jaho.
Pe, Petu ke ihẽ asa aho. Pe, itakwar keruhũ
rehe ihẽ ahyk py aho. 5 Pe, ihẽ ajumumbe
ama'ã hupi. Pan katu ame'ẽ ke jõ ihẽ asak.
Jesu rete pukeka ke. Anĩ. Ihẽ axe ym aho
hupi. 6 Ihẽ raikwer rupi Simã Petu uhyk.
Pahar itakwar keruhũ rupi a'e ixe oho. Pan
katu ame'ẽ ke jõ pete'e túi ame'ẽ ke rehe
a'e usak. 7 Pan pe Jesu ãkã ke amõ maman.
Ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. Pan katu ame'ẽ
ke namõ ame'ẽ túi ym. Jeje jupu'a ou. 8 Pe,
itakwar keruhũ rupi ihẽ axe aho tĩ. A'ep
ihẽ riki ahyk py ame'ẽ ke ihẽ. Upa ihẽ asak
tĩ. Jete. Jesu kwera katu uhem, ame'ẽ ke
rehe ihẽ ajurujar katu. 9 [Arahã Tupã je'ẽha
ke jande jakwa ym we rĩ. Tupã je'ẽha rehe
amõ mupinim. "Manõha ngi a'e kwera katu
ta uhem tĩ." Ame'ẽ ke jakwa ym we rĩ.]
10 A'engi jande rok pe jajywyr jaho.

Jesu rehe Mari Mandare usak
(Matéu 28.9-10; Mak 16.9-11)

11 Itakwar keruhũ soroka pe Mari jixi'u
u'am. Jixi'u u'am rahã, a'e jumumbe ma'ã
hupi. 12 Pe, mokõi Tupã je'ẽha rahoha ta
rehe a'e usak. Ima'e mundeha ituwyr te
ame'ẽ namõ a'eta ihĩ. Jesu ãkã renda ke pe
amõ wapyk uĩ. Jesu py renda ke pe amõ
wapyk uĩ tĩ. 13 A'eta pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am
my?

A'e pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta
raho. Myp raho my? Ihẽ akwa ym — aja
Mari.

14 Ame'ẽ ke a'e pandu rahã, a'e uwak. Pe,
amõ sawa'e a'ep ixo. Mari usak ehe. Ame'ẽ
sawa'e riki Jesu. Ame'ẽ ke Mari ukwa ym we
rĩ. 15 Pe, Jesu pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am
my? Awa ke nde erekekar erexo my? — aja
Mari pe.

Jesu riki ita kurar usakiha ke, aja Mari
ukwaha naĩ. A'erehe Mari pandu ipe.

—Sa'e! Hete ke nde ereraho rahã, nde
eremouha renda ke ihẽ pe emujekwa. Hete
ke ihẽ araho ta — aja Mari pandu.

16 Jesu pandu ipe:

—Mari!

Pe, ixoty Mari uwak. Jundéu awa je'ẽha
a'e pandu:

—Hambo! — aja.

[Ame'ẽ riki: "Ngã mu'eha nde" aja mu-
jekwa.] (Arahã a'e riki Jesu, ame'ẽ ke Mari
ukwa katu.) 17 Jesu pandu ipe:

—Ihẽ pái keruhũ koty ihẽ ajywyr ym aho
rĩ. A'erehe ihẽ rehe epyhyk ym e'am. Ihẽ
namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe epandu eho.
A'eta riki ihẽ mu ta aja. Ihẽ rendyr ta aja tĩ.
Kuja epandu eho: "Ihẽ pái keruhũ koty ihẽ
ajywyr ta aho. A'e riki pehẽ pái keruhũ tĩ.
Tupã a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e.
Pehẽ pepy'a pemoĩ moĩ katu ehe ame'ẽ ke
a'e tĩ. Ixoty ajywyr ta aho" aja epandu eho
— aja Mari pe Jesu pandu.

18 A'erehe, jumu'eha ta pe Mari Mandare
pandu oho:

—Jandema'e sawa'e te rehe ihẽ asak — aja
a'e pandu.

Upa Jesu pandu ame'ẽ ke a'e pandu ngã
pe tĩ.

Jesu rehe jumu'eha ta usak
(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49)

19 Nomin pytun rahã, jumu'eha ta jy'ar
uĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta
kyje, a'erehe kapy rukwen ke a'eta kynda
katu. Pe, a'eta pyter pe Jesu uhem u'am.
A'e pandu:

—Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury
katu — aja.
20 Ame'ẽ ke upa pandu rahã, a'eta pe ipo
ke a'e mujesak. Itapywa rape ke mujesak.
Ixu'a ke mujesak tĩ. Myra rehe har itatak-
war rape ke mujesak. Pe, jandema'e sawa'e
te rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta hury
katu te. 21 Pe, a'eta pe Jesu pandu tĩ:
—Mã peja pehẽ ke Tupã muhury katu.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ke ihẽ pái
muwyr. Aja kome'ẽ ywy keruhũ rupi pehẽ
ke ihẽ amondo ta tĩ. Ihẽ rehe har pepandu
ta peho — aja jumu'eha ta pe a'e pandu.
22 Ame'ẽ ke upa pandu rahã, a'eta rehe a'e
peju. Pe, pandu:
—Mã peja pehẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu.
23 Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e.
Ame'ẽ ta pe kuja pepandu: "Tupã ipy'a
pehẽ rehe jywyr" aja. Aja rahã, jetehar
te ke. Tupã ipy'a jywyr katu, a'eta rehe.
Kuja pepandu: "Tupã ipy'a jywyr ym pehẽ
rehe" aja amõ ta pe. Aja rahã, Tupã ipy'a
jywyr ym ta a'eta rehe tĩ — aja Jesu pandu
jumu'eha ta pe.

Tome pe Jesu pandu

24 Jumu'eha ta namõ Jesu ixo tĩ. Arahã ipy
peteĩ jumu'eha ta ngi har amõ ixo ym. Her
Tome. "Mokõihar ta ke" aja amõ ta ipe tĩ.
25 Pe, a'e jywyr rahã, amõ jumu'eha ta pandu
ipe:
—Jandema'e sawa'e te rehe jasak — aja
ipe.
Tome pandu:
—Ipo rehe itapywa rape rehe ihẽ asak ym
rahã, a'e kwera katu uhem, aja ihẽ ajurujar
ym ta ehe. Hape rupi ihẽ po ihẽ amunde ym
rahã, aja ajurujar ym ta ehe tĩ. Ixu'a rehe
myra rehe har itatakwar rape rupi ihẽ po
ihẽ amujar ym rahã, ajurujar ym ta ehe tĩ
— aja jumu'eha ta pe.
26 Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, upa
jumu'eha ta jy'ar uĩ tĩ. Kapy tiha ame'ẽ
pe jy'ar uĩ. Tome a'ep ihĩ tĩ. Hukwen riki
amõ ta kynda katu. Pe, pahar Jesu uhem
u'am. Jumu'eha ta pyter pe uhem u'am. Pe,
pandu:
—Ko ihẽ ajur — aja.
27 Pe, Tome pe a'e pandu:
—Ihẽ po rehe esarahã! Itapywa rape rupi
nde po emunde. Ihẽ ku'ap nde po emunde
tĩ. Myra rehe har itatakwar rape rehe
emujar tĩ. Ihẽ akwera katu ahem, ame'ẽ ke
rehe nde erejurujar ym. Apo ejurujar katu
ihẽ rehe 'y — aja Jesu.
(Aja pandu rahã, Jesu nixói rahã, kwehe
we Tome pandu ame'ẽ ke Jesu upa ukwa
katu, aja mujekwa katu.) 28 Tome pandu ipe:
—Ihẽma'e sawa'e te nde! Tupã riki nde.
Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu — aja
Jesu pe.
29 Tome pe a'e pandu:
—Ihẽ rehe nde eresak katu, a'erehe ihẽ
rehe nde erejurujar katu. Amõ ta ihẽ rehe
usak ym ta. Pe, ihẽ rehe a'eta jurujar katu
ta tĩ. Mã! Ame'ẽ ta hury katu ta — aja Jesu
pandu.

*Tupã je'*ẽha ke Juã mupinim

30 Jumu'eha ta ruwa koty marã ka ym amõ
ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Mãte
hũ ma'ema'e. A'eramõ a'eta usak ehe. "Mã!
Katu hũ" aja a'eta pandu hũ. Upa ame'ẽ ke
kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim ym. Ihẽ
Juã. 31 Kome'ẽ paper rehe amõ amõ Jesu
ma'ema'eha ke ihẽ amupinim. Ame'ẽ ke
rehe pesak rahã, Jesu riki Kirisutu, kapitã
keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja
pejurujar katu ta. A'e riki Tupã ra'yr, aja
pejurujar katu ta tĩ. Pejurujar katu ehe
rahã, pehẽ ruhãha namõ pexo, aja pekwa
katu. A'erehe kome'ẽ paper ihẽ amupinim.

21

Jesu rehe awa po wajar mokõi jumu'eha ta usak

1 Ajame'ẽ ke ypa keruhũ rake jande jaxo.
Ypa keruhũ rer Timberi. A'ep Jesu uhyk
oho tĩ. Arahã kuja a'e mujesak jande pe.
2 Ypa keruhũ rake jajy'ar ja'am. Ko Simã
Petu. Amõ Tome. Amõ Natanae. Ihẽ tĩ.
Ihẽ Juã. Ihẽ mu, Tian amõ. (Semende riki
jande pái.) Amõ mokõi jumu'eha ta jy'ar
u'am jande namõ tĩ. Tome pe amõ ta pandu:
"Mokõihar ta ke" aja. Natanae riki Kana ok
ta pe har ke a'e. Kana ok ta Ngariréi ywy
rehe ihĩ. 3 Jande pe Simã Petu pandu:
—Pira rehe ihẽ aho ta — aja.
—Ne namõ jaho ta tĩ — aja jande ipe.
Pe, jarusu keruhũ pe japor jaho. Pytun
rupi kyhapari ke jamombor jaxo tipe. Japy-
hyk ym te pira ke. 4 Pe, wera ramõ te rahã,
y rymy'y rake Jesu pu'am u'am. Jasak ehe
rahã, Jesu ke aja jakwa ym. 5 Pe, jande pe
Jesu pukái:
—Sa'eta! Pira pepyhyk my?

—Anĩ. Japyhyk ym te riki! — aja jande ipe.
6 A'e pandu:
—Pehẽma'e jarusu keruhũ jywa katu koty kyhapari pembor. Aja rahã, pira pepyhyk ta kỹ — aja jande pe.
A'e pandu, a'erehe kyhapari ke jambor. Pe, mãte hũ pira ke japyhyk 'y. A'erehe marã ka ym kyhapari jamuhemiha. 7 Jesu ipy'a katu ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ riki Petu pe apandu:
—Jandema'e sawa'e te tiki! — aja.
(Arahã Jesu tiki aja johu jakwa katu.) Ame'ẽ ke rehe Petu hendu rahã, pukeka aja me'ẽ pe a'e jupukek. Pe, y pe a'e opor oho. Xum! Pe, Jesu koty a'e jupetẽ oho. [Pira ke pyhyk ixo rahã, mundeha ke upa a'e jo'ok, a'erehe ma'e ke a'e jupukek.] 8 Jandema'e jarusu keruhũ ke jamuhyk jaraho. Y rymy'y rehe jamuhyk jaraho. Kyhapari hykýi jaraho. Mãte hũ pira ke ipe. Y rymy'y paite ym. Sẽ (100) met tate paiteha. 9 Pe, ywy rehe japor rahã, tata rehe jasak. Tatãpũi 'ar pe pira musepetu ame'ẽ ke rehe jasak. Mbeju rehe jasak tĩ. 10 Pe, a'eta pe Jesu pandu:
—Pira pepyhyk ramõ. Amõ we perur — aja.
11 Jarusu keruhũ pe Simã Petu opor oho tĩ. Kyhapari pyhyk. Pe, ywy rehe a'e opor rahã, ywy pe upa hykýi muhem raho. Pira tiha ame'ẽ ke pame katu te túi. Heta te hũ túi. Kuja, 153 hetaha túi. Anĩ. Kyhapari usak ym. 12 Jande pe Jesu pandu:
—Pe'u pejur! — aja.
A'e riki jandema'e sawa'e te aja jakwa katu, a'erehe: "Awa nde my?" aja japandu ym ipe. 13 Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Jande pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pira ka'ẽ ke aja tĩ. Me'ẽ me'ẽ tĩ.
14 Arahã riki mahapyrihar ke Jesu mujesak jande pe. Manõha ngi kwera katu uhem. A'engi mahapyrihar Jesu rehe jasak.

Petu namõ Jesu pandu

15 Upa ja'u rahã, Simã Petu pe Jesu pandu. Simã Juã ra'yr.
—Simã! Se ne namõ ixo ame'ẽ ta ixo. Ihẽ rehe a'eta ipy'a katu. I'ar koty te we ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.
Simã pandu:
—Sawa'e! A'e tỹ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja ipe.
—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ra'yr ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.
16 Simã Juã ra'yr. Mokõihar Jesu pandu ipe:
—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.
—Sawa'e! A'e tỹ. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Aja nde erekwa katu — aja Petu.
—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.
17 Simã Juã ra'yr. Mahapyrihar pandu ipe:
—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja Petu pe.
Aja me'ẽ mahapyrihar Jesu pandu ipe. A'erehe Petu pyai. A'e pandu:
—Sawa'e! Upa katu te nde erekwa katu. A'erehe nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja Jesu pe.
A'e pandu:
—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu. 18 Esarahã! Nde sawa'e wan rahã, nema'e mundeha ke nde atu eremunde. Nde ereho tar katu ame'ẽ pe nde ereho te'e. Nde tamũi te rahã, nde jywa ke nde eremupuku ta. Pe, amõ pukwar ta. Pe, nde ereho tar ym ame'ẽ pe nde ke amõ ta raho ta — aja Petu pe.
19 [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, myja Petu manõ ta my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa ixo. Petu manõ rahã, amõ ta pandu ta: "Petu pe pyrãtãha nde eremuwyr. A'erehe jukwa ame'ẽ ta ngi a'e kyje ym. A'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã rehe har amõ ta pandu ta.] Pe, Jesu pandu ipe:
—Ihẽ namõ eho! — aja Petu pe.

Juã rehe har Jesu pandu

20 Petu uwak rahã, ihẽ rehe a'e usak. Ihẽ Juã. Ihẽ rehe Jesu ipy'a katu ame'ẽ ke ihẽ. Amukwehe hake ihẽ awapyk aĩ rahã, ihẽ apandu ipe:
—Sawa'e! Awa riki nde ruwajan ta ke nde rehe muhyk ta werur my? — aja ihẽ.
21 Apo ihẽ rehe Petu usak rahã, Jesu pe a'e pandu:
—Sawa'e! Juã rahã, myja a'e ixo ta my? — aja Petu pandu. (Aja rahã, myja Juã manõ ta my, aja Petu ukwa tar katu.)
22 Jesu pandu ipe:
—Ihẽ ajywyr rahã, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar nahã my. Ihẽma'e rehe ejuma'u ym. Nde riki ihẽ namõ eho — aja Petu pe.

[23] Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ Jesu namõ
jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu pandu a'eta
jupe: “Juã riki manõ ym ta” aja naĩ. Anĩ.
Aja me'ẽ Jesu pandu ym. Kuja a'e pandu
katu: “Ihẽ ajywyr rahã, pewe a'e ixo ta my
rĩ. Ame'ẽ ke aputar nahã my. Ihẽma'e rehe
ejuma'u ym” aja jõ Jesu pandu.
[24] Ihẽ riki apandu katu. Ihẽ Juã. Jesu
pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. A'e
ma'ema'e ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu tĩ.
Paper rehe upa ihẽ amupinim tĩ. Ihẽ
apandu ame'ẽ riki jetehar te ke aja upa ngã
ukwa katu.

*Je'*ẽha a'ejõhar

[25] Jesu ma'ema'e, ame'ẽ ke pewe hũ rĩ.
Ame'ẽ ke peteĩ teĩ paper rehe amõ mupinim
rahã, mãte hũ paper pinim ke ihĩ ta. Aja ihẽ
akwa katu.
Upa.

At Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

Ruk kome'ẽ paper ke mupinim. Teo pe mondo. “Teo” aja pandu rahã, upa Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ke, aja ngã ukwa.

Ma'erehe kome'ẽ paper ke Ruk mupinim my? Kuja. Myja myrandu katu Jesu kotyhar ta pandu pandu raho my? Ame'ẽ ke a'e mujekwa tar katu, a'erehe kome'ẽ paper ke mupinim. Jerusarẽ ok ta pe pandu py. Arahã myrandu katu ke jundéu awa ta pe jõ Jesu kotyhar ta pandu pandu. A'engi jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pandu pandu oho tĩ. A'engi amõ amõ ywy pe pandu pandu oho tĩ. A'engi Hom ok ta pe Páu pandu pandu. A'engi upa kome'ẽ ywy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta pandu oho. Upa awa ta pe pandu pandu oho.

Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

1-2 Nde riki Teo. Yman nde pe paper ihẽ amupinim amondo. Ihẽ Ruk. Jundéu awa tama'e ywy rupi Jesu wata oho ixo rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ẽ ke nde pe ihẽ amupinim. Upa a'e mu'emu'e ame'ẽ ke nde pe ihẽ amupinim tĩ. Tupã'ã je'ẽha rupi ma'e Jesu pandu pandu. A'e mondo ame'ẽ ta pe a'e pandu pandu. Amukwehe te ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Ihẽ namõ peho. Pehẽ ke ihẽ ajo'ok” aja Jesu pandu. Ame'ẽ ta pe a'e pandu pandu. Upa pandu rahã, ywa pe a'e jywyr oho.

3 Amukwehe te we myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu manõ. Pe, kwera katu uhem rahã, a'e mondo ame'ẽ ta usak usak ehe tĩ. Kuja, mokõi awa py upa ukwer rahã, usak usak katu ehe tĩ. A'erehe a'e kwera katu ixo tĩ, aja mujekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'ema'e ixo tĩ, a'erehe a'e kwera katu ixo tĩ, aja mujekwa katu tĩ. Ixuwe katu ixo tĩ, aja mujekwa katu ngã pe tĩ. Arahã myja me'ẽ rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja a'e pandu my? Ame'ẽ rehe har tapijar te'e we a'e mu'e mu'e ixo rĩ. 4 A'e mondo ame'ẽ ta namõ Jesu ixo rahã, kuja a'e pandu a'eta pe tĩ:

—Pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ ym rahã we, Jerusarẽ ok ta ngi pehem ym peho. Tupã'ã ke pehẽ pe Papa muwyr ta. Aja amukwehe te we pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ame'ẽ ke rehe peharõ pexo rĩ. 5 Yman y pe amõ ta ke Juã mujahuk. Apo heta ym wera rahã, pehẽ py'a rehe Tupã'ã ke Papa muwyr ta — aja a'e mondo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

Ywa pe Jesu jywyr oho

6 Jesu namõ a'e mondo ame'ẽ ta jy'ar u'am rahã, a'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Apo jundéu awa tama'e kapitã keruhũ aja nde erexo ta my? Pe, jande ruwajan ta ngi jande ke nde erepoir ta my? — aja Jesu pe. (“Jande ruwajan ta” aja pandu rahã: “Homa awa tama'e sonda ta ke” aja mujekwa.)

7 Pe, Jesu pandu a'eta pe:

—Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pe'am. Ame'ẽ rehe har Papa jõ ukwa katu. Ame'ẽ weraha ke a'e jõ riki je'ẽha rupi manga katu. Jahy ke a'e jõ manga katu tĩ. 8 Pe, Tupã'ã pehẽ namõ ihĩ rahã, pehẽ py'a ke Tupã mãtã ta. Pe, ihẽ rehe har pepandu pandu ta peho. Jerusarẽ ok ta rupi pepandu pandu ta peho. Jundéi ywy rupi pepandu pandu ta peho tĩ. Samari ywy rupi pepandu pandu ta peho tĩ. Upa kome'ẽ ywy keruhũ rupi pepandu pandu ta peho tĩ — aja a'e mondo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

9 Upa Jesu pandu rahã, a'e mondo ame'ẽ ta usak usak u'am ehe. Pe, usak usak u'am ehe rahã, ywa pe Jesu jupir oho. Katak ym oho. Pe, takãxĩha pukek oho.

10 Jupiriha ke rehe usak usak u'am rahã, pahar mokõi sawa'e ta uhyk uwyr a'eta rehe. Ima'e mundeha tuwyr te! 11 Jesu mondo ame'ẽ ta pe a'eta pandu:

—Ngariréi ywy pe har ta. Ywa rehe pesak pesak ym pe'am. Ywa pe Jesu jywyr oho. Pehẽ ngi Tupã mujywyr raho. Ame'ẽ jupiriha ke aja wyjy ta uwyr tĩ — aja mokõi sawa'e ta pandu.

Jun renda ke pe Mati ke ngã mu'am tĩ

12 Pe, ywy'ã ngi Jesu mondo ame'ẽ ta wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Pe, Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. Jerusarẽ ok ta riki kotete, paiteha mangaha mokõi jõ kiro met. 13 Pe, jywyr rahã, ywate har henda ihĩ, ame'ẽ pe wapyk oho. A'ep amõ ta jy'ar uwyr tĩ. Ko Petu. Amõ Juã. Amõ Tian. Amõ Andere. Amõ Siri. Amõ Tome. Amõ Matoroméu. Amõ Matéu. Amõ Tian. Ame'ẽ riki Apéu ra'yr. Amõ Simã. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ẽ ke a'e. Amõ Jun. Tian ra'yr a'e. 14 Peteĩhar aja a'eta ixo. Tupã namõ

pandu pandu uĩ. Kũjã ta a'eta namõ ihĩ tĩ.
Mari ihĩ tĩ. Jesu mãi a'e. Jesu mu ta ihĩ tĩ.
15 Arahã Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta
heta ixo. Kuja, 120 hetaha. Pe, ame'ẽ ta
pyter pe Petu pu'am u'am. 16 A'e pandu
a'eta pe:
—Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Yman
Jun rehe har Ndawi mupinim. Tupã'ã mu-
jekwa ame'ẽ ke a'e mupinim. Aja pinĩha
ke Jun ma'ema'e. Jesu rehe ngã pyhyk
ame'ẽ ta ke Jesu koty Jun mujy'ar raho.
17 Amukwehe te we jande namõ Jun wata ixo
rĩ. Jande aja Tupã rehe har a'e pandu pandu
oho tĩ. Jande aja Jesu usak katu ehe tĩ. 18 [Jun
riki katu ym ame'ẽ ke ma'e. Aja tamatarer
ke a'e pyhyk. Ame'ẽ tamatarer pe kupixa
ke a'e jo'ok. A'ep iãkã koty u'ar oho. Ipusu
pyter rupi owok. Pe, ipusu ke upa uhem.
19 Ame'ẽ rehe har upa Jerusarẽ ok ta pe har
ta ukwa tĩ. A'erehe ame'ẽ kupixa rer riki
Asenda. "Kupixa ke huwy mururu oho" aja
jundéu awa ta je'ẽha ipe.] 20 Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ. Kuja, Saumo rehe ihĩ:

"Mã peja hok ke jeje te'e ihĩ!
Mã peja amõ ta nixói ipe!"
Kuja pinĩha ihĩ tĩ:
"Mã peja henda ke pe Tupã rehe har amõ
pandu pandu oho!" aja pinĩha ihĩ.

21-22 —A'erehe amõ sawa'e Jun renda ke pe
jande namõ ixo rahã, katu tiki. Jande aja
Jesu kwera katuha rehe har pandu pandu
rahã, katu tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te.
Jande aja Jesu namõ wata ame'ẽ sawa'e ke
rahã, katu tĩ. Jesu ke Juã mujahuk, a'engi
Jesu namõ wata ixo ame'ẽ sawa'e ke rahã,
katu tĩ. Ywa pe Jesu jywyr oho, ame'ẽ ke
rehe usak ame'ẽ sawa'e ke rahã, katu tĩ —
aja Petu pandu.
23 Pe, mokõi sawa'e ta ke a'eta mu'am.
Jesu namõ wata ixo ame'ẽ ta ke mu'am. Ko
Jose. Masamba aja her tĩ. Her te Jusu. Amõ
sawa'e ke a'eta mu'am tĩ. 24 Her Mati. Pe,
katu usak ame'ẽ rehe har Tupã namõ ngã
pandu pandu. Kuja pandu:
—Sawa'e! Jande pái keruhũ! Upa awa
ta rehe har nde erekwa katu. Kome'ẽ
mokõihar ngi har peteĩ jande namõ pyta ta.
Awa rehe nde eresak katu my? Ame'ẽ ke
jande pe emujekwa katu. 25 Jande namõ a'e
paraky ta ixo. Nde rehe har pandu pandu
ta oho tĩ. Ame'ẽ parakyha ke Jun hijar oho.
Pe, mupyraraha renda pe oho — aja a'eta
pandu pandu.
26 Mokõi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Pe, ita
pinim ra'yr ke a'eta omombor. Aja peteĩhar
rehe katu a'eta usak. Ombor rahã, Mati
rehe jõ katu ngã usak. Pe, ipy peteĩ Jesu
mondo ame'ẽ ta namõ Mati ixo. (A'e riki
Jun renda ke pe pyta.)

2

*Jesu rehe jurujar katu ame'*ẽ ta py'a rehe
Tupã'ã ihĩ katu

1 Penteko weraha rehe uhyk oho. (Ame'ẽ
wera rahã, imi'u ke jundéu awa ta matyr.)
Arahã upa Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta
jy'ar uĩ. 2 Peteĩhar renda pe jy'ar uĩ. Pe, pa-
har ywa ngi ma'e tyapu hũ. Ywytu keruhũ
aja tyapuha. Ok wyr pe Jesu rehe jurujar
katu ame'ẽ ta wapyk uĩ. 3 A'ep tyapuha
ixe uwyr. Pe, tata hendyha aja a'eta usak.
Ame'ẽ ke a'eta ãkã 'ar pe hetaha aja ihĩ. Pe,
aja pame katu te a'eta ãkã 'ar pe hendy. 4 Pe,
upa katu te a'eta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Amõ
koty koty ngã je'ẽha uhem. (A'erehe Tupã'ã
uwyr aja mujekwa katu.) Ame'ẽ je'ẽha ke
Tupã'ã muwyr a'eta pe.
5 Arahã Jerusarẽ ok ta pe heta jundéu awa
ta ixo. Tupã je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ
ta ixo. Amõ amõ ywy ngi uhyk uwyr ame'ẽ
ta ixo. 6 Ame'ẽ tyapuha rehe hendu rahã,
ixoty ame'ẽ ta johu jy'ar oho. Ngã je'ẽha
riki amõ koty koty je'ẽha. Pe, aja pame katu
te ngã je'ẽha ke rehe ngã hendu. Ame'ẽ
ta amõ koty koty ngã je'ẽha ke Jesu rehe
jurujar katu ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ
ke rehe ngã hendu. A'erehe mãte we ame'ẽ
te a'eta my. 7 Upa ngã hetaha pandu pandu
ngã jupe:
—Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki
ngariréi ywy pe har ta ke. A'erehe jande
je'ẽha ke ame'ẽ ta ukwa ym ta tipe. 8 Jande
ngi har ym tĩ. Anĩ. Jande je'ẽha ke ame'ẽ
ta pandu katu apo 'y. Myp jande je'ẽha ke
ame'ẽ ta ukwa my? Jakwa ym. Mã! Aja
pame katu te jande je'ẽha rehe jahendu.
Amõ koty je'ẽha ke jande japandu. 9 Ko Par
ywy ngi amõ ta uhyk uwyr. Amõ koty je'ẽha
ame'ẽ tĩ. Amõ ta Me ywy ngi uhyk uwyr
tĩ. Amõ koty je'ẽha ame'ẽ tĩ. Aja pame tĩ.
Amõ koty koty je'ẽha tĩ. Amõ ta Erã ywy
ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Mesopot ywy
ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Jundéi ywy ngi
uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Kapando ywy ngi
uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Põ ywy ngi uhyk

uwyr tĩ. Amõ ta Asia ywy ngi uhyk uwyr tĩ.
10 Amõ ta Hiri ywy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ
ta Pansi ywy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Eji
ywy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Rim ywy ngi
uhyk uwyr tĩ. Ame'ẽ Rim ywy ke Syre ok ta
rake ihĩ. Amõ ta Hom ok ta ngi uhyk uwyr
tĩ. 11 A'engi amõ amõ jundéu awa ta uhyk
uwyr. A'engi jundéu ramũi ta je'ẽha rehe
hendu katu ame'ẽ ta uhyk uwyr tĩ. Amõ ta
Kere ypa'ũ ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Ara
ywy ngi uhyk uwyr tĩ. Pyrãtãha namõ upa
katu te ma'e ke Tupã ma'ema'e, ame'ẽ rehe
har jande jahendu. Amõ amõ jande je'ẽha
ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pandu.
A'erehe jande jakwa katu — aja ngã pandu
pandu ngã jupe.

12 Pe, upa ngã pandu pandu ngã jupe:

—Mã! Ma'erehe my? — aja.

13 Pe, mãte we ame'ẽ te a'eta my. Pe, Jesu
rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe amõ ta puka
puka hũ. A'eta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ ta kawĩ ngi ka'u ixo — aja
ngã.

*Petu je'*ẽha ke

14 Pe, Petu pu'am. Awa py peteĩ Jesu
mondo ame'ẽ ta namõ pu'am. Pe, ngã
hetaha pe hãtã pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã!
Upa Jerusarẽ ok ta pe har ta! Pehendu katu
tĩ! Ihẽ rehe pehendu katu. Pehẽ pe ihẽ
apandu ta. 15 Kawĩ ngi jaka'u, aja pekwaha
naĩ. Anĩ. Jaka'u ym. Ko warahy ywa ku'ap
rĩ. (Pytuniwe ka'u ym awa.) 16 Pesarahã!
Amõ koty koty ngã je'ẽha japandu pandu.
Aja pehendu ramõ ame'ẽ ke yman amõ
sawa'e mupinim. Her Joe. Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim.
Tupã pandu:

17 "Peme'ẽ ywy keruhũ pe angaha uhyk tate
rahã, Tupã'ã ke ihẽ amondo ta. Heta
awa ta rehe a'e ihĩ katu ta.
A'erehe ihẽ je'ẽha ke pehẽ ra'yr ta pandu
pandu ta. Pehẽ rajyr ta pandu
pandu ta tĩ.
Ixeraiha aja sawa'e ta usak ta. Aja ihẽ je'ẽha
ke a'eta ukwa ta. Tamũi ta ixerai ta
tĩ. Aja ihẽ je'ẽha a'eta ukwa ta tĩ.
18 Arahã ihẽ miasu ta rehe Tupã'ã ihĩ katu ta.
Sawa'e ta rehe ihĩ katu ta. Kũjã ta rehe ihĩ
katu ta tĩ.
Pe, ihẽ je'ẽha ke a'eta pandu pandu ta.
19 Ywa rehe ma'e ke ihẽ amoĩ ta. Ame'ẽ ngi
jumukahem ta ngã u'am.
Ywa rehe aja kome'ẽ ywy keruhũ pe tĩ.
Ihẽma'e pyrãtãha ke ihẽ amujesak
ta ngã pe.
Aman hawi aja awa ruwy hawi ta tĩ. Jahy
rata u'ar hũ ta tĩ.
Ywa takãxĩha aja tata takãxĩha pu'am hũ ta
tĩ.
20 Warahy uwe ta. Awa ruwy pirã aja jahy tĩ.
Upa aja uhyk py.
Pe, jandema'e sawa'e te jywyr ta. Arahã
pyrãtãha ke ihẽ amujesak ta ngã pe.
21 Pe, upa ihẽ pe ngã pandu rahã, ame'ẽ ta ke
ihẽ amuhã katu ta.
Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amuhã
katu ta" aja Tupã pandu. Aja Joe
mupinim.

—(Upa aja uhyk ramõ, a'erehe amõ koty
koty ngã je'ẽha ke japandu pandu) — aja
Petu pandu.

22 A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã!
Jesu rehe har ihẽ apandu ta pehẽ pe. Nasare
ok ta pe har ke a'e. Marã ka ym amõ ma'eha,
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu hũ. Ngã ke a'e
mukatu hũ. Amõ ta py'a ngi ãjã ta ke a'e
muhem hũ mondo tĩ. Pyrãtãha ke Tupã
muwyr ipe tĩ, a'erehe aja a'e ma'ema'e katu.
A'erehe Tupã usak katu ehe, aja ngã ukwa.
Upa ame'ẽ rehe har pekwa katu. 23 Upa
ame'ẽ rehe pesak tĩ. Yman Jesu manõha
rehe har Tupã ukwa katu. A'e putar ame'ẽ
ke ngã ma'ema'e. A'erehe Jesu ke pepy-
hyk. Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta pe a'e
ke peraho. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ
ke rehe ame'ẽ ta jukwa. Pehẽ pejukwa,
ame'ẽja saka. 24 Anĩ. A'e ke Tupã mukwera
katu muhem. Manõha ngi mukwera katu
muhem. Marã ka ym pete'e túi. 25 Yman
kweraha rehe har Ndawi mupinim. (Jesu
rehe har a'e mupinim. Kuja Jesu pandu,
ame'ẽja saka:)

"Ihẽma'e sawa'e te rehe ihẽ asak katu a'am.
A'e riki ihẽ rake ihĩ, a'erehe manõha
ngi akyje ym ihẽ.
26 A'erehe ihẽ rury katu tĩ. Ihẽ rury katuha
apandu pandu. Ihẽ amanõ ta. Anĩ.
Ihẽ akwera katu ta ahem tĩ, aja akwa
katu.
27 Wetep akwera katu ta ahem. Manõha
renda pe ihẽ'ã ke nde eremupyta
ym te ta.
Ihẽ rehe nde erepy'a katu. Ihẽ rete ke
nde eremunem ym te ta tĩ. (Aja

rahã, akwera katu ta ahem, aja akwa katu.)

28 Ihẽ ruhãha ke ihẽ pe nde eremujekwa. Ihẽ namõ nde erexo ta, a'erehe ihẽ ke nde eremuhury ta" aja Ndawi mupinim — aja Petu pandu.

29 A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Ndawi ambyr rehe har ihẽ apandu ta pehẽ pe. Yman Ndawi manõ. Jande ramũi ambyr a'e. A'e ke amõ ta jytym raho. Pete'e ywykwar pe ixangwer ke túi. 30-31 Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã manga katu, aja a'e ukwa katu. Yman Ndawi pe kuja Tupã pandu: "Yman atu rahã, nde aja ne rainõ riki kapitã keruhũ wan ta tĩ" aja Tupã pandu. Ame'ẽ Ndawi rainõ riki Kirisutu. Aja Ndawi ukwa katu, a'erehe Kirisutu kweraha rehe har kuja a'e pandu:

"Manõha renda pe i'ã ke Tupã mupyta ym te ta. Hete ke munem ym te ta" aja Ndawi pandu. (Munem ym te rahã, mukwera katu ta, aja mujekwa katu.)

32 —Jesu ke Tupã mukwera katu muhem. (A'erehe hete munem ym te.) Kwera katu uhem rahã, jande jasak ehe, a'erehe ame'ẽ rehe har japandu pandu. 33 Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho. Hake a'e wapyk oho. (Aja rahã katu te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) Tupã'ã ke a'e me'ẽ ta ipe, aja kwehe Jesu pe ipái keruhũ pandu katu. Ame'ẽ Tupã'ã riki jande py'a rehe a'e moĩ, ame'ẽ ke pekwa apo 'y. Tyapuha pehendu tĩ. 34-35 Ndawi riki ywa pe oho ym. Anĩ. Ixuwe katu rahã, kuja a'e pandu:

"Ihẽma'e sawa'e te pe Tupã pandu: 'Ihẽ rake ewapyk. (Aja rahã katu te me'ẽ ke nde, aja amujekwa katu.)

Nde ruwajan rehe ihẽ apor ta. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuputu'u ta nde pe' aja Tupã" aja Ndawi pandu — aja Petu pandu. ("Ihẽma'e sawa'e te" aja Ndawi pandu rahã: "Kirisutu rehe har" a'e pandu.)

36 A'e pandu tĩ:

—Upa jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Jesu ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe pemujar pemu'am. Apo a'e riki jandema'e sawa'e te aja Tupã mu'am. Kirisutu a'e tĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ko jetehar te ke pekwa apo 'y — aja ngã pe Petu pandu.

37 Ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta hendu rahã, pyai te ngã. Petu pe ngã pandu. Jesu mondo ame'ẽ ta pe ngã pandu tĩ:

—Sawa'e ta! Myja jande jama'e ta my apo 'y? — aja jundéu awa ta pandu.

38 Pe, ngã pe Petu pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Pejurujar katu ehe. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke jande jamujahuk ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta pehẽ apo 'y, aja pemujekwa katu ngã pe.) Pe, pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ ta. 39 Yman ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Ame'ẽ pandu katuha ke uhyk apo 'y, a'erehe pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ. Pehẽ ra'yr ta rehe ihĩ katu ta tĩ. Amõ awa ta pe ihĩ katu ta tĩ. Upa katu te Tupã usak katu ame'ẽ ta rehe ihĩ katu ta tĩ — aja Petu pandu.

40 Aja Petu pandu hũ. Pandu we hũ. Mu'e katu tĩ. Kuja:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe mupyraraha uhyk ta ngã rehe. Amõ ta Jesu ke putar ym, a'erehe myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa. Mã peja ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. A'erehe Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, pehẽ ke a'e muhã katu ta — aja Petu pandu.

41 Ame'ẽ je'ẽha rehe heta ngã jurujar katu. Pe, ame'ẽ ta ke ngã mujahuk. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.) Arahã heta ngã jurujar katu ehe, Jesu rehe. Kuja, 3.000 hetaha. 42 Jesu mondo ame'ẽ ta namõ ame'ẽ ta jumu'e uĩ. A'eta namõ ngã juehe katu ngã ixo. Johu ma'e ngã u'u uĩ tĩ. Tupã namõ johu ngã pandu pandu tĩ.

*Jesu rehe jurujar katu ame'*ẽ ta rehe har

43 Tupãma'e pyrãtãha namõ Jesu mondo ame'ẽ ta ma'e ke ma'ema'e hũ. Mukatu hũ ngã ke. Aja me'ẽ ma'ema'e hũ. A'erehe upa ngã jupandu ngã jupe:

—Mã! Katu te hũ — aja ngã.

44 Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ ym ha namõ ixo. Amõ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ ngã juehe katu ngã ixo. Ima'e ke rehe kyty'ỹ ym tĩ. 45 Ima'e ma'e ke muhepy tĩ. Henda ke muhepy tĩ. Aja

tamatarer ke matyr. Pe, jurujar katu ame'ẽ
ta ima'e ym te rahã, ame'ẽ ta pe ma'e ke
me'ẽ me'ẽ te'e. 46 Pe, wera rahã pame katu
te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe jy'ar oho. A'ep Tupã namõ ma'e pandu
pandu u'am. Ok pe johu ma'e ngã u'u tĩ.
Hury katu a'eta tĩ. Peteĩhar aja ngã ixo tĩ.
47 Tupã namõ kuja pandu pandu tĩ: "Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke" aja. "Peme'ẽ ta katu
ame'ẽ ta ke a'eta" aja Jesu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta rehe har amõ ta pandu pandu.
Wera rahã pame katu te ngã ke Tupã muhã
katu. Aja Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta
jumuheta oho.

3

*Wata ym te ame'*ẽ ke Petu mukatu

1 Amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ pe Petu oho. Juã oho in-
amõ tĩ. Warahy ywa ku'a ihon rahã,
oho. Arahã jundéu awa ta Tupã namõ
ma'e pandu pandu katu. 2 Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ rehe hukwen ihĩ.
Hukwen rehe har ngã pandu: "Katukwer"
aja. Ame'ẽ rake sawa'e wapyk uĩ. Wata ym
te ame'ẽ ke a'e. Ta'yn rahã har aja te'e a'e.
Wera rahã pame katu te amõ ta hupir raho.
Pe, ixe oho ame'ẽ ta pe tamatarer ke a'e
pandu pandu tĩ. 3 Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ pe Petu ixe tate rahã, sawa'e
usak ehe. Juã rehe usak tĩ. Pe, tamatarer ke
pandu a'eta pe. 4 Petu ma'ã katu ehe. Juã aja
tĩ. Pe, pandu ipe:

—Jande rehe ema'ã katu! — aja ipe.

5-6 A'erehe sawa'e ma'ã katu ehe.
Tamatarer ke pyhyk ta, aja ukwaha naĩ.
Petu pandu ipe:

—Tamatarer namõ ihẽ axo ym te. Ko
ma'e namõ axo ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta nde
pe. Jesu Kirisutu riki Nasare ok ta pe har.
A'e je'ẽha rupi ihẽ apandu nde pe: "Ewata"
— aja sawa'e pe.

7 Pe, ijywa katu rehe pyhyk. Pe,
mupu'am. Pahar itymã imembek katu ipe.
Ipyta katak katu ipe tĩ. 8 Pe, opor. Pu'am
katu. Jywyr jywyr ixo. Petu ta namõ ixe
oho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe ixe oho. Huryha namõ opopor oho. "Ne
jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã rehe har
pandu pandu oho tĩ. 9 Wataha ke rehe upa
amõ ta usak usak tĩ. Tupã rehe har pandu
pandu ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu katu
tĩ. 10 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
rukwen rake wapyk uĩ ame'ẽ ke a'e, aja amõ
ta ukwa katu. "Katukwer" ame'ẽ rukwen
rake wapyk uĩ ame'ẽ ke a'e, aja ukwa katu
tĩ. Tamatarer pandu pandu ame'ẽ ke a'e
tĩ, aja ukwa katu tĩ. Myja wataha apo my?
Ukwa ym. "Mãte we ame'ẽ te a'e my!" aja
a'eta.

*Petu je'*ẽha ke

11 Ame'ẽ jumu'eha renda keruhũ pe
soroka ihĩ. Soroka renda rer: "Saromã."
A'ep Petu ta ixo. Petu jywa rehe sawa'e
pyhyk u'am. Juã jywa rehe pyhyk u'am tĩ.
A'eta koty heta amõ ta ujan oho. 12 Mãte we
ame'ẽ te a'eta my. Pe, hetaha ta rehe Petu
usak rahã, pandu ngã pe:

—Sawa'e ta! Mãte we ame'ẽ te aja ym
pekwaha. Pesak pesak ym jande rehe tĩ.
Jande je'ẽha rupi ym sawa'e wata. Jande
katuha rupi ym sawa'e wata tĩ. (Jesu je'ẽha
rupi sawa'e wata katu.)

13-14 —Amarã riki jande ramũi. Isak a'e tĩ.
Jande ramũi tĩ. Jako a'e tĩ. Jande ramũi tĩ.
A'eta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu. Jesu
aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e
katu tĩ. Pe, manõha ngi Tupã mukwera katu
muhem. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói
te ipe, Jesu pe. Katu te ame'ẽ ke a'e tĩ.
Anĩ. Peputar ym a'e ke. Jundéu awa tama'e
kapitã ta pe a'e ke peraho. Pirat poir tar
katu tipe. Anĩ. Peputar ym aja. Amõ ke
pehẽ pepandu. "Ngã jukwaha ke epoir" aja
Pirat pe pepandu. (A'erehe Mahamba ke a'e
poir.) 15 Awa ta muxuweha ke Jesu. A'e ke
pejukwa. Anĩ. A'e ke Tupã mukwera katu
muhem. A'engi jande jasak ehe. Ame'ẽ
rehe har japandu pandu tĩ. 16 Sawa'e wata
ramõ ame'ẽ ke rehe pesak. Ehe har pekwa
katu tĩ. Jesu rehe jande jajurujar katu,
a'erehe jande pe pyrãtãha ke Tupã muwyr.
Ame'ẽ namõ sawa'e ke jamukatu. Jesu
je'ẽha rupi jamukatu. A'erehe sawa'e wata
katu ame'ẽ ke rehe pesak apo 'y.

17 —Ihẽ mu ta! Jesu ke pejukwa. Jundéu
awa tama'e kapitã ta aja tĩ. Jukwa tĩ. Pekwa
ym ha rupi pejukwa, aja ihẽ akwa katu
apo. 18 Ngã mupyraraha ke Kirisutu pyhyk.
Yman ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ ta pe Tupã
mujekwa. Ame'ẽ ke a'eta pandu pandu.
Ame'ẽ pyraraha ke Jesu rehe uhyk apo 'y.
19 Apo Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak
pemondo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha
pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi Tupã juhyk

ta. [20] Aja rahã, pehẽ ruryha ke a'e muwyr ta.
Pe, Jesu ke a'e mujywyr ta muwyr tĩ. A'e riki
Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am
ame'ẽ ke a'e. [21] Tupã usak katu ehe ame'ẽ
ke a'e. Ywa pe a'e pyta we ta rĩ. Upa katu
te pyahu ym rahã, pyta we ta rĩ. Upa katu
te Tupã mupyahu ta tĩ, aja a'e pandu. (Ywa
ke. Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ. Mupyahu
ta tĩ.) Yman ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ta mupinim. A'eta riki katu te
me'ẽ ke. [22] Yman jande ramũi ta pe Moise
pandu: "Tupã riki jandema'e sawa'e te. Ihẽ
aja pehẽ pe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke
Tupã muwyr ta tĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar ke
a'e. Upa a'e pandu ame'ẽ ke rehe pehendu
katu ta me'ẽ te'e. [23] Ame'ẽ ke rehe amõ
hendu ym rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara
ta. Tupã kotyhar ta namõ pyta ym te ta"
aja Moise mupinim — aja Petu pandu.

[24] A'e pandu tĩ:

—Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ta pandu tĩ. Samue pandu py. A'engi uwyr
ame'ẽ ta pandu tĩ. Pesak ramõ ame'ẽ rehe
har upa katu te a'eta pandu pandu. (Tupã
kotyhar ta rehe Tupã'ã uwyr ta, ame'ẽ rehe
har upa katu te pandu pandu.) [25] Yman Tupã
manga katu. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ ke pehẽ pe
katu. Jande ramũi pe Tupã manga katu tĩ.
Ame'ẽ ke pehẽ pe tĩ. Yman kuja Amarã pe
pandu: "Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta
rehe ne rainõ usak katu ta" aja Tupã pandu
— aja Petu pandu.

[26] A'e pandu tĩ:

—"Ihẽma'e ke nde" aja Ta'yr pe Tupã
pandu. Pe, Ta'yr ke pehẽ pe a'e muwyr
py. Aja pehẽ rehe a'e usak katu. Aja
rahã, ixoty pehẽ py'a ke a'e muruwak. Aja
rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke
pehijar ame'ẽ ke a'e putar — aja Petu pandu
pandu ngã pe.

4

Ngã panduha renda pe Petu ta ke kapitã ta muhyk raho

[1] Petu pandu ngã pe rahã, jundéu awa
tama'e pa'i ta uhyk uwyr. Juã pandu rahã
tĩ. Sonda tama'e kapitã uhyk uwyr tĩ. Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha
ta ke ame'ẽ ta. Sanduse ta uhyk uwyr tĩ.
[2] (Manõha ngi amõ kwera ym te ta uhem aja
a'eta ukwaha.) Mokõi Jesu mondo ame'ẽ ta
rehe a'eta parahy, ma'e, Petu ta rehe. Jesu
ke Tupã mukwera katu muhem, aja Petu
ta mu'e. Jesu kwera katu uhem, a'erehe
amõ ta kwera katu ta uhem tĩ, aja sanduse
ta ukwa, a'erehe a'eta parahy Petu ta rehe.
[3] Pe, Petu ta ke a'eta pyhyk. Ka'aruk te apo,
a'erehe kyndaha pe kynda raho. [4] Koĩ pandu
ta. Pe, Petu je'ẽha rehe hendu ame'ẽ ta Jesu
rehe jurujar katu. Heta Jesu rehe jurujar
katu. Ame'ẽ ta heta te hũ. Sawa'e pame
katu te manga rahã, kuja, 5.000 tate hetaha
nahã my.

[5] Ame'ẽ ku'ẽ rahã, jundéu awa tama'e
kapitã ta jy'ar uwyr. Tamũi ta jy'ar uwyr
tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta jy'ar uwyr
tĩ. Jerusarẽ ok ta pe jy'ar uwyr. [6] Ame'ẽ ta
namõ amõ ta jy'ar tĩ. Ana jy'ar tĩ. Jundéu
awa tama'e pa'i keruhũ a'e. Kái jy'ar tĩ. Juã
jy'ar tĩ. Arexan jy'ar tĩ. Upa jundéu awa
tama'e pa'i keruhũ anam ta jy'ar tĩ. [7] Petu
ta ke a'eta mupu'am. Pe, pandu a'eta pe:

—Jande ruwa koty pepu'am. Pesarahã!
Awa pyrãtãha namõ pemukatu my? Awa
je'ẽha rupi pemukatu my? — aja Petu ta pe
pandu.

[8] Pe, Petu py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'e
je'ẽha rupi Petu pandu:

—Kapitã ta! Pehendu katurahã! Tamũi
ta! [9] Pehendu katu tĩ. Myja sawa'e wata ym
te ame'ẽ ke jamukatu my? Myja ma'e katu
ame'ẽ ke jama'e my? Aja pepandu jande pe
tĩ. [10] Apandu ta pehẽ pe. Aja rahã, pekwa
katu ta. Jundéu awa ta ukwa katu tĩ. Ko
Jesu Kirisutuma'e pyrãtãha namõ kome'ẽ
sawa'e wata katu. A'e je'ẽha rupi wata katu.
Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Myra
ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke pejukwa.
Anĩ. A'e ke Tupã mukwera katu muhem.
[11] Tupã je'ẽha rehe Jesu rehe har kuja amõ
mupinim:
"Ita ke jaxer te'e aja ita ok mujãha ukwaha.
Anĩ. Ame'ẽ riki ok pyter rehe mupu'am
katu te ame'ẽ ke, aja amõ ukwa
katu" aja amõ mupinim.

—(Ame'ẽ ita aja Jesu tĩ. Ita aja a'e ke
peputar ym tĩ. Anĩ. Tupã usak katu ehe.
Katu te ame'ẽ ke a'e, aja ukwa katu.) [12] Jesu
jõ riki awa ta ke muhã katu. Aja amõ
her kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe Tupã
muwyr ym. Amõ her rupi jande ke muhã
ym. "Jesu" ame'ẽ rer rupi jõ a'e muhã katu
— aja Petu pandu.

[13] Petu riki kyje ym, aja tamũi ta ukwa. Juã
kyje ym tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. Jundéu awa

tama'e paper renda pe jumu'e ym ame'ẽ
ta ke a'eta, aja a'eta ukwa katu tĩ. Sawa'e
ta te'e ame'ẽ ta ke aja a'eta ukwa katu
tĩ. A'erehe mãte we ame'ẽ te aja tamũi ta
ukwa. Petu ta Jesu namõ wata ixo ame'ẽ
ta ke a'eta, a'erehe pandu katu, aja tamũi
ta ukwa tĩ. 14 Petu mukatu ame'ẽ ke Petu ta
rake pu'am u'am, a'erehe marã ka ym a'eta
je'ẽha ipe. 15 Pe, tamũi ta jupe pandu pandu
tar katu, a'erehe soroka pe Petu ta ke tamũi
ta muhem mondo. Upa muhem rahã, a'eta
pandu pandu a'eta jupe:
16 —Myja ta sawa'e pe jama'e my? Sawa'e
ke Petu ta mukatu ame'ẽ rehe har heta ngã
ukwa apo 'y. Ame'ẽ ke marã ka ym jande
jamukanĩha. 17 Ame'ẽ mukatuha rehe har
amõ ta pandu pandu oho ame'ẽ ke japutar
ym. A'erehe kuja japandu ta: "Jesu rehe
har ngã pe pepandu ym te apo 'y. Pepandu
rahã, pehẽ ke jamahy ta" aja Petu ta pe
japandu ta — aja pandu pandu a'eta jupe.
18 Pe, Petu ta ke amõ mujywyr werur.
Pandu:
—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y.
Ehe har pemu'e ym te tĩ — aja Petu ta pe
tamũi ta pandu.
19 Pe, Petu pandu:
—Myja me'ẽ Tupã pe katu my? Ko pehẽ
je'ẽha rehe jahendu katu my? Ko Tupã
pandu ame'ẽ ke rehe jahendu katu my?
Myja pekwa my? Ihẽ riki Tupã pandu ame'ẽ
ke rehe jõ ihẽ ahendu katu ta. Juã aja tĩ.
20 Jesu ma'ema'e ame'ẽ ke rehe jasak. Ame'ẽ
ke tapijar te'e we japandu ta rĩ. Jesu mu'e
mu'e ame'ẽ ke rehe jahendu tĩ. Ame'ẽ ke
tapijar te'e we japandu ta tĩ. Marã ka ym
jahijariha — aja Petu pandu.
21 Pe, hãtã Petu ta pe tamũi ta je'ẽ. Pe,
poir. Mukatuha rehe har upa ngã ukwa,
a'erehe Tupã pe ngã pandu pandu:
—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.
Ngã hetaha ngi tamũi ta kyje, a'erehe
marã ka ym Petu ta ke mahyha. 22 Petu
ta mukatu ame'ẽ sawa'e heta warahy 'ar
ame'ẽ ke a'e. Kuja, 40 i'ar koty te we warahy
'ar ame'ẽ ke a'e.

Pyrãtãha namõ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pandu pandu

23 Tamũi ta poir rahã, Petu jywyr oho.
Juã jywyr oho tĩ. Jesu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta rehe uhyk oho. Upa jundéu
awa tama'e pa'ihu ta pandu ame'ẽ ke a'eta
pandu pandu ngã pe. Upa tamũi ta pandu
ame'ẽ ke pandu pandu tĩ. 24 Upa hendu rahã,
kuja johu Tupã namõ a'eta pandu pandu:
—Jande pái keruhũ! Jandema'e sawa'e
te nde. Ywa ke nde eremujã. Kome'ẽ
ywy keruhũ nde eremujã tĩ. Y ramũi nde
eremujã tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe ixo ame'ẽ
ta ke nde eremujã tĩ. 25 Yman ne je'ẽha
ke Ndawi mupinim. Tupã'ã mujekwa ipe.
Ndawi riki jande ramũi. Ne miasu ke a'e tĩ.
Kuja nde pe Ndawi pandu:
"Ma'ewã nde rehe amõ awa ta parahy te'e
my?
Ma'ewã jundéu awa ta te'e ukwa ukwa ixo
my?
26 Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ta
ixo. Ame'ẽ ta jy'ar uwyr. Kapitã ta
jy'ar uwyr tĩ.
Ne namõ ame'ẽ ta jumai uwyr. Kirisutu
namõ a'eta jumai uwyr tĩ. Kapitã
keruhũ aja nde eremu'am ame'ẽ ke
a'e" aja nde pe Ndawi pandu — aja
Tupã namõ ngã pandu pandu.
27 Tupã namõ ngã pandu pandu tĩ:
—Jete. Kome'ẽ ok ta rehe Ero uhyk uwyr.
Pon Pirat namõ jy'ar uwyr. Amõ awa ta
namõ jy'ar uwyr tĩ. Jundéu awa ta namõ
jy'ar uwyr tĩ. Jesu namõ ame'ẽ ta jumai
uwyr, a'erehe johu ngã jy'ar uwyr. Jesu riki
nde ra'yr. Katu te me'ẽ ke a'e. Kirisutu a'e.
Kapitã keruhũ aja nde eremu'am ame'ẽ ke
a'e. 28 Yman ame'ẽ jumaiha rehe har nde
erepandu katu, aja upa ame'ẽ ta ma'ema'e.
Ne je'ẽha aja ma'ema'e. Nde ereputar
ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e tĩ.
29 —Jandema'e sawa'e te! Esak apo! Jande
ke a'eta mahy tar katu. A'erehe jande py'a
ke emãtã. Aja rahã, jakyje ym ta ngã ngi.
Aja rahã, ne je'ẽha ke japandu pandu ta.
30 Nde kotyhar ta ke jande. Ne je'ẽha ke
japandu rahã, ahy ame'ẽ ta ke emukatu.
Amõ amõ ta ke emukatu tĩ. Jesu je'ẽha rupi
nema'e pyrãtãha ke nde emujekwa katu
ngã pe. Jesu riki nde ra'yr. A'e riki katu te
me'ẽ ke — aja Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ
ta pandu pandu.
31 Upa pandu rahã, a'eta jy'ariha renda ke
katak katak hũ. (Aja rahã, ame'ẽ ta rehe
Tupã hendu katu, aja mujekwa.) A'eta rehe
Tupã'ã ihĩ katu. A'erehe Tupã je'ẽha ke
pandu pandu. Kyje ym ngã ngi.

Kyty'ỹ ym ngã

32 Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta peteĩhar
aja ngã ixo. "Kome'ẽ ihẽma'e jõ" aja ym

pandu awa. Upa ima'e ma'e ke kyty'ỹ
ym. 33 Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu
kweraha rehe har Jesu mondo ame'ẽ ta
pandu pandu hũ. Tupãma'e pyrãtãha namõ
pandu pandu. Tupã usak katu te ngã rehe
tĩ. 34 Kupixa namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ
ke muhepy. Pe, tamatarer ke Jesu mondo
ame'ẽ ta pe raho. Hok namõ amõ ixo rahã,
ame'ẽ ke muhepy tĩ. 35 Pe, tamatarer ke Jesu
mondo ame'ẽ ta pe raho tĩ. Pe, ima'e ym te
ame'ẽ ta pe Jesu mondo ame'ẽ ta me'ẽ me'ẽ.
A'erehe ima'e ym te ame'ẽ ta nixói te.

36 Ko amõ sawa'e ixo. Her Jose. "Man-
ambe" aja Jesu mondo ame'ẽ ta amõ her
moĩ ehe tĩ. "Amõ ke muhury katu ame'ẽ
ke a'e" aja jande je'ẽha. Rewi rainõ ke a'e.
Xi ypa'ũ pe har ke a'e. 37 Kupixa namõ a'e
ixo. Ame'ẽ ke muhepy. Pe, upa katu te
tamatarer ke Jesu mondo ame'ẽ ta pe a'e
raho.

5

Anani rehe har. Sasi rehe har tĩ.

1 Pe, amõ sawa'e ixo. Her Anani. Hakehar
rer Sasi. Ywy namõ a'eta ixo. Ame'ẽ
ke a'eta muhepy. 2 Pe, tamatarer ke Jesu
mondo ame'ẽ ta pe raho. Anĩ. Tamatarer
ke mupyta we wi jupe. 3 Ame'ẽ ke hakehar
ukwa tĩ. Petu pandu ipe:

—Anani! Ywy muhepyha ke nde pe nde
eremupyta we. 4 Satana nde py'a rehe ihĩ.
(Ãjã ramũi a'e.) Katu ym aja. Tupã'ã pe te'e
nde erepandu. Ywy ke nde eremuhepy ym
rahã we, nema'e riki. Nde eremuhepy rahã,
tamatarer ke upa katu te nema'e tĩ. Nde pe
nde eremupyta we ame'ẽ ke nde py'a rupi
nde erekwa erexo. Upa katu te nde ereme'ẽ,
aja jande pe nde erepandu naĩ. Katu ym aja.
Sawa'e ta pe te'e nde erepandu. Amõ we
tĩ. Tupã pe te'e nde erepandu tĩ — aja Petu
pandu.

5 Ame'ẽ ke hendu rahã, Anani manõ uk-
wap. Upa hendu ame'ẽ ta mukahem hũ.
6 Ta'ynuhu ta pu'am. Pe, hete ke pukek.
Jytym raho.

7 Ixawa'e manõ. I'i katu rahã, hakehar
uhyk uwyr. Ixawa'e manõha rehe har ukwa
ym uwyr. 8 Petu pandu ipe:

—Ywy muhepyha ke upa katu te perur
my — aja ipe.

Kũjã pandu:

—A'e tỹ. Upa katu te jarur — aja Petu pe.

9 Pe, Petu pandu ipe:

—Tupã'ã pe te'e nde erepandu tar katu
tĩ. Nde sawa'e aja tĩ. Anĩ. Upa Tupã'ã
ukwa katu. Nde sawa'e jytym raho ame'ẽ
ta hukwen rehe uhyk ramõ. Nde ke jytym
ta raho tĩ — aja kũjã pe.

10 Pe, pahar Petu py rehe u'ar ukwap.
Manõ ukwap. Ta'ynuhu ta ixe uwyr rahã,
kũjã manõ ame'ẽ ke rehe usak. Pe, jytym
raho tĩ. Ixawa'e rake rupi jytym tĩ. 11 Upa
Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta mukahem
hũ. Manõha rehe har hendu ame'ẽ ta
mukahem hũ tĩ.

Tupã pyrãtãha namõ mukatu hũ

12 Jesu mondo ame'ẽ ta mukatu hũ ngã
ke. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. Aja
Tupãma'e pyrãtãha ke ngã pe mujesak.
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe
soroka ihĩ. Soroka rer Saromã. A'ep upa
Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta jy'ar. 13 Johu
ngã jy'ar ixo. Ame'ẽ ta rehe har amõ ta
pandu: "Katu ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta" aja
pandu. Anĩ. Ame'ẽ ta namõ jurujar ym
ame'ẽ ta jy'ar tar ym. 14 Amõ ta anĩ. Amõ
amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Heta
sawa'e ta jurujar katu. Kũjã ta aja tĩ. Heta
jurujar katu ehe tĩ. 15 Jesu mondo ame'ẽ
ta mukatu, a'erehe ahy ixo ame'ẽ ta ke
awa rape rupi ngã mou. Tupe 'ar pe mou.
Myrape 'ar pe mou tĩ. Pe, hake rupi Petu
te'e asa oho rahã, warahy pe i'ã jesak.
Ame'ẽ ke ahy ixo ame'ẽ ta 'ar rupi aha
ta oho. Pe, katu ta oho, aja ngã ukwa.
16 Jerusarẽ ok ta xupe 'ar rupi ok ta juramã
ihĩ. Ame'ẽ ok ta ngi heta uhyk uwyr ehe.
Ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã hupir werur ipe.
Ãjã ta ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ta ke werur ipe
tĩ. Upa katu te Petu mukatu. (Aja rahã, Jesu
rehe har Petu ta pandu ame'ẽ riki jetehar
te ke aja mujekwa katu. Petu ta namõ Tupã
ixo, aja mujekwa katu tĩ.)

*Jesu mondo ame'*ẽ ta ke amõ ta mahy

17 Pe, jundéu awa tama'e pa'i keruhũ
jyty'ym Jesu mondo ame'ẽ ta rehe. Upa
inamõ ixo ame'ẽ ta jyty'ym a'eta rehe tĩ.
Inamõ ixo ame'ẽ ta rer sanduse ta. (Jesu
mondo ame'ẽ ta koty heta ngã jy'ar oho,
a'erehe jyty'ym a'eta rehe.) 18 Pe, Jesu
mondo ame'ẽ ta ke a'eta pyhyk. Kyndaha
pe kynda raho, ok ta kyndaha pe. 19 Pe,
pytun rahã, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr
a'eta rehe. Kyndaha rukwen ke pirar. Pe,
a'eta ke soroka pe raho. Pandu:

20 —Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ pe peho. A'ep upa awa ixoha pyahu
rehe har ngã pe pepandu pandu — aja Jesu
mondo ame'ẽ ta pe pandu.
21 A'eta hendu katu ehe. Pe, pytu-
niwe rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ pe oho. A'ep mu'e mu'e u'am.
Pe, ngã panduha renda pe jundéu awa
tama'e pa'i keruhũ uhyk uwyr. Inamõ ixo
ame'ẽ ta uhyk uwyr tĩ. Pe, jundéu awa ta
tamũi ta ke a'eta mujy'ar tĩ. Johu panduha
ta ke mujy'ar. Pe, kyndaha pe sonda ta ke
a'eta mondo. Pandu:
—Jesu mondo ame'ẽ ta ke pemuhyk pe-
rur se — aja sonda ta pe pandu.
22 Pe, kyndaha pe sonda ta uhyk rahã,
mahem ym. 23 Jesu mondo ame'ẽ ta ke
mahem ym. Pe, ngã panduha renda pe
jywyr oho. A'eta pandu:
—Kyndaha rehe jahyk rahã, upa hukwen
ke kynda katu te. Upa hukwen harõha ta
harõ katu u'am tĩ. Anĩ. Hukwen ke jande
japirar rahã, jamahem ym sawa'e ta ke —
aja sonda ta pandu.
24 Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, pa'ihu ta
mãte we ame'ẽ te a'eta my. Sonda tama'e
kapitã aja tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ sondama'e kapitã ke a'e.
—Myp a'eta ihon my? — aja pandu pandu
a'eta jupe.
25 Pe, amõ uhyk uwyr. Pandu:
—Pesarahã! Kyndaha pe sawa'e ta ke
pekynda peraho. Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ pe ixo apo 'y. Ngã ke a'eta
mu'e mu'e u'am — aja tamũi ta pe amõ
pandu.
26 Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, sonda
tama'e kapitã oho piam. Sonda ta inamõ
oho tĩ. Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta ke muhyk
werur tĩ. Hãtã ym pyhyk a'eta rehe. Hãtã
pyhyk rahã, ita ke sonda ta rehe ngã om-
bor ta, aja kapitã ukwa. Hetaha ngi kyje,
a'erehe wewe katu pyhyk raho.
27 Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta ke muhyk
rahã, ngã panduha renda pyter pe
mupu'am. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ
pandu:
28 —Jesu rehe har pemu'e ym apo 'y, aja
hãtã pehẽ pe japandu. Anĩ. Pehendu ym.
Pemu'e ame'ẽ rehe har upa Jerusarẽ ok ta
pe har ta ukwa apo. Jesu ke amõ ta riki
jukwa. Anĩ. A'e ke jande riki jajukwa aja
pepandu. Katu ym aja — aja Jesu mondo
ame'ẽ ta pe pandu.
29 Pe, Petu namõ Jesu mondo ame'ẽ ta
pu'am u'am. Pe, Petu pandu ngã pe:
—Tupã je'ẽha rehe jõ jahendu katu rahã,
katu te ame'ẽ. Amõ sawa'e je'ẽha rehe
anĩ. (Katu we ame'ẽ.) 30 Myra ngã mupia
ame'ẽ ke rehe Jesu ke pemujar pemu'am.
Aja pejukwa. Anĩ. Jesu ke Tupã mukw-
era katu muhem. Tupã rehe jande ramũi
ipy'a moĩ moĩ katu. 31 Pe, Jesu ke hake
Tupã muhyk raho. A'erehe a'e riki kapitã
keruhũ. A'e riki awa muhãha tĩ. Ma'e
ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e.
Anĩ. Tupã rehe ipy'a muruwak mondo rahã,
Tupã ipy'a jywyr ta ngã rehe. 32 Jesu rehe
har japandu pandu. Jasak ame'ẽ rehe har
japandu pandu tĩ. Jesu rehe har Tupã'ã
mujekwa tĩ. Tupã rehe hendu katu ame'ẽ
ta py'a rehe Tupã'ã ke a'e moĩ katu — aja
Petu pandu.
33 Ame'ẽ ke pa'ihu ta hendu rahã, parahy
te hũ. Jesu mondo ame'ẽ ta ke a'eta jukwa
tar katu. 34 Pe, ngã panduha renda pe amõ
sawa'e pu'am. Her Ngamari. Parise riki a'e.
Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke a'e tĩ. “Sawa'e
katu me'ẽ ke” aja upa ngã ukwa ehe har. Pe,
a'e pandu:
—Jesu mondo ame'ẽ ta ke soroka pe
emondo — aja.
35 Pe, ngã panduha renda pe ixo ame'ẽ ta
pe pandu:
—Jundéu awa tama'e kapitã ta! Pehendu
katurahã! Petu ta ke pemahy ym we rĩ.
Ma'e ke pekwa py peĩ. 36 Amukwehe te amõ
sawa'e ixo. Her Téu. Kapitã a'e jupe. Heta
sawa'e ta inamõ jy'ar oho. Kuja, 400 hetaha.
Anĩ. A'e ke amõ jukwa. Pe, inamõ ixo
ame'ẽ ta upa uhãi ujan oho. Ame'ẽ ta ngi
har nixói te apo 'y. 37 A'engi amõ sawa'e
uwyr tĩ. Her Jun. Ngariréi ywy pe har a'e.
Ngã hetaha ke kapitã keruhũ manga manga
rahã, Jun uwyr. Inamõ heta ngã oho tĩ.
Anĩ. A'e ke amõ jukwa tĩ. Pe, inamõ ixo
ame'ẽ ta upa uhãi ujan oho tĩ. 38 A'erehe
pehẽ pe ihẽ apandu katu apo. Jesu mondo
ame'ẽ ta ke pemahy ym. Mã peja ixo.
Sawa'e je'ẽha rupi a'eta ma'e ke ma'ema'e
ixo rahã, upa ta kanim oho. 39 Anĩ rahã,
Tupã je'ẽha rupi a'eta ma'ema'e ixo rahã,
marã ka ym kanĩha. Tupã namõ pejumai ta
— aja Ngamari pandu.

Pe, a'e pandu ame'ẽ ke rehe ngã hendu katu. 40 Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta ke muhyk werur tĩ. Upa a'eta ke amõ ta nupã hũ. Pe, pandu tĩ:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y — aja kapitã ta pandu a'eta pe.

41 Pe, poir mondo. Ngã panduha renda ngi a'eta uhem oho. Jesu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe amõ ta mahy. Mahyha ke a'eta pyhyk, ame'ẽ ke Tupã putar aja a'eta ukwa katu, a'erehe hury katu oho. 42 Wera rahã pame katu te a'eta mu'e u'am. Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ pe mu'e u'am. Amõ ta rok pe mu'e u'am tĩ. Jesu Kirisutu rehe har mu'e u'am.

6

Awa po wajar mokõi haihu katu ame'ẽ ta ke

1 Arahã Jesu rehe amõ amõ heta jurujar katu. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta ngi har amõ ta ngere awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta ke tĩ. Amõ ta emberéu awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta ke tĩ. Pe, ngere awa ta je'ẽha pandu ame'ẽ ta parahy. Emberéu awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta rehe parahy. Kuja pandu:

—Emberéu awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta kyty'ym jande rehe. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta heta we ixo. Ame'ẽ ta ngi har emberéu awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ katu ma'e ke. Ngere awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ we mi ma'e ke. Katu ym aja. Juja ym me'ẽ me'ẽha — aja ngere awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ.

2-3 Pe, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mujy'ar. Jesu mondo ame'ẽ ta riki mujy'ar. Ame'ẽ ta ke awa py mokõi hetaha. Ngã pe a'eta pandu:

—Jande mu ta! Pehendu katurahã! Ngã mi'u ke jande jame'ẽ me'ẽ rahã, marã ka ym Tupã je'ẽha ke amõ ta pe jamu'eha rĩ. Ngã mi'u jame'ẽha rehe jõ jama'ema'e ja'am. Katu ym aja. Jesu rehe har amõ ta pe jamu'e ym rahã, katu ym. A'erehe amõ sawa'e ta rehe pesak katu. Ko ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu ame'ẽ ta rehe pesak katu. Amõ we tĩ. Ukwa katu ame'ẽ ta rehe pesak katu tĩ. Amõ we tĩ. Sawa'e katu te ame'ẽ ta rehe pesak katu tĩ. Pehẽ ngi har awa po wajar mokõi sawa'e ta rehe pesak katu. Pe, ame'ẽ ta pe japandu ta: "Ngã mi'u ke peme'ẽ me'ẽ" aja. Jande anĩ. 4 Tupã je'ẽha ke jamu'e ta ngã pe rĩ. Tupã namõ japandu pandu ta rĩ — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pandu.

5 Ame'ẽ je'ẽha rehe upa ngã hury katu, a'erehe ngã mi'u me'ẽha ta ke mu'am. Ko Esete ke ngã mu'am. Jesu rehe jurujar katu te ame'ẽ ke a'e. Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Amõ Siri ke ngã mu'am tĩ. Amõ Pok ke mu'am tĩ. Amõ Nikanor ke mu'am tĩ. Amõ Timã ke mu'am tĩ. Amõ Pame ke mu'am tĩ. Amõ Nikoráu ke mu'am tĩ. Amõ awa ke a'e. Jundéu awa ym a'e. Antioki ok ta pe har a'e. Yman jundéu awa tamũi ta ukwaha rehe a'e jurujar katu. Apo Jesu rehe jurujar katu tĩ. 6 (Ame'ẽ awa po wajar mokõi sawa'e ta ngã mi'u ke me'ẽ me'ẽ ta.) Pe, ame'ẽ sawa'e ta ke Jesu mondo ame'ẽ ta ruwa koty ngã mupu'am. Pe, Tupã namõ pandu pandu. Ame'ẽ ta ãkã rehe a'eta po ke Jesu mondo ame'ẽ ta mujar. (Aja ngã mi'u ke me'ẽ me'ẽ ame'ẽ ta ke a'eta, aja ngã pe mujekwa.)

7 Tupã je'ẽha rehe amõ amõ ta hendu katu te hũ. Jesu rehe amõ amõ Jerusarẽ ok ta pe har ta jurujar katu tĩ. Heta jundéu awa tama'e pa'i ta jurujar katu tĩ.

Esete ke amõ ta pyhyk

8 Esete rehe Tupã usak katu te, a'erehe ahy ixo ame'ẽ ta ke Esete mukatu hũ. Tupãma'e pyrãtãha namõ mukatu hũ ngã ke. A'erehe ame'ẽ ke rehe ngã usak rahã, pandu: "Mã! Katu hũ!" aja pandu. 9 Pe, inamõ amõ sawa'e ta je'ẽ hãtã tã hũ. Amõ koty jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi har ta ke a'eta. Henda rer: "Ngã poir ame'ẽ ta ke" aja ngã jupe. Syre ok ta ngi uwyr ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Arexandiri ok ta ngi uwyr ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Amõ ta Siri ywy ngi uwyr ame'ẽ ta ke amõ ta tĩ. Amõ ta Asia ywy ngi uwyr ame'ẽ ta ke amõ ta tĩ. Pe, Esete namõ a'eta je'ẽ hãtã tã hũ. 10 Ukwa katuha ke Tupã'ã muwyr ipe, Esete pe. A'erehe marã ka ym Esete je'ẽha ke ame'ẽ ta mukanĩha. A'erehe jyty'ym ehe. 11 A'erehe amõ sawa'e ta pe pandu:

—Esete rehe har te'e pepandu peho. Aja rahã, kome'ẽ tamatarer pehẽ pe jame'ẽ ta — aja ngã poir ame'ẽ ta pandu.

A'erehe sawa'e ta te'e pandu oho:

—"Moise katu ym. Je'ẽha rehe pehendu ym" aja Esete pandu ame'ẽ ke rehe jahendu. "Tupã katu ym. A'e je'ẽha rehe

pehendu ym tĩ” aja Esete pandu ame'ẽ ke
rehe jahendu tĩ — aja Esete rehe har te'e
a'eta pandu.
12 Ame'ẽ panduha namõ upa ngã ke
sawa'e ta muparahy. Tamũi ta ke a'eta
muparahy tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta
ke a'eta muparahy tĩ. A'erehe johu ngã
Esete koty oho. Pyhyk a'e ke. 13 Pe, ngã
panduha renda pe raho. Pe, Esete rehe
har te'e pandu ame'ẽ ta ke a'eta werur tĩ.
Te'eha ta pandu:
—Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
katu te, aja jande jakwa katu. Anĩ. “Jaxer
te'e” aja Esete pandu. “Moise je'ẽha katu
ym. Pehendu ym ehe” aja a'e pandu tĩ.
14 Kuja a'e panduha rehe jahendu tĩ. Upa
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke
Jesu mujaxer ta. Jesu riki Nasare ok ta pe
har ke a'e. Upa Moise mu'e ame'ẽ ke amõ
koty muruwak ta, aja Esete pandu. Ame'ẽ
ke rehe jahendu tĩ — aja Esete rehe har te'e
sawa'e ta pandu.
15 Upa katu te ngã panduha renda pe
wapyk uĩ ame'ẽ ta Esete ruwa rehe usak
usak uĩ. Huwa ke hendy. Tupã je'ẽha
rahoha ruwa aja hendy.

7

*Esete je'*ẽha ke

1 Esete pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ
pandu:
—Ame'ẽ je'ẽha jetehar te nde pe my? — aja
ipe.
2-3 Esete pandu:
—Anĩ. Te'e riki. Tamũi ta! Pehendu
katurahã! Ihẽ anam ta! Pehendu katu tĩ.
Amarã riki jande ramũi. Mesopot ywy rehe
a'e ixo rahã, Tupã pandu ipe. Wera te hũ
namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Ma'e, Harã ok ta
pe Amarã tyryk ym we oho rĩ. Kuja Tupã
pandu ipe: “Sengi etyryk eho. Nde anam
ta ke ehijar eho. Nde pái rekoha ehijar
eho tĩ. Amõ ywy ke nde pe amujesak ta.
A'ep etyryk eho” aja Amarã pe. 4 A'erehe
Kaundéi ywy ke Amarã hijar oho. Harã ok
ta pe tyryk oho. Ipái oho inamõ tĩ. A'engi
ipái manõ rahã, amõ ywy pe a'e ke Tupã
mutyryk mondo. Kome'ẽ ywy pe muwyr,
ma'e, Tupã mujesak ame'ẽ ke pe. Yman
a'ep a'e uhyk oho. Apo ame'ẽ ywy pe jande
jaxo tĩ. 5 Anĩ. Ywy ke nixói ipe, Amarã pe.
Ima'e ke nixói te. Tupã me'ẽ ym we ipe rĩ.
Amarã ra'yr nixói te rahã, Tupã manga katu
ipe: “Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta.
Nema'e ta. Ne rainõma'e ta tĩ” aja Amarã
pe Tupã pandu katu — aja Esete pandu.

6 A'e pandu tĩ:

—Kuja Tupã pandu tĩ: “Amõ ywy rehe
ne rainõ ta ixo ta. A'ep paraky te'e hũ ta.
Ame'ẽ ta ke amõ awa ta mahy hũ ta tĩ. 'Ar
ke ymanuhũ ta raho. Kuja, 400 warahy 'ar
aha ta oho. 7 Ame'ẽ ke upa rahã, ame'ẽ awa
ta ke ihẽ amahy ta. Te'e muparakyha ta
ke ihẽ amahy ta. A'engi ame'ẽ ywy ngi ne
rainõ ta uhem oho. Kome'ẽ ywy rehe jywyr
ta. Pe, ihẽ rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu
ta” aja Amarã pe Tupã manga katu. 8 Tupã
pandu katu, ame'ẽ ukwa katuha ke Amarã
pe Tupã muwyr. Kuja. Ehe ihĩ ame'ẽ pirer
ke jupã rahã, jundéu awa kotyhar ke a'e aja
mujekwa. Tupã usak katu ehe ame'ẽ ke a'e,
aja ukwa katu. A'erehe ta'yr pirer ke Amarã
jupã. Ta'yr rer Isak. U'ar, ame'ẽ ngi awa
po wajar mokõi ukwer rahã, ipirer ke jupã.
(Aja rahã, Tupã manga katuha ke a'e putar
katu, aja mujekwa katu.) Isak aja tĩ. Ta'yr
pirer ke jupã tĩ. Ta'yr rer Jako. Jako aja tĩ.
Ta'yr ta pirer ke jupã tĩ. (Ipirer jupã rahã,
ko jundéu awa ta kotyhar ta ke a'eta. Tupã
usak katu a'eta rehe, ame'ẽ ta ke a'eta, aja
mujekwa katu.) Jako ra'yr ta heta. Awa py
mokõi ta'yr ta hetaha ipe. Jande ramũi ta
ke a'eta.

9 —Jako ra'yr ta ngi har peteĩ Jose. Imu
ta jyty'ym ehe. Pe, imu ta muhepy. Pe, Eji
ywy pe Jose ke amõ ta raho. Paraky te'e
a'e ixo. Pe, Jose rehe Tupã usak katu. 10 A'e
ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã muputu'u
katu ingi. Tupã usak katu ehe tĩ. Ukwa
katuha ke muwyr ipe tĩ. A'erehe eji ywy pe
har tama'e kapitã keruhũ ruwa koty pu'am
rahã, Jose rehe kapitã keruhũ usak katu.
Kapitã keruhũ rer Parao. Pe, Jose ke kapitã
aja a'e mu'am. Eji ywy pe har tama'e kapitã
aja a'e mu'am. Kapitã keruhũ rok kapitã
a'e tĩ. 11 Pe, ngã pe ngã mi'u nixói te. Upa
Eji ywy rupi nixói. Kanaã ywy rupi nixói
te tĩ. Pyrara hũ ngã. Jande ramũi pe nixói
te tĩ. 12 Pe, Eji ywy pe ahúi aja me'ẽ pyta
we mi aja Jako hendu. A'erehe ta'yr ta ke
ixoty mondo, jande ramũi ta ke. 13 Mokõihar
a'eta oho rahã, imu ta pe juehe har Jose
mujekwa. Pe, Jose rehe har Parao ukwa tĩ.
Jose riki jundéu awa ke a'e, aja a'e ukwa.
14 Pe, ipái pe myrandu Jose mondo. “Eji ywy

pe ihẽ koty ejur. Upa katu te ne anam ta
erur tĩ" aja myrandu mondo.
15 —Kuja, 75 ngã hetaha ixo. Pe, Eji ywy
pe Jako oho. A'ep a'e manõ. A'ep jande
ramũi ta manõ tĩ, ma'e, Jako ra'yr ta ke.
16 Ymanuhũ tĩ, jande ramũi kangwer ke amõ
ta mutyryk raho. Sikẽ ok ta pe raho. A'ep
itakwar keruhũ ihĩ. Ame'ẽ pe ixangwer ke
ngã mou tĩ. Yman ame'ẽ itakwar keruhũ
ke Emor ra'yr ngi Amarã jo'ok. Tamatarer
Amarã muhepy ipe.
17 —Yman Amarã pe Tupã manga katu.
Ame'ẽ panduha rehe uhyk tate rahã, Eji
ywy pe jande ramũi ta jumuheta oho. 18 Pe,
Eji ywy pe amõ kapitã keruhũ uhem ngã pe.
Jose ambyr rehe har ukwa ym a'e. 19 Ame'ẽ
kapitã keruhũ muka'u te'e jande ramũi ta
ke. Mupyrara hũ tĩ. Kuja jande ramũi pe
panduha mondo tĩ: "Ta'yn ra'yr u'ar rahã,
pehẽ rok ngi pembor indo. Sawa'e ra'yr
ta pame katu te pembor indo" aja kapitã
keruhũ pandu. Aja sawa'e ra'yr ta ke jukwa.
20 Arahã amõ sawa'e ra'yr u'ar. Her Moise.
Katu hũ ame'ẽ ke a'e, aja imãi ta ukwa.
21 A'erehe jukwa ym. Mahapyr jahy imãi
namõ mukanim. Pe, hok ngi imãi muhem
mondo rahã, Parao rajyr mahem. Kapitã
keruhũ rajyr ke a'e. "Ko ihẽ membyr apo 'y.
Ihẽ amutiha ta" aja Parao rajyr pandu. 22 Pe,
upa eji awa tama'e ukwa katuha Moise ke
amõ mu'e. Je'ẽha ke pandu katu te tĩ. Upa
ma'e ke ma'ema'e katu te tĩ.
23 —Mokõi awa py upa warahy 'ar ame'ẽ
ke Moise. Pe, arahã ianam ta rehe usak oho.
Ianam ta riki jundéu awa ta ke. 24 Pe, oho
ixo rahã, ianam ke eji ywy pe har mahy te'e,
ame'ẽ ke rehe usak. Pe, ame'ẽ ke muputu'u
oho. Mahyha ngi mupoir ta, a'erehe jukwa.
25 Eji ywy pe har ke Moise jukwa. [Ihẽ anam
ta ke ihẽ amupoir ajur, a'erehe ihẽ ke Tupã
muwyr. Ame'ẽ ke ihẽ anam ta ukwa ta, aja
Moise ipy'a pe ukwa katu. Anĩ. Aja ym
ianam ta ukwa.] 26 Amõ wera rahã, mokõi
jundéu awa ta jumai ixo, ame'ẽ rehe Moise
usak tĩ. Pe, muputu'u ta tipe. Pandu a'eta
pe: "Sa'e ta! Pehendu katurahã! Mã peja
ym! Pehẽ riki anam ta. A'erehe pejumai
ym pexo" aja Moise pandu. 27 Pe, ianam ke
mupyrara ame'ẽ ke sosok mondo. Moise
ke sosok mondo. Pandu ipe: "Jandema'e
kapitã ym nde. Jandema'e panduha aja ym
nde tĩ. 'Awa katu my?' Anĩ rahã: 'Awa
katu ym my?' Ame'ẽ panduha aja ym nde.
28 Kwehe eji ywy pe har ke nde erejukwa.
Aja ihẽ ke nde erejukwa tar katu my tĩ" aja
Moise pe pandu. 29 Ame'ẽ ke rehe hendu
rahã, Eji ywy ngi Moise ujan oho. (Parao
ukwa ta tĩ. Ame'ẽ ngi kyje, a'erehe ujan
oho.) Mijiã ywy pe oho. Amõ ywy pe har
aja ixo. (Usak te'e aja ixo.) A'ep hakehar ke
pyhyk. Pe, mokõi ta'yr ipe.
30 —A'ep amõ mokõi awa pypa warahy 'ar
aha oho. Ywy'ã keruhũ rake awa nixói te
ame'ẽ ywy ihĩ. Ywy'ã keruhũ rer Sinái.
A'ep Moise wata oho ixo rahã, jupirã'y ke
ukwái ukwái te'e ixo. Ame'ẽ ke rehe a'e
usak. Tata hendyha pyter pe Tupã je'ẽha
rahoha uhem. 31 Ame'ẽ ke rehe usak rahã:
"Mã! Ma'e my?" aja pandu jupe. A'erehe
hake ngi we usak katu oho ehe. Pe, jan-
dema'e sawa'e te pandu ipe: 32 "Ihẽ rehe
ne ramũi ta ipy'a moĩ moĩ katu. Ihẽ rehe
Amarã ipy'a moĩ moĩ katu. Isak aja tĩ. Ipy'a
moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'e
moĩ moĩ katu tĩ" aja panduha uwyr ipe. Pe,
Moise jumukahem ingi, a'erehe ryrýi u'am
ingi. 33 Usak tar ym apo ehe 'y. Jandema'e
sawa'e te pandu tĩ: "Ihẽ Tupã. Ko ihẽ axo.
Nde erepyrũ ere'am, ame'ẽ ywy ke katu te
ame'ẽ ke. A'erehe nde py rehe har ejo'ok.
(Aja rahã ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ
katu, aja ihẽ pe nde eremujekwa.) 34 Ihẽ
kotyhar ta ke Eji ywy pe ixo. Ame'ẽ ta ke
amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ke ihẽ akwa
katu. Ame'ẽ ta jixi'u hũ. Ame'ẽ ke rehe
ihẽ ahendu tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ke ihẽ
amupoir ajur. Esarahã! Eji ywy pe nde ke
ihẽ amondo ta. Ame'ẽ ta ke nde erepoir ta
ereho" aja Moise pe pandu.
35 —Yman riki ame'ẽ Moise ke jundéu
awa ta putar ym. Pandu ipe: "Jandema'e
kapitã ym nde. Jandema'e panduha aja
ym nde tĩ" aja Moise pe. Ame'ẽ Moise
ke Tupã mondo. A'e ke kapitã aja a'e
mu'am. Poiriha ke a'e tĩ. Inamõ Tupã je'ẽha
rahoha ma'ema'e katu. Jupirã'y ke ukwái
ukwái te'e. Ame'ẽ pyter pe usak, a'e riki
Moise namõ ma'ema'e katu. 36 Eji ywy pe
ma'e ke Moise ma'ema'e hũ. Aja Tupãma'e
pyrãtãha ke a'e mujesak ngã pe. Y ramũi
pe aja tĩ. Y ramũi rer: "Y pytã." Pe, Eji
ywy ngi ianam ta ke mujy'ar raho. Awa
nixói te ame'ẽ rupi wata oho ixo. Mokõi
awa py upa warahy 'ar rahã, wata oho ixo.
A'ep Tupãma'e pyrãtãha ke ngã pe a'e mu-
jesak tĩ. 37 Jundéu awa ta pe Moise pandu:

"Ihẽ aja amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke
pehẽ pe Tupã muwyr ta tĩ. Pehẽ ngi har
uhem ta" aja Moise pandu. 38 Awa nixói te
ame'ẽ pe jundéu awa ta jy'ar ixo. Ame'ẽ ta
namõ Moise ixo. Sinái ywy'ã keruhũ rake
a'eta jy'ar uwyr. Ame'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar
pe Moise namõ Tupã je'ẽha rahoha pandu
pandu. A'ep Tupã je'ẽha ke Moise pyhyk.
Ame'ẽ je'ẽha rehe awa hendu katu rahã, ixo
katu ta. Ame'ẽ ke jande ramũi ta pe a'e
pandu pandu. Ame'ẽ ke jande pe muwyr tĩ.
39 —Anĩ. Moise pandu ame'ẽ ke rehe jande
ramũi ta hendu ym. Putar ym a'e ke. 40 Eji
ywy pe jywyr ta tipe oho. Ywy'ã keruhũ
'ar pe Moise ixo rĩ, pe, imu pe jande ramũi
ta pandu, ma'e, Arã pe: "Ma'e'ã jande pe
emujã. Tupã aja jande pe. Jande ndutar
koty oho ta. Eji ywy ngi jande ke Moise
mujy'ar werur. Jande jakwa ym ehe har
apo. My ihon mamy" aja Arã pe jande
ramũi ta pandu. 41 Arahã itatawa ke te'e
tapi'iruhu ra'yr'ã ke a'eta mujã. Ame'ẽ
ruwa koty tapi'iruhu te ke a'eta jukwa. Aja
ipy'a moĩ moĩ katu u'am ehe. A'eta mujã
ame'ẽ ke rehe hury katu. 42 A'erehe jande
ramũi ta ke Tupã hijar oho. Pe, upa ywa
rehe hendy ame'ẽ ke rehe jande ramũi ipy'a
moĩ moĩ katu u'am. Tupã je'ẽha rehe kuja
panduha ihĩ. Tupã pandu:

"Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Mokõi
awa pypa warahy 'ar rahã, awa nixói
te ame'ẽ rupi pexo.
Heta tapi'iruhu ke pejukwa rahã, ihẽ rehe
pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo.
43 Amõ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu pexo.
So'o pirer ok ke peraho. Ame'ẽ wyr pe
Moro'ã pemoĩ. Jahy rata'ã pemoĩ tĩ.
Her Hẽpã.
Ame'ẽ ta tupã ta aja pekwaha pehẽ jupe.
Ame'ẽ'ã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ
katu pexo. Katu ym aja.
A'erehe amõ ywy rehe pehẽ ke ihẽ amondo
ta. Mambiro ok ta kupe koty ihẽ
amondo ta" aja Tupã pandu.

—Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja
Esete pandu.

44 A'e pandu tĩ:

—Awa nixói te ame'ẽ rupi jande ramũi
wata oho ixo rahã, so'o pirer ok ke a'eta
raho. Ame'ẽ pe Tupã rehe jande ramũi
ipy'a moĩ moĩ katu ixo. So'o pirer ok
mujãha ke Moise pe Tupã mujekwa. Aja
jande ramũi mujã. 45 A'engi Moise manõ
rahã, jande ramũi ta ke Josue mujy'ar raho.
Kome'ẽ ywy pe mujy'ar werur. Arahã
kome'ẽ ywy pe amõ awa ta ixo. Pe, ame'ẽ
ta ke Tupã muhem mondo. Pe, kome'ẽ ywy
ke jande ramũi pyhyk. Henda ke pe pyhyk.
Kome'ẽ ywy pe uhyk rahã, so'o pirer ok ke
werur tĩ. Ame'ẽ ke hainõ ta pe jande ramũi
mupyta. Ndawi uhem rahã, ame'ẽ ke pewe
ixo rĩ. 46 Ndawi rehe Tupã usak katu. Pe,
Tupã pe Ndawi pandu: "Kome'ẽ ywy pe nde
pe ok keruhũ ihẽ amujã tar katu. Ame'ẽ
pe nde rehe ngã ipy'a ke moĩ moĩ katu ta.
Nde rehe Jako ipy'a katu ame'ẽ ke a'e tĩ" aja
Ndawi pandu. 47 Anĩ. Ndawi mujã ym. Ta'yr
riki mujã. 48 Saromã riki ok keruhũ mujã.
Anĩ. Awa ta mujã ame'ẽ ke rehe Tupã ixo
ym. Tupã riki ywate har a'e. Tupã je'ẽha
rehe kuja panduha ihĩ. 49 Tupã pandu:

"Ywa pe ihẽ axo. Ihẽ riki sawa'e te. Kome'ẽ
ywy keruhũ pe aja tĩ. Ihẽ axo tĩ.
Ok keruhũ awa ta mujã ame'ẽ ke rehe ihẽ
apyta ym ta. Henda peteĩhar rehe
ihẽ apyta ym ta tĩ.
50 Ihẽ riki upa katu te ma'e ke ihẽ amujã, aja
Tupã pandu" aja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ — aja Esete pandu.

51 A'e pandu tĩ:

—Tamũi ta! Pehẽ ãkã janam rãi. Tupã
rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe
pehendu ym. Tupã'ã je'ẽha ke jande ramũi
putar ym. 52 Aja pehẽ tĩ. Peputar ym tĩ. Upa
Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jande ramũi
ta mupyrara. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta
ke a'eta jukwa tĩ. Tupã ra'yr uwyr ta, aja
pandu ame'ẽ ta ke a'eta jukwa. Pe, Ta'yr
uwyr rahã, peputar ym a'e ke. 53 A'e ke
pejukwa tĩ. Tupã je'ẽha ke pehẽ pe Tupã
je'ẽha rahoha ta muwyr. Anĩ. Ame'ẽ ke
rehe pehendu ym — aja jundéu awa ta pe
Esete pandu pandu.

Esete ke amõ ta jukwa

54 Esete je'ẽha rehe hendu rahã, ngã
panduha rendama'e kapitã ta parahy ehe.
Parahyha rehe hãi su'u su'u u'am. 55 Pe,
Esete py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Pe, ywa
rehe Esete ma'ã rahã, Tupã rake wera te
hũ, ame'ẽ rehe usak. Tupã rake Jesu pu'am
u'am ame'ẽ ke rehe usak tĩ. 56 A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa pe sawa'e te i'ãi. Amuk-
wehe te we kome'ẽ ywy keruhũ pe wyjy
uwyr ame'ẽ ke a'e. Tupã rake pu'am u'am

apo 'y. Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak — aja Esete pandu.
57 Anĩ. Ipyakwar ke ipo pe hetaha ta kynda. (Hendu tar ym a'eta.) Ahem hũ tĩ. Pe, opor oho ehe. 58 Pe, ok ta ngi muhem raho. A'ep ita pe japi. Aja a'e ke ngã jukwa. Sawa'e wan namõ ita omboriha ta kamixa ke hijar oho. 59 Sawa'e wan ame'ẽ rer Sáu. Ita a'eta omombor ixo rahã, Esete pukái:

—Jesu! Ihẽma'e sawa'e te nde! Ihẽ'ã ke eraho! — aja pukái.

60 Pe, ipynarãi pe u'ar. Hãtã pukái ipe tĩ:

—Sawa'e! Ihẽ rehe peme'ẽ ta katu ym ame'ẽ ke te'e ma'ema'e ixo. Peme'ẽ ta ke emupyrara ym — aja Esete pukái.

Upa pandu rahã, a'e manõ.

Pe, Esete ke ngã jukwa rahã, Sáu pandu tĩ: "Ere! Pejukwa katu!" aja riki.

8

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Sáu mupyrara

1 Arahã Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. Jerusarẽ ok ta pe heta ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ tĩ. A'erehe amõ amõ ywy rupi uhãi oho. Jundéi ywy rupi uhãi oho. Samari ywy rupi uhãi oho tĩ. Jesu mondo ame'ẽ ta jõ Jerusarẽ ok ta pe ixo. 2 Tupã rehe hendu katu ame'ẽ ta Esete rete ke jytym raho. Jixi'u hũ ehe.
3 Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Sáu mumba tar katu. Ok rupi pame katu te kekar oho ixo. Mahem rahã, muhem raho. Pe, kyndaha pe kynda raho. Sawa'e ta ke aja. Kũjã ta ke aja tĩ. Kyndaha pe kynda raho tĩ.

Samari ywy pe myrandu katu ke amõ pandu oho

4 Amõ amõ ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta uhãi oho. A'ep Jesu rehe har pandu pandu. Myrandu katu ke pandu raho. 5 Amõ sawa'e ixo. Her Siri. Samari ywy pe ok ta ihĩ. A'ep a'e oho. Myrandu katu pandu pandu raho. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Awa muhãha a'e, aja ok ta pe har ta pe a'e pandu pandu raho tĩ. 6 Pe, je'ẽha rehe ok ta pe har ta hendu hendu katu te u'am. Tupãma'e pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. (Aja rahã, Jesu rehe har pandu ame'ẽ riki jetehar te ke, aja mujekwa. Inamõ Tupã ixo, aja mujekwa tĩ.) 7 Heta ngã py'a ngi ãjã ta ke Siri muhem mondo. Ãjã ta uhem rahã, hãtã ahem hũ. Heta jupyrãtã rãtã ame'ẽ ta ke mukatu tĩ. Heta wata katu ym ame'ẽ ta ke mukatu tĩ. (Aja rahã, Jesu rehe har pandu ame'ẽ riki jetehar te ke, aja mujekwa. Inamõ Tupã ixo, aja mujekwa tĩ.)
8 A'erehe a'ep pe har ta hury katu ehe.
9 Pe, ame'ẽ ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Simã. Paje a'e. Yman samari ywy pe har ta ke a'e muka'u ka'u te'e. Sawa'e keruhũ jupe, aja pandu pandu ngã pe. 10 Je'ẽha rehe upa hendu katu. Upa ok ta pe har ta hendu katu ehe. Ngã pandu:

—Tupãma'e pyrãtãha namõ a'e ixo — aja Simã rehe har upa ngã pandu naĩ.

11 Paje a'e. Yman ngã ke muka'u te'e, a'erehe a'ep pe har ta hendu katu ehe. 12 Pe, myrandu katu ke Siri pandu pandu. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja pandu pandu. Ame'ẽ rehe amõ jurujar katu rahã: "Ihẽ kotyhar ke" aja Tupã pandu. Pe, ame'ẽ myrandu katu rehe a'ep pe har ta jurujar katu. Sawa'e ta jurujar katu. Kũjã ta aja tĩ. Jurujar katu tĩ. Pe, ame'ẽ ta ke Siri mujahuk. (Aja rahã Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.) 13 Simã jurujar katu tĩ. Upa Siri mujahuk rahã, inamõ Simã ixo. Tupãma'e pyrãtãha namõ Siri mukatu hũ ngã ke. Ame'ẽ ke Simã usak rahã, jupandu jupe:

—Mã! Katu te — aja Simã jupe.

14 Jerusarẽ ok ta pe Jesu mondo ame'ẽ ta ixo. Kuja a'eta hendu. Tupã je'ẽha rehe Samari ywy pe har ta jurujar katu, aja a'eta hendu. A'erehe Petu ke Siri koty a'eta mondo. Juã ke mondo tĩ. 15 A'ep a'eta uhyk rahã, jurujar katu ame'ẽ ta rehe har Tupã namõ pandu pandu:

—Kome'ẽ ta rehe Tupã'ã emuwyr — aja Tupã pe pandu.

16 A'ep pe har ta rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ, a'erehe Tupã namõ Petu ta pandu. A'ep pe har ta ke mujahuk rahã, Jesu je'ẽha rupi mujahuk jõ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. 17 Pe, a'eta ãkã rehe ipo ke Petu ta mujar. Pe, a'ep pe har ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ.
18-19 Amõ ta ãkã rehe ipo ke Jesu mondo ame'ẽ ta mujar rahã, a'ep pe har ta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Ame'ẽ ke rehe Simã usak rahã, Petu ta pe a'e pandu:

—Ame'ẽ pyrãtãha ke ihẽ pe pemuwyr rahã, tamatarer pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ta. Pe, amõ ta ãkã rehe ihẽ po amujar rahã, a'eta rehe Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ — aja Simã pandu.

20 Petu pandu:

—Tupã'ã ke Tupã me'ẽ te'e. Ame'ẽ ke rehe tamatarer nde eremuhepy ta, aja nde erekwaha naĩ. Katu ym aja. A'erehe tamatarer ke ne namõ mupyraraha renda pe oho ta my. 21 Tupã koty nde py'a ihĩ katu ym, a'erehe jande namõ nde erema'ema'e ym ta. Tupã rehe har nde eremu'e ym ta tĩ. 22 Nde erekwaha ngi emuruwak katu. Katu ym ame'ẽ nde erekwaha rehe har Tupã namõ epandu pandu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta nde rehe. 23 (Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke jama'ema'e.) A'erehe nde erejyty'ym te ha namõ nde erexo, aja akwa. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha namõ nde erexo. Ame'ẽ ke nde erehijar ym rĩ, aja ihẽ akwa tĩ — aja Simã pe Petu pandu.

24 Pe, Petu pe Simã pandu. Juã pe pandu tĩ:

—Anĩ. Pehẽrahã! Ihẽ rehe har Tupã namõ pehẽ riki pepandu. Aja rahã, ma'e ke ihẽ rehe uhyk ym ta. Petu pandu ramõ: "Tamatarer ke ne namõ mupyraraha renda pe oho ta" aja ihẽ rehe uhyk ym ta — aja Simã pandu.

25 Tupã je'ẽha ke Petu ta pandu pandu. Jesu rehe a'eta usak ame'ẽ rehe har pandu pandu tĩ. Upa pandu rahã, Jerusarẽ ok ta pe a'eta jywyr oho. Jywyr oho ixo rahã, amõ amõ ok ta rupi myrandu katu pandu pandu oho. Samari ywy pe ok ta ihĩ. Ame'ẽ rupi pandu pandu oho ixo.

Etio ywy pe har namõ Siri pandu

26 Siri rehe Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Ehorahã! Warahy jurukwã koty awa rape ihĩ, ma'e, iapyr kotyhar ke. Jerusarẽ ok ta ngi Ngasa ok ta pe awa rape ihon. (Ymanihar awa rape ke ame'ẽ.) Ame'ẽ awa rape rupi eho — aja Siri pe pandu.

27-28 Pe, kamixa ke Siri munde. Pe, ame'ẽ rape rehe uhyk oho. Ame'ẽ rupi hekoha pe amõ sawa'e jywyr ta oho ixo. Etio ywy pe har a'e. Eunu a'e. Etio ywy pe har tama'e kapitã keruhũ pe a'e paraky ixo. Kapitã keruhũ riki kũjã ke. Kũjã rer Kanda. Ima'e tamatarer usakiha ke sawa'e. Kapitã a'e tĩ. Amukwehe we Jerusarẽ ok ta pe oho. Tupã rehe ipy'a a'e moĩ moĩ oho. Apo hekoha pe jywyr oho ixo. Myra ujan ame'ẽ 'ar pe oho ixo. Pe, oho ixo rahã, Tupã je'ẽha rehe usak usak uĩ. Yman Isai mupinim, ame'ẽ rehe usak usak uĩ. 29 Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pe, Siri pe Tupã'ã pandu:

—Ixoty eho exo — aja ipe.

30 Pe, ixoty Siri ujan oho ixo. Pe, uhyk ehe. Isai mupinim ame'ẽ ke sawa'e pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe Siri hendu rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Nde eresak eresak ame'ẽ ke nde erekwa katu my? — aja Siri pandu ipe.

31 Sawa'e pandu:

—Anĩ. Amõ ihẽ ke mu'e ym rahã, marã ka ym ihẽ akwaha. Se ewapyk ejur. Ihẽ rake ewapyk — aja Siri pe sawa'e pandu.

32 Pe, sawa'e rake wapyk. Tupã je'ẽha rehe sawa'e usak usak ame'ẽ ke kuja ihĩ:

"Jukwaha renda pe arapuharan ke amõ jukwa raho.
A'e aja tĩ. A'e ke amõ ta jukwa ta raho tĩ.
Arapuharan ra'yr ke amõ ta hawĩ rahã, ahem ym. A'e ke aja tĩ. Je'ẽ ym ta a'e ke tĩ.
33 A'e ke ngã mupyrara rahã, amõ muputu'u ym ingi. Ame'ẽ ywy pe har ta katu ym te ame'ẽ ke ma'ema'e ipe. Ame'ẽ rehe har pandu ym awa.
A'e ke amõ ta jukwa ta. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ ke hijar ta oho" aja pinĩha ke sawa'e usak usak uĩ.

34 Pe, Siri pe sawa'e pandu:

—Emujekwa ihẽ pe rahã! Awa rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke pandu pandu ko my? Juehe har pandu pandu my? Amõ rehe har pandu pandu my? — aja sawa'e pandu.

35 Pe, Jesu rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke pandu pandu, ame'ẽ ke Siri mujekwa ipe. Tupã je'ẽha rehe sawa'e usak ramõ, ame'ẽ ke Siri mu'e. 36 Ame'ẽ ngi Jesu rehe har mu'e mu'e tĩ. Pe, pe rupi oho ixo rahã, y rehe a'eta uhyk oho. Pe, etio ywy pe har pandu:

—Ko y ihĩ. Ihẽ ke nde eremujahuk rahã, katu my? — aja Siri pe pandu.

37 [Siri pandu ipe:

—Jesu rehe nde erejurujar katu rahã, katu tiki — aja etio ywy pe har pe pandu.

A'e pandu:

—Jesu Kirisutu riki Tupã ra'yr, aja ihẽ akwa katu — aja etio ywy pe har pandu.]

38 A'erehe myra ujan ame'ẽ ke etio ywy
pe har mupyta. Pe, y rehe a'eta uhyk
oho. Mokõi jõ a'eta. 39 A'e ke Siri mujahuk.
(Aja rahã, Tupã kotyhar ke a'e apo 'y, aja
mujekwa katu.) Pe, y ngi a'eta uhem rahã,
Siri ke Tupã'ã pyhyk raho. Etio ywy pe har
usak ym te ehe tĩ. Pe, pe rupi hury jywyr
oho tĩ.
40 Siri riki pahar Asot ok ta pe uhem.
A'engi amõ amõ ok ta pe myrandu katu
pandu pandu oho. Jesu rehe har ame'ẽ
myrandu katu ke pandu pandu oho. Pe,
Sesaréi ok ta pe uhyk oho.

9

Jesu rehe Sáu jurujar katu
(At 22.6-16; At 26.12-18)

1-2 Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe
Sáu parahy te rĩ. Upa jukwa tar katu.
A'erehe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pe
a'e oho. Pandu ipe:
—Ndama ok ta pe ihẽ aho ta. A'ep jundéu
awa tama'e jy'ariha renda heta ihĩ. A'ep
Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ ama-
hem rahã, apukwar ta arur. Sawa'e ta ke ihẽ
apukwar ta arur. Kũjã ta ke apukwar ta arur
tĩ. Jerusarẽ ok ta pe arur ta. Ne je'ẽha rupi
ihẽ aho ta. A'erehe paper pinim ke ihẽ pe
emuwyr — aja pa'i keruhũ pe Sáu pandu.
Pe, ame'ẽ ke Sáu pe a'e me'ẽ.
3 Pe, Sáu oho. Ndama ok ta pe uhyk tate
rahã, pahar ywa ngi wera te hũ. Hake rupi
wera te hũ. 4 Ywy pe a'e u'ar ukwap. Kuja
je'ẽha rehe a'e hendu:
—Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde eremupyrara
my? — aja Sáu hendu.
5 Sáu pandu:
—Sa'e! Awa nde my? — aja pandu ipe.
Pe, Sáu pe pandu:
—Ihẽ riki Jesu. Ihẽ ke nde eremupyrara
erexo. 6 Ere. Epu'am. Ndama ok ta pe
eho. A'ep ma'e nde erema'ema'e ta ame'ẽ
ke amõ pandu ta nde pe — aja Jesu pandu.
7 Sáu namõ oho ame'ẽ ta pyta u'am.
Uhem ym ngã je'ẽha ke. Amõ je'ẽha rehe
jõ a'eta hendu. Anĩ. Usak ym awa ke rehe.
8 Pe, Sáu pu'am. Pe, eha pirar rahã, usak ym
te ma'e ke. A'erehe ipo rehe amõ ta pyhyk.
9 Aja Ndama ok ta pe hykýi muhyk raho.
Mahapyr ukwer rahã, usak ym te ma'e ke
rehe. Arahã u'u ym te ma'e ke. Y ke u'u ym
tĩ.
10 Pe, Ndama ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her
Anani. Jesu rehe jurujar katu a'e. Ixeraiha
aja usak. Aja jandema'e sawa'e te mujekwa
ipe:
—Anani!
A'e pandu.
—Sawa'e! Ma'e nde pe? — aja Anani.
11 Jandema'e sawa'e te pandu ipe:
—Eho! Ok ta rape rupi eho. Ok ta rape
rer: "Tatambyk." Ame'ẽ rupi Jun rok ihĩ.
Ame'ẽ rupi epandu: "My Jun rok ihĩ my?
My Sáu? Tar ok ta pe har a'e" aja epandu
eho. Ihẽ pe ma'e pandu pandu uĩ apo.
12 Kuja ixeraiha aja a'e usak. Ixoty nde
erehyk ereho. Nde po ke iãkã rehe nde
eremujar. Aja rahã, ma'e ke rehe a'e usak
katu ta tĩ. Aja ixeraiha rehe a'e usak — aja
Anani pe jandema'e sawa'e te pandu.
13 A'e pandu:
—Sawa'e! Ame'ẽ sawa'e rehe har amõ
ta pandu hũ ihẽ pe. Nde kotyhar ta rehe
mãte hũ ma'e jaxeriha ke ma'ema'e. Aja
Jerusarẽ ok ta pe ixo ame'ẽ ta pe ma'ema'e
hũ tĩ. 14 Ko Ndama ok ta pe aja tĩ. Nde
kotyhar ta ke mahy ta uwyr tĩ. Upa nde
rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e pyhyk
ta uwyr. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ
je'ẽha rupi a'e uwyr. A'erehe aho tar ym
ixoty — aja Anani pandu.
15 Jandema'e sawa'e te pandu ipe:
—Anĩ. Sáu koty eho! Ihẽ asak katu ehe
ame'ẽ ke a'e. Ihẽ rehe a'e paraky ta apo 'y.
Ihẽ rehe har a'e pandu pandu ta oho. Ame'ẽ
riki ima'e parakyha ke. Amõ awa ta pe ihẽ
rehe har pandu pandu ta oho. Jundéu awa
aja ym ame'ẽ ta pe pandu ta oho. Kapitã
keruhũ pe pandu ta oho tĩ. Jundéu awa ta
pe pandu pandu ta oho tĩ. 16 Ihẽ rehe har a'e
pandu pandu ta oho, a'erehe a'e ke amõ ta
mupyrara te hũ ta. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa
ta ipe — aja Anani pe pandu.
17 Pe, ixoty Anani oho. Jun rok mahem
rahã, ixe oho. Pe, Sáu ãkã rehe ipo mujar.
Pandu ipe:
—Sáu! Jesu rehe nde erejurujar katu apo
'y, a'erehe nde riki ihẽ mu apo 'y! Se nde
erejur rahã, Jesu rehe nde eresak. A'e riki
jandema'e sawa'e te. A'e riki ihẽ ke muwyr
nde koty. A'erehe ihẽ ajur. Nde reha ke
amopok katu ajur. Nde py'a rehe Tupã'ã ihĩ
katu ta tĩ — aja Sáu pe Anani pandu.
18 Pe, pahar Sáu reha ngi ma'e ke u'ar. Pira
pirer aja saka ame'ẽ ke u'ar. Pe, usak katu
tĩ. Pe, pu'am. Pe, a'e ke Anani mujahuk.

(Aja rahã, Jesu kotyhar ke a'e apo 'y, aja
mujekwa katu.) 19 Pe, ma'e ke upa u'u rahã,
pyrãtã katu tĩ.

Ndama ok ta pe myrandu katu ke Sáu pandu pandu

Ndama ok ta pe Sáu pyta we rĩ. Jesu rehe
jurujar katu ame'ẽ ta namõ pyta we rĩ. 20 Pe,
pahar jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe
a'e ixe oho. Jesu rehe har a'e pandu pandu
oho. "Jesu riki Tupã ra'yr" aja ngã pe a'e
pandu pandu.
21 Upa hendu ame'ẽ ta pandu: "Mã!
Ma'erehe my!" aja ngã. Pe, pandu pandu
a'eta jupe tĩ:
—Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke
kome'ẽ sawa'e mupyrara hũ. Jerusarẽ ok ta
pe ixo, ame'ẽ ta ke mupyrara hũ. Ndama
ok ta pe aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ
ta ke pyhyk uwyr tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta pe
a'e pukwar ta raho. Pa'ihu ta pe pukwar ta
raho, a'erehe se uwyr. Apo Jesu rehe har
a'e pandu pandu katu. Ma'ewã puki! — aja
a'eta jupe.
22 Sáu pandu katu te:
—Jetehar te riki. Jesu riki Kirisutu.
Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e
— aja ngã pe a'e mujekwa katu te.
Ame'ẽ rehe har pandu katu te, a'erehe
jundéu awa ta je'ẽha ke mujywyr ym ipe.
Ndama ok ta pe ixo ame'ẽ ta mujywyr ym
ipe.
23 Yman a'ep Sáu ixo. Pe, jundéu awa ta
jy'ar ixo. Pandu pandu a'eta jupe:
—Sáu ke jande jajukwa ta jaho — aja a'eta
jupe.
24 A'erehe ok ta rukwen pe a'eta harõ
u'am. Wera rahã, harõ u'am. Pytun rahã,
harõ u'am tĩ. Sáu ke a'eta pyhyk rahã,
jukwa ta. Anĩ. Ame'ẽ rehe har Sáu pe amõ
pandu oho. 25 A'erehe pytun rahã, Sáu ke
ehe katu ame'ẽ ta muhem mondo. Ok ta ita
kurar ngi mujy mondo. Wasãkã ran keruhũ
pe mujy mondo. Pe, ujan oho a'eta ngi.

Jerusarẽ ok ta pe Sáu ixo

26 Pe, Jerusarẽ ok ta pe Sáu uhyk oho.
Uhyk rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ
ta namõ a'e jy'ar ta tipe oho. Anĩ. Sáu
ngi a'eta kyje. Jesu rehe Sáu jurujar katu
apo 'y, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym, a'erehe
kyje ingi. 27 Pe, Manambe oho ixoty. Pe,
Jesu mondo ame'ẽ ta koty Sáu ke a'e muhyk
raho. Ame'ẽ ta pe upa Sáu rehe har a'e
pandu:
—Pe rupi Sáu oho ixo rahã, jandema'e
sawa'e te rehe a'e usak. Jandema'e sawa'e
te pandu pandu ipe tĩ. Apo Jesu rehe har
Sáu pandu pandu tĩ. Ndama ok ta pe a'e
pandu pandu hũ. Pandu rahã, a'e kyje ym
amõ ta ngi — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pe
Manambe pandu.
28 Pe, ame'ẽ ta namõ Sáu pyta. Jerusarẽ
ok ta rupi Jesu rehe har a'e pandu pandu
oho. 29 Pandu pandu rahã, kyje ym ngã ngi.
Pe, amõ awa je'ẽha pandu ame'ẽ ta a'ep ixo
tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Ngere awa
ta je'ẽha a'eta pandu. Ame'ẽ ta namõ Jesu
rehe har Sáu pandu pandu hũ. Je'ẽ hãtã tã
a'eta namõ tĩ. Pe, Sáu ke ame'ẽ ta jukwa
ta tipe. 30 Ame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta ukwa rahã, Sesaréi ok ta pe Sáu ke
a'eta raho. A'engi Tar ok ta pe Sáu ke a'eta
mondo.
31 Ajame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ
ta ke amõ ta mupyrara ym. (Sáu mupyrara
ym apo 'y.) A'erehe upa Jundéi ywy rupi
ixo ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym tĩ.
Ngariréi ywy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara
ym tĩ. Samari ywy pe ixo ame'ẽ ta ke
mupyrara ym tĩ. Pe, Jesu rehe jurujar katu
te we ngã oho ixo. Tupã rehe ipy'a katu
ixo tĩ. Tupã'ã mujekwa katu tĩ, a'erehe amõ
amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ.

Ri ok ta pe Petu oho. Jop ok ta pe oho tĩ.

32 Amõ amõ ok ta rupi Petu ohoho ixo.
Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe a'e
usak oho. 33 Pe, Ri ok ta pe uhyk oho. A'ep
amõ sawa'e rehe uhyk. Her Enéi. Upa
jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar
mahapyr warahy 'ar rahã, myrape 'ar pe
túi, hok pe. 34 Pe, Petu pandu ipe:
—Enéi! Nde ke Jesu Kirisutu mukatu!
Myrape 'ar ngi epu'am. Pukeka ke
emupuku katu emou — aja Enéi pe pandu.
35 Pahar Enéi pu'am. Upa Ri ok ta pe har
ta usak ehe. Pe, Tupã koty ipy'a ke ame'ẽ ta
muruwak mondo. Saro ok ta pe har ta aja
tĩ. Usak ehe tĩ. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta
muruwak mondo tĩ.
36 Jop ok ta pe kũjã ixo. Her Tambi. Ngere
awa ta je'ẽha kuja amõ her tĩ: "Ndo" aja ipe.
Jesu rehe a'e jurujar katu tĩ. Katu ame'ẽ
pame katu te amõ ta pe a'e ma'ema'e katu.
Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe a'e haihu katu
tĩ. 37 Ri ok ta pe Petu ixo rahã, ma'e ahyha
ke kũjã pyhyk. Pe, manõ. Hete ke amõ ta
kutuk. Y pe kutuk. (A'ep pe har ta aja te'eha

a'e. Upa kutuk rahã, hete ke pukek.) Pe,
kapy ywate har henda ihĩ ame'ẽ pe mou.
38 "Ri ok ta pe Petu ixo" aja Jesu rehe jurujar
katu ame'ẽ ta hendu. Ri ok ta kotete ihĩ.
A'erehe ixoty mokõi sawa'e ta mondo. Kuja
sawa'e ta pandu oho ipe:
—Pahar jande namõ eho — aja Petu pe
pandu oho.
39 Pe, Petu pu'am. Sawa'e ta namõ oho.
Jop ok ta pe uhyk rahã, kapy ywate har
henda ihĩ ame'ẽ pe amõ ta raho. Upa
ixawa'e manõ ame'ẽ ta juramã u'am. Petu
rake rupi juramã u'am. Jixi'u hũ u'am.
Ixuwe katu rahã, kamixa ke Ndo mujã mujã.
Ame'ẽ ke Petu pe mujesak jesak u'am.
Kamixa puku Ndo mujã ame'ẽ ke mujesak
jesak u'am tĩ. 40 Pe, kapy ngi upa kũjã ta
ke Petu muhem mondo. Pe, ipynarãi pe
wapyk. Tupã namõ pandu pandu. Pe, hete
koty uwak. Pandu:
—Tambi! Epu'am! — aja kũjã manõ
ame'ẽ ke pe Petu pandu.
Pe, eha ke kũjã pirar. Petu rehe ma'ã
rahã, wapyk. 41 Ipo ke Petu pyhyk. Pe,
mupu'am. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ
ta ke a'e mujy'ar. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta
ke mujy'ar tĩ. 42 Kũjã kwera ramõ ame'ẽ
ke a'e mujesak kũjã ta pe. Ame'ẽ rehe har
myrandu upa Jop ok ta rupi amõ ta pandu
pandu oho. 43 A'erehe Jesu rehe heta ngã
jurujar katu. Jop ok ta pe Petu pyta we rĩ.
So'o pirer rehe ma'eha namõ a'e pyta we rĩ.
Her Simã.

10

Kone rehe har

1 Sesaréi ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her
Kone. Homa awa tama'e sonda ta ixo. Itar
ywy ngi sonda ta uwyr. Ame'ẽ tama'e
kapitã ke a'e. Kuja, 100 hetaha sonda
tama'e kapitã ke a'e. Sawa'e katu ame'ẽ
ke a'e. 2 Jundéu awa ramũi ta ukwa aja
Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Upa
katu te hok wyr pe har ta aja tĩ. Tupã
rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Amõ awa riki
a'e. Jundéu awa ym a'e. Pe, jundéu awa ta
ima'e ym te rahã, ame'ẽ ta rehe a'e haihu
katu. Tupã namõ a'e pandu pandu katu te
tĩ. 3 Amõ wera rahã, warahy ywa ku'a ihon
tate rahã, ixeraiha aja a'e usak. Tupã je'ẽha
rahoha wyjy uwyr ehe, aja a'e usak katu.
A'e pandu:
—Kone! — aja Tupã je'ẽha rahoha.
4 Kone usak ehe rahã, jumukahem ingi.
Pe, pandu ipe:
—Sa'e! Ma'e nde pe my? — aja Kone
pandu.
Tupã je'ẽha rahoha pandu:
—Tupã namõ nde erepandu pandu,
ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Ma'e ke nixói te
ame'ẽ ta rehe nde erehaihu katu, ame'ẽ
ke ukwa katu tĩ. 5 A'erehe nde rehe a'e usak
katu. Apo Jop ok ta pe sawa'e ta ke emondo.
Simã Petu pe: "Jande namõ eho" aja a'eta
pandu ta oho. 6 Amõ sawa'e rok pe Simã
Petu ixo. Ok jar rer amõ Simã. Ame'ẽ Simã
so'o pirer rehe ma'eha ke a'e. Y ramũi rake
hok ihĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.
7 Pe, Tupã je'ẽha rahoha jywyr oho. Aja
ixeraiha aja Kone usak. Pe, mokõi miasu ta
ke Kone mujy'ar. Amõ sonda ke mujy'ar tĩ.
Ame'ẽ sonda riki jundéu awa ramũi ta ukwa
aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tĩ.
Konema'e miasu a'e tĩ. 8 Ame'ẽ mahapyr
sawa'e ta pe upa usak ame'ẽ rehe har Kone
pandu pandu. Pe, Jop ok ta pe mahapyr
sawa'e ta ke a'e mondo.
9 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, pe rupi a'eta oho ixo
rĩ. Warahy jandar tate rahã, Jop ok ta pe
uhyk tate. Arahã, ok kupe 'ar pe Petu oho.
(Ame'ẽ ok kupe ipe katu.) A'ep Tupã namõ
pandu pandu ta. (Aja te'eha jundéu awa
ta ma'ema'e katu. Ok kupe 'ar pe Tupã
namõ pandu pandu katu uĩ.) 10 A'e myahy
uĩ. Ma'e ke u'u tar katu. Pe, ma'e ke amõ
mupupur ixo rahã, ixeraiha aja a'e usak.
11 Kuja usak. Ywa ngi pan keruhũ aja me'ẽ
wyjy uwyr ixo. Iapyr rehe pame katu te
pukwar. Ame'ẽ mujy muwyr. 12 Kome'ẽ ywy
keruhũ pe mujy muwyr. Ame'ẽ jywĩ pe upa
katu te ywy rupi so'o ta wata ame'ẽ ta ihĩ.
Upa katu te ipixi'a pe ma'e wata ame'ẽ ta
ihĩ tĩ. Upa katu te ma'ewyra wewe ame'ẽ ta
ihĩ tĩ. 13 Pe, kuja hendu:
—Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ẽ
ke e'u! — aja ipe.
14 Petu pandu:
—Sa'e! Anĩ! So'o ta para ihĩ. Jande ramũi
u'u ym ame'ẽ ke pehĩ. A'erehe ihẽ a'u ym
ta tĩ — aja Petu.
15 Pe, kuja je'ẽha uhyk ehe tĩ:
—Jete riki. Apo katu aja Tupã pandu.
Jaxer te'e aja ym ekwa ekwa eĩ — aja Petu
pe.
16 Aja mahapyr uhyk katu te ehe. Pe, upa
ywa pe jywyr oho tĩ. Aja ixeraiha aja Petu
usak.

17 Usak ramõ ame'ẽ rehe har ipy'a pe Petu
ukwa ukwa katu te uĩ. “Ma'ewã aja my?”
aja jupe. Arahã Kone mondo ame'ẽ ta uhyk
uwyr. Hukwen koty pu'am u'am. Simã rok
ke amõ ta mujekwa a'eta pe. 18 Pe, a'eta
pukái:
—Se Simã Petu ixo my? — aja sawa'e ta
pukái.
19 Usak ramõ ame'ẽ rehe har Petu ukwa
ukwa uĩ rĩ. Pe, Tupã'ã pandu ipe:
—Ehendu katurahã! Mahapyr sawa'e ta
nde pe pandu uwyr. 20 Epu'am. Ewyjy eho.
Sawa'e ta namõ eho. Ekyje ym a'eta ngi.
Nde koty a'eta ke ihẽ amuwyr — aja Petu
pe.
21 Pe, Petu wyjy oho a'eta koty. Pandu:
—Sawa'e ke pekekar pexo ame'ẽ ke ko
ihẽ. Ma'e pehẽ pe? — aja Kone muwyr
ame'ẽ ta pe Petu pandu.
22 A'eta pandu:
—Nde koty jande ke Kone muwyr. Sonda
tama'e kapitã a'e. Sawa'e katu ame'ẽ ke
a'e. Jundéu awa ramũi ta ukwa aja Tupã
rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Kone rehe
har upa jundéu awa ta pandu katu. Kwehe
Tupã je'ẽha rahoha mujekwa ipe: “Nde rok
pe Petu ke emuhyk erur. Nde pe ma'e ke
a'e pandu pandu ta” aja Kone pe. A'erehe
jande jajur — aja Petu pe sawa'e ta pandu.
23 Pe, Petu pandu:
—Pejur! Se pepyta we rĩ. Ka'aruk koty
apo — aja sawa'e ta pe.
Ame'ẽ ku'ẽ rahã, ima'e ke Petu moĩ katu.
Pe, a'eta namõ oho. Amõ ta oho tĩ. Jesu
rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke. Jop ok ta
pe har ta ke a'eta. 24 A'engi amõ ku'ẽ rahã,
Sesaréi ok ta pe a'eta johu uhyk oho. Kone
rok pe uhyk rahã, Kone harõ ixo. Petu ta
rehe harõ ixo. Ianam ta ke a'e mujy'ar. Ehe
katu ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Upa ame'ẽ
ta harõ ixo tĩ. 25 Hok pe Petu ixe tate
rahã, ixoty Kone oho. Pe, Petu py koty a'e
jumumbe jumumbe oho. Ipynarãi pe a'e
wapyk uĩ tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ ta tipe.) 26 Pe,
a'e ke Petu mupu'am. Pandu ipe:
—Epu'am katu! Nde aja sawa'e te'e ihẽ
tĩ. Ihẽ rehe nde py'a emoĩ moĩ ym eĩ — aja
Kone pe Petu pandu.
27 Hok pe ixe oho rahã, Kone namõ Petu
pandu pandu. 28 A'ep hetaha ta rehe Petu
usak. Pe, a'eta pe Petu pandu:
—Jundéu awa aja ym namõ jande jaxo
rahã, katu ym. Aja jande ramũi ta je'ẽha
ke. Ame'ẽ ke pekwa katu. Ko jundéu awa
ihẽ. Amõ awa rok pe aja tĩ. Amõ awa rok pe
jande jaxe rahã, katu ym tĩ. Aja jande ramũi
ta je'ẽha tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu tĩ. Anĩ.
Aja ym apo 'y. Amõ awa namõ jaxo rahã,
katu apo 'y. Aja ihẽ pe Tupã mujekwa. Amõ
awa jaxer ym, aja ihẽ pe Tupã mujekwa katu
tĩ. Ihẽ keraiha rupi a'e mujekwa katu ihẽ pe.
29 A'erehe ihẽ pe nde kotyhar ta pandu rahã,
pahar ihẽ ajur. Apo ihẽ akwa ta. Ma'erehe
ihẽ ke nde eremuhyk se my? — aja Petu ipe.
30 Pe Kone pandu:
—Amukwehe ihẽ rok pe ihẽ axo. Ma-
hapyr aker apo. Tupã namõ ihẽ apandu
pandu aĩ. Se warahy rahã, apo aja, ma'e
warahy ywa ku'a ihon rahã. Pahar ihẽ ruwa
koty sawa'e uhem u'am. Ima'e mundeha
riki hendy! 31 Ihẽ pe a'e pandu: “Kone! Tupã
namõ nde erepandu pandu ame'ẽ ke Tupã
ukwa katu. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe nde
erehaihu katu ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ.
32 Apo Jop ok ta pe amõ ke emondo. Simã
Petu pe a'eta pandu ta oho. Amõ Simã rok
pe ixo. Ame'ẽ Simã so'o pirer rehe ma'eha
ke a'e. Y ramũi rake hok ke ihĩ” aja ihẽ pe.
33 A'erehe pahar nde koty sawa'e ta ke ihẽ
amondo. Pahar nde erejur. Katu aja. Ko
jande jaxo apo. Jande rehe Tupã usak katu
ixo. Upa nde pe Tupã mujekwa ame'ẽ ke
rehe jande jahendu tar katu — aja Petu pe
Kone pandu.

*Petu je'*ẽha ke

34 Pe, Petu pandu:
—Jete! Ihẽ akwa katu apo! Ihẽ keraiha
aja ihẽ asak. A'erehe upa katu te awa ta
rehe Tupã juja katu te usak katu, aja akwa
katu. 35 Amõ amõ awa ta ipy'a ke moĩ moĩ
katu ehe rahã, ame'ẽ ke Tupã putar katu tĩ.
Amõ amõ awa ta katu ame'ẽ ke ma'ema'e
rahã, ame'ẽ ke a'e putar katu tĩ. Upa katu te
amõ amõ awa ta rehe a'e juja katu te usak
katu. (Upa so'o ke a'u katu, ame'ẽja saka
Tupã mujekwa.)
36 —Apo kuja pekwa katu. Jundéu awa
ta pe je'ẽha ke Tupã muwyr. Ngã py'a
ke Jesu muhury katu, ame'ẽ myrandu katu
ke muwyr. Jesu riki jandema'e sawa'e
te. 37 Upa Juã pandu pandu rahã, Jesu riki
pandu pandu uwyr tĩ. Upa Juã mujahuk
rahã tĩ. Ngariréi ywy pe Jesu pandu pandu
py. A'engi Jundéi ywy rupi pandu pandu
oho. 38 Jesu rehe har pekwa katu. Nasare ok
ta pe har a'e. Pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe.
Tupã'ã ke a'e moĩ katu ehe tĩ. Usak katu

ehe tĩ. A'erehe upa ok ta rupi katu ame'ẽ ke
a'e ma'ema'e oho. Ãjã ta awa ta py'a rehe
ihĩ, ame'ẽ ta ke upa mukatu hũ tĩ. 39 Awa
ta py'a ngi upa muhem mondo. Jundéu
awa ta ok ta rupi Jesu ma'ema'e, ame'ẽ
rehe jande jasak. Ame'ẽ rehe har japandu
pandu. Jerusarẽ ok ta pe ma'ema'e ame'ẽ
ke rehe jasak tĩ. Ame'ẽ rehe har japandu
pandu tĩ. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
Jesu ke amõ ta mujar mu'am. Aja a'e ke ngã
jukwa.

40 —Pe, mokõi ukwer rahã, a'e ke Tupã
mukwera katu muhem. 41 Jesu ke jande pe
a'e mujesak tĩ. Upa ngã usak ym ehe. Jande
pe jõ Tupã mujesak. Jande rehe Tupã usak
katu ame'ẽ ta ke jande. Yman rahã, jande
rehe a'e usak katu ta tĩ, aja a'e ukwa katu.
Upa a'e kwera katu uhem rahã, Jesu namõ
ma'e ke jande ja'u. (Aja rahã, a'e atu kwera
katu aja jakwa katu. Ixuwe katu a'e, aja
jakwa katu tĩ.) 42 Pe, jande pe a'e pandu:
"Ihẽ rehe har ngã pe pepandu pandu peho.
Ngã rehe har ihẽ atu apandu pandu ta aja
Tupã mu'am. 'Katu pehẽ. Tupã namõ
pexo katu' aja apandu ta. Anĩ rahã: 'Katu
ym pehẽ. Mupyraraha renda pe peho' aja
apandu ta tĩ. Aja ixuwe katu ame'ẽ ta rehe
har ihẽ apandu ta. Manõ ame'ẽ ta ke ihẽ
amukwera katu ta muhem. Pe, ame'ẽ ta
rehe har apandu katu ta tĩ" aja jande pe Jesu
pandu — aja Petu pandu.

43 A'e pandu tĩ:

—Jesu rehe har upa ymanihar Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Kuja
pandu: "Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e.
Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu rahã, Tupã
ipy'a jywyr ta ehe. Jesu je'ẽha rupi Tupã
ipy'a jywyr ta ehe" aja ymanihar ta pandu
— aja Kone ta pe Petu pandu.

Amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu

44 Petu pandu pandu uĩ rahã, upa hendu uĩ
ame'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Kone ta rehe
ihĩ katu. 45-46 Amõ amõ awa tama'e je'ẽha ke
Kone ta pandu pandu. (Aja Tupã'ã ihĩ katu,
aja mujekwa katu Petu ta pe.) Tupã rehe
har pandu pandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke" aja pandu katu ipe. Ame'ẽ ke Jop ok ta
ngi Petu namõ uwyr ame'ẽ ta hendu. Jesu
rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'eta tĩ. Jundéu
awa ta ke a'eta tĩ. Pe, aja ame'ẽ ta hendu
rahã, amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu, aja
a'eta ukwa katu tĩ. (Jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta rehe ihĩ katu, aja ukwa katu tĩ.)
A'erehe: "Mã! Katu tiki" aja pandu. Pe,
Petu pandu:

47 —Jande aja kome'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ
katu tĩ. A'erehe kome'ẽ ta ke jande jamu-
jahuk rahã, katu tiki. Amõ ta riki marã ka
ym je'ẽha ke — aja Petu pandu. (Mujahuk
rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja
mujekwa katu amõ ta pe.)

48 Pe, inamõ uwyr ame'ẽ ta pe Petu pandu:

—Jesu Kirisutu je'ẽha rupi kome'ẽ ta ke
pemujahuk — aja a'eta pe.

Upa mujahuk rahã, Petu ta pe Kone
pandu:

—Jande namõ pepyta we rĩ — aja a'eta pe.

11

*Jerusar*ẽ ok ta pe har ta pe Petu pandu
pandu

1 Tupã je'ẽha rehe amõ awa ta juru-
jar katu, aja Jesu mondo ame'ẽ ta hendu.
Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu, aja
hendu. Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar
katu ame'ẽ ta ixo. Tupã je'ẽha rehe amõ
awa ta jurujar katu, aja ame'ẽ ta hendu tĩ.
2 Pe, Jerusarẽ ok ta pe Petu jywyr rahã, amõ
ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Jesu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta a'eta. Ipirer jupãha putar katu
ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe hamũi ta ukwa
aja me'ẽ rehe hendu katu we rĩ. Ame'ẽ ta
je'ẽ je'ẽ hũ tĩ:

3 —Amõ awa ta rok pe nde erexe ereho.
Aja rahã, katu ym. Jundéu awa ta aja ym
ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta namõ ma'e ke nde
ere'u tĩ. Katu ym tĩ — aja Petu pe je'ẽ hũ.

4-5 Pe, upa katu te ame'ẽ rehe har Petu
pandu pandu. Kuja pandu:

—Jop ok ta pe ihẽ axo rahã, Tupã namõ
ihẽ apandu pandu aĩ. Pe, ihẽ keraiha aja
ihẽ asak. Ame'ẽ rupi kuja ihẽ asak. Ywa ngi
pan keruhũ aja me'ẽ wyjy uwyr. Iapyr rehe
pame katu te pukwar. Ame'ẽ mujy muwyr.
6 Ihẽ rake pyta. Jywĩ pe ihẽ ama'ã katu rahã,
ywy rupi so'o wata ame'ẽ ta rehe ihẽ asak.
Ka'a rupi so'o ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak
tĩ. Ipixi'a pe wata ame'ẽ ta rehe ihẽ asak tĩ.
Ka'a rupi ma'ewyra wewe ixo ame'ẽ ta rehe
ihẽ asak tĩ. 7 Pe, kuja ihẽ pe je'ẽha pandu
muwyr: "Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa!
Ame'ẽ ke e'u!" aja ihẽ pe. 8 Pe, ihẽ apandu:
"Sa'e! Anĩ! Jande ramũi ta u'u ym ame'ẽ
ke ihẽ a'u ym ta tĩ" aja ihẽ apandu. 9 Pe,
ywa ngi je'ẽha ihẽ pe uwyr tĩ: "Ame'ẽ ke
jetehar te riki. Apo amõ koty. 'Katu' aja

Tupã pandu. ‘Ame'ẽ ke jaxer te'e’ aja ym
ekwa eĩ” aja ihẽ pe. 10 Aja mahapyr ihẽ rehe
uhyk katu te. Pe, upa katu te ywa pe jywyr
oho.
11 —Pe, arahã ok pe mahapyr sawa'e ta
uhyk uwyr tĩ. Simã rok pe ihẽ axo, a'ep
uhyk uwyr. Ame'ẽ ta ke ihẽ koty amõ
muhyk muwyr. Sesaréi ok ta ngi muhyk
muwyr. 12 Pe, ihẽ pe Tupã'ã pandu: “Pahar
sawa'e ta namõ eho” aja ihẽ pe. Ko ixo
ame'ẽ ta ihẽ namõ oho tĩ. Awa po wajar
peteĩ hetaha ta oho tĩ. Jesu rehe jurujar
katu ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Sesaréi ok ta pe
jande jahyk rahã, Kone rok pe jande jaxe
jaho.
13 —Hok pe Tupã je'ẽha rahoha rehe Kone
usak, ame'ẽ rehe har jande pe a'e pandu
pandu. Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe: “Jop
ok ta pe sawa'e ta emondo. Simã Petu pe
a'eta pandu ta oho: ‘Pahar jande namõ eho’
aja. 14 Nde ke Tupã muhã katu ta ame'ẽ rehe
har a'e pandu ta nde pe. Upa nde rok wyr
pe har ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Ame'ẽ
rehe har a'e pandu ta tĩ” aja Kone pe pandu.
15 Pe, a'eta pe ihẽ apandu pandu rahã, jande
aja ame'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. 16 Pe,
Jesu je'ẽha ke ihẽ akwa a'am. Kuja a'e
pandu: “Y pe Juã mujahuk. Pehẽ amõ
koty. Pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu ta” aja Jesu
pandu katu. 17 Jesu riki jandema'e sawa'e te.
Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu rahã,
Tupã'ã ke jande py'a rehe Tupã muwyr.
Jande aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta py'a
rehe Tupã'ã ke Tupã muwyr tĩ. A'erehe
marã ka ym ihẽ aje'ẽha. Tupã namõ ihẽ
ajumai ym ta me'ẽ te'e — aja Petu pandu.
18 Ame'ẽ ke rehe Jesu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta hendu rahã, je'ẽha uhem ym.
Jerusarẽ ok ta pe har ta ke a'eta. Pe, Tupã
pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja.
Kuja pandu tĩ:
—Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ
ta Tupã koty ipy'a muruwak mondo rahã,
ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta tĩ — aja
Jerusarẽ ok ta pe har ta pandu.

*Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'*ẽ ta ixo

19 Yman Esete ke amõ ta jukwa rahã,
Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta
mupyrara tĩ. A'erehe amõ koty koty ame'ẽ
ta uhãi oho. Amõ amõ ta Seni ywy pe oho.
Amõ amõ ta Xi ypa'ũ pe oho tĩ. Amõ amõ
ta Antioki ok ta pe oho tĩ. Ame'ẽ ta uhãi
uhãi oho rahã, jundéu awa ta pe jõ Tupã
je'ẽha ke pandu pandu. 20 Pe, amõ sawa'e
ta Antioki ok ta pe uhyk oho. Xi ypa'ũ pe
har ta ke a'eta. Syre ok ta pe har ke amõ ta
tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta.
Pe, Antioki ok ta pe uhyk rahã, jundéu awa
aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke a'eta
pandu pandu. Jesu rehe har pandu pandu.
21 Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e je'ẽha
rupi a'eta pandu pandu. A'erehe hamũi ta
ukwaha ke heta ngã hijar. Antioki ok ta pe
har ta riki hijar. Pe, jandema'e sawa'e te
rehe a'eta jurujar katu tĩ.
22 Ame'ẽ rehe har myrandu ke Jerusarẽ
ok ta pe har ta hendu. Jesu rehe jurujar
katu ame'ẽ ta hendu. A'erehe Antioki ok
ta pe Manambe ke a'eta mondo. (Jesu rehe
jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e muhury ta oho,
a'erehe a'e ke a'eta mondo.) 23 A'ep a'e uhyk
rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta heta
ixo. A'erehe a'eta rehe Tupã usak katu,
aja Manambe ukwa katu. A'erehe a'e hury
katu. Pandu pandu we hũ tĩ:
—Tapijar te'e we Jesu rehe pejurujar katu
— aja Manambe pandu.
24 Sawa'e katu ame'ẽ ke Manambe. Tupã'ã
ihĩ katu ehe tĩ. Jesu rehe a'e jurujar katu te
tĩ. Manambe pandu katu, a'erehe heta ngã
Jesu rehe jurujar katu.
25 Tupã je'ẽha ke inamõ Sáu mu'e ta,
aja Manambe putar, a'erehe Tar ok ta pe
Manambe oho. A'ep Sáu ke a'e kekar oho.
26 Mahem rahã, Antioki ok ta pe werur in-
amõ. Peteĩ warahy 'ar rahã, a'ep mokõi
sawa'e ta pyta rĩ. Jesu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta namõ ame'ẽ ta pyta. Johu ngã ke
a'eta mu'e mu'e. Antioki ok ta pe Jesu rehe
jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe amõ
ta pandu py: “Kirisutu kotyhar ta ke” aja.
(Amõ: “Jesu kotyhar ta ke” aja her tĩ.)
27 Arahã Antioki ok ta pe Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ta uhyk uwyr. Jerusarẽ ok ta
ngi uhyk uwyr. 28 Heta ame'ẽ ta ngi har
peteĩ pu'am. Her Angambo. Tupã'ãma'e
pyrãtãha namõ kuja a'e pandu:
—Kome'ẽ ywy keruhũ rupi ngã mi'u
nixói te ta. Ngã myahy te hũ ta — aja
Angambo pandu.
Jetehar te riki ame'ẽ. Aja uhyk. Karáu
riki homa awa tama'e kapitã keruhũ rahã,
aja uhyk. 29 A'erehe Jesu kotyhar ta pandu:

—Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta myahy hũ ta. A'erehe tamatarer ke jamujy'ar ta. Ame'ẽ ta pe jamondo ta — aja Antioki ok ta pe har ta pandu.

Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta heta me'ẽ. Aja mujy'ar. Ima'e heta ym rahã, ame'ẽ ta ta'yr mi me'ẽ. Aja mujy'ar tĩ. [30] Pe, upa tamatarer mujy'ar rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta pe mondo. Jundéi ywy rupi ixo, ame'ẽ kapitã ta pe mondo. Manambe riki tamatarer raho. Sáu amõ raho inamõ tĩ.

12

Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara tĩ

[1] Arahã amõ amõ we Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Ero mupyrara. Ero riki jundéu awa tama'e kapitam. [2] Pe, Ero je'ẽha rupi Tian ke amõ jukwa oho. Tian riki Juã mu. Kyse puku pe jukwa. Ame'ẽ rehe jundéu awa ta hury katu. [3] Ame'ẽ ke Ero ukwa rahã, Petu ke a'e pyhyk tĩ. Pasuko weraha rehe uhyk tate rahã, Petu ke pyhyk. (Ame'ẽ wera rahã, jundéu awa ta mbeju ke u'u. Mbeju ke mupururukiha nixói te, ame'ẽ ke u'u.) [4] Upa pyhyk rahã, kyndaha pe kynda raho. Heta sonda ta harõ u'am. Awa py wajar mokõi sonda ta harõ u'am. Tumeme harõ py. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. Aja pame katu te harõ u'am. Pe, Pasuko weraha upa rahã, Petu ke Ero muhem tar katu. Jundéu awa ta ruwa koty jukwa tar katu. [5] Pe, Petu rehe sonda ta usak katu u'am. (Jesu kotyhar ta anĩ.) A'eta Tupã namõ pandu pandu hũ. "Kyndaha ngi Petu ke emuhem katu" aja inamõ pandu pandu hũ.

*Kyndaha ngi Petu ke Tupã je'*ẽha rahoha muhem

[6] Pytun rahã, mokõi sonda ta pyter rupi Petu ukwer ou. Ku'ẽ rahã, Petu ke Ero muhem ta tipe. Jukwa ta tipe. Petu ke ipo apyr rupi sonda ta pukwar, ita tupaham pe. Ita tupaham pe sonda ta ipo apyr rupi pukwar tĩ. Kyndaha rukwen ke sonda ta harõ u'am tĩ. [7] Pe, pahar kyndaha rehe Tupã je'ẽha rahoha uhyk. Wera hũ a'ep. Petu jixi'y rehe pyhyk. Pe, mukatak. Aja mupak. Pandu ipe:

—Pahar epu'am! — aja Petu pe.

Pe, pu'am rahã, pahar ita tupaham ke jujirar ingi. Tik tik tik. Upa jujirar. [8] Pandu ipe tĩ:

—So'o pirer nde ku'a rupi har emujar. Nde py rehe har epukwar tĩ — aja Petu pe.

Ame'ẽ upa rahã, pandu ipe tĩ:

—Kamixa emunde tĩ! Jahorahã! — aja Petu pe.

[9] Pe, inamõ Petu oho ixo. Kyndaha ngi uhem oho ixo. Anĩ. Petu ukwa ym rĩ. Tupã je'ẽha rahoha muhem raho ame'ẽ ke Petu ukwa katu ym. Ixerai nahã my, aja Petu ukwaha naĩ. [10] Hukwen harõha asa py oho. Mokõihar ta ke asa oho tĩ. Pe, ita rukwen rehe uhyk oho. Ame'ẽ riki ok ta rukwen ke. Ok ta pe ixe oho ame'ẽ ke. Ame'ẽ rehe uhyk rahã, jupirar te'e u'am. Pe, a'eta uhem oho. Awa rape rupi wata we, pe, pahar Petu ke Tupã je'ẽha rahoha hijar oho. [11] Arahã Petu ukwa katu. Kuja jupandu jupe:

—Ihẽ akwa katu te apo 'y! Tupã je'ẽha rahoha ke ihẽ koty Tupã muwyr. Ero ngi ihẽ ke a'e mupoir. Ihẽ ke mupoir, a'erehe ihẽ ke amõ jukwa ta, ame'ẽ ke jundéu awa ta usak ym ta apo 'y — aja Petu jupe.

[12] Poiriha Petu ukwa rahã, Mari rok rehe uhyk oho. Mari riki Juã mãi. Mak aja Juã rer tĩ. A'ep heta jy'ar uĩ. Tupã namõ pandu pandu uĩ. [13] Pe, ok kurar rukwen rehe Petu uhyk rahã, pukái u'am. Pe, kũjãtãi usak oho. Ma'e mupupuriha ke a'e. Her Ho. [14] Petu je'ẽha ke a'e ukwa. A'erehe hury katu jywyr oho. Hukwen ke pirar ym we ipe rĩ. Pe, amõ ta pe a'e pandu oho:

—Se soroka pe Petu ixo! — aja kũjãtãi.

[15] Amõ ta pandu:

—Anĩ. Nde te'e pe aja. Nde ereka'u te'e! — aja kũjãtãi pe.

Anĩ. A'e pandu we rĩ:

—Jete atu te atu. Se Petu ixo! — aja a'eta pe.

Pe, amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ẽha rahoha riki. Petu rehe usak katu ame'ẽ ke a'e — aja ipe.

[16] Petu pukái pukái we u'am rĩ. Pe, amõ hukwen pirar oho. Petu rehe a'eta usak rahã, a'eta pandu: "Mã! Myja nde erehem my? Mã!" aja a'eta pandu. [17] Pe, ipo ke Petu mukatak. (Aja a'eta je'ẽha ke muputu'u a'eta ngi.) Pe, kyndaha ngi Tupã muhem ame'ẽ rehe har pandu pandu a'eta pe. Petu pandu tĩ:

—Ame'ẽ rehe har Tian pe pepandu peho. Jesu kotyhar ta pe pepandu peho tĩ — aja a'ep ixo ame'ẽ ta pe Petu pandu.

Pe, amõ koty kanim oho.

18 Pytuniwe te rahã, sonda ta pandu pandu hũ a'eta jupe. "My Petu ihon mamy?" aja sonda ta pandu hũ. 19 Pe, sonda ta pe Ero pandu:

—Pekekar pehorahã! — aja a'eta pe.

Anĩ. Mahem ym a'eta. Pe, hukwen harõha ta pe Ero pandu pandu. Petu uhemiha rehe har pandu. Anĩ. Je'ẽha nixói te a'eta rehe. Pe, amõ sonda ta pe Ero pandu:

—Harõha ta ke pejukwa! — aja.

A'engi Jundéi ywy ngi Ero oho. Sesaréi ok ta pe oho. A'ep pyta rĩ.

Ero manõha rehe har

20 Ero ixo ame'ẽ ywy ngi ngã mi'u ke Tir ok ta pe har ta werur. Aja te'eha a'eta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Ngã mi'u werur tĩ. Pe, Tir ok ta pe har ta rehe Ero parahy te. Sinõ ok ta pe har ta rehe parahy tĩ. A'erehe ame'ẽ mokõi ok ta pe ngã mi'u ke Ero mondo ym te apo 'y. A'erehe Ero rehe Tir ok ta pe har ta usak oho. Sinõ ok ta pe har usak oho tĩ. Mukatu ta oho. (Aja rahã, ngã mi'u ke Ero mondo ta tĩ, aja ngã ukwa. A'erehe mukatu oho.) Eroma'e miasu pe ame'ẽ ta pandu py. Her Mbasa. Kapitã rok usakiha ke a'e. Ame'ẽ namõ a'eta mukatu py oho. A'engi Ero namõ mukatuha rehe har johu ngã pandu ta oho.

21 Pe, amõ weraha ke Ero manga. Arahã kapitãma'e myrape tymã 'ar pe a'e wapyk. Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke a'e munde. Pe, ngã pe a'e pandu pandu katu te uĩ. 22 A'erehe Ero rehe ngã ipy'a katu u'am. Ehe har kuja pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ym a'e! Tupã tiki a'e — aja ukwa ngã jupe.

23 Tupã aja Ero rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke Ero muputu'u ym ngã ngi. A'erehe pahar Tupã je'ẽha rahoha parahy ehe. Ma'e ahyha mondo ehe. Upa hete rupi tapuru su'u su'u hũ. Aja a'e manõ.

24 Pe, Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu oho. Amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ.

25 Tamatarer ke upa raho rahã, Manambe jywyr oho. Jerusarẽ ok ta ngi jywyr oho. Sáu jywyr oho inamõ tĩ. Jywyr oho rahã, Juã Mak ke a'eta raho. Antioki ok ta pe a'eta jywyr uhyk oho.

13

Manambe ke Jesu kotyhar ta mondo. Sáu ke mondo tĩ.

1 Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo. Mu'eha ta ke a'eta tĩ. Ko Manambe. Amõ Simã. "Amõ awa pihun" aja her tĩ. Amõ Rusi. Syre ok ta pe har a'e. Amõ Sáu. Amõ Manaẽ. Ero namõ a'e tyha oho ame'ẽ ke a'e. 2 Ero riki jundéu awa tama'e kapitam. Pe, Jesu kotyhar ta riki johu ma'e u'uha ke hijar. (Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu.) Tupã namõ a'eta pandu pandu uĩ tĩ. Arahã Tupã'ã mujekwa a'eta pe:

—Manambe rehe ihẽ katu asak. Sáu rehe aja tĩ. A'erehe a'eta ke pemondo. Ihẽ amujekwa ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e ta oho — aja a'eta pe Tupã'ã mujekwa.

3 Pe, a'eta ma'e u'uha hijar we rĩ. Tupã namõ pandu pandu we tĩ. Pe, Manambe ãkã rehe ipo ke Jesu kotyhar ta mujar. Sáu ãkã rehe mujar tĩ. (Aja Tupã katu usak a'eta rehe, aja amõ ta pe Jesu kotyhar ta mujekwa katu.) Pe, Manambe ta ke a'eta mondo.

Xi ypa'ũ rehe Manambe ta uhyk oho

4 Seréu ok ta pe Manambe wata uhyk oho. Sáu aja tĩ. A'eta ke Tupã'ã mondo. A'engi Xi ypa'ũ rehe uhyk oho. Jarusu keruhũ pe oho. 5 Pe, Sarami ok ta pe uhyk rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixe oho. A'ep Tupã je'ẽha ke a'eta pandu pandu. Juã Mak a'eta namõ ixo. Manambe ta namõ ma'e ke a'e ma'ema'e ixo.

6-8 Ypa'ũ rupi a'eta asa oho. Pe, Pa ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe a'eta usak. Her Mba Jesu. Erima aja her tĩ. Ngere je'ẽha pandu ame'ẽ ke: "Erima" aja ipe. Jundéu awa ke a'e. Paje a'e. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e jupe. Kapitã rehe katu ame'ẽ ke a'e. Kapitã rer Seji Páu. Ukwa katu a'e ma'e. Pe, Manambe ta namõ a'e pandu oho. Manambe ta ke a'e juehe muhyk werur. Tupã je'ẽha ke a'e hendu tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke Erima putar ym. Paje putar ym. Jesu rehe kapitã jurujar katu ame'ẽ ke a'e putar ym tĩ. A'erehe Manambe ta namõ a'e je'ẽ je'ẽ hũ. 9 Pe, paje rehe Sáu ma'ã katu. Sáu amõ her ipe tĩ. "Páu" aja amõ ipe tĩ. 10 Tupã'ã ihĩ katu ehe. Pe, Páu pandu:

—Satana ra'yr ke nde! (Ãjã ramũi a'e.) Katu amõ ta ma'ema'e ame'ẽ ke nde ereputar ym. Amõ ta ke nde eremuka'u te'e

hũ. Tupã riki jetehar te ke mujekwa katu.
Anĩ. Ame'ẽ ke te'eha aja nde eremuruwak
eremondo. 11 A'erehe apo nde ke Tupã
mahy ta. Heta nde ereker rahã, ma'e ke nde
eresak ym te ta. Nde reha uwe ta — aja paje
pe Páu pandu.
Pahar Erima pe weraha kanim oho. Usak
ym te ma'e ke. A'e ke pete'e jywyr jywyr
ixo. Ipo rehe amõ pyhyk ta raho ame'ẽ
ke a'e kekar ixo. 12 Ame'ẽ rehe kapitã usak
rahã, Jesu rehe jurujar katu. Jesu rehe har
Páu ta mu'e mu'e uĩ. Ame'ẽ ke kapitã hendu
hendu uĩ tĩ. Paje reha uwe ame'ẽ ke rehe a'e
usak tĩ. A'erehe a'e pandu: "Mã!" aja.

Pisi ywy rehe Páu ta oho

13 Pe, Pa ok ta ngi Páu uhem oho. Man-
ambe oho tĩ. Ehe katu me'ẽ ta oho tĩ.
Jarusu keruhũ pe oho. Pe, Peje ok ta pe
uhyk oho. Ame'ẽ ok ta Pansi ywy rehe ihĩ.
Juã anĩ a'e. Páu ta ke Juã Mak hijar oho.
(Páu ta namõ pyta ym.) Jeje Jerusarẽ ok
ta pe jywyr oho. 14 Pe, Peje ok ta ngi Páu
ta uhem oho. Antioki ok ta pe uhyk oho.
Ame'ẽ ok ta Pisi ywy rehe ihĩ. Pe, jundéu
awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa
tama'e jy'ariha renda pe a'eta ixe oho. A'ep
wapyk uĩ. 15 Pe, Moise mupinim ame'ẽ
ke amõ pandu pandu. Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ ke pandu pandu
tĩ. Upa pandu rahã, Páu ta pe jy'ariha
rendama'e kapitã ta pandu:
—Jande mu ta! Pandu katuha ke pepandu
tar katu rahã, pepandu apo — aja Páu ta pe.
16 Pe, Páu pu'am rahã, ipo mukatakiha
namõ ngã je'ẽha ke muputu'u ngã ngi. Pe,
pandu:
—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã!
Upa katu te Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu
ame'ẽ ta tĩ! 17 Pehendu katu tĩ! Tupã rehe
jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu. Ko jande
johu riki jundéu awa ta ke. Jande ramũi
ta rehe Tupã usak katu. Yman amõ awa
ta aja Eji ywy rehe jande ramũi ixo. Arahã
jande ramũi ke Tupã muheta. Pe, pyrãtãha
rupi jande ramũi ke a'e muhem muwyr.
Eji ywy ngi muhem muwyr. 18 Awa nixói
te ame'ẽ rupi jande ramũi wata wata ixo.
Mokõi awa py upa warahy 'ar rahã, wata
wata ixo. Arahã ma'e ka'u te'eha ke jande
ramũi ta ma'ema'e hũ. Anĩ. Tupã ipy'a
katu te we ehe rĩ. Hijar ym we rĩ. 19 Kanaã
ywy rehe amõ amõ awa ta ixo. Ame'ẽ ta ke
Tupã mumba. Amõ koty henda pe har ta ke
mumba tĩ. Amõ koty koty henda pe har ta
ke mumba tĩ. Aja awa po wajar mokõi amõ
koty henda pe har ta ke a'e mumba tĩ. Pe,
ame'ẽ ta renda ke pe jande ramũi ta ke a'e
mupyta. 20 Ame'ẽ ywy rehe heta warahy 'ar
rahã, jande ramũi ta ixo. Kuja, 450 warahy
'ar rahã, ixo.
—A'engi ngã rehe har pandu pandu
ame'ẽ ta ke Tupã mu'am. Kapitã ta aja a'eta
tĩ. Pe, Samue uhyk. Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ke a'e. 21 Pe, kapitã keruhũ ke jande
ramũi putar rahã, Sáu ke Tupã mu'am. Ki
ra'yr a'e. Menjamĩ rainõ ke a'e. Mokõi
awa py upa warahy 'ar rahã, a'e riki kapitã
keruhũ. 22 Pe, Sáu ke Tupã hijar rahã, Ndawi
ke a'e mu'am tĩ. Ndawi riki Jese ra'yr.
Kapitã keruhũ aja mu'am. Kuja ehe har
Tupã pandu: "Sawa'e ihẽ aputar katu ame'ẽ
ke ihẽ amahem. A'e riki Ndawi. Upa katu te
ihẽ apandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu" aja
Tupã pandu. 23 Yman jundéu awa ta ke amõ
muhã katu ta, aja Tupã pandu katu. A'e riki
Jesu. Jesu riki ngã muhãha aja Tupã mu'am.
Jesu riki Ndawi rainõ. (Aja rahã, kapitã
keruhũ a'e tĩ, aja mujekwa katu.) 24 Jesu
pandu ym rahã we, jundéu awa ta pe Juã
pandu pandu. Kuja pandu: "Ma'e peka'u
te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, Tupã
koty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, pehẽ
ke ihẽ amujahuk ta" aja Juã pandu pandu.
25 Pe, Juãma'e parakyha upa tate rahã, a'e
pandu: "Amõ rehe peharõ pexo. Ihẽ riki a'e
ym. Pehendu katurahã! Ihẽ raikwer rupi
a'e uwyr ixo. Jesu ke a'e. A'e riki katu te
me'ẽ ke. A'erehe ima'e miasu, aja axo rahã,
ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ" aja Juã pandu —
aja Páu pandu.
26 A'e pandu tĩ:
—Ihẽ mu ta! Pehẽ riki Amarã rainõ ta!
Pehendu katurahã! Upa katu te Tupã rehe
ipy'a moĩ moĩ katu me'ẽ ta tĩ! Pehendu katu
tĩ! Awa ta ke Tupã muhã katu ta, ame'ẽ
myrandu katu ke jande pe a'e muwyr. 27 Jesu
riki awa muhãha ke a'e. Ame'ẽ ke Jerusarẽ
ok ta pe har ta ukwa ym. Kapitã ta ukwa
ym tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar
rahã pame katu te Tupã je'ẽha ke amõ ta
pandu pandu. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ.
Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim ame'ẽ
ke rehe a'eta usak usak. Ame'ẽ ke a'eta
ukwa ym tĩ. "Jesu ke pejukwa" aja a'eta
pandu rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta
mupinim aja Jesu ke a'eta jukwa. 28 Amõ

ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta
ke sonda ta jukwa katu te'e ta. Jesu riki
aja ma'ema'e ym. Anĩ. Amõ ta jukwa tar
katu te'e. A'erehe Jesu jukwaha rehe har
Pirat pe a'eta pandu. [29] Pe, jukwaha rehe
har upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ta mupinim, ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e.
(Mupinim, aja jukwa.) Upa jukwa rahã,
myra ngã mupia ame'ẽ ngi amõ ta mujy.
Pe, itakwar keruhũ rupi a'eta mou raho.
[30] Anĩ. A'ep pyta ym. A'e ke Tupã mukwera
katu muhem. [31] Kwera katu uhem rahã,
inamõ ixo ame'ẽ ta usak usak katu ehe tĩ.
Amukwehe te we Ngariréi ywy ngi Jerusarẽ
ok ta pe Jesu namõ a'eta ohoho. A'eta riki
usak usak katu ehe tĩ. Heta ukwer rahã usak
usak katu ehe tĩ. Ehe har jundéu awa ta
pe a'eta pandu pandu apo. [32-33] Ko pehẽ pe
myrandu katu ke jande japandu pandu tĩ.
Jande ramũi ta pe Tupã manga katu. Jesu
ke a'e mukwera katu muhem rahã, ame'ẽ
manga katuha ke jande pe a'e muhyk katu.
Jande ramũi ta rainõ ta ke jande. Kweraha
rehe har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Her
Saumo. Mokõihar rehe ihĩ. Kuja Tupã
je'ẽha:

"Nde riki ihẽ ra'yr. Apo: 'Nde riki nde erexo
py ame'ẽ ke nde' aja ihẽ amu'am.
Aja rahã: 'Nde riki katu te' aja nde ke ihẽ
amu'am. Aja ngã pe ihẽ amujekwa"
aja Tupã pandu.

[34] —Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ.
Tupã pandu:

"Nde rehe ihẽ asak katu ta, aja Ndawi pe ihẽ
amanga katu" aja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ tĩ.

—Ame'ẽ ke a'e pandu rahã, Jesu ke a'e
mukwera katu ta muhem, aja a'e ukwa katu.
A'erehe hete ke inem ym te ta. [35] Amõ
Saumo rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

"Nde ra'yr rete ke nde eremunem ym te
ta. Katu te ame'ẽ ke a'e" aja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ — aja Páu
pandu.

[36] A'e pandu tĩ:

—Ndawi rehe har jande jakwa katu.
Kome'ẽ ywy pe a'e ixo rahã, Tupã putar
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Inamõ ixo ame'ẽ
tama'e kapitã keruhũ ke a'e. Pe, a'e manõ.
Hamũi rake rupi amõ ta jytym tĩ. Pe, hete ke
inem oho. (A'erehe Saumo rehe panduha
ihĩ. Ame'ẽ panduha Ndawi rehe har aja
ym.) [37] Pe, Tupã mukwera katu ame'ẽ ke
inem ym te ta. (Jesu a'e.) [38] Sa'e ta! Pehendu
katurahã! Pekwa katu ta apo. Ma'e peka'u
te'eha ke pema'e pexo. Anĩ. Tupã ipy'a
pehẽ rehe jywyr. Jesu je'ẽha rupi jywyr.
Ame'ẽ ke pehẽ pe japandu pandu. [39] Jesu
rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã ipy'a
jywyr katu ehe. Upa katu te ma'e peka'u
te'eha pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi a'e
juhyk. Moise je'ẽha rehe jõ amõ hendu
katu rahã, aja ym. Tupã ipy'a jywyr ym
ehe. Juhyk ym. [40] A'erehe pekwa katurahã!
Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta
mupinim, aja pehẽ rehe uhyk ym ta. Kuja
a'eta mupinim: [41] Tupã pandu:

"Pepuka puka hũ ame'ẽ ta! Pesak katurahã!
Mãte pekwaha! Mã peja pemanõ!
Kome'ẽ ywy pe pexo rahã, ihẽma'e
pyrãtãha namõ ma'e katu te ame'ẽ
ke ihẽ ama'ema'e. Anĩ. Ame'ẽ rehe
pejurujar ym.
Ma'e katu te ma'ema'eha rehe har pehẽ pe
amõ pandu pandu. Anĩ. Pejurujar
ym ehe tĩ, aja Tupã pandu" aja Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim.

—Mã peja aja ym pehẽ tĩ. Jurujar ym
ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ — aja Páu pandu
pandu hũ.

[42] Jundéu awa jy'ariha renda ngi Páu
uhem oho. Manambe uhem oho tĩ. Arahã
jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pandu a'eta pe:

—Amõ putu'uha 'ar rahã, nde erepandu
ramõ, ame'ẽ rehe har jande pe pepandu
pandu tĩ — aja Páu ta pe.

[43] A'engi ngã uhem oho rahã, Páu ta namõ
heta jundéu awa ta oho. Jundéu awa aja
ym ame'ẽ ta Páu ta namõ oho tĩ. Ame'ẽ ta
jundéu awa ramũi ta ukwa aja jurujar katu
tĩ. Páu ta pandu pandu:

—Pehẽ rehe Tupã usak katu. Ame'ẽ rehe
pewe pexo rĩ — aja Páu ta pandu.

[44] Pe, amõ putu'uha 'ar uhyk rahã, upa
tate ok ta pe har ta jy'ar uwyr. Tupã je'ẽha
rehe hendu uwyr. [45] Páu ta namõ ngã jy'ar.
Ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta usak rahã,
jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym.
(Páu ta koty jy'ar ngã, a'erehe a'eta rehe
jyty'ym.) Je'ẽ je'ẽ hũ inamõ.

—Páu te'e — aja a'eta pandu pandu.

[46] Pe, puka puka hũ ehe tĩ. Anĩ. Páu kyje
ym ngã ngi. Manambe kyje ym tĩ. A'eta
pandu:

—Pehẽ riki jundéu awa ta ke, a'erehe
pehẽ pe Tupã je'ẽha ke japandu pandu py

rahã, katu tiki. Anĩ. Ame'ẽ rehe pehendu
tar ym. Pehẽ ruhãha ke peputar ym, aja
pekwaha tĩ. A'erehe pehẽ ke jahijar ta jaho.
Amõ awa ta pe Tupã je'ẽha ke japandu ta
jaho. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe.)
47 Jete. Kuja jande pe Tupã mujekwa:
"Amõ awa ta pe ihẽ je'ẽha ke nde erepandu
ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe
nde erepandu ta.
Awa ta ke ihẽ amuhã katu ta, ame'ẽ ke a'eta
ukwa katu ta tĩ. Upa kome'ẽ ywy
keruhũ pe har ta ukwa ta tĩ" aja
Tupã pandu — aja Páu ta pandu.
48 Páu je'ẽha rehe amõ awa ta hendu rahã,
hury katu.
—Tupã je'ẽha riki katu te — aja a'eta
pandu pandu.
Pe, Tupã muhã katu ta, ame'ẽ ta jurujar
katu ehe. Jesu rehe jurujar katu.
49-50 Pe, amõ ta Tupã je'ẽha ke Páu ta
pandu pandu ame'ẽ ke putar ym. Aja ok ta
pe har ta kapitã ta ixo. Ame'ẽ ta ke jundéu
awa ta muparahy. Páu ta rehe muparahy.
Kũjã ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta
muparahy tĩ. Amõ awa ta ke ame'ẽ kũjã ta.
Jundéu ramũi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a
moĩ moĩ katu ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Pe, Páu
ta ke ngã mupyrara. Pandu: "Jande rekoha
ngi peho" aja Páu ta pe. Pe, ame'ẽ ywy ngi
muhem mondo. 51 Oho rahã, ipy ngi xi'aha
ke Páu ta juhyk. Aja ngã pe ma'e mujekwa.
Ame'ẽ ok ta pe har ta Tupã je'ẽha ke putar
ym aja Páu ta mujekwa. Pe, Iko ok ta pe Páu
uhyk oho. Manambe uhyk oho tĩ. 52 Antioki
ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. A'eta hury
katu. Ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ.

14

Iko ok ta pe Páu ta uhyk oho

1 Iko ok ta pe aja tĩ. Jundéu awa tama'e
jy'ariha renda pe Páu ta ixe oho tĩ. A'eta
pandu pandu katu, a'erehe heta jundéu awa
ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa ta
jurujar katu ehe tĩ. Jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta ke a'eta. 2 Pe, Jesu rehe jundéu
awa ta jurujar ym ame'ẽ ta ixo tĩ. Amõ
awa ta ke ame'ẽ ta muparahy. A'erehe Jesu
kotyhar ta rehe parahy. 3 Anĩ. Yman a'ep
Páu ta ixo. A'eta kyje ym ngã ngi. Awa ta
rehe Tupã ipy'a katu, ame'ẽ rehe har a'eta
pandu pandu. Tupãma'e pyrãtãha namõ
ahy ame'ẽ ta ke a'eta mukatu hũ. Ame'ẽ
rehe ngã usak rahã, jetehar te ke Páu ta
pandu pandu aja ukwa katu. 4 Anĩ. Iko ok ta
pe har ta amõ koty koty ukwa. Wajar Páu ta
je'ẽha rehe jurujar katu. Amõ wajar jundéu
awa ta je'ẽha rehe jurujar katu. Ame'ẽ ta
Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke a'eta.
5 Pe, amõ awa ta namõ jundéu awa ta jy'ar.
Kapitã ta namõ johu ngã jy'ar. Ame'ẽ ta
pandu pandu ngã jupe:
—Páu ta ke jamahy jahorahã! Ita pe jajapi
ta jaho! Jajukwa ta — aja ngã jupe.
6 Pe, ame'ẽ ke Páu ta ukwa rahã, Rit ok
ta pe Páu ta ujan oho. Nder ok ta pe a'eta
oho tĩ. Mokõi ok ta Rikaõ ywy rehe ihĩ tĩ.
7 Ame'ẽ ywy rupi wata wata oho tĩ. Ame'ẽ
rupi myrandu katu ke a'eta pandu pandu
oho. Jesu rehe har pandu pandu oho.

Rit ok ta pe Páu ta ixo. Nder ok ta pe ixo tĩ.

8 Rit ok ta pe sawa'e wapyk uĩ. Wata ym
te ame'ẽ ke a'e. Ta'yn rahã har aja te'eha
a'e. 9 Páu je'ẽha rehe a'e hendu. Pe, Tupã
mukatu ta, ame'ẽ rehe sawa'e jurujar katu
uĩ, aja Páu ukwa. A'erehe sawa'e rehe a'e
ma'ã katu. 10 Hãtã pandu ipe:
—Epu'am katu! — aja sawa'e pe.
Pe, sawa'e pu'am. Pe, jywyr jywyr wata
ixo. 11 Páu mukatuha rehe hetaha ta usak
rahã, amõ awa je'ẽha pe a'eta pandu pandu
hũ. Rikaõ ywy pe har ta je'ẽha namõ kuja
a'eta pandu:
—Tupã ta aja sawa'e ta uwak uwyr. Jande
koty wyjy uwyr — aja a'eta ukwaha naĩ.
12 Pe, Manambe rehe amõ her moĩ tĩ. A'ep
pe har tama'e tupã rer moĩ ehe. "Jup" aja
moĩ ehe. Páu rehe amõ her moĩ tĩ. A'ep
pe har tama'e tupã rer moĩ ehe tĩ. Páu riki
pandu ame'ẽ ke a'e, a'erehe: "Meku" aja
moĩ ehe. 13 Ame'ẽ ok ta rukwen rake Jup
rehe ngã jumu'eha renda ihĩ. Ame'ẽ pa'i
ta tapi'iruhu werur. Tapi'iruhu jurupy rupi
ma'eputyr pukwar pukwar ame'ẽ ke moĩ
ehe. Pe, ame'ẽ ke jumu'eha renda pe werur.
A'ep jukwa ta. Tupã ta aja saka Páu ta, aja
pa'i ta ukwaha naĩ, a'erehe aja Páu ta rehe
pa'i ta ipy'a moĩ moĩ ta. Hetaha ta ipy'a moĩ
moĩ ta a'eta rehe tĩ.
14 Ame'ẽ ke Páu ukwa rahã, ima'e
mundeha ke a'e musak musak u'am.
Manambe aja tĩ. (Aja musak rahã, katu ym
ngã ma'ema'e ixo, ame'ẽ ke ngã pe Páu ta
mujekwa.) Pe, hetaha pyter pe Páu ta ujan
oho. Kuja Páu ta hãtã pandu ixo:

15 —Sa'e ta! Mã peja ym pema'eha. Pehẽ
aja awa te'e jande tĩ. Pehẽ pe myrandu katu
ke jande japandu jajur. Aja rahã, peme'ẽja
jaxeriha ke pehijar ta. Tupã te rehe pehẽ
py'a ke pemuruwak ta pemondo. Tupã te
riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ywa ke a'e
mujã. Upa katu te ywate rupi ma'e wewe
ixo ame'ẽ ta ke a'e mujã tĩ. Kome'ẽ ywy
keruhũ mujã tĩ. Upa katu te ywy rupi wata
ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Y ramũi ke mujã tĩ.
Upa katu te y rupi ixo ame'ẽ ta ke mujã
tĩ. 16 Yman upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ
pe har ta putar ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e.
Ame'ẽ rehe Tupã je'ẽ ym. 17 Tupã pete'e
ixo ame'ẽ te'e a'e, aja ngã pe a'e mujekwa.
Ame'ẽ rehe har kuja mujekwa. Ywa ngi
aman ke a'e mungyr muwyr. Upa katu te
ma'eywa ke awa ta u'u ame'ẽ ke a'e muhury
katu tĩ. Jande pe jande mi'u ke a'e muwyr
tĩ. Jande ruryha ke jande pe muwyr tĩ. Katu
pame katu te a'e ma'ema'e tĩ — aja Páu ta
pandu pandu.
18 Aja Páu ta pandu pandu hũ. Pe, ngã ke
mupyta. Tate tapi'iruhu ke ngã jukwa!
19 Antioki ok ta ngi amõ jundéu awa ta
uhyk uwyr. Iko ok ta ngi amõ ta uhyk
uwyr tĩ. Ame'ẽ ta ngã ke muparahy. Páu
rehe muparahy. (Tupã je'ẽha ke Páu pandu
ame'ẽ ke a'eta putar ym. A'erehe ngã ke
muparahy.) Pe, Páu ke ita pe ngã japi.
Manõ aja ngã ukwaha, a'erehe ok ta ngi
hykýi muhem raho. 20 Pe, Jesu kotyhar ta
juramã jy'ar ehe rahã, Páu pu'am. Pe, ok
ta pe jywyr oho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Nder ok
ta pe oho. Manambe oho tĩ.

Antioki ok ta pe Páu ta jywyr oho tĩ

21 Nder ok ta pe myrandu katu ke Páu
pandu pandu. Manambe pandu pandu tĩ.
Ngã hendu katu, a'erehe heta Jesu rehe
jurujar katu. Pe, Rit ok ta pe Páu ta jywyr
uhyk oho. A'engi Iko ok ta pe jywyr oho
tĩ. A'engi Antioki ok ta pe jywyr oho tĩ.
Pisi ywy rehe ame'ẽ ok ta ihĩ. 22 Ame'ẽ ok
ta rupi Páu ta oho rahã, Jesu rehe jurujar
katu ame'ẽ ta py'a ke a'eta mãtã katu te we
rĩ. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa
katu te we rĩ. Ame'ẽ ta ke Páu ta muhury
katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te
we rĩ. Páu ta pandu ngã pe:

—Jesu rehe pejurujar katu te we pexo.
Ame'ẽ ke pehijar ym. Jande ke amõ ta
mupyrara hũ ta. Tupã kotyhar ta ke pehẽ,
aja pekwa katu. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe
pexo ta — aja jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu
ta mu'e mu'e.
23 Amõ amõ ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo.
Ok ta pe pame katu te tamũi ta ke Páu ta
mu'am. Jesu kotyhar ta rehe tamũi ta usak
usak katu ta. Upa mu'am rahã, Tupã namõ
ma'e pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar
tĩ. (Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu.)
Tamũi ta pe pandu:

—Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe mã
peja pehẽ rehe Jesu usak katu — aja Páu ta
pandu.
24 A'engi Páu ta oho. Pisi ywy rupi Páu
ta asa oho. Pe, Pansi ywy rehe uhyk oho.
25 Peje ok ta pe uhyk rahã, a'ep Tupã je'ẽha
ke ngã pe a'eta pandu pandu tĩ. 26 A'engi
Ata ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhũ
pe opor oho. Ame'ẽ pe Antioki ok ta pe
jywyr oho. Ame'ẽ ok ta riki Siri ywy rehe
ihĩ. Amukwehe te we ame'ẽ ok ta ngi Páu ta
oho rĩ. A'ep Páu ta pe Jesu kotyhar ta pandu
kwe:

—Tupã je'ẽha ke pepandu pandu peho.
Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja
mokõi sawa'e ta pe kwe.

Tupã je'ẽha ke pandu pandu. Ame'ẽ riki
Páu tama'e parakyha. Ame'ẽ ke upa 'y.
27 Pe, ame'ẽ ok ta pe uhyk rahã, Jesu
kotyhar ta ke Páu ta mujy'ar. Pandu pandu
ngã pe:

—Jande rehe Tupã usak katu. A'erehe
jande namõ Tupã ma'ema'e katu. A'erehe
Ta'yr rehe amõ awa ta jurujar katu. Jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ehe — aja
Páu ta pandu pandu.
28 Yman atu a'ep a'eta pyta ixo rĩ. Jesu
kotyhar ta namõ pyta ixo rĩ.

15

*Jerusar*ẽ ok ta pe jy'ariha ihĩ

1 Antioki ok ta pe amõ sawa'e ta uhyk
uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Jesu
kotyhar ta pe kuja a'eta mu'e:

—Moise je'ẽha mu'e, aja pehẽ rehe ihĩ
ame'ẽ pirer ke pejupã ym rahã, pehẽ ke
Tupã muhã ym ta — aja sawa'e ta mu'e naĩ.
2 Anĩ. Páu je'ẽ:

—Anĩ! Aja ym — aja je'ẽ hãtã tã te hũ.

Aja Manambe je'ẽ hãtã tã te hũ tĩ. Sawa'e
ta namõ a'eta je'ẽ hãtã tã te hũ. Je'ẽha
ke putu'u ym ngã ngi, a'erehe kuja a'eta
pandu:

—Páu! Manambe namõ Jerusarẽ ok ta pe eho. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ eho. Ipirer jupã, ame'ẽ rehe har Jesu mondo ame'ẽ ta namõ pehẽ johu pepandu peho. A'ep tamũi ta namõ pepandu peho. Amõ se Antioki ok ta pe har ta oho ta tĩ — aja Antioki ok ta pe har ta pandu Páu ta pe.

3 Pe, ame'ẽ ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Seni ywy rupi oho ixo. Samari ywy rupi oho ixo tĩ. Oho ixo rahã, a'ep pe har ta pe a'eta pandu pandu:

—Ima'e hamũi ta ukwa ame'ẽ ke amõ awa ta upa katu te hijar. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Jesu rehe jurujar katu apo 'y — aja Páu ta pandu.

Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, upa katu te Jesu kotyhar ta hury katu. 4 Pe, Jerusarẽ ok ta pe Páu ta uhyk rahã, Jesu kotyhar ta hury katu. Jesu mondo ame'ẽ ta hury katu tĩ. Tamũi ta hury katu tĩ. A'eta pandu:

—Ko pehẽ pejur katu — aja Páu ta pe.

Pe, Páu ta po ke ngã pyhyk katu a'eta ngi. Pe, Páu ta pandu:

—Tupã je'ẽha ke jande japandu pandu rahã, jande namõ Tupã ma'ema'e katu. A'erehe heta ngã Jesu rehe jurujar katu — aja Páu ta pandu.

Aja upa katu te pandu pandu ngã pe. 5 Amõ ta anĩ. Jesu rehe parise ta jurujar katu ame'ẽ ta pu'am. (Moise je'ẽha rehe parise ta hendu katu.) Ame'ẽ ta pandu:

—Ipirer ke amõ awa ta jupã rahã, katu. Moise mupinim ame'ẽ ke rehe hendu katu rahã, katu tiki tĩ — aja parise ta.

6 Ame'ẽ rehe har tamũi ta namõ Jesu mondo ame'ẽ ta pandu pandu ngã jupe. 7 I'i atu ame'ẽ rehe har je'ẽ hãtã tã ngã jupe. Pe, Petu pu'am. Pandu:

—Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Yman ihẽ rehe Tupã usak katu, aja pekwa katu. Pehẽ ngi har ihẽ ke a'e jo'ok. Pe, amõ awa ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu aho. (Kone ta pe apandu aho.) Ihẽ apandu rahã, a'eta riki hendu katu tĩ. 8 Pe, Jesu rehe a'eta jurujar katu tĩ. Awa ta rehe har Tupã ukwa katu. Amõ awa ta rehe a'e usak katu tĩ, a'erehe a'eta py'a rehe Tupã'ã ke a'e muwyr tĩ. 9 Jande aja a'eta py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Jande aja Tupã ipy'a katu a'eta rehe tĩ. Jesu rehe a'eta jurujar katu tĩ, a'erehe Tupã ipy'a jywyr a'eta rehe tĩ. 10 Katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e. Anĩ. Apo amõ koty peputar. Katu ym aja. Amõ kotyhar rehe amõ awa ta hendu katu te ixo. Ame'ẽ ke peputar. Katu ym aja. Jande aja marã ka ym Moise je'ẽha rehe jande ramũi ta hendu katuha tĩ. 11 Jete! Jande aja Jesu rehe amõ awa ta jurujar katu tĩ, a'erehe a'eta ke Tupã muhã katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Jande aja a'eta rehe Jesu usak katu tĩ, a'erehe Tupã muhã katu tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te — aja Petu pandu.

12 Pe, je'ẽha ke hetaha ta muputu'u. Pe, Manambe pandu pandu. Páu pandu pandu tĩ. Amõ awa ta namõ a'eta ixo rahã, Tupãma'e pyrãtãha namõ a'eta mukatu hũ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ahy ixo ame'ẽ ta ke a'eta mukatu hũ. (Aja rahã, Jesu rehe har Páu ta pandu pandu, ame'ẽ ke riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Páu ta namõ Tupã ixo, aja mujekwa katu tĩ.) Upa katu te ame'ẽ rehe har pandu pandu ngã pe. 13 Upa pandu rahã, Tian pandu:

—Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! 14 Amõ awa ta ngi har amõ amõ ta rehe Tupã usak katu. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta riki Tupã kotyhar ta apo 'y. Aja amõ awa ta rehe ipy'a katuha ke Tupã mujekwa. Ame'ẽ rehe har jande pe Simã pandu ramõ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. 15 Ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim tĩ. Kuja mupinim. 16 Tupã pandu:

"Ndawi rainõ ta ihẽ rehe ipy'a moĩ moĩ ym. A'engi ihẽ asak katu ta ngã rehe tĩ.

Pe, ihẽ rehe Ndawi aja hainõ ta ipy'a moĩ moĩ katu ta tĩ.

17 Pe, upa katu te amõ awa ta ihẽ rehe ipy'a moĩ moĩ ta tĩ.

Upa katu te amõ awa ta ngi har ihẽ kotyhar ta aja ixo ta tĩ. Ame'ẽ ta ke ihẽ rehe ipy'a moĩ moĩ katu ta tĩ" aja Tupã pandu.

18 —Yman ame'ẽ rehe har ngã pe Tupã mujekwa — aja Tian pandu. ("Amõ awa ta" aja pandu rahã: "Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke" aja mujekwa.)

19 Tian pandu tĩ:

—Jande je'ẽha rehe amõ awa ta pyai rahã, katu ym, aja ihẽ akwa. Hamũi ta ukwaha ke a'eta upa hijar. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo. 20 A'erehe paper pinim ke jamondo ngã pe rahã, katu tiki. Kuja:

(Ita'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha ngã jupe naĩ.) Ame'ẽ ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ. Ame'ẽ ke pe'u ym.

So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ẽ
rukwer ke pe'u ym tĩ.
So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.
Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.
Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.
Aja jamupinim rahã, katu ta tiki.

21 —Aja jande jamupinĩha rehe amõ awa ta hendu katu rahã, Moise je'ẽha ke ukwa ame'ẽ ta ke a'eta muparahy ym ta. Yman Moise mupinim ame'ẽ ke ngã pandu pandu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Ok ta pame katu te Moise je'ẽha ke ngã pandu pandu tĩ. A'erehe Moise je'ẽha ke heta ngã ukwa katu. A'erehe ame'ẽ ta ke muparahy rahã, katu ym tiki — aja Tian pandu.

Amõ awa ta pe paper pinim mondo

22 Antioki ok ta pe Páu namõ mokõi sawa'e ta mondo rahã, katu tiki, aja Jesu mondo ame'ẽ ta ukwa katu. Manambe namõ mondo rahã, katu tiki tĩ. Aja tamũi ta ukwa tĩ. Aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa tĩ. Pe, ame'ẽ ta ngi har mokõi sawa'e ta rehe a'eta usak katu. Pe, Jun ke a'eta mu'am. "Masamba" aja her tĩ. Amõ Sir ke ngã mu'am tĩ. Ame'ẽ mokõi riki kapitã ta. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta. 23 Paper pinim ke ame'ẽ ta raho. Kuja paper pinim ke mondo:

Ko jande riki Jesu mondo ame'ẽ ta ke. Ko riki tamũi ta ixo tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo tĩ. Pehẽ pe paper pinim ke jande johu jamondo jaxo. Pehẽ katu pexo. Pehẽ riki amõ awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. Jesu rehe pejurujar katu tĩ, a'erehe jande mu ta apo 'y. Pehẽ riki Antioki ok ta pe har ta ke. Si ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tĩ. Siri ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tĩ.

24 Jande ngi har pehẽ ke amõ ta muka'u te'e, aja jahendu. Ame'ẽ ta je'ẽha rehe pejumupyai tĩ, aja jahendu tĩ. Ame'ẽ ta ke pehẽ koty jamondo ym. 25 A'erehe jande jajy'ar jaxo. Peteĩhar aja jande jaxo. Mokõi sawa'e ta rehe jasak katu. Ame'ẽ ta ke Manambe namõ jamondo ta apo, pehẽ koty. Páu namõ a'eta oho ta tĩ. Manambe rehe jande japy'a katu. Páu rehe aja tĩ. Japy'a katu ehe tĩ.

26 Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe rehe har Páu ta pandu pandu oho. A'eta ke amõ ta jukwa tar katu tipe. Anĩ. Páu ta kyje ym ngã ngi. Pandu pandu te we oho rĩ.

27 Pe, mokõi sawa'e ta ke pehẽ pe jamondo jaxo. Ko Jun. Amõ Sir. Upa katu te jamupinim ame'ẽ ke pehẽ pe a'eta pandu ta tĩ.

28 Jundéu awa ramũi ta ukwaha rehe pehendu ym aja jamupinim rahã, katu tiki, aja jande pe Tupã'ã mujekwa. Aja rahã, katu, aja jakwa katu tĩ. Kuja jõ pehendu katu rahã, katu tiki.

29 (Ita'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha ngã jupe naĩ.) Ame'ẽ ruwa koty ngã mi'u ke amõ ta moĩ. Ame'ẽ ke pe'u ym.
So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.
So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ẽ
rukwer ke pe'u ym tĩ.
Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.
Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.
Upa ame'ẽ ke rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu. A'ewan.
Aja paper pinim ke mondo.

30 Pe, mokõi sawa'e ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Páu ta namõ mondo tĩ. Pe, Antioki ok ta pe a'eta uhyk oho. Uhyk rahã, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Pe, paper pinim ke a'eta me'ẽ ngã pe. 31 Ame'ẽ ke rehe ngã usak usak rahã, hury katu. Je'ẽha katu ame'ẽ ke paper rehe ihĩ, a'erehe hury katu. Pe, Jesu kotyhar ta namõ Jun pandu pandu hũ. 32 Sir pandu pandu tĩ. Jun riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ. Sir aja tĩ. Jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke a'eta mãtã katu. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Ngã ke a'eta muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. 33 A'ep a'eta pyta rĩ. Pe, a'eta ke Jesu kotyhar ta mujywyr mondo. Pandu a'eta pe:

—Pehẽ ke jande mu ta muwyr ame'ẽ ta koty pejywyr peho! Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu! — aja Jun ta pe ngã pandu.

34 [Anĩ. Sir jywyr ym oho.

—Apyta we ta rĩ — aja Sir jõ pandu.]

35 Yman atu, ame'ẽ ok ta pe Páu ta pyta, Antioki ok ta pe. Jesu rehe har a'eta pandu pandu hũ. Ngã pe amõ ta namõ a'eta pandu pandu hũ. Tupã je'ẽha ke a'eta mu'e mu'e hũ tĩ.

Páu ngi amõ koty Manambe oho

36 Heta jahy kanim rahã, Manambe pe Páu
pandu:
—Amukwehe te we ok ta rupi Tupã je'ẽha
ke japandu pandu jaho. Jande japyrũ ame'ẽ
ok ta rupi pame katu te jasak jaho tĩ. Jesu
kotyhar ta rehe jasak jaho. A'eta katu ixo
my? Jakwa ta. Jasak jaho — aja Páu pandu.
—Jahorahã! — aja Manambe pandu.
37-38 Juã Mak ke Manambe raho tar katu.
"Anĩ. Raho rahã, katu ym" aja Páu pandu.
Amukwehe te we Pansi ok ta pe uhyk rahã,
hekoha pe Juã jywyr oho. Páu ta ke a'e
hijar oho. Tupã je'ẽha ke a'e pandu ym oho.
39 Parakyha upa ym rahã, jywyr oho. Pe,
Juã rahoha rehe har Manambe namõ Páu
je'ẽ hãtã tã te hũ. A'erehe Páu ngi amõ
koty Manambe oho. Xi ypa'ũ pe Juã namõ
Manambe oho. Jarusu keruhũ pe oho. 40 Páu
riki Sir namõ oho tar katu. Ame'ẽ mokõi
sawa'e ta pe Jesu kotyhar ta pandu:
—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu —
aja Páu ta pe.
41 Pe, oho. Si ywy rupi a'eta oho. Siri
ywy rupi oho tĩ. Oho ixo rahã, Tupã je'ẽha
ke a'eta mu'e mu'e oho ixo. Pe, Jesu rehe
jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke a'eta mãtã. Aja
Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te
we rĩ.

16

Páu ta namõ Timo oho

1 Nder ok ta pe Páu ta uhyk oho. A'engi
Rit ok ta pe uhyk oho tĩ. A'ep Timo ixo. Jesu
rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Imãi aja tĩ.
Imãi riki jundéu awa. Ipái anĩ. Amõ awa ke
a'e. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ke a'e. 2 Rit ok
ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Iko ok ta pe ixo tĩ.
Upa katu te ame'ẽ ok ta pe har ta pandu:
—Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e — aja Timo
rehe har ngã pandu.
3 Pe, Timo ke Páu raho tar katu. Anĩ.
Jundéu awa ta hury ym ta. Ipái riki amõ
awa ke aja upa katu te ame'ẽ ok ta pe har
ta ukwa katu. Jundéu awa ta ukwa katu.
A'erehe Timo rehe ihĩ ame'ẽ pirer ke Páu
jupã. (Aja rahã, jundéu awa te a'e tĩ, aja
jundéu awa ta pe Páu mujekwa tĩ.)
4 Amõ amõ ok ta rupi oho ixo rahã, Jesu
kotyhar ta pe paper pinim ke a'eta me'ẽ
me'ẽ.
—Paper pinim rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ
ke rehe pehendu katu — aja Páu ta pandu
pandu.
Amukwehe te we ame'ẽ paper pinim ke
Jerusarẽ ok ta pe Jesu mondo ame'ẽ ta
mupinim. Tamũi ta mupinim tĩ. 5 Aja Jesu
kotyhar ta py'a ke a'eta mãtã katu oho. Aja
Tupã rehe har ukwa katu te we rĩ. Wera
rahã pame katu te Jesu rehe amõ amõ ta
jurujar katu te we rĩ.

Toroa ok ta pe ixeraiha aja Páu usak

6 Hiri ywy rupi Páu ta wata oho ixo. Ngara
ywy rupi wata oho ixo tĩ. Asia ywy rupi
Tupã je'ẽha ke a'eta pandu tar katu. Anĩ.
Tupã'ã mujekwa:
—Anĩ. Ame'ẽ rupi peho ym — aja Páu ta
pe.
7 Misi ywy rymy'y rehe uhyk rahã, Mbiti
ywy rupi oho tar katu. Anĩ. Tupã'ã mu-
jekwa tĩ.
—Anĩ. Ame'ẽ rupi peho ym tĩ — aja Páu
ta pe mujekwa tĩ.
8 A'erehe Misi ywy rupi asa oho. Pe, Toroa
ok ta pe uhyk oho. 9 Pytun rahã, ixeraiha aja
Páu usak. Kuja usak. Masendo ywy pe har
riki pu'am u'am. A'e pandu:
—Ihẽ rekoha pe ejur, Masendo ywy pe.
Jande ke emu'e ejur — aja Páu pe. (Masendo
ywy y ramũi ruwái koty ihĩ.)
10 Aja ixeraiha aja Páu usak. A'erehe
pahar ima'e ke Páu moĩ katu. Masendo ywy
pe Páu ta oho. A'ep myrandu katu ke ngã
pe japandu jaho. Aja Tupã putar, aja jande
jakwa katu. (Ko ihẽ aho tĩ. Ihẽ Ruk. Kome'ẽ
paper ke ihẽ amupinim.)

Siri ok ta pe Páu ta oho

11 Toroa ok ta ke jande jahijar jaho. Pe,
Samota ok ta pe jahyk jaho. Jarusu keruhũ
pe jahyk jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Nea ok ta
pe jahyk jaho tĩ. A'ep jarusu keruhũ ngi
jahem jaho. 12 A'engi Siri ok ta pe jawata
jaho. A'ep heta ym jande jaker. Ame'ẽ ok
ta riki tiha te. Masendo ywy pe ame'ẽ ok ta
ihĩ. Masendo ywy rupi aja tiha me'ẽ amõ
nixói. 13 A'ep homa awa tama'e sonda ta
ixo tĩ. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar
rahã, ok ta ngi jahem jaho. Y rymy'y rehe
jahyk jaho. A'ep jundéu awa ta jy'ar oho,
aja jakwa katu. Tupã namõ ma'e pandu
panduha renda, aja jakwa tĩ. Pe, kũjã ta pe
Tupã je'ẽha ke japandu pandu jaĩ. 14 Kũjã ta
ngi har peteĩ ixo. Her Ryji. Tiati ok ta pe
har a'e. Pan katu te ame'ẽ muhepyha a'e.
Pan pirangwer ke muhepy a'e. Jundéu awa
ramũi ta aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ

katu. Páu je'ẽha rehe a'e hendu rahã, Tupã
mujekwa katu ipe. (A'erehe Jesu rehe a'e
jurujar katu.) 15 Pe, Ryji ke jande jamujahuk.
Upa katu te hok wyr pe har ta ke jamujahuk
tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta a'eta apo 'y,
aja mujekwa katu ngã pe.) Pe, jande pe a'e
pandu:

—Jesu rehe ihẽ ajurujar katu te aja pekwa
rahã, ihẽ rok pe pepyta we rĩ — aja Ryji
pandu.

Aja jande pe a'e pandu pandu hũ, a'erehe
hok pe jande japyta.

Kyndaha pe Páu ta ke amõ kynda raho

16 Amõ wera rahã, Tupã namõ ma'e pandu
panduha renda pe jaho jaxo. Jaho jaxo rahã,
jande rehe kũjãtãi usak. Ãjã ipy'a rehe ihĩ
ame'ẽ ke a'e. A'erehe ma'e ke uhyk ym we
rĩ, ame'ẽ rehe har a'e pandu katu. Usak
ym we rĩ, ame'ẽ ke a'e mujekwa katu tĩ.
A'erehe kũjãtãi je'ẽha rupi tamatarer ke ijar
ta pyhyk hũ. 17 Pe, Páu raikwer rupi a'e wata
ixo. Jande raikwer rupi wata ixo tĩ. Kuja
hãtã pandu pandu:

—Kome'ẽ sawa'e ta riki Tupã rehe paraky
u'am. Tupã riki ywate har a'e. Pehẽ ke Tupã
muhã katu ta, ame'ẽ rehe har a'eta pandu
pandu — aja kũjãtãi pandu pandu.

18 Aja heta wera rahã, pandu pandu.
Ame'ẽ ke uhyk hendu. A'erehe Páu uwak
rahã, ãjã pe a'e pandu:

—Jesu Kirisutu je'ẽha rupi ihẽ apandu
nde pe. Ehem eho ingi — aja Páu pandu.

19 Pahar ãjã uhem oho ingi. Ame'ẽ ke
kũjãtãi jar ta usak rahã, ma'e ke kũjãtãi
pandu ym ta apo 'y, a'erehe tamatarer py-
hyk ym ta 'y, aja ijar ta ukwa katu. A'erehe
Páu ke ijar ta pyhyk. 20 Sir ke pyhyk tĩ. Pe,
homa awa tama'e kapitã ta pe raho. Ngã
panduha renda pe kapitã ta ixo. Pe, kapitã
ta rehe muhyk rahã, a'eta pandu:

—Kome'ẽ ta riki jundéu awa ta ke. Jan-
dema'e ok ta pe har ta ke kome'ẽ ta mu-
parahy. 21 A'etama'e ukwaha ke kome'ẽ ta
mu'e mu'e u'am. Ame'ẽ rehe jahendu katu
rahã, katu ym. Homa awa ta riki jande.
Amõ koty jande jakwa — aja ijar ta pandu
pandu.

22 Aja hetaha ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Páu rehe
har je'ẽ je'ẽ hũ. Pe, Páuma'e mundeha ke
kapitã ta musak musak ingi. Sirma'e aja tĩ.
Pe, amõ ta pe kapitã ta pandu:

—Kome'ẽ ta ke pepirok — aja kapitã ta
pandu.

23 Upa pirok hũ rahã, kyndaha pe kynda
raho. Kyndaha harõha pe pandu:

—Ekynda katu — aja ipe.

24 A'erehe harõha kynda katu. Kapy
a'ejõhar ame'ẽ pe raho. Pe, myra pe ipy ke
munde. Aja kynda katu.

25 Pytun pyter tate rahã, Tupã namõ Páu
pandu pandu. Sir aja tĩ. Tupã rehe har a'eta
jyngar jyngar tĩ. Ame'ẽ ke rehe kyndaha
pe ihĩ ame'ẽ ta hendu uĩ tĩ. 26 Pe, pahar
ywy ke katak hũ. Kyndaha katak hũ tĩ.
Upa katu te hukwen ke jupirar tĩ. Upa
katu te ita tupaham pe pukwar ame'ẽ ke
jujirar ngã ngi tĩ. Kyndaha pe ihĩ ame'ẽ ta
ngi jujirar. 27 Kyndaha harõha upak. Pe,
kyndaha rukwen pirar ame'ẽ ke rehe usak
rahã, upa katu te uhem oho, aja ukwaha naĩ.
A'erehe kyse puku ke muhem. 28 Pe, jujukwa
tar katu juehe. Anĩ. Hãtã Páu pandu ipe:

—Anĩ! Ejujukwa ym nde juehe! Upa katu
te kote'e jande jaxo — aja ipe.

29 Pe, weraha rehe harõha pandu. Amõ
werur rahã, ame'ẽ namõ kapy a'ejõhar
ame'ẽ pe ujan oho. Ryrýi riki! Páu ruwa
koty ipynarãi pe wapyk oho uĩ. Sir ruwa
koty wapyk uĩ tĩ. (Aja sawa'e katu ame'ẽ ke
kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.)
30 Pe, Páu ta ke muhem. Pandu a'eta pe:

—Sa'e ta! Myja ihẽ ke Tupã muhã katu ta
my? — aja harõha pandu.

31 Páu ta pandu ipe:

—Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ejurujar
katu ehe. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu
ta. Nde rok wyr pe har ta aja tĩ. Muhã katu
ta tĩ — aja Páu ta pandu.

32 Pe, Tupã je'ẽha ke Páu ta pandu pandu
ipe. 33 Hok wyr pe har ta pe pandu pandu
tĩ. Pytun pyter pewe rĩ, pe, arahã pirokiha
rape ke harõha kutuk kutuk. Y pe kutuk.
A'engi a'e ke Sir ta mujahuk. Upa hok wyr
pe har ta ke mujahuk tĩ. (Aja rahã, Tupã
kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa
katu.) 34 Pe, Páu ta ke harõha raho. Hok pe
raho. Imi'u ke a'e me'ẽ Páu ta pe. Tupã rehe
kyndaha harõha jurujar katu, a'erehe hury
katu. Upa hok wyr pe har ta aja tĩ. Hury
katu tĩ.

35 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, harõha koty sonda ta
ke kapitã ta mondo. Harõha pe a'eta pandu
oho. Sonda ta pandu ipe:

—Ererahã! Páu ta ke epoir — aja harõha pe.
36 A'erehe Páu ta pe harõha pandu oho:
—Pehẽ ke kapitã ta poir, aja sonda ta ihẽ pe pandu uwyr. A'erehe mã peja pehem peho. Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja harõha pandu.
37 Pe, sonda ta pe Páu pandu:
—Anĩ. Jaho ym ta rĩ. Katu ym ame'ẽ ke jande jama'ema'e my? Jama'ema'e ym my? Ame'ẽ rehe har kapitã ta ukwa ym. (Katu ym ame'ẽ ke jama'ema'e ym riki.) A'erehe jande ke amõ pirok ame'ẽ ke katu ym. Homa awa ta ke mupirok ym awa. Ko homa awa ta ke jande. Anĩ. Ngã hetaha ruwa koty jande ke a'eta mupirok. Pe, kyndaha pe jande ke a'eta kynda tĩ. Apo amõ ta usak ym, aja jande ke a'eta muhem mondo tar katu my. Anĩ. Katu ym aja. "Jande ke pejur piam" aja pepandu peho — aja Páu pandu.
38 Pe, ame'ẽ ke kapitã ta pe sonda ta pandu oho. Páu ta homa awa ta ke aja kapitã ta hendu rahã, kyje. (Homa awa ta ke kapitã ta mupirok, a'erehe ame'ẽ ta rehe amõ ta parahy ta, aja kapitã ta ukwa, a'erehe ame'ẽ ngi kyje.) 39 Pe, kyndaha koty kapitã ta oho. Páu ta pe pandu:
—Homa awa ta ke pehẽ aja jakwa ym pehẽ rehe har. A'erehe peparahy ym jande rehe — aja kapitã ta pandu.
Pe, kyndaha ngi muhem. Pandu:
—Jandema'e ok ta ke pehijar peho — aja Páu ta pe.
40 Kyndaha ke Páu ta hijar oho rahã, Ryji rok pe oho. Jesu kotyhar ta namõ a'eta pandu pandu. Mu'e mu'e katu ngã ke. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Upa rahã, a'engi a'eta oho.

17

Tesaron ok ta pe Páu ta uhyk oho

1 Ansi ok ta rupi Páu ta asa oho. Aporo ok ta rupi asa oho tĩ. Pe, Tesaron ok ta pe uhyk oho. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. 2 Ame'ẽ pe Páu ixe oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te a'e ixe oho. Aja te'eha a'e riki. Aja mahapyr putu'uha 'ar rahã, Tupã je'ẽha ke a'e mu'e mu'e. 3 Kirisutu rehe har ngã pe a'e mujekwa katu tĩ. Kuja a'e mujekwa:
—Kirisutu ke amõ ta mupyrara ta me'ẽ te'e. A'e manõ ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, kwera ta me'ẽ te'e tĩ. Ko Jesu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'e riki Kirisutu. Aja rahã, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e aja mujekwa katu. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ẽ ke a'e — aja Páu mujekwa.
4 Páu ta pandu pandu rahã, amõ amõ jundéu awa ta jurujar katu. Pe, Jesu kotyhar ta aja muruwak. Pe, Páu namõ ame'ẽ ta ixo. Sir namõ ixo tĩ. Heta amõ awa ta jundéu awa ta ramũi ukwa aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Ame'ẽ ta ngi har heta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Pe, Páu ta namõ ixo tĩ. Heta kapitã ta aja tĩ. Jurujar katu tĩ. Kũjã ta ke ame'ẽ ta. Pe, Páu ta namõ ixo tĩ.
5 Jesu rehe heta te hũ ngã jurujar katu, a'erehe amõ jundéu awa ta jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Johu mujy'ar. Ok ta pe har ta ke ame'ẽ ta muparahy. Pe, Jasã rok pe johu ngã ujan oho. Páu ta ke kekar oho. Ngã hetaha ta ruwa koty mupu'am ta tipe ngã. 6 Anĩ. Mahem ym. A'erehe Jasã ke a'eta muhem raho. Jesu kotyhar ta ke a'eta muhem raho tĩ. Kapitã ta pe raho. Páu ta rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ:
—Jande ok ta pe uhyk uwyr ame'ẽ ta muparahy ngã ke. Aja ok ta rupi pame katu te a'eta muparahy ngã ke oho ixo. 7 Ame'ẽ ta ke hok pe Jasã mupyta. Homa awa tama'e kapitã keruhũ je'ẽha rehe a'eta hendu ym. (Sesa ke a'e.) Henda ke pe amõ kapitã keruhũ ihĩ. A'e riki Jesu, aja a'eta pandu. Katu ym aja — aja kapitã ta pe hetaha ta je'ẽ je'ẽ hũ.
8 Ame'ẽ je'ẽha namõ ngã hetaha ta ke muparahy hũ. 9 Kapitã ta ke aja tĩ. Muparahy hũ tĩ. Pe, Jasã ngi tamatarer ke kapitã ta pyhyk. Jasã namõ ixo ame'ẽ ta ngi pyhyk tĩ. Pe, Jasã ta ke poir. Ame'ẽ ok ta ngi Páu ta uhem oho rahã, ame'ẽ tamatarer ke kapitã ta mujywyr ta. Jasã ta pe mujywyr ta.

Mberéi ok ta pe Páu ta uhyk oho

10 Pytun rahã, Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Sir ke mondo tĩ. Mberéi ok ta pe mondo. A'ep Páu ta uhyk rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixe oho tĩ. 11 A'ep pe har ta katu. Tesaron ok ta pe har ta aja ym. Tupã je'ẽha ke Mberéi ok ta pe har ta hendu tar katu te. Páu ta je'ẽha riki jetehar te ke my, ame'ẽ ke ukwa tar katu. A'erehe wera rahã pame katu te Tupã je'ẽha rehe

a'eta jumu'e mu'e uĩ. [12] Pe, heta jundéu
awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa
ta jurujar katu ehe tĩ. Jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta ke a'eta. Heta sawa'e ta jurujar
katu ehe. Kũjã ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta
aja tĩ. Heta jurujar katu ehe tĩ. [13] Mberéi ok
ta pe har ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu
pandu tĩ, aja jundéu awa ta hendu. Tesaron
ok ta pe har ta hendu. A'erehe Mberéi ok
ta pe ame'ẽ ta uhyk uwyr tĩ. Ngã hetaha ta
pe je'ẽ je'ẽ hũ. Ngã hetaha ta ke ame'ẽ ta
muparahy tĩ. [14] Pahar Páu ke Jesu kotyhar
ta mondo. Y ramũi rymy'y rehe mondo. Sir
pyta we rĩ. Timo pyta tĩ. Mberéi ok ta pe
a'eta pyta we rĩ. [15] Pe, amõ ta Páu ke raho.
Ame'ẽ ta Ate ok ta pe Páu ke muhyk raho.
A'engi Mberéi ok ta pe ame'ẽ ta jywyr oho.
Páu je'ẽha ke a'eta raho. Sir pe raho. Timo
pe raho tĩ. Kuja:

"Pahar ihẽ koty pehẽ mokõi pejur"
aja Páu je'ẽha ke raho.

Ate ok ta pe Páu ixo

[16] Ate ok ta pe Sir rehe Páu harõ ixo. Timo
rehe a'e harõ ixo tĩ. Harõ ixo rahã, ok ta
rupi heta ma'e'ã rehe a'e usak usak. Ma'e'ã
riki tupã aja ok ta pe har ta ukwaha ngã
jupe. (Tupã te rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym aja
Páu ukwa katu.) A'erehe Páu pandu jupe:
"Mã! Katu ym!" aja jupe. [17] A'erehe jundéu
awa ta namõ a'e pandu pandu hũ. Jundéu
awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu
hũ. Jundéu awa ramũi ta ukwa aja Tupã
rehe ipy'a ke amõ awa ta moĩ moĩ. Ame'ẽ ta
namõ pandu pandu hũ tĩ. Wera rahã pame
katu te muhepyha renda pe a'e oho tĩ. A'ep
uhyk uwyr ame'ẽ ta namõ a'e pandu pandu
hũ tĩ. [18] Pe, amõ sawa'e ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ.
Epi kotyhar ta mu'e ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ
inamõ. Esetói kotyhar ta mu'e ame'ẽ ta je'ẽ
je'ẽ hũ inamõ tĩ. Amõ ta pandu:

—Mã pandu hũ peme'ẽ ke ma'e ke. Ukwa
ym ma'e. Ma'e pandu my? — aja Páu rehe
har pandu.

Jesu rehe har Páu pandu. Manõ ame'ẽ ta
ke kwera katu ta uhem, ame'ẽ rehe har a'e
pandu tĩ. A'erehe kuja amõ sawa'e ta pandu
naĩ:

—Amõ tupã ta rehe har peme'ẽ pandu,
aja jakwa — aja sawa'e ta pandu naĩ.

[19] Pe, Páu ke sawa'e ta pyhyk raho. Ngã
panduha renda pe raho. Panduha renda rer
Areo. Páu pe sawa'e ta pandu:

—Amõ kotyhar nde eremu'e. Ame'ẽ ke
jande jakwa tar katu. [20] Nde erepandu ame'ẽ
ke jande jahendu ramõ. Ame'ẽ riki amõ
kotyhar jande pe. Ame'ẽ ke jakwa tar katu.
Epandurahã! — aja Páu pe pandu.

[21] Ate ok ta pe har ta aja te'eha a'eta. Amõ
ywy pe har ta a'ep ixo. A'eta aja tĩ. Amõ
amõ we myrandu pyahu ame'ẽ ke rehe a'eta
hendu tar katu. Myrandu pyahu ame'ẽ ke
pandu pandu tar katu tĩ. Aja te'eha a'eta.

[22] Pe, panduha renda pyter pe Páu pu'am.
Areo pyter pe pu'am. Kuja pandu:

—Ate ok ta pe har ta! Pehendu katurahã!
Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, aja
pekwaha pehẽ jupe, aja ihẽ akwa katu.
[23] Pehẽma'e ok ta rupi ihẽ awata aho axo
rahã, mãte hũ ma'e'ã ke rehe ihẽ asak asak.
Ame'ẽ ta rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽ
ke rehe asak. Pe, amõ ma'e'ã rehe kuja
pinĩha ihẽ amahem:

Tupã rehe har jakwa ym.
Ame'ẽ pe kome'ẽ ma'e'ã ke.

—Ame'ẽ ke rehe pekwa ym ha rupi pehẽ
py'a pemoĩ moĩ. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe
ihẽ apandu ta. [24] A'e riki Tupã te. Kome'ẽ
ywy keruhũ a'e mujã. Upa katu te kome'ẽ
ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Ywa
ke a'e mujã tĩ. A'e riki sawa'e te. Tupã
rehe ngã jumu'eha renda ta ke amõ ta mujã.
[25] Ame'ẽ pe Tupã te ixo ym. Ma'e ke amõ
ta mujã, ame'ẽ ke a'e putar ym tĩ. Marã ka
ym amõ me'ẽha ipe. A'e riki me'ẽha ke. A'e
riki awa ta pe upa katu te me'ẽ. Ixuweha ke
a'e me'ẽ. Katuha ke me'ẽ tĩ. A'erehe ma'e
ke marã ka ym amõ me'ẽha ipe. [26-27] Peteĩ
sawa'e ke a'e mujã. Anã ke a'e. Ame'ẽ ngi
upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta
uhem. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ rupi ngã
ke Tupã te muhãi hãi. A'erehe awa nixói
te, ame'ẽ ywy nixói. Pe, marã rahã awa
ixo ta my, ame'ẽ ke a'e manga katu. Myp
ixo ta my, ame'ẽ ke a'e manga katu tĩ. A'e
ke amõ kekar kekar rahã, mahem ta nahã
my. Jande ngi pame katu te kotete a'e ihĩ.
[28] Amõma'e panduha kuja riki:

"A'e ixo, a'erehe jande jaxo katu tĩ.
Jande jawata. Upa katu te jande
jama'ema'e."

—Pehẽ ngi har amõ mupinĩha ke kuja
mupinim:

"Jande ke Tupã mujã, a'erehe ta'yr ta riki
jande" aja mupinim.

29 —Jande riki ta'yr ta rahã, jande aja Tupã
riki ixuwe katu a'e tĩ, aja jakwa katu. Ita
tawa'ã aja ma'e'ã ixuwe ym te a'e. Ita
tuwyr'ã aja ym a'e tĩ. Ita'ã aja ym a'e tĩ.
Upa ame'ẽ ta ixuwe ym te ame'ẽ ta ke aja
jakwa katu. Awa te'e ukwaha rupi ame'ẽ'ã
ta ke amõ ta mujã katu. 30 Aja ym Tupã te.
Ma'e'ã amõ mujã rahã, Tupã rehe har ukwa
ym a'e, a'erehe Tupã ipy'a jywyr ehe. Ukwa
ym ha rupi ma'ema'e, a'erehe ipy'a jywyr
ta. Apo upa katu te awa ta pe a'e pandu:
"Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihẽ
koty pehẽ py'a pemuruwak katu pemondo"
aja Tupã pandu — aja Páu pandu.

31 A'e pandu tĩ:

—Jetehar rupi upa katu te kome'ẽ ywy
keruhũ pe har ta rehe har Tupã te ukwa ta.
Ame'ẽ 'ar ke a'e manga katu. Amõ sawa'e
rehe a'e usak katu. Pe, a'e riki henda ke pe
ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu ame'ẽ ke
ma'ema'e my? Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e
my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Ame'ẽ sawa'e
ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe
jetehar rupi ngã rehe har a'e ukwa katu
ta, aja upa ngã pe a'e mujekwa — aja Páu
pandu.

32 Kweraha rehe har Páu pandu. Ame'ẽ
rehe sawa'e ta hendu rahã: "Mã! Te'e
ame'ẽ" aja amõ amõ ta puka puka hũ ehe.
Amõ ta pandu ipe:

—Ame'ẽ rehe har amõ we jahendu tar
katu tĩ — aja Páu pe.

33-34 Pe, ngã panduha renda ngi Páu uhem
oho. Amõ amõ ta inamõ oho. Jesu rehe
jurujar katu tĩ. Amõ sawa'e jurujar katu tĩ.
Her Nioni. Areo kotyhar ke a'e. Amõ kũjã
jurujar katu ehe tĩ. Her Nama. Amõ amõ ta
aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ.

18

Korin ok ta pe Páu oho

1 Ajame'ẽ ke Ate ok ta ngi Páu uhem oho.
2 Korin ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e
rehe a'e usak. Her Ak. Jundéu awa ke
a'e. Põ ywy pe har a'e. Hakehar rer Pirisi.
Hom ok ta ngi upa katu te jundéu awa ta
ke homa awa tama'e kapitã keruhũ muhem
mondo. Kapitã keruhũ rer Karáu. A'erehe
Itar ywy ngi Ak ta uhyk ramõ. Korin ok
ta pe uhyk ramõ. Itar ywy pe Hom ok ta
ihĩ. Pe, Ak ta rehe Páu usak oho. 3 Ak ta
aja pan ianam ame'ẽ ke te'e ok ke Páu mujã
tĩ. A'erehe a'eta namõ Páu pyta. 4 A'eta
namõ paraky uĩ tĩ. Jundéu awa tama'e
putu'uha 'ar rahã pame katu te jundéu awa
ta namõ Páu pandu pandu. Jundéu awa
tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Jesu
rehe jundéu awa ta jurujar katu, ame'ẽ ke
a'e putar. Amõ awa ta aja tĩ. Jundéu awa
aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Jesu rehe jurujar
katu ame'ẽ ke a'e putar tĩ. A'erehe ame'ẽ ta
namõ Páu pandu pandu hũ.

5 Masendo ywy ngi Sir uhyk uwyr. Timo
uhyk uwyr tĩ. A'eta uhyk uwyr rahã, (pan
ianam ame'ẽ ke te'e ok ke mujã. Ame'ẽ ke
a'e hijar.) Pe, Tupã je'ẽha ke Páu mu'e mu'e
jõ ixo. Kuja jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ta
harõ hũ ixo ame'ẽ ke a'e — aja Páu pandu
pandu.

6 Anĩ. Ame'ẽ ke jundéu awa ta putar ym.
Páu rehe har a'eta katu ym pandu. A'erehe
ima'e mundeha ke Páu mukatak. Xi'aha ke
ombor ingi. (Aja ma'e rahã, Tupã je'ẽha ke
a'eta putar ym, aja a'e mujekwa a'eta pe.)
Páu pandu a'eta pe:

—Mupyraraha renda pe peho ta rahã, ihẽ
rehe je'ẽha nixói ta. Jesu rehe har ihẽ
apandu pandu katu pehẽ pe. Anĩ. Pejurujar
ym ehe. Apo amõ awa ta pe ihẽ apandu ta
aho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe apandu
ta aho — aja jundéu awa ta pe Páu pandu.

7 Pe, a'eta ke Páu hijar oho. Amõ rok
pe pyta oho. Ok jar rer Tisi Jusu. Jundéu
awa ramũi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a a'e
moĩ moĩ katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha
renda rake hok ke ihĩ. 8 Amõ sawa'e Jesu
rehe jurujar katu tĩ. Her Kiri. Jundéu awa
tama'e jy'ariha rendama'e kapitã a'e. Upa
katu te hok wyr pe har ta Jesu rehe jurujar
katu tĩ. Heta Korin ok ta pe har ta myrandu
katu rehe hendu. Pe, Jesu rehe jurujar katu
tĩ. Ame'ẽ ta ke amõ ta mujahuk tĩ. (Aja
rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja
mujekwa katu ngã pe.)

9 Amõ pytun rahã, ixeraiha aja Páu usak.
Kuja Jesu mujekwa ipe:

—Ekyje ym! Epandu pandu katu te we
exo rĩ. 10 Ne namõ ihẽ axo. A'erehe marã
ka ym nde ke amõ mahyha. Heta ok ta pe
har ta ihẽ rehe jurujar katu ta — aja Jesu
mujekwa ipe. Aja ixeraiha aja Páu usak.

11 A'erehe Páu pyta rĩ. Tupã je'ẽha ke a'e
mu'e mu'e. Awa py wajar mahapyr jahy
rahã, a'ep pyta rĩ.

12 Ngere ywy pe amõ kapitã pu'am. Homa
awa tama'e kapitã a'e. Her Ngari. Arahã,
jundéu awa ta jy'ar. Pe, Páu ke a'eta pyhyk
raho. Ngã panduha renda pe raho. 13 Kuja
Ngari pe Páu rehe har a'eta pandu:
—"Tupã rehe ejurujar katu" aja ngã pe
kome'ẽ sawa'e pandu pandu. Aja ym jande
jakwa. Amõ kotyhar a'e mu'e. Katu ym aja
— aja Ngari pe jundéu awa ta pandu.
14 Páu pandu tate rahã, Ngari pandu py:
—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã!
Katu ym kome'ẽ sawa'e ma'ema'e rahã,
ame'ẽ rehe har ihẽ ahendu ta. Jaxer ai
ame'ẽ ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe har ihẽ
ahendu ta tĩ. 15 Anĩ. Aja ym. Jundéu awa ta
je'ẽha rehe har peje'ẽ je'ẽ hũ. Awa rer rehe
har peje'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Pehẽ pekwaha rehe har
peje'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu
ym ta. Ame'ẽ rehe har pehẽ jupe pepandu
pandu peho. Ame'ẽ rehe har akwa ym ta —
aja jundéu awa ta pe kapitã pandu.
16 Pe, ngã panduha renda ngi a'eta ke
kapitã muhem mondo. 17 Pe, amõ sawa'e
ke ame'ẽ ok ta pe har ta pyhyk. Her Sote.
Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã
a'e. Pe, ngã panduha ruwa koty ame'ẽ
sawa'e ke hetaha ta petek. Anĩ. Ame'ẽ rehe
Ngari usak tar ym. Ukwa tar ym. "Mã peja"
aja Ngari pandu. Pe, a'e hijar oho ngã ke.

Antioki ok ta pe Páu jywyr oho

18 Korin ok ta pe heta Páu ukwer. Jesu ko-
tyhar ta namõ a'e pyta rĩ. A'engi Senkeréi
ok ta pe oho. A'ep i'a ke Páu jãpĩ. Ame'ẽ
ke amõ ta usak rahã, Tupã namõ ma'e Páu
manga katu, aja a'eta ukwa katu. Pirisi oho
inamõ tĩ. Ak oho inamõ tĩ. A'engi Si ywy
pe a'eta oho. 19 Jarusu keruhũ pe oho. Pe,
Ese ok ta pe a'eta uhyk oho. A'ep Ak pyta.
Hakehar pyta tĩ. Pe, jundéu awa tama'e
jy'ariha renda pe Páu ixe oho. Jundéu awa
ta namõ a'e pandu pandu hũ. 20 Pe, Páu pe
a'eta pandu:
—Yman atu jande namõ se epyta rĩ — aja
ipe.
21 Anĩ. Páu pyta tar ym. Oho tate rahã, a'e
pandu ngã pe:
—Tupã putar rahã, pehẽ koty ihẽ ajywyr
ta — aja Páu pandu.
Pe, Ese ok ta ngi oho. Jarusu keruhũ pe
oho.
22 Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho. A'ep
jarusu keruhũ ngi uhem oho. A'engi
Jerusarẽ ok ta pe wata uhyk oho. Jesu
kotyhar ta rehe a'e usak. A'engi a'e oho tĩ.
Pe, Antioki ok ta pe wata uhyk oho tĩ. 23 A'ep
yman atu pyta rĩ. Pe, oho tĩ. Ngara ywy rupi
wata oho. Hiri ywy rupi wata oho tĩ. Oho
ixo rahã, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mãtã
katu. Aja Tupã rehe har a'e mujekwa katu
te we rĩ.

Apor rehe har

24 Ese ok ta pe amõ jundéu awa uhyk
uwyr. Sawa'e rer Apor. Arexandiri ok ta pe
har ke a'e. Ma'e pandu katu a'e. Tupã je'ẽha
ke a'e ukwa katu tĩ. 25 Jesu ma'ema'e ame'ẽ
rehe har amõ mu'e a'e ke. Pe, Jesu rehe
har Apor pandu pandu hũ. Ehe har jetehar
mu'e mu'e tĩ. (Anĩ. Upa katu te Jesu rehe
har ukwa ym.) Juã mujahukiha mu'e ame'ẽ
ke jõ Apor ukwa katu. Juã mujahuk ame'ẽ
ke jõ a'e ukwa katu tĩ. 26 Jundéu awa tama'e
jy'ariha renda pe a'e pandu pandu. Kyje ym
ngã ngi. Ame'ẽ ke rehe Pirisi hendu. Ak
hendu tĩ. Upa hendu rahã, hok pe Apor ke
a'eta raho. A'ep Tupã ma'ema'e ame'ẽ rehe
har a'eta mujekwa katu te ipe. 27 Pe, Apor
pandu:
—Ngere ywy pe ihẽ aho ta — aja.
A'erehe Apor rehe har Jesu kotyhar ta
paper rehe mupinim. Ame'ẽ ke Apor raho.
Amõ Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke
mujesak ta. Ngere ywy pe ixo ame'ẽ ta pe
kuja mupinim.
"Apor po ke pepyhyk katu ingi" aja
mupinim.
Pe, ame'ẽ ywy pe Apor uhyk rahã, Jesu
kotyhar ta py'a ke a'e mãtã katu. A'ep
pe har ta rehe Tupã usak katu, a'erehe
heta jurujar katu ehe. 28 Ame'ẽ ta py'a ke
Apor mãtã katu. (Ame'ẽ ta upa katu te
Jesu rehe har ukwa ym.) Ok ta pyter pe
jundéu awa ta namõ Apor pandu pandu hũ.
A'e pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta
je'ẽha ke a'e mukanim ngã ngi. Tupã je'ẽha
rehe Jesu rehe har ihĩ. Jesu riki Kirisutu.
Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke
a'e. Jundéu awa ta harõ ixo ame'ẽ ke a'e.
Aja ngã pe a'e mujekwa katu.

19

Ese ok ta pe Páu oho

1 Korin ok ta pe Apor ixo rahã, ywy'ã rupi
Páu wata oho. Amõ amõ ywy'ã 'ar rupi ok
ta ihĩ. Ame'ẽ rupi wata oho. Pe, Ese ok
ta pe uhyk oho. A'ep jumu'eha ta ke a'e
mahem. (Ame'ẽ ta upa katu te Jesu rehe har

ukwa ym.) Juã mujahukiha mu'e ame'ẽ ke
jõ ame'ẽ ta ukwa katu. [2] Páu pandu a'eta pe:
—Jesu rehe pejurujar katu rahã, pehẽ
rehe Tupã'ã ihĩ katu my? — aja pandu.
A'eta pandu:
—Anĩ. Tupã'ã rehe har jande jakwa ym te
— aja.
[3] Páu pandu tĩ:
—Aja rahã, myja pehẽ ke amõ mujahuk
my? — aja.
A'eta pandu:
—Juã mujahukiha aja jande ke amõ mu-
jahuk — aja ipe.
[4] Pe, Páu pandu:
—Juã mujahuk rahã, kuja ngã pe mu-
jekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi
Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak mondo,
aja ngã pe mujekwa. Kuja jundéu awa ta pe
Juã pandu: "Ihẽ raikwer rupi amõ sawa'e
uwyr ta. Ame'ẽ rehe pejurujar katu" aja Juã
pandu. Juã raikwer rupi uwyr ame'ẽ ke Jesu
— aja Páu pandu.
[5] Ame'ẽ ke sawa'e ta hendu rahã, a'eta ke
amõ mujahuk. Jesu je'ẽha rupi mujahuk.
(Aja Jesu kotyhar ke a'eta apo 'y, aja ngã
pe mujekwa.) [6] Jesu riki jandema'e sawa'e
te. Pe, ame'ẽ ta ãkã rehe ipo ke Páu mujar.
Pe, ame'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Pe,
amõ amõ awa ta je'ẽha a'eta pandu pandu.
(Aja rahã, Tupã'ã ihĩ katu a'eta rehe, aja
mujekwa katu.) Tupã je'ẽha rehe har a'eta
pandu pandu tĩ. [7] Ame'ẽ ta awa py mokõi
sawa'e ta hetaha.
[8] Mahapyr jahy rahã, ngã namõ Páu
pandu pandu hũ. Pandu rahã, ngã ngi
a'e kyje ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha
renda pe pandu pandu hũ. Jesu riki Tupã
mu'am me'ẽ ke. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ẽ
ke a'e. Pe, Jesu rehe amõ jurujar katu
rahã: "Ihẽ kotyhar ke nde apo 'y. Ihẽ
namõ nde erexo ta" aja Tupã pandu. [9] Anĩ.
Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'eta jurujar
ym. Tupã ma'ema'e ame'ẽ rehe har katu
ym a'eta pandu. Ngã hetaha ta pe a'eta
pandu: "Pejurujar ym" aja pandu. A'erehe
ame'ẽ ta ke Páu hijar oho. Jesu kotyhar
ta ke a'e raho inamõ. Ame'ẽ ta ke jõ Páu
mu'e mu'e. Wera rahã pame katu te amõ
jumu'eha renda pe a'e mu'e. Jumu'eha
renda riki amõ sawa'ema'e. [10] Her Tira. Aja
mokõi warahy 'ar rahã, Páu mu'e. A'erehe
Tupã je'ẽha rehe heta Asia ywy pe har ta
hendu. Heta jundéu awa ta hendu. Heta
amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta ke a'eta.

Sewa ra'yr ta rehe har

[11] Tupãma'e pyrãtãha namõ Páu mukatu
hũ. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ.
[12] A'erehe pan kurer ta ke Páu rehe ngã
mujar. Pan ra'yr ta ke mujar ehe tĩ. Ame'ẽ
ta ke ahy ixo ame'ẽ ta pe ngã raho rahã,
katu oho. Ãjã ta ke muhem mondo amõ ta
ngi tĩ. [13-14] Ko amõ jundéu awa ta ixo. Sewa
ra'yr ta riki ixo. Kuja hetaha, awa po wajar
mokõi. Ipái riki jundéu awa tama'e pa'i
keruhũ. A'eta wata wata ixo. Amõ ta py'a
ngi ãjã ta ke a'eta muhem mondo tĩ. Pe, Páu
aja Jesu je'ẽha rupi a'eta ãjã ke muhem ta
tipe manga. Jesu riki jandema'e sawa'e te.
Ãjã pe a'eta pandu:
—Jesu rehe har Páu pandu pandu. Ame'ẽ
je'ẽha rupi japandu: "Ehem eho" — aja ãjã
pe Sewa ra'yr ta pandu.
[15] Pe, a'eta pe ãjã pandu:
—Jesu rehe har ihẽ akwa katu. Páu rehe
har ihẽ akwa katu tĩ. Pehẽ anĩ. Awa pehẽ
my? — aja ãjã pandu.
[16] Pe, Sewa ra'yr ta rehe sawa'e opor oho.
Ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ke opor oho a'eta
rehe. Pyrãtã opor oho a'eta rehe. Pe,
ityk. Hok ngi sawa'e ta ke muhem mondo.
Karãiha rape ke rãi muhem raho. Jawe te'e
uhem oho tĩ. [17] Ame'ẽ rehe har heta jundéu
awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu
tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta.
Ese ok ta pe ixo ame'ẽ ta hendu. Hendu
rahã, upa ngã jumukahem hũ ingi. "Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke" aja Jesu rehe har ngã
pandu katu te. [18] Jesu riki jandema'e sawa'e
te. Pe, heta Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta
ma'e pandu uwyr. Amukwehe we pajema'e
ukwaha ke a'eta ma'ema'e ixo rĩ. Ame'ẽ
rehe har a'eta pandu uwyr. [19] Ngã hetaha
ta pyter pe pandu uwyr. Ngã hetaha ta
pyter pe heta paper ke ame'ẽ ta werur tĩ.
Pajema'e ukwaha ke paper rehe ihĩ. Ame'ẽ
ke werur. Pe, hapy. Upa ukwái. Paper rehe
muhepyha manga rahã, tamatarer heta te
hũ tiki. Kuja, 50.000 wera rahã, paraky
ame'ẽ muhepyha ke rehe uhyk. Ame'ẽ
ke ngã hapy. Upa ukwái. (Aja pajema'e
ukwaha ke hijar te, aja mujekwa katu.)
[20] Ukwái ha rehe ngã usak rahã, Tupã je'ẽha
rehe heta ngã jurujar katu. Tupã je'ẽha riki

pyrãtã te, ame'ẽja saka, a'erehe heta ngã
jurujar katu ehe, Jesu rehe.

Ese ok ta pe ngã mutyapu hũ

21 A'engi: “Masendo ywy rupi ihẽ aho ta.
A'engi Ngere ywy rupi aho ta tĩ. A'engi
Jerusarẽ ok ta pe ahyk ta aho” aja Páu
pandu. Kuja a'e pandu tĩ:

—Upa Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe ihẽ
asak rahã, Hom ok ta pe ihẽ aho ta tĩ — aja
Páu pandu.

22 A'erehe Masendo ywy pe Timo ke a'e
mondo py. Inamõ Era ke mondo tĩ. Páu
namõ ma'ema'e katu ame'ẽ ta ke a'eta. Pe,
Asia ywy pe Páu pyta we rĩ.

23 Arahã Ese ok ta pe Tupã ma'ema'e
ame'ẽ rehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ. Putar ym,
a'erehe je'ẽ je'ẽ hũ. 24 Neme riki ngã ke
muparahy. Ita tuwyr rehe ma'eha a'e. A'ep
Ndia rehe ngã jumu'eha renda ihĩ. Ndia
riki imãi keruhũ. Tupã aja a'ep pe har ta
ukwaha ngã jupe. Jumu'eha renda aja saka
ok ra'yr ke Neme mujã mujã. Ita tuwyr ke
te'e mujã mujã. Miasu ta heta tĩ. Ame'ẽ
ma'eha rehe tamatarer a'eta pyhyk katu tĩ.
25 Pe, miasu ta ke Neme mujy'ar. Neme aja
ita tuwyr rehe heta ma'eha ta i'ãi tĩ. Ame'ẽ
ta ke a'e mujy'ar tĩ. A'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahã! Jande
jama'eha namõ tamatarer japyhyk katu, aja
pekwa katu. 26 Apo Páu rehe har pekwa.
A'e je'ẽha rehe pehendu tĩ. Kuja a'e pandu:
“Ipo pe ma'e'ã jande jamujã ame'ẽ ke Tupã
ym” aja Páu pandu. A'erehe a'e je'ẽha rehe
heta ngã jurujar katu. A'erehe Tupã koty
ipy'a ke heta ngã muruwak mondo. Upa
Asia ywy pe har ta aja tĩ. Tupã koty ipy'a
ke muruwak mondo tĩ. (A'erehe ma'e'ã ke
hijar oho apo. Ndia ke hijar oho apo.) 27 Katu
ym aja. Jande jamujã mujã ame'ẽ ke jaxer,
aja amõ ta ukwa ta. Amõ we tĩ. Ndia rehe
ngã jumu'eha renda ke ngã hijar ta oho tĩ.
Mujaxer ta tĩ. Katukweriha ke mumba ta
tĩ. Ndia riki katu te. Jande mãi keruhũ riki
a'e. Tupã aja jande jupe. Asia ywy pe har ta
ipy'a moĩ moĩ katu ehe. Amõ ywy pe har ta
aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu ehe tĩ — aja Neme
pandu.

28 Ame'ẽ je'ẽha rehe ngã hetaha ta hendu
rahã, parahy te hũ. Hãtã pandu pandu hũ
ixo:

—Ndia riki katu te me'ẽ ke! Upa Ese ok ta
pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hũ.

29 A'erehe upa ok ta rupi ngã mutyapu
tyapu hũ oho ixo. Pe, Ngái ke ngã hetaha
ta pyhyk raho. Arita ke pyhyk raho tĩ. Ngã
jy'ariha renda keruhũ pe pyhyk raho. Ngái
ta masendo ywy pe har ta ke. Páu namõ
wata ixo ame'ẽ ta ke a'eta. 30 Ngã hetaha ta
pe Páu pandu tar katu oho tĩ. Anĩ. A'e ke
Jesu kotyhar ta mupyta. 31 Asia ywy pe har
tama'e kapitã ta je'ẽha mondo ipe tĩ. Páu
pe mondo. Páu rehe katu ame'ẽ ta ke a'eta.
Kuja je'ẽha ke mondo:

—Ngã jy'ariha renda keruhũ pe eho ym
— aja Páu pe.

32 Pe, ngã jy'ariha renda keruhũ pe hetaha
ta mutyapu tyapu te hũ. Amõ amõ ta
pukái pukái hũ. Amõ amõ ta riki amõ
kotyhar pukái pukái hũ. Upa ka'u te'e.
A'erehe upa tate ngã hetaha ta ukwa ym
ma'e. Ma'ewã ngã jy'ar uwyr my? 33 Ame'ẽ
ke ukwa ym. Arexan riki ngã ke mujy'ar,
aja amõ ta ukwa. A'e ke jundéu awa ta
mupu'am, a'erehe aja amõ ta ukwa. Hetaha
ruwa koty mupu'am. Pe, pu'am rahã, ipo
ke Arexan mukatak. (Aja ngã je'ẽha ke a'e
muputu'u ngã ngi.) Pe, jundéu awa ta rehe
ngã parahy, ame'ẽ ke a'e mukatu ta tipe.
34 Anĩ. A'e riki jundéu awa ke a'e aja hetaha
ta ukwa rahã, pukái pukái we hũ rĩ. I'i atu
kuja hãtã pandu pandu hũ:

—Ndia riki katu te ame'ẽ ke a'e! Upa
Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja
pandu hũ.

35 Pe, i'i atu ngã hetaha ta tyapuha ke ok
tama'e mupinĩha muputu'u ngã ngi. Kuja
pandu:

—Ese ok ta pe har ta! Pehendu katurahã!
Ndia rehe jumu'eha renda ke Ese ok ta pe
har ta usak usak katu. Ame'ẽ rehe har upa
ngã ukwa. Ndia riki katu te ame'ẽ ke a'e.
Ywa ngi i'ã u'ar. Ita'ã ke u'ar. Ame'ẽ ke upa
ngã ukwa katu tĩ. 36 Ame'ẽ rehe har marã
ka ym jaxer amõ panduha ke. A'erehe mã
peja peputu'u katu. 37 Pemutyapu hũ ym tĩ.
Ndia rehe jumu'eha renda ngi ma'e ke Ngái
ta mukanim ym. “Ndia jaxer” aja jande mãi
keruhũ rehe har a'eta pandu ym tĩ. Mã!
Sawa'e ta ke se perur. Ma'ewã my? 38 Amõ
rehe har Neme pandu tar katu rahã, ngã
panduha renda pe a'e raho katu. Inamõ ixo
ame'ẽ ta oho katu tĩ. A'ep kapitã ta ukwa
ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa
ta. A'ep amõ ta rehe har Neme ta pandu
pandu katu ta. 39 Amõ kotyhar pepandu

pandu tar katu rahã, a'ep peho katu tĩ. Ngã
ke amõ ta mujy'ar rahã, ame'ẽ rehe har
pepandu katu. Kapitã ta ruwa koty amõ ta
ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ
ke ukwa ta. [40] Taramõ te jande jamutyapu
hũ. Kapitã keruhũ namõ jajumai jaxo, aja
amõ ta pandu ta oho ipe. Jamutyapu hũ
te'e. Ame'ẽ rehe har marã ka ym japanduha
ipe — aja hetaha ta pe ok tama'e mupinĩha
pandu.
[41] Upa pandu rahã, ngã hetaha ta ke a'e
muhãi mondo.

20

Masendo ywy rupi Páu oho. Ngere ywy rupi a'e oho tĩ.

[1] Ngã mutyapuha upa putu'u rahã, Jesu
kotyhar ta ke Páu mujy'ar. Ame'ẽ ta ke a'e
muhury katu. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a
katu te we rĩ. Pe, Páu pandu:
—Ihẽ aho ta — aja.
[2] Pe, Masendo ywy rupi oho. Ame'ẽ rupi
wata oho. Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e mu'e.
Muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a
katu te we rĩ. Pe, Ngere ywy pe Páu uhyk
oho. [3] A'ep mahapyr jahy a'e mukanim. Pe,
Si ywy pe a'e oho tate. Jarusu keruhũ pe
oho tate. Arahã a'e ke jundéu awa ta jukwa
ta aja Páu ukwa. A'erehe Masendo ywy rupi
wata oho rahã, katu aja a'e ukwa. (Aja rahã,
jukwa ym ta, aja ukwa katu.) [4] Páu namõ
Pi ra'yr oho tĩ. Her Sopato. Mberéi ok ta
pe har a'e. Arita oho tĩ. Tesaron ok ta pe
har a'e. Sekũ oho tĩ. Tesaron ok ta pe har
a'e tĩ. Ngái oho tĩ. Nder ok ta pe har a'e.
Tik oho tĩ. Asia ywy pe har a'e. Toro oho
tĩ. Asia ywy pe har a'e tĩ. [5] Timo oho tĩ.
Ame'ẽ ta johu oho py. Toroa ok ta pe oho.
A'ep Páu rehe a'eta harõ ixo. Pe, ihẽ rehe
Páu uhyk uwyr. Ihẽ Ruk. [6] Siri ok ta pe ihẽ
axo. Jundéu awa ta mi'u matyriha weraha
upa rahã, a'engi jande mokõi jaho. (Ame'ẽ
wera rahã, mbeju ke mupururukiha nixói,
ame'ẽ ke jundéu awa ta u'u.) Pe, Toroa ok ta
pe jande jaho. Jarusu keruhũ pe jaho. Awa
po wajar peteĩhar upa jaker rahã, pe, jahyk
jaho. A'ep awa po wajar mokõi jande jaker.

Toroa ok ta pe har ta rehe Páu usak. A'ejõhar usak ngã rehe.

[7] Nomin pytun rahã, upa Jesu kotyhar ta
jy'ar. Mbeju ke mopokiha rehe jy'ar. (Aja
Jesu manõha rehe a'eta ukwa ukwa uĩ.) Ngã
pe Páu pandu pandu hũ. Ame'ẽ ku'ẽ rahã,
Páu oho ta, a'erehe pandu pandu we hũ.
Pytun pyter rahã, ma'e pandu pandu we
hũ rĩ. [8] Jande jajy'ariha renda pe heta ma'e
weraha ihĩ. Ywatehar henda ihĩ ame'ẽ pe
jande jajy'ar jaĩ. [9] Pe, awa ma'ãha rape 'ar
pe ta'ynuhu wapyk uĩ. Her Euti. Páu pandu
pandu u'am rahã, Euti pyhýi katu te hũ. Pe,
ukwer katu. Pe, ywy pe u'ar ukwap. Pi!
Mahapyr ywatehar henda ngi u'ar ukwap.
Amõ ta oho piam rahã, pete'e manõ oup.
[10] Pe, Páu wyjy oho ehe. Ipynarãi pe wapyk
oho ehe. Pyhyk, pe, amõ ta pe a'e pandu:
—Pejixi'u ym. Kwera katu apo — aja Páu
pandu.
[11] Pe, ywatehar henda pe Páu jupir oho tĩ.
Upa ma'e ke u'u rahã, pandu pandu we hũ
ngã pe tĩ. Aja te'e xu'em oho. [12] Pe, a'engi
Páu oho. Pe, ta'ynuhu kwera katu ame'ẽ ke
hok pe amõ ta mujywyr raho. Katu jywyr
oho. Upa ngã hury katu.

Mire ok ta pe Páu uhyk oho

[13] Jande pe Páu pandu:
—Jarusu keruhũ pe peho. Aso ok ta pe
peho. Ihẽ riki pe rupi ihẽ aho ta. A'ep pehẽ
namõ jarusu keruhũ pe ihẽ apor ta aho tĩ —
aja jande pe.
A'erehe jarusu keruhũ pe jande japor
jaho. Ame'ẽ pe Aso ok ta pe jahyk py
jaho. [14] A'ep jande rehe Páu uhyk uwyr
rahã, jarusu keruhũ pe a'e opor oho tĩ.
A'engi ame'ẽ pe Mitire ok ta pe jahyk jaho.
[15] A'engi jande jaho tĩ. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Ki
ypa'ũ rake rupi jasa jaho. [16] Amõ ku'ẽ rahã,
Sã ywy pe jahyk jaho. Amõ ku'ẽ rahã, Mire
ok ta pe jande jaho. Asia ywy pe Páu pyta
tar ym. A'erehe Ese ok ta rake rupi jasa
jaho. Pahar Jerusarẽ ok ta pe Páu uhyk tar
katu. A'ep jundéu awa ta mi'u matyriha
wera rahã, uhyk tar katu. Uhyk rahã, katu
ta ipe, aja Páu ukwa. Ngã mi'u matyriha
weraha rer Penteko.

Ese ok ta pe har tamũi ta namõ Páu pandu pandu

[17] Mire ok ta pe Páu ixo rahã, Ese ok ta pe
har ta tamũi ta pe myrandu a'e mondo. Jesu
kotyhar ta rehe tamũi ta usak usak katu.
"Pahar ihẽ koty pejur" aja myrandu
a'e mondo.
[18] Pe, tamũi ta uhyk uwyr ehe rahã, Páu
pandu:
—Asia ywy pe ihẽ ahyk py ajur rahã,
a'engi ihẽ rehe har pekwa katu. Myja

pehẽ namõ ihẽ axo, ame'ẽ ke pekwa katu.
19 Jesu jandema'e sawa'e te. Ima'e miasu aja
ima'e parakyha ke ihẽ ama'ema'e hũ. Tupã
je'ẽha ke ihẽ amu'e mu'e hũ axo. “Katu
te ihẽ” aja ym akwa. Aja ihẽ axo rahã,
ihẽ amu'e mu'e rĩ. Amõ ta jurujar ym ehe
rahã, ihẽ ajixi'u tĩ. Ihẽ ke jundéu awa ta
mahy tar katu rahã, ame'ẽ ngi ihẽ akyje
ym. Tapijar te'e we amu'e mu'e rĩ. 20 Heta
pejy'ar rahã, pehẽ ke ihẽ amu'e hũ. Pehẽ
rok pe ihẽ amu'e hũ pehẽ ke tĩ. Pehẽ pe
ma'e katu ame'ẽ ke upa katu te ihẽ amu'e,
aja pekwa katu tĩ. 21 Kuja ihẽ apandu: “Ma'e
peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupã koty
pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Jesu rehe
pejurujar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e
te” aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu pandu
hũ. Aja amõ awa ta pe ihẽ apandu pandu hũ
tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta.

22 —Apo Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ta axo.
Tupã'ã putar, a'erehe ihẽ aho axo. A'ep
ma'e ihẽ rehe uhyk ta my? Ihẽ akwa ym.
23 Kuja jõ ihẽ akwa katu. Ok ta pe pame katu
te Tupã'ã mujekwa ihẽ pe. Kuja mujekwa.
Ihẽ ke amõ ta mahy tar katu. Kyndaha pe
ihẽ ke amõ ta kynda tar katu raho tĩ, aja ihẽ
pe mujekwa. 24 Pe, ihẽ ke amõ ta jukwa ta
rahã, ngã ngi ihẽ akyje ym ta. Tupã je'ẽha
ke ihẽ apandu we ta rĩ. Ngã ke Tupã muhã
katu ta, ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu
ta rĩ. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu, ame'ẽ
ke ihẽma'e parakyha. Ame'ẽ ke ihẽ pe Jesu
me'ẽ. Pe, ame'ẽ parakyha ke ihẽ amumba
tar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

25 —Upa pehẽ renda rupi ihẽ awata aho
rahã, Tupã rehe har pehẽ pe ihẽ apandu
pandu. Myja katu pexoha Tupã putar my,
ame'ẽ rehe har ihẽ amu'e katu pehẽ ke. Apo
ihẽ rehe pesak ym te ta tĩ. 26 Apo jetehar
te pehẽ pe ihẽ apandu katu tĩ. (Upa katu
te Jesu rehe har pehẽ pe apandu pandu.
Upa amu'e mu'e hũ.) A'erehe mupyraraha
renda pe pehẽ ngi har amõ oho ta rahã, ihẽ
rehe je'ẽha nixói. 27 Ma'e Tupã putar, ame'ẽ
rehe har upa katu te pehẽ pe ihẽ apandu.
28 Pesak katu pehẽ juehe pexo. Aja rahã,
Tupã ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak
ym ta pemondo. Upa Jesu kotyhar ta rehe
pesak pesak katu pexo tĩ. Ame'ẽ parakyha
ke pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ. Jesu kotyhar
tama'e kapitã ta ke pehẽ. A'erehe ame'ẽ
ta rehe pesak katu pexo. Jesu rehe jurujar
katu ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta ke tĩ. Ta'yr
manõha rupi a'e ipy'a jywyr ngã rehe.

29 —Ihẽ raikwer rupi amõ ta uwyr ta.
Ame'ẽ ta pehẽ rehe uhyk ta, aja akwa katu.
Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta muka'u ka'u te'e
hũ ta. Jurujar katu ame'ẽ ta ukwa katuha ke
amõ koty ame'ẽ ta muruwak ta mondo, aja
ihẽ akwa katu. Katu ym aja. 30 Jete. Pehẽ
pyter ngi har amõ ta pu'am ta. Ame'ẽ ta
te'e ma'e pandu ta. Amõ amõ ta jurujar
katu ame'ẽ ta ke a'eta muka'u ka'u te'e
ta. Aja ame'ẽ ta namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta
aja muruwak ta. 31 A'erehe pesak katurahã!
Aja rahã, peka'u ka'u te'e ym ta. Pekwa
katurahã! Mahapyr warahy 'ar rahã, pehẽ
ke ihẽ amu'e mu'e hũ. Wera rahã, ihẽ amu'e
mu'e hũ. Pytun rahã, ihẽ amu'e mu'e hũ
tĩ. Pehẽ ngi har amõ ta jurujar ym ame'ẽ
ta rehe ihẽ ajixi'u hũ tĩ.

32 —Apo pehẽ rehe har Tupã namõ
apandu: “Mã peja Ese ok ta pe har ta rehe
esak katu.” Jetehar te ke. A'e usak katu
ta pehẽ rehe. Ame'ẽ myrandu ke pehẽ
py'a rehe pemupyta katu. Aja rahã, ame'ẽ
myrandu namõ pehẽ py'a ke a'e mãtã katu
ta. Aja ehe har a'e mujekwa katu te we ta rĩ.
Upa ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ẽ ke a'e
mupyta katu. Ame'ẽ ke me'ẽ me'ẽ ta. Aja
pehẽ pe tĩ. Me'ẽ me'ẽ ta tĩ. 33 Amõ tama'e
tamatarer rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ ym. Amõ
tama'e mundeha rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ
ym tĩ. 34 Ihẽ aparaky hũ. Aja tamatarer ihẽ
apyhyk. Ame'ẽ pe ihẽma'e ke ihẽ ajo'ok.
Ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta pe ihẽ ame'ẽ tĩ.
Ame'ẽ ke ihẽ riki ajo'ok tĩ. Ame'ẽ rehe har
pekwa katu. 35 Ihẽ aja peparaky katu rahã,
katu tiki. Aja rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe
jande jame'ẽ me'ẽ katu. Jesu pandu ame'ẽ
ke jande jakwa. Kuja a'e pandu:

“Amõ ngi ma'e ke amõ pyhyk rahã, hury
we. Pe, amõ pe amõ me'ẽ rahã, hury
katu te” aja Jesu pandu.

—(A'erehe ima'e ym te ame'ẽ ta pe
jame'ẽ me'ẽ katu rahã, katu tiki) — aja
tamũi ta pe Páu pandu.

36 Upa Páu pandu rahã, tamũi ta namõ
ipynarãi pe wapyk. Pe, Tupã namõ a'eta
pandu pandu. 37 Pe, Páu ke Ese ok ta pe har
tamũi ta jumã juman rahã, jixi'u hũ. Huwa
ke a'eta pyter pyter tĩ. (Aja ipy'a katuha ke
mujekwa.) 38 “Ihẽ rehe pesak ym te ta tĩ” aja
Páu pandu ramõ. Ame'ẽ je'ẽha rehe tamũi
ta pyai te. Pe, jarusu keruhũ túi ame'ẽ pe
Páu namõ a'eta oho.

21

Jerusarẽ ok ta pe Páu uhyk oho

1 "Jaho ta" aja japandu ngã pe. Pe, upa
ngã po rehe japyhyk pyhyk ngã ngi rahã,
Ese ok ta pe har tamũi ta jywyr oho. Hok
pe jywyr oho. Pe, jarusu keruhũ pe jande
japor jaho. A'engi jaho tĩ. Ko ypa'ũ pe
katu te jahyk jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Ho
ypa'ũ pe jahyk jaho tĩ. A'engi Pa ok ta pe
jahyk jaho tĩ. (Jande jaho tar katu ame'ẽ
pe ame'ẽ jarusu keruhũ oho ym, a'erehe
ame'ẽ ke jahijar.) 2 A'erehe a'ep amõ jarusu
keruhũ ke jande jamahem. Seni ywy pe oho
ame'ẽ ke ame'ẽ jarusu keruhũ. Ame'ẽ pe
japor jaho tĩ. Pe, jaho tĩ. 3 Xi ypa'ũ rehe
jasak rahã, ame'ẽ rake rupi jasa jaho. Jande
jywa'i koty ypa'ũ ihĩ. Pe, Si ywy pe jaho
jaxo. Pe, Tir ok ta pe jahyk jaho. A'ep
upa ma'e ke raho ame'ẽ ke jarusu keruhũ
jar hijar ta oho. A'erehe jarusu keruhũ
ngi jahem jaho. 4 A'ep Jesu kotyhar ta ke
jamahem. Ame'ẽ ta namõ japyta rĩ. (Amõ
jarusu keruhũ jamahem ym.) A'erehe a'ep
awa po wajar mokõi jaker rĩ. Tupã'ã je'ẽha
rupi ame'ẽ ta pandu:

—Jerusarẽ ok ta pe eho ym — aja Páu pe
pandu.

(Anĩ. "Ihẽ aho ta me'ẽ te'e" aja Páu
pandu.)

5 Pe, jarusu keruhũ ohoha angaha ke rehe
uhyk rahã, ok ta ke jahijar jaho. Upa katu
te Jesu kotyhar ta jande namõ wata oho.
Hakehar ta ke raho tĩ. Ta'yn ta ke raho tĩ.
Ok ta soroka pe jahem jaho. Pe, y rymy'y
rehe jahyk jaho rahã, upa jande pynarãi
pe jawapyk. Pe, Tupã namõ upa japandu
pandu. 6 Upa ngã po ke japyhyk pyhyk ngã
ngi rahã, jarusu keruhũ pe japor jaho. Hok
pe a'ep pe har ta jywyr oho.

7 Pe, jaho tĩ. Tir ok ta ke jahijar jaho. Pe,
Torema ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu
keruhũ ngi jahem jaho. Jesu kotyhar ta
rehe jasak jaho. Ame'ẽ ta namõ japyta.
8 A'ep peteĩ jaker. Ame'ẽ ku'ẽ rahã jawata
jaho. Pe, Sesaréi ok ta pe jahyk jaho. A'ep
Siri rok pe japyta. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ke a'e. Amukwehe te we Jerusarẽ ok ta pe
ngã mi'u ke a'e me'ẽ me'ẽ. Awa po wajar
mokõi sawa'e ta namõ a'e me'ẽ me'ẽ. Siri
riki ame'ẽ ta ngi har peteĩ. 9 Tumeme tajyr
ta ipe. Kũjã ta ixo te'e rĩ. Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. 10 A'ep japyta
we rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr. Jundéi
ywy ngi uhyk uwyr. Her Angambo. Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ. 11 Jande rehe
a'e uhyk rahã, Páuma'e ixu'a rupi har ke a'e
jo'ok ingi. Ame'ẽ pe jupukwar juehe. Ipyta
ke jupukwar. Ipo apyr ke jupukwar tĩ. Pe,
jande pe a'e pandu:

—Kuja Tupã'ã mujekwa: "Ihẽ aja kome'ẽ
ku'a rupi har jar ke jundéu awa ta pukwar
ta tĩ. Aja Jerusarẽ ok ta pe ixo ame'ẽ ta
ma'e ta. Pe, amõ awa ta pe kome'ẽ jar ke
a'eta raho ta" aja Tupã'ã mujekwa — aja
Angambo pandu.

12 Ame'ẽ ke rehe jahendu rahã, Páu pe
japandu hũ. A'e pe har ta pandu hũ tĩ. Kuja:

—Jerusarẽ ok ta pe eho ym — aja Páu pe
jande johu japandu hũ.

13 Anĩ. Páu pandu:

—Pejixi'u ym. Ihẽ ke pemupyai ym.
Jerusarẽ ok ta pe ihẽ ke amõ pukwar rahã,
pete'e ta ihẽ axo. Jesu riki jandema'e sawa'e
te. Ihẽ ajurujar katu ehe, a'erehe ihẽ ke
amõ ta jukwa ta rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ
— aja jande pe Páu pandu.

14 Jande rehe Páu hendu ym. A'erehe kuja
jõ jande japandu:

—Tupã putar ame'ẽ ke ema'e katu! — aja
ipe.

Pe, jande jaje'ẽ ym we tĩ.

15 A'ep jande japyta we rĩ. Pe, jandema'e
jamoĩ katu rahã, Jerusarẽ ok ta pe jaho.
16 Jande namõ amõ amõ Sesaréi ok ta pe har
ta oho tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, amõ
sawa'e rok pe jande ke a'eta raho. A'ep
japyta ta. Sawa'e rer Mena. Xi ypa'ũ pe har
a'e. Yman Jesu rehe a'e jurujar katu.

Tian rehe Páu usak oho

17 Jerusarẽ ok ta pe jande jahyk rahã,
jande po ke Jesu kotyhar ta pyhyk pyhyk
katu jande ngi. 18 Hury katu. Ame'ẽ ku'ẽ
rahã, Tian rehe Páu usak oho. Jande jasak
jaho ehe tĩ. A'ep Jesu kotyhar tama'e kapitã
ta jy'ar tĩ. Tamũi ta ke a'eta. 19 Upa ame'ẽ
ta po ke a'eta ngi Páu pyhyk rahã, upa katu
te a'e ma'ema'e ame'ẽ ke a'e pandu pandu
a'eta pe. Amõ awa ta renda rupi wata oho
rahã, Tupã je'ẽha rupi ma'e ke ma'ema'e,
ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu a'eta pe.
20 Ame'ẽ je'ẽha rehe hendu rahã, Tupã pe
a'ep pe har ta pandu:

—Nde jõ riki katu te me'ẽ ke — aja Tian
ta pandu.

Pe, Páu pe Tian ta pandu:

—Jande mu! Katu tiki! Jesu rehe heta te
hũ jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ẽ ta
Moise je'ẽha rehe hendu katu we rĩ. 21 Kuja
nde rehe har ame'ẽ ta ukwa. Amõ awa
tama'e ywy rehe jundéu awa ta ixo. Ame'ẽ
ta pe kuja nde eremu'e: "Moise je'ẽha ke
pehijar. Mã peja pehẽ ra'yr pirer ke pejupã
ym. Jundéu awa ramũi ta ukwaha rehe
pehendu ym tĩ" aja nde eremu'e, aja sehar
ta ukwaha naĩ. 22 Se nde erehyk erejur, aja
sehar ta ukwa ta. 23 Myja ta apo my? Kuja
jande japandu ame'ẽ ke ema'erahã! Kuja
katu. Ko tumeme sawa'e ta ixo. Tupã pe
ma'e ke ame'ẽ ta manga katu. Ame'ẽ ke
upa ym we rĩ. 24 Jundéu awa ta ukwaha
aja ame'ẽ sawa'e ta ipy'a ke juhyk ta oho.
Ame'ẽ ta namõ eho. Tupã pe ma'e ke a'eta
me'ẽ ta oho, ame'ẽja saka. Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ pe a'eta me'ẽ ta
oho. Ame'ẽ tama'e ke rehe nde emuhepy
eho. Aja rahã, ame'ẽ ta'a ke amõ jãpĩ ta. Aja
rahã, nde rehe har sehar ta hendu ame'ẽ ke
te'e, aja upa ngã ukwa ta. Moise je'ẽha rehe
nde erehendu katu tĩ, aja upa ngã ukwa
ta tĩ. 25 Jesu rehe amõ awa ta jurujar katu
tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta.
Amukwehe we ame'ẽ ta pe paper pinim
jande jamondo. Kuja japandu:

"(Ma'e'ã riki tupã aja amõ ukwaha jupe
naĩ.) Ame'ẽ ruwa koty ngã mi'u ke
amõ moĩ. Ame'ẽ ke pe'u ym.
So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.
So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ẽ
rukwer ke pe'u ym tĩ.
Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.
Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ."

—Aja amõ awa ta pe jande jamupinim —
aja Tian pandu.

26 (Ame'ẽ ke rehe Páu hendu katu.)
A'erehe tumeme sawa'e ta ke a'e raho.
Ame'ẽ ku'ẽ rahã, jundéu awa ta ukwa aja
ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ame'ẽ ta
namõ ipy'a ngi a'e juhyk oho. Upa rahã,
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
a'e ixe oho. Jundéu awa tama'e pa'i ta pe
weraha mangaha ke a'e pandu oho. Myja
rahã, ipy'a juhykiha upa ta my, ame'ẽ ke
pandu oho. Ame'ẽ weraha uhyk rahã, Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ma'e
ke a'eta werur ta. Tupã pe me'ẽ ta, ame'ẽja
saka. Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ
katu ta. Sawa'e ta pame katu te werur ta.
Páu werur ta tĩ.

Páu ke jundéu awa ta pyhyk

27 Awa po wajar mokõi wera upa tate rahã,
Páu rehe amõ jundéu awa ta usak. Asia
ywy pe har ta ke a'eta. Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ pe a'eta usak ehe.
Ngã hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu pandu hũ.
Pe, muparahy. Pe, Páu ke hetaha ta pyhyk.
28 A'eta hãtã pandu:

—Jundéu awa ta! Pejur! Kome'ẽ sawa'e
riki jundéu awa ta rehe har katu ym pandu.
"Moise je'ẽha rehe pehendu ym" aja a'e
pandu oho tĩ. "Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ riki jaxer" aja a'e pandu oho
tĩ. Aja upa kome'ẽ ywy rupi a'e pandu
pandu oho. Kome'ẽ jumu'eha renda keruhũ
riki katu te, aja jande jakwa. Anĩ. A'ep amõ
awa ta ke a'e muhyk raho apo. Jundéu awa
aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe kome'ẽ
renda keruhũ ke a'e mujaxer — aja ngã
hetaha ta pandu hũ.

29 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe Toro ke Páu muhyk, aja a'eta ukwaha
naĩ. A'erehe aja pandu, ma'e, mujaxeriha
rehe har pandu. Toro riki Ese ok ta pe har
ke a'e. Amõ awa ke a'e. Jundéu awa ym
ame'ẽ ke a'e. Kwehe Jerusarẽ ok ta rape
rupi Páu wata ixo rahã, Toro namõ a'e wata
ixo. Ame'ẽ ke rehe hetaha ta usak. A'erehe
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
raho aja ukwaha naĩ. (Anĩ. A'ep Páu raho
ym.)

30 Upa ok ta rupi muka'u ka'u te'e hũ
ngã ke. Páu koty ngã hetaha ta ujan oho.
Pe, pyhyk. Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ ngi hykýi muhem raho. Pe, pahar
jumu'eha renda keruhũ rukwen ke amõ
ta kynda. 31 Páu ke hetaha ta jukwa tar
katu rahã, homa awa tama'e kapitã keruhũ
pe amõ pandu oho. Sonda tama'e kapitã
keruhũ ke a'e. "Upa Jerusarẽ ok ta pe har ta
mutyapu tyapu hũ" aja pandu oho. 32 Pahar
sonda ta namõ kapitã keruhũ ixoty ujan
oho. Amõ kapitã ta ke a'e raho tĩ. Ngã
hetaha ta koty ujan oho. Kapitã keruhũ
rehe hetaha ta usak rahã, Páu ke a'eta poir.
Petekiha ke putu'u ingi. Sonda ta rehe a'eta
usak tĩ. 33 Páu rehe kapitã keruhũ uhyk rahã,
a'e ke pyhyk. Sonda ta pe a'e pandu:

—Mokõi ita tupaham pe pepukwar! — aja
kapitã keruhũ pandu.

(Jaxer te ame'ẽ ke Páu aja kapitã keruhũ
ukwaha naĩ. A'erehe mokõi ita tupaham pe
pukwar, aja pandu.)

Pe, hetaha ta pe a'e pandu:
—Awa sawa'e ko my? Myja jaxer ame'ẽ ke a'e ma'ema'e my? — aja kapitã keruhũ pandu.
34 Amõ amõ ta hãtã pandu pandu. Amõ koty koty pandu pandu, a'erehe muka'u ka'u te'e hũ. Ma'ewã mutyapu hũ my, ame'ẽ rehe har kapitã keruhũ ukwa ym. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:
—Sonda ta rok pe sawa'e ke peraho! — aja kapitã keruhũ pandu.
35-36 Ok myta rehe Páu namõ sonda ta uhyk rahã, hetaha ta parahy te hũ ehe. Haikwer rupi a'eta oho ixo. Hãtã pandu hũ:
—Ererahã! Jajukwarahã! — aja hetaha ta pandu hũ.
A'erehe Páu ke ipo 'ar pe sonda ta raho. (Aja rahã, hetaha ta a'e ke pyhyk ym.)

*Páu je'*ẽha ke

37 Sonda ta rok pe Páu ke muxe tate rahã, sonda tama'e kapitã keruhũ pe Páu pandu:
—Ne namõ ma'e ihẽ apandu tar katu — aja ipe.
Kapitã keruhũ pandu ipe:
—Ngere awa je'ẽha ke nde erekwa katu my? (Ame'ẽ jõ ihẽ akwa katu) — aja Páu pe.
—Akwa katu ihẽ — aja Páu pandu.
38 —Aja rahã, eji ywy pe har aja ym nde. Amukwehe te ngã hetaha ta ke ame'ẽ eji ywy pe har mujy'ar. Heta te hũ ngã jukwaha ta ke a'e mujy'ar. Kuja, 4.000 hetaha ta ke. Awa nixói te ame'ẽ pe mujy'ar. Pe, kapitã keruhũ namõ jumai ixo — aja Páu pe kapitã keruhũ pandu.
39 Páu pandu:
—Anĩ. Ihẽ riki aja ym. Ko jundéu awa ihẽ. Tar ok ta pe har ihẽ. Esarahã! Ngã pe ihẽ apandu tar katu — aja kapitã keruhũ pe pandu. Syri ywy rehe Tar ok ta ihĩ. Ame'ẽ ke ok ta tiha te hũ!
40 Kapitã keruhũ pandu:
—Ererahã! Ngã pe epandu — aja Páu pe.
Pe, myta 'ar pe Páu pu'am. Ipo ke mukatak. (Aja ngã je'ẽha ke a'e muputu'u ngã ngi.) Ngã putu'u rahã, Páu pandu ngã pe. Jundéu awa je'ẽha namõ pandu:

22

1 —Sa'e ta! Pehendu katurahã! Ihẽ mu ta! Pehendu katu tĩ. Tamũi ta! Pehendu katu tĩ. Ihẽ juehe har apandu ta pehẽ pe — aja Páu.
2 Jundéu awa je'ẽha namõ Páu pandu pandu. Ame'ẽ rehe ngã hetaha ta hendu rahã, putu'u katu. Pe, Páu pandu pandu:
3 —Ko jundéu awa ihẽ. Tar ok ta pe har ihẽ. Syri ywy rehe ame'ẽ ok ta ihĩ. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ tiha aho. Ngamari namõ ihẽ ajumu'e. Moise je'ẽha rehe jande ramũi ta hendu katu. Ame'ẽ ke a'e mu'e katu te ihẽ ke tĩ. Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu te apo. Pehẽ aja ihẽ amukwehe te we tĩ. 4 Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara tĩ. Ajukwa tĩ. Sawa'e ta ke ihẽ apyhyk, pe, kyndaha pe ihẽ akynda araho tĩ. Kũjã ta aja tĩ. Apyhyk rahã, kyndaha pe ihẽ akynda araho tĩ. 5 Ihẽ rehe har jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu rahã, ma'e ke pekwa ta tĩ. Ihẽ apandu a'am ame'ẽ ke jetehar te ke, aja pekwa ta tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu rahã, pekwa ta tĩ. Ame'ẽ ta ngi paper pinim ihẽ apyhyk. Jande mu ta pe ame'ẽ ta mupinim. Ndama ok ta pe har ta pe mupinim. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ apyhyk oho. Jerusarẽ ok ta pe amujywyr ta tipe. A'ep ame'ẽ ta ke amahy ta tipe — aja Páu pandu.

*Tupã koty ipy'a ke Páu muruwak mondo ame'*ẽ rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; 26.12-18)

6 A'e pandu tĩ:
—Ihẽ awata aho axo. Warahy jandar tate rahã, Ndama ok ta pe ahyk tate aho axo. Arahã pahar ywa ngi ihẽ rake rupi ma'e wera te hũ. 7 Ywy rehe ihẽ a'ar. Jande je'ẽha aja ihẽ ahendu. Kuja ihẽ pe pandu: “Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde eremupyrara my?” aja ihẽ ahendu. 8 Ihẽ apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. A'e pandu ihẽ pe: “Ihẽ riki Jesu. Nasare ok ta pe har ihẽ. Ihẽ ke nde eremupyrara erexo” aja ihẽ pe. 9 Weraha rehe ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta usak tĩ. Ihẽ pe ma'e pandu, ame'ẽ je'ẽha rehe a'eta hendu ym. 10 Pe, ihẽ apandu: “Sawa'e! Ma'e ihẽ ama'e ta apo my?” aja ipe. Jandema'e sawa'e te pandu: “Epu'am! Ndama ok ta pe eho. A'ep nde pe ma'e amõ pandu ta. Tupã putar ame'ẽ ke nde erema'ema'e ta. Upa katu te ame'ẽ rehe har nde pe amõ pandu ta” aja ihẽ pe. 11 Wera te hũ, a'erehe ihẽ reha ym te. A'erehe ihẽ po ke ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta pyhyk. Pe, Ndama ok ta pe aja te'e ihẽ ke a'eta muhyk raho.
12 —A'ep amõ sawa'e ixo. Her Anani. Tupã rehe a'e ipy'a katu. Jande ramũi je'ẽha rehe

a'e hendu katu tĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e,
aja upa jundéu awa ta pandu pandu. Ndama
ok ta pe ixo ame'ẽ ta ke aja pandu pandu
ehe har. 13 A'e riki ihẽ rehe uhyk. Ihẽ rake
pu'am. Pe, ihẽ pe pandu: "Sáu! Jesu rehe
nde erejurujar katu, a'erehe nde riki ihẽ mu
apo 'y. Ma'e ke rehe esak katu tĩ" aja ihẽ pe.
Pahar ma'e ke rehe ihẽ asak tĩ. Ama'ã katu
ehe tĩ. 14 Pe, ihẽ pe a'e pandu tĩ: "Nde rehe
Tupã usak katu. Jande ramũi ipy'a moĩ moĩ
katu ehe. A'e riki nde rehe usak katu. A'e
putar ame'ẽ ke nde pe a'e mujekwa. Ta'yr
katu te ame'ẽ ke a'e. A'e ke mujesak nde pe.
Ta'yr je'ẽha ke nde pe a'e mujekwa tĩ. 15 Nde
eresak ame'ẽ ke upa ngã pe nde erepandu
pandu ta. Nde erehendu ame'ẽ ke upa ngã
pe nde erepandu pandu ta tĩ. Ta'yr rehe har
upa ngã pe nde erepandu pandu ta ereho.
16 Apo jahorahã! Epu'am. Jesu rehe nde
erejurujar katu. A'erehe, ma'e nde ereka'u
te'eha nde erema'ema'eha ke nde py'a ngi
Tupã juhyk katu. Nde ke ihẽ amujahuk
ta. (Aja rahã, Jesu kotyhar ke nde apo 'y,
aja nde eremujekwa ta ngã pe)" aja ihẽ pe
Anani pandu. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke
ihẽ ama'e — aja Páu pandu.

*Amõ awa ta pe Páu ke Tupã mondo ame'*ẽ
rehe har Páu pandu

17 A'e pandu tĩ:

—Jerusarẽ ok ta pe ihẽ ajywyr aho. Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ
axo. Tupã namõ ihẽ apandu pandu aĩ rahã,
ihẽ keraiha aja ihẽ asak. 18 Kuja ihẽ asak.
Ihẽ pe Jesu mujekwa: "Ihẽ rehe har nde
erepandu pandu. Ame'ẽ ke sehar ta putar
ym. A'erehe pahar Jerusarẽ ok ta ke ehijar
eho" aja ihẽ pe. 19 Pe, ihẽ apandu ipe:
"Sawa'e! Anĩ. Kuja sehar ta ukwa katu.
Amõ amõ jundéu awa tama'e jy'ariha renda
pe ihẽ axe aho. Pe, nde rehe jurujar katu
ame'ẽ ta ke ihẽ apyhyk. 20 Ame'ẽ ta ke ihẽ
apirok hũ tĩ. Pewe amõ tĩ. Nde rehe har
Esete pandu pandu. A'e ke ngã jukwa rahã,
a'ep ihẽ axo tĩ. Jukwa rahã: 'Ere' aja ihẽ
apandu tĩ. Jukwaha tama'e mundeha ke ihẽ
namõ a'eta hijar. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe
har ta ukwa katu. A'erehe se ihẽ apyta tar
katu. Se nde rehe har ihẽ apandu tar katu
rĩ" aja ihẽ apandu ipe. 21 A'e pandu: "Anĩ.
Eho! Paite nde ke ihẽ amondo ta. Amõ awa
ta pe nde ke ihẽ amondo ta. Jundéu awa aja
ym ame'ẽ ta koty amondo ta" aja ihẽ pe a'e
pandu — aja Páu pandu.

22 "Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta koty Páu
mondo ta." Ame'ẽ ke rehe jõ ngã hetaha ta
hendu. Pe, hãtã te hũ a'eta pandu pandu:

—Pemuhem pemondo! Pejukwarahã!
A'e manõ ta me'ẽ te'e — aja pandu pandu
hũ.

23 Ahem hũ tĩ. A'etama'e mundeha ke
a'eta mukatak katak hũ. Ywy ku'i ke omom-
bor hũ tĩ. (Aja parahy te ha ke mujekwa.)
24 Ame'ẽ ke rehe kapitã keruhũ usak rahã,
sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe Páu ke pemuxe per-
aho. So'o pirer tupaham pe a'e ke pepirok.
A'e ke jande japirok rahã, a'e pandu ta.
Ma'erehe jundéu awa ta ahem ahem hũ
my? Ame'ẽ rehe har a'e pandu ta. Aja rahã,
jande jakwa ta — aja kapitã keruhũ pandu.

25 Pe, so'o pirer tupaham pe Páu ke sonda
ta pukwar u'am rahã, amõ sondama'e
kapitã pe Páu pandu. Hake pu'am ame'ẽ pe
pandu:

—Ma'e aka'u te'eha ihẽ ama'e my?
Ama'e ym my? Ame'ẽ rehe har pekwa ym
we rĩ. A'erehe ihẽ ke pepirok rahã, katu
ym. Homa awa ke so'o pirer tupaham pe
amõ pirok ym tĩ. Ko homa awa ihẽ — aja
Páu pandu.

26 Ame'ẽ ke kapitã hendu rahã, kapitã
keruhũ pe a'e pandu oho:

—Anĩ. Ma'e nde erema'e erexo my?
Homa awa ke a'e. A'e ke nde erepirok rahã,
katu ym — aja kapitã pandu.

27 A'erehe Páu pe kapitã keruhũ pandu
oho:

—Epandu ihẽ pe rahã! Homa awa ke nde
my? — aja Páu pe.

Pe, Páu pandu:

—A'e tỹ — aja ipe.

28 Pe, sonda tama'e kapitã keruhũ pandu:

—Homa awa aja ihẽ amuruwak rahã,
ame'ẽ pe tamatarer ihẽ amuhepy hũ — aja
ipe.

Páu pandu:

—Anĩ ihẽ. Homa awa aja ihẽ mãi pusu ngi
ihẽ a'ar — aja ipe.

29 Ame'ẽ ke sonda ta ukwa rahã, Páu ke
sonda ta tate pirok, ame'ẽ ta hijar oho. Páu
riki homa awa aja kapitã keruhũ ukwa rahã,
a'e kyje. Páu ke a'e mupukwar, a'erehe
kyje.

Ngã panduha renda pe Páu pu'am

30 Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ.
Ame'ẽ rehe har sonda tama'e kapitã keruhũ
ukwa tar katu te. A'erehe ame'ẽ ku'ẽ rahã,

Páu ke a'e poir. Ita tupaham ke a'e jirar ingi. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke a'e mujy'ar tĩ. Ngã panduha rendama'e kapitã ta ke a'e mujy'ar tĩ. Ame'ẽ ta ruwa koty Páu ke a'e mupu'am raho. Ehe har a'e ukwa tar katu.

23

1 Ngã panduha renda pe ixo ame'ẽ ta rehe Páu usak usak katu. Pandu ngã pe:

—Sa'e ta! Pehendu katurahã! Ihẽ rehe har Tupã ukwa katu. Akyje ym ingi. Sawa'e katu ame'ẽ aja ihẽ axo — aja Páu pandu.

2 Anani riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Páu rake pu'am ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Páu juru ke penupã — aja.

3 Ame'ẽ ke rehe Páu hendu rahã, Anani pe je'ẽha a'e mujywyr:

—Katu ym ne je'ẽha! Ne je'ẽha aja nde ke Tupã mahy ta tĩ. Mokõi nde erekwaha namõ nde erexo. Moise je'ẽha aja ym ihẽ rehe har nde erekwa ereĩ. Ame'ẽ rehe nde erehendu ym tĩ. Amõ ta pe nde erepandu: "Páu juru ke penupã" aja, a'erehe Moise je'ẽha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja — aja Páu ipe.

4 Pe, Páu rake pu'am ame'ẽ ta pandu ipe:

—Pa'i keruhũ rehe har katu ym nde erepandu. Tupãma'e parakyha ke a'e — aja Páu pe.

5 Pe, Páu pandu:

—Sa'e ta! A'e riki pa'i keruhũ ame'ẽ ke ihẽ akwa ym. Akwa rahã, aja ihẽ apandu ym ta tipe. Tupã je'ẽha rehe kuja amõ mupinim:

"Pehẽma'e kapitã rehe har katu ym aja epandu ym" aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

—Pa'i keruhũ riki jandema'e kapitã tĩ, ame'ẽ ihẽ akwa rahã, katu ym aja ihẽ apandu ym ta tipe — aja Páu pandu.

6 Pe, ngã panduha renda pe har ta rehe Páu usak katu rahã, wajar riki sanduse kotyhar ta ke, aja a'e ukwa. Amõ wajar parise kotyhar ta ke, aja a'e ukwa tĩ. A'erehe panduha renda pe hãtã a'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahã! Ihẽ pái aja parise kotyhar ke ihẽ tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem aja ihẽ akwa. Ame'ẽ ke ihẽ rehe har pekwa ta peĩ apo — aja Páu pandu.

7 Ame'ẽ ke a'e pandu rahã, sanduse ta namõ parise ta je'ẽ je'ẽ hãtã tã ngã jupe. A'erehe mokõihar aja ngã ukwaha ngã uĩ. Amõ amõ ta sanduse ta aja ukwa uĩ. Amõ amõ ta parise ta aja ukwa uĩ. 8 Manõ ame'ẽ ke kwera ym te ta, aja sanduse ta ukwaha naĩ. Anĩ. Manõ ame'ẽ ta kwera katu ta, aja parise ta ukwa. Tupã je'ẽha rahoha ta nixói te, aja sanduse ta ukwa. Anĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta pete'e ixo, aja parise ta ukwa. Awa'ã nixói te, aja sanduse ta ukwaha naĩ. Anĩ. Awa'ã namõ awa ixo, aja parise ta ukwa. 9 A'erehe je'ẽ je'ẽ hãtã tã hũ ngã jupe. A'erehe hetaha ta pukái pukái we hũ rĩ. Pe, parise ta ngi har amõ ta pu'am. Moise je'ẽha mu'eha ta ke a'eta. Hãtã a'eta pandu:

—Páu rehe ma'e katu ym ame'ẽ ke jamahem ym. Awa'ã aja ame'ẽ pandu katu ipe nahã my. Tupã je'ẽha rahoha pandu katu ipe nahã my — aja mu'eha ta pandu.

10 Ngã je'ẽ je'ẽ hãtã tã te we hũ rĩ. Páu ke hetaha ta mohok mohok ta raho. Ame'ẽ ngi sonda tama'e kapitã keruhũ kyje. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Hetaha ta pyter pe peho. Páu ke pepyhyk peraho ngã ngi. Pehẽ rok pe a'e ke peraho — aja kapitã keruhũ pandu.

11 Ame'ẽ pytun rahã, Páu rake Jesu pu'am uwyr. Pandu ipe:

—Nde py'ahu aja exo. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ rehe har nde erepandu pandu ta kỹ. Aja Hom ok ta pe ihẽ rehe har nde erepandu pandu ta kỹ tĩ — aja Páu pe pandu.

Páu ke amõ ta jukwa tar katu

12 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, amõ jundéu awa ta jy'ar. Pandu pandu ngã jupe:

—Páu ke jajukwa ta jaho. Apo a'e ke jajukwa ym rahã we, ma'e ke ja'u ym te ta rĩ. Y ke ja'u ym te ta tĩ. A'e ke jajukwa ym rahã, mã peja jande ke Tupã mahy ta. Jande jamanga katu — aja a'eta jupe.

13 Aja pandu ame'ẽ ta heta ixo. Aja awa pypa mokõi i'ar koty te we sawa'e ta pandu. 14 Ame'ẽ ta pa'ihu ta pe pandu oho. Tamũi ta pe pandu oho tĩ. Kuja pandu:

—Páu ke jajukwa ym rahã, mã peja jande ke Tupã mahy ta. Páu ke jajukwa ym rahã we, ja'u ym te ta ma'e ke rĩ. Aja jande japandu katu jande jupe. 15 A'erehe sonda tama'e kapitã keruhũ pe je'ẽha pemondo. Ngã panduha rendama'e kapitã ta namõ johu pemondo. Kuja te'e pemondo ipe: "Páu rehe har jakwa katu te we ta rĩ. A'erehe panduha renda pe erur!" aja kapitã keruhũ pe te'e pehẽ johu pemondo. Pe, Páu

ke a'e werur ixo rahã, japor ta ehe. A'e ke jajukwa ta — aja sawa'e ta pandu.

16 Ame'ẽ panduha rehe Páu rendyr imembyr sawa'e hendu. A'erehe sonda ta rok pe a'e ixe oho. Upa hendu ame'ẽ ke rehe har Páu pe a'e pandu. 17 A'erehe amõ sonda tama'e kapitã pe Páu pandu:

—Ejurahã! Ko esarahã! Kapitã keruhũ pe kome'ẽ kurumĩ eraho. Ma'e ke kurumĩ pandu ta ipe — aja ipe.

18 Pe, sonda tama'e kapitã keruhũ pe kurumĩ ke kapitã raho. Kapitã keruhũ pe sonda pandu:

—Se kyndaha pe Páu ixo. Ihẽ pe a'e pukái. Nde pe kome'ẽ kurumĩ ihẽ arur, aja a'e putar. Nde pe ma'e ke kurumĩ pandu ta, aja ihẽ pe a'e pandu tĩ — aja sonda tama'e kapitã pandu ipe.

19 Pe, kurumĩ po rehe kapitã keruhũ pyhyk raho. Se koty we kurumĩ namõ jõ a'e oho. Pandu ipe:

—Ma'e ihẽ pe nde erepandu ta my? — aja kurumĩ pe.

20 Kurumĩ pandu ipe:

—Nde pe jundéu awa ta ma'e ke pandu ta uwyr, aja a'eta ukwa. "Koĩ ngã panduha renda pe Páu ke eraho" aja nde pe a'eta pandu ta. Ehe har a'eta ukwa katu te we ta rĩ, aja a'eta pandu ta. Anĩ. A'eta te'e pandu ta. 21 Apandu nde pe. Ame'ẽ ta rehe ehendu ym. Awa pypa mokõi i'ar koty te we sawa'e ta ixo. Ame'ẽ ta kanim ta harõ u'am. Páu ke ame'ẽ ta jukwa ym rahã we, ma'e ke u'u ym te ta, aja ame'ẽ ta manga katu. Apo upa katu a'eta pe. Ne je'ẽha rehe a'eta harõ u'am — aja kapitã keruhũ pe kurumĩ pandu.

22 Pe, Páu rendyr imembyr sawa'e pe kapitã keruhũ pandu:

—Ere. Ihẽ pe nde erepandu, ame'ẽ ke amõ pe epandu ym — aja kurumĩ pe pandu.

Pe, kurumĩ ke hok pe kapitã keruhũ mujywyr mondo.

Ser ruwa koty Páu pu'am

23 Páu ke amõ ta jukwa tar katu. Ame'ẽ ngi sonda tama'e kapitã keruhũ kyje. A'erehe mokõi sonda tama'e kapitã ta pe a'e pandu:

—Pejur! Pesarahã! Kuja, 200 sonda ta ke pemujy'ar. Amõ 70 sonda ta kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta ke pemujy'ar tĩ. Amõ 200 sonda ta myra rehe har itatakwar namõ wata ame'ẽ ta ke pemujy'ar tĩ. Upa pemoĩ katu. Pe, i'i atu pytun rahã, Sesaréi ok ta pe pehẽ johu peho. 24 Kahwa 'ar pe Páu ke peraho tĩ. (Aja rahã, jundéu awa ta Páu ke jukwa ym ta.) Pe, Ser rehe pemuhyk katu — aja kapitã keruhũ pandu.

25 Ser riki kapitã tĩ. Pe, kuja paper rehe sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim:

26 Ser! Kapitã katu te ame'ẽ ke nde.

Ko nde pe ihẽ amupinim aĩ. Katuha nde pe ihẽ amondo axo.

27 Kome'ẽ sawa'e ke jundéu awa ta pyhyk. Páu ke. Tate jukwa. Homa awa ke a'e, aja ihẽ akwa. A'erehe sonda ta namõ ixoty ihẽ aho. Pe, a'e ke ihẽ apyhyk ajo'ok ngã ngi. 28 Jundéu awa ta ngi ihẽ apyhyk ajo'ok. Ma'erehe a'e ke jundéu awa ta pyhyk my, ame'ẽ rehe har ihẽ akwa tar katu. A'erehe ngã panduha renda pe Páu ke ihẽ araho. 29 Pe, kuja ihẽ akwa. Jundéu awa ramũi ta ukwa ame'ẽ ke rehe Páu hendu ym. A'erehe ehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ym. A'erehe marã ka ym a'e ke amõ jukwaha. Marã ka ym kyndaha pe mupytaha tĩ.

30 Páu ke jundéu awa ta jukwa ta, aja ihẽ pe amõ pandu uwyr. A'erehe pahar nde koty a'e ke ihẽ amondo ta aja akwa. "Ser koty Páu rehe har pepandu peho" aja Páu rehe parahy ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ.

Karáu Risi

Aja sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim.

31 Pe, kapitã keruhũ je'ẽha aja sonda ta ma'ema'e. Ame'ẽ pytun rahã, Antipa ok ta pe Páu ke a'eta raho. 32 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, sonda ta wata ame'ẽ ta jywyr oho. Sonda ta rok pe jywyr oho. Amõ sonda ta anĩ. Kahwa 'ar pe sonda ta oho, ame'ẽ ta jõ Páu namõ oho we rĩ. 33 Pe, Sesaréi ok ta pe muhyk rahã, kapitã pe paper pinim ke a'eta me'ẽ. Páu ke a'eta muhyk raho ipe tĩ. 34-35 Upa paper pinim ame'ẽ ke rehe kapitã usak rahã, Páu pe a'e pandu:

—My pehar ywy pe har ne my? — aja Páu pe.

A'e pandu ipe:

—Siri ywy pe har ihẽ — aja ipe.

Ame'ẽ ke kapitã ukwa rahã, a'e pandu:

—Nde rehe har pandu ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har ihẽ ahendu ta — aja Páu pe kapitã pandu.

Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Kyndaha pe Páu ke pekynda peraho. "Eroma'e kapy" aja pandu ame'ẽ pe peraho. Pesak katu ehe — aja kapitã pandu.

24

Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ

1 Awa po wajar peteĩhar upa ukwer rahã,
Sesaréi ok ta pe Anani oho. Jundéu awa
tama'e pa'i keruhũ ke a'e. Amõ tamũi ta
namõ a'e oho. Sawa'e ma'e pandu katu te
ame'ẽ ke a'eta raho tĩ. Her Ter. Kapitã ruwa
koty a'eta pu'am ta. Pe, Páu rehe har a'eta
pandu ta. 2 Pe, Páu ke sonda ta muhyk rahã,
kuja Páu rehe har Ter pandu pandu. Kapitã
pe pandu:

—Ser! Katu ame'ẽ ke nde! Nde riki
kapitã rahã, yman atu jajumai ym ha aja
jaxo katu. Nde erekwa katuha rupi jundéu
awa ta pe katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e.
Upa kome'ẽ ywy rupi katu ame'ẽ ke nde
erema'ema'e. 3 A'erehe katu aja jakwa katu.
Jande rury katu nde rehe tĩ.

4 —I'i atu rahã, nde ke ihẽ amupyta ym
ta se. A'erehe nde pe ihẽ apandu. Eharõ
we rĩ. Ihẽ je'ẽha rehe ehendu katu we rĩ.
5 Páu riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e.
Amõ amõ ta renda rupi oho rahã, jundéu
awa ta ke a'e muparahy. Pe, mutyapu hũ
ngã ke. Jesu riki Nasare ok ta pe har. Jesu
kotyhar tama'e kapitã ke Páu. 6 Tupã rehe
ngã jumu'eha renda keruhũ a'e mujaxer tar
katu. Arahã a'e ke japyhyk. [Jande ramũi
ta je'ẽha rupi ehe har jakwa tar katu. 7 Anĩ.
Jande rehe sonda tama'e kapitã keruhũ
uhyk uwyr. Her Risi. Pyrãtãha namõ jande
ngi Páu ke a'e pyhyk raho. 8 Pe: "Ehe har
pandu ame'ẽ ta Ser koty peho" aja jande pe
a'e pandu. A'erehe ko jande ja'am.] Apo
Páu pe nde erepandu rahã, nde erekwa katu
ta tĩ. Upa katu te ehe har japandu ame'ẽ ke
jetehar te ke, aja nde erekwa ta tĩ — aja Ser
pe Ter pandu.

9 Kapitã pe Páu rehe har jundéu awa ta
je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Upa katu te Ter je'ẽha riki
jetehar te ke, aja a'eta pandu pandu ipe tĩ.

Ser pe Páu pandu pandu

10 Pe, Páu pe kapitã ipo pandu: "Ererahã!"
aja. Pe, Páu pandu ipe:

—Yman jande anam ta rehe har nde
erekwa katu, aja ihẽ akwa katu. (A'erehe
jundéu awa ta rehe har nde erekwa katu,
aja akwa.) A'erehe nde pe ihẽ juehe har ihẽ
apandu rahã, ihẽ rury katu. 11 Amukwehe
we Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho. Awa py mokõi
aker apo. Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu
aho. Ame'ẽ rehe har nde erekwa tar katu
rahã, amõ pe epandurahã! 12 Ihẽ ke jundéu
awa ta usak rahã, amõ ta namõ ihẽ aje'ẽ
hãtã tã ym. Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym.
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
ihẽ axo rahã, aja ym. Jundéu awa tama'e
jy'ariha renda pe ihẽ axo rahã, aja ym tĩ.
Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym tĩ. Ok ta rape
rupi ihẽ axo rahã, aja ym tĩ. Amõ ta ke
ihẽ amuparahy ym tĩ. 13 Ihẽ rehe har katu
ym a'eta pandu, ame'ẽ ke jetehar te ke, aja
marã ka ym amõ mujekwaha. Jetehar te aja
ym.

14 —Apo kuja ihẽ apandu nde pe. Jande
ramũi ta aja Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ
katu tĩ. Amõ kotyhar rehe ihẽ ajurujar katu.
Ame'ẽ ke te'e, aja a'eta ukwaha ngã jupe.
Upa katu te Moise mupinim ame'ẽ ke rehe
ihẽ ahendu katu. Upa katu te Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ta mupinim, ame'ẽ ke rehe ihẽ
ahendu katu tĩ. 15 Upa katu te manõ ame'ẽ
ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Katu
ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem. Katu
ym ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem
tĩ. Ame'ẽ ke rehe peme'ẽ sawa'e ta jurujar
katu. Peme'ẽ sawa'e ta aja ihẽ ajurujar katu
tĩ. 16 A'erehe katu ihẽ ama'ema'e tar katu
axo. Aja te'eha ihẽ axo. Ame'ẽ ke Tupã
ukwa katu. Ngã ukwa katu tĩ.

17 —Yman atu, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo
ym rĩ. A'ep ihẽ aho ramõ. Ima'e ym te
ame'ẽ ta pe tamatarer ihẽ araho. 18 Tupã pe
ma'e ke ihẽ ame'ẽ aho tĩ. Aja ihẽ py'a ihẽ
amoĩ moĩ axo ehe. Arahã Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ rehe jundéu
awa ta usak. Jande ramũi ta je'ẽha aja ihẽ
py'a upa juhyk rahã, ihẽ rehe a'eta usak.
Ihẽ namõ heta ym ngã ixo. Ngã mutyapu hũ
ym tĩ. 19 Asia ywy ngi jundéu awa ta uwyr
ame'ẽ ta a'ep ixo. Ame'ẽ ta riki se uwyr
rahã, katu ta tipe. Pe, nde pe a'eta pandu
ta tipe rahã, katu tiki. (Anĩ. Se ame'ẽ ta
uwyr ym.) Ihẽ rehe har ma'e pandu tar katu
rahã, ame'ẽ ta riki pandu katu ta tipe. 20 Anĩ
rahã, peme'ẽ sawa'e ta ihẽ rehe har pandu
katu. Amukwehe ngã panduha renda pe ihẽ
apu'am rahã, ma'e katu ym ihẽ rehe har
ame'ẽ ta ukwa my? Ame'ẽ ke a'eta pandu
rahã, katu tiki. 21 Ame'ẽ ta pyter pe ihẽ
apu'am a'am rahã, kuja ihẽ hãtã apandu:
"Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu
ta muhem. Ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar katu.
A'erehe apo ihẽ rehe har pekwa pekwa peĩ"
aja ihẽ apandu. Ame'ẽ riki katu ym, aja

a'eta ukwa rahã, ame'ẽ jõ ihẽ pe a'eta pandu
katu ta — aja Páu pandu.
22 Jesu rehe ngã jurujar katu, ame'ẽ rehe
har Ser ukwa katu. Pe, a'e pandu:
—A'ewan apo. Sonda tama'e kapitã
keruhũ uhyk uwyr rahã, nde rehe har ihẽ
akwa ta — aja Páu pe. (Sonda tama'e kapitã
keruhũ rer Risi.)
Pe, ngã pe Ser pandu:
—Peho apo — aja.
23 Sonda tama'e kapitã pe a'e pandu tĩ:
—Kyndaha pe Páu ke ekynda eraho. Esak
katu ehe. A'e wata katu te'e. Ma'e ke ehe
katu ame'ẽ ta me'ẽ tar katu ipe rahã, a'eta
me'ẽ katu ipe — aja Ser pandu.

Ser namõ Páu pandu pandu. Tusi namõ pandu pandu tĩ.

24 Heta ym ukwer rahã, ngã panduha
renda pe Ser uhyk tĩ. Hakehar namõ uhyk.
Her Tusi. A'e riki jundéu awa ke. Pe, amõ
pe Ser pandu:
—Páu ke emuhyk — aja ipe.
Páu ke amõ muhyk rahã, Páu je'ẽha
rehe Ser hendu hendu. Myja Jesu Kirisutu
rehe amõ jurujar katu, ame'ẽ rehe har Páu
pandu pandu ipe. 25 Myja katu ame'ẽ ke
sawa'e ma'ema'e my, ame'ẽ rehe har Páu
pandu pandu ipe tĩ. Katu ym ipy'a pe ma'e
ukwa ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, katu
ym. Ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu ipe
tĩ. 'Ar ke Tupã manga katu. Arahã upa ngã
rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Katu ym
my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Ame'ẽ rehe har a'e
pandu pandu ipe tĩ. Ame'ẽ ke Ser hendu
rahã, a'e mukahem. Páu pe a'e pandu:
—Eho apo. Amõ wera rahã, nde pe ihẽ
apukái ta aho — aja Ser pandu.
26 Poiriha rehe tamatarer ke Páu me'ẽ ta
ipe my, aja riki Ser putar. A'erehe amõ
amõ wera rahã, Páu pe a'e pukái pukái oho.
Inamõ a'e pandu pandu.
27 Mokõi warahy 'ar aha oho rahã, amõ
homa awa tama'e kapitã pu'am. Her Por
Set. Ser renda ke pe a'e pu'am. Jundéu awa
ta ke Ser muhury tar katu, a'erehe kyndaha
pe Páu ke a'e mupyta rĩ.

25

Kapitã keruhũ koty Páu oho tar katu

1 Sesaréi ok ta pe Set uhyk uwyr. A'e
riki homa awa tama'e kapitã apo 'y. Pe,
mahapyr ukwer rahã, Sesaréi ok ta ke a'e
hijar oho. Jerusarẽ ok ta pe oho. 2 A'ep
inamõ jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu
pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu
pandu inamõ tĩ. 3 Páu rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ
hũ ipe. Pe, Set pe a'eta pandu:
—Jerusarẽ ok ta pe Páu ke emuhyk — aja
Set pe a'eta pandu.
Pe rupi Páu uwyr ixo rahã, Páu ke a'eta
jukwa ta, aja a'eta manga katu a'eta jupe.
4 A'erehe muhykiha rehe a'eta pandu ipe.
Anĩ. Set pandu:
—Anĩ. Kyndaha pe Páu ixo. Sesaréi ok
ta pe ixo. A'ep ihẽ ajywyr tate aho. 5 A'ep
ihẽ namõ pehẽma'e kapitã ta oho rahã, katu
tiki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páu ma'ema'e
rahã, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu ta
a'ep — aja jundéu awa ta pe Set pandu.
6 Jerusarẽ ok ta pe Set pyta we rĩ. Jande
popa ukwer nahã my. Awa po wajar ma-
hapyr nahã my. Pe, Sesaréi ok ta pe a'e
jywyr oho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, ngã panduha
renda pe a'e wapyk oho. Amõ pe a'e pandu:
—Se Páu ke emuhyk erur — aja.
7 Páu uhyk rahã, hake rupi jundéu awa ta
juramã u'am ehe. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk
uwyr ame'ẽ ta juramã u'am ehe. Páu ma'e
jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e aja a'eta je'ẽ je'ẽ
hũ. Anĩ. Ame'ẽ ke jetehar te ke aja a'eta
mujekwa ym ngã pe. 8 Pe, Páu pandu:
—Anĩ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym.
Jundéu awa ta je'ẽha rehe ahendu ym aja
ym axo. Ahendu katu ehe. Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ ke aja tĩ. Ame'ẽ ke
amujaxer ym tĩ. Homa awa tama'e kapitã
keruhũ rehe aja tĩ. Ihẽ juru ai ym ehe tĩ —
aja ngã pe Páu pandu.
9 Jundéu awa ta ke Set muhury tar katu
tipe. A'erehe Páu pe a'e pandu:
—Jerusarẽ ok ta pe nde ereho ta my?
A'ep nde rehe har ihẽ akwa ta. Nde rehe har
peme'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ ke jetehar te
my, ame'ẽ ke ihẽ akwa ta — aja Set pandu.
10 Páu pandu:
—Anĩ ta. Ko ngã panduha renda pe ihẽ
apu'am a'am. Homa awa tama'e kapitã
keruhũ je'ẽha rupi ihẽ ke amõ ukwa rahã,
katu tiki. Jundéu awa ta pe ma'e jaxer
ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym. 11 Ame'ẽ ke nde
erekwa katu. Amõ ka'u te'eha ke ma'e,
ame'ẽ ke kapitã keruhũ je'ẽha rupi sonda ta
jukwa katu ta. Aja ihẽma'e rahã, ko ihẽ axo.
Ihẽ akanim ym ta aho. Anĩ. Ihẽ rehe har
jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ, ame'ẽ ke jetehar
te ym rahã, ame'ẽ ta pe ihẽ ke me'ẽ ym ta

awa. Ihẽ ke amõ jukwa ym ta. A'erehe kuja
ihẽ aputar. Ihẽ rehe har Sesa ukwa ta —
aja Páu pandu. (Sesa riki homa awa tama'e
kapitã keruhũ.)
12 Pe, amõ kapitã ta namõ Set pandu
pandu. Pe, Páu pe pandu:
—Nde rehe har Sesa ukwa ta, aja nde
ereputar. Aja rahã, ixoty nde ke ihẽ
amondo ta — aja Set pandu.

Angi namõ Páu pandu pandu. Mbereni namõ pandu pandu tĩ.

13 Heta ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe amõ
kapitã uhyk uwyr. Her Angi. Kũjã namõ a'e
uhyk uwyr. Her Mbereni. Uhyk rahã, Set
pe katuha rehe har a'eta pandu oho. 14 Amõ
amõ wera rahã, a'ep a'eta pyta rĩ. Pe, Páu
rehe har Set pandu a'eta pe:
15 —Kyndaha pe Páu ke Ser mupyta. Pe,
Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho rahã, Páu rehe
har jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ
ihẽ pe. Tamũi ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Pe,
ihẽ je'ẽha rupi Páu ke a'eta jukwa tar katu.
16 Anĩ. Aja homa awa ke jukwa te'e ym, aja
jundéu awa ta pe ihẽ apandu. Ehe har je'ẽ
je'ẽ hũ ame'ẽ ta pandu pandu py. Juehe har
amõ pandu pandu tĩ. Upa rahã, ame'ẽ rehe
har amõ ukwa katu. Pe, katu ym ma'e ame'ẽ
ke sonda jukwa katu. Katu ym ma'e ym
rahã, jukwa ym awa. Aja jundéu awa ta pe
ihẽ apandu. 17 Se jundéu awa ta uhyk rahã,
ihẽ aharõ ym. Pahar ame'ẽ ku'ẽ rahã, ngã
panduha renda pe ihẽ awapyk aho. Amõ pe
ihẽ apandu: "Se Páu ke emuhyk erur" aja
ipe. 18 Pe, jundéu awa ta pu'am rahã, Páu
rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Ma'e jaxer ame'ẽ
ke Páu ma'e. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ
ta, aja ihẽ akwa. 19 Anĩ. Aja ym. Amõ ke rehe
jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ẽ rehe har
a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Kuja a'eta je'ẽ je'ẽ. Sawa'e
manõ. Her Jesu. Manõha ngi a'e kwera
katu uhem, aja Páu pandu. Ame'ẽ rehe har
a'eta je'ẽ hãtã tã hũ. 20 Myja ame'ẽ rehe
har ihẽ akwa ta my? Akwa ym. A'erehe
Páu pe ihẽ apandu: "Jerusarẽ ok ta pe nde
ereho ta my? A'ep nde rehe har ihẽ akwa
ta" aja ipe. 21 Anĩ. Aja Páu putar ym. Kuja
a'e pandu: "Anĩ. Ihẽ rehe har homa awa
tama'e kapitã keruhũ ukwa ta" aja ihẽ pe
Páu pandu. A'erehe sonda pe ihẽ apandu:
"Kyndaha pe Páu ke eraho. Esak katu ehe"
aja ipe. Heta ym ukwer rahã, Sesa koty a'e
ke ihẽ amondo ta — aja Set pandu.
22 Pe, Set pe Angi pandu:
—Páu je'ẽha rehe ihẽ ahendu tar katu tĩ
— aja ipe.
Set pandu:
—Koĩ nde erehendu ta — aja Angi pe.
23 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, kapitãma'e mundeha
ke Angi munde. Ima'e ke munde. Mbereni
aja tĩ. Mundeha katukwer ame'ẽ ke munde
tĩ. Pe, ngã panduha renda pe a'eta ixe
oho. Katukweriha aja a'eta ixe oho. Sonda
tama'e kapitã keruhũ ta ixe oho tĩ. Ok
tama'e kapitã ta ixe oho tĩ. 24 Pe, Set pandu
rahã, Páu ke amõ muhyk werur. Pe, Set
pandu:
—Angi! Ehendu katurahã! Upa se jy'ar
uwyr ame'ẽ ta! Pehendu katu tĩ. Kome'ẽ
sawa'e rehe pesarahã! Ehe har upa jundéu
awa ta je'ẽ je'ẽ hũ ihẽ pe. Jerusarẽ ok ta pe
har ta je'ẽ je'ẽ hũ. Se ame'ẽ ta uwyr rahã,
je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. "Ejukwa" aja ame'ẽ ta pandu
hũ. 25 Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e,
ame'ẽ ke sonda ta jukwa ta. Páu aja ma'e
ym, aja ihẽ akwa. Anĩ. Ehe har Sesa ukwa
ta, aja a'e putar. A'erehe ixoty a'e ke ihẽ
amondo ta, aja akwa. 26 Sesa pe paper pinim
ihẽ amondo ta. Mã ma'e Páu rehe har ihẽ
amupinim ta my? Akwa ym ihẽ. A'erehe
pehẽ pyter pe Páu ke ihẽ arur. Angi! Nde
pe arur tĩ. Ehe har jande jahendu ta. Aja
rahã, ma'e ke Sesa pe ihẽ amupinim ta my?
Ame'ẽ ke ihẽ akwa ta. 27 Sesa pe kome'ẽ
sawa'e ihẽ apukwar ta amondo. Ehe har ihẽ
amupinim ym rahã, ihẽ riki aka'u te'e, aja
amõ ta ukwa ta. (A'erehe ehe har jakwa ta
apo 'y) — aja Set pandu.

26

Angi namõ Páu pandu pandu

1 Páu pe Angi pandu:
—Nde juehe har epandu katu — aja ipe.
Pe, ijywa ke Páu mupuku. (Aja kapitã pe:
"Katu" aja ipo pe pandu.) Kuja kapitã pe
juehe har a'e pandu:
2 —Angi! Nde riki ihẽ rehe har nde
erehendu ta, a'erehe ihẽ rury katu. Ihẽ
rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ
rehe har upa katu te nde pe ihẽ apandu ta
apo. 3 Jundéu awa ramũi ta ukwa ame'ẽ ke
nde erekwa katu te. Amõ koty koty hamũi
ta ukwa ame'ẽ rehe har ngã je'ẽ hãtã tã
hũ, ame'ẽ rehe har nde erekwa katu te tĩ.
A'erehe ihẽ rury katu tĩ. Apo nde pe ihẽ
apandu. Ewapyk katu we eĩ rĩ. Ehendu katu
we rĩ.

4 —Kurumĩ ngi har ihẽ rehe har upa
jundéu awa ta ukwa katu. Ihẽ rekoha pe
ihẽ axo rahã, ihẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa
katu. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ
rehe har ame'ẽ ta ukwa katu tĩ. 5 Jande
ramũi ta ukwa ame'ẽ ke rehe parise ta
hendu katu te. Aja parise hendu katuha
rehe amõ ta uhyk ym. Aja kurumĩ ngi har
parise kotyhar ihẽ. Ame'ẽ ke jundéu awa
ta pandu tar katu rahã, jetehar te ke aja
a'eta pandu katu ta tipe. 6 Manõ ame'ẽ ta
ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jande
ramũi ta pe a'e pandu katu. Ame'ẽ ke rehe
ihẽ ajurujar katu, a'erehe ko ihẽ rehe har
pekwa peĩ apo. 7 Awa py mokõi jy'ariha
renda pe jande anam ta ihĩ. Manõ ame'ẽ ta
ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ
ke rehe a'eta harõ ixo. A'erehe Tupã rehe
ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pytun rahã aja tĩ.
Wera rahã aja tĩ. Moĩ moĩ katu tĩ. Kapitam!
Esarahã! Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera
katu ta muhem, ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar
katu tĩ. A'erehe ihẽ rehe har jundéu awa
ta je'ẽ je'ẽ hũ. 8 Manõ ame'ẽ ta ke Tupã
mukwera katu ta muhem. Ma'ewã ame'ẽ
rehe pehẽ pejurujar ym my?

9 —Yman Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta
ke ihẽ amahy rahã, katu tiki, aja ihẽ akwa.
Jesu riki Nasare ok ta pe har a'e. 10 Jurujar
katu ame'ẽ ta ke ihẽ amahy hũ. Aja Jerusarẽ
ok ta pe ihẽ ama'ema'e. Jundéu awa tama'e
pa'i keruhũ je'ẽha rupi Jesu kotyhar ta ke
kyndaha pe ihẽ akynda araho. Heta ihẽ
akynda araho. Ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa ta,
aja ihẽ akwa rahã: "Ererahã" aja ihẽ apandu
tĩ. 11 Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda
rupi ame'ẽ ta ke ihẽ amahy hũ. Heta te hũ
jahy rahã, aja te'e ihẽ axo rĩ. Ame'ẽ ta ke
ihẽ amupyrara hũ rahã, jurujar katuha ke
a'eta hijar ta, aja ihẽ akwaha. Amõ amõ ok
ta pe jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ.
Upa katu te ame'ẽ rupi ihẽ amupyrara aho.
Ihẽ aparahy te hũ, a'erehe ame'ẽ rupi ihẽ
amupyrara aho — aja Páu pandu.

*Jesu rehe Páu jurujar katu ame'*ẽ rehe har
a'e pandu

(At 9.1-19; At 22.6-16)

12 A'e pandu tĩ:

—A'erehe Ndama ok ta pe ihẽ aho. Jesu
kotyhar ta ke ihẽ amupyrara aho. Pa'ihu ta
je'ẽha rupi ihẽ aho. 13 Ihẽ ke a'eta mondo
tĩ. Kapitam! Ehendurahã! Warahy jandar
rahã, pe rupi ihẽ aho axo rahã, ywa ngi ihẽ
rake rupi wera te hũ. Ihẽ namõ oho ixo
ame'ẽ ta rake rupi aja tĩ. Wera te hũ tĩ.
Warahy weraha 'ar koty te we hendyha ihẽ
asak. 14 Upa katu te ywy rehe jande ja'ar
jakwap. Jundéu awa je'ẽha ke ihẽ ahendu.
Kuja pandu ihẽ pe: "Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde
eremupyrara my? Tapi'iruhu aja te'e nde
tĩ. Tapi'iruhu ke ijar mujan mujan mondo
rahã, myra rãxĩ pe a'e kutuk kutuk. Ame'ẽ
rehe i'u ke tapi'iruhu te'e mujywyr rahã,
jeje te'e jumahy. Aja nde juehe te'e nde
erejumahy erexo tĩ" aja ihẽ ahendu. 15 Ihẽ
apandu: "Sa'e! Awa nde my?" aja ipe. Pe,
jandema'e sawa'e te pandu: "Ihẽ riki Jesu.
Ihẽ ke nde eremupyrara. 16 Apo epu'am.
Ihẽma'e miasu nde apo 'y, aja nde pe ihẽ
apandu ajur. A'eramõ ihẽ rehe nde eresak,
ame'ẽ rehe har amõ ta pe nde erepandu ta.
Yman atu rahã, ihẽ rehe nde eresak ta tĩ.
Ame'ẽ rehe har amõ ta pe nde erepandu
ta tĩ. 17 Nde rehe ihẽ asak katu ta, a'erehe
nde ke jundéu awa ta jukwa ym ta. Nde ke
jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jukwa ym ta tĩ.
Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe amondo ta.
Apo amõ awa ta pe nde ke ihẽ amondo ta.
18 Aja rahã, ame'ẽ ta ke nde eremu'e rahã,
ma'e ke ame'ẽ ta ukwa katu ta. Ima'e katu
ym ukwaha ngi upa Tupã ukwa katuha koty
a'eta muruwak ta oho. Satana kotyhar ta
aja a'eta ixo. Ame'ẽ ta ke Tupã kotyhar ta
aja nde eremuruwak ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha
ke a'eta ma'ema'e. Pe, ihẽ rehe a'eta jurujar
katu rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta rehe.
Pe, Tupã usak katu ame'ẽ ta namõ a'eta ixo
ta tĩ" aja ihẽ pe Jesu pandu — aja Páu pandu.

*Tupã je'*ẽha ke Páu pandu pandu oho
ame'ẽ rehe har a'e pandu

19 A'e pandu tĩ:

—Ihẽ pe Jesu pandu, a'erehe upa katu te
a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ywa ngi
ihẽ pe a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e.
Angi! Ehendu katurahã! 20 Kuja ihẽ apandu
aho: "Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke
pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak
katu pemondo. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e.
Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak
katu pemondo, aja ngã pe pemujekwa ta"
aja Ndama ok ta pe ihẽ apandu py. Aja
Jerusarẽ ok ta pe ihẽ apandu aho tĩ. Aja
upa Jundéi ywy rupi ihẽ apandu aho tĩ. Aja
amõ awa ta pe ihẽ apandu aho tĩ. Jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta pe apandu. 21 A'erehe
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe

ihẽ axo rahã, ihẽ ke jundéu awa ta pyhyk.
Ihẽ ke jukwa ta tipe. 22 Anĩ. Ihẽ rehe Tupã
pyrara usak. A'erehe ihẽ ke jundéu awa ta
jukwa ym. A'erehe upa ngã pe myrandu
katu ke ihẽ apandu pandu apo rĩ. Kapitã
ta pe ihẽ apandu. Kapitã ym ame'ẽ ta pe
ihẽ apandu tĩ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ta mupinim ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ.
Moise mupinim ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ.
Kuja ame'ẽ ta mupinim: 23 "Kirisutu ke amõ
ta mupyrara ta. Jukwa ta tĩ. Pe, manõha ngi
a'e riki kwera katu uhem py. Aja rahã, awa
ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ myrandu
katu ke jundéu awa ta pe amõ pandu ta.
Amõ awa ta pe pandu ta tĩ. Jundéu awa aja
ym ame'ẽ ta pe" aja ymanihar ta mupinim.
Ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ — aja Páu pandu.

24 Aja juehe har Páu pandu pandu rahã,
hãtã Set pandu ipe:

—Páu! Nde riki ereka'u te'e! Paper rehe
nde erejumu'e hũ, a'erehe nde ereka'u te'e
— aja ipe.

25 Páu pandu:

—Set! Anĩ! Aka'u te'e ym ihẽ! Jetehar
te ke ihẽ apandu. 26 Ame'ẽ rehe har Angi
ukwa katu tĩ, a'erehe ihẽ akyje ym ha namõ
ihẽ apandu. Ame'ẽ rehe har upa katu te
ngã pandu, a'erehe upa katu te a'e ukwa,
aja ihẽ akwa katu. 27 Angi! Myrandu katu
ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim.
Ame'ẽ rehe nde erejurujar katu my? Nde
erejurujar katu, aja ihẽ akwa — aja Páu
pandu.

28 Páu pe Angi pandu:

—Mã! Pahar Jesu rehe ihẽ ke nde eremu-
jurujar katu ta tipe — aja ipe.

29 Páu pandu ipe:

—Pahar nahã my? Yman atu rahã nahã
my? Ihẽ aja Jesu rehe nde erejurujar katu
rahã, katu tiki. A'eramõ ihẽ je'ẽha rehe
hendu ame'ẽ ta upa katu te jurujar katu
rahã, katu tĩ. Aja Tupã namõ ihẽ apandu
pandu. Kuja ihẽ ke amõ pukwar, aja amõ
ta ke pukwar. Ame'ẽ ke jõ ihẽ aputar ym —
aja Páu pandu.

30 Pe, upa Páu pandu rahã, Angi pu'am.
Mbereni pu'am tĩ. Amõ kapitã pu'am tĩ.
Upa katu te amõ ta pu'am tĩ. 31 Soroka pe
uhem oho rahã, ame'ẽ ta pandu pandu a'eta
jupe:

—Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páu ma'e ym. A'e
ke sonda jukwa rahã, katu ym. Kyndaha pe
kynda rahã, katu ym tĩ — aja a'eta jupe.

32 Pe, Set pe Angi pandu:

—"Ihẽ rehe har Sesa ukwa ta" aja Páu
pandu ym rahã, a'e ke jande japoir ta tipe
— aja pandu.

27

Hom ok ta koty Páu oho

1 Pe, Hom ok ta pe Páu ke kapitã mondo ta
aja a'e panduha. Hom ok ta Itar ywy rehe
ihĩ. (Hom ok ta pe Sesa riki Páu rehe har
ukwa ta. Sesa riki homa awa tama'e kapitã
keruhũ.) Jarusu keruhũ pe mondo ta. Ko
ihẽ aho inamõ tĩ. Ihẽ Ruk. Sonda tama'e
kapitã pe Páu ke amõ raho. Kapitã rer Jur.
Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e miasu
ke sonda ta. Ame'ẽ kapitã ke Jur. Amõ
heta kyndaha pe oho ame'ẽ ta ke Jur raho
tĩ. 2 Jande namõ Arita oho tĩ. Tesaron ok
ta pe har a'e. Masendo ywy pe Tesaron
ok ta ihĩ. Pe, jarusu keruhũ pe jande johu
japor jaho. Ame'ẽ jarusu keruhũ riki Atami
ok ta pe har ke. Asia ywy rymy'y rupi
ame'ẽ jarusu keruhũ oho tate. Y rymy'y
rupi heta ok ta ihĩ. Ame'ẽ rupi oho tate.
3 Pe, jande jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Sinõ ok
ta pe jahyk jaho. Páu rehe Jur usak katu,
a'erehe jarusu keruhũ ngi Páu uhem katu.
Ehe katu ame'ẽ ta rehe a'e usak oho. Pe, Páu
pe ame'ẽ ta ma'e ke me'ẽ katu. (Upa rahã,
jarusu keruhũ pe Páu jywyr tĩ.) 4 A'engi
jarusu keruhũ pe jaho tĩ. Jarusu keruhũ
rehe ywytu juwapi hũ uwyr, a'erehe ypa'ũ
jywa katu kotyhar rupi jaha jaho. (Ame'ẽ
rupi ywytu jupeju katu ym.) Ypa'ũ rer
Xi. 5 Y rupi jaha jaho. Siri ywy rake rupi
jaho. Pansi ywy rake rupi jasa jaho tĩ. Pe,
Mi ok ta pe jahyk jaho. Risi ywy pe Mi
ok ta ihĩ. 6 A'ep amõ jarusu keruhũ ke
sonda tama'e kapitã mahem. Ame'ẽ jarusu
keruhũ Arexandiri ok ta pe har ke. Itar ywy
pe ame'ẽ oho ta. A'erehe ame'ẽ pe jande ke
kapitã mondo. Pe, jande jaho tĩ.

7 Heta wera rahã, wewe katu jande jaho
jaxo. Pe, weweha rupi Sini ok ta rake
jande jahyk jaho. Ywytu juwapi hũ ehe,
a'erehe warahy jurukwã koty marã ka ym
ohoha, iapyr kotyhar rupi. A'erehe amõ
ypa'ũ rake rupi jande jaho. Ypa'ũ rer Kere.
(Ame'ẽ rupi ywytu jupeju katu ym.) 8 Samo
ywy rake rupi jande jaho. Y rymy'y rupi
wewe katu jande jaho. Pe, weweha rupi
jarusurupa pe jahyk jaho. Jarusurupa rer:

"Jarusurupa katu te." Ame'ẽ ngi Raséi ok ta
kotete ihĩ.
9 A'ep heta te hũ jaker. Pe, ma'e weraha
asa oho. Ymanihar aja ngã py'a ke Tupã
juhyk, aja jundéu awa ta ukwa ukwa ixo.
Arahã jundéu awa ta ma'e ke u'uha hijar.
Ame'ẽ weraha asa oho. Apo y rupi oho
rahã, katu ym. Mãte hũ te'e riki ywytu ke.
A'erehe kuja Páu pandu:
10 —Sa'e ta! Pehendu katurahã! Sengi
jaho rahã, katu ym, aja ihẽ akwa. Jarusu
keruhũ ke ywytu keruhũ mujaxer ta. Jarusu
keruhũ pe ma'e raho ame'ẽ ke kanim ta tĩ.
Jande ke aja ta tĩ. Jamanõ ta tĩ — aja Páu
pandu.
11 Anĩ. Páu je'ẽha rehe sonda tama'e
kapitã hendu ym. Jarusu keruhũ jar je'ẽha
rehe a'e hendu katu. Jarusu keruhũ rahoha
ta je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ame'ẽ ta oho
rahã, katu tiki, aja ukwaha. 12 Aman ndy'ar
rahã, ame'ẽ jarusurupa pe pyta rahã, katu
ym. Mãte hũ te'e ywytu ke. A'erehe upa
tate sawa'e ta pandu: "Jahorahã" aja. Seni
ok ta pe uhyk rahã, katu tiki, aja ukwaha.
Kere ypa'ũ rehe Seni ok ta ihĩ. Ame'ẽ riki
jarusurupa katu te me'ẽ ke. Ywytu keruhũ
jupeju ym ehe. A'ep aman ndy'ar rahã, pyta
ta tipe.

Y ramũi pyter pe aman keruhũ uhyk uwyr

13 Pe, warahy jurukwã koty ngi ywytu
jupeju katu ym. Iapyr koty ngi jupeju katu
ym. A'erehe oho rahã, katu tiki, aja sawa'e
ta ukwaha. Pe, jarusu keruhũ mupytaha
ke y ngi sawa'e ta jo'ok. Pe, jande jaho.
Kere ypa'ũ rake rupi jande jasa jaho. Y
rymy'y te rupi jaho. 14 Jaho we rahã, jande
rehe ywytu keruhũ uhyk. Mãte hũ te'e
ywytu ke. Ame'ẽ pe sawa'e ta her moĩ:
"Nonde" aja ipe. Ame'ẽ ngi sawa'e ta kyje
te hũ. 15 Kere ypa'ũ ngi jupeju uwyr. Jarusu
keruhũ rehe junupã uwyr. Tumaha koty
marã ka ym ohoha. A'erehe jarusu keruhũ
ke jande jamuruwak. Ywytu keruhũ namõ
jarusu keruhũ oho. 16 Amõ ypa'ũ ra'yr rake
rupi jande jasa jaho rahã, ywytu pyrãtã ym
jupeju. Ypa'ũ ra'yr rer Káu. Arahã y ngi
amõ jarusu ke jande jamuhem. Ame'ẽ rehe
jande japaraky hũ. 17 Jarusu ke hykýi raho
ame'ẽ ke y ngi jande jamuhem. Ame'ẽ ke
jarusu keruhũ 'ar pe mou katu. Pe, jarusu
keruhũ ku'a rupi pukwar katu. Tupaham
hajyk ame'ẽ pe pukwar katu. Rim ywy
rymy'y rupi ywy ku'i heta ihĩ. Ame'ẽ rehe
jarusu keruhũ jutukwa ta my. Aja ngã
ukwaha, a'erehe kyje ingi. A'erehe pan
keruhũ ke mujy. Pe, jarusu keruhũ ke
ywytu keruhũ te'e raho. 18 Ame'ẽ ku'ẽ rahã,
mãte hũ te'e jupeju te hũ rĩ. Aman pihun
tĩ. A'erehe ma'e ngã raho ame'ẽ ke y pe
ngã ombor indo. (Aja jarusu keruhũ ke
muwewi.) 19 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, jarusu keruhũ
pe har ke y pe jande jambor indo. Jande po
pe jambor. (Aja jarusu keruhũ ke muwewi
tĩ.) 20 Heta wera rahã, warahy rehe jande
jasak ym. Jahy rata ta rehe jasak ym tĩ.
Ywytu keruhũ jupeju we hũ. Aman ukyr hũ
tĩ. A'erehe jande ke upa ta y jukwa ta nahã
my, aja jakwaha.
21 Heta ukwer rahã, ma'e ke ngã u'u ym.
Pe, ngã pyter pe Páu pu'am. Pandu ngã pe:
—Sa'e ta! Kwehe we ihẽ je'ẽha rehe
pehendu rahã, Kere ypa'ũ ngi jajur ym ta
tipe. Upa ma'e ke kanim ym ta tipe tĩ.
22 Apo pehẽ pe ihẽ apandu. Pehẽ py'a ke
pemãtã. Manõ ym te ta awa apo. Jarusu
keruhũ jõ kanim ta oho. 23 Tupã kotyhar
ke ihẽ. Ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ.
Pytun rahã, ihẽ rehe Tupã je'ẽha rahoha
uhyk uwyr. Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ rehe
uhyk uwyr. 24 Pe, ihẽ pe a'e pandu: "Páu!
Ekyje ym! Homa awa tama'e kapitã keruhũ
ruwak koty nde erepu'am ta ereho. ('Sesa'
aja her. Ame'ẽ ruwa koty nde erepu'am ta
ereho.) Nde rehe Tupã usak katu, a'erehe
upa jarusu keruhũ pe ne namõ oho ame'ẽ
ta manõ ym ta" aja ihẽ pe pandu. 25 Sa'e
ta! A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã! Tupã
manga katu ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ihẽ
pe Tupã je'ẽha rahoha pandu, aja uhyk katu
ta. 26 Amõ ypa'ũ rehe jande ke ywytu keruhũ
muhyk ta raho — aja Páu pandu.
27 Pe, awa py tumeme jaker. Y ramũi
rupi jande jaho rĩ. Y ramũi rer Menditeha.
Jande ke ywytu keruhũ raho rĩ. Pytun
pyter tate rahã, ywy rehe jahyk tate, aja
jarusu keruhũ rahoha ta ukwa. 28 A'erehe
y pe typyha mangaha ke ame'ẽ ta ombor.
Manga rahã, 36 met aja ukwa. Jande jaho
we rahã, a'eta manga tĩ. Typa we oho
ixo, aja ukwa. Kuja, 27 met aja mangaha.
29 Ita rehe jarusu keruhũ jutukwa ta. Ame'ẽ
ngi ngã kyje. A'erehe y pe tumeme jarusu
keruhũ mupytaha ke a'eta mujy mondo.
Jarusu keruhũ tangwa ngi mujy mondo. Pe,

weraha ke ngã harõ ixo. Kyje ixo tĩ. [30] Pe, jarusu ra'yr ke jarusu keruhũ rahoha ta mujy mondo. Kuja ame'ẽ ta te'e pandu:

—Jarusu keruhũ ãpũi rehe amõ mupytaha ke jande japukwar ta — aja te'e pandu.

A'eta uhem tar katu oho ingi. (A'eta jõ ma'e ypa'ũ pe oho tar katu. Jarusu keruhũ ke hijar tar katu oho.) A'erehe te'e pandu. [31] Pe, sonda tama'e kapitã pe Páu pandu. Sonda ta pe pandu tĩ. Kuja pandu:

—Jarusu keruhũ pe peme'ẽ rahoha ta pyta ym rahã, marã ka ym jande johu jahemiha — aja Páu pandu.

[32] A'erehe jarusu ra'yr ham ke sonda ta mondok. Pe, jarusu ra'yr ke jeje te'e y raho.

[33] Wera tate rahã, Páu pandu:

—Pehẽ mi'u ke pe'u. Awa py tumeme jande jaker rahã, peharõ pexo. Arahã pehẽ mi'u ke pe'u ym te. [34] A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu. Pe'u apo. Aja rahã, y pe pejupetẽ peho rahã, pehẽ pyrãtã katu ta. Pemanõha ngi pekyje ym. Manõ ym ta awa apo 'y — aja Páu pandu.

[35] Upa pandu rahã, mbeju ke Páu pyhyk. Hetaha ta pyter pe Páu pu'am. Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande pe jande mi'u ke nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

[36] Pe, mbeju ke a'e mopok. Pe, u'u u'am. Ame'ẽ ke rehe ngã usak rahã, upa katu te hury katu. Upa katu te u'u tĩ. [37] Jarusu keruhũ pe heta ngã ixo. Kuja, 276 hetaha ta. [38] Uhyk ngã u'u rahã, jarusu keruhũ ke a'eta muwewi tĩ. A'erehe y pe ahúi aja me'ẽ ke a'eta omombor indo. Jarusu keruhũ pe raho, ame'ẽ ke a'eta.

Jarusu keruhũ upen

[39] Wera rahã, ka'a my'y ke jarusu keruhũ rahoha ta ukwa ym. "Ma'e ywy my?" Ngã ukwa ym. Pe, y rymy'y xanduha ngã usak. A'ep ywy ku'i heta. Ame'ẽ pe jarusu keruhũ ke a'eta mujan ta mondo, aja ukwa. [40] Uhyk ta nahã my? Manga ta. A'erehe jarusu keruhũ mupytaha ham ke mondok. Y pe hijar oho. Jarusu keruhũ mujereha ke jirar tĩ. Pe, pan keruhũ ke mupu'am. Jarusu keruhũ ãpũi koty ihĩ ame'ẽ ke mupu'am. Aja rahã, iãpũi koty ywytu mupeju ta raho. Pe, y rymy'y koty jande jaho. [41] Pe, mokõi y rumaha ihĩ ame'ẽ rehe jahyk jaho. A'ep ywy ku'i rehe jarusu keruhũ jutukwa. Iãpũi ke mupyta katu. Tangwa anĩ. Tangwa ke rehe y kotok keruhũ nupã hũ. Mupen mupen ixo.

[42] Y rymy'y rehe kyndaha pe oho ame'ẽ ta jupetẽ uhyk rahã, ujan ta oho ingi, aja sonda ta ukwaha. A'erehe upa katu te jukwa ta, aja sondo ta pandu pandu a'eta jupe. [43] Anĩ. Páu ke sonda tama'e kapitã jukwa tar ym. A'erehe sonda ta jukwa ta ame'ẽ ke a'e muputu'u a'eta ngi. Pe, kuja a'e pandu:

—Upa katu te pejupetẽ katu ame'ẽ ta y pe pepor py. Y rymy'y rehe pejupetẽ pehyk peho. [44] A'engi pejupetẽha ke pekwa ym ame'ẽ ta peho. Myrape ke rehe pepyhyk pyhyk peho. Aja peho. Jarusu keruhũ upen ame'ẽ ke rehe pepyhyk tĩ. Aja peho tĩ — aja kapitã pandu.

Aja upa katu te y rymy'y rehe jande jahyk jaho. Manõ ym te awa. Y jukwa ym awa.

28

Máu ypa'ũ rehe jande jaxo

[1] Upa y ngi jande jahem rahã, Máu ypa'ũ rehe jande jaxo, aja jakwa. [2] Jande rehe a'ep pe har ta hury katu. Pe, aman ukyr ukyr we rĩ. Rysã riki. A'erehe tata ke a'ep pe har ta hapy. Jande pe pandu:

—Pejumaku pejur rĩ — aja a'ep pe har ta pandu.

[3] Myra kurer ke Páu kakwar. Ame'ẽ ke tata pe a'e moĩ rahã, ame'ẽ ngi mbói uhem. (Haku, a'erehe uhem.) Pe, Páu po ke su'u. Jixiko u'am ehe. [4] Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, pandu pandu a'eta jupe:

—Peme'ẽ riki amõ ke jukwa ame'ẽ ke te'e nahã my. Y pe manõ ym. Apo a'e ke Tupã mahy nahã my, a'erehe manõ ta — aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ.

[5] Anĩ. Ipo ke Páu mukatak. Pe, tata pe mbói u'ar. Ahy ym ipe. Ipo ke punga ta nahã my, aja a'ep pe har ta ukwaha. [6] Pahar manõ ta nahã my, aja ukwaha tĩ. I'i ngã harõ u'am. Anĩ. Ahy ym te ipe. A'erehe amõ koty a'ep pe har ta ukwa.

—A'e riki Tupã — aja a'ep pe har ta ukwaha a'eta jupe.

[7] Ame'ẽ ypa'ũ rehe kapitã ixo. Her Pu. Ima'e kupixa kotete ihĩ. Jande pe a'e pandu:

—Ihẽ rok pe pepyta katu — aja jande pe.

Pe, mahapyr jaker rahã, a'ep jande jaxo. Upa jande pe ma'e ke a'e me'ẽ me'ẽ hũ. [8] Pu pái riki myrape 'ar pe te'e túi. Haku katu

te oup. Ka'a hũ tĩ. Ipuxi huwy hũ tĩ. Kapy
pe Páu ixe oho ixoty. Tupã namõ a'e pandu.
Pe, iãkã rehe ipo ke Páu mujar. Aja mukatu.
9 Ame'ẽ ke ypa'ũ pe har ta ukwa rahã, upa
katu te ahy ixo ame'ẽ ta ke Páu rehe mujy'ar
werur. Upa katu te Páu mukatu. 10 Jande pe
ame'ẽ ta ma'e ke werur werur hũ. Ngã mi'u
ke werur hũ. A'engi jarusu keruhũ pe jande
jaho rahã, jande pe nixói ma'e ke, ame'ẽ ke
upa katu te jande pe werur tĩ.

Hom ok ta pe jande jahyk jaho

11 Ame'ẽ ypa'ũ rehe mahapyr jahy jande
jamukanim. Pe, amõ jarusu keruhũ pe
jande japor jaho. Ame'ẽ riki Arexandiri ok
ta pe har ke. Kuja her ke ijar mupinim ipe:
"Nio" aja. Aman ndy'ar rahã, ame'ẽ ypa'ũ
rehe ame'ẽ pyta rĩ. Ame'ẽ pe jande jaho.
12 A'engi Siraku ok ta pe jande jahyk jaho.
A'ep mahapyr jande jaker. 13 A'engi jande
jaho tĩ. Jarusu keruhũ pe jaho. Y rymy'y
rupi jande jaho. Pe, Heji ok ta pe jahyk
jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, warahy jurukwã
koty ngi ywytu jupeju peju uĩ tĩ. Iapyr koty
ngi jupeju peju uĩ tĩ. Pe, mokõi jaker rahã,
Posuori ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu
keruhũ ngi jande jahem jaho. 14 A'ep Jesu
kotyhar ta rehe jasak. Jande pe ame'ẽ ta
pandu:

—Awa po wajar mokõi pytun rahã, jande
namõ pepyta rĩ — aja.

A'erehe japyta rĩ. A'engi Hom ok ta
keruhũ pe jawata jahyk jaho. 15 A'ep Jesu
kotyhar ta ixo. Jande jahyk tate, aja ame'ẽ
ta hendu rahã, pe rupi jande rehe usak
uwyr. Amõ ta Pasa Api ok ta pe uhyk uwyr.
A'ep jande rehe harõ u'am tĩ. Amõ ta Teréi
Wen ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe
harõ ixo tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe Páu usak
rahã, hury katu. Tupã pe Páu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja Páu.

Hom ok ta keruhũ pe Páu ixo

16 Hom ok ta pe jande jahyk rahã, Páu pe
sonda tama'e kapitã pandu:

—Ok pe nde jeje epyta katu — aja ipe.

Pe, peteĩ jõ sonda usak ehe.

17 Mahapyr ukwer rahã, jundéu awa
tama'e kapitã ta ke Páu mujy'ar. Ame'ẽ ta
jy'ar uwyr rahã, Páu pandu:

—Sa'e ta! Jundéu awa ta rehe katu ym
ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym. Jande ramũi ta
ukwa: "Ame'ẽ ke katu ym" aja ihẽ apandu
ym tĩ. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo rahã,
kyndaha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho. Pe,
homa awa ta koty ihẽ ke amõ ta kynda
raho. 18 Ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ
hũ. Anĩ. Ihẽ rehe har ma'e aka'u te'eha
ama'ema'eha mahem ym ngã. Ma'e ka'u
te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ẽ ke sonda ta
jukwa ta. Aja ihẽ pe nixói te. A'erehe ihẽ
ke homa awa ta poir tar katu. 19 Anĩ. Ame'ẽ
ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe kuja
ihẽ apandu: "Sesa riki ihẽ rehe har ukwa
ta" aja ihẽ apandu. (Sesa riki homa awa
tama'e kapitã keruhũ.) Pesarahã! Jundéu
awa ta pe ihẽ je'ẽha nixói. 20 A'erehe pehẽ ke
ihẽ amujy'ar. Ko pehẽ rehe ihẽ asak a'am.
Pehẽ namõ ihẽ apandu a'am. Manõ ame'ẽ
ta kwera katu ta, aja jundéu awa ta ukwa.
Ame'ẽ ke rehe ihẽ ajurujar katu tĩ, a'erehe
ita tupaham pe ihẽ ke amõ pukwar — aja
Páu pandu.

21 Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Jande pe paper pinim ke jundéi ywy pe
har ta mondo ym. Nde rehe har ame'ẽ ta
mupinim ym. A'engi myrandu ke amõ ta
werur ym tĩ. Jaxer nde rehe har amõ ta
pandu ym tĩ. 22 Kuja jõ jahendu. Amõ amõ ta
renda rupi Jesu kotyhar ta rehe har ngã je'ẽ
je'ẽ hũ. A'erehe Jesu rehe nde erejurujar
katu, ame'ẽ rehe har jahendu tar katu — aja
Páu pe kapitã ta pandu.

23 Pe, weraha ke Páu namõ a'eta manga.
Ame'ẽ weraha uhyk rahã, Páu ixo ame'ẽ pe
heta jy'ar uwyr ehe. Pe, Tupã rehe har ngã
pe pandu pandu.

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa
ta harõ hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, ixoty amõ
ipy'a muruwak rahã, Tupã kotyhar aja ixo.
"Ihẽma'e ke a'e" aja Tupã pandu ta — aja
Páu pandu pandu hũ.

Mu'e mu'e hũ tĩ. Moise mupinim ame'ẽ
ke ngi Jesu rehe har ngã pe a'e mujekwa
tipe. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim,
ame'ẽ ngi Jesu rehe har mujekwa tipe tĩ.
Aja pytuniwe pandu pandu. Aja te'e pytun
oho. 24 Páu je'ẽha ke amõ amõ ta pyhyk katu.
Jurujar katu ehe. Amõ ta anĩ. Amõ amõ ta
jurujar ym ehe. 25 Anĩ. Juja ym ngã je'ẽha ke.
Páu ke a'eta hijar tate rahã, kuja Páu pandu
ngã pe:

—Isai riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke
a'e. Tupã'ã je'ẽha rupi jande ramũi ta pe
mujekwa. Ame'ẽ riki jetehar te ke. 26 Isai
pe Tupã'ã mujekwa: "Jundéu awa ta pe

epandu eho” aja. Pe, Tupã je'ẽha ke kuja
Isai pandu oho:
“Jundéu awa ta! Pehendu hendu tipe. Anĩ.
Pekwa ym ta.
Pesak pesak tipe. Anĩ. Ame'ẽ ke pekwa ym
ta tĩ.
27 Pejurujar tar ym ehe.
Pehendu tar ym, a'erehe ipo pe pehẽ pyak-
war ke pekynda, ame'ẽja saka.
Pesak tar ym, a'erehe pehẽ reha ke pejupyk,
ame'ẽja saka. Pekwa tar ym.
Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak ym
pemondo. A'erehe pehẽ rehe Tupã
ipy'a jywyr ym” aja Isai pandu
pandu.
28 —Apo pekwa katurahã! Amõ awa ta pe
Tupã je'ẽha ke japandu ta. Jundéu awa aja
ym ame'ẽ ta pe japandu ta. Awa ta ke Tupã
muhã katu ta, aja japandu ta. Ame'ẽ ta
hendu katu ta — aja Páu pandu.
29 [Upa Páu pandu rahã, jundéu awa ta
uhem oho ingi. A'eta je'ẽ hãtã tã te hũ ngã
jupe.]
30 Mokõi warahy 'ar rahã, hok ixoha rehe
Páu muhepy. Ijar pe tamatarer ke a'e me'ẽ.
Hok muhepyha ke. Páu rehe heta ngã usak
uwyr. Upa katu te ame'ẽ ta rehe Páu hury
katu. 31 Pe, kuja Páu pandu:
—Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak
rahã, Tupã pandu ta: “Ihẽma'e ke pehẽ” —
aja.
Jesu Kirisutu rehe har mu'e mu'e katu tĩ.
Páu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pandu ym
ngã:
—Epandu ym Tupã rehe har. Epandu ym
Kirisutu rehe har — aja Páu pe pandu ym te
ngã.
(A'erehe Jesu rehe har Páu pandu pandu
hũ ngã pe. Mu'e mu'e hũ tĩ.)
Upa.

Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Páu kome'ẽ paper ke mupinim. Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper pinim ke a'e mondo.

Kuja Páu mu'e katu. "Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ: 'Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe' aja Tupã pandu" aja Páu mu'e katu. Aja upa ngã pe Tupã pandu ta. Jundéu awa ta pe aja pandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe aja tĩ. Pandu ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu rahã jõ, aja Tupã pandu ta.

Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

*Ame'*ẽ ta pe paper pinim ke Páu mondo
1 Ihẽ Páu. Hom ok ta pe har ta pe ihẽ
amupinim aĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha
ke ihẽ. Ihẽ pe Tupã pandu:
—Ihẽ kotyhar aja nde ke ihẽ aputar. Jesu
mondo ame'ẽ ke nde tĩ. Myrandu katu ke
epandu eho. Jesu Kirisutu rehe har, ame'ẽ
myrandu katu ke epandu eho — aja Tupã
pandu.
2 Yman ame'ẽ myrandu katu rehe har
Tupã pandu: "Ihẽ amujekwa ta" aja. Ame'ẽ
ke ima'e je'ẽha pandu ame'ẽ ta pe mujekwa.
Ame'ẽ ke a'eta pandu pandu. Tupã je'ẽha
rehe ame'ẽ myrandu katu ihĩ. Je'ẽha katu
te ame'ẽ ke rehe ihĩ. 3 Ame'ẽ myrandu
katu rehe Ta'yr rehe har ihĩ tĩ. A'e riki
Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te a'e.
Ndawi rainõ ke a'e, a'erehe awa te'e a'e
tĩ. Ndawi kapitã keruhũ a'e. 4 Kirisutu
Tupã a'e tĩ, aja mujekwa. A'erehe ma'e
ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe. Manõha
ngi Ta'yr ke Tupã mukwera katu muhem.
Pyrãtã te ha namõ mukwera katu muhem.
A'erehe Tupã pandu: "Ihẽ ra'yr ke nde"
aja. A'erehe Tupã ra'yr a'e. 5 A'e riki ihẽ
rehe katu usak. A'erehe ihẽ pe a'e pandu:
"Nde ke ihẽ amondo ta" aja. A'erehe
Kirisutuma'e parakyha ke ihẽ ama'ema'e.
A'erehe myrandu katu ke upa awa ta pe ihẽ
apandu pandu. Aja rahã, ame'ẽ ta ngi har
amõ amõ jurujar katu ehe. Hendu katu ehe
tĩ. 6 Pehẽ pe tĩ. Pejurujar katu ehe tĩ. Tupã
pandu: "Jesu Kirisutu kotyhar ta aja pexo,
aja ihẽ aputar" aja riki Tupã pandu.
7 Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amupinim
aĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehẽ. Pehẽ
rehe Tupã ipy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ. A'e
pandu: "Ihẽ kotyhar ta aja pexo, aja ihẽ
aputar" aja riki Tupã.

Mã peja pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Ko pehẽ rehe har ihẽ apandu py
8 "Hom ok ta pe har ta Jesu Kirisutu rehe
jurujar katu" aja amõ amõ ywy pe har ta
hendu riki. A'erehe Tupã pe ihẽ apandu:
"Mã! Ihẽ rury katu. Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke" aja. 9 Ta'yr rehe har ihẽ apandu pandu
ngã pe. Aja Tupã pe ihẽ aparaky te hũ. Pe,
kuja ihẽ apandu. Pehẽ rehe har Tupã namõ
ihẽ apandu pandu katu. Jete riki. Pehẽ
rehe har apandu pandu Tupã namõ. Ame'ẽ
ke Tupã ukwa katu tĩ. 10 Kuja inamõ ihẽ
apandu:
—Jande pái keruhũ! Hom ok ta pe har ta
koty ihẽ aho ym we rĩ. Apo nde ereputar
rahã, a'eta koty ihẽ ke emondo katu. Nde
ereputar rahã, katu tiki — aja Tupã namõ
ihẽ apandu pandu.

Pehẽ rehe har aja te'eha apandu pandu inamõ. 11 (A'erehe pehẽ rehe ihẽ asak tar katu te riki.) Pe, pehẽ namõ ihẽ axo rahã, pehẽ ke ihẽ amu'e ta. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ me'ẽ ta. Aja ihẽ aputar katu. Aja rahã, pehẽ py'a ke ihẽ amãtã ta. 12 Mã! Kuja riki. Myja me'ẽ Kirisutu rehe ihẽ ajurujar katu. Ame'ẽ namõ pehẽ py'a ke ihẽ riki amãtã ta. Pe, myja me'ẽ Kirisutu rehe pehẽ pejurujar katu. Ame'ẽ namõ ihẽ py'a ke pehẽ riki pemãtã katu ta tĩ. Upa katu te jande py'a ke jamãtã katu ta jande juehe.

13 Ihẽ mu ta! Kuja pekwa pekwa pexo. Amõ amõ we rahã, kuja ihẽ ajupandu ihẽ jupe: "Hom ok ta pe har ta rehe ihẽ asak ta aho apo 'y" aja. Anĩ. Amõ amõ we rahã, ma'e ke uhyk, a'erehe marã ka ym ihẽ ahoha. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. Pe, ame'ẽ ta Kirisutu rehe jurujar katu. Aja amõ we Hom ok ta pe har ta Kirisutu rehe jurujar katu, aja ihẽ aputar katu tĩ. (A'erehe pehẽ koty ihẽ aho tar katu tĩ.) 14 "Myrandu katu epandu eho" aja Tupã pandu ihẽ pe. A'erehe upa katu te awa ta pe ihẽ apandu ta me'ẽ te'e. Aja upa amõ amõ ok ta pe har

ta pe ihẽ apandu ta me'ẽ te'e tĩ. Upa ka'a
pe har ta pe aja tĩ. Apandu ta me'ẽ te'e
tĩ. Paper rehe jumu'e, ame'ẽ ta pe aja tĩ.
Apandu ta me'ẽ te'e tĩ. Paper rehe jumu'e
ym, ame'ẽ ta pe aja tĩ. Apandu ta me'ẽ te'e
tĩ. [15] A'erehe pehẽ pe myrandu katu ke ihẽ
apandu tar katu te hũ. Pehẽ riki Hom ok ta
pe har ta ke pehẽ.

Tupãma'e pyrãtãha ke

[16] Myrandu katu riki jetehar te ke aja ihẽ
akwa katu. Tupãma'e pyrãtãha ke mu-
jekwa, a'erehe jetehar te ke aja akwa katu.
Kuja. Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã,
a'e ke Tupã muhã katu. Ima'e pyrãtãha
namõ muhã katu. Aja jundéu awa ta ke a'e
muhã py. A'engi jundéu awa aja ym ame'ẽ
ta ke muhã katu tĩ. A'erehe myrandu katu
riki jetehar te ke aja ihẽ akwa katu. [17] Kuja
riki myrandu katu mujekwa. Myja rahã
Tupã pandu katu my: "Nde katu te. Ma'e
nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói
te nde pe" aja. Ame'ẽ ke kuja rahã, a'e
pandu katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu.
Ame'ẽ ta pe jõ Tupã pandu katu: "Nde katu
te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha
nixói te nde pe" aja. Tupã je'ẽha rehe
kuja panduha ihĩ tĩ: "Amõ jurujar katu ehe,
a'erehe Tupã pandu: 'Nde katu te. Ma'e nde
ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde
pe' aja riki. Ame'ẽ riki uhã te hũ aja ixo ta"
aja panduha ihĩ.

Awa ta riki jaxer

[18] Ywa ngi ima'e parahyha ke Tupã mu-
jekwa. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e,
ame'ẽ ta rehe a'e parahy. A'erehe ngã
ke mupyrara ta. Jetehar te ke mukanim.
A'erehe amõ ta jetehar te ke ukwa ym
tĩ. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa ym.)
Ame'ẽ jetehar te ke mukanim ame'ẽ ta rehe
parahy a'e tĩ. A'erehe mupyrara ta ngã ke
tĩ.

[19] Tupã pete'e ixo, aja ukwa katu awa.
Ame'ẽ ke Tupã mujekwa ngã pe tipe. Ame'ẽ
ke ngã putar ym, a'erehe ngã ke Tupã
mupyrara ta tĩ.

[20] Tupã rehe usak ym awa. A'e mujã ame'ẽ
ke rehe usak katu awa. A'erehe a'e riki
Tupã te, aja ukwa tipe. Kome'ẽ ywy keruhũ
a'e mujã, a'erehe aja te'eha a'e pyrãtã te,
aja ngã ukwa. A'erehe a'e riki Tupã te, aja
ukwa tipe tĩ. A'erehe: "Tupã rehe har jande
jakwa ym" aja marã ka ym amõ panduha.

[21] Tupã pete'e ixo aja ngã ukwa tipe.
Pandu ym riki: "Ne jõ riki Tupã te. Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke" aja. Anĩ. Pandu ym.
A'erehe ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa
ixo rahã, ka'u te'e aja saka ixo. Iãkã janam
rãi, a'erehe jetehar te ke ukwa ym. Aja rahã,
Tupã rehe har ukwa ym. [22] "Jande jakwa
katu te ame'ẽ ta ke jande" aja a'eta jupe naĩ.
Anĩ. Ka'u te'e aja a'eta ixo.

[23] Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ipy'a
ke ngã moĩ moĩ ym ehe. Anĩ riki. Ma'e'ã
rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Myra ke te'e
mujã. Itatawa ke te'e mujã tĩ. Itatuwyr ke
te'e mujã tĩ. Ame'ẽ riki tupã aja ame'ẽ ta
ukwaha jupe naĩ. Sawa'e'ã ke mujã. Kũjã'ã
ke mujã tĩ. Uhã te hũ ym ame'ẽ ke mujã.
Ma'ewyra'ã ke mujã tĩ. So'o'ã ke mujã
tĩ. Ipixi'a rehe wata, ame'ẽ'ã ke mujã tĩ.
Ame'ẽ ta riki tupã ta aja ukwaha jupe naĩ
tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ
riki. Katu ym aja. A'erehe ywa ngi ima'e
parahyha ke Tupã mujekwa.

[24] Aja ngã ma'ema'eha ke. A'erehe ame'ẽ
ta ke Tupã hijar. Tupã pandu: "Mã peja ixo.
Aputar ym ame'ẽ ta ke" aja riki. A'erehe
ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e tar katu.
Ma'e ke a'eta ma'ema'e ngã juehe. Ame'ẽ
rehe amõ usak rahã, huxĩ hũ. Tupã pandu:
"Mã peja ixo. Aputar ym ame'ẽ ta ke" aja
riki. [25] Jetehar te Tupã rehe har a'eta ukwa
tipe. Ame'ẽ ke a'eta putar ym. Anĩ. Te'e
ame'ẽ ke a'eta putar katu. Tupã mujã ame'ẽ
ke rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu. Tupã
riki mujãha ke a'e. Ipy'a ke ngã moĩ moĩ ym
ehe.

Jande anĩ. Mã peja Tupã pe jõ japandu
katu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Aja
te'eha mã peja japandu. A'e tỹ. Amen.

[26] Tupã te rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ
ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã hijar. Tupã
pandu: "Mã peja ixo" aja. A'erehe ngã
putar ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e. Huxĩ ame'ẽ
ke ma'ema'e. Pe, ixawa'e ta ke kũjã ta hijar.
Pe, kũjã ta pame te'e ka'u te'e ngã juehe.
[27] Sawa'e ta aja tĩ. Hakehar ta ke a'eta hijar
tĩ. Pe, sawa'e ta pame te'e ka'u te'e ngã
juehe. A'eta ma'ema'e ngã juehe. Huxĩ
ame'ẽ ke ma'ema'e ngã juehe. A'erehe a'eta
ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e, a'erehe Tupãma'e pyraraha ke
a'eta pyhyk.

28 Tupã rehe har jetehar te a'eta ukwa,
ame'ẽ rehe har a'eta pandu: “Jande japutar
ym” aja. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã hijar.
Tupã pandu: “Mã peja ixo” aja. A'erehe
ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke jõ ipy'a pe
ngã ukwa ukwa ixo. A'erehe ma'e ke a'eta
ma'ema'e ym rahã, katu, aja ukwa tipe. Anĩ.
Ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e. Katu ym tiki.
Marã ka ym putu'uha ingi. 29 Ame'ẽ ta upa
ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e. Ma'e
ka'u te'eha ke aja tĩ. Ma'ema'e tĩ. Kyty'ym
tĩ. Amõ ta ke mujaxer tar katu tĩ. Amõ rehe
jyty'ym hũ tĩ. Ianam ta ke jukwa tĩ. Ianam
ta namõ jumai mai ixo tĩ. A'eta muka'u
te'e ngã juehe. Amõ ta ke mahy tar katu
tĩ. Te'eha rupi amõ ta rehe har katu ym
pandu tĩ. 30 Amõ ta rehe juru ai tĩ. Tupã
ke putar ym te tĩ. Parahy war tĩ. Sawa'e
te jupe tĩ. Kũjã te jupe tĩ. “Ihẽ jõ katu
te” aja pandu jupe tĩ. “Myja me'ẽ katu ym
ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta my” aja ukwa
ukwa ixo jõ tĩ. Katu ym aja. Ipái ta rehe
hendu ym tĩ. Imãi ta rehe hendu ym tĩ.
31 Ka'u te'e aja ixo tĩ. A'eta pandu ame'ẽ ke
ma'ema'e ym tĩ. Amõ ta rehe pyrara usak
ym tĩ. Amõ ta rehe ipy'a ym tĩ. 32 Tupã
pandu ame'ẽ ke a'eta ukwa katu tipe. Kuja
panduha ke: “Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
ame'ẽ ta manõ ta” aja. Ame'ẽ ke ukwa katu
tipe. Anĩ. Tapijar te'e we aja ma'e ka'u
te'eha ke a'eta ma'ema'e we rĩ. Amõ we tĩ.
Amõ ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
rahã: “Katu pema'ema'eha” aja riki pandu.
(Hury katu ehe.) Katu ym aja.

2

Tupã mupyrara ta

1 Pesarahã! Amõ ta rehe har kuja
pepandu my: “Ma'e peka'u te'eha ke
pema'ema'e. Katu ym aja” aja riki. Mã!
Pehẽ atu aja tĩ! “Katu ym” aja pepandu.
Pe, ame'ẽ ta aja juja katu te peka'u te'eha
ke pema'ema'e tĩ. Aja rahã, pehẽ juehe
har pepandu: “Katu ym jande” aja saka tĩ.
2 Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke
Tupã mupyrara ta. Aja rahã, katu aja jakwa
katu. 3 Mã! Pehẽ aja tĩ. “Ma'e ka'u te'eha
ke ame'ẽ ta ma'ema'e. Katu ym aja” aja
pepandu. Ame'ẽ ta aja juja katu te peka'u
te'eha ke pema'ema'e tĩ. Aja rahã, Tupã
mupyraraha ngi pehem ym te ta tĩ.

4 Mã kuja pepandu my: “Tupã katu te.
Pahar ngã ke a'e mupyrara ym. Ngã jaxer
rahã, i'i a'e harõ we tipe. Anĩ. Tupã
ma'ema'eha japutar ym” aja pepandu my.
Mã! Kuja pekwa katu riki. I'i a'e harõ rahã,
ixoty pehẽ py'a pemuruwak ta my. A'erehe
pehẽ rehe pyrara usak katu rĩ. Aja pekwa
katu riki. 5 Anĩ. Pehẽ py'a pemuruwak tar
ym. Hãtã ywy ke jumen pyrũ, ame'ẽja saka
pexo tĩ. Jumen aja pehendu tar ym tĩ. Pehẽ
py'a pemuruwak tar ym ixoty. A'erehe
ngã 'ar koty te we pehẽ ke Tupã mupyrara
ta. Jetehar te ngã ke Tupã mupyrara ta.
Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, pehẽ ke
mupyrara ta. Arahã Tupã parahy ta. Ma'e
ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, a'erehe a'e
parahy ta ngã rehe. 6 Ma'e ke amõ pame
katu te ma'ema'e, aja Tupã me'ẽ me'ẽ ta
ipe. Juja katu te me'ẽ me'ẽ ta ipe.

7 Amõ ta tapijar te'e we katu ame'ẽ ke
ma'ema'e. Kirisutu katuha aja a'eta ke
Tupã muruwak ta, ame'ẽ rehe ame'ẽ ta
harõ ixo tĩ. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu
ame'ẽ ke a'eta putar katu tĩ. Uhãha angaha
rehe harõ ixo tĩ. Ame'ẽ ta ke Tupã muhã
katu ta.

8 Amõ ta anĩ. Kyty'ym ame'ẽ ta ke a'eta.
Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta
putar ym tĩ. Pe, ma'e katu ym ame'ẽ ke
a'eta ma'ema'e tar katu. Ame'ẽ ta rehe
Tupã parahy ta. Pe, mupyrara ta tĩ. 9 Upa
katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ
ta ke Tupã mupyrara ta. Ahy hũ ta. Aja
jundéu awa ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ
ta jõ ym. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e
mupyrara ta tĩ.

10 Upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke
ma'ema'e, ame'ẽ ta ke Ta'yr katuha aja
Tupã muruwak ta tĩ. Katu te ixo, aja
muruwak ta. Ame'ẽ ta pe a'e pandu ta
tĩ: “Pehẽ katu” aja. Ame'ẽ ta py'a ke a'e
muhury katu ta tĩ. Aja jundéu awa ta pe
Tupã ma'ema'e ta. Ame'ẽ ta jõ ym. Jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta pe a'e ma'ema'e ta tĩ.
11 Upa awa ta rehe Tupã juja katu te usak.
Johu ta. Pe, ame'ẽ ta rehe har jetehar rupi
pandu pandu ta. “Pehẽ katu” aja ta.

12 Moise je'ẽha namõ jundéu awa ta ixo.
Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e
rahã, Tupã pandu: “Moise je'ẽha ke pekwa
tipe. Pehendu ym ehe. A'erehe pehẽ ke
ihẽ amupyrara ta” aja. Moise je'ẽha rehe
hendu ym, a'erehe Tupã mupyrara ta.

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta anĩ. Moise je'ẽha namõ ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e rahã: "Moise je'ẽha ke pekwa" aja Tupã pandu ym. Kuja a'eta ukwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahã: "Mã! Ihẽ katu ym" aja ipy'a pe ukwa katu. Ukwa katu, a'erehe Tupã mupyrara ta.

[13] Moise je'ẽha rehe hendu rahã jõ: "Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu ym. Moise je'ẽha mujekwa, aja amõ ma'ema'e te rahã: "Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu katu. [14] Moise je'ẽha namõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e, aja ipy'a pe ukwa katu jupe. Moise je'ẽha pandu, aja ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e. Aja rahã, ame'ẽ riki ima'e je'ẽha aja saka. Ame'ẽ riki Moise je'ẽha pandu, ame'ẽja saka jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe. [15] Pe, Moise je'ẽha pandu ame'ẽ ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa. Amõ rahã, a'eta pandu a'eta jupe: "Katu ame'ẽ ke jama'e" aja. Amõ rahã, pandu a'eta jupe: "Mã! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e" aja riki. Aja ipy'a pe a'eta ukwa katu riki, a'erehe Moise je'ẽha pandu ame'ẽ ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa tĩ. [16] Aja ta riki. Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ẽ ke Jesu Kirisutu riki mujekwa ta. "Nde katu." Amõ pe: "Nde katu ym" aja mujekwa ta. Ame'ẽ mujekwaha angaha rehe uhyk rahã, Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr ta. Arahã, Jesu pandu pandu ta. "Nde katu." Amõ pe: "Nde katu ym" aja pandu ta. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa. Ihẽ Páu. Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amujekwa.

*Jundéu awa ta rehe har Moise je'*ẽha mujekwa

[17] Jundéu awa ta! Myja me'ẽ ta pehẽ my? Apandu ta. Pehẽ pepandu: "Jundéu awa ta ke jande" aja. "Moise je'ẽha namõ jaxo, a'erehe jande pe jõ Tupã pandu: 'Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe' " aja pepandu pehẽ jupe. "Jande jõ riki Tupã rehe har jakwa katu" aja pepandu pehẽ jupe naĩ tĩ.

[18] Myja pema'ema'eha ke Tupã putar my, ame'ẽ ke pekwa katu tipe. (Anĩ. Pehendu ym ehe.) Myja katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e my, ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa katu. Ame'ẽ ke pekwa katu tipe tĩ. (Anĩ. Pehendu ym ehe tĩ.)

[19] Pepandu: "Jande jõ riki jakwa katu ame'ẽ ta ke jande. A'erehe amõ ta ke jamu'e katu. Ame'ẽ ta riki eha ym te ame'ẽ ta aja saka. Pytun rupi wata ame'ẽ ta aja saka. Ukwa ym ame'ẽ ta" aja pepandu naĩ.

[20] "Ukwa ym ame'ẽ ta ke jande jõ jamu'e katu" aja pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehẽ.) "Ka'u te'e ame'ẽ ta ke jande jõ jamu'e katu" aja pepandu naĩ tĩ. "Moise je'ẽha namõ jande jaxo, a'erehe upa katu te jande jakwa katu te. Pe, japandu ame'ẽ ke riki jetehar te ke. Aja jakwa katu" aja riki pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehẽ.)

[21] Mã! Moise je'ẽha ke amõ ta pe pemu'e. Aja rahã, ma'erehe pemu'e, aja pema'ema'e ym my? Pehẽ atu pehendu ym ehe. Moise je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym aja. Pepandu: "Amõma'e ke pemukanim ym" aja pemu'e. Pehẽ anĩ. Amõma'e ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ẽha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu. Jundéu awa ta ke pehẽ.)

[22] Pepandu: "Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym" aja pemu'e. Pehẽ anĩ. Amõ ta kũjã rehe peka'u te'e. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ẽha rehe pehendu ym, aja pemujekwa tĩ.)

Ma'e'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha jupe naĩ. "Ame'ẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym" aja pemu'e. Pe, ma'e'ã rok pe pexe, pe, tamatarer ke amõ ta matyr, ame'ẽ ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ẽha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu tĩ.)

[23] "Jande riki Moise je'ẽha namõ jaxo, a'erehe katu te ame'ẽ ta ke jande" aja pepandu. Ame'ẽ Moise je'ẽha rehe pehendu ym, a'erehe amõ ta pandu: "Tupã japutar ym" aja amõ ta pandu. [24] Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Jundéu awa ta! Pehẽ pema'eha riki jaxer,
a'erehe Tupã rehe jundéu awa aja
ym me'ẽ ta juru ai" aja riki panduha
ihĩ.

[25] Jundéu awa ta ke pehẽ. Pehẽ rehe ihĩ ame'ẽ pirer ke pejupã. (Aja rahã, jundéu awa ta te ke pehẽ. Tupã usak katu pehẽ rehe, aja pekwaha.) Pe, Moise je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ pirer ke jupã, ame'ẽ katu tiki. Tupã kotyhar ta ke aja

pemujekwa ngã pe. Moise je'ẽha rehe pehendu ym rahã, mã pehẽ pirer ke pejupã ym te, mã peja te'e pexo. Katu ym aja. Tupã kotyhar ta aja ym, aja pexo.

26 Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ipirer ke a'eta jupã ym. Pe, Moise je'ẽha rehe a'eta hendu katu rahã, kuja Tupã ukwa ta. Ipirer ke jupã, ame'ẽja saka ixo, aja Tupã pe. 27 Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe ihĩ ame'ẽ pirer ke jupã ym tipe. Pe, a'eta Moise je'ẽha rehe hendu katu rahã, kuja mujekwa. "Jundéu awa ta! Pehẽ katu ym. Moise je'ẽha rehe pehendu ym. Moise je'ẽha namõ pexo tipe. Ame'ẽ panduha paper rehe ihĩ tipe. Pehẽ pirer pejupã tipe. Anĩ. Pehendu ym ehe. Katu ym pehẽ" aja jundéu awa ta pe pandu. Moise je'ẽha rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta hendu katu, aja ixo, a'erehe aja mujekwa. 28 Amõ riki jundéu awa ke, aja amõ ta ukwaha. Anĩ. Aja te'eha aja ym. Ipirer ke jundéu awa jupã, a'erehe jundéu awa ta te ke a'eta, aja ukwaha. Anĩ. Aja te'eha aja ym.

29 Kuja riki jundéu awa te. Amõ py'a ke Tupã juhyk, ame'ẽ riki jundéu awa te. (Aja rahã, ame'ẽ riki Tupã kotyhar te ke a'e.) Ame'ẽ ke Tupã'ã ma'eha ke. Ipy'a rehe jundéu awa te, aja saka. Pe, ipy'a juhyk ame'ẽ pe: "Nde katu ame'ẽ ke nde" aja Tupã pandu. Aja pandu ym awa. Tupã jõ pandu katu. Moise je'ẽha rehe hendu katu rahã, ipy'a ke juhyk ym. A'erehe: "Nde katu ame'ẽ ke nde" aja Tupã pandu ym.

3

1 (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta riki jundéu awa aja juja katu te saka rahã, kuja amõ pandu my.) "Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jundéu awa ta katuha my? Ipirer ke jupã rahã, i'ar koty te we katuha my?" aja pandu my. 2 A'e tỹ. Katu tiki. Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã pandu: "Ihẽ je'ẽha ke pehẽ pe ihẽ amondo" aja. Aja rahã, Tupã je'ẽha namõ jundéu awa ta ixo. (A'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we katuha.) 3 Pe, ame'ẽ je'ẽha rehe amõ ta hendu ym rahã, ame'ẽ ta pe ma'e Tupã pandu katu, aja a'e ma'e ym ta my tĩ? 4 Anĩ. Aja ym. Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu te. Jetehar te ke a'e ma'ema'e. Sawa'e te'e pandu. Tupã anĩ. Jetehar te ke a'e ma'ema'e katu te. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Tupã! Nde erepandu rahã, jetehar te ke nde erepandu, aja nde eremujekwa. Ngã panduha ruwa koty oho rahã: 'Tupã jetehar te ke ma'ema'e' aja mujekwa ta me'ẽ te'e" aja panduha ihĩ.

5 (Pe, amõ ta panduha ihẽ amujekwa ta.) Kuja pandu my: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã, kuja jamujekwa. (Tupã ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupã riki katu te, aja jamujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke mupyrara ta, a'erehe a'e katu te, aja jamujekwa. Pe, a'e katu te, aja jamujekwa rahã, ma'erehe jande ke a'e mupyrara ta my? Katu ym jakwaha" aja pandu. (Aja amõ ta pandu naĩ.) 6 Anĩ. Kuja ihẽ pe. Katu ame'ẽ ke jõ Tupã ma'ema'e. Aja ym rahã, awa ta rehe har a'e ukwa ym ta tipe. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ rehe har ukwa ym ta tipe.

7 Pe, amõ ta pandu naĩ. "Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e rahã, (ihẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta,) a'erehe Tupã katuha ke i'ar koty te we amujekwa" aja amõ ukwaha naĩ. "Aja Tupã katuha amujekwa rahã, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e rahã: 'Nde katu ym' aja ihẽ rehe har pandu ym ta me'ẽ te'e" aja amõ ta pandu naĩ. 8 A'erehe amõ ta pandu naĩ: "Mã peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaho. (Tupã ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupã riki katu te, aja jamujekwa ta" aja riki amõ ta pandu naĩ. Mã! Aja ihẽ riki apandu, aja amõ ta pandu naĩ. (Anĩ. Aja ihẽ apandu ym.) Ihẽ Páu. Aja ihẽ rehe har juru ai ngã. Katu ym aja. Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta.

Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym te awa

9 Jundéu awa ta ke jande. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jandema'e katuha my? Anĩ. Aja ym. Juja katu te riki. A'eta aja jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja ihẽ amujekwa ramõ. 10 Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ẽ ke nixói te, aja Tupã ukwa katu.

11 Jetehar te ke ukwa, ame'ẽ ke nixói te tĩ.

Tupã rehe har ukwa tar katu, ame'ẽ ke nixói te tĩ.

12 'Tupã ke ihẽ aputar ym' aja upa ngã ixo tĩ.

Upa riki ka'u te'eha ma'ema'eha aja ngã ixo tĩ.
Katu ame'ẽ ke ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ẽ ke nixói te.
[13] A'eta te'e pandu, aja amõ ta pe a'eta mujekwa tĩ.
Te'e je'ẽ hũ tĩ.
A'eta juru ai. Ame'ẽ riki mbói ahy ame'ẽ su'u amõ ke aja saka. Mujaxer amõ ta ke.
[14] A'eta pandu rahã, amõ ta rehe har katu ym te ame'ẽ ke a'eta pandu hũ.
[15] Amõ ta ke a'eta mahy tĩ. Jukwa tĩ.
[16] Amõ amõ rok pe a'eta ohoho. Ame'ẽ pe har ta ke a'eta mujaxer. Pe, aja pyrara ixo aja a'eta hijar ngã ke.
[17] Amõ ta jumaiha ke muputu'u, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te tĩ.
[18] Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ, ame'ẽ ke a'eta jumu'e ym te tĩ" aja riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.
[19] Apo kuja jakwa katu. Moise je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e, aja amõ ta ukwaha. Aja rahã, upa katu te Moise je'ẽha mujekwa, ame'ẽ rehe hendu katu ta me'ẽ te'e. (Pyta we ym te ta henduha.) Aja rahã: "Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ama'e ym" aja pandu ta. (Anĩ. Aja upa katu te Moise je'ẽha rehe hendu katu te ame'ẽ ke nixói te.) Aja rahã, upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pandu ta: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Katu ym jande" aja. Aja rahã, upa katu te ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta.
[20] A'erehe kuja my? Moise je'ẽha mujekwa, aja amõ ma'ema'e. A'erehe Tupã pandu my: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja pandu my? Anĩ. Aja Tupã pandu ym. Kuja riki Moise je'ẽha mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Moise je'ẽha rehe usak rahã, pandu: "Mã! Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e" aja ukwa katu. Aja Moise je'ẽha mujekwa.

*Myja me'*ẽ amõ riki katu aja Tupã mu'am my

[21] Myja me'ẽ amõ pe Tupã pandu: "Nde katu te nde. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ame'ẽ ke a'e mujekwa katu ngã pe apo 'y. Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã, aja Tupã pandu ym te. Aja Moise je'ẽha mujekwa. Aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mujekwa tĩ.
[22] Kuja Tupã pe amõ katu te. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Upa katu te jurujar katu ame'ẽ ta pe aja Tupã pandu katu. Upa katu te awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Kuja riki juja katu te.
[23] Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe Tupã koty oho ym te ta awa. Hake katu te hũ, ame'ẽ pe oho ym te ta awa. [24] Anĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Jesu Kirisutu manõha rupi Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Manõha rupi amõ ke Jesu muhã katu.
[25] Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr. Pe, Jesu manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta rehe ipy'a ke Tupã mujywyr. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ẽ ta rehe ipy'a ke mujywyr. Aja rahã, a'e pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja mujekwa. Yman Tupã harõ hũ. (Ixoty ngã ipy'a ke ngã muruwak ta my, ame'ẽ rehe harõ hũ ixo.) Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e ame'ẽ ke rehe a'e usak ym, ame'ẽja saka a'e ixo. (Aja rahã, harái aja ixo.)
[26] Apo anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta me'ẽ te'e. A'erehe Jesu ke a'e muwyr. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. A'erehe awa ta namõ Tupã jumukatu, aja mujekwa. Aja rahã, Tupã riki katu te, aja mujekwa. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe a'e pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja.
[27] Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã, a'e ke mukatu ym. A'erehe: "Katu te ame'ẽ ke ihẽ" aja marã ka ym a'e panduha. Nixói panduha. Ma'erehe my? Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu ym. Anĩ. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja.
[28] Apo jande jakwa katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha

nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Moise
je'ẽha mujekwa, aja ma'ema'e ame'ẽ ta
pe: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha
pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu
ym te ta. [29] Myja me'ẽ Tupã my? Tupã
rehe jundéu awa ta jõ ipy'a moĩ moĩ my?
Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta moĩ moĩ my
tĩ? Jete riki. Tupã rehe jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. [30] Tupã riki
peteĩhar a'e. Jesu Kirisutu rehe jundéu awa
ta jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Pehẽ
katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói
te pehẽ pe” aja. Jundéu awa aja ym ame'ẽ
ta aja tĩ. Jurujar katu ehe rahã, Tupã
pandu tĩ: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u
te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja tĩ.
(Awa ta pe juja katu te Tupã pandu.) [31] Pe,
jande jajurujar katu ehe rahã, Moise je'ẽha
mujekwa, aja jama'ema'e ym te ta apo my?
Anĩ. Aja ym. Kirisutu rehe jande jajurujar
katu, a'erehe i'ar koty te we Moise je'ẽha
katu, aja jakwa katu. Moise je'ẽha ke jahijar
ym ta.

4

Jurujar katuha ke Amarã mujekwa

[1] Apo Amarã jurujar katuha rehe har ihẽ
apandu ta. A'e riki jundéu awa ta ramũi ke
a'e. Myja Amarã ixo my? Kuja. [2] Ma'e ke
Amarã ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu ipe
my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha
nde erema'eha nixói te nde pe” aja my?
Anĩ. Aja ym. Aja Tupã pandu ta tipe rahã:
“Katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja Amarã pandu
ta tipe tĩ. Anĩ. Aja Tupã pe marã ka ym
Amarã panduha. [3] Kuja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
Amarã jurujar katu. A'erehe Tupã pandu
ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha
nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki
panduha ihĩ.

[4] Amõ pe amõ paraky rahã, ame'ẽ pe
ijar muhepy. Tamatarer me'ẽ ipe. Te'e
me'ẽ, aja ym riki. Paraky katu, a'erehe
tamatarer ke parakyha pyhyk katu. [5] Aja
Tupã ma'e my? Anĩ. A'e pandu ame'ẽ ke
rehe amõ jurujar katu. Ame'ẽ jõ. (Paraky
ym, ame'ẽja saka.) A'erehe Tupã pandu:
“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha
nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki.
Jurujar katuha ke Tupã ukwa katu, a'erehe
a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u
te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.
Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ pe
Tupã riki pandu katu: “Nde katu te. Ma'e
nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te
nde pe” aja.

[6] Aja yman Ndawi pandu tĩ. Hury katu
ame'ẽ rehe har pandu. Ma'e ke Ndawi
ma'ema'e, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e
nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te
nde pe” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym
Tupã pandu. Ipy'a ke Tupã juhyk, a'erehe:
“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde
erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu.
Ame'ẽ riki hury katu me'ẽ ke a'e. [7] Kuja
Ndawi pandu:

“Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Tupã
ipy'a jywyr ehe. Ame'ẽ riki hury
katu ame'ẽ ke a'e.
Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ẽma'e
py'a ke Tupã juhyk. A'erehe ame'ẽ
riki hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ.
[8] Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Ame'ẽ ke
jandema'e sawa'e te upa harái.
A'erehe ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e
tĩ” aja riki Ndawi pandu.

[9] “Hury katu ame'ẽ ta ke” aja Ndawi
pandu. Ame'ẽ ta riki jundéu awa ta ke jõ
my? Ame'ẽ ta ehe ihĩ ame'ẽ pirer ke jupã
ame'ẽ ta ke. Anĩ. Ame'ẽ ta jõ ym. Ipirer
ke jupã ym ame'ẽ ta hury katu tĩ. Jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ipy'a ke Tupã
mujywyr katu a'eta rehe tĩ, a'erehe hury
katu a'eta tĩ. Tupã je'ẽha rehe panduha
ihĩ, ame'ẽ ke japandu ramõ. Kuja. Tupã
pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu,
a'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e
nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te
nde pe” aja ipe, aja riki panduha ihĩ.

[10] Myja rahã aja Tupã pandu my? Ehe ihĩ
ame'ẽ ipirer ke Amarã jupã ym rahã we,
aja Tupã pandu my? Ipirer upa jupã rahã,
pandu my? Pesarahã! Ipirer ke jupã ym
rahã we, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e
nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te
nde pe” aja. Upa jupã rahã, anĩ. Jupã ym
rahã, pandu katu. [11] “Nde katu te. Ma'e
nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te
nde pe” aja Tupã upa pandu. A'engi ehe ihĩ
ame'ẽ pirer ke Amarã jupã. Ipirer jupã ym
rahã we, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã
jurujar katu, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e
nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te
nde pe” aja Tupã pandu ipe. Ame'ẽ pan-
duha ke Amarã mujekwa, a'erehe ipirer ke
jupã. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe

jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta tĩ:
"Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde
erema'eha nixói te nde pe" aja. Upa katu
te jurujar katu ame'ẽ ta pe aja Tupã pandu
katu tĩ. A'erehe Amarã riki ame'ẽ ta ramũi
aja saka riki. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta
ramũi aja saka. Ipirer ke jupã ym ame'ẽ ta
ka a'eta. 12 Jundéu awa ta ramũi ke a'e tĩ.
Ipirer ke jupã ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta jõ
ym. Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
jurujar katu tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ramũi aja
Amarã. Aja riki Amarã jurujar katu, ipirer
jupã ym rahã we riki.

Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu

13 "Kome'ẽ ywy ke nema'e ta" aja Tupã
manga katu Amarã pe. Aja hainõ ta pe
manga katu tĩ. Aja rahã, upa kome'ẽ
ywy keruhũ riki Amarã tama'e ta aja Tupã
manga katu. Moise je'ẽha rehe Amarã
hendu katu, a'erehe: "Kome'ẽ ywy ke
nema'e ta" aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja
ym. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã juru-
jar katu, a'erehe Tupã pandu ipe: "Nde katu
te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha
nixói te nde pe" aja. 14 Pesarahã! Tupã
manga katu ame'ẽ ke amõ ta pe katu my?
Kuja Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta
pe katu my? Anĩ. Aja ym. Moise je'ẽha rehe
hendu katu ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ ta tipe
rahã, te'e Tupã rehe jurujar katu, aja saka
riki. Tupã manga katu ame'ẽ riki jaxer aja
ta tipe tĩ. 15 Moise je'ẽha rehe amõ hendu
ym rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara riki. Pe,
ma'e je'ẽha nixói rahã, katu tiki. Ma'e
je'ẽha nixói rahã, myja ym hendu katuha
ehe. Nixói je'ẽha. (Aja rahã, mupyrara ym
ta tipe.)

16 Hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara.
Jurujar katu ame'ẽ ta anĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã
pandu katu: "Nde rehe ihẽ asak katu ta"
aja. Aja rahã, a'e usak katu ame'ẽ ta jurujar
katu ehe. Ame'ẽ ta pe Tupã manga katu
ma'e ke. Aja riki upa Amarã rainõ ta pe
tĩ. Moise je'ẽha rehe hendu katu me'ẽ ta
pe jõ my? Ma'e, jundéu awa ta pe jõ my?
Anĩ. Upa Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ ke
rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã manga
katu ma'e ke. Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ
ke rehe jande jajurujar katu tĩ. A'erehe
Amarã riki jande ramũi te aja saka a'e tĩ.
17 Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja saka
riki. Amarã pe Tupã pandu:

—Amõ amõ ywy pe har ta pandu ta nde
pe: "Nde aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
jajurujar katu tĩ. A'erehe jande ramũi aja
nde tĩ" — aja pandu ta.

A'e riki hamũi aja Tupã ukwa katu.
Tupã riki manõ ame'ẽ ta ke mukwera katu
muhem. A'e je'ẽha rupi ma'e nixói ame'ẽ
ke muhem katu. Mujã katu. Ame'ẽ Tupã
rehe Amarã jurujar katu. 18 "Ne rainõ heta
ta" aja Tupã pandu. Arahã ta'yr ym te
Amarã. A'erehe marã ka ym Tupã pandu
ame'ẽ ke rehe jurujar katuha. Anĩ. Tupã
pandu ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we Amarã
jurujar katu. A'erehe amõ amõ ywy pe
har ta pandu: "Jande ramũi aja nde tĩ" aja
Amarã pe. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.
Kuja:

"Ne rainõ jahy rata aja heta te hũ ta. Marã
ka ym hetaha mangaha" aja riki.

19 Arahã Amarã tamũi te hũ. Kuja, 100
warahy 'ar tate ame'ẽ ke a'e. "Tamũi te hũ
ihẽ. Marã ka ym amuta'yriha apo 'y" aja a'e
jupe. Hakehar, Sar aja tĩ. A'i te tĩ. Imembyr
ym te a'e. Marã ka ym imembyriha. Anĩ.
Tapijar te'e we Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
Amarã jurujar katu. Hijar ym ame'ẽ. 20 Kuja
ym a'e pandu jupe: "Mã! Ihẽ ra'yr ym
ta nahã my. Tupã pandu ame'ẽ ke uhyk
ym ta nahã my" aja ym a'e pandu. Anĩ.
Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu a'e,
a'erehe pyrãtã aja a'e ixo. Pe, Tupã pe a'e
pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja.
21 Ima'e panduha ke Tupã ma'ema'e katu ta,
aja Amarã ukwa katu te hũ. 22 A'erehe Tupã
pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u
te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja
Amarã pe. Amarã jurujar katu ehe, a'erehe
aja Tupã pandu. 23 "Nde katu te. Ma'e
nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te
nde pe" aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim.
Amarã katuha ke amõ ta ukwa, a'erehe jõ
mupinim my? 24 Anĩ. Ame'ẽ jõ ym. Jande
jaxo ta, a'erehe Tupã je'ẽha rehe panduha
pehĩ. Jande riki Amarã aja tĩ. "Pehẽ katu te.
Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ
pe" aja Tupã pandu jande pe. Jande jajuru-
jar katu ehe, a'erehe aja Tupã pandu. A'e
riki Jesu, jandema'e sawa'e te ke manõha
ngi mukwera katu muhem. 25 Ngã koty Jesu
ke amõ ta raho. Pe, Jesu ke ame'ẽ ta jukwa.
Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ẽ ke
rehe Jesu muhepy, a'erehe a'e manõ. Pe, a'e

ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, jande pe Tupã pandu katu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja jande pe.

5

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha

Nde erema'eha ke nixói te nde pe” Aja Tupã pandu

1 Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja jande pe. Tupã parahyha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te muputu'u jande ngi. A'erehe Tupã namõ jande juehe katu jande jaxo. 2 Ipái pe Jesu pandu: “Peme'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu, a'erehe peme'ẽ ta rehe esak katu” aja. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Pe, Tupã katuha aja jande jaxo ta kỹ tĩ. Ame'ẽ rehe jaharõ jaxo, a'erehe jande rury katu jaxo. 3 Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande rury katu jaxo tĩ. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu, aja jakwa. A'erehe jande rury katu jaxo. 4 Tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu rahã, jande pe Tupã pandu: “Pehẽ katu” aja. Aja jande pe pandu rahã, i'ar koty te we jaharõ katu. Inamõ jaxo ta, ame'ẽ rehe jaharõ katu. 5 Myja ame'ẽ ke jakwa katu my? Kuja. Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke I'ã riki jande pe mujekwa. I'ã ke jande py'a rehe Tupã muwyr. Inamõ jaxo ta, aja jakwa katu. Jande py'a rehe I'ã ihĩ katu, a'erehe: “Mã! Inamõ jaxo ta nahã my?” aja ym jakwaha. Jakwa katu te riki.

6 Marã ka ym jande ke jajumuhã jande juehe aja jaxo rahã, Kirisutu manõ. Jande riki katu ym te ame'ẽ ta ke jande. Pe, Kirisutu manõ. Angaha uhyk katu te, aja Tupã ukwa katu rahã, Kirisutu manõ.

7 Sehar amõ katu ame'ẽ ke rehe amõ ipy'a tar katu rahã, ame'ẽ henda ke pe amõ manõ tar katu nahã my. Anĩ. Nixói amõ, aja akwaha. Pe, pandu my: “Ihẽ riki nde renda ke pe amanõ ta. Aja rahã, nde eremanõ ym ta” aja. Aja pandu ta nahã my. Ukwa ym awa. 8 Tupã anĩ. Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ, aja a'e mujekwa katu jande pe. A'erehe jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahã, Kirisutu manõ. 9 A'e manõ, a'erehe jande pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Aja a'e pandu, a'erehe Tupã mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem katu te ta. Tupã mupyraraha uhyk ym te ta jande rehe.

10 Jaxer ai ame'ẽ ke jande, a'erehe Tupã ruwajan ke jande kwe. Pe, Ta'yr riki manõ, a'erehe jande pe a'e pandu apo 'y: “Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ” aja. Apo Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke jande. Kirisutu uhã te hũ aja ixo, a'erehe jande ke a'e muhã katu ta tĩ, aja jakwa katu. 11 Amõ we tĩ. Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke jande, aja jande ke Jesu Kirisutu mu'am. A'erehe jande rury katu jaxo. Jandema'e sawa'e te a'e.

Anã rehe har. Kirisutu rehe har tĩ.

12 Ma'e ka'u te'eha ke peteĩ sawa'e ma'e py. Anã a'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe a'e manõ. A'erehe upa katu te awa ta manõ ta me'ẽ te'e tĩ. Anã ngi jumu'e, ame'ẽja saka. Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e a'erehe manõ ta me'ẽ te'e tĩ. 13 Je'ẽha ke Moise pe Tupã me'ẽ ym we rĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe manõ. Ma'e je'ẽha nixói rahã, amõ pe amõ pandu ym: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja. Ame'ẽ ke paper rehe mapyk ym, ame'ẽja saka. 14 Anĩ. Upa manõ tĩ. Anã ixo rahã har ngi Moise ixo rahã, upa katu te awa ta manõ. Aja rahã, upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja jakwa katu. Anã aja manõ tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu ym. A'e aja awa ta anĩ. Amõ koty ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe upa katu te manõ.

Amõ riki uwyr ta. Kirisutu a'e. A'e riki Anã aja saka. (Anã ma'e ke ma'e py, a'erehe upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Kirisutu uhãha me'ẽ katu, ame'ẽ riki ma'e py, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe awa ta rehe Tupã ipy'a katu.) 15 A'erehe ame'ẽ mokõi juja ym te. Ma'e ke Tupã te'e me'ẽ. Ame'ẽ riki Anã ma'eha aja ym. Ma'e ka'u te'eha ke Anã ma'e. Ame'ẽ peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe heta ngã manõ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Kuja riki. Upa ngã rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ riki Anã ma'eha 'ar koty te we katuha. Kuja. Peteĩ sawa'e. Jesu Kirisutu a'e. A'e manõ, a'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ.

16 Pe, amõ we juja ym te. Peteĩ sawa'e, Anã
a'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, Tupã
pandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde
erema'e. Katu ym nde” aja. Ma'e ke Tupã
te'e me'ẽ. Amõ koty ame'ẽ. Tupã pandu:
“Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ
ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe
pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha
nixói te pehẽ pe” aja. Ame'ẽ ke a'e te'e
me'ẽ.

17 Peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke
ma'e, a'erehe upa katu te awa ta manõ ta
me'ẽ te'e. Pe, amõ sawa'e ma'e ame'ẽ ke
i'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu ma'e
ame'ẽ ke. A'erehe Tupã pandu: “Nde katu
te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha
nixói te nde pe” aja. Ame'ẽ ke a'e te'e
me'ẽ. Ame'ẽ ke upa katu te Kirisutu rehe
jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã me'ẽ te'e. Pe,
Kirisutuma'e pyrãtãha namõ ixo ta.

18 Pesarahã! Peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u
te'eha ke ma'e, a'erehe upa awa ta pe
Tupã pandu: “Pehẽ katu ym. Ma'e peka'u
te'eha ke pema'ema'e” aja riki. Aja amõ
koty tĩ. Katu te ame'ẽ ke peteĩ sawa'e
ma'e. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe Tupã
pandu: “Anĩ pehẽ. Ma'e peka'u te'eha
ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu
muhepy” aja. A'erehe ame'ẽ ta pe uhãha ke
a'e me'ẽ.

19 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe peteĩ sawa'e
hendu ym. Anã a'e. A'erehe upa awa ta riki
ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke
a'eta tĩ. Aja amõ koty tĩ. Tupã pandu ame'ẽ
ke rehe peteĩ sawa'e hendu katu te. Jesu
Kirisutu a'e. A'erehe heta ame'ẽ ta pe Tupã
pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha
pema'eha nixói te pehẽ pe” aja riki.

20 Pe, je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr.
A'erehe ma'e riki ka'u te'eha ma'eha ke,
ame'ẽ ke ngã ukwa. Ame'ẽ ke ukwa rahã,
i'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ngã
ma'ema'e. Ymanihar 'ar koty te we ka'u
te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, mã ame'ẽ 'ar
koty te we Tupã ipy'a katuha ihĩ. Awa ta
rehe Tupã ipy'a katu te hũ. 21 Aja rahã, kuja
riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e,
a'erehe manõ ta me'ẽ te'e. Aja amõ koty tĩ.
Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe
a'e pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u
te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Aja
rahã, jande ke a'e muhã katu. Jesu Kirisutu,
jandema'e sawa'e te ma'eha rupi jande ke
a'e muhã katu. (Kuja a'e ma'eha. Jaka'u
te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy,
a'erehe jande ke muhã katu a'e.)

6

Ixoha pyahu aja saka

1 Myja me'ẽ japandu ta my? Tapijar te'e
we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ta my?
Aja rahã, ame'ẽ 'ar koty te we jande rehe
Tupã ipy'a katu ta riki. Aja my? 2 Anĩ. Katu
ym te aja! Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha
ke jama'e ym ta me'ẽ te'e. Pesarahã! Jande
riki jamanõ, ame'ẽ ta aja saka jande. Manõ
te aja rahã, upa ma'e ke ma'e ym te. Upa
putu'u. Aja jande tĩ. Manõ ame'ẽ ta aja saka
jande jaxo. A'erehe tapijar te'e we ma'e
jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ẽ te'e.
Japutu'u, ame'ẽja saka.

3 Jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu
Kirisutu kotyhar ta ke jande, aja jamujekwa
katu. Ame'ẽ ke pekwa katu. Pe, jande
ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu manõ,
aja inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ẽja saka tĩ.
4 Jande ke amõ mujahuk rahã, y pe jande
ke pypyk. Ame'ẽ riki Kirisutu aja jande ke
amõ ta jytym tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Inamõ
jande jamanõ, a'erehe jande ke jytym tĩ,
ame'ẽja saka tĩ. Y ngi jande ke muhem
rahã, Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera
katu muhem tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Pyrãtã
katu te ha namõ mukwera katu muhem.
Aja rahã, jaxoha pyahu aja jaxo apo 'y.
A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha
ke jama'ema'e ym ta me'ẽ te'e.

5 Kirisutu aja jande jamanõ tĩ. A'erehe
inamõ jaxo. Peteĩhar aja jaxo. A'erehe amõ
we tĩ. Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera
katu muhem tĩ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe
inamõ peteĩhar aja jaxo tĩ. 6 Pe, kuja jakwa.
Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu ke
amõ ta jukwa rahã, inamõ ymanihar jande
jaxoha ke jukwa tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Aja
rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar
katu, ame'ẽ japutariha ke Tupã mukanim
jande ngi. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke
jama'ema'e ame'ẽ ke jande jar aja saka ixo
ym ta. Mondo mondo ame'ẽja saka ym ta.
Aja rahã, jama'e ym ta. 7 Amõ manõ te
rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te apo
'y. A'erehe ame'ẽ riki ijar aja saka ixo ym te
apo 'y. Mondo mondo aja ym ta. Poir, aja
saka ixo. (Aja rahã ma'e ym ta.) 8 Kirisutu
manõ rahã, inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ẽja

saka tĩ. Aja rahã, a'e ixuwe katu, aja inamõ
jande jaxo katu ta tĩ, aja jakwa katu tĩ.
9 Manõha ngi Kirisutu ke Tupã mukwera
katu muhem. Pe, manõ ym te ta tĩ. Manõha
riki ijar aja saka ym te ta. Aja jakwa katu.
10 A'erehe kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ
ma'e, ame'ẽ rehe Kirisutu muhepy, a'erehe
a'e manõ. Peteĩhar a'e manõ. Apo a'e ixuwe
katu ixo. Tupã namõ katu ixo, aja riki a'e
ixo. 11 Aja mã peja pexo tĩ. Pehẽ pemanõ,
aja pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke
pema'ema'e, ame'ẽ riki pehẽ jar aja saka
ixo ym te ta 'y. (Aja rahã, pema'ema'e ym
ta.) Anĩ. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ,
a'erehe Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e
katu, aja pexo apo 'y.

12 Tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke
pema'ema'e ym we rĩ. Ame'ẽ riki pehẽ jar
aja saka. Mã peja ym pexo. Aja rahã, pehẽ
py'a rupi ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha
ke pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke pema'e ym
ta kỹ. 13 Pehẽ pepandu ta me'ẽ te'e pehẽ
jupe: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta
apo kỹ" aja. Kuja katu te: "Tupã kotyhar ta
aja jande jaxo. Aja rahã, a'e pandu, aja katu
ame'ẽ ke jama'ema'e ta kỹ" aja pepandu
ta me'ẽ te'e pehẽ jupe. Pehẽ riki pemanõ
ame'ẽ ta aja saka ym we pexo. Tupã mukw-
era katu, ame'ẽ ta aja pexo. A'erehe Tupã
pe pepandu: "Ko nema'e ke jande. Katu
ame'ẽ ke jama'ema'e ta kỹ" aja pepandu
ipe. 14 "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu.
Marã ka ym jajumuputu'uha" aja mã peja
pepandu ym. Aja ym pexo. Moise je'ẽha
pandu ame'ẽ ke pema'e ta me'ẽ te'e. Anĩ.
Aja ym pexo. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja
pexo. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha
ke pema'e ym.

*Ma'e katu ame'*ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ
te'e

15 Myja me'ẽ japandu ta my? Moise je'ẽha
rehe jahendu ym apo 'y, a'erehe ma'e jaka'u
te'eha ke jama'e ta my? Anĩ. Katu ym
aja. Jande rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe
ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my tĩ? Anĩ.
Katu ym aja. 16 Kuja pekwa katu. Amõ pe
pepandu: "Nde pe ihẽ te'e aparaky ta. Nde
rehe jõ ahendu katu ta" aja. Aja rahã, ame'ẽ
riki nema'e jar aja ixo ta. Ame'ẽ riki kuja
saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã,
ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. (Marã ka
ym peputu'uha ame'ẽ ngi. A'erehe pehẽ jar
aja saka.) Pehendu katu ehe ame'ẽja saka,
a'erehe pehẽ jar ame'ẽja saka. Pe, ma'e
peka'u te'eha ke pema'e rahã, pemanõ ta.
Amõ ijar pehĩ tĩ. Tupã rehe pehendu katu
rahã, pehẽ pe a'e pandu ta: "Pehẽ katu te.
Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ
pe" aja. A'erehe ame'ẽ riki pehẽ jar aja apo
'y. (A'erehe pehendu katu ehe.)

17-18 Yman ma'e peka'u te'eha ke
pema'ema'e. Marã ka ym peputu'uha
ame'ẽ ngi. Ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka.
Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Aja rahã,
jetehar ke pehẽ pe amõ ta mu'e. Ame'ẽ rehe
pehendu katu te hũ. Ma'e peka'u te'eha ke
pema'ema'e. Ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja
ym apo 'y. Pehẽ ke Tupã mupoir, aja pexo.
Pe, Tupãma'e ke pehẽ. A'e riki pehẽma'e jar
apo 'y. Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e
ta apo 'y. A'erehe kuja Tupã pe ihẽ apandu:
"Mã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja riki.

19 Awa ta jar rehe har ihẽ apandu axo.
Paraky te'e ame'ẽ rehe har apandu tĩ. Aja
rahã, pehẽ pekwa katu ta. Yman pepandu:
"Ma'e jaka'u te'eha ke jõ jama'e ta" aja.
Aja rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka.
Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Aja rahã,
upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja
apo tĩ. Kuja pepandu ta me'ẽ te'e: "Katu
ame'ẽ ke jõ jama'ema'e ta apo 'y. Aja
rahã, Tupã kotyhar ta te aja jaxo" aja riki.
Aja rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar apo 'y.
Pehendu katu ehe.

20 Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã,
ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu
katu ehe, ame'ẽja saka. Arahã Tupã putar
ame'ẽ ke pema'e tar ym. Pema'e ym te.
21 Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ
ngi pehẽ ruxĩ apo 'y. Ame'ẽ ke pema'ema'e
rahã, ma'e riki pehẽma'e muhepyha my?
Kuja. Manõha ke. Ma'e peka'u te'eha
ke pema'e rahã, pemanõ ta. 22 Apo ma'e
peka'u te'eha ke pema'e tar katu, ame'ẽ ke
Tupã mukanim pehẽ ngi. Pehẽ ke mupoir,
ame'ẽja saka. Apo Tupã rehe pehendu
katu. A'e riki pehẽma'e jar apo 'y. Aja
rahã, ma'e riki pehẽma'e muhepyha my?
Kuja. Tupã putar ame'ẽ ke jõ pema'ema'e
tar katu. Aja rahã, pemanõ rahã, pehẽ
ruhã te hũ aja pexo ta inamõ. (Ame'ẽ
riki pehẽma'e muhepyha ke.) 23 Ma'e ka'u
te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe
muhepy ta, ame'ẽja saka ta. Mupyraraha
renda pe oho ta. Ame'ẽ riki muhepyha ke.

Tupã anĩ. Uhãha ke a'e me'ẽ te'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar te ke a'e, a'erehe uhãha ke Tupã te'e me'ẽ katu ipe, (Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ pe.)

7

Jumendar aja saka

1 Ihẽ mu ta! Sehar ta je'ẽha rehe har pekwa, a'erehe apo ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa katu ta tĩ. Amõ ixuwe katu rahã jõ, sehar ta je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e. Manõ rahã, anĩ. Marã ka ym henduha. 2 Kũjã jumendar ame'ẽ ke aja tĩ. Ixawa'e ixo rahã, inamõ hakehar ixo ta me'ẽ te'e. Aja sehar ta je'ẽha rehe panduha ihĩ. Pe, ixawa'e manõ rahã, anĩ. "Ixawa'e namõ ixo ta me'ẽ te'e" ame'ẽ panduha rehe hendu ym apo 'y. Je'ẽha nixói. 3 Pe, ixawa'e ixo rahã, amõ sawa'e namõ jumusarái rahã, ka'u te'e ame'ẽ kũjã. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Ixawa'e manõ rahã, jumendariha upa, aja riki. Nixói, aja riki. Jeje ixo tĩ. A'erehe amõ sawa'e ke pyhyk rahã, ka'u te'e ym. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym tĩ.

4 Ihẽ mu ta! Pehẽ riki ame'ẽ kũjã aja saka. Moise je'ẽha rehe har japandu rahã, jande jamanõ, ame'ẽja saka. (Ixawa'e manõ, ame'ẽja saka tĩ.) A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym, ame'ẽja saka tĩ. Kirisutu manõ, a'erehe inamõ jamanõ, ame'ẽja saka. Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, ixotyhar ta ke jande. (Amõ sawa'e ke japyhyk, ame'ẽja saka. A'erehe Kirisutu rehe jõ jahendu katu ta me'ẽ te'e.) Aja rahã, katu ame'ẽ ke jama'ema'e apo 'y. Aja Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e apo 'y.

5 Yman jande py'a rupi ma'e ke japutar, aja jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ẽ ma'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa katu. A'erehe ame'ẽ ke jama'e tar katu. Pe, aja jama'e rahã, jamanõ ta. 6 Apo anĩ. Jande jamanõ, ame'ẽja saka. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu katu, ame'ẽ ngi jande ke Tupã mupoir, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ame'ẽ rehe jahendu ym ta apo 'y.) Yman Moise je'ẽha jande ke kynda, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ngi jande ke mupoir, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ame'ẽ rehe jahendu ym ta apo 'y.) A'erehe apo Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu. Ymanihar aja anĩ. Je'ẽha ke paper rehe amõ mupinim, aja jaxo ym. Anĩ. Apo har pyahu aja jaxo. Tupã'ã mujekwa, aja jaxo. Aja Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu.

*Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'*ẽ ma'eha ke

*Ame'*ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa

7 Myja me'ẽ japandu ta my? Amõ ta pandu: "Moise je'ẽha riki katu ym" aja. Anĩ. Aja ym riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke ihẽ pe Moise je'ẽha mujekwa. (A'erehe Moise je'ẽha katu tĩ.) Kuja ame'ẽ panduha ihĩ: "Amõma'e rehe nde py'a emoĩ ym" aja. Pe, ame'ẽ panduha nixói rahã, marã ka ym ma'e ihẽ aka'u te'eha ihẽ ama'eha ke akwaha. Amõma'e rehe ihẽ py'a amoĩ rahã, ame'ẽ riki katu ym, aja akwa ym ta tipe. 8 Pe, ame'ẽ je'ẽha ihẽ akwa riki. A'erehe ma'e ihẽ aka'u te'eha ama'eha ke ihẽ akwa katu. A'erehe i'ar koty te we amõma'e ke rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ. Moise je'ẽha nixói rahã, ma'e riki ma'e ihẽ aka'u te'eha ama'eha ke ihẽ akwa ym ta tipe.

9 Moise je'ẽha ke ihẽ akwa ym rahã, ihẽ katu axo aja ihẽ jupe. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke ihẽ akwa rahã, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e tar katu hũ. 10 Ame'ẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu te rahã, a'e ke Tupã muhã katu ta, aja a'e putar. Ihẽ pe anĩ. Ahendu ym ehe. Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja akwa katu. A'erehe ihẽ amanõ, ame'ẽja saka. Tupã namõ ihẽ axo ym ta, aja akwa. 11 Pe, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Ame'ẽ riki ihẽ ke muka'u te'e, ame'ẽja saka. Ame'ẽ je'ẽha mujekwa, aja ihẽ ama'ema'e katu ta, aja ihẽ akwa ihẽ jupe naĩ. Aja muka'u te'e. Anĩ. Kuja ame'ẽ je'ẽha mujekwa. Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, a'erehe ihẽ amanõ ta, aja mujekwa riki. Tupã namõ axo ym ta, aja mujekwa.

12 Aja rahã, Moise je'ẽha riki katu te. Tupã muwyr ame'ẽ ke. Ame'ẽ je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ riki katu te tĩ. Myja me'ẽ ngã ma'ema'eha ke Tupã putar, ame'ẽ ke mujekwa. Ngã ke muhury katu tĩ. 13 Aja rahã, katu te ame'ẽ ke ihẽ ke jukwa, ame'ẽja saka my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ riki ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ama'e, a'erehe ihẽ amanõ, ame'ẽja saka. Tupã namõ ihẽ axo ym ta, aja riki. Tupã pandu ame'ẽ ke katu. Pe, ame'ẽ ke ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke mujekwa ihẽ pe. Aja rahã, ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke

ihẽ akwa katu te. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ma'e
ka'u te'eha ma'eha riki i'ar koty te we katu
ym ha, aja akwa.

Ihẽ py'a amõ koty koty ihon ame'ẽja
saka riki
14 Myja me'ẽ Tupã putar my? Ame'ẽ
ke Moise je'ẽha mujekwa. A'erehe Moise
je'ẽha ke Tupã muwyr, aja jande jakwa
katu. Pe, ihẽ riki awa te'e ihẽ. A'erehe
ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e.
Marã ka ym aputu'uha ingi. Ihẽ jar aja
saka ame'ẽ. (A'erehe ahendu katu ehe.)
15 Ma'erehe ma'e ke ihẽ ama'ema'e my? Ihẽ
akwa ym riki. Pesarahã! Ihẽ aputar ame'ẽ
ke ihẽ ama'e ym. Ihẽ aputar ym ame'ẽ
ke ihẽ ama'e katu. 16 Ihẽ ama'e tar ym
ame'ẽ ke ihẽ ama'e rahã, ihẽ apandu riki:
"Jetehar te riki. Moise je'ẽha riki katu me'ẽ
ke" aja akwa katu. 17 Pe, ihẽ riki ame'ẽ ke
ama'ema'e, aja ym riki. Ihẽ py'a rehe ma'e
ihẽ aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ẽ
riki ihĩ. Ame'ẽ riki ihẽ ke muma'e, ame'ẽja
saka. (A'erehe, ihẽ ama'ema'e riki.) 18 Katu
ame'ẽ ke ihẽ ama'e, ame'ẽ ke ihẽ py'a rehe
ihĩ ym, aja ihẽ akwa katu. Ihẽ riki awa
te'e ihẽ. Pitu te'e ihẽ. Katu ame'ẽ ke ihẽ
ama'e tar katu, ame'ẽ riki ihẽ py'a rehe ihĩ
tipe. Anĩ. Marã ka ym ihẽ ama'eha. 19 Katu
ame'ẽ ke ihẽ ama'e tar katu tipe. Aja ym ihẽ
ama'eha. Anĩ. Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ
ama'e tar ym. Ame'ẽ ke ihẽ ama'e riki. 20 Ihẽ
ama'e tar ym ame'ẽ ke ihẽ ama'e rahã, ihẽ
riki ama'e, aja ym riki. Anĩ. Ma'e ihẽ aka'u
te'eha ke ama'e tar katu, ame'ẽ riki ihẽ py'a
rehe ihĩ katu. Ame'ẽ riki ihẽ ke muma'e,
ame'ẽja saka. (A'erehe ihẽ ama'ema'e.)
21 A'erehe kuja riki ihẽ ama'eha. Katu
ame'ẽ ke ihẽ ama'e tar katu rahã, kuja jõ
ihẽ ama'e: "Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ
ama'e we rĩ" aja riki. Aja riki ihẽ apanduha.
22 Je'ẽha ke Tupã muwyr, ame'ẽ rehe ihẽ
rury katu. Ihẽ py'a rupi ihẽ rury katu.
23 Pe, ihẽ apandu: "Je'ẽha ke Tupã muwyr.
Ame'ẽ riki katu ame'ẽ ke" aja akwa. Pe,
amõ je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tipe, aja
ihẽ akwa. Juja ym ame'ẽ. Huwajan aja saka
ame'ẽ. Ame'ẽ riki ihẽ ke ma'e ihẽ aka'u
te'eha ke muma'e, ame'ẽja saka. (A'erehe
ihẽ ama'ema'e.) Marã ka ym ihẽ aputu'uha
ingi. 24 Mã! Ihẽ rury ym te ame'ẽ ke ihẽ.
Awa riki ihẽ ke mupoir ta ingi my? (Ihẽ ke
mupoir rahã, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ
ama'e ym ta.) Aja rahã, mupyraraha renda
pe ihẽ aho ym ta. Awa riki mupoir katu ta
ingi my?
25 Pesarahã! Tupã riki. A'e pandu ta,
a'erehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te
riki ihẽ ke poir katu ta ingi. A'erehe Tupã
pe apandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja
apandu.
Aja rahã, kuja riki ihẽ axo. Ihẽ akwa
katuha namõ Tupã putar ame'ẽ ke ihẽ
ama'e katu. Ihẽ py'a pe aputar ame'ẽ ke
ihẽ ama'e rahã, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ
ama'e. (Ihẽ rehe har ihẽ apandu. Aja rahã,
upa ngã pe amujekwa. Ihẽ aja upa katu te
ngã tĩ. Ipy'a pe putar ame'ẽ ke ma'e rahã,
ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ.)

8

Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ixo

1 Jesu Kirisutu kotyhar aja amõ ixo rahã:
"Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho"
aja Tupã pandu ym te ta. 2 Jesu Kirisutu
kotyhar aja ihẽ axo. A'erehe Tupã'ãma'e
pyrãtãha riki ihẽ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe
ihẽ axo katu te, aja ihẽ axo. Aja rahã,
ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e tar
katu, ame'ẽ ke a'e riki muputu'u katu.
Pe, mupyraraha renda pe aho, ame'ẽ rape
ngi ihẽ ke a'e muhem tĩ, ame'ẽja saka.
3 "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha
nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise
je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta aja ym
riki. Marã ka ym mukatuha. Awa pitu te'e.
Hendu ym ehe. Moise je'ẽha rehe hendu
ym. "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha
nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise
je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta aja ym riki.
Tupã anĩ. Ame'ẽ ke a'e pandu katu. Kuja:
"Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde
erema'eha nixói te nde pe" aja. A'e pandu
tĩ: "Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ
riki katu ym" aja. A'erehe Ta'yr ke a'e
muwyr. A'e uwyr rahã, awa te'e a'e uwyr tĩ.
Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ
awa te'e a'e tĩ. Pe, ma'e ka'u te'eha ke Ta'yr
ma'e ym te riki. Awa ta ma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. Aja
ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katuha
ke mukanim ingi. 4 Aja riki a'e. Aja rahã,
ma'e katu ame'ẽ ke jande jama'ema'e ta
me'ẽ te'e, aja Moise je'ẽha mujekwa. Ame'ẽ
ke jama'ema'e. Tupã'ãma'e pyrãtãha riki
jande py'a rehe ihĩ, a'erehe jama'ema'e
katu. Jande py'a rupi jama'ema'e tar katu

my? Anĩ. Aja ym. Tupã'ãma'e pyrãtãha
namõ jama'ema'e katu. 5 Amõ juehe putar,
aja amõ ta ixo ta katu. Ame'ẽ ta ipy'a
pe ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke jõ ma'ema'e
katu. Tupã'ã mujekwa rahã, amõ koty. A'e
mujekwa, aja amõ ixo tar katu. Ame'ẽ ta
amõ kotyhar ixo. Tupã'ã putar, aja ixo katu.
6 Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke jõ
amõ ma'ema'e rahã, mupyraraha renda pe
oho ta. Tupã namõ ixo ym te ta. Tupã'ã
mujekwa, ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã,
uhãha namõ ixo ta. Pe, ipy'a ke Tupã
muhury katu. 7 Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa
ixo ame'ẽ ke jõ amõ ma'ema'e rahã, Tupã
ruwajan aja a'e ixo ta. Tupã pandu ame'ẽ
ke rehe a'e hendu ym. Marã ka ym henduha
a'e. 8 Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke
amõ ma'ema'e rahã, Tupã ke marã ka ym
muhuryha a'e.

9 Pehẽ anĩ. Pehẽ py'a pe ma'e pekwa
pekwa pexo, ame'ẽ ke pema'e ym. Anĩ.
Pehẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'e mu-
jekwa ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Tupã'ã
ke Kirisutu muwyr. A'e riki pehẽ py'a
rehe ihĩ ym rahã, Kirisutu kotyhar aja ym
pehẽ. 10 Pe, Kirisutu riki pehẽ py'a rehe
ihĩ katu rahã, pehẽ ruhãha ke Tupã'ã me'ẽ
ta kỹ. Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e
peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe"
aja. A'erehe pehẽ ruhãha ke I'ã me'ẽ katu
ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e riki.
A'erehe pehẽ rete manõ ta. Pehẽ'ã anĩ.
Pehẽ ruhã te hũ ta. 11 Manõha ngi Jesu
Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem.
Aja rahã, pehẽ ke a'e mukwera katu ta
muhem tĩ. Pehẽ pemanõ ta ame'ẽ ta ke
pehẽ. I'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu,
a'erehe pehẽ ke Tupã mukwera katu ta
muhem tĩ.

12 Ihẽ mu ta! Pesarahã! Tupã'ã mujekwa
ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Jande
py'a pe ma'e jakwa jakwa jaxo, ame'ẽ ke mã
peja jama'e ym jaxo. 13 Pehẽ py'a pe pekwa
pekwa pexo ame'ẽ ke pema'ema'e rahã,
mupyraraha renda pe peho ta. Tupã namõ
pexo ym te ta. Pe, Tupã'ãma'e pyrãtãha
namõ ma'e peka'u te'eha pema'eha ke
pemuputu'u rahã, pehẽ ruhã te hũ, aja pexo
ta.

14 Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke ma'ema'e
ame'ẽ ta riki Tupã ra'yr ta. 15 Pehẽ py'a
rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, Tupã ngi
jande ke I'ã mukyje ym tĩ. (Aja rahã, Tupã
ngi jakyje ym.) Kuja riki. Jande riki Tupã
kotyhar ta ke jande aja I'ã mu'am. Pe, ima'e
pyrãtãha namõ Tupã pe japandu: "Papa!
Ihẽ pái keruhũ!" aja riki. 16 Tupã kotyhar
ta ke jande, aja jakwa katu. Aja Tupã'ã
mujekwa jande pe tĩ. "Jetehar te. Ta'yr ta
ke pehẽ" aja mujekwa jande pe tĩ. 17 Ta'yr
ta ke jande. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ
ke Tupã mupyta ixoty, ame'ẽ ke jandema'e
wan ta. Kirisutuma'e ke ixoty Tupã mupyta
tĩ. Ame'ẽ ke Kirisutu namõ japyhyk ta tĩ.
Jandema'e wan ta tĩ. Yman Kirisutu ke
ngã mupyrara. Aja jande ke ngã mupyrara
tĩ. Aja jaxo rahã, Kirisutuma'e katuha ke
inamõ jandema'e wan ta tĩ.

Upa mukatu te ta

18 Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande
japyrara jaxo. Yman rahã, ma'e katu te
ame'ẽ ke jande pe Tupã mujekwa ta. Ame'ẽ
riki jande japyraraha 'ar koty te we katuha.
Marã ka ym jujaha. Katu te hũ. Aja ihẽ akwa
katu te. 19 Ixotyhar ta ke Tupã mujesak ta.
Ame'ẽ rehe upa katu te a'e mujã ame'ẽ ta
harõ katu te hũ. 20 Upa Tupã mujã ame'ẽ ke
rehe har a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak
ta oho" aja. Jeje uwak my? Anĩ. Tupã
putar, a'erehe a'e pandu: "Ma'e jaxer aja
uwak ta oho" aja. Pe, ma'e katu ta, aja harõ
ixo we rĩ. 21 Yman rahã, Tupã riki mukatu
ta. Upa a'e mujã ame'ẽ ke mukatu ta. Aja
rahã, jaxer aja uwak ym te ta tĩ. Aja rahã,
Tupã kotyhar ta aja katu te hũ ta tĩ. Ame'ẽ
rehe harõ katu ixo. 22 Pe, apo upa Tupã mujã
ame'ẽ ke ahy aja ixo. A'erehe jambu hũ aja
ixo tĩ. Aja jakwa. Kũjã imembyr ahy rahã,
imãi jambu aja saka Tupã mujã ame'ẽ ke.
23 Tupã mujã ame'ẽ ke jambu aja ixo. Ame'ẽ
jõ ym. Jande aja tĩ. Jambu aja jaxo tĩ. Jande
py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, kuja
a'e mujekwa: "Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ" aja.
A'erehe inamõ jaxo ta. Ame'ẽ rehe jaharõ
hũ jaxo. Pe, jaharõ jaxo rahã, japyrara jaxo,
a'erehe jambu aja jaxo. 24 Jaharõ hũ jaxo,
a'erehe jaxo katu we rĩ. Uhyk ta ame'ẽ ke
rehe jasak rahã: "Pehĩ" aja jakwa. A'erehe
ame'ẽ rehe jaharõ ym we ta jaxo. Ma'e ke
rehe usak rahã: "Pehĩ" aja ukwa, a'erehe
ame'ẽ rehe harõ ym ta awa. 25 Ma'e ke rehe
jasak ym ame'ẽ ke rehe jaharõ rahã, jande
py'ahu te'e jaharõ katu jaxo. A'erehe Tupã
mukatuha angaha ke rehe jande py'ahu te'e
jaharõ katu jaxo.

26 Amõ we tĩ. Jande pitu te'e jande.
A'erehe jande py'a ke Tupã'ã mãtã katu.
Myja me'ẽ Tupã namõ jande japandu pandu
ta my? Tupã'ã riki japandu ame'ẽ ke Tupã
pe raho katu, ame'ẽja saka. Jambuha aja
saka riki. Ame'ẽ jambuha ma'e ke my?
Panduha nixói. Tupã'ã riki mujekwa Tupã
pe. Jande rehe har Tupã namõ I'ã riki
pandu pandu katu. 27 Ipy'a pe ma'e ke amõ
ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu.
I'ã riki ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e ukwa
katu tĩ. Tupã namõ ixotyhar ta rehe har I'ã
pandu katu. Tupã putar ame'ẽ ke I'ã pandu
pandu. A'erehe I'ã ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke
Tupã ukwa katu a'e tĩ.
28 Kuja jakwa katu. Ipy'a katu ehe ame'ẽ
ta pe Tupã pandu: "Ihẽ koty pejur. Ihẽma'e
ta" aja. Pe, ame'ẽ ta rehe ma'e ke uhyk.
Ma'e katu ame'ẽ ke uhyk my? Ma'e katu ym
ame'ẽ ke uhyk my? Aja rahã: "Myja me'ẽ
ame'ẽ ke katu aja ihẽ amuruwak ta my?"
aja Tupã ma'ema'e ixo. Aja ipy'a katu ehe
ame'ẽ ta pe a'e ma'ema'e ixo.
29 Kome'ẽ ywy keruhũ nixói rahã, awa riki
ima'e wan ta my, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu
riki. "Ame'ẽ ta riki ihẽ ra'yr ta kỹ tĩ" aja a'e
pandu. Ame'ẽ ta riki Ta'yr mu ta aja ta kỹ.
Pe, ame'ẽ ta ngi har Ta'yr te riki je'ẽha te
reko. 30 "Peme'ẽ riki ihẽma'e ta kỹ" aja Tupã
pandu. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe a'e pandu
tĩ: "Amõ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok" aja.
Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e
peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe"
aja a'e pandu tĩ. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe
ima'e katuha ke a'e mujesak ta tĩ.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ

31 Upa ma'e katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e
katu. A'erehe myja me'ẽ japandu ta my?
Kuja riki. Tupã riki jande kotyhar aja ixo.
A'erehe jande ke muputu'u ame'ẽ ta nixói.
(A'erehe muputu'u ym te ta awa jande ke.)
Jande kotyhar aja Tupã ixo. 32 A'erehe: "Ihẽ
ra'yr ke ihẽ amondo ym ta. A'e manõ ym
ta" aja Tupã pandu ym. Anĩ. Ta'yr ke
a'e muwyr. A'e pandu: "Upa ngã ma'e
ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihẽ ra'yr
muhepy ta. A'erehe a'e manõ ta" aja pandu.
Ta'yr ke muwyr. Aja rahã, upa ma'e katu
ame'ẽ ke jande pe Tupã te'e me'ẽ katu ta
tĩ. Kyty'ỹ ym a'e ma'e ke. 33 Ixotyhar ta
riki Tupã jo'ok ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe:
"Mã! Katu ym pehẽ" aja pandu ym te ta
awa. Tupã riki pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e
peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe"
aja. 34 Awa riki kuja pandu ta my? "Mã!
Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mupyraraha
renda pe peho ta me'ẽ te'e" aja. Anĩ. Aja
pandu ym te ta awa. Aja Kirisutu pandu ym
te ta. A'e riki manõ. Arahã upa jandema'e
jaka'u te'eha jama'eha ke rehe muhepy.
A'erehe: "Katu ym pehẽ" aja pandu ym
te ta awa. Amõ we tĩ. Manõha ngi a'e
ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, Tupã
rake a'e ihĩ. (Aja rahã, katu te me'ẽ ke a'e,
aja mujekwa katu.) Jande rehe har inamõ
Kirisutu pandu pandu ixo.
35 Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ẽ
ke amõ riki mukanim ta my? Anĩ. Mukanim
ym te ta awa 'y. Ma'e katu ym ame'ẽ
ke jande rehe uhyk nahã my? Jande ngi
Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te
ta awa tĩ. Japyrara jande jaxo nahã my?
Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke
mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amõ
ta mahy nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu
ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ.
Myahy te aja jaxo nahã my? Anĩ. Jande
ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym
te ta awa tĩ. Jandema'e ym te nahã my?
Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke
mukanim ym te ta awa tĩ. "Pehẽ ke jajukwa
ta" aja amõ ta pandu nahã my? Anĩ. Jande
ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym
te ta awa tĩ. Jande ke amõ ta jukwa ta nahã
my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha
ke mukanim ym te ta awa tĩ. Upa aja rahã,
jande rehe Kirisutu ipy'a katuha ke amõ
mukanim ym te ta. 36 Jande japyraraha rehe
har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Tupã! Nde kotyhar ta ke jande. A'erehe
wera rahã jande ke amõ ta jukwa tar
katu.
Arapuharan ke amõ jukwa raho. Aja saka
jande ke amõ ta jukwa tar katu tĩ"
aja panduha ihĩ.

37 Jetehar te ke! Upa aja pyraraha riki
jande rehe uhyk nahã my? Marã ka ym
jande ke 'y. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu,
a'erehe Tupã rehe jõ jande py'a jamapyk
katu. 38 Jande rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ
ke mukanim ym te ta awa, aja ihẽ akwa
katu. Jande jaxo rahã, jande rehe a'e ipy'a
katu. Jande jamanõ rahã, aja tĩ. Jande rehe
ipy'a katu tĩ. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha
ta mukanim ym te ta. Amõ ywa pe har ta

aja tĩ. Mukanim ym te ta tĩ. Satana kotyhar
ta aja tĩ. Mukanim ym te ta tĩ. Apo jande
rehe a'e ipy'a katu. Yman rahã, aja ta tĩ.
Ipy'a katu ta tĩ. 39 Jesu Kirisutu, jandema'e
sawa'e te kotyhar ta ke jande, a'erehe jande
rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ ipy'a katuha
mukanim ame'ẽ ke nixói te. Upa ma'e ke
Tupã mujã. Ame'ẽ ngi har ipy'a katuha
mukanim ame'ẽ ke nixói te tĩ. Ywa pe
ihĩ, ame'ẽ ke aja tĩ. Ame'ẽ ipy'a katuha
mukanim ame'ẽ ke nixói te tĩ. Kome'ẽ ywy
keruhũ pe ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Ipy'a katuha
ke mukanim ame'ẽ ke nixói te tĩ.

9

Jundéu awa ta rehe har Páu pandu

1-2 "Ihẽ anam ta rehe ihẽ pyai te hũ.
Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta. (Upa katu te
ame'ẽ ta Kirisutu rehe jurujar ym. A'erehe
Tupã muhã ym.) A'erehe ihẽ apyai te hũ.
Ihẽ apyaiha putu'u ym riki" aja ihẽ apandu.
Ihẽ Páu. Aja jetehar te ke ihẽ apandu.
Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe te'e apandu
ym ihẽ. Ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu,
a'erehe te'e apandu ym, aja ihẽ akwa katu.
3 Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã
katu, ame'ẽ ke aputar. Upa katu te muhã
ym. A'erehe kuja ihẽ pe Tupã pandu ta
tipe: "Nde riki ihẽ amai ta ame'ẽ ke nde.
Kirisutu kotyhar aja ym nde erexo apo 'y"
aja. Pe, upa katu te jundéu awa ta ke Tupã
muhã katu ta tipe rahã, ame'ẽ panduha ihẽ
pe katu ta tipe. 4 Ihẽ anam ta riki jundéu
awa rainõ ta. Yman ame'ẽ ta pe Tupã
pandu: "Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ" aja. Pe, ima'e
pyrãtãha ke a'eta pe Tupã mujesak. A'eta
pe pandu tĩ: "Ihẽ rehe pehendu katu rahã,
pehẽ rehe ihẽ asak katu ta" aja. Pe, Moise
pe je'ẽha ke a'e muwyr. Myja me'ẽ Tupã
rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu my? Ame'ẽ ke
a'eta pe Tupã mujekwa katu. "Katu ame'ẽ
ke pehẽ pe ihẽ ama'ema'e ta kỹ" aja Tupã
pandu katu tĩ. 5 Ymanihar pehẽ ramũi riki
Amarã. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Ame'ẽ ta
rainõ ta ke jundéu awa ta. Pe, Kirisutu uwyr
rahã, jundéu awa aja imãi pusu ngi a'e u'ar
tĩ. Pesarahã! Tupã riki upa katu tema'e
kapitã keruhũ a'e. Mã peja jande japandu:
"Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Mã peja aja
te'eha japandu. A'e tỹ. Amen.

6 Upa katu te jundéu awa ta pe Tupã
pandu my: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja
my? Anĩ. Upa katu te ixotyhar ta aja ym.
A'erehe: "Tupã pandu ame'ẽ ke uhyk ym"
aja ihẽ apandu ym. 7 Amõ we tĩ. Upa katu
te Amarã rainõ ta riki Tupã kotyhar ta aja
ym ixo. Kuja jõ riki. Amarã pe Tupã pandu:
"Isak rainõ ta jõ riki ne rainõ te ta ke. Ame'ẽ
ta jõ riki nema'e te ta" aja ipe. 8 Ame'ẽ riki
kuja riki. Amarã amõ kũjã ke pyhyk, (Anga
ke.) A'erehe Amarã ra'yr u'ar, (Isamae ke.)
Ame'ẽ rainõ ta Tupã kotyhar ta ym. Amõ
koty riki Tupã kotyhar ke. Kuja. Tupã
manga katu, aja Amarã ra'yr u'ar. (Isak ke
a'e.) A'e riki Tupã kotyhar ke. Hainõ ta riki
Tupã kotyhar ta ke tĩ. 9 Tupã manga katu
ame'ẽ panduha riki kuja: "Angaha uhyk
katu rahã, ihẽma'e pyrãtãha ke nde pe ihẽ
amuwyr ta. Sar, nde rakehar pe nde ra'yr
ta apo kỹ. Imembyr sawa'e ke u'ar ta" aja
manga katu ipe.

10 Amõ we tĩ. Upa katu te Tupã kotyhar
aja ym. Pesarahã! Hembe membyr mokõi
riki. Ipái peteĩ. Hembe sawa'e Isak a'e.
Jande ramũi ke a'e. 11-12 Hembe pe Tupã
pandu: "Haikwer rupi u'ar ame'ẽ rehe u'ar
py ame'ẽ hendu katu ta" aja. Ame'ẽ ta
u'ar ym rahã we, aja Tupã pandu. Sawa'e
ra'yr ta ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym
we rĩ. Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e ym we tĩ.
Ma'ema'e ym rahã we, aja Tupã pandu. Aja
rahã, Tupã putar, a'erehe jõ peteĩ sawa'e
pe a'e pandu: "Ihẽ kotyhar wan ta nde" aja
peteĩ pe pandu. (Ame'ẽ ke Jako pe pandu.)
Amõ pe anĩ. (Esau pe anĩ.) A'eta ma'e
ke ma'ema'e, a'erehe aja ym. Tupã putar,
a'erehe jõ. 13 Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha
ihĩ:

"Jako rehe ihẽ apy'a katu. Esau rehe anĩ.
A'e ke ihẽ aputar ym" aja Tupã
pandu.

(Esau u'ar py. Haikwer koty Jako u'ar.
A'erehe upa katu te Amarã rainõ ta riki
Tupã kotyhar ta ke aja ym.)

14 Aja rahã, myja me'ẽ japandu ta my?
"Tupã katu ym" aja japandu ta my? Anĩ.
Aja ym ta jande. 15 Pesarahã! Moise pe Tupã
pandu:

"Apyrara ihẽ asak tar katu ame'ẽ ta rehe
apyrara ihẽ asak ta.
Ihẽ apy'a katu tar katu ame'ẽ ta rehe ihẽ
apy'a katu ta" aja riki.

16 Aja rahã, Tupã ma'ema'eha riki sawa'e
putar, a'erehe amõ rehe Tupã pyrara usak
my? Anĩ. Aja ym. Ma'e ke sawa'e ma'ema'e,

a'erehe Tupã pyrara usak ehe my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupã jõ putar, a'erehe amõ rehe pyrara aja a'e usak katu. [17-18] Amõ rehe anĩ. Amõ ke muhendu ym aja a'e riki putar rahã, aja a'e ma'ema'e. Parao aja saka. (Eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ a'e.) Parao pe Tupã pandu, ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

"Nde ke eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ aja ihẽ amu'am. Pe, nde ke ihẽ rehe amuhendu ym, aja ihẽ ama'e ta. (Aja rahã, ihẽ rehe nde erehendu ym ta.) Aja rahã, amõ ta ihẽma'e pyrãtãha ke ukwa katu ta tĩ. A'erehe nde kapitã keruhũ aja ihẽ amu'am. Aja rahã, amõ amõ hekoha pe har ta aja ukwa katu ta tĩ. Ihẽ riki pyrãtã te hũ, aja ukwa ta" aja riki panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke rehe pyrara a'e usak. Tupã rehe hendu tar ym, ame'ẽ ta pe: "Mã peja ixo" aja Tupã. (A'erehe Tupã jõ putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu, aja mujekwa katu.)

Ngã rehe pyrara Tupã usak.

*Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'*ẽ ta rehe Tupã parahy.

[19] Aja rahã, pehẽ ngi har amõ pandu ta ihẽ pe my: "Katu ym aja. Tupã putar, a'erehe ngã rehe a'e pyrara usak. Aja rahã: 'Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e' aja Tupã pandu ym ta me'ẽ te'e. Tupã putariha ke mukanim ym te ta awa." Aja ihẽ pe amõ pandu my? [20] Mã! Sa'e! Aja Tupã pe je'ẽha emujywyr ym exo. Pesarahã! Tujuk pander ke amõ mujã rahã, mujãha pe pander pandu: "Ma'erehe ihẽ ke nde eremujã my?" aja pander pandu ym. [21] Pesarahã! Pander ke amõ mujã rahã, a'e putar aja ame'ẽ pander ke tujuk ke te'e mujã. Tujuk jo'ok. Pe, ame'ẽ ke te'e mokõi pander a'e mujã. Peteĩ pander pe wera rahã pame katu te ma'e ke mupupur. Amõ pander anĩ. Ma'e huryha mujã rahã jõ, ame'ẽ pe ma'e ke mupupur. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ pander, a'erehe huryha rehe jõ ma'e ke mupupur.

[22] Ame'ẽ pander mujãha aja Tupã tĩ. A'e ma'ema'eha riki mujãha aja tĩ. A'e putar, aja a'e ma'ema'e. Amõ ke pander aja saka tĩ. Amõ ta pe a'e parahyha ke a'e mujesak tar katu. Mupyrara tate ame'ẽ ta ke a'eta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe ame'ẽ ta rehe parahy a'e. Ame'ẽ ta pe pyrãtãha ke mujesak tar katu tĩ. Pahar parahy. Anĩ. Aja ym. I'i harõ. Aja rahã, ipy'a ke muruwak ta my? A'erehe i'i a'e harõ. [23] Amõ ta pe a'e katu te ha ke a'e mujesak tar katu tĩ. A'erehe i'i a'e harõ tĩ. Pe, jande pe ima'e pyrãtã te ha ke a'e mujesak tĩ. A'e pyrara usak ame'ẽ ta ke jande. Yman jande pe ima'e pyrãtã te ha ke a'e mujekwa ta, aja a'e ukwa. Pe, mujekwa tĩ. [24] Pe, jande riki a'e putar ame'ẽ ta ke jande. A'e pandu: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja jande pe. Ame'ẽ ta ngi har jundéu awa ta ke. Amõ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke tĩ. [25] Yman Tupã je'ẽha rehe Oséi mupinim. Kuja Tupã pandu ame'ẽ ke a'e mupinim. Tupã pandu:

"Ihẽ kotyhar aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta: 'Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ apo 'y' aja.

Amõ ta riki ihẽ apy'a ym ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta: 'Ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ apo 'y' aja.

[26] Amõ renda pe amõ ixo rahã, ihẽ apandu: 'Ihẽ kotyhar ta ke aja ym pehẽ' aja.

Ame'ẽ renda ke pe ihẽ apandu ta: 'Ihẽ riki ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ apo 'y' " aja Oséi mupinim. (Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ta ke a'e jo'ok, aja mujekwa.)

[27] Yman jundéu awa ta rehe har Isai mupinim tĩ:

—Y ramũi rymy'y rehe ywy ku'i heta te hũ. Aja jundéu awa ta heta te hũ tipe tĩ. Ame'ẽ ta ngi har heta ym ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. [28] Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ angaha ke rehe i'i a'e harõ ym ta. Pahar mupyrara ta — aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta aja mujekwa.)

[29] Yman amõ we Isai mupinim tĩ:

"Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Heta ym jundéu awa ta ke a'e mupyta ym rahã, jundéu awa ta nixói te ta tipe.

Sondo ok ta pe har ta aja jundéu awa ta nixói te ta tipe. Ngomo ok ta pe har ta aja nixói te ta tipe tĩ" aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta, aja mujekwa katu.)

Myrandu katu riki jundéu awa ta pe katu tĩ

30 Upa aja rahã, kuja japandu katu. “Myja me'ẽ Tupã pe katu te aja jande jaxo my” aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta putar ym. Kekar aja ym ixo. Anĩ. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja riki. 31 Jundéu awa ta anĩ. Ma'e je'ẽha rehe a'eta kekar. Ame'ẽ pe: “Myja me'ẽ Tupã pe a'eta katu te my” aja a'eta putar tipe. Kekar tipe tĩ. 32 Ma'erehe mahem ym my? Jesu Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe mahem ym. A'eta ma'ema'eha jõ riki katu, aja a'eta ukwaha naĩ. A'erehe Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar tar ym. Kirisutu riki ita aja saka. Ame'ẽ rehe ipy tukwa. Tukwa rahã, u'ar u'ar. Ukwa ym, a'erehe u'ar u'ar, ame'ẽja saka. 33 Ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

“Pesarahã! Siã ok ta pe ita ke ihẽ amoĩ ta. Ame'ẽ rehe ipy ke ngã tukwa tukwa ta. Pe, u'ar u'ar ta.

Pe, amõ jurujar katu ehe rahã, pandu ta jupe: ‘Mã! Katu hũ’ aja ta” aja Tupã pandu.

Aja panduha ihĩ. (Kirisutu riki ame'ẽ ita aja saka. Heta jundéu awa ta jurujar tar ym ehe. U'ar u'ar ame'ẽja saka. Aja rahã, mai, ame'ẽja saka ixo. “Siã” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta ke” aja mujekwa.)

10

1 Ihẽ mu ta! Kuja ihẽ aputar katu. Ihẽ Páu. Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, aja ihẽ aputar katu. Ame'ẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu riki. Jundéu awa ta riki ihẽ anam ta. 2 Tupã rehe a'eta ipy'a ke moĩ moĩ katu tipe, aja ihẽ apandu katu pehẽ pe. Anĩ. Ukwa ha rupi ym Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. 3 Myja me'ẽ Tupã pandu my: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Ame'ẽ ke jundéu awa ta ukwa ym. A'erehe myja me'ẽ Tupã namõ katu te my, ame'ẽ ke ima'e ukwaha namõ kekar kekar tipe. A'erehe a'eta pandu ym: “Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu ta” aja. Anĩ. Ima'e ukwaha namõ kekar tipe. 4 Kirisutu uwyr. A'erehe amõ jurujar katu ehe rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe hendu katu, ame'ẽja saka. A'erehe Moise je'ẽha ke Kirisutu mumba, ame'ẽja saka riki. Aja rahã, Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki.

*Tupã muhã katu ame'*ẽ ta ke

5 Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta myja me'ẽ Tupã koty katu te aja ixo ta my. Ame'ẽ rehe har Moise mupinim. Kuja. “Je'ẽha mujekwa aja amõ ma'ema'e rahã, a'e ixo katu ta. Hury katu ta” aja riki. (Ame'ẽ Moise je'ẽha rehe hendu katuha hãtã ma'eha. Kirisutu rehe jurujar katuha, anĩ. Hãtã ym ma'eha.) 6 Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ẽ panduha riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja:

“Pepandu ym pehẽ jupe: ‘Awa riki ywa pe oho ta my?’ aja.” (Aja rahã, awa riki Kirisutu pe pandu ta oho my: “Kome'ẽ ywy keruhũ pe ewyjy ejur” aja pandu riki.)

Upa a'e uwyr, a'erehe aja pandu ym ta me'ẽ te'e ipe. 7 Amõ we tĩ.

“Pehẽ pepandu ym pehẽ jupe tĩ: ‘Awa riki itakwar keruhũ pe ixe ta oho my?’ aja.” (Aja rahã, awa riki Kirisutu ke mukwera katu ta muhem my, aja pandu riki.)

Tupã upa mukwera katu muhem riki, a'erehe aja pandu ym te ta me'ẽ te'e. 8 Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ. “Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ẽ riki pehĩ. Nde erepandu riki. Nde erekwa riki” aja panduha ihĩ. Ame'ẽ myrandu kuja. Tupã rehe nde erejurujar katu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ke japandu pandu. 9 Amõ ta ruwa koty nde erepandu: “Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Manõha ngi Jesu ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar katu.” Aja nde erepandu rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. 10 Jesu rehe jande jajurujar katu rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Pe, ame'ẽ jajurujar katuha ke amõ ta ruwa koty japandu rahã, jande ke Tupã muhã katu. 11 Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ.

“Amõ jurujar katu ehe rahã, jupandu ym ta jupe: ‘Mã! Jaxer’ aja ym ta” aja panduha ihĩ. Katu ta.

12 Tupã pe upa awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta. Upa katu te juja katu te. Myja me'ẽ upa ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta my? Ame'ẽ

riki juja katu te. Upa awa ta pe peteĩhar jõ
riki jandema'e sawa'e te ixo. Tupã ke a'e.
Inamõ pandu pandu ame'ẽ ta pe katu ame'ẽ
ke a'e te'e me'ẽ me'ẽ katu te hũ. [13] Kuja riki
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:
"Jandema'e sawa'e te pe amõ pandu: 'Ihẽ
ke emuhã katu' aja. Upa aja pandu
ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta" aja
panduha ihĩ.
[14] Aja rahã, amõ jurujar ym ehe rahã:
"Ihẽ ke emuhã katu" aja marã ka ym a'e
panduha. Pe, myrandu ke hendu ym
rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe. Pe,
myrandu ke amõ pandu ym oho rahã,
marã ka ym henduha. [15] Pe, myrandu ra-
hoha ke Tupã mondo ym rahã, marã ka
ym myrandu ke panduha awa. Pesarahã!
Myrandu rahoha ke Tupã mondo riki. Kuja
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Myrandu
katu ke pandu ame'ẽ ta uwyr ixo. Mã!
Katu te ame'ẽ uwyriha ke" aja panduha ihĩ.
[16] Myrandu katu rehe upa katu te jurujar
katu my? Anĩ. Upa katu te aja ym. Aja riki
Isai mupinim tĩ. "Sawa'e! Ihẽ apandu ame'ẽ
ke rehe jurujar ym awa" aja mupinim. [17] Aja
rahã, kuja riki. Kirisutu rehe har amõ
pandu pandu, ame'ẽ riki myrandu ke. Pe,
myrandu rehe amõ hendu rahã, Kirisutu
rehe jurujar katu.
[18] Myja me'ẽ jundéu awa ta my? Aja ihẽ
apandu. Myrandu ke a'eta hendu ym my?
Ame'ẽ jetehar te my? Jetehar ym. Hendu
riki. Kuja myrandu rehe har Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ:
"A'eta pandu, ame'ẽ panduha riki kome'ẽ
ywy keruhũ rupi amõ pandu pandu
oho. Ame'ẽ panduha ke upa kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta hendu" aja
panduha ihĩ.
[19] Pe, ihẽ apandu tĩ. Myrandu ke jundéu
awa ta hendu rahã, ukwa ym my? Anĩ.
Ukwa riki. Moise riki pandu py ame'ẽ ke
a'e. Kuja. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe
har Tupã pandu:
" 'Awa ta ym ame'ẽ ta ke peme'ẽ ta' aja
jundéu awa ta ukwaha naĩ. Ame'ẽ ta
rehe ihẽ riki katu asak ta. A'erehe
jundéu awa ta jyty'ym ta ame'ẽ ta
rehe.
'Ka'u te'e ame'ẽ ta ke peme'ẽ ta' aja jundéu
awa ta ukwaha naĩ. (Ame'ẽ ta
pe ihẽ apandu ta: 'Pehẽ katu te.
Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói
te pehẽ pe' aja.) A'erehe ame'ẽ ta
rehe jundéu awa ta parahy ta" aja
Tupã pandu. Aja Moise mupinim.
("Peme'ẽ ta" aja pandu rahã: "Jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta" aja mujekwa
katu.) [20] Isai aja tĩ. Kyje ym ha namõ Tupã
pandu ame'ẽ ke a'e mupinim. Kuja Tupã
pandu:
"Ihẽ rehe kekar ym ame'ẽ ta riki ihẽ ke
mahem.
'Myp ihĩ my?' aja pandu ame'ẽ ta pe
ihẽ juehe har amujekwa" aja Tupã
pandu. Aja Isai mupinim. (Aja rahã,
jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar
katu ehe, aja mujekwa.)
[21] Amõ we jundéu awa ta rehe har Isai
mupinim. Kuja. Tupã pandu:
"Wera rahã pame katu te ihẽ apandu: 'Ihẽ
koty pejywyr' aja jundéu awa ta pe.
Anĩ riki. Hendu ym ame'ẽ ta ke a'eta. 'Tupã
ke japutar ym' aja pandu ame'ẽ ta
ke a'eta" aja Tupã pandu. Aja Isai
mupinim.

11

Jundéu awa ta rehe Tupã pyrara usak

[1] "Jundéu awa ta ke ihẽ aputar ym" aja
Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Aja ihẽ akwa
katu. Ihẽ ke a'e ombor ym. Ihẽ Páu. Jundéu
awa ke ihẽ tĩ. A'erehe jundéu awa ta ke a'e
ombor ym tĩ, aja akwa katu. Ihẽ jundéu awa
ke tĩ. Amarã rainõ ke ihẽ. Ymanihar te ihẽ
ramũi riki Menjamĩ. Jundéu awa ke a'e tĩ.
[2] Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym. Yman
te jundéu awa ta nixói rĩ. Tupã pandu: "Ihẽ
kotyhar wan ta" aja. Eri rehe har Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ. Ame'ẽ ke pekwa
riki. Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja
Eri panduha mujekwa tĩ. Jundéu awa ta
rehe har Eri je'ẽ je'ẽ hũ Tupã pe.
[3] —Sawa'e! Ne je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke
jundéu awa ta jukwa jukwa hũ. Nde rehe
ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ẽ renda ke a'eta
upa mujaxer. Ne je'ẽha pandu ame'ẽ ta ngi
har ihẽ jõ riki axo. Pe, ihẽ ke a'eta jukwa tar
katu tĩ — aja Eri.
[4] Kuja Tupã pandu ipe:
—Anĩ. Ne jõ ym. Amõ heta ihẽ rehe ipy'a
ke moĩ moĩ ame'ẽ ta ixo. Kuja, 7.000 hetaha
ixo. Ame'ẽ ta Mbáu rehe ipy'a ke moĩ moĩ
ym. (Mbáu riki tupãran ke) — aja riki Eri pe
Tupã pandu.

5 Aja jundéu awa ta ke Tupã ombor ym,
aja mujekwa. Aja apo tĩ. Heta ym ame'ẽ ta
rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ame'ẽ ta
pe Tupã pandu. "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ"
aja. (A'erehe upa ombor ym aja mujekwa
katu.) 6 Ma'e katu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e,
a'erehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu my? "Ihẽ
kotyhar ta ke pehẽ." Anĩ. Aja ym. Ame'ẽ
ta rehe a'e pyrara usak, a'erehe jõ aja a'e
pandu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e, a'erehe:
"Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja Tupã pandu
my? Aja rahã, pyrara usakiha namõ: "Ihẽ
kotyhar ta ke pehẽ" aja Tupã pandu ym ta
tipe. Anĩ. A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe:
"Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja Tupã pandu ym
te. (Pyrara usak, a'erehe: "Ihẽ kotyhar ta ke
pehẽ" aja Tupã pandu katu.)
7 Myja me'ẽ Tupã koty katu ta awa my?
Myja me'ẽ Tupã pandu my: "Pehẽ katu te.
Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ
pe" aja. Ame'ẽ ke jundéu awa ta kekar tipe.
Heta ym ame'ẽ ta jõ mahem riki. Ame'ẽ ta
pe jõ Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ."
Amõ hetaha ta pe anĩ. Ipyakwar ym ame'ẽja
saka ixo. (A'erehe Tupã pandu, ame'ẽ ke
rehe hendu ym.) 8 Tupã je'ẽha rehe kuja
panduha ihĩ: "Iãkã ke Tupã mujanam rãi.
A'erehe a'eta ukwa ym ma'e ke. Yman aja
ixo. Apo aja ixo tĩ. Jundéu awa ta ukwa ym
tĩ" aja panduha ihĩ. 9 Aja Ndawi mupinim tĩ.
Kuja:

"Awa mi'u matyriha rehe hury katu ixo,
aja ukwaha naĩ. Mã peja ame'ẽ ta
ke Tupã pyhyk. Pe, ame'ẽ ta ke
mupyrara tĩ.
10 Mã peja a'eta reha ke emuwe. Aja rahã,
usak ym ta ma'e ke, aja ixo ta. Ukwa
ym ta ma'e ke.
Pe, mã peja ma'e puhýiha ke emoĩ xupe pe,
ame'ẽja saka. Aja rahã, pyrara aja
ixo ta. Aja te'eha ixo ta" aja Ndawi
mupinim jundéu awa ta rehe har.

11 Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar
ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã ombor my?
Aja te'eha ombor my? Anĩ. Aja ym ixo,
aja ihẽ apandu. Jurujar ym jundéu awa
ta. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha
ma'eha ke. A'erehe jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta pe Kirisutu rehe har amõ ta pandu
pandu. A'erehe ame'ẽ ta jurujar katu ehe.
Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu
ehe. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu.
Aja jundéu awa ta ke Tupã mujyty'ym.
(Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta
rehe jundéu awa ta jyty'ym.) 12 Jurujar ym
jundéu awa ta. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'e
ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe upa kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta pe katu ame'ẽ ke Tupã
te'e me'ẽ katu. Jundéu awa ta hendu ym
ehe, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe
ma'e katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ katu riki
tĩ. Apo aja rahã, Kirisutu rehe jundéu awa
ta jurujar katu rahã, i'ar koty te we ma'e
katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ ta. Jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta pe Tupã te'e me'ẽ ta.

*Jundéu awa aja ym ame'*ẽ ta ke Tupã
muhã katu ta

13 Jundéu awa aja ym me'ẽ ta! Pehẽ pe
ihẽ apandu apo. Pehẽ koty ihẽ ke Kirisutu
mondo. Myrandu katu ke ihẽ apandu
pandu, a'erehe ihẽ ke mondo. A'erehe ihẽ
rury katu ihẽ. 14 Pehẽ koty ihẽ apandu
pandu oho, a'erehe pehẽ rehe jundéu awa
ta jyty'ym my? Aja ihẽ ama'ema'e tar
katu. Pehẽ rehe jyty'ym aja a'eta ixo rahã,
Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta my tĩ.
Aja rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta
tĩ. 15 Jundéu awa ta rehe har Tupã pandu:
"Pehẽ ke ihẽ aputar ym" aja. A'erehe upa
amõ awa ta ke ehe katu ame'ẽ ta aja Tupã
muruwak. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta
ke ehe katu ame'ẽ ta aja Tupã muruwak.
Aja rahã, jundéu awa ta pe: "Pehẽ ke ihẽ
aputar" aja Tupã pandu rahã, mã i'ar koty
te we hũ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe
katu te hũ ta. Manõha ngi amõ kwera katu
uhem, aja saka ta. Katu te hũ ta.

16 Mbeju ke jundéu awa ta pyhyk. Tupã
rehe ipy'a ke moĩ moĩ rahã, ta'yr mi mbeju
ke mopok. Pe, pandu: "Ko nema'e" aja
Tupã pe. Aja rahã, ame'ẽ ta'yr mi riki
Tupãma'e, ame'ẽja saka. Aja rahã, wetep
Tupãma'e tĩ. Aja saka riki jundéu awa ta tĩ.
Amarã riki jundéu awa jepy ke a'e, ame'ẽja
saka. Ta'yr mi ame'ẽ ke, ame'ẽja saka riki.
Tupã kotyhar ke a'e. Aja rahã, hainõ ta
riki Tupã kotyhar ta ke tĩ. (Wetep ame'ẽja
saka tĩ. "Ta'yr mi" aja pandu rahã, upa katu
te jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja
mujekwa katu.)

Amarã riki myra rapo aja saka tĩ. Hainõ
ta riki ame'ẽ myra rãkã aja saka. Hapo riki
Tupã kotyhar rahã, upa myra rãkã aja tĩ.
Tupã kotyhar ta tĩ. Aja rahã, upa jundéu
awa ta riki Tupã kotyhar ta tĩ.

17 Pe, amõ ma'eywa'y riki hok rake i'ãi.
Pe, hãkã upen riki. A'erehe ijar amõ'y rãkã
ke mujar ehe. Te'e uhem, ame'ẽ ma'eywa'y
ngi hãkã jo'ok. Ame'ẽ ke mujar ehe. Hãkã
upen ame'ẽ riki jundéu awa ta aja saka.
Ame'ẽ ta ke Tupã ombor. Pe, amõ rãkã
ke mujar ehe. Ame'ẽ riki pehẽ aja saka.
Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ. Mujar
rahã, ixotyhar ta ke pehẽ aja Tupã mu-
ruwak. Aja rahã, jundéu awa ta aja pehẽ
pe katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ tĩ. 18 Hãkã
upen, aja jundéu awa ta ke Tupã ombor.
"Katu ym jundéu awa ta" aja mã peja ym
pepandu pehẽ. Hãkã aja jõ pehẽ. A'erehe
kuja: "Jande jõ riki katu te" aja mã peja ym
pepandu. Pesarahã! Hãkã riki pyrãtãha ke
hapo pe mondo ym. Anĩ. Hapo riki hãkã
pe pyrãtãha ke mondo. Aja pehẽ tĩ. Myra
rãkã aja jõ pehẽ. Jundéu awa ta riki hapo aja
saka. (Aja rahã, jundéu awa ta riki jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta pe pyrãtãha mondo
ixo, ame'ẽja saka.)

19 Pe, kuja pepandu ta my? "Sa'e! Hãkã
te ke amõ mupen riki. Aja rahã, jundéu
awa ta ke Tupã ombor riki. Pe, ame'ẽ ta
renda ke pe jande ke moĩ, ame'ẽja saka riki"
aja. 20-21 A'e tỹ. Kirisutu rehe jundéu awa
ta jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupã ombor.
(Hãkã mupen ame'ẽja saka.) Kirisutu rehe
pehẽ pejurujar katu, a'erehe jundéu awa
ta renda ke pe pehẽ riki Tupã kotyhar ta
ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ.
Pehẽ katu te pehẽ jupe, aja ym pexo. Pehẽ
ke Tupã ombor ta my tĩ, ame'ẽ ngi pekyje
pexo. Jundéu awa ta riki hãkã te, ame'ẽja
saka riki. Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe
a'eta ke Tupã ombor. Pehẽ aja tĩ. Pejurujar-
iha ke pehijar rahã, pehẽ ke a'e ombor ta tĩ.
A'erehe ame'ẽ ngi pekyje pexo. 22 Aja rahã,
myja me'ẽ Tupã ipy'a katu ame'ẽ ke jakwa
my? Myja me'ẽ a'e mupyrara ame'ẽ ke
jakwa my tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
ame'ẽ ta ke a'e mupyrara. Pehẽ rehe a'e
ipy'a katu. Tapijar te'e we pejurujar katu
ehe rahã, pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Aja ym
pexo rahã, pehẽ ke a'e ombor ta tĩ.

23 Pe, ipy'a ke jundéu awa ta muruwak, pe,
Kirisutu rehe jurujar katu rahã, ixotyhar ta
ke aja Tupã muruwak ta kỹ tĩ. Hãkã te ke i'y
te rehe mujywyr, ame'ẽja saka. Aja Tupã
ma'e katu. Pyrãtã te hũ a'e. 24 Jundéu awa
aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ. Ka'a pe har myra
rãkã aja saka pehẽ. Ame'ẽ rãkã upen, ame'ẽ
ke ma'eywa'y katu ame'ẽ rehe mujar. Hãtã
ame'ẽ ma'eha. Aja rahã, ixotyhar ta ke aja
pehẽ ke Tupã muruwak. Jundéu awa ta riki
ma'eywa'y katu aja saka. Ma'eywa'y katu
rãkã upen, pe, ame'ẽ ke ombor. Aja jundéu
awa ta ke Tupã ombor. Apo henda te ke pe
ame'ẽ rãkã te ke mujar tĩ. Ame'ẽ hãtã ym
ma'eha. Aja rahã, jundéu awa ta ke ixotyhar
ta aja Tupã muruwak ta tĩ. Ame'ẽ hãtã ym
ma'eha. Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta,
a'erehe ixotyhar ta aja Tupã muruwak ta
riki. Hãtã ym ame'ẽ ma'eha.

Upa ngã rehe pyrara Tupã usak

25 Ihẽ mu ta! Yman ma'e jetehar te ke
ukwa ym awa. Ame'ẽ ke pekwa apo, aja ihẽ
aputar. Ame'ẽ ke pekwa rahã: "Mã! Jande
jakwa katu te jande" aja ym pekwa pekwa
ta pexo. Kuja riki. Jundéu awa ta pandu:
"Kirisutu rehe jande jajurujar tar ym" aja.
Aja tapijar te'e we pandu ym ta. Heta hũ
jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Tupã kotyhar
ta aja a'e muruwak. Ame'ẽ hetaha a'ewan
jõ rahã, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar
katu ta tĩ. 26 Myja me'ẽ jundéu awa ta ke
Tupã muhã katu ta my? Ame'ẽ rehe har
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja riki:

"Siã ok ta ngi muhãha uwyr ta. Jundéu awa
ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e.
Ame'ẽ ke muhãha harái ta. A'eta
rehe ipy'a ke a'e mujywyr ta.

27 Tupã pandu: 'Jundéu awa ta ma'e ka'u
te'eha ke ma'ema'e. A'eta rehe ihẽ
py'a amujywyr ta.

Aja rahã, ihẽ kotyhar ta aja a'eta ke ihẽ
amuruwak ta. Aja yman ihẽ apandu
ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e riki' aja
Tupã pandu." Aja panduha ihĩ.
("Siã ok ta" aja pandu rahã: "Jundéu
awa ta ke" aja mujekwa katu.)

28 Myrandu katu rehe har jundéu awa ta
pandu: "Jande japutar ym" aja. A'erehe
Tupã ruwajan ta aja a'eta ixo. "Japutar ym"
aja a'eta pandu, a'erehe jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu
pandu oho. Yman jundéu awa ramũi ta pe
Tupã pandu. "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja
a'e. A'erehe apo jundéu awa ta riki ehe
katu me'ẽ ta aja ixo rĩ. 29 Ipy'a pe Tupã
ukwa ukwa, ame'ẽ ke amõ koty muruwak
ym. A'erehe a'e jo'ok ame'ẽ ta rehe har amõ
koty Tupã ukwa ukwa ym ixo. Ma'e katuha

ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ rehe har amõ koty
Tupã ukwa ukwa ym ixo tĩ. Mujywyriha
pandu ym tĩ. A'erehe ehe katu ame'ẽ ta aja
apo jundéu awa ta ixo rĩ.
30 Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Yman
Tupã rehe pehendu ym. Apo pehẽ rehe
Tupã pyrara usak katu 'y. Jundéu awa ta
hendu ym ehe, a'erehe pehẽ rehe a'e pyrara
usak katu apo 'y. 31 Aja pehẽ rehe pyrara
Tupã usak. A'erehe jundéu awa ta hendu
ym ehe. Aja rahã, apo a'eta rehe Tupã
pyrara usak ta tĩ. 32 Upa awa ta hendu ym
ehe. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa aja
ym ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã pandu: "Mã peja
hendu ym ame'ẽ ta aja te'e ixo" aja. Upa
awa ta aja rahã, ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara
usak. Aja a'e mujekwa. Aja rahã, ixoty ipy'a
ke muruwak ta my.

*Tupã riki katu te ame'*ẽ ke a'e

33 Mã! Katu te ame'ẽ ke Tupã. Ukwa katu
te a'e. Upa katu te ma'e ke a'e ukwa katu.
Myja me'ẽ a'e ukwa ukwa ixo my? Ukwa ym
awa. A'e ma'e rahã, ma'erehe aja a'e ma'e
my? Ukwa ym awa tĩ. 34 Aja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ:
"Jandema'e sawa'e te ukwa ukwa ixo, ame'ẽ
ke amõ ukwa my? Anĩ. Ukwa ym
awa.
'Ihẽ riki Tupã ke amu'e' aja pandu ym te
awa. Marã ka ym mu'eha.
35 Awa riki ma'e ke me'ẽ ipe my? Pe, pandu
ipe: 'Apo ma'e ke ihẽ pe emujywyr'
aja riki. Anĩ. Aja pandu ym te awa"
aja panduha ihĩ.
36 Upa katu te ma'e ke a'e mujã. Upa katu
te ma'e ke ixo, ame'ẽ riki a'e je'ẽha rupi
ixo katu. Upa ma'e ke ixo, a'erehe japandu:
"Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko" aja. Mã
peja Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te
me'ẽ ke" aja. Mã peja aja te'e ta japandu.
A'e tỹ. Amen.

12

*Tupã putar ame'*ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ
te'e

1 Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pehẽ rehe Tupã
pyrara usak, a'erehe ihẽ apandu pehẽ pe.
Tupã pe pepandu: "Ihẽ jar aja nde exo katu"
aja. "Jande jaxo rahã, nde pe te'e jande
jajume'ẽ katu jande ke" aja pepandu ipe.
Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke jõ pema'ema'e
katu. Aja pehẽ py'a pemoĩ moĩ te ehe.
A'e ke pemuhury katu tĩ. 2 Tupã rehe
ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ukwa ukwa ixo, aja
pema'ema'e ym. Pehẽ py'a ke mupyahu,
aja mã peja Tupã mujã. Aja rahã, a'e putar
ame'ẽ ke pekwa katu ta. Ma'e katu ame'ẽ
ke pekwa katu ta. Ma'e riki a'e ke muhury
katu, ame'ẽ ke pekwa katu ta tĩ. A'e putar
ame'ẽ ke upa katu te pema'ema'e, ame'ẽ ke
pekwa katu ta tĩ.
3 Ihẽ Páu. Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu,
a'erehe ima'e je'ẽha ke ihẽ apandu pandu.
Aja ihẽ ke a'e mondo. A'erehe pehẽ pe
ihẽ apandu katu: "Pehẽ katu te ame'ẽ ke
pehẽ" aja ym pekwa pekwa pexo. Jete-
har te pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo.
Myja me'ẽ pyrãtãha ke a'e muwyr, aja
pema'ema'e. Pyrãtãha ke pehẽ pe Tupã
muwyr, a'erehe pehẽ py'a pemapyk katu te
ehe aja Tupãma'e parakyha ke pema'ema'e.
Ta'yr mi muwyr rahã, aja pema'ema'e tĩ.
Aja jetehar te pehẽ juehe har pekwa pekwa
pexo. 4 Jande rete riki peteĩhar. Pe, heta
ma'e ke ihĩ. Awa jywa ke. Awa py ke. Awa
tymã ke. Aja heta. Aja pame katu te ame'ẽ
namõ ma'e ke ma'ema'e katu. 5 Jande aja
tĩ. Tupãma'e ke jande. Heta te hũ jande.
(Hete rehe heta ma'e ihĩ,) aja jande reta
tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe
peteĩhar aja jaxo. Hete riki peteĩhar aja ixo.
6 Jande pe pame katu te pyrãtãha ke
Tupã muwyr. A'erehe a'e muwyriha aja,
ima'e parakyha ke jama'ema'e katu ta me'ẽ
te'e. Tupã je'ẽha ke japandu rahã, pyrãtãha
ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ Tupã je'ẽha
japandu pandu ta me'ẽ te'e. 7 Amõ Jesu
kotyhar ta namõ ma'e ke jama'ema'e katu
rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ
namõ jama'ema'e katu ta me'ẽ te'e. Tupã
je'ẽha ke jamu'e rahã, pyrãtãha ke a'e
muwyr. Ame'ẽ namõ jande jamu'e ta me'ẽ
te'e. 8 Jesu kotyhar ta py'a ke jamãtã
rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ
jamãtã ta me'ẽ te'e. Ima'e ym te ame'ẽ
ta rehe kyty'ỹ ym rahã, pyrãtãha ke a'e
muwyr. Ame'ẽ namõ kyty'ỹ ym ta me'ẽ
te'e. Kapitã aja amõ ixo rahã, mã peja
eparaky katu te. Amõ rehe pyrara usak
rahã, mã peja hury katuha namõ epyrara
esak ehe.
9 Jetehar rupi amõ ta rehe amõ ipy'a
katu ta me'ẽ te'e. Te'eha rupi anĩ. Mã
peja jaxer ai ma'ema'eha ke peputar ym.
Katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e tar katu pexo.

[10] Imu ta ipy'a katu a'eta juehe. Pehẽ johu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe imu ta aja pexo. A'erehe mã peja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Mã peja amõ ta riki katu ame'ẽ ta ke aja pahar pekwa pekwa pehẽ juehe pexo. [11] Pejyty'ym aja ym pexo. Peparaky katu pexo. Pehẽ rury katuha rupi jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke pema'ema'e. (Tupã je'ẽha ke pepandu pandu, ame'ẽ riki pehẽma'e parakyha.) [12] Pehẽ ruhãha rehe peharõ pexo, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu pexo. Upa ma'e ke uhyk, ame'ẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu. [13] Amõ amõ Jesu kotyhar ta riki ima'e ym te. Ame'ẽ ta rehe pekyty'ỹ ym. Jesu kotyhar ta rehe pesak ramõ te, ame'ẽ ta ke pehẽ rok pe pemupyta katu.

[14] Pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara rahã, Tupã pe: "Katu ame'ẽ ke emuwyr ame'ẽ ta pe" aja pepandu. "Mã! Ame'ẽ ta ke emupyrara" aja Tupã pe pepandu ym. [15] Amõ ta hury katu aja ixo rahã, a'eta namõ pehẽ rury katu pexo tĩ. Amõ ta pyai aja ixo rahã, a'eta namõ pepyai pexo tĩ. [16] Amõ ta namõ pehẽ juehe katu pexo. "Katu te jande" aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo. Amõ ta pe ma'e ke pema'ema'e rahã, te'e paraky aja pexo. Ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehẽ jõ pekwa katu aja ym pekwa pekwa pexo. [17] Pehẽ pe ma'e jaxer ai ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujywyr ym ipe tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ẽ ke pema'e ym ipe tĩ. "Katu ame'ẽ ke ko" aja amõ ta ukwa, ame'ẽ ke pema'ema'e katu. [18] Pehẽrahã! Upa amõ ta namõ jumai ym ha aja pexo katu.

[19] Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehẽ pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujywyr ym ipe. Anĩ. Kuja pekwa katu. Ame'ẽ ta ke Tupã jõ riki mupyrara katu ta. "Anĩ ta ihẽ. Ame'ẽ ke Tupã riki mupyrara katu ta" aja pekwa pekwa pexo. Pesarahã! Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

" 'Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke ihẽ riki amupyrara ta.
Ame'ẽ ta ma'ema'eha, aja ihẽ riki amujywyr ta a'eta pe' aja Tupã pandu." Aja panduha ihĩ. A'erehe pehẽ atu ma'e peka'u te'eha ke pemujywyr ym ngã pe.

[20] Amõ we tĩ. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

"Ne ruwajan myahy rahã, ne mi'u ke eme'ẽ ipe tĩ.
Jyngwéi rahã, y ke eme'ẽ ipe tĩ.
Aja katu te ame'ẽ ke nde erema'e ipe. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke ame'ẽ muruwak ta my)" aja panduha ihĩ.

[21] "Jaho! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaho!" aja amõ pandu pehẽ pe rahã, kuja pepandu katu: "Anĩ. Aja ym ta jande" aja pepandu katu. Amõ koty pema'e. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'e. Aja rahã, ame'ẽ ma'e ka'u te'eha ma'eha ke pemukanim.

13

*Kapitã ta rehe hendu katu ta me'*ẽ te'e

[1] Kapitã ta rehe upa katu te hendu katu ta me'ẽ te'e. Tupã putar, a'erehe ame'ẽ ta riki kapitã ta aja ixo. Ame'ẽ ta ke Tupã riki mu'am, ame'ẽja saka. A'erehe ame'ẽ ta rehe ngã hendu katu ta me'ẽ te'e. [2] Kapitã je'ẽha rehe amõ hendu ym rahã, Tupã rehe hendu ym tĩ. Kapitã ke Tupã mu'am, a'erehe Tupã rehe hendu ym tĩ. A'erehe amõ hendu ym ehe rahã, a'e ke kapitã mahy ta. Ame'ẽ ke juehe juma'eha ke. [3] Awa riki kapitã ngi kyje my? Pesarahã! Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta kyje ym ingi. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta jõ kyje ingi. Kapitã ngi nde erekyje tar ym my? Aja rahã, katu ame'ẽ ke jõ ema'ema'e. Aja rahã, nde pe a'e pandu ta: "Nde katu" aja. [4] Tupãma'e miasu aja kapitã ta. A'erehe se katu aja nde erexo aja a'eta putar. A'erehe parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pe, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, ekyje ingi. A'e riki je'ẽha te reko, a'erehe nde ke a'e mahy ta. A'erehe ekyje ingi. Tupãma'e miasu ke kapitã ta. Pe, sehar ngã ke a'eta mahy ta, aja Tupã mu'am. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke mahy ta. [5] A'erehe kapitã ta rehe nde erehendu katu ta me'ẽ te'e. Nde ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ ke jõ ym. Amõ we tĩ. Kuja nde erekwa tĩ. "Mã! Kapitã rehe ahendu katu ta me'ẽ te'e" aja nde py'a pe nde erekwa riki. A'erehe kapitã ta rehe nde erehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ.

[6] Tupã je'ẽha rupi kapitã ta ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ta pe ta'yr mi tamatarer ke peme'ẽ ta me'ẽ te'e. Tupã me'ẽ, ame'ẽ parakyha ke kapitã ta ma'ema'e, a'erehe

ta'yr mi tamatarer pehẽ peme'ẽ kapitã ta pe. “Impo” aja riki. Ame'ẽ namõ parakyha ke kapitã ta ma'ema'e. [7] Ame'ẽ: “Impo” ke peme'ẽ katu kapitã ta pe. Pehẽ peme'ẽ ta me'ẽ te'e. Se pexo, a'erehe pehẽ ngi tamatarer ta'yr mi ame'ẽ ta matyr. Pexoha muhepyha, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke peme'ẽ katu. Ywy rehe pexo, a'erehe pehẽ ngi tamatarer ta'yr mi a'eta matyr. Ywy muhepyha, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke pehẽ peme'ẽ tĩ. A'eta je'ẽha te reko, aja mã peja pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu” aja mã peja pepandu. Pehendu katu ame'ẽ ta rehe tĩ.

Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe

[8] Amõ ta pe ma'e ke pemujywyr ta me'ẽ te'e. Tamatarer ke my? Pahar upa katu te pemujywyr katu. Kuja jõ pemujywyriha upa ym. Pehẽ johu pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ pemujywyriha upa ym. (Tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo.) Aja amõ rehe amõ ipy'a katu rahã, Moise je'ẽha rehe hendu katu te, ame'ẽja saka. [9] Kuja riki ame'ẽ panduha:

“Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.
Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.
Amõ ke ejukwa ym.
Amõma'e ke emukanim ym.
Amõma'e ke rehe nde py'a emoĩ ym” aja panduha ihĩ.

Amõ we panduha ihĩ tĩ. Upa katu te ame'ẽ ta je'ẽha riki kuja peteĩhar aja saka. Kuja:

“Nde erepy'a katu nde juehe, aja amõ rehe epy'a katu tĩ” aja riki.

[10] Amõ rehe nde erepy'a katu rahã, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e ym ta ipe. A'erehe amõ rehe nde erepy'a katu rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe nde erehendu katu.

[11] Aja johu pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Pehẽ pepak, aja pexo. Ame'ẽ angaha uhyk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e.) Kirisutu rehe jande jajurujar katu py rahã, jande ke Tupã muhã katu. Arahã ame'ẽ muhãha angaha uhyk tate aja jakwa. Apo jajurujar katu py 'ar koty te we tateha aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pepak, aja pexo.

[12] Pytun upa tate. (Aja rahã, jande jaka'u te'eha jama'eha upa tate, ame'ẽja saka.) Wera tate apo. (Aja rahã, jande ruhãha angaha uhyk tate.) Pytun rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Mã peja ame'ẽ ke ngi japutu'u. Tupã je'ẽha mu'e, ame'ẽ jakwaha rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jamuputu'u. Aja mã peja jaxo.

[13] Jande jama'ema'eha ke amõ ta usak, aja jaxo. A'erehe mã peja katu ame'ẽ ke jama'ema'e. Aja rahã kuja jaxo ym ta. Kawĩ ngi jaka'u ym ta. Amõ kũjã rehe jaka'u te'e ym ta tĩ. Amõ sawa'e rehe jaka'u te'e ym ta tĩ. Ma'e jama'eha rehe amõ usak rahã, huxĩ riki. Ame'ẽ ke jama'e ym ta tĩ. Amõ namõ jajumai ym ta tĩ. Amõ rehe jajyty'ym ym ta tĩ. [14] Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ixo. Mã peja a'e aja jaxo tĩ. Katu te ame'ẽ ta ke aja jaxo tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke ngi mã peja pemuputu'u katu.

14

*Jesu kotyhar ta rehe har peje'*ẽ je'ẽ ym pexo

[1] Pehẽ koty amõ ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ta ke a'eta. “Mã! Jande aja pekwa ym. Amõ koty pekwa” aja peje'ẽ je'ẽ ym pexo. Anĩ. Pehẽ pejy'ar rahã: “Ko pejur katu” aja pepandu ngã pe. A'eta po ke pepyhyk katu a'eta ngi tĩ. [2] Amõ ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe upa katu te ma'e ke u'u. Upa so'o rukwer ke u'u katu. Tupãran ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ, ame'ẽ ke u'u katu tĩ. Amõ ta anĩ. Jurujar katu wan ehe, Jesu rehe. A'erehe so'o rukwer ke u'u ym te. Tupãran ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ, ame'ẽ ke u'u tar ym. A'erehe upa katu te so'o rukwer ke u'u ym te. Ma'e ro jõ u'u katu. Ma'eywa ke jõ u'u tĩ. [3] Upa katu te so'o rukwer ke u'u ym ame'ẽ ta pe: “Mã! Katu ym aja. So'o rukwer ke pe'u” aja pandu ym tĩ. So'o rukwer ke u'u ym ame'ẽ ta aja pandu ym. So'o rukwer ke u'u ame'ẽ ta pe: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja Tupã pandu, a'erehe ame'ẽ ta rehe har mã peja peje'ẽ je'ẽ ym.

[4] Amõma'e miasu rehe har: “Katu ym a'e” aja mã peja pepandu ym. Kome'ẽ ywy keruhũ ijar riki pandu ta: “Katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'eha” aja. Anĩ rahã: “Katu ym a'e ma'ema'eha” aja. Jesu kotyhar ta anĩ. Kuja riki. Ame'ẽ ta pe jandema'e sawa'e tema'e pyrãtãha ke muwyr, a'erehe katu ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e ta. Jandema'e

sawa'e te riki pandu ta: “Pehẽ katu” aja
ixotyhar ta pe. (A'erehe pehẽ pepandu ym.)

5 Amõ ta pandu: “Kome'ẽ weraha katu te
ame'ẽ ke. Jama'e ym ta ma'e ke. Japutu'u
ta” aja riki. Amõ ta anĩ. Wera rahã pame
katu te riki juja katu te aja ukwa. (A'erehe
wera rahã pame katu te paraky ixo.) Myja
me'ẽ weraha katu my? Ame'ẽ rehe har
pehẽ pame katu te pekwa pekwa pexo.
6 Ma'e weraha riki katu te ame'ẽ ke aja amõ
ta ukwaha. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a
ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe weraha katu te
aja ukwa. Upa so'o rukwer ke u'u ame'ẽ ke
aja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ
moĩ tar katu, a'erehe upa so'o rukwer ke u'u
riki. Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke. Jande mi'u nde riki eremuwyr jande pe”
aja. Pe, u'u. So'o rukwer u'u ym ame'ẽ
ta aja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a
ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe so'o rukwer
ke u'u ym. Tupã pe pandu: “Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde eremuwyr
jande pe” aja. Pe, u'u. Juja katu te ngã.
7 Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande
jeje jaxo ym. Jamanõ rahã, japutar jande
jupe a'erehe jamanõ. Anĩ. Aja ym. 8 Jaxo
rahã, jandema'e sawa'e te pe amõ ta pandu:
“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. A'erehe
ko jaxo. Jamanõ rahã, jandema'e sawa'e te
pe amõ ta pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke” aja. Aja riki jamanõha. A'erehe jande
jaxo rahã, jandema'e sawa'e te kotyhar ta
ke jande. Jamanõ rahã, jandema'e sawa'e
te kotyhar ta ke jande tĩ. Juja katu te ngã.
9 Kirisutu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu
uhem. Aja rahã, apo ixo ame'ẽ ta pandu:
“Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe. Manõ
ame'ẽ ta aja tĩ. Kwera rahã: “Jandema'e
sawa'e te ke nde” aja ipe tĩ. A'erehe jande
jeje jaxo ym. 10 Pehẽ ke tĩ. So'o rukwer
u'u ym te ame'ẽ ta! Mã peja pehẽ mu ta
rehe har peje'ẽ je'ẽ ym. “Pehẽ katu ym”
aja pepandu ym. So'o rukwer u'u ame'ẽ
ta! Pehẽ tĩ. Mã peja pehẽ mu ta pe: “Pehẽ
katu ym” aja pepandu ym. Tupã ruwa koty
jande johu japu'am ta ja'am. A'e riki jande
rehe har pandu ta: “Katu pexo” aja. Anĩ
rahã: “Katu ym pexo” aja riki. A'e riki ngã
rehe har ukwa katu ame'ẽ ke a'e. 11 Aja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ. Jandema'e sawa'e
te pandu:

“Ihẽ riki Tupã. Ko apandu ihẽ. Upa ngã ihẽ
ruwa koty ipynarãi pe wapyk ta kỹ.
Aja ihẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ta.
Pe, upa ngã pandu ta ihẽ pe: ‘Ne jõ riki
Tupã’ aja.” Aja panduha ihĩ.

12 Se jaxo rahã, myja me'ẽ jama'ema'e
my? Yman rahã, ame'ẽ rehe har jande
pame katu te Tupã pe japandu ta me'ẽ te'e.
(A'erehe apo pehẽ mu ta rehe har: “Pehẽ
katu ym” aja pepandu ym.)

*Mã peja peh*ẽ mu ta rehe pepy'a katu

13 Tupã riki ngã rehe har ukwa katu ame'ẽ
ke a'e. A'erehe mã peja amõ ta pe: “Pehẽ
katu ym” aja pepandu ym. Kuja pekwa
pekwa pexo rahã, katu tiki. “Ma'e ke jande
jama'e rahã, jande aja jande mu ta ma'e
ta tĩ. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jande
jama'e rahã, jande mu ta ma'e ka'u te'eha
ke ma'e ta tĩ. A'erehe ame'ẽ ke jande jama'e
ym ta” aja riki pekwa pekwa pexo. Aja rahã,
katu tiki.

14 Jesu, ihẽma'e sawa'e te kotyhar ke ihẽ.
A'erehe kuja ihẽ akwa katu. “Ma'e mi'u ke
e'u ym” aja Tupã pandu ym, aja akwa katu.
Ihẽ mu anĩ. Amõ koty a'e ukwa: “Ma'e mi'u
e'u ym” aja Tupã pandu, aja ukwaha naĩ.
Aja rahã, ame'ẽ mi'u u'u ym rahã, katu riki.
15 Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehẽ mu pyai.
Katu ym pema'eha aja a'e ukwaha. A'erehe
pyai. Aja rahã, ame'ẽ mi'u pe'u rahã, pehẽ
mu rehe pepy'a ym. Ma'e mi'u ke pe'u,
a'erehe pehẽ mu ke pemujaxer. A'erehe
ame'ẽ ke mã peja pema'e ym. (Ame'ẽ mi'u
ke mã peja pe'u ym tĩ.)

Pesarahã! Pehẽ mu ka'u te'eha ma'eha
ke rehe Kirisutu manõ. Ame'ẽ imu ke
mã peja pemujaxer ym. 16 Upa ma'e mi'u
katu, aja pekwa katu. Amõ ta anĩ. Ame'ẽ
mi'u pe'uha amõ ta ukwa: “Mã! Jaxer”
aja. A'erehe pesak katu kỹ. Pehẽ mu ke
pemujaxer ym.

17 Pehẽ johu Tupã kotyhar ta ke pehẽ.
A'erehe pehẽ mi'u rehe har jõ pekwa pekwa
ym pexo. “Ma'e ja'u ta my?” aja jõ mã
peja ym pekwa pekwa pexo. Anĩ. Tupã'ã
mujekwa ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e.
Kuja. Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã putar, ame'ẽ
ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e. Mã peja pehẽ
py'a ke Tupã'ã muhury katu. Mã peja pehẽ
rury katu pexo. Upa aja riki Tupã'ã muma'e
katu. (A'erehe pehẽ rury katu pexo.) 18 Upa
aja amõ ixo rahã, Kirisutu putar ame'ẽ ke
amõ ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã ke a'e

muhury katu. Pe, amõ ta pandu: “Katu a'e
ma'ema'eha ke” aja.
19 Pesarahã! Myja me'ẽ amõ ta namõ
jande juehe katu jande jaxo my? Ame'ẽ
ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Myja me'ẽ
amõ ta py'a ke jamãtã katu my? Ame'ẽ ke
jama'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. 20 Jesu kotyhar
ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e
peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe”
aja. Ame'ẽ ta ke pemujaxer ym pexo. Upa
ma'e mi'u pe'u rahã, katu tiki. “Katu ym”
aja ukwa ha rupi amõ ta u'u. Aja rahã, ma'e
jaxer ai ame'ẽ ke ma'ema'e. Aja rahã, pehẽ
riki pe'u rahã, katu ym tiki tĩ. (A'erehe
mã peja pe'u ym tĩ.) 21 A'erehe so'o rukwer
ke pe'u ym rahã, katu tiki. Kawĩ ke pe'u
ym rahã, katu tiki tĩ. Upa amõ ma'e ke
pema'ema'eha aja tĩ. Pehẽ pema'e, a'erehe
ma'e ka'u te'eha ke pehẽ mu ta ma'e tĩ. Aja
rahã, katu ym. A'erehe mã peja ame'ẽ ke
pema'e ym tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ke pehẽ mu
ma'e ym ta tĩ.
22 Upa awa mi'u katu, aja nde erekwa
rahã, ame'ẽ rehe har amõ ta pe emujekwa
ym. Tupã pe jõ emujekwa katu. Pehẽ mokõi
jõ pekwa pexo. Aja awa mi'u nde ere'uha
rehe har katu aja nde py'a rupi nde erekwa
katu. Ame'ẽ rehe har: “Mã! Katu ym ihẽ
ama'e” aja amõ pandu ym rahã, ame'ẽ riki
hury katu ame'ẽ ke a'e. 23 Ma'e ke amõ u'u
rahã: “Mã! Katu we my?” aja ukwa. Aja
rahã, ame'ẽ ke amõ u'u rahã, Tupã pandu:
“Katu ym nde erema'eha” aja. Ipy'a pe
ukwa katu, aja a'e ma'ema'e ym. A'erehe:
“Katu ym nde erema'eha” aja Tupã pandu.
Ipy'a pe ma'e ke ukwa katu, aja amõ ma'e
ym rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Katu
ym aja.

15

Amõ ta ke pemuhury katu

1 Jande ngi har amõ ta Tupã rehe jurujar
katu te. Aja rahã, ame'ẽ ta riki jurujar katu
wan ame'ẽ ta py'a ke mãtã ta me'ẽ te'e.
Aja rahã, a'eta ipy'ahu ta tĩ. Hury katu ta
tĩ. “Myja me'ẽ jande rury katu jande juehe
my” ame'ẽ rehe jõ pekwa pekwa ym pexo.
Anĩ. 2 Jande mu ta ke jande pame katu te
jande jamuhury katu ta me'ẽ te'e. A'eta
pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e
tĩ. Aja rahã, a'eta py'a ke jamãtã katu. Aja
Kirisutu rehe a'eta jurujar katu te we rĩ.
3 Pesarahã! Se Kirisutu ixo rahã, ju-
muhury ym a'e juehe. Anĩ. Tupã putar
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Kuja Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ:
“Tupã! Nde rehe ngã juru ai. Ame'ẽ riki ihẽ
rehe uhyk apo tĩ” aja panduha ihĩ.
Ame'ẽ riki Tupã pe Kirisutu pandu,
ame'ẽja saka riki. A'erehe Tupã putar
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. 4 Yman ma'e
ke Tupã je'ẽha rehe amõ ta mupinim. Upa
katu te ame'ẽ ke jande pe mu'e ame'ẽ ke.
Jande ke mu'e rahã, jande py'a ke mãtã katu
ta. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande
py'ahu te'e jahendu tĩ. Pe, Tupã namõ jaxo
ta, ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo tĩ. 5 Jande
rehe Tupã usak katu, a'erehe jande py'ahu
te'e aja jaxo katu. Jande py'a ke a'e mãtã
katu tĩ. Kuja Tupã namõ ihẽ apandu: “Hom
ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahã,
Kirisutu katuha aja a'eta ixo ta tĩ. (Katu
ixo ta.) Pe, a'eta johu peteĩhar aja ukwa
ukwa ta tĩ” aja inamõ ihẽ apandu. 6 Aja rahã,
pehẽ johu Tupã pe pepandu ta: “Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke” aja. A'e riki Jesu Kirisutu,
jandema'e sawa'e te pái.

*Jundéu awa aja ym ame'*ẽ ta pe myrandu
katu ke amõ ta pandu pandu

7 Pehẽ pe Kirisutu mujekwa: “Ihẽ kotyhar
ta ke pehẽ” aja. Aja pehẽ jupe tĩ. “Pehẽ
namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ” aja
pepandu pehẽ jupe tĩ. Pehẽ po ke pepy-
hyk pyhyk katu pehẽ ngi tĩ. Aja rahã,
Tupã rehe har amõ ta pandu ta: “Tupã
riki katu te ame'ẽ ke a'e. Ixotyhar ta
ipy'a katu ngã juehe ixo” aja. 8 Kuja pehẽ
pe ihẽ apandu katu. Jundéu awa ta koty
Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ẽja a'e
uwyr. Aja rahã, ima'e panduha ke Tupã
ma'ema'e katu, aja Kirisutu mujekwa. Kuja
riki. Jundéu awa ramũi ta pe ma'e ke Tupã
manga katu, ame'ẽ ke a'e muhyk katu, aja
Kirisutu mujekwa. 9 (Kirisutu uwyr rahã,
te'e paraky ame'ẽja a'e uwyr.) Aja rahã,
jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pandu tĩ: “Mã!
Ngã rehe nde erepyrara eresak. Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe pandu. Aja
pandu rahã, ymanihar panduha uhyk aja
mujekwa. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha
ihĩ:
“Ihẽ pái keruhũ! Jundéu awa aja ym ame'ẽ
ta namõ ihẽ axo rahã, nde rehe har
katu ame'ẽ ke ihẽ apandu ta.

Ihẽ ajyngar rahã, nde rehe har ihẽ ajyngar
ta. Katu ame'ẽ ke ihẽ ajyngar ta" aja
panduha ihĩ.
10 Pe, amõ we Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ
tĩ:
"Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Pehẽ rury
katu pexo. Jundéu awa ta namõ
pehẽ rury katu pexo!
Tupã kotyhar ta ke ame'ẽ ta tĩ. Johu pehẽ
rury katu pexo" aja panduha ihĩ.
11 Amõ we Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:
"Upa jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Mã peja
jandema'e sawa'e te pe pepandu:
'Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja. Aja
upa katu te awa ta pandu ta me'ẽ
te'e tĩ" aja panduha ihĩ.
12 Pe, Tupã je'ẽha rehe Isai mupinim tĩ. Kuja:
"Jese rainõ uwyr ta. A'e riki jundéu awa aja
ym ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ wan
ta. Aja Tupã mu'am ta.
A'e riki muhãha ke. Ame'ẽ ta jurujar katu ta
ehe. A'erehe ame'ẽ ta ke a'e muhã
katu ta" aja Isai mupinim. ("Jese
rainõ" aja pandu rahã: "Kirisutu ke"
aja mujekwa.)
13 Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã,
inamõ pexo ta, ame'ẽ rehe peharõ katu
pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe mã peja
pehẽ ke a'e muhury katu te hũ. Mã peja
pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ. Aja rahã,
i'ar koty te we peharõ katu pexo. Pyrãtãha
ke Tupã'ã muwyr pehẽ pe, a'erehe i'ar koty
te we peharõ katu pexo. Tupã namõ pexo
ta, ame'ẽ rehe peharõ katu pexo.

Ma'erehe Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim my,

*Ame'*ẽ ke a'e mujekwa
14 Ihẽ mu ta! Pehẽ katu te aja ihẽ akwa
katu. Myja me'ẽ katu ame'ẽ ke pema'ema'e
ta me'ẽ te'e, aja pekwa katu te riki, aja
akwa katu tĩ. Myja me'ẽ pexoha katu my,
ame'ẽ ke pemu'e katu pehẽ jupe, aja akwa
katu tĩ. 15 Pe, kome'ẽ paper rehe ma'e ke
ihẽ amupinim. Aja rahã, peharái ym ta.
Akyje ym ha namõ ihẽ amupinim. Tupã
riki pandu ihẽ pe: "Jesu Kirisutuma'e mi-
asu aja exo" a'erehe kyje ym ha namõ ihẽ
amupinim pehẽ pe. 16 Jesu Kirisutuma'e mi-
asu ihẽ. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ
ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu.
Myrandu katu ke Tupã mujekwa, ame'ẽ ke
ihẽ apandu pandu. Jundéu awa tama'e pa'i
aja myrandu katu ke ihẽ apandu pandu
tĩ. Aja rahã, a'eta jurujar katu. Pe, Tupã
kotyhar ta aja uwak. Tupã ruwa koty a'eta
ke amõ moĩ, ame'ẽja saka. Pa'i moĩ moĩ,
ame'ẽja saka. Aja rahã, Tupã pandu: "Katu.
Ihẽ kotyhar ta ke peme'ẽ ta" aja pandu.
A'eta riki Tupãma'e ta ke aja I'ã mu'am.
17 Jesu Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe
Tupã pe ihẽ aparaky axo. "Ima'e je'ẽha
ke ihẽ apandu pandu axo, a'erehe ihẽ rury
katu" aja ihẽ. 18 Kirisutu ma'ema'eha jõ ihẽ
apandu pandu katu. Ngã ngi akyje ym ha
namõ apandu pandu katu. Ihẽ pe pyrãtãha
ke a'e muwyr, a'erehe jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu
pandu rahã, a'eta jurujar katu ehe, Kirisutu
rehe. Tupã rehe a'eta hendu katu. Ihẽ
je'ẽha ke a'eta hendu. Ihẽ ama'ema'eha
ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe a'eta pe
Kirisutu rehe har ihẽ amu'e katu. A'erehe
a'eta jurujar katu ehe. 19 Pyrãtãha ke ihẽ
pe Tupã'ã muwyr. Aja marã ka ym amõ
ma'eha. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu.
(Aja ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja
mujekwa. Ihẽ namõ Tupã ixo, aja mujekwa
katu tĩ.) Amõ ma'e ke ihẽ ama'e rahã, ngã
pandu: "Mã! Katu" aja. Aja riki. A'erehe
Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta
jurujar katu. A'erehe Jerusarẽ ok ta pe
myrandu katu ke ihẽ apandu pandu katu te
hũ. Kirisutu rehe har ame'ẽ myrandu katu
ke apandu pandu. Pe, Jerusarẽ ok ta ngi ihẽ
aho rahã, amõ amõ ok ta rehe ahyk aho.
Upa ame'ẽ rupi ihẽ apandu pandu tĩ. Aja
Iry ywy rymy'y rehe ihẽ ahyk aho.
20 Aja jõ ihẽ aputar katu. Kirisutu rehe har
amõ ta ukwa ym te. Ame'ẽ ta pe myrandu
katu ke ihẽ apandu pandu tar katu. Kirisutu
rehe har ukwa, ame'ẽ ta pe tapijar te'e we
ihẽ amu'e tar ym. A'ep amõ riki Tupãma'e
parakyha ke ma'ema'e. A'erehe a'ep ihẽ
aho tar ym. 21 Kirisutu rehe har ukwa ym
ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tar katu aho. Kuja
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:
"Kirisutu rehe har amõ ta pe amõ pandu ym
we rĩ. Ame'ẽ ta hendu ta.
Ehe har hendu ym ame'ẽ ta ukwa ta riki"
aja panduha ihĩ. A'erehe ame'ẽ ta
pe ihẽ apandu tar katu aho.

Hom ok ta pe Páu oho tar katu

22 Amõ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu
pandu axo. A'erehe pehẽ koty ihẽ aho ym
we rĩ. Amõ amõ rahã, pehẽ koty ihẽ aho ta

tipe. Marã ka ym ahoha. [23] Apo anĩ. Upa
koropi myrandu katu ke ihẽ apandu pandu
riki. Ihẽma'e parakyha upa. A'erehe apo
aho ta kỹ. Yman pehẽ rehe ihẽ asak tar katu
axo. [24] A'erehe pehẽ koty ihẽ aho ta apo kỹ.
Esepan ywy pe ihẽ aho rahã, pehẽ namõ ihẽ
apyta we ta rĩ. Pehẽma'e ywy kupe koty
Esepan ywy ihĩ. Pehẽ koty heta aker rahã,
Esepan ywy pe aho ta. Arahã, ihẽ pe ma'e
ke peme'ẽ katu ta, aja ihẽ aputar. Aja rahã,
ihẽ aho katu ta.

[25-26] Apo Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ta axo.
A'ep Tupã kotyhar ta ke ihẽ amuhury ta
aho. Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo.
Ngere ywy pe aja tĩ. Ixo tĩ. Upa ame'ẽ
ta pandu: "Jerusarẽ ok ta pe jande mu ta
ixo. Ima'e ym te aja ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ
ta pe tamatarer jame'ẽ ta. Jamatyr riki" aja
masendo ywy pe har ta pandu. Aja ngere
ywy pe har ta pandu tĩ. (Ame'ẽ tamatarer
ke ihẽ araho ta tĩ.)

[27] "Tamatarer jamatyr ta" aja a'eta pandu
a'eta jupe. Ame'ẽ rehe har amõ ta mu'e ym.
A'eta atu pandu a'eta jupe. Pe, ima'e ym te
ame'ẽ ta rehe a'eta kyty'ỹ ym ta me'ẽ te'e.
A'eta riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke.
Jundéu awa ta pe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã
me'ẽ, ame'ẽ ke a'eta kyty'ỹ ym, ame'ẽja
saka riki. Myrandu katu ke jundéu awa ta
kyty'ỹ ym, ame'ẽja saka. Jundéu awa aja
ym ame'ẽ ta namõ kyty'ỹ ym, ame'ẽja saka.
A'erehe apo amõ ta pe ma'e ke mujywyr
rahã, katu tiki tĩ. A'erehe jundéu awa ta
pe tamatarer ke jundéu awa aja ym ame'ẽ
ta mondo rahã, katu tiki tĩ. [28] Tamatarer ke
ame'ẽ ywy pe har ta matyr. Jerusarẽ ok ta
pe jande mu ta ixo. Upa katu te ame'ẽ ta pe
tamatarer ke ihẽ ame'ẽ rahã, Esepan ywy pe
ihẽ aho ta. Aho rahã, pehẽ namõ ihẽ apyta
ta rĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehẽ. [29] Pehẽ
rehe ahyk rahã, pehẽ namõ apandu pandu
ta. Aja rahã, mãte hũ ma'e katu ame'ẽ ke
Kirisutu ma'ema'e ta pehẽ pe.

[30] Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e
sawa'e te rehe pejurujar katu. Pehẽ
py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, a'erehe pehẽ
pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja a'e mu'e.
(A'erehe pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe
pexo.) A'erehe Tupã namõ ihẽ rehe har
pepandu pandu katu te hũ. [31] Kuja pepandu
pandu inamõ: "Jundéi ywy pe nde rehe ju-
rujar ym ame'ẽ ta ixo. Páu ke ame'ẽ ta putar
ym. A'erehe Páu rehe esak katu, aja rahã,
ame'ẽ ta mahy ym ta Páu ke" aja pepandu.
Amõ we pepandu inamõ tĩ. "Jerusarẽ ok ta
pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta koty Páu
ta oho. Ame'ẽ ta ke mã peja emuhury katu.
Aja rahã, Páu ngi tamatarer pyhyk katu ta"
aja Tupã namõ pepandu katu.

[32] Pe, Tupã putar rahã, ihẽ rury katuha
namõ pehẽ rehe ihẽ ahyk ta aho. Pe, pehẽ
namõ ihẽ axo rahã, ihẽ py'a ke pemãtã katu
ta. Jande johu jande rury katu aja te'e jaxo
ta. [33] Tupã riki jande py'a ke muhury katu
a'e. "Mã peja Hom ok ta pe har ta rehe esak
katu" aja Tupã namõ ihẽ apandu. A'e tỹ.
Amen.

16

Katuha ke Páu mondo

[1] Sembe rehe har ihẽ apandu pehẽ pe apo
'y. Jesu kotyhar ke a'e tĩ. Kũjã katu ame'ẽ
ke a'e. Senkeréi ok ta rehe Jesu kotyhar
tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ pe paraky
ame'ẽ ke a'e. [2] Jandema'e sawa'e te kotyhar
ke a'e. A'erehe pehẽ rehe uhyk rahã, ipo
ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehẽ rok pe
pemupyta katu tĩ. Tupã kotyhar ta aja
riki. Apo ima'e ym te rahã, peme'ẽ katu
ipe, Sembe pe. Yman heta amõ ta rehe a'e
kyty'ỹ ym. Ihẽ rehe aja tĩ. A'erehe apo
ima'e ym te rahã, peme'ẽ katu ipe tĩ, Sembe
pe.

[3] Pirisi pe katuha ke ihẽ amondo axo.
Ak pe aja tĩ. Pirisi sawa'e a'e. Ihẽ namõ
Tupã je'ẽha ke a'eta pandu pandu tĩ. Jesu
Kirisutuma'e parakyha ta ke a'eta tĩ. [4] Ihẽ
ke amõ ta tate jukwa rahã, ihẽ namõ a'eta
ixo katu te. A'erehe a'eta ke amõ ta tate
jukwa tĩ. Ihẽ namõ pyta, a'erehe Ak ta pe:
"Katu tiki. Pehẽ katu" aja ihẽ apandu. Ihẽ
jõ ym apandu. Upa amõ Jesu kotyhar ta aja
tĩ. Pandu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke
a'eta. Ame'ẽ ta Ak ta pe pandu tĩ: "Katu tiki.
Pehẽ katu" aja. [5] Ak ta rok pe Jesu kotyhar
ta jy'ar jy'ar. Ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ
amondo axo tĩ.

Epe pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ
rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe
ame'ẽ ke a'e. Asia ywy rehe a'e riki Kirisutu
rehe jurujar katu py. [6] Mari pe katuha ke
ihẽ amondo axo tĩ. Pehẽ pe a'e paraky hũ.
[7] Ando pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Juni
pe aja tĩ. Ihẽ aja jundéu awa ta ke a'eta tĩ.
Kyndaha pe ihẽ axo rahã, ihẽ namõ a'eta
ixo tĩ. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar ym we rĩ.

A'eta jurujar katu ehe. A'eta rehe har Jesu
mondo ame'ẽ ta ukwa katu.
8 Ampiri pe katuha ke ihẽ amondo axo
tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a
katu ehe ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e
te kotyhar ke a'e tĩ. 9 Umba pe katuha ke
ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja Tupã je'ẽha ke
a'e pandu pandu tĩ. Kirisutuma'e parakyha
ke a'e tĩ. Eta pe katuha ke ihẽ amondo axo
tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a
katu ehe ame'ẽ ke a'e. 10 Ape pe katuha ke
ihẽ amondo axo tĩ. A'e ke amõ ta mupyrara
rahã, Kirisutu rehe jurujar katuha ke hijar
ym. Tapijar te'e we jurujar katu ehe. Arito
rok wyr pe ixo ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ
amondo axo tĩ. 11 Eroniã pe katuha ke ihẽ
amondo axo tĩ. Ihẽ aja jundéu awa ke a'e
tĩ. Nasi rok wyr pe har ta pe katuha ke ihẽ
amondo axo tĩ. Jande aja ame'ẽ ta Kirisutu
rehe jurujar katu tĩ.
12 Tise pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.
Tipo pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo
tĩ. Kũjã ta ke a'eta. Jandema'e sawa'e
tema'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu.
Pesi pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ
rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe
ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te parakyha
ke a'e ma'ema'e hũ. 13 Hu pe katuha ke
ihẽ amondo axo tĩ. Amõ ta 'ar koty te
we jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke
a'e ma'ema'e katu. Imãi pe katuha ke
ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ mãi aja ihẽ rehe
a'e haihu katu tĩ. 14 Asĩ pe katuha ke ihẽ
amondo axo tĩ. Sengõ pe aja tĩ. Eme pe aja
tĩ. Pato pe aja tĩ. Ema pe aja tĩ. Katuha
ke amondo axo tĩ. A'eta namõ amõ Jesu
kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta pe katuha ke
ihẽ amondo axo tĩ. 15 Siro pe katuha ke ihẽ
amondo axo tĩ. Juri pe aja tĩ. Nere pe aja tĩ.
Nere rendyr pe aja tĩ. Orin pe aja tĩ. Upa
ame'ẽ ta namõ Tupã kotyhar ta ixo. Upa
ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.
16 Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe. (Aja
pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pe-
mujekwa katu.) Kirisutu kotyhar ta se ixo.
Amõ amõ renda pe ixo. Upa ame'ẽ ta pehẽ
pe katuha ke mondo ixo tĩ. Hom ok ta pe
har ta ke pehẽ.

*A'ejõhar je'*ẽha ke

17 Ihẽ mu ta! Apandu katu pehẽ pe. Amõ
koty koty ngã ke mujy'ar ame'ẽ ta rehe
pesak katu. Amõ koty koty jy'ar rahã, ame'ẽ
ta je'ẽ je'ẽ ngã jupe. Katu ym aja. Ame'ẽ
ta aja pexo ym tĩ. Ame'ẽ ta riki amõ koty
mu'e. A'erehe jurujar katuha ke amõ ta
hijar. Katu ym aja. Pehẽ ke amõ ta mu'e,
ame'ẽ riki katu ym, aja a'eta pandu naĩ.
Mã! Ame'ẽ ta namõ pexo ym pehẽ. 18 Ame'ẽ
ta riki Kirisutu, jandema'e sawa'e tema'e
parakyha ke ma'ema'e ym. Myja me'ẽ a'eta
jumuhury ngã juehe my? Ame'ẽ jõ a'eta
ma'ema'e. Panduha katu ame'ẽ ke a'eta
pandu pandu. Mã! Pandu katu te hũ tĩ.
Aja amõ ta ke a'eta muka'u te'e. Ame'ẽ ta
muka'u tar katu, aja ukwa ym ame'ẽ ta ke
a'eta muka'u te'e riki. 19 Pehẽ anĩ. Myrandu
katu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, aja
amõ amõ rekoha pe har ta hendu. A'erehe
pehẽ rehe ihẽ rury katu. Ma'e katu ame'ẽ
ke pekwa katu te, aja ihẽ aputar. Ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke pehẽ py'a pe pekwa
pekwa ym pexo. 20 Tupã riki jande py'a ke
muhury katu ame'ẽ ke a'e. Pahar Satana ke
a'e riki muputu'u ta. Aja rahã, pehẽ ke a'e
muka'u ym te ta.

Mã peja pehẽ rehe Jesu, jandema'e
sawa'e te ipy'a katu.

Katuha ke amõ ta mondo tĩ

21 Pehẽ pe katuha ke Timo mondo ixo tĩ.
Ihẽ namõ Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu tĩ.
Pehẽ pe katuha ke Rusi mondo ixo tĩ. Jasã
aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Sosi aja tĩ. Katuha ke
mondo ixo tĩ. Ame'ẽ mahapyr jundéu awa
ta ke tĩ.
22 Ihẽ Tesi. Páu pandu ame'ẽ ke kome'ẽ
paper rehe ihẽ riki amupinim aĩ. Jesu
kotyhar ke ihẽ tĩ. Pehẽ pe katuha ke ihẽ
amondo axo tĩ.
23 Pehẽ pe katuha ke Ngái mondo ixo tĩ.
Hok pe ko ihẽ axo. Ihẽ Páu. Ngái rok wyr pe
Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar tĩ. Pehẽ pe katuha
ke Era mondo ixo tĩ. Se Korin ok tama'e
tamatarer ke a'e riki matyr matyr. Me'ẽ
me'ẽ tĩ. Pehẽ pe katuha ke Kwar mondo ixo
tĩ. Jesu kotyhar ke a'e tĩ. 24 [Mã peja johu
pehẽ rehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e
te ipy'a katu. A'e tỹ. Amen.]

*"Nde jõ riki katu te me'*ẽ ke" aja Tupã pe
Páu pandu

25 Tupã pe mã peja japandu: "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke" aja. Myrandu katu ke
ihẽ apandu rahã, Jesu Kirisutu rehe har ihẽ
apandu pandu. Kuja ihẽ amujekwa. Pehẽ
py'a ke Tupã mãtã katu, aja rahã, pejurujar
katuha ke pehijar ym ta. Yman te myrandu

katu ame'ẽ jetehar te ke Tupã mujekwa ym.
[26] Apo anĩ. Ame'ẽ jetehar te ke a'e mujekwa
katu ngã pe 'y. Tupã je'ẽha rehe ame'ẽ rehe
har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim.
Amõ we tĩ. Tupã mujekwa tĩ: "Pemujekwa
peho" aja jande pe. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.
Pe, upa awa ta pe Jesu kotyhar ta pandu
pandu oho. Aja rahã, hendu ame'ẽ ta putar
rahã, Kirisutu rehe jurujar katu ta tĩ. Je'ẽha
rehe hendu katu ta tĩ.
[27] Tupã jõ riki ukwa katu te ame'ẽ ke
a'e. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke
rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe manõ.
A'erehe mã peja Tupã pe japandu: "Ne jõ
riki katu te ame'ẽ ke a'e" aja. Aja te'e ta
japandu. A'e tỹ. Amen.
Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Amõ paper pinim ke Páu mondo py (1 Korin 5.9-11.) My ame'ẽ my? Ukwa ym awa. Kanim ame'ẽ.

A'engi amõ amõ ma'e rehe har Korin ok ta pe har ta ukwa tar katu. A'erehe upa ame'ẽ rehe har Páu mujekwa katu (1 Korin 7.1; 1 Korin 7.25; 1 Korin 8.1; 1 Korin 12.1; 1 Korin 16.1.) Ame'ẽ paper pinim ke kome'ẽ. Peteĩhar ke aja jakwa.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Páu pandu.

*Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'*ẽ ta pe Páu mupinim

1-2 Pehẽ riki Jesu kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Ihẽ namõ Sote ixo tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Jesu Kirisutu rehe har nde erepandu pandu ereho, aja ihẽ aputar — aja Tupã pandu.

Korin ok ta pe har ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Aja ym rahã we Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar wan ta pehẽ. Ihẽma'e wan ta — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupãma'e ta ke pehẽ apo 'y. Aja upa Korin ok ta juramã rupi ixo ame'ẽ ta tĩ. Jesu Kirisutu rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta ke a'eta. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. A'eta Tupãma'e ta ke tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'etama'e sawa'e te a'e tĩ.

3 Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

4 Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu. A'erehe Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ihẽ apandu ipe. Aja te'eha ihẽ. 5 Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe upa katu te ma'e ke namõ pexo. Tupã'ã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke namõ pexo. A'erehe ko upa amõ awa ta je'ẽha ke pekwa katu. Ame'ẽ pekwa katuha ke pehẽ pe a'e me'ẽ. Upa ma'e pekwa katuha namõ pexo tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. Tupã rehe har amõ ta mu'e, ame'ẽ ke upa pekwa katu tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. 6 Kirisutu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'erehe ehe har pekwa katu. Pehijar ym ta. 7 A'erehe upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'e muwyr. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mujywyr ta. Ame'ẽ ke rehe peharõ katu pexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ namõ pexo. 8-9 Ma'e Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'e pandu pehẽ pe:

—Ihẽ ra'yr namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo — aja.

Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Pehẽ py'a ke Tupã mãtã katu te we ta rĩ. Aja te'eha a'e. Kuja pekwa ta. Pehẽ py'a a'e mãtã rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, pehẽ rehe har kuja:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Pesarahã! A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe a'e pandu ym ta:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Amõ koty koty Jesu kotyhar ta ukwa ukwa

10 Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe pexo! Aja rahã, amõ koty koty pekwa ym ta. Peteĩhar aja pekwa pexo. Pexoha peteĩhar aja pexo. 11 Korói anam ta ngi har amõ ta ihẽ pe pandu:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ngã jupe. Korin ok ta pe har ta ke ame'ẽ ta — aja.

12 Kuja amõ koty koty pekwaha. Amõ pandu: "Páu kotyhar ke ihẽ." Amõ pandu: "Anĩ. Apor kotyhar ke ihẽ" aja. Amõ pandu: "Anĩ. Petu kotyhar ke ihẽ" aja. Amõ pandu: "Anĩ. Jesu kotyhar ke ihẽ" aja.

13 Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta amõ koty koty ixo. Katu ym aja. Ihẽ riki myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe amanõ my? Anĩ. Aja ym. (Jesu riki ame'ẽ rehe manõ. A'erehe: "Páu kotyhar ke ihẽ" aja pepandu rahã, katu ym.) Pehẽ ke amõ ta mujahuk rahã, ihẽ kotyhar ke pehẽ, a'erehe mujahuk my? Anĩ. Aja ym. (Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ ke amõ ta mujahuk. Aja rahã: "Páu kotyhar ke ihẽ" aja pepandu rahã, katu ym tĩ.)

14-15 Pehẽ ngi har heta ngã ke ihẽ amujahuk ym. A'erehe: "Páu riki jande johu

mujahuk. A'erehe Páu kotyhar ta ke jande”
aja marã ka ym pepanduha. A'erehe ihẽ
rury katu. A'erehe Tupã pe ihẽ apandu:
“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Pehẽ ngi
har mokõi jõ ihẽ amujahuk riki. Kiri ke ihẽ
amujahuk. Ngái amõ tĩ. A'eta mokõi jõ.
16 Pe, amõ ta ixo. Ihẽ aharái. Esete amõ
ihẽ amujahuk tĩ. Ianam ta aja tĩ. A'eta
jõ nahã my. Amõ ta akwa ym ihẽ. (Heta
ym amujahuk, a'erehe: “Páu kotyhar ta ke
jande” aja pepandu rahã, katu ym.)
17 —Ngã ke emujahuk eho — aja ihẽ pe
Kirisutu pandu ym te.
Kuja a'e pandu:
—Myrandu katu epandu pandu eho —
ame'ẽ jõ ihẽ pe pandu.
A'erehe ame'ẽ ke ihẽ apandu rahã,
sawa'e ukwa katu te pandu aja ym ihẽ
apandu. Aja ihẽ apandu tipe rahã, myra
ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ,
ame'ẽ rehe hendu katu ym ta awa. Amõ
koty hendu ta. Amõ katu te pandu ame'ẽ ke
rehe hendu katu ta. Katu ym aja. Mupara
aja saka ta. Aja rahã, myra ngã mupia
ame'ẽ ke rehe manõ, ame'ẽ riki pyrãtã ym,
ame'ẽja saka ta. Pyrãtãha rupi ngã ke Tupã
muhã katu, aja ym ta tipe. A'erehe pyrãtã
ym, ame'ẽja saka ta.

Pyrãtãha ke Tupã mujesak. Ukwa katu ha ke a'e mujesak tĩ.

18 “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
Kirisutu manõ.” Ame'ẽ rehe jurujar katu
ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu. Ame'ẽ ta
kuja ukwa katu: “Pyrãtãha rupi jande ke
a'e muhã katu” aja ukwa katu. Amõ ta
anĩ. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ
ta hendu rahã: “Ma'ewã manõ my. Ka'u
te'e” aja ukwaha naĩ. 19-20 Aja Tupã ma'eha
ke ukwa ym. Aja yman Tupã je'ẽha rehe
amõ mupinim tĩ. Kuja Tupã pandu:

“ ‘Jande jakwa katu te’ aja pandu ame'ẽ ta
ukwaha ke ihẽ amukanim ta” aja
Tupã pandu, aja amõ mupinim.

Aja rahã, Tupã ma'eha ke mupyraraha
renda pe oho ta ame'ẽ ta ukwa ym. A'erehe
my ukwa katu ame'ẽ ta ixo my? My mu'e
katu te hũ ame'ẽ ta ixo my? My je'ẽha
pandu katu te ame'ẽ ta ixo my? Upa ame'ẽ
ta ukwaha ke Tupã mukanim. Tupã rehe
ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa katuha jaxer aja
Tupã mujekwa.
21 Tupã ukwa katu te ame'ẽ ke a'e. Pandu:
—Amõ ukwa katu te ha namõ marã ka ym
ihẽ rehe har ukwaha — aja.
Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu
manõ, ame'ẽ ke japandu pandu. “Ka'u te'e
ame'ẽ” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta
ukwaha naĩ. Tupã pe jõ anĩ. A'e pandu:
“Myra ngã mupia, ame'ẽ ke rehe Kirisutu
manõ, aja Páu ta pandu pandu. Pe, Kirisutu
rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã
katu ta” aja Tupã pandu.
22 “Ma'e ke marã ka ym amõ ma'eha,
ame'ẽ ke pyrãtãha namõ Tupã ma'ema'e
rahã, jande jajurujar katu ta ehe” aja
jundéu awa ta pandu. Jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta amõ koty pandu: “Ma'e ukwa katu
te ha namõ Tupã rehe har pemujekwa rahã,
jande jajurujar katu ta ehe” aja riki. 23 Jande
riki anĩ. “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
Kirisutu manõ” aja jõ japandu pandu ngã
pe. “Ame'ẽ ke japutar ym” aja jundéu awa
ta pandu jande pe. Kirisutu manõ ame'ẽ
rehe har jundéu awa aja ym ame'ẽ ta hendu
rahã: “Mã! Ka'u te'e ame'ẽ” aja riki a'eta
ukwaha naĩ.
24 Tupã muhã katu ame'ẽ ta anĩ. Jetehar
te ke ukwa. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
Kirisutu manõ. Pe, Kirisutu rehe jurujar
katu ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu. Pyrãtãha
namõ muhã katu. Kirisutu rehe jurujar
katu ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu rahã, a'e
ukwa katu te, aja jakwa katu. Aja upa Tupã
muhã katu ame'ẽ ta ukwa katu tĩ.
25 “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
Kirisutu manõ. Mã! Ka'u te'e” aja amõ
ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta ukwaha 'ar
koty te we Tupã ukwa katuha. “Tupã pyrãtã
ym” aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta
pyrãtãha 'ar koty te we Tupã pyrãtã te hũ.
26 Ihẽ mu ta! Pesarahã! “Ihẽ kotyhar ta aja
pemuruwak” aja pehẽ pe Tupã pandu kwe.
Myja pexoha my, ame'ẽ rehe har pekwa
pekwa pexo. Arahã pehẽ namõ ukwa katu
te ame'ẽ ta heta ym ixo. Aja pekwa katu.
Pehẽ namõ kapitã ta aja me'ẽ ta heta ym
ixo tĩ. Aja pekwa katu. Ima'ehũ namõ ixo
ame'ẽ ta heta ym ixo tĩ. Aja pekwa katu tĩ.
27 “Ukwa ym” aja ngã ukwa ame'ẽ ta ke Tupã
muhã katu. Ixotyhar ta aja a'e muruwak
tĩ. Aja rahã, ukwa katu te ame'ẽ ta ke a'e
muhuxĩ. Pete'e pyta, a'erehe huxĩ. “Jande
pitu te'e” aja amõ ta ukwa ame'ẽ ta ke Tupã
muhã katu tĩ. Ixotyhar ta aja a'e muruwak.
Aja rahã, pyrãtã te ame'ẽ ta ke a'e muhuxĩ

tĩ. Pete'e pyta, a'erehe huxĩ. [28] "Katu ym
a'eta" aja ngã ukwa ame'ẽ ta ke Tupã muhã
katu. Ixotyhar ta aja muruwak tĩ. "Jaxer
ame'ẽ ta ke" aja ngã ukwa ame'ẽ ta ke Tupã
muhã katu tĩ. Ixotyhar ta aja muruwak
tĩ. "Katu ym te a'erehe jaxer ai te" aja
ngã ukwa ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu tĩ.
Ixotyhar ta aja muruwak tĩ. Upa aja muhã
katu rahã: "Ko ukwa katu te ame'ẽ ke katu
te" aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwaha
jupe naĩ, ame'ẽ ke Tupã mukanim. "Ko
pyrãtã te ame'ẽ ke katu te" aja ukwaha jupe
naĩ, ame'ẽ ke Tupã mukanim tĩ. [29] Aja Tupã
muhã katu rahã: "Ihẽ atu katu te ame'ẽ ke
ihẽ" aja Tupã pe marã ka ym panduha.
[30] Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, aja
Tupã pehẽ ke muruwak. A'erehe Kirisutu
ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr.
Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande
pe Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u
te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja.
Ima'e ta ke jande tĩ. Jande ke a'e muhã katu.
[31] Upa aja riki Tupã ma'ema'eha, a'erehe:
"Mã! Katu" aja amõ pandu rahã: "Tupã
ma'ema'eha jõ katu te ame'ẽ ke" aja pandu.
Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Katu aja ma'e ke rehe har amõ pandu
ta rahã: 'Tupã ma'ema'eha jõ katu
te ame'ẽ ke' aja epandu" aja amõ
mupinim.

2

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ

[1] Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã,
Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pehẽ pe kwe.
Jetehar te ke ame'ẽ. Yman mujekwa ym ngã
pe a'e rĩ. Apo mujekwa katu 'y. Ame'ẽ pehẽ
pe ihẽ apandu rahã, je'ẽha pandu katu te ha
namõ ihẽ apandu ym riki. Amõ ukwa katu
te ha namõ ihẽ apandu ym tĩ. [2] Pehẽ namõ
ihẽ axo rahã, ihẽ ajupandu ihẽ jupe:

—Jesu Kirisutu rehe har jõ ihẽ apandu
ta. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e
manõ. Ame'ẽ jõ ihẽ apandu ta. Amõ ma'e
ke apandu ym ta — aja ihẽ jupe.

[3] Pe, pehẽ namõ ihẽ axo rahã, akyjeha
ihẽ kangwer ym aja axo. Aryrýi ihẽ tĩ.
Tupã putar aja ym ihẽ apandu my, ame'ẽ
rehe ihẽ ajumupyai. A'erehe akyjeha ihẽ
kangwer ym aja axo. Aryrýi ihẽ tĩ. [4] A'erehe
myrandu ihẽ apandu pandu pehẽ pe rahã,
amõ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu
my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ apandu rahã,
pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha,
ame'ẽ ke Tupã'ã ma'ema'e katu. Ame'ẽ ke
rehe pesak. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke
jetehar te ke aja pekwa. (Tupã ihẽ namõ
ixo, aja pekwa katu tĩ.) [5] A'erehe Jesu rehe
pejurujar katu. Amõ ukwa katu te ha namõ
ihẽ apandu, a'erehe pejurujar katu ehe my?
Anĩ. Aja ym. Tupãma'e pyrãtãha ke rehe
pesak, a'erehe pejurujar katu ehe.

Tupã ukwa katu te a'e

[6-7] Tupã'ã rehe hendu katu te ame'ẽ ta pe
jõ amõ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu
pandu. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa
katu te. Ame'ẽ ukwa katu te ha namõ aja
ym ihẽ apandu. Kapitã ta ukwa katu te tĩ.
Ame'ẽ ukwa katu te ha namõ aja ym ihẽ
apandu tĩ. Anĩ. Kuja riki. Tupã ukwa katu
te, ame'ẽ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu
pandu. Kapitã tama'e pyrãtãha ke Tupã
muputu'u ta. Tupã ukwa katu te ame'ẽ ke
a'e. Yman kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã ym
rahã we a'e ukwa katuha ke a'e mujekwa.
A'erehe a'e jupandu jupe:

—Ihẽ kotyhar ta ihẽ namõ ixo ta. Katu te
hũ ta — aja Tupã.

Yman ame'ẽ je'ẽha a'e mujekwa ym rĩ.
Apo a'e mujekwa katu 'y. Ame'ẽ je'ẽha ke
ihẽ apandu pandu ngã pe. [8] Ame'ẽ Tupã
ukwa katu te ha ke kapitã ta ukwa ym.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ tama'e
kapitã ta ukwa ym. A'eta ukwa katu rahã,
jandema'e sawa'e te ke a'eta jukwa ym ta
tipe. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa
ym ta tipe. Jandema'e sawa'e te riki katu te
ame'ẽ ke a'e. [9] Kuja Tupã je'ẽha rehe amõ
mupinim:

"Ma'e ke Tupã moĩ katu. Ame'ẽ ke ipy'a
katu ehe ame'ẽ ta pe a'e me'ẽ katu.
Ame'ẽ ke rehe usak ym we awa rĩ. Ame'ẽ ke
rehe har hendu ym tĩ.
Ame'ẽ rehe har ipy'a pe ukwa ukwa ym awa
tĩ.
Ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe a'e
me'ẽ katu" aja amõ mupinim.

Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa katu

[10] (Ma'e katu ame'ẽ ke ipy'a katu ehe
ame'ẽ ta pe Tupã me'ẽ katu.) A'erehe Tupã
ukwa katu te ha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe
ixo ame'ẽ tama'e kapitã ta ukwa ym. Ame'ẽ
ke jande pe Tupã mujekwa katu. Yman
mujekwa ym ngã pe rĩ. Apo a'e mujekwa

katu 'y. I'ã jande pe a'e muwyr. A'e riki
mujekwa katu jande pe 'y. Upa katu te ma'e
ke I'ã ukwa katu. Tupã putar ame'ẽ ke ngã
ukwa ym. Ame'ẽ ke upa katu te I'ã riki ukwa
katu tĩ. Ma'erehe ma'e ke Tupã ma'ema'e
my? Ame'ẽ ke ngã ukwa ym. I'ã anĩ. Ukwa
katu a'e. 11 Amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo
ame'ẽ ke a'e jõ ukwa katu. Amõ anĩ. Ukwa
ym. Aja Tupã rehe har amõ ukwa ym tĩ. I'ã
jõ ukwa katu. 12 A'erehe ehe har jande pe
I'ã mujekwa. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta
ma'e ukwa. Aja ukwaha namõ jande jaxo
ym. Anĩ. I'ã ke jande pe Tupã muwyr,
a'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Ma'e
katu ame'ẽ ke jande pe Tupã me'ẽ, ame'ẽ
rehe har upa katu te jande pe I'ã mujekwa.
13 Amõ ukwa katuha namõ ma'e ke mu'e,
ame'ẽ ke japandu pandu ym. Tupã'ã mu-
jekwa ame'ẽ ke jõ japandu pandu katu.
Ame'ẽ ke ipy'a rehe I'ã ihĩ ame'ẽ ta ke jande
jamu'e mu'e katu. 14 Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ
ym rahã, a'e mu'e ame'ẽ ke marã ka ym a'e
ukwaha. "Ma'e puki my?" aja a'e pandu.
Ukwa ym a'e. Tupã'ã ihĩ ym ehe, a'erehe
ukwa ym. "Mã ka'u" aja a'e pandu tĩ. Ma'e
ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke ipy'a rehe
Tupã'ã ihĩ ame'ẽ ta jõ ukwa katu. 15 Ipy'a
rehe Tupã'ã ihĩ rahã, upa ma'e ke ukwa
katu. "Ko katu. Peme'ẽ ihẽ pe katu" aja upa
ukwa katu. Pe, Tupã'ã ihĩ ehe, ame'ẽ rehe
har amõ ukwa ym. "Mã ka'u te'e a'e" aja
Tupã'ã ihĩ ym ehe ame'ẽ ukwaha naĩ. 16 Aja
Tupã rehe har a'e ukwa ym tĩ. Aja kuja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Tupã ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke ukwa ym
awa. Tupã ke marã ka ym amõ
mu'eha" aja panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã rehe har Tupã'ã ihĩ ym
ehe ame'ẽ ta ukwa ym te, aja mujekwa katu.
A'erehe Tupã'ã ihĩ ehe ame'ẽ rehe har ukwa
ym tĩ. Jande anĩ. Tupã'ã jande py'a rehe
ihĩ katu, a'erehe Kirisutu ma'e ukwa ukwa
uĩ, ame'ẽ ke jande jakwa. (Tupã'ã mujekwa
jande pe, a'erehe jakwa. Aja rahã, Tupã
ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke jande jakwa tĩ.)

3

Ta'yn ta aja pehẽ

1 Ihẽ mu ta! Tupã'ã rehe tapijar te'e we
pepy'a katu, aja ym pexo. A'erehe pehẽ
ke marã ka ym amu'e katuha. Pepy'a katu
ym ehe, aja pexo. Ta'yn ra'yr u'ar ramõ,
ame'ẽja pexo. Aja rahã, Kirisutu rehe har
amõ amõ we pejumu'e ym pexo. 2 Ta'yn
ra'yr ta aja pehẽ. Imembyr ra'yr pe imãi
kamby me'ẽ. Aja pehẽ ke ihẽ amu'e. (Aja
rahã ta'yr mi Kirisutu rehe har amu'e pehẽ
ke.) Ma'e so'o rukwer pehẽ pe ihẽ ame'ẽ
ym, ame'ẽja amu'e ym. (Aja rahã, upa katu
te Kirisutu rehe har apandu ym pehẽ pe.)
Arahã pekwa katu ym. Apo pekwa katu
ym we ta rĩ. 3-4 Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta aja pehẽ, a'erehe pahar pekwa ym riki.
Amõ pandu: "Páu kotyhar ke ihẽ" aja. Amõ
pandu: "Ihẽ anĩ. Apor kotyhar ke ihẽ" aja.
Aja amõ koty koty jy'ar rahã, Tupã rehe
ipy'a ym ame'ẽ ta aja pexo. Katu ym aja.
A'erehe upa katu te Kirisutu rehe har pehẽ
pe apandu ym we ta rĩ. A'erehe pejyty'ym
pehẽ juehe rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta aja pehẽ tĩ. Pehẽ peje'ẽ je'ẽ pehẽ jupe
rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pehẽ
tĩ. A'eta ixoha aja pehẽ pexo tĩ. Katu ym
aja.

Tupãma'e miasu ta ke

5 Ma'e riki Apor ma'ema'e my? Tupãma'e
miasu ke a'e. Ma'e riki ihẽ ama'ema'e my?
Ihẽ Páu. Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Jande
juja katu te jande tĩ. (A'erehe amõ koty
koty pejy'ar rahã, katu ym. "Páu kotyhar
ta ke jande." "Anĩ. Apor kotyhar ta ke
jande." Aja rahã, katu ym.) Tupã je'ẽha ke
pehẽ pe japandu pandu. Tupãma'e miasu
ta ke jande. Pe, pejurujar katu ehe. Tupã
pandu ame'ẽ ke Apor ma'ema'e. Aja ihẽ
ama'ema'e tĩ. Jande juja katu te jande tĩ.
6 Pehẽ riki Tupãma'e kupixa aja pehẽ.
Pe, ma'e ra'ĩ ihẽ ajytym ipe, ame'ẽja saka.
(Aja rahã Tupã je'ẽha pehẽ pe ihẽ apandu
pandu, a'erehe Jesu rehe pejurujar katu.)
Apor riki ma'eywa'y ra'yr rehe y ombor
ixo, ame'ẽja saka. (Aja rahã, pehẽ pe Tupã
je'ẽha ke a'e mu'emu'e katu. A'erehe Tupã
rehe har pekwa katu pexo.) Pe, Tupã
riki upa ma'e kupixa pe har ta ke mutiha,
ame'ẽja saka. (Aja rahã Tupã riki pehẽ ke
muhury katu.) 7 A'erehe ma'e ra'ĩ jytym
ame'ẽ ke katu te aja ym. (Aja rahã, ihẽ
katu te aja ym ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha apandu
ame'ẽ ke ihẽ.) Y ombor ame'ẽ ke katu te
aja ym tĩ. (Aja rahã, Apor katu te aja ym tĩ.
Tupã je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ke a'e.) Tupã jõ
riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e riki pehẽ ke
muhury katu.

8 Ma'e ra'ĩ jytym ame'ẽ ke amõ namõ juja
katu te riki. Y ombor ame'ẽ namõ juja
katu te. Aja rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ke juja katu te. Mu'e ame'ẽ ke namõ juja
katu te riki. A'eta pe ma'e ke Tupã me'ẽ
ta. Paraky katu ame'ẽ pe a'e me'ẽ katu ta.
Paraky katu ym ame'ẽ pe me'ẽ katu ym ta.
9 Je'ẽha pandu ame'ẽ ke namõ mu'e, ame'ẽ
ke pandu pandu ixo. Aja rahã, Apor namõ
Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu, ame'ẽja
jaxo. Jande juja katu te jande tĩ. (A'erehe
amõ koty koty pejy'ar rahã, katu ym. "Páu
kotyhar ta ke jande." "Anĩ. Apor kotyhar ta
ke jande." Aja rahã, katu ym.)
10 Pehẽ riki Tupã rok aja tĩ. Ukwa katuha
ke ihẽ pe Tupã muwyr. Ame'ẽ namõ ok
ke ihẽ amujã katu, aja ihẽ axo. Pyter ke
ihẽ ajytyka. (Aja rahã, Tupã je'ẽha ke ihẽ
apandu pandu, pe, Jesu rehe ngã jurujar
katu.) Ok ke amõ ta upa mujã, ame'ẽja saka.
(Aja rahã, Tupã rehe har a'eta mu'emu'e
katu ngã pe.) Ok mujã rahã, katu mujã rahã,
katu tiki. (Aja Tupã je'ẽha katu mu'e rahã,
katu tiki.)
11 Jesu Kirisutu riki ok pyter aja saka. A'e
jõ riki ok pyter katu te ame'ẽ ke aja saka.
Tupã riki mu'am aja saka. A'erehe amõ ok
pyter ke marã ka ym mu'ãha. (Aja rahã,
Jesu Kirisutu rehe har jõ amõ pandu ta me'ẽ
te'e.) 12 Ok pyter ke amõ mu'am rahã, myra
hãtã ke mu'am. Pahar ijuk ym ta. (Aja rahã,
Kirisutu rehe har katu mu'e.) Aja rahã,
katu mujã, ame'ẽja saka tĩ. Itatawa ke te'e
mujã, ame'ẽja saka. Itatuwyr ke te'e mujã,
ame'ẽja saka tĩ. Ita hepy hũ ame'ẽ ke te'e
mujã, ame'ẽja saka tĩ. Amõ ta myra hãtã ym
ame'ẽ ke mu'am. Pahar ijuk ta. (Aja rahã,
Kirisutu rehe har katu ym mu'e aja saka.)
Aja rahã, katu ym mujã, ame'ẽja saka. Inaja
ro ke te'e mujã, ame'ẽja saka. Kupi'i ke te'e
mujã, ame'ẽja saka tĩ. Myra hãtã ym ame'ẽ
ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ.
13 Ok ke tata ukwái rahã, myra hãtã jõ
pyta u'am. Aja Kirisutu jywyr rahã, ngã
ke a'e mupyrara ta. Arahã myja me'ẽ ehe
har amõ mu'e, ame'ẽ ke Kirisutu mujekwa
ta. Tata aja ame'ẽ namõ a'e ukwa ta. Katu
mu'e my? Katu ym mu'e my? Ame'ẽ ke a'e
mujekwa ta. 14 Katu amõ mu'e, aja Kirisutu
ukwa rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ
ta. Katu mu'e, ame'ẽ pe me'ẽ ta. 15 Katu ym
mu'e, aja Kirisutu ukwa rahã, ma'e ke Tupã
me'ẽ ym ipe. Nixói ma'e ke ipe. A'e ke Tupã
muhã katu jõ. Tata ngi jawe te'e uhem oho,
ame'ẽja saka a'e.
16 Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu.
A'erehe pehẽ riki Tupã ixoha renda aja
pehẽ. Ame'ẽ ke pekwa katu. 17 A'erehe
pehẽ pe amõ jaxer ame'ẽ ke mu'e rahã,
Tupã ixoha renda ke mujaxer, ame'ẽja saka
tĩ. Aja rahã, ame'ẽ mu'eha ta ke Tupã
mupyrara ta. Tupã ixoha renda riki katu te
ame'ẽ ke. Pehẽ riki ixoha renda aja pehẽ.
A'erehe pemujaxer ym pehẽ juehe har.
18 "Upa ihẽ akwa katu" aja amõ ukwa
ixo. Aja mã peja pejumuka'u te'e ym pehẽ
juehe. "Upa ihẽ akwa katu" aja Tupã rehe
ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ukwa ixo. Aja pehẽ
ngi har amõ ta ukwa ukwa ixo rahã, mã
peja kuja pepandu: "Mã! Jaka'u te'e jande.
Jakwa ym jande" aja. Aja rahã ima'e ukwa
katuha ke Tupã muwyr ta a'eta pe. Ehe
har mujekwa ta a'eta pe tĩ. Aja rahã, Tupã
rehe har a'eta ukwa katu ta. 19 Upa ma'e
ukwa katu, aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta
ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta ukwa ym. Ka'u
te'e aja Tupã ukwa katu. Yman aja Tupã
je'ẽha rehe panduha amõ mupinim:

"Ma'e ukwa katu ame'ẽ kuja pandu: 'Mã!
Akwa katu ihẽ' aja. Anĩ. Ame'ẽ
ukwaha namõ a'e ke Tupã muka'u
te'e ta. Aja ame'ẽ ukwaha ke amõ
mukanim" aja panduha ihĩ.

20 Aja amõ we Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.
Ame'ẽ ke mujekwa tĩ. Kuja:

" 'Akwa katu' aja amõ ukwa. Ame'ẽ riki
jaxer aja Tupã ukwa katu" aja pan-
duha ihĩ.

21 A'erehe: "Páu mu'e katu te." "Anĩ.
Apor mu'e katu te" aja mã peja pepandu
ym. Aja rahã, amõ koty koty pejy'ar ym ta.
"Páu kotyhar ta ke jande." "Apor kotyhar
ta ke jande" aja ym ta pehẽ. Pesarahã!
Upa ma'e ke pehẽ py'a mãtãha ke. 22 Apor
pehẽ mu'eha ke. Petu aja tĩ. Mu'eha ke
a'e tĩ. Ihẽ aja tĩ. Ihẽ Páu. Pehẽ mu'eha
ke ihẽ tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã,
ame'ẽ pe pexo. A'erehe pehẽ rury katu
aja pexo. Pehẽ pexo katu, a'erehe pehẽ
rury katu pexo. Pehẽ pemanõ rahã, Tupã
namõ pexo ta kỹ. Apo Tupã usak katu pehẽ
rehe rĩ. Yman rahã aja ta tĩ. A'erehe aja
upa ma'e ke pehẽ py'a mãtãha ke. 23 Pe,
Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. Tupã kotyhar

ke Kirisutu. (A'erehe mã peja amõ koty koty pejy'ar ym.)

4

*Kirisutu mondo ame'*ẽ ta ke

1 Pehẽ ke jande jamu'e. Jande rehe har pekwa pekwa pexo rahã, Kirisutuma'e mi-asu ta ke jande, aja mã peja pekwa pekwa pexo. Yman myrandu katu ke Tupã mu-jekwa ym rĩ. Ame'ẽ ke a'e mujekwa apo 'y. Ame'ẽ myrandu katu japandu pandu ame'ẽ ta ke jande, aja mã peja pekwa pekwa pexo. 2 Miasu rahã, ijar pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta me'ẽ te'e. Aja Kirisutu pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. 3 Pesarahã! "Kirisutu pandu ame'ẽ ke Páu ma'ema'e katu ym" aja pepandu naĩ. Aja pepandu rahã, pehẽma'e panduha ihẽ pe anĩ ta. "Kirisutu pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu my?" aja ihẽ juehe har ajupandu ym ihẽ jupe tĩ. 4 A'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu, aja ihẽ akwa katu. Ihẽ akwa tipe. "Nde katu" aja mujekwa ym we rĩ. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta. "Katu nde erema'ema'e" aja a'e. (Ame'ẽ jõ ihẽ aputar katu.) 5 A'erehe: "Kirisutu pandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e" aja peje'ẽ ym ta me'ẽ te'e. Jandema'e sawa'e te jywyr ym rahã we, aja peje'ẽ ym ta me'ẽ te'e. A'e jywyr rahã, amõ ma'ema'eha ke a'e riki pandu ta. Amõ ma'ema'eha ke amõ ta ukwa ym, ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta. Ukwa katu a'e. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta tĩ. Ukwa katu te a'e. Pe, ame'ẽ rehe har a'e pandu ta. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta pe Tupã jõ pandu ta: "Pehẽ katu" aja. A'erehe: "Kirisutu pandu ame'ẽ ke Páu ma'ema'e katu ym" aja ihẽ rehe har peje'ẽ je'ẽ ym ta me'ẽ te'e.

6 Ihẽ mu ta! Apandu ramõ ame'ẽ ke Apor rehe har ihẽ apandu. Ihẽ juehe har amõ tĩ. Apandu tĩ. Jande mokõi jande juehe har ihẽ apandu. Aja rahã: "Peme'ẽ katu te ame'ẽ ke" aja pepandu ym ta. Aja Tupã je'ẽha mujekwa. Kuja:

"Mã peja amõ mupinim ame'ẽ rehe pe-hendu katu" aja panduha ihĩ.

Aja rahã, kuja ym ta: "Peme'ẽ katu. Jande ke mu'e katu" aja. "Anĩ. Peme'ẽ anĩ. Jande mu'eha riki katu te" aja pepandu ym ta tĩ. 7 Pehẽ mu'eha riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ym riki. Upa mu'eha ta ke pehẽ koty Tupã mondo. Aja rahã: "Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha" aja marã ka ym pepanduha. Tupã riki mondo. Pehẽ atu mu'am ym. Tupã mondo. A'erehe: "Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha" aja marã ka ym pepanduha.

8 Korin ok ta pe har ta! Upa pehẽma'e ke pehĩ, aja pekwaha naĩ. Pehẽma'e hũ namõ pexo, aja pekwaha naĩ tĩ. Pehẽ riki kapitã keruhũ. Jande anĩ, aja pekwaha naĩ. Mã! Pehẽ riki kapitã keruhũ ta tipe rahã, katu tiki. Aja ta tipe rahã, pehẽ namõ jande riki kapitã keruhũ ta tipe tĩ. Upa ma'e ke namõ pexo, a'erehe: "Páu ke japutar ym" aja pepandu. 9 Jande riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke. Jande riki amõ ta wyr koty te we katuha, aja Tupã mu'am, aja ihẽ akwa. Sonda ta jukwa ta ame'ẽ ta riki jaxer, aja ngã ukwa. Aja jande riki tĩ, aja upa ngã pe Tupã mujekwa. Aja Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa tĩ. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa tĩ. Jande jaxer ame'ẽ ta ke jande, aja ukwa tĩ. 10 Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ, aja japandu pandu, a'erehe jande riki jaka'u te'e, aja amõ ta ukwaha. Pehẽ anĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pekwa katu te ame'ẽ ta ke pehẽ, aja amõ ta ukwa. Jande riki pitu te'e aja amõ ta ukwa. Pehẽ anĩ. Pehẽ pyrãtã riki, aja amõ ta ukwa. Katu ame'ẽ ta ke, aja pehẽ rehe har amõ ta ukwa. Jande anĩ. Jaxer ame'ẽ ta ke aja ngã ukwa. 11 Apo jande myahy jande jaxo. Jande janengwéi jaxo tĩ. Jandema'e mundeha ymanihar namõ jaxo tĩ. Jande ke amõ ta mupyrara tĩ. Jande jawata te'e jaxo. Jande rok nixói. 12 Jande japaraky hũ. Aja tamatarer japyhyk. Pe, ame'ẽ pe upa jandema'e ke jande jajo'ok jo'ok. Jande rehe har amõ ta juru ai rahã, ame'ẽ ta pe japandu: "Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu" aja. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande py'ahu te'e jahendu. 13 Jande rehe har katu ym amõ ta pandu rahã, ame'ẽ ta pe hãtã jaje'ẽ ym jande. Katu ame'ẽ ke japandu a'eta pe. Ma'e puxi aja jande aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwaha. Jaxer ai te aja jande rehe har ukwaha tĩ. Upa aja apo jaxo we rĩ. (Jesu mondo ame'ẽ ta ke jande.)

14 Ihẽ amupinim ramõ ame'ẽ pe pehẽ ke ihẽ amuhuxĩ my? Anĩ. Aja ym. Pehẽ ke ihẽ

amu'e tar katu, a'erehe aja ihẽ amupinim.
Aja rahã, pehẽ pexoha ke pemukatu ta nahã
my. Ta'yr ke ipái mu'e katu, aja pehẽ ke ihẽ
amu'e tar katu tĩ. 15 Myja Kirisutu kotyhar
ta pexoha katu my? Ame'ẽ rehe har mu'e
ame'ẽ ta mãte hũ ixo pehẽ koty. Pehẽ pái
aja ame'ẽ ta heta ym. Peteĩ jõ pehẽ pái aja
ixo. Ihẽ ame'ẽ. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke
pehẽ aja pexo. Myrandu katu pehẽ pe ihẽ
apandu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu,
a'erehe pehẽ pái aja ihẽ. 16 A'erehe ihẽ aja
pehẽ pexo tĩ. Aja rahã: "Katu te jande" aja
pekwa ym pexo tĩ. 17 Ko Timo ke pehẽ koty
ihẽ amondo ta. Pehẽ pe a'e pandu ta:

—Jesu Kirisutu kotyhar ke Páu, a'erehe
ixoha pyahu aja a'e ixo katu. Ame'ẽ ixoha
pyahu ame'ẽ ke Jesu kotyhar ta pe Páu mu'e
mu'e. Amõ amõ ok ta rupi ixo ame'ẽ ta ke
mu'e mu'e — aja pehẽ pe Timo pandu ta.

Aja rahã, peharái ym ta. Timo pe Jesu
rehe har ihẽ apandu rahã, a'e jurujar katu
ehe. A'erehe ihẽ ra'yr aja a'e. Ihẽ apy'a katu
ehe ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apandu ame'ẽ ke a'e
ma'ema'e katu tĩ.

18 Pehẽ koty ihẽ aho ym ta tipe aja
pekwaha, a'erehe pehẽ ngi ihẽ akyje aja
pekwaha naĩ. A'erehe pehẽ ngi har amõ
amõ kuja ukwaha: "Mã! Jande ngi Páu
kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr" aja riki.
19 Pesarahã! Tupã putar rahã, pahar pehẽ
koty ihẽ ahyk ta aho. Ihẽ ahyk rahã, ma'e ke
ihẽ atu akwa ta. Amõ amõ ta pandu: "Mã!
Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e
muwyr" aja pandu ame'ẽ ta ixo. Panduha
jõ my? Panduha aja ma'ema'e katu my?
Ame'ẽ ke ihẽ akwa ta. 20 Aja riki jande.
Amõ pandu: "Tupã! Ihẽma'e kapitã keruhũ
aja exo katu." Aja pandu rahã, Tupãma'e
pyrãtãha ke a'e mujekwa ta ipe. Pyrãtãha
namõ ma'e ke ma'ema'e ta. Panduha jõ aja
ixo ym ta. (Pyrãtãha muwyr ta.) 21 A'erehe
pehẽ koty ihẽ ahyk rahã, myja me'ẽ pehẽ pe
katu my? Myra ra'yr namõ ahyk ta aho my?
(Aja rahã, pehẽ ke anupã ta.) Pehẽ rehe
ihẽ apy'a katuha namõ ihẽ ahyk ta aho my?
Wewe katu panduha namõ ihẽ ahyk ta aho
my? Pesarahã! Wewe katu panduha namõ
ihẽ ahyk tar katu. (A'erehe pahar pexoha
pemukatu.)

5

Amõ rehe ka'u te'eha ke

1 Jesu kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ namõ
amõ ixo. "Imãi nungar namõ a'e ukwer
ou" aja ihẽ pe pehẽ koty ngi uhyk uwyr
ame'ẽ ke pandu. Mã jaxer ai te ma'eha ke
ame'ẽ. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta aja ym
ma'eha. 2 Mã! Pehẽ ruxĩ ym. Anĩ. "Katu" aja
pekwaha pehẽ jupe. Anĩ. Katu ym aja. Mã
peja ym pehẽ! Ame'ẽ ma'eha ngi pehẽ ruxĩ
pexo. Ame'ẽ jaxer ai ame'ẽ ke ma'e, ame'ẽ
ke pejy'ar rahã, pehẽ pyter ngi pemuhem
pemondo. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha
renda rehe pejy'ar rahã, ame'ẽ sawa'e ke
pemuxe ym. 3-4 Pehẽ namõ ihẽ axo ym.
Pepaite ihẽ axo. Anĩ. Ihẽ py'a rupi pehẽ
rehe har ihẽ akwa akwa axo. A'erehe pehẽ
namõ ihẽ axo, ame'ẽja saka. Pe, ame'ẽ jaxer
ai ame'ẽ ke ma'e ame'ẽ pe, Jesu, jandema'e
sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ apandu.

—Mã peja nde ke Tupã mupyrara! — aja
riki.

Amõ Jesu kotyhar har ta namõ pejy'ar
rahã, pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo,
a'erehe pehẽ namõ ihẽ axo, ame'ẽja saka.
Pehẽ pejy'ar rahã, Jesu, jandema'e sawa'e
te riki pehẽ py'a ke mãtã ixo. Aja rahã, ma'e
katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta. 5 A'erehe
ame'ẽ sawa'e ke pemuhem pemondo pehẽ
ngi. Aja rahã, Satana koty mondo, ame'ẽja
saka. (Ãjã ramũi a'e.) Pe, ame'ẽ sawa'e ke
a'e riki mahy ta. Mujaxer ta tĩ. Sawa'e i'ã
anĩ. Jandema'e sawa'e te muhã katu ta. A'e
jywyr rahã, ngã ke a'e mupyrara ta. Arahã
ame'ẽ sawa'e'ã ke a'e muhã katu ta tĩ.

6 "Katu te" aja pehẽ pekwa pehẽ jupe
pexo rahã, katu ym. Mã peja ym pexo.
Amõma'e panduha ke pekwa:

—Jaxi muhãi rahã, ipy'a ngi pyairo ke
jo'ok. Ta'yr mi mupuk rahã, upa hukwer ke
moro ta — aja panduha ihĩ.

Ame'ẽ ke pekwa katu. Aja peteĩ sawa'e
ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, a'e aja upa
amõ ta ma'e ta tĩ. (Upa moro, ame'ẽja saka.)
7 A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ẽ
ke pehẽ pyter ngi pemuhem pemondo. Aja
rahã, pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Ymanihar
aja pehẽ tĩ. (Pyairo ke pembor, ame'ẽja
saka.) Aja rahã, hukwer ke moro ym ta
tĩ. Aja rahã, pehẽ namõ ma'e ka'u te'eha
ma'eha nixói tĩ. Aja pexo riki apo 'y, aja
ihẽ akwa. Eji ywy ngi jundéu awa ta uhem
oho rahã, arapuharan ra'yr ke a'eta jukwa.
Ame'ẽ ke jukwa rahã, ma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha ke Tupã mukanim, ame'ẽja

saka. Ame'ẽ arapuharan ra'yr aja Kirisutu tĩ. A'e manõ. Jande ma'e jaka'u te'eha
jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mukanim,
ame'ẽja saka. 8 A'erehe mã peja ima'e ta ke aja jaxo. Mã peja jande py'a juhyk, aja jaxo.
Amõ namõ pandu rahã, mã peja jetehar te ke jõ japandu. Ma'e jaka'u te'eha ke mã peja
jama'ema'e ym jaxo. Amõ ta rehe jaxer ai ame'ẽ ke mã peja jama'e ym tĩ.

9 Amukwehe paper pinim pehẽ pe ihẽ amondo. Ame'ẽ pe kuja ihẽ amupinim:

"Amõ kũjã rehe ka'u te'e. Ame'ẽ ke namõ mã peja pejy'ar ym. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Ame'ẽ ke namõ aja tĩ. Pejy'ar ym tĩ."

10 "Pejy'ar ym inamõ" aja amupinim rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har
amupinim ym riki. Tupã kotyhar ta rehe har amupinim. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta amõ kũjã rehe ka'u te'e hũ. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e hũ tĩ. Amõ tama'e ke
rehe ipy'a moĩ moĩ hũ. A'erehe mukanim riki amõma'e ke. Tupãran rehe ipy'a ke
a'eta moĩ moĩ tĩ. Upa ame'ẽ ta namõ pexo tar ym rahã, kome'ẽ ywy keruhũ ngi pehem
te ta tipe. 11 "Pejy'ar ym inamõ" aja ihẽ amupinim rahã, Jesu kotyhar ta rehe har
ihẽ amupinim. Ame'ẽ riki amõ kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ.
Tupãran rehe ipy'a ke moĩ moĩ tĩ. Amõ ta rehe juru ai tĩ. Kawĩ ngi ka'u tĩ. Amõma'e ke
mukanim tĩ. Pesarahã! Ame'ẽ namõ pejy'ar ym pexo. Hake inamõ ma'e ke pe'u ym te tĩ.

12-13 Pesarahã! Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu ym:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mã peja pehẽ ke Tupã mupyrara — aja.

Ihẽ anĩ. Tupã riki aja me'ẽ pandu ta. Jesu kotyhar ta pe anĩ. Pehẽ atu pepandu katu:

—Mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym — aja riki.

A'erehe ame'ẽ ka'u te'eha ma'eha ke mã peja pehẽ pyter ngi pemuhem pemondo.

6

*Myja je'*ẽ je'ẽha ke muputu'u ngã ngi my?

1 Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ riki pehẽ mu mu. Pe, pehẽ ngi har imu
namõ amõ je'ẽ je'ẽ rahã, jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty oho riki. Mã katu ym. Mã peja
peho ym. Anĩ. Tupã kotyhar ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ẽ je'ẽha ke mukatu ta.

2 Pesarahã! 'Ar rehe angaha uhyk rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe Tupã
kotyhar ta pandu: "Pehẽ katu." Aja katu ame'ẽ ta pe pandu ta. "Pehẽ katu ym." Aja
katu ym ame'ẽ ta pe pandu ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta Tupã rehe ipy'a ym
ame'ẽ ta pe aja rahã, ma'erehe pehẽ mu je'ẽ je'ẽha ke pemukatu ym my? Mã peja ame'ẽ
ke pemukatu!

3 Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta pe japandu ta tĩ. "Pehẽ katu." Aja Tupã rehe
hendu katu ame'ẽ ta pe japandu ta. "Pehẽ katu ym." Aja Tupã rehe hendu ym ame'ẽ
ta pe japandu ta tĩ. Aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe japandu rahã, ma'erehe sehar peje'ẽ
je'ẽha ke pehẽ atu pemukatu ym my? Mã peja pemukatu!

4 Mã! Ame'ẽ rehe har amõ ta je'ẽ je'ẽ rahã, jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty peho
ta my? A'eta riki je'ẽ je'ẽha mukatu ta my? Katu ym aja. A'eta riki katu ym ame'ẽ ta aja
pekwa. A'erehe a'eta ruwa koty peho ym.

5 Mã katu ym. Pehẽ ngi ihẽ ruxĩ riki. Pejurujar katu ame'ẽ ta ngi har ukwa katu
te ame'ẽ ixo my? Peteĩ ixo my? Pehĩ riki. (Ixoty peho.) A'e riki pehẽ mu ta je'ẽ je'ẽha
ke mukatu ta kỹ. 6 Pehẽ anĩ. Ixoty peho ym riki. Pehẽ mu ta riki je'ẽ je'ẽ rahã, jurujar
ym ame'ẽ ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ẽ je'ẽha mukatu riki. Katu ym aja.

7 Mã jetehar te riki. Imu ta je'ẽ je'ẽha ke jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty peho.
A'eta riki mukatu. A'eta ruwa koty peho, a'erehe katu ym pehẽ aja pemujekwa. Pehẽ
rehe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, mã peja pexo. Pehẽ py'a pemujywyr. Aja
rahã, pahar pemukatu ta. Pehẽma'e ke amõ mukanim rahã, mã peja pexo. Pehẽ py'a
pemujywyr. Aja rahã, pahar pemukatu ta tĩ. 8 Anĩ. Aja pema'e ym pehẽ. Ma'e peka'u
te'eha ke pema'ema'e pehẽ jupe. Pehẽ riki pehẽ mu mu! Pehẽ mu ma'e ke pemukanim
pexo. Katu ym aja.

9 Pesarahã! Tupã ixo ame'ẽ pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta oho ym te
ta. Ame'ẽ ke pekwa katu. Peka'u te'e ym. Pesarahã! Sawa'e te renda pe amõ kũjã
rehe ka'u te'e, ame'ẽ ke oho ym te ta. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e ame'ẽ ke aja tĩ. Oho
ym te ta tĩ. Tupãran rehe ipy'a moĩ moĩ,

ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Sawa'e ta
pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ẽ ta aja
tĩ. Oho ym te ta tĩ. Kũjã ta pame te'e ka'u
te'e a'eta juehe, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta
tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym te ta tĩ. [10] Amõ
ma'e ke mukanim, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym
te ta tĩ. Amõma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ ixo
ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Kawĩ ngi
ka'u ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Amõ ta
rehe juru ai, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ.
Nupã. Aja amõma'e ke mukanim, ame'ẽ ta
aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Upa ame'ẽ ta sawa'e
te renda pe oho ym te ta. Tupã ixo ame'ẽ pe
oho ym te ta.

[11] Aja me'ẽ pehẽ ngi har amõ amõ ixo kwe.
Apo pehẽ py'a ke Tupã juhyk 'y. Upa ma'e
ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e juhyk. "Ihẽ
kotyhar ta ke pehẽ. Ihẽma'e ta" aja Tupã
pandu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te
rehe pejurujar katu, a'erehe: "Pehẽ katu te.
Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ
pe" aja Tupã pandu. Pehẽ py'a rehe Tupã'ã
ihĩ katu, a'erehe: "Pehẽ katu te" aja Tupã
pandu tĩ. (A'erehe pexoha katu aja pexo.)

Pehẽ rehe har Tupã pe amõ ta pandu:
"Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke"

(Amõ rehe peka'u te'e aja pexo rahã,
katu, aja pekwaha pehẽ jupe naĩ. Anĩ. Katu
ym aja. Pehẽ riki Tupãma'e ke, a'erehe
pexoha katu aja pexo rahã, katu tiki.) [12] Pe,
amõ pandu:

—Upa ma'e ke ihẽ ama'e tar katu, ame'ẽ
ke ihẽ ama'e katu — aja.

Ame'ẽ jete tipe. Amõma'e ma'eha
riki katu ym nde pe. "Upa ma'e ke
ihẽ ama'ema'e tar katu, ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e katu" aja ihẽ apandu ta tipe. Pe,
ihẽ ama'e rahã, marã ka ym ame'ẽ ama'eha
ngi amuputu'uha. Ihẽ ke muma'e, ame'ẽja
saka. A'erehe ihẽ ama'e. Katu ym aja.
[13] Amõ pandu:

—Awa mi'u pehĩ, a'erehe awa pusu pehĩ
tĩ. (U'u ta.) Pe, awa pusu pehĩ, a'erehe awa
mi'u pehĩ tĩ, aja. (A'erehe jande myahy) —
aja.

Ame'ẽ jete. Yman rahã, ame'ẽ mokõihar
ke Tupã mumba ta. Awa mi'u ke. Awa u'uha
ke tĩ. Mumba ta. Jande ke anĩ. Pete'e
jande jaxo ta rĩ. A'erehe jaxoha katu, aja
jaxo ta me'ẽ te'e. Amõ kũjã rehe sawa'e
ka'u te'e, a'erehe sawa'e ke Tupã mujã my?
Anĩ. Aja ym. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u
te'e, a'erehe kũjã ke a'e mujã my? Anĩ. Aja
ym tĩ. "Ihẽma'e ke" aja jandema'e sawa'e
te putar, a'erehe awa ke a'e mujã. A'e riki
jandema'e sawa'e te. Aja rahã, awa rete riki
sawa'e tema'e ke, ame'ẽja saka. [14] Manõha
ngi jandema'e sawa'e te ke Tupã mukwera
katu muhem. Pe, ima'e pyrãtãha namõ
jande ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ.
A'erehe awa rete riki sawa'e tema'e ke.

[15] Kirisutuma'e ke pehẽ, ame'ẽ ke pekwa.
Pe, Kirisutuma'e ke kũjã ka'u te'e ame'ẽ
koty ihẽ amondo ta my? Anĩ ta. Marã ka
ym amondoha. [16] Pesarahã! Kũjã ka'u te'e
ame'ẽ namõ amõ jumusarái rahã, mokõi
riki peteĩhar aja ixo. Ame'ẽ ke pekwa my?
Pekwa katu riki pehẽ! Kuja Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ:
"Mokõihar riki peteĩhar wan ta" aja riki.

A'erehe kũjã ka'u te'e ame'ẽ namõ peju-
musarái rahã, inamõ Kirisutu peteĩhar aja
ixo. Mã! Katu ym! A'erehe Kirisutuma'e ke
kũjã ka'u te'e ame'ẽ koty ihẽ amondo ym te
ta. [17] Pe, amõ riki jandema'e sawa'e tema'e
ke rahã, inamõ peteĩhar aja ixo. Tupã'ã ihĩ
katu ehe, a'erehe inamõ peteĩhar aja ixo.

[18] Mã peja amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.
Mã peja amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.
Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, juehe
jumujaxer ym. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ namõ
amõ jumusarái rahã, a'e jumahy juehe.
Kirisutuma'e ym aja mujekwa, a'erehe a'e
jumahy juehe. [19] Amõ we tĩ. Tupã'ã riki
pehẽ py'a rehe ihĩ katu, a'erehe pehẽ riki
Tupã'ã rok aja pexo. Ame'ẽ ke pekwa katu.
Pehẽ rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'erehe
pema'e tar katu ame'ẽ ke jõ pema'e ym.
Anĩ. Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e
katu. A'erehe pexoha rehe pesak katu.
Peka'u te'eha ke pema'e ym. [20] Ta'yr
manõ. Peka'u te'eha pema'ema'eha ke
rehe a'e muhepy. A'erehe Tupãma'e ke
pehẽ. (A'erehe pema'e tar katu ame'ẽ ke
jõ, pema'e ym. Anĩ.) Tupã putar ame'ẽ ke
pema'ema'e katu tĩ. Pexoha katu aja pexo.
Aja rahã amõ ta pandu ta: "Ne jõ riki katu
te me'ẽ ke" aja Tupã pe pandu ta.

7

*Jumendar rahã, katu my? Ame'*ẽ rehe har
Páu mujekwa.

[1] Paper pinim ihẽ pe pemuwyr kwe.
"Amõ jumendar rahã, katu my?" aja paper

pinim ihẽ pe pemuwyr. Ame'ẽ rehe har
ihẽ amupinim ta pehẽ pe apo 'y. Amõ
jumendar ym rahã, katu tiki. [2] Amõ rehe
ka'u te'e hũ ngã. Amõ kũjã rehe sawa'e
ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e tĩ.
A'erehe kũjã namõ sawa'e jumendar rahã,
katu tiki. Aja rahã, amõ kũjã rehe ka'u te'e
ym ta. Sawa'e namõ kũjã jumendar rahã,
katu tiki tĩ. Aja rahã, amõ sawa'e rehe ka'u
te'e ym ta tĩ. [3] Hakehar riki putar rahã,
mã peja inamõ ixawa'e ukwer. Ixawa'e riki
putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer
tĩ. Jumuhury katu a'eta juehe. [4] Hakehar
putar rahã jõ anĩ. Ixawa'e putar rahã, mã
peja inamõ hakehar ukwer. Ixawa'e putar
rahã jõ anĩ tĩ. Hakehar putar rahã, mã peja
inamõ ixawa'e ukwer. [5] A'erehe hakehar
putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer.
Ixawa'e putar rahã, mã peja inamõ hakehar
ukwer tĩ.

Pe, hakehar pe ixawa'e kuja pandu:

—Tupã namõ ihẽ apandu pandu ta axo.
A'erehe ne namõ ihẽ aker ym ta kỹ — aja.

—A'e tỹ — aja hakehar pandu.

Ixawa'e pe aja hakehar pandu tĩ. Aja jõ
rahã, inamõ ixo ame'ẽ namõ mã peja eker
ym. Aja heta ym ukwer rahã, katu. Ame'ẽ
upa rahã, inamõ ukwer katu tĩ. Aja ym rahã,
heta ukwer rahã, hakehar ame'ẽ ym rahã,
amõ kũjã rehe ixawa'e ka'u te'e ta. Marã
ka ym ame'ẽ mukanĩha. Ixawa'e ame'ẽ ym
rahã, amõ sawa'e rehe hakehar ka'u te'e
ta tĩ. Marã ka ym mukanĩha. "Amõ rehe
eka'u te'erahã" aja Satana pandu, ame'ẽja
saka. (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã katu ym.
A'erehe Tupã namõ panduha upa rahã, mã
peja inamõ ixo ame'ẽ namõ ukwer katu.

[6] Jumendar ame'ẽ rehe har ihẽ apandu
ramõ. "Mã peja ejumendar" aja ym ihẽ
apandu. "Amõ putar rahã, ejumendar" aja
ihẽ apandu. [7] Ihẽ rakehar ym riki ihẽ. Ihẽ
Páu. Upa pehẽ ihẽ aja pexo, aja ihẽ aputar.
Aja pame katu te amõ koty koty Tupã mujã.
Amõ jumendar ta me'ẽ te'e. Amõ jumendar
ym ta me'ẽ te'e tĩ.

[8] Jeje te'e ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu
ta kỹ. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta pe aja tĩ.
Pesarahã! Ihẽ jeje te'e axo. Ihẽ aja pehẽ
pexo rahã, katu tiki. [9] Amõ rehe peka'u te'e
rahã, mã peja pejumendar. Marã ka ym
amõ rehe ka'u te'eha mukanĩha. Aja rahã,
pejumendar rahã, katu tiki.

[10] Upa jumendar ame'ẽ ta pe ihẽ apandu
ta apo 'y. Ihẽ akwaha aja ym. Jandema'e
sawa'e te mu'e ame'ẽ ke ihẽ apandu ta 'y.
Kũjã ta pe apandu. Ne sawa'e ke mã peja
ehijar ym. [11] Nde erehijar, pe, amõ sawa'e
ke epyhyk ym. Nde jeje te'e exo kỹ. Aja
nde ereputar ym rahã: "Nde sawa'e namõ
ejumukatu eho tĩ. Nde sawa'e koty ejywyr
eho" aja apandu. Hakehar ke ixawa'e hijar
ym ta me'ẽ te'e tĩ.

[12] Amõ ta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ
akwaha ke ihẽ apandu ta. Jandema'e sawa'e
te je'ẽha anĩ. Ko sawa'e riki Jesu rehe
jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Pe, hakehar riki
jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Pe, ixawa'e namõ
a'e ixo tar katu rahã, mã peja a'e ke ixawa'e
hijar ym. [13] Ko kũjã riki Jesu rehe jurujar
katu ame'ẽ ke a'e. Pe, ixawa'e riki jurujar
ym ame'ẽ ke a'e. Pe, hakehar namõ a'e ixo
tar katu rahã, mã peja a'e ke hakehar hijar
ym. [14] Ame'ẽ jurujar ym ame'ẽ ixawa'e riki
hakehar namõ ixo, a'erehe Tupã usak katu
ehe, ixawa'e rehe. Hakehar riki jurujar ym
ame'ẽ ke a'e. Ixawa'e namõ ixo, a'erehe
Tupã usak katu ehe tĩ, hakehar rehe. Aja ym
rahã, ta'yn ta riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta aja saka ixo. Anĩ. Ta'yn ta Tupã rehe
ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym. A'erehe a'eta
rehe Tupã usak katu tĩ.

[15] Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ixo.
Inamõ ixo ame'ẽ ke Jesu rehe jurujar ym
ame'ẽ ke a'e. Pe, a'e pandu: "Nde ke ahijar
ta" aja. Aja rahã, mã peja hijar oho. "Eho
ym" aja mã peja jurujar katu ame'ẽ epandu
ym. Mã peja hijar oho. Kuja Tupã putar.
Jumokõi je'ẽ je'ẽ ym ha rupi ixo, aja a'e
putar. [16] Kũjã! Nde riki Jesu rehe jurujar
katu ame'ẽ ke nde. Ne sawa'e namõ exo
katu. Aja rahã, a'e riki Jesu rehe jurujar
katu ta nahã my tĩ. Sawa'e! Ne riki Jesu
rehe jurujar katu ame'ẽ ke nde. Ne rakehar
namõ exo katu. Aja rahã, a'e riki Jesu rehe
jurujar katu ta nahã my tĩ.

Tupã putar, aja pehẽ pexo katu

[17] A'erehe myja me'ẽ amõ ixo apo, aja mã
peja exo rĩ. Pehẽ rehe Tupã katu usak,
a'erehe a'e pandu: "Mã peja ihẽ kotyhar
ta aja pemuruwak" aja. Arahã myja me'ẽ
pexo my? (Pehẽ rakehar namõ pexo my?
Pehẽ sawa'e namõ pexo my? Pehẽ pexo
te'e me'ẽ te'e pehẽ, aja pexo my? Te'e
paraky aja pexo my?) Ame'ẽ pexoha Tupã

me'ẽ, muwyr saka riki. A'erehe aja pame
katu te pexo rĩ. Amõ koty koty amõ ta
aja tĩ. Aja Jesu kotyhar ta pe ihẽ apandu
pandu. Amõ amõ ok ta rupi ixo ame'ẽ ta
pe ihẽ apandu pandu tĩ. 18 Amõ rehe Tupã
katu usak, a'erehe a'e pandu: "Mã peja ihẽ
kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Arahã ehe
ihĩ ame'ẽ pirer jupãha ihĩ my? Aja rahã,
mã peja aja ixo, jupãha namõ. Emukanim
ym ame'ẽ ke. Jurujar katu py rahã, a'e ixo.
Ame'ẽja exo rĩ. Amõ pe Tupã pandu: "Mã
peja ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak." Arahã,
ehe ihĩ ame'ẽ pirer ke jupã ym my. Aja rahã,
mã peja jupã ym aja exo rĩ. Jurujar katu py
rahã, a'e ixo. Aja exo rĩ. Jupã ym, aja exo
rĩ. 19 Ehe ihĩ ame'ẽ pirer jupã my? Ame'ẽ ke
Tupã ukwa tar ym. Ehe ihĩ ame'ẽ pirer jupã
ym my? Ame'ẽ ke a'e ukwa tar ym tĩ. Kuja
jõ a'e ukwa tar katu. Ima'e je'ẽha rehe amõ
hendu katu my. Ame'ẽ ke jõ a'e ukwa tar
katu.

20 Ngã rehe Tupã katu usak rahã, a'e
pandu: "Mã peja ihẽ kotyhar aja pemu-
ruwak" aja. Arahã myja me'ẽ ngã ixo my,
aja mã peja exo katu rĩ. 21 Ne rehe Tupã katu
usak rahã, a'e pandu: "Mã peja ihẽ kotyhar
aja pemuruwak" aja. Arahã se te'e paraky
ame'ẽ ke nde my? Aja exo rĩ. Pe, nde jar
pandu:

—Ihẽma'e miasu ym nde apo 'y. Te'e eho
katu — aja.

Aja rahã, mã peja ame'ẽ parakyha ngi
ehem eho.

22 Sehar te'e paraky ame'ẽ ke rehe jan-
dema'e sawa'e te katu usak, a'erehe pandu:
"Mã peja ihẽ kotyhar aja pemuruwak" aja.
Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi
uhem oho, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ngi poir
ame'ẽ ke a'e, ame'ẽja saka. Jandema'e
sawa'e te kotyhar ke a'e, a'erehe poir aja
saka ixo.

Pe, sehar amõ pe te'e paraky aja ym
ame'ẽ pe Kirisutu pandu: "Mã peja ihẽ
kotyhar aja pemuruwak" aja. Aja rahã,
Kirisutu pe te'e paraky aja a'e ixo apo
'y. 23 Kirisutu manõ. Arahã peka'u te'eha
pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja
rahã Kirisutu manõha rupi pehẽ rehe Tupã
muhepy, ame'ẽja saka. A'erehe amõ ta
pe te'e paraky ame'ẽ tama'e aja ym pexo.
(Tupãma'e ke pehẽ.) 24 Ihẽ mu ta! Pesarahã!
Pehẽ rehe Tupã katu usak rahã, a'e pandu:
"Mã peja ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak"
aja. Arahã Tupã namõ pehẽ juehe katu
pehẽ pexo. Ame'ẽ ke pehijar ym. Tapijar
te'e we inamõ pehẽ juehe katu pexo rĩ.

Jeje te'e ixo ame'ẽ ta rehe har

25 "Myja me'ẽ jeje te'e ixo ame'ẽ ta pe
japandu ta my" aja ihẽ pe paper pinim
pemuwyr kwe. Ame'ẽ rehe har jandema'e
sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ apandu ym. Ihẽ
akwa ame'ẽ ke ihẽ apandu ta. Ihẽ rehe
jandema'e sawa'e te pyrara usak. A'erehe
ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe mã peja pehendu
katu. (Ihẽ Páu.)

26 Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke
Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara ixo.
A'erehe amõ jeje te'e ixo rahã, aja te'e exo
rĩ. Aja rahã, katu tiki. 27 Nde rakehar namõ
nde erexo rahã, ehijar ym. Jeje te'e nde
erexo rahã, kũjã ke epyhyk ym. Jeje te'e
nde erexo rĩ. 28 Jumendar rahã, ma'e ka'u
te'eha ke nde erema'e ym. Kũjã jeje te'e ixo
ame'ẽ jumendar rahã, ma'e ka'u te'eha ke
ma'e ym. Jumendar ame'ẽ ta ima'e ke rehe
usak usak ixo. Kupixa mujã. Imi'u matyr.
Ima'e ke rehe usak usak hũ ixo. Aja pehẽ
rehe ihẽ aputar ym. A'erehe mã peja jeje
te'e pexo, aja ihẽ apandu.

29-31 Ihẽ mu ta! Pekwa katu pexo! 'Ar
rehe angaha upa tate. Kome'ẽ ywy keruhũ
yman ym ta ixo. Apo ixo ame'ẽ ke upa ta.
A'erehe Tupãma'e ma'ema'eha rehe pesak
py. A'engi ima'e ixoha rehe amõ usak katu.
A'erehe hakehar namõ ixo ame'ẽ ta hake-
har aja ym ame'ẽ ta aja pexo katu. Jeje te'e
aja pexo katu. Aja rahã ixoha rehe har ukwa
ukwa ym ta ixo. Jixi'u ame'ẽ ta riki hury
katu ame'ẽ ta aja pexo katu! Puka puka
ame'ẽ ta riki pyai ame'ẽ ta aja pexo katu!
Ma'e ke muhepy jo'ok, ame'ẽ ta riki jo'ok
ame'ẽ ke ima'e ym aja pexo katu. Ima'ehũ
namõ ixo ame'ẽ ta riki ma'e ke ima'e ym te
ame'ẽ ta aja pexo katu! Aja rahã ixoha rehe
har ukwa ukwa ym ta ixo. 'Ar rehe angaha
upa tate, a'erehe Tupãma'e ma'ema'eha
rehe pesak py. A'engi pehẽma'e pexoha
rehe pesak katu.

32 "Ma'e jande ja'u ta my? Ma'e jande
jamunde ta my?" aja te'eha pekwa pekwa
pexo. Pexoha rehe har pekwa pekwa pexo,
aja ihẽ aputar ym. Sawa'e jeje te'e ixo
rahã, jandema'e sawa'e te putar ame'ẽ ke
a'e ma'ema'e tar katu. A'erehe: "Myja me'ẽ
ima'e parakyha rehe ihẽ ama'ema'e katu

my” aja jõ a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe
har ukwa ukwa ym ixo. 33 Hakehar namõ
sawa'e ixo rahã, hakehar ke a'e muhury tar
katu. A'erehe imi'u matyriha rehe har aja
te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Myja hakehar ke
a'e muhury katu ta my. Ame'ẽ rehe har aja
te'eha a'e ukwa ukwa ixo. 34 A'erehe mokõi
ukwaha rehe har ukwa ukwa ixo. Myja me'ẽ
Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu my,
aja a'e ukwa ukwa ixo tĩ.

Kũjã jeje te'e ixo ame'ẽ riki jandema'e
sawa'e te pe ma'ema'e katu. Myja me'ẽ
pyrãtãha namõ ima'e ke ma'ema'e katu my,
aja a'e ukwa ukwa ixo. Myja me'ẽ ipy'a
ke a'e moĩ moĩ katu ehe my, aja a'e ukwa
ukwa ixo tĩ. Ixawa'e namõ ixo, ame'ẽ anĩ.
Ixawa'e ke a'e muhury tar katu, a'erehe:
“Ma'e jande ja'u ta my” aja te'eha a'e ukwa
ukwa ixo. Ixoha rehe har jõ a'e ukwa ukwa
ixo.

35 Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke katu. Katu
pehẽ pexoha ke ihẽ aputar, a'erehe aja me'ẽ
ihẽ apandu ramõ. “Ejumendar ym” aja ym
ihẽ apandu riki. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e,
ame'ẽ ke ihẽ aputar. Ma'e matyriha rehe
har pekwa pekwa ym ha namõ jandema'e
sawa'e te pe pema'ema'e katu. Aja ihẽ
aputar. Tupã je'ẽha ke pepandu pandu,
ame'ẽ riki pehẽma'e parakyha ke.

36 Kũjã pái pe sawa'e pandu: “Nde rajyr
ihẽ aputar” aja. Ame'ẽ ta rehe har ihẽ
apandu ta apo 'y. Ame'ẽ sawa'e pandu:
“Kũjã ke ihẽ apyhyk ym ta apo 'y” aja. Aja
a'e ukwa ukwa ixo: “Ihẽ apandu, a'erehe
ihẽ apyhyk ym rahã, kũjã huxĩ ta” aja. Aja
rahã, a'eta jumendar rahã, katu tiki. Pe,
amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e hũ. Marã
ka ym mukanĩha. A'erehe jumendar rahã,
katu aja a'e ukwa ukwa ixo. Aja a'e putar.
Aja rahã, kũjã pyhyk rahã, katu tiki. Pe,
jumendar rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e
ym. 37 Pe, sawa'e pandu:

—Ihẽ ajumendar ym ta apo 'y — aja.

Pe, kũjã pái pandu: “Ere” aja. Kũjã pandu
tĩ: “Ere” aja tĩ. Pe, amõ kũjã rehe ka'u te'e
ym, aja ukwa katu tĩ. Upa aja me'ẽ rahã,
jumendar ym rahã, katu tiki. 38 A'erehe kuja
riki. Sawa'e kũjã namõ jumendar rahã, katu
tiki. Amõ rahã, kũjã namõ jumendar ym
rahã, i'ar koty te we katuha.

39 Ixawa'e ixo rahã, inamõ kũjã ixo katu tĩ.
Jeje te'e aja ixo ym. A'erehe amõ sawa'e ke
a'e pyhyk rahã, katu ym tiki. Ixawa'e manõ
rahã, amõ sawa'e ke a'e pyhyk katu. A'e
putar ame'ẽ ke pyhyk katu. Ame'ẽ sawa'e
Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Aja
me'ẽ jõ a'e pyhyk katu. Jurujar ym ame'ẽ
ke anĩ. Epyhyk ym. 40 Ixawa'e manõ ame'ẽ
jeje te'e ixo rahã, i'ar koty te we a'e hury
katuha. Aja riki ihẽ akwa. Tupã'ã ihẽ py'a
rehe ihĩ katu, a'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke
rehe mã peja pehendu katu tĩ.

8

Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ moĩ

1 Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ ta
moĩ moĩ. “Ame'ẽ mi'u ke jande ja'u rahã,
katu my?” aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr
kwe. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y.
(Anĩ. Apandu ym we rĩ.) Pehẽ ngi har amõ
panduha ihĩ: “Upa jande riki jakwa katuha
namõ jaxo” aja riki pandu. Aja: “Ihẽ akwa
katu” aja amõ ukwa ukwa ixo rahã, katu te
aja ukwaha jupe. Pe, ma'e ke rehe harái.
Kuja. Imu ta rehe ipy'a katuha harái. Imu
ta rehe amõ ipy'a katu rahã, ame'ẽ ta py'a
ke mãtã katu ta. 2 Amõ pandu:

—Upa katu te ihẽ akwa katu — aja uk-
waha jupe.

Ame'ẽ riki jupe katu ame'ẽ te'e a'e jupe.
A'erehe upa katu te a'e ukwa ym riki. 3 Pe,
Tupã rehe amõ ipy'a katu, a'erehe imu ta
rehe ipy'a katu tĩ. Aja rahã: “A'e katu” aja
Tupã ukwa.

4 Apo ngã mi'u rehe har apandu ta.
Tupãran ruwa koty ma'e so'o rukwer ke
amõ ta moĩ moĩ. (Ame'ẽ ke muhepyha
renda pe amõ ta muhepy hepy. Ame'ẽ ke
Jesu kotyhar ta u'u rahã, katu my? Katu ym
my?) Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y.

Ma'e ixuwe ym ame'ẽ ke tupãran aja amõ
ta ukwaha naĩ. 5 “Tupã” aja amõ ta ukwaha
naĩ tĩ. Ame'ẽ heta pete'e ixo my? Ywa
pe pete'e ixo my? Kome'ẽ ywy keruhũ pe
pete'e ixo my? “Jandema'e sawa'e te” aja
ukwaha naĩ tĩ. Ame'ẽ pete'e ixo my tĩ?

6 Jande pe anĩ. Peteĩhar jõ Tupã te riki.
A'e jõ ixo aja jakwa katu. Jande pái keruhũ
a'e. Upa ma'e ke a'e mujã. Jande jaxo,
a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja
japandu ipe.

Peteĩhar jõ riki Jesu Kirisutu. Jandema'e
sawa'e te a'e. A'e je'ẽha rupi upa ma'e ke
Tupã mujã. A'e ixo, a'erehe jande ko jaxo
tĩ.

7 Tupãran nixói te, aja upa katu te Jesu
kotyhar ta ukwa ym. Jurujar ym rahã we
tupãran ruwa koty ngã mi'u ke a'eta moĩ
moĩ hũ. A'erehe apo ame'ẽ humi'u ke u'u
rahã, ame'ẽ riki tupãran kotyhar ta ke, aja
a'eta ukwa naĩ rĩ. Ame'ẽ ukwaha marã ka
ym mukanĩha. A'erehe: "Ma'e aka'u te'eha
ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ" aja ukwaha.
8 Ma'e ke jande ja'u, a'erehe i'ar koty te we
Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo my?
Anĩ. Aja ym. Ma'e ke ja'u ym rahã, i'ar koty te
we Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo my?
Anĩ. Aja ym tĩ. Juja katu te riki awa ta Tupã
pe. U'u rahã, juja katu te. U'u ym rahã, juja
katu te tĩ.
9 Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ moĩ
moĩ. Ame'ẽ ke pe'u rahã, katu. Pe'u ym
rahã, katu tĩ. Pehẽ pe juja katu te. Jesu rehe
jurujar katu wan ame'ẽ ta pe anĩ. "Katu
ym" aja ukwa. Pe, pehẽ pe'u rahã, pehẽ
rehe a'e usak. A'erehe a'e u'u tĩ. A'engi:
"Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu
ym ihẽ" aja a'e ukwa. Aja rahã, mã peja
ame'ẽ mi'u pe'u ym. (Ne mu ixoha ke
emujaxer ym.)
10 Tupãran ihĩ. Ame'ẽ rok pe ngã mi'u ke
huwa koty amõ moĩ. Ame'ẽ ke u'u rahã,
katu ym, aja Jesu rehe jurujar katu wan
ame'ẽ ke ukwa. Nde pe anĩ. "Upa ihẽ akwa
katu. Tupãran ixuwe ym" aja nde erekwa
katu. A'erehe ame'ẽ rok pe nde erexe, pe,
ngã mi'u ke nde ere'u. Ame'ẽ ke jurujar
katu wan ame'ẽ ke usak, a'erehe a'e u'u tĩ.
11 Pe, a'e pyai ixo. "Mã! Ma'e aka'u te'eha
ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ" aja a'e ukwa
jupe. Mã! "Upa ihẽ akwa katu. Tupãran
ixuwe ym" aja nde riki erekwa katu nde
jupe. A'erehe jurujar katu wan ame'ẽ ke aja:
"Katu ym ihẽ" aja ukwa jupe. A'e riki nde
mu ke. A'e uhãha ke rehe Kirisutu manõ.
12 Ne mu ke nde eremupyai riki. A'erehe:
"Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e" aja a'e
ukwa jupe. Ne mu ke nde eremupyai rahã,
nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e,
aja Kirisutu riki ukwa katu, ame'ẽja saka.
13 A'erehe ihẽ mu ixoha ke ihẽ amujaxer ym.
Ihẽ Páu. Tupãran ruwa koty ngã mi'u ihĩ.
Ame'ẽ ke a'u rahã, katu ym, aja ihẽ mu
ukwa rahã, ame'ẽ mi'u ke ihẽ a'u ym te ta
tĩ. Ihẽ aja nde rahã, katu tiki tĩ. (E'u ym tĩ.)

9

*Jesu mondo ame'*ẽ ta ke

1 Ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu.
Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ Páu. Upa
Jesu kwera katu uhem rahã, ihẽ asak ehe.
Jandema'e sawa'e te ke a'e. Ima'e je'ẽha ke
ihẽ apandu pandu pehẽ pe, a'erehe pehẽ
pejurujar katu ehe. Ixotyhar ta ke pehẽ.
A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa
ta me'ẽ te'e. 2 "Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta
jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anĩ.
Pyhyk ym. A'erehe Páu Jesu mondo ame'ẽ
aja ym a'e" aja amõ ta pandu naĩ. Pehẽ
anĩ. "Páu riki Jesu mondo ame'ẽ ke a'e" aja
pekwa katu. Pehẽ riki jandema'e sawa'e te
rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ riki Jesu
mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja pemujekwa ngã pe.

3 Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta jandema'e
tamatarer ke pyhyk. Páu anĩ. Jandema'e
tamatarer ke pyhyk ym. A'erehe: "Páu riki
Jesu mondo ame'ẽ aja ym a'e" aja ukwaha.
A'erehe: "Páu pe jande mi'u jame'ẽ ym ta"
aja pandu pandu rahã, mã kuja ihẽ apandu.
4 Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ
riki ihẽma'e parakyha. A'erehe ihẽ pe a'eta
mi'u ke amõ ta muwyr rahã, katu tiki. 5 Amõ
amõ ok ta rupi Tupã je'ẽha ke amõ Jesu
mondo ame'ẽ ta pandu pandu oho rahã,
hakehar ta namõ a'eta oho. Hakehar ta pe
ngã mi'u me'ẽ me'ẽ tĩ. Jandema'e sawa'e te
mu ta aja tĩ. Hakehar ta raho tĩ. Petu aja
tĩ. Hakehar raho a'e tĩ. Mã! A'eta aja ihẽ
rahã, katu tiki tĩ. Ngã mi'u ihẽ pe amõ ta
muwyr rahã, katu tiki tĩ. 6 Amõ parakyha
rehe Jesu mondo ame'ẽ ta paraky ym. Tupã
je'ẽha ke jõ pandu pandu. Pe, imi'u ke amõ
ta me'ẽ me'ẽ ngã pe. Mã! Ihẽ jõ aja ym my.
Manambe amõ. Amõ parakyha rehe jande
mokõi japaraky, pe, ame'ẽ rehe tamatarer
japyhyk. Ame'ẽ pe jandema'e ke jajo'ok.
Mã! Jande jõ aja rahã, katu ym.

7 Jumaiha rehe sonda oho rahã, amõ
parakyha rehe paraky ym oho. Ima'e kapitã
riki imi'u me'ẽ ipe. Ma'e ke kupixa pe ijar
jytym rahã, ame'ẽ ke a'e u'u tĩ. Ixamby
ke arapuharan ngi ijar jo'ok. Ame'ẽ ke a'e
u'u. Mã! Aja saka ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha ke
ihẽ apandu pandu. A'erehe ihẽ pe ngã mi'u
amõ ta muwyr rahã, katu tiki tĩ. Manambe
pe aja tĩ. Me'ẽ ipe rahã, katu tiki tĩ.

8 Kupixa jar rehe har ihẽ apandu. Sonda
ta amõ. Arapuharan jar amõ. Ame'ẽ ke
jõ ym. Aja Moise je'ẽha mujekwa katu tĩ.
9 Kuja Moise je'ẽha rehe jasak:

"Ahúi aja me'ẽ kurer ke jo'ok rahã, tapi'iruhu pyrũ pyrũ oho ehe. Arahã iãpũi ke epukwar ym ingi. U'u tar katu rahã, mã peja u'u, aja riki."

Paraky rahã, ma'e ke u'u tĩ. Tapi'iruhu rehe jõ Tupã pyrara usak my? [10] Anĩ. Ame'ẽ rehe jõ ym. Jande rehe har a'e ukwa ukwa ixo. (Jesu mondo ame'ẽ ta ke jande.) Je'ẽha ke japandu pandu rahã, ngã mi'u amõ ta muwyr jande pe. (Tapi'iruhu paraky, ame'ẽja saka.) Pesarahã! Kupixa ke amõ mondok. Amõ riki ma'e ke jytym. Ame'ẽ mokõi riki kupixa ngi ma'e ke u'u ta. Aja a'eta ukwa katu. [11] Kupixa pe ma'e ke amõ jytym. Ma'e tyarõ rahã, ame'ẽ ke ijar u'u ta. Aja jande tĩ. Tupã je'ẽha ke pehẽ pe japandu pandu rahã, ma'e ke jajytym, ame'ẽja saka. Apo pehẽ ngi pehẽ mi'u japyhyk rahã, katu tiki. (Kupixa ngi ijar ma'e u'u, ame'ẽja saka.) [12] Aja amõ Jesu mondo ame'ẽ ta riki. Pehẽ ngi pehẽ mi'u ke pyhyk rahã, katu tiki. A'erehe pehẽ ngi ihẽ apyhyk rahã, i'ar koty te we katuha. Manambe aja tĩ.

Pesarahã! Pehẽ ngi ihẽ apyhyk ym te riki ma'e ke. Amõ ma'e ke rehe ihẽ aparaky, aja tamatarer apyhyk. Pe, ame'ẽ pe ihẽma'e ke ajo'ok. Manambe aja tĩ. Aja rahã: "Páu ta te'e u'u tar katu, a'erehe Tupã je'ẽha ke pandu pandu" aja amõ ta pandu ym te ta. Aja pandu ym te ta awa, a'erehe myrandu katu rehe amõ ta jurujar katu ta. Kirisutu rehe har ukwa katu ta tĩ. [13] Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pa'i ta paraky u'am. (Jundéu awa tama'e pa'i ta ke ame'ẽ ta.) Ame'ẽ renda pe ngã mi'u ke amõ ta werur. Ame'ẽ ke pa'i ta u'u tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu. Tupã rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ rahã, arapuharan ra'yr ke a'eta hapy. Jumu'eha renda keruhũ pe hapy. Pe, ame'ẽ ngi amõ ke hapy ame'ẽ ta u'u tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu. [14] Aja saka apo tĩ. "Mã peja myrandu katu ke pandu pandu ame'ẽ ta pe pehẽ mi'u ke peme'ẽ katu." Aja jandema'e sawa'e te mujekwa katu.

[15] Aja amõ ta ngi ma'e ke ihẽ apyhyk ym. Kome'ẽ paper pinim ihẽ amondo rahã, ihẽ pe ngã mi'u ke amõ ta me'ẽ ta, a'erehe ihẽ amupinim axo, aja pekwa. Anĩ. Aja ym. Muhepyha ke ihẽ apyhyk rahã, ihẽ ruxĩ ta. Ihẽ amanõ py ta tipe. Muhepyha ihẽ aputar ym. "Muhepyha ihẽ apyhyk ym ta" aja ajupandu katu te ihẽ jupe. "Aja ym" aja marã ka ym amõ ta panduha. [16] Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu. A'erehe: "Katu te ihẽ" aja akwa ihẽ jupe rahã, katu ym tiki. Pesarahã! Jandema'e sawa'e te riki pandu: "Myrandu katu ke epandu pandu eho" aja ihẽ pe. Mã! Ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu ym aho rahã, ihẽ ke Tupã mupyrara ta, aja akwa. [17] Ihẽ atu ihẽ aputar, a'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu aho rahã, muhepyha ke ihẽ apyhyk rahã, katu tiki. Anĩ. Aja ym riki. Tupã riki ihẽ pe pandu: "Myrandu katu epandu eho" aja. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe me'ẽ. A'erehe ihẽ apandu pandu aho. [18] Anĩ. Myrandu katu ihẽ apandu pandu aho rahã, muhepyha ke ihẽ apyhyk ym. (Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ.) A'erehe muhepyha ke ihẽ apyhyk rahã, katu tiki. Anĩ. Aja ym ta ihẽ. Apyhyk ym ta.

[19] Ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu riki. Amõma'e te'e paraky ame'ẽ ke ihẽ aja ym ihẽ. Anĩ. Upa amõ ta rehe te'e aparaky ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo. Aja rahã upa ngã pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. Aja rahã, heta ngã Jesu rehe jurujar katu ta nahã my. [20] Jundéu awa ta namõ ihẽ axo rahã, a'eta ixoha aja ihẽ axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ apandu rahã, heta a'eta jurujar katu ta ehe my. Moise je'ẽha rehe jõ ihẽ ahendu ym. Jesu je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Amõ ta riki Moise je'ẽha rehe jõ hendu katu. A'eta namõ ihẽ axo rahã, a'eta ixoha aja ihẽ axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ apandu rahã, heta a'eta jurujar katu ta ehe my tĩ. [21] Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta tĩ. A'eta namõ ihẽ axo rahã, a'eta ixoha aja ihẽ axo tĩ. A'eta namõ ihẽ axo rahã, jundéu awa ta ixoha, aja ym ihẽ axo. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ apandu pandu rahã, heta jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta ehe my tĩ. Pesarahã! Kirisutu je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu. A'erehe Tupã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. [22] Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ta namõ ihẽ axo rahã, a'eta ixoha aja ihẽ axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ amujekwa katu rahã, a'eta ukwa katu te we ta my tĩ. Pesarahã! Amõ ta ixoha, aja ihẽ axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ apandu pandu rahã, a'eta jurujar katu ta ehe my tĩ.

[23] Aja ihẽ axo. Aja rahã, myrandu katu ke ihẽ apandu pandu katu aho. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pe Tupã muwyr. [24] Jumusarái

ha rehe amõ ta ujan. Arahã heta ujan oho
tipe. Uhyk py ame'ẽ ke jõ ma'e ke pyhyk.
Ame'ẽ ke pekwa katu. A'erehe uhyk py,
aja pejan katu tĩ. Aja rahã, uhyk py, aja
ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽ
ke pepyhyk ta. [25] Jumusarái ha rehe amõ
ujan rahã, wera rahã pame katu te a'e ujan
riki. Aja rahã pyrãtã katu oho. Pe, uhyk py
rahã, iãkã rehe har ke iãkã rehe kapitã moĩ
ta. Aja ujan ame'ẽ ke putar. Ame'ẽ iãkã
rehe har pahar jaxer ta oho. Tupã je'ẽha
mujekwa aja jande jaxo rahã, ujaniha rehe
jaxo, ame'ẽja saka. Pe, ma'e katu ame'ẽ
ke Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ jaxer ym te ta.
A'erehe mã peja Tupã je'ẽha mujekwa aja
pexo katu. [26] A'erehe ihẽ ajan aja ihẽ axo
tĩ. Tupã je'ẽha mujekwa aja ihẽ axo. Pahar
ahyk py ta aja tĩ. Jumusarái ha rehe amõ
ipo pe tukwa tukwa. Te'e ihẽ atukwa tukwa
ym. Pahar amõ ke ihẽ aityk ta, aja hãtã
ihẽ atukwa tukwa. [27] Ihẽ ke ihẽ ajutukwa
tukwa ihẽ jupe. Aja rahã, pyrãtã katu ihẽ
axo. Aja rahã, ihẽ aputar ame'ẽ ke pahar
ihẽ ama'ema'e ta. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha
mujekwa aja ihẽ axo. Amõ ta pe ihẽ apandu:
"Tupã je'ẽha mujekwa aja pexo. Aja rahã,
ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta pehẽ pe"
aja riki. Pe, ihẽ riki Tupã je'ẽha mujekwa aja
axo ym rahã, ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ
ym ta ihẽ pe. Aja rahã, katu ym. A'erehe
Tupã je'ẽha mujekwa aja ihẽ axo. Ihẽ aja
pexo tĩ. (Tupã je'ẽha mujekwa, aja pexo tĩ.)

10

Tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym

[1] Ihẽ mu ta! Jande ramũi ymanihar rehe
har pekwa pekwa pexo. (Ame'ẽ ta Eji
ywy ngi uhem ame'ẽ ta ke.) Moise namõ
ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Upa ame'ẽ ta ywa
takãxĩha pu'am, ame'ẽ raikwer rupi wata
oho. Upa ame'ẽ ta y apyrer rupi wata aha
oho. Y rer riki y pytã ke. [2] Ywa takãxĩha
pu'am ame'ẽ raikwer rupi wata oho. Mu-
jahuk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, a'eta riki
Moise kotyhar ta ke aja a'eta mujekwa.
Hendu ta ehe.) Y apyrer rupi wata aha oho
tĩ. Mujahuk, ame'ẽja saka tĩ. (Aja rahã,
a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja mujekwa
tĩ. Hendu ta ehe.) [3] Upa ame'ẽ ta ma'e
mi'u ke u'u riki. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'eta
u'u. Ywa ngi mungyr ame'ẽ ke u'u. [4] Upa
ame'ẽ ta y u'u tĩ. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke
a'eta u'u. Y ke a'eta putar rahã, ita ngi y
ke Moise muhem. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ
ngi muhem. Kirisutu je'ẽha rupi muhem,
ame'ẽja saka. A'erehe Kirisutu rehe har
a'eta pandu rahã: "Jande namõ ita wata oho
ixo ame'ẽja saka" aja pandu. A'eta namõ
Kirisutu wata oho, ame'ẽja saka a'erehe aja
pandu. [5] A'eta rehe Tupã usak katu tipe.
Tupã rehe a'eta hendu ym. A'erehe Tupã
hury ym a'eta rehe. A'erehe a'eta rehe
Tupã parahy. A'erehe upa tate a'eta ke a'e
jukwa. Awa nixói te ame'ẽ rupi a'e tama'e
kangwerupa heta túi.

[6] Ame'ẽ ta aja jande jaxo rahã, katu ym
tiki. A'erehe ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Ma'e
ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'eta aja
pema'ema'e ym tĩ. [7] Tupãran rehe ipy'a ke
a'eta moĩ moĩ riki. A'eta aja pema'ema'e
ym tĩ. A'eta rehe har kuja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ:

"Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ rahã,
ma'e ke u'uha rehe jõ putar katu.
A'engi purahái tĩ. Aja tupãran rehe
ipy'a ke ame'ẽ ta moĩ moĩ."

Mã peja ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Tupãran
rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym tĩ. [8] Amõ
kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e. Amõ
sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e tĩ. Mã peja
ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. A'eta ka'u te'e
rahã, heta ngã ke Tupã jukwa. Kuja, 23.000
hetaha jukwa. Peteĩ wera rahã, aja hetaha
manõ. [9] A'eta pandu: "Ma'e jaka'u te'eha ke
jama'ema'e rahã, jande ke Tupã mupyrara
ym ta" aja pandu naĩ. A'erehe a'eta hendu
ym ehe, pe, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha
ke a'eta ma'ema'e. A'erehe a'eta ke mbói
su'u riki. Pe, heta ngã manõ. A'eta aja mã
peja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym
pexo tĩ. [10] Tupã rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ.
A'eta aja pexo ym tĩ. A'eta je'ẽ je'ẽ hũ rahã,
Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr, pe, heta
ame'ẽ ta ke a'e jukwa. A'erehe a'eta aja mã
peja pexo ym tĩ. (Tupã rehe har peje'ẽ je'ẽ
ym pexo tĩ.)

[11] Jande ramũi ymanihar rehe mãte me'ẽ
uhyk. A'eta ixoha rehe har amõ ta
mupinim. Pe, ame'ẽ ke rehe jasak rahã,
a'eta aja jaxo rahã, jande ke Tupã mupyrara
ta tĩ, aja mujekwa. 'Ar rehe angaha uhyk
tate, a'erehe jande ramũi ta aja mã peja
ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym tĩ.

12 A'erehe mã peja pandu ym amõ: “Ihẽ
akwa katu, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke
ihẽ ama'e ym ta” aja ukwaha naĩ. Mã!
Aja ym a'e jupe. Pahar ma'e ka'u te'eha
ke a'e ma'e ta my. 13 Ma'e peka'u te'eha
ke pema'e tar katu rahã, pehẽ riki awa ta
te'e aja pemujekwa pehẽ jupe. Tupã pandu
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e peka'u
te'eha ke pema'e tar katu. Marã ka ym
peputu'uha ingi. Pe, pema'e ym rahã riki
Tupã pandu ta: “A'ewan” aja. Pe, peputu'u
ta ingi. Pema'e ym ta. Tupã pandu: “Ma'e
peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pehẽ
py'a ke ihẽ riki amãtã ta” aja riki. Aja rahã,
ame'ẽ ke pema'e ym ta. Tupã pandu ame'ẽ
ke a'e ma'e katu ta.
14 Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehẽ ramũi ta ke
Tupã mupyrara. A'erehe mã peja tupãran
rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym apo 'y. 15 Pehẽ
pekwa katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Aja me'ẽ ta
pe ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ apandu ame'ẽ
ke jete my? Ame'ẽ ke pehẽ riki pekwa katu
pehẽ jupe.
16 Jandema'e sawa'e te manõha ke jande
jakwa jakwa jaĩ rahã, ma'e rykwer ke ja'u.
Ita rekúi japyhyk rahã, japandu: “Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe. Pe, ame'ẽ
rykwer ja'u rahã, Kirisutu ruwy ke uhem,
ame'ẽ ke jakwa jakwa jaĩ. Aja rahã, Kirisutu
namõ jande juehe katu jaxo, aja jamujekwa
ngã pe. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja
jamujekwa tĩ. Pe, mbeju ke jamopok tĩ.
Ame'ẽ ke ja'u rahã, Kirisutu manõ, ame'ẽ ke
jakwa jakwa jaĩ tĩ. Aja rahã, Kirisutu namõ
jande juehe katu jaxo aja jamujekwa tĩ.
Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa
tĩ. 17 Jande reta jaxo. Mbeju riki peteĩ.
Ame'ẽ jande johu ja'u. A'erehe jande johu
peteĩhar aja jaxo.
18 Jundéu awa ta rehe har pekwa pekwa
pexo. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke
a'eta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ
rahã, ma'e hymba ke a'eta hapy. Jundéu
awa tama'e pa'i ta hapy hapy. Ame'ẽ riki
a'etama'e parakyha. Pe, ame'ẽ hymba ka'ẽ
ke amõ u'u rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ.
Ixotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. 19 Aja rahã,
tupãran ixuwe, aja ihẽ apandu my? Anĩ. Aja
ym. Ixuwe ym. Huwa koty amõ mi'u ke
amõ moĩ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, pyrãtãha
pyhyk my? Anĩ. Aja ym. 20 Kuja ihẽ apandu.
Tupãran ruwa koty ma'e ke moĩ moĩ rahã,
ãjã ta pe ma'e ke me'ẽ, ame'ẽja saka riki.
Tupã pe me'ẽ, aja ym. A'erehe ame'ẽ ke
pe'u rahã, ãjã ta namõ pehẽ juehe katu
pexo. Aja ihẽ aputar ym. Ixotyhar ta ke
pehẽ, a'erehe aja ihẽ aputar ym tĩ. (A'erehe
tupãran ruwa koty ma'e ke pemoĩ ym.)
21 Jandema'e sawa'e te manõha ke pekwa
pekwa peĩ rahã, ma'e rykwer pe'u. Aja
rahã, jandema'e sawa'e te namõ pehẽ juehe
katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke
pehẽ aja tĩ. Aja rahã, marã ka ym ãjã ta
namõ pehẽ juehe katu pexoha. A'erehe
huwa koty ma'e ke moĩ ame'ẽ ke marã ka
ym pe'uha. Mbeju ke pe'u rahã, jandema'e
sawa'e te manõha ke pekwa pekwa peĩ. Aja
rahã, jandema'e sawa'e te namõ pehẽ juehe
katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta
ke pehẽ aja tĩ. Aja rahã, marã ka ym ãjã
ta namõ pehẽ juehe katu pexo. A'erehe
huwa koty ma'e ke moĩ, ame'ẽ ke marã ka
ym pe'uha. 22 Tupã ke jamuparahy tar ym.
A'erehe mã peja ãjã ta namõ jande juehe
katu jaxo ym. Tupãma'e pyrãtãha 'ar koty
te we jandema'e pyrãtãha my? Anĩ. Aja ym
riki. A'erehe ãjã ta namõ jande juehe katu
jaxo rahã, jande ke Tupã mupyrara ta tĩ.
A'erehe tupãran ruwa koty ngã mi'u moĩ,
ame'ẽ ke pe'u ym.
23 “Upa japutar ame'ẽ ke jama'e katu” aja
amõ ta pandu. Ame'ẽ riki jetehar te tipe.
Upa ma'e ke katu, aja ym riki. “Upa japutar
ame'ẽ ke jama'e katu” aja panduha. Jetehar
te tipe. Upa ma'e amõ ta ke muhury ym riki.
24 Ma'e ke jumuhury juehe ame'ẽ ke jõ amõ
ma'e rahã, katu ym tiki. Amõ ta ke muhury,
ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, katu tiki.
25-26 Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:
“Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. Ima'e ke.
Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo,
ame'ẽ ke a'e mujã tĩ. Ima'e ke tĩ” aja.
A'erehe muhepyha renda ngi ma'e so'o
rukwer ke pejo'ok rahã, pe'u katu te'e.
“Tupã mujã ame'ẽ ke ko” aja pekwa.
“Tupãran ruwa koty kome'ẽ so'o rukwer
amõ moĩ my?” aja ym pepandu. “Moĩ my?”
aja pepandu ym ha namõ pe'u katu.
27 Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ke nde pe
pandu:
—Ihẽ rok pe ma'e ke e'u ejur — aja.
Pe, nde erepandu:
—Ihẽ aho ta kỹ — aja.
Pe, nde erehyk rahã, nde pe me'ẽ, ame'ẽ
ke e'u. Hok jar pe: “Tupãran ruwa koty

kome'ẽ mi'u ke nde eremoĩ my” aja epandu
ym. (Nde erepandu ym ha namõ e'u katu
ma'e ke.) [28] Pe, amõ pandu. Jurujar katu
wan ame'ẽ ke a'e.
—Tupãran ruwa koty kome'ẽ mi'u moĩ
ame'ẽ ke ko — aja.
Aja rahã, ame'ẽ mi'u ke e'u ym. Jurujar
katu wan ame'ẽ ke pandu, a'erehe e'u ym.
“U'u rahã, katu ym” aja a'e ukwaha naĩ,
a'erehe e'u ym. [29] A'e ukwaha ke, a'erehe e'u
ym. Nde erekwa, aja ym. “Nde ere'u rahã,
katu” aja nde erekwa katu.
Pe, amõ pandu:
—Amõ ukwa ame'ẽ ke ihẽ ama'e rahã,
katu ym aja akwa ihẽ jupe. A'erehe ihẽ
akwa ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta. Amõ ukwa
ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym ta. [30] Ihẽ mi'u ihẽ a'u
rahã, Tupã pe ihẽ apandu: “Ne jõ riki katu
te me'ẽ ke. Ihẽ mi'u ihẽ pe nde eremuwyr”
aja. Pe, ihẽ a'u. Aja rahã, ma'erehe ihẽ rehe
amõ je'ẽ je'ẽ my? Je'ẽ je'ẽ rahã, katu ym —
aja riki amõ pandu. (Anĩ. Jurujar katu wan
ame'ẽ rehe nde erepy'a katu ta me'ẽ te'e,
a'erehe aja epandu ym.)
[31] Upa ma'e ke pema'e rahã, katu ame'ẽ
ke pema'e. Ma'e ke pe'u rahã, aja tĩ. Katu
ame'ẽ ke pema'e tĩ. Aja rahã, Tupã pe: “Ne
jõ riki katu te me'ẽ ke” aja amõ ta pandu
ta. [32] Katu aja pexo. Ma'e peka'u te'eha
ke pema'e ym. Ame'ẽ ke upa ngã ukwa
rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta
tĩ. Tupã kotyhar ta aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha
ke ma'e ym ta tĩ. [33] Ihẽ aja pexo tĩ. Upa
ihẽ ama'e ame'ẽ namõ amõ ta py'a ke ihẽ
amuhury tar katu. Ihẽ juehe ajumuhuryha
ke ihẽ ama'e ym. Amõ ta ke ihẽ amuhury
tar katu. Aja rahã, a'eta Jesu rehe jurujar
katu ta my. Aja rahã, a'eta ke Tupã muhã
katu ta.

11

*Iãkã ke jupyk ame'*ẽ rehe har

[1] (Amõ ta ke ihẽ amuhury tar katu.)
A'erehe ihẽ aja pexo tĩ. Ihẽ riki Kirisutu aja
ihẽ axo tĩ. Amõ ta py'a ke ihẽ amuhury tar
katu. [2] Ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa pekwa
pexo, a'erehe: “Pehẽ katu” aja ihẽ apandu
ta. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe pehendu
katu, a'erehe: “Pehẽ katu” aja apandu ta
tĩ. [3] Pesarahã! Kirisutu riki upa katu te
awa tama'e sawa'e te. Ame'ẽ ke pekwa, aja
ihẽ aputar. Pe, ixawa'e riki hakeharma'e
kapitam. Tupã riki Kirisutuma'e sawa'e
te. [4] Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe
Tupã namõ sawa'e pandu pandu. Arahã
iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk rahã, katu
ym. Ejupyk ym. Tupã je'ẽha ngã pe pandu
pandu rahã, aja tĩ. Iãkã ke ejupyk ym tĩ.
Jupyk rahã, Kirisutu rehe hendu ym, aja
mujekwa. Kirisutu sawa'e te aja ym, aja
mujekwa.
[5] Tupã rehe ngã jumu'eha renda pe Tupã
namõ kũjã pandu pandu. Arahã iãkã rehe
ma'e ke namõ jupyk ym rahã, katu ym.
Ixawa'e rehe a'e hendu ym, aja mujekwa
ngã pe. A'erehe ixawa'e ke a'e muhuxĩ.
(A'erehe mã peja iãkã ke jupyk.) Tupã
je'ẽha ke kũjã pandu pandu rahã, aja tĩ. Mã
peja iãkã jupyk tĩ. Jupyk ym rahã, ixawa'e
ke a'e muhuxĩ tĩ. Iãkã ke kũjã jãpĩ rahã, huxĩ
aja saka a'e. Iãkã jupyk ym rahã, aja tĩ. Juja
katu te riki. Huxĩ aja a'e ixo tĩ. (A'erehe
mã peja iãkã ke jupyk.) [6] Iãkã rehe ma'e
namõ kũjã jupyk ym rahã, mã peja iãkã ke
amõ jãpĩ. Iãkã jãpĩ aja ixo rahã, a'e huxĩ.
Aja rahã, jãpĩ ym rahã we, mã peja iãkã ke
jupyk. Tupã je'ẽha pandu rahã, jupyk. Tupã
namõ pandu rahã, aja tĩ. Jupyk tĩ. [7] Tupã
riki sawa'e te. A'e aja sawa'e riki kome'ẽ
ywy keruhũ pe kapitã a'e. A'erehe iãkã rehe
ma'e ke namõ jupyk rahã, katu ym. Amõ
wyr koty te we a'e aja a'e mujekwa ym ta.
Amõ rehe te'e paraky aja mujekwa ym ta.
Kũjã anĩ. Sawa'e rehe a'e hendu katu, aja
mujekwa katu ta me'ẽ te'e. A'erehe mã peja
iãkã rehe ma'e namõ jupyk.
[8] Pesarahã! Sawa'e ke Tupã mujã py.
A'engi sawa'e ngi ma'e ke jo'ok, pe, ame'ẽ
ke te'e kũjã ke a'e mujã. Kũjã ngi sawa'e ke
a'e mujã ym riki. [9] Sawa'e pete'e ixo, a'erehe
kũjã ke Tupã mujã. Sawa'e namõ ma'eha ke
kũjã. Kũjã pete'e ixo, a'erehe sawa'e ke a'e
mujã my? Anĩ. Aja ym riki. [10] A'erehe Tupã
je'ẽha sawa'e pandu rahã, iãkã rehe ma'e
ke namõ kũjã jupyk. Aja rahã, ixawa'e rehe
a'e hendu katu, aja mujekwa katu ngã pe.
Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha ta usak rahã:
“Katu tiki” aja ukwa.
[11] Tupã kotyhar ta aja jande jaxo. A'erehe
marã ka ym sawa'e jejeha. Kũjã namõ
ma'eha putar. Marã ka ym kũjã jejeha.
Sawa'e namõ ma'eha putar a'e tĩ. [12] Sawa'e
ngi ma'e ke Tupã jo'ok, pe, ame'ẽ ke te'e
kũjã ke a'e mujã. Aja apo kũjã ngi sawa'e
uhem. U'ar rahã, ima'e pusu ngi uhem.

Aja rahã, mokõi a'eta jumujã a'eta juehe aja
mujekwa. Upa aja riki Tupã mu'am. Aja a'e
putar.
13 Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe
Tupã namõ kũjã pandu pandu rahã, iãkã
rehe ma'e ke namõ jupyk ym rahã, katu
my? Ame'ẽ ke pehẽ riki pepandu. Pe-
sarahã! Katu ym, aja pekwa. 14 Sawa'e'a riki
puku rahã, muhuxĩ, aja jakwa jande jupe.
15 Kũjã'a puku rahã, anĩ. Puku rahã, a'e katu
te aja jakwa jande jupe. I'a riki jupyka ke
aja Tupã mujã. 16 "Aja ym ta" aja amõ ta je'ẽ
je'ẽ tar katu rahã, kuja jõ ihẽ apandu. Jande
riki Jesu mondo ame'ẽ ta ke jande. Jande
riki japandu: "Iãkã rehe ma'e ke namõ kũjã
jupyk rahã, katu tiki" aja. Pesarahã! Amõ
amõ henda pe Tupã rehe ipy'a ke jurujar
katu ame'ẽ ta moĩ moĩ rahã, aja kũjã ta ixo.
Iãkã rehe ma'e ke namõ a'eta jupyk riki.
A'erehe a'eta aja pehẽ kotyhar ta kũjã ta tĩ.
Jupyk rahã, katu tĩ.

Jandema'e sawa'e te manõha ke ukwa ukwa uĩ

17 Apo amõ rehe har ihẽ apandu ta. Tupã
rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ rahã, pepy'a ym
pehẽ juehe pexo. Tupã rehe har pejumu'e
katu te we aja ym rĩ. A'erehe ihẽ rury
ym ihẽ. Amõ ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ
tar katu rahã, pemuka'u te'e pehẽ juehe.
A'erehe Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ym.
18 Pesarahã! Pehẽ pejy'ar rahã, amõ koty
koty pekwa pexo. Aja pehẽ koty ngi uwyr
ame'ẽ ta pandu ihẽ pe. Aja nahã my, aja
ihẽ akwa. 19 [Amõ koty koty ukwa ame'ẽ
ta ixo nahã my. Aja rahã, katu ixo ame'ẽ
ta ke amõ ta ukwa ta. Ame'ẽ ke mujekwa
ta me'ẽ te'e.] 20 Pehẽ pejy'ar rahã, ma'e ke
pe'u. Aja jandema'e sawa'e te manõha ke
pekwa pekwa peĩ my? Anĩ. Aja ym pehẽ.
21 Pehẽ pe'u rahã, pe'u te'e. Uhyk py, ame'ẽ
ke pahar riki u'u. Uhyk u'u. A'ejõhar uhyk
ame'ẽ ke myahy riki. Nixói ma'e ke. Upa
amõ ta u'u. A'erehe amõ ta iãpũ riki. Amõ
ta kawĩ ngi ka'u riki. Amõ ta myahy riki.
Katu ym aja. 22 Pehẽ rok pehĩ. Pehẽ myahy
rahã, a'ep pe'u katu. Amõ Tupã kotyhar ta
ke pemuhuxĩ. Ma'e nixói te, ame'ẽ ta jy'ar
uwyr tĩ. Ame'ẽ ta uhyk rahã, ma'e u'uha ke
nixói. A'erehe ame'ẽ ta ke pemuhuxĩ. Katu
ym aja. Myja me'ẽ ihẽ apandu ta my? Pehẽ
pejy'ar rahã, katu pexo, aja ihẽ apandu ta
my? Anĩ. Aja ym riki pehẽ. Katu ym aja.

23 Pesarahã! Jandema'e sawa'e te mu'e
ihẽ ke. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu tĩ.
Jesu, jandema'e sawa'e te rehe huwajan ta
ke Jun muhyk werur. Muhyk ym rahã we,
ame'ẽ pytun rahã, mbeju ke Jesu pyhyk.
24 Tupã pe a'e pandu: "Ne jõ riki katu te
me'ẽ ke" aja. Upa pandu rahã, mbeju ke
a'e mopok. Pe, pandu: "Kome'ẽ riki ihẽ
rete ke. Ihẽ amanõ ta, a'erehe pehẽ pemanõ
ym ta. Ihẽ aja mbeju ke pemopok tĩ. Aja
ihẽ amanõha ke pekwa pekwa peĩ" aja Jesu
pandu. 25 Aja upa a'eta mi'u u'u rahã, ita
rekúi ke a'e pyhyk. Pe, pandu: "Kome'ẽ
riki Tupã panduha pyahu aja saka. Ihẽ
amanõ ta, pe, ihẽ ruwy uhem ta. A'erehe
a'e panduha pyahu riki jetehar te ke aja
mujekwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer pe'u
rahã, mã peja ihẽ amanõha ke pekwa pekwa
peĩ" aja riki Jesu. 26 Aja rahã, kuja pekwa
apo. Pejy'ar rahã, mbeju ke pe'u rahã pame
katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manõ"
aja pepandu pandu pehẽ jupe. Ita rekúi pe
ma'e rykwer ihĩ. Ame'ẽ ke pe'u rahã pame
katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manõ" aja
pepandu pandu pehẽ jupe. A'e jywyr ym
rahã we, aja tapijar te'e we pema'ema'e.

27 Mbeju ke u'u rahã, jandema'e sawa'e te
manõha rehe har pandu pandu. Aja rahã,
jumusarái ha rupi u'u rahã, Kirisutu ke a'e
putar ym. Aja a'e mujekwa. Ita rekúi pe
ma'e rykwer ke jumusarái ha rupi u'u rahã,
aja tĩ. Kirisutu ke a'e putar ym tĩ, aja a'e
mujekwa tĩ. Huwy ke a'e putar ym tĩ, aja
mujekwa tĩ. Katu ym aja. 28 "Ihẽ py'a juhyk
aja me'ẽ ihẽ axo" aja amõ ukwa py uĩ. Aja
jõ rahã, pe, mbeju ke a'e u'u katu. Ita rekúi
pe ma'e rykwer ke u'u katu tĩ. Ipy'a juhyk
ym ixo rahã, mã peja a'e u'u ym. 29 Mbeju ke
amõ u'u rahã, jandema'e sawa'e te manõha
rehe har a'e ukwa ukwa uĩ, aja a'e ukwa.
Ita rekúi pe ma'e rykwer u'u rahã, aja tĩ.
Jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e
ukwa ukwa uĩ tĩ. Aja ukwa ym rahã riki u'u
rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. 30 Pesarahã!
Amõ ta ukwa ym rahã, u'u. A'erehe ame'ẽ
ta ahy ixo. Amõ ta pitu te'e ixo tĩ. Amõ ta
manõ tĩ. (Tupã mupyrara riki.) 31 "Ihẽ py'a
juhyk aja me'ẽ ihẽ axo" aja jakwa py. Pe,
mbeju ke jande ja'u. Ma'e rykwer aja tĩ. Ja'u
tĩ. Aja rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta.
32 "Pehẽ py'a juhyk ym pexo" aja jande pe
Tupã mujekwa. Pe, jande ke a'e mupyrara.

Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha
ke jahijar. Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym
ame'ẽ ta namõ jande ke a'e mupyrara hũ
ym ta.
33 Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pejy'ar rahã, jan-
dema'e sawa'e te manõha rehe har pekwa
pekwa peĩ rahã, peharõ pehẽ juehe peĩ.
Uhyk py ame'ẽ ta ke mã peja amõ ta rehe
peharõ we peĩ rĩ. (Haikwer rupi uhyk uwyr,
ame'ẽ ta rehe peharõ katu. Pe, pehẽ johu
peteĩhar aja pe'u.) 34 Amõ myahy rahã, mã
peja hok pe a'e u'u. Pe, jy'ar uwyr rahã, u'u
hũ ym ta. Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara
ym ta. Pe, amõ we ma'e rehe har ihẽ
apandu tar katu riki. Ame'ẽ ke pehẽ rehe
ihẽ ahyk rahã, ihẽ apandu ta.

12

*Ma'e katu ame'*ẽ ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ
rehe har
1 "Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har
jande pe emujekwa" aja ihẽ pe paper pinim
pemuwyr. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta
apo 'y. Ihẽ mu ta! Jetehar te ke pekwa,
aja ihẽ aputar. 2 Yman Tupã rehe pepy'a
ym rahã we, tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ
moĩ. Ixuwe ym ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a
pemoĩ moĩ. Arahã, peka'u te'e riki. Aja
pekwa katu. 3 Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ, ame'ẽ
ke kuja pandu ym: "Jesu riki jaxer ai" aja
pandu ym te. Aja marã ka ym panduha. Pe,
kuja pandu katu: "Jesu riki ihẽma'e sawa'e
te. Tupã a'e" aja amõ pandu. Aja pekwa
katu ame'ẽ ke ihẽ aputar.
4 Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ. Ame'ẽ ke amõ koty
koty a'e me'ẽ me'ẽ. Me'ẽha riki peteĩhar
jõ. Tupã'ã ke a'e. 5 Tupãma'e parakyha ke
amõ ma'ema'e rahã, amõ koty koty paraky.
Ijar riki peteĩhar. Jandema'e sawa'e te
a'e. 6 Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e
rahã, amõ ukwa katu te. Amõ ukwa we.
Amõ ukwa katu ym. Me'ẽha riki peteĩhar.
Tupã a'e. Ma'eha ke ma'ema'e katu te
rahã, ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe.
Ma'eha ma'ema'e we rahã, ukwa we ha ke
a'e muwyr ipe tĩ. Aja a'e me'ẽ me'ẽ riki.
7 Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo.
Ame'ẽ ta rehe pame katu te pyrãtãha ke
Tupã'ã muwyr. A'erehe amõ ta py'a ke
ame'ẽ ta muhury katu. A'erehe pyrãtãha ke
Tupã'ã muwyr. Kuja. 8 Amõ pe pyrãtãha ke
Tupã'ã muwyr. A'erehe upa ma'e ke ukwa
katu te a'e. Tupã aja: "Ko katu." "Ko katu
ym" aja ukwa katu a'e tĩ. Amõ pe Tupã rehe
har Tupã'ã mujekwa tĩ. A'erehe ukwa katu
a'e. Mujekwaha riki peteĩhar. Tupã'ã ke
a'e. 9 Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr.
A'erehe ame'ẽ riki Tupã rehe amõ ta 'ar
koty te we jurujar katu. Amõ pe pyrãtãha
ke a'e muwyr tĩ. A'erehe ahy ixo ame'ẽ ta
ke a'e mukatu. Pyrãtãha muwyr ame'ẽ ke
peteĩhar. Tupã'ã ke a'e. 10 Amõ pe pyrãtãha
ke a'e muwyr tĩ. A'erehe marã ka ym amõ
ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Amõ
pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe Tupã
mujekwa, ame'ẽ ke a'e pandu pandu katu
ngã pe tĩ. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr
tĩ. A'erehe a'e ukwa katu, kuja: "Tupã
rehe har Tupã'ã je'ẽha rupi pandu my"
ame'ẽ ke ukwa katu. Anĩ rahã: "Tupã rehe
har Tupã'ã je'ẽha rupi pandu ym my" aja
ukwa katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr
tĩ. A'erehe amõ awa je'ẽha ke a'e pandu.
Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe
ame'ẽ amõ awa je'ẽha ke amõ pandu, ame'ẽ
ke ima'e je'ẽha namõ mujekwa katu ngã
pe. (A'erehe ma'e pandu my, ame'ẽ ke
upa ngã ukwa katu.) 11 Ame'ẽ pyrãtãha
muwyr ame'ẽ ke peteĩhar jõ. Tupã'ã ke a'e.
A'e putar, a'erehe pyrãtãha ke a'e muwyr
muwyr katu ngã pe.

Jande rete riki peteĩhar aja saka

12 Kirisutu riki peteĩhar. Awa ke rehe heta
ma'e ke ihĩ. Ijywa. Ipy. Itymã. Aja heta
ihĩ. Aja jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. Upa
ame'ẽ ta riki peteĩhar aja ngã ixo. Awa rete
peteĩhar aja saka. Aja riki Kirisutu tĩ. Peteĩ
a'e. Ixotyhar ta riki heta. Upa ame'ẽ ta
peteĩhar aja ixo. 13 Aja jande tĩ. Jundéu awa
ta ke jande my? Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta
ke jande my? Amõ pe te'e paraky ame'ẽ ke
jande my? Amõ pe te'e paraky ame'ẽ aja ym
ame'ẽ ke jande my? Upa jande ke peteĩhar
aja Tupã'ã mu'am. Kirisutu kotyhar ta ke
jande aja mu'am. Upa jande py'a rehe a'e
ihĩ katu. Peteĩ a'e.
14 Amõ rete rehe heta ma'e ke ihĩ. Peteĩ jõ
aja ym. Heta ihĩ. Ijywa. Itymã. Ipy. Heta
riki. Awa rete riki peteĩhar. 15 Ipy pandu:
"Ihẽ riki awa po aja ym. A'erehe kome'ẽ
retema'e ym ihẽ" aja. Aja pandu naĩ. Ame'ẽ
py riki ame'ẽ retema'e ke. 16 Inambi pandu:
"Ihẽ riki awa reha aja ym. A'erehe kome'ẽ
retema'e ym ihẽ" aja pandu naĩ. Ame'ẽ
reha riki ame'ẽ retema'e ke. 17 Amõ rehe

eha jõ ihĩ rahã, marã ka ym a'e henduha.
(Inambi nixói.) Amõ rehe inambi jõ ihĩ
rahã, marã ka ym a'e hẽtũha. (Iãpũi nixói.)
18 Aja ym riki. Amõ koty koty ma'e ke amõ
rete rehe Tupã moĩ. Eha ke. Inambi ke.
Ijywa ke. A'e putar aja a'e moĩ. 19 Eha pame
katu te rahã, hete nixói ta tipe. Ipy pame
katu te rahã, aja tĩ. Hete nixói ta tipe.
Inambi pame katu te rahã, aja tĩ. Hete nixói
ta tipe. 20 Aja ym riki. Amõ koty koty ma'e ke
hete rehe ihĩ. Inambi ke. Ijywa ke. Eha ke.
Hete riki peteĩhar. Aja riki Tupã kotyhar ta
ke. Heta ixo. Ame'ẽ ta pe pyrãtãha amõ
koty koty Tupã'ã muwyr. A'erehe ahy ixo
ame'ẽ ke amõ mukatu. Amõ awa je'ẽha
ke amõ pandu. Tupã mujekwa ame'ẽ ke
amõ pandu pandu katu. Aja riki. Pe, Tupã
kotyhar ta riki peteĩhar aja ixo ta me'ẽ te'e.

21 Pesarahã! Ipo pe eha: "Nde ke ihẽ
aputar ym" aja pandu. Aja marã ka ym
panduha. Ipy pe iãkã: "Nde ke ihẽ aputar
ym" aja pandu. Aja marã ka ym panduha tĩ.
(A'erehe amõ Tupã kotyhar pe: "Nde ke ihẽ
aputar ym" aja nde erepandu ym ta me'ẽ
te'e.) 22 Amõ we tĩ. Amõ rete rehe ma'e ke
pyrãtã ym ame'ẽ ixo, aja amõ ukwaha naĩ.
Ame'ẽ nixói rahã, hete katu ym riki. 23 Amõ
rete ke rehe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ riki jaxer aja
jakwaha naĩ. Ame'ẽ ke jande jajupyk. Pe,
katu te aja a'e ukwa. Amõ rehe amõ usak
rahã, huxĩ riki awa. Ame'ẽ ke jande jajupyk
tĩ. Pe, katu te aja a'e ukwa tĩ. 24 Amõ hete
ke rehe usak rahã, katu te aja amõ ukwa.
Ame'ẽ ke jupyk ym awa. Huwa ke aja jupyk
ym awa. Amõ rete ke Tupã mujã rahã, amõ
ma'e ke jupyk ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ riki i'ar
koty te we katu, aja a'e mujã. 25 Aja rahã,
amõ koty koty ym ta riki awa rete. Peteĩhar
aja jõ ixo. Upa awa retema'e ke ma'ema'e
katu a'e juehe.

26 Ijywa riki ahy ixo rahã, upa hete mahy.
Ipy ahy ixo rahã, upa hete mahy tĩ. (A'erehe
peteĩ Jesu kotyhar ahy ixo rahã, amõ ta pyai
tĩ.) Ijywa namõ ma'e ke ma'e rahã, amõ
pandu: "Nde pyrãtã" aja. Aja rahã, upa
hete hury katu, ame'ẽja saka. Ipy namõ
ma'ema'e rahã, amõ pandu: "Nde pyrãtã"
aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ẽja
saka tĩ. Aja peteĩ katu rahã, wetep riki katu
tĩ. Aja Tupã kotyhar ta tĩ. (Peteĩ hury katu
rahã, upa amõ ta hury katu tĩ.) A'erehe
amõ pe: "Nde ke japutar ym" aja marã ym
panduha. Amõ ta namõ jande juehe katu
jande jaxo ta me'ẽ te'e. Amõ ta riki katu ym
aja jande jakwa tipe rahã, ame'ẽ riki katu te
aja Tupã ukwa. A'erehe amõ riki jaxer aja
mã peja pepandu ym. Amõ koty koty pekwa
ym pexo. Peteĩhar aja jõ pexo katu. (Amõ
rete rehe har apandu rahã, Tupã kotyhar
ta rehe har ihẽ apandu. A'erehe: "Pehẽ ke
japutar ym" aja pepandu ym. "Pehẽ katu
ym" aja pepandu ym tĩ.)

27 Upa pehẽ riki Kirisutu rete aja saka.
Peteĩ teĩ riki Kirisutu retema'e ke aja saka.
Amõ riki ijywa aja saka. Amõ riki ipy aja
saka. Amõ riki eha aja saka. Aja pame
katu te. 28 Tupã kotyhar ta aja tĩ. Amõ
amõ ta ke Tupã mu'am. Kuja. Jesu mondo
ame'ẽ ta ke aja a'e mu'am py. A'engi Tupã
mujekwa, ame'ẽ ke pandu pandu ame'ẽ ta
ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã je'ẽha ke mu'e
ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi marã ka ym
amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ame'ẽ
ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã'ãma'e
pyrãtãha namõ ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu
ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. Amõ ta ke amõ
namõ ma'ema'e katu ame'ẽ ta ke a'e mu'am
tĩ. Je'ẽha te rupi mondo mondo ame'ẽ ta
ke a'e mu'am tĩ. Amõ awa je'ẽha ke pandu
ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ.

29 Pesarahã! Upa katu te Jesu mondo
ame'ẽ ta aja ym. Amõ amõ aja. Upa katu
te Tupã mujekwa, ame'ẽ ke pandu pandu
ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa
katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja ym
tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te marã ka
ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu
ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. 30 Upa
katu te ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu ame'ẽ
ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te
amõ awa je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta aja ym
tĩ. Amõ amõ aja. Amõ awa je'ẽha ke pandu
ame'ẽ ke ima'e je'ẽha namõ mujekwa. Upa
katu te ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja.
Pesarahã! Amõ koty koty Tupã kotyhar ta
ma'ema'eha. 31 Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ me'ẽ.
Amõ riki katu te. Amõ riki katu. I'ar koty te
we katuha, ame'ẽ ke peputar pexo.

Pesarahã! Kuja riki i'ar koty te we katu te
ha ke. Ko amujekwa ta kỹ.

13

Ipy'a katuha ke

[1] Amõ awa ta je'ẽha ke ihẽ apandu katu my? Tupã je'ẽha rahoha ta je'ẽha ke ihẽ apandu katu my?
Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.
Ihẽ apandu, ame'ẽ riki ma'e tyapuha jõ riki.
"Pẽ! Pẽ! Pẽ!" aja ita nupã tyapuha jõ riki.
Tyapu te'e jõ. Katu ym aja.
(A'erehe amõ ta rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e.
Ame'ẽ riki katu te me'ẽ ke.)
[2] Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu katu my?
Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.
Upa katu te ma'e ke ihẽ akwa katu my?
Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.
Amõ ukwa ym ame'ẽ ke ihẽ pe Tupã mujekwa my? A'erehe ame'ẽ ke ihẽ akwa katu.
Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.
(A'erehe amõ ta rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e.
Ame'ẽ riki katu te me'ẽ ke.)
Ihẽ ajurujar katu te. A'erehe ajurujar katuha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu.
Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.
Te'e riki ihẽ axo. Katu ym aja.
(A'erehe amõ ta rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e.
Ame'ẽ riki katu te me'ẽ ke.)
[3] Ima'e ym te ame'ẽ ta pe upa katu te ihẽma'e ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ my?
Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.
Tata pe ihẽ ke amõ hapy my? Aja jukwa. Aja Jesu rehe ajurujar katuha ke ahijar ym, aja ihẽ amujekwa my?
Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.
Marã ka ym ihẽ katuha. Katu ym aja.
(A'erehe amõ ta rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e.
Ame'ẽ riki katu te me'ẽ ke.)
[4] Amõ ta rehe japy'a katu rahã, pahar amõ ta rehe japarahy ym. Wewe katu japandu ipe.
Amõ ta rehe japy'a katu rahã,
Jajyty'ỹ ym a'eta rehe.
Amõ ta i'ar koty te we jande katuha aja ym jakwa. "Katu te ame'ẽ ke jande" aja jakwa ym jande jupe tĩ.
[5] Amõ ta rehe jande japy'a katu rahã, jajumuhuxĩ ame'ẽ ke jama'e ym.
Jande juehe har jõ jakwa jakwa ym jaxo tĩ.
Amõ ta rehe har jakwa jakwa ta jaxo.
Pahar japarahy ym tĩ.
Amõ ta rehe japy'a katu,
A'erehe pahar amõ ka'u te'eha ma'eha ke jaharái.
Pahar jande py'a jamujywyr ehe.
[6] Amõ ta rehe japy'a katu, a'erehe amõ riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, jande rury ym. Japyai riki.
Katu aja amõ ixo rahã, jande rury katu ehe.
[7] Amõ ta rehe japy'a katu, a'erehe: "A'e jyty'ym. Jaxer ai a'e" aja ehe har japandu ym.
Amõ ta rehe japy'a katu, a'erehe juehe har
Amõ pandu rahã, jande jajurujar katu ehe.
Amõ riki katu ym rahã, a'e katu wan ta oho, ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo.
Amõ ta rehe japy'a katu, a'erehe jande ke
A'e mahy rahã, jande py'ahu te'e jahendu.
[8] Amõ ta rehe tapijar te'e japy'a katu jaxo.
Ipy'a katuha upa ym ta.
Amõ ma'e ke upa ta. Kuja.
Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ ta pandu pandu. Ame'ẽ panduha ke upa ta.
Amõ awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke
Tupã'ã muwyr amõ pe. Ame'ẽ ke upa ta tĩ.
Ma'e ukwa katu te ha ke Tupã'ã muwyr amõ pe. Ame'ẽ ke upa ta tĩ.
Ipy'a katuha anĩ. Upa ym ta ame'ẽ.
[9] Ma'e ukwa katu te ha ke Tupã'ã muwyr tipe. Upa katu te ukwa ym awa, ukwa we.
Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu pandu.
Upa katu te a'e mujekwa ym. Mujekwa we mi.
[10] Pe, Kirisutu jywyr rahã, upa katu te ngã ukwa katu te ta kỹ. Pyta we ym ta ma'e ukwa ym ha. Upa katu te Tupã mujekwa, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta jande pe tĩ.
[11] Kurumĩ rahã, ihẽ je'ẽha riki kurumĩma'e riki. Ihẽ axoha riki kurumĩma'e. Akwaha riki kurumĩma'e.
Apo riki sawa'e ihẽ axo 'y. A'erehe kurumĩ ym axo.
[12] Waruwa xi'a rahã, jesak katu ym ma'e. Aja upa katu te Tupã rehe har jakwa katu ym we apo. Waruwa xi'a, ame'ẽ rehe jasak, ame'ẽja saka.
Yman rahã, huwa koty japu'am rahã, ehe har upa katu te jakwa ta kỹ. Apo ihẽ akwa we riki. Yman rahã, upa katu te ihẽ akwa katu ta kỹ.
Ihẽ rehe har upa katu te Tupã ukwa katu apo. Aja yman rahã, upa katu te ehe har ihẽ akwa katu ta kỹ tĩ.

13 Tupã pete'e ixo, ame'ẽ rehe jajurujar
katu. Inamõ jaxo ta tĩ. Ame'ẽ angaha ke
rehe jaharõ katu jaxo. Amõ ta rehe japy'a
katu tĩ.
Ame'ẽ mahapyr riki katu.
Jajurujar katuha ke.
Jaharõha ke tĩ.
Japy'a katuha ke tĩ.
Pesarahã! Amõ ta rehe tapijar te'e we
jande japy'a katu rahã, ame'ẽ riki i'ar koty
te we katuha.

14

*Ma'e ke Tupã'ã me'*ẽ, ame'ẽ ke amõ we
Páu mujekwa
1 Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, i'ar
koty te we katuha. A'erehe mã peja amõ
ta rehe pepy'a katu pexo. Ma'e ke Tupã'ã
me'ẽ me'ẽ katu, ame'ẽ ke mã peja peputar
katu. Tupã mujekwa ame'ẽ ke pepandu
pandu, ame'ẽ riki katu te me'ẽ ke. Ame'ẽ
ke peputar katu te. 2 Amõ awa je'ẽha ke amõ
pandu rahã, Tupã namõ jõ a'e pandu katu.
Amõ ta namõ pandu ym. Amõ jeje te'e
ukwa ym ame'ẽ ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ
ke amõ awa je'ẽha ke pandu. A'erehe amõ
ta ukwa ym. 3 Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ
pandu rahã, jande je'ẽha rupi a'e pandu
tĩ. (A'erehe ukwa katu.) A'erehe mujekwa
katu ngã pe ma'e ke. A'erehe Tupã rehe har
a'e mujekwa katu ngã pe. A'eta py'a ke a'e
mãtã, a'erehe Tupã rehe a'eta jurujar katu
te we rĩ. Pyai ame'ẽ ta ke a'e muhury katu
tĩ. 4 Amõ awa je'ẽha ke amõ pandu rahã,
juehe a'e jumuhury. A'e jeje te'e Tupã rehe
jurujar katu te we rĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ
ke amõ pandu rahã, jande je'ẽha rupi a'e
pandu tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta ke a'e muhury katu. Upa a'eta
Tupã rehe jurujar katu te we rĩ. A'erehe
Tupã mujekwa ame'ẽ ke pandu rahã, jande
je'ẽha rupi pandu. Aja rahã, katu te. Upa
ukwa katu ta.
5 Upa pehẽ riki amõ awa ta je'ẽha ke
pepandu ame'ẽ ke ihẽ aputar we. Tupã
mujekwa ame'ẽ ke pepandu, ame'ẽ ke ihẽ
aputar katu te. Tupã mujekwa ame'ẽ ke
amõ pandu rahã, katu te ame'ẽ. Amõ awa
je'ẽha ke amõ pandu rahã, katu we ame'ẽ.
Ame'ẽ amõ awa je'ẽha ke jande je'ẽha rupi
amõ mujekwa rahã, katu tiki. Mujekwa
rahã, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta. Aja rahã,
hury katu ta. 6 Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ
ahyk rahã, amõ awa je'ẽha rupi ihẽ apandu
rahã, marã ka ym katuha. Je'ẽha pekwa
ym ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa ym
ta tĩ. Mujekwaha nixói, a'erehe pekwa ym
ta. Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ apandu my?
Amõ we amõ we Tupã rehe har ihẽ apandu
my? Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke apandu
my? Ma'e ke amu'e katu my? Upa aja
amõ awa je'ẽha rupi apandu rahã, marã ka
ym katuha. Ukwa ym ta, a'erehe katu ym.
Jande je'ẽha rupi mujekwaha nixói rahã,
marã ka ym pehẽ py'a mãtãha. Katu ym aja.
7 Je'ẽha ukwa ym rahã, kuja saka. Takwar
ra'yr aja saka. Peju rahã, tyapu katu ym
rahã, awa peju my? Ukwa ym ta amõ.
8 Tapi'iruhu 'ak ke peju rahã, tyapu katu
ym rahã, marã ka ym jawar henduha. So'o
mujan ym ta. 9 Ame'ẽja saka riki. Amõ awa
je'ẽha rupi ma'e ke pepandu rahã, amõ ta
ukwa ym ta. Je'ẽha ukwa ym ta. Hendu tipe.
10 Kome'ẽ ywy keruhũ rupi awa ta je'ẽha
heta ihĩ. Amõ koty koty je'ẽha ke. Amõ
awa ta amõ koty je'ẽha. A'eta pandu rahã,
ianam ta ukwa katu riki. Amõ awa ta amõ
koty je'ẽha. A'eta pandu rahã, ianam ta
ukwa katu ta tĩ. Aja pame katu te. 11 Pe, amõ
pandu rahã, pe, ame'ẽ je'ẽha ihẽ akwa ym
rahã, a'e riki amõ awa aja akwa katu. Ihẽ
riki amõ awa aja a'e ukwa tĩ.
12 Pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr ame'ẽ ke
peputar katu riki. Pe, a'e muwyr rahã,
ame'ẽ namõ mã peja Jesu kotyhar ta ke
pemu'e katu. Aja rahã, ame'ẽ ta py'a ke
pemãtã katu te we ta rĩ. Aja rahã katu te.
(Amõ awa ta je'ẽha rupi pepandu rahã, amõ
ta py'a ke pemãtã ym ta. Ame'ẽ katu ym.)
13 Amõ awa je'ẽha rupi amõ pandu rahã,
mã peja Tupã namõ epandu: "Ame'ẽ amõ
awa je'ẽha rupi amõ pandu. Ame'ẽ ke
emujekwa katu ihẽ pe. Aja rahã, amõ ta pe
ihẽ amujekwa katu ta tĩ" aja inamõ epandu.
Aja rahã, amõ pandu ame'ẽ ke jande johu
jakwa katu ta. 14 Pesarahã! Tupã namõ amõ
awa je'ẽha rupi ihẽ apandu rahã, Tupã'ã
pyrãtãha namõ ihẽ apandu. A'erehe ma'e
ihẽ apandu my, ihẽ atu ihẽ akwa ym. (Aja
rahã, amõ ta ukwa ym tĩ. Katu ym aja.)
15 Pesarahã! Myja me'ẽ ihẽ axo my? Kuja
katu te. Tupã'ã pyrãtãha namõ ihẽ apandu
ta Tupã namõ. Ihẽ akwa katuha namõ
ihẽ apandu ta inamõ tĩ. Tupã'ã pyrãtãha
namõ Tupã rehe har ihẽ ajyngar ta tĩ. Ihẽ

akwa katuha namõ ehe har ihẽ ajyngar ta
tĩ. [16] Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ Tupã pe:
"Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja amõ awa
je'ẽha rupi nde erepandu. A'erehe nde rehe
hendu ame'ẽ ta ukwa ym. Je'ẽha ukwa ym.
Aja rahã: "Amen, a'e tỹ" aja marã ka ym
panduha. [17] Katu te ame'ẽ ke nde erepandu
Tupã pe tipe. Hendu ame'ẽ ta ke ukwa
ym. Je'ẽha ukwa ym, a'erehe ipy'a ke nde
eremãtã ym riki. Katu ym aja.

[18] Amõ awa ta je'ẽha rupi pepandu. Ihẽ
riki pehẽ 'ar koty te we amõ awa je'ẽha rupi
ihẽ apandu. A'erehe Tupã pe ihẽ apandu:
"Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. [19] Jesu
kotyhar ta jy'ar rahã, anĩ. Amõ awa je'ẽha
rupi apandu ym ta. Jande je'ẽha ke apandu.
Heta ym ihẽ apandu, ame'ẽ ke a'eta ukwa
katu. Aja rahã, katu tiki. Je'ẽha ke ukwa
katu. Aja Tupã rehe har ihẽ amu'e rahã,
katu tiki. Mãte hũ amõ awa je'ẽha rupi
apandu rahã, marã ka ym ngã ukwaha.
Je'ẽha ukwa ym. Aja rahã, amõ we Tupã
rehe har amu'e ym. Katu ym aja. A'erehe
amõ awa je'ẽha rupi apandu ym ta.

[20] Ihẽ mu ta! Ma'e peka'u te'eha ke
pema'e rahã, ta'yn ta aja pexo. (Aja rahã,
ta'yr mi pema'e.) Pehẽ pekwaha anĩ.
Tuwete aja pexo. Aja rahã, amõ awa je'ẽha
rupi amõ pandu rahã: "Mã! Katu" aja
pepandu ym ta. [21] Kuja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ. Tupã pandu:

"Jundéu awa ta! Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ.
Pehẽ pe amõ sawa'e ta ke ihẽ
amondo ta.
Amõ awa je'ẽha rupi pehẽ pe a'eta pandu
ta.
Pehẽ namõ ame'ẽ ta pandu tipe. Anĩ. Ihẽ
rehe pehendu ym riki" aja Tupã
pandu.

(Amõ awa ta ke Tupã muwyr. Ame'ẽ
ta amõ awa je'ẽha rupi pandu. Tupã
putar, ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e.) [22] Aja
apo tĩ. Amõ awa je'ẽha rupi amõ ta
pandu. Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke
ma'ema'e. Ame'ẽ kuja mujekwa. Amõ
awa je'ẽha rupi amõ pandu rahã, jurujar
ym ame'ẽ ta hendu. Pe, a'eta kuja ukwa:
"Mã! Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ame'ẽ ta
pandu" aja ukwa. Jesu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta anĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ
pandu rahã, jande je'ẽha rupi a'e pandu
tĩ. A'erehe kuja ukwa: "Mã! Tupã'ãma'e
pyrãtãha namõ ame'ẽ ta pandu" aja ukwa.
Jurujar ym ame'ẽ ta anĩ. Aja ukwa ym.

[23] Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, upa riki amõ
awa je'ẽha rupi pandu u'am. Arahã ame'ẽ
je'ẽha ukwa ym ame'ẽ ta ixe uwyr rahã,
pehẽ riki peka'u te'e aja a'eta ukwa. Jurujar
ym ame'ẽ ta ixe uwyr rahã, aja tĩ. Peka'u
te'e aja ukwa tĩ. [24] Tupã mujekwa ame'ẽ ke
upa riki pandu u'am rahã, jurujar ym ame'ẽ
ke ixe uwyr. Tupã rehe har ukwa ym ame'ẽ
ke ixe uwyr tĩ. Upa ame'ẽ ke hendu rahã,
ukwa ta. Pe, a'e pandu: "Mã! Ma'e aka'u
te'eha ke ihẽ ama'ema'e, aja ihẽ akwa. Ihẽ
ke Tupã mupyrara ta, aja ihẽ akwa tĩ" aja
pandu ta. [25] Pe, ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe
a'e ukwa ukwa ixo. Ame'ẽ ke a'e ukwa ta
a'e jupe. Aja rahã, ipy'a ke Tupã koty a'e
muruwak ta. Pe, Tupã rehe ipy'a ke moĩ
moĩ ta. A'e pandu: "Jetehar te ke. Ihẽ akwa
apo 'y. Apo pehẽ namõ Tupã ixo katu" aja
riki.

Myja Jesu kotyhar ta ixo katu my

[26] Ihẽ mu ta! Pehẽ pejy'ar rahã, myja me'ẽ
pexo katu my? Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa
ta apo 'y. Pejy'ar rahã, mã peja jurujar
katu ame'ẽ ta py'a ke pemãtã katu. Pe-
teĩ teĩ epandu katu. Amõ riki Tupã rehe
har jyngar. Amõ riki ehe har mu'e katu.
Amõ riki ma'e ke Tupã mujekwa ame'ẽ ke
mu'e katu. Amõ riki amõ awa je'ẽha rupi
pandu. Ame'ẽ ke hendu ame'ẽ ta pe amõ
riki mujekwa katu. Aja rahã, upa ukwa ta.
Pejy'ar rahã, aja peteĩ teĩ pandu rahã, katu
tiki. [27] Amõ awa je'ẽha rupi amõ pandu rahã,
mahapyr sawa'e ta pandu. Mokõi sawa'e
ta pandu rahã, katu tĩ. Ko peteĩ sawa'e
pandu. A'e upa pandu rahã, amõ pandu.
Aja pema'e. Pe, amõ riki ame'ẽ amõ awa
je'ẽha ke jande je'ẽha rupi mujekwa katu
ta me'ẽ te'e. Hendu ame'ẽ ta pe mujekwa
katu. Jande je'ẽha rupi mujekwa katu. Aja
rahã, johu upa ukwa katu ta. [28] Pe, amõ
mujekwa ame'ẽ ke nixói rahã, amõ awa
je'ẽha rupi pandu tar katu, ame'ẽ ke mã
peja epandu ym. Jeje ejupandu jupe. Tupã
namõ jõ epandu tĩ. [29] Jande je'ẽha rupi
Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu rahã,
mahapyr sawa'e ta jõ pandu. Mokõi sawa'e
ta pandu rahã, katu tĩ. Pe, upa hendu
ame'ẽ ta pandu a'eta jupe: "Tupã mujekwa
ame'ẽ ke a'e mujekwa my" aja riki. [30] Pe,
amõ pandu u'am rahã, ma'e myrandu ke

amõ pe Tupã mujekwa. Aja rahã, ame'ẽ ke
pandu apo 'y. Pandu u'am ame'ẽ ke mã peja
eputu'u. Ewapyk. 31 Pehẽ peputar rahã, upa
pehẽ riki Tupã mujekwa ame'ẽ ke pepandu
katu. Peteĩ pandu. Pe, upa pandu rahã,
amõ riki pandu. A'e upa pandu rahã, amõ
riki pandu. Aja pame katu te. Aja rahã upa
hendu ame'ẽ ta ukwa katu ta. Aja Tupã
rehe har upa ngã ukwa katu te we ta rĩ.
32 Tupã mujekwa, ame'ẽ ke amõ pandu rahã,
myja rahã pandu my, ame'ẽ ke mã peja
ekwa katu. Myja rahã, putu'u my, ame'ẽ
ke mã peja ekwa katu tĩ. 33 A'erehe pejy'ar
rahã, johu pepandu rahã, tyapu hũ, ame'ẽ
ke Tupã putar ym. Anĩ. Peteĩ teĩ pandu, aja
a'e putar katu.

Tupã kotyhar ta jy'ar rahã, 34 kũjã ta ma'e
ke pandu ym rahã, katu tiki. Jy'ariha renda
pe ixo rahã, mã peja pandu ym riki. "Ngã
jy'ar rahã, kũjã riki kapitã aja ym ta" aja
jundéu awa ta je'ẽha mujekwa. 35 Ma'e ke
kũjã ta ukwa tar katu rahã: "Myja my?" aja
jy'ariha renda pe pandu ym. Hok pe jy-
wyr oho rahã, ixawa'e pe pandu: "Jy'ariha
renda pe ma'e a'eta pandu my?" aja riki.
Jy'ariha renda pe pandu rahã, katu ym ta
tiki.

36 Pehẽ riki Korin ok ta pe har ta ke. Pehẽ
riki Tupã je'ẽha ke pepandu py my? Anĩ
riki. Pehẽ pe jõ Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu
my? Anĩ riki tĩ. A'erehe: "Katu te jande" aja
pekwa pekwa ym pehẽ jupe. 37 Pehẽ ngi har
amõ ta riki Tupã mujekwa ame'ẽ ke pandu
pandu. Amõ ta riki pyrãtãha namõ ma'eha
ke Tupã'ã muwyr, ame'ẽ ke namõ ixo. Aja
rahã, ihẽ amupinim ame'ẽ riki jandema'e
sawa'e te je'ẽha ke, aja ame'ẽ ta ukwa ta
me'ẽ te'e. 38 "Jandema'e sawa'e te je'ẽha
rupi Páu mupinim ym" aja amõ pandu rahã,
mã peja pete'e ixo.

39 Ihẽ mu ta! Tupã mujekwa ame'ẽ ke
pepandu pandu. Mã peja ame'ẽ ke peputar
katu te. Amõ ta amõ awa ta je'ẽha rupi
pandu tar katu rahã: "Mã peja epandu
ym" aja pepandu ym ipe. 40 Pehẽ pejy'ar
rahã, johu upa katu te pepandu pandu rahã,
tyapu hũ. Aja ym pexo. Anĩ. Peteĩ teĩ
epandu katu.

15

Kirisutu kwera katu uhem

1 Ihẽ mu ta! Mã peja myrandu katu rehe
har pekwa pekwa pexo. Ymaniwe ame'ẽ ke
pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Pe, pejurujar
katu ehe. Aja pexo apo rĩ. 2 Ame'ẽ myrandu
katu ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Tapijar
te'e we pejurujar katu ehe rahã, pehẽ ke
Tupã muhã katu ta. Te'e pejurujar rahã,
pehẽ ke Tupã muhã ym ta.

3 Myrandu katu ke ihẽ ahendu, ame'ẽ ke
pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ riki amõ
panduha 'ar koty te we katuha. Kuja riki.
Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e.
Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe
a'e manõ. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim,
aja a'e ma'e. 4 Itakwar keruhũ rupi a'e
ke amõ ta mou raho. Mokõi ukwer rahã,
a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Tupã
je'ẽha amõ mupinim, aja ma'e. 5 Upa kwera
katu uhem rahã, Petu pe a'e jumujesak.
A'engi jumu'eha ta pe a'e jumujesak tĩ. Awa
py mokõi hetaha ta pe. 6 A'engi ymaniwe
inamõ ixo ame'ẽ ta pe a'e jumujesak tĩ.
Heta ame'ẽ ta pe. Kuja, 500 hetaha ta pe a'e
jumujesak. Peteĩ wera rahã, 500 hetaha ta
usak ehe. Upa tate ame'ẽ ta ixo we rĩ. Amõ
ta manõ riki. 7 A'engi Tian pe a'e jumujesak
tĩ. A'engi upa a'e mondo ame'ẽ ta pe a'e
jumujesak tĩ.

8 A'engi ihẽ pe a'e jumujesak tĩ. Ihẽ
katu ym ihẽ jupe ihẽ tipe. Ihẽ pe a'e
jumujesak tĩ. Ihẽ riki a'ejõhar aja saka.
9 Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta riki ihẽ 'ar koty
te we katuha. Ihẽ riki iwyr koty te'e we
katuha. Jesu kotyhar ta ke ihẽ amupyrara
hũ axo, a'erehe ihẽ riki Jesu mondo ame'ẽ
ke aja ihẽ apandu ym ta tipe ihẽ juehe har.
10 Anĩ. Ihẽ rehe Tupã usak katu. A'erehe
Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Te'e riki aja
ym. Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta 'ar koty te
we ihẽ aparaky katu. Tupã je'ẽha ke ihẽ
apandu pandu, ame'ẽ parakyha ke. Ihẽma'e
pyrãtãha namõ ame'ẽ ihẽ ama'ema'e my?
Anĩ. Aja ym. Tupãma'e pyrãtãha namõ
ima'e je'ẽha ke ihẽ apandu pandu katu.
11 Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta riki myrandu
katu ke pandu pandu. Ihẽ riki apandu
pandu tĩ. Juja katu te riki. Ame'ẽ rehe
pejurujar katu tĩ.

*Kwera katu uhem ame'*ẽ rehe har

12 Jande japandu: "Kirisutu manõ. Pe,
a'e ke Tupã mukwera katu muhem" aja
riki. Aja rahã: "Manõ ame'ẽ ta ke Tupã
mukwera ym ta" aja marã ka ym pepan-
duha. 13 Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera

ym, ame'ẽ riki jetehar te rahã, Kirisutu
ke a'e mukwera ym tĩ. 14 Pe, Kirisutu ke
a'e mukwera ym rahã, Kirisutu rehe har
marã ka ym japandu panduha. A'e kwera
ym rahã, a'e nixói, a'erehe marã ka ym
pejurujariha ehe. 15 Amõ we tĩ. Tupã rehe
har te'e jande japandu tĩ. Jande japandu:
"Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem" aja
riki. Pe, manõ ame'ẽ ta ke a'e mukwera ym
ta rahã, te'e japandu ehe har. Aja ngã pe ja-
mujekwa. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera
ym ta, ame'ẽ riki jetehar te rahã, Kirisutu
ke a'e mukwera ym tĩ. 16 Manõ ame'ẽ ta ke
Tupã mukwera ym ta rahã, Kirisutu ke a'e
mukwera ym tĩ. 17 Kirisutu ke a'e mukwera
ym rahã, pejurujar katu naĩ. Peka'u te'e
riki. Peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'erehe
pemanõ rahã, mupyrara renda pe peho ta.
18 Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ẽ
ta riki mupyraraha renda pe ixo apo 'y.
19 Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jaxo rahã jõ
riki Kirisutu rehe jajurujar katu. Jamanõ
rahã, ixoty jaho ym rahã, jande pe amõ ta
pandu: "Mã! Te'e pejurujar naĩ" aja. Upa
amõ ta 'ar koty te we japyaiha. Katu ym aja.

20 Anĩ. Pesarahã! Kirisutu ke Tupã mukw-
era katu muhem 'y. Ame'ẽ riki jetehar te ke.
Kirisutu ke a'e mukwera rahã, manõ ame'ẽ
ta ke a'e mukwera ta tĩ, aja a'e mujekwa
katu. 21 Peteĩ riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e.
(Anã ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanõ ta.
Aja tĩ. Peteĩ Tupã mukwera katu. (Kirisutu
ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanõ rahã,
upa katu te jande ke Tupã mukwera katu
ta tĩ. 22 Anã rainõ ta ke jande. A'erehe upa
katu te jamanõ ta. Jande riki Jesu kotyhar ta
ke tĩ. A'erehe jande ke Tupã mukwera katu
ta tĩ. 23 Ngã ke Tupã mukwera rahã, ka'u
te'eha rupi ym ta. Anĩ. Katu ta. Kirisutu
ke a'e mukwera py. Pe, Kirisutu jywyr
rahã, ixotyhar ta ke Tupã mukwera katu
ta tĩ. 24 A'engi 'ar rehe angaha uhyk katu
ta. Arahã ãjã tama'e pyrãtãha ke Kirisutu
muputu'u katu te ta. Upa katu te huwajan
ta ke a'e muputu'u ta tĩ. Upa rahã, Tupã
pe Kirisutu pandu ta: "Papa! Ne jõ riki
kapitã keruhũ te apo 'y" aja riki. 25 Upa
katu te huwajan ta ke Tupã muputu'u ta tĩ.
Aja rahã, upa ame'ẽ ta Kirisutu rehe hendu
katu ta. Huwajan ta ke Tupã muputu'u
ym rahã we Kirisutu riki kapitã keruhũ rĩ.
26 Amõ manõ rahã, ame'ẽ manõha riki awa
ruwajan aja saka we rĩ. Ame'ẽ ke a'ejõhar
Tupã mukanim ta. Aja rahã, manõ ym te
ta awa. 27 Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha
ihĩ: "Kirisutu rehe upa katu te ngã ke Tupã
muhendu katu ta. Aja rahã, upa katu te
hendu katu ta ehe." Upa katu te aja pandu
rahã, Tupã jõ anĩ. A'e riki upa katu te
amõ ta ke muhendu katu ta. Kirisutu rehe
muhendu katu ta. 28 Aja rahã upa katu te
hendu katu ta ehe. Kirisutu rehe upa katu
te ngã ke Tupã muhendu katu rahã, Tupã
pe ta'yr pandu ta:

—Papa! Nde rehe ihẽ ahendu katu ta tĩ —
aja ipe.

Aja rahã, Tupã riki upa katu te ma'e
kapitã keruhũ te riki. A'e jõ riki kapitã
keruhũ te.

29 Pesarahã! Amõ ta ke amõ mujahuk
riki. Aja rahã, y ngi uhem rahã, kwera katu
uhem, aja mujekwa. Manõ ame'ẽ ta kwera
ta, aja panduha saka. Pe, amõ ta pandu naĩ:
"Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ym ta"
aja naĩ. Ame'ẽ jetehar te rahã, mujahuk ym
ta tipe. Anĩ. Tapijar te'e we pemujahuk
riki. Aja rahã, ngã ke Tupã mukwera ta, aja
pemujekwa. 30 Jande aja tĩ. Mãte we jaxo.
Tapijar te'e we aja jaxo. Anĩ. Manõ ame'ẽ ta
ke Tupã mukwera ym rahã, ihẽ ke mukwera
ym ta tĩ. A'erehe ihẽ amanõ tar ym.

31 Ihẽ mu ta! Pesarahã! Wera rahã pame
katu te amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Tapijar
te'e we jukwa tar katu. (Anĩ. Akyje ym
ingi. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta, aja akwa
katu. A'erehe ihẽ akyje ym ingi.) Ame'ẽ riki
jete. Kuja jetehar te tĩ. Jesu rehe tapijar te'e
we pejurujar katu, a'erehe ihẽ rury katu
ihẽ axo. Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta ke
pehẽ, a'erehe aja ihẽ rury katu axo. Jesu
riki jandema'e sawa'e te. 32 Ko Ese ok ta
pe ihẽ axo. Amõ ta ihẽ rehe parahy riki.
So'o jarõ ame'ẽ ta aja saka. Ihẽ ke ame'ẽ
ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu
axo. Anĩ. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera
ym rahã, marã ka ym katuha. Manõ ame'ẽ
ke Tupã mukwera ym rahã, amõ mupinĩha
aja jaxo ta tipe. Kuja:

—Koĩ jamanõ ta, a'erehe mã peja ja'u te'e
jaxo. Jajumuhury katu jande juehe jaxo apo
'y — aja riki yman amõ mupinim.

33 Anĩ. Aja mã peja ym pexo. "Katu ym
ame'ẽ namõ amõ ixo rahã, a'e katu ym
wan ta tĩ." A'erehe mã peja peka'u te'e
ym pexo. 34 Pehẽ py'a pemupak! Aja rahã,

manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta,
aja pekwa katu ta kỹ. Pemuka'u te'e ym, aja
rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta,
aja pexo ta kỹ. Pehẽ namõ amõ ta ixo. Tupã
rehe har ukwa ym ame'ẽ ta. Katu ym aja.
A'erehe pehẽ ngi ihẽ ruxĩ.

*Kwera rahã, awa rete myja me'*ẽ ta my
35 Amõ pandu my:
—Myja me'ẽ manõ ame'ẽ ke Tupã mukw-
era ta my? Hete nixói riki. Myja me'ẽ awa
rete my tĩ — aja.
36 Mã! Pekwa ym. Pesarahã! Ma'e ra'ĩ
te'e hywõi ym. Pejytym ym rahã, hywõi
ym. 37 Pehẽ pejytym ame'ẽ ke ma'e ra'ĩ te'e.
Ahúi aja me'ẽ ha'ĩ nahã my. Amõ ma'e
ra'ĩ nahã my. Pesarahã! Ha'ĩ ke pejytym.
I'y ke anĩ. 38 Ma'e ra'ĩ hywõi rahã, i'y ke
uhem. Tupã putar, aja me'ẽ i'y ke. Ma'e
ra'ĩ ngi i'y uhem. Amõ ma'e ra'ĩ ngi amõ
koty i'y uhem. Amõ ma'e ra'ĩ ngi amõ koty
i'y uhem. Aja pame katu te. (Ame'ẽja saka
jande rete tĩ. Tupã mukwera rahã, amõ
koty jande rete uhem ta tĩ.)
39 Awa rukwer riki so'o rukwer aja ym.
Amõ koty riki. Ma'ewyra rukwer amõ koty
tĩ. Pira rukwer amõ koty tĩ. Upa juja ym.
40 Ywa pe ma'e ke ixo. Kome'ẽ ywy
keruhũ pe ma'e ke ixo tĩ. Ywa pe har ta amõ
koty katuha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta
amõ koty katuha tĩ. 41 Warahy hendy katu.
Jahy hendyha amõ koty weraha. Jahy rata
hendyha amõ koty hendyha a'e tĩ. Heta
jahy rata ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ hendyha amõ
koty koty hendyha.
42 Aja ta tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã
mukwera rahã, awa rete amõ kotyhar. Awa
rete ke amõ jytym rahã, inem ta oho. Pe,
manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera rahã, ame'ẽ
inem ym te ta. Uhã te hũ ta ixo. 43 Awa
rete ke amõ jytym rahã, awa rete jaxer. Pitu
te'e ame'ẽ ke ame'ẽ. Tupã mukwera rahã,
awa rete katu te. Pyrãtã katu te. 44 Awa
rete ke amõ jytym rahã, manõ ame'ẽ ke
jytym. Hete riki. Tupã mukwera rahã,
amõ kotyhar uhem. Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ
ke uhem. Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ
pe awa rete ixo. Ywa pe amõ kotyhar ixo.
Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke ixo. 45 Kuja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Anã sawa'e py.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe har hete ke Tupã
me'ẽ ipe, aja riki." Amõ Anã ixo. A'ejõhar
ame'ẽ ke aja japandu. A'e Kirisutu. A'e riki
awa ke muhã katu. 46 Kome'ẽ ywy keruhũ pe
har hete ke uhem py. A'engi amõ kotyhar
hete ke Tupã muhem ta. Tupã'ã me'ẽ,
ame'ẽ ke uhem ta. 47 Anã sawa'e py tĩ. Ywy
ke te'e a'e ke Tupã mujã. A'erehe kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ke a'e. Amõ Anã rehe
har a'ejõhar ame'ẽ ke aja japandu. Kirisutu
a'e. A'e riki ywa ngi uwyr. A'erehe ywa pe
har ke a'e. 48 Ywy ke te'e Anã Tupã mujã.
Anã aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta tĩ.
A'erehe manõ ta. Ywa ngi amõ wyjy uwyr.
Kirisutu a'e. Kirisutu aja ixotyhar ta tĩ.
A'erehe manõ ym te ta tĩ. 49 Ywy ke te'e
Tupã mujã ame'ẽ ke aja jande jaxo tĩ. Yman
rahã, ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke aja jande
jaxo ta tĩ.
50 Ihẽ mu ta! Pesarahã! Ihẽ amujekwa ta
pehẽ pe apo 'y. Tupã ixo ame'ẽ pe manõ
ame'ẽ ta oho ym te ta. Ma'e inem ame'ẽ ta
marã ka ym Tupã namõ pytaha. (A'erehe
jande rete amõ koty uwak ta me'ẽ te'e.)
51-52 Ihẽ rehe pehendu katurahã! Yman
ukwa ym awa. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa ta
pehẽ pe apo 'y. Jande ngi har amõ ta manõ
ta. Upa jande jamanõ ym ta. Tupãma'e
jumi'a tyapu ta. A'ejõhar tyapu rahã, pahar
amõ koty jande rete ke Tupã muruwak ta.
Eha ke amõ jupimi, aja pahar te muruwak
ta. Jumi'a tyapu rahã, manõ ame'ẽ ta ke
Tupã mukwera ta. Pe, manõ ym te ta tĩ. Pe,
upa jande rete ke amõ koty Tupã muruwak
ta. 53 Awa manõ rahã, inem ta. Ame'ẽ ke
Tupã muruwak ta me'ẽ te'e. Aja rahã, inem
ym te ta. Manõ ame'ẽ ta ke a'e muruwak
ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, uhã te hũ ta
ixo. 54-55 Upa aja rahã, inem ame'ẽ ke Tupã
muruwak ta. Aja rahã, inem ym te ta. Aja
rahã, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja
uhyk ta.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Uhã te hũ ta awa
ixo.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Upa Tupã
mukwera katu riki.

Manõ ym te ta awa apo 'y. A'erehe marã ka
ym jande ke mupyaiha.

56 Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e.
A'erehe a'e manõ riki. Ma'e riki ma'e ka'u
te'eha ma'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise
je'ẽha riki mujekwa katu ngã pe. 57 Jesu
Kirisutu, jandema'e sawa'e te manõ. Upa
jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e
muhepy. A'erehe inamõ jaxo rahã, jamanõ

ym te ta 'y. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke” aja Tupã pe japandu katu.
58 Ihẽ mu ta! Ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke
pehẽ! Mã peja Jesu rehe pejurujar katuha
ke pehijar ym. Mã peja jandema'e sawa'e
te rehe tapijar te'e we peparaky pexo. A'e
putar ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, ame'ẽ riki
pehẽma'e parakyha ke. Ima'e parakyha
rehe pema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ẽ ke
pehẽ pe a'e me'ẽ me'ẽ ta, aja pekwa. (Pehẽ
ke a'e mukwera katu ta muhem kỹ.)

16

Jesu kotyhar ta ngi tamatarer ke matyr

1 Tamatarer matyriha rehe har ihẽ
apandu ta apo 'y. Ame'ẽ rehe har paper
pinim ihẽ pe pemuwyr. Pesarahã! Ngara
ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta
pe ihẽ apandu, aja pema'ema'e tĩ. Kuja.
“Jundéi ywy rupi Tupã kotyhar ta ixo.
Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta ima'e ym te
ma'e ke. Ame'ẽ ta pe mã peja tamatarer
ke pemondo. Pehẽ pematyr, ame'ẽ ke
pemondo” aja ihẽ apandu ngara ywy pe
har ta pe. 2 Nomin pame katu te tamatarer
ke pemupyta. Ta'yr mi pehẽ pame katu te
pemupyta. Pehẽ peparakyha namõ heta
pepyhyk rahã, heta we pemupyta. Heta
ym pepyhyk rahã, heta ym pemupyta. Aja
pame katu te. Aja me'ẽ pehẽ rehe ihẽ ahyk
ym rahã we, pematyr. 3 Pe, pehẽ rehe ihẽ
ahyk rahã, ame'ẽ tamatarer ke Jerusarẽ ok
ta pe ihẽ amondo ta. Pehẽ pepandu ame'ẽ
sawa'e ta namõ ihẽ amondo ta. Sawa'e rehe
har paper rehe ihẽ amupinim ta tĩ. Aja
rahã, Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa katu
ta a'eta rehe har tĩ. 4 Heta tamatarer ke
pematyr rahã, sawa'e ta namõ ihẽ araho ta
tĩ. Aja rahã, sawa'e ta ihẽ namõ oho ta tĩ.

Páu rehe har

5 Masendo ywy rupi ihẽ aho py ta. A'engi
pehẽ koty ihẽ aho ta. Masendo ywy rupi ihẽ
aho ta me'ẽ te'e. 6-7 Pehẽ koty ihẽ ahyk rahã,
pehẽ namõ ihẽ apyta we ta nahã my. Aman
ndy'ar rahã, apyta ta nahã my. Pahar pehẽ
ngi ihẽ aho ym ta rĩ. Tupã putar rahã, pehẽ
namõ ihẽ apyta katu we ta rĩ. Pe, a'ewan
asak rahã, pehẽ ngi ihẽ aho ta tĩ. Myp ihẽ
aho ta my? Akwa ym rĩ. Ihẽ aho rahã, ihẽ
pe ma'e ke peme'ẽ ta, aja ihẽ akwa.
8 Se Ese ok ta pe ihẽ apyta we ta rĩ.
Penteko 'ar upa rahã, sengi ihẽ aho ta. 9 Se
Tupã rehe har ihẽ amu'e mu'e hũ axo. Pe,
ame'ẽ ke amõ ta putar ym riki. Ihẽ ruwajan
ta aja saka.
10 Pehẽ rehe Timo uhyk rahã, pahar ipo
ke pepyhyk pyhyk katu te ingi. Pehẽ rok
pe pemupyta katu. Ihẽ aja Tupã rehe
a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e
pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha.
11 A'erehe: “Jaxer a'e” aja ym pekwaha ehe
har. Pehẽ ngi a'e oho rahã, ma'e ke peme'ẽ
katu ipe. A'e putar ame'ẽ ke peme'ẽ ipe. Aja
rahã, ihẽ rehe a'e uhyk katu ta. A'e uhykiha
rehe ihẽ aharõ axo. Imu ta namõ a'e uhyk
ta. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta.
12 Apor rehe har ihẽ apandu ta apo 'y.
Ihẽ apandu pandu ipe: “Korin ok ta pe har
ta rehe esak eho. Jande mu ta namõ eho.
Jesu kotyhar ta rehe esak eho” aja riki. A'e
pandu: “Apo anĩ ta rĩ” aja a'e. A'e ukwa
rahã, pehẽ koty a'e oho ta.

Je'ẽha a'ejõhar

13 Pehẽ ruwajan ta aja me'ẽ pewe ixo.
Pekwa katu pexo. Aja rahã, pehẽ ke a'eta
muka'u te'e ym ta. Aja rahã, Jesu rehe
pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Pehẽ
ruwajan ta ngi pekyje ym pexo. Pehẽ py'a
ke pemãtã katu. 14 Upa ma'e ke pema'ema'e
rahã, amõ ta rehe pepy'a katu pexo.
15 Esete rehe har pekwa katu. Ianam ta
rehe har aja tĩ. Pekwa katu tĩ. Ngere ywy
pe Jesu rehe jurujar katu py ame'ẽ ta ke
a'eta. Pe, Tupã kotyhar ta namõ ma'e ke
a'eta ma'ema'e katu. Ihẽ mu ta! Ihẽ apandu
pehẽ pe. 16 Ame'ẽ ta rehe pehendu katu.
Ame'ẽ ta aja amõ ta ixo tĩ. Tupã kotyhar ta
namõ ma'e ke ma'ema'e katu tĩ. Ame'ẽ ta
rehe pehendu katu tĩ.
17 Se Esete uhyk riki. Potuna aja tĩ. Akái
aja tĩ. A'eta uhyk, a'erehe ihẽ rury katu
axo. Se ihẽ namõ pexo ym, a'erehe ihẽ py'a
pemãtã ym. A'erehe Esete ta riki ihẽ py'a ke
mãtã katu. 18 A'erehe ihẽ ke a'eta muhury
katu. Pehẽ ke a'eta muhury katu, aja ihẽ ke
muhury katu tĩ. Katu ame'ẽ ta ke a'eta, aja
ihẽ apandu.
19 Asia ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Katuha
ke a'eta mondo ixo pehẽ pe. Ak mondo ixo
tĩ. Pirisi mondo ixo tĩ. A'eta rok pe Jesu
kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta katuha ke mondo
ixo tĩ. 20 Se Jesu kotyhar ta ixo. Upa a'eta
katuha ke mondo ixo pehẽ pe tĩ.

Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo aja pemujekwa ngã pe.

21 Ko ihẽ po pe te'e ihẽ riki paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo tĩ.

22 Jandema'e sawa'e te rehe amõ ipy'a ym rahã, mã peja ame'ẽ ke Tupã mupyrara. Mã peja jandema'e sawa'e te pahar jywyr.

23 Mã peja Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu pehẽ rehe.

24 Upa jande riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke. A'erehe pehẽ rehe ihẽ apy'a katu tĩ.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Mokõihar ke

Páu kome'ẽ paper ke mupinim tĩ. Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper pinim ke mondo. Mokõihar ke.

Paper pinim a'e mondo py. Ame'ẽ rehe: "Pehendu katu" aja Páu mupinim. Amõ ta pandu: "Páu jande ke muka'u te'e" aja pandu naĩ. "Anĩ. Amuka'u te'e ym" aja Páu mujekwa katu.

Korin ok ta pe har ta rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pyrara hũ a'e ixo, aja mujekwa. Aja myrandu katu ke Páu pandu pandu ngã pe. Pyrara hũ ixo, a'erehe ipy'a katu ngã rehe aja a'e mujekwa katu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar har ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim tĩ

1-2 Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ihẽ Páu. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Timo ihẽ namõ ixo. Jande mu aja a'e. Tupã kotyhar ta Ngere ywy pe ixo. Upa katu te ame'ẽ ta pe paper pinim jamondo jaxo tĩ. Tupã putar, a'erehe ihẽ pe Jesu Kirisutu pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Ihẽ rehe har nde erepandu pandu ta ereho — aja Kirisutu pandu.

Mã peja pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu te hũ. Mã peja Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu aja tĩ. Muhury katu tĩ.

Japyrara jaxo rahã, jande py'a ke Tupã mãtã katu

3 Jande rehe Tupã pyrara usak. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke. Jande pái keruhũ tĩ. Upa jande py'a ke a'e mãtã katu, a'erehe mã peja japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. 4 Upa katu te mãte jakwaha aja jaxo rahã, jande py'a ke a'e mãtã katu. Aja rahã, amõ ta riki mãte ukwaha aja ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke jande jamãtã katu tĩ. Jande py'a ke Tupã mãtã, aja amõ ta py'a ke jamãtã katu tĩ. 5 Kirisutu pyrara hũ kwe. Ixotyhar ta ke jande, a'erehe a'e aja jande tĩ. Japyrara jaxo tĩ. Inamõ jande juehe katu jande jaxo, a'erehe jande japyrara rahã, jande py'a ke Tupã mãtã katu. 6 Myrandu katu ke japandu pandu. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Pejurujar katu ehe, a'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. A'erehe pehẽ pepyrara aja pexo rahã, pehẽ py'a ke a'e mãtã katu tĩ. Jande py'a ke a'e mãtã rahã, pehẽ py'a ke a'e mãtã katu ta tĩ, aja pekwa katu. Pehẽ pe pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe pehẽ py'ahu te'e pehendu. Jande aja pehẽ pepyrara pexo rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. 7 A'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta, aja jakwa katu. Jande aja pepyrara pexo rahã, jande aja pehẽ py'a ke Tupã mãtã katu ta tĩ. Aja jande jakwa katu.

Pyraraha te hũ ngi Páu ke Tupã muhem

8 Jande mu ta aja pehẽ! Pesarahã! Asia ywy pe jande jaxo rahã, mãte jakwaha. Ame'ẽ ke pekwa aja japutar. Asia ywy pe jande ke ngã mupyrara hũ. Mahy hũ tĩ. A'erehe jajupandu jande jupe: "Jande jamanõ ta" aja jande jupe naĩ. 9 Mãte jakwaha, a'erehe: "Páu ta manõ ta me'ẽ te'e" aja amõ ta pandu, aja jaxo. Aja rahã, marã ka ym jande te'e jahemiha ingi, aja jakwaha. Tupã jõ riki jande ke muhem ta ingi, aja jakwa katu. A'e riki ngã ke mukwera katu ame'ẽ ke a'e. 10 Jamanõ ta, aja jakwaha. Anĩ. Ame'ẽ ngi jande ke Tupã muhem riki. Jete! Muhem ta kỹ tĩ. Tapijar te'e we jande ke a'e muhem ta kỹ tĩ, ame'ẽ ke jakwa katu tĩ. (Ame'ẽ ke pekwa katu tĩ, aja japutar.) 11 Pe, jande namõ ma'e ke pema'ema'e ta tĩ. Kuja. "Pyraraha ngi Páu ta ke emuhem" aja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu rahã, jande namõ ma'e ke pema'ema'e katu tĩ, ame'ẽja saka. Heta ngã jande rehe har Tupã namõ pandu pandu ame'ẽ ke a'e muwyr ta jande pe. Jande rehe a'e usak katu ta, a'erehe: "Páu ke Tupã mupoir" aja ngã ukwa rahã, Tupã pe ngã pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja riki.

Te'e Páu pandu ym

12 (Pehẽ ngi har amõ ta pandu: "Páu Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja ym a'e" aja naĩ. Anĩ. Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa katu.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo rahã, Tupã mujekwa ame'ẽ ke namõ axo katu. Pehẽ namõ axo rahã, aja axo tĩ. Mokõi akwaha namõ axo ym tĩ. Ihẽ atu akwaha

namõ axo ym. Anĩ. Ihẽ rehe Tupã ipy'a
katu. A'erehe pyrãtãha ke ihẽ pe muwyr.
Ame'ẽ namõ kome'ẽ ywy keruhũ pe axo
katu. Pehẽ namõ axo rahã, aja tĩ. A'erehe
katu ym ame'ẽ ke ama'ema'e ym, aja akwa.
A'erehe ihẽ rury katu.

13-14 Amukwehe we paper pinim ihẽ
amondo pehẽ pe. Ame'ẽ ke pepyhyk. Pe,
pekwa. Pekwa katu, ame'ẽ ke jõ paper
rehe ihẽ amupinim. Mokõi akwaha ihẽ
amupinim ym. Jetehar te ke amupinim.
Ihẽ amupinim ame'ẽ rehe har ta'yr mi
pekwa rĩ. (Myrandu katu ke ihẽ apandu,
ame'ẽ ma'ema'eha rehe ihẽ ke Jesu Kirisutu
mondo.) A'erehe Kirisutu mondo ame'ẽ ke
ihẽ aja upa katu te pekwa katu, ame'ẽ ke ihẽ
aputar. Aja rahã, Jesu, jandema'e sawa'e te
jywyr rahã, jande rehe pesak rahã, pehẽ
rury katu ta. Arahã pehẽ rehe jasak rahã,
jande rury katu ta tĩ.

15-16 Ihẽ amupinim ame'ẽ rehe har pekwa
katu, aja akwa katu. A'erehe ihẽ ajupandu
ihẽ jupe: "Masendo ywy koty ihẽ aho rahã,
Korin ok ta pe ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak
ta aho" aja ihẽ jupe. Kuja tĩ. "Masendo
ywy ngi ihẽ ajywyr rahã, Korin ok ta pe
ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak ta aho tĩ" aja
ihẽ jupe. Aja rahã, mokõihar pehẽ rehe
ihẽ asak ta. Aho rahã, asak ta. Ajywyr
rahã, aja tĩ. Asak ta tĩ. Aja rahã, mokõihar
pehẽ rury katu ta. Pe, pehẽ ngi ihẽ aho
rahã, ma'e ke ihẽ pe peme'ẽ katu ta. Aja
rahã, Jundéi ywy pe aho katu ta. 17 ("Aho
ta" aja ihẽ apandu. Pe, je'ẽha ihẽ pe amõ
muhyk werur, a'erehe: "Aho ym we ta rĩ"
aja apandu. Ame'ẽ ke pehẽ ngi har amõ
ta ukwa rahã, kuja ukwaha ngã jupe naĩ.)
"Manga te'e ixo aja me'ẽ sawa'e Páu" aja
naĩ. Anĩ. Aja ym. "Ihẽ aho ta" aja apandu
rahã, ihẽ atu aputar ame'ẽ ke apandu, aja
a'eta ukwaha naĩ. A'erehe a'eta pandu: "
'Aho ta' aja Páu pandu rahã, pahar: 'Anĩ.
Aho ym ta' aja pandu" aja pandu pandu.
A'erehe: "Manga te'e ixo aja me'ẽ sawa'e
Páu" aja ukwaha naĩ. 18 Anĩ. Aja ym ihẽ.
Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu.
Aja ihẽ tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ama'ema'e
katu tĩ. A'erehe: "Aho ta" aja ihẽ apandu
rahã, pahar: "Anĩ, aho ym we ta rĩ" aja ym
ihẽ apandu. A'erehe amanga te'e axo aja
me'ẽ sawa'e ym ihẽ, aja pekwa.

19 Amõ we tĩ. Jesu Kirisutu Tupã ra'yr.
Ehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Sir aja
tĩ. Timo aja tĩ. Pandu pandu tĩ. Manga
te'e ixo aja me'ẽ sawa'e ym te Kirisutu.
Anĩ. A'e pandu ame'ẽ ke aja te'eha a'e
ma'ema'e katu. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ apandu
ame'ẽ ke ama'ema'e katu tĩ, aja pekwa katu.
20 Pesarahã! Upa katu te Tupã pandu ame'ẽ
ke Jesu ma'ema'e. Tupã pandu katu ame'ẽ
ke Jesu muhyk katu tĩ. A'erehe Jesu rehe
har jakwa rahã, jetehar te ke ihẽ apandu,
aja jakwa katu. Aja rahã: "Tupã riki katu
te ame'ẽ ke a'e" aja ngã pandu ta. (A'erehe
amanga te'e axo aja me'ẽ sawa'e ym ihẽ,
aja pekwa katu tĩ.) 21 Pe, Tupã riki jande
pe pyrãtãha ke muwyr. A'erehe Kirisutu
kotyhar ta ke jande aja a'e mujekwa katu
jande pe. Pehẽ pe aja jande pe a'e mujekwa
katu tĩ. A'e riki jande pe pandu: "Ihẽma'e
parakyha ke pema'e peho" aja. (A'erehe
Kirisutu rehe har japandu pandu jaxo.)
22 (Ihẽma'e ke rehe ihẽ rer ihẽ amupinim.)
Tupã aja tĩ. "Ko ihẽma'e ke" aja Tupã
pandu. A'erehe jande py'a rehe I'ã ke
muwyr. Aja rahã: "Ko ihẽma'e ke" aja a'e
mujekwa katu. Jande py'a rehe I'ã ke a'e
muwyr. Ame'ẽ kuja mujekwa. Yman rahã,
jande ke a'e muhã katu ta, aja mujekwa.
(Jande py'a rehe I'ã ihĩ katu, a'erehe ihẽ
apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu aja
pekwa katu tĩ.)

Pehẽ pe aje'ẽ je'ẽ tar ym, a'erehe pehẽ
koty aho ym

23 Ko jetehar te ke pehẽ pe ihẽ apandu,
aja Tupã ukwa katu riki. Jetehar te ke ihẽ
apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mahy
katu. Ko pehẽ pe apandu: "Pehẽ koty ihẽ
aho ta" aja. Pe, ihẽ aho ym. Ma'erehe my?
Ame'ẽ ke amujekwa ta apo 'y. Kuja. Ihẽ
ajupandu ihẽ jupe: "Korin ok ta pe ihẽ aho
rahã, a'ep pe har ta pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ta.
Ame'ẽ ta ixoha katu ym, a'erehe aje'ẽ je'ẽ
hũ ta" aja ihẽ jupe. Anĩ. Aja aje'ẽ je'ẽ tar
ym. A'erehe pehẽ koty ihẽ aho ym riki.
24 "Aje'ẽ je'ẽ ta" aja apandu rahã, pehẽma'e
kapitã ihẽ aja my? Anĩ. Aja ym ihẽ. Myja
me'ẽ pejurujar katu my? Ame'ẽ rehe har
ihẽ apandu ym. Kirisutu rehe pejurujar
katuha ke pehijar ym, aja ihẽ akwa katu.
"Aje'ẽ je'ẽ hũ ta" aja apandu rahã, pexoha
rehe har jõ ihẽ apandu. Pehẽ pexoha ke ihẽ
amukatu tar katu. Aja rahã, Tupã koty pehẽ
py'a pejumuruwak ta my tĩ.

2

1-2 Pehẽ ke jande jamuhury tar katu,
a'erehe ihẽ ajupandu ihẽ jupe: "Korin ok ta
pe ihẽ aho ym we ta rĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta ke
ihẽ amupyai ym ta" aja ihẽ jupe. Pesarahã!
Pehẽ ke ihẽ amupyai rahã, awa riki ihẽ ke
muhury katu ta my? Nixói awa! Ihẽ riki
amupyai ame'ẽ ta jõ riki ihẽ ke muhury
katu ta. Pehẽ ke ame'ẽ ta. A'erehe pehẽ
ke ihẽ amupyai tar ym. (A'erehe pehẽ
koty aho ym rĩ.) 3 Paper pinim pehẽ pe
ihẽ amondo py. Ame'ẽ pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ
hũ ha pehĩ. Aja rahã, upa pehẽ pexoha
ke pemukatu my? Aja ym rahã, pehẽ rehe
ihẽ ahyk rahã, ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ta tĩ. Aja
rahã, ihẽ apyai ta, aja ihẽ aputar ym. Ihẽ
ke pemupyai, anĩ. Ihẽ ke pemuhury katu
ta me'ẽ te'e. Ihẽ rury katu rahã, pehẽ rury
katu tĩ, aja ihẽ akwa katu. 4 Amukwehe
pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo rahã, upa
ihẽ py'a rupi ihẽ apyai te. Ajumupyai tĩ.
Ihẽ apyai, a'erehe ihẽ ajixi'u hũ tĩ. (Ihẽ
amupinim aĩ rahã, ajixi'u aĩ tĩ.) Upa pehẽ
rehe ihẽ apy'a katu te, aja ihẽ amujekwa tar
katu pehẽ pe, a'erehe ame'ẽ paper pinim
ihẽ amondo. Pehẽ ke ihẽ amupyai, anĩ. Aja
aputar ym.

*Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'*ẽ sawa'e
rehe pehẽ py'a pemujywyr katu

5 (Pehẽ koty imãi nungar namõ ukwer
kwe. Ame'ẽ rehe har ihẽ amupinim kwe.)
Amõ ta ke ame'ẽ jaxer ai ma'e ame'ẽ
mupyai rahã, ihẽ ke jõ mupyai ym. Pehẽ
ke a'e mupyai tĩ. A'erehe: "Upa katu te
pehẽ riki ihẽ ke mupyai" aja apandu tar ym.
6-7 Ame'ẽ sawa'e pe pehẽ ngi har hetaha ta
je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ a'ewan riki. Tupã koty
ipy'a ke ame'ẽ mujywyr. A'erehe apo pehẽ
py'a pemujywyr katu ta me'ẽ te'e ehe. A'e
ke pemuhury tĩ. Aja rahã, ame'ẽ sawa'e
tapijar te'e we pyai ym te ta ixo. "Mãte
ihẽ ke akwaha" aja pandu ym ta. "Ihẽ ke
Tupã putar ym" aja ukwa ukwa ym ta ixo tĩ.
8 A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu. Pehẽ pepy'a
katu ehe, aja pemujekwa ipe, sawa'e pe.

9-10 Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pe-
hendu katu my, ame'ẽ ke ihẽ akwa tar
katu. Aja te'eha ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe
pehendu katu my. Ame'ẽ ke ihẽ akwa tar
katu tĩ. A'erehe paper pinim pehẽ pe ihẽ
amondo kwe. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ
sawa'e ma'e. Ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a
pemujywyr rahã, ihẽ rehe pehendu katu,
aja akwa katu. Pehẽ py'a pemujywyr ehe
rahã, ihẽ py'a ihẽ amujywyr ehe tĩ. Pehẽ
ke ihẽ amuhury tar katu, a'erehe ame'ẽ
sawa'e rehe ihẽ py'a ihẽ amujywyr tĩ. (A'e
tỹ. Ihẽ py'a ihẽ amujywyr ehe.) Kirisutu
ihẽ rehe usak, aja ihẽ axo, a'erehe ihẽ py'a
ame'ẽ sawa'e rehe ihẽ amujywyr tĩ. 11 Aja
rahã, jande ke Satana muka'u te'e ym ta.
(Ãjã ramũi a'e.) A'e putar ame'ẽ ke jande
jakwa katu. Jande riki ma'e jaka'u te'eha
ke jama'ema'e, ame'ẽ ke a'e putar, aja jande
jakwa katu.

Toroa ok ta pe Páu ixo rahã, jumupyai a'e

12 Toroa ok ta rehe ihẽ ahyk aho rahã,
a'ep myrandu katu ke ihẽ apandu pandu.
Kirisutu rehe har apandu pandu. Arahã
Kirisutu rehe ngã ke jandema'e sawa'e
te mujurujar katu. A'erehe heta jurujar
katu ehe. Ame'ẽ riki jandema'e sawa'e te
ma'ema'eha ke, aja akwa katu. 13 Arahã Tit,
jande mu ke ihẽ amahem ym, a'erehe ihẽ
ajumupyai hũ. (Ihẽ rehe pehendu katu my,
ame'ẽ ke Tit pandu ta ihẽ pe, aja akwaha
naĩ. Nixói a'ep.) A'erehe a'ep pe har ta pe
ihẽ apandu: "Tit ke ihẽ akekar ta aho" aja.
Pe, Masendo ywy pe ihẽ aho.

*Tupã pe ma'e pihe katu ame'*ẽ ke jande

14 (Amõ rahã we, Tit rehe asak. A'erehe
pehẽ pexoha rehe har akwa. Pexoha katu,
aja akwa.) A'erehe Tupã pe ihẽ apandu:
"Mã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja.
Pesarahã! Amõ ta ke kapitã muputu'u rahã,
muputu'u ame'ẽ ta ke a'e werur. "Ko ihẽ
amuputu'u ame'ẽ ta ke" aja kapitã mujesak
hekoha ta pe. Aja Tupã tĩ. Kirisutu riki
kapitã keruhũ a'e. (Jande jajurujar katu
ehe.) A'erehe jande riki Kirisutu kotyhar ta
ke. (A'erehe a'e muputu'u ame'ẽ ta aja saka
jande tĩ.) A'erehe Kirisutu namõ jande ke
Tupã mujesak hekoha ta pe, ame'ẽja saka.
A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja
Tupã pe ihẽ apandu.

Tupã pandu jande pe: "Kirisutu rehe
har pepandu pandu peho" aja. A'erehe
ehe har japandu pandu jaho. Ma'e pihe
katu ame'ẽ ke amõ jyhẽ rahã, upa koropi
pihe katu. Aja Kirisutu rehe har japandu
rahã, upa ngã renda rupi Kirisutu rehe har
ukwa ta. (Ma'e piheha ok ta rupi upa
pihe katu, ame'ẽja saka.) 15 Tupã pe jande

ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe
Tupã pe jande riki ma'e pihe katu ame'ẽja
saka. Aja rahã Kirisutu rehe har japandu
pandu. Tupã muhã katu ame'ẽ ta pe
japandu pandu. Mupyraraha renda pe oho
ta ame'ẽ ta pe japandu pandu tĩ. Kirisutu
rehe har japandu pandu tĩ. 16 A'erehe ame'ẽ
ta hendu rahã, ma'e inem, ame'ẽja saka ngã
pe. Putar ym. A'erehe mupyraraha renda
pe oho ta. Tupã koty oho ta ame'ẽ ta pe
anĩ. Kirisutu rehe har hendu rahã, ma'e
pihe katu, ame'ẽja saka. Jurujar katu ehe.
A'erehe Tupã namõ ixo ta.

Pesarahã! Kirisutu rehe har mupyraraha
renda pe oho ta ame'ẽ ta pe amõ pandu
pandu. Tupã koty oho ta ame'ẽ ta pe aja
tĩ. Pandu pandu tĩ. Aja rahã, awa riki
Kirisutu rehe har pandu pandu katu my?
17 Jande riki. Amõ ta anĩ. Jande aja a'eta ixo
ym. Amõ ta Tupã je'ẽha ke pandu pandu
rahã, tamatarer hũ ke pyhyk ta, aja ukwaha
naĩ. (Ihẽ aja tĩ, aja pehẽ ngi har amõ ta
pandu naĩ. Manambe aja tĩ. Tamatarer
hũ japyhyk, aja jande rehe har pandu naĩ
tĩ.) Anĩ. Aja ym jande. Jande ke Tupã
mondo, a'erehe ima'e je'ẽha ke japandu
pandu. Mokõi jakwaha aja ym japandu
pandu. Kirisutu miasu ta ke jande, a'erehe
jande rehe Tupã usak, aja jaxo. Aja ima'e
je'ẽha ke japandu pandu.

3

*Tupã je'*ẽha pyahu ame'ẽ ke

1 (Ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja
pekwa katu.) Ihẽ rehe har amõ we pehẽ
pe apandu ym ta me'ẽ te'e. Pekwa katu,
a'erehe apandu ym ta me'ẽ te'e. Paper
rehe: "Páu katu ame'ẽ ke a'e" aja amõ
mupinim. Aja ihẽ aputar my? Anĩ. Aputar
ym. Amõ ta aja putar riki. Ehe har
amõ ta ukwa ta: "Katu ame'ẽ ke a'e" aja.
A'erehe paper rehe ehe har amõ mupinim.
Ihẽ anĩ. Aputar ym. Pe, paper rehe
ihẽ rehe har pemupinim, aja rahã amõ ta
ihẽ rehe har ukwa ta. Aja aputar ym tĩ.
Pesarahã! 2 (Myrandu katu ke pehẽ pe
japandu pandu rahã, Kirisutu rehe pejuru-
jar katu. A'erehe pehẽ rehe amõ ta usak
rahã, jande riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke
jande aja ukwa katu.) A'erehe pehẽ rehe
usak rahã, pehẽ atu ihẽma'e paper pinim
ame'ẽja saka. Manambema'e aja tĩ. Ima'e
paper pinim ame'ẽja saka tĩ. Paper pinim
rehe amõ usak rahã, upa ma'e ke ukwa
katu. Ame'ẽja saka pehẽ rehe amõ ta usak
rahã, jande riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta
ke jande, aja ukwa katu. A'e tỹ. Pehẽ
rehe japy'a katu. A'erehe jande py'a rehe
pexo, ame'ẽja saka. 3 Pehẽ atu paper pinim,
ame'ẽja saka tĩ. Kirisutu mupinim, ame'ẽja
saka. Pehẽ koty jande ke Kirisutu mondo,
a'erehe ehe har japandu pandu. Pejurujar
katu ehe, a'erehe a'e riki mupinim, ame'ẽja
saka. Kirisutu mupinim, ame'ẽja saka rahã,
mupihũha namõ mupinim ym. Yman ita
rehe je'ẽha ke Tupã mupinim, ame'ẽja saka
ym tĩ. Anĩ. Awa py'a rehe mupinim,
ame'ẽja saka. Aja rahã, awa py'a rehe I'ã ke
a'e muwyr. (Ame'ẽ riki mupinĩha, ame'ẽja
saka.) Ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke Tupã.
Tupã'ã ke Kirisutu muwyr.

4 Myrandu katu japandu pandu, ame'ẽ
riki jandema'e parakyha. Ame'ẽ rehe jande
ke Kirisutu mondo, aja jakwa katu. A'erehe
jandema'e parakyha rehe Tupã usak, aja
rahã, katu aja jakwa katu. 5 Jande atu
jakwaha namõ myrandu katu ke japandu
pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki jande
pe ima'e pyrãtãha ke muwyr. 6 A'e riki
pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ima'e je'ẽha
pyahu ame'ẽ ke japandu pandu katu. Ame'ẽ
je'ẽha pyahu kuja riki. Kirisutu rehe awa
jurujar katu rahã, ipy'a rehe I'ã ke Tupã
muwyr. Ame'ẽ je'ẽha pyahu ame'ẽ ke.
Moise je'ẽha rehe hendu katu rahã, amõ
koty ame'ẽ. Moise je'ẽha rehe jõ amõ
hendu katu rahã, Tupã namõ ixo ym te ta.
Amõ py'a rehe I'ã ihĩ rahã, Tupã namõ ixo
katu ta. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo.

7 Yman itape rehe je'ẽha ke Tupã moĩ.
Ame'ẽ ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep
hendy te hũ. Aja pyrãtãha ke mujesak. (Aja
a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) Pe,
Moise ruwa hendy hũ tĩ. Ame'ẽ uwe wan
ixo rahã, hendy we hũ rĩ. A'erehe marã ka
ym huwa rehe jundéu awa ta usak usakiha.
Ame'ẽ Moise je'ẽha ke amõ pandu pandu
rahã, kuja ukwa: "Mã! Ma'e aka'u te'eha
ke ihẽ ama'e. Tupã namõ axo ym ta" aja
ukwa. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke Moise pe Tupã
me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Pyrãtãha ke
mujesak tĩ. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa
ngã pe tĩ.) 8 Aja rahã ame'ẽ je'ẽha 'ar koty
te we Tupã'ã ma'eha. Amõ ke muhã katu

rahã, pyrãtã te ha rupi Tupã'ã muhã katu.
9 Ame'ẽ Moise je'ẽha rehe amõ hendu rahã,
jupandu jupe: “Mã! Katu ym ihẽ. Ihẽ ke
Tupã mupyrara ta” aja. Ame'ẽ Moise je'ẽha
riki katu riki. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke i'ar
koty te we katuha. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke
rehe amõ hendu katu rahã, Tupã pandu:
“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde
erema'eha nixói te nde pe” aja. A'erehe
Moise je'ẽha 'ar koty te we je'ẽha pyahu
katuha. 10 Apo je'ẽha pyahu ame'ẽ namõ
jaxo. Moise je'ẽha 'ar koty te we katu te ha.
A'erehe ymanihar Moise je'ẽha katu ame'ẽ
ke upa, aja japandu. 11 Moise je'ẽha i'i ixo,
ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki katu rahã, upa ym
te ame'ẽ ke i'ar koty te hũ katuha. Je'ẽha
pyahu ame'ẽ ke upa ym te. A'erehe je'ẽha
pyahu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. (Uhã
te hũ ha ke ame'ẽ me'ẽ. A'erehe i'ar koty te
we katuha.)

*Tupã je'*ẽha ke jundéu awa ta ukwa ym

12 Je'ẽha pyahu riki upa ym te ta, ame'ẽ
ke jakwa katu. A'erehe kyje ym ha namõ
Kirisutu rehe har japandu pandu. 13 Moise
aja jaxo ym tĩ. Tupã je'ẽha wewe ukwa,
aja ym jamu'e. Pesarahã! Huwa ke Moise
jupyk. Pan pe jupyk. Aja rahã, huwa
hendyha uwe ame'ẽ ke jundéu awa ta usak
ym. 14 Moise ruwa ke pan jupyk. Aja jundéu
awa ta py'a tĩ. Pan pe jupyk ame'ẽja saka
apo tĩ. A'erehe yman Moise pe je'ẽha ke
Tupã muwyr, ame'ẽ ke jundéu awa ta usak
usak tipe rahã, iãkã mujanam rãi. (A'erehe
ukwa ym.) Kirisutu kotyhar aja jõ amõ
jumuruwak rahã, ame'ẽ pan kanim. (Aja
rahã, upa ukwa katu.) 15 Apo aja tĩ. Moise
je'ẽha ke jundéu awa ta usak usak rahã,
ipy'a ke pan jupyk, ame'ẽja saka ixo we rĩ.
Usak ame'ẽ ke ukwa ym. 16 Pe, jandema'e
sawa'e te koty jumuruwak rahã, ixotyhar
aja ixo. Aja rahã, ame'ẽ pan ke Tupã
mukanim. Aja Tupã je'ẽha mujekwa. Jo'ok
ame'ẽja saka. Aja rahã, je'ẽha ke ukwa
katu. 17 “Jandema'e sawa'e te” aja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã
ke. Pe, jandema'e sawa'e te'ã riki jande
py'a rehe ihĩ rahã, jande ãkã ke a'e mupirer
mi. (Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu
te ta.) 18 Jande ruwa ke pan pirer ame'ẽ
ke jupyk ym jaxo. A'erehe upa jande rehe
ngã usak rahã, katu ame'ẽ ke jande, aja
ukwa. Jandema'e sawa'e te katuha aja jaxo
tĩ, aja ukwa. Pe, jandema'e sawa'e te, a'e
riki Tupã'ã ke. A'e riki jande ke muruwak
ixo. Jandema'e sawa'e te katuha aja amõ we
amõ we jande ke muruwak ixo. Pe, yman
rahã, a'e aja jaxo ta tĩ. Arahã a'e aja nixói te
ta ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande pe.

4

Tupã rehe har ngã pe Páu ta mujekwa

1 Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe
jande pe a'e pandu. “Myrandu katu ke
pepandu pandu peho” aja riki. Ame'ẽ riki
jandema'e parakyha. Ame'ẽ ke jande pe a'e
riki me'ẽ, a'erehe: “Marã ka ym japanduha”
aja ym jande py'a pe jakwa jakwa jaxo.
2 Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha
ke jama'ema'e. Upa ame'ẽ ke jahijar. Ma'e
ke jande ke muhuxĩ, ame'ẽ jaka'u te'eha
jama'ema'eha ke jahijar tĩ. Tupã je'ẽha
ke japandu rahã, amõ ta ke jamuka'u te'e
tar ym. (“Páu ta muka'u te'e tar katu”
aja amõ ta pandu naĩ.) Anĩ. Jetehar te
ke Tupã je'ẽha mujekwa. Aja jande jaxo.
Tupã jande rehe usak uĩ, aja jaxo. Aja rahã,
jande rehe amõ ta usak rahã, pandu ta:
“Páu ta ixoha katu” aja. 3 Myrandu katu
ke japandu pandu. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa
ym rahã, ame'ẽ ta riki mupyraraha renda
pe oho ixo ame'ẽ ta ke. A'erehe ukwa ym
ixo. 4 Kirisutu riki Tupã a'e tĩ. Kirisutu riki
katu te me'ẽ ke. (Aja rahã, nixói te ma'e
jaxeriha ipe.) Ame'ẽ panduha ke myrandu
katu rehe ihĩ. Pe, myrandu katu ke amõ
ukwa rahã, ame'ẽ ukwaha riki ma'e weraha
aja saka. Pe, mupyraraha renda pe oho ta
ixo ame'ẽ ta rehe ame'ẽ weraha hendy ixo
tipe, ame'ẽja saka. Kirisutu rehe har mu-
jekwa tipe. Ame'ẽ weraha ke Satana muwe,
ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã,
iãkã ke mujanam rãi. (Aja rahã, ukwaha
mukanim. A'erehe ukwa ym te.) A'erehe
myrandu katu rehe mupyraraha renda pe
oho ixo ame'ẽ ta jurujar ym. Satana riki
Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã
keruhũ.

5 Sawa'e te wan ta jande a'erehe jande
rehe har japandu pandu. Anĩ. Aja ym. Jesu
Kirisutu rehe har jande japandu pandu. A'e
riki jandema'e sawa'e te. Ngã muhãha
ke a'e aja japandu pandu. Pe, jande riki
pehẽma'e miasu ta ke. Jande ke Jesu
mondo, a'erehe pehẽma'e miasu ta ke jande

tĩ. [6] Yman te pytun te'e rahã, Tupã pandu:
"Mã peja wera katu" aja. A'e riki weraha
mujã. Ame'ẽ Tupã riki jande py'a pe wer-
aha ke muwyr, ame'ẽja saka. (Aja rahã,
juehe har a'e mujekwa jande pe.) Pyrãtã
te hũ ame'ẽ ke a'e. Kirisutu rehe har amõ
ukwa rahã, Tupã rehe har ukwa tĩ. A'erehe
Tupãma'e pyrãtãha ke Kirisutu mujesak.

Jande pe pyrãtãha ke Tupã muwyr

[7] Jande riki pitu te'e. Tujuk pander aja
saka. Imembek. Anĩ. Ima'e pyrãtãha ke
jande pe Tupã muwyr. A'erehe ehe har
japandu pandu katu. Ehe har ukwa ame'ẽ
ke katu te me'ẽ ke. Ehe har japandu rahã,
ima'e pyrãtãha namõ japandu, aja ngã pe
Tupã mujekwa. Jandema'e pyrãtãha namõ
anĩ. [8] Amõ amõ rahã, jande ke amõ ta
mahy hũ tipe. (Jande pe ima'e pyrãtãha
Tupã muwyr.) A'erehe tapijar te'e we Tupã
je'ẽha ke japandu pandu. Myja me'ẽ jama'e
ta my? Aja amõ amõ rahã, jakwa jakwa jaxo.
Anĩ. Mãte jakwaha aja ym te jaxo. [9] Jande
ruwajan heta ixo. Pe, jande rehe katu ame'ẽ
ta pete'e ixo tĩ. Jande ke amõ ta muputu'u
tĩ. Mahy tĩ. Jande ke jukwa ym we rĩ. [10] Jesu
ke amõ ta mupyrara. Aja jande ke amõ ta
mupyrara ixo tĩ. Aja te'e ta jaxo. A'e ke
amõ ta jukwa. Aja jande ke amõ ta jukwa
tar katu tĩ. Aja te'e ta jaxo. Jajurujar katuha
jahijar ym. Aja rahã, Jesu ywa pe ixo,
a'erehe ima'e pyrãtãha ke jande pe muwyr,
aja jamujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, Jesu
ixuwe katu te hũ ixo, aja mujekwa katu.)
[11] Jande jaxo rahã, jande ke Tupã rehe ipy'a
ym ame'ẽ ta jukwa tar katu tipe. Jesu rehe
har japandu pandu, a'erehe jande ke jukwa
tar katu. Anĩ. Japandu pandu we rĩ. Aja
rahã, Jesu ywa pe ixo, a'erehe jande pe
ima'e pyrãtãha ke muwyr, aja jamujekwa
katu ngã pe. (Aja rahã, ixuwe katu te hũ
ixo, aja mujekwa katu tĩ.) [12] Pesarahã! Kuja
riki. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe
jande ke amõ ta jukwa tar katu. Mãte we
me'ẽ jande jaxo. Japyrara jaxo. Pehẽ anĩ.
Jande japandu, ame'ẽ rehe pejurujar katu,
a'erehe katu aja pexo. (Pepyrara ym, aja
pexo katu.)

[13] Mãte we me'ẽ jande jaxo (tapijar te'e we
myrandu ke japandu.) Aja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ:
"Tupã je'ẽha riki jetehar te ke aja akwa
katu, a'erehe ame'ẽ ke ihẽ apandu
katu" aja amõ pandu.

Aja Tupã je'ẽha riki jetehar te ke aja
jakwa katu, a'erehe myrandu katu ke
japandu katu tĩ. [14] Manõha ngi Jesu, jan-
dema'e sawa'e te ke Tupã mukwera katu
muhem. (A'erehe Tupã je'ẽha riki jetehar
te ke aja jakwa katu.) Jesu ke Tupã mukwera
katu muhem. Aja jande jamanõ rahã, yman
rahã, jande ke a'e mukwera katu ta muhem
tĩ, aja jakwa katu. Pe, Jesu namõ jaxo
ta. Pehẽ aja tĩ. Mukwera katu ta muhem
tĩ. Pe, pehẽ namõ jande ke huwa koty a'e
mupu'am ta. [15] Apo upa aja japyrara jaxo
rahã, pehẽ pe katu. Myrandu katu ke pehẽ
pe japandu, a'erehe pehẽ pe katu. Pe, amõ
amõ ta rehe pyrara Tupã usak te hũ rahã,
Tupã rehe ame'ẽ ta jurujar katu ta. "Mã! Ne
jõ riki katu te hũ" aja Tupã pe pandu ta tĩ.
Aja katu Tupã rehe har pandu te hũ riki.

Tapijar te'e we Tupã rehe Páu jurujar katu

[16] (Jande ke Tupã mukwera katu ta
muhem, aja jakwa katu.) A'erehe jande
jajupyai ym jaxo. Jande pitu te'e riki. Jande
rete tamũiha ohoho ixo. Jande py'a anĩ.
Wera rahã pame katu te jande py'a ke Tupã
mãtã katu. A'erehe tapijar te'e we Tupã
rehe jajurujar katu. Jahijar ym ame'ẽ. [17] Apo
jande ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy
we ixo rĩ. Jande ke mupyrara we ixo rĩ.
Ame'ẽ upa ta. Apo japyrara jande jaxo. Aja
rahã, yman rahã, Tupã namõ jaxo ta. Katu
te hũ ta. Ame'ẽ ke upa ym te ta. Pyraraha
'ar koty te we katu te ha. A'erehe jajurujar
katuha jahijar ym. [18] A'erehe marã ka ym
ma'e ke rehe amõ usakiha, ame'ẽ rehe har
jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. Ma'e ke
amõ usak ym, ame'ẽ upa ym te ta. Ywa pe
Tupã namõ ixo ame'ẽ ke upa ym te ta. Ma'e
ke amõ usak, ame'ẽ upa ta. Ame'ẽ rehe har
jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo.

5

Jande rete pyahu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta

[1] (Japyrara jaxo. Anĩ. Jajurujar katuha
jahijar ym. Yman rahã, jande rete pyahu
ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta.) Pesarahã! Kome'ẽ
ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande rete riki
xipa, ame'ẽja saka. Xipa ijuk, ame'ẽ riki
jande jamanõ, ame'ẽja saka. Jamanõ rahã,
amõ jande rete ke Tupã mujã ta, ywa pe.

A'e riki mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke ijuk ym
te ta. Uhã te hũ ame'ẽ ke. [2] Ywa pe jande
rete pyahu ame'ẽ ke jande pe Tupã me'ẽ ta.
Ame'ẽ ke japutar katu tipe apo 'y. Japutar
katu te hũ, a'erehe: "Mã! Ame'ẽ namõ apo
jaxo rahã, katu" aja jande jupe. [3] Amõ jande
rete pyahu namõ jande jaxo ta rahã, jande'ã
jawe te'e, ame'ẽja saka ixo ym ta. [4] Kome'ẽ
ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, jande pitu
te'e riki. Japyrara jaxo, a'erehe: "Ái ái ái"
aja japandu, ame'ẽja saka riki. Japyrara
jaxo, a'erehe jande rete ngi jahem tar katu
riki. Aja jõ ym. Ywa pe har jande rete pyahu
ke japutar katu. Aja rahã, jamanõ ym te
ta riki. Jande ruhã te hũ ta riki. [5] Jande
rete pyahu ke Tupã moĩ katu ta. Ame'ẽ ke
jetehar te aja a'e mujekwa, a'erehe jande
py'a rehe I'ã ke a'e muwyr. Aja rahã, yman
rahã jande rete ke a'e mupyahu ta, aja a'e
mujekwa katu.

[6-8] Tupã'ã jande py'a rehe ihĩ katu, a'erehe
jande pyrãtã katu te jande. Kome'ẽ ywy
keruhũ pe jande jaxo rahã, ywa pe jan-
dema'e sawa'e te namõ jaxo ym rĩ, aja jakwa
katu. Se jande rete ke jambor, ame'ẽja
saka. Pe, ywa pe jandema'e sawa'e te namõ
jaxo katu, aja japutar katu. Ame'ẽ ke jasak,
a'erehe jajurujar katu ehe. Anĩ. Aja ym.
Jasak ym we rĩ. Pe, jande jajurujar katu ehe.
Aja te'e ta jaxo. [9] Jandema'e sawa'e te namõ
jaxo tar katu. Amõ we tĩ. Ima'e ma'eha ke
jama'ema'e tar katu. Ame'ẽ ke jõ japutar
katu te. Se jaxo rahã, aja japutar katu te.
Ywa pe jaxo rahã, aja tĩ. Ima'e ma'eha ke
jama'e tar katu tĩ. [10] Jande johu Kirisutu
ruwa koty japu'am ta kỹ. Upa ixotyhar ta
aja tĩ. Huwa koty pu'am ta kỹ tĩ. Pe, jande
rehe har a'e pandu pandu ta. Kome'ẽ ywy
keruhũ pe jande jama'ema'eha rehe har a'e
pandu pandu ta. (A'erehe ima'e ma'eha ke
aja te'eha jama'ema'e tar katu.) Katu ame'ẽ
ke ma'ema'e rahã: "Nde katu" aja Kirisutu
pandu ta. Pe, ame'ẽ katuha aja ma'e katu
ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ ta ipe tĩ. Katu ym
rahã: "Nde katu ym" aja Kirisutu pandu
ta. Pe, ame'ẽ katu ym ha aja ma'e ke a'e
me'ẽ ta tĩ. Aja pame katu te ta. (A'erehe
jandema'e sawa'e te putar ame'ẽ ke mã peja
pema'ema'e katu.)

*Tupã rehe katu ame'*ẽ ta ke

[11] (Jande jama'eha rehe har jandema'e
sawa'e te pandu ta) a'erehe ima'e ma'eha
jama'ema'e tar katu te. A'erehe amõ ta
pe japandu: "Pejurujar katu ehe" aja riki.
Jetehar te jamu'e, aja Tupã ukwa katu. Aja
ihẽ rehe har pekwa, aja ihẽ aputar tĩ. [12] Aja
rahã: "Katu ame'ẽ ta ke jande" aja japandu
ym. Anĩ. "Jetehar te jamu'e" aja japandu
rahã, jande rehe har pekwa ta, aja japutar.
Aja rahã, amõ ta pe katu jande rehe har
pepandu katu ta tĩ. Ame'ẽ panduha pekwa
katu ta. Ame'ẽ ta amõ rehe usak te'e
rahã: "Mã! Katu ame'ẽ ke" aja ukwaha naĩ.
Soroka pe jõ usak, ame'ẽja saka. Ixoha ukwa
ym. Ipy'a pe usak ym, ame'ẽja saka. Ame'ẽ
ta jande rehe usak te'e, a'erehe: "Katu ym
Páu ta" aja ukwaha naĩ. Jande jaxoha ukwa
ym, a'erehe: "Katu ym" aja pandu naĩ.

[13] Jaka'u te'e jande, aja pekwaha my? Aja
jaxo rahã, Tupãma'e ma'eha ke jama'ema'e
tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja jaxo. Jaka'u
te'e ym jande, aja pehẽ pekwaha my? Aja
ym jaxo rahã, pehẽ py'a ke jamãtã tar katu,
a'erehe jaka'u te'e aja ym jaxo.

[14] Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe
a'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu. Peteĩ
sawa'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u
te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy. Aja
jakwa katu. A'e manõ rahã, upa katu te
awa ta manõ inamõ tĩ, ame'ẽja saka. [15] A'e
manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha
ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahã,
apo ixo ame'ẽ ta juehe har ma'ema'eha
rehe jõ usak usak rahã, katu ym. Kirisutu
putar ame'ẽ ke apo ixo ame'ẽ ta ma'ema'e
ta me'ẽ te'e tĩ. Kirisutu manõ, pe, a'e ke
Tupã mukwera katu muhem tĩ. A'erehe
jurujar katu ehe ame'ẽ ta Tupã namõ ixo
ta. A'erehe Kirisutu putar ame'ẽ ke apo ixo
ame'ẽ ta ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. (Aja pehẽ
tĩ. Kirisutu putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta
me'ẽ te'e tĩ.)

[16] Amõ rehe jasak rahã: "Peme'ẽ katu."
Amõ rehe: "Peme'ẽ katu ym" aja japandu
ym apo 'y. "Kirisutu katu ym" aja jurujar
ym ehe ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Yman ame'ẽ
ta aja jakwa naĩ tĩ. [17] Kirisutu kotyhar
aja amõ jumuruwak rahã, a'e pyahu aja
ixo 'y. Kwehehar ixoha ke mukanim, aja
ixo. Ixoha pyahu aja ixo apo 'y. [18] Upa
ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e ame'ẽ ke. Jande
ke a'e muruwak. Yman huwajan ta ke
jande. Apo ehe katu ame'ẽ ke jande. Ma'e
jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe
Kirisutu manõ, a'erehe ehe katu ame'ẽ ke

jande aja Tupã muruwak. Pe, jande pe
a'e pandu tĩ: “Kirisutu rehe har pepandu
peho” aja. A'erehe ngã jurujar katu ehe
rahã, ehe katu ame'ẽ ta ke aja Tupã mu-
ruwak tĩ. [19] Jande japandu ame'ẽ ke kuja
riki. “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
Kirisutu manõ. A'erehe upa ma'e ngã ka'u
te'eha ma'ema'eha ke Tupã harái. Kirisutu
manõ, ame'ẽ namõ upa awa ta ke ehe
katu ame'ẽ ta aja Tupã muruwak ixo” aja
japandu. Myja me'ẽ ehe katu aja ngã ke
Tupã muruwak, ame'ẽ myrandu ke jande pe
Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke japandu pandu.
[20] Ko jande jaxo. Kirisutu je'ẽha rupi
japandu pehẽ pe. Jande japandu rahã,
Tupã riki pandu pehẽ pe, aja tĩ. Jande
ke Kirisutu mondo, a'erehe japandu pehẽ
pe: “Tupã ruwajan ta ke pehẽ. Mã peja
Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã ehe
katu ame'ẽ ta ke aja pehẽ ke Tupã muruwak
ta” aja japandu. [21] Ma'e ka'u te'eha ke
Kirisutu ma'e ym te. Upa jande jaka'u
te'eha jama'ema'eha ke Kirisutu rehe Tupã
moĩ, ame'ẽja saka. Arahã upa muhepy.
Aja rahã, Kirisutu kotyhar ta aja jaxo rahã,
Tupã pandu ta: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u
te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja.

6

[1] Tupã pe japaraky aja jaxo. Myrandu
katu japandu pandu, ame'ẽ riki jandema'e
parakyha ke. A'erehe pehẽ pe japandu
katu: “Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe
ixotyhar ta aja pejumuruwak. A'erehe mã
peja pexoha pyahu aja pexo” aja japandu.
[2] Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ
ke kuja Tupã pandu:

“Ngã rehe apyrara ihẽ asak, ame'ẽ angaha
rehe uhyk.
Arahã ihẽ pe pepandu, a'erehe pehẽ rehe
ihẽ ahendu.
Ngã ke ihẽ amuhã katu ta, ame'ẽ angaha ke
rehe uhyk.
Ihẽ pe pepandu, a'erehe pehẽ ke ihẽ amuhã
katu ta” aja Tupã pandu.

Pesarahã! Apo pehẽ rehe Tupã ipy'a tar
katu. Apo pehẽ ke muhã tar katu. Mã peja
pejurujar katu ehe tĩ!
[3] Myrandu katu ke japandu pandu, ame'ẽ
jandema'e parakyha riki jaxer, aja amõ ta
pandu, ame'ẽ ke japutar ym. A'erehe jande
katu aja jande jaxo. Aja rahã amõ ta: “Tupã
rehe ajurujar tar ym ihẽ” aja pandu ym ta.
[4] Anĩ. Kuja jaxo. Upa jandema'e ma'eha
namõ jande riki Tupãma'e miasu ta ke aja
jamujekwa ngã pe. Tupãma'e miasu ta ke
jande aja jamujekwa rahã, jande ke amõ
ta mahy rahã, jande py'ahu te'e jahendu.
Japyrara jaxo tĩ. Aja Tupãma'e miasu ta
ke jande aja jamujekwa tĩ. [5] Jande ke amõ
ta nupã riki. Kyndaha pe jande ke amõ ta
kynda raho tĩ. Jande juramã rupi mutyapu
tyapu hũ ngã. Japaraky te hũ, a'erehe jande
re'õ te hũ. Jaker ym tĩ. Ma'e ke ja'u ym tĩ.
Aja japaraky te hũ. [6] Ma'e jaka'u te'eha ke
jama'e aja ym jaxo tar katu. Aja rahã jande
riki Tupãma'e miasu ta ke, aja jamujekwa
pehẽ pe. Tupã je'ẽha ke jakwa katu tĩ, aja
Tupãma'e miasu ke jande, aja jamujekwa
tĩ. I'i amõ ta rehe jahendu te'e tĩ. Pahar
japarahy ym amõ rehe. Katu ame'ẽ ke jõ
amõ ta pe jama'ema'e tĩ. Upa aja Tupãma'e
miasu ta ke jande, aja jamujekwa. Jande
py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Jetehar amõ ta
rehe japy'a katu tĩ. [7] Jetehar ke jõ amõ ta pe
japandu pandu. Tupãma'e pyrãtãha namõ
ma'e ke jama'ema'e. Upa aja Tupãma'e
miasu ta ke jande aja jamujekwa katu. Tupã
pandu jande pe: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u
te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja jaxo.
A'erehe: “Katu ym pehẽ” aja amõ pandu
rahã: “Katu jaxo” aja jakwa katu. Aja jaxo,
a'erehe amõ ta pe myrandu katu ke japandu
katu. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande,
aja jamujekwa katu. [8] Amõ we tĩ. Amõ
ta: “Páu ta mu'e katu” aja jande rehe har
pandu. Amõ ta anĩ. “Katu ym” aja ukwaha
naĩ. Jande rehe amõ ta juru ai tĩ. Amõ
ta: “Katu ame'ẽ ke peme'ẽ ta” aja jande
rehe har pandu tĩ. Amõ ta: “Páu ta te'e
je'ẽ” aja ukwaha naĩ. Anĩ. Jetehar te ke
japandu pandu. [9] “Jaxer ke Páu ta” aja amõ
ta ukwaha naĩ, a'erehe jetehar jande rehe
har a'eta ukwa tar ym. “Katu Páu ta” aja
amõ ta ukwa, a'erehe jetehar jande rehe
har ukwa katu. “Páu ta manõ ta” aja amõ
ta ukwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Ko jaxo we
rĩ. “Páu ta ke Tupã mupyrara” aja amõ ta
ukwaha naĩ. Anĩ. Jande ke jukwa ym we
rĩ. [10] Amõ rahã, japyai riki. Anĩ. Jande rury
katu te we rĩ. Aja te'e ta jaxo. Japyrara aja
jaxo. Pe, amõ ta pe Tupã rehe har japandu.
A'erehe ehe har amõ ta ukwa katu. Aja
rahã, ame'ẽ riki ima'ehũ aja ixo. Jandema'e
nixói te aja jaxo. Pe, upa ma'e ke japutar,

ame'ẽ ke namõ jaxo. Upa aja jaxo rahã,
Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa
ngã pe.
11 Korin ok ta pe har ta! Ihẽ rehe katu
ame'ẽ ta ke pehẽ! Upa ma'e ke pehẽ pe
jamujekwa katu. Jande py'a rehe ihĩ, ame'ẽ
ke upa jamujekwa katu pehẽ pe tĩ. 12 Aja
rahã pehẽ rehe jande japy'a katu, aja ja-
mujekwa katu. Ame'ẽ ke japutu'u ym pehẽ
ngi. Jande rehe pehẽ pepy'a katu, ame'ẽ ke
pehẽ riki peputu'u, jande ngi. 13 Pehẽ riki
ihẽ ra'yr ta aja saka. A'erehe ko pehẽ pe ihẽ
apandu katu. Pehẽ rehe jande japy'a katu,
aja pehẽ tĩ. Jande rehe pepy'a katu tĩ!

*Jurujar ym ame'*ẽ namõ pejumokõi ym
pehẽ pexo

14 Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ
pejumokõi ym pehẽ pexo. Marã ka ym
paraky katuha. Katu ame'ẽ namõ katu ym
ame'ẽ ke marã ka ym juehe katuha. Tupã
rehe har ukwa katu ame'ẽ namõ ukwa ym
ame'ẽ marã ka ym juehe katuha. (A'erehe
Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pe-
jumokõi ym pehẽ pexo.) 15 Kirisutu namõ
Satana marã ka ym juja panduha. (Ãjã
ramũi a'e.) Aja rahã, Kirisutu kotyhar namõ
Satana kotyhar marã ka ym juja panduha.
Tupã rehe jõ amõ ipy'a moĩ moĩ katu ame'ẽ
namõ Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ marã
ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupã rehe
jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym
pehẽ pexo.) 16 Tupã riki ixuwe katu te hũ
ame'ẽ ke a'e. Jande py'a rehe a'e ihĩ katu.
A'erehe jande riki Tupã rehe ngã jumu'eha
renda aja saka. A'erehe Tupã rehe ipy'a
ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym tupãran
rehe ipy'a ke moĩha. Jande py'a rehe Tupã
ihĩ katu. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym
ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.)
Yman kuja a'e pandu:

"Ihẽ kotyhar ta namõ ihẽ axo ta. Ame'ẽ ta
py'a rehe ihẽ axo katu ta.
Ihẽ rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ta. Ame'ẽ ta
ihẽma'e wan ta" aja riki. (A'erehe
Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta
namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.)

17 Jandema'e sawa'e te pandu tĩ:

"Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke pehijar
peho. Ame'ẽ ta ngi petyryk peho.
Upa ma'e jaxer ai ame'ẽ ke pehijar tĩ. Aja
rahã, ihẽ kotyhar ta ke pehẽ aja ihẽ
akwa katu.
18 Pehẽ pái ke ihẽ aja ihẽ axo ta.
Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ aja pexo ta tĩ. Ihẽ rajyr
ta ke pehẽ aja pexo ta tĩ" aja yman
jandema'e sawa'e te pandu. Pyrãtã
te hũ ame'ẽ ke a'e.

Ta'yr ta ke pehẽ, a'erehe Tupã rehe juru-
jar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ
pexo.

7

1 Yman upa aja pandu katuha ke Tupã moĩ
katu jande pe. Aja rahã, jamu'e katu rahã,
jakwa katu. A'erehe upa ma'e jaka'u te'eha
jama'ema'eha ke mã peja jahijar katu. Ihẽ
rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu pehẽ rehe!
Apandu katu pehẽ pe! Mã peja ma'e jaxer
ai ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa
ym jaxo! Mã peja katu jaxo. Mã peja Tupã
rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu.

Páu hury katu

2 (Ihẽ mu ta! Japandu pehẽ pe. Jande rehe
juru ai ame'ẽ ta rehe pehendu ym.) Amõ
ta pe ma'e katu ym ame'ẽ ke jama'ema'e
ym. Jamujaxer ym amõ ta ke. Amõ ta ke
jamuka'u te'e ym tĩ. Aja japyhyk ym ma'e
ke. A'erehe mã peja jande rehe pepy'a katu.
3 Aja apandu rahã: "Ihẽ rehe pepy'a ym" aja
ihẽ apandu ym. Apandu ramõ te: "Pehẽ
rehe japy'a katu" aja riki. Aja rahã, Tupã
putar rahã, pehẽ namõ aja te'e ta jaxo. Pe,
pehẽ rekoha pe jamanõ ta my tĩ. Aja pehẽ
rehe ihẽ apy'a katu aja amujekwa ta. 4 Pehẽ
rehe ihẽ ajurujar katu. Amõ ta pe: "Korin
ok ta pe har ta katu ame'ẽ ta ke a'eta" aja
jõ pehẽ rehe har ihẽ apandu pandu. Mãte
ihẽ akwaha. Anĩ. Ihẽ py'a ihẽ amãtã katu te
riki. Ihẽ rury katu te hũ tĩ.

5 Masendo ywy pe jahyk rahã, tapijar te'e
we jande ke amõ ta mupyrara. Amõ amõ
rekoha rupi jaho rahã, aja tĩ. Jande ke
mupyrara tĩ. Jande namõ amõ ta je'ẽ je'ẽ
hũ tĩ. Pe, pehẽ pexoha rehe har jajumupyai
tĩ. 6 Pyai ame'ẽ ta ke Tupã muhury katu.
A'erehe a'e riki jande ke muhury katu.
Jande rehe Tit uhyk katu uwyr. A'erehe
jande ke Tupã muhury katu. 7 A'e uhyk
uwyr rahã, jande ke a'e muhury katu. Amõ
we tĩ. A'e ke pehẽ pemuhury katu tĩ, aja Tit
pandu jande pe, a'erehe jande rury katu tĩ.
Kuja jande pe a'e pandu tĩ:

—Páu! Nde rehe Korin ok ta pe har ta
usak tar katu. Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe

aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Ame'ẽ sawa'e jaxer ixo, a'erehe ame'ẽ py'a ke a'ep pe har ta muruwak. Apo Tupã rehe ipy'a katu 'y. A'eta pandu tĩ: "Anĩ. Páu ta katu" aja a'eta pandu — aja Tit jande pe pandu.

A'erehe jande riki jande rury katu te hũ.

8 Paper pinim pehẽ pe ihẽ amondo kwe. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pepyai riki. "Mã! Ihẽ amondo ym rahã, katu ta tipe" aja ihẽ akwa ym axo. I'i pehẽ ke ihẽ amupyai, ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã, ihẽ apyai ta tipe. 9 Anĩ. Apo ihẽ rury katu riki. Pehẽ ke ihẽ amupyai. A'erehe anĩ. Pehẽ pepyai, a'erehe pehẽ py'a ke pemuruwak. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Tupã putar, aja pehẽ pepyai riki. Pexoha pemukatu, a'erehe pehẽ ke jamupyai te, aja ym. 10 Tupã putar, aja amõ pyai rahã, ixoty ipy'a ke a'e muruwak. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke hijar. Ame'ẽ ke Tupã muhã katu. Aja rahã: "Katu tiki" aja amõ ukwa. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jupyai a'eta juehe jõ rahã, Tupã koty ipy'a muruwak ym. Manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te ta.

11 Pehẽ pepyai, a'erehe ixoty pehẽ py'a ke Tupã muruwak. Mã peja ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo! Pehẽ py'a ke a'e muruwak, a'erehe pahar ma'e katu ym ame'ẽ ke pemukatu. "Mã! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ẽ ke jamukatu ta" aja pepandu. Pe, pemukatu tĩ. "Mã! Ma'erehe ame'ẽ sawa'e ixoha jamukatu ym my?" aja pepandu. Pehẽ pejuparahy pehẽ juehe tĩ. Pehẽ ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ ngi pekyje tĩ. Jande rehe pepy'a katu, aja pemujekwa tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'e riki ipy'a ke Tupã koty muruwak tĩ, aja peputar katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ ke pemahy tar katu. Upa aja pemujekwa. Aja rahã, pahar katu ym ame'ẽ ke pemukatu tar katu tĩ, aja pemujekwa katu jande pe tĩ.

12 A'erehe ame'ẽ paper pinim ke ihẽ amondo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ pe ihẽ amondo. Ame'ẽ pe jõ ym. Anĩ. Amõ ke ame'ẽ sawa'e muhuxĩ. Ame'ẽ huxĩ ame'ẽ pe ihẽ amondo tĩ. Ame'ẽ pe jõ ym tĩ. Anĩ. Pehẽ pe ihẽ amondo tĩ. Aja rahã, jande rehe pehẽ pepy'a katu te, aja pejumujekwa pehẽ jupe tĩ. (Jande rehe pehendu katu, a'erehe jande rehe pepy'a katu, aja pejumujekwa katu pehẽ jupe tĩ.) Ame'ẽ ke pehẽ pe amujekwa tar katu, a'erehe ame'ẽ paper pinim ke ihẽ amondo. "Ame'ẽ katu" aja Tupã pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

13 Jande rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe jande rury katu tĩ. Jande jõ riki jande rury katu my? Anĩ. Tit ke pemuhury tĩ. Ame'ẽ ke jakwa rahã, jande rury katu te riki tĩ. 14 Pehẽ koty Tit oho tate rahã, ihẽ apandu ipe: "Korin ok ta pe har ta katu riki. Nde rehe haihu katu ta" aja. Pe, ihẽ apandu aja pema'ema'e. (A'erehe ihẽ rury katu axo.) Jetehar ke pehẽ rehe har japandu. Aja te'eha japandu. Tit pe japandu aja pehẽ pema'ema'e katu ipe. 15 Tit pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Ame'ẽ ke a'e ukwa ukwa ixo. Pehẽ rok pe a'e ke pemupyta katu. Upa a'e pandu ame'ẽ ke pema'ema'e my, aja pekwa pekwa pexo. Upa ame'ẽ ke Tit ukwa ukwa ixo rahã, i'ar koty te we pehẽ rehe a'e ipy'a katu. 16 Ihẽ apandu ame'ẽ ke pema'ema'e ta, aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ rury katu tĩ.

8

Tamatarer ke me'ẽ ame'ẽ rehe har

1 Jande mu ta! Pesarahã! Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu. A'erehe a'eta ma'ema'eha ke pekwa, ame'ẽ ke japutar. 2 A'eta ke amõ ta mupyrara te hũ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta mukanim ta tipe. Anĩ. Mukanim ym. Masendo ywy pe har ta hury katu te hũ, a'erehe tamatarer ke a'eta me'ẽ me'ẽ hũ. Heta ym a'etama'e ke. Anĩ. A'eta me'ẽ me'ẽ katu riki. 3 Ko apandu pehẽ pe. Ima'e ke namõ a'eta ixo, ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ. Jete. Ame'ẽ 'ar koty te we a'eta me'ẽ me'ẽ. Aja jumunixói a'eta juehe, ame'ẽja saka. A'eta putar, a'erehe aja a'eta me'ẽ me'ẽ katu. 4 A'eta jande pe pandu pandu hũ: "Jundéi ywy rehe Tupã kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ima'e ym te ma'e ke. Ame'ẽ ta rehe jande jahaihu tar katu. Jandema'e tamatarer ke jamatyr ta. Mã peja ame'ẽ ke peraho ngã pe" aja masendo ywy pe har ta pandu hũ jande pe.

5 Ta'yr mi a'eta matyr ta aja jakwaha naĩ. Anĩ. Heta te hũ matyr riki. Amõ we tĩ. Kuja a'eta pandu py: "Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande" aja riki. A'erehe Tupã putar aja jamu'e, ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e tĩ. 6 Ame'ẽ jakwa rahã, Tit pe japandu: "Tit! Amukwehe Korin ok ta pe har ta pe tamatarer matyriha ke nde eremu'e. Pe,

a'eta matyr. Apo ixoty ejywyr eho tĩ. Pe,
matyriha ke emumba. Aja rahã, upa matyr
ta. Jesu kotyhar ta ma'e ke ima'e ym te,
ame'ẽ ta pe ame'ẽ ke a'eta mondo tar katu"
aja japandu Tit pe. 7 Pehẽma'e ke mãte hũ
pehĩ. Kuja. Tapijar te'e we Tupã rehe jõ
pejurujar katu te. Amõ ta ke pemu'e katu
te pexo tĩ. Tupã je'ẽha ke pekwa katu te
tĩ. Upa ma'e katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e
tar katu tĩ. Jande rehe pehẽ pepy'a katu te
hũ tĩ. Upa aja pehẽ. Aja pehẽma'e pehũ
aja saka. A'erehe apo ima'e ym te ame'ẽ
ta pe tamatarer ke pemondo katu te hũ, aja
japutar.

8 Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ apandu
ym ta. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke
amõ ta riki mondo tar katu te hũ, aja pehẽ
pe ihẽ amujekwa tar katu. A'erehe amõ ta
aja pehẽ tĩ. Aja rahã, myja me'ẽ ima'e ym te
ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu my, ame'ẽ ke
ihẽ akwa tar katu. Aja ame'ẽ ta rehe pepy'a
katu, aja pemujekwa ta.

9 Pesarahã! Jesu Kirisutu, jandema'e
sawa'e te riki awa ta rehe pyrara usak,
ame'ẽ ke pekwa. Ywa pe upa katu te ima'e
ke pehĩ. Anĩ. Upa hijar. Pe, kome'ẽ ywy
keruhũ pe uwyr rahã, ima'e ym te aja ixo.
Pehẽ ke a'e muhã tar katu, a'erehe ima'e ym
te ixo. Aja rahã, ywa pe pehẽma'e ke mãte
hũ ta. (Aja pekwa pekwa pexo. Aja rahã,
sehar ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ
katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

10 Peteĩ warahy 'ar aha oho apo. Ima'e ym
te ame'ẽ ta pe tamatarer ke pemondo tar
katu. Tamatarer pematyr riki. (Ame'ẽ upa
ym we rĩ.) Apo ame'ẽ ke pemumba rahã,
katu tiki, aja ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ
riki ima'e ym te ame'ẽ ta pe pemondo tar
katu py. Pe, pehẽ riki pematyr py. Upa
ym we rĩ. 11 A'erehe apo pemumbarahã!
Pematyr! Yman pepandu: "Ima'e ym te
ame'ẽ ta pe tamatarer jamondo ta" aja. Aja
apo pematyriha ke pemumba. Pehẽma'e
tamatarer pehĩ apo 'y. Ame'ẽ ngi pe-
matyr. 12 Tamatarer ke peme'ẽ tar katu
rahã, pehẽma'e ngi har peme'ẽ katu. Ame'ẽ
rehe Tupã pandu: "Katu tiki" aja. Pehẽma'e
ym rahã, peme'ẽ ym. Ame'ẽ rehe Tupã
pandu tĩ: "Katu tiki" aja tĩ. Juja katu te.

13-14 "Pehẽ jõ riki peme'ẽ katu. Amõ ta anĩ"
aja ym ihẽ aputar. Apo pehẽma'e riki heta.
A'erehe ima'e ym te ame'ẽ ta pe pemondo
katu rahã, katu tiki. Yman rahã, pehẽma'e
ym te rahã, pe, amõ tama'e heta rahã, pehẽ
pe ame'ẽ ta riki me'ẽ me'ẽ ta tĩ. Aja rahã,
juja katu te ngã me'ẽ me'ẽ ngã jupe. 15 Aja
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Ma'e ke amõ matyr hũ, ame'ẽ ke pyta hũ
ym.
Ma'e ke ta'yr mi matyr, ame'ẽ ke uhyk katu
ipe" aja panduha ihĩ.

*Tit namõ ehe katu ame'*ẽ ta oho ta

16 Jande aja Tit kuja putar tĩ. "Korin ok
ta pe har ta tamatarer matyr. Upa ym we
rĩ. Ame'ẽ ke mumba rahã, katu tiki" aja a'e
putar tĩ. Ame'ẽ putariha ke Tupã muwyr
ipe. A'erehe Tupã pe japandu: "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke" aja. 17 Japandu ipe: "Korin
ok ta pe har ta rehe esak eho" aja Tit pe.
A'e pandu: "Hã! Ihẽ aho tar katu te tĩ.
Ame'ẽ ta ke amu'e ta aho kỹ" aja jande pe
pandu. Japandu ym rahã we, a'e oho tar
katu. A'erehe a'e pandu: "Ihẽ aho ta kỹ"
aja. 18 Tit namõ amõ jande mu ke jamondo ta
jaxo. Ame'ẽ rehe har se upa Jesu kotyhar ta
pandu: "Katu a'e. Myrandu katu a'e pandu
pandu katu riki" aja. Ame'ẽ ke jamondo
ta jaxo, Tit namõ. (Ame'ẽ ta tamatarer
matyriha ke mumba ta pehẽ koty.) 19 Amõ
we tĩ. Jesu kotyhar ta pandu ipe: "Nde
ke jande japutar. Páu ta namõ eho katu.
Amõ Jesu kotyhar ta pyrara ixo. Ame'ẽ ta
pe Páu ta namõ tamatarer eraho tĩ. Ame'ẽ
ta rehe jande jahaihu tar katu, ame'ẽ ke
emujekwa eho tĩ" aja. Aja rahã, tamatarer
pyhyk ame'ẽ ta pandu ta: "Ne jõ riki katu te
me'ẽ ke" aja Tupã pe.

20-21 Mã tamatarer hũ pehẽ peme'ẽ.
"Ame'ẽ ke Páu ta juehe pyhyk pyhyk"
ame'ẽ je'ẽ je'ẽha japutar ym. A'erehe
jetehar jamuhãi tar katu jamondo. Aja
Tupã ukwa ame'ẽ ke japutar tĩ. Aja upa
ngã ukwa ame'ẽ ke japutar katu tĩ.

22 A'erehe Tit ta namõ ame'ẽ jande mu
ke jamondo jaxo. Ame'ẽ mu amõ koty
koty jamondo kwe. Aja rahã: "Pahar ihẽ
aho ta" aja a'e pandu. Apo pehẽ rehe a'e
jurujar katu te. A'erehe pehẽ rehe uhyk
rahã, pehẽ py'a ke a'e mãtã katu ta. Aja
rahã, tamatarer matyriha ke pemumba ta.
Upa ta pematyr. 23 Tit rehe har ihẽ apandu
tĩ. Ihẽ namõ myrandu katu ke a'e pandu
pandu tĩ. Ihẽ namõ pehẽ py'a ke a'e mãtã
tar katu tĩ. Pe, amõ mu ta Tit namõ oho

ta ixo. Ame'ẽ ta ke se Jesu kotyhar ta riki
mondo tĩ. A'eta je'ẽha rupi ame'ẽ mokõi
ta oho ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta ukwa rahã,
Kirisutu pe pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke" aja. [24] Ame'ẽ ta pe pemujekwa. Pyrara
ixo ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja pe-
mujekwa. Tamatarer pemondo rahã, pehẽ
pepy'a katu amõ ta rehe, aja pemujekwa.
Aja rahã, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta tĩ.
Amõ we tĩ. Jande japandu: "Korin ok ta
pe har ta tamatarer ke matyr katu ta" aja
riki jande. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja mã
peja pemujekwa katu ngã pe tĩ. A'erehe
tamatarer pematyriha ke pemumba katu.

9

*Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'*ẽ rehe
har

[1] Jundéi ywy pe Tupã kotyhar ta ixo.
Ame'ẽ ta pe amõ Jesu kotyhar ta tamatarer
ke mondo ixo. Ame'ẽ rehe har pehẽ pekwa,
a'erehe ame'ẽ rehe har amõ we hũ ihẽ
amupinim. Anĩ ta. [2] Ame'ẽ ta pe tamatarer
ke pemondo tar katu tĩ, aja ihẽ akwa katu.
A'erehe pehẽ rehe har masendo ywy pe har
ta pe ihẽ apandu katu. "Ngere ywy pe jande
mu ta ixo. Korin ok ta pe har ta ke. Ima'e
ym te ame'ẽ ta pe a'eta tamatarer ke mondo
tar katu" aja ihẽ apandu. "Jete. Yman
amõ warahy 'ar rahã, ame'ẽ ta tamatarer ke
mondo ta tipe" aja jande japandu. Ame'ẽ
ke masendo ywy pe har ta ukwa rahã,
tamatarer ke ame'ẽ ta mondo tar katu tĩ.
[3] Amõ ta pe japandu: "Korin ok ta pe har ta
tamatarer ke matyr katu riki" aja jande. Pe,
tamatarer pematyr ym rahã, amõ ta pandu
ta: "Páu te'e pandu" aja. A'erehe jande
mu ta ke pehẽ koty jamondo jaxo. Pehẽ
namõ ixo rahã, tamatarer ke pematyr katu
ta. Upa pehĩ ta. [4] Anĩ rahã, pehẽ ngi jande
ruxĩ ta. Ihẽ namõ masendo ywy pe har ta
pehẽ rehe uhyk rahã, tamatarer nixói, aja
jakwa. Aja rahã, pehẽ ngi jande ruxĩ ta.
Pehẽ rehe jajurujar katu riki a'erehe pehẽ
ngi jande ruxĩ ta. Pehẽ ruxĩ ta pehẽ ke tĩ.
[5] A'erehe jande mu ta pe ihẽ apandu: "Korin
ok ta pe peho py. Pehẽ raikwer rupi ihẽ aho
ta. Korin ok ta pe har ta pandu: 'Tamatarer
jande jamatyr ta' aja. Ame'ẽ ke a'ep pe har
ta namõ pematyr" aja ihẽ apandu. Aja rahã,
pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, tamatarer pehĩ
ta. Aja rahã, pehẽ ruryha namõ tamatarer
pematyr, aja pemujekwa ta ngã pe. Peme'ẽ
tar ym ha namõ pematyr. Anĩ. Aja ym riki.
Pehẽ rury katuha namõ pematyr.

*Huryha namõ peme'*ẽ katu

[6] Heta ym ma'e ra'ĩ ke amõ jytym rahã,
ta'yr mi i'a ke matyr tĩ, ame'ẽ ke pekwa
pekwa pexo. Heta te hũ ma'e ra'ĩ ke amõ
jytym rahã, heta te hũ i'a ke matyr ta
tĩ. (Aja tamatarer me'ẽha ke tĩ. Heta
tamatarer peme'ẽ rahã, heta ma'e ke pehẽ
pe Tupã muwyr ta tĩ.) [7] A'erehe: "Kuja
hetaha ihẽ ame'ẽ ta" aja amõ pandu. Aja
rahã, aja a'e me'ẽ rahã, katu tiki. Huryha
namõ me'ẽ, ame'ẽ ke rehe Tupã hury katu
tĩ. A'erehe me'ẽ tar ym ha namõ amõ me'ẽ
rahã, katu ym. "Mã! Ihẽ ame'ẽ ta me'ẽ
te'e" aja ukwaha namõ me'ẽ rahã, katu ym
tĩ. [8] Pehẽ pexoha rehe ma'e ke peputar,
ame'ẽ ke Tupã muwyr ta. "Ma'e ke jande pe
emuwyr" aja Tupã namõ pepandu, ame'ẽ
'ar koty te we a'e muwyr ta. Aja rahã, aja
te'eha pehẽ pexoha rehe ma'e ke pehĩ. Amõ
we hũ pehẽma'e pehĩ ta. Aja rahã, ame'ẽ
ngi har pyrara ixo ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu.
[9] Aja riki Tupã je'ẽha mujekwa. Kuja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Ma'e ima'e ym te ame'ẽ ta pe Tupã muwyr
katu te hũ. Aja te'eha pyrara a'e
usak katu ixo" aja riki.

[10] Ma'e ra'ĩ ke amõ jytym rahã, tyarõ rahã,
i'a pehĩ tĩ. Ame'ẽ ke Tupã muwyr ipe,
ame'ẽja saka. Awa mi'u ke a'e muwyr katu
tĩ. Aja pehẽ pe tĩ. Pehẽ pexoha rehe ma'e ke
peputar, ame'ẽ ke Tupã upa muwyr ta pehẽ
pe tĩ. Amõ we hũ muwyr ta pehẽ pe tĩ. Aja
rahã, pehẽma'e pehũ ta. Aja rahã, ame'ẽ
ngi har ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ
me'ẽ katu te we hũ ta tĩ. [11] Pehẽma'e ke heta
hũ, aja Tupã muwyr ta pehẽ pe. Aja te'eha
ta. Aja rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ
katu ta. Aja te'eha pexo ta. Pehẽ pematyr,
ame'ẽ ke jamuhãi jamondo. Aja rahã, py-
hyk ame'ẽ ta pandu ta: "Ne jõ riki katu
te me'ẽ ke" aja Tupã pe. [12] Pehẽ peme'ẽ,
ame'ẽ riki ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ
katu ta. Tupã kotyhar ta ima'e ym te rahã,
ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Pe, a'eta pyhyk
rahã, Tupã pe pandu ta: "Ne jõ riki katu
te me'ẽ ke" aja pandu hũ ta. [13] Tamatarer
pehẽ pematyr hũ rahã, myrandu katu rehe
pehendu katu, aja pemujekwa katu ngã
pe. Kirisutu rehe har myrandu katu ame'ẽ
ke pehendu katu. A'erehe Tupã pe ngã

pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja.
Ame'ẽ myrandu katu pepandu pandu katu
tĩ. Jundéi ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ
ta pe tamatarer peme'ẽ katu. Amõ ta pe
peme'ẽ katu tĩ. 14 A'erehe pehẽ rehe har
Tupã namõ a'eta pandu pandu katu. Pehẽ
rehe a'eta ipy'a katu riki. Pyrara ixo ame'ẽ
ta pe peme'ẽ katu rahã, katu tiki, aja pehẽ
pe Tupã mujekwa. Aja pehẽ rehe a'e usak
katu te hũ. 15 Ma'e katu te ame'ẽ ke amõ te'e
me'ẽ. Marã ka ym hepyha mangaha. Katu
te hũ. Aja jande pe Ta'yr ke Tupã muwyr tĩ.
A'erehe mã peja jande japandu ipe: “Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke” aja riki.

10

“Ihẽ ke Kirisutu mondo” ame'ẽ rehe har
Páu pandu

1-2 Ko ihẽ Páu. (Ihẽ rehe juru ai ame'ẽ ta
pe apandu apo 'y.) Ihẽ rehe har ame'ẽ ta
pandu: “Jande namõ Páu ixo rahã, jande ngi
a'e kyje, a'erehe hãtã ym pandu. Pepaite
ixo rahã, mã hãtã panduha a'e mupinim
jande pe” aja amõ ta pandu naĩ. Pesarahã!
Katu ame'ẽ ke jõ Kirisutu ma'ema'e. Wewe
katu pandu ngã pe tĩ. Aja pehẽ pe ihẽ
apandu tar katu tĩ. (A'erehe pehẽ py'a
pemuruwak, aja rahã Kirisutu aja wewe
katu pehẽ pe apandu ta tĩ.) Pehẽ py'a
pemuruwak ym rahã, mã hãtã ihẽ aje'ẽ je'ẽ
ta pehẽ pe. Pesarahã! Ihẽ rehe juru ai ame'ẽ
ta pe hãtã ihẽ aje'ẽ katu, aja akwa katu.
(Tupã je'ẽha ke japandu rahã, tamatarer hũ
japyhyk, aja ame'ẽ ta pandu naĩ.) Ame'ẽ
ta pe, hãtã ihẽ aje'ẽ ta, aja ihẽ akwa katu.
3 Awa te'e aja jande jaxo tĩ. Tupã rehe ipy'a
ym ame'ẽ ta namõ kome'ẽ ywy keruhũ pe
jaxo. “Myrandu katu riki te'e” aja amõ ta
pandu naĩ. Ame'ẽ ta je'ẽha ke jamukanim
rahã, jande je'ẽha rupi aja ym jamukanim.
4 Pesarahã! Tupã je'ẽha rupi ame'ẽ ta je'ẽha
ke jamukanim. Pyrãtãha ke a'e muwyr
jande pe. Ame'ẽ namõ myrandu katu ke
putar ym ame'ẽ ta ukwaha ke jamukanim.
Ame'ẽ ta te'e pandu: “Myrandu katu riki
te'e” aja riki. Ame'ẽ ke Tupãma'e pyrãtãha
rupi jamukanim. 5 Juehe har Tupã mujekwa
ngã pe. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. Je'ẽ
je'ẽ hũ ehe har. A'eta ukwa katu, aja a'eta
jupe naĩ. Upa ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rupi
jamukanim. Aja rahã, ame'ẽ ta ukwaha
ke jamuruwak. Pe, Kirisutu rehe hendu
katu. 6 Jande rehe pehendu katu, aja upa
pemujekwa jande pe. Aja rahã, jande rehe
hendu ym ame'ẽ ta pe jaje'ẽ je'ẽ ta. Ame'ẽ
ta pe jaje'ẽ ta: “Pehẽ katu ym” aja.

7 Pesarahã! “Páu Kirisutu mondo ame'ẽ
ke aja ym a'e” aja amõ ta pandu naĩ.
Mã! Ame'ẽ ta awa rehe jõ usak te'e, aja
ixo. Soroka pe jõ usak te'e aja ixo. Pehẽ
koty amõ Kirisutu mondo ame'ẽ ke ixo.
Mã! Ehe har pekwa pekwa pexo tĩ. A'e
Kirisutu mondo ame'ẽ ke rahã, ihẽ aja
tĩ. 8-9 “Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ
apandu pandu. Ihẽ ke a'e mondo” aja
pehẽ pe ihẽ apandu. Aja ihẽ apandu hũ
riki. Ame'ẽ ngi ihẽ ruxĩ ym. A'e je'ẽha
rupi pexoha rehe har hãtã ihẽ aje'ẽ je'ẽ.
Anĩ. Aja ym. Paper pinim ke pehẽ pe
ihẽ amondo axo. Ame'ẽ pe pehẽ ke ihẽ
amukyje. Anĩ. Aja ym ihẽ aputar tĩ. Kuja
aputar. Kirisutu je'ẽha rupi pehẽ py'a ke
ihẽ amãtã. Aja rahã i'ar koty te we Tupã
rehe jõ pehẽ py'a pemapyk katu. Ame'ẽ
ke aputar katu. (A'erehe ihẽ ke Kirisutu
mondo.) 10 Pesarahã! Kuja amõ pandu ta
my. “Paper pinim ke Páu muwyr. Hãtã
je'ẽha ke a'e mupinim. Je'ẽ je'ẽ hũ, ame'ẽ
panduha ihĩ. Jande namõ a'e ixo rahã, pitu
te'e a'e. A'e je'ẽha te reko ym. Je'ẽha hãtã
ym te riki” aja pandu my. 11 Ame'ẽ ta kuja
ukwa ta me'ẽ te'e. Pehẽ namõ ihẽ axo ym
rahã, paper pinim ihẽ amondo. Ame'ẽ pe
hãtã je'ẽha ke ihẽ amupinim. Pe, pehẽ koty
aho rahã, juja katu te ta. Ihẽ amupinim, aja
pehẽ pe hãtã ihẽ aje'ẽ je'ẽ ta kỹ. Akyje ym
ta ihẽ.

12 Amõ ta pandu: “Jande riki katu te ame'ẽ
ta ke jande” aja a'eta juehe har jupandu.
Ame'ẽ ta aja ihẽ my? Anĩ. Aja: “Ihẽ katu
te ihẽ” aja ym ihẽ rehe har akwa akwa axo.
A'eta aja ihẽ tĩ, aja ym axo. Juja ym. Ame'ẽ
ta pandu a'eta jupe: “Pesarahã! Jande jõ
riki katu ame'ẽ ke jama'ema'e. Amõ ta
aja ym jaxo. Jande jõ katu” aja a'eta jupe
ukwaha. Mã! Ukwa ym te ame'ẽ ta ke a'eta.
Ka'u te'e ame'ẽ ta ke a'eta. 13 Aja ym ihẽ rehe
har ihẽ apandu. “Tupãma'e pyrãtãha namõ
myrandu katu apandu” aja apandu. Aja ym
rahã, aja ihẽ apandu ym ta tipe.

Amõ amõ hekoha pe ihẽ ke Tupã mondo.
Manambe amõ. A'ep jõ myrandu katu ke
japandu jaho. Ame'ẽ hekoha jandema'e
parakyha renda, ame'ẽja saka. Pe, yman
pehẽ koty jande ke Tupã mondo. Jandema'e

parakyha renda, ame'ẽja saka tĩ. [14] Pehẽ koty jande ke Tupã mondo. Aja ym rahã: "Tupã je'ẽha rupi jajur" aja japandu ym ta tipe. Yman pehẽ rehe jahyk rahã, myrandu katu ke japandu pandu pehẽ pe. Ame'ẽ myrandu katu japandu rahã, Kirisutu rehe har japandu.

[15] Pesarahã! Ngã pe amõ riki Tupã je'ẽha ke mu'e py. Ame'ẽ raikwer rupi amõ ta oho, pe, pandu: "Jande jõ riki Tupã je'ẽha ke jamu'e katu" aja. Aja ym jaxo. Anĩ. Kuja jaxo. Pehẽ koty jande ke Tupã mondo. A'erehe pehẽ ke jamu'e. Aja rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu te we hũ, aja japutar. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã je'ẽha pehẽ ke jamu'e katu ta. [16] Aja upa rahã, pehẽ rekoha kupe koty myrandu katu ke apandu pandu ta aho. Myrandu katu ke amõ pandu ym, ame'ẽ ta renda pe apandu pandu ta aho. Aja rahã, amõ ta pandu py, ame'ẽ renda pe haikwer rupi ihẽ aho ym ta. "Ihẽ jõ pehẽ pe Tupã je'ẽha ke ihẽ amu'e" aja ym ihẽ apandu ta tĩ.

[17] Pesarahã! Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Ihẽ jõ riki ama'ema'e katu" aja amõ pandu tar katu rahã, kuja a'e pandu ta me'ẽ te'e: "Jandema'e sawa'e te riki ma'ema'e, ame'ẽ ke ko. Katu te ame'ẽ" aja panduha ihĩ. [18] Jandema'e sawa'e te riki amõ rehe har pandu ta: "A'e katu" aja. Aja rahã, ame'ẽ ke katu. Juehe har amõ pandu: "Ihẽ katu" aja. Aja rahã, katu aja ym a'e. (A'erehe ihẽ rehe har Tupã pandu: "Nde katu" aja ihẽ aputar. Sawa'e pandu ame'ẽ ke anĩ. Aputar ym ame'ẽ ke.)

11

Mã peja pehẽ ke Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran muka'u te'e ym

[1] ("Katu ame'ẽ ke ihẽ" aja ihẽ apandu rahã) aka'u te'e ame'ẽ ke aja saka ihẽ apandu axo. Mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu. [2] Pehẽ riki kũjã ixo te'e ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ipy'a pe nixói te, ame'ẽja saka. Pe, peteĩ sawa'e pe jõ pehẽ ke ihẽ apandu katu, ame'ẽja saka. "Nde pe ihẽ ame'ẽ ta" ame'ẽja saka. Ame'ẽ sawa'e Kirisutu ke. (Pe, Kirisutu ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak, a'erehe pehẽ rehe ihẽ ajyty'ym.) Tupã aja tĩ. Pehẽ rehe jyty'ym tĩ. Aja pehẽ rehe ajyty'ym tĩ. [3] Yman Ewa pe mbói te'e pandu. Satana riki. (Ãjã ramũi a'e.) Pandu katu tipe. Anĩ. Muka'u te'e Ewa ke. Aja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ta my tĩ. Ame'ẽ rehe ihẽ ajumupyai. Muka'u te'e rahã, Kirisutu rehe jõ pehẽ pepy'a katu te, ame'ẽ ke pehijar ta my. [4] Pehẽ pe Jesu rehe har jande jamu'e. Amõ kotyhar Jesu rehe har amõ ta mu'e pehẽ pe. Pe, ame'ẽ ta rehe pehẽ ruryha namõ pehendu katu. Katu ym aja. Tupã je'ẽha ke japandu rahã, Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke jama'ema'e, aja jetehar te ke aja jamujekwa. Apo amõ kotyhar Tupã'ã rehe har amõ ta mu'e. Ame'ẽ rehe pehendu katu. Katu ym aja. Myrandu katu ke pehẽ pe japandu. Ame'ẽ rehe pejurujar katu. Apo amõ kotyhar myrandu katu ke amõ ta pandu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe pehendu katu tĩ. Katu ym aja.

[5] Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke pehẽ koty ixo apo. "Jande katu te" aja ame'ẽ ta ukwa a'eta jupe naĩ. Anĩ. Ihẽ 'ar koty te we katuha, aja ym ame'ẽ ta, aja akwa. [6] Ma'e pandu katu te hũ ame'ẽ ke aja ym ihẽ. Anĩ. Tupã rehe har akwa katu te hũ ame'ẽ ke ihẽ, aja jõ ihẽ akwa. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amujekwa katu. Aja te'eha pehẽ pe ihẽ amujekwa. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta apo my.)

[7] Myrandu katu ke jande pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Arahã pehẽ ngi tamatarer ke ihẽ apyhyk ym. A'erehe: "Páu Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja ym a'e" aja pekwaha naĩ. Anĩ. Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Pesarahã! Ngãma'e miasu aja ihẽ axo, a'erehe ihẽ aparaky axo. Aja tamatarer apyhyk. Ame'ẽ pe jõ ihẽma'e ajo'ok katu. Ngãma'e miasu aja ihẽ axo, a'erehe katu ym my? Anĩ. Katu tiki. Aja ihẽ axo. Aja rahã Tupã rehe har pejumu'e katu. Aja katu pehẽ pe.

[8] Pehẽ pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo rahã, amõ ta ngi tamatarer ihẽ apyhyk. Amõ hekoha pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ngi tamatarer ihẽ apyhyk. (Pehẽ ngi anĩ.) Ihẽ pe a'eta te'e me'ẽ me'ẽ. A'erehe ame'ẽ tama'e ke ihẽ amukanim, ame'ẽja saka. (A'erehe ihẽma'e ke upa pehĩ.) A'erehe pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. (Aja pehẽ namõ ma'e ke ihẽ ama'ema'e.) [9] Pe, pehẽ namõ ihẽ axo rahã, tamatarer ke ihẽ aputar rahã, pehẽma'e ke ihẽ apyhyk ym. Masendo ywy pe har ta

jande mu ta riki tamatarer ke muwyr ihẽ
pe. Upa ihẽ aputar ame'ẽ ke a'eta muwyr.
Yman: "Tamatarer ihẽ aputar" aja apandu
ym pehẽ pe. Aja yman rahã, apandu ym te
ta tĩ. Aja te'eha apandu ym ta.
10 Kirisutu kotyhar ke ihẽ. A'erehe jete-
har ke apandu. Kuja. "Myrandu katu ke
ihẽ apandu axo rahã, amõma'e tamatarer
ke ihẽ apyhyk ym te ta" aja ihẽ akwa. Aja
te'e ta ihẽ. Pehẽma'e tamatarer apyhyk ym
te ta. Aja upa ngere ywy pe har tama'e
ihẽ apyhyk ym ta tĩ. (Ngere ywy pe pexo.
Korin ok ta aja tĩ. Ngere ywy rehe ihĩ
tĩ.) 11 "Jandema'e tamatarer Páu pyhyk ym,
a'erehe jande rehe a'e ipy'a ym" aja amõ ta
pandu naĩ tĩ. Anĩ. Aja ym. Pehẽ rehe ihẽ
apy'a katu, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ.
12 Myrandu katu ihẽ apandu rahã,
amõma'e tamatarer ihẽ apyhyk ym we ta
rĩ. Aja tapijar te'e we ihẽ axo ta rĩ. Aja rahã,
amõ Kirisutu mondo ame'ẽ ta kuja: "Páu aja
myrandu katu ke japandu" aja marã ka ym
panduha. Ame'ẽ ta amõ tama'e tamatarer
ke pyhyk riki. A'erehe ihẽ aja: "Ihẽ apyhyk
ym" aja marã ka ym panduha. Ame'ẽ ta riki
Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke aja a'eta jupe.
13 Ame'ẽ ta Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke aja
ym. Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ke a'eta.
Te'e a'eta pandu. "Tupãma'e parakyha ke
jama'ema'e" aja te'e a'eta. A'eta rehe amõ
usak rahã, ame'ẽ ta Kirisutu mondo ame'ẽ
ta ke a'eta aja riki. Anĩ. Muka'u te'e ngã ke
ame'ẽ ta.
14 Pesarahã! Satana riki jumuruwak. (Ãjã
ramũi a'e.) Tupã je'ẽha rahoha katu te aja
a'e jumuruwak. Aja a'e muka'u te'e ngã
ke. 15 A'erehe Satana kotyhar ta jumuruwak
riki tĩ. Kuja. "Katu ame'ẽ ta ke jande.
Jetehar te ke japandu ngã pe" aja ame'ẽ
ta pandu naĩ. Pandu ame'ẽ ta ran, aja
ame'ẽ ta jumuruwak. (Aja Kirisutu mondo
ame'ẽ ta ran ta ke.) Aja muka'u te'e ngã
ke. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, ame'ẽ ta ke
Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ ta ma'ema'eha,
aja mupyrara ta. (A'erehe Kirisutu mondo
ame'ẽ ta ran rehe pehendu ym.)

*Kirisutu mondo ame'*ẽ ke aja Páu ixo rahã,
a'e ke ngã mupyrara hũ

16 Ihẽ riki aka'u te'e ame'ẽ ke, aja pehẽ
ngi har amõ ta ukwaha a'eta jupe. Aja ym
rahã, katu tiki. Pe, apandu tĩ. "Ihẽ aka'u
te'e ame'ẽ ke ihẽ" aja ihẽ rehe har apandu
we mi rahã, mã peja: "Páu ke japutar" aja
pepandu. Aja rahã, mu'eharan ta aja saka:
"Ihẽ katu" aja ihẽ axo ihẽ jupe. 17 Ame'ẽ ke
ihẽ apandu rahã, Tupã je'ẽha rupi ym ihẽ
apandu. Ihẽma'e je'ẽha rupi apandu. "Ihẽ
katu" aja apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke
ihẽ aja apandu axo. (Aja rahã, ihẽ rehe
pehendu katu ta my tĩ.) 18 "Ihẽ katu" aja
pandu ame'ẽ ta heta ixo. Awa te'e aja pandu
tĩ. A'erehe ihẽ apandu tĩ. "Ihẽ katu" aja ihẽ
jupe. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta
my tĩ.) 19 Pehẽ pekwa katu te aja pekwaha
pehẽ jupe. Mã! Pekwa katu tipe. Ka'u te'e
ame'ẽ ta katu aja pekwaha. Pe, ame'ẽ ta
rehe pehendu katu. (Aja rahã, mã peja ihẽ
rehe pehendu katu tĩ. A'erehe aka'u te'e
ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo tĩ.)
20 Pehẽ ke amõ koty koty mondo ame'ẽ
ta rehe har pepandu: "Mã peja pexo" aja.
Pehẽma'e ke te'e pyhyk raho ame'ẽ ta rehe
har: "Mã peja peraho" aja tĩ. Pehẽ ke a'eta
muka'u te'e tĩ. "Mã peja" aja pepandu tĩ.
"Jaxer ai ame'ẽ ta ke pehẽ" aja a'eta ukwaha
pehẽ rehe har. "Mã peja" aja pepandu tĩ.
Pehẽ ke a'eta nupã, aja pehẽ jaxer aja a'eta
ukwaha. Pe, pepandu: "Mã peja" aja. 21 Mã!
Ame'ẽ ta ma'ema'eha aja ihẽ ama'e ym.
Ihẽ ruxĩ ingi, a'erehe ihẽ ama'e ym riki.
A'erehe ihẽ pitu te'e, aja amõ ta ukwaha
naĩ. Mã! Je'ẽha te areko ym ihẽ, aja a'eta
ukwaha naĩ tĩ.
Ma'e ke rehe har: "Mã! Katu te" aja amõ
pandu tar katu rahã, ihẽ aja tĩ. "Katu te"
aja ihẽ rehe har apandu. Aja rahã, aka'u
te'e ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa ihẽ juehe har.
(Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta my tĩ.)
22 Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran jundéu awa
ta ke my? Ihẽ aja tĩ. Jundéu awa ke ihẽ tĩ.
Ame'ẽ ta Amarã rainõ ta ke my? Ihẽ aja
tĩ. Amarã rainõ ke ihẽ tĩ. 23 Kirisutuma'e
parakyha ke ame'ẽ ta my? Ame'ẽ ta 'ar
koty te we ihẽ riki Kirisutuma'e parakyha
ke. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja
amujekwa pehẽ pe.) Aja apandu rahã, aka'u
te'e ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa ihẽ juehe har.
Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran 'ar koty te we
myrandu katu ke ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ
ta 'ar koty te we kyndaha pe ihẽ ke amõ ta
kynda raho. Ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ ke
amõ ta pirok hũ. Ame'ẽ ta 'ar koty te we
tate ihẽ amanõ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ
ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

[24] So'o pirer pe ihẽ ke jundéu ta awama'e
kapitã ta nupã hũ. Kuja, 39 hetaha ihẽ kupe
rupi nupã. Aja kuja hetaha. Awa po wajar
peteĩhar upa aja riki. [25] Homa awa ta ihẽ ke
nupã tĩ. Myra ra'yr pe nupã. Ame'ẽ kuja
hetaha, mahapyr. Peteĩhar ihẽ rehe parahy
ame'ẽ ta ita ombor. Ihẽ ke japi tipe. Tate
ihẽ ke jukwa. Jarusu keruhũ pe ihẽ aho axo
rahã, jarusu keruhũ ke y kotok keruhũ upa
mupẽpen. Mahapyrihar aja ihẽ axo. Amõ
rahã, y pe ihẽ axo. Aja te'e pytun oho. Aja
te'e xu'em oho tĩ. Tate ihẽ ke y jukwa. (Aja
Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa
pehẽ pe.)
[26] Amõ amõ hekoha pe ihẽ awata aho
rahã, pyrara ihẽ axo. Y tiha ame'ẽ tate ihẽ
ke jukwa. Ma'e mukanĩha ta tate ihẽ ke
jukwa tĩ. Ihẽ ke jundéu awa ta tate jukwa
tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta tate jukwa
ihẽ ke tĩ. Ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke
amõ ta tate jukwa tĩ. Ka'a rupi ihẽ awata
axo rahã, pyrara ihẽ axo tĩ. Y ramũi aha
aho rahã, tate y ihẽ ke jukwa tĩ. Ihẽ rehe
katu ame'ẽ ta ran ihẽ ke mupyrara tĩ. (Aja
Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa
pehẽ pe.)
[27] Ihẽ aparaky te hũ. Ihẽ re'õ te ihẽ axo
tĩ. Pyrara ihẽ axo, a'erehe amõ amõ rahã,
ihẽ aker ym. Myahy hũ ihẽ axo tĩ. Ma'e
ke ihẽ a'u ame'ẽ ke amõ amõ rahã nixói
te. Pyrara ihẽ axo tĩ. Amõ amõ rahã, ihẽ
akeriha renda nixói te tĩ. Amõ amõ rahã,
ihẽma'e mundeha nixói tĩ. (Aja Kirisutu
mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ
pe.)
[28] Amõ we tĩ. Wera rahã pame katu te
Jesu kotyhar ta rehe har ihẽ ajumupyai
hũ axo. Amõ amõ ok ta pe ixo ame'ẽ ta
rehe har ihẽ ajumupyai hũ axo. (Jurujar
katuha ke hijar my, ame'ẽ rehe ajumupyai
hũ axo.) [29] Jesu kotyhar riki Tupã rehe jõ
ipy'a mapyk wan rahã, ihẽ apyai tĩ. Pe, amõ
rehe hendu, a'erehe ma'e jaxer ai ame'ẽ ke
amõ ma'ema'e rahã, ihẽ apyai te hũ tĩ. (Aja
Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa
pehẽ pe.)
[30] "Ihẽ katu te" aja ihẽ jupe apandu ta
me'ẽ te'e rahã, ihẽ riki pitu te'e aja ihẽ
amujekwa ta. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu
katu ta. [31] Ihẽ te'e apandu ym, aja Tupã
ukwa katu. A'e riki Jesuma'e pái keruhũ.
"Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe
japandu. Jesu jandema'e sawa'e te a'e.
Pesarahã! Te'e apandu ym ihẽ. [32] Ndama ok
ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke kapitã pyhyk ta
tipe. Arahã Are riki kapitã keruhũ. Harõha
ta pe kapitã pandu: "Ok ta rukwen keruhũ
rehe peharõ. A'ep Páu ke pepyhyk" aja
riki. [33] Anĩ. Ihẽ ke a'eta pyhyk ym. Ok
ta kurar ngi ihẽ ke ihẽ rehe katu ame'ẽ ta
mujy mondo. Wasãkãran keruhũ pe mujy
mondo. Kurar soroka rupi mujy mondo.
(Aja ihẽ ajan aho ingi. Aja ihẽ pitu te'e, aja
ihẽ amujekwa ngã pe.)

12

Páu pe ma'e ke Tupã mujekwa

[1] "Ihẽ katu te" aja apandu ihẽ jupe rahã,
katu ym aja akwa. Anĩ. (Pehẽ koty Kirisutu
mondo ame'ẽ ta ran ixo. Ixeraiha aja ame'ẽ
ta usak hũ, aja pandu.) A'erehe: "Katu te"
aja ame'ẽ ta ukwaha jupe naĩ. A'erehe aja
ihẽ tĩ. Ihẽ keraiha aja ihẽ asak tĩ. Ame'ẽ
rehe har apandu ta apo 'y. Jandema'e
sawa'e te mujekwa ihẽ pe. Ame'ẽ rehe har
ihẽ apandu ta apo 'y. [2] Yman ywa pe ihẽ ke
Tupã raho. Ywa te hũ, aja akwaha. Yman
riki. Kuja, 14 warahy 'ar aha oho apo. Ihẽ
ke a'e raho te my? Ihẽ keraiha aja ihẽ asak
my? Ame'ẽ ke Tupã jõ riki ukwa katu. Ihẽ
akwa ym. [3] Kuja. Pahar Tupã ixo ame'ẽ pe
ihẽ ke a'e raho. Ame'ẽ ke jetehar te my?
Ihẽ akwa ym. Ihẽ keraiha aja ihẽ asak my?
Ame'ẽ ke Tupã jõ ukwa katu, aja apandu tĩ.
[4] A'ep ma'e ke ihẽ ahendu. Ame'ẽ rehe har
marã ka ym amõ pe ihẽ apanduha. Je'ẽha
nixói. Ihẽ ahendu ame'ẽ ke amõ pe apandu
ym ta me'ẽ te'e. "Emujekwa ym ngã pe"
aja ihẽ pe a'e pandu. [5] Ma'e ke ihẽ ahendu,
a'erehe: "Ihẽ katu te" aja akwa ihẽ jupe.
Ihẽ rehe har: "Katu te" aja ym apandu. Ihẽ
pitu te'e, ame'ẽ rehe har jõ ihẽ apandu katu.
[6] "Ywa pe ihẽ asak aho" aja ihẽ apandu rahã:
"Mã! Ka'u te'e ame'ẽ ke a'e" aja ihẽ rehe
har apandu ta my. Anĩ. Jete ihẽ apandu,
a'erehe aka'u te'e aja ym ihẽ. Ywa pe ihẽ
asak aho, ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ym
ta. Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ
ama'ema'eha ke rehe amõ usak. Ihẽ apandu
ame'ẽ ke rehe hendu tĩ. A'erehe ihẽ rehe
har ukwa katu. (Kirisutu mondo ame'ẽ ke
ihẽ, aja ukwa katu.)
[7] Mãte hũ katu ame'ẽ ke ihẽ asak, a'erehe:
"Ihẽ katu te" aja ihẽ axo my? Anĩ. Aja
Tupã putar ym, a'erehe ma'e ahy te ame'ẽ
ke ihẽ pe a'e muwyr. Ame'ẽ riki Satanama'e

je'ẽha rahoha, aja saka. (Ãjã ramũi a'e.)
A'e riki ihẽ ke mahy, ame'ẽja saka. Aja
rahã: "Ihẽ katu te" aja ym ihẽ akwa akwa
axo. 8 Ame'ẽ ahyha rehe har Tupã namõ
ihẽ apandu. Mahapyr ihẽ apandu: "Ihẽ ngi
ahyha ke emukanim" aja apandu ipe. 9 A'e
pandu:
—Anĩ. Amukanim ym ta. Nde rehe ihẽ
apy'a katu te. Ame'ẽ jõ riki katu. Ame'ẽ ke
a'ewan nde pe. Nde pitu te'e rahã, ihẽma'e
pyrãtãha ke nde eremujekwa katu ngã pe —
aja Tupã ihẽ pe.
A'erehe: "Ihẽ pyrãtã ym" aja ihẽ apandu
katu ngã pe. Ihẽ pitu te'e rahã, Kirisu-
tuma'e pyrãtãha ihẽ namõ ixo. A'erehe ihẽ
rury katu te. 10 Ihẽ pitu te'e rahã, ihẽ rury
katu ihẽ axo. Ihẽ rehe amõ ta juru ai rahã,
ihẽ rury katu ihẽ axo tĩ. Ihẽ apyrara rahã,
aja tĩ. Ihẽ rury katu axo tĩ. Ihẽ ke amõ
ta mahy rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu axo tĩ.
Mãte ihẽ akwaha aja rahã, aja tĩ. Ihẽ rury
katu ihẽ axo tĩ. Upa ame'ẽja rahã, ihẽ rury
katu. Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe ihẽ
rury katu ihẽ axo. Ihẽ pitu te'e rahã, Kirisu-
tuma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa katu ngã
pe, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo.

Korin ok ta pe har ta rehe Páu jumupyai

11 "Ihẽ katu te" aja ihẽ rehe har ihẽ
apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ
axo. Ame'ẽ ke pehẽ riki ihẽ ke pemupandu,
ame'ẽja saka. "Páu katu te" aja pehẽ riki
pepandu ta me'ẽ te'e tĩ. "Ihẽ katu te" aja
ym ihẽ akwa. Pehẽ koty Kirisutu mondo
ame'ẽ ta ran ixo. Ame'ẽ ta riki: "Katu te
hũ" aja pekwaha naĩ. Ame'ẽ ta wyr koty
te we ihẽ katuha aja ym ihẽ axo. (Jande
juja katu te jande tĩ. A'erehe aka'u te'e
ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo.) 12 Pehẽ namõ ihẽ
axo rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ
ke Tupãma'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e
hũ. A'erehe ihẽ riki Kirisutu mondo ame'ẽ
ke aja amujekwa pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta
mahy rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. Aja
Tupãma'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e
hũ. Aja rahã, ihẽ riki Kirisutu mondo ame'ẽ
ke ihẽ aja amujekwa pehẽ pe tĩ. 13 Amõ ok ta
pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta wyr koty
te we pehẽ katuha my? Anĩ. Aja ym riki.
Pe, kuja jõ pema'e ym. Pehẽ pe tamatarer
ke ihẽ apandu ym. Pehẽ ngi apyhyk ym.
Ame'ẽ jõ. A'erehe: "Mã! Páu rehe Korin ok
ta pe har ta ipy'a ym. Tamatarer me'ẽ ym
ipe" aja amõ ta ukwaha naĩ. A'erehe pehẽ
ruxĩ ingi my? Mã! Ame'ẽ ke ihẽ ama'eha,
aja saka. A'erehe ihẽ apyai tĩ. Mã peja ihẽ
rehe pehẽ py'a pemujywyr katu.

14 Apo pehẽ rehe ihẽ asak tar katu tĩ. "Ihẽ
asak ta aho" aja apandu ihẽ jupe. Ma-
hapyrihar ke ame'ẽ. Ahyk rahã, pehẽ pe
tamatarer ke ihẽ apandu ym ta tĩ. Ame'ẽ ke
ihẽ aputar ym. Tapijar te'e we Kirisutu rehe
pehendu katu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu.
Pesarahã! Ta'yn ta riki ipái ta rehe usak
katu ta me'ẽ te'e, aja ym. Ipái ta riki ta'yn
ta rehe usak katu ta me'ẽ te'e. Ta'yn ta aja
pehẽ. Ihẽ riki pehẽ pái aja tĩ. A'erehe pehẽ
pe tamatarer ke apandu ym ta. Ipái rehe
ta'yn ta usak katu, aja ym ta. 15 Upa katu te
ihẽma'e ke ihẽ rury katuha namõ pehẽ pe
ihẽ ame'ẽ ta riki. Aja pehẽ py'a amãtã ta.
Jete! Upa ihẽma'e pyrãtãha namõ ma'e ke
ihẽ ama'ema'e ta. Aja pehẽ py'a ke amãtã
ta tĩ. Mã! Aja pehẽ rehe ihẽ apy'a katu te
hũ. Aja rahã iwyr koty te we ihẽ rehe pepy'a
my?

16 Ihẽ aja pepandu apo: "Jete. Jande pe
tamatarer ke Páu pandu ym. Pyhyk ym"
aja. Pehẽ ngi har amõ ta pandu my: "Anĩ.
Jande ke Páu muka'u te'e. Aja jandema'e
ke pyhyk. Amõ riki pyhyk ipe" aja naĩ.
17 Myja me'ẽ pehẽma'e ke ihẽ apyhyk my?
Myrandu rahoha ke pehẽ koty ihẽ amondo.
Ame'ẽ ta riki pehẽma'e ke pyhyk my? Anĩ
riki. 18 Tit pe ihẽ apandu te hũ: "Korin ok
ta pe eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho"
aja. Amõ jande mu ke inamõ ihẽ amondo
tĩ. Pehẽma'e ke Tit pyhyk, aja pepandu my?
Anĩ. A'e pyhyk ym tĩ. Ihẽ aja Tit tĩ. Pyhyk
ym tĩ. Pehẽ py'a ke a'e mãtã tar katu tĩ. Ihẽ
aja a'e ixoha katu tĩ.

19 "Jande riki katu" aja jande rehe har
japandu pandu rahã, katu jande rehe har
pekwa, aja japutar my? Anĩ. Aja ym
japutar. Jande rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ.
Pehẽ rehe japy'a katu. Pesarahã! Jande
rehe Tupã usak, aja jaxo. Pe, Kirisutu je'ẽha
rupi pehẽ pe japandu katu. Upa jande
jama'eha namõ pehẽ py'a ke jamãtã katu.

20 Pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, amõ kotyhar
pexoha aja ihẽ akwa ta my. Ihẽ aputar, aja
ym pexo, ame'ẽ rehe ihẽ ajumupyai. Pe,
peputar, aja ym ihẽ axo my. Amõ kotyhar
ihẽ axoha aja pekwa ta my. Pehẽ rehe ahyk
rahã, peje'ẽ je'ẽ hũ pehẽ jupe aja ihẽ akwa

ta my. (Aja rahã, pehẽ pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ
hũ ta tĩ.) Ame'ẽ rehe ihẽ ajumupyai ta.
Amõ amõ ta rehe pejyty'ym, ame'ẽ rehe
ajumupyai ta tĩ. Pahar peparahy ngã rehe.
Pehẽ pekyty'ym ngã rehe my. (Aja rahã,
pehẽ pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ta tĩ.) Amõ ta
rehe pehẽ juru ai my. Amõ ta rehe har
katu ym pepandu my. "Katu te jande"
aja jõ pekwa pehẽ juehe har my. Jesu
kotyhar tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar
rahã, tyapuha rupi pejy'ar. Upa aja me'ẽ
ihẽ akwa ta my. Aja rahã, ihẽ aje'ẽ je'ẽ
hũ ta pehẽ pe. Ame'ẽ rehe ihẽ ajumupyai.
21 Amõ rahã, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, pehẽ
ke ihẽ amupyrara ta my. Ame'ẽ rehe ihẽ
ajumupyai. Pehẽ ke amupyrara rahã, ihẽ
ke Tupã muhuxĩ, ame'ẽja saka. Katu pehẽ
rehe har ihẽ apandu, a'erehe ihẽ ruxĩ ta.
Yman amõ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e.
Amõ kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe
ka'u te'e tĩ. Mã! Katu ym! Ame'ẽ ngi ipy'a
ke ame'ẽ ta muruwak ym rĩ. Tupã koty
muruwak ym rĩ. Ame'ẽ ta rehe ihẽ asak
rahã, ihẽ ajixi'u ta.

13

Korin ok ta pe har ta pe Páu je'ẽ hũ

1 Pehẽ rehe asak ta aho tĩ. Mahapyrihar
ke apo. (A'erehe peta kỹ.) Kuja Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ:
"Amõ rehe har peteĩ pandu: 'Nde riki ma'e
nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.
Asak riki' aja. Peteĩ usak ehe rahã,
pehendu ym ehe. Mokõi riki usak
ehe rahã, ame'ẽ mokõihar ta rehe
pehendu katu. Mokõihar ta 'ar koty
te we usak ehe rahã, ame'ẽ ta rehe
pehendu katu tĩ" aja panduha ihĩ.

A'erehe pehẽ rehe ahyk rahã, usak ame'ẽ
ta rehe ihẽ ahendu ta. 2 Yman mokõihar
pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ihẽ apandu pehẽ
pe: "Ma'e ka'u te'eha ma'eha ta ke ihẽ
amupyrara ta" aja. Aja yman ma'e ka'u
te'eha ke ma'e ame'ẽ ta pe ihẽ apandu. Apo
pehẽ namõ ihẽ axo ym. Ihẽ apandu katu
tĩ. Amõ rahã, pehẽ namõ ihẽ axo rahã,
upa katu te ma'e ka'u te'eha ma'e ame'ẽ
ta ke ihẽ amupyrara ta. Pyta ym ta. Aje'ẽ
je'ẽ hũ ta ngã pe tĩ. 3 Kirisutu je'ẽha rupi
ihẽ apandu, aja pekwa tar katu. Ihẽ ahyk
rahã, ame'ẽ ke upa katu te amujekwa ta.
Kirisutu pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Pehẽ ke
a'e mupyrara rahã, a'e pyrãtã te hũ aja a'e
mujekwa ta pehẽ pe. (Aja ihẽ tĩ. Kirisutu
mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa ta pehẽ
pe.)

4 Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu
manõ rahã, a'e pitu te'e aja ngã ukwaha naĩ.
A'e ixuwe katu te hũ apo 'y. Ima'e pyrãtãha
namõ Tupã mukwera katu muhem. Jande
aja tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe
jande pitu te'e aja ngã ukwaha naĩ tĩ.
Pe, ixotyhar ta ke jande. A'erehe ima'e
pyrãtãha ke jande pe Tupã muwyr. Ame'ẽ
ke pehẽ pe jamujekwa ta. (Aja rahã,
Kirisutu je'ẽha rupi pehẽ ke jamupyrara
katu, aja pekwa ta. Kirisutu mondo ame'ẽ
ta ke jande, aja jamujekwa ta pehẽ pe tĩ.)

5 Jetehar te Tupã rehe pejurujar katu
my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo.
Kirisutu rehe pejurujar katu my? Pejurujar
ym my? Ame'ẽ ke pehẽ jõ pekwa katu. Pehẽ
py'a rehe Jesu Kirisutu ihĩ ym rahã, jaxer
ame'ẽ ta ke pehẽ, aja pekwa katu. 6 Jande
riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke jande, aja
pekwa katu ame'ẽ ke japutar. 7 Tupã namõ
japandu: "Korin ok ta pe har ta rehe esak
katu. Aja rahã, ma'e jaxer ai ame'ẽ ke
a'eta ma'ema'e ym ta" aja jande inamõ. Aja
japandu ipe rahã, jetehar pehẽ ke jamu'e
aja jamujekwa tar katu, a'erehe my? Anĩ.
Aja ym. Pexoha katu aja japutar, a'erehe
Tupã namõ japandu pandu pehẽ rehe har.
"Jetehar ym Páu ta mu'e" aja amõ ta ukwa
naĩ. Anĩ. Pexoha katu aja japutar katu
rĩ. 8 Jetehar te ke Tupã mujekwa, ame'ẽ ke
japandu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ke jõ jamu'e ta
me'ẽ te'e.

9 Jande pitu te'e aja jaxo rahã, jande rury
katu. Jande pitu te'e aja jaxo rahã, pehẽ
ke jamupyrara ym ta riki. Pehẽ pyrãtã,
aja pexo rahã, pexoha ke pemukatu ta,
a'erehe jande rury katu tĩ. A'erehe Tupã
pe japandu: "Korin ok ta pe har ta rehe
esak katu. Aja rahã, upa mukatu ta" aja
inamõ japandu. 10 A'erehe pehẽ namõ ihẽ
axo ym rahã, kome'ẽ paper pinim ke ihẽ
amondo pehẽ pe. (Aja rahã, pehẽ pexoha
ke pemukatu ta, aja akwa.) Aja rahã, pehẽ
rehe ihẽ ahyk rahã, pehẽ pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ
ym ta me'ẽ te'e. Jandema'e sawa'e te je'ẽha
rupi pehẽ pe hãtã ihẽ apandu ym ta me'ẽ
te'e. Ihẽ pe a'e pandu: "Ihẽ je'ẽha rupi
epandu eho" aja. (A'erehe a'e mondo ame'ẽ
ke ihẽ.) A'e je'ẽha rupi pehẽ py'a ke ihẽ

amãtã tar katu. Aja rahã, pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu ta ehe. A'e je'ẽha rupi hãtã pehẽ pe ihẽ apandu tar ym. A'erehe pexoha ke pemukatu.

Katuha ke Páu mondo

11 Ihẽ mu ta! Pehẽ rury katu pexo! Pehẽ pexoha ke pemukatu. Ihẽ amupinim ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Peteĩhar aja pexo katu pehẽ juehe. Pejumai ym ha namõ pexo katu. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

12 Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe, aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa katu ngã pe. Se ihẽ namõ Tupã kotyhar ta ixo. Pehẽ pe ame'ẽ ta katuha ke mondo ixo.

13-14 Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja Tupã'ã namõ pehẽ juehe katu pexo tĩ.

Upa.

Ngara ywy pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ẽ paper ke a'e mupinim.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta amõ koty ukwa apo 'y. "Jesu rehe jurujar katu, ame'ẽ a'ewan ym we rĩ. Moise je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. A'erehe ipirer ke jupã ta me'ẽ te'e tĩ" aja amõ ta mu'e naĩ.

"Aja ym" aja Páu mujekwa katu. "Jesu rehe jurujar katu rahã, ame'ẽ ke Tupã muhã katu. Ame'ẽ jõ katu te" aja Páu mujekwa katu.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Páu pandu.

*Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo ame'*ẽ ta pe

Paper pinim ke Páu mondo

1 Ihẽ Páu. "Myrandu katu epandu eho" aja ihẽ pe pandu ym awa. Aja ihẽ ke amõ mu'am ym tĩ. Jesu Kirisutu riki pandu: "Myrandu katu epandu eho" aja ihẽ pe. Aja Tupã, jande pái keruhũ pandu tĩ. A'e riki Jesu ke manõha ngi mukwera katu muhem.

2 Pehẽ riki ngara ywy pe har ta ke pehẽ. Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Johu pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Pehẽ pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Se ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta katuha mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Ihẽ mu ta aja a'eta.

3 Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

4 Ma'e ka'u te'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e ixo apo rĩ. Ame'ẽ ke jande jahijar apo 'y, aja Kirisutu putar. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e pandu: "Ame'ẽ muhepyha rehe ihẽ atu amanõ ta" aja. Ame'ẽ ke Tupã, jande pái keruhũ putar. A'erehe a'e putar ame'ẽ ke Kirisutu ma'ema'e katu. 5 Mã peja Tupã rehe har katu japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu katu. Amen. Ame'ẽ riki: "A'e tỹ" aja.

*Myrandu katu te ame'*ẽ rehe har

6 (Mã! Amõ kotyhar rehe pehendu pexo apo 'y.) A'erehe ihẽ apyai! Mã pahar Tupã ke pehijar pexo. Tupã riki pehẽ pe pandu: "Pehẽ rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe pejurujar katu ehe. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta" aja pehẽ pe Tupã pandu. Tupã ke pehijar pexo apo tĩ. Pe, amõ kotyhar myrandu katu rehe pejurujar katu pexo apo tĩ. Katu ym aja. 7 Pesarahã! Pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ixo. (Aja ihẽ ahendu. A'erehe: "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ẽ rehe har ihẽ riki apandu tĩ, aja amõ ta pandu naĩ.) "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ẽ ke nixói te riki. Myrandu katu ke ihẽ apandu rahã, Kirisutu rehe har amujekwa. Ame'ẽ myrandu katu ke amõ koty amõ ta muruwak tar katu ixo. (Ihẽ anĩ.) 8 Myrandu katu ke pehẽ pe japandu. Apo: "Amõ kotyhar myrandu katu ke" pehẽ pe japandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe jande jaho. Jete. "Amõ kotyhar myrandu katu ke" ywa pe har Tupã je'ẽha rahoha pandu uwyr rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho tĩ. Aja te'e ta ixo. 9 Myrandu katu rehe pejurujar katu. Anĩ. Apo amõ kotyhar myrandu katu ke pehẽ pe amõ pandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Amukwehe te we japandu. Apo amõ we ihẽ apandu tĩ. Amõ kotyhar myrandu katu pandu ame'ẽ ke, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Aja te'e ta ixo.

10 Aja me'ẽ ihẽ apandu rahã: "Páu katu" aja amõ ta pandu ame'ẽ ke ihẽ aputar my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki pandu: "Páu katu." Ame'ẽ ke ihẽ aputar. Amõ ta ke ihẽ amuhury tar ym axo. Amõ ta ke amuhury tar katu axo rahã, Kirisutuma'e miasu aja ym ta tipe ihẽ.

*Jesu riki ih*ẽ ke mondo

11 Ihẽ mu ta! (Pehẽ ngi har amõ ta pandu: "Páu ke Jesu mondo ym" aja pandu naĩ.) Pehẽ pe ihẽ amujekwa katu ta. Kuja. Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ ke ipy'a rupi amõ ukwa ukwa ame'ẽ ke my? Anĩ. Aja ym riki. 12 Myrandu katu ke ihẽ pe amõ mujekwa ym. Ihẽ ke amõ mu'e ym tĩ. Kuja riki. Jesu Kirisutu, a'e riki ihẽ pe

mujekwa katu. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ
ke ihẽ.)
13 Yman ihẽ axoha ke pehẽ pe amõ ta
pandu. Arahã jundéu awa ta aja Tupã
rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ. Kuja ihẽ axoha
ke. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke
ihẽ amupyrara hũ axo rĩ. Ame'ẽ ta rehe
apyrara ym ihẽ asak. Ame'ẽ ta ke ihẽ amai
hũ tĩ. 14 Jundéu awa ta aja Tupã rehe ihẽ
py'a ke ihẽ amoĩ moĩ. Amõ ta riki ihẽ aja
tamũiha a'eta tĩ. Juja tamũiha. "Ame'ẽ ta
'ar koty te we Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ
katu" aja akwa. Jande ramũi ta ukwaha ke
rehe amõ ta 'ar koty te we ihẽ ahendu katu.
15 Anĩ. (Jesu kotyhar ta ke ihẽ amupyrara
rahã:) "Mã peja ym" aja Tupã pandu ihẽ
pe. Pe, ihẽ rehe a'e ipy'a katu. Ihẽ mãi
pusu ngi ihẽ a'ar ym rahã we a'e pandu:
"Ihẽma'e wan ta a'e. Ihẽma'e parakyha wan
ta" aja riki a'e ukwa. 16 Tupã kuja ukwa tĩ:
"Páu pe ihẽ ra'yr rehe har ihẽ amujekwa
ta" aja tĩ. Aja rahã, jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu
pandu katu ta. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ
ke ihẽ.) Ihẽ pe Tupã mujekwa rahã, amõ
sawa'e pe ihẽ apandu ym aho. "Myja me'ẽ
riki myrandu katu ke" aja ihẽ apandu ym
aho. 17 Jete! Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ym
tĩ. A'ep Jesu mondo py ame'ẽ ta ixo. A'eta
rehe ihẽ asak ym aho. Kuja ihẽ axo. Pahar
Ara ywy pe ihẽ aho. (A'ep Jesu rehe har
ihẽ ajumu'e inamõ.) A'engi Ndama ok ta pe
ihẽ ajywyr aho. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ
ke ihẽ aja amujekwa pehẽ pe.) 18 Heta jahy
kanim, kuja, tirĩ ta i séi (36) hetaha kanim
rahã, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho. Petu rehe
ihẽ asak aho. Inamõ ihẽ apyta. Awa py peteĩ
upa ihẽ aker a'ep. 19 Tian rehe ihẽ asak tĩ.
Jandema'e sawa'e te mu ke a'e. Amõ Jesu
mondo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak ym te. Ame'ẽ
mokõihar rehe jõ ihẽ asak, ko Petu. Amõ
Tian.
20 Upa ihẽ apandu ramõ jetehar te ke.
Te'eha ihẽ apandu ym. Ame'ẽ ke Tupã ukwa
katu a'e tĩ.
21 A'engi amõ amõ ta renda rupi ihẽ aho.
Si ywy pe amõ ta henda ihĩ. Siri ywy pe
aja tĩ. Henda ihĩ tĩ. Ame'ẽ ta rupi ihẽ aho.
22 Jundéi ywy rupi ihẽ aho ym. A'erehe a'ep
pe har ta ukwa ym ihẽ rehe har. Jurujar
katu ame'ẽ ta ke a'eta. Usak ym te ihẽ rehe.
Kirisutu rehe ihẽ ajurujar katu ame'ẽ ke
a'ep pe har ta ukwa ym tĩ. 23 Amõ ta pandu
ame'ẽ ke rehe jõ a'ep pe har ta hendu.
Kuja ihẽ rehe har amõ ta pandu: "Jande ke
sawa'e mupyrara hũ. Yman jurujar katuha
ke a'e muhijar tar katu tipe. Mupyrara hũ
tipe. Anĩ. Apo Kirisutu rehe jurujar katu 'y
aja a'e pandu pandu ixo riki" aja ihẽ rehe
har amõ ta pandu. 24 Apo Kirisutu rehe
har ihẽ apandu pandu axo. (A'erehe Jesu
mondo ame'ẽ ke ihẽ.) A'erehe Tupã rehe
har katu a'eta pandu: "Ne jõ riki katu te
me'ẽ ke" aja Tupã rehe har.

2

*Amõ Jesu mondo ame'*ẽ ta rehe asak aho

1 Awa py tumeme (14) warahy 'ar aha oho
rahã, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ ajywyr aho tĩ.
Manambe namõ ihẽ aho tĩ. Tit ke ihẽ araho
tĩ. 2 "Jerusarẽ ok ta pe eho" aja ihẽ pe Tupã
mujekwa, a'erehe a'ep ihẽ aho. A'ep tamũi
ta namõ jõ ihẽ apandu pandu. Tamũi ta riki
Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke. Jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ihẽ
apandu pandu. Ame'ẽ ke myja me'ẽ ihẽ
apandu my. Ame'ẽ ke tamũi ta pe ihẽ
amujekwa aho. A'erehe a'ep ihẽ aho. Yman
Tupã pe ihẽ aparaky axo. Apo ihẽ aparaky
we rĩ. Myrandu katu ihẽ apandu pandu
ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha ke. Ame'ẽ ke
jaxer, aja tamũi ta ukwa, aja ihẽ aputar ym.
(Ame'ẽ rehe: "Katu" aja tamũi ta pandu,
ame'ẽ ke ihẽ aputar katu.) A'erehe tamũi
ta pe ihẽ amujekwa aho.
3 Tit riki ihẽ namõ ixo ame'ẽ ke a'e.
Jundéu awa ym ame'ẽ ke a'e. Ngere awa ke
a'e. "Mã peja ehe ihĩ ame'ẽ pirer ke jupã"
aja pandu ym awa ipe. (Ipirer jupã rahã,
jundéu awa kotyhar te ke a'e aja mujekwa
katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak
katu ehe, aja ukwaha naĩ.) 4 Pe, amõ sawa'e
ta ixo. A'eta pandu tipe: "Nde pirer ke
ejupã" aja Tit pe. A'eta te'e pandu a'eta
juehe har: "Jesu rehe jajurujar katu. Pehẽ
mu ke jande" aja riki. Pe, jande namõ a'eta
jy'ar uwyr. Jande rehe a'eta usak te'e uwyr.
Kuja. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe ymani-
har jundéu awa ta je'ẽha rehe jahendu ym
apo 'y. (A'erehe ipirer ke jajupã ym.) Ame'ẽ
ke a'eta ukwa uwyr. "Ymanihar jundéu
awa ta je'ẽha rehe pehendu katu ta me'ẽ
te'e tĩ" aja pandu tipe. Ame'ẽ ke a'eta
manga tipe. 5 A'eta pandu ame'ẽ ke rehe

jahendu ym te 'y. Aja rahã, myrandu katu te ame'ẽ ke pehẽ pe japandu katu te we rĩ. (Ame'ẽ ke ymanihar jundéu awa je'ẽha namõ jamupara ym te.)

6 A'ep kapitã ta ixo, Jerusarẽ ok ta pe. (Myja me'ẽ sawa'e ta my. "Kapitã ta" aja me'ẽ ihẽ apandu. Kapitã rahã, katu ihẽ pe. Kapitã ym rahã, katu ihẽ pe tĩ. Ipy'a rehe Tupã usak katu. Aja amõ rehe har a'e riki ukwa katu.) Ame'ẽ kapitã ta amõ we myrandu katu rehe har mujekwa ym ihẽ pe. "Katu myrandu katu nde erepandu ame'ẽ ke nde" aja ihẽ pe a'eta pandu. 7 Kuja a'eta ukwa. Ihẽ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke apandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe Tupã me'ẽ, ame'ẽja saka. Aja kapitã ta ukwa. Petu aja tĩ. A'e riki jundéu awa ta pe myrandu katu ke a'e pandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke Tupã me'ẽ ipe tĩ. 8 Jundéu awa ta pe myrandu katu ke Petu pandu ixo rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Petu aja ihẽ pe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu axo rahã, pyrãtãha ke ihẽ pe Tupã muwyr tĩ. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa katu.)

9 Tian riki Jesu kotyhar tama'e kapitã a'e. Petu aja tĩ. Juã aja tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe jõ myrandu katu ke ihẽ riki apandu aho. Ame'ẽ parakyha ke Tupã me'ẽ ihẽ pe. Aja Petu ta ukwa katu. A'erehe ihẽ po ke a'eta pyhyk pyhyk katu ihẽ ngi. Manambe po ke aja tĩ. (Aja rahã, a'eta aja ihẽ tĩ. Manambe namõ tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jande tĩ, aja ngã pe mujekwa. A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ tĩ, aja mujekwa katu.) Jande johu riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jande. Jande johu japandu jande jupe: "Petu ta jundéu awa ta pe Tupã je'ẽha pandu pandu ta. Manambe namõ Páu jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pandu pandu ta" aja jande johu japandu jande jupe. Aja riki katu jande pe. 10 Kuja jõ Petu ta putar katu. Jerusarẽ ok ta pe ma'e ke ima'e ym te ame'ẽ ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta rehe Manambe namõ ihẽ apyrara asak katu, aja Petu ta putar. (Aja rahã, ame'ẽ ta pe ma'e ke jame'ẽ katu ta, aja jamujekwa.) Aja me'ẽ ihẽ ama'ema'e tar katu te hũ ihẽ tĩ.

*Petu pe ih*ẽ aje'ẽ je'ẽ hũ

11 Antioki ok ta pe Petu uwyr rahã, hetaha ta ruwa koty ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ipe. Katu ym a'e ma'eha. (Amõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jande mu. Ame'ẽ ta ke Petu muka'u te'e. Katu ym aja.) A'erehe ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ipe. (Kuja a'e ma'eha.) 12 Petu ixo, ame'ẽ ok ta pe sawa'e ta ke Tian mondo. Jundéu awa ta ke mondo. Ame'ẽ ta uhyk ym rahã we jundéu awa aja ym ame'ẽ ta namõ Petu ma'e ke u'u uĩ. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Imu ta ke a'eta tĩ. Ame'ẽ ta namõ Petu u'u uĩ. Jundéu awa ke Petu. Pe, Tian mondo ame'ẽ ta uhyk rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Petu hijar oho. A'eta namõ ma'e ke u'u ym apo 'y. Uhyk ame'ẽ ta ngi Petu kyje, jundéu awa ta ngi. Ame'ẽ ta jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pirer ke jupã aja a'eta putar. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke a'eta tĩ, aja mujekwa katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu ngã rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame'ẽ ta ngi Petu kyje, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e hijar. U'u ym ma'e ke apo 'y. 13 A'e aja amõ ta tĩ. Kyje tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta tĩ. Ipirer jupã ame'ẽ ke putar ame'ẽ ta ngi a'eta kyje tĩ. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta namõ u'u ym 'y. Mã! Jete! Manambe aja tĩ. Kyje a'e tĩ. 14 Pesarahã! Myrandu katu ke ukwa katu rahã, jetehar te ke ukwa katu. Aja Petu ta ixo ym. Ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã, hetaha ta ruwa koty Petu pe ihẽ apandu:

—Nde riki jundéu awa ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja nde erexo ramõ. A'eta namõ upa katu te ma'e ke nde ere'u ereĩ. Jundéu awa ta aja ym. Upa ma'e ke u'u ym. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe: "Mã peja jundéu awa ta aja pexo katu" aja ym epandu. Katu ym aja — aja Petu pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ riki.

(Aja rahã, Petu aja Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa katu. A'erehe Petu pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ katu ihẽ.)

*Kirisutu rehe jurujar katu ame'*ẽ ta ke Tupã muhã katu

15 Jete! Jande mãi pusu ngi jande ja'ar rahã, jundéu awa ta ke jande. Aja jaxo. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja ym jaxo. Ame'ẽ ta riki: "Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke" aja jundéu awa ta ukwaha. Ame'ẽ ta aja ym jaxo aja jakwa katu. 16 Jesu Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe — aja jurujar katu ame'ẽ pe Tupã pandu.

Aja jakwa katu. Moise je'ẽha mujekwa ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, kuja: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu ym, aja jande jakwa katu. Anĩ. Kuja jakwa katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu. A'erehe Tupã pandu:

—Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe — aja jande pe Tupã pandu.

Jete! Moise je'ẽha mujekwa aja amõ ma'ema'e rahã: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu ym te ta. [17] Pesarahã! Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym apo 'y. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa rahã, kuja pandu my: "Mã! Katu ym. Moise je'ẽha rehe pehendu ym. A'erehe Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ" aja pandu naĩ. Aja rahã, Kirisutu pandu: "Mã peja peka'u te'eha ke pema'e" aja saka my? Anĩ te riki. Aja Kirisutu pandu ym te. [18] "Moise je'ẽha rehe ehendu ym" aja ihẽ apandu kwe. Pe, apo: "Ame'ẽ rehe ehendu katu" aja ihẽ apandu rahã, ihẽ je'ẽha mutambyk ym. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja ihẽ. Katu ym aja. A'erehe: "Moise je'ẽha rehe ehendu katu" aja apandu ym te. [19] A'erehe Moise je'ẽha rehe ihẽ ahendu ym te. Ihẽ amanõ ame'ẽja saka ihẽ axo. Aja rahã, ahendu ym te ehe. A'erehe apo Tupãma'e parakyha ke ihẽ ama'ema'e katu. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ rahã, inamõ ihẽ ke ngã jukwa, ame'ẽja saka riki. Ihẽ amanõ, ame'ẽja saka. [20] Aja rahã, apo se ihẽ axo rahã, ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym. (Kirisutu putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e.) Kirisutu riki ihẽ py'a rehe ixo, a'erehe Kirisutu rehe ihẽ ahendu katu. A'erehe se ihẽ axo rahã, Tupã ra'yr rehe ihẽ tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu axo. Ihẽ rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihẽ ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. [21] Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja ipe. "Aja ym" aja ihẽ apandu ym te. Pesarahã! Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu ta tipe rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu te'e manõ, ame'ẽja saka. Jaxer tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

3

*Moise je'*ẽha rehe pehendu ym ta me'ẽ te'e

[1] Ngara ywy pe har ta! Mã! Pehẽ riki peka'u te'e pehẽ! Pehẽ ke amõ muka'u te'e riki. Katu ym aja. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu Kirisutu manõ. Ame'ẽ ke pehẽ pe jamujekwa katu te riki. Pehẽ ruwa koty jamujekwa katu te pehẽ pe. [2] Pehẽ pe ihẽ apandu ta. Moise je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu ke pehendu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. Arahã riki I'ã ke Tupã muwyr pehẽ py'a rehe. [3] Mã! Peka'u te'e pexo rahã, katu ym. Yman Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, I'ã ke pehẽ py'a rehe Tupã muwyr. Ame'ẽ pyrãtãha namõ pexo kwe rĩ. Anĩ. Apo pehẽma'e pyrãtãha namõ jõ pexo katu ta, aja pekwa. Katu ym aja. [4] Mã! Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, pehẽ ke amõ ta mupyrara riki. Ame'ẽ ke mupitu te'e pehẽ ke my? Anĩ. Pehẽ py'a ke mãtã riki. [5] Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr rahã, pehẽ pyter pe pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Moise je'ẽha rehe pehendu katu, a'erehe aja me'ẽ katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu rehe pehendu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu.

*Tupã pandu ame'*ẽ ke rehe Amarã jurujar katu

[6] Amarã rehe har pekwa pekwa pexo. Ehe har Tupã paper rehe panduha ihĩ. Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe ehe har Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja Amarã rehe har pandu.

7 A'erehe Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta
riki Amarã rainõ te, ame'ẽja saka. Aja mã
peja pekwa katu pexo. 8 Yman Tupã je'ẽha
rehe amõ mupinim. Ma'e ke uhyk ym rĩ,
ame'ẽ ke a'e mujekwa katu. Kuja. Tupã
rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar
katu ta, a'erehe Tupã pandu ta:

—Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha
pema'eha nixói te pehẽ pe — aja jundéu awa
aja ym ame'ẽ ta rehe har Tupã pandu ta.

Ame'ẽ ke uhyk ym rĩ. Pe, Tupã je'ẽha
rehe amõ mujekwa. A'erehe myrandu katu
ke Amarã pe Tupã pandu, ame'ẽ ke amõ
mupinim. Kuja Tupã pandu Amarã pe:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejuru-
jar katu. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ
pe har ta rehe ihẽ asak katu ta — aja Amarã
pe Tupã pandu.

("Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta" aja
pandu rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta tĩ.
Jundéu awa ta aja tĩ. Upa katu te riki, aja
mujekwa katu.) 9 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
Amarã jurujar katu. A'erehe upa ma'e ke
Tupã me'ẽ me'ẽ katu ipe. Amarã aja amõ
ta tĩ. Upa Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta
rehe Tupã usak katu ta tĩ. Amarã aja a'eta
rehe Tupã usak katu ta tĩ.

Jandema'e pyrãtãha namõ jaxo rahã, japyrara jaxo

10 Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:
"Upa katu te Moise mupinim ame'ẽ ke rehe
aja te'eha amõ hendu ym rahã, mã
peja a'e ke Tupã mupyrara" aja pan-
duha ihĩ.

A'erehe Moise je'ẽha rehe amõ ta hendu
katu. Aja a'eta ixo. (Marã ka ym upa
katu te hendu katuha ehe.) Aja rahã Tupã
mupyrara ta ame'ẽ ta ke a'eta. 11 Moise
je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã, marã
ka ym Tupã panduha ehe har: "Nde katu
te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha
nixói te nde pe" aja. Aja Tupã je'ẽha rehe
panduha mujekwa katu jande pe. Kuja
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:
"Tupã rehe amõ jurujar katu, a'erehe Tupã
pandu ehe har: 'A'e riki katu te.
Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te
ipe' aja ehe har Tupã pandu. Aja
rahã, ame'ẽ riki uhã te hũ ta."

12 Tupã koty katu aja pexo ta tipe, a'erehe
Moise je'ẽha rehe pehendu katu. Aja rahã,
Tupã rehe pejurujar ym ta me'ẽ te'e. Moise
je'ẽha mujekwa, aja pema'ema'e ta me'ẽ
te'e jõ. Aja rahã, kuja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ tĩ:
"Moise je'ẽha mujekwa, aja me'ẽ upa katu
te amõ ma'ema'e rahã, a'e ixo katu
te hũ ta" aja panduha ihĩ. (Anĩ. Upa
katu te ma'ema'e ame'ẽ ta nixói te.)

13 Pesarahã! Upa katu te Moise je'ẽha
rehe amõ hendu ym rahã, a'e ke Tupã
mupyrara ta. Ame'ẽ ngi jande ke Kirisutu
muhem, ame'ẽja saka. A'e manõ rahã, upa
katu te mupyraraha rehe muhepy. Jande
ke Tupã mupyrara ta tipe rahã, Kirisutu ke
a'e mupyrara. A'erehe Tupã mupyraraha
ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ẽja saka.
Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:
"Tupã mupyrara ame'ẽ ke myra rehe
emuxiko e'am" aja panduha ihĩ.

14 Kirisutu ke Tupã mupyrara. Aja rahã,
jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe Tupã usak
katu. Amarã pe Tupã pandu katu. "Ihẽ rehe
nde erejurujar katu, a'erehe upa kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta rehe ihẽ asak katu ta"
aja Amarã pe. Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ
ta rehe Tupã usak katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe
a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe Tupã
usak katu tĩ. Aja jande tĩ. Jesu Kirisutu rehe
jajurujar katu, a'erehe jande py'a rehe I'ã
ke Tupã muwyr. Tupã manga katu, aja a'e
muwyr.

*Tupã manga katu ame'*ẽ rehe har

15 Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu ta. Apo
amõ ta ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har ihẽ
amujekwa ta pehẽ pe. Kuja. Ma'e ke rehe
mokõi sawa'e ta manga katu a'eta jupe.
Pe, ame'ẽ je'ẽha ke paper rehe mupinim
katu rahã, marã ka ym ame'ẽ je'ẽha ke amõ
mukanĩha. Amõ we ma'e ke mupinim ym
te ehe tĩ. Muruwak ym te je'ẽha ke tĩ. Juja
katu te ixo.

16 Aja Tupã manga katu ame'ẽ ke tĩ. Mu-
ruwak ym te je'ẽha ke tĩ. Amarã pe ma'e
ke Tupã manga katu. Hainõ pe aja tĩ.
Pesarahã! "Hainõ ta pe" aja ym pandu.
"Hainõ ta" aja pandu rahã, heta ame'ẽ ta
riki. Anĩ. Kuja pandu: "Ne rainõ pe." Aja
rahã, peteĩhar jõ aja jakwa katu. Ame'ẽ:
"Ne rainõ" aja pandu rahã: "Kirisutu ke
a'e."

17 Kuja ihẽ apandu. Tupã manga katu
ame'ẽ ke a'e mupinim, ame'ẽja saka. Pe,
manga katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu
ta. (Aja rahã, muruwak ym te je'ẽha

ke.) Ame'ẽ Amarã pe manga katuha raikwer koty Moise je'ẽha uhyk. Kuja, kwa turu sẽ tu i tirĩ ta (430) warahy 'ar aha oho rahã, Moise je'ẽha uhyk. Ame'ẽ ke Amarã pe manga katu ame'ẽ ke marã ka ym mukanĩha. Tupã manga katu ame'ẽ ke marã ka ym mukanĩha. 18 Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ pe uhãha Tupã me'ẽ rahã, Amarã pe Tupã manga katu, ame'ẽ ke mukanim ta tipe riki. Aja ym riki. Mukanim ym te. Kuja riki. Uhãha ke Amarã pe Tupã me'ẽ ta, aja a'e manga katu. Tupã manga katu a'erehe me'ẽ ipe. Muruwak ym te je'ẽha ke.

*Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ke, ame'*ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa

19 (Amarã pe manga katu, ame'ẽ ke mukanim ym.) Aja rahã, ma'erehe Moise je'ẽha uhyk my? Kuja riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa. A'erehe ame'ẽ uhyk. Amarã rainõ uhyk ym rahã we, Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Amarã rainõ uhyk rahã, Moise je'ẽha upa. Amarã rainõ riki Kirisutu. A'erehe Kirisutu uhyk rahã, Moise je'ẽha upa. A'e pe ma'e ke Tupã pandu katu. Je'ẽha ke jundéu awa ta pe Tupã muwyr rahã, Tupã je'ẽha rahoha ta riki muwyr. Pe, amõ riki mupinim. Moise riki mupinim, a'erehe: "Moise je'ẽha" aja japandu. 20 Amarã pe pandu rahã, anĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã pandu ipe rahã, a'e jõ riki pandu ipe. Je'ẽha rahoha ta ke muwyr ym. Amõ sawa'e ke muwyr ym tĩ. Tupã jõ je'ẽha muwyr ipe, Amarã pe.

*Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'*ẽ ta jõ Tupã muhã katu

21 Amarã pe Tupã manga katu ame'ẽ ke Moise je'ẽha mukanim my? Anĩ. Aja ym te riki. Moise je'ẽha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ pe: "Nde ke ihẽ amuhã katu ta" aja Tupã pandu ta tipe rahã, Moise je'ẽha rehe upa katu te hendu katu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta tipe: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. 22 Aja ym riki. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. "Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e riki. Marã ka ym hijariha ingi." Aja rahã, kuja jõ katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ẽ ta pe uhãha ke Tupã me'ẽ katu. "Jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ke ihẽ ame'ẽ ta" aja Tupã manga katu. Ame'ẽ ke Tupã me'ẽ katu ngã pe.

23 Kirisutu rehe jajurujar ym rahã we, Moise je'ẽha rehe jahendu katu. (Aja rahã: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja Tupã pandu, aja jakwaha naĩ.) Amõ kotyhar jakwa ym. A'erehe jande ke kynda, ame'ẽja saka. "Kirisutu rehe pejurujar katu" aja jande pe Tupã mujekwa ym rahã we, Moise je'ẽha rehe jahendu katu jaxo. 24 (Arahã ta'yn ta aja saka jande.) A'erehe Moise je'ẽha riki jande ke mutiha ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki Kirisutu uwyr ym rahã we, jande mu'eha aja saka tĩ. "Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke" ame'ẽ ke mu'e. (Aja rahã: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym" aja mu'e tĩ.) Pe, Kirisutu uwyr rahã, jande jajurujar katu ehe. (A'erehe jaka'u te'eha jama'ema'eha ke a'e mukanim.) Aja rahã, Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja pandu. 25 Apo Kirisutu rehe jajurujar katu 'y. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk katu te apo 'y. A'erehe jande mu'eha aja jande ke mutiha ym ta rĩ. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym ta me'ẽ te'e apo 'y.

Kirisutu kotyhar ta peteĩhar aja ixo

26 Jesu Kirisutu rehe pehẽ johu pejurujar katu, a'erehe Tupã ra'yr ta ke pehẽ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupã ra'yr ta pehẽ tĩ. 27 Y pe pehẽ ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ aja pemujekwa ngã pe. Aja rahã, Kirisutu aja pehẽ tĩ. Kirisutu katu te aja pehẽ tĩ. 28 A'erehe amõ ta amõ koty koty ym Tupã pe. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta upa juja katu te ipe. Amõ jundéu awa ta ke. Amõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Amõ paraky te'e ame'ẽ ke a'e. Amõ awa jar ame'ẽ ke a'e, aja ym ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. Amõ sawa'e ke, amõ kũjã ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe upa juja katu te ipe. A'erehe upa pehẽ riki peteĩhar aja pexo. 29 Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Amarã rainõ ta ke pehẽ, aja pexo. Aja rahã, yman ma'e ke Tupã manga katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ ta apo 'y. Pehẽ ruhãha ke a'e me'ẽ ta.

4

*Moise je'*ẽha ke Tupã mukanim

1 Amõ we ihẽ apandu ta. Ipáima'e ke ta'yr
pyhyk ta. Sawa'e rahã, pyhyk ta. Sawa'e ym
rahã we, miasu aja a'e ixo. Upa ipáima'e
ima'e ke tipe. 2 Ta'yr sawa'e ym rahã we,
amõ sawa'e ta usak katu ehe. Mutiha ame'ẽ
ta ke a'eta. Ta'yrma'e ke rehe sawa'e ta
usak usak katu. Ta'yr namõ a'eta ma'ema'e
katu. Sawa'e ta pe ipái pandu: "Ihẽ ra'yr
sawa'e rahã, ihẽma'e ke pehẽ peme'ẽ katu
ipe" aja. Ame'ẽ angaha rehe uhyk ym rahã
we, sawa'e ta riki ta'yrma'e ke rehe usak
usak katu ixo.

3 Aja jande tĩ. Yman sawa'e ym jande tĩ.
Aja rahã Tupã rehe har jakwa ym rĩ. Arahã
Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mu'e, ame'ẽ
ke jande jama'ema'e jaxo. Miasu aja jande
tĩ. 4 Pe, Tupã putar, ame'ẽ angaha ke rehe
uhyk katu rahã, Ta'yr ke Tupã muwyr 'y.
Sehar kũjã pusu ngi a'e u'ar. Moise je'ẽha
rehe a'e hendu katu, aja a'e ixo. 5 Aja rahã,
amõ Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta
ke a'e muhem, ame'ẽja saka. Moise je'ẽha
hendu katuha ngi muhem. Aja rahã, jande
ke ta'yr ta aja Tupã muruwak. (Sawa'e ta
aja jande jaxo apo 'y. A'erehe Moise je'ẽha
rehe jahendu ym ta me'ẽ te'e apo 'y.)

6 Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja
rahã, ta'yr ta ke jande, aja jande pe a'e
mujekwa. Pe, jande py'a rehe ihĩ rahã, I'ã
pandu: "Papa! Jande pái keruhũ!" aja.
7 A'erehe miasu ta ym pexo apo 'y. Ta'yr ta
ke pehẽ. Aja rahã, ta'yr ta pe upa ima'e ke
Tupã me'ẽ me'ẽ katu, aja pehẽ pe a'e me'ẽ
me'ẽ katu ta tĩ.

Ngara ywy pe har ta! Pehẽ rehe ihẽ
ajumupyai

8 Yman Tupã rehe har pekwa ym te pexo.
A'erehe ma'e ke tupã ta aja pekwaha pehẽ
jupe naĩ. Ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemoĩ
moĩ katu. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã te ym. 9 Apo
anĩ. Tupã te rehe har pekwa katu 'y. Anĩ.
Kuja ihẽ apandu ta my. Pehẽ rehe har Tupã
riki ukwa katu. Apo ma'erehe jundéu awa
ramũi ta mu'e ame'ẽ ke rehe pejywyr my?
Katu ym aja. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke jaxer
riki. Awa ke ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke muhã ym
riki. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke pema'ema'e
tar katu my tĩ? Anĩ. Katu ym aja.

10 Kuja hamũi ta mu'eha rehe pekwa
pekwa pexo. Amõ weraha rehe har pekwa
pekwa pexo. Ame'ẽ weraha riki katu te
ame'ẽ ke aja pekwa pekwa pexo naĩ. Ma'e
jahy rehe har aja tĩ. Katu te ame'ẽ ke aja
pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Amõ aman ndy'ar
rehe har aja tĩ. Amõ warahy 'ar rehe har aja
tĩ. I'ar koty te we katu te ame'ẽ ke aja pekwa
pekwa pexo naĩ tĩ. Aja pekwa rahã, Tupã ke
pemuhury, aja pekwa pehẽ jupe naĩ. Katu
ym aja. 11 Amõ koty pemuruwak ta, aja pehẽ
rehe ihẽ ajumupyai axo. Pehẽ ke ihẽ amu'e
mu'e hũ. (Jetehar te ke ihẽ amu'e pehẽ pe.)
Ame'ẽ ke pemukanim nahã my. Aja rahã,
pehẽ ke ihẽ amu'e ym te, ame'ẽja saka. Upa
kanim, ame'ẽja saka. Katu ym aja.

12 Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Mã
peja ihẽ aja pexo tĩ. (Ihẽ aja Moise je'ẽha
rehe pehendu ym ta me'ẽ te'e tĩ.) Pesarahã!
Yman Moise je'ẽha rehe pehendu ym te.
Amõ awa ta ke pehẽ. Jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe Moise je'ẽha rehe
pehendu ym te arahã. A'erehe pehẽ aja ihẽ
axo apo tĩ. Moise je'ẽha rehe ahendu ym aja
axo apo tĩ. Arahã ihẽ rehe pehẽ rury katu
pexo. (Apo ihẽ rehe pehẽ rury my?)

13 Pehẽ rehe ihẽ ahyk py rahã, ihẽ ahy
axo. A'erehe pehẽ namõ ihẽ apyta. Arahã,
myrandu katu ke pehẽ pe ihẽ apandu
pandu. Ame'ẽ rehe pekwa pekwa pexo.
14 Ihẽ ahy axo, a'erehe ihẽ ke Tupã mupyrara
aja pekwaha naĩ. A'erehe ihẽ ngi pekyje
riki. Anĩ. "Páu jaxer. Japutar ym" aja ym
pepandu. Tupã je'ẽha rahoha po aja ihẽ po
ke pepyhyk pyhyk katu ihẽ ngi tĩ. Aja: "Páu
katu" aja pekwa. Jesu Kirisutu po aja ihẽ po
ke pepyhyk pyhyk katu ihẽ ngi tĩ. Aja: "Páu
katu" aja pekwa. Ihẽ rehe pehẽ rury katu.
15 Pehẽ rury katu te pexo kwe! Arahã pehẽ
reha ke pejo'ok ta tipe. Pe, ame'ẽ ke ihẽ pe
peme'ẽ ta tipe. (Aja rahã, pehẽma'e katu
te hũ ame'ẽ ke ihẽ pe peme'ẽ ta tipe.) Mã!
Apo amõ koty pemuruwak riki. 16 Jetehar
te ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Moise
je'ẽha rehe pehendu ym ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ
jetehar te ke apandu pehẽ pe. A'erehe ihẽ
riki pehẽ ruwajan aja amõ ta ukwa my? Anĩ.
Aja ym ihẽ.

17 Ixotyhar ta aja pehẽ ke amõ ta mu-
ruwak tar katu. Muka'u te'e ame'ẽ ta ke
a'eta. Anĩ. A'eta ma'ema'e ame'ẽ ke katu
ym pehẽ pe. Jetehar te ihẽ amu'e, ame'ẽ ngi
pehẽ ke a'eta muhem aja jõ a'eta putar. Aja
rahã, ame'ẽ ta aja pejumu'e ta tĩ, aja a'eta

putar. Katu ym aja. [18] Pehẽ rehe a'eta hury
katu rahã, katu riki. Pe, jetehar te ke ame'ẽ
ta mu'e tar katu rahã, katu tiki tĩ. Pe, ame'ẽ
ta rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ. Aja
te'e ihẽ rehe tĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ihẽ
rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ. Pehẽ
namõ ihẽ axo ym rahã, ihẽ rehe pehẽ rury
katu rahã, katu tiki tĩ.
[19] Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ! Pehẽ rehe ihẽ
apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Imembyr imãi
ngi u'ar rahã, ahy ipe. Ame'ẽja saka ihẽ
pe tĩ. Kirisutu ukwa katu aja pekwa ym
rahã we, pehẽ rehe ihẽ ajumupyai. Ahy
ihẽ pe, ame'ẽja saka ihẽ axo, a'erehe pehẽ
rehe ihẽ ajumupyai. [20] Mã! Apo pehẽ namõ
ihẽ axo tar katu. Aja rahã amõ koty ihẽ
je'ẽha ihẽ amuruwak ta tipe. Apo pehẽ
pe hãtã panduha ihẽ amupinim aĩ. Pehẽ
namõ ihẽ axo rahã, wewe katu ihẽ apandu
ta tipe. (Kirisutu ukwa katuha ngi amõ koty
pehẽ py'a pemuruwak my.) Ame'ẽ rehe
ajumupyai tĩ.

*Paraky te'e ame'*ẽ rehe har. Anga rehe
har tĩ. Sar rehe har tĩ.
[21] Mã! Moise je'ẽha rehe hendu tar katu
me'ẽ ta! Pesarahã! Pehẽ pe ihẽ apandu.
Moise je'ẽha rehe pehendu tar katu rahã,
ame'ẽ riki mujekwa ta pehẽ juehe har.
"Katu ym pehẽ" aja mujekwa ta. [22] Kuja
panduha ihĩ:

"Mokõi ta'yr ta Amarã pe. Peteĩ riki kũjã
paraky te'e ame'ẽ membyr ke. Kũjã
paraky te'e ame'ẽ rer: 'Anga.' Amõ
ta'yr riki hakehar te membyr ke.
Hakehar te rer: 'Sar.' "

[23] Kũjã paraky te'e ame'ẽ ke pe Amarã
ta'yr. Hakehar te pe ta'yr tĩ. Tupã riki
manga katu: "Nde rakehar imembyr ta"
aja Tupã manga katu Amarã pe. A'erehe
hakehar pe Amarã ta'yr. [24-25] Ame'ẽ mokõi
kũjã ta kuja mujekwa ngã pe. Mokõi kũjã ta
riki mokõi je'ẽha, ame'ẽja saka. Peteĩ je'ẽha
ywy'ã keruhũ ngi uwyr. Ywy'ã keruhũ
rer Sinái. A'ep Moise pe je'ẽha ke Tupã
muwyr. "Angama'e ywy'ã keruhũ" aja ngã
pandu. Ame'ẽ ke Ara ywy pe ihĩ. Pe, paraky
te'e ame'ẽ ta aja ixo. Ame'ẽ ta riki Anga
membyr ta aja saka. Moise je'ẽha rehe
hendu katu, a'erehe paraky te'e me'ẽ aja
saka. Amõ we tĩ. Se Jerusarẽ ok ta ihĩ.
Ame'ẽ riki Anga aja saka tĩ. Pe, ame'ẽ ok
ta pe har ta paraky te'e ame'ẽ ta aja saka tĩ.
Moise je'ẽha rehe hendu katu, a'erehe aja
tĩ. Paraky te'e ame'ẽ ta aja saka tĩ.
[26] Pe, amõ Jerusarẽ ok ta ihĩ. Ywa pe har
ke ame'ẽ. Ame'ẽ pe har ta paraky te'e aja
ym te ixo. A'erehe ame'ẽ ok ta riki jande
mãi te aja saka. Sar aja saka. Kirisutu rehe
jurujar katu ame'ẽ ta ame'ẽ ok ta pe har ta
aja saka. Sar membyr aja saka. Paraky te'e
aja ym te. [27] Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha
ihĩ:

"Kũjã imembyr ym te ame'ẽ ke mã peja nde
rury katu te exo.
Imembyr u'ar rahã, ahy ipe. Aja ukwa ym
ame'ẽ ke mã peja nde rury katuha
namõ nde ejixi'u exo. Mã peja nde
rury katuha namõ epukái exo.
Ixawa'e namõ ixo, ame'ẽ 'ar koty te we
ixawa'e hijar ame'ẽ imembyr ta.
A'erehe mã peja nde rury katuha namõ
epukái exo" aja Isai mupinim. (Aja
rahã, ywa pe har Jerusarẽ ok ta pe
heta te hũ Tupã kotyhar ta ixo ta.
Ywy pe har Jerusarẽ ok ta 'ar koty
te we heta te hũ ixo ta, aja mujekwa
katu.)

[28] Ngara ywy pe har ta! Ihẽ mu ta! Pe-
sarahã! Isak u'ariha rehe har Tupã manga
katu. A'e je'ẽha rupi a'e u'ar. Isak aja pehẽ
tĩ. Tupã manga katu, a'erehe ta'yr ta ke
pehẽ tĩ. A'e je'ẽha rupi aja saka. [29] Yman
kũjã pe Amarã ta'yr. Anga membyr ke.
Ame'ẽ riki imu ke mupyrara ixo. Isak ke
mupyrara. Isak ke Tupã'ã muhem, ame'ẽja
saka. A'e ke Anga membyr mupyrara ixo.
Aja apo tĩ. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ
ta ke Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ
ta mupyrara ixo tĩ. Isak ke Anga membyr
mupyrara, ame'ẽja saka. [30] Pe, kuja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

"Hakehar te membyr riki ipáima'e ke pyhyk
ta. A'e ke aja kũjã paraky te'e ame'ẽ
membyr pyhyk ym ta tĩ.
A'erehe imembyr namõ kũjã paraky te'e
ame'ẽ ke emujan emondo" aja pan-
duha ihĩ.

[31] A'erehe pehẽ pekwa katu pexo apo. Ihẽ
mu ta! Pesarahã! Jande riki kũjã paraky te'e
ame'ẽ membyr ta aja ym te jaxo. (Aja rahã
Moise je'ẽha rehe jahendu ym ame'ẽ ta ke
jande.) Jande riki hakehar te membyr ta aja
jaxo. (Aja rahã, Kirisutu rehe jajurujar katu
ame'ẽ ta ke jande.)

5

*Moise je'*ẽha rehe hendu katu ha ngi jande ke Kirisutu muhem

1 Jande riki Kirisutu muhem ame'ẽ ta ke jande! Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu, ame'ẽ ke ngi jande ke Kirisutu muhem. A'erehe aja pexo katu! Pejywyr ym ehe. Moise je'ẽha rehe pehendu ym we tĩ. Mu'eharan ta mu'e ame'ẽ ke rehe pehendu ym tĩ.

2 Ihẽ Páu. Pesarahã! Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Pehẽ pirer ke amõ jupã rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu aja pekwaha naĩ. Aja rahã, Kirisutu jõ riki pehẽ ke muhã ym ta, aja pekwaha naĩ. Katu ym aja. A'e jõ a'ewan ym aja pekwaha naĩ tĩ. Katu ym aja. 3 Ihẽ apandu we rĩ. Amõ ipirer ke jupã, ame'ẽ ke amõ putar. Apandu katu ipe tĩ. Ipirer ke jupã rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe a'e hendu katu ta me'ẽ te'e. 4 Pehẽ ngi har amõ ta Moise je'ẽha rehe hendu katu. Aja rahã: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja Tupã pandu ta, aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Aja rahã, Kirisutu ke a'eta hijar oho, ame'ẽja saka. A'eta rehe Tupã ipy'a katu, ame'ẽ ke putar ym, aja pandu. 5 Jande riki amõ kotyhar. "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja Tupã pandu ta jande pe. Ame'ẽ angaha rehe jaharõ katu jaxo. Jande jajurujar katu ehe tĩ, a'erehe jande pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. Ame'ẽ namõ jaharõ katu jaxo. 6 Kirisutu namõ jande juehe katu jande jaxo rahã, amõ ipirer jupã ame'ẽ ke rehe har Kirisutu ukwa ym. Ipirer ke amõ jupã rahã, ame'ẽ rehe a'e usak ym. Ipirer ke amõ jupã ym rahã, ame'ẽ rehe a'e usak ym tĩ. Juja katu te ipe. Kuja jõ katu. Kirisutu rehe amõ jurujar katu. A'erehe amõ ta rehe amõ ipy'a katu.

7-8 Jetehar rehe pehendu katu pexo kwe! Katu tiki arahã. Mã! Awa ame'ẽ ke pehẽ ngi mukanim my? Katu ym aja! Myja jetehar te ngi pehẽ py'a ke amõ koty muruwak my? Tupã riki aja ym. A'e riki pehẽ pe pandu ame'ẽ ke a'e: "Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta" aja Tupã pandu. 9 Kuja amõ panduha ihĩ:

"Mbeju ke mupururuk rahã, ta'yr te mi mupururukiha ke amõ moĩ katu" aja.

(Ame'ẽja ta'yr mi te'eha rehe pejurujar katu rahã, pehẽ johu peka'u te'e ta. Katu ym aja.) 10 Jandema'e sawa'e te namõ jande juehe katu jande jaxo. A'erehe amõ koty mu'e ame'ẽ ke rehe pehendu ym ta, aja ihẽ akwa katu. A'erehe pehẽ rehe ihẽ ajurujar katu. Pe, pehẽ ke muka'u te'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Awa muka'u te'e my? Akwa ym ihẽ. A'e ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ ke jõ akwa katu.

11 Ngara ywy pe har ta! Ihẽ mu aja pehẽ! Ihẽ juehe har apandu ta apo 'y. "Pehẽ pirer ke pejupã ta me'ẽ te'e" aja ihẽ apandu rahã, ma'erehe: "Páu katu ym" aja ihẽ rehe har jundéu awa ta pandu my? (Anĩ. "Pehẽ pirer pejupã" aja apandu ym te riki.) Aja me'ẽ ihẽ apandu rahã, Kirisutu rehe har ihẽ apandu rahã, amuparahy ym ta jundéu awa ta ke. "Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ. Aja ngã ke Tupã muhã katu" ame'ẽ panduha muparahy ym ta amõ ta ke. Pesarahã! "Pehẽ pirer ke pejupã ta me'ẽ te'e" aja ihẽ apandu ym te riki a'erehe: "Páu katu ym" aja ihẽ rehe har amõ ta pandu naĩ. 12 Pehẽ ke muka'u te'e ame'ẽ ta upa kanim oho rahã, katu tiki. Aja ihẽ aputar. (Ipirer ke ta'yr mi jupã.) Mã! Wetep mondok rahã, katu tiki. (Aja rahã, pehẽ ke upa muka'u te'e ame'ẽ ta hijar ta oho.)

Pehẽ mu ta rehe pepy'a katu

13 Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. "Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak" aja Tupã pandu pehẽ pe. A'erehe ixotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ koty mu'eharan ta ixo. Ame'ẽ ta putar ame'ẽ ke pema'ema'e ym apo 'y. A'erehe: "Upa katu te ma'e ke japutar ame'ẽ ke jama'ema'e katu" aja mã peja ym pekwa pekwa pexo. Aja pexo kwe. Anĩ. Kuja katu tiki. Amõ ta rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe ame'ẽ ta rehe ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. 14 Upa katu te Moise je'ẽha riki kuja peteĩhar aja je'ẽha riki. Kuja:

"Nde juehe nde erepy'a katu, aja amõ ta rehe nde erepy'a katu tĩ" aja je'ẽha ihĩ. (Aja jama'e rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe jahendu katu, ame'ẽja saka.)

15 Pesarahã! Amõ ta rehe pepy'a ym pexo
rahã, so'o jarõ aja peparahy pehẽ juehe
pexo. Aja rahã, upa pehẽ juehe pejumumba
ta aja saka. Aja rahã, pehẽ juehe katuha ke
pehijar ta. Pehẽ juehe pejumahy pehẽ pexo
rahã, aja tĩ. Pehẽ juehe katuha ke pehijar ta
tĩ. Katu ym aja.

*Ma'e ke Tupã'ã putar ame'*ẽ ke
pema'ema'e katu

16 Kuja pehẽ pe ihẽ apandu katu: "Pehẽ
py'a pe ma'e ke Tupã'ã mujekwa aja mã peja
pema'ema'e katu." Aja rahã, ma'e peka'u
te'eha ke pema'ema'e tar ym pexo. 17 Jande
atu jama'ema'e tar katu ame'ẽ ke Tupã'ã
ma'ema'e tar ym. Pe, Tupã'ã ma'ema'e
tar katu ame'ẽ ke jande atu jama'ema'e
tar ym tĩ. Aja rahã, Tupã'ã namõ jande
ruwajan ta aja jaxo, a'erehe a'e putar ame'ẽ
ke jama'ema'e ym. (A'erehe Tupã'ã putar
ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e.) 18 Pehẽ
py'a rehe ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ
ke pema'ema'e rahã, Moise je'ẽha rehe pe-
hendu ym ta me'ẽ te'e.

19 Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar
katu, ame'ẽ ke jakwa katu. Kuja riki. Amõ
kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u
te'e tĩ. Ka'u te'e hũ tĩ. Aja amõ usak rahã,
huxĩ hũ. Ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. 20 Ma'e'ã
riki tupã aja amõ ukwaha jupe naĩ. Ame'ẽ
ke rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. Katu
ym aja. Pajema'e ukwaha ke ma'ema'e tĩ.
Katu ym tĩ. Ehe katu ame'ẽ ke te'e huwajan
wan uwak oho. Pe, jumai mai tĩ. Amõ rehe
jyty'ym tĩ. Parahy oho tĩ. "Apo ihẽ py
kỹ" ame'ẽ ke jõ putar katu tĩ. Katu ym aja.
Amõ koty koty jy'ar oho tĩ. Amõ koty koty
ukwaha oho tĩ. 21 Ma'e ke amõ pyhyk rahã,
amõ parahy ehe. Katu ym aja. Kawĩ ngi ka'u
ka'u tĩ. Amõ ta 'ar koty te we kawĩ ke u'u
tar katu tĩ. Upa aja me'ẽ ma'e ka'u te'eha
ke amõ ta ma'ema'e tĩ. Katu ym aja. Yman
pehẽ pe ihẽ pandu. Aja apo ihẽ apandu
pehẽ pe tĩ. Upa aja me'ẽ ma'e ka'u te'eha
ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe
oho ym te ta awa. (A'erehe upa ame'ẽ ma'e
peka'u te'eha ke pema'e ym.)

22 Pesarahã! Kuja pexo. Amõ py'a pe
ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke amõ
ma'ema'e. Kuja. Amõ ta rehe amõ ipy'a
katu. Tupã rehe hury katu tĩ. Amõ ta
namõ juehe katu a'e ixo tĩ. Ipy'ahu ixo
tĩ. Amõ rehe parahy ym tĩ. Amõ ta rehe
kyty'ỹ ym tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e
tĩ. Ma'e manga katu ame'ẽ ke ma'ema'e
katu tĩ. 23 "Ihẽ riki sawa'e te" aja juehe har
ukwa ym te awa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e
tar katu rahã, ame'ẽ ngi putu'u. Upa aja
ma'ema'e rahã: "Nde katu ym" aja je'ẽha
nixói ta ipe. 24 Jesu Kirisutu kotyhar ta
riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar.
Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu
ame'ẽ ke hijar tĩ. Aja ma'ema'e tar katu
ame'ẽ ke jukwa, ame'ẽja saka. (Aja rahã,
jama'ema'e tar ym.) 25 Jande ruhãha ke
jande pe Tupã'ã me'ẽ. Aja rahã, japandu
ipe: "Nde eremujekwa ame'ẽ ke jama'ema'e
katu ta" aja. 26 "Ihẽ riki sawa'e te" aja ym
jaxo ta me'ẽ te'e. Mã peja jande juehe
jajumuparahy ym. Mã peja jande juehe
jajyty'ym.

6

Pesak katu pehẽ juehe

1 Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu.
Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, amõ ta
usak ehe. Aja rahã, pehẽ ngi har amõ ta
pandu oho ipe. Pe, mukatu. "Mã peja ym"
aja ipe. Kuja ame'ẽ ta pandu oho. Tupã'ã
rehe hendu katu ixo, ame'ẽ ta jõ pandu oho
ipe. Wewe katu pandu ipe. Pehẽ atu pesak
katu pehẽ juehe tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ ke aja
pehẽ atu ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar
ym tĩ.) 2 Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e.
A'erehe a'eta pyai te hũ. Aja rahã, a'eta
namõ pehẽ juehe pejupyai pexo tĩ. Ame'ẽ ta
ke pemuhury peho tĩ. Ma'e puhýi ame'ẽ ke
a'eta namõ pehupir katu, ame'ẽja saka. Aja
rahã, Kirisutu pandu: "Amõ ta rehe pepy'a
katu" ame'ẽ ke rehe pehendu katu. 3 "Aja
ym ta ihẽ. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e
ym ame'ẽ ke ihẽ" aja amõ pandu rahã, juehe
har katu te ame'ẽ ke a'e aja ukwaha jupe
naĩ. Aja rahã, juehe a'e jumuka'u te'e a'e
ixo. Katu ym aja. 4 Mã peja ima'e ma'eha
pame katu te amõ ta ukwa ukwa ixo. Katu
my? Katu ym my? Katu rahã, katu ame'ẽ ke
a'e ma'ema'e, aja a'e ukwa katu. Hury katu
ta ixo. Aja rahã, amõ ta ma'eha namõ ima'e
ma'eha ke manga ym ta. Awama'e riki i'ar
koty te we katuha my? Aja manga ym ta.
5 Jete! Ima'e ma'ema'eha rehe har Tupã pe
jõ mujekwa ta me'ẽ te'e.

6 Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke
amõ ta pe amõ mu'e ixo. Aja rahã, mu'e ixo

ame'ẽ pe upa ma'e ke jumu'eha ta kyty'ỹ
ym rahã, katu tiki. (Aja rahã, mu'eha pe
ma'e ke jumu'eha ta me'ẽ katu ta.)

*Mã peja katu ame'*ẽ ke jama'ema'e katu

7 Mã peja pehẽ atu pejumuka'u te'e ym
pexo! Tupã ke muka'u te'e ym te awa!
(Myja me'ẽ amõ ma'ema'e, ame'ẽ ke Tupã
ukwa katu. A'erehe a'e ke muka'u te'e ym
te awa.) Ma'e ra'ĩ amõ jytym rahã, ame'ẽ
ke uhem. 8 Aja amõ tĩ. Ma'e katu ym ame'ẽ
ke amõ ma'e tar katu. Ame'ẽ riki kupixa pe
ma'e ke jytym, ame'ẽja saka. A'engi ame'ẽ
uhem rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke uhem,
ame'ẽja saka tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha
ke ma'e a'e. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu.
Muka'u te'e ym te a'e ke awa.) Aja rahã,
mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e.

Amõ ta anĩ. Ipy'a pe ma'e ke Tupã'ã
mujekwa ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ
ke kupixa pe ma'e ke jytym, ame'ẽja saka
tĩ. A'engi ame'ẽ uhem rahã, ma'e katu
ame'ẽ ke uhem tĩ, ame'ẽja saka tĩ. (Aja
rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu
a'e. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ.) Aja
rahã, ame'ẽ pe uhãha ke Tupã'ã me'ẽ katu.
9 A'erehe tapijar te'e we ma'e katu ame'ẽ
ke jama'ema'e katu. Aja jaxo rahã, yman
rahã ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã
me'ẽ ta kỹ. 10 A'erehe amõ amõ rahã, ma'e
katu ame'ẽ ke amõ ta pe jama'ema'e katu
rahã, katu tiki. Jete! Kuja katu te. Kirisutu
rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe katu ame'ẽ ke
jama'ema'e katu rahã, katu tiki.

*A'ejõhar je'*ẽha ke

11 Ihẽ Páu. Apo kome'ẽ a'ejõhar je'ẽha ke
ihẽ po pe te'e ihẽ amupinim aĩ. (Ihẽma'e
akwaha amupinim ym. Anĩ. Tupã je'ẽha
amupinim aĩ.) Pesak katurahã! Pinĩha tiha
ame'ẽ namõ ihẽ amupinim aĩ. (Aja rahã, ihẽ
amupinim ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta
me'ẽ te'e, aja pekwa katu ta.) 12 Amõ ta pehẽ
pe pandu: "Pehẽ pirer ke pejupã ta me'ẽ
te'e" aja. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar
ta te ke pehẽ. Aja rahã, i'ar koty te we
Tupã usak katu pehẽ rehe aja pekwaha naĩ.)
Aja mu'eharan ta putar. Aja rahã, pehẽ
pirer ke pejupã rahã, a'eta pandu ta: "Jande
jama'eha katu te" aja riki naĩ. Pesarahã!
"Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu
manõ. A'erehe jõ Tupã koty amõ katu" aja
pandu tar ym. Pandu rahã, a'eta ke amõ
ta mupyrara ta tipe. A'erehe amõ ipirer
jupãha jõ a'eta pandu katu. 13 Ipirer ke jupã
ame'ẽ ta Moise je'ẽha rehe hendu ym tipe.
Pe, pehẽ pirer ke pejupã ame'ẽ ke jõ a'eta
putar katu. Pehẽ pirer ke pejupã rahã, amõ
ta pe a'eta pandu hũ ta: "Ko ipirer ke jupã
ame'ẽ ta ke amõ ta pete'e ixo! Japandu
ame'ẽ ke rehe hendu katu ame'ẽ ta ke a'eta"
aja a'eta pandu hũ ta. A'erehe: "Katu te
ame'ẽ ta ke jande" aja a'eta pandu ta a'eta
jupe naĩ. Katu ym aja.

14 Ihẽ anĩ. Jandema'e sawa'e te, Jesu
Kirisutu manõ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke
rehe a'e manõ. Ame'ẽ namõ jõ ngã ke Tupã
muhã katu. Ame'ẽ rehe har jõ ihẽ apandu
pandu. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
Kirisutu manõ, a'erehe ma'e aka'u te'eha
ama'eha ke ihẽ ahijar. Tupã rehe ipy'a ym
ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ.
Ame'ẽ ke ihẽ ahijar. Ame'ẽ ke ihẽ ama'e
tar ym tĩ. Ame'ẽ ngi ihẽ amanõ, ame'ẽja
saka. (Aja rahã, ihẽ ama'e ym.) 15 Ipirer ke
amõ jupã my. Amõ jupã ym my. Amõ koty
koty ym ame'ẽ ta. Juja katu te Tupã ukwa
katu. Kuja jõ riki amõ kotyhar katu. Amõ
py'a ke Tupã mupyahu. Ame'ẽ riki katu
te. 16 Aja ngã ixo rahã, mã peja a'eta py'a
ke Tupã muhury katu. Mã peja a'eta rehe
Tupã pyrara usak tĩ. Aja upa Tupã kotyhar
ta rehe tĩ. Pyrara usak tĩ. A'eta py'a ke
muhury katu tĩ.

17 Apo har kupe koty mã peja ihẽ ke
mupyrara ym awa. (Kirisutu rehe har ihẽ
apandu, a'erehe ihẽ ke amõ ta mahy hũ.)
A'erehe ihẽ ke rehe pirokiha rape mãte hũ
te'e ihĩ. Ame'ẽ ke ma'e mujekwa ngã pe.
Kuja. Jesuma'e miasu ke ihẽ, aja mujekwa
ngã pe.

18 Ngara ywy pe har ta! Ihẽ mu ta pehẽ!
Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã
peja johu pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ.
Amen. Ame'ẽ riki: "A'e tỹ" aja.

Upa.

Ese ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ẽ paper ke a'e mupinim.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper ke a'e mupinim. Kuja Páu mu'e. Se ixo rahã, upa Jesu kotyhar ta Jesu rete aja saka riki. A'erehe peteĩhar aja ixo ta me'ẽ te'e, aja a'e mu'e. Jesu riki ixotyhar tama'e ãkã ke a'e. A'erehe ixotyhar ta hendu katu ta me'ẽ te'e ehe aja a'e mu'e tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Páu pandu.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

*Ame'*ẽ ta pe paper pinim ke Páu mondo

1 Ese ok ta pe har ta riki pehẽ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihẽ. Tupã putar, a'erehe Jesu Kirisutu pandu:

—Ihẽ rehe har epandu pandu eho — aja ihẽ pe.

A'erehe Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ.

2 Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tupã kotyhar ta ke jande

3 Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe upa ma'e katu ame'ẽ ke Tupã'ã me'ẽ me'ẽ. Ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr katu. Ywa pe har ma'e katu, ame'ẽja saka ma'e ke a'e muwyr katu. A'erehe mã peja japandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja Tupã pe.

A'e riki Jesu Kirisutu pái ke. Kirisutu riki jandema'e sawa'e te.

4 Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we a'e pandu:

—Pehẽ ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy ta kỹ. A'erehe a'e manõ ta kỹ. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ riki ihẽma'e wan ta kỹ. Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. Ihẽ ruwa koty pepu'am rahã, nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehẽ pe. "Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e" aja pehẽ rehe har pandu ym te ta awa tĩ — aja Tupã pandu.

5 Jande rehe a'e ipy'a katu. A'erehe jande rehe har upa a'e pandu:

—Jesu Kirisutu manõha rehe a'eta jurujar katu ta kỹ. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja ihẽ amuruwak ta tĩ. Ihẽ namõ ixo ta kỹ — aja.

Aja a'e putar. Aja a'e ukwa katu tĩ. 6 Ta'yr rehe a'e ipy'a katu. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu tĩ. A'erehe mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Mã! Jande rehe nde erepy'a katu te hũ — aja Tupã pe.

7 Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ẽ rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe ipy'a ke Tupã mujywyr katu. Mã! Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. 8 Ame'ẽ ke upa ym. Mãte hũ jande rehe a'e ipy'a katu. 9-10 A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Upa ukwa katuha namõ a'e ma'ema'e. Kuja a'e jupandu jupe:

—Upa katu te ihẽ amujã. Ywa pe ixo ame'ẽ ke amujã. Ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ke aja tĩ. Amujã tĩ. Kirisutu riki upa katu te ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ wan ta kỹ — aja jupandu jupe.

Aja a'e putar. Kirisutu riki sawa'e te aja a'e putar. Angaha ke rehe uhyk katu rahã, aja Kirisutu ke a'e mu'am ta kỹ. Yman ame'ẽ ke mujekwa ym ngã pe. Apo jande pe mujekwa katu 'y.

11 Tupã jupandu jupe: "Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ kotyhar ta aja ihẽ amuruwak ta" aja riki. Kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã ym rahã we, aja a'e jupandu jupe. Aja a'e putar, a'erehe upa ma'e ke ixo katu. Upa a'e pandu ame'ẽ ke ixo katu tĩ. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har jande ke ixotyhar ta aja a'e muruwak. "Ihẽ kotyhar ta pehẽ" aja a'e pandu. Jande ke jo'ok, ame'ẽja saka. 12 Aja rahã, mã peja Tupã katuha rehe har jande japandu:

—Mã! Katu te hũ — aja.

Jande riki jundéu awa ta ke. Kirisutu uwyr ym rahã we, jundéu awa ta harõ py ixo ehe.

13 Pehẽ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. (Ese ok ta pe har ta ke pehẽ.) Jandeja pehẽ tĩ. Myrandu katu te rehe pehendu

rahã, pehendu katu ehe tĩ. Pehẽ ke Tupã
muhã katu ta aja myrandu katu jamujekwa
pehẽ pe. Pe, Kirisutu rehe pejurujar katu.
Pe: “Ko ihẽma'e ke” ame'ẽ ukwa katuha ke
Tupã moĩ pehẽ py'a rehe. Pehẽ py'a rehe
I'ã ke Tupã moĩ. Aja rahã: “Ko ihẽma'e ta
ke” aja Tupã pandu. “Ihẽ'ã ke ihẽ amoĩ ta”
aja a'e pandu katu yman. Ame'ẽ ke a'e moĩ
katu apo 'y. 14 I'ã ke jande py'a rehe moĩ,
a'erehe jande ke a'e muhã katu ta kỹ, aja
jakwa katu. A'e manga katu, a'erehe aja
jakwa katu. Aja rahã, ixoty jaxo rahã, nixói
te ta ixotyhar ta pe ma'e ka'u te'eha ma'eha
ke, aja jakwa katu. A'erehe mã peja ima'e
katuha rehe har japandu: “Mã! Katu te” aja
Tupã pe.

Tupã namõ ihẽ apandu pandu

15-16 Jande rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe
Jesu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar
katu, aja ihẽ ahendu. A'erehe Tupã pe tapi-
jar te'e we ihẽ apandu: “Ne jõ riki katu te
me'ẽ ke” aja ipe. Tupã kotyhar ta rehe pehẽ
pepy'a katu, aja ihẽ ahendu tĩ. A'erehe
Tupã pe tapijar te'e we ihẽ apandu tĩ: “Ne
jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ipe. 17 Pehẽ rehe
har Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Kuja:

—Tupã! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e
te pái ke nde. Jande pái keruhũ nde. Nde
katu te ame'ẽ ke nde. Ne'ã ke Ese ok ta
pe har ta py'a rehe emoĩ katu. Aja rahã,
upa ma'e ke a'eta pe Ne'ã mujekwa katu
ta. Nde rehe har a'eta pe mujekwa katu
ta tĩ. Aja rahã, nde rehe har Ese ok ta pe
har ta ukwa katu te ta. 18 Ko apandu nde
pe. Ese ok ta pe har ta ãkã emupirer mi.
Aja rahã, ma'e ke nde erekwa katu, aja a'eta
ukwa katu ta tĩ. Ne namõ a'eta ixo ta kỹ, aja
nde erepandu. Ame'ẽ ke a'eta ukwa katu te
we ta. Nde kotyhar ta pe ma'e katu te hũ
ame'ẽ ke nde ereme'ẽ katu ta. Mã! Heta
te hũ ame'ẽ. Ame'ẽ ke Ese ok ta pe har ta
ukwa katu ta tĩ. 19-20 Ne rehe jande jajurujar
katu. Nema'e pyrãtãha namõ jande ke nde
eremuhã katu. Mãte hũ nema'e pyrãtãha!
Ame'ẽ pyrãtãha namõ Kirisutu ke manõha
ngi nde eremukwera katu eremuhem. Pe,
nde jywa katu koty a'e ke nde eremapyk.
(Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e aja nde ere-
mujekwa.) Ywa pe nde eremapyk. Nema'e
pyrãtãha namõ Kirisutu ke nde eremukw-
era katu eremuhem. Ame'ẽ pyrãtãha jande
rehe ihĩ tĩ. Juja katu te riki. 21 Amõ we
pyrãtãha ke emujekwa. Kirisutu riki upa
katu te ywa pe ixo ame'ẽ tama'e kapitã
keruhũ te tĩ. Upa katu te ãjã ta hendu katu
ehe tĩ. Kapitã keruhũ ta apo ixo. Kirisutu
riki ame'ẽ ta 'ar koty te we kapitã keruhũ te
ha. Aja rahã, pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e aja
mujekwa katu. Yman rahã, kapitã keruhũ
ta ixo ta tĩ. Kirisutu riki ame'ẽ ta 'ar koty te
we kapitã keruhũ te ha tĩ — aja Tupã namõ
ihẽ apandu pandu pehẽ rehe har.

22 Kirisutu pe Tupã pandu:

—Kapitã keruhũ te nde. Upa katu te ma'e
ke nde eremondo mondo apo — aja ipe.

Pe, jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã
keruhũ te a'e tĩ. 23 (Kirisutu riki ixotyhar ta
ãkã, ame'ẽja saka.) Ixotyhar ta riki Kirisutu
rete aja saka. A'erehe a'e riki wetep ame'ẽja
saka jamujã. Jande py'a rehe a'e ihĩ katu.
A'e ixo a'erehe upa katu te ma'e ke katu tĩ.
Pe, Kirisutu riki upa katu te ma'e renda rupi
ixo. Ywa pe ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo
tĩ. Pyta we ym te ma'e renda rupi ixo.

2

Jande ke Tupã muhã katu

1 Yman Tupã je'ẽha rehe pehendu ym.
Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Tupã
rehe har pekwa pekwa ym te pexo, a'erehe
manõ ame'ẽ ta aja pehẽ. 2 Arahã kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta aja ma'e peka'u te'eha
ke pema'ema'e tĩ. Arahã Satana rehe pe-
hendu katu, a'erehe ma'e peka'u te'eha ke
pema'ema'e. A'e riki Tupã rehe hendu ym
ame'ẽ tama'e kapitam. (Ãjã ramũi a'e.)
3 Jete riki. Yman Tupã rehe hendu ym ame'ẽ
ta aja upa katu te jande tĩ. Jande japutar
ame'ẽ ke japyhyk pyhyk. Jande py'a rupi
ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jakwa jakwa
jaxo tĩ. Ame'ẽ ke jama'ema'e. Jaka'u te'e
jaxo tĩ. Upa amõ ta aja jande ke Tupã
mupyrara ta me'ẽ te'e.

4 Apo anĩ. Johu jande rehe Tupã pyrara
usak. Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ
tĩ. 5 Yman jahendu ym ehe, a'erehe manõ
ame'ẽ ta aja jaxo. Arahã jande rehe a'e katu
usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Aja
rahã, jande ke a'e mukwera katu muhem
ame'ẽja saka riki. Manõha ngi Kirisutu ke
a'e mukwera katu muhem a'erehe jande ke
mukwera katu muhem tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

6 Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande apo
'y. A'erehe Kirisutu namõ jande ke Tupã
mukwera katu muhem, ame'ẽja saka riki.
Pe, ywa pe Kirisutu namõ kapitã keruhũ

aja jande ke a'e mu'am, ame'ẽja saka tĩ.
7 Aja rahã, jande rehe upa katu te a'e ipy'a
katu te hũ. Ame'ẽ ke upa ngã pe mujekwa
katu. Ame'ẽ ke aja te'eha mujekwa ta tĩ.
Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke
rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe a'e
manõ. Aja jande rehe Tupã ipy'a katu te
hũ, aja a'e mujekwa katu. 8 Jesu Kirisutu
rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke Tupã
muhã katu. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ.
A'erehe jõ pehẽ ke a'e muhã katu. Ame'ẽ
ke peputar, a'erehe pehẽ ke a'e muhã katu
my? Anĩ. Aja ym. Pehẽ ruhãha ke Tupã te'e
me'ẽ. 9 A'erehe: "Mã! Jande jama'eha namõ
jande ke Tupã muhã katu" aja marã ka
ym pepanduha. Katu pehẽ pexoha a'erehe
pehẽ ke a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym
te tĩ. 10 (Jande ke a'e muhã katu.) A'erehe
Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe
jande py'a ke mupyahu aja Tupã mujã. Katu
jande, aja Tupã mujã. A'erehe ma'e katu
ame'ẽ ke jama'ema'e. Kome'ẽ ywy keruhũ
mujã ym rahã we, Tupã pandu katu: "Ihẽ
kotyhar ta ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta
kỹ" aja.

Kirisutu kotyhar ta riki johu katu ngã juehe ixo

11 Ymanihar pexoha rehe har pekwa
pekwa pexo. Pehẽ mãi pusu ngi pe'ar rahã,
jundéu awa ta aja ym pe'ar. "Pehẽ pirer ke
pejupã ym ame'ẽ ta ke" aja pehẽ rehe har
jundéu awa ta pandu. (Aja pehẽ rehe puka
puka hũ ngã.) "Jande pirer ke jajupã ame'ẽ
ta ke jande" aja jundéu awa ta pandu a'eta
jupe. (Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak
katu a'eta rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame'ẽ
jupãha japandu rahã, hete ngi ma'e ke jupã.
12 Tupã rehe har pekwa ym rahã, Kirisutu
kotyhar ta aja ym pehẽ. Amõ awa ta ke
pehẽ. Jundéu awa kotyhar ta aja ym pehẽ.
Jundéu awa ta pe Tupã pandu: "Pehẽ rehe
ihẽ asak katu te ta" aja a'e pandu katu.
Ame'ẽ pandu katuha ke nixói pehẽ pe kwe.
Amõ awa ta ke pehẽ. Jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehẽ ruhãha rehe har
pekwa ym te, aja kome'ẽ ywy keruhũ pe
pexo. Tupã rehe har pekwa ym te tĩ.

13 Apo Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ
'y. Yman Tupã rehe har pekwa ym te,
a'erehe Tupã ngi paite pexo, ame'ẽja saka.
Apo Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Ehe har
pekwa katu, a'erehe Tupã rake pexo 'y.
Pehẽ ma'e peka'u te'eha pema'ema'e ame'ẽ
muhepyha ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe
Tupã kotyhar ta ke pehẽ apo 'y.

14 Mokõi awa ta ixo. Jundéu awa ta ixo.
Amõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ixo tĩ.
Ame'ẽ mokõi awa ta huwajan ta aja ixo.
Ame'ẽ mokõi awa ta pyter rupi ita kurar aja
me'ẽ ihĩ. Pe, Kirisutu manõ rahã, ame'ẽ ita
kurar aja me'ẽ a'e upa ombor, ame'ẽja saka.
A'erehe ame'ẽ mokõi awa ta johu ixo apo 'y.
Hury katu ngã juehe ixo apo 'y. Jundéu awa
ta namõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta johu
ngã ixo. Kirisutu riki mukatu, a'erehe johu
ngã ixo.

15 Myja jundéu awa ta ixo ta me'ẽ te'e my,
ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa. Jundéu
awa tama'e ke ame'ẽ je'ẽha. Ame'ẽ ke
Kirisutu mukanim uwyr. Aja rahã, mokõi
awa ta riki johu ngã ixo. Mokõi awa ta
ixotyhar ta ke, a'erehe johu ngã ixo. Aja
a'e mukatu. Johu ixo ame'ẽ ta ke ixoty
mujy'ar. 16 Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe
Kirisutu manõ. Aja rahã, jande rehe Tupã
parahyha ke a'e mukanim tĩ. Ngã parahyha
ke mukanim tĩ. A'erehe jundéu awa ta
namõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta juehe
katu ixo. Johu ngã ixo. Pe, Tupã parahyha
ke mukanim tĩ. A'erehe johu ngã py'a ke
Tupã koty Kirisutu muruwak. Aja rahã,
Tupã koty mujywyr ame'ẽja saka.

17 "Tupã namõ katu" ame'ẽ myrandu katu
ke upa ngã pe Kirisutu pandu pandu uwyr.
Pehẽ pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. Jundéu
awa ta pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. A'eta
Tupã rehe har ukwa we ame'ẽ ta ke. Pehẽ
riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. Yman
Tupã rehe har pekwa ym te ame'ẽ ta ke
pehẽ. 18 Kirisutu manõ, a'erehe jande pái
keruhũ namõ johu jande japandu pandu
katu. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa ym
ame'ẽ ta aja tĩ. Pandu pandu inamõ tĩ.
Jundéu awa ta py'a rehe I'ã ihĩ katu. Ame'ẽ
I'ã jundéu awa aja ym ame'ẽ ta py'a rehe
ihĩ katu tĩ. A'erehe jande pái keruhũ namõ
ame'ẽ ta pandu pandu katu tĩ.

19 Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Pesarahã!
Ixotyhar ta ke pehẽ. A'erehe amõ awa ta ym
Tupã pe. Tupã rehe har pekwa ym te ame'ẽ
ta aja ym pehẽ. Jande aja Tupã kotyhar ta
aja pexo apo tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja
pehẽ tĩ. Jande aja Tupã ra'yr ta riki pehẽ tĩ.
A'erehe ywa pe har ta aja pehẽ tĩ.

Tupãma'e ok keruhũ aja jande

20 Upa Tupã kotyhar ta riki ok keruhũ aja.
Tupã ixo ame'ẽ ok aja ixotyhar ta ke. Tupã
rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu
pandu. Kirisutu mondo ame'ẽ ta aja tĩ.
Pandu pandu tĩ. (Ame'ẽ ta riki jurujar katu
py ame'ẽ ta ke a'eta.) A'erehe ame'ẽ ta riki
ok keruhũ mu'am py, ame'ẽja saka. A'engi
ame'ẽ ta 'ar pe jamujã jaxo tĩ, ame'ẽja saka
tĩ.

Pe, Kirisutu riki ita ok pyter ke aja saka.
21 Pyter riki ok ke mupyta katu. Kirisutu riki
aja tĩ. Amõ amõ awa ta ke johu ngã aja a'e
mujy'ar. Peteĩhar aja ixo. Pe, amõ amõ heta
jurujar katu ehe. A'erehe ok keruhũ tiha te
hũ oho ame'ẽja saka ixo. Ok katu te ame'ẽ
ke aja saka. Ame'ẽ ke jandema'e sawa'e
tema'e ke. 22 Pehẽ riki Kirisutu kotyhar ta
ke. Pehẽ namõ upa katu te amõ jurujar
katu ehe ame'ẽ ta jumuheta hũ ixo. Aja ok
keruhũ aja Kirisutu mu'am. A'ep Tupã ixo
katu. Kirisutu kotyhar ta py'a rehe I'ã ihĩ
katu. A'erehe Tupã riki ixo katu tĩ. (A'erehe
upa Kirisutu kotyhar ta riki ok keruhũ aja
saka.)

3

*Jundéu awa ym ame'*ẽ ta pe Tupã je'ẽha
ke ihẽ apandu pandu

1 Pehẽ riki amõ awa ta ke. Jundéu awa
ta ym. Pehẽ pe Jesu Kirisutu rehe har
ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta
putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ
ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ
axo. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ
ihẽ apandu pandu. Ihẽ Páu. 2 Ihẽ rehe
Tupã ipy'a katu. Pe, ihẽ pe parakyha ke a'e
me'ẽ. Pehẽ pe Jesu Kirisutu rehe har ihẽ
apandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe
a'e me'ẽ. Ame'ẽ ke pehendu, aja ihẽ akwa.
Pe, pejurujar katu ehe. 3 Jundéu awa aja ym
ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ ke
yman ngã pe a'e mujekwa ym. Apo ame'ẽ
ke ihẽ pe a'e mujekwa katu 'y. [Ame'ẽ rehe
har a'eramõ ihẽ amupinim we mi. 4 Kirisutu
rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar
katu ta, a'erehe Tupã muhã katu ta kỹ.
Ame'ẽ ke yman Tupã mujekwa ym ngã pe.
Apo ihẽ pe mujekwa 'y, a'erehe ihẽ akwa
katu. Pe, ame'ẽ rehe har a'eramõ paper
rehe ihẽ amupinim. Ame'ẽ rehe pesak rahã,
pekwa katu ta tĩ.]

5 Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Tupã
muhã katu ta. Ame'ẽ ke ymanihar ta pe
Tupã mujekwa ym. Apo ame'ẽ ke Jesu
mondo ame'ẽ ta pe a'e mujekwa katu. Katu
ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta riki Tupã je'ẽha ke
pandu pandu ame'ẽ ta ke tĩ. A'eta pe Tupã
mujekwa. 6 Kuja a'e mujekwa. Myrandu
katu mujekwa rahã, Kirisutu rehe jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu. A'erehe
Tupã katu usak ngã rehe tĩ. Ma'e katu
ame'ẽ ke jundéu awa ta pe Tupã pandu
katu. Ame'ẽ pandu katuha ke jundéu awa
aja ym ame'ẽ ta pe pandu katu tĩ. Pe,
jundéu awa ta aja jundéu awa aja ym ame'ẽ
ta Kirisutu rete aja saka tĩ. Tupã jupandu
jupe:

—Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã,
ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta — aja.

Ame'ẽ pandu katuha ke jundéu awa
tama'e ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ tama'e
ke tĩ. Johu ngãma'e ke. Kirisutu rehe
jurujar katu, a'erehe pandu katuha johu
ngãma'e ke tĩ.

7 Tupã pandu ihẽ pe:

—Myrandu katu epandu eho. Ihẽma'e
pyrãtãha ke ihẽ amondo ta nde pe — aja ihẽ
pe.

Ame'ẽ parakyha ke a'e me'ẽ te'e ihẽ pe.
8 Upa Tupã kotyhar ta ngi har ihẽ riki katu
ym te aja ihẽ akwa. Anĩ. Ihẽ pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe
myrandu katu epandu eho. Kirisutu rehe
har, ame'ẽ myrandu katu epandu eho — aja
ihẽ pe.

Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ. Mãte
hũ Kirisutu katu te ha ke. Marã ka ym upa
katu te ehe har amõ panduha. Mãte hũ ehe
har ihĩ. 9 Pe, ihẽ pe Tupã pandu tĩ:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke ihẽ
amuhã katu ta tĩ. Yman ame'ẽ ke amujekwa
ym ngã pe. Apo ame'ẽ ke upa ngã pe
emujekwa eho — aja ihẽ pe.

Upa katu te ma'e ke Tupã mujã. Jundéu
awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e muhã katu
ta tĩ. Upa katu te ymanihar ta pe ame'ẽ
ke a'e mujekwa ym te. 10 Apo anĩ. Upa
mujekwa katu. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ
ta kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. Ame'ẽ ta
rehe Tupã je'ẽha rahoha ta usak rahã: “Mã!
Tupã ukwa katu” aja a'eta ukwa katu. Tupã
ukwa katu te ma'e ke. Ame'ẽ ke amõ koty
koty Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha
rahoha ta ukwa katu. Ywa pe har ta kapitã

keruhũ ta ke a'eta. Ãjã ta ukwa katu tĩ.
11 Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Tupã
jupandu jupe:

—Yman rahã ihẽ akwa katuha ke ihẽ
amujekwa ta ngã pe kỹ — aja.

Pe, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te
uwyr rahã, ima'e ukwa katuha ke Tupã
mujekwa ngã pe. Kirisutu manõ, a'erehe
ngã ke Tupã muhã katu, aja ima'e ukwa
katuha ke a'e mujekwa. 12 Jande riki Kirisutu
kotyhar ta ke. Jajurujar katu ehe, a'erehe
Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje
ym ha namõ japandu pandu katu inamõ.
Tupã ruwa koty japu'am, ame'ẽja saka. 13 Ko
apandu pehẽ pe. Pehẽ pe myrandu katu ihẽ
apandu, a'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara
ixo. (Aja pehendu.) A'erehe ihẽ rehe
pejumupyai pexo. Anĩ. Pejumupyai ym
pexo. Kirisutu rehe pehendu katu, a'erehe
pehẽ rury katu pexo.

Kirisutu ipy'a katu te hũ

14 Pehẽ riki jundéu awa ta ym. Pehẽ rehe
Tupã ipy'a katu, a'erehe jande pái keruhũ
namõ ihẽ apandu pandu pehẽ rehe har.
15 Tupã riki jande pái keruhũ. A'erehe upa
katu te ixotyhar ta riki peteĩhar aja ixo.
Ywa pe har ta riki Tupã kotyhar ta ke.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta riki Tupã
kotyhar ta ke tĩ. 16 Kuja Tupã namõ ihẽ
apandu:

—Jande pái keruhũ! Mã! Ne katu te
hũ! A'erehe Ese ok ta pe har ta pe nema'e
pyrãtãha emondo. Ne'ã riki mondo ta. Aja
rahã, a'eta py'ahu te'e ta. 17 Kirisutu rehe
a'eta jurujar katu, a'erehe mã peja a'eta
py'a rehe Kirisutu ixo katu te. A'eta py'a
rehe hok ihĩ, ame'ẽja saka mã peja Kirisutu
ixo katu te. Mã peja amõ ta rehe a'eta ipy'a
katu. Aja rahã pahar ipy'a katuha ke kanim
ym ta. (Ese ok ta pe har tama'e ipy'a katuha
ke kanim ym ta.) Myra hãtã ame'ẽ hapo aja
saka ipy'a katuha pyta katu ta. Ok keruhũ
pyter ke aja saka ipy'a katuha pyta katu
ta tĩ. 18-19 Aja rahã, amõ amõ Tupã kotyhar
ta namõ kuja ukwa katu ta. Jande rehe
Kirisutu ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke upa katu
te ukwa katu rahã, katu tiki. Ame'ẽ Kirisutu
ipy'a katuha ke marã ka ym amõ mangaha.
Ipe te hũ aja saka. Pepaite hũ aja saka tĩ.
Ywate te hũ aja saka tĩ. Typy te hũ aja saka
tĩ. Mã! Kirisutu ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ
ke mã peja Ese ok ta pe har ta ukwa katu.
Aja rahã, nde aja a'eta ixo ta tĩ. Katu te aja
ixo ta tĩ. Jande pái keruhũ! Upa nde pe ihẽ
apandu — aja Tupã namõ ihẽ apandu.

20 Tupã namõ ma'e ke japandu pandu.
Ame'ẽ 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta.
Ima'e pyrãtãha jande py'a rehe ihĩ katu.
Ame'ẽ namõ i'ar koty te we a'e ma'ema'e
katu ta. Jande py'a pe ma'e ke jakwa jakwa
jaxo. Ame'ẽ 'ar koty te we a'e ma'ema'e
katu ta tĩ. 21 Jurujar katu ehe ame'ẽ ta ixo.
A'erehe mã peja Tupã pe japandu katu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Jesu Kirisutu ixo, a'erehe mã peja Tupã
pe japandu katu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Aja te'e ta japandu katu jaxo. Amen. "A'e
tỹ" aja ame'ẽ.

4

*Jurujar katu ame'*ẽ ta riki Kirisutu rete
aja saka

1 Jandema'e sawa'e te rehe har ihẽ
apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym.
A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda
raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. Ko ihẽ
apandu pehẽ pe. Mã peja Tupã ra'yr ta aja
katu pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu
rahã, Tupã pandu:

—Ihẽ ra'yr ta pehẽ — aja.

A'erehe mã peja Tupã ra'yr ta aja katu
pexo. Johu katu pexo. 2 "Katu te ihẽ" aja
ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. Pehẽ
py'a pemahy ym pehẽ juehe pexo. Pahar
peparahy ym pexo tĩ. Pehẽ py'ahu te'e
pehendu tĩ. Aja te'eha pexo. Amõ ta rehe
katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Aja pehẽ
py'a katuha ke pemujekwa ngã pe. 3 Pehẽ
johu aja Tupã'ã mujy'ar. Pehẽ peparahyha
ke a'e mukanim pehẽ ngi, a'erehe mã peja
johu katu aja pehẽ juehe pexo. 4 Jurujar katu
ame'ẽ ta riki Kirisutu rete aja saka. Peteĩhar
ame'ẽ. Tupã'ã riki peteĩhar a'e tĩ. Tupã
mujekwa pehẽ pe:

—Ihẽ namõ pexo ta kỹ — aja.

Ame'ẽ rehe peharõ pexo. Ame'ẽ riki
peteĩhar tĩ. 5 Jandema'e sawa'e te ixo.
Peteĩhar a'e tĩ. Jurujar katu ame'ẽ ta ke
jõ Tupã muhã katu. Ame'ẽ pe jõ awa ke
uhã te hũ. Jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ
mujahuk rahã, Kirisutu kotyhar ke a'e, aja
mujekwa ngã pe. Mujahuk rahã, peteĩhar
ame'ẽ. Johu ngã ixo. 6 Tupã peteĩhar a'e tĩ.

Upa jurujar katu ame'ẽ tama'e pái keruhũ a'e. Peteĩhar a'e tĩ. Upa katu te ixotyhar tama'e sawa'e te a'e. Peteĩhar a'e tĩ. Upa ixotyhar ta pe ima'e pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. Peteĩhar ame'ẽ tĩ. Upa katu te ixotyhar ta py'a rehe a'e ihĩ katu tĩ. A'erehe mã peja peteĩhar aja pexo.

Ixotyhar ta pe ma'e ke Kirisutu me'ẽ me'ẽ

7 Peteĩhar aja jaxo. Pe, amõ koty koty ma'e ke Kirisutu me'ẽ me'ẽ te'e. Upa katu te jande pe te'e me'ẽ me'ẽ. A'e putar aja a'e me'ẽ me'ẽ. Amõ amõ pe me'ẽ me'ẽ hũ tĩ. Amõ amõ pe ta'yr mi me'ẽ tĩ. A'erehe myja Jesu me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ namõ mã peja Jesu kotyhar ta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e katu. 8 Ma'e ke me'ẽha kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kirisutu rehe har mujekwa.

"Ywa kupe koty a'e jupir oho rahã, heta ngã ke a'e raho inamõ. Ame'ẽ ta ke a'e muputu'u ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta ke a'e raho.

Pe, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ me'ẽ." ("Muputu'u ame'ẽ ta ke" aja pandu rahã: "Jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke" aja mujekwa.)

9 "A'e jupir oho" aja panduha ihĩ. Myja ame'ẽ my? Kuja. Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e wyjy py uwyr. 10 Aja rahã, ywate ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke jupir oho tĩ. Ywa kupe koty a'e oho. Aja rahã, upa henda rupi katu te a'e ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi aja tĩ. A'e ixo tĩ. Ywa pe aja tĩ. A'e ixo tĩ. 11 A'e atu ima'e pyrãtãha ke ixotyhar ta pe me'ẽ me'ẽ. A'erehe ima'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'erehe amõ ta riki Jesu mondo ame'ẽ ta ke. Ehe har a'eta pandu pandu. Amõ ta riki Tupã je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta ke tĩ. Amõ ta ukwa ym ame'ẽ ta pe Tupã rehe har pandu pandu tĩ. Amõ ta Jesu kotyhar ta usakiha ta ke tĩ. Ame'ẽ ta riki Tupã je'ẽha ke mu'e tĩ.

12 Aja rahã, upa Tupã kotyhar ta ukwa katu ta. Tupã je'ẽha pandu pandu oho ame'ẽ ke ukwa katu ta tĩ. Pe, Kirisutu kotyhar ta py'a ke a'eta muhury katu ta tĩ. Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. 13 Aja rahã, upa jande peteĩhar aja jaxo ta. Tupã rehe har peteĩhar aja jakwa katu ta jaxo. Tupã ra'yr rehe har jakwa katu te ta tĩ. Aja rahã, tuwete ta aja jaxo. (Aja rahã, upa jakwa ta. Upa Kirisutu aja katu te jande tĩ.)

14 Aja rahã, ta'yn ta aja ym ta jande. Ta'yn rahã, jarusu ra'yr aja saka. Amõ koty koty ngi ywytu peju uwyr rahã, amõ koty koty jarusu ra'yr ke y kotok keruhũ raho raho. Ta'yn rahã, ame'ẽja saka. Aja rahã te'e mu'e ame'ẽ ta rehe a'eta hendu hendu. Pe, amõ koty koty Tupã rehe har ukwa. A'eta ke te'e mu'e ame'ẽ ta muka'u te'e. A'eta jupe ukwa ame'ẽ namõ muka'u te'e. 15 Aja rahã, katu ym. Kuja katu. Amõ ta rehe jande japy'a katu, a'erehe jetehar te ke japandu. Aja amõ amõ we Kirisutu aja jande tĩ. Katu te aja jaxo tĩ. A'e riki jurujar katu ame'ẽ ta ãkã aja saka. (A'erehe ixotyhar ta hendu katu ehe, aja mujekwa katu.) 16 Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke upa ma'ema'e katu. Ixotyhar ta pame katu te ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu. Aja johu katu ngã ixo rahã, awa rete katu ame'ẽja saka. Upa ma'e ke ma'ema'e katu. A'erehe peteĩ ma'e ke ma'ema'e katu rahã, amõ ta py'a ke mãtã katu. Muhury katu. Aja pame katu te. Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta. Ipy'a katuha namõ muhury katu te we hũ ta. Tuwete oho, ame'ẽja saka ta. (Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta. Ixotyhar ta py'a ke mãtã katu ta ngã juehe tĩ.)

Kirisutu rehe jurujar katu rahã, a'e riki pyahu aja saka

17 Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ apandu pehẽ pe. Hãtã ihẽ apandu pehẽ pe. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym pexo tĩ. Ipy'a pe te'e ma'e ke a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke jaxer ai. 18 Jetehar te ke ukwa ame'ẽ ke Satana mukanim a'eta ngi. (Ãjã ramũi a'e.) Tupã rehe har a'eta ukwa ym te. "Anĩ" aja hendu tar ym, a'erehe ukwa ym te. A'erehe uhãha nixói a'eta rehe. Tupã me'ẽ, ame'ẽ ke nixói te a'eta pe. 19 A'eta huxĩ ym te. A'erehe upa ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e. Amõ kũjã rehe a'eta ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Pahar pahar upa ka'u te'eha ma'ema'eha ke jõ a'eta putar. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta.

20 Pehẽ riki aja ym pehẽ. Kirisutu rehe har pejumu'e rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pexo rahã, katu ym, aja pekwa katu. 21 Jete! Ehe har pehendu. Ixotyhar ta ke pehẽ, a'erehe jetehar te ke amõ ta mu'e pehẽ pe. Jesu riki jetehar te ke mu'e. Ame'ẽ ke pehẽ pe amõ ta mu'e tĩ. 22 A'erehe

ymanihar jaxer pexoha ke aja ym pexo
apo 'y. Yman jaxer ame'ẽ ma'ema'eha ke
jõ peputar rahã, amõ amõ we hũ pexoha
mujaxer aja riki oho. 23 Pehẽ py'a pyahu aja
Tupã mukatu ta me'ẽ te'e. 24 Pehẽ pexoha
pyahu aja pexo ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ riki
Tupã katuha aja riki. Aja rahã, pexo katu te
ta riki. Ma'e ka'u te'eha ke pema'e ym ta
riki.
25 (Tupã katuha aja pexo tĩ.) A'erehe
mã peja amõ Kirisutu kotyhar ta pe te'e
pepandu ym te apo 'y. Ixotyhar ta riki
hete aja saka riki. Johu jande. A'erehe upa
jetehar te ke pepandu ta me'ẽ te'e. 26 Amõ
ta rehe peparahy rahã, ame'ẽ namõ ma'e
peka'u te'eha ke pema'e ym. Peparahyha
namõ aja te'e pytun oho. Aja ym pehẽ. (Pa-
har pehẽ py'a pemujywyr ehe.) 27 Peparahy
pexo rahã, Satana pe: "Jaka'u te'eha jama'e
jahorahã" aja pepandu, ame'ẽja saka riki.
Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ta
my tĩ. Katu ym aja. 28 Yman amõ tama'e
ke aja te'e amõ mukanim ixo rahã, mã peja
ym apo 'y. Pe, a'engi paraky katuha namõ
tamatarer pyhyk. Pe, ame'ẽ pe ima'e ma'e
ke a'e jo'ok jo'ok katu. Pe, ima'e ym te
ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ katu ta tĩ.
29 Amõ rehe juru ai ym pexo. Je'ẽha katu
ame'ẽ ke jõ pepandu. Aja rahã, amõ amõ ta
ke pemuhury katu ta. Aja rahã, pehẽ rehe
hendu ame'ẽ ta hury katu ta tĩ. 30 Tupã'ã
ke pemupyai ym. (Ma'e peka'u te'eha ke
pema'e rahã, Tupã'ã ke pemupyai ta.) A'e
riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe pehẽ
riki Tupãma'e ke aja mujekwa katu a'e. I'ã
ihĩ katu pehẽ py'a rehe, a'erehe inamõ pexo
katu te ta, aja Tupã mujekwa katu pehẽ pe.
31 Amõ rehe ahy te pesak ame'ẽ ke pehẽ py'a
ngi pemukanim. Amõ ta namõ peje'ẽ je'ẽ
hũ ym. Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym tĩ. Upa
peparahyha ke pehẽ py'a ngi pemukanim
tĩ.
32 Kuja katu tiki. Katu pexo. Pehẽ py'a
katu pehẽ juehe pexo. Pehẽ py'a pemu-
jywyr pehẽ juehe pexo. Kirisutu manõ.
A'erehe pehẽ rehe ipy'a ke Tupã mujywyr.
Aja pehẽ py'a pemujywyr pehẽ juehe pexo
tĩ.

5

Amõ ta rehe pepy'a katu

1 Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Ta'yr ta ke
pehẽ. A'erehe a'e katuha aja mã peja pexo
katu ta kỹ tĩ. (Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ
ke pema'ema'e katu.) 2 Jande rehe Kirisutu
ipy'a katu. A'erehe a'e manõ. Ame'ẽ pe
jande ke a'e muhã katu. Jande rehe Kirisutu
ipy'a katu. Aja amõ ta rehe pehẽ pepy'a
katu ta me'ẽ te'e tĩ. Aja pexo katu tĩ.
Kirisutu manõ rahã, ma'e ke Tupã pe a'e
me'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe ame'ẽ rehe
Tupã hury katu. Ma'e pihe katu ame'ẽja
saka tĩ. A'erehe ame'ẽ rehe Tupã hury katu
tĩ.

*Tupã kotyhar ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta me'*ẽ te'e

3 Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe ma'e
peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. "Amõ
kũjã ta rehe a'eta ka'u te'e" aja pehẽ rehe
har amõ ta pandu rahã, katu ym. "Amõ
sawa'e ta rehe a'eta ka'u te'e" aja pehẽ rehe
har amõ ta pandu rahã, katu ym tĩ. Upa
ka'u te'eha katu ym tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a
moĩ moĩ rahã, katu ym tĩ. Aja pehẽ rehe har
amõ ta pandu rahã, katu ym. Tupã kotyhar
ta ke pehẽ, a'erehe katu ym. 4 Pehẽ je'ẽha
namõ amõ ta ke pemuhuxĩ rahã, katu ym
tiki. Je'ẽha ka'u te'eha pepandu rahã, katu
ym tiki tĩ. Jaxer ame'ẽ ke pepandu rahã,
katu ym tiki tĩ.
Kuja katu tiki. Tupã pe kuja pepandu:
—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja pepandu
rahã, katu tiki.
5 Jete. Amõ kũjã rehe ka'u te'e rahã,
ame'ẽ ke Kirisutu kotyhar aja ym a'e. Tupã
kotyhar aja ym tĩ. Amõ sawa'e rehe ka'u
te'e ame'ẽ ke aja tĩ. Kirisutu kotyhar aja
ym tĩ. Tupã kotyhar aja ym tĩ. Ma'e ke
rehe ipy'a moĩ hũ ame'ẽ ke aja tĩ. Kirisutu
kotyhar aja ym tĩ. Tupã kotyhar aja ym
tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ hũ rahã,
ma'e'ã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ, ame'ẽja
saka. Katu ym aja.
6 Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke a'e
mupyrara ta. Ame'ẽ ta riki amõ ta ke
muka'u te'e. Je'ẽha ka'u te'e ame'ẽ namõ
muka'u te'e. Pehẽ tĩ. Muka'u te'e tar katu
pehẽ ke tĩ. A'erehe mã peja pehẽ ke amõ
ta muka'u te'e ym. 7 A'erehe ame'ẽ ta namõ
pexo ym. Muka'u te'e ame'ẽ ta namõ pexo
ym.

*Tupã kotyhar ta weraha aja saka ame'*ẽ pe ixo

8 Yman pytuniha aja ame'ẽ pe pexo. Aja
rahã, Tupã rehe har pekwa ym. Apo Tupã

kotyhar ta ke pehẽ 'y. A'erehe weraha aja
ame'ẽ pe pexo katu 'y. Aja rahã, Tupã
rehe har pekwa katu. A'erehe mã peja
weraha aja ame'ẽ pe pexo katu apo 'y. Aja
rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta.
9 Tupã rehe har pekwa katu rahã, weraha aja
ame'ẽ pe pexo katu. Aja rahã, pema'ema'e
hũ ta. Kuja. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke
pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke
pema'e ym ta tĩ. Jetehar te ke jõ pepandu
pandu ta tĩ. Aja pexo katu ta. 10 Weraha
aja ame'ẽ pe pexo rahã, ma'e ke jandema'e
sawa'e te ke muhury my. Ame'ẽ ke pekwa
pekwa katu pexo. Pe, ame'ẽ ke pema'ema'e
katu tĩ. 11 Pytuniha aja ame'ẽ pe ixo ame'ẽ
ta ma'e ka'u te'eha ke jõ ma'ema'e. Ame'ẽ
ta namõ mã peja pexo ym. Kuja katu. A'eta
ma'eha riki katu ym, aja pemujekwa ngã pe.
"Mã peja ym" aja pepandu ngã pe. 12 Amõ ta
ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke a'eta
ma'ema'e. Ame'ẽ rehe har amõ pandu rahã,
huxĩ hũ amõ. 13 Pe, upa ma'e ke weraha
pe amõ moĩ rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha
ke ngã pe mujekwa. Aja rahã, ame'ẽ riki
katu ym te, aja ngã pe mujekwa katu. (Aja
rahã, ipy'a ke muruwak ta my tĩ. Tupã
koty muruwak ta my tĩ.) 14 Ma'e ke ngã pe
mujekwa katu rahã, ame'ẽ riki weraha pe
moĩ. A'erehe amõ pandu:

"Nde ereker ereju ame'ẽ ke epak!
Nde eremanõ, ame'ẽja saka. Epu'am!
Pe, nde pe Kirisutu muwera katu ta, ame'ẽja saka." (Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta manõ, ame'ẽja saka ixo. Ukwer aja tĩ. Pe, Tupã rehe har Kirisutu mujekwa rahã, amõ rehe a'e muwera, ame'ẽja saka.)

15 Pehendu katurahã! Pehẽ pexoha katu
aja pexo. Ukwa ym ame'ẽ ta aja ym pexo.
Ukwa ym ame'ẽ ta Tupã rehe har ukwa ym.
Ukwa katu ame'ẽ ta aja pexo tĩ. Aja rahã,
Tupã rehe har pekwa katu. 16 Ma'e ka'u
te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta heta ixo apo
'y. A'erehe amõ kotyhar pexo. Aja te'eha
katu ame'ẽ ke pema'ema'e. 17 Weraha aja
ame'ẽ pe pexo, a'erehe peka'u te'e ym pexo.
Myja pehẽ pexo ame'ẽ ke jandema'e sawa'e
te putar my. Ame'ẽ ke pekwa pekwa katu
pexo. Pe, ame'ẽ ke pema'ema'e katu.

Tupã'ã pehẽ py'a rehe pemupyta katu

18 Kawĩ ngi peka'u ym. Ame'ẽ pehẽ ke
mujaxer jõ. Kuja rahã, katu tiki. Mã peja
Tupã'ã ihĩ katu pehẽ py'a rehe. 19 Pehẽ py'a
pejumuhury katu pehẽ juehe rahã, Ndawi
riki jyngariha mupinim, ame'ẽ ke pepandu
pandu pehẽ jupe. Tupã rehe pejyngar tĩ.
Tupã rehe har pepandu, ame'ẽ ke pejyngar
tĩ. Pehẽ pejyngar rahã: "Ne jõ riki katu
te me'ẽ ke" aja pekwaha namõ jandema'e
sawa'e te rehe pejyngar. Pehẽ ruryha
namõ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. 20 Upa katu
te ma'e ke rehe aja te'eha: "Ne jõ riki katu
te me'ẽ ke" aja Tupã pe pepandu. Jande pái
keruhũ a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e
te je'ẽha rupi pepandu pandu ipe.

Ne sawa'e rehe ehendu katu

21 Kirisutu rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ
katu, a'erehe pehendu katu pehẽ juehe.
22 Ixawa'e katu ame'ẽ ta te'e! Pehẽ pe
apandu ta apo! Pehẽ sawa'e ta rehe pehendu katu. Aja rahã, jandema'e sawa'e te
je'ẽha rehe pehendu katu tĩ. 23 Ixawa'e riki
hakeharma'e kapitã aja saka. Aja Kirisutu
tĩ. Jurujar katu ehe ame'ẽ tama'e kapitã a'e
tĩ. A'e riki jurujar katu ame'ẽ ta ke muhã
katu. Jurujar katu ame'ẽ ta riki hete aja
saka. 24 Ixawa'e ta rehe hakehar ta hendu
katu ta me'ẽ te'e. Kirisutu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta hendu katu. Aja ixawa'e ta rehe
hakehar ta tĩ. Hendu katu tĩ.

Ne rakehar rehe epy'a katu

25 Sawa'e ta! Pehẽ pe apandu tĩ. Pehẽ
rakehar ta rehe pepy'a katu. Jurujar katu
ame'ẽ ta rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe
a'eta uhãha ke rehe a'e muhepy. A'erehe
manõ. Aja pehẽ rakehar ta rehe pepy'a
katu tĩ. 26 Pe, jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke
Kirisutu juhyk rahã, Tupã pe pandu:

—Ko a'eta riki nema'e apo 'y. Nde kotyhar ta ke — aja Kirisutu pandu.

Jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mujahuk rahã, a'eta py'a ngi ma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha ke Kirisutu juhyk. Ame'ẽ ta
ke a'eta aja mujekwa katu. Pe, Tupã je'ẽha
rehe hendu katu rahã, a'eta py'a juhyk aja
a'eta ixo tĩ. 27 Aja jurujar katu ame'ẽ ta
py'a ke a'e juhyk rahã, ame'ẽ ta ke ixoty
a'e muhyk ta kỹ. Katu te ta a'eta. Nixói
te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke a'eta pe.
Jahy ruwy ym te, ame'ẽja saka a'eta katu te
ta. Ma'e katu ym ame'ẽ ke nixói te ta a'eta
pe. 28 Hakehar ta rehe sawa'e ta ipy'a katu
ta me'ẽ te'e. A'eta juehe a'eta ipy'a katu,

aja hakehar ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e
tĩ. Hakehar rehe sawa'e ipy'a katu rahã, a'e
juehe ipy'a katu tĩ. 29 Juehe ipy'a ym ame'ẽ
ke nixói. Aja ym. Kuja riki. A'e atu u'u katu
ma'e ke ixo. A'e atu ixo katu. Jurujar katu
ame'ẽ ta rehe Kirisutu haihu katu. Aja amõ
juehe juhaihu katu tĩ. 30 Jande riki Kirisutu
rete aja saka. Ixotyhar ta ke jande. A'erehe
jurujar katu ame'ẽ ta rehe Kirisutu haihu
katu. 31 Jumendariha rehe har kuja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Ipái ta ke sawa'e hijar oho. Pe, hakehar
namõ ixo katu.
Mokõihar riki peteĩhar aja ixo" aja panduha
ihĩ.

32 Mã! Ame'ẽ jetehar te ke Tupã je'ẽha
mujekwa jande pe. Pe, kuja ihẽ akwa. Juru-
jar katu ehe ame'ẽ ta riki Kirisutu namõ pe-
teĩhar aja ixo. 33 Tupã je'ẽha rehe panduha
ihĩ, ame'ẽ ke pehẽ pe katu tĩ. Sawa'e juehe
ipy'a katu. Aja hakehar rehe ipy'a katu
ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, ixawa'e rehe hakehar
hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ.

6

*Ta'yr ta ipái ta rehe hendu katu ta me'*ẽ te'e

*Tajyr ta aja tĩ, hendu katu ta me'*ẽ te'e tĩ

1 Ta'yn ta! Kurumĩ ta! Kũjãtãi ta! Tiha
ame'ẽ ta! Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ.
A'erehe pehẽ pái ta rehe pehendu katu
ta me'ẽ te'e. Aja rahã, katu ame'ẽ ke
pema'ema'e. 2 Tupã je'ẽha rehe kuja pan-
duha ihĩ: "Nde pái rehe ehendu katu. Ne
mãi rehe aja tĩ. Ehendu katu tĩ." Ame'ẽ
je'ẽha namõ ma'e manga katuha ke Tupã
moĩ. 3 Kuja moĩ:

—Nde pái ta rehe nde erehendu katu
rahã, upa katu te katu nde pe. Kuja. Kome'ẽ
ywy keruhũ pe yman nde erexo ta — aja
Tupã manga katu.

A'erehe ipái ta rehe ta'yn ta hendu katu
ta me'ẽ te'e. Kurumĩ ta aja tĩ. Hendu katu
ta me'ẽ te'e tĩ. Kũjãtãi ta aja tĩ. Hendu katu
ta me'ẽ te'e tĩ.

4 Ta'yn pái ta! Ta'yn mãi ta tĩ. Ta'yn
ta ke pemuparahy ym. Pehẽ ra'yr ta pe
aja tĩ. Pehẽ rajyr ta pe aja tĩ. A'eta ke
pemuparahy ym tĩ. Kuja katu. A'eta ke
pemutiha rahã, a'eta ke pemu'e katu. Aja
rahã, pehẽ rehe a'eta hendu katu ta. Wewe
katu pepandu a'eta pe. Kirisutu kotyhar ta
ke pehẽ, a'erehe ehe har wewe katu pemu'e
katu a'eta ke.

*Ijar ta pe miasu ta hendu katu ta me'*ẽ te'e

5 Miasu ta! Sehar pehẽ jar ixo. A'eta rehe
pehendu katu. Pemuparahy ym ta aja peky-
jeha namõ pehendu katu a'eta rehe. Mokõi
pekwaha namõ pexo aja ym peparaky katu.
Kirisutu rehe peparaky, ame'ẽja saka pehẽ
jar rehe peparaky katu. 6 Pehẽ rehe pehẽ
jar usak ixo rahã jõ, peparaky katu my?
Anĩ. A'eta usak ym rahã, peparaky katu
tĩ. Pehẽ rehe a'eta usak ixo rahã jõ,
peparaky katu rahã: "Mã! Miasu riki
paraky katu te" ame'ẽ panduha ke jõ pep-
utar. Katu ym aja. Kirisutuma'e miasu aja
pehẽ. A'erehe sehar pehẽ jar usak ym rahã,
peparaky katu tĩ. Aja Tupã putar ame'ẽ
ke pema'ema'e katu te. 7 Pehẽ riki miasu
ta ke. Peparaky rahã, pehẽ ruryha namõ
peparaky katu. Sawa'e ta rehe jõ peparaky,
aja ym pekwa. Kirisutu, jandema'e sawa'e
te rehe peparaky, aja pehẽ rury katuha
namõ peparaky katu. 8 Pesarahã! Kuja
pekwa pekwa pexo tĩ. Se katu aja amõ
paraky rahã, ame'ẽ namõ ywa pe ma'e katu
ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te me'ẽ me'ẽ
katu ta. Upa katu te ngã pe a'e me'ẽ me'ẽ
katu ta. Miasu ta pe aja tĩ. Me'ẽ katu tĩ.
Miasu aja ym ame'ẽ ta pe aja tĩ. Ma'e katu
ame'ẽ ke a'e me'ẽ ta tĩ. Se katu aja paraky
a'erehe me'ẽ me'ẽ katu ywa pe.

*Miasuma'e jar ta pe ih*ẽ apandu apo tĩ

9 Miasuma'e jar ta! Pehẽ pe ihẽ apandu
tĩ. Pehẽ pe ipy'a katuha namõ miasu ta
paraky. Aja pehẽ pepy'a katuha namõ
miasu ta pe pepandu pandu. Ame'ẽ ta pe:
"Pahar peparaky ym rahã, nde ke ihẽ anupã
ta" aja ym pepandu. Pesarahã! Jandema'e
sawa'e te ywa pe ixo ame'ẽ ke a'e. Kuja
pekwa pekwa pexo. Pehẽma'e miasu ame'ẽ
ta aja pehẽ riki ixotyhar ta ke tĩ. Jandema'e
sawa'e te ywa pe ixo ame'ẽma'e ke pehẽ tĩ.
Ngã pe juja katu te a'e ma'e ke me'ẽ me'ẽ
katu ta tĩ. A'e usak rahã: "Ko miasu ta ke"
aja ym ipe. "Ko miasuma'e jar ta" aja ym
ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. A'erehe pehẽ
pepy'a katuha namõ miasu ta pe pepandu
pandu katu.

Tupãma'e mundeha namõ pexo katu

10 A'ejõhar panduha ke ihẽ apandu ta apo.
Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehẽ.

A'erehe ima'e pyrãtãha namõ pexo katu.
Ame'ẽ namõ pehẽ py'a ke pemãtã katu
pexo. 11 Ima'e mundeha aja me'ẽ Tupã me'ẽ
pehẽ pe. Ame'ẽ namõ pexo katu. Aja rahã,
Satana riki pehẽ ke muka'u te'e ym ta. (Ãjã
ramũi a'e.) 12 Amõ awa ta namõ jajumai
mai jaxo my? Anĩ. Aja ym. Ãjã ta namõ
jajumai jaxo, ame'ẽja saka jaxo. A'eta katu
ym te. Ywa pe har ta ke a'eta tĩ. A'eta riki
Tupã rehe hendu ym ame'ẽ tama'e kapitã
keruhũ ta. 13 A'erehe Tupãma'e mundeha
aja me'ẽ namõ pexo katu. Pe, mupyraraha
pehẽ rehe uhyk rahã, pehẽ ke pehẽ ruwajan
ta muputu'u ym ta. Ame'ẽ mupyraraha upa
rahã, pete'e pexo katu ta rĩ.

14 A'erehe pepu'am katu, aja pexo.
Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo.
Kuja. Sonda ta aja pehẽ ku'a rupi har
pepukwar katu. Aja rahã, jetehar te ke
namõ pexo katu. Sonda ta aja pehẽ juehe
ita kamixa pemunde tĩ. Aja rahã, Tupã
pandu: "Pehẽ katu. Ma'e peka'u te'eha
pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja pexo
katu. 15 Sonda ta aja pehẽ py rehe har
pemunde tĩ. Aja rahã, pahar myrandu katu
ke amõ ta pe pepandu peho. "Pehẽ py'a ke
Tupã muhury katu ta." Ame'ẽ myrandu
katu ke pepandu peho. 16 Sonda ta aja
pehẽ jywa rehe itape ke aja te'e pemujar
katu. Aja rahã, Kirisutu rehe pejurujar
katu pexo. Aja rahã, ame'ẽ pe upa u'y hapy
ame'ẽ ke pemuwe ta tĩ, ame'ẽja saka tĩ.
Satana ombor ame'ẽja saka tĩ. (Ãjã ramũi
a'e.) Ombor rahã, pejurujar katuha ke a'e
mukanim tar katu. Ame'ẽ u'y hapy ame'ẽ
ke pemuwe ta tĩ, ame'ẽja saka tĩ. 17 Sonda
ta aja pehẽ ãkã rehe har pehẽ ãkã rehe
pemoĩ tĩ. Itasape ke. Aja rahã, pehẽ ke Tupã
muhã katu, aja pekwa katu. Sonda ta aja ita
tamarã namõ pexo katu. Pehẽ pe Tupã'ã
me'ẽ katu, ame'ẽ ke aja saka. Aja rahã,
Tupã je'ẽha namõ pexo katu. Ame'ẽ ke
pepandu pandu. 18 Aja Tupãma'e mundeha
aja me'ẽ namõ pexo. Amõ we tĩ. Tupã namõ
pepandu pandu. Kuja:

—Jande pái keruhũ! Ihẽ pe nema'e
pyrãtãha emuwyr — aja ipe.

Pehẽ pe Tupã'ã mujekwa rahã, Tupã
namõ aja te'eha pepandu pandu. A'erehe
peta kỹ! Peputu'u ym ingi. Upa Tupã
kotyhar ta rehe har Tupã namõ aja te'eha
pepandu pandu.

19 Ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu
pandu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Páu pe nema'e
pyrãtãha ke emondo katu. Aja rahã, kyje
ym ha namõ nema'e je'ẽha ke a'e pandu
pandu ta. Myrandu katu ke a'e mujekwa ta
ngã pe. Yman ukwa ym ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke
mujekwa ta ngã pe apo 'y — aja ihẽ rehe har
Tupã namõ pepandu.

20 Ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu ta.
A'erehe ihẽ ke Jesu mondo. Kyndaha pe ihẽ
axo apo. A'erehe kuja Tupã namõ pepandu
tĩ:

—Mã peja kyje ym ha namõ myrandu
katu ke Páu pandu pandu. Aja rahã katu tiki
— aja Tupã namõ pepandu ihẽ rehe har.

Katuha ke ihẽ amondo

21 Pehẽ koty Tik ke ihẽ amondo ta. Ihẽ
rehe har a'e mujekwa katu ta pehẽ pe. Aja
rahã, ihẽ axoha ke pekwa katu ta. Tik rehe
jande japy'a katu ame'ẽ ke a'e. Jande mu
a'e. Jandema'e sawa'e te pe a'e paraky ixo
tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ
riki ima'e parakyha ke. Tik pandu ame'ẽ
ke a'e ma'ema'e katu. 22 Ihẽ rehe har a'e
mujekwa ta pehẽ pe. A'erehe pehẽ koty
a'e ke ihẽ amondo axo. Myja upa jaxo my,
ame'ẽ rehe har a'e mujekwa ta pehẽ pe. Aja
rahã, pehẽ py'a ke a'e muhury katu ta.

23 Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu
Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja
pehẽ py'a ke a'eta muhury katu. Mã peja
pehẽ py'a ke a'eta mãtã katu tĩ. Aja rahã,
upa pehẽ mu ta rehe pehẽ pepy'a katu ta.
Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa
pehẽ mu ta rehe pepy'a katu tĩ. 24 Jesu
Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ipy'a
katu ame'ẽ ta ixo. Mã peja ame'ẽ ke a'eta
mukanim ym te. Mã peja a'eta rehe Tupã
ipy'a katu te hũ.

Upa.

Siri ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ẽ paper ke a'e mupinim.

Páu pe Siri ok ta pe har ta tamatarer ke mondo. A'erehe a'e pandu: "Katu tiki" aja. Tupã pe pandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja.

Páu pyrara ixo tipe. Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu ke a'e pandu pandu. Tapijar te'e we Jesu rehe har a'e ukwa tar katu tĩ, aja mupinim tĩ. "Mã peja Jesu ukwa katu aja pehẽ tĩ" aja Páu mupinim Siri ok ta pe har ta pe.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Páu pandu.

Siri ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

*Ame'*ẽ ta pe paper pinim ke Páu mupinim

1 Ihẽ Páu. Timo ihẽ namõ a'e ixo tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke jande. Ehe har japandu pandu, ame'ẽ riki jandema'e parakyha ke.

Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Siri ok ta pe har ta ke pehẽ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Upa Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe paper pinim ihẽ amondo axo tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta pe amondo axo tĩ. Tupã kotyhar ta rehe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu tĩ. Ame'ẽ ta pe paper pinim amondo axo tĩ.

2 Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

Tupã namõ Siri ok ta pe har ta rehe har ihẽ apandu pandu

3 Pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe ihẽ apandu pandu. Aja te'eha ihẽ. 4-5 Jesu rehe pejurujar katu py rahã, tamatarer ihẽ pe pemuwyr. A'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo rĩ. Aja we apo tĩ. Amõ ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu axo rahã, ihẽ pe tamatarer pemuwyr tĩ. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã, ihẽ rury katuha namõ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe ihẽ apandu katu. 6 Pe, kuja ihẽ akwa katu te. Pehẽ pejurujar katu py rahã, I'ã ke pehẽ py'a rehe Tupã moĩ. Aja rahã Kirisutu katuha aja pehẽ ke Tupã muwak ixo. Aja a'e muwak we ixo rĩ. Pe, Jesu Kirisutu jywyr rahã, ame'ẽ muwakiha ke a'ewan ta. Arahã Tupã pandu ta: "Uhyk katu. Kirisutu katuha aja pehẽ tĩ" aja.

7 Pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo rahã, ihẽ rury katu. Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe ihẽ rury katu. "Myrandu katu ke epandu eho" aja Tupã ihẽ pe. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ ama'ema'e. Aja ihẽ axo rahã, ihẽ pe tamatarer ke pemuwyr. Apo kyndaha pe ihẽ axo rahã, aja ihẽ pe pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo ym rahã we, aja tĩ. Pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo ym rahã we, kapitã ruwa koty ihẽ apu'am. "Jesu rehe har myrandu katu riki jetehar te ke" aja ihẽ apandu. Ngã pe apandu tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ukwa katu te we ngã. 8 Pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katuha aja ihẽ apy'a katu tĩ. Jetehar te ke ihẽ apandu. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu.

9 Kuja pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu:

—Mã peja Siri ok ta pe har ta ipy'a katu te we a'eta juehe ixo. Mã peja nde rehe har a'eta jumu'e katu te we ixo tĩ. Aja rahã ukwa katuha namõ ipy'a katu te we ta a'eta juehe. Mã peja katu ame'ẽ ke a'eta ukwa katu te we ixo. Aja rahã, ipy'a katu te we ta a'eta juehe tĩ. 10 Upa aja rahã, ma'e riki katu te ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e ta. Aja rahã, Kirisutu jywyr rahã, a'eta pe nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. "Katu ym ame'ẽ ta" aja amõ ta pandu ym te ta tĩ. 11 Pe, Jesu Kirisutu riki ima'e pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ame'ẽ namõ katu ame'ẽ ke jõ Siri ok ta pe har ta ma'ema'e ta. Aja rahã, nde pe katu ngã pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja riki — aja Tupã namõ pehẽ rehe har ihẽ apandu pandu.

*Tapijar te'e we Tupã je'*ẽha ke ihẽ apandu pandu katu

12 Ihẽ mu ta! Ihẽ rehe har pekwa katu aja ihẽ aputar katu. Mãte we ihẽ axoha kwe. Apyrara hũ axo kwe. (Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu apandu pandu.) A'erehe myrandu katu ke amõ amõ we hũ amõ ta

ukwa katu te we ixo. [13] (Ame'ẽ ke amõ ta
putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke kynda
raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo apo.
Ame'ẽ ke se ixo ame'ẽ ta ukwa. Kirisutu
rehe har ihẽ apandu pandu. Kirisutuma'e
parakyha ke ihẽ. A'erehe kyndaha pe ihẽ
axo apo. Ame'ẽ ke upa amõ ta ukwa.
Ame'ẽ ke kapitã rok harõha ta ukwa katu
tĩ. [14] Kyndaha pe ihẽ axo. Anĩ. Ihẽ py'ahu
axo. A'erehe jandema'e sawa'e te rehe heta
jande mu ta jurujar katu te we ixo. I'ar koty
te we a'eta ipy'ahuha. A'erehe Tupã je'ẽha
ke a'eta pandu pandu katu tĩ. Ngã ngi kyje
ym ha namõ pandu pandu.

[15-17] Jete! Amõ ta Kirisutu rehe har pandu
pandu tĩ. "Jande japandu rahã, jande rehe
Páu jyty'ym ta" aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ.
A'erehe ame'ẽ ta pandu pandu. Ihẽ namõ
je'ẽ hãtã tã tar katu tĩ. A'erehe Kirisutu
rehe har pandu pandu tĩ. Muka'u te'eha
namõ a'eta pandu pandu. Kirisutu rehe har
pandu pandu rahã: "Peme'ẽ ta katu" aja
panduha ke a'eta putar katu. A'eta mu'e
ame'ẽ ke rehe heta ngã hendu. A'erehe
kyndaha pe ihẽ axo rahã, ihẽ riki ajyty'ym
a'eta rehe aja a'eta ukwaha naĩ.

Amõ ta anĩ. Amõ ta ihẽ rehe ipy'a
katu. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu
pandu. Jetehar rupi pandu pandu. Kapitã
ruwa koty ihẽ apu'am rahã: "Jesu rehe har
myrandu katu riki jetehar te ke" aja ihẽ
apandu. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe Tupã
me'ẽ. Aja a'eta ukwa. A'erehe ihẽ rehe a'eta
ipy'a katu.

[18] Upa riki katu ihẽ pe. Ka'u te'eha namõ
amõ ta Kirisutu rehe har pandu pandu.
Jetehar rupi amõ ta pandu pandu tĩ. Mokõi-
har ta Kirisutu rehe har pandu pandu.
A'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo.

[19] Ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu
pandu. "Páu ke kyndaha ngi emuhem"
aja. A'erehe kyndaha ngi ihẽ ke kapitã
muhem katu ta, aja akwa. A'erehe ihẽ rury
katu te axo. Tupã'ã ihẽ rehe usak katu,
Jesu Kirisutu muwyr ame'ẽ ke a'e. A'erehe
kyndaha ngi ihẽ ke kapitã muhem katu ta
tĩ. Aja akwa. A'erehe ihẽ rury katu te
axo. [20] Ihẽ riki Kirisutu rehe har ihẽ apandu
pandu tar katu te. Aja te'eha ihẽ axo. Ame'ẽ
jõ ihẽ aputar katu. Aja ym rahã, ihẽ ruxĩ ta.
Ihẽ py'ahu ta me'ẽ te'e. Aja te'eha ihẽ axo.
Amanõ ta nahã my. Aja rahã: "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke" aja Kirisutu rehe har amõ
ta pandu. Aja ihẽ aputar. Ko axo we nahã
my rĩ. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke"
aja Kirisutu rehe har amõ ta pandu tĩ. Aja
ihẽ aputar tĩ.

[21] Ihẽ atu ko axo we rahã, Kirisutu rehe
har: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ihẽ
apandu axo. Ihẽ amanõ rahã, amõ ta
Kirisutu pe pandu ta: "Ne jõ riki katu te
me'ẽ ke." Aja rahã i'ar koty te we katuha.
[22] Pe, ko ihẽ axo rahã we Kirisutu rehe har
ihẽ apandu pandu katu te we axo. Myja ihẽ
aputar katu my? Akwa ym. [23] Ihẽ amanõha
ke aputar my? Ko axoha we aputar my?
Myja my? Akwa ym. Kuja ihẽ akwa. Ihẽ
amanõ tar katu. Aja rahã, Kirisutu namõ
ihẽ axo ta kỹ. Ame'ẽ riki i'ar koty te we
katuha. [24] Pehẽ pe anĩ. Ko axo rahã we, katu
tiki pehẽ pe. (Aja rahã, amõ we Kirisutu
rehe har pehẽ pe ihẽ amu'e ta rĩ.) [25] Aja
akwa. A'erehe ihẽ amanõ ym we ta rĩ. Pehẽ
namõ ihẽ axo we ta rĩ. Aja rahã, pehẽ ke
ihẽ amu'e we ta axo rĩ. Aja rahã, tapijar
te'e we Kirisutu rehe pejurujar katu te we
rĩ. Aja rahã, pehẽ rury katu te we ta pexo.
[26] Pe, amõ we pehẽ namõ ihẽ axo rahã, Jesu
Kirisutu pe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke"
aja pepandu ta. A'e riki kyndaha ngi ihẽ ke
muhem ta, a'erehe aja pepandu ta.

Pexoha katu aja pexo katu

[27] Apo amõ we apandu ta. Kirisutu rehe
har myrandu katu rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ
myrandu ke amõ mu'e, aja pexoha katu ta
me'ẽ te'e. Aja rahã, pehẽ pexoha rehe har
ihẽ ahendu ta. Pehẽ rehe ihẽ asak ta aho
my. Aho ym ta my. Pehẽ rehe har ihẽ
ahendu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu te
we rĩ. Pehijar ym. Aja ihẽ ahendu ta. Aja
rahã, katu te. Myrandu katu rehe amõ ta
jurujar katu. Ame'ẽ ke peputar, a'erehe
ame'ẽ ke pehẽ johu pepandu pandu. Pe-
teĩhar aja pepandu pandu. Ame'ẽ rehe ihẽ
ahendu ta tĩ. Aja rahã, katu te tĩ. [28] Pehẽ
ke amõ ta mupyrara rahã, a'eta ngi pekyje
ym. Pehẽ py'ahu te'e pehendu aja pemu-
jekwa a'eta pe. Aja rahã, a'eta ma'eha ke
pemujekwa. (Kirisutu ke a'eta putar ym.)
A'erehe mupyraraha renda pe a'eta oho ta
ame'ẽ ta ke a'eta, aja pemujekwa. Pehẽ
anĩ. Tupã muhã katu ame'ẽ ta ke pehẽ, aja
pemujekwa katu. A'e riki pehẽ ke muhã
katu ta. [29] Pehẽ pe Tupã pandu: "Pehẽ rehe
katu asak. Kirisutu rehe pejurujar katu.
Amõ we tĩ. Ehe har pepandu pandu peho tĩ.

A'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ" aja
Tupã pandu. [30] Ihẽ aja pehẽ tĩ. Mu'eharan
ta namõ peje'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Aja pexo tĩ. Aja
rahã ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke pemukanim ta
tĩ. A'erehe ihẽ aja pehẽ tĩ. Yman ame'ẽ ta
namõ ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ tĩ, aja pekwa. Apo aja
ihẽ axo tĩ. Aja pehendu tĩ.

2

Kirisutu rehe har

[1] Kirisutu riki pehẽ py'a ke mãtã. Pehẽ
rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pehẽ ke muhury
katu. Tupã'ã namõ pehẽ juehe katu pexo.
Amõ ta rehe pepy'a katu. Amõ ta rehe
pepyrara pesak tĩ. [2] Ko apandu pehẽ pe.
Ihẽ aja juja katu te pekwa pekwa pexo tĩ.
Jumai ym ha namõ pexo. Pepy'a katu pehẽ
juehe. Peteĩhar aja pexo. Aja rahã, ihẽ ke
pemuhury katu te ta. [3] Ma'e ke pema'ema'e
rahã, amõ ta pandu my: "Mã! Katu hũ
peme'ẽ ta." Ame'ẽ panduha peputar my?
Mã peja ym aja. "Mã! Jande jõ katu te" aja
ym pekwa pekwa pehẽ juehe har. Amõ ta
katuha riki pehẽ 'ar koty te we aja pekwa
katu pexo. Amõ ta 'ar koty te we pehẽ
katuha ke aja ym pekwa pekwa pexo tĩ.
[4] Amõ ta pe kuja pepandu katu: "Pehẽ namõ
jama'ema'e ta" aja. Pe, ame'ẽ ta pehẽ pe:
"Pehẽ namõ jande jama'ema'e ta tĩ" aja.
Juja katu te ma'ema'eha ngã jupe. Aja katu.
Pehẽma'e ke rehe jõ pesak ym pexo. [5] Jesu
Kirisutu ukwa katuha aja mã peja pekwa
pekwa katu pexo tĩ. "Mã! Ihẽ katu te ihẽ"
aja ym te panduha a'e. Kuja Kirisutu ukwa
katu:

[6] "Tupã aja a'e tĩ. Aja te'eha a'e ixo. Ima'e
pyrãtãha namõ Tupã aja a'e ixo ta,
aja ukwa jupe my? Anĩ. Aja ym riki.
[7] Kuja a'e ukwa tĩ. Upa katu te ywa pe ixo
ame'ẽ ta ke jeje a'e hijar. Tupã aja
ame'ẽ ke hijar uwyr tĩ.
Awa aja te'e a'e uwyr. Te'e paraky ame'ẽ ke
aja a'e ixo.
[8] Katu te a'e jupe, aja ym a'e ukwa.
Tupã rehe a'e hendu katu. A'erehe a'e
manõ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke
rehe a'e manõ.
[9] Manõha ngi mukwera katu muhem.
A'erehe katu te ame'ẽ ke a'e aja
Tupã mu'am.
Pe, ywa kupe koty mujywyr raho. A'erehe
amõ ta 'ar koty te we a'e katuha aja
mu'am.
A'e aja me'ẽ amõ nixói te.
[10] Aja rahã: 'Jesu' aja her ke hendu ame'ẽ
ta ipynarãi pe wapyk ta. (Ame'ẽja
ipy'a ke moĩ moĩ katuha ke mujekwa
ta.)
Aja upa katu te ngã wapyk ta. Ywa pe har
ta wapyk ta tĩ. Aja ipy'a ke moĩ moĩ
katu ta ehe. Kome'ẽ ywy keruhũ pe
har ta aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu
ta ehe tĩ. Mupyraraha renda pe ihĩ,
ame'ẽ ta aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ
katu ta ehe tĩ.
Upa katu te ngã ipy'a ke moĩ moĩ ta ehe tĩ.
[11] Pe: 'Jesu Kirisutu riki sawa'e te' aja upa
katu te ngã pandu ta.
Pe, Jesu rehe har katu ma'e pandu rahã,
Tupã pe: 'Ne jõ riki katu te me'ẽ ke'
aja pandu ta tĩ. A'e riki jande pái
keruhũ te."

Pexoha katu aja ngã pe pemujekwa

[12] Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke.
Ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Pe-
sarahã! Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ma'e ke
ihẽ apandu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe pehendu
katu. Apo pehẽ namõ axo ym. Ko amõ
we panduha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo.
Ame'ẽ rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ.
Kuja. Pehẽ ke Tupã muhã katu. A'erehe
ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehẽ ke
a'e poir, ame'ẽja saka. A'erehe mã peja
ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Amõ
we ame'ẽ ke pema'e ta my, ame'ẽ pekyjeha
namõ katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e. [13] Ima'e
pyrãtãha ke Tupã muwyr pehẽ pe. A'erehe
a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu.
Pehendu tar katu ehe tĩ.
[14] Upa ma'e ke pema'e rahã, pehẽ ruryha
namõ pema'e pexo. Peje'ẽ hãtã tã ha namõ
aja ym pema'e. [15] Aja rahã: "Pehẽ katu ym"
aja amõ ta pandu ym ta. Pehẽ py'a juhyk,
aja Tupã ra'yr ta katu aja pexo tĩ. Kome'ẽ
ywy keruhũ pe pexo. A'ep ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e ame'ẽ ta ixo. Jaxer ame'ẽ ta
aja tĩ. Ixo tĩ. Ame'ẽ ta namõ pexo rahã,
pehẽ riki amõ kotyhar ta ke aja pemujekwa
ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ta ke pehẽ aja
pemujekwa ta me'ẽ te'e. [16] Aja rahã, myja
ngã ke Tupã muhã katu, ame'ẽ rehe har
ngã pe pepandu pandu. Ame'ẽ ke pehẽ pe
ihẽ amu'e katu, aja pemujekwa ihẽ pe. Aja
rahã: "Pesarahã! Siri ok ta pe har ta katu"
aja ihẽ apandu ta. Kirisutu jywyr rahã, aja
ihẽ apandu ta. Aja ihẽ rury katu axo.

17 Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe
Tupã pe pepandu: “Ko jande riki nema'e ta
ke. Jande py'a jamoĩ moĩ katu nde rehe”
aja pepandu. Pe, Tupã rehe har pehẽ pe ihẽ
apandu katu te we axo rĩ. A'erehe pehẽ py'a
pemoĩ moĩ katu te we ehe. A'erehe ihẽ ke
amõ ta jukwa ta my? (Aja Tupã rehe ihẽ
apy'a katuha ke ihẽ amujekwa ta ngã pe.)
Aja rahã, ihẽ rury katu ta axo. Pehẽ aja ihẽ
rury katu ta axo tĩ. 18 Aja pehẽ tĩ. Pehẽ rury
katu ta me'ẽ te'e. Ihẽ aja pehẽ rury katu ta
pexo tĩ.

Pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta

19 Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e putar
rahã, pahar pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo
ta. Pe, pehẽ ngi Timo jywyr rahã, pehẽ rehe
har a'e pandu ta uwyr ihẽ pe tĩ. Aja rahã,
(katu pexo aja ahendu rahã,) ihẽ rury katu
ta ihẽ axo. 20 Ihẽ aja a'e jõ pehẽ rehe a'e
jumupyai ixo tĩ. Myja pexoha apo my, aja
pehẽ rehe har a'e jumupyai ixo. 21 Amõ ta
anĩ. Juehe har ixoha rehe har jõ sehar ta
usak usak ixo. Jesu Kirisutu rehe har pandu
tar ym. Ame'ẽ parakyha ke ma'ema'e tar
ym. 22 Timo riki paraky katu. Aja a'e
mujekwa katu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe har
pekwa katu. Ipái aja ta'yr tĩ. Mokõihar ta
paraky katu. Aja ihẽ namõ myrandu katu
ke Timo pandu pandu tĩ. (Ihẽ ra'yr aja
a'e.) 23 Myja se ihẽ axo ta my? Kyndaha ngi
ihẽ ahem ta my? Ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã,
pahar pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta.
Aja akwa. 24 Pe, Tupã putar rahã, ihẽ atu
pehẽ rehe asak ta aho. Yman ym rahã ihẽ
asak ta aho.

Pehẽ koty Eparondi ke ihẽ amondo ta

25 Eparondi ke pehẽ koty ihẽ amondo
ta me'ẽ te'e, aja akwa. Ihẽ mu aja a'e.
Tamatarer ke a'e werur ihẽ pe. Pehẽ pe-
muwyr ame'ẽ ke a'e werur. Se Hom ok ta
pe ihẽ namõ myrandu katu ke a'e pandu
pandu tĩ. Mujekwa katu tĩ. 26 Ma'e ahyha
ke a'e pyhyk, aja pehendu. Pehendu aja a'e
ukwa rahã, jumupyai ixo tĩ. Apo pehẽ rehe
a'e usak tar katu tĩ. 27 Jete riki. Ma'e ahyha
ke a'e pyhyk. Tate manõ. Anĩ. Tupã pyrara
usak ehe. A'e ke rehe jõ ym pyrara usak.
Ihẽ rehe pyrara usak tĩ. A'erehe manõ ym.
Manõ rahã, i'ar koty te we ihẽ pyai ta tipe
tĩ. 28 Anĩ. A'e manõ ym. A'erehe pahar pehẽ
koty a'e ke ihẽ amondo tar katu. Pe, pesak
ehe rahã, pehẽ rury katu ta. Aja rahã, ihẽ
apyaiha ke upa kanim ta tĩ. 29 Pehẽ koty
a'e uhyk rahã, ipo ke pepyhyk pyhyk katu
ingi. Pehẽ ruryha namõ pepyhyk katu ingi.
Pesak ehe rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke” aja Tupã pe pepandu. Pehẽ mu aja ipo
ke pepyhyk katu ingi. Eparondi aja me'ẽ
sawa'e ta rehe har: “Katu ame'ẽ ta ke a'eta”
aja pekwa pekwa katu tĩ. 30 Myrandu katu ke
a'e pandu pandu. Kirisutu pe paraky ame'ẽ
ke a'e tĩ. Arahã tate a'e manõ. Pyraraha ngi
kyje ym a'e. Myrandu katu pandu pandu.
A'erehe Eparondi aja me'ẽ sawa'e rehe har:
“Katu ame'ẽ ke a'e” aja pekwa pekwa pexo.
Se Hom ok ta pe pehẽ pexo ym. A'erehe
marã ka ym ihẽ py'a ke pemãtãha. A'erehe
a'e riki ihẽ py'a ke mãtã katu.

3

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha

Nixói te nde pe” aja Tupã pandu

1 Ihẽ mu ta! Amõ we ihẽ amupinim ta.
Pesarahã! Jandema'e sawa'e te kotyhar
ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rury katu pexo.
Amukwehe pehẽ pe ihẽ apandu, ame'ẽ juja
katu te paper pinim ke pehẽ pe ihẽ amondo
axo. Ihẽ py'a jukwa ym riki. Ihẽ amondo
rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta.
2 Amõ mu'eha ta rehe pesak te'e. Ma'e ka'u
te'eha ke a'eta ma'ema'e hũ. Muka'u te'e
hũ amõ ta ke tĩ. Amõ pirer ke jupã ta me'ẽ
te'e, aja riki a'eta mu'e. (Ipirer ke jupã
rahã, Tupã kotyhar ta te ke a'eta, aja a'eta
ukwaha jupe naĩ.) 3 Anĩ. Jande atu Tupã
kotyhar ta ke. Ame'ẽ jakwa katuha ke Tupã
moĩ, jande py'a rehe. I'ã ke jande py'a rehe
moĩ. A'erehe ixotyhar ta ke aja jakwa katu.
A'erehe Tupã rehe jande py'a ke jamoĩ moĩ
katu. Jesu Kirisutu namõ jande juehe katu
jaxo. A'erehe jande rury katu. Ipirer rehe
mangaha ke amõ ta moĩ rahã, Tupã kotyhar
ta ke aja a'eta ukwaha naĩ. Jande anĩ.

4 Ihẽ atu ihẽ aputar rahã, ame'ẽ pirer
jupãha ke rehe ihẽ ajurujar katu ta tipe.
Ima'e ma'eha ke rehe amõ jurujar katu
rahã, ko ihẽ riki i'ar koty te we ihẽ ajurujar
katu ta tipe. 5 Ihẽ mãi pusu ngi a'ar. Pe,
awa po wajar mahapyr aker rahã, ihẽ pirer
ke amõ jupã. Aja rahã, jundéu awa te ke
ihẽ, aja amujekwa. Menjamĩ rainõ ke ihẽ.
Ihẽ pái ta riki jundéu awa ta ke. Jundéu

awa ramũi ta ukwaha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Parise ta kotyhar ke ihẽ. (Ame'ẽ ta riki Moise je'ẽha rehe hendu katu te.) Aja ihẽ tĩ. Ahendu katu ehe tĩ. [6] Ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu katu te. Aja ihẽ aputar katu te tĩ. A'erehe Jesu kotyhar ta ke ihẽ amupyrara hũ axo kwe. Amõ koty a'eta ukwa, aja ihẽ akwaha naĩ, a'erehe ihẽ amupyrara hũ a'eta ke axo. Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu te rahã, katu ame'ẽ ke a'e, aja ukwaha jupe naĩ. Aja ihẽ tĩ. Nixói ma'e aka'u te'eha ama'eha ihẽ pe, aja ihẽ akwaha ihẽ jupe naĩ.

[7] Pe, ihẽ axoha riki katu te, aja akwaha naĩ. Apo ame'ẽ ymanihar axoha riki jaxer aja akwa katu apo 'y. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe aja ihẽ akwa katu apo 'y. [8] Jete. Upa katu te jaxer riki, aja akwa katu apo 'y. Pe, amõ koty ihẽ akwa. Amõ riki ymanihar 'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu rehe har ihẽ akwa. Ame'ẽ riki i'ar koty te we katuha. Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Ehe har ihẽ akwa katu apo 'y, a'erehe ymanihar akwaha ke ihẽ ahijar. Ame'ẽ jaxer aja akwa. Aja rahã, Kirisutu kotyhar te aja ihẽ axo. [9] Pe, Kirisutu namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Moise je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu, a'erehe ihẽ ke Tupã muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Ko Kirisutu rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe ihẽ ke Tupã muhã katu 'y. Jete. Upa Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta kỹ. [10] Kuja ihẽ aputar apo 'y. Kirisutu rehe har jõ ihẽ akwa tar katu te we hũ ihẽ axo rĩ. Tupãma'e pyrãtãha ke aja tĩ. Akwa tar katu te we hũ ihẽ axo tĩ. Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem rahã, pyrãtãha namõ mukwera katu muhem. Ame'ẽ ke ihẽ akwa tar katu te we ihẽ axo tĩ. Kirisutu ke amõ ta mupyrara. A'e aja ihẽ ke amõ ta mupyrara ta aja ihẽ aputar axo tĩ. A'e manõ. A'e aja ihẽ aputar katu tĩ. [11] Pe, manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem rahã, ko ihẽ ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Aja ihẽ aputar tĩ.

*Kirisutu ixoha aja ih*ẽ axo tar katu tĩ

[12] Upa katu te ehe har ihẽ akwa katu, aja ym ihẽ apandu. Uhyk ym we rĩ. Upa katu te akwa ym we rĩ. A'erehe tapijar te'e we ihẽ ajumu'e axo. Jesu Kirisutu riki ihẽ ke muhã katu. Ixotyhar ke ihẽ. A'erehe tapijar te'e we ehe har ihẽ ajumu'e axo tĩ. [13] Ihẽ mu ta! Ko pehendu katurahã! Ehe har akwa katu te ha ke uhyk ym we rĩ. Aja akwa katu. Kuja ihẽ axo ta apo 'y. Ymanihar ihẽ axoha rehe har ihẽ akwa akwa ym ta axo. Apo har kupe koty ma'e ihẽ ruwa koty ihĩ ame'ẽ ke rehe ihẽ akwa akwa ta axo. [14] Kuja riki. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe Tupã pandu ta: "Ywa pe ejur" aja. Ame'ẽ rehe aharõ katu axo, a'erehe Kirisutu rehe har ihẽ tapijar te'e we ajumu'e ihẽ axo.

[15] Jande johu Tupã rehe har jakwa katu ame'ẽ ta ke jande. Yman ehe har jakwa katu ame'ẽ ta ke jande. Aja me'ẽ ta rahã, jande johu Kirisutu rehe har tapijar te'e we jajumu'e ta me'ẽ te'e. Aja amõ ta putar ym rahã, amõ koty ukwa rahã, ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har ukwa tar katu tĩ.) [16] Pe, Kirisutu rehe har jajumu'e. Aja tapijar te'e we jaxo ta me'ẽ te'e. Jamu'e katu te we ta me'ẽ te'e tĩ.

*Ywa pe har ta aja peh*ẽ a'erehe pexoha katu pexo

[17] Ihẽ mu ta! Mã peja ihẽ axoha aja pehẽ johu tĩ. Myja katu jaxoha my? Ame'ẽ ke jamujekwa pehẽ pe. Aja amõ ta ixoha katu rahã, pesak katu a'eta rehe. A'eta aja pehẽ tĩ. Pexoha katu tĩ. [18] Amõ amõ we hũ apandu pehẽ pe. Ihẽ apyaiha namõ apandu we ta amõ tĩ. Kuja. Amõ ta heta ixo. A'eta ixoha riki amõ koty. Jaxer riki. Ame'ẽ ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e manõ. Ma'e ka'u te'eha ke tapijar te'e we amõ ta ma'ema'e ixo. A'erehe huwajan ta aja a'eta ixo rĩ. [19] Mupyraraha renda pe a'eta oho ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe jõ ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Tupã rehe moĩ ym. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixoha rehe har jõ a'eta ukwa ukwa ixo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e rahã, katu aja a'eta ukwaha jupe naĩ. Huxĩ ym riki.

[20] Jande riki amõ koty. Ywa pe har ta aja jande. Jande muhãha rehe jaharõ hũ jaxo. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Jaharõ hũ jaxo ehe. Ywa ngi a'e wyjy ta uwyr. A'e riki jandema'e sawa'e te. [21] Jande rete ke a'e muruwak ta kỹ. Apo jande pitu te'e riki. Ima'e rete ke katu te ame'ẽ ke. A'erehe a'e aja jande ke a'e muruwak ta kỹ. Pyrãtãha namõ jande ke a'e muruwak ta kỹ. A'erehe upa katu te ngã hendu katu te ehe. Upa katu te. Pyta we ym ta.

4

Pehẽ py'a pemujywyr pehẽ juehe

1 Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu.
Pehẽ rehe ihẽ asak tar katu tĩ. Ihẽ ke
pemuhury katu. Pehẽ ngi ihẽ ruxĩ ym. Ko
apandu pehẽ pe. Kirisutu rehe pejurujar
katu. Ame'ẽ ke pehijar ym. Tapijar te'e we
pejurujar katu ehe pexo.
2 Ko kũjã ta pe ihẽ apandu. Ewo pe.
Syn pe amõ. (Peje'ẽ je'ẽ pehẽ jupe, aja
ihẽ ahendu.) A'erehe mã peja pehẽ py'a
pemujywyr katu pehẽ juehe. Kirisutu rehe
pejurujar katu. A'erehe pehẽ anam ta aja
pehẽ.
3 Sa'e! Nde erepandu ame'ẽ ke nde
erema'ema'e katu. Ihẽ namõ myrandu katu
ke nde erepandu pandu. Apo apandu nde
pe. Ame'ẽ kũjã ta pe epandu katu, Ewo pe.
Syn pe tĩ. Aja rahã, a'eta py'a jywyr ta a'eta
juehe. Yman ame'ẽ kũjã ta riki ihẽ namõ
myrandu katu ke pandu pandu hũ tĩ. Amõ
sawa'e aja tĩ. Keremẽ ke. Amõ ta heta aja tĩ.
Ame'ẽ ta ihẽ namõ myrandu katu ke pandu
pandu tĩ. Upa ame'ẽ ta rer ke ima'e paper
rehe Tupã mupinim katu. Uhã te hũ ame'ẽ
ta rer ke ame'ẽ paper rehe ihĩ.

Pehẽ rury katu aja pexo katu

4 Kirisutu namõ pehẽ juehe katu pexo.
A'erehe pehẽ rury katu pexo. Aja te'eha
pexo. Ko riki apandu we tĩ. Mã peja pehẽ
rury katu pexo.
5 Mã peja upa amõ ta rehe katu ame'ẽ ta
ke pehẽ, aja pexo katu. Sawa'e te jywyr
tate. 6 Upa ma'e ke rehe pejumupyai ym
pexo. Ame'ẽ rehe har Tupã namõ pepandu.
Inamõ pepandu rahã, ma'e ke nixói te pehẽ
pe ame'ẽ ke pepandu ipe. "Ne jõ riki katu
te me'ẽ ke" ame'ẽ panduha namõ pepandu
ipe. 7 Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ.
A'erehe pehẽ py'a ke Tupã muhury katu
ta. Ipy'a muhuryha ke amõ ukwa katu.
Tupã riki muhury katu rahã, i'ar koty te we
katuha.

*Ma'e katu ame'*ẽ ke jõ pehẽ py'a rupi
pekwa pekwa pexo

8 Ihẽ mu ta! Ko a'ejõhar panduha ke
apandu pehẽ pe apo 'y. Kuja. Ma'e katu
ame'ẽ ke jõ pehẽ py'a pe pekwa pekwa
pexo. "Mã katu ko" aja amõ ta pandu, ame'ẽ
rehe har pehẽ py'a pe aja tĩ. Pekwa pekwa
pexo tĩ. Jetehar te ke aja tĩ. Ame'ẽ rehe
har pekwa pekwa pexo tĩ. Ma'e ke muhuxĩ
ym amõ ke, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa
pekwa pexo tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e,
ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo
tĩ. Ma'e jaxer ai ym ame'ẽ rehe har aja tĩ.
Pekwa pekwa pexo tĩ. Amõ ta rehe ipy'a
katu, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa
pexo tĩ. "Peme'ẽ panduha katu" aja amõ
ta pandu, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pehẽ py'a
pe pekwa pekwa pexo tĩ. Aja rahã, pekwa
pekwa pexo aja pema'ema'e ta. (A'erehe
ma'e katu ame'ẽ ke jõ pehẽ py'a pe pekwa
pekwa katu pexo.) 9 Ma'e ke ihẽ amu'e pehẽ
pe. Aja pema'ema'e katu tĩ. Ihẽ axoha rehe
pesak. Aja pexo tĩ. Pe, pehẽ namõ Tupã ixo
katu ta. Jande py'a ke muhury katu ame'ẽ
ke a'e.

Ihẽ pe tamatarer pemuwyr a'erehe
pehẽ pe apandu: "Katu pehẽ"

10 Jandema'e sawa'e te kotyhar ke ihẽ.
A'erehe ihẽ rury katu te hũ. Tupã pe ihẽ
apandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja.
Heta te hũ jahy kanim, pe, apo ihẽ rehe
pehaihu katu tĩ. Ihẽ pe tamatarer pemuwyr
tĩ. Aja ihẽ rehe pehẽ pepy'a katu, aja
pemujekwa katu ihẽ pe. A'erehe ihẽ rury
katu te hũ ihẽ. Ihẽ rehe peharái, aja ym
apandu. Ihẽ rehe peharái ym. Tamatarer
pemuwyriha pemanga tipe. Ame'ẽ ke akwa
katu. Anĩ. Marã ka ym tamatarer ihẽ
pe pemuwyriha. Ame'ẽ ke akwa katu tĩ.
11 Ihẽ rehe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihẽ
apyrara ym axo. Upa ma'e ihẽ axoha rehe
ihẽ rury katu. Aja ihẽ akwa katu. 12 Ihẽma'e
ym te aja ihẽ axo rahã, ihẽ rury katu axo.
Ihẽma'e hũ aja axoha ke ihẽ akwa katu tĩ.
Aja axo rahã, ihẽ rury katu tĩ. Aja ihẽ
ajumu'e katu. A'erehe ihẽ myahy te rahã,
ihẽ rury katu. Ihẽ ãpũ rahã, aja tĩ. Ihẽ rury
katu tĩ. Ihẽma'e ym te rahã, aja tĩ. Ihẽ rury
katu tĩ. Ma'e heta rahã, aja tĩ. Ihẽ rury
katu tĩ. Aja te'eha ihẽ. Amõ amõ renda pe
ihẽ axo rahã, ihẽ rury katu. 13 Upa katu te
ma'e ke ihẽ rehe uhyk rahã, ihẽ rury katu.
Pyrãtãha ke ihẽ pe Kirisutu muwyr, a'erehe
ihẽ rury katu.

14 Pe, ihẽ apyrara rahã, ihẽ rehe pehaihu
katu. Aja rahã, katu tiki. 15 Siri ok ta pe
har ta ke pehẽ. Masendo ywy pe pexo.
A'ep myrandu katu ke ihẽ apandu pandu py
pehẽ pe. Pe, pehẽ ngi ihẽ aho rahã, pehẽ jõ
riki ihẽ pe ma'e ke peme'ẽ katu. Aja pekwa
katu. Pehẽ jõ ma'e ke rehe pekyty'ỹ ym

ihẽ pe. Ihẽ apyrara rahã, pehẽ jõ pepyai tĩ.
16 Pe, Tesaron ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽma'e
ke nixói te. Arahã ihẽ pe tamatarer ke pe-
muwyr. Jete. A'engi mokõihar pemuwyr tĩ.
17 Ame'ẽ ke ihẽ apyhyk rahã, ihẽ rury katu.
Ame'ẽ rehe jõ ym. Tupã koty pehẽma'e ke
ihĩ hũ ta, aja saka. Ame'ẽ pehẽma'e hetaha
ke ihẽ aputar katu riki. 18 Jete. Upa katu te
ihẽ pe pemuwyr. Ame'ẽ ke upa ihẽ apyhyk.
Pemuwyr te hũ. Upa ma'e ihẽ aputar ame'ẽ
ke kohĩ apo. Pemuwyr ame'ẽ ke Eparondi
werur. A'erehe i'ar koty te we ihẽma'e
kohĩ. Pemuwyr ame'ẽ ke Tupã koty ma'e
pihe katu, ame'ẽja saka. Tupã hury katu
ehe. Ymanihar ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ
rahã, ma'e pihe katu ame'ẽ ke mutakãxĩ.
Hapy, ame'ẽja mutakãxĩ. Aja ihẽ pe pehẽ
pemuwyr ame'ẽ ke tĩ. (Tupã ke pemuhury
katu ame'ẽ ke tĩ.) 19 Pe, pehẽma'e ke upa
katu te nixói te rahã, ame'ẽ ke Tupã me'ẽ
me'ẽ ta, pehẽ pe. Jande japy'a katu ehe
ame'ẽ ke a'e. Ima'e ma'e ke upa ym te
ta. Jesu Kirisutu namõ pehẽ juehe katu
pexo, a'erehe pehẽ pe a'e me'ẽ me'ẽ katu.
20 Tupã riki jande pái keruhũ. "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke" aja japandu pandu katu.
Aja te'eha ta. "Amen." Ame'ẽ: "A'e tỹ."

Katuha ke Páu mondo

21 Pehẽ koty Tupã kotyhar ta ixo. Jesu
Kirisutu kotyhar ta ke a'eta tĩ. A'eta pe
katuha ke ihẽ amondo axo. Se Hom ok ta
pe amõ ta ixo. Pehẽ mu ta aja a'eta tĩ. A'eta
mondo ixo tĩ. Pehẽ pe katuha ke mondo
ixo tĩ. 22 Se Tupã kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ
ta pehẽ pe katuha ke mondo ixo tĩ. Kapitã
keruhũ rok pe Jesu kotyhar ta amõ ta ixo.
Kapitã keruhũma'e parakyha ta ke ame'ẽ
ta. Ame'ẽ ta katuha ke mondo ixo pehẽ pe
tĩ.

23 Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja
johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu usak katu.

Upa.

Koro ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ẽ paper ke a'e mupinim.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe amõ ta amõ koty mu'e ixo. Kuja: "Jesu katu te ame'ẽ ke a'e. Anĩ. Tupã aja ym a'e" aja mu'e naĩ.

Ame'ẽ mu'eha ke Páu mukanim tar katu, a'erehe a'e mu'e katu. "Jetehar te ke. Jesu Tupã a'e tĩ" aja mu'e katu. "Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym" aja Koro ok ta pe har ta pe Páu mupinim.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Páu pandu.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

*Ame'*ẽ ta pe paper pinim ke Páu mondo
1-2 Pehẽ riki Koro ok ta pe har ta ke. Tupã kotyhar ta ke pehẽ tĩ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Ko Timo ihẽ namõ ixo tĩ. Jande mu aja a'e. Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Aja Tupã putar katu. Kirisutu rehe pejurujar katu tĩ. A'erehe jande mu ta aja pehẽ tĩ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu. A'e riki jande pái keruhũ.

Myrandu katu rehe pehendu rahã, Jesu rehe pejurujar katu

3 Tupã namõ japandu rahã, pehẽ rehe har japandu. Arahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe. Aja te'eha jande. Tupã riki Jesu Kirisutu pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. 4 Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, aja jahendu, a'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu. Tupã kotyhar ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja jahendu tĩ. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe tĩ. 5 Myrandu katu rehe pehendu py rahã, Tupã namõ jurujar katu ame'ẽ ta ixo ta, aja pehendu. Jetehar te ke ame'ẽ. A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Tupã namõ ixo ta, aja pehendu. A'erehe amõ ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. Tupã namõ pexo ta, ame'ẽ ke pekwa katu. Ame'ẽ ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa. Ywa pe ihĩ katu, ame'ẽja saka. 6 Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke rehe pehendu py rahã, jetehar te ke aja pekwa. A'erehe pehẽ py'a pemuruwak. Pehẽ pexoha katu aja pemuruwak tĩ. Pe, myrandu katu pehẽ koty amõ ta pandu pandu oho. A'erehe amõ amõ ta hendu katu tĩ. Aja kome'ẽ ywy keruhũ rupi tĩ. Myrandu katu pandu pandu oho tĩ. Pe, ngã py'a muruwak tĩ. Ixoha katu aja muruwak tĩ. 7 Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke Epar riki mu'e katu pehẽ pe. Jande japy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e tĩ. Jande aja Kirisutu pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha ke. Pehẽ koty jande jaho ym, a'erehe a'e riki Tupã je'ẽha ke pandu pehẽ pe. (A'erehe pehendu katu ta me'ẽ te'e ehe.) 8 Tupã'ã riki pehẽ pepy'a rehe ihĩ katu, a'erehe amõ ta rehe pepy'a katu aja jande pe Epar pandu.

Pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu

9 A'erehe pehẽ rehe har jahendu rahã, Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja te'eha jande. Kuja inamõ japandu:

—Jande pái keruhũ! Koro ok ta pe har ta pe ma'e ke nde ereputar ame'ẽ ke emujekwa katu. Nde erekwa katu ame'ẽ ke Ne'ã muwyr. Ame'ẽ namõ nde ereputar ame'ẽ ke emujekwa katu ngã pe — aja Tupã namõ japandu.

10 Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta kỹ. A'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta kỹ tĩ. Aja rahã, katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e katu ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa katu te we ta tĩ. 11 A'e jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke. Ame'ẽ pyrãtãha namõ pehẽ py'a mã peja a'e mãtã katu. Aja rahã, pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu ta kỹ. 12 Ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ me'ẽ ta kỹ. A'e ixo ame'ẽ renda pe me'ẽ me'ẽ ta kỹ. Ame'ẽ renda rupi wera te hũ. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa katu.) "Ihẽma'e ta ke" aja a'e pandu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ me'ẽ ta tĩ. A'erehe jande pái keruhũ namõ pepandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pepandu ipe. Pehẽ rury katuha namõ aja pepandu.

13 Satana kotyhar ta ke jande kwe. (Ãjã ramũi a'e.) Apo Tupã ra'yr koty jande ke Tupã muruwak. A'erehe Ta'yr kotyhar

ta ke jande apo 'y. Ta'yr rehe a'e ipy'a
katu te. Pe, Ta'yr pandu ame'ẽ ke rehe
jahendu katu jaxo rahã, jande rehe Tupã
usak katu. Ymanihar jaxoha aja ym jande
apo 'y. Satana kotyhar ta aja jaxo rahã,
ymanihar jaxoha namõ jaxo. Katu ym aja.
14 Apo anĩ. Ta'yr kotyhar ta ke jande apo
'y, a'erehe Satanama'e pyrãtãha ngi jande
ke Ta'yr muhem. Upa jaka'u te'eha ke
jama'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Ta'yr muhepy.
A'erehe jande rehe Tupã ipy'a jywyr katu tĩ.

Kirisutu rehe har

15 Tupã rehe usak ym te awa. Kirisutu
rehe awa usak, a'erehe Tupã rehe usak,
ame'ẽja saka tĩ. Tupã a'e tĩ. 'Ar nixói te
rahã, pete'e a'e ixo. Upa katu te ma'e ke
a'e mujã. Ame'ẽ 'ar koty te we a'e katu te
ha ke. 16 A'e ixo, a'erehe upa katu te ywa
rehe ihĩ ame'ẽ ke Tupã mujã. Upa katu
te kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo, ame'ẽ ta ke
mujã tĩ. Awa usak, ame'ẽ ke mujã. Usak
ym, ame'ẽ ke mujã tĩ. Kuja awa usak ym
ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Je'ẽha rahoha ta ke
mujã. (Ame'ẽ ta rehe usak ym awa.) Ame'ẽ
tama'e kapitã keruhũ ta ke mujã tĩ. (Ame'ẽ
ta rehe usak ym tĩ.) Upa katu te ame'ẽ
ta ke a'e mujã tĩ. Kirisutu je'ẽha rupi upa
katu te mujã. Upa katu te mujã, ame'ẽ
kapitã keruhũ te Kirisutu. 17 Kome'ẽ ywy
keruhũ nixói te rahã, pete'e a'e ixo. A'e
ixo, a'erehe upa katu te ma'e ke henda pe
katu aja ihĩ tĩ. 18 A'e riki jurujar katu ame'ẽ
tama'e kapitã keruhũ. Pe, jurujar katu ehe
ame'ẽ ta riki hete aja. Iãkã aja riki Kirisutu.
(Aja rahã, ixotyhar ta hendu katu ehe.) A'e
riki jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke muhã katu.
Tupã ra'yr ke a'e. A'e riki manõha ngi
kwera katu py uhem. A'erehe upa katu te
ma'e ke ihĩ, ame'ẽ ta 'ar koty te we a'e katu
te ha ke. 19 Upa katu te Tupã aja Ta'yr a'e
tĩ. Juja katu te a'eta tĩ. Aja Tupã putar katu.
20 Tupã pandu:

—Ihẽ ra'yr riki upa katu te ma'e ke
mukatu ta ihẽ pe tĩ — aja.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Ta'yr
manõ, a'erehe Tupã hury katu ngã rehe tĩ.
Upa katu te a'e mukatu, hury katu ngã rehe
tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo, ame'ẽ ta rehe
hury katu. Ywa rehe ma'e mujã, ame'ẽ ke
ihĩ. Ame'ẽ mukatu tĩ. Ame'ẽ ta rehe hury
katu tĩ.

Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ apo 'y

21 Tupã rehe har pehẽ py'a pe pekwa ym
te pexo kwe. Pexo ai te'e, a'erehe huwajan
ta aja pexo. Pehẽ py'a pe ma'e jaxer ame'ẽ
ke pekwa pekwa pexo tĩ, a'erehe huwajan
ta aja pexo tĩ. 22 Pe, ehe katu ame'ẽ ta
ke pehẽ apo 'y, aja pehẽ ke a'e muruwak.
Ta'yr manõ, a'erehe pehẽ ke a'e muruwak
katu. Aja rahã, a'e ixo ame'ẽ pe pehẽ ke a'e
muhyk katu ta. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ta
ke aja a'e muhyk katu ta. Pehẽ py'a juhyk
ame'ẽ ta aja tĩ. Pehẽ ke muhyk katu ta tĩ.
Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ
pe aja pehẽ ke a'e muhyk katu ta tĩ.

23 Kuja katu tiki. Jesu rehe tapijar te'e we
pejurujar katu pexo rĩ. Ehe har pejumu'e
katu te we pexo rĩ. Myrandu katu ke
pehendu rahã, myja Tupã namõ amõ ixo
katu ta, aja pehendu. Pejurujar katu ehe
tĩ. Tupã namõ pexo ta, ame'ẽ pekwa katuha
ke pemukanim ym ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ
myrandu katu ke kome'ẽ ywy keruhũ pe
har ta pe amõ ta pandu pandu oho. Ame'ẽ
ke ihẽ apandu pandu axo tĩ. Ame'ẽ rehe ihẽ
aparaky axo. Ihẽ Páu.

Tupãma'e miasu ke ihẽ

24 Jesu rehe har ngã pe ihẽ apandu pandu,
a'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara. (A'erehe
pehẽ pe katu tĩ. Ehe har pehẽ pe kome'ẽ
paper rehe ihẽ amujekwa tĩ.) A'erehe
ihẽ ruryha namõ ihẽ py'ahu te'e ahendu.
Kirisutu ke amõ ta mahy hũ. Ame'ẽ
mahyha a'ewan ym we rĩ. Jurujar katu me'ẽ
ta riki Kirisutu rete aja saka. Pe, ame'ẽ ta
ke amõ ta pyrara hũ. Ihẽ ke aja tĩ. Ihẽ ke
mupyrara hũ ngã ixo tĩ. Aja rahã, Kirisutu
pyraraha ke ihẽ riki amumba ta rĩ. 25 Jesu
rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha
ke ihẽ amu'e katu. Ame'ẽ parakyha ke Tupã
me'ẽ ihẽ pe. Pehẽ pe aja tĩ. Amu'e katu tĩ.
Upa katu te ima'e je'ẽha ke ihẽ apandu katu
ngã pe. 26 Yman ima'e je'ẽha ke kome'ẽ ywy
keruhũ pe har ta pe a'e mujekwa ym rĩ. Apo
ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu 'y. 27 Kuja
a'e ukwa. Pehẽ py'a rehe Kirisutu ihĩ katu.
Ame'ẽ ke yman a'e mujekwa ym rĩ. Apo
ame'ẽ ke ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu.
Mã katu te hũ ame'ẽ ke ame'ẽ. Ima'e katu te
ha ke pesak ta tĩ. Ame'ẽ ke yman mujekwa
ym tĩ. Apo upa ame'ẽ ke a'e mujekwa katu
tĩ.

28 Kirisutu rehe har upa ngã pe japandu
pandu. Upa jande jakwa katuha namõ upa

ngã ke jamu'e katu. “Pejurujar katu ehe” aja japandu ngã pe tĩ. Aja rahã, aja pame katu te Tupã ruwa koty jamuhyk ta, ame'ẽja saka. “Ko Kirisutu kotyhar ta ke. Ehe har ukwa katu te ame'ẽ ta ke” aja jamuhyk ta. [29] Ame'ẽ ke rehe ihẽ aparaky hũ. Ima'e je'ẽha ke ihẽ apandu, ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha ke. Ima'e pyrãtã te ha ke Kirisutu muwyr ihẽ pe. A'erehe ima'e je'ẽha ke ihẽ apandu hũ.

2

*Ih*ẽma'e aparakyha rehe har apandu ta

[1] Ko pehẽ pekwa katu aja ihẽ aputar. Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu te hũ. Ihẽ aparaky hũ, ame'ẽja saka. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tĩ. Pehẽ rekoha juramã rupi upa katu te ihẽ rehe usak ym ame'ẽ ta rehe har aja tĩ. Tupã namõ apandu pandu tĩ. [2] Kuja Tupã namõ ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! A'eta py'a ke emãtã katu. Peteĩhar aja mã peja a'eta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Mã peja nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja rahã, ka'u te'e ym ta. Kirisutu rehe har nde eremujekwa, ame'ẽ ke a'eta ukwa katu te ta tĩ. Yman ehe har ngã pe nde eremujekwa ym. Apo nde eremujekwa katu 'y — aja ihẽ apandu inamõ.

[3] Upa ma'e ke Tupã ukwa katu te a'e. Ame'ẽ ke Kirisutu mujekwa jande pe. Pe, Kirisutu rehe har amõ ukwa katu rahã, Tupã ukwa katuha ke a'e ukwa ta tĩ.

[4] Ko pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Te'e amõ ta pandu. Aja je'ẽ hãtã tã pehẽ namõ. Mã peja pehẽ ke a'eta muka'u te'e ym. Ame'ẽ ta panduha rehe pehendu rahã: “Mã! Katu” aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ je'ẽha namõ mã peja pehẽ ke muka'u te'e ym. [5] Pehẽ namõ ihẽ axo ym. Pe, pehẽ rehe har ihẽ py'a pe ihẽ akwa akwa axo. Kirisutu rehe pehẽ johu pejurujar katu te. Pehijar ym, aja ihẽ ahendu, a'erehe ihẽ rury katu axo.

*Kirisutu namõ peh*ẽ juehe katu pexo

[6] Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu a'erehe pepandu: “A'e riki jandema'e sawa'e te” aja pehẽ py'a pe pemu'am. A'erehe inamõ pehẽ juehe katu pexo. [7] Mã peja pahar a'e ke pehijar ym. Myra rapo ypyp ihon, aja inamõ pexo katu. (Pehijar ym.) I'y tiha oho, aja ehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ. Pehẽ ke Epar mu'e, aja pejurujar katu te we rĩ. Tupã namõ pepandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pepandu ipe.

[8] Pesak katurahã! Kirisutu rehe har pehẽ ke amõ muka'u te'e rahã, katu ym tiki. Ngã ukwaha namõ muka'u te'e. Jaxer ke ame'ẽ ukwaha. Ame'ẽ ke hamũi ta ukwaha ke ngã ukwa ixo. Kirisutu mu'e aja ym ame'ẽ. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwaha ke namõ muka'u te'e tĩ. Ame'ẽ ke Kirisutu mu'e aja ym tĩ. [9] Kirisutu uwyr rahã, awa te'e a'e aja kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e ixo. Tupã a'e tĩ. Juja katu te a'eta tĩ. [10] Inamõ pehẽ juehe katu pexo. A'erehe Kirisutu rehe har pekwa katu te, aja pexo. Amõ Tupã je'ẽha rahoha ta riki kapitã keruhũ ta ke. Ame'ẽ ta 'ar koty te we Kirisutu pyrãtã te hũ ha.

Pehẽ ke Tupã muhã katu

[11] Pehẽ py'a rehe Kirisutu ihĩ, ame'ẽ riki pehẽ pirer ke pejupã, ame'ẽja saka. (Ame'ẽ ke ixotyhar ta ke pehẽ, aja mujekwa.) Ame'ẽ ke amõ mujã ym. Kirisutu mujã ame'ẽ ke. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pepandu ta: “Anĩ. Japutu'u ta ingi” aja. (Aja rahã, ame'ẽ ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehẽ ke Kirisutu muhem.) [12] Pe, y pe pehẽ ke amõ mujahuk rahã, Kirisutu namõ pehẽ ke amõ ta jytym, ame'ẽja saka. Aja rahã, pexo ai te'e, ame'ẽ ke pehijar aja pemujekwa. Pe, y ngi pehẽ ke amõ muhem rahã, Kirisutu namõ pehẽ ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, pexoha pyahu, aja pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe Kirisutu namõ pehẽ ke a'e mukwera katu muhem, ame'ẽja saka.

[13] Yman pemanõ ame'ẽja saka pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pemanõ, ame'ẽja saka. Amõ awa ta aja pehẽ. Jundéu awa ta ym. Amõ awa ta ke pehẽ, a'erehe pemanõ ame'ẽ ta ke pehẽ kwe tĩ. Apo anĩ. Kirisutu namõ pehẽ juehe katu pexo 'y. A'erehe pehẽ ruhã te hũ aja pexo apo 'y. Ma'e jaka'u te'eha ke jande johu jama'ema'e. Ame'ẽ ke jande py'a ngi Tupã juhyk. Pe, jande rehe ipy'a ke a'e mujywyr. [14] Upa jandema'e ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke paper rehe amõ mupinim, ame'ẽja saka riki. Pe, ame'ẽ paper ke Tupã munixói te 'y. Kirisutu manõ, ame'ẽ myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ame'ẽ paper

ke Tupã munixói te 'y. (Aja upa katu te
mukanim.) 15 A'erehe amõ ta ke ãjã ta
mukyje, ame'ẽ ke Kirisutu mukanim 'y.
Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e manõ
rahã, ãjã tama'e pyrãtãha ke a'e muputu'u.
Ame'ẽ ke a'e mujekwa ngã pe. A'erehe upa
ngã ukwa katu apo 'y. (A'erehe ãjã ta ngi
ngã kyje ym ta me'ẽ te'e.)

Mu'eharan ta rehe pehendu ym

16 Pesarahã! Ma'e ke pe'u, ame'ẽ rehe har
katu ym, aja mu'eharan ta pandu. Ame'ẽ
ta rehe pehendu ym. Amõ ma'e wera
rahã, Tupãma'e ame'ẽ, a'erehe peparaky
ym, aja pandu tĩ. Jahy pihun te rahã, aja
tĩ. Peparaky ym tĩ. Jundéu awa tama'e
putu'uha 'ar rahã aja tĩ. Peparaky ym tĩ, aja
a'eta mu'e tĩ. Upa aja mu'eharan ta mu'e
ame'ẽ ke rehe pehendu ym. 17 Upa ame'ẽ
ta riki ma'e mujekwaha jõ. Kuja. Yman
rahã uwyr ame'ẽ ke mujekwa. Ame'ẽ uwyr
apo 'y. Kirisutu a'e. A'erehe mu'eharan ta
rehe pehendu ym. 18 A'eta rehe pehendu
ym, a'erehe pexoha riki katu ym aja amõ ta
pandu naĩ. Mã peja pemukahem ym. Ame'ẽ
ta riki Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ipy'a
moĩ moĩ katu, aja a'eta pandu. Pehẽ aja
ym. (Tupã je'ẽha rahoha ta rehe pehẽ py'a
pemoĩ ym.) A'erehe pexoha katu ym aja
pandu naĩ tĩ. Katu ym a'eta juehe aja a'eta
pandu a'eta jupe. Ame'ẽ riki te'e. (A'eta
katu te aja ukwaha.) Ixeraiha aja a'eta usak,
a'erehe ukwa katu te aja a'eta pandu naĩ tĩ.
A'erehe a'eta katu te aja a'eta jupe ukwaha
naĩ. 19 Ame'ẽ ta Kirisutu kotyhar ta ym apo.
Anĩ. Hijar oho.

Kirisutu riki jurujar katu ame'ẽ ta ãkã
aja saka. (Aja rahã, ixotyhar ta hendu
katu ehe.) Jurujar katu ame'ẽ ta hendu
katu ehe rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr ngã
pe. (Jurujar katu ame'ẽ ta Kirisutu rete aja
saka.) Hajy amõ ke pyrãtã katu. Mutariha
aja tĩ. Pyrãtã katu tĩ. (Aja Kirisutu namõ
ixotyhar ta juehe katu ixo rahã, Tupã putar
aja ehe har ukwa katu te we ta ixo.)

Awama'e ukwaha rehe pehendu ym

20 Kirisutu riki manõ rahã, inamõ pemanõ
ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe hendu
ym ame'ẽ ta ukwaha ngi pehẽ ke a'e mu-
ruwak. A'erehe Tupã rehe hendu ym ame'ẽ
ta aja pexo rahã, katu ym tiki. 21 A'eta
pandu:

—Kome'ẽ mi'u pe'u ym. Pemanga ym tĩ.
Pepyhyk ym te tĩ — aja.

22 Ame'ẽ mi'u amõ u'u. A'engi pusu ngi
uhem riki. A'erehe a'eta pandu ame'ẽ ke
awa ta ke te'e pandu ame'ẽ ke jõ. A'etama'e
ukwaha ke mu'e, ame'ẽ jõ. (A'erehe upa
ame'ẽ rehe pehendu ym.) 23 Jete! Huryha
namõ Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ipy'a ke
a'eta moĩ moĩ rahã, a'eta ukwa katu te, aja
mujekwa naĩ. A'eta katu ym a'eta juehe aja
a'eta jupe naĩ. Aja rahã, ukwa katu te, aja
mujekwa naĩ tĩ. Ma'e ke u'u ym te rahã aja
tĩ. Ukwa katu te, aja mujekwa naĩ tĩ. Pe,
upa ame'ẽ ta aja ma'ema'e rahã, ipy'a pe
ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ukwa ukwa ixo.
Ame'ẽ ke muputu'u ym. (Pe, ukwa ukwa
ixo, aja a'eta ma'ema'e ixo tĩ.) Katu ym aja.
A'erehe ame'ẽ mu'eharan ta rehe pehendu
ym pehẽ.

3

*Ywa pe har ma'e katu ame'*ẽ ke pekwa
pekwa pexo

1 Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem
rahã, pemanõha ngi pehẽ ke a'e mukwera
katu muhem tĩ, ame'ẽja saka. A'erehe
pexoha pyahu aja pexo katu. A'erehe ywa
pe pehẽ pexo, aja pekwa pekwa pexo. (Aja
rahã, Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e,
ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ.)
Ame'ẽ ywa pe Tupã rake Kirisutu wapyk
uĩ. Ijywa katu koty wapyk. (Aja rahã, katu
te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) 2 Ywa
pe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa
pekwa pexo. (Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ
ke pema'ema'e ta.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe
ma'e ke ihĩ, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa
ym pexo. (Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ
pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'e
ym ta tĩ.) 3 Aja rahã, pemanõ, ame'ẽja saka
pexo. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har
ta ma'e ke rehe har pekwa pekwa ym pexo.
Tupã namõ pehẽ juehe katu pexo. Aja rahã,
Kirisutu ixoha te aja pexo katu tĩ. Ame'ẽ
ke Tupã mujekwa ym we rĩ. (Kome'ẽ ywy
keruhũ pe har ta pe mujekwa ym we rĩ.) 4 Pe,
Kirisutu jywyr rahã, inamõ pexo ta tĩ. Katu
te ha namõ a'e jywyr ta. (Arahã upa ngã pe
pexoha te ke Tupã mujekwa katu ta.)

Pexo ai te'e kwe

5 Pesarahã! Ma'e ka'u te'eha ke kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e tar katu.

Aja pehẽ tĩ. Ame'ẽ ke pemukanim ta me'ẽ te'e. Kuja! Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tĩ. Pehẽ py'a pe ma'e jaxer ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo ame'ẽ ke peputu'u ingi. Peka'u te'e ym. Amõ tama'e ke rehe pehẽ py'a pemoĩ ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe pehẽ pemoĩ rahã: "Ko tupã" aja ame'ẽ rehe pehẽ pekwa. Katu ym aja. [6] Upa aja me'ẽ ke amõ ta ma'ema'e. Aja rahã Tupã je'ẽha rehe hendu ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mahy hũ ta. [7] Aja pehẽ kwe tĩ. Pexo ai te'e kwe tĩ.

[8] Apo upa amõ we ma'e ke pehijar ta me'ẽ te'e. Kuja. Peparahy ym. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym tĩ. Amõ ta rehe har katu ym peje'ẽ ym tĩ. Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym tĩ. [9] Amõ ta pe te'e ym pehẽ tĩ. Yman aja te'e pexo ame'ẽ ke pehẽ tĩ. Apo ame'ẽ pexoha ke pehijar ta me'ẽ te'e.

Pexoha pyahu aja pexo katu

[10] Apo pehẽ py'a pe katu ame'ẽ ke jõ pekwa pekwa pexo. Pehẽ py'a pyahu, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ke Tupã moĩ. A'e riki pyahu aja mujã. Amõ amõ we rahã, ame'ẽ ke a'e mukatu te we ixo rĩ. Aja rahã, a'e katu te ha aja pehẽ tĩ. Aja rahã, juehe har pehẽ pe a'e mujekwa katu te we ta rĩ. [11] Ixotyhar ta pyahu aja ixo. A'erehe juja katu te awa ta ipe. Amõ koty koty awa ta ke aja ym ipe. Ko jundéu awa ta ke aja a'e ukwa ym. Ko jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke aja a'e ukwa ym tĩ. Ko ipirer jupã ame'ẽ ta ke aja a'e ukwa ym tĩ. Ko ipirer jupã ym ame'ẽ ta ke aja ukwa ym tĩ. Ko amõ awa ta aja ukwa ym tĩ. Ko ukwa ym te ame'ẽ ta ke aja ukwa ym tĩ. Ko miasu ta ke aja ukwa ym tĩ. Ko miasu ym ame'ẽ ta ke aja ukwa ym tĩ. Upa awa ta juja katu te ipe. Kirisutu jõ riki katu te me'ẽ ke. Upa jurujar katu ame'ẽ ta py'a rehe a'e ihĩ katu. A'erehe upa ixotyhar ta juja katu te ipe.

Amõ ta rehe pepy'a katu

[12] Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Pehẽ rehe a'e katu usak tĩ. A'erehe ixotyhar ta ke aja a'e muruwak. A'erehe amõ ta rehe pepyrara pesak katu ta me'ẽ te'e. Pepy'a katu amõ ta rehe tĩ. Pahar je'ẽha pemujywyr ym amõ ta pe tĩ. Pahar peparahy ym amõ ta rehe tĩ. "Mã! Katu te me'ẽ ke jande" aja ym pekwa pekwa pehẽ juehe har. [13] Pehẽ pe jaxer amõ ta ma'e rahã, peje'ẽ ym a'eta pe. Pehẽ py'a pemujywyr katu ehe tĩ. Pehẽ pe amõ je'ẽ je'ẽ hũ rahã, pahar pehẽ py'a pemujywyr ehe. Pehẽ rehe Kirisutu ipy'a jywyr, aja pehẽ py'a pemujywyr amõ ta rehe tĩ. [14] Amõ we tĩ. Kuja riki katu te ame'ẽ ke. Amõ ta rehe pepy'a katu. Aja rahã, pehẽ katu te pehẽ juehe pexo.

[15] "Myja ihẽ axo ta my? Ma'e ihẽ ama'e ta my?" aja pexo rahã, mã peja pehẽ py'a ke Kirisutu muhury katu. Aja rahã, pehẽ pema'eha rehe: "A'e tỹ" aja a'e pandu tĩ. (Aja ym rahã, pema'e ym ma'e ke.) "Peteĩhar aja pexo tĩ. Pehẽ kotyhar ta namõ pehẽ juehe katu pexo" aja Tupã mujekwa katu pehẽ pe. Aja rahã pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ, aja pekwa ta. Pe, Tupã pe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pepandu katu.

Tupã rehe har pejyngar katu

[16] Kirisutu je'ẽha ke pehẽ py'a pe pemupyta katu. Katu te ame'ẽ ke pemu'e katu pehẽ jupe. Ukwa katuha ke pehẽ pe Tupã muwyr, ame'ẽ namõ pemu'e katu pehẽ jupe. Tupã je'ẽha ke pejyngar. Tupã rehe har pejyngar tĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke pejyngar tĩ. Tupã rehe pejyngar rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo ehe har. [17] Upa katu te pema'ema'e, ame'ẽ ke Jesu je'ẽha rupi pema'ema'e. Upa katu te pepandu ame'ẽ ke Jesu je'ẽha rupi pepandu tĩ. A'e riki jandema'e sawa'e te. Pejurujar katu ehe, a'erehe Tupã namõ pepandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pepandu ipe. A'e riki jande pái keruhũ.

Kirisutu kotyhar ta ma'ema'eha, ame'ẽ rehe har

[18] Ixawa'e katu me'ẽ ta! Pehẽ pe apandu apo 'y. Pehẽ riki Kirisutu kotyhar ta ke, a'erehe pehẽ sawa'e ta rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e.

[19] Hakehar katu me'ẽ ta! Pehẽ pe apandu apo 'y! Pehẽ rakehar ta rehe pepy'a katu. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym a'eta pe.

[20] Kurumĩ ta aja tĩ. Kũjãtãi ta aja tĩ. Ta'yn ta aja tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ tĩ, a'erehe upa katu te nde pái pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Pehendu katu tĩ. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu, ame'ẽja saka.

21 Ko ipái ta pe ihẽ apandu katu. Pehẽ
ra'yr ta ke pemuparahy ym. Pehẽ rajyr ta
ke aja tĩ. Pemuparahy ym tĩ. Imãi ta pe
apandu tĩ. Pehẽ membyr ta ke pemuparahy
ym tĩ. Pemuparahy rahã, a'eta jupyai ta ixo.
Katu ym aja. A'erehe pemuparahy ym.
22 Ko miasu ta pe ihẽ apandu apo. Sehar
pehẽ jar ta ixo. Upa katu te ame'ẽ ta pandu
ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Amõ ta riki
ijar usak u'am rahã jõ paraky katu. Aja
rahã, ijar pandu ta: "Pehẽ katu" aja ukwaha
jupe. Aja ym pehẽ. Tupã rehe pehẽ py'a
pemoĩ moĩ katu, a'erehe peparaky katu. Pe-
muka'u te'eha aja ym peparaky. 23 Peparaky
rahã, peparaky katu. Tupã pe peparaky
pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe
peparaky katu. Pehẽ jar ta rehe jõ peparaky
pexo, aja ym pekwa pekwa pexo. 24 Tupã riki
ma'e ke pehẽ pe me'ẽ ta, aja pekwa pekwa
pexo. Ixotyhar tama'e ke a'e mupyta katu.
Yman rahã, a'e me'ẽ ta pehẽ pe. Pesarahã!
Kirisutu riki pehẽ jar te. Peparaky ipe,
aja pekwa pekwa pexo. 25 Katu ym ame'ẽ
ke amõ ma'e rahã, aja juja Tupã mujywyr
ta ipe. Awa ta rehe juja katu te a'e usak.
A'erehe katu ym ame'ẽ ke amõ ma'ema'e
rahã, ame'ẽ ke a'e mupyrara ta tĩ.

4

1 Ko miasu jar ta pe ihẽ apandu apo.
Penupã ym, miasu ta ke. A'eta paraky katu
rahã, pemuhepy katu a'eta pe tĩ. Pesarahã!
Pehẽ jar keruhũ ywa pe ixo tĩ, aja pekwa
pekwa pexo. (Kirisutu a'e.) A'erehe katu
ame'ẽ ke miasu ta pe pema'ema'e tĩ.

Tupã namõ pependu katu

2 Ma'e ke rehe har Tupã namõ pependu
pandu rahã, pahar ame'ẽ rehe har peputu'u
ym. Pependu katu te we rĩ. Aja te'eha pehẽ.
Peta kỹ. Aja rahã, pepyhýi ym ta pexo. (Aja
rahã, tapijar te'e we Tupã namõ pependu
pandu katu ta.) Tupã namõ pependu rahã:
"Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pependu ipe
tĩ. 3 Kirisutu rehe har ihẽ apandu. (Ame'ẽ ke
amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha
pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe
ihẽ axo apo. Pe, Tupã namõ pependu rahã,
jande rehe har pependu tĩ. Kuja pependu
ipe:

—Páu ta ke emupoir. Aja rahã, ne je'ẽha
ke a'eta pandu pandu katu ta. Yman
Kirisutu rehe har ngã ukwa ym, ame'ẽ ke
a'eta mujekwa katu ta apo — aja Tupã namõ
pependu katu.

4 Kuja inamõ pependu tĩ:

—Páu pandu rahã, mã peja Kirisutu rehe
har a'e mujekwa katu te. Aja rahã, katu tiki
— aja inamõ pependu ihẽ rehe har.

Amõ ta pe Tupã je'ẽha pemujekwa katu

5 Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ
ta namõ pexo rahã, pekwa katuha namõ
pexo katu. Amõ amõ rahã, ame'ẽ ta rehe
pesak rahã, Tupã je'ẽha ke pependu katu
ngã pe. Ame'ẽ angaha ke pemukanim ym.
6 Amõ ta namõ pependu rahã, panduha katu
ame'ẽ ke pependu. Jaxer aja ym pependu.
Pehẽ pe amõ pandu: "Myja my?" Aja rahã,
ame'ẽ ke pemujekwa katu ipe rahã, katu
tiki.

Koro ok ta pe har ta pe Páu rehe har Tik mujekwa ta

7-8 Tik ke pehẽ koty ihẽ amondo ta. Jande
mu aja a'e tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ
ke a'e tĩ. Ihẽ aja Kirisutu rehe a'e paraky
ixo. Ima'e je'ẽha ke a'e pandu, ame'ẽ riki
Tikma'e parakyha. Tik pandu ame'ẽ ke a'e
ma'ema'e katu. Pehẽ koty uhyk rahã, upa
ihẽ rehe har pandu ta pehẽ pe. A'erehe
pehẽ koty ihẽ amondo ta kỹ. Myja jande
johu jaxo, ame'ẽ rehe har pehẽ pe a'e mu-
jekwa ta tĩ. Aja rahã, pehẽ ke muhury katu
ta. 9 Inamõ One oho ta tĩ. Jande mu aja a'e
tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e tĩ. A'e
pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ
kotyhar ke a'e. Sehar myrandu ke upa katu
te a'eta jumokõi pandu ta pehẽ pe.

Katuha ke ngã mondo

10 Arita riki katuha ke mondo ixo pehẽ
pe. Ihẽ namõ kyndaha pe a'e ixo. Katuha
ke Mak mondo ixo tĩ. Manambe anam ke
a'e. Ehe har ihẽ apandu pehẽ pe kwe. Pehẽ
koty a'e uhyk rahã, pehẽ rury katuha namõ
ipo ke pepyhyk katu ingi, aja ihẽ apandu
kwe. 11 Josue amõ her Jusu. Katuha ke
a'e mondo ixo tĩ. Ame'ẽ mahapyr jundéu
awa ta ke. Ma'e Arita, Mak, Josue. Jundéu
awa ta ngi har a'eta mahapyr jõ ihẽ namõ
Tupã rehe har pandu pandu. Ta'yr rehe
jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu:
"Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ apo 'y. Aputar
katu" aja. Ame'ẽ je'ẽha pyahu ame'ẽ ke
ame'ẽ mahapyr sawa'e ta mujekwa katu
ngã pe. Ihẽ namõ mujekwa katu. Ihẽ ke
a'eta mahapyr muhury katu tĩ.

[12] Epar riki katuha ke mondo ixo a'e tĩ. A'e
riki pehẽ kotyhar tĩ. Jesu Kirisutu rehe a'e
paraky tĩ. Ima'e je'ẽha ke pandu, ame'ẽ riki
Eparma'e parakyha ke. Pehẽ rehe har Tupã
namõ a'e pandu pandu hũ.
—Mã peja Koro ok ta pe har ta py'a ke
emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke
a'eta hijar ym ta. Nde rehe har a'eta ukwa
katu te. Aja ixo 'y. Upa katu te nde ereputar
ame'ẽ ke a'eta ukwa katu te, aja mã peja
a'eta ixo tĩ — aja pehẽ rehe har Tupã namõ
Epar pandu pandu hũ.
[13] Jete! Ihẽ apandu katu. Pehẽ rehe har
Tupã namõ a'e pandu pandu hũ. Raoniséi
ok ta pe har ta rehe har aja tĩ. Tupã namõ
pandu pandu hũ tĩ. Iera ok ta pe har ta rehe
har aja tĩ. Tupã namõ pandu pandu hũ tĩ.
Ame'ẽ rehe ahendu tĩ. [14] Ruk riki katuha
ke pehẽ pe mondo ixo a'e tĩ. Ndutu ke a'e.
Jande japy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Nema
riki katuha ke pehẽ pe mondo ixo a'e tĩ.
[15] "Katuha ke jande jamondo jaxo" aja
Jesu kotyhar ta pe pepandu. Raoniséi ok ta
pe ixo ame'ẽ ta pe pepandu tĩ. Jande mu
aja ame'ẽ ta tĩ. Amõ kũjã pe aja tĩ, ma'e
Nin pe. Jandema'e katuha pepandu ipe.
Hok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta pe
jandema'e katuha ke pepandu tĩ.
[16] Kome'ẽ paper pinim rehe upa pesak
rahã, Raoniséi ok ta pe har ta koty pemondo
tĩ. A'ep Jesu kotyhar ta usak katu ta tĩ. Aja
Raoniséi ok ta pe har ta amõ paper pinim
pehẽ pe mondo rahã, ame'ẽ rehe pesak katu
tĩ. [17] Kuja Aki pe pepandu katu:
—Kirisutu rehe nde ereparaky erexo.
Ame'ẽ ke ehijar ym — aja pepandu ipe.
(Tupã je'ẽha ke a'e pandu, ame'ẽ riki ima'e
parakyha ke.)

*Ih*ẽ atu amupinim aĩ

[18] Ko ihẽ po pe te'e ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ
Páu. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo. Ko
kyndaha pe ihẽ axo. Tupã namõ pepandu
rahã, ihẽ rehe har pepandu ipe.
Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.
Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Tesaron ok ta pe har ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu. Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'erehe Jesu rehe a'eta jurujar katu. Jesu kotyhar ta ke apo 'y. Aja jundéu awa ta jurujar katu ehe tĩ. Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

Peteĩ jahy a'ep Páu mukanim. Pe, ame'ẽ ok ta ngi oho. Korin ok ta pe oho. A'ep a'e ixo rahã, Timo uhyk uwyr ehe. Tesaron ok ta ngi a'e uhyk uwyr ehe. Pe, upa Tesaron ok ta pe har ta rehe har a'e pandu ipe, Páu pe. Myja Jesu kotyhar ta ixo my, ame'ẽ rehe har a'e pandu ipe. Apo Jesu kotyhar ta ke Páu muhury tar katu. Ame'ẽ ta pe amõ we Tupã je'ẽha ke a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páu mondo ixo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: "Ihẽ mu ta" aja.

*Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'*ẽ ta pe Páu mupinim

1 Tesaron ok ta pe har ke pehẽ. Jesu rehe pehẽ pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Ko Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'eta rehe pejurujar katu. Ixotyhar ta ke pehẽ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

*Peh*ẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu

2 Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja jande japandu ipe. Aja te'eha japandu pandu. 3 Tupã riki jande pái keruhũ. Inamõ pehẽ rehe har japandu pandu. Pehẽ pejurujar katu ehe, ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu pandu. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu. Amõ ta rehe pepy'a katu, a'erehe ame'ẽ ta rehe pehaihu katu tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu tĩ. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peharõ katu te pexo tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe tĩ.

Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa

4 Jande mu ta! Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pe a'e mujekwa: "Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak. Ihẽma'e wan ta pehẽ" aja. A'erehe Tupã kotyhar ta ke pehẽ apo 'y. 5 Pehẽ pe myrandu katu ke japandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja jakwa katu. Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke pehẽ pe jamujekwa tĩ. Jande namõ I'ã ma'ema'e katu tĩ. Amukwehe pehẽ namõ jaxo rahã, katu jande jaxoha, ame'ẽ ke pekwa. Aja rahã Tupã rehe pehẽ pejurujar katu ta my, ame'ẽ ke japutar. 6 (Jete. Pejurujar katu ehe.) A'erehe jande aja pehẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara pehẽ ke. Jesu aja pehẽ ke ame'ẽ ta mupyrara tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Tupã je'ẽha rehe pehẽ rury katuha namõ pejurujar katu rĩ. Ame'ẽ pehẽ rury katuha ke pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ. 7 Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa. A'erehe pehẽ aja Jesu kotyhar ta tĩ. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Pehẽ aja ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara tipe tĩ. Anĩ. Hury katuha namõ ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

8 Yman Masendo ywy rupi Tupã je'ẽha ke pepandu pandu peho. Ngere ywy rupi pepandu pandu peho tĩ. Jesu rehe har pepandu pandu peho. Pesarahã! Pehẽ rehe har aja tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta pehẽ rehe har ukwa tĩ. Tupã rehe pejurujar katu ame'ẽ ke amõ ta ukwa. A'erehe amõ ywy rupi ame'ẽ pejurujar katuha rehe har marã ka ym japanduha tĩ. (Upa pehẽ rehe har ukwa katu.)

9 Amõ we tĩ. Pehẽ namõ jaxo rahã, myja pehẽ rok pe jande ke pemuxe katu, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu. Amõ ywy pe har ta pandu pandu. A'erehe ukwa katu tĩ. Yman ma'e'ã riki tupã aja pehẽ pekwa pehẽ jupe naĩ tĩ. Myja ame'ẽ ngi Tupã te koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Apo Tupã te rehe pehẽ py'a pemoĩ katu. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu katu tĩ. A'erehe ukwa katu tĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e.

10 Pe, ywa ngi Ta'yr rehe peharõ pexo. Jesu ke a'e. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Yman rahã Tupã

rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta.
Ame'ẽ ngi jande ke Ta'yr muhem.

2

*Tesaron ok ta pe Tupã je'*ẽha ke Páu pandu pandu

1 Jande mu ta! Pehẽ namõ jaxo rahã, Jesu
rehe heta ngã jurujar katu. Ame'ẽ ke pekwa
katu. 2 Pe, pehẽ rehe jahyk ym rahã we,
Siri ok ta pe jande ke amõ ta mahy. Tupã
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy. Myrandu
katu ke japandu, (ame'ẽ ke ame'ẽ ta putar
ym.) A'erehe jande ke ame'ẽ ta mahy.
Jaxer ai ame'ẽ ke jande pe ame'ẽ ta ma'e
tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu. Pe, jande py'a
ke Tupã mãtã. A'erehe myrandu katu ke
pehẽ pe japandu pandu katu we rĩ. Jande
pe Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Amõ ta
putar ym tipe. Anĩ. Japandu pandu we rĩ.
3 "Mã peja pejurujar katu ehe" aja japandu
pehẽ pe. Jetehar te ke japandu pehẽ pe.
Pehẽ ke jamujaxer tar katu, a'erehe pehẽ pe
myrandu katu ke japandu my? Anĩ. Aja ym.
Pehẽ ke jamuka'u te'e ym te tĩ. 4 Jete! Jande
rehe Tupã usak katu. Jande pe myrandu
katu ke a'e muwyr tĩ. A'erehe a'e putar aja
japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu.
Sawa'e ta putar aja japandu tar ym. Tupã
putar aja jõ japandu. Myja me'ẽ japandu
my, ame'ẽ ke a'e manga. Ukwa tar katu. Pe,
ukwa rahã: "Pehẽ katu" aja a'e ukwa katu.
5 Kuja pekwa katu. Pehẽ rehe jahyk rahã,
katu japandu my? Aja pehẽma'e ke japyhyk
my? Anĩ. Aja ym. Tamatarer japutar,
a'erehe pehẽ pe japandu my? Anĩ. Aja ym
tĩ. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ. 6 "Páu
ta katu" aja pepandu ame'ẽ ke japutar,
a'erehe myrandu katu ke pehẽ pe japandu
my? Anĩ. Aja ym. Ame'ẽ jande rehe har
katu pepandu ame'ẽ ke japutar ym. Amõ
ta pandu ame'ẽ ke japutar ym tĩ. 7 Jande ke
Kirisutu mondo, a'erehe jande je'ẽha rupi
pehẽ pe japandu ta tipe. "Japutar ame'ẽ ke
pemuwyr" aja japandu ta tipe. Anĩ. Aja
japandu ym te. (Pehẽ ngi japyhyk ym te
ma'e ke.) Pehẽ namõ jaxo rahã, pehẽ pe
jande rury katuha namõ japandu pandu.
Ta'yn ta pe hury katuha namõ imãi pandu
pandu. Aja pehẽ pe japandu pandu tĩ. 8 Pehẽ
rehe japy'a katu, a'erehe myrandu katu ke
pehẽ pe japandu rahã, katu tiki. Tupã
muwyr, ame'ẽ ke japandu. Jete! Jande ke
amõ ta jukwa ta tipe rahã, myrandu katu
ke pehẽ pe japandu we ta rĩ. Jete! Pehẽ
riki japy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ. 9 Jete!
Kuja pekwa katu. Myrandu katu ke pehẽ
pe japandu rahã, pehẽma'e ke japyhyk ym.
Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Jande
japaraky hũ. Pytun rahã, japaraky. Wera
rahã aja tĩ. Japaraky tĩ. Aja tamatarer ke
japyhyk. Ame'ẽ pe jandema'e ke jajo'ok
jo'ok.

Jande jaxoha ke pekwa katu

10 Pehẽ riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta
ke. Kuja jande rehe har pekwa katu. Tupã
ukwa katu tĩ. Kuja. Pehẽ namõ jaxo rahã,
Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e. Katu
ame'ẽ ke jama'ema'e tĩ. "Páu ta jaxer ai"
aja jande rehe har pepandu ym tĩ. 11 Ta'yr ta
rehe ipái usak katu, aja pehẽ rehe jasak katu
tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu tĩ. 12 Kuja. Pehẽ
ke jande jamuhury katu. A'erehe Jesu rehe
pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu rĩ. Pehẽ py'a ke
jamãtã tĩ. Tupã riki kuja mujekwa. Yman
rahã inamõ pexo ta kỹ. "Ko ihẽ axo ame'ẽ
pe pejur. Ihẽ katuha ke pesak ta pejur" aja
mujekwa. A'erehe Tupã putar, aja mã peja
pexo katu rĩ. Aja pehẽ pe japandu pandu
katu jaxo rĩ.

*Tupã je'*ẽha rehe pejurujar katu ame'ẽ
ke amõ ta putar ym

13 Kuja tĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ẽ
myrandu ke pehẽ pe japandu rahã, pe-
hendu katu ehe. A'erehe pehẽ rehe har
Tupã namõ japandu pandu rahã: "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe. Aja te'eha
japandu ipe. Myrandu katu rehe pejurujar
katu. Jete riki! Tupã muwyr, aja pekwa
katu. Sawa'e muwyr ym, aja pekwa katu tĩ.
Ame'ẽ myrandu katu rehe pehendu katu.
A'erehe Tupã rehe pejurujar katu te we rĩ.
Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ.
14 Jundéi ywy pe Jesu Kirisutu kotyhar ta ixo.
Ame'ẽ ta ke jundéu awa ta mahy. Ame'ẽ ta
aja pehẽ ke tĩ. Pehẽ ke pehẽ rekoha pe har
ta mahy tĩ.

15 Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke
jundéu awa ta jukwa jukwa. Jesu ke ame'ẽ
ta jukwa tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e
te. Apo jande ke ame'ẽ ta mupyrara tĩ.
Tupã ke ame'ẽ ta muhury ym. Jesu rehe
ngã jurujar katu, ame'ẽ ke a'eta putar ym
tĩ. A'erehe upa sawa'e ta ruwajan ta riki

ame'ẽ ta. [16] Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe
myrandu katu ke japandu. Ame'ẽ ta jurujar
katu ehe, a'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã
katu ta. Pe, ame'ẽ myrandu katu japandu
ame'ẽ ke jundéu awa ta mukanim ta tipe.
Mukanĩha ke manga tipe. Upa ame'ẽ riki
a'eta ka'u te'eha ma'ema'eha ke. Jaxer ai
ma'eha ke. Aja te'eha a'eta. Ame'ẽ ta ke
Tupã putar ym apo. A'erehe ame'ẽ ta ke
Tupã mupyrara hũ ta apo.

*Tesaron ok ta pe har ta rehe ih*ẽ asak tar
katu tĩ

[17] Jande mu ta! Pehẽ ngi jaho. Pe, pehẽ
rehe har jakwa jakwa jaxo. Heta ym jaker
rahã, pehẽ koty jajywyr tar katu tĩ. [18] Pehẽ
koty jaho ta tipe. Jahoha ke jamanga tipe
jaxo. Pehẽ koty jajywyr tar katu. Ihẽ Páu.
Pehẽ koty ihẽ aho tar katu. Ihẽ amanga hũ
tipe axo. Anĩ. Jande ke Satana mupyta riki.
(A'erehe arahã pehẽ koty ihẽ ajywyr ym we
aho.)

[19] Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr
rahã, huwa koty jaxo ta. Arahã pexo ta
a'ep tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe jaharõ katu
jaxo. A'ep pexo ta, a'erehe jande ke pe-
muhury katu ta tĩ. Myrandu katu japandu
pehẽ pe rahã, ame'ẽ ke rehe pejurujar katu.
A'erehe a'ep pexo ta. A'erehe: "Parakyha
ke Kirisutu muwyr, ame'ẽ ke jama'ema'e
katu" aja japandu ta, ame'ẽja saka. [20] Jete
riki. A'ep pexo ta tĩ. A'erehe: "Parakyha
ke Kirisutu muwyr, ame'ẽ ke jama'ema'e
katu" aja japandu ta, ame'ẽja saka. Jande
ke pemuhury katu ta tĩ.

3

Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai a'erehe Timo
ke ihẽ amondo

[1] Pehẽ rehe jajumupyaiha ke marã ka ym
amõ ta muputu'uha. A'erehe: "Ate ok ta
pe jande jõ japyta" aja japandu. [2] Pe, pehẽ
koty Timo ke jamondo. (Pe, a'e jywyr uwyr
rahã, pehẽ rehe har mujekwa ta jande pe.
A'erehe jajumupyaiha ke muputu'u ta.) A'e
riki jande mu aja. Tupãma'e miasu ke a'e tĩ.
Jande aja myrandu katu ke a'e pandu pandu
tĩ. Kirisutu rehe har a'e pandu pandu. Pehẽ
koty jamondo. Pehẽ py'a ke a'e mãtã we
oho rĩ. Aja Tupã rehe har pehẽ pe a'e
mujekwa katu te we rĩ. Pehẽ ke a'e mu'e
katu tĩ. Aja rahã Tupã rehe pejurujar katu
te we rĩ. [3] Aja rahã, jurujar katuha ke pehẽ
ngi har amõ ta hijar ym ta. Pehẽ ke amõ
ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pejurujar katuha
ke pehijar ym. Jande ke amõ ta mupyrara
hũ ame'ẽ ke Tupã putar katu, aja pekwa
katu. [4] Jande ke amõ ta mupyrara ta, aja
pehẽ pe japandu katu. Pehẽ namõ jaxo
rahã, pehẽ pe japandu katu. Pehẽ ke amõ ta
mupyrara ym rahã we aja jamujekwa katu
pehẽ pe. A'erehe pekwa katu. A'erehe
pejumupyai ym ta. Jamujekwa aja pyraraha
jande rehe uhyk apo 'y. Ame'ẽ ke pekwa
katu. [5] A'erehe pehẽ koty Timo ke ihẽ
amondo. Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai hũ,
a'erehe a'e ke ihẽ amondo. Jesu rehe tapijar
te'e we pejurujar katu my? Ame'ẽ ke a'e
ukwa ta oho. Pehẽ ke Satana muka'u te'e
my? (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã, Jesu rehe
pejurujar katuha ke pehijar ta my? Ame'ẽ
ke pehijar rahã, myrandu katu japandu,
ame'ẽ ke upa a'e mukanim ta. (A'erehe
pehẽ rehe jajumupyai.)

*Timo jywyr uwyr rahã peh*ẽ rehe har upa
a'e mujekwa jande pe

[6] Apo pehẽ ngi Timo jywyr uwyr. Jande
rehe a'e uhyk uwyr. Tapijar te'e we pejuru-
jar katu ehe, Kirisutu rehe. Ame'ẽ myrandu
katu ke jande pe Timo muwyr. Pehẽ namõ
ixo ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu pehẽ
juehe pexo. Ame'ẽ ke a'e pandu jande pe
tĩ. Jande rehe har aja te'eha katu pekwa
pekwa pexo. Aja jande pe Timo pandu
tĩ. Pehẽ rehe jande jasak tar katu. Aja
jande rehe pesak tar katu tĩ. Ame'ẽ ke
jande pe a'e pandu tĩ. (A'erehe upa katu te
jajumupyaiha ke a'e muputu'u katu riki.)

[7] Jande mu ta! Upa pehẽ rehe har Timo
pandu, a'erehe pehẽ rehe jande rury katu.
Jande ke amõ ta mupyrara. Mãte te'e
jaxoha tĩ. Anĩ. Pehẽ rehe jande rury katu
rĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu.
A'erehe jande ke pemuhury katu. [8] Jesu
rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe
jande rury katu te apo tĩ. [9] Apo pehẽ rehe
har Tupã namõ japandu rahã: "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe. Pehẽ
rehe har jakwa jakwa jaxo rahã, jande rury
katuha ke japandu pandu ipe. Jande ke
pemuhury, ame'ẽ ke japandu ipe tĩ. [10] Pytun
rahã, Tupã namõ japandu pandu. Wera
rahã, aja tĩ. Japandu pandu inamõ tĩ. Kuja:

—Tesaron ok ta pe har ta rehe jasak tar
katu. Mã peja jande ke a'eta koty emondo.

Nde rehe har a'eta pe jamu'e tar katu te we rĩ — aja japandu pandu hũ ipe.

11 Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja japandu pandu inamõ tĩ:

—Mã peja Tesaron ok ta pe har ta koty jande ke emondo. 12 Ame'ẽ ta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Amõ ta rehe a'eta ipy'a katu hũ tĩ. Mã peja a'eta py'a ke emuhury katu. Aja rahã, i'ar koty te we a'eta ipy'a katu te ha. Ame'ẽ ta rehe jande japy'a katu te hũ. Mã peja jande aja ame'ẽ ta ipy'a katu te we hũ a'eta juehe ixo tĩ — aja japandu.

13 Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e mãtã ta. Aja rahã, Tupã ruwa koty pexo rahã, pehẽma'e riki nixói te ta. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te ta pehẽ pe. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu jywyr rahã, upa inamõ ixo ame'ẽ ta jywyr ta tĩ. Arahã Tupã ruwa koty pexo ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

4

Ymanihar pexo ai te'e aja ym pexo apo

1-2 Jande mu ta! Pehendu katurahã! Myja katu pexo rahã, pehẽ rehe Tupã hury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamujekwa. Apo aja katu pexo rĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo a'e je'ẽha rupi pehẽ pe japandu katu te. Mã peja katu pexo rĩ. A'e je'ẽha rupi pehẽ ke jamu'e. Ame'ẽ ke pekwa katu. 3 Tupã putar katu ame'ẽ ke kuja pehẽ pe katu. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ke, aja a'e putar. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ. 4 Sawa'e ta! Peteĩhar pame katu te ekwa katu. Katu te aja me'ẽ nde rakehar epyhyk. 5 Kũjã rehe nde erepy'a katu, a'erehe a'e ke nde erepyhyk. Epandu katuha rupi epyhyk. Kũjã namõ jumusarái ha jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta putar. A'erehe kũjã ke a'eta pyhyk. A'eta aja ym pehẽ tĩ. 6 Aja jumusarái ha namõ kũjã ke pepyhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke pemuparahy ta. Ame'ẽ ta pe katu ym ame'ẽ ke ema'ema'e ym tĩ. Aja ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã mahy ta. Aja amukwehe te we pehẽ pe japandu katu. Pehẽ pe jaje'ẽ hũ tĩ. 7 Tupã mujekwa:

—Mã peja katu te ame'ẽ ke pema'ema'e. Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tĩ — aja a'e pandu.

8 Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym rahã, Tupã rehe pehendu ym tĩ. Ame'ẽ je'ẽha riki sawa'e je'ẽha aja ym. Tupã je'ẽha ke. A'e riki I'ã ke pehẽ py'a rehe muwyr.

Pehẽ mu ta rehe pepy'a katu te we rĩ

9 Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã riki mu'e tĩ. Kuja: "Pepy'a katu pehẽ juehe pexo ta me'ẽ te'e" aja riki. 10 Aja Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu pexo riki. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta rehe pepy'a katu. Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu te we rĩ. Amõ we ma'e ke pema'ema'e katu te we rĩ. 11 Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo. Aja pexo katu. Amõ ta ixoha rehe har peje'ẽ ym. Pemujaxer ym. Pehẽ pexoha rehe jõ pekwa pekwa katu pexo. Pehẽ peparakyha namõ pehẽma'e ke pejo'ok jo'ok katu. Aja amukwehe pehẽ pe japandu katu. 12 Aja rahã: "Peme'ẽ ta katu" aja pehẽ rehe har amõ ta ukwa ta ixo. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ukwa ta ixo. Aja peparaky rahã, ma'e ke peputar ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu ym ta. "Jande pe pemuwyr!" aja pepandu ym ta. Pehẽma'e ke pehẽ jeje te'e ta pejo'ok katu ta.

Yman rahã Jesu kotyhar ta ke Tupã mukwera katu ta muhem

13 Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ẽ rehe har japandu ta pehẽ pe apo 'y. Ame'ẽ rehe har jetehar te ke pekwa katu ame'ẽ ke japutar. Aja rahã, pepyai ym ta. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta manõ. Ianam ta pyai te hũ. Manõ ame'ẽ ke Jesu namõ ixo ym te ta. A'erehe ianam ta pyai te hũ. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ.

14 Jesu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Ame'ẽ ke rehe jajurujar katu. A'erehe manõ ame'ẽ ta ke Jesu namõ Tupã muwyr ta kỹ. Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ẽ ta ke Tupã muwyr ta kỹ. Ame'ẽ ke rehe jajurujar katu tĩ.

15 Jesu mu'e ame'ẽ ke pehẽ pe japandu. Kuja. A'e jywyr ta kỹ. Arahã jande jaxuwe katu ame'ẽ ke hundutar koty jaho ym ta. Manõ ame'ẽ ta hundutar koty jaho ym ta. 16 Tupã je'ẽha rahoha keruhũ pandu ta kỹ. Pukái ta kỹ. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. Pe, ywa ngi Jesu wyjy ta uwyr. Ixotyhar ta manõ. Ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu

py ta muhem. [17] A'engi jande jaxuwe katu
ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar ta kỹ. Mukwera
ame'ẽ ta namõ jande ke a'e mujy'ar ta kỹ.
Pe, ywa wyr koty Jesu rehe jande johu jahyk
ta kỹ. Pe, Tupã koty Jesu namõ aja te'e ta
jaxo. [18] A'erehe: "Ixotyhar ta kwera katu
ta uhem" ame'ẽ je'ẽha namõ Jesu kotyhar
ta ke pemuhury katu. Pehẽ rury katu pehẽ
juehe pexo tĩ.

5

Jesu jywyriha rehe peharõ katu pexo

[1-2] Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu
jywyr ta kỹ. Ma'e 'ar rahã, uhyk ta my?
Myja me'ẽ jahy rahã, uhyk ta my? Jande
jakwa ym. A'erehe ame'ẽ rehe har pehẽ pe
jamupinim ym ta. Kuja pekwa katu. Pytun
rahã, amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha
uwyr. Aja amõ ta harõ ym ha rupi Jesu
jywyr ta. Ame'ẽ ke pekwa katu. [3] Kuja amõ
ta pandu ta:

—Katu apo. Jajumai ym ha namõ jaxo
apo. Mã peja japutu'u katu jaxo — aja
pandu ta jupe naĩ.

Aja rahã, pahar ame'ẽ ta rehe ahyha
keruhũ uhyk ta. Uhem ym ta oho ingi.
Imembyr u'ar tate rahã, ta'yn ahy ipe.
Ahyha ngi uhem ym ta. Aja ahyha keruhũ
ngi Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta uhem ym
te ta oho tĩ. [4] Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ
ta ixo. Aja ym pehẽ. Pytuniha aja ame'ẽ
pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym.
Aja ym pehẽ tĩ. Amõ ukwa ym ha rupi ma'e
mukanĩha uhyk ta uwyr. Ukwa ym awa. Aja
peharõ ym pexo rahã, katu ym ta. A'erehe
Jesu jywyriha angaha ke rehe peharõ katu
pexo.

[5] Pehẽ johu riki weraha kotyhar ta aja
pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu.
Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ta ixo. Aja ym
jande tĩ. Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ixo
rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym jande
tĩ. [6] Amõ ta ukwer aja ixo. Aja rahã, Jesu
jywyriha rehe harõ ym ixo. Mã peja ame'ẽ
ta aja ym jaxo tĩ. Jaker ym jaxo. Kawĩ ngi
jaka'u ym jaxo tĩ. Aja rahã jaharõ katu jaxo
ehe, Jesu rehe. [7] Pytun rahã amõ ukwer
katu. Pytun rahã kawĩ ngi amõ ka'u. Aja
rahã, harõ ym ixo ehe. [8] Pe, jande riki
weraha kotyhar ta aja jande. Aja rahã, Tupã
rehe har jakwa katu. Kawĩ ngi jaka'u ym, aja
rahã, katu tiki. Aja rahã, jaharõ katu jaxo
ehe.

Ita kamixa ke sonda ta ipixi'a rehe
munde. Aja rahã, amõma'e ru'y asa ym ta
a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jesu
rehe tapijar te'e we jajurujar katu rahã, ita
kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ẽja
saka. Aja rahã, pahar ma'e jaka'u te'eha
ke jama'e ym ta. Tupã rehe jande japy'a
katu rahã, aja tĩ. Ita kamixa jande pixi'a
rehe jamunde, ame'ẽja saka. Pahar ma'e
jaka'u te'eha ke jama'e ym ta tĩ. Iãkã rehe
itasape ke sonda ta moĩ tĩ. A'eta aja pemoĩ
tĩ. Aja rahã, pahar amõ tama'e ru'y asa ym
ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ.
Jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu
jaxo rahã, itasape ke jande ãkã rehe jamoĩ,
ame'ẽja saka. Aja rahã, pahar jajurujar
katuha ke jahijar ym ta.

[9] Tupãma'e parahyha keruhũ japyhyk
ame'ẽ ke a'e putar ym. A'erehe jande rehe
a'e usak katu. Pe, Jesu Kirisutu rehe jaju-
rujar katu. A'erehe jande ke a'e muhã katu
ame'ẽ ke a'e putar katu. Jesu riki jandema'e
sawa'e te. [10] A'e manõ. A'erehe inamõ jaxo
ta. A'e jywyr ta kỹ. Arahã jande jaxuwe
katu jaxo my? Upa jamanõ nahã my? Ukwa
ym awa. (Kuja jõ jakwa katu.) Inamõ jaxo ta
kỹ. [11] A'erehe mã peja pemuhury katu pehẽ
juehe pexo. Mã peja pehẽ py'a ke pemãtã
katu te we pehẽ juehe pexo tĩ. Aja Tupã
rehe har pemujekwa katu te we pehẽ jupe
pexo tĩ. Aja pema'ema'e pexo pehẽ jupe
apo.

*Tupã je'*ẽha pandu ame'ẽ ta rehe pe-
haihu katu

[12] Jande mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ
pe japandu katu. Pehẽ namõ Tupã je'ẽha
pandu pandu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta rehe
pehaihu katu. (Ma'e ke ame'ẽ ta pe peme'ẽ
me'ẽ katu.) Pehẽma'e kapitã ta ke a'eta.
Pehẽ ke a'eta mu'e katu. Ame'ẽ ta rehe
Tupã usak katu tĩ. [13] Tupã je'ẽha ke ame'ẽ
ta pandu pandu ixo. A'erehe ame'ẽ ta rehe
har katu pekwa katu. Ame'ẽ ta rehe pehẽ
pepy'a katu tĩ. Mã peja pehẽ rury katu pehẽ
juehe.

*Katu ame'*ẽ ke Páu mujekwa

[14] Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu.
Kuja. Tupã rehe jurujar katu we mi ame'ẽ
ta ke pemu'e katu. Jyty'ym ame'ẽ ta pe
pepandu katu. "Mã peja peparaky katu

peho” aja. Aja rahã, paraky katu ta.
Jumupyai te'e ixo ame'ẽ ta ke pemuhury
katu. Pahar ym upa ngã pe peje'ẽ je'ẽ.
Pemu'e katu te we rĩ. 15 Katu ym ma'ema'e
ame'ẽ pe juja katu te amõ mujywyr ipe.
Ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. Anĩ. Katu ame'ẽ
ke pema'ema'e katu pehẽ jupe. Aja te'eha
pehẽ. Jete. Upa amõ ta rehe katu ame'ẽ ke
pema'ema'e katu.

16 Aja te'eha pehẽ rury katu pexo. 17 Aja
te'eha Tupã namõ pepandu pandu katu
pexo. 18 Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã,
pehẽ rury katu te we rĩ. Ma'e katu ame'ẽ
ke pehẽ rehe uhyk ta my? Ma'e katu ym
ame'ẽ ke uhyk ta my? Pehẽ rury katu te
we pexo rĩ. Jesu Kirisutu rehe pejurujar
katu, a'erehe upa ma'e uhyk rahã: “Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe pepandu.
Aja me'ẽ Tupã putar katu pehẽ pe.

19 Ma'e ke amõ pe Tupã'ã mujekwa rahã,
pehendu katu ehe: 20-21 “Tupã je'ẽha rupi
ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu” aja amõ pandu
rahã, ame'ẽ panduha ke pemanga manga
katu py pexo. Kuja. Jetehar ame'ẽ pandu
nahã my? Te'e pandu nahã my? Aja
pemanga manga katu py pexo. Pe, je'ẽha
katu ame'ẽ ke rehe jõ pehendu katu. 22 Upa
ma'e jaxer ame'ẽ ke pema'ema'e ym.

23 Jande py'a ke Tupã muhury katu. Jesu
riki jandema'e sawa'e te. Kuja pehẽ rehe
har Tupã namõ japandu pandu: “Mã peja
Tesaron ok ta pe har ta ke nema'e te aja
emu'am. Aja rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke
nixói te ta a'eta pe. Aja rahã, a'eta py'a rehe
ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ukwa ukwa ym ta
ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ. Jesu
Kirisutu jywyr rahã, mã peja aja me'ẽ a'eta
ixo ta tĩ. Mã peja ma'e ka'u te'eha ma'eha
nixói te ta a'eta pe” aja Tupã namõ japandu.
24 “Tesaron ok ta pe har ta ihẽma'e ta ke” aja
Tupã pandu katu. A'erehe pehẽ riki katu te
aja me'ẽ a'e mu'am ta tĩ. A'e pandu katu,
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

25 Jande mu ta! Mã peja jande rehe har
Tupã namõ pepandu pandu.

26 Pehẽ koty Jesu kotyhar ta ixo. Upa
ame'ẽ ta rehe pejuman juman katu pehẽ
juehe. (Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo,
aja pemujekwa.)

27 Tupã je'ẽha rupi pehẽ pe ihẽ apandu.
Kuja. Mã peja kome'ẽ paper pinim ke upa
Jesu kotyhar ta pe pemujesak katu. (Aja
rahã, upa ukwa katu ta.)

28 Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a
katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te.
Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim tĩ Mokõihar ke

Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Ame'ẽ ta rehe har Páu pe amõ pandu oho. Pe, ame'ẽ ta rehe har ukwa rahã, amõ paper ke Páu mupinim. Ame'ẽ ke Tesaron ok ta pe mondo, Jesu kotyhar ta pe. Páu pe amõ pandu:

—Jesu kotyhar ta ke amõ ta mu'e naĩ. Ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ angaha ke asa oho apo 'y. A'erehe apo mukwera ym te ta tĩ — aja amõ mu'e naĩ.

A'erehe Jesu kotyhar ta pyai te hũ ixo. Anĩ. Ngã ke Tupã mukwera ym we rĩ. Ame'ẽ rehe har amõ we Páu mujekwa tar katu. A'eta ke Páu muhury tar katu. Amõ we Tupã rehe har a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim ke a'e mondo. Mokõihar ke a'e mondo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: "Ihẽ mu ta" aja.

*Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'*ẽ ta pe Páu mupinim tĩ

1-2 Tesaron ok ta pe har ta ke pehẽ. Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tapijar te'e we Tupã rehe pejurujar katu

*A'erehe peh*ẽ ngi jande ruxĩ ym

3 Jande mu ta! Pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu pandu ipe. Aja te'eha japandu pandu ipe. Tupã rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Jete! I'ar koty te we pejurujar katu rĩ. Amõ ta rehe pepy'a katu te we tĩ. 4 A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta namõ jaxo rahã, pehẽ rehe har japandu pandu ngã pe. "Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Tupã rehe tapijar te'e we jurujar katu. A'erehe ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ ngã tĩ. Anĩ. Ipy'ahu te'e ame'ẽ ta hendu" aja pehẽ rehe har japandu ngã pe. A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym.

5 Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu. Ame'ẽ ke jakwa rahã, kuja jakwa katu tĩ. "Pehẽ katu" aja Tupã pandu ta. Pe, henda pe pehẽ ke a'e muhyk ta raho. Inamõ pexo katu ta kỹ. Aja jakwa katu. 6 (A'erehe kuja ihẽ apandu.) Katu ame'ẽ ke jõ Tupã ma'ema'e katu. (A'erehe juja katu te a'e mujywyr ngã pe.) A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ta ke a'e riki mupyrara hũ ta tĩ. 7 Pehẽ pepyrara hũ pexo. Pe, pehẽ ke a'e muhem ta ingi. Jande aja tĩ. A'e muhem ta ingi tĩ. Ywa ngi Jesu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, jande johu a'e muhem ta ingi.

Tupã je'ẽha rahoha ta namõ Jesu jywyr ta. A'eta riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta. 8 Tata keruhũ weraha aja me'ẽ namõ a'e jywyr ta uwyr. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mahy hũ ta. Mupyrara hũ ta. Myrandu katu amõ ta pandu rahã, Jesu rehe har pandu. Ame'ẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. 9 Mupyraraha renda pe ame'ẽ ta ke a'e mahy ta. Aja te'e ta ame'ẽ ta ixo a'ep. Jandema'e sawa'e te namõ ixo ym te ta. Ima'e pyrãtã katu te ha ke ame'ẽ ta usak ym te ta tĩ. Jesu jywyr rahã, aja ta. 10 A'e riki jywyr rahã, upa ixotyhar ta pandu ta. "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pandu ta. Aja upa katu te jurujar katu ehe ame'ẽ ta pandu ta tĩ. Aja pandu ame'ẽ ta namõ pexo ta tĩ. Myrandu ke pehẽ pe japandu. Ame'ẽ ke rehe pejurujar katu, a'erehe a'eta namõ pexo ta tĩ.

11 A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu. Aja te'eha japandu. Pehẽ ke Tupã muhã katu, a'erehe mã peja pexoha katu, aja pemujekwa. Aja japandu ipe. Mã peja ima'e pyrãtãha ke muwyr pehẽ pe. Aja rahã, a'e putar aja katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta. Tupã rehe pejurujar katu, a'erehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. 12 Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Jesu rehe har pepandu ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, pehẽ rehe har a'e pandu ta tĩ. "Pehẽ riki katu ame'ẽ ta ke" aja a'e pandu ta tĩ. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ẽ a'e pandu ta. Pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ, a'erehe

aja me'ẽ a'e pandu ta tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

2

*Sawa'e katu ym te ame'*ẽ rehe har

1 Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu Kirisutu jywyriha rehe har pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y. A'e riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e mujy'ar ta ixoty. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta tĩ. 2-3 "Jesu jywyriha upa asa oho apo 'y" aja pehẽ pe amõ ta pandu naĩ. Aja me'ẽ Tupã je'ẽha rupi pandu naĩ. Aja me'ẽ Tupã je'ẽha mu'eha pandu naĩ. Aja me'ẽ paper rehe jande jamupinim, aja amõ ta pandu naĩ. Mã pahar aja me'ẽ ke rehe peka'u te'e ym. Pejumupyai ym ehe tĩ.

Pehendu katurahã! Kuja ym rahã we, Jesu jywyriha uhyk ym ta rĩ. Kuja. Tupã rehe jurujar katuha ke amõ amõ ta hijar hũ ta. Sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta tĩ. A'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e. 4 (Upa ngã ipy'a moĩ moĩ ehe ame'ẽ ke a'e putar.) A'erehe upa katu te Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke a'e putar ym. Upa katu te ma'e'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha jupe, ame'ẽ ke a'e putar ym tĩ. (A'e ke rehe jõ ngã ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ke a'e putar katu. Sawa'e katu ym te ame'ẽ ke putar katu.) "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ngã panduha ke juehe har har sawa'e katu ym te ame'ẽ ke putar katu. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e wapyk ta oho tĩ. "Ihẽ riki tupã" aja sawa'e katu ym te ame'ẽ ke pandu ta naĩ tĩ. (A'e uhyk ym we rĩ. A'erehe Jesu jywyr ym we rĩ, aja jakwa katu.)

5 Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, upa katu te pehẽ pe ihẽ apandu. Jesu jywyriha rehe har ihẽ apandu. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa katu pexo. 6 Pe, sawa'e katu ym te ame'ẽ uhykiha ke ma'e ke mupyta we rĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa katu. Ima'e angaha ke rehe uhyk rahã, sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta. 7 Amõ ukwa ym ha rupi ma'e katu ym te ame'ẽ ke a'e ma'ema'e we apo ixo rĩ. Pe, a'e uhyk ym te ta rĩ. A'e mupytaha ke Tupã mutyryk ym rahã, a'e uhyk ym te ta rĩ. 8 A'e mupytaha ke Tupã mutyryk rahã, pe, sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta. Pe, je'ẽha rupi a'e ke Jesu jukwa ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahã, pyrãtãha namõ a'e jywyr ta kỹ. Ame'ẽ namõ sawa'e katu ym te ame'ẽ ke a'e jukwa ta. (Ame'ẽ sawa'e katu ym te ame'ẽ uwyr ym we rĩ. A'erehe Jesu jywyr ym we rĩ, aja jakwa katu.)

9 Satanama'e pyrãtãha namõ sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta. Marã ka ym ma'e ke amõ ma'eha, ame'ẽ ke pyrãtãha namõ a'e ma'ema'e hũ ta. Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, pandu ta: "Mã! Katu hũ" aja pandu ta. Amõ amõ ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e hũ ta. Aja ngã ke a'e muka'u te'e hũ ta. 10 Upa ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ta ke a'e muka'u hũ ta. Tupã rehe har jetehar te amõ pandu. Ame'ẽ ke rehe a'eta ipy'a ym. Putar ym tĩ, a'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupã rehe har jetehar te ke amõ pandu, ame'ẽ ke rehe a'eta ipy'a katu rahã, putar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã ta tipe. Anĩ. Putar ym. 11 A'erehe te'eha namõ ma'e ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke a'eta pe Tupã muwyr. A'erehe te'eha rehe ame'ẽ ta jurujar katu. 12 Pe, upa katu te jetehar rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Jetehar rehe jurujar ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke putar katu te. Ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ.

Pehẽ ke Tupã muhã katu

13 Jande mu ta! Pehẽ rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ japandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, pehẽ rehe har a'e pandu: "Ame'ẽ ta ke ihẽ aputar. Ihẽma'e wan ta" aja. A'erehe pehẽ ke a'e muhã katu. A'erehe I'ãma'e pyrãtãha namõ a'e mu'am: "Ko Tupã kotyhar ta ke" aja. Tupã rehe har jetehar japandu. Ame'ẽ rehe pejurujar katu. A'erehe ixotyhar ta ke pehẽ, aja a'e mu'am. 14 Myrandu katu pehẽ pe japandu. Ame'ẽ rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. Tupã namõ Jesu Kirisutu ixo. Inamõ pexo ta tĩ. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e katuha namõ pexo katu ta. 15 A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã katu. Jetehar te ke pehẽ pe jande jamu'e. Ame'ẽ ke namõ pexo katu rĩ. Jetehar te ke japandu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe har paper rehe jamupinim tĩ. Ame'ẽ ke jamondo pehẽ pe tĩ.

16-17 Jande rehe Tupã ipy'a katu. Jande rehe a'e usak katu tĩ, a'erehe jande ke a'e muhury katu. Upa ym ame'ẽ ke. Jesu namõ

jaxo ta, ame'ẽ ke jande pe a'e mujekwa tĩ.
Katu ame'ẽ ke. Jesu Kirisutu riki jandema'e
sawa'e te. Tupã riki jande pái keruhũ. Mã
peja pehẽ py'a ke a'eta mãtã katu tĩ. Aja
rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke jõ
pepandu ta. Katu ta pexoha tĩ.

3

Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu

1 Jande mu ta! Mã peja jande rehe har
Tupã namõ pepandu pandu apo. Jande
pe je'ẽha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ke
japandu. Mã peja ame'ẽ rehe har Tupã
namõ pepandu pandu. "Mã peja pahar
ame'ẽ ke amõ ta pandu pandu raho. Mã
peja ame'ẽ ke rehe amõ ta jurujar katu" aja
pepandu ipe. Aja yman pehẽ rehe uhyk
tĩ. 2 "Sawa'e katu ym ame'ẽ ta ngi Páu
ta ke emuhem" aja Tupã pe pepandu tĩ.
Myrandu katu rehe upa amõ ta jurujar ym,
a'erehe sawa'e katu ym ame'ẽ ta ixo.
3 Jete riki. Jandema'e sawa'e te pandu
katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ
py'a ke a'e mãtã ta. Aja rahã, Satana pehẽ
ke manga rahã, pehẽ py'a ke jandema'e
sawa'e mãtã ta. Aja rahã, pehẽ py'ahu aja
pexo ta. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym
ta tĩ.) 4 Jandema'e sawa'e te namõ pehẽ
juehe katu pehẽ pexo. A'erehe pehẽ pe
ma'e ke japandu ame'ẽ ke rehe pehendu
katu ta. Aja jakwa katu. Jete. Tapijar te'e
we pehendu katu ehe.
5 Tupã rehe pepy'a katu. Mã peja pehẽ
py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu.
Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu.
Pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta
mupyrara rahã, mã peja pehẽ py'ahu te'e
pehendu. Mã peja pehẽ py'a ke Kirisutu
muhury katu tĩ. Aja rahã, amõ we pehẽ
py'ahu te'e pehendu katu ta.

Pehẽ peparaky katu

6 Jande mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e
sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe japandu katu.
Pehẽ koty Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta
ngi har amõ amõ ta jyty'ym. Paraky ym.
Jande jamu'e ame'ẽ ke rehe a'eta hendu
ym tĩ. Mã peja ame'ẽ ta namõ pexo ym.
7 Pehẽ namõ jande jaxo rahã, jande riki
jajyty'ỹ ym. Japaraky katu. Jande aja
pema'ema'e rahã, katu tiki tĩ, aja pekwa
katu tĩ. 8 Amõ tama'e japyhyk rahã, ame'ẽ
ke rehe jamuhepy katu. Jete riki. Japaraky
hũ. Wera rahã, japaraky hũ. Pytun rahã, aja
tĩ. Aja tamatarer japyhyk. Ame'ẽ pe jan-
dema'e ke jo'ok jo'ok. Aja rahã, pehẽma'e
ke japyhyk ym. Jamukanim ym. 9 Aja
jande jaxo. Pehẽ py'a ke jandema'e sawa'e
te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã
rehe pepy'a katu. Pehẽma'e ke jande je'ẽha
rupi japyhyk rahã, katu tiki. Aja ym jande.
Jande japaraky hũ. Aja rahã, jande aja mã
peja peparaky katu tĩ. 10 Pehẽ namõ jaxo
rahã, kuja pehẽ pe japandu:

—Amõ paraky tar ym rahã, ma'e ke u'u
ym ta tĩ — aja.

11 Aja me'ẽ japandu katu. Pehẽ koty
jyty'ym ame'ẽ ta ixo, aja jahendu. Te'e
ame'ẽ ta ixo. Paraky ym. Amõ ta ixoha
rehe har ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ ixo. Katu ym aja.
12 Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha
rupi ame'ẽ ta pe japandu. Kuja.

—Mã peja peparaky katu — aja jyty'ym
ame'ẽ ta pe japandu.

Aja rahã ame'ẽ ta paraky katu ta my. Aja
tamatarer pyhyk. Pe, ame'ẽ pe ima'e ke
jo'ok jo'ok rahã, katu tiki tĩ.
13 Jande mu ta! Katu ame'ẽ ke
pema'ema'e pexo rĩ. Mã peja aja me'ẽ
tapijar te'e we pexo. 14 Ko paper rehe pehẽ
pe pexo katuha rehe har jamupinim jaxo.
Ame'ẽ ke rehe amõ amõ hendu ym rahã,
pexo ym inamõ. Aja rahã, a'e ke pemuhuxĩ
ta. Aja rahã, a'e hendu katu ta nahã my.
15 Mã peja pehẽ ruwajan aja ym pekwa
pekwa ehe har pexo. Jete riki. A'e riki pehẽ
mu aja pepandu ipe. Aja rahã, hendu katu
ta.

*A'ejõhar je'*ẽha

16 Jande py'a ke jandema'e sawa'e te
muhury katu. Upa ma'e jajumupyai ha ngi
muhury katu. Mã peja aja te'eha pehẽ py'a
ke a'e muhury katu tĩ. Upa ma'e ke pehẽ
rehe uhyk rahã, aja tĩ. Pehẽ py'a ke muhury
katu tĩ. Mã peja johu pehẽ namõ tapijar te'e
we Jesu ixo.
17 Ihẽ po pe te'e kome'ẽ paper ihẽ
amupinim. Katuha ke pehẽ pe ihẽ
amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Aja ihẽma'e
mangaha ke. Aja ihẽ amupinim katu.
18 Mã peja johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu
ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e
te.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo Peteĩhar ke

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha ke Timo mu'e mu'e ixo. Jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, myja katu a'eta ixo my. Ame'ẽ rehe har Timo pe Páu mujekwa tar katu. Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke Timo mu'am rahã, myja me'ẽ sawa'e katu my? Ame'ẽ rehe har a'e mujekwa tar katu ipe tĩ. Timo py'a ke a'e mãtã tar katu. Muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páu mondo ipe. Peteĩhar ke.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo

1-2 Timo! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Tupã je'ẽha rupi myrandu katu ihẽ apandu pandu. Aja Jesu Kirisutu putar tĩ. A'e jywyriha rehe jaharõ katu jaxo. Tupã jande muhãha a'e.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejurujar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr te aja nde.

Tupã jande pái keruhũ. Jesu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak tĩ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

*Te'e mu'e ame'*ẽ ta rehe ehendu ym

3 Timo! Nde pe ihẽ apandu kwe. Masendo ywy pe ihẽ aho tate rahã, kuja nde pe ihẽ apandu. "Ese ok ta pe epyta rĩ" aja. Apo nde erepyta we rĩ, aja ihẽ aputar rĩ. Pep amõ ta te'e mu'e ixo. "Mã peja pemu'e ym" aja epandu a'eta pe. 4 Kuja epandu tĩ:

—Ymanihar jundéu ramũi ta ukwaha ke pemu'e ym. Ame'ẽ ta hamũi ta rer rehe har pemu'e ym tĩ. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamũi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ hãtã tã jõ. Ame'ẽ ke Tupã putar ame'ẽ ke mujekwa ym ngã pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ukwa katu — aja me'ẽ te'e mu'eha ta pe epandu katu.

5 Aja me'ẽ nde erepandu rahã, upa Jesu kotyhar ta ipy'a katu ta a'eta juehe. A'eta py'a Tupã juhyk, a'erehe ipy'a katu ta a'eta juehe. Katu a'eta ma'ema'e, aja ukwa katuha namõ a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe. Jetehar Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe tĩ.

6 Katu ixoha ngi amõ ta ipy'a ke muruwak mondo. Katu ym ame'ẽ pe muruwak mondo. Je'ẽha te'e reko. Ame'ẽ pe muruwak mondo. 7 Tupã je'ẽha ke a'eta mu'e tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym. "Tupã je'ẽha rehe har japandu pandu katu te" aja a'eta pandu naĩ. A'eta atu ukwaha ke pandu pandu tĩ. Anĩ. Ukwa ai te'e.

8 Je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ. Ame'ẽ namõ juehe har jumujekwa rahã, katu tiki, aja jakwa. 9 Amõ katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe je'ẽha ke amõ mupinim. Anĩ. Aja ym. Aja jakwa katu. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe ame'ẽ ta pe amõ je'ẽha ke amõ mupinim ym. Je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim. Kapitã keruhũ je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã nixói te, aja ukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta pe mupinim tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe mupinim tĩ. Ipái ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Imãi ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ.

10 Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e jumusarái ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Kũjã ta pame te'e jumusarái ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e amõ ta mukanim raho. Aja paraky te'e aja ame'ẽ ke muruwak. Ame'ẽ mukanim raho ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Je'ẽ te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta rehe har te'e pandu. Ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Upa mu'e katu ame'ẽ ke rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. 11 Ame'ẽ mu'e katuha jamujekwa. Myrandu katu ke japandu rahã, ame'ẽ ke jamujekwa. Myrandu katu ihẽ pe Tupã muwyr. Ame'ẽ ke ngã pe ihẽ apandu pandu. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e pe jõ japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja.

Ihẽ rehe Jesu Kirisutu pyrara usak

12 Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha ke amõ ta pe ihẽ apandu pandu. A'erehe pyrãtãha ke ihẽ pe a'e muwyr.

Aja rahã, a'e je'ẽha ke ihẽ apandu katu.
A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja
ihẽ apandu ipe. A'e pandu ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe:
“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ apandu
ipe tĩ. Pe, a'e pandu: “Myrandu katu
epandu eho” aja ihẽ pe, a'erehe: “Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke” aja ihẽ apandu ipe tĩ.
13 Yman riki katu ym ihẽ aje'ẽ je'ẽ ehe
har. Anĩ. “Myrandu katu ke epandu eho”
aja ihẽ pe a'e pandu. Ihẽ aparahy ehe tĩ.
Jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara
hũ tĩ. Ihẽ ajurujar ym we ehe rĩ, a'erehe
ihẽ akwa ym ha rupi upa aja me'ẽ Jesu
kotyhar ta ke ihẽ amupyrara. Ihẽ akwa ym
ha rupi ihẽ amupyrara, a'erehe ihẽ rehe
a'e pyrara usak. 14 Jete! I'ar koty te we hũ
ihẽ rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu te
hũ. A'erehe ihẽ ajurujar katu ehe. A'erehe
inamõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. A'erehe ihẽ
apy'a katu ehe.
15 Apo nde pe ihẽ apandu. Ame'ẽ ke
jetehar te ke. Upa ngã jurujar katu ehe
rahã, katu tiki. Kuja. Kome'ẽ ywy keruhũ
rehe Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Ma'e ka'u
te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'e muhã
katu ta uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
ame'ẽ ta ngi har ihẽ riki katu ym te ame'ẽ
ke. 16 A'erehe ihẽ rehe Tupã pyrara usak.
Katu ym te riki ihẽ. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ
ma'ema'e. Anĩ. A'e je'ẽ ym. Ihẽ rehe tapijar
te'e we a'e pyrara usak. Aja ngã pe Tupã
mujekwa rahã, ihẽ aja upa amõ ta rehe a'e
pyrara usak ta katu tĩ. Aja ngã ukwa katu
ta. Ihẽ raikwer rupi Jesu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta rehe a'e pyrara ta usak tĩ. A'eta ke
a'e muhã katu ta tĩ. 17 Mã peja Tupã rehe har
katu japandu apo. “A'e jõ riki katu te ame'ẽ
ke a'e” aja. Mã peja aja te'eha japandu.
A'e riki kapitã keruhũ te! Aja te'eha a'e.
Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.
Usak ym te awa ehe.
A'e jõ riki Tupã te! A'erehe: “A'e jõ riki katu
te me'ẽ ke a'e.”
Mã peja aja te'eha japandu. Amen. Ame'ẽ
je'ẽha: “A'e tỹ” aja.

*Timo! Tupã je'*ẽha ke epandu katu

18 Timo! Ihẽ ra'yr aja nde. Yman nde rehe
har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke mujekwa.
Kuja:
—Nde rehe Tupã usak katu, a'erehe a'e
je'ẽha ke nde erepandu ta ereho — aja.
Ame'ẽ panduha rehe ekwa ekwa exo apo.
Ame'ẽ panduha namõ nde py'a emãtã. Aja
rahã, ngã pe Tupã je'ẽha ke nde erepandu
pandu katu ta tĩ. 19 Nde erejurujar katuha
ke ehijar ym. Nde py'a ke Tupã juhyk,
aja nde erekwaha namõ exo katu. Amõ ta
aja ym ixo tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e rĩ. A'erehe Tupã rehe jurujar
katuha ke hijar oho. 20 Imenéu hijar oho
a'e tĩ. Amõ Arexan hijar oho tĩ. Tupã
rehe jurujar ym, ame'ẽ ta koty a'eta ke
ihẽ amondo. Satana riki jurujar ym ame'ẽ
tama'e kapitam. (Ãjã ramũi a'e.) Pe,
Imenéu ta ke a'e mupyrara ta. Aja rahã
Tupã rehe Imenéu ta juru ai ym ta. (Mã peja
Imenéu ta aja ym nde tĩ.)

2

*Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'*ẽ rehe har

1 Pe, ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta. Ko
apandu py nde pe. Jesu kotyhar ta pe kuja
epandu:
—Upa katu te amõ ta rehe har Tupã namõ
pepandu pandu. “Amõ ta rehe pehaihu
katu” aja Tupã pe pepandu. Pe, amõ ta rehe
a'eta haihu katu rahã: “Ne jõ riki katu te
me'ẽ ke” aja pepandu ipe. 2 Kapitã keruhũ ta
rehe har Tupã namõ pepandu tĩ. Upa katu
te kapitã ta rehe har Tupã namõ pepandu
tĩ. Upa katu te je'ẽha te reko ame'ẽ ta rehe
har Tupã namõ pepandu tĩ. Aja rahã, johu
jande amõ ywy pe har ta namõ jajumai ym
ha rupi jaxo katu ta. Aja Tupã rehe jande
py'a jamoĩ moĩ katu ta. Katu jaxoha aja
amõ ta ukwa ta tĩ. Aja jaxo ta tĩ — aja Jesu
kotyhar ta pe epandu.
3 Aja me'ẽ upa amõ ta rehe har Tupã
namõ amõ pandu rahã, katu tiki. Aja pexo
rahã, ame'ẽ ke Tupã putar katu. A'e riki
jande muhãha. 4 Upa katu te awa ta ke a'e
muhã tar katu. Je'ẽha jetehar te ke upa
katu te awa ta ukwa katu te, aja a'e putar
katu tĩ. 5 Tupã peteĩhar a'e. Ma'e ka'u
te'eha ke awa ta ma'ema'e. A'erehe Tupã
parahy ngã rehe. A'erehe ame'ẽ ke amõ
mukatu uwyr. Mukatuha peteĩhar a'e tĩ.
Jesu Kirisutu a'e. Awa te'e a'e tĩ. Kirisutu
mukatu, a'erehe Tupã namõ awa ta juehe
katu ixo. 6 A'e manõ. Aja upa katu te awa
ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe
a'e muhepy. Aja awa ta ke a'e muhã katu.
Aja Tupã mujekwa rahã, upa katu te awa
ta ke a'e muhã tar katu, aja a'e mujekwa

katu. A'e putar, a'erehe a'e mujekwa katu.
7 Upa katu te awa ta ke Tupã muhã tar katu,
a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ
ke a'e mondo. Te'e ym ihẽ. Jetehar te ke ihẽ
apandu. A'e mondo ame'ẽ ke ihẽ. Mu'eha
ke ihẽ tĩ. "Jesu rehe pejurujar katu" aja
jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ apandu.
"Je'ẽha jetehar te ke rehe pejurujar katu"
aja ihẽ apandu ngã pe tĩ.

8 Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe
Jesu kotyhar ta jy'ar oho rahã, sawa'e ta riki
Tupã namõ pandu pandu. Aja ihẽ aputar.
Tupã rehe sawa'e ipy'a katu te ame'ẽ ke ihẽ
aputar. Amõ ta rehe parahyha nixói, aja
Tupã namõ pandu pandu, aja ihẽ aputar tĩ.
Je'ẽ hãtã tã amõ ta jupe aja ym ha namõ
Tupã namõ pandu pandu, aja ihẽ aputar tĩ.

9 Sawa'e ta aja kũjã ta tĩ. Jesu kotyhar
tama'e jy'ariha renda pe Tupã rehe ipy'a ke
kũjã ta moĩ moĩ oho rahã, kuja ihẽ aputar.
Ima'e mundeha namõ amõ ta ke muhuxĩ
ym rahã, katu tiki. Upa ukwa katuha namõ
ima'e ke munde. Kuja rahã katu ym. I'a
ke mukatu jõ. Aja: "Mã! Katukwer" aja
amõ ta pandu. Ame'ẽ ke kũjã ta putar
rahã, katu ym tiki. Ko itatawa ke te'e ma'e
ke mujã, ame'ẽ ke namõ wata. Ko mãte
hũ pu'yr namõ wata. Ko ima'e mundeha
hepy hũ ame'ẽ namõ jõ wata tĩ. Aja: "Mã!
Katukwer" aja amõ ta pandu. Ame'ẽ ke kũjã
ta putar rahã, katu ym tiki. Upa aja me'ẽ
rahã, juehe har katuha mujesak tar katu
ngã pe. A'erehe katu ym.

10 Kuja katu. Amõ ta rehe katu ame'ẽ
ke kũjã ta ma'ema'e rahã, katu tiki. Aja:
"Tupã rehe ihẽ apy'a katu" aja pandu ixo.
11 Tupã je'ẽha ke amõ mu'e rahã, pandu ym
ha namõ kũjã ta jumu'e. Aja rahã, katu tiki.
Ixawa'e ta rehe hendu katu rahã, katu tiki
tĩ.

12 Kũjã ta pe ihẽ apandu:

—Sawa'e ta pe Tupã je'ẽha ke pemu'e ym.
Pehendu te'e pehẽ pexo. Mã peja sawa'e
tama'e kapitã ta aja ym pehẽ — aja kũjã ta
pe ihẽ apandu.

13 Yman Anã ke Tupã mujã py. A'engi
Ewa ke a'e mujã tĩ. (A'erehe mã peja
sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.)
14 Amõ we tĩ. Anã ke Satana muka'u te'e
ym. (Ãjã ramũi a'e.) Kũjã ke a'e muka'u
te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke kũjã ma'e.
(Tupã rehe a'e hendu ym. A'erehe mã peja
sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.)
15 Pe, Tupã pandu: "Kũjã ta imembyr rahã,
mã peja ahy ngã pe" aja. (Ame'ẽ imem-
byriha riki kũjãma'e ma'ema'eha. Sawa'e
ke mu'eha anĩ.) Pe, kũjã ta ke Tupã muhã
katu ta tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we a'eta
jurujar katu rahã, a'eta ke Tupã muhã katu
ta tĩ. Tapijar te'e we ipy'a katu ehe rahã,
aja tĩ. Muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ma'e
ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Upa ukwa
katuha namõ katu ixo rahã, aja tĩ. Muhã
katu ta tĩ.

3

Jesu kotyhar tama'e kapitã rehe har

1 Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te riki.
Amõ sawa'e Jesu kotyhar tama'e kapitã wan
ta rahã, katu tiki. Aja rahã, parakyha katu
ame'ẽ ke a'e putar katu. 2 Jesu kotyhar
tama'e kapitã a'e. A'erehe nixói ma'e je'ẽha
ipe aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. Kuja
katu tiki tĩ. Ko hakehar peteĩhar namõ jõ
ixo. Ko kawĩ ngi ka'u ym ame'ẽ ke a'e tĩ.
Ko upa ukwa katuha namõ ixo ame'ẽ ke a'e
tĩ. "Sawa'e katu" aja ehe har amõ ta ukwa
ame'ẽ ke a'e tĩ. Jesu kotyhar ta rehe usak
ramõ te tĩ. Ame'ẽ ta ke hok pe mupyta katu
rahã, katu tiki tĩ. Ko Tupã je'ẽha ke mu'e
katu ame'ẽ ke rahã, katu tiki tĩ. 3 Ko kawĩ ke
u'u hũ ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko sawa'e parahy
war ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko sawa'e hury katu
ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko jumai tar ym ame'ẽ ke a'e
tĩ. Ko tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym
ame'ẽ ke a'e tĩ. 4 Ko hok wyr pe har ta rehe
usak usak katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Pe, ta'yr ta ke
muhendu katu juehe ame'ẽ ke a'e tĩ. Tajyr
ta ke aja tĩ. Aja rahã pahar parahy ym ha
namõ ta'yr ta hendu katu ehe. Tajyr ta aja
tĩ. Hendu katu ehe tĩ.

5 Myja hok wyr pe har ta rehe usak usak
katu my? Ame'ẽ ke ukwa ym rahã, marã ka
ym Jesu kotyhar ta rehe usak katuha. (Usak
katu ym ta ngã rehe tĩ. Aja me'ẽ sawa'e ke
emu'am ym. Jesu kotyhar tama'e kapitã,
aja emu'am ym.) 6 Kuja katu tiki tĩ. Ko Jesu
rehe jurujar katu ramõ te, aja ym ame'ẽ ke
a'e. A'e riki kapitã rahã, katu te ame'ẽ ke
a'e jupe, aja ukwa ta nahã my? Aja rahã,
a'e ke Tupã mupyrara ta. Yman Satana aja,
apo a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ. Yman katu
te ame'ẽ ke a'e aja Satana ukwa jupe rahã,

Tupã pandu: “Nde katu ym.” Pe, mupyrara.
(Ãjã ramũi a'e.)

7 Kuja katu tiki tĩ. “Sawa'e katu ame'ẽ ke
ko” aja Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ukwa.
Aja rahã: “Mã ihẽ ke amõ ta putar ym” aja
pyai ym ta a'e. Aja pyai ixo rahã, ame'ẽ
sawa'ema'e parakyha ke Satana mujaxer ta
nahã my. Jesu kotyhar ta rehe usak usak
ixo, ame'ẽ riki ame'ẽ sawa'ema'e parakyha.
(A'erehe sawa'e katu ame'ẽ ke emu'am.
Jesu kotyhar tama'e kapitã aja emu'am.)

*Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'*ẽ ta
rehe har

8 Jesu kotyhar ta rehe amõ ta haihu katu.
Ame'ẽ ta riki sawa'e katu ame'ẽ ke rahã,
katu tiki. Mokõi ukwaha namõ ixo ym rahã,
katu tiki tĩ. Kuja katu tiki tĩ. Ko kawĩ u'u
hũ ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko tamatarer rehe jõ
ipy'a moĩ moĩ ym ame'ẽ ke a'e tĩ. 9 Ko Jesu
rehe har jande pe Tupã mujekwa, ame'ẽ
rehe jajurujar katu. Ame'ẽ rehe tapijar te'e
we a'e jurujar katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Katu
ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Aja ukwa katuha
namõ tapijar te'e we jurujar katu ehe tĩ.
10 Ehe har Jesu kotyhar ta ukwa py ta me'ẽ
te'e. “Sawa'e katu ame'ẽ ke ko” aja ehe har
a'eta ukwa katu rahã, Jesu kotyhar ta rehe
ame'ẽ sawa'e haihu katu ta.

11 Pesarahã! Ame'ẽ ta aja hakehar ta tĩ.
Haihu katu ame'ẽ ta rakehar ta ke. “Hake-
har katu” aja amõ ta pandu rahã, katu tiki.
Kuja katu tiki tĩ. Ko ma'e ke amõ amõ rok pe
pandu ym oho ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko kawĩ ngi
ka'u ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko ma'e mukanĩha
nixói ipe tĩ. Aja ame'ẽ hakehar rahã, katu
tiki tĩ. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu
kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

12 Pesarahã! Jesu kotyhar ta rehe amõ
haihu katu rahã, hakehar peteĩhar namõ jõ
ixo. Aja rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ.
Ta'yr ta ke mu'e katu tĩ. Aja rahã, a'eta
hendu katu ehe tĩ. Tajyr ta ke aja tĩ. Mu'e
katu tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta hendu katu ta
ehe tĩ. Upa hok wyr pe har ta rehe a'e usak
usak katu ixo tĩ. 13 Pe, haihu katu ame'ẽ ta
paraky katu rahã: “A'eta riki katu” aja amõ
ta pandu ta. Aja rahã: “Jesu Kirisutu rehe
jajurujar katu, a'erehe ixotyhar ta ke jande”
aja ame'ẽ ta ngã pe pandu katu tĩ. Kyje ym
ha namõ ngã pe pandu katu ta. (Aja me'ẽ
sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe
haihu katu, aja emu'am.)

Jesu rehe har Tupã mujekwa katu ngã pe

14 Timo! Esarahã! Ko paper pinim nde pe
ihẽ amondo axo. Pahar nde koty ihẽ asak
ta aho. Aja ihẽ akwa. 15 Kowe ihẽ axo rahã,
ma'e ke kome'ẽ paper pinim mujekwa ta
nde pe. A'erehe nde pe ihẽ amupinim aĩ.
Kuja nde pe mujekwa ta. Myja Tupã koty-
har ta ixo katu ta my? (Ame'ẽ ke amujekwa
katu ta nde pe. A'erehe ko amupinim aĩ.)
Tupã ixuwe katu ixo ame'ẽ ke a'e. Jurujar
katu ehe, ame'ẽ ta ixotyhar ta ke. A'eta
namõ Tupã je'ẽha pyta katu. Ame'ẽ ke a'eta
pandu katu tĩ. 16 Ame'ẽ je'ẽha rehe jajurujar
katu ame'ẽ ke katu te ame'ẽ ke. Yman
ame'ẽ ke mujekwa ym rĩ. Ame'ẽ ke jande
pe Tupã mujekwa apo 'y. Kuja:

“Awa aja imãi pusu ngi Jesu u'ar.
Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, aja
Tupã'ã mujekwa ngã pe.
Tupã je'ẽha rahoha ta usak ehe tĩ.
Amõ amõ ta renda rupi ehe har ngã pandu
pandu oho.
Heta kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jurujar
katu ehe.
Pe, ywa pe a'e ke Tupã mujywyr raho.”

4

*Mu'eharan ta rehe har ih*ẽ amujekwa ta

1 Kuja Tupã'ã mujekwa katu:
—'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, Jesu rehe
jurujar katuha ke amõ amõ ta hijar ta oho.
Ãjã ta mujekwa ame'ẽ ke rehe a'eta hendu
katu ta. A'eta jumu'e ta oho tĩ — aja
mujekwa.

2 Ãjã ta mujekwa ame'ẽ ke mu'eharan ta
mu'e. Te'e pandu ame'ẽ ta ke a'eta. Te'eha
mu'e. Aja ngã ke a'eta muka'u te'e. Aja
rahã, katu ym, aja a'eta ukwa katu. Anĩ.
Huxĩ ym. Anĩ. A'eta mu'e we rĩ. 3 A'eta
pandu naĩ:

—Pejumendar ym. Kũjã ke pepyhyk ym
tĩ. Amõ amõ ma'e pehẽ mi'u ke pe'u ym tĩ
— aja pandu naĩ.

Anĩ. Ame'ẽ mi'u ke awa u'u katu aja Tupã
mujã jande pe. Jumendar rahã, katu tĩ. Aja
yman Tupã mujekwa katu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Jande pe jande mi'u
nde eremuwyr katu. A'erehe ne jõ riki katu
te ame'ẽ ke — aja Tupã pe Jesu kotyhar ta
pandu.

Pe, u'u katu. Jetehar te ke ukwa katu
tĩ. A'erehe u'u katu. 4 Upa katu te ngã
mi'u awa u'u katu aja Tupã mujã katu jande

pe. Ame'ẽ rehe: “Katu tiki” aja Tupã pe japandu, pe, ja'u katu. Ame'ẽ rehe: “Ja'u ym” aja mã peja japandu ym.

Jumendar rahã, katu tĩ. Kũjã ke pyhyk rahã, katu tĩ. Aja yman Tupã mujekwa tĩ. 5 Upa jande mi'u ja'u katu, aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Jande ja'u rahã: “Katu tiki” aja Tupã pe japandu tĩ. A'erehe upa jande mi'u ja'u katu aja Tupã mujã jande pe. Jajumendar rahã, katu tiki tĩ. Kũjã pyhyk rahã, katu tiki tĩ.

Jesuma'e miasu ke

6 Ame'ẽ mu'eharan ta rehe har Jesu kotyhar ta pe nde eremujekwa rahã, miasu katu nde. Jesu Kirisutuma'e miasu ke nde. Tupã rehe har amõ ta pandu pandu nde pe. Nde erehendu katu ehe. Tapijar te'e we nde erejumu'e erexo. Aja rahã, nde erekwa katu ta. Jetehar te ke nde pe amõ ta mu'e mu'e tĩ. Nde erejurujar katu ehe tĩ. Ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we nde erejumu'e erexo tĩ. Upa aja me'ẽ rahã, miasu katu riki nde. 7 Ymanihar jundéu awa ramũi ta panduha ke emu'e ym. Ame'ẽ riki Tupã rehe har mujekwa ym ngã pe. Jupe te'e je'ẽ je'ẽ ixo ame'ẽ ke ame'ẽ. Katu ym aja. Nde py'a ke tapijar te'e we emãtã katu exo rĩ. Aja rahã, Tupã rehe har nde erekwa katu te we rĩ.

8 Awa jumuwewi wewi katu rahã, pyrãtã katu jupe. Ame'ẽ riki katu we. Amõ katu te. Kuja. Tupã rehe har amõ ukwa katu te we rahã, ame'ẽ riki i'ar koty te we katuha. Aja rahã, Tupã usak katu ehe apo. Pe, yman rahã, inamõ a'e ixo ta. 9 Ame'ẽ je'ẽha riki jetehar te ke. Upa ngã jurujar katu ehe rahã, katu tiki. 10 A'erehe japaraky hũ. A'e je'ẽha ke ngã pe japandu pandu hũ. Ame'ẽ riki jandema'e parakyha. Tupã rehe jajurujar katu, a'erehe je'ẽha ke japandu pandu we rĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. Upa ngã ke a'e muhã katu. Jete riki. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke a'e muhã katu.

11 Timo! Nde pe ihẽ apandu ame'ẽ ke ngã pe epandu katu. Emu'e katu tĩ. 12 Nde riki ta'ynuhu. A'erehe myja katuha namõ awa ixo katu my? Ame'ẽ ke emujekwa katu Jesu kotyhar ta pe. Aja rahã, nde aja a'eta tĩ. Nde aja jetehar te ke jõ a'eta pandu ta tĩ. Nde aja a'eta katu ixo ta tĩ. Nde aja amõ ta rehe a'eta ipy'a katu ta tĩ. Nde aja Tupã rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta tĩ. Nde aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta tĩ. Upa aja rahã: “Mã! Ta'ynuhu a'e. A'erehe ukwa ym” aja ym pandu.

13 Nde rehe ihẽ ahyk ym we oho rĩ. A'erehe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, Tupã je'ẽha ke epandu pandu ngã pe rĩ. Emujekwa katu ngã pe tĩ. Emu'e katu ngã pe tĩ. 14 Nema'e parakyha ke nde pe Tupã mujekwa. A'e je'ẽha ke nde erepandu pandu. Ame'ẽ riki nema'e parakyha. Ne ãkã rehe ipo ke tamũi ta mujar rahã, nema'e parakyha ke nde pe me'ẽ. Arahã ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu tĩ. Ame'ẽ parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu. (Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke.) 15 Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu. Upa nde erekwa katuha namõ ema'ema'e katu tĩ. Aja rahã, katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu te we rĩ, aja ngã pe nde eremujekwa ta. 16 Myja katu nde erexoha my? Ame'ẽ rehe har ekwa ekwa exo. Katu ema'ema'e. Nde eremu'e ame'ẽ ke emuka'u te'e ym. Amõ koty emu'e ym. Aja rahã, Tupã namõ nde erexo katu ta. Nde rehe hendu ame'ẽ ta muka'u te'e ym ta tĩ. A'erehe Tupã namõ ixo katu ta tĩ.

5

Myja Jesu kotyhar ta rehe usak usak katu my

1 Ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. A'e riki nde 'ar koty we tamũiha rahã, hãtã ym epandu ipe. Nde pái aja wewe katuha rupi epandu katu ipe. Ta'ynuhu te rahã, nde mu aja epandu katu ipe. 2 Nde 'ar koty te we a'iha rahã, ne mãi aja epandu katu ipe. Kũjãtãi rahã, nde rendyr aja epandu katu ipe. Nde ereka'u ym ehe. Nde rendyr aja wewe katu epandu katu ipe.

3 Ixawa'e manõ ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Nixói te ma'e me'ẽha ke ipe rahã, Jesu kotyhar ta me'ẽ me'ẽ ipe. Jeje te ixo ame'ẽ ke pe me'ẽ me'ẽ. Aja rahã, katu tiki. 4 Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ta ixo rahã, a'eta riki usak usak katu ehe. Hainõ ta ixo rahã, a'eta usak usak katu ehe tĩ. Imembyr ta tiha oho ixo rahã, imãi usak usak katu ehe tĩ. Hainõ ta rehe aja tĩ. A'erehe apo imãi riki ixawa'e ym rahã, a'eta usak usak katu ehe rahã, katu tiki. Iari rehe hainõ ta usak usak katu tĩ. Aja Tupã putar

katu. Imãi rehe imembyr usak usak katu
rahã, Tupã rehe a'eta hendu katu. Hainõ ta
aja tĩ. Tupã rehe hendu katu tĩ. 5 Pe, ixawa'e
manõ ame'ẽ ke jeje te ixo rahã, ma'e ke Jesu
kotyhar ta me'ẽ me'ẽ katu ipe. Ma'e me'ẽha
ke nixói te, a'erehe Jesu kotyhar ta me'ẽ
me'ẽ katu ipe. Tupã rehe ixawa'e manõ
ame'ẽ ke jurujar katu. Inamõ ma'e pandu
pandu ixo tĩ. Aja te'eha a'e. "Ihẽ rehe esak
katu" aja a'e pandu pandu ipe, Tupã pe.

6 Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke jumuhury
katu jõ juehe rahã, Tupã ke a'e putar ym
te apo. Aja rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta
me'ẽ ym ipe. 7 Aja ixawa'e manõ membyr ta
pe epandu katu. Hainõ ta pe epandu katu
tĩ. Pe, ihẽ apandu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e
rahã: "Katu ym pehẽ" aja ym amõ ta pandu
a'eta rehe har. 8 Pe, ianam ta rehe Jesu
kotyhar ta haihu ym rahã, Tupã je'ẽha rehe
a'eta hendu ym. Jete. Hok wyr pe har ta
rehe haihu ym rahã, aja tĩ. Tupã je'ẽha rehe
hendu ym tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar ym
ame'ẽ ta aja a'e tĩ. Jete. I'ar koty te we katu
ym a'e. Ianam ta rehe jurujar ym ame'ẽ ta
haihu katu riki. (Aja ianam ta rehe jurujar
katu ame'ẽ ta tĩ. Haihu katu ta tĩ.)

9 Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe
ixawa'e manõ ame'ẽ paraky tar katu rahã,
a'i ta jõ katu. A'i te rahã, katu tiki. Kuja,
60 warahy 'ar i'ar koty te we rahã, ame'ẽ
ke katu. Ixawa'e peteĩhar jõ namõ ixo
ame'ẽ ke rahã, katu tiki. Aja rahã, paper
rehe her ke emapyk. Amõ parakyha ta rer
namõ emapyk. (Aja rahã, jy'ariha renda pe
paraky ta, aja mujekwa katu.) 10 Kuja ehe
har ngã ukwa ame'ẽ ke rahã, katu tiki tĩ.
Amõ ta pe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e.
Imembyr ta ke mutiha rahã, a'eta ke a'e
mu'e katu. Jesu kotyhar ta rehe usak ramõ,
ame'ẽ ta ke hok pe a'e mupyta katu. "Ihẽ
katu te" aja ym ukwa ame'ẽ ke. Pyrara ixo
ame'ẽ ta py'a ke a'e muhury oho. Upa katu
te ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e tar katu.
Upa aja rahã, katu tiki.

11-12 Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke a'i te ym
rahã, paraky ym ta. Jesu kotyhar tama'e
jy'ariha renda pe paraky ym ta. A'i te ym
rĩ. A'erehe amõ sawa'e rehe usak rahã,
pyhyk tar katu nahã my tĩ. Aja rahã,
Kirisutu pe ma'e manga katu ame'ẽ ke hijar
ta. (Ixawa'e manõ ramõ rahã, a'e pandu:
"Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ihẽ
aparaky ta" aja ixawa'e manõ ame'ẽ ke
manga katu.) Ame'ẽ manga katuha ke a'e
hijar. 13 Aja rahã, a'e paraky ym ta. Amõ
amõ ta rok rupi te'e a'e wata wata ixo my.
Amõ we tĩ. Amõ ta rehe har katu ym pandu
pandu ta my. Amõ ta ixoha ke mujaxer te'e
ta my tĩ. Ma'e ke pandu ym rahã, katu tiki.
Anĩ. Ame'ẽ ke a'e pandu. 14 A'erehe ixawa'e
manõ ame'ẽ ke a'i te ym rahã, mã peja amõ
sawa'e ke a'e pyhyk, aja ihẽ aputar.

Kuja ihẽ aputar tĩ. Ko imembyr mujã. Ko
hok rehe usak usak katu. Aja rahã: "Jesu
kotyhar ta katu ym" aja Jesu rehe jurujar
ym ame'ẽ ta pandu ym ta.

15 Jete riki. Amõ ixawa'e manõ, ame'ẽ ta
amõ koty ipy'a ke muruwak mondo. Sa-
tanama'e ukwaha rehe ipy'a ke muruwak
mondo. (Ãjã ramũi a'e.) 16 Pe, Jesu rehe
jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ko sawa'e. Kũjã
amõ tĩ. Pe, ame'ẽ ta riki ixawa'e manõ
ame'ẽ anam rahã, ame'ẽ ta riki haihu katu
ehe. Aja rahã, Jesu kotyhar tama'e ke ame'ẽ
ixawa'e manõ ame'ẽ pyhyk ym ta. Aja rahã,
amõ ixawa'e manõ ame'ẽ ke ixo. Nixói te
ma'e ke me'ẽha ipe. Ame'ẽ ke rehe jõ Jesu
kotyhar ta haihu katu ta.

17 Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu
rahã, mã peja pemuhepy katu ipe. Jete.
Tupã je'ẽha ke pandu pandu katu rahã, i'ar
koty te we pemuhepy katu ipe. Tupã je'ẽha
ke mu'e katu rahã, aja tĩ. Muhepy katu tĩ.
18 Tupã je'ẽha rehe kuja amõ mupinim:

"Hymba paraky rahã, iãpũi ke epukwar ym.
(U'u we ta ixo rĩ.)
Ahúi aja me'ẽ ke pyrũ pyrũ rahã, iãpũi ke
epukwar ym."

Aja Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu
rahã, pemuhepy katu ipe. Kuja Tupã je'ẽha
rehe amõ mupinim tĩ:

"Amõ paraky rahã, muhepy katu awa ipe"
aja.

19 "Katu ym a'e ma'e" aja Jesu kotyhar
tama'e kapitã rehe har amõ pandu pandu.
Aja me'ẽ peteĩ sawa'e jõ pandu rahã, ame'ẽ
panduha rehe ejurujar ym. Pe, aja me'ẽ
mokõi sawa'e ta juja katu te pandu rahã,
ejurujar katu ehe. Juja ym pandu rahã,
ejurujar ym. 20 Ame'ẽ kapitã riki ma'e ka'u
te'eha ke ma'e rahã, upa Jesu kotyhar ta
ruwa koty epandu ipe. "Mã peja ym aja" aja
epandu ipe, kapitã pe. Aja rahã, upa usak
ame'ẽ ta kyje ta. (A'erehe ma'e ka'u te'eha
ke a'eta ma'e ym ta tĩ.)

21 Ihẽ apandu ame'ẽ ke Tupã hendu. Jesu
Kirisutu hendu tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta
hendu tĩ. Katu te ame'ẽ ta ke a'eta. Upa
a'eta hendu. A'erehe nde pe ihẽ apandu
ame'ẽ ke rehe ehendu katu. Kuja. Ma'e
ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã: "Mã peja ym
aja" aja epandu ipe. Aja me'ẽ nde rehe katu
ame'ẽ ta pe epandu. Aja me'ẽ nde rehe katu
aja ym ame'ẽ ta pe epandu tĩ.
22 Jesu kotyhar tama'e kapitã ke nde
eremu'am rahã, pahar emu'am ym. Eharõ
we rĩ. Katu ixoha namõ a'e ixo katu my.
Ame'ẽ ke ekwa py exo. Ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e ame'ẽ ke nde eremu'am rahã,
nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e,
ame'ẽja saka tĩ. Katu ym aja. A'erehe pahar
kapitã ke emu'am ym. Ma'e nde ereka'u
te'eha ke ema'e ym nde. Nde katu ame'ẽ ke
nde aja ngã pe emujekwa.
23 Timo! Ehendu katurahã! Y ke te'e nde
ere'u erexo apo. Pe, amõ amõ rahã, nde
pusu ahy nde pe. A'erehe kawĩ pirã e'u we.
(Mukatu ta. Anĩ. Eka'u ym ingi.)
24 Amõ tama'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ
ukwa katu. "Katu ym nde" aja pandu ym ta
me'ẽ te'e. Amõ ta usak ehe, a'erehe pahar
ukwa katu ehe har. Amõ ta ukwa ym ha rupi
ka'u te'eha ke amõ ta ma'e. Amõ ta ukwa
ym ha rupi ma'e, a'erehe pahar amõ ta
ukwa ym. A'engi amõ ta mujekwa, a'erehe
ukwa katu ehe har. (A'erehe pahar kapitã
ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke
emu'am ym tĩ. Pahar ixawa'e manõ ame'ẽ
ke mu'am ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe har ekwa
katu py exo.)
25 Aja me'ẽ katu ame'ẽ ke amõ ta ma'e
rahã, aja tĩ. Katu amõ ta ma'e rahã, amõ
ta usak a'eta rehe, a'erehe pahar ukwa katu
ame'ẽ ta rehe har. Amõ ta ukwa ym ha
rupi katu ame'ẽ ke amõ ta ma'e. A'erehe
pahar ym ukwa. A'engi amõ ta mujekwa,
a'erehe ukwa katu a'eta rehe har. (A'erehe
pahar kapitã ke emu'am ym. Pahar haihu
katuha ke emu'am ym tĩ. Pahar ixawa'e
manõ ame'ẽ ke emu'am ym tĩ. Ame'ẽ ta
rehe har ekwa katu py.)

6

Miasu ta ke emu'e katu

1 Timo! Miasu ta rehe har ihẽ apandu
ta apo 'y. Ame'ẽ ta Jesu rehe jurujar katu
ame'ẽ ta ke. Pe, ijar rehe a'eta hendu katu
rahã, katu tiki. Aja me'ẽ jamu'e. A'erehe
ijar rehe hendu katu rahã: "Páu ta mu'e
ame'ẽ ke katu ym" aja amõ ta pandu ym ta.
"Tupã katu ym" aja ym pandu ta tĩ. 2 Pe, ijar
riki Jesu rehe jurujar katu rahã, imu aja a'e.
A'erehe ijar rehe hendu ym rahã, katu ym
tiki. Jesu rehe jurujar katu a'e tĩ, a'erehe
imu aja apo 'y. A'erehe i'ar koty te we a'e
paraky paraky katuha rahã, katu tiki. Ijar
riki Jesu kotyhar apo 'y. Miasu ta ipy'a katu
ehe tĩ. A'erehe paraky katu ipe rahã, katu
tiki. Timo! Aja miasu ta pe epandu katu.
Emu'e katu a'eta pe tĩ.

*Amõ koty mu'e ame'*ẽ ta pe epandu: "Mã
peja ym"

3 Ihẽ apandu ame'ẽ ke ngã pe epandu
katu. Emu'e katu tĩ. Pandu katuha ke Jesu
Kirisutu, jandema'e sawa'e te mu'e. Ame'ẽ
mu'e ame'ẽ ke kuja. Tupã je'ẽha mu'e, aja
katuha namõ amõ ixo. Pe, aja amõ mu'e
ym rahã, amõ koty a'e mu'e rahã, 4 a'e ukwa
katu te, aja ukwaha jupe naĩ. Anĩ. Ukwa
ym ma'e. Panduha rehe har je'ẽ hãtã tã
hũ. Ame'ẽ rehe ka'u te'e. Pe, ame'ẽ ke
muparahy ngã ke. Jumai tĩ. ("Mã peja ym
pemu'e" aja ame'ẽ ta pe epandu.) Amõ ta
namõ ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe tĩ. Katu
ym ukwa ukwa a'eta juehe ixo. 5 Jaxer ame'ẽ
ke pame katu te ipy'a pe ukwa ukwa ixo.
A'erehe je'ẽ hãtã tã hũ. Aja te'eha a'eta.
Jetehar ke a'eta ukwa ym apo. ("Mã peja ym
pemu'e" aja ame'ẽ ta pe epandu.) Jesu rehe
a'eta jurujar katu rahã, ma'e ke heta hũ ta,
aja a'eta ukwaha jupe naĩ.

Tamatarer rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ ym

6 Jete. Jesu rehe amõ jurujar katu rahã,
hury katu a'e ixo, a'erehe ma'e ke heta hũ,
ame'ẽja saka. Ima'e ma'e ke heta hũ rahã,
hury katu ixo. Ima'e ym te rahã, hury katu
ixo tĩ. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe hury
katu ixo. 7 Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande
mãi ngi ja'ar rahã, ma'e ke namõ ym ja'ar.
Jawe te'e ja'ar. Pe, jamanõ rahã, upa katu te
jahijar ta jaho tĩ. 8 A'erehe jande mi'u namõ
jõ jande jaxo rahã, jande rury katu jaxo.
Jandema'e mundeha namõ jõ jaxo rahã, aja
tĩ. Jande rury katu jaxo tĩ.
9 Ma'ewyra myahy rahã, matapi pe ixe
katu oho. Pe, matapi pyhyk. Aja awa tĩ. Upa
ma'e ke amõ heta hũ ta jupe rahã, pahar
ka'u te'e ehe. Amõ we putar. A'erehe ma'e
jaxer ma'eha rupi amõ we ma'e ke muheta
hũ ta my. Ka'u te'eha namõ muheta hũ

my. Muheta hũ rahã, katu ym, aja ukwa
ym. (Matapi pyhyk, ame'ẽja saka.) A'engi
a'e pyai. A'e ke Tupã mupyrara ta. [10] Jete.
Tamatarer rehe jõ amõ ipy'a katu ixo rahã,
tamatarer pyhykiha rehe upa katu te ma'e
jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e ta my. Tamatarer
ke amõ ta putar katu ta, a'erehe Jesu rehe
jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe a'engi
a'eta pyai te hũ. Marã ka ym jumuhuryha
juehe.

Timo ke Páu mu'e

[11] Timo! Nde riki Tupã kotyhar ke.
Tamatarer rehe jõ ipy'a katu ame'ẽ rehe
har ihẽ amupinim ramõ. Ame'ẽ ta aja ym
nde tĩ. Anĩ. Katu ame'ẽ ke ema'ema'e.
Tupã je'ẽha mujekwa, aja katuha namõ exo.
Tupã rehe tapijar te'e we ejurujar katu.
Mã peja amõ ta rehe epy'a katu. Nde ke
amõ ta mahy rahã, mã peja nde py'ahu
te'e ehendu. Amõ ta pe nde erepandu
pandu rahã, wewe katu epandu. [12] Upa
nema'e pyrãtãha namõ eparaky katu. Tupã
je'ẽha ke nde eremu'e, ame'ẽ riki nema'e
parakyha ke. Pe, ixoty nde ke Tupã muhyk
ta raho. Jesu rehe nde erejurujar katu,
ame'ẽ ke amõ ta pe nde erepandu pandu
rahã, ixoty nde ke a'e muhyk ta raho, aja a'e
mujekwa nde pe. [13] Upa katu te ma'e ke pe
ixuweha Tupã muwyr ixo. Pon Pirat ruwa
koty juehe har Jesu Kirisutu pandu pandu
katu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke a'e hendu.
Tupã aja tĩ. Hendu tĩ. A'erehe mã peja
ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ehendu katu tĩ.
[14] Upa katu te nde pe Tupã mujekwa ame'ẽ
ke rehe ehendu katu. Emupyta we ym.
Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyriha
angaha ke rehe Tupã mujekwa. Ame'ẽ
angaha ke uhyk ym rahã we, Tupã je'ẽha
rehe tapijar te'e we ehendu katu. Tupã
pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu katu
rahã: "Katu ym nde erema'e" aja amõ ta
pandu ym ta. [15] Angaha ke rehe uhyk katu te
rahã, Ta'yr ke Tupã mujywyr ta. Tupã riki
katu te ame'ẽ ke a'e. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke
a'e tĩ. Upa katu te sehar kapitã keruhũ ta ke
Tupã mu'am. A'e putar ame'ẽ ke jõ ame'ẽ
ta ma'ema'e. A'erehe a'e riki kapitã keruhũ
te.

[16] "A'e jõ riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.
Weraha rupi a'e ixo. Marã ka ym awa
uhykiha ehe, weraha rehe.
Usak ym te awa ehe tĩ.
Awa usak ym ta ehe tĩ.
'Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja mã peja ngã
pandu ipe.
A'e pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Aja te'eha a'e.
Amen." Ame'ẽ riki: "A'e ty" aja.

[17] Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'ehũ ame'ẽ
ta ixo. Ame'ẽ ta pe epandu katu. Kuja
epandu ipe:

—Pehẽma'e hũ, a'erehe pehẽ jõ riki katu
te ame'ẽ ke pehẽ jupe, aja ym pekwa. Pahar
pehẽma'e kanim ta my, a'erehe ame'ẽ ke
rehe jõ pehẽ py'a pemoĩ ym. Pe, Tupã rehe
pejurujar katu pexo. A'e riki upa katu te
ma'e katu ame'ẽ ke jande pe muwyr katu.
Ame'ẽ namõ jande ke a'e muhury katu.
[18] Katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Jete. I'ar koty
te we katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Ima'e ym
te ame'ẽ ta rehe pekyty'ỹ ym — aja ima'ehũ
ame'ẽ ta pe epandu katu.

[19] Aja ima'ehũ ame'ẽ ta ma'ema'e rahã,
ywa pe a'etama'e heta hũ ta. Yman rahã,
ywa pe ma'e Tupã me'ẽ me'ẽ katu ta a'eta
pe. A'eta uhãha namõ ixo katu ta. Hury
katu ta ixo tĩ.

[20] Timo! Ehendu katurahã! Ima'e je'ẽha
ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ẽ ke jõ emu'e
katu. Amõma'e panduha jaxer ame'ẽ ke
rehe ehendu ym. Ame'ẽ riki Tupã ngi har
ym. Amõ ta pandu: "Upa katu te jakwa
katu te" aja pandu naĩ. Anĩ. Ukwa katuha
rehe har a'eta je'ẽ hãtã tã jõ. Ame'ẽ ke
rehe ehendu ym tĩ. [21] Ame'ẽ ke rehe amõ
ta hendu katu. Pe, Jesu rehe jurujar katuha
ke hijar oho. A'erehe ame'ẽ ke rehe ehendu
ym. (Aja rahã, nde erejurujar katuha ke nde
erehijar ym ta tĩ.)

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu
te hũ.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo tĩ Mokõihar ke

Hom ok ta pe Páu ixo. Kyndaha pe a'e ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym, a'erehe kyndaha pe a'e ke amõ kynda raho. A'ep ixo rahã, Timo pe paper pinim a'e mondo. A'e mupinim:

—Timo! Tapijar te'e we eparaky katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke — aja Páu mupinim.

Timo ke Páu muhury tar katu. A'erehe paper pinim ke a'e mondo ipe. Mokõihar ke kome'ẽ paper pinim.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo tĩ

1-2 Timo! Ko nde pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Tupã mujekwa: "Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ katu. Ame'ẽ rehe har epandu eho ngã pe. A'erehe Jesu kotyhar ta uhãha namõ ixo" aja Tupã ihẽ pe. A'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo. Tupã putar, a'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejurujar katu tĩ, a'erehe ihẽ ra'yr aja nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu.

Timo! Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo

3 Tupã rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu. Ihẽ ramũi ta aja ihẽ tĩ. Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, aja akwa katuha namõ ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Tupã namõ ihẽ apandu rahã, nde rehe har ihẽ akwa akwa aĩ. "Timo namõ ma'e ke nde erema'ema'e katu, a'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ihẽ apandu ipe. Aja te'eha ihẽ. Wera rahã aja. Pytun rahã aja tĩ. Tupã namõ apandu pandu tĩ.

4 Nengi ihẽ aho rahã, nde erejixi'u ihẽ rehe. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. A'erehe nde rehe ihẽ asak tar katu te apo tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuhury katu ta. 5 Jete. Jesu rehe nde erejurujar katu te. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. Aja me'ẽ, Rói, nde ari jurujar katu te ehe tĩ. Aja me'ẽ Euni, ne mãi jurujar katu te ehe tĩ. A'eta aja nde tĩ, aja ihẽ akwa katu. 6 A'erehe ihẽ apandu nde pe. Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke. Ne ãkã rehe ihẽ po ihẽ amujar rahã: "Ihẽ je'ẽha ke epandu eho" aja Tupã mujekwa nde pe. 7 Jete. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'erehe jakyje ym ngã ngi. Anĩ. Jande py'a ke a'e riki mãtã katu. A'erehe Tupã je'ẽha ke japandu pandu katu. Amõ we tĩ. Pyrãtãha ke jande pe I'ã muwyr tĩ. A'erehe amõ ta rehe jande japy'a katu. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim. (A'erehe ame'ẽ ke jama'e ym.)

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

8 Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Jesu rehe har nde erepandu pandu rahã, ne ruxĩ ym nde erepanduha ngi. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo apo. Mã peja ihẽ ngi ne ruxĩ ym tĩ. Myrandu katu ke japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ihẽ aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr nde pe. A'erehe nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. 9 Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande rehe a'e ipy'a katu te hũ my? Anĩ. Aja ym. A'e jõ riki putar katu. Ipy'a katu te hũ tĩ. A'erehe jande pe a'e pandu: "Ihẽ ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Ihẽ kotyhar ta aja pexo apo 'y" aja Tupã pandu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. (Jande nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ.) 10 Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ, aja jande pe a'e mujekwa katu apo 'y. Jesu Kirisutu, jande muhãha uwyr, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katuha ke jande pe a'e mujekwa katu. Jesu manõ. A'erehe jajurujar katu ehe rahã, jamanõha ngi jakyje ym. Jamanõ rahã, Tupã namõ jaxo ta. A'erehe jamanõha ngi jakyje ym. Myrandu katu ke Jesu pandu pandu rahã,

myja amõ uhã katu ta ixo my, ame'ẽ ke a'e
mujekwa jande pe.

*Je'*ẽha jetehar te ke emu'e katu

11 Ihẽ pe Tupã mujekwa:
—Myrandu katu ke ngã pe epandu eho —
aja ihẽ pe.
A'erehe ihẽ riki Jesu mondo ame'ẽ ke.
A'erehe myrandu katu ke ihẽ amu'e tĩ.
12 A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Ihẽ
akyje ym a'eta ngi tĩ. Tapijar te'e we ihẽ
ajurujar katu ehe. Ehe har ihẽ akwa katu,
a'erehe akyje ym ngã ngi. Myrandu katu
ke ihẽ pe a'e muwyr. Ihẽ ajurujar katu ehe,
a'erehe ixotyhar ke ihẽ. Ihẽ ke a'e mai ym
te ta. Jesu jywyr ym rahã we, ihẽ rehe a'e
usak katu ta ixo. Aja ihẽ akwa katu. 13 Je'ẽha
jetehar te ke ihẽ amu'e nde pe. Ame'ẽ rehe
tapijar te'e we ejurujar katu. Nde ke ihẽ
amu'e, aja amõ ta ke nde tĩ. Emu'e tĩ. Jesu
Kirisutu namõ nde juehe katu exo. A'erehe
Tupã rehe tapijar te'e we ejurujar katu.
Amõ ta rehe tapijar te'e we epy'a katu exo
tĩ. 14 Myrandu katu ke nde pe Tupã muwyr.
Ame'ẽ riki katu. Ame'ẽ ke emu'e katu.
Jande rehe Tupã'ã ihĩ katu. Jande rehe
pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ pyrãtãha
namõ myrandu katu ke emu'e katu.

*Yman Onesi ih*ẽ ke muhury katu

15 Ihẽ ke asia ywy pe har ta hijar oho.
Ihẽ namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e ym apo.
Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Jesu kotyhar ta
ke a'eta. Jete. Sije aja tĩ. Emo aja tĩ. Ihẽ ke
a'eta hijar oho tĩ. 16-18 (Onesi aja tĩ. Hok wyr
pe har ta aja tĩ. Hijar oho tĩ.) Mã peja ame'ẽ
ta rehe Tupã pyrara usak.
Pesarahã! Yman Ese ok ta pe ihẽ axo
rahã, ihẽ ke Onesi muhury katu. Ame'ẽ ke
nde erekwa katu. Pe, Hom ok ta pe a'e uhyk
rahã, pahar ihẽ ke a'e kekar ixo. Pe, ihẽ
ke mahem rahã, ihẽ ke a'e muhury katu tĩ.
Amõ ku'ẽ rahã ha pewe ihẽ rehe a'e usak
uwyr. Pe, ihẽ ke muhury katu tĩ. Kyndaha
pe ihẽ axo tipe. Ihẽ ngi a'e huxĩ ym tĩ. (Apo
Sije ta aja Onesi ihẽ ke hijar oho tĩ.) A'erehe
mã peja Onesi rehe jandema'e sawa'e te
pyrara usak. Pyrara usak ta ehe aja akwa
katu. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke a'e
mupyrara ta rahã, mã peja a'e riki pyrara
usak katu Onesi ta rehe tĩ.

2

Tupãma'e parakyha ke

1 Timo! Ihẽ ra'yr aja nde. Ehendu kat-
urahã! Nde rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu
te hũ. Inamõ nde juehe katu nde erexo.
A'erehe nde py'a ke emãtã katu. 2 Tupã rehe
har ngã pe ihẽ apandu. Ame'ẽ riki: "Jetehar
te ke" aja amõ ta pandu tĩ. Nde erehendu
tĩ. Ame'ẽ ke amõ sawa'e ta pe emu'e katu
tĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ta pe emu'e. Pe, a'eta
riki amõ ta pe mu'e katu ta tĩ.
3 Nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja
nde py'ahu te'e ehendu. Sonda katu ame'ẽ
ke aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ.
Tupã je'ẽha nde erepandu pandu, a'erehe
Jesu Kirisutuma'e sonda aja nde tĩ.
4 Sonda riki hok pe te'e pyta ym. Sonda
a'e. Jumai ta oho rahã, ima'e sondama'e
kapitã pandu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e
katu. Nde aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
jõ ehendu katu nde tĩ.
5 Ujaniha jumusaráiha rehe amõ ujan
rahã, kapitã rehe a'e hendu katu. Ujan te'e
ym ta. Kapitã rehe hendu katu. Aja ym
rahã, uhyk py ame'ẽ ke pyhyk ym. Nde aja
tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu
ym rahã, ma'e ke nde erepyhyk ym ta tĩ.
(Ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽ ke
nde erepyhyk ym ta tĩ.)
6 Kupixa rehe ijar paraky hũ rahã, a'e riki
ma'eywa ke u'u py. Aja rahã, katu tiki. Nde
aja tĩ. Tupã je'ẽha ke epandu pandu katu.
Aja nema'e parakyha rehe amõ ta muhepy
ta tĩ. (Nde rehe haihu katu ta tĩ.) 7 Ihẽ
apandu ame'ẽ ke rehe ekwa ekwa exo. Pe,
upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jandema'e sawa'e
te mujekwa ta nde pe.

*Tupã je'*ẽha mukanim ym te ta awa

8 Jesu Kirisutu rehe har ekwa ekwa exo.
A'e riki Ndawi rainõ ke a'e. (A'erehe awa
te'e a'e tĩ.) A'e manõ. Pe, a'e ke Tupã muk-
wera katu muhem. Aja me'ẽ myrandu katu
rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke ihẽ apandu
pandu. 9 A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara.
Ma'e mukanĩha aja ihẽ ke amõ ta pukwar
tĩ. Ita tupaham pe ihẽ ke pukwar. Anĩ.
Tupã je'ẽha ke pukwar ym awa. (Aja rahã,
Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu we rĩ.
Mukanim ym te. Pukwar ym te, ame'ẽja
saka.) 10 A'erehe amõ ta ihẽ ke mupyrara
rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. Jesu Kirisutu
manõ, a'erehe a'e muhã katu ngã ke. Muhã
katu ame'ẽ ta pe ima'e katuha ke a'e mu-
jekwa ta tĩ. Ame'ẽ katuha riki upa ym te

ta. [11] Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke.
Kuja:
"Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe jande ke
amõ ta jukwa rahã, inamõ jande
jaxo ta.
[12] Jande ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja
jande py'ahu te'e jahendu. Aja rahã,
inamõ jande riki kapitã keruhũ wan
ta.
'A'e riki jandema'e sawa'e te aja ym' aja
japandu rahã, a'e pandu ta: 'Pehẽ
riki ihẽ kotyhar aja ym' aja Kirisutu
pandu ta jande rehe har.
[13] A'e je'ẽha rehe jajurujar ym my. Anĩ. A'e
pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e
katu. Marã ka ym pandu te'eha a'e."

Jaxer panduha rehe ehendu ym

[14] Timo! Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke rehe
har nde kotyhar ta pe emujekwa katu exo.
Jande rehe Tupã usak, aja jaxo. A'erehe
kuja epandu katu ngã pe:

—Jundéu awa ramũi ta panduha rehe
peje'ẽ hãtã tã ym. Pehendu ym ehe — aja
nde kotyhar ta pe epandu.

Tamũi ta panduha rehe hendu ame'ẽ ta
muka'u te'e jõ. A'erehe jurujar katuha ke
a'eta hijar. (A'erehe pehendu ym ehe.)
[15] Tupã je'ẽha riki jetehar te ke. Ame'ẽ ke
emu'e katu. Aja rahã, ne ruxĩ ym ta. Nde
eremu'e katu rahã, nde pe Tupã pandu ta:

—Ihẽ je'ẽha ke nde eremu'e katu ngã ke.
A'erehe ihẽ rury katu — aja ta.

Ame'ẽ panduha ke eputar katu exo.
[16] Amõ ta jaxer pandu ame'ẽ ke rehe ehendu
ym exo tĩ. Muka'u te'e ame'ẽ ke amõ ta je'ẽ
hãtã tã ta. Ame'ẽ ke rehe ehendu ym exo tĩ.
Upa ame'ẽ ke Tupã rehe har mujekwa ym
ngã pe. [17] Ame'ẽ ke ngã mu'e rahã, amõ amõ
ta ke muka'u te'e hũ ta. Tupã rehe jurujar
ym ta. Aja mu'e ame'ẽ ta heta ixo. Ko mokõi
sawa'e ta ixo tĩ. Her Imenéu. Amõ Sire tĩ.
[18] Jetehar panduha ke a'eta mu'e ym apo 'y.
Amõ koty a'eta mu'e. Kuja:

—Ixotyhar ta ke Tupã mukwera katu
muhem. Ame'ẽ angaha upa asa oho apo.
A'erehe amõ ta kwera katu ym te ta uhem
apo 'y — aja mu'e naĩ.

A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta ke a'eta
muka'u te'e. Pe, ngã ke Tupã mukwera
katu ta muhem, ame'ẽ ke rehe amõ amõ ta
jurujar ym apo 'y. Katu ym aja. [19] Jetehar
te ke Tupã mujekwa jande pe. Ame'ẽ rehe
tapijar te'e we jajurujar katu. Jaka'u te'e
ym jande. Jande riki ixotyhar ta ke. Ame'ẽ
ke kuja a'e mujekwa. Tupã je'ẽha rehe kuja
panduha ihĩ:
"Ixotyhar ta ke Tupã ukwa katu."
Kuja tĩ:
" 'Tupã kotyhar ke ihẽ' aja amõ pandu. Aja
rahã, mã peja ma'e ka'u te'eha ke
ema'e ym."

*Tupã je'*ẽha ke emu'e katu

[20] Ima'ehũ ame'ẽ rok pe heta paratupe ihĩ.
Ita rekúi aja tĩ. Amõ amõ itatuwyr ke te'e
mujã ame'ẽ ke ihĩ. Amõ amõ itatawa ke te'e
mujã ame'ẽ ke ihĩ tĩ. Myra ke te'e mujã
ame'ẽ ke amõ tĩ. Tujuk ke te'e mujã ame'ẽ
ke amõ tĩ. Katu te ame'ẽ ke ihĩ. Katu we
ame'ẽ ke ihĩ tĩ. Pe, katu te ame'ẽ ke a'eta
mi'u matyr rahã jõ amõ moĩ. Huryha mujã
rahã, moĩ katu. Katu we ame'ẽ ke wera
rahã pame katu te amõ moĩ. [21] Jesu kotyhar
ta aja tĩ. Katu te ame'ẽ ta ixo. Katu we
ame'ẽ ta ixo tĩ. Mu'eharan ta jaxer ame'ẽ
ke mu'e. Aja ym rahã, katu te ame'ẽ ke a'e.
Upa jandema'e sawa'e te pandu ame'ẽ ke
a'e ma'ema'e tar katu. Jandema'e sawa'e te
pandu ta ipe:

—Ihẽ kotyhar ke nde. Katu te ame'ẽ ke
nde. Nde riki ihẽ je'ẽha ke nde eremu'e
mu'e ta. Ame'ẽ parakyha ke nde pe ihẽ
ame'ẽ ta — aja ta.

[22] Ta'ynuhu putar ame'ẽ ke jõ a'eta
ma'ema'e. Aja ym nde tĩ. Anĩ. Katu te
ame'ẽ ke ema'ema'e. Ma'e ke nde erepandu
katu rahã, ame'ẽ ke ema'ema'e katu. Te'e
aja ym nde. Amõ ta rehe epy'a katu. Amõ
Jesu kotyhar ta rehe nde rury katu tĩ. Ipy'a
ke Tupã juhyk ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta
riki jandema'e sawa'e te pe pandu pandu:

—Jande namõ ma'e ke ema'ema'e katu —
aja.

[23] Jaxer ame'ẽ ke amõ ta pandu tar katu
rahã, eho a'eta ngi. Ma'e ukwa ym ame'ẽ
rehe har pandu tar katu rahã, eho a'eta ngi
tĩ. A'eta namõ nde erepandu rahã, pehẽ
peje'ẽ hãtã tã jõ pehẽ jupe. Aja nde erekwa
katu. A'erehe a'eta namõ epandu ym, eho
a'eta ngi. [24] Amõ ta namõ sawa'e tema'e
miasu je'ẽ hãtã tã rahã, katu ym. Upa amõ
ta rehe a'e katu rahã, katu ta tiki. Mu'eha
katu ame'ẽ ke rahã, katu ta tiki tĩ. A'e mu'e
rahã, pahar parahy ym rahã, katu ta tiki
tĩ. Wewe katu emu'e. [25] Mu'eharan ta ke
a'e mu'e rahã, wewe katu epandu a'eta pe
tĩ. Aja rahã, katu ta tiki. A'eta ukwaha ke
Tupã muruwak ta my. Aja rahã, jetehar te

ke a'eta ukwa ta my. [26] Aja rahã, ka'u te'eha
ngi a'eta jumukatu ta a'eta jupe. Aja rahã,
Satana je'ẽha ke rehe a'eta hendu ym we ta
tĩ. (Ãjã ramũi a'e.) A'eta ke a'e muka'u te'e
kwe. Apo anĩ. Tupã je'ẽha rehe a'eta hendu
katu apo 'y.

3

*'Ar rehe angaha uhyk tate ame'*ẽ rehe har

[1] Kuja ekwa exo apo. 'Ar rehe angaha
uhyk tate rahã, pyrara hũ ta ngã ixo.
[2] Arahã kyty'ym te ta amõ ta juehe. Arahã
tamatarer rehe jõ ipy'a ke moĩ moĩ ta tĩ.
Arahã: "Jande jõ riki katu te me'ẽ ke" aja
jõ amõ ta ukwa ta a'eta juehe har tĩ. Arahã:
"Upa amõ ta riki jaxer ai" aja jõ amõ ta ukwa
ta a'eta juehe har tĩ. Arahã ipái rehe hendu
ym te ta tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu ym te
ta tĩ. Arahã amõ ta ngi ma'e pyhyk rahã:
"Pete tiki" aja pandu ym te ta tĩ. Arahã
Tupã rehe har ukwa ukwa ym te ta ixo tĩ.
[3] Arahã amõ ta rehe ipy'a ym te ta tĩ. Arahã
amõ ta rehe parahy rahã, ipy'a jywyr ym te
ta a'eta rehe tĩ. Arahã amõ ta rehe juru ai
pame katu te ta tĩ. Arahã pahar ipy'a pihun
te ta oho tĩ. Pahar parahy ta tĩ. Arahã katu
ame'ẽ ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ ke putar
ym te ta tĩ. [4] Arahã ehe katu ame'ẽ ke te'e
huwajan wan uwak ta oho tĩ. Arahã upa
ma'e ka'u te'eha namõ ma'ema'e ta tĩ. A'eta
jõ ukwa katu te ame'ẽ ta ke a'eta aja ukwa
ta tĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ta. Anĩ.
Ima'e jumuhuryha rehe jõ a'eta ipy'a katu
ta tĩ. [5] "Tupã rehe jande japy'a katu" aja
a'eta pandu ta naĩ. Anĩ. Panduha aja a'eta
ixoha ym ta tĩ. Tupãma'e pyrãtãha namõ
ma'e ke amõ ma'ema'e. Aja ym ta awa. Aja
a'eta ixo ym ta.

Timo! Ehendu katurahã! A'eta ngi eho.
[6] A'eta ngi har amõ ta ixe oho. Amõ rok pe
ixe oho. Pe, kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'eta
muka'u te'e raho. Ma'e katu ym ame'ẽ ke
kũjã ta putar katu. Pe, ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e, ame'ẽ rehe a'eta jupyai. Anĩ.
Putu'u ym ingi. [7] Ma'e ke a'eta jumu'e mu'e
tar katu ixo tĩ. Aja te'eha a'eta. Anĩ. Jetehar
te ke marã ka ym a'eta ukwa katuha.

[8] Yman Moise ke Jan putar ym. Jã aja
tĩ. Moise ke putar ym tĩ. ("Te'e Moise
pandu" aja a'eta naĩ.) Ame'ẽ mokõihar ta
aja apo mu'eharan ta jetehar te ke putar
ym tĩ. ("Ame'ẽ ke te'e" aja a'eta pandu
naĩ tĩ.) Ima'e ukwaha ke a'eta muka'u te'e.
"Jetehar te ke jamu'e" aja a'eta pandu naĩ.
Anĩ. Jurujar ym ame'ẽ ta ke a'eta, aja Tupã
ukwa katu. [9] Anĩ. Upa ngã ke a'eta muka'u
te'e ym ta. A'eta riki te'e aja pahar amõ ta
ukwa ta. A'erehe upa ngã ke muka'u te'e
ym ta. Aja Jan ta rehe har tĩ. Ka'u te'e ame'ẽ
ta ke a'eta aja ymanihar ta ukwa tĩ.

Tapijar te'e we jetehar te ke rehe ejurujar katu

[10] Timo! Ihẽ rehe har nde erekwa katu.
Kuja. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe har nde
erekwa katu. Katu ihẽ axoha rehe har nde
erekwa katu tĩ. Ma'e ke ihẽ ama'ema'e
tar katu, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ.
Tupã rehe tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu.
Ame'ẽ rehe har nde erekwa katu tĩ. Ihẽ
apy'a katu te we ngã rehe axo rĩ, ame'ẽ
ke nde erekwa katu tĩ. Amõ ta rehe ihẽ
apy'a katu, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ.
Ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu
te'e ahendu. (Tapijar te'e we myrandu
katu ke ihẽ apandu pandu.) Ame'ẽ ke nde
erekwa katu tĩ. [11] Ihẽ apyraraha rehe har
nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara
hũ. Ame'ẽ rehe har upa katu te nde erekwa
katu tĩ. Antioki ok ta pe aja tĩ. Iko ok ta pe
aja tĩ. Rit ok ta pe aja tĩ. Mupyrara ihẽ ke
tĩ. Anĩ. Ame'ẽ mupyraraha ngi ihẽ ke Tupã
muhem. [12] Jete. Tupã je'ẽha mu'e, aja amõ
ixo tar katu rahã, a'e ke amõ ta mupyrara ta
tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu kotyhar ke, a'erehe
amõ ta mupyrara ta tĩ.

[13] Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta ma'e ka'u
te'eha ke ma'ema'e ta. Jete! I'ar koty te
we ma'ema'e we ta rĩ. Muka'u te'eha aja tĩ.
Amõ ta ke a'eta muka'u te'e ta tĩ. Pe, a'eta
juehe amõ ta jumuka'u te'e ta tĩ. [14] Ame'ẽ ta
aja ym nde tĩ. Jetehar te ke nde ke amõ ta
mu'e. Ame'ẽ ke nde erekwa katu te. Tapijar
te'e we ejurujar katu ehe tĩ. Nema'e mu'eha
ta rehe har nde erekwa katu. Katu ame'ẽ ta
ke a'eta. A'erehe nde ke mu'e, ame'ẽ riki
jetehar te ke aja nde erekwa katu tĩ.

[15] Amõ we tĩ. Kurumĩ rahã har Tupã
je'ẽha ke nde erekwa katu. Ame'ẽ ke nde
erekwa rahã, Jesu Kirisutu rehe nde ereju-
rujar katu, a'erehe nde ke Tupã muhã katu.

[16] Jete! Upa Tupã je'ẽha ke amõ ta
mupinim. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke a'eta
mupinim. Tupã je'ẽha riki ma'e ke rehe
katu tiki. Kuja. Jetehar te ke mu'e, ame'ẽ
ke mujekwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke amõ

ma'e rahã, ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa
katu ipe tĩ. Amõ ixoha katu ym rahã,
myja mukatu ta my? Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha
mujekwa katu tĩ. Myja amõ ixoha katu my,
ame'ẽ ke mu'e katu tĩ. 17 Aja rahã, Tupã rehe
har mu'e ame'ẽ ke ixo katu ta. Ma'e ukwa
katu ta tĩ. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke
ma'ema'e ta tĩ.

4

*Tapijar te'e we Tupã je'*ẽha ke epandu
pandu katu

1-2 Timo! Ko apandu katu nde pe. Tupã
je'ẽha ke epandu pandu katu ngã pe. Nde
rehe Tupã usak uĩ. Jesu Kirisutu aja tĩ. Usak
uĩ tĩ. A'erehe nde pe apandu katu: "Tupã
je'ẽha ke epandu pandu katu te we rĩ" aja
ihẽ apandu nde pe. Kirisutu jywyr rahã,
ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Ame'ẽ
ke ukwa ta. Anĩ rahã, katu ym my? Ame'ẽ
ke ukwa ta tĩ. Aja ixuwe katu ixo ame'ẽ ta
rehe har ukwa ta. Manõ ame'ẽ ta ke mukw-
era katu ta muhem, pe, ame'ẽ ta rehe har
ukwa ta tĩ. (Katu te aja nde erema'ema'e
rahã, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e me'ẽ
ta.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ
te aja a'e jywyr rahã, ma'e katu ame'ẽ ke a'e
me'ẽ ta nde pe. Amõ ta Tupã je'ẽha rehe
hendu tar ym nahã my? Hendu tar katu
nahã my? Tapijar te'e we epandu katu ngã
pe. Nde erepandu ame'ẽ ke jetehar te ke,
aja ngã pe emujekwa katu. Katu ym ame'ẽ
ke amõ ma'ema'e rahã, epandu katu ipe:
"Mã peja ym" aja epandu ipe. Emuhury ngã
ke tĩ. Nde eremu'e rahã, wewe katu epandu
ipe.

3 Yman rahã, jetehar te ke mu'e ame'ẽ ke
rehe ngã hendu ym ta. Juehe jumuhury
ame'ẽ ke rehe jõ hendu tar katu. Aja
mu'eha ta koty a'eta jy'ar ta oho tĩ. 4 Jetehar
te ke rehe a'eta hendu ym ta. Ymanihar
je'ẽha rehe jõ hendu ta. 5 Timo! Aja ym nde
tĩ. Ka'u te'eha rehe ehendu ym. Aja te'eha
exo nde. Nde ke amõ ta mahy rahã, mã peja
nde py'ahu te'e ehendu. Myrandu katu ke
epandu pandu katu te we rĩ. Tupãma'e mi-
asu ke nde, a'erehe upa Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ke ema'ema'e katu.

6 Ihẽ ke rahã, ihẽma'e angaha ke rehe
uhyk tate oho. Ihẽ ke amõ ta jukwa
ta, aja akwa. (Aja Tupã rehe ihẽ apy'a
katu, aja amujekwa ta.) Ame'ẽ angaha ke
rehe uhyk tate oho. Kome'ẽ ywy keruhũ
ngi ihẽ aho ta kỹ. 7 Ihẽ ke Jesu mondo,
a'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu katu.
Ame'ẽ parakyha ke upa ima'e pyrãtãha
namõ ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ parakyha ke
ihẽ amumba apo 'y. Myrandu katu ke ihẽ
apandu katu te we rĩ. Jesu rehe ihẽ ajurujar
katu te we rĩ. 8 Jumusaráiha rehe ujan rahã,
uhyk py ame'ẽ ke ma'e pyhyk. Aja ihẽ pe
ma'e ke Jesu me'ẽ ta. Kuja. Ihẽ pe a'e pandu
ta:

—Nde katu te — aja ihẽ pe.

A'e jywyr rahã, aja ihẽ pe a'e pandu ta.
Ihẽ pe jõ ym. Upa katu te hury katuha rupi
a'e jywyriha rehe harõ, ame'ẽ ta pe aja me'ẽ
a'e pandu ta tĩ. A'e riki: "Ne katu te me'ẽ
ke" aja pandu ta.

*Timo! Pahar ih*ẽ koty ejur

9-10 Timo! Ihẽ jeje tate axo. A'erehe pahar
ihẽ koty ejur. Ko Tupã rehe jurujar ym
ame'ẽ ta namõ Nema ixo tar katu. A'erehe
ihẽ ke a'e hijar oho. Tesaron ok ta pe a'e
oho. Ngara ywy pe Kesen oho. Nauma ywy
pe Tit oho. 11 Ruk jõ riki ihẽ namõ ixo. Nde
erejur rahã, Mak ke eho piam. Inamõ ejur.
Ihẽ namõ a'e paraky ta. Tupã je'ẽha ke
japandu ta, ame'ẽ riki jandema'e parakyha
ke. 12 Ese ok ta pe Tik ke ihẽ amondo. 13 Toroa
ok ta pe Kapo ixo. Ihẽma'e mundeha ihẽ
amupyta ipe. Pukeka aja mundeha ke. Nde
erejur rahã, ame'ẽ ke erur tĩ. Paper ke erur
tĩ. So'o pirer ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ
ke erur tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu te.

14 Itapytã namõ ma'eha ke Arexan.
(Ame'ẽ ke te'e ma'e'ã mujã ame'ẽ ke a'e.)
A'erehe ihẽ rehe har katu ym a'e je'ẽ je'ẽ
hũ. Ihẽ ke a'e mupyrara, aja a'e ke Tupã
mupyrara ta tĩ. 15 Jande japandu ame'ẽ ke
a'e putar ym te. Mujaxer hũ japanduha ke
tĩ. A'erehe esak katu ehe exo. (Aja rahã, ne
je'ẽha ke a'e mujaxer ym ta tĩ.)

*Ih*ẽ rehe amõ ta juru ai

16 Yman kapitã keruhũ ruwa koty ihẽ
apu'am a'am. Ihẽ rehe har amõ ta jaxer
pandu naĩ, ame'ẽ ke ihẽ amukatu a'am.
"Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym" aja ihẽ
apandu pandu. Arahã: "Jete! Ma'e ka'u
te'eha ke Páu ma'e ym" aja me'ẽ ihẽ rehe
har pandu ym te awa. Upa ihẽ ke hijar
oho. Mã peja Tupã ipy'a jywyr ame'ẽ ta
rehe. 17 Upa ihẽ ke hijar oho. Anĩ. Upa
ym. Ihẽ namõ Tupã riki ixo katu. Ihẽ py'a
ke a'e mãtã katu tĩ. A'erehe myrandu katu

ke ihẽ apandu katu te. Pe, ame'ẽ ke rehe
heta jundéu awa aja ym ame'ẽ ta hendu.
Arahã ihẽ ke jangwateran juru ngi Tupã
muhem, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ihẽ ke
kapitã keruhũ jukwa ta tipe. Ame'ẽ ngi
Tupã muhem.) [18] Ihẽ pe jaxer ai ame'ẽ ke
amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ẽ ngi ihẽ ke a'e
muhem ta tĩ. Pe, ywa pe inamõ ihẽ ke a'e
raho ta. A'ep inamõ ihẽ axo ta kỹ. (Aja rahã,
amõ ta ihẽ ke mahy ym te ta tĩ.) "A'e riki
katu te me'ẽ ke" aja mã peja japandu ipe.
Aja te'eha japandu. Amen. Ame'ẽ riki: "A'e
tỹ" aja.

Katuha ke ihẽ amondo axo

[19] Pirisi pe katuha ke ihẽ amondo axo. Ak
pe aja tĩ. Pirisi sawa'e a'e. Onesi rok wyr
pe har ta pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo
tĩ. [20] Korin ok ta pe Era pyta. Toro riki ma'e
ahyha pyhyk, a'erehe Mire ok ta pe a'e ke
ihẽ ahijar. [21] Pahar ihẽ koty ejur. Aman
ndy'ar ym rahã, ejur.

Nde pe sehar ta katuha ke mondo ixo. Ko
Eu. Purutẽ aja tĩ. Karáu aja tĩ. Upa jande
mu ta mondo ixo tĩ. Jesu rehe a'eta jurujar
katu, a'erehe jande mu ta aja a'eta.

[22] Mã peja nde py'a ke Jesu mãtã katu. Mã
peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

Kere y rapa'ũ pe Tit ke Páu mupyta. A'ep Jesu kotyhar ta rehe Tit usak usak katu ta. Tupã je'ẽha ke a'e mu'e ta ngã pe tĩ. Myja Jesu kotyhar tama'e kapitã ta katu ta ixo my? Ame'ẽ rehe har Páu mujekwa tar katu ipe tĩ. Tit ke a'e muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Tit pe a'e mondo.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

1-4 Tit! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Tupãma'e miasu ke ihẽ. Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar ke nde. Ihẽ asak katu ame'ẽ ta ke emu'e katu eho. Aja rahã ihẽ rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta. A'eta pe jetehar te ke emujekwa tĩ. Ihẽ rehe ihẽ kotyhar ta py'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, jetehar te ke a'eta ukwa katu. Ame'ẽ ke emujekwa ngã pe — aja ihẽ pe pandu.

Jetehar te ke jakwa katu. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, a'e pandu katu. Te'e ym a'e. Tupã putar rahã, myrandu ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ uhãha rehe har ngã pe a'e mujekwa. "Ame'ẽ myrandu ke nde pe ihẽ amujekwa. Ame'ẽ ke epandu pandu eho ngã pe. A'erehe nde ke ihẽ amondo" aja Tupã pandu ihẽ pe. A'erehe ame'ẽ myrandu ke ihẽ apandu pandu aho. Tupã riki jande muhãha.

Tit! Ihẽ aja Jesu rehe nde erejurujar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr aja nde.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

*Myja me'*ẽ Jesu kotyhar tama'e kapitã katu my

5 Kere y rapa'ũ pe jande jaxo rahã, Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke jamu'am ym we rĩ. A'erehe a'ep nde ke ihẽ amupyta. Apo kapitã ta ke emu'am katu. Ok ta pame katu te emu'am. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ekwa ekwa katu exo. 6 Kuja kapitã ke emu'am. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói ipe, aja amõ ta ukwa ehe har. Hakehar peteĩhar namõ jõ ixo rahã, katu tiki tĩ. Jesu rehe upa ta'yr ta jurujar katu ame'ẽ ke tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Ipái rehe ame'ẽ ta hendu katu rahã, katu tiki tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e ym, aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

7 Jesu kotyhar tama'e kapitã riki. Ame'ẽ tama'e usakiha ke a'e. A'erehe ehe har katu ym amõ ta pandu ym rahã, katu tiki. A'e jõ sawa'e katu te ame'ẽ ke aja ukwa ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar ipy'a pihun ym rahã, katu tiki tĩ. Kawĩ ngi ka'u ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar jumai ym rahã, katu tiki tĩ. Tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym rahã, katu tiki tĩ. 8 Pe, hok pe uhyk, ame'ẽ ta ke muxe katu rahã, katu tiki tĩ. Katu ame'ẽ ke putar rahã, katu tiki tĩ. Upa ma'ema'e, ame'ẽ ke ukwa katuha namõ ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu rahã, katu tiki tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e tate rahã, muputu'u ingi. (Aja rahã, ma'e ym ta.) Aja rahã, katu tiki tĩ. 9 Je'ẽha jetehar te ke jamu'e ngã pe. Ame'ẽ ke ipy'a pe kapitã mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Aja rahã, panduha jetehar namõ amõ ta ke a'e muhury katu ta. Aja Tupã rehe har ngã pe mujekwa katu ta. Pe, amõ koty mu'e ame'ẽ ta pe pandu: "Mã peja ym" aja pandu. Aja rahã, jetehar te ke a'e mu'e ta. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

*Muka'u te'e ame'*ẽ ta pe: "Mã peja pemu'e ym" aja epandu

10 Tit! Ehendu katurahã! Jesu kotyhar tama'e kapitã ta rehe hendu ym ame'ẽ ta heta ixo. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, a'eta mu'e we rĩ:

—Moise je'ẽha rehe pehendu katu! — aja a'eta mu'e naĩ.

Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u ka'u te'e hũ ixo. Te'e je'ẽha namõ muka'u ka'u te'e ixo. 11 Upa katu te ok wyr pe har ta ke a'eta muka'u ka'u te'e tĩ. Jetehar ym ame'ẽ ke a'eta mu'e ixo. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk ixo. Tamatarer ke jõ a'eta putar, a'erehe a'eta mu'e mu'e ixo. Huxĩ ym riki ingi. A'erehe ame'ẽ ta je'ẽha ke amõ mukanim ta me'ẽ te'e. (A'erehe: "Mã peja pemu'e ym" aja epandu a'eta pe.) 12 Kere y

rapa'ũ pe har ta ngi har amõ ixo. Upa katu
te ma'e a'e pandu. A'e riki ixotyhar ta rehe
har pandu:
—Kere y rapa'ũ pe har ta riki te'e pandu
ame'ẽ ta ke a'eta. Aja te'eha a'eta. So'o jarõ
ame'ẽja saka. Amõ ta ke a'eta mupyrara
tĩ. Ma'e u'uha ke jõ putar katu. Jyty'ym tĩ,
a'erehe paraky ym — aja kere y rapa'ũ pe
har ta rehe har a'e pandu.
13 A'e pandu ame'ẽ ke jetehar te ke.
A'erehe muka'u ka'u te'e, ame'ẽ ta pe hãtã
epandu: "Mã peja pemu'e ym" aja. (Nde
rehe hendu rahã,) jetehar te ke rehe a'eta
jurujar katu te ta my. 14 Jundéu awa ramũi
ta pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym ta
my tĩ. Jetehar te ke hijar ame'ẽ ta je'ẽha
rehe a'eta jurujar ym ta my tĩ. 15 Amõ amõ
jundéu awa ta pandu:
—Ma'e ke pe'u ym. Aja Moise je'ẽha rehe
panduha ihĩ. Pe'u rahã, Tupã rehe pepy'a
ym — aja pandu naĩ.
Sawa'e katu ame'ẽ pe upa katu te ma'e
ke katu ipe. Sawa'e katu ym ame'ẽ pe upa
katu te ma'e ke katu ym ipe. Tupã rehe
jurujar ym ame'ẽ pe aja tĩ. Ma'e ukwa ukwa
ixo ame'ẽ ke katu ym, a'erehe upa katu te
katu ym ipe. Ipy'a ke jai te'e ixo, a'erehe
upa katu te katu ym ipe. 16 "Tupã rehe har
jakwa katu" aja a'eta pandu naĩ. Anĩ. Ima'e
ma'ema'eha ke amõ koty. Ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa
ym, aja ngã pe a'eta mujekwa. Tupã rehe
a'eta hendu ym. Pe, a'eta ke Tupã putar
ym tĩ. Marã ka ym a'eta katu ame'ẽ ke
ma'ema'eha.

2

Jetehar te ke emu'e katu

1-2 Nde riki aja ym tĩ. Jetehar te ke emu'e.
Tamũi ta pe epandu katu. Kuja epandu
katu:
—Kawĩ ngi peka'u ym. Katu pexoha
namõ pexo tĩ. Pekwa katuha namõ pexo
katu tĩ. Jetehar te ke rehe tapijar te'e we
pejurujar katu. Aja pexo katu. Amõ ta rehe
pepy'a katu tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara
rahã, mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu —
aja tamũi ta pe epandu katu.
3 A'i ta pe aja tĩ. Kuja epandu katu tĩ:
—Tupã rehe har pekwa katu pexo, aja
pexo katu. (Aja rahã, katu ame'ẽ ke
pema'ema'e ta.) Amõ ta rehe pehẽ juru ai
ym tĩ. Kawĩ ngi peka'u ym tĩ. Katu ame'ẽ ke
pemu'e — aja a'i ta pe epandu katu.
4 Aja rahã, kũjã pyahu ta ke a'i ta mu'e
katu ta. Kuja mu'e katu ta: "Pehẽ sawa'e
ta rehe pepy'a katu. Pehẽ membyr ta rehe
pepy'a katu tĩ" aja. 5 Amõ we a'i ta pe
epandu tĩ:
—Pekwa katuha namõ pexo katu. Ma'e
jaxer ame'ẽ ke pehẽ py'a rupi pekwa pekwa
ym pexo. Pehẽ rok wyr pe har ta rehe pesak
pesak katu pexo. Pejyty'ỹ ym tĩ. Peparaky
katu tĩ. Pehẽ sawa'e rehe pehendu katu tĩ.
Aja rahã, amõ ta pandu ta: "Jesu kotyhar ta
riki katu ixo. A'erehe Tupã je'ẽha riki katu"
aja pandu ta. Aja kũjã pyahu ta ke pemu'e
katu — aja a'i ta pe epandu katu.
6 Ta'ynuhu ta pe aja tĩ. Kuja epandu katu
tĩ:
—Pekwa katuha namõ pexo katu — aja
epandu katu ipe.
7 Tit! Nde aja tĩ. Katu ame'ẽ ke ema'ema'e
tĩ. Aja rahã, nde aja amõ ta katu ame'ẽ ke
ma'ema'e ta tĩ. Ngã ke nde eremu'e rahã,
jetehar te ke emu'e. Nde eremu'e rahã,
ejumusarái ym tĩ. 8 Panduha katu ame'ẽ ke
epandu. Aja rahã: "Tit pandu ame'ẽ ke katu
ym" aja amõ ta pandu ym ta. Aja rahã,
Jesu kotyhar ta rehe har marã ka ym katu
ym ame'ẽ ke a'eta je'ẽha. A'erehe nde rehe
parahy ame'ẽ ta huxĩ ta.
9 Miasu ta pe epandu katu tĩ. Jesu kotyhar
ta ke ame'ẽ ta. Kuja epandu:
—Pehẽ jar ta rehe pehendu katu. Upa
katu te pema'ema'e, ame'ẽ ke namõ pehẽ
jar ta ke pemuhury katu. Pehẽ jar ta
pe je'ẽha ke pemujywyr ym tĩ. 10 Pehẽ
jarma'e pemukanim ym. Pepandu ame'ẽ ke
pema'ema'e katu, aja pemujekwa katu pehẽ
jar pe. Aja te'eha pehẽ — aja miasu ta pe
epandu katu.
Aja miasu ta upa katu te katu ame'ẽ ke
ma'ema'e rahã, amõ ta pandu ta:
—Tupã rehe har Jesu kotyhar ta
mu'emu'e. Ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke katu —
aja pandu ta.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ a'erehe katu aja jaxo ta me'ẽ te'e

11 Upa awa ta ke Tupã muhã tar katu.
A'erehe awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ,
ame'ẽ ke ngã pe a'e mujekwa. 12 Awa ta
rehe a'e ipy'a katu te hũ. A'erehe jande ke
a'e mu'e tĩ. Kuja. Ma'e ke a'e putar ym
ame'ẽ ke jahijar. Katu ym ma'ema'eha ke

kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta putar. Ame'ẽ
ke jahijar tĩ. Pe, jakwa katuha namõ jaxo
katu rahã, katu tiki. Amõ ta pe katu ame'ẽ
ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã putar
ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Aja
apo jama'ema'e jaxo rahã, katu tiki tĩ.
13 Aja jaxo rahã, jande rury katuha namõ
Jesu Kirisutu jywyriha rehe jaharõ jaxo.
Katu te ha namõ a'e jywyr ta. A'e riki
Tupã a'e tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.
A'e riki jande muhãha tĩ. 14 A'e manõ,
a'erehe jande ke a'e muhã katu. Upa jan-
dema'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe
a'e muhepy. Ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e
mukanim, ame'ẽja saka. A'erehe jande py'a
ke a'e juhyk apo 'y. Aja rahã ixotyhar ta
ke jande. Ima'e ke jõ jande. A'erehe katu
ame'ẽ ke jama'ema'e tar katu tĩ.
15 Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke emu'e katu.
Nde erepandu katuha namõ emu'e katu.
Nde rehe hendu ame'ẽ ta ke emuhury katu.
Aja rahã, Jesu rehe ame'ẽ ta ipy'a katu te we
rĩ. Katu ym amõ ma'e rahã: "Mã peja ym"
aja epandu ipe. Nde rehe amõ ta hendu ym
rahã, ame'ẽ ta pe epandu:
—Tupã je'ẽha rupi ma'e ihẽ apandu
pandu. A'erehe mã peja ihẽ rehe pehendu
katu — aja epandu.

3

Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu

1 Nde koty ixo ame'ẽ ta pe kuja epandu
katu:
—Kapitã ta rehe pehendu katu. Kapitã
keruhũ ta rehe pehendu katu tĩ. Ma'e katu
ame'ẽ ke amõ ta pandu rahã, pahar ame'ẽ
ke pema'ema'e katu. Pehendu katu a'eta
rehe. 2 Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym. Amõ ta
namõ peje'ẽ hãtã tã ym. Amõ ta namõ pehẽ
juehe katu pexo. Upa awa ta rehe pehẽ rury
katu pexo. Aja te'eha pehẽ — aja nde koty
ixo ame'ẽ ta pe epandu katu.
3 Amukwehe te we jetehar te ke jakwa ym
jaxo tĩ. Tupã rehe jahendu ym tĩ. Jande ke
amõ ta muka'u ka'u te'e hũ tĩ. Upa ma'e
jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e katu
ym ame'ẽ ke te'e jama'ema'e hũ jaxo. Amõ
ta rehe jakyty'ym tĩ. Amõ ta rehe japy'a ym
tĩ. Jande rehe amõ ta ipy'a ym tĩ.
4 Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e, ame'ẽ ke
jande pe a'e mujekwa. Awa ta rehe a'e ipy'a
katu. Ame'ẽ ke a'e mujekwa tĩ. A'e riki
jande muhãha. 5 Jande ke a'e muhã katu.
Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande ke
a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Jande
rehe a'e pyrara usak, a'erehe jande ke a'e
muhã katu. Jande py'a ke a'e juhyk, a'erehe
jande py'a ke amõ koty Tupã'ã muruwak
mondo. Mupyahu ame'ẽja saka. Jaxoha
pyahu aja muruwak tĩ. 6 Jesu Kirisutu manõ.
A'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr.
A'e me'ẽ te'e riki. Jesu riki jande muhãha.
7 Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe
Tupã namõ jande juehe katu jaxo. Pe, jande
ruhãha rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke jande pe
a'e me'ẽ. 8 Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar
te ke.

*Muka'u te'e ame'*ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã
ym

Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke emu'e mu'e
katu te we rĩ. Aja rahã, Tupã rehe jurujar
katu ame'ẽ ta katu ame'ẽ ke jõ ma'ema'e
tar katu. Kome'ẽ je'ẽha riki katu ame'ẽ
ke. Myja ixoha katu my, ame'ẽ ke mujekwa
katu ngã pe tĩ. 9 Jundéu awa ramũi ta rer
rehe har amõ ta pandu pandu. Mãte hũ te'e
ame'ẽ ta hamũi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har
pandu pandu ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã
ym. Moise je'ẽha rehe har amõ ta pandu
pandu. Ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym tĩ.
Je'ẽha hãtã tã ha riki katu ym. Jaxer riki
tĩ. 10 Jesu kotyhar ta ukwa katuha ke amõ
koty koty amõ muruwak. Aja rahã: "Mã
peja ym" aja muka'u te'eha ta pe epandu.
Aja mokõihar epandu ipe tĩ. Pe, nde rehe
hendu ym rahã, eho ingi. 11 Ame'ẽ ta riki
sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta ke, aja nde erekwa.
Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe sawa'e
jaxer aja a'e mujekwa nde pe.

Amõ ta rehe ehaihu katu

12 Nde koty sawa'e ke ihẽ amondo ta. Her
Ar. A'e ke amondo ym rahã, Tik ke ihẽ
amondo ta. Nde rehe a'e uhyk rahã, pahar
Niko ok ta pe ejur. A'ep ihẽ axo ta tĩ. Aman
ndy'ar rahã, a'ep ihẽ apyta we ta, aja ihẽ
akwa tĩ. 13 Amõ sawa'e rehe ehaihu katu.
Her Sena. Je'ẽha hãtã tã ame'ẽ mukatuha
ke a'e. Apor ke ehaihu katu tĩ. A'etama'e
ym te rahã, ame'ẽ ke eme'ẽ katu a'eta pe.
Aja rahã, ame'ẽ namõ a'eta oho katu ta.
14 Jesu kotyhar ta pe emujekwa katu. "Katu
ame'ẽ ke pema'ema'e" aja emujekwa katu
ngã pe. "Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pehaihu
katu" aja emujekwa ngã pe tĩ. Aja rahã,

ma'e ke me'ẽ katu ta. Aja rahã, Jesu kotyhar
ta jyty'ỹ ym ta. Paraky katu ta.
[15] Upa ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta katuha ke
nde pe mondo ixo. Nde koty Jesu rehe
jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Jande rehe a'eta
ipy'a katu. Katuha ke ame'ẽ ta pe jamondo
jaxo tĩ, aja ame'ẽ ta pe epandu tĩ.
Mã peja upa nde kotyhar ta rehe Tupã
ipy'a katu te hũ.
Upa.

Siremõ pe paper pinim ke Páu mondo

Siremõ riki ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Pe, miasu ujan oho ingi. Her One. Ma'e ke a'e mukanim raho tĩ. Pe, kyndaha pe Páu ixo rahã, One ke sonda ta muhyk raho tĩ. Hom ok ta pe har kyndaha pe kynda raho. Pe, One pe Tupã rehe har Páu mujekwa rahã, Jesu rehe One jurujar katu tĩ. A'erehe imu aja apo 'y. Pe, ijar pe, Siremõ pe One ke Páu mujywyr tar katu. A'erehe ame'ẽ rehe har Siremõ pe Páu mupinim. "Ihẽ aja One ke nde rok pe emupyta katu tĩ" aja Siremõ pe Páu mupinim.

Siremõ pe paper pinim ke Páu mondo

1 Siremõ! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Timo ihẽ namõ ixo tĩ. Jande mu ke a'e.

Ko nde riki jande rehe katu ame'ẽ ke nde. Jande aja Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu erexo tĩ. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. 2 Nde rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ẽ ta pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rendyr pe, Asi pe, katuha ihẽ amondo axo tĩ. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe: "Ihẽ rendyr" aja ihẽ apandu.) Aki pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ aja Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu oho ngã pe tĩ.

3 Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

Siremõ! Johu jande py'a ke nde eremãtã katu

4-5 Upa Tupã kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ihẽ ahendu. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe nde erejurujar katu te, aja ihẽ ahendu tĩ. A'erehe Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã, kuja ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! Siremõ rehe nde eresak katu. A'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja apandu ipe.

6 Tupã namõ ihẽ apandu:

—Jesu rehe Siremõ jurujar katu. Mã peja ame'ẽ rehe har ngã pe a'e pandu pandu katu te we rĩ. Aja rahã, hendu ame'ẽ ta jurujar katu ta ehe tĩ. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ jande pe. Ame'ẽ ke mã peja jurujar katu ame'ẽ ta ukwa katu. Kirisutu kotyhar ta ke jande — aja ihẽ apandu Tupã namõ.

7 Siremõ! Ihẽ mu aja nde. Tupã kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, a'erehe ihẽ rury katu. Ihẽ ke nde eremuhury katu, a'erehe ihẽ py'a ke nde eremãtã katu. Upa Tupã kotyhar ta ke nde eremuhury katu tĩ, a'erehe ihẽ aja a'eta tĩ. A'eta py'a ke nde eremãtã katu tĩ.

*One rehe har ih*ẽ apandu nde pe

8 Jande ke nde eremuhury katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta apo 'y. Kirisutu je'ẽha rupi nde pe ihẽ apandu tar katu. 9 Anĩ. Aja ym ta ihẽ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta. (Wewe katu apandu ta. Ihẽ je'ẽha rupi apandu ta.) Ihẽ Páu. Ihẽ tamũi te ihẽ. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihẽ axo.

10 Apo One rehe har nde pe ihẽ apandu. Kyndaha pe ihẽ axo rahã, myrandu katu ihẽ apandu ipe. A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr aja a'e. Pe, ipái aja ihẽ. 11 Yman nde pe One paraky ixo. Arahã a'e jaxer nde pe. Apo ihẽ pe a'e katu 'y. Apo nde pe a'e katu ta tĩ.

12 Apo nde koty a'e ke ihẽ amujywyr ta. Ihẽ apy'a katu ehe, a'erehe nde koty a'e ke ihẽ amujywyr rahã, ihẽ apyai te ta. 13 Myrandu katu ihẽ apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihẽ axo. Se ihẽ axo rahã, One ke ihẽ amupyta tar katu. Aja rahã, One riki ihẽ rehe haihu katu ta. Se nde erexo ym. A'erehe marã ka ym ihẽ rehe nde erehaihuha. (A'erehe One riki ihẽ rehe haihu katu ta.) 14 Nde erema'e ta me'ẽ te'e, a'erehe ihẽ rehe nde erehaihu katu ta, aja nde erekwa. Anĩ. Aja ym ihẽ aputar. Nde ereputar katu, a'erehe One pe nde erepandu ta:

—One! A'ep epyta. Páu rehe ehaihu katu — aja.

Anĩ we rĩ. "Ere" aja nde erepandu rahã jõ, a'e ke ihẽ amupyta ta.

15 Siremõ! Yman nengi One oho. Apo nde koty a'e jywyr rahã, ne namõ aja te'e a'e ixo ta my. 16 Nema'e miasu, aja ym ehe har ekwa ekwa exo apo 'y. Kirisutu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ne mu apo 'y, aja ekwa ekwa exo tĩ. A'erehe nde koty jywyr rahã, i'ar

koty te we miasu katu ame'ẽ ke a'e apo 'y,
aja ekwa ekwa exo. Nde aja Kirisutu rehe
a'e jurujar katu tĩ, a'erehe ne mu aja a'e tĩ.
A'erehe i'ar koty te we nde pe katuha a'e tĩ.
Ihẽ apy'a katu ehe. Ihẽ pe katu a'e tĩ.
17 Nde aja Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu
pandu, aja nde erekwa katu. A'erehe One
ke nde rok pe emupyta katu. Ihẽ aja a'e
ke emupyta katu tĩ. 18 Yman ma'e katu ym
ame'ẽ ke a'e ma'e my. Nde pe ma'e ke a'e
mujywyr ta me'ẽ te'e my. Ame'ẽ ke paper
rehe emapyk. (Anĩ. Onema'e nixói te ma'e
ke.) A'erehe ihẽ riki ame'ẽ ke amujywyr ta
nde pe. 19 Ko paper rehe ihẽ amupinim katu:
—Ihẽ Páu. Ihẽ ame'ẽ ta nde pe — aja.
Pe, kuja ekwa ekwa exo tĩ. (Myja nde ke
Tupã muhã katu ta my, ame'ẽ rehe har nde
pe ihẽ riki apandu. A'erehe ihẽ pe ma'e ke
nde ereme'ẽ ta me'ẽ te'e, ame'ẽja saka.)
20 Siremõ! Ihẽ mu aja nde! Jandema'e
sawa'e te rehe jajurujar katu, a'erehe ihẽ
apandu ame'ẽ ke ema'e katu. One ke nde
rok pe emupyta katu tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde
eremuhury katu ta.
21 Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'e katu
ta. One ke nde rok pe nde eremupyta katu
ta, aja ihẽ akwa katu. A'erehe paper pinim
ke nde pe ihẽ amondo axo. Jete riki. Ihẽ
apandu ame'ẽ 'ar koty te we katu ame'ẽ ke
nde erema'e katu ta, aja akwa katu. 22 Nde
koty ihẽ ahyk ta aho my, aja ihẽ akwa.
Ame'ẽ rehe har Tupã namõ pepandu katu,
a'erehe aja ihẽ akwa. A'erehe ihẽ akeriha
renda ke epeir katu apo tĩ.

Katuha ke Páu mondo

23 Jesu Kirisutu rehe har Epar pandu
pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe
kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho.)
A'erehe kyndaha pe ihẽ namõ a'e ixo.
Katuha ke nde pe a'e mondo ixo. 24 Mak aja
tĩ. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tĩ. Arita
aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Nema aja tĩ. Mondo
ixo tĩ. Ruk aja tĩ. Katuha ke nde pe a'e
mondo ixo tĩ. Ihẽ namõ myrandu katu ke
a'eta pandu pandu ixo.
25 Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te.
Mã peja johu pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ.
Upa.

Emberéu awa ta pe mupinim me'ẽ ke

Awa kome'ẽ paper mupinim my? Ukwa ym awa. Jundéu awa ta ngi har amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu. "Emberéu awa ta ke" aja amõ jundéu awa ta her tĩ. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper ke amõ mupinim. A'erehe kome'ẽ paper pinim: "Emberéu" aja jakwa.

Amõ ta amõ koty mu'e tar katu. "Ymanihar ta aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe hymba ke hapy tĩ" aja mu'e naĩ.

"Anĩ. Mã peja ym" aja kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ. "Jesu Kirisutu rehe jõ pehẽ py'a pemapyk. A'e riki upa katu te amõ ta 'ar koty te we katu te ha" aja panduha ihĩ tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja pandu.

*Tupã je'*ẽha ke Ta'yr pandu

1 Yman Ta'yr uwyr ym rahã we, ima'e je'ẽha ke Tupã mujekwa. Amõ amõ rahã, mujekwa. Amõ koty koty mujekwa. Je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta pe mujekwa. Pe, a'eta riki jande ramũi ta pe Tupã je'ẽha ke pandu pandu hũ. 2 Apo anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. Pe, ima'e je'ẽha ke Ta'yr riki pandu pandu jande pe. Yman te Tupã pandu ipe: "Nde riki upa ma'e ke emujã" aja. A'erehe Ta'yr riki upa katu te ma'e ke mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã. Ywa ke mujã tĩ. Pe, Tupã pandu ipe tĩ:

—Nde pe upa katu te ma'e ke ihẽ ame'ẽ ta. Upa katu te nema'e wan ta. Aja te'e ta — aja Ta'yr pe.

3 Tupã katu te ha aja Ta'yr tĩ. Aja ngã pe Ta'yr mujekwa. Tupã aja Ta'yr tĩ. Upa katu te a'e mujã ame'ẽ ke henda pe te'e ihĩ katu. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke. Ywy rehe ihĩ ame'ẽ ke tĩ. Ihĩ katu tĩ. Ywa rehe wata ame'ẽ ke hape rupi wata katu tĩ. Pyrãtãha namõ a'e pandu, a'erehe henda pe te'e ihĩ katu. Wata katu tĩ. A'e manõ rahã, upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe awa ta py'a ke Tupã juhyk katu. A'e manõ, pe, kwera katu uhem tĩ. Pe, ywa pe Tupã rake a'e wapyk oho. Aja rahã, a'e riki je'ẽha te reko, aja mujekwa katu. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

*Ta'yr riki Tupã je'*ẽha rahoha ta 'ar koty te we katuha

4 Tupã rake Ta'yr wapyk, a'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Ta'yr katu te ha. "Ihẽ ra'yr" aja Ta'yr pe Tupã pandu, a'erehe ame'ẽ ta 'ar koty te we Ta'yr katuha tĩ. 5 Ta'yr pe jõ a'e pandu:

"Apo ngã pe ihẽ amujekwa ta. Nde riki ihẽ ra'yr. Nde pái ihẽ" aja.

Aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe pandu. Amõ we Ta'yr pe a'e pandu:

"Ko nde pái ihẽ axo. Ihẽ ra'yr nde tĩ" aja.

Aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.) 6 Upa awa ta 'ar koty te we katuha ame'ẽ ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Ta'yr ke a'e muwyr tate rahã, upa katu te ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu:

"Ihẽ ra'yr rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu" aja.

7 Ima'e je'ẽha rahoha ta rehe har a'e pandu rahã, kuja a'e pandu:

"Ywytu aja pahar ihẽma'e je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo.

Tata aja pyrãtãha namõ ihẽma'e je'ẽha rahoha ta ma'e ke ma'ema'e ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ma'ema'e ta" aja.

(Aja rahã, je'ẽha rahoha ta ima'e miasu ta ke aja mujekwa. A'erehe Ta'yr wyr koty te we katuha, aja mujekwa.) 8 Ta'yr rehe har a'e mujekwa. Kuja:

"Ihẽ aja nde tĩ. (A'erehe: 'Tupã' aja nde pe amõ ta pandu ta tĩ.) Nde riki kapitã keruhũ te. Aja te'e ta nde erexo.

Nde kotyhar ta ke nde eremondo mondo rahã, katuha namõ nde eremondo mondo ta.

9 Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ rehe nde ereparahy. Katu amõ ma'ema'e, ame'ẽ ke nde ereputar katu. A'erehe nde pe ihẽ apandu: 'Ihẽma'e ke nde' aja. Ihẽ Tupã.

Pe, nde rehe katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu: 'Pehẽ katu' aja.

I'ar koty te we nde pe ihẽ apandu: 'Nde katu te' aja. A'erehe nde rury katu nde erexo" aja Ta'yr rehe har Tupã pandu. Yman ame'ẽ panduha ke Ndawi mupinim.

10 Tupã pandu tĩ:

"Sawa'e! Kirisutu nde. Ma'e ke nixói te rahã, kome'ẽ ywy keruhũ nde eremujã.

Nema'e pyrãtãha namõ ywa ke nde eremujã tĩ.
11-12 Upa ame'ẽ ta ke nixói te ta tĩ. Awama'e mundeha aja ame'ẽ ke ymanihar wan ta oho. Kanim ta.
Mundeha ke amõ pukek. Aja kome'ẽ ywy keruhũ ke nde erepukek ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Nde erepukek ta tĩ. (Pe, nde erembor ta tĩ.)
Mundeha ymanihar ke amõ ombor. Pe, pyahu ke pyhyk. Aja kome'ẽ ywy keruhũ ke nde eremukanim ta tĩ.
Pe, pyahu ame'ẽ ke nde eremujã ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Pyahu ame'ẽ ke nde eremujã ta tĩ.
Nde anĩ. Aja te'e ta nde erexo katu. Nde ruhã te hũ ame'ẽ ke nde" aja Ta'yr rehe har Tupã pandu.
13 Ta'yr pe Tupã pandu:
"Se ihẽ rake ewapyk katu. Nde ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u katu ta. Upa ame'ẽ ta nde rehe hendu katu ta" aja ipe. ("Tupã rake wapyk" aja pandu rahã: "A'e je'ẽha te reko" aja mujekwa katu.)

Ima'e je'ẽha rahoha ta pe aja ym a'e pandu. Ta'yr pe jõ pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

14 Ma'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo my? Tupãma'e miasu ta ke ame'ẽ ta. Awa'ã ta aja te'e ixo. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã mondo mondo. A'e muhã ta, ame'ẽ ta koty a'e mondo. Pe, ame'ẽ ta namõ a'eta ma'e ke ma'ema'e katu oho ixo tĩ.

2

Jande ke Tupã muhã katu

1 Ta'yr katuha riki Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we katuha. A'erehe jetehar te ke jahendu ame'ẽ ke rehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu. Aja rahã jaharái ym ta. 2 Jande ramũi ta pe myrandu ke Tupã je'ẽha rahoha ta pandu pandu. Ame'ẽ riki: "Moise je'ẽha ke" aja jakwa katu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ẽ je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym rahã, a'eta ke Tupã mupyrara. Ame'ẽ ke rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Tupã mupyrara tĩ. 3 Tupã je'ẽha rahoha ta pandu, ame'ẽ ke rehe awa hendu ym rahã, Tupã mupyrara. Aja rahã, ngã ke Ta'yr muhã katu ta, ame'ẽ myrandu rehe awa hendu ym rahã, marã ka ym Tupã mupyraraha ngi uhemiha. Moise je'ẽha rehe hendu ym, ame'ẽ ta 'ar koty te we mupyrara ta. (A'erehe Ta'yr pandu, ame'ẽ ke rehe i'ar koty te we hendu katu ta me'ẽ te'e.)

Ngã ke Tupã muhã katu ta, aja jandema'e sawa'e te riki pandu py. A'engi hendu ehe, ame'ẽ ta jande pe mujekwa tĩ. Jetehar te ke aja a'eta mujekwa jande pe. 4 Tupã aja tĩ. Mujekwa a'e tĩ. Jetehar te ke aja hendu ehe, ame'ẽ ta mujekwa ixo rahã, Tupã mujekwa tĩ. Kuja. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu rahã, ngã pandu: "Mã! Katu te hũ!" aja. Aja pandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja a'e mujekwa katu ngã pe tĩ. Amõ we tĩ. A'e putar aja I'ãma'e pyrãtãha ke a'e muwyr. Ma'e ke Tupã'ã te'e me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe a'e muwyr. A'erehe Ta'yr rehe hendu, ame'ẽ ta pandu ame'ẽ ke riki jetehar te ke aja jakwa katu.

*Jande ke muhã katu ame'*ẽ rehe har

5 Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ rehe har japandu. Ame'ẽ ke Tupã mujã ta. "Ame'ẽ pe har tama'e kapitã keruhũ ke nde" aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu. 6 Anĩ. Amõ pe a'e pandu. Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:
"Nde Tupã. Awa ke rehe nde ereharái ym.
Awa te'e tipe. Anĩ. Nde eresak katu ehe.
7 A'e ke nema'e je'ẽha rahoha ta wyr koty te we katuha, aja nde eremu'am.
I'i atu ym iwyr koty te we katuha. A'e ke rehe nde eresak katu. A'erehe nde erepandu: 'Nde katu' aja.
Kapitã keruhũ aja: 'Nde katu' aja nde erepandu.
8 Pe, nde erepandu tĩ: 'Upa katu te ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde' aja nde erepandu tĩ." Aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim.

Pesarahã! Ame'ẽ je'ẽha rehe Tupã mujekwa: "Upa katu te ma'e ke ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde" aja. Aja rahã, upa katu te riki. Pyta we ym ma'e ke. Pesarahã! Apo sehar sawa'e aja ym we rĩ. Upa katu te, ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ym we rĩ. 9 Jesu anĩ. Ehe har jakwa. Ymaniwe awa te'e a'e ixo tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta wyr koty te we a'e katuha.) I'i atu ym awa te'e a'e ixo. Aja ixo rahã, Jesu manõ. Tupã usak katu ehe. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u

te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e pyrara. Pe, manõ. A'erehe apo Tupã pandu ipe: "Nde riki katu te me'ẽ ke" aja. Apo katuha renda pe a'e ixo 'y. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha apo tĩ, aja mujekwa katu.)

10 Upa ma'e ke Tupã mujã. Pe, a'e panduha rupi upa ma'e ke ixo katu. Jesu ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã pandu: "Mã peja" aja. A'erehe a'e pyrara ixo. Pe, pyraraha upa rahã, a'e pandu ipe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. A'e pyrara, a'erehe heta ta'yr ta ke a'e raho. Katuha renda pe inamõ raho. Jesu riki hundutar oho py, ame'ẽja saka. Pe, Tupã muhã katu ame'ẽ ta haikwer rupi oho tĩ, ame'ẽja saka tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha, aja mujekwa katu.)

11 Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ke ngã py'a ngi Jesu juhyk. A'erehe Tupã riki ame'ẽ tama'e pái keruhũ. Jesu pái tĩ. Peteĩ riki jande pái keruhũ. A'erehe ipy'a juhyk ame'ẽ ta pe Jesu pandu: "Ihẽ mu ta" aja. Huxĩ ym ha namõ a'e pandu: "Ihẽ mu ta" aja. (Ame'ẽ ke amõ mujekwa.) Kuja.
12 Tupã pe a'e pandu:

"Ma'e ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ke ihẽ mu ta pe ihẽ apandu ta.
A'eta jy'ar rahã, nde rehe har ihẽ apandu ta: 'Katu te me'ẽ ke a'e' aja."

13 A'e pandu tĩ:

"Tupã rehe ihẽ ajurujar katu ta" aja. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

Amõ we tĩ:

"Se nde eremuhã katu, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo. Nde ra'yr ta aja a'eta. Ihẽ pe a'eta ke nde ereme'ẽ, ame'ẽja saka" aja Tupã pe Ta'yr pandu. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

14 "Ta'yr ta" aja a'e pandu. Ame'ẽ ta riki awa ta te'e a'eta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke. Pe, Jesu uwyr rahã, ame'ẽ ta aja a'e tĩ. Awa te'e a'e tĩ. A'erehe a'e manõ rahã, Satanama'e pyrãtãha ke a'e muputu'u. Manõha ngi ngã ke Satana mukyje. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke a'e mukanim tĩ. 15 Manõha ngi awa kyje. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo rahã, aja te'eha kyje. Ame'ẽ kyjeha ke Jesu mukanim. Kyjeha ngi poir, ame'ẽja saka.

16 Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta py'a ke a'e muhury ym uwyr. Amõ ta py'a ke muhury uwyr. Kuja. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: "Amarã rainõ ta py'a ke a'e muhury uwyr" aja. (Aja pandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har pandu, aja jakwa katu.) 17 Ngã py'a ke a'e muhury katu uwyr, a'erehe imu ta aja a'e uwak ta me'ẽ te'e tĩ. Jande riki imu ta aja tĩ. Aja rahã, jande aja a'e tĩ. Awa te'e rahã, pa'i keruhũ aja a'e ixo tĩ. (Jesu riki pa'i keruhũ aja tĩ.) Tupãma'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e katu. Pa'i keruhũ aja ixo rahã, awa ta rehe a'e pyrara usak. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe pa'i keruhũ muhepy. (Jesu riki pa'i keruhũ.) A'erehe ngã rehe Tupã ipy'a jywyr katu. 18 Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Anĩ. Ma'e ym te a'e.) Satana manga manga tipe. (Ãjã ramũi a'e.) A'erehe mangaha ke Jesu ukwa katu. A'erehe Tupã kotyhar ta ke ãjã ramũi manga manga rahã, ame'ẽ ta py'a ke Jesu mãtã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu tĩ. A'e pyrara tĩ. A'erehe Tupã kotyhar ta pyrara ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke Jesu mãtã katu tĩ. Ame'ẽ ke ukwa katu tĩ.

3

Moise 'ar koty te we Jesu katuha

1 Ihẽ mu ta! Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe ihẽ mu ta aja pehẽ. Pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak — aja.

Pesarahã! Mã peja Jesu rehe har pekwa pekwa pexo. A'e ke Tupã muwyr. Pa'i keruhũ aja a'e ke muwyr. Pe, jande japandu:

—Ixotyhar ta ke jande. Jajurujar katu ehe — aja.

2 Tupã pandu ipe:

—Pa'i keruhũma'e ma'eha ke nde erema'ema'e — aja.

A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Yman Moise aja tĩ. Juja katu te ma'eha tĩ. Tupã pandu ipe:

—Ihẽ kotyhar ta rehe esak katu — aja ipe. —Ame'ẽ ma'eha ke nde pe ihẽ ame'ẽ — aja Moise pe.

A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke Moise ma'ema'e katu. 3 Ok mujãha pe amõ ta pandu: "Mã! Katu nde eremujã!" aja. Aja ok rehe har aja pandu ym awa. A'erehe ok

mujãha riki ok 'ar koty te we katuha. Aja
Jesu tĩ. Moise 'ar koty te we Jesu katuha a'e
tĩ. (A'erehe Jesu rehe pehendu katu ta me'ẽ
te'e.) 4 Ok pame katu te awa mujã. Tupã
riki upa katu te ma'e ke mujã. 5-6 Tupãma'e
miasu ke Moise. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e
ma'ema'e katu. Tupã kotyhar ta rehe a'e
usak katu. Pe, ma'e ke Tupã mujekwa ta,
ame'ẽ ke ngã pe a'e pandu pandu. Kirisutu
riki Tupã ra'yr. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e
ma'ema'e katu tĩ. Tupã kotyhar tama'e
kapitã keruhũ ke a'e. Moise riki miasu.
Kirisutu riki Tupã ra'yr. A'erehe Moise 'ar
koty te we katuha. Kirisutu kotyhar ta ke
jande. Aja rahã, ma'e hok wyr pe har ta
aja jande jaxo. Kirisutu jywyriha ke rehe
jaharõ katu. Jande ke amõ ta mahy rahã,
jande py'ahu te'e jahendu. Jajurujar katuha
ke jahijar ym. Upa aja jaxo rahã, ima'e hok
wyr pe har ta ke aja jaxo. Ixotyhar ta ke
jande aja jamujekwa katu.

Jande py'a ke Tupã muhury katu

7 (Ixotyhar ta ke jande, a'erehe mã peja
Tupã rehe pehendu katu.) Aja yman Tupã'ã
mujekwa ame'ẽ ke amõ mupinim. (Kuja
jundéu awa ta rehe har mupinim.)
"Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu
katurahã!
8 'Anĩ. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu.
Mã pahar pehendu katu ehe.
Awa nixói te ame'ẽ pe pehẽ ramũi ixo rahã,
a'eta pandu: 'Tupã ke japutar ym.
Jahendu ym ta ehe. Jande ke a'e
mupyrara ym ta' aja pandu naĩ.
Aja a'eta manga manga tipe. Ame'ẽ ta aja
mã peja ym pexo tĩ. (A'erehe pahar
pehendu katu ehe.)
9 Pe, Tupã pandu: 'Yman ihẽ ama'ema'eha
ke a'eta usak tipe. Marã ka ym amõ
ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e hũ
tipe.
Kuja, 40 warahy 'ar rahã, a'eta usak tipe.
Anĩ. Ihẽ ke a'eta putar ym. A'eta
ke ihẽ amupyrara ym ta' aja a'eta
ukwaha naĩ. A'erehe ihẽ ke a'eta
manga manga hũ tipe. Katu ym aja.
10 A'erehe a'eta rehe ihẽ aparahy. A'erehe
ihẽ ajupandu ihẽ jupe: 'Ihẽ rehe
a'eta hendu ym.
Ihẽ ngi amõ rehe a'eta py'a ke a'eta mu-
ruwak. Aja te'eha a'eta. Ihẽ amu'e,
aja a'eta ixo ym. Katu ym aja' aja
riki.
11 A'erehe a'eta rehe ihẽ aparahy. Pe, ihẽ
apandu: 'Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke
ama'e katu ta kỹ.
Amõ henda amukatu. Ame'ẽ pe a'eta ixo
ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.)
A'ep a'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa
ta tipe. Ihẽ ame'ẽ ta tipe' aja Tupã
pandu." Aja Tupã'ã mujekwa ame'ẽ
ke amõ mupinim.
12 Ihẽ mu ta! Pesak katu pehẽ juehe
pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e
ym pexo. Ame'ẽ ke jõ peputar rahã, Tupã
ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak ta.
Katu ym aja. Tupã riki ixuwe katu te hũ
ame'ẽ ke a'e. 13 Pesarahã! "Apo" aja Tupã
je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja rahã, apo
riki wera rahã pame katu te pehẽ py'a
pemãtã katu pehẽ juehe pexo. Aja rahã,
ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. Aja
rahã: "Anĩ. Jahendu ym ta ehe" aja ym
pepandu. A'erehe angaha pewe ihĩ rahã,
pehendu katu ehe. 14 Kirisutu rehe jajurujar
katu py rahã, ixotyhar ta ke jande, aja
jakwa katu te. Aja tapijar te'e we jaxo
rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo
ame'ẽ ta ke jande. 15 Pesarahã! Amõ we ihẽ
apandu. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:
"Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu
katurahã! 'Anĩ. Jahendu ym ta ehe'
aja ym pepandu. Pahar pehendu
katu ehe.
Awa nixói te ame'ẽ pe pehẽ ramũi ixo rahã,
a'eta pandu: 'Tupã ke jande japutar
ym. Jahendu ym ta ehe' aja yman
amõ mupinim." A'eta aja pexo ym
pehẽ tĩ.
16 Awa riki Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
hendu ym my? Awa riki pandu my: "Tupã
ke japutar ym" aja? Pesarahã! Jande ramũi
ta ke ame'ẽ ta. A'eta riki Tupã pandu
ame'ẽ ke rehe hendu ym. A'eta riki pandu:
"Tupã ke japutar ym" aja. A'eta ke Eji ywy
ngi Moise muhem raho. 17 Awa rehe Tupã
parahy my? Kuja, 40 warahy 'ar rahã, a'e
parahy. Pesarahã! Jande ramũi ta ke ame'ẽ
ta. A'eta rehe Tupã parahy. A'eta riki ma'e
ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe awa
nixói te ame'ẽ pe upa katu te a'eta manõ.
18 Tupã pandu: "Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke
ama'e katu ta kỹ. Amõ henda amukatu
ame'ẽ pe a'eta ixo ym ta. (Kanaã ywy
ke ame'ẽ.) A'ep a'eta oho rahã, putu'uha
ke a'eta ukwa ta tipe. Ihẽ ame'ẽ ta tipe"

aja a'e pandu. Awa pe a'e pandu my?
Pesarahã! Jande ramũi ta pe a'e pandu.
A'eta riki pandu: "Tupã ke japutar ym" aja.
19 A'erehe Tupã pandu: "Ame'ẽ ywy pe a'eta
oho ym" aja pandu ame'ẽ ke jande jakwa.
Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar
ym, a'erehe ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym tĩ.
(A'erehe ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. Pahar
pehendu katu ehe.)

4

1 Tupã pandu jande pe:
—Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e
katu ta kỹ. Amõ henda amukatu. A'ep ihẽ
namõ peputu'u ta kỹ — aja.

(Aja pandu rahã, ima'e henda pe inamõ
jaxo ta, aja mujekwa katu.) Pesak katu pehẽ
juehe! Aja rahã, tapijar te'e we pejurujar
katu ehe. Aja rahã, ame'ẽ renda pe peho
ta kỹ. A'erehe pesak katu pehẽ juehe pexo.
2 Myrandu katu rehe jande ramũi ta hendu
tipe. "Putu'uha" ame'ẽ myrandu katu rehe
hendu tipe. A'eta aja jahendu tĩ. A'eta
hendu tipe. Hendu rahã, a'eta jurujar
ym. A'erehe mã peja a'eta aja ym jande tĩ.
A'erehe mã peja jahendu katu ehe. 3 Jande
riki jajurujar katu ehe ame'ẽ ta ke. A'erehe
Tupã ixo, ame'ẽ putu'uha renda pe jaho ta
kỹ. Yman Tupã pandu:
"Ihẽ aparahy, a'erehe a'eta pe ihẽ apandu:
'Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'ema'e katu
ta kỹ.
Amõ henda amukatu. Ame'ẽ pe a'eta oho
ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.) A'eta
oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta
tipe.
Ihẽ ame'ẽ ta tipe' aja Tupã."

Upa kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã rahã,
a'e putu'u. Ame'ẽ ngi har a'e ma'ema'eha
riki upa. Upa tipe. Anĩ. A'e pandu:
"Putu'uha renda pe a'eta oho ym ta" aja.
4 Awa po wajar mokõihar rehe har amõ
mupinim. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:
"Awa po wajar peteĩ rahã Tupã paraky rahã,
a'e putu'u. Awa po wajar mokõihar rehe a'e
putu'u" aja amõ mupinim. 5 Pe, amõ rahã,
kuja mupinim. Tupã pandu: "Ihẽ apandu,
ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym ta. A'eta oho
rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe" aja.
(Ame'ẽ ywy upa Tupã mukatu. Pewe ihĩ
tipe. Anĩ. Oho ym ame'ẽ ta.) 6 Ame'ẽ
myrandu katu ke rehe hendu py, ame'ẽ ta
jurujar ym ehe. A'erehe putu'uha ke a'eta
ukwa ym. Aja rahã, amõ ta riki putu'uha
ke ukwa ta. 7 Pesarahã! Amõ weraha ke
Tupã manga, aja jakwa. A'e pandu: "Apo"
aja. Yman te warahy 'ar aha oho rahã, pe,
Ndawi pe a'e mujekwa. Ame'ẽ ke apandu
ramõ. Kuja:
"Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu
katurahã!
'Anĩ. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu.
Pahar pehendu katu ehe" aja Tupã
je'ẽha rehe amõ mupinim.

8 Kanaã ywy pe jande ramũi ta ke Josue
raho tipe. Anĩ. "Putu'u" aja ym ngã ixo.
"Putu'uha ihẽ ame'ẽ ta" aja Tupã pandu.
Aja ngã ixo rahã, kuja Tupã pandu ym ta
tipe:
—Amõ wera rahã, putu'uha ke ihẽ ame'ẽ
ta — aja.

9 Pesarahã! Ixotyhar ta pe putu'uha ke
Tupã me'ẽ ta. Awa popa wajar mokõihar
wera rahã, Tupã putu'u riki. Aja putu'uha
ke ixotyhar ta ukwa ta tĩ. 10 "Putu'uha ke
ihẽ ame'ẽ ta" aja Tupã pandu. Pe, ame'ẽ ke
amõ ukwa rahã, a'e putu'u katu ta. "Putu'u
katu" aja pandu rahã, henda pe Tupã namõ
ixo ta, aja mujekwa katu. A'erehe kome'ẽ
ywyma'e ma'ema'eha ke upa. Tupã namõ
ixo, a'erehe upa. Tupã ma'e ke mujãha ngi
a'e putu'u. Aja amõ putu'u ta tĩ. 11 Ame'ẽ
putu'uha rehe mã peja jaho. Aja rahã, upa
katu te jande japutu'u katu ta. (Tupã namõ
jaxo katu ta.) Jande ramũi ta aja ym jande
tĩ. A'eta Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar
ym, a'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym.

12 A'erehe mã peja jahendu katu ehe. Pe-
sarahã! Awa riki ixuwe katu. Aja Tupã
je'ẽha tĩ. A'erehe Tupã je'ẽha mujekwa, aja
jande jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Kyse upa
te'e haimbe ame'ẽ ke haimbe katu. So'o
rukwer mondok rahã, ixangwer ke rehe
uhyk katu. Tupã je'ẽha riki kyse upa te'e
haimbe aja saka. I'ar koty te we haimbe riki.
Amõ hendu rahã, ipy'a rehe uhyk, ame'ẽja
saka. A'erehe ipy'a pe ma'e ke ukwa ukwa
ixo, ame'ẽ ke mujekwa juehe har. "Ko
katu." Anĩ rahã: "Ko katu ym. Jaxer" aja
mujekwa. Ipy'a pe ma'e ke putar, ame'ẽ ke
mujekwa jupe tĩ. "Ko katu." Anĩ rahã: "Ko
katu ym. Jaxer" aja mujekwa. (Upa ipy'a
rehe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ
ke Tupã je'ẽha mujekwa. A'erehe Tupã
rehe jahendu ta me'ẽ te'e.) 13 Upa ma'e ke
Tupã ukwa katu. Marã ka ym ma'e ke ingi

mukanĩha awa. Upa a'e mujã ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Upa ma'e ke a'e usak tĩ. Yman rahã, upa jama'ema'e ame'ẽ ke japandu ta ipe tĩ. (A'erehe mã peja jahendu katu ehe apo 'y.)

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

14 Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu ehe. Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. Tupã ra'yr a'e tĩ. Jande rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu ixo. Inamõ ixo. 15 Jande pitu te'e. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Pe, jande rehe pyrara usak tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ẽ ke Satana putar katu. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke a'e manga manga. Jande aja jandema'e pa'i keruhũ tĩ. Satana manga manga tipe. Jandema'e pa'i keruhũ ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te. A'erehe jande py'a ke a'e mãtã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu. Jandema'e pa'i keruhũ a'e tĩ. 16 A'erehe mã peja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ha namõ a'e wapyk ame'ẽ ndutar koty jahyk katu, ame'ẽja saka. Aja rahã, japandu pandu katu inamõ. Arahã jande rehe a'e ipy'a katu. Jande rehe a'e pyrara usak tĩ. Jande pitu te'e rahã, jande py'a ke a'e mãtã katu tĩ.

5

1 Sehar sawa'e ta ngi har pa'i keruhũ ke jande jajo'ok. A'e riki mukatuha aja saka. Tupã namõ mukatuha. Ma'e ke amõ ma'ema'e ta me'ẽ te'e, ame'ẽ ke henda ke pe pa'i keruhũ ma'ema'e. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke pa'i keruhũ riki me'ẽ me'ẽ Tupã pe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi Tupã juhyk, ame'ẽ ke amõ putar rahã, arapuharan ke a'e werur, pa'i keruhũ pe. Pe, ame'ẽ ke pa'i keruhũ hapy. Aja jundéu awa ta ma'ema'eha ke. 2 Pa'i keruhũ awa te'e a'e tĩ. A'erehe pitu te'e a'e tĩ. A'erehe amõ ta pe wewe katu pandu. Amõ ta ukwa ym ame'ẽ ta ke. Ka'u te'eha ma'ema'eha namõ ixo ame'ẽ ta ke tĩ. Ame'ẽ ta pe pa'i keruhũ wewe katu pandu. 3 A'e pitu te'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tĩ. A'erehe ima'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe arapuharan ke a'e hapy tĩ. Aja Tupã pe pandu: "Ihẽ py'a ke ejuhyk apo 'y" aja. Ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe arapuharan ke a'e hapy tĩ.

4 "Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta" aja ym sawa'e jeje jumu'am. Anĩ. Tupã putar, aja amõ mu'am: "Pa'i keruhũ wan ta nde" aja. Arã riki aja. Yman amõ pandu ipe: "Nde riki pa'i keruhũ apo 'y" aja.

5-6 Kirisutu aja tĩ. "Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta" aja jeje jumu'am ym tĩ. Anĩ. Tupã riki pandu ipe. Aja amõ riki Tupã je'ẽha rehe mupinim.

"Ihẽ ra'yr nde. Nde pái ihẽ tĩ" aja ngã pe ihẽ apandu apo 'y.

Amõ mupinim we tĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke mupinim.

"Pa'i keruhũ nde. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde pa'i keruhũ tĩ" aja pandu.

7 Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, Tupã namõ a'e pandu pandu. (Sehar pa'i keruhũ ma'eha aja a'e tĩ.) "Mã! Ihẽ ke ngã jukwa ta. Nde ereputar rahã, emuhem ihẽ ke kỹ" aja pandu pandu. Hãtã a'e pandu ipe. Jixi'u tĩ. (Aja rahã, sehar pa'i keruhũ aja pitu te'e a'e tĩ aja mujekwa tĩ.) "Ihẽ jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ym Ta'yr pandu. Amõ we tĩ. Ipái keruhũ rehe a'e ipy'a katu tĩ. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke rehe Tupã hendu katu. 8 Tupã ra'yr ke a'e tipe. Anĩ. A'e ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ke Tupã putar, aja a'e ukwa katu. A'erehe ipy'ahu te'e hendu. Amõ ta mupyrara rahã, Tupã pe a'e pandu: "Tapijar te'e we nde rehe ahendu katu axo" aja. Aja hendu katuha ke a'e jumu'e. (Sehar pa'i keruhũ aja Tupã rehe hendu katu tĩ.) 9 Pe, upa rahã, ehe har Tupã pandu: "Katu te ame'ẽ ke nde" aja. Pe, ywa pe mujywyr raho. A'erehe Ta'yr riki ngã ke muhã katu. Upa hendu katu ame'ẽ ta ke a'e muhã ta. Aja te'e ta inamõ a'eta ixo. 10 Pe, Tupã pandu tĩ:

—Nde riki pa'i keruhũ. Mekisende aja nde riki pa'i keruhũ tĩ — aja Ta'yr pe.

Ta'yn ta aja ym ma'e ke pekwa pekwa pexo

11 Kirisutu riki pa'i keruhũ ame'ẽ rehe har amõ we ihẽ apandu tar katu tipe. Anĩ. Pehẽ ãkã ianam rãi, a'erehe marã ka ym upa katu te amujekwaha pehẽ pe. 12 Yman Jesu kotyhar ta ke aja pexo. Tupã je'ẽha ke amõ ta pe pemu'e ta me'ẽ te'e tĩ. Anĩ. Aja ym rĩ. Pehẽ pe amõ ta Tupã je'ẽha ke mu'e we rĩ. Pejurujar katu py rahã, pejumu'e. Ame'ẽ ke pejumu'e we rĩ. Ta'yn ta aja kamby te'e u'u ame'ẽja saka. (Aja rahã ta'yr mi Tupã je'ẽha

ke pekwa.) Tiha ame'ẽ ta aja pexo rahã, so'o
pupur ke pe'u ta tipe. So'o pupur ke pe'u,
aja rahã, Tupã je'ẽha ke pekwa katu, aja
pexo. 13 Kamby te'e u'u ame'ẽ ke ta'yn riki.
Pe, ta'yn rahã, ukwa ym ma'e ke. Ma'e riki
katu ame'ẽ ke my? Ma'e riki katu ym ame'ẽ
ke my? Ame'ẽ ke ukwa ym. 14 So'o pupur ke
u'u, ame'ẽ ke tiha ame'ẽ ke a'e. Yman ixo.
A'erehe upa ukwa katu. Ma'e katu ame'ẽ
ke ukwa katu. Pe, ame'ẽ ke ma'ema'e katu.
Ma'e katu ym ame'ẽ ke ukwa katu tĩ. Pe,
ame'ẽ ke ma'e ym tĩ.

6

Mã peja Tupã rehe har pejumu'e we rĩ

1 Mã peja katu ame'ẽ ke jama'ema'e katu,
a'erehe Tupã je'ẽha ke mã peja i'ar koty
te we jajumu'e katu te we ta rĩ. Mã peja
tiha ame'ẽ ta aja jaxo. Kirisutu rehe ja-
jurujar katu py rahã, ehe har jõ jajumu'e.
Ame'ẽ ke rehe jõ mã peja ym jakwa jakwa
jaxo rĩ. Arahã ma'e jaka'u te'eha jama'eha
ngi jande py'a ke jamuruwak ta me'ẽ te'e,
aja jajumu'e. Tupã rehe jajurujar katu ta
me'ẽ te'e, aja jajumu'e tĩ. 2 Jande ke amõ
ta mujahuk ta me'ẽ te'e, aja jajumu'e tĩ.
(Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja
jamujekwa.) Jande ãkã rehe ipo ke amõ
mujar rahã, pandu: "Mã peja nde rehe Tupã
usak katu" aja. Aja jajumu'e tĩ. Manõ ame'ẽ
ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja
jajumu'e tĩ. Yman rahã ixotyhar ta aja
ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Pe,
aja te'eha mupyraraha renda pe ixo ta, aja
jajumu'e tĩ. Upa aja jajumu'e py, ame'ẽ ke
rehe mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. 3 Mã
peja i'ar koty te we Tupã je'ẽha ke jajumu'e
katu. Tupã putar rahã, amõ we ame'ẽ ke
jajumu'e katu ta kỹ.

Mã peja pejurujar katuha ke pehijar ym

4 Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta
hijar rahã, marã ka ym ipy'a ke Tupã koty
muruwakiha tĩ. Yman Tupã rehe har a'eta
jumu'e katu riki. I'ã ke a'eta py'a rehe Tupã
moĩ tĩ. Ywa ngi ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ,
ame'ẽ ke a'eta ukwa tĩ. Pyhyk katu tĩ. 5 Tupã
pandu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e katu, aja
a'eta ukwa katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ
pyahu ame'ẽ ke pyrãtãha namõ Tupã mujã
ta tĩ. Aja me'ẽ pyrãtãha ke rehe a'eta usak
tĩ. (Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e
ma'ema'e rahã, a'eta usak tĩ.) 6 Pe, Tupã
rehe jurujar katuha ke a'eta hijar. Aja rahã
marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha
tĩ. Aja rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe
tĩ. Tupã ra'yr ke myra ngã mupia ame'ẽ ke
rehe mupyrãtã we ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja
rahã, Tupã ra'yr rehe ngã puka puka hũ,
ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã marã ka ym ipy'a
ke Tupã koty muruwakiha tĩ.

7 Ywy rehe aman u'ar u'ar. Pe, ma'eywa
uhem katu. Ame'ẽ ke ijar u'u katu. Ame'ẽ
ma'eywa ke Tupã muhury katu. Usak katu
ehe. Aja awa tĩ. Je'ẽha ke Tupã mujekwa
ngã pe. Pe, jurujar katu ehe. Ma'e katu
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e tĩ. Ma'eywa hury
katu, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ta rehe
Tupã usak katu tĩ. 8 Pe, ywy ngi juruwe jõ
uhem rahã, ame'ẽ kupixa jaxer riki. Kupi'i
jõ uhem rahã, aja tĩ. Jaxer tĩ. Aja amõ ta tĩ.
Je'ẽha ke Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ẽ ke
rehe jurujar katu. Pe, a'engi hijar tĩ. Ma'e
katu ame'ẽ ke aja ym ma'ema'e. Juruwe
uhem, ame'ẽja saka ame'ẽ. Aja rahã, Tupã
pandu tate my: "Pehẽ katu ym. Aputar ym
pehẽ" aja my. Juruwe ke kupixa jar jo'ok.
Pe, xirik rahã, hapy. Upa ukwái. Aja hijar
ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

Ixotyhar ta rehe tapijar te'e we pesak katu rĩ

9 Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehẽ rehe ihẽ
apy'a katu, a'erehe hãtã ihẽ aje'ẽ pehẽ pe.
Pejurujar katuha ke pehijar ym, aja ihẽ
akwa. Kupixa jaxer aja ym pehẽ tĩ, aja
akwa tĩ. Pehẽ ke Tupã muhã katu, a'erehe
ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr ta
tĩ. Kupixa katu, aja me'ẽ pehẽ tĩ, aja ihẽ
akwa tĩ. 10 Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e.
Pehẽ pepy'a katu ehe, a'erehe Jesu kotyhar
ta rehe pesak katu. Ima'e ym te ame'ẽ ta
pe peme'ẽ me'ẽ katu. Ame'ẽ ke Tupã harái
ym ta. Jete. Tapijar te'e we Jesu kotyhar
ta rehe pesak katu rĩ. Aja Tupã rehe pepy'a
katu, aja pemujekwa. 11 Jesu kotyhar ta rehe
pesak katu. Pehẽ pame katu te aja pexo.
Jesu jywyr ym rahã we, mã peja aja te'e ta
pexo, aja japutar katu. Pe, pehẽ rury katu
ta pexo. Jesu jywyriha rehe peharõ katu
pexo. Pe, a'e jywyr rahã, pehẽ rury katu
ta. 12 Amõ ta pe Tupã pandu katu ame'ẽ ke
a'e ma'ema'e katu ta kỹ. Kuja: "Ihẽ namõ
pexo ta" aja. Ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu.
Ame'ẽ rehe ipy'ahu we harõ ixo rĩ. Ame'ẽ
ke hijar ym rĩ. A'erehe Tupã pandu katu,

ame'ẽ ke a'eta pyhyk katu. Ame'ẽ ta aja pexo tĩ. Pehẽ ãkã ianam rãi aja ym pexo.

*Tupã pandu katu ame'*ẽ ke a'e ma'ema'e katu

13-14 Amarã pe Tupã manga katu: "Nde rehe ihẽ asak katu ta. Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta" aja Tupã. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja Amarã pe mujekwa. Tupã 'ar koty te we katu te ame'ẽ ke nixói te. A'erehe ima'e je'ẽha namõ manga katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu. 15 Ame'ẽ rehe ipy'ahu te'e we ixo rĩ. A'erehe Tupã manga katu ame'ẽ ke Amarã pe a'e muwyr katu. 16 Sehar sawa'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja sawa'e pandu rahã, i'ar koty te we pyrãtã katu ame'ẽ je'ẽha rupi a'e pandu. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, sawa'e ta je'ẽ je'ẽha putu'u ta riki. "A'e ma'ema'e ym ta" aja ym pandu ta. Panduha ke mukanim ym te ta awa, aja ukwa.

17 Amõ ta pe Tupã pandu: "Pehẽ ke ihẽ amuhã ta" aja. "Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ amukanim ym te ta" aja a'eta pe Tupã mujekwa tar katu. A'erehe a'e pandu tĩ: "Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta" aja. 18 A'e pandu ame'ẽ ke Tupã mukanim ym te ta. "Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta" aja Tupã pandu. Ame'ẽ ke a'e muruwak ym te ta tĩ. Marã ka ym te'e panduha a'e. A'erehe Tupã kotyhar ta aja jaxo rahã, a'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja jakwa katu. Jande py'a ke a'e mãtã katu tĩ. A'erehe Tupã namõ jaxo ta, ame'ẽ ke rehe jaharõ katu jaxo. Ame'ẽ panduha ke jahijar ym te ta.

19 Tupã namõ jande jaxo ta, ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. A'erehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. Tupã namõ jaxo ta, ame'ẽ riki jetehar te ke. Marã ka ym awa mukanĩha. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy ihĩ. Pan te'e hukwen kyndaha a'ep ihĩ. Ame'ẽ rupi sehar pa'i keruhũ asa oho. Tupã namõ pandu rahã, ame'ẽ rupi asa oho. Aja ywa pe Jesu oho tĩ. Tupã namõ a'e pandu pandu. Pan te'e hukwen kyndaha aja a'e asa oho, ame'ẽja saka. Pe, Tupã namõ ixo apo 'y. 20 A'ep Jesu riki oho py. A'erehe Tupã namõ jaxo ta kỹ, aja jakwa katu. Haikwer rupi jaho ta kỹ tĩ. Jande rehe har Tupã pe a'e pandu pandu ixo. A'e riki pa'i keruhũ. Aja te'eha a'e. Mekisende aja Jesu riki pa'i keruhũ tĩ.

7

Mekisende rehe har

1 Apo Mekisende rehe har ihẽ apandu ta. A'e riki sehar kapitã keruhũ tĩ. Sarẽ ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ. Sehar pa'i keruhũ a'e tĩ. Tupã pe a'e paraky ixo. Tupã riki ywatehar ke a'e. Sehar amõ kapitã keruhũ ta namõ Amarã jumai mai. Pe, ame'ẽ ta ke a'e muputu'u riki. Pe, hok koty a'e jywyr oho ixo rahã, Mekisende uhyk ehe. Pandu ipe: "Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja Amarã pe. 2 Pe, ma'e ke Amarã me'ẽ ipe. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u rahã, a'etama'e ke upa pyhyk raho. Upa ame'ẽ ke Amarã mowok. Jande popa hetaha aja mowok. Ame'ẽ jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ẽ. Mekisende mokõi her namõ ixo: "Ko kapitã keruhũ. Katu te ame'ẽ ke jõ ma'ema'e ame'ẽ ke a'e" aja her. Amõ her: "Ko kapitã keruhũ. Ngã jumai ym te ame'ẽ ke a'e" aja her tĩ. (A'erehe jandema'e sawa'e te aja a'e tĩ. Kapitã keruhũ a'e tĩ. Jumaiha nixói ipe tĩ.) 3 Mekisende pái rer ke jande jakwa ym. Imãi rer jakwa ym tĩ. Hamũi ta rer jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e u'ar my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e manõ my? Jakwa ym tĩ. (A'erehe ixuwe katu ixo, ame'ẽja saka.) A'erehe Tupã ra'yr aja a'e tĩ. (Ixuwe katu aja ixo a'e tĩ.) Pa'i aja te'eha a'e ixo.

4 Mekisende riki katu te ame'ẽ ke, aja pekwa. Amarã jande ramũi ke a'e. Amõ kapitã keruhũ ta namõ a'e jumai rahã, a'etama'e ke a'e pyhyk. Pe, jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ẽ. A'erehe Mekisende riki katu te ame'ẽ ke a'e, aja pekwa. (Amarã 'ar koty te we katuha.)

5 Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Moise je'ẽha mujekwa: "Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok. Jundéu awa ta ngi jo'ok" aja pa'i ta pe mujekwa. Ianam ta ngi jo'ok. Amõ awa ta ngi anĩ. Jo'ok ym. Ianam ta riki Amarã rainõ ta ke tĩ. 6 Mekisende Rewi rainõ ym. Jundéu awa ym a'e. Amarã ngi ma'e ke a'e jo'ok. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok. Pe, Amarã pe a'e pandu: "Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja. Amarã pe Tupã pandu: "Ne rainõ ta ke

ihẽ amuheta hũ ta” aja. Ame'ẽ Amarã pe
katu ame'ẽ ke Mekisende pandu.
7 Amõ pe amõ pandu: “Mã peja nde rehe
Tupã usak katu” aja. Ame'ẽ pandu ame'ẽ
ke amõ 'ar koty te we pyrãtãha, aja jakwa
katu. (A'erehe Mekisende riki Amarã 'ar
koty te we katuha aja jakwa katu.) 8 Jande
popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke pa'i ta
jo'ok. Awa ta te'e a'eta. A'erehe manõ ta tĩ.
Mekisende anĩ. Jande popa hetaha ngi har
peteĩ ma'e ke a'e jo'ok tĩ. Pe, Tupã je'ẽha
rehe amõ mupinim: “A'e ixo” aja. (Aja rahã,
a'e manõ, aja Tupã je'ẽha rehe mupinim ym
awa. A'erehe Mekisende riki pa'i ta 'ar koty
te we katuha.)
9 Pe, Mekisende pe jande popa hetaha
ngi har peteĩ ma'e ke Amarã me'ẽ rahã,
Rewi riki me'ẽ ipe tĩ, ame'ẽja saka japandu.
Rewi rainõ ta riki jundéu awa ta ngi jo'ok
tĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e
ke jo'ok tĩ. 10 Amarã rehe Mekisende uhyk
rahã, Rewi nixói rĩ. U'ar ym rĩ. Rewi
riki hamũi rehe ihĩ, ame'ẽja saka japandu.
A'erehe Mekisende pe ma'e ke Rewi me'ẽ tĩ,
ame'ẽja saka. Amarã me'ẽ rahã, Rewi me'ẽ
ipe tĩ, ame'ẽja saka. (A'erehe Mekisende
riki Rewi 'ar koty te we katuha.)
11 Tupã je'ẽha ke jundéu awa ta pe Moise
me'ẽ rahã, Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Ame'ẽ
pa'i ta Tupã mujekwa ame'ẽ ke ma'ema'e.
Upa hymba ke ngã hapy hapy. Ame'ẽ riki
ngãma'e ma'eha. Hapy rahã: “Nde katu te.
Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke
nixói te nde pe” aja ym Tupã pandu. Aja
pandu rahã, amõ pa'i ke Tupã mu'am ym
ta tipe. Anĩ. Pandu ym. A'erehe amõ pa'i
keruhũ ke Tupã mu'am ta me'ẽ te'e. Arã
pa'i keruhũ py. Amõ uhem ta. Arã aja ym ta
a'e tĩ. Mekisende aja amõ pa'i keruhũ uhem
ta tĩ.
12-14 Aja japandu rahã, jandema'e sawa'e te
rehe har japandu. Kirisutu ke a'e. Aja amõ
kotyhar pa'i uhem rahã, Moise je'ẽha ke
muruwak ta me'ẽ te'e tĩ. Pesarahã! Moise
je'ẽha kuja mujekwa: “Rewi rainõ ta jõ pa'i
ta” aja. Jandema'e sawa'e te Rewi rainõ
ym. Junda rainõ ke a'e aja jakwa katu.
Junda rainõ ta ngi har pa'i ym te ta riki.
A'erehe Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ
te'e. “Junda rainõ ta ngi har amõ riki pa'i
keruhũ wan ta” aja Moise pandu ym te.
Aja rahã jandema'e sawa'e te pa'i keruhũ
ym ta tipe. Anĩ. A'e riki Mekisende aja
pa'i keruhũ a'e tĩ. A'erehe Moise je'ẽha ke
muruwak ta me'ẽ te'e tĩ.

Mekisende aja amõ pa'i keruhũ pu'am tĩ

15 Ame'ẽ rehe har jakwa katu te we rĩ.
Amõ kotyhar pa'i ke uhem. Mekisende aja
a'e tĩ. (Kirisutu a'e.) 16 Pa'i aja a'e ke amõ
mu'am. Rewi rainõ ke a'e a'erehe pa'i aja
a'e ke amõ mu'am my? Anĩ. Aja ym. Uhã
te hũ ame'ẽ ke a'e, a'erehe pa'i aja mu'am.
17 Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Nde
riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo.
Mekisende aja nde riki pa'i wan ta tĩ” aja
panduha ihĩ. 18 Rewi rainõ ta riki pa'i ta.
Ame'ẽ panduha ke Tupã mukanim. A'eta
riki pa'i ta rahã, muhã ym awa ke, a'erehe
katu ym. Jaxer tĩ. 19 Moise je'ẽha rehe amõ
hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde
ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te
nde pe” aja Tupã pandu ym te. Apo amõ
kotyhar pa'i ke Tupã mu'am, a'erehe Tupã
namõ jaxo ta kỹ. Ame'ẽ rehe jaharõ katu
jaxo. Katu te ame'ẽ.
20-21 Amõ we tĩ. Jesu ke pa'i aja Tupã
mu'am rahã, a'e pandu: “Ihẽ ruhã te hũ
ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke
ihẽ ama'ema'e katu ta” aja. Aja Rewi rainõ
ta rehe har a'e pandu ym. Pa'i ta aja a'e
mu'am rahã, aja pandu ym. Pe, Jesu rehe
har a'e pandu. Ame'ẽ ke Ndawi mupinim.
Kuja:

“Jandema'e sawa'e te manga katu: ‘Ihẽ
ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe
ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e
katu ta’ aja.
Kuja a'e pandu tĩ: ‘Nde riki pa'i wan ta.
Aja te'e ta nde erexo’ aja.” (Ame'ẽ
panduha ke a'e muruwak ym te ta.)

22 “Jesu riki pa'i” aja Tupã pandu. A'erehe
a'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta,
aja mujekwa katu. (A'erehe Kirisutu pa'i
keruhũ a'e tĩ.)
23 Amõ we tĩ. Pa'i ta heta riki. Rewi rainõ
manõ ta ame'ẽ ta ke a'eta, a'erehe marã
ka ym tapijar te'e we pa'i tama'e parakyha
ke ma'ema'eha. Peteĩ manõ rahã, amõ riki
henda pe paraky ixo. A'erehe a'eta heta
riki.
24 Jesu anĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.
A'erehe Jesuma'e ma'eha ke amõ pyhyk ym
te. Pa'ima'e ma'eha ke pyhyk ym te. Aja
te'e ta pa'i ke Jesu. 25 “Jesu rehe ihẽ ajurujar
katu. A'erehe ihẽ ke emuhã katu” aja Tupã
pe amõ pandu. Ame'ẽ ta ke Jesu muhã katu

apo 'y. Aja te'e ta muhã katu ixo tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'erehe aja te'e ta Tupã namõ a'e pandu pandu. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta rehe har a'e pandu pandu. A'erehe ame'ẽ ta ke a'e muhã katu.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ katu te ame'ẽ ke

26 Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. A'e jõ riki a'ewan, ame'ẽja saka. Katu te ame'ẽ ke a'e. Katu ym ha nixói te ipe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e, ame'ẽ ta aja ym te a'e ixoha tĩ. Pe, ywa pe a'e ke Tupã raho. Hake a'e mapyk. (Aja rahã: "Katu te ame'ẽ ke ko" aja mujekwa katu.)

27 Sehar pa'i keruhũ ta aja ym Jesu tĩ. Sehar pa'i keruhũ ta arapuharan ta ke hapy. Ima'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe muhepy. Ame'ẽ ke hapy. Aja wera rahã pame katu te hapy. Jesu aja ym. Pe, amõ ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe pa'i keruhũ muhepy. Ame'ẽ ke sehar pa'i keruhũ hapy tĩ. Aja wera rahã pame katu te hapy. Jesu aja ym tĩ. Peteĩhar a'e manõ. A'e jõ. A'ewan ame'ẽ. Upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e manõ. 28 Sawa'e ta ke pa'i keruhũ wan ta aja Moise je'ẽha mu'am. Ame'ẽ sawa'e ta pitu te'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe pitu te'e. Jesu anĩ. Pitu te'e ym a'e. Pe, Moise je'ẽha muwyr. A'engi: "Jete atu te ihẽ apandu" aja Tupã pandu. "Ihẽ ra'yr ke pa'i keruhũ aja ihẽ amu'am ta" aja. Ta'yr riki katu te ame'ẽ ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo.

8

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

1 Pesarahã! Pa'i keruhũ rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja me'ẽ pa'i keruhũ Jesu. Ywa pe Tupã rake a'e wapyk uĩ. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. 2 Tupã rehe ipy'a moĩ moĩha renda te ke Tupã mujã, ame'ẽja saka. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke mujã. A'erehe ame'ẽ ke sawa'e ta mujã ym. Ame'ẽ rehe kapy ihĩ, ame'ẽja saka. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ. A'ep Tupã ixo. A'ep pa'i keruhũma'e ma'eha ke Jesu ma'ema'e katu, aja a'e ixo.

3 Yman sehar pa'i keruhũ ta pame katu te amõ mu'am. Ma'e ke myrape 'ar pe a'eta moĩ moĩ. "Tupãma'e ke ko" aja a'eta pandu. Ame'ẽ ke ywa ngi Tupã usak, ame'ẽja saka. Arapuharan ta ke a'eta hapy hapy tĩ. (Aja ymanihar ta ima'e ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy.) A'erehe ma'e ke Tupã pe Jesu me'ẽ ta me'ẽ te'e tĩ. Pa'i keruhũ a'e, a'erehe ma'e ke me'ẽ ta me'ẽ te'e. Arapuharan anĩ. Kuja. Tupã pe a'e pandu: "Ko ihẽ axo. Nde pe ihẽ ajume'ẽ" aja. 4 Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e ixo ta tipe rahã, pa'i aja ym ta a'e. Ko pa'i ta ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. A'erehe Jesu anĩ. Pa'i aja ym ta a'e. Tupã pe ma'e ke sehar ta me'ẽ me'ẽ. Moise je'ẽha mujekwa, aja a'eta me'ẽ me'ẽ. 5 Pa'ima'e ma'eha ke sehar ta ma'ema'e tĩ. Ame'ẽ ma'eha ywa pe ma'eha aja saka tĩ. Yman Moise mujãha ke aja tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ke a'e mujã. So'o pirer ok ke te'e ame'ẽ. Ame'ẽ ke a'e mujã tate rahã, Tupã pandu ipe:

—So'o pirer ok mujãha ke nde pe ihẽ amujekwa ta. Ywy'ã keruhũ pe nde erexo rahã, ihẽ amujekwa ta nde pe. Ywa pe amõ ihĩ, aja me'ẽ amujekwa ta. Aja me'ẽ emujã katu te tĩ — aja Moise pe.

6 Jesu riki amõ kotyhar. Ywa pe pa'ima'e ma'eha ke a'e ma'e. A'erehe ima'e ma'eha riki sehar pa'i 'ar koty te we katuha. Ma'e panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Kuja: "Ihẽ amanõ ta, a'erehe ngã rehe nde py'a emujywyr" aja ipe. Ame'ẽ panduha i'ar koty te we katuha. Moise pe je'ẽha me'ẽ, ame'ẽ 'ar koty te we katuha. Pandu katuha ke Jesu ma'ema'e katu tĩ. Kuja. "Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta" aja. A'erehe panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Ame'ẽ ke Moise pe me'ẽ, ame'ẽ 'ar koty te we katuha. A'erehe i'ar koty te we katuha.

7 Je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. Ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke rahã, amõ je'ẽha ke Tupã muwyr ym ta tipe. 8 Ymanihar ixotyhar ta riki katu ym aja Tupã ukwa katu. Hendu ym ehe. A'erehe amõ je'ẽha ke a'e muwyr ta me'ẽ te'e. A'erehe yman kuja jandema'e sawa'e te pandu:

"Yman rahã jundéu awa ta pe ihẽ je'ẽha ke ihẽ amondo ta.
Pyahu ame'ẽ ke. Junda rainõ ta pe ihẽ amondo ta tĩ.
9 Pehẽ ramũi ta ke Eji ywy ngi ihẽ amuhem rahã, ihẽ je'ẽha ke ihẽ amondo ngã pe.
Ihẽ je'ẽha rehe a'eta hendu ym. Je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym riki. A'erehe a'eta ke ihẽ ahijar tĩ.

Ame'ẽ je'ẽha ke hainõ ta pe ihẽ amondo
ym ta tĩ. Amõ kotyhar je'ẽha ke
amondo ta.
10 Apo amõ kotyhar je'ẽha ke jundéu awa ta
pe ihẽ amondo ta.
Yman rahã, ihẽ je'ẽha ke a'eta pe ihẽ amu-
jekwa ta.
Ngã py'a rehe ihẽ amoĩ ta. A'erehe upa katu
te ukwa ta. Pe, a'eta hendu katu
ehe. (A'erehe mu'e ym ta ihẽ rehe
har.)
Ihẽ kotyhar ta ke a'eta. A'etama'e Tupã
ihẽ. A'eta rehe ihẽ asak katu ta" aja
jandema'e sawa'e te pandu.
11 Amõ we a'e pandu tĩ:
"Upa katu te ihẽ rehe har ngã ukwa ta. Upa
katu te kapitã keruhũ ta ukwa ta tĩ.
Upa katu te miasu ta ukwa katu ta
tĩ.
A'erehe ianam ta ke a'eta mu'e ym ta:
'Jandema'e sawa'e te rehe har pe-
jumu'e' aja pandu ym ta.
A'eta ixo, ame'ẽ ywy pe har ta ke aja ym
a'eta mu'e ta tĩ. 'Jandema'e sawa'e
te rehe har pejumu'e' aja mu'e ym
ta tĩ.
Upa katu te ngã ukwa katu, a'erehe aja
pandu ym ta.
12 Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tipe.
Ihẽ py'a jywyr ta ngã rehe.
Upa ngãma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ihẽ
aharái ta" aja jandema'e sawa'e te
pandu.
13 Je'ẽha pyahu ke Tupã muwyr, aja a'e
pandu. Aja rahã muwyr py ame'ẽ ke muk-
wehehar. Pe, kwehehar rahã, ombor. Katu
ym rahã, ombor tĩ. A'erehe muwyr py
ame'ẽ ke Tupã mukanim. (Moise je'ẽha ke
mukanim.)

9

Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ha rehe har

1 Yman Tupã pandu jande ramũi ta pe.
Panduha py ke ame'ẽ, aja jakwa. "Ihẽ Tupã.
Ihẽ je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ
rehe ihẽ asak katu ta" aja. Pe, so'o pirer
ke te'e ok ke a'eta mujã. A'ep Tupã rehe
ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Myja me'ẽ Tupã
rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ my? Ame'ẽ ke
Tupã mujekwa katu. 2 Pe, sehar so'o pirer
ke te'e ok keruhũ ke a'eta mujã. Jupyka riki
so'o pirer tĩ. Mokõi kapy ihĩ. Peteĩ kapy
hukwen koty ihĩ. Ame'ẽ pe ma'e weraha
tymã i'ãi. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ẽ 'ar pe
mbeju ke pa'i mou. Aja Tupã rehe ipy'a
ke moĩ moĩ ngã. Ame'ẽ kapy: "Katu" aja
ngã panduha. 3 Ame'ẽ kupe koty amõ kapy
ihĩ. Ame'ẽ riki: "Katu te me'ẽ ke" aja jande
ramũi ta pandu. A'ep Tupã ixo, ame'ẽja
saka. Pan rukwen kupe koty ihĩ. A'ep Tupã
ixo, ame'ẽja saka. 4 Ame'ẽ kapy pe kaixã ihĩ.
Myra ke te'e mujã ame'ẽ ke. Upa katu te
itatawa pe pukek. Ame'ẽ kaixã 'ar pe ma'e
pihe katu ame'ẽ ke ukwái. Amõ kaixã a'ep
ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e upa katu te ame'ẽ pe
pa'i pukek tĩ. Ame'ẽ kaixã jywĩ pe parasuku
ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ
pe: "Mana" ihĩ. (Yman ame'ẽ ke jundéu
awa ta pe Tupã me'ẽ.) Ame'ẽ kaixã pe myra
ihĩ tĩ. Arãma'e ke. Yman xirik rahã, ame'ẽ
ngi hokyr uhem. Ame'ẽ kaixã pe mokõi
itape ihĩ tĩ. Ame'ẽ rehe je'ẽha ke Tupã
mupinim. Jande popa (10) je'ẽha ame'ẽ ke.
Ame'ẽ rehe jundéu awa ta hendu katu ta
me'ẽ te'e. 5 Ame'ẽ kaixã 'ar pe ma'e'ã i'ãi.
"Xerumĩ" aja riki. Ipypo namõ ixo. Tupã
je'ẽha rahoha ta aja ame'ẽ ta tĩ. Ipypo pirar,
aja i'ãi. Ame'ẽ i'ãi rahã, Tupã riki a'ep ixo
tĩ, aja ame'ẽ mujekwa ngã pe. Ma'e renda
'ar pe ipypo pirar aja i'ãi. Ma'e ka'u te'eha
ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe Tupã ipy'a
jywyr tĩ, aja mujekwa tĩ. Ipypo pirar aja i'ãi
rahã, aja mujekwa katu. Apo upa katu te
ame'ẽ kapy rehe ihĩ ame'ẽ ke ihẽ amujekwa
ym ta rĩ. Ta'yr mi jõ amujekwa.
6 Upa moĩ katu rahã, kuja pa'i
ma'ema'eha ke. Sehar so'o pirer ok keruhũ
kapy katu ame'ẽ pe ma'e ke ma'ema'e ixo.
Wera rahã pame katu te a'ep pa'i ta ma'e
ke ma'ema'e ixo. 7 Jywĩ pe pa'i keruhũ jõ
ixe katu. Kapy katu te ame'ẽ pe ixe. Peteĩ
warahy 'ar aha oho rahã, peteĩhar jõ ixe
oho. Amõ ta rymba ruwy ke namõ ixe
oho. Ame'ẽ ke Tupã pe mujesak, ame'ẽja
saka. Pe, pandu: "Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ
ama'ema'e. Ko ihẽ rymba ruwy ihĩ. Ame'ẽ
arur. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emujywyr
katu" aja Tupã pe. Amõ we tĩ. Kuja pandu tĩ:
"Ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke ngã
ma'ema'e. Ko amõ ta rymba ruwy arur tĩ.
A'erehe ngã rehe nde py'a emujywyr katu
tĩ" aja Tupã pe tĩ. 8 So'o pirer ok keruhũ
pewehĩ rahã, marã ka ym kapy rehe johu
ngã ixeha, aja Tupã'ã mujekwa katu ngã pe.
(Aja rahã, Tupã ixo, ame'ẽ pe oho ym awa,
aja mujekwa.)

9 Aja apo tĩ. Marã ka ym kapy katu te
ame'ẽ pe ngã ixeha. Kuja jakwa. Ymanihar
ta ma'e ke Tupã pe werur. Ipy'a ke ngã moĩ
moĩ ehe rahã, ma'e ke ngã werur. Pe, ame'ẽ
hymba ta ke tapijar te'e we pa'i ta hapy
hapy rĩ. Upa ukwái. Aja rahã, upa ame'ẽ ke
a'eta py'a ke juhyk ym we rĩ, aja jakwa katu.
10 Pesarahã! (Ymanihar ma'ema'eha awa
py'a ke juhyk ym we rĩ.) Ame'ẽ ymanihar
je'ẽha kuja mujekwa. Ma'e ke ja'u katu my.
Y aja me'ẽ ke ja'u katu my. Myja Tupã koty
ipy'a juhyk, aja ixo my? Ame'ẽ ke ma'ema'e
tĩ. Upa aja ymanihar ke awa ma'ema'eha
jõ. (Anĩ. Ngã py'a juhyk ym.) Apo anĩ.
Amõ kotyhar Tupã mujekwa, a'erehe ame'ẽ
ymanihar ke upa. (Apo Tupã mujekwa
ame'ẽ ke awa py'a juhyk katu te.)

11 Pe, Kirisutu uwyr rahã, pa'i keruhũ
aja a'e uwyr. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke
ixotyhar ta pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pa'i keruhũ
ma'eha ke a'e ma'ema'e katu. A'e ma'eha
renda ke kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ym.
Sawa'e mujã ym tĩ. Ywa pe Tupã rake a'e
ma'ema'e. A'erehe katu te ame'ẽ ke ame'ẽ
renda. Kome'ẽ ywy keruhũ renda 'ar koty
te we ame'ẽ katuha. 12 Kapy katu te ame'ẽ
pe sehar pa'i keruhũ ixe oho. Aja Kirisutu
ixe oho tĩ. Ywa pe katuha renda pe ixe
oho tĩ. Peteĩhar jõ ixe oho. Amõ amõ we
anĩ. Arahã arapuhame ruwy ke Tupã pe
mujesak ym. Tapi'iruhu ruwy ke mujesak
ym tĩ. Anĩ. Ima'e huwy ke Kirisutu muhem,
a'erehe jande ke Tupã muhã katu. Pe, aja
te'e ta inamõ jaxo katu. 13 Jundéu awa ta
ukwaha aja amõ ta ipy'a juhyk ym, aja ixo
rahã, arapuharan ruwy pe ngã ki'aha ke
ombor, ame'ẽja saka. Tapi'iruhu ruwy ke
namõ aja tĩ. Ngã ki'aha ke kutuk, ame'ẽja
saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ pe ixe katu tĩ. Tupã rehe
ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Tapi'iruhu ra'yr
upa ukwái rahã, ame'ẽ tatimbuk ke y namõ
mupara. Pe, ame'ẽ ke mupipi ngã rehe. Aja
rahã ngã ki'aha ke ombor, ame'ẽja saka tĩ.
Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ pe ixe katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke
moĩ moĩ katu tĩ. Aja ukwaha. 14 Ame'ẽ
riki jetehar te ke. Aja rahã, Jesu ruwy riki
i'ar koty te we ipy'a juhykiha. Tupã'ã riki
uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'ema'e pyrãtãha
namõ Tupã pe Kirisutu pandu: "Ko ihẽ axo.
Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe
amuhepy. Ame'ẽ rehe ihẽ amanõ ta" aja a'e
pandu ipe. A'e riki katu te ame'ẽ ke. Nixói
te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. A'erehe
Kirisutu ruwy i'ar koty te we katuha. Ma'e
jaka'u te'eha ke jama'e rahã: "Mã katu ym
jande" aja jakwa. Anĩ. Ame'ẽ jakwaha ke
Kirisutu mukanim ta. Huwy pe juhyk ta.
Aja rahã, Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ
katu ta. Ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e.

15 Huwy pe ngã py'a juhyk katu, a'erehe
panduha pyahu ame'ẽ ke Tupã namõ
Kirisutu pandu. A'erehe: "Ihẽ kotyhar ta
aja pejumuruwak" aja Tupã pandu ame'ẽ ta
ma'e ke pyhyk ta. Kuja. Tupã pandu katu:
"Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ
amuhã katu ta" aja. Kirisutu ruwy namõ
ngã py'a juhyk katu. Ame'ẽ pandu katuha
aja, uhãha namõ ixo ta. Pyhyk ta, ame'ẽja
saka ame'ẽ. Panduha ymanihar namõ ixo
rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e.
Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy. A'e manõ
rahã, muhepy. A'erehe ma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha ngi poir, ame'ẽja saka.

16-17 Amõ mupinim: "Ihẽ amanõ rahã, upa
katu te ihẽma'e ke nema'e wan ta" aja.
A'e riki manõ ym rahã we ima'e ke amõ
pyhyk ym. A'e manõ, aja mujekwa ym
rahã we ima'e ke marã ka ym pyhykiha.
Manõ rahã, ima'e ke ngã muhãi. 18 Aja
saka ymanihar panduha ke. Tupã pandu:
"Ihẽ je'ẽha rehe nde erehendu katu rahã,
nde rehe ihẽ asak katu ta" aja. Ame'ẽ riki
ymanihar panduha ke. Hymba ruwy jo'ok
rahã jõ ame'ẽ panduha rehe hendu katu, aja
mujekwa. (Hymba jukwa, huwy muhem,
a'erehe hendu ta me'ẽ te'e, aja mujekwa.
Awa manõ te, a'erehe ima'e ke muhãi,
ame'ẽja saka.) 19 Kuja riki. Jundéu awa ta
pe Tupã je'ẽha ke Moise mujekwa. Ame'ẽ
mujekwa py. Pe, tapi'iruhu ke jukwa. Pe,
huwy ke a'e jo'ok. Arapuhame ke jukwa tĩ.
Huwy ke jo'ok tĩ. Ame'ẽ ke y namõ mupara.
Pe, ame'ẽ ke jundéu awa ta rehe a'e mupipi.
Myra ra'yr rãkã pe mupipi. Myra ra'yr rer:
"Iso." Arapuharan ra ke mupirã. Ame'ẽ pe
mupipi tĩ. Tupã je'ẽha rehe mupipi tĩ. 20 A'e
pandu:

—Tupã pandu pehẽ pe: "Ihẽ je'ẽha rehe
pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu
ta" aja. Ame'ẽ rehe pehendu katu ta, aja
ihẽ amujekwa apo 'y. Tapi'iruhu ruwy ke
ihẽ amupipi pehẽ rehe rahã, pehendu katu
ta aja ihẽ amujekwa. Arapuhame ruwy ihẽ

amupipi rahã, aja tĩ. Pehendu katu ta, aja
ihẽ amujekwa tĩ — aja Moise pandu.
21 Aja so'o pirer ok keruhũ rehe huwy ke
Moise mupipi tĩ. Upa so'o pirer ok wyr pe
ihĩ ame'ẽ ke rehe mupipi tĩ. Myrape rehe
mupipi tĩ. Arapuharan ka musururuha
renda rehe aja tĩ. Mupipi tĩ. Upa so'o pirer
ok wyr pe ihĩ ame'ẽ ke rehe mupipi. 22 Jete
riki. Tupã je'ẽha ke amõ mupinim: "Upa
ma'e ke rehe huwy ke mupipi rahã, ame'ẽ
riki xi'aha ke kutuk" ame'ẽja saka. Aja apo
tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã,
pe, amõ manõ. Huwy ke muhem. Aja rahã
jõ Tupã ipy'a jywyr katu ehe.

Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe Jesu muhepy

23 Kome'ẽ ywy keruhũ pe so'o pirer ok
keruhũ ihĩ. Ame'ẽ riki ywa pe ihĩ, ame'ẽja
saka. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ
rehe huwy ke mupipi. Aja kutuk ame'ẽ ke
aja mujekwa. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ.
Huwy pe mupipi tĩ, ame'ẽja saka. A'eta
rymba ruwy 'ar koty te we katuha ke Tupã
putar. Ame'ẽ Kirisutu ruwy ke. 24 Ywa pe
ihĩ, aja kapy katu te ame'ẽ ke amõ mujã,
kome'ẽ ywy keruhũ pe. Ame'ẽ pe Kirisutu
ixe ym oho. Awa ta mujã ame'ẽ pe ixe
ym oho. Anĩ. Ywa pe te'e oho. Tupã
rake a'e ihĩ. Pe, jande rehe har inamõ
a'e pandu pandu uĩ. 25 Warahy 'ar rahã
pame katu te kapy katu te ame'ẽ pe sehar
pa'i keruhũ ixe oho. A'eta rymba ruwy
namõ ixe oho. Kirisutu anĩ. Tupã pe a'e
jume'ẽ rahã, heta ym manõ a'e. Peteĩhar
manõ. Peteĩhar huwy uhem tĩ. 26 Heta
manõ ta tipe rahã, heta a'e pyrara ta tipe
tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã rahã har
ngi heta pyrara ta tipe. Heta manõ ta tipe
tĩ. Aja ym riki. (Peteĩhar manõ.) 'Ar rehe
angaha uhyk tate apo 'y. Pe, Kirisutu uwyr.
Tupã pe a'e jume'ẽ. Pe, manõ. A'erehe
ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe
a'e muhepy. 27 Upa awa ta manõ ta me'ẽ
te'e. Peteĩhar manõ. A'engi Tupã pandu
ta. Katu awa ixoha my? Katu ym my?
Ame'ẽ ke a'e pandu ta. Pe, awa ixo ai te'e
rahã, ame'ẽ ke a'e mupyrara ta. Ima'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e atu muhepy,
ame'ẽja saka. 28 Kirisutu anĩ. Peteĩhar a'e
manõ tĩ. Tupã pe a'e jume'ẽ. Pe, manõ.
Aja ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e
muhepy. Peteĩ awama'e ke rehe muhepy
my? Anĩ. Aja ym. Upa katu te awa tama'e
ke rehe muhepy. Mokõihar a'e uwyr ta
tĩ. Arahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke
rehe a'e muhepy ym te ta tĩ. Anĩ. A'e
uwyriha rehe harõ ame'ẽ ta ke a'e muhã
katu ta uwyr.

10

1 Moise je'ẽha riki upa katu te ma'e ke
mujekwa ym. Jetehar te ke aja ym. Ma'eha
ran aja saka. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ
ke jande pe Tupã muwyr ta, aja mujekwa.
Jetehar te ke ame'ẽ. Ame'ẽ ke Moise je'ẽha
mujekwa we mi tĩ. Pesarahã! Warahy
'ar rahã pame katu te ngã rymba ke sehar
pa'i keruhũ jukwa. Ame'ẽ ruwy ke Tupã
pe mujesak tipe, ame'ẽja saka. Ngã py'a
ke juhyk ym ame'ẽ. Hymba werur ame'ẽ
ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. Ame'ẽ
ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha
pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja ym Tupã
pandu. (A'erehe amõ jetehar te ke Tupã
mujekwa ta me'ẽ te'e.) 2 Hymba ke hapy
ame'ẽ ta py'a ke huwy juhyk rahã, a'eta
pyai ym ta tipe. Jupandu ym ngã jupe:
"Ma'e jaka'u te'eha jama'eha namõ jaxo"
aja. Pyai ym ta tipe. Hymba ke jukwa ym
we ta tipe tĩ. Huwy ke jo'ok ym we ta tipe
tĩ. Upa ame'ẽ ke muputu'u ta tipe. 3 Aja
ym riki. Warahy 'ar rahã pame katu te
ngã rymba ke jukwa. Huwy ke jo'ok ingi
tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha namõ
ixo, aja ame'ẽ mujekwa. 4 Tapi'iruhu ruwy
ke awa py'a ke juhyk ym. Arapuhame ruwy
ke juhyk ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke
ipy'a ngi juhyk ym riki.

5 A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe Kirisutu
uwyr tate rahã, Tupã pe a'e pandu:

"Nde rehe ngã ipy'a moĩ moĩ rahã, ngã
rymba ke hapy hapy. Ame'ẽ ke nde
ereputar ym riki. Amõma'e ke nde
pe ngã me'ẽ ame'ẽ ke nde ereputar
ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym,
a'erehe nde ereputar ym.)

Awa aja te'e ihẽ ke nde eremondo ta. (Aja
rahã, nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e katu ta.)

6 Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã
mukanim rahã, ngã rymba ke hapy.
Ame'ẽ rehe nde rury ym.

Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ngã
rymba ke upa katu te hapy. Ame'ẽ

rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke
ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde rury
ym.)
7 A'erehe ihẽ apandu: 'Papa! Nde riki Tupã!
Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke
ihẽ ama'ema'e katu ta.
Ihẽ rehe har Moise je'ẽha rehe panduha
ihĩ. Aja nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e katu ta' " aja Kirisutu
pandu.
8 A'e pandu py: "Nde rehe ngã py'a ke
ngã moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke upa hapy.
Ame'ẽ ke nde ereputar ym. Ame'ẽ rehe
nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk
ym, a'erehe nde ereputar ym.) Ma'e ke
nde pe ngã werur rahã, aja tĩ. Ngã rymba
upa katu te hapy rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã,
ngã rymba hapy rahã, aja tĩ. Ame'ẽ ta ke
nde ereputar ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe nde
rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym,
a'erehe nde ereputar ym tĩ)" aja Kirisutu
pandu. Aja me'ẽ a'e pandu riki. Moise
je'ẽha mujekwa, aja ma'e hymba hapy tipe.
Moise je'ẽha mujekwa aja ma'e ke Tupã pe
ngã werur tipe tĩ. 9 Kirisutu pandu tĩ:
—Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde
erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta—
aja a'e pandu.
Aja rahã, ngã rymba hapy ame'ẽ ke Tupã
mukanim. Ymanihar ixoha ke mukanim,
ame'ẽja saka. Pe, henda ke pe Kirisutu
manõ. A'erehe ngã rymba ke hapy ym ta
me'ẽ te'e apo 'y. 10 Tupã putar ame'ẽ ke
Jesu Kirisutu ma'ema'e katu. A'e manõ.
Peteĩhar a'e manõ. A'erehe ma'e jande
jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a
ngi Tupã juhyk katu.
11 A'etama'e ma'eha ke jundéu awa
tama'e pa'i ta pame katu te ma'ema'e katu.
Wera rahã pame katu te ma'ema'e. Amõ
amõ rahã, ngã rymba hapy hapy. Heta
hapy tipe. Ame'ẽ hapy rahã, ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke mukanim ym te.
12 Kirisutu manõ rahã, anĩ. Peteĩhar a'e
manõ. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe
a'e muhepy. Aja te'e ta ame'ẽ katu. Aja
rahã, awa ta py'a ke Tupã juhyk katu apo 'y,
aja mujekwa katu. Pe, upa rahã, Tupã rake
a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke
a'e, aja mujekwa katu.) 13 A'ep pewe ihĩ rĩ.
Upa katu te Kirisutu ruwajan ta ke Tupã
muputu'u ym rahã we, a'ep pewe ihĩ rĩ.
14 Peteĩhar a'e manõ. A'erehe ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke ngã py'a ngi Tupã
juhyk katu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Pehẽ
katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke
nixói te pehẽ pe" aja. Aja te'e ta a'eta ixo.
15 Ame'ẽ ke jande pe Tupã'ã mujekwa
katu tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e mujekwa
py. 16 Ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja:
"Tupã panduha ke Tupã'ã mujekwa: 'Yman
rahã, amõ panduha ke ihẽ kotyhar
ta pe ihẽ amondo ta. Kuja riki.
Ihẽ je'ẽha ke ipy'a pe ihẽ amoĩ katu ta. Iãkã
ke ihẽ amujanam ym ta. Aja rahã,
harái ym te ta' aja riki." Aja Tupã
panduha ke amõ mupinim.
17 A'engi Tupã pandu: "A'eta ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke upa katu te ihẽ
aharái ta. Upa ma'e jaxer ai ame'ẽ
ma'ema'eha ke ihẽ aharái ta tĩ" aja. 18 Aja
rahã Tupã ipy'a jywyr ngã rehe. Upa ame'ẽ
ke Tupã harái katu te. Ipy'a jywyr ngã
rehe. A'erehe amõ we ngã rymba hapy ym
ta me'ẽ te'e.

Mã peja Tupã rehe jahyk katu

19 Ihẽ mu ta! Pesarahã! Jesu manõ rahã,
huwy ke uhem. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe
jaxe katu te. Kapy katu te ame'ẽ pe jaxe
katu te, ame'ẽja saka. Ywa pe har ame'ẽ
pe jaxe katu te, ame'ẽja saka. 20 Pan ruk-
wen rupi hape pyahu ame'ẽ ke musorok,
ame'ẽja saka. A'e manõ, a'erehe musorok,
ame'ẽja saka. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe
jahyk katu. Jesu riki uhã te hũ ame'ẽ ke
a'e, a'erehe Tupã rehe aja te'e ta jahyk
katu. 21 Jesu riki pa'i keruhũ. A'e riki
ixotyhar tama'e kapitã keruhũ. 22 A'erehe
mã peja Tupã ixo ame'ẽ pe jahyk katu. (Aja
pandu rahã, Tupã namõ japandu pandu
katu.) Te'eha namõ aja ym japandu pandu
inamõ. A'e riki Tupã, ame'ẽ rehe jajurujar
katu. Ame'ẽ jakwa katuha namõ mã peja
inamõ japandu pandu. Jande py'a ke Tupã
juhyk, a'erehe mã peja: "Ma'e jaka'u te'eha
jama'ema'eha namõ jaxo" aja ym japandu.
Jande py'a ke Tupã upa juhyk. Y namõ
jande upa jajukutuk, ame'ẽja saka jande
py'a juhyk. Aja jaxo rahã, japandu pandu
inamõ. 23 Inamõ jaxo ta kỹ. Ame'ẽ rehe
jaharõ katu jaxo. Aja amõ ta pe japandu.
Mã peja ame'ẽ ke jahijar ym. Tupã pandu,
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ẽ ke

jakwa katu, a'erehe mã peja jaharõ katuha
ke jahijar ym.
24 Amõ Jesu kotyhar ta rehe har mã peja
jakwa jakwa jaxo. Aja rahã, a'eta namõ
ma'e ke jama'ema'e katu jande juehe. Mã
peja amõ ta rehe japy'a katu tĩ. Mã peja
amõ ta pe ma'e katu ame'ẽ ke jama'ema'e
tĩ. 25 Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe
amõ ta jy'ar ym uwyr apo 'y. Mã peja ame'ẽ
ta aja ym jande. Mã peja jande johu jajy'ar
katu jaxo. Mã peja jande py'a ke jamãtã
katu jande juehe jaxo. Jandema'e sawa'e te
riki jywyr tate aja pekwa katu. A'erehe mã
peja i'ar koty te we jande py'a jamãtã katu
jande juehe jaxo.

Jurujar katuha ke hijar rahã, pyrara ixo ta

26 Jetehar te ke jande pe Tupã mu-
jekwa. A'engi tapijar ma'e jaka'u te'eha ke
jama'ema'e jaxo rahã, marã ka ym ame'ẽ
ke jamukanĩha. Ma'e muhepyha riki nixói
te. Jande rehe Tupã ipy'a jywyr, ame'ẽ ke
mukanim, ame'ẽja saka. 27 Aja rahã, Tupã
mupyraraha rehe jõ jaharõ jaxo. Jakyjeha
namõ jaharõ jaxo. Amõ we tĩ. Tupã ke putar
ym, ame'ẽ ta riki tata keruhũ pe oho ta.
A'ep pyrara hũ ixo. Aja tapijar te'e we ma'e
jaka'u te'eha ke jama'e jaxo rahã, japyrara
hũ jaxo tĩ.
28 Moise je'ẽha mujekwa aja amõ
ma'ema'e ym. Hendu ym riki. (A'erehe
tupãran rehe ipy'a moĩ moĩ.) Ame'ẽ ke
mokõi sawa'e ta usak. Mahapyr usak my.
Aja rahã: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde
erema'e" aja a'eta pandu. Aja rahã, ame'ẽ
ma'ema'e ame'ẽ ke ngã jukwa riki. Pyrara
usak ym ehe. Jukwa riki tĩ. 29 Aja rahã:
"Tupã ra'yr ihẽ aputar ym" aja pandu ame'ẽ
ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta. Jesu
manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã
pandu katu: "Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu
ame'ẽ ta py'a ke ihẽ ajuhyk ta" aja. "Mã
ame'ẽ Jesu ruwy riki jaxer" aja pandu ame'ẽ
ke aja tĩ. I'ar koty te we Tupã mupyrara ta
tĩ. Tupã'ã rehe juru ai tĩ. Tupã'ã ipy'a katu
ame'ẽ ke a'e. Juru ai ehe. Ame'ẽ juru ai
ame'ẽ ke i'ar koty te we Tupã mupyrara
ta tĩ. 30 Tupã pandu: "Katu ym ame'ẽ ta ke
ihẽ amupyrara ta. Ame'ẽ ta rehe juja katu
te ihẽ amujywyr ta" aja riki. Tupã pandu,
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu aja jakwa katu.
Amõ we tĩ. "Ixotyhar ta ke jandema'e
sawa'e te mupyrara ta. Aja rahã, ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke hijar ta" aja Tupã
ukwa. Ame'ẽ ke jakwa katu tĩ. 31 Tupã riki
uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e mupyrara rahã,
mãte hũ pyraraha.
32 Yman pexoha rehe har pekwa pekwa
pexo. Jetehar te ke pehẽ pe Tupã upa
mujekwa. Pe, pehẽ ke Jesu rehe jurujar ym
ame'ẽ ta mupyrara tipe. Anĩ. Pejurujar
katuha ke pehijar ym. 33 Hetaha ta ruwa
koty pehẽ rehe har amõ ta juru ai. Pehẽ
ke a'eta mupyrara tĩ. Aja pyrara ixo ame'ẽ
ta namõ pejy'ar peho. Pekyje ym ha namõ
a'eta namõ pepu'am. 34 Kyndaha pe amõ
Jesu kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ame'ẽ ta
rehe pehaihu katu peho. Upa pehẽma'e ke
jurujar ym ame'ẽ ta pyhyk raho rahã, pehẽ
py'ahu te'e pehendu. Pehẽ rury katuha
namõ pexo we rĩ. Ywa pe i'ar koty te
we ma'e katu ame'ẽ ke pehẽma'e ihĩ, aja
pekwa, a'erehe pehẽ rury katuha namõ
pexo. Aja te'e ta pehẽma'e ke. Marã ka
ym ame'ẽ ke awa mukanĩha. 35 A'erehe pehẽ
py'a ke pemãtã katu. Aja rahã, ma'e katu te
ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta. 36 Pehẽ
py'ahu te'e pexo rĩ. Aja rahã Tupã putar
ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pe, a'e pandu
katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe
ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr katu ta tĩ, aja
pekwa katu. 37 Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ
mupinim:

"Peharõ we rĩ. Aja rahã, jywyr ame'ẽ ke
jywyr ta. I'i we ym ta.
38 Ihẽ kotyhar ta tapijar te'e we jurujar katu
ixo. 'Pehẽ katu te. Ma'e peka'u
te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe'
aja ihẽ apandu ta.
Ihẽ namõ a'eta ixo katu ta. Ihẽ rehe juru-
jar katuha ke a'eta hijar rahã, a'eta
rehe ihẽ rury ym ta tĩ" aja amõ
mupinim. ("Jywyr ame'ẽ ke" aja
pandu rahã: "Kirisutu ke a'e" aja
mujekwa katu.)

39 Jande riki jajurujar katuha ke jahijar ym
ta ame'ẽ ta ke jande. Mupyraraha renda pe
jaho ym te ta ame'ẽ ta ke jande tĩ. Pesarahã!
Tapijar te'e we jajurujar katu ehe, Tupã
rehe. Jande ke a'e muhã katu ta ame'ẽ ta
ke jande.

11

Jurujar katuha ke

1 Ma'e jurujar katuha ke my? Kuja. Tupã
pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu rahã,

jaharõ ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr ta,
aja jakwa katu te. Inamõ jaxo ta ame'ẽ rehe
jaharõ katu jaxo. Ma'e jasak ym te ame'ẽ
ke pehĩ, aja jakwa katu te tĩ. [2] Tupã pandu
ame'ẽ ke rehe ymanihar ta jurujar katu,
a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu: "Pehẽ
katu" aja.

[3] Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar
katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã,
aja jakwa katu. A'e je'ẽha rupi a'e mujã, aja
jakwa katu te. Aja rahã ma'e jasak ame'ẽ
ke a'e mujã. Ma'e jasak ym te ame'ẽ ke a'e
mujã tĩ, aja jakwa katu te tĩ.

[4] Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu juru-
jar katu, a'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ
moĩ rahã, arapuharan ke a'e hapy. Aja rahã,
Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu,
aja a'e mujekwa. Imu anĩ. Aja ym mujekwa
a'e. A'erehe Ambéu hapyha ke imuma'e 'ar
koty te we katuha. Imu rer Kaĩ. Tupã pandu
ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe
Tupã pandu: "Nde katu" aja. A'e pandu tĩ:
"Nde rymba nde erehapy. Ame'ẽ katu" aja
riki tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu
jurujar katu, a'erehe jande pe a'e mujekwa
rĩ: "Myja me'ẽ Tupã rehe jurujar katu my"
aja mujekwa rĩ. A'e manõ tipe. A'e jande pe
mujekwa rĩ.

[5] Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Eno jurujar
katu, a'erehe a'e manõ ym. Ywa pe a'e ke
Tupã raho, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe
amõ ta kekar kekar tipe. Tupã je'ẽha rehe
amõ mupinim: "Ywa pe Eno ke Tupã raho
ym arahã we, Tupã ke a'e muhury katu" aja.
[6] Amõ jurujar katu ym ehe rahã, marã ka ym
a'e ke muhuryha awa. Tupã rehe ipy'a ke
amõ moĩ moĩ rahã, a'e pete'e ixo, aja amõ
jurujar katu ta me'ẽ te'e. (Nixói rahã, ipy'a
ke moĩ moĩ ym ta awa.) Amõ we tĩ. Ehe
har awa ukwa tar katu rahã, juehe har Tupã
mujekwa ta ipe.

[7] Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Noe jurujar
katu, a'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã
pandu: "Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke
ihẽ ajukwa ta y pe" aja. Aman keruhũ uhyk
ym we rĩ. Usak ym we rĩ. A'e jurujar katu
ehe. Tupã rehe a'e hendu katu, a'erehe
jarusu keruhũ ke a'e mujã. A'erehe a'e
ke y jukwa ym. Hok wyr pe har ta ke
jukwa ym tĩ. Noe jurujar katu ehe, a'erehe
kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta riki hendu
ym ame'ẽ ta ke a'eta, aja Noe mujekwa. Pe,
Tupã pandu: "Ihẽ rehe nde erejurujar katu,
a'erehe nde katu" aja.

[8] Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã juru-
jar katu. A'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã
pandu: "Amõ ywy pe eho. Amõ ywy ke nde
pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta" aja. A'erehe
hekoha ke Amarã hijar oho. Myp oho ta
my? A'e ukwa ym te riki. A'e oho riki.
[9] Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu.
Tupã pandu: "Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ
ame'ẽ. Nema'e ta" aja. Pe, ame'ẽ ywy pe a'e
ixo rahã, ame'ẽ ywy jar aja ym a'e ixo. Usak
te'e ixo ame'ẽ ke a'e aja ixo. So'o pirer ok
namõ a'e wata wata ixo. Isak pe aja tĩ. Jako
pe aja tĩ. A'eta pe Tupã juja katu te pandu
tĩ: "Nde pe kome'ẽ ywy ke ihẽ ame'ẽ ta" aja.
[10] Amõ ok ta rehe Amarã ixo ta, ame'ẽ rehe
a'e harõ ixo. Tupã mujã ta ame'ẽ ke. Ame'ẽ
rehe a'e harõ. Ame'ẽ ok ta mujãha ke Tupã
ukwa katu. A'e riki mujã tĩ. Ame'ẽ ok ta
kanim ym te ta. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke ame'ẽ.

[11] Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã juru-
jar katu, a'erehe Tupã je'ẽha rupi ta'yr u'ar.
Amarã tamũi te tipe. Sar aja tĩ. A'i te a'e
tĩ. A'erehe imembyr ym ta tipe. Anĩ. Tupã
pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta, ame'ẽ rehe
Amarã tapijar te'e we jurujar katu. [12] Ta'yr
ym. Tamũi te tipe. Pe, hakehar pe Amarã
ta'yr. Pe, Amarã ngi heta te hũ hainõ uhem.
Ywa rehe marã ka ym jahy rata hetaha
mangaha awa. Aja Amarã rainõ ta hetaha
tĩ. Y ramũi rymy'y rehe marã ka ym ywy
ku'i hetaha mangaha. Aja Amarã rainõ ta
hetaha tĩ.

[13] Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã tapi-
jar te'e we jurujar katu. Pe, manõ. Isak
aja tĩ. Jako aja tĩ. Tupã pandu: "Kome'ẽ
ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta" aja.
Ame'ẽ ke Amarã pyhyk ym riki. Yman rahã,
hainõ ta riki ame'ẽ ywy ke pyhyk ta, aja
a'e ukwa katu, a'erehe hury katu a'e. Isak
aja tĩ. Amarã aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe
hury katu a'e tĩ. Jako aja tĩ. Amarã aja
ukwa katu a'e tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ.
Ywy ke Amarã pyhyk ym. Amõ ta pe a'e
pandu: "Kome'ẽ ywy pe asak te'e aja ihẽ
axo. Apaxia aja ihẽ axo se" aja riki. Isak
aja tĩ. Jako aja tĩ. [14] Aja pandu, a'erehe
amõ hekoha te ke kekar, aja mujekwa ngã
pe. [15] Hekoha ke hijar uwyr, ame'ẽ rehe
har a'eta ukwa ukwa ym ixo. Ame'ẽ rehe
har a'eta ukwa ukwa ixo rahã, putar rahã,
a'ep a'eta jywyr ta tipe. [16] Jywyr ym te riki.

Amõ hekoha katu te ame'ẽ ke a'eta putar.
Ywa pe har ke ame'ẽ. A'erehe: "Tupã!
Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu" aja
pandu. Ame'ẽ ta ngi Tupã huxĩ ym. A'eta
pe hekoha te ke Tupã moĩ katu.
17-18 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã ju-
rujar katu, a'erehe Tupã usak ixo rahã, ta'yr
ke Amarã hapy ta tipe. Yman Tupã pandu
ipe: "Isak nde ra'yr te, a'erehe ne rainõ
heta hũ ta" aja. Aja pandu tipe. Pe, Tupã
jupandu jupe: "Ihẽ rehe Amarã hendu katu
my? Ihẽ amanga ta" aja. A'erehe Amarã pe
a'e pandu: "Nde ra'yr ejukwa. Ehapy tĩ" aja.
Arahã ta'yr peteĩhar Amarã jukwa ta tipe.
Tupã rehe hendu katu, aja Amarã mujekwa
ipe. 19 Ta'yr ke a'e jukwa rahã, manõha ngi
Isak ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ
rehe Amarã jurujar katu, a'erehe jukwa
ta tipe. Pesarahã! Manõha ngi muhem,
ame'ẽja saka riki Isak, aja japandu. Pe, Isak
namõ Amarã hok pe jywyr oho.
20 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Isak jurujar
katu, a'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: "Yman
rahã ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã
muwyr ta" aja riki. Aja Jako pe. Aja Esau
pe tĩ.
21 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Jako jurujar
katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, Jose ra'yr
ta pe a'e pandu: "Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ
pe Tupã muwyr ta" aja. Myra rehe tamũi
wata. Aja myra rehe Jako pyhyk uĩ rahã,
Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ.
22 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Jose jurujar
katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, a'e pandu:
"Jundéu awa ta Eji ywy ngi uhem ta oho"
aja. A'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: "Sengi
peho rahã, ihẽ rete ke pehẽ namõ peraho
tĩ" aja riki.
23 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise pái
ta jurujar katu, a'erehe Moise u'ar rahã,
eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ngi
Moise ke ipái ta mukanim. Mahapyr jahy
rahã, mukanim. Moise riki ta'yn katu aja
ipái ta ukwa, a'erehe kapitã keruhũ je'ẽha
ngi kyje ym. A'erehe a'eta hendu ym ehe.
Kapitã keruhũ pandu: "Sawa'e ra'yr u'ar
rahã, pejukwa" aja jundéu awa ta pe. Ame'ẽ
rehe Moise pái ta hendu ym.
24 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise juru-
jar katu, a'erehe sawa'e rahã, a'e pandu: "
'Nde riki Parao rajyr membyr' aja ym ihẽ
rehe har pepandu. Aja ym ihẽ" aja Moise
pandu. 25 Jundéu awa ta Tupã kotyhar ta
ke. Ame'ẽ ta namõ pyrara ixo, aja a'e putar.
(Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, Tupã
ke a'e putar ym, aja a'e mujekwa.) A'erehe
ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e ta tipe.
Aja a'e putar ym te. Parao rajyr membyr aja
a'e ixo rahã, a'e jumuhury katu juehe. Anĩ.
Aja a'e putar ym te. 26 A'erehe jundéu awa
ta namõ pyrara ixo rahã, katu, aja a'e ukwa.
Eji ywy rehe ma'e katu ame'ẽ ke heta ihĩ.
Ame'ẽ namõ ixo rahã, hury katu tipe, aja
Moise ukwa katu. Anĩ. Ame'ẽ ke putar ym.
Tupã kotyhar ta namõ pyrara ixo rahã, katu
tiki, aja a'e ukwa. Ame'ẽ i'ar koty te we katu
aja ukwa. Eji ywyma'e 'ar koty te we katu,
aja ukwa tĩ. Yman rahã, ma'e katu ame'ẽ ke
Tupã riki muwyr ta ipe, aja a'e ukwa katu tĩ,
a'erehe ianam ta namõ a'e pyrara ixo.
27 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise ju-
rujar katu, a'erehe Eji ywy ngi a'e uhem
oho. Kapitã keruhũ parahyha ngi kyje ym
ha namõ uhem oho. Tupã rehe usak ym
te awa. Usak ehe, aja Moise ixo, a'erehe
a'e pandu: "Parao rekoha pe ihẽ ajywyr ym
ta" aja. 28 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise
jurujar katu, a'erehe jundéu awa ta pe a'e
pandu:

—Arapuharan ruwy ke hukwen rehe
pemupipi. Aja rahã, sawa'e u'ar py ame'ẽ
ke Tupã je'ẽha rahoha jukwa ym ta — aja
pandu.

Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha rer: "Ngã
jukwaha ke a'e." "Ame'ẽ arapuharan ruwy
namõ mupipiha aja te'eha pekwa pekwa
pexo. Amõ amõ warahy 'ar rahã, pekwa
pekwa pexo" aja Moise pandu jundéu awa
ta pe. Ame'ẽ riki: "Pasuko" aja japandu.
29 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa
ta jurujar katu, a'erehe y ke a'eta aha oho.
Y rer y pytã. Y aha oho rahã, y apyrer rupi
wata oho. (Pe, y ruwái rehe uhem oho.) Pe,
eji ywy pe har ta aha tipe oho ixo rahã, upa
katu te y jukwa.
30 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa
ta jurujar katu, a'erehe Jeriko ok ta kurar ke
Tupã upa mupe. Awa po wajar mokõi wera
rahã, ok ta xupe 'ar rupi juramã wata wata
oho. Pe, ok ta kurar ke Tupã mupe. 31 Tupã
pandu ame'ẽ ke rehe Hambe jurujar katu,
a'erehe a'e ke jundéu awa ta jukwa ym. Ok
ta pe mokõi jundéu awa ta usak uwyr rahã,
ame'ẽ mokõi sawa'e ta ke hok pe Hambe
muxe katu. Mukanim riki, a'erehe ok ta pe

har ta pyhyk ym ame'ẽ mokõi sawa'e ta ke.
A'erehe ok ta pe har ta ke jundéu awa ta upa
jukwa rahã, Hambe ke a'eta jukwa ym. Ok
ta pe har ta Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta
ke. Hambe kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'e tipe.
A'eta jukwa ym.

32 Amõ we ihẽ apandu ta my? Amõ heta
ymanihar ta ixo rĩ. Ame'ẽ ta rehe har ihẽ
apandu ym ta apo. Pesarahã! Jineã ixo.
Mbara amõ tĩ. Ixo tĩ. Sãsã amõ tĩ. Ixo
tĩ. Jesete amõ tĩ. Ixo tĩ. Ndawi amõ tĩ.
Ixo tĩ. Samue amõ tĩ. Ixo tĩ. Amõ Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo tĩ. 33 Tupã pandu
ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe
amõ ywy pe har ta namõ jumai mai rahã,
ame'ẽ ta ke a'eta muputu'u. Katu aja a'eta
ixo. Pe, Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta pe
a'e muwyr. Tupã rehe a'eta jurujar katu,
a'erehe jangwateran juru ke Tupã kynda.
A'erehe jangwateran jukwa ym a'eta ke.
34 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar
katu, a'erehe tata keruhũ pe a'eta ke amõ
ta ombor rahã, tata ke Tupã muwe, a'erehe
jukwa ym. Kyse puku pe amõ ta jukwa tate
rahã, ame'ẽ ta ngi Tupã muhem, a'erehe
a'eta manõ ym tĩ. A'eta pitu te'e rahã,
a'eta py'a ke Tupã mãtã. Amõ awa ta
namõ jumai mai rahã, ame'ẽ ta ke a'eta
muputu'u tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr,
a'erehe muputu'u. 35 Tupã pandu ame'ẽ ke
rehe kũjã ta jurujar katu, a'erehe ianam
ta manõ rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mukwera
katu.

(Amõ ta anĩ. Ame'ẽ ta ke ngã jukwa.)
Amõ ta pandu: "Tupã rehe jajurujar katuha
ke jahijar ym ta. A'erehe jande ke pepoir
ame'ẽ ke japutar ym" aja. A'erehe ame'ẽ
ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy
hũ. A'erehe jukwa. Manõ ta ame'ẽ ta kuja
ukwa: "Ihẽ amanõ rahã, Tupã namõ ihẽ
axo ta kỹ. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta
muhem" aja ukwa katu. A'erehe kyje ym.
Henda katu te ame'ẽ pe oho ta kỹ, aja ukwa
katu, a'erehe manõha ngi kyje ym. 36 Amõ
jurujar katu ame'ẽ ta rehe Tupã rehe ipy'a
ym ame'ẽ ta puka puka hũ riki. Amõ ta ke
so'o pirer pe a'eta pirok hũ. Amõ ta ke ita
tupaham pe pukwar. Pe, kyndaha pe kynda
raho. 37 Amõ ta ke ita pe a'eta jukwa. Amõ
ta ke sehói pe kytyk mondok, ixu'a rupi. Aja
jukwa. Amõ ta ke kyse puku pe jukwa. Amõ
ta pyrara ixo. Arapuharan pirer kamixa
namõ ixo. Arapuhame pirer kamixa namõ
aja tĩ. (Aja ima'e ym te aja mujekwa.)
Amõ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta
mupyrara hũ. Amõ ta rehe mujaxeriha ke
a'eta mondo. 38 Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'eta
ixo rahã marã ka ym katuha, aja Tupã ukwa
katu. Anĩ. (Ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a
ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Hok ngi mujan
mondo.) A'erehe te'e a'eta ixo. Kuja. Awa
nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Ka'a wyr
rupi te'e ixo amõ ta tĩ. Itakwar keruhũ rupi
ixo amõ ta tĩ. Ywykwar keruhũ rupi ixo
amõ ta tĩ.

39 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe upa ame'ẽ
ta jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: "Pehẽ
riki katu ame'ẽ ta ke pehẽ" aja riki. Kome'ẽ
ywy keruhũ pe a'eta ixo rahã, Tupã pandu
ame'ẽ ke a'e muwyr ym we ngã pe rĩ.
40 Yman Tupã pandu: "Yman rahã ihẽ koty-
har ta pe ma'e ke 'ar koty te we katu ame'ẽ
ke ihẽ ame'ẽ ta" aja. Aja jande rehe har
a'e ukwa. Kuja. Jande namõ jõ ymanihar
ta py'a ke a'e juhyk ta, aja a'e ukwa katu.
"Katu te ame'ẽ ke pehẽ. Ma'e peka'u te'eha
pema'eha nixói te pehẽ pe" aja Tupã pandu
ta. Aja ymanihar ta pe a'e pandu ame'ẽ ke
a'e muwyr ym yman. Apo jõ jande namõ
ame'ẽ panduha muwyr katu a'e.

12

Tupã riki jande pái keruhũ

1 Pesarahã! Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
heta hũ ymanihar ta jurujar katu. Ame'ẽ ta
riki jande rehe usak usak ixo, ame'ẽja saka.
Jande py'a ke a'eta mãtã u'am, ame'ẽja
saka. A'erehe jande ke upa ma'e puhýi
ame'ẽ ke mã peja jambor. Aja riki ujan
te'e ame'ẽ ta ombor tĩ. Upa ma'e puhýi
ame'ẽ ke ombor. Aja rahã, pahar ujan katu
ta. Jande aja tĩ. Ujan te'e ame'ẽ ta aja
jaxo tĩ. A'erehe ma'e puhýi ame'ẽ ke mã
peja jambor. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha
jama'eha ke mã peja jahijar katu. Aja rahã
Tupã putar ame'ẽ ke upa ima'e pyrãtãha
namõ mã peja jama'ema'e katu. 2 Mã peja
Jesu rehe har jakwa jakwa jaxo. A'e aja
Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu
ta me'ẽ te'e tĩ. Jande ke a'e mu'e katu.
(A'erehe jajurujar katu ehe.) Ma'e ke upa
rahã, inamõ aja te'e ta jaxo. Hury katuha
namõ ipái koty a'e ixo ta, aja a'e ukwa katu.
A'erehe a'e pandu: "Myra ngã mupia ame'ẽ
ke rehe ihẽ amanõ ta. Ihẽ ruxĩ ym ingi" aja.
Pe, ame'ẽ rehe a'e manõ. Apo Tupã rake a'e

wapyk uĩ. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja jakwa.) Inamõ kapitã keruhũ te a'e.

3 Yman Jesu pyrara ixo, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e jaxer ai ma'ema'e ame'ẽ ta parahy te hũ ehe. Ipy'ahu te'e a'e hendu. Mukahem ym. Aja pexo ym we rĩ. A'erehe mãte pekwaha aja ym pexo. Pejurujar katuha ke pehijar ym tĩ. 4 Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe pepandu: "Mã peja ym pexo" aja. A'erehe pehẽ rehe a'eta parahy. Pehẽ ke mupyrara tipe tĩ. Pehẽ ke a'eta jukwa ym we rĩ.

5 Ta'yr ta namõ ipái pandu katu. Aja pehẽ namõ Tupã pandu pandu katu. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pekwa pekwa pexo. Pehẽ py'a ke a'e mãtã tar katu. Kuja riki:

"Ihẽ ra'yr! 'Ema'e ym' aja nde pe jandema'e sawa'e te pandu rahã, ehendu katu ehe.

'Katu ym ame'ẽ ke nde erema'e' aja a'e pandu rahã, eparahy ym ehe tĩ.

6 'Ema'e ym' aja upa ipy'a katu ame'ẽ ta pe jandema'e sawa'e te pandu.

'Ihẽ ra'yr' aja me'ẽ ke a'e nupã. Aja ta'yr ixoha ke a'e mukatu" aja Tupã pandu.

7 Pehẽ pepyrara pexo rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Ipái riki ta'yr ke nupã, aja pehẽ py'ahu te'e pehendu. Pesarahã! Ta'yr ke ipái nupã ym ame'ẽ ke nixói. Upa katu te nupã. (Aja ixoha ke mukatu.) A'erehe pepyrara pexo rahã, pehẽ riki ta'yr ta ke aja Tupã mujekwa. 8 Upa ta'yr ta ke Tupã mupyrara. A'erehe pehẽ pepyrara ym pexo rahã, Tupã ra'yr ta aja ym pehẽ. Ta'yr ta te aja ym pehẽ. Amõ riki pehẽ pái aja pexo.

9 Kome'ẽ ywy pe jande pái ixo. Jande ke a'eta nupã rahã, jahendu katu ehe. Aja rahã i'ar koty te we jande pái keruhũ rehe jahendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, inamõ aja te'e ta jaxo. 10 Kome'ẽ ywy pe jande ke jande pái ta'yr mi nupã. Muhendu tar katu juehe, aja a'eta ukwa. Jahendu katu ehe, aja ukwa tĩ. A'erehe nupã. Jande ke Tupã mupyrara rahã, katu jaxoha aja jamuruwak ta, aja a'e ukwa. Aja rahã, a'e katu te aja jaxo ta tĩ, aja me'ẽ a'e putar. A'erehe jande ke mupyrara. 11 Jande ke a'e mupyrara rahã, japyai jaxo. I'i we japyai. Muhury ym jande ke. Anĩ. I'i atu ym ame'ẽ. Kuja. Tupã mupyrara, a'erehe ta'yr ta ipy'a muruwak tĩ. A'erehe a'eta hendu katu ehe. Aja rahã, hury katuha namõ ixo katu ta tĩ. Ixoha katu aja ixo apo 'y. A'erehe ta'yr ta ke Tupã mupyrara.

*Katu ixoha ame'*ẽ ke mujekwa

12 Mã peja pyai ame'ẽ ta ke pemuhury katu. Mã peja kyje ame'ẽ ta py'a ke pemãtã katu tĩ. Aja rahã, pehẽ ke amõ ta mahy rahã, aja te'eha pehẽ py'ahu te'e pehendu katu. 13 Jetehar te ke pekwa. Aja pexo katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar tate, ame'ẽ ta py'a ke pemujywyr ta. Aja rahã, a'eta hijar ym ta. Aja rahã, Tupã namõ a'eta juehe katu ixo tĩ.

14 Pejumai ym ha namõ amõ ta namõ pexo. Pexoha katu aja pexo. Aja ym rahã, jandema'e sawa'e te namõ pexo ym te ta. 15 Pesak katu pexo. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ ke mã peja pehijar ym. Pesarahã! Juruwe'y tiha oho rahã, upa pyta rake rupi i'ãi ame'ẽ ke jukwa. Ame'ẽ riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, amõ ta riki Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ta my. Aja rahã, katu ym. (Pyta rake rupi i'ãi ame'ẽ ke jukwa, ame'ẽja saka.) A'erehe juruwe'y aja ym pexo.

16 Esau aja ym pehẽ tĩ. Kũjã rehe a'e ka'u te'e. Tupã ke a'e putar ym te tĩ. A'e riki u'ar py ame'ẽ ke tipe. Aja rahã, ipái manõ rahã, ipáima'e ke a'e pyhyk ta tipe. Ame'ẽ ke imu pe a'e muhepy. A'e myahy te rahã, a'e pandu imu pe: "Paratupe pe nde mi'u nde eremuwyr rahã, jande páima'e ke nema'e wan ta. Ihẽ pe papa muwyr ame'ẽ ke nema'e wan ta" aja riki. 17 I'i katu rahã we, ipy'a ke muruwak. Pe, ipái pandu katuha ke a'e pyhyk ta tipe, ame'ẽ ke pekwa riki. Ipái pe a'e pandu: "Tupã pe epandu: 'Mã peja u'ar py ame'ẽ ke rehe esak katu' aja ihẽ rehe har epandu ipe" aja ipái pe. Ipái pandu: "Anĩ. Marã ka ym ihẽ apanduha. Tupã pe ne mu rehe har upa ihẽ apandu" aja riki. Pe, Esau jixi'u tipe. Ipái pe pandu: "Tupã pe ihẽ rehe har epandu tĩ. Ihẽ koty pandu katuha ke emuruwak" aja tipe. Marã ka ym ipái panduha ke muruwakiha ixoty, Esau koty. A'erehe Esau aja: "Tupã ke japutar ym" aja ym pexo tĩ.

18 Ywy'ã keruhũ pe jundéu awa ta uhyk uwyr kwe. Her Sinái. Tata xupe 'ar rupi ihĩ. Aman pihun te aja ywa takãxĩha ihĩ tĩ. Ywytu keruhũ peju hũ tĩ. (Tupã pyrãtã te hũ aja mujekwa.) 19 Jumi'a aja tyapu hũ

tĩ. Tupã pandu tĩ. Ame'ẽ ke jundéu awa ta
hendu rahã, a'eta pandu: “Epandu ym apo”
aja riki. Kyje ingi a'erehe aja pandu. [20] A'eta
hendu: “Ywy'ã rehe pepyrũ rahã, ame'ẽ ke
ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehẽ rymba
ta aja tĩ. Pejukwa tĩ” aja riki. (Aja rahã,
Tupã a'ep ixo. Jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe,
ame'ẽ ke a'ep ixo, aja mujekwa.) A'erehe
a'eta kyje ingi. Amõ we Tupã pandu ame'ẽ
ke hendu tar ym. Kyje. [21] Upa Moise usak,
ame'ẽ ke mãte we ame'ẽ te a'eta my. (Tupã
pyrãtã te hũ aja ukwa katu. Ma'e jaxer
ame'ẽ ke nixói te ipe, ame'ẽ ke a'ep ixo, aja
ukwa tĩ.) A'erehe: “Ihẽ akyje hũ. Ihẽ ryrýi
riki” aja Moise pandu.

[22] Pehẽ anĩ. Tupã ngi pekyje aja ym ixoty
pejur. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ,
ame'ẽ renda riki amõ koty. Amõ ywy'ã
keruhũ ke ame'ẽ. “Siã” aja riki her. Tupã
ixo, ame'ẽ ok ta ke ame'ẽ. A'e riki uhã te hũ
ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ ok ta riki ywa pe har ke.
Amõ Jerusarẽ ok ta ke. Ywa pe har ke ame'ẽ.
A'ep heta te hũ Tupã je'ẽha rahoha ta ixo.
[23] A'ep Tupã kotyhar ta jy'ar u'am. Hury
katuha namõ ngã ixo. Ixotyhar ta riki u'ar
py ame'ẽ ta aja saka. A'eta rer ke paper rehe
amõ mupinim. Ywa pe ame'ẽ ihĩ. A'ep Tupã
ixo tĩ. Pehẽ py'a pemoĩ moĩ ehe. A'e riki
upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke mondo
mondo ta. Hendu ym ehe, ame'ẽ ta ke
mupyraraha renda pe a'e mondo ta. Hendu
katu ehe, ame'ẽ ta inamõ ixo ta. Ixoty oho
ta. A'ep ymanihar ixoha katu ame'ẽ ta ixo
tĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu
te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói
te pehẽ pe” aja. [24] A'ep Jesu ixo tĩ. A'e riki
ipái pe pandu: “Ihẽ amanõ, a'erehe ihẽ rehe
jurujar katu ame'ẽ ta ke emuhã katu” aja.
Ame'ẽ riki panduha pyahu ame'ẽ ke. Huwy
ke uhem tĩ. A'erehe ngã ke Tupã muhã
katu. Ame'ẽ ruwy riki Ambéu ruwy 'ar
koty te we mukatuha. Ambéu manõ. Huwy
rehe har jakwa jaxo rahã: “Ambéu jukwa
ame'ẽ ke ejukwa tĩ” aja Tupã pe japandu.
Jesu ruwy rehe har jakwa jakwa jaxo rahã:
“Jande py'a ke ejuhyk” aja Tupã pe japandu.
A'erehe Jesu ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty
te we mukatuha. A'erehe Tupã ngi jakyje
ym ha namõ jahyk katu ehe.

[25] Pesak katu pexo. “Tupã rehe ihẽ
ahendu ym ta” aja ym pepandu. Kome'ẽ
ywy keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'ẽha ke
Moise pandu pandu ngã pe. Ame'ẽ rehe
hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara riki.
Apo ywa ngi je'ẽha ke Tupã muwyr jande
pe. Ame'ẽ ke rehe jahendu ym rahã, mã
ymanihar ta 'ar koty te we jande ke Tupã
mupyrara ta. [26] Moise ta pe Tupã pandu
rahã, ywy ke a'e mukatak hũ. Pe, a'e pandu
tĩ: “Amõ we ywy ke ihẽ amukatak ta tĩ. Ywa
ke ihẽ amukatak ta tĩ” aja riki. [27] “Amõ we”
aja pandu rahã, ma'e Tupã mujã ame'ẽ ke
a'e mukatak ta. Pe, mukanim ta. Mumba ta.
Aja rahã, marã ka ym mukatakiha, ame'ẽ
ke jõ pyta ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta jõ
pyta katu, aja mujekwa.)

[28] Pesarahã! Sawa'e te namõ jaxo ta kỹ.
Marã ka ym ima'e pyrãtãha mukanĩha. (Aja
rahã inamõ ixo, ame'ẽ ta jõ pyta ta.) Inamõ
jaxo ta, a'erehe mã peja japandu ipe: “Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke” aja. Myja me'ẽ Tupã
ke jamuhury katu my? Aja mã peja jande
py'a jamoĩ moĩ katu ehe. Aja rahã: “Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. “Mã!
Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e” aja jakwa katuha
namõ mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu
ehe. [29] Hendu ym ehe ame'ẽ ta ke Tupã
mupyrara hũ ta. Tata upa ma'e ukwái. Aja
Tupã mahy ta tĩ. A'erehe: “Mã! Pyrãtã te
hũ ame'ẽ ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã
peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe.

13

*Myja me'*ẽ Tupã ke jamuhury my

[1] Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe
pehẽ mu ta aja pexo. A'erehe tapijar te'e
we pepy'a katu pehẽ juehe pexo. [2] Pesak
ramõ ame'ẽ ta ke pehẽ rok pe pemuxe katu.
Ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Jesu kotyhar
ta ke ame'ẽ ta. Amõ ta usak ramõ ame'ẽ
ta ke hok pe muxe katu. Amõ hekoha pe
har ta ke aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ukwa ym
ha rupi Tupã je'ẽha rahoha ta ke hok pe
muxe katu riki. [3] Kyndaha pe ixo ame'ẽ ta
rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu kotyhar
ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta rehe pesak peho.
Pehẽ atu kyndaha pe pexo, ame'ẽja saka
pekwa pekwa pexo, a'erehe ame'ẽ ta rehe
pehaihu katu. Pyrara ixo ame'ẽ rehe har
pekwa pekwa pexo tĩ. Pehẽ atu pepyrara
pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe a'eta
py'a ke pemãtã katu peho.

[4] Jumendar ame'ẽ ta rehe har katu, aja
pekwa. Hakehar ipy'a wapyk ta me'ẽ te'e.

Ixawa'e ipy'a wapyk ta me'ẽ te'e tĩ. Amõ
kũjã rehe sawa'e ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã
mupyrara ta. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u
te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ.
5 Tamatarer rehe aja te'eha pehẽ py'a
pemoĩ moĩ ym pexo. Pehẽma'e ke namõ
pexo, ame'ẽ namõ pehẽ rury katu pexo.
Pesarahã! Tupã pandu: "Pehẽ namõ aja
te'e ta ihẽ axo. Marã ka ym pehẽ ke ihẽ
ahijariha" aja riki. A'erehe pehẽma'e ke
namõ pehẽ rury katu pexo. 6 Mã peja jakyje
ym ha namõ jaxo. Kuja mã peja japandu:

"Jandema'e sawa'e te ihẽ namõ ma'e ke
ma'ema'e katu a'e, a'erehe ihẽ akyje
ym axo.
Marã ka ym kome'ẽ ywy keruhũ pe har
ta ma'ema'eha ihẽ pe. A'erehe ihẽ
akyje ym axo" aja riki.

7 Kapitã ambyr ta rehe har pekwa pekwa
pexo. Pehẽ pe Tupã je'ẽha ke a'eta pandu
pandu kwe. A'eta ixoha rehe har pekwa
pekwa pexo tĩ. Myja me'ẽ a'eta manõ my?
Pekwa pekwa pexo tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke
rehe a'eta jurujar katu. Ame'ẽ ta aja pexo
katu tĩ. 8 Jesu Kirisutu manga te'e ym te
a'e. Apo a'e ixo. Yman rahã pete'e ta a'e
ixo tĩ. Aja te'e ta a'e ixo tĩ. 9 Jetehar te ke
pekwa katu. Amõ koty amõ ta mu'e. Ame'ẽ
rehe mã peja pemuka'u te'e ym. Ame'ẽ koty
pehẽ py'a pemuruwak ym. Jande rehe Tupã
ipy'a katu ame'ẽ ke jakwa katu, a'erehe
jajurujar katu te we ehe. Amõ ta pandu:
"Ma'e mi'u e'u ym. Amõ ke e'u katu" aja
riki. Aja jundéu awa ta je'ẽha rehe hendu
katu. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta kuja
ukwaha naĩ: "Ma'e ke ja'u ym rahã, jande
rehe i'ar koty te we Tupã ipy'a katu" aja naĩ.
Jande anĩ. Jande rehe aja te'eha Tupã ipy'a
katu, ame'ẽ rehe jajurujar katu. A'erehe
ma'e ke ja'u ym rahã: "I'ar koty te we jande
rehe Tupã ipy'a katu" aja ym jakwa jakwa
jaxo.

Ok ta kurar kupe koty Jesu manõ

10 Kirisutu manõ, pe, jajurujar katu ehe.
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
pe jundéu awa tama'e pa'i ta paraky ixo.
Amõma'e hymba ke a'eta hapy hapy ixo.
Upa ukwái. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'eha.
Upa ukwái rahã, ngã py'a ke Tupã juhyk
katu, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ koty a'eta
ukwaha, a'erehe Kirisutu rehe jurujar ym.
11 Pesarahã! Kapy katu te ame'ẽ pe ma'e
hymba ruwy ke pa'i keruhũ raho. Tupã pe
mujesak, ame'ẽja saka. Aja rahã, ngã ma'e
ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim,
aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ma'e hymba ruk-
wer ke amõ riki upa katu te hapy. Upa
ukwái. Ame'ẽ rukwer ke pa'i ta u'u ym te.
Ok ta kurar kupe koty upa katu te hapy.
12 A'erehe Jesu aja tĩ. Ok ta kurar kupe
koty a'e manõ tĩ. Huwy pe ngã ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke a'e mukanim. Ipy'a
ke juhyk. 13 Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã,
a'e ke a'eta mupyrara hũ. Muhuxĩ hũ tĩ. Aja
jande tĩ. Jundéu awa ramũi ta ukwaha ke
jahijar. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara
hũ tipe tĩ. Jesu kotyhar ta ke jande, a'erehe
mupyrara hũ tipe tĩ. Muhuxĩ hũ tĩ. Anĩ.
Tapijar te'e we jajurujar katu ehe. 14 Pe,
pepyrara pexo rahã, kuja pekwa. Kome'ẽ
ywy keruhũ pe jande rekoha te nixói te.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe aja te'eha jaxo ym
ta. Ok ta ke Tupã mujã ta. Ame'ẽ pe jahoha
rehe jaharõ jaxo. 15 Jande ke Jesu muhã katu,
a'erehe mã peja Tupã pe japandu: "Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke" aja riki. Aja te'eha
japandu. Aja japandu rahã, ma'e hymba
ke hapy, ame'ẽja saka tĩ. Tupã rehe jande
py'a jamoĩ moĩ, ame'ẽja saka tĩ. 16 Ma'e katu
ame'ẽ ke amõ ta pe pema'ema'e, ame'ẽ rehe
pekwa pekwa pexo. Amõ ta rehe pepyrara
pesak tĩ. Aja pema'ema'e rahã, Tupã rehe
pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽja saka tĩ. Aja
rahã, Tupã ke pemuhury katu.

Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu

17 Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu.
(Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke a'eta.)
A'eta pandu ame'ẽ ke pema'ema'e katu.
Pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo, aja
rahã, pehẽ pejurujar katuha ke pehijar ym
ta. Katu a'eta paraky my? Katu ym my?
Ame'ẽ ke Tupã pe a'eta pandu ta me'ẽ te'e.
A'erehe pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo.
A'eta rehe pehendu katu rahã, hury katuha
namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e katu.
A'eta rehe pehendu ym rahã, pyaiha namõ
parakyha ke a'eta ma'ema'e. Aja rahã, katu
ym pehẽ pe. A'erehe pehendu katu a'eta
rehe.

Tupã namõ panduha

18 Jande rehe har Tupã pe tapijar te'e we
pepandu pandu katu pexo. Tupã pandu
ame'ẽ ke aja te'eha jama'ema'e tar katu,
a'erehe katu jaxoha aja jaxo. (Aja rahã,

jande rehe je'ẽha nixói ta, aja jakwa katu.)
[19] Pe, ihẽ apandu katu te pehẽ pe. Tupã
namõ ihẽ rehe har pepandu katu te we
rĩ. "Pahar jande koty a'e ke emuwyr" aja
pepandu Tupã pe.

*Arapuharan usakiha aja Jesu riki jan-
dema'e usakiha keruhũ tĩ*

[20-21] Arapuharan ta rehe amõ usak usak
katu ixo, aja Jesu tĩ. Jandema'e sawa'e
te riki ixotyhar tama'e usakiha keruhũ.
A'e manõ, pe, a'e ke Tupã mukwera katu
muhem. A'e manõ, pe, huwy uhem, a'erehe
Tupã pe a'e pandu: "Ihẽ amanõ, a'erehe
ngã ke amuhã katu ta" aja riki. Aja te'eha
ta. Pehẽ py'a ke Tupã muhury katu. A'e
putar, aja pexo. Mã peja ame'ẽja pehẽ ke
a'e mu'e katu. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ
ke pema'ema'e katu ta.) Jesu Kirisutu rehe
pejurujar katu, a'erehe a'e ke jamuhury
katu. Ame'ẽ ke mã peja jande ke a'e mu'e
katu tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke
pema'ema'e katu ta tĩ.) Mã peja Kirisutu
rehe har japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke" aja riki. Mã peja aja te'eha japandu.
Amen.

A'ejõ panduha

[22] Ihẽ mu ta! Kome'ẽ paper ke pehẽ pe
ihẽ amupinim aĩ. Ta'yr mi ihẽ amupinim.
Kome'ẽ myrandu namõ pehẽ py'a ke ihẽ
amãtã tar katu. Pehendu katu ehe, aja
ihẽ apandu katu te. Pehenduha pahar
pemukanim ym. [23] Kyndaha ngi Timo, jande
mu riki uhem oho. Ame'ẽ ke pekwa, aja ihẽ
aputar. Pahar se ihẽ rehe a'e uhyk uwyr
rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tĩ. Pehẽ rehe ihẽ
asak ta aho rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tĩ.
[24] Pehẽma'e kapitã ta pe jandema'e
katuha ke pepandu. Tupã kotyhar tama'e
kapitã ta ke ame'ẽ ta. Upa Tupã kotyhar ta
pe pepandu tĩ. Itar ywy pe amõ jande mu
ta ixo. Pehẽ pe katuha ke ame'ẽ ta mondo
ixo tĩ.
[25] Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu
te hũ.
Upa.

Tian mupinim me'ẽ ke

Tian kome'ẽ paper ke mupinim. Jerusarẽ ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã a'e tĩ. Amõ Jesu mu a'e tĩ.

Amõ amõ jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ẽ ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ amõ ywy pe har ok ta pe ixo. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper pinim ke Tian mondo.

Tupã kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Tian pandu.

1 Ihẽ Tian. Tupã rehe ihẽ aparaky axo. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ihẽ aparaky axo tĩ. Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu, ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Jundéu awa ta ke pehẽ. Pehẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ rupi pehãi peho ame'ẽ ta ke pehẽ. Upa pehẽ pe katuha ke ihẽ amondo axo.

Jurujar katuha rehe har

2 Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe upa pyraraha uhyk rahã, pehẽ rury katu pexo. 3 Pyraraha upa asa oho rahã, Tupã rehe pejurujar katu te we pexo. Aja rahã, amõ pyraraha uhyk rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu katu te ta tĩ. Aja pekwa katu. A'erehe pehẽ rury katu pexo. 4 Pesak katu te'e pehẽ juehe pexo. Pehẽ rehe pyraraha uhyk rahã, aja te'e Tupã rehe pejurujar katu pexo. Aja rahã, Tupã pandu ta: "Pehẽ katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. Pe, Tupã putar, aja pexo katu ta.

5 Pehẽ ngi har ma'e ke amõ ukwa ym te rahã, Tupã pe a'e pandu pandu katu ta me'ẽ te'e. Aja rahã ukwa katuha ke Tupã muwyr ta ipe. Ame'ẽ ke a'e me'ẽ ta. Me'ẽ katu ame'ẽ ke a'e. "Mã! Pandu hũ. Ihẽ ame'ẽ ym ta. Eho" aja a'e pandu ym te. A'e me'ẽ katu ta ngã pe. 6-8 Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr ta, aja pejurujar katu te pexo. "Muwyr ta nahã my?" aja ym pekwa pexo. Aja pekwa pexo rahã, y ramũi pe har y kotok keruhũ aja saka ta. Ame'ẽ ke amõ koty koty ywytu peju peju raho. Aja: "Muwyr ta nahã my?" "Anĩ, muwyr ym ta nahã my?" aja amõ koty koty pejurujariha ke. Katu ym aja. Aja ta amõ ixo rahã, jandema'e sawa'e te ngi pyhyk ym ta ma'e ke. Ukwa ym ma'e.

Mã peja hury katu ixo rĩ

9 "Mã nde erekwa ym te ame'ẽ ke nde" aja nde rehe har kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwaha naĩ. Aja rahã, jumupyai ym. Mã peja hury katu a'e ixo. Tupã riki ma'e ukwa katu te ame'ẽ ke a'e, aja ukwa ta, a'erehe mã peja hury katu ixo. 10 Amõ imu ima'ehũ namõ ixo rahã, hury katu ixo tĩ. Ame'ẽ ma'e ke amõ mukanim ingi rahã, mã peja a'e hury katu ixo rĩ. Ima'ehũ ame'ẽ ta kupi'i'a aja saka. Yman rahã ixo ym ta. Kupi'i'a manõ ta. Aja amõ ta aja ima'ehũ ame'ẽ ta manõ ta tĩ. 11 Warahy opok rahã, kupi'i ke warahy hakuha jukwa. I'a ke upa kukúi. I'a katuha upa manõ. Aja ta ima'ehũ ame'ẽ ta ke tĩ. Ima'e ixoha rehe har jõ a'e ukwa ukwa ixo rahã, a'e kanim ta tĩ. Kupi'i'a aja kanim ta tĩ. Manõ ta tĩ.

Pyraraha rehe har

12 Pyraraha amõ imu rehe uhyk rahã, katu aja ixo we rĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym we. Aja rahã, hury katu a'e. Pyraraha upa, pe, a'e jurujar katu ehe rĩ. Aja rahã, uhãha ke Tupã me'ẽ ta ipe. Inamõ aja te'e ta ixo. Ame'ẽ ke upa ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã me'ẽ ta tĩ. "Ihẽ rehe ipy'a katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ ta" aja Tupã pandu katu. 13 Pyraraha uhyk ehe rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e. Aja rahã: "Ma'e pyraraha Tupã muwyr ihẽ pe. A'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e." Aja mã peja epandu ym. Anĩ. Marã ka ym ma'e ka'u te'eha ke Tupã ma'eha. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e" aja jurujar katu ehe ame'ẽ ta pe a'e pandu ym te. A'erehe: "Tupã riki pyraraha muwyr ihẽ pe, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e" aja mã peja epandu ym te.

14 Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, kuja ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'e putar katu. Ame'ẽ riki a'e ke muka'u te'e. Ame'ẽ rape rupi oho, ame'ẽja saka. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. 15 Pe, ame'ẽ ka'u te'eha ke a'e putar. Ame'ẽ ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. (Ipy'a ngi uhem, ame'ẽja saka.) Pe, a'e ma'e rahã, manõ ta. Ame'ẽ riki mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.

16 Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ py'a katu. Pehendu katurahã! (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu.) Mã peja ame'ẽ ke muka'u te'e ym pehẽ! 17 Upa ma'e katu ame'ẽ ke japyhyk, ame'ẽ riki ywa ngi tur. Upa katu

te ma'e ke aja tĩ. Upa katu te ame'ẽ ke Tupã
muwyr. Upa ywa rehe ma'e hendy, ame'ẽ
ta ke a'e mujã. Warahy hendy rahã, rysãha
pehĩ. Jahy hendy rahã, pytuniha pehĩ tĩ.
Tupã aja ym. Pytuniha nixói te, aja saka.
Rysãha nixói te, aja tĩ. (A'erehe a'e me'ẽ
me'ẽ ame'ẽ ke aja te'eha katu te ame'ẽ ke.)
18 A'e putar katu, a'erehe ta'yr ta aja jande
ke a'e mu'am. Je'ẽha jetehar te rupi a'e
mu'am. Aja rahã, jande riki jepy te ame'ẽ
ta ke, ame'ẽja saka. A'engi amõ Tupã ra'yr
ta aja ta tĩ. Ta'yr ta aja mu'am ta tĩ.

*Ma'e katu ame'*ẽ ke mujekwa ame'ẽ ta
rehe jahendu katu ta me'ẽ te'e

19 Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu
ame'ẽ ta ke pehẽ! Kuja pekwa pekwa pexo!
"Mã! Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke
pehijar" aja pehẽ pe amõ ta pandu rahã,
pahar pehendu katu a'eta rehe. Pahar ym
je'ẽha pemujywyr a'eta pe. Pahar pehẽ py'a
pemahy ym tĩ. 20 Awa ta katu aja Tupã putar.
Amõ parahy rahã, katu aja ym ta. A'erehe
pahar pehẽ py'a pemahy ym. 21 Upa ma'e
peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Pexo ai
te'e ame'ẽ ke aja tĩ. Pehijar tĩ. Tupã rehe
pehendu katu. Ima'e je'ẽha ke pehẽ py'a pe
a'e mupyta. Ame'ẽ ke rehe pehendu katu.
Ame'ẽ ke rehe pejurujar katu rahã, pehẽ ke
a'e muhã katu ta.

22 Ima'e je'ẽha rehe pehendu katu. Pe-
hendu jõ rahã, pehẽ ke Tupã muhã katu ta,
aja pekwaha naĩ. Mã peja peka'u te'e ym
pexo. Kuja katu te. A'e je'ẽha mujekwa, aja
pema'ema'e katu ta me'ẽ te'e. 23 Je'ẽha rehe
amõ hendu. Pe, mujekwa aja a'e ma'ema'e
ym rahã, kuja ta a'e. Waruwa pe i'ã ke
a'e usak. Aja te'e ixo. 24 I'ã rehe a'e usak
te'e. Pe, oho ingi. Pahar harái. Ma'e
ym ma'e ke. Myja i'ã ixoha my, ame'ẽ ke
pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. 25 Ima'e
je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe amõ usak usak
katu. Ame'ẽ rehe hendu katu rahã, ma'e
ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Aja je'ẽha rehe
a'e hendu katu tĩ. A'e hendu te'e ehe, pe,
pahar harái. Anĩ. Aja ym. Je'ẽha mujekwa
aja a'e ma'ema'e katu tĩ. Aja rahã, upa
a'e ma'ema'e ame'ẽ ke rehe Tupã muhury
katu.

26 Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu,
aja a'e ukwa. Aja rahã, je'ẽha ke mutambyk
rahã, katu tiki. Je'ẽha ke mutambyk ym
rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩha ke te'e
aja. Jumuka'u te'e a'e juehe. 27 Kuja Tupã,
jande pái keruhũ putar katu tĩ. Ipy'a ke amõ
moĩ moĩ katu te ehe. Ame'ẽ riki jetehar
te ke. Aja rahã, kuja katu ipe. Ipái ym te
ame'ẽ ta pyrara ixo. Imãi nixói te tĩ. Ame'ẽ
ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ rahã, ame'ẽ riki
Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu, ame'ẽja saka.
Ixawa'e ym ame'ẽ ta pyrara ixo tĩ. Ame'ẽ
ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ rahã, ame'ẽ riki
Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ, ame'ẽja
saka tĩ. Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ma'e
ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta aja ym
rahã, katu tiki tĩ.

2

Amõ ta rehe juja katu te usak rahã, katu tiki

1 Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e
sawa'e te rehe pejurujar katu. A'e riki
Tupãma'e weraha pe ixo ame'ẽ ke a'e. Pe-
jurujar katu ehe, a'erehe amõ ta rehe pe-
sak rahã, pesak aja pema'e katu. "Kome'ẽ
sawa'e amõ ta 'ar koty te we katuha."
"Peme'ẽ anĩ" aja ym pekwa pekwa pexo.
"Kome'ẽ sawa'e amõ ta wyr koty te we
katuha." "Peme'ẽ anĩ" aja ym pekwa pekwa
pexo tĩ. (Juja katu te pesak a'eta rehe.)
Aja rahã, katu tiki. 2 Pesarahã! Pehẽma'e
jy'ariha renda pe ima'ehũ ame'ẽ ke ixe
uwyr. Itatawa ke te'e ipo rehe har mujã
ame'ẽ ke namõ ixo. Heta ipo rehe har namõ
ixo. Ima'e mundeha katukwer ame'ẽ ke
namõ ixo. Amõ sawa'e ima'e ym te ame'ẽ
ke ixe uwyr tĩ. Ima'e jaxer ai ame'ẽ ke namõ
ixe uwyr. 3 Pe, ima'e mundeha katukwer
namõ ixo ame'ẽ pe pepandu:

—Se ewapyk. Se katu te — aja ipe. (Aja
rahã, ame'ẽ sawa'e katu, aja pekwaha.)

Amõ sawa'e pe anĩ. Ima'e ym te ame'ẽ pe
pepandu:

—Anĩ, sa'e! Epu'am! Paite we ewapyk
eho — aja ipe. (Aja rahã, ame'ẽ sawa'e katu
ym, aja pekwaha.)

4 Aja rahã, amõ koty koty sawa'e ta rehe
pesak. Katu ym aja. Katu ym pehẽ py'a pe
pekwa pekwa pexo. A'erehe amõ riki katu.
Amõ katu ym. Aja pekwa pekwa pexo. Katu
ym aja. (A'erehe juja katu te amõ ta rehe
pesak rahã, katu tiki.)

5 Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu
ame'ẽ ta ke pehẽ! Pesarahã! Kome'ẽ ywy
keruhũ pe ima'e ym te ame'ẽ ta ixo. Amõ
amõ rehe Tupã katu usak. Pe, a'eta riki
jurujar katu ehe. Ame'ẽ ta riki hury katu.

Mãte hũ ima'e ke aja saka ame'ẽ. Pe, Tupã pandu: “Ihẽma'e ta ke pehẽ. Ihẽ renda pe peho katu ta” aja ima'e ym te ame'ẽ ta pe pandu. Ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu tĩ:

—Ihẽ renda pe peho ta — aja ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu tĩ.

6 Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe Tupã katu usak. Pehẽ anĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta ke pemuhuxĩ riki. Katu ym aja. Pesarahã! Ima'ehũ ame'ẽ ta riki pehẽ ke mupyrara riki. A'eta riki pehẽ ke kapitã ruwa koty hykýi raho. 7 A'eta riki her katu te ame'ẽ rehe juru ai. “Jesu kotyhar ta” ame'ẽ her rehe juru ai. “Jesu kotyhar ta” aja pehẽ pe Tupã pandu. Pehẽ rehe ame'ẽ her a'e moĩ, ame'ẽja saka.

8 Je'ẽha ke kapitã keruhũ mondo, ame'ẽ rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Ame'ẽ je'ẽha Tupã je'ẽha rehe ihĩ. Kuja: “Nde juehe nde erepy'a katu. Aja mã peja nde namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu tĩ.” 9 Pe, amõ ta rehe pesak. Pe, amõ amõ pehẽ 'ar koty te we katuha aja pekwa pekwa pexo rahã, ma'e katu ym ame'ẽ ke pema'e. Soroka pe jõ pesak, ame'ẽja saka. Katu ym aja. Aja rahã: “Pehẽ katu ym. Tupã je'ẽha rehe pehendu ym” aja pehẽ rehe har ame'ẽ je'ẽha mujekwa. 10 Tupã je'ẽha rehe amõ hendu. (Heta pehĩ.) Pe, peteĩ je'ẽha rehe hendu ym rahã, upa katu te je'ẽha rehe hendu ym tĩ. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja tĩ. 11 Pesarahã! Juja katu te Tupã je'ẽha ke. Kuja tĩ. Tupã pandu:

“Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ” aja pandu. (Ame'ẽ rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e.)

Amõ we tĩ:

“Amõ ta ke ejukwa ym” aja Tupã pandu tĩ.

(Ame'ẽ rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Upa katu te je'ẽha rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e. Upa juja katu te.) Amõ kũjã rehe nde ereka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe nde ereka'u te'e ym tĩ. Anĩ. Te'e amõ ke nde erejukwa rahã, je'ẽha rehe nde erehendu ym. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nde erema'e. (Amõ kũjã rehe nde ereka'u te'e tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Amõ sawa'e rehe nde ereka'u te'e tĩ, ame'ẽja saka tĩ.) A'erehe upa katu te Tupã je'ẽha rehe nde erehendu ym tĩ. 12 Kirisutu je'ẽha rehe amõ jurujar katu rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi a'e uhem katu, ame'ẽja saka. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar.) Kirisutu je'ẽha rupi amõ ta ke Tupã mupyrara ta. Pehẽ rehe har ukwa ta tĩ. Katu my? Katu ym my? A'erehe je'ẽha ke pemutambyk, aja pexo katu. Pexoha aja tĩ. Pemukatu tĩ. 13 Aja ym rahã, pehẽ rehe Tupã pyrara ym usak ta tĩ. Mupyrara rahã, pyrara ym usak ta tĩ. Amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, kyje ym ta a'e. Tupã mupyraraha ngi kyje ym ta. Tupã pyrara usak ta ehe tĩ, a'erehe kyje ym ta.

Jetehar Jesu rehe jurujar katu rahã, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta

14 Ihẽ mu ta! Pesarahã! Amõ pandu:

—Tupã rehe ihẽ ajurujar katu — aja a'e.

Pe, Tupã putar aja a'e ma'ema'e ym rahã, katu ym. Aja jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã ym ta. 15 Kuja saka ame'ẽ. Ko amõ imu ta ixo my. Hendyr amõ ta ixo nahã my. A'etama'e mundeha ke nixói. A'eta mi'u nixói te tĩ. 16 Pe, a'eta pe ma'e ke peme'ẽ ym te rahã, kuja katu ym pepandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu. Mã peja nema'e mundeha Tupã muwyr katu. Mã peja pehẽ mi'u ke Tupã muwyr katu — aja pepandu.

Anĩ. Peme'ẽ ym te rahã, ame'ẽ panduha katu ym. Me'ẽ ym te ma'e ke, a'erehe katu ym. 17 Aja amõ jurujar katuha tĩ. Tupã rehe amõ jurujar katu jõ. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym rahã, jurujar katuha riki katu ym. Te'e aja saka.

18 Pe, amõ pandu ta my:

—Tupã rehe nde erejurujar katu. Ame'ẽ jõ katu. Ihẽ anĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Ame'ẽ jõ katu tĩ — aja a'e pandu.

Aja rahã, ihẽ apandu ta ipe:

—Anĩ. Tupã rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu tĩ. Aja ihẽ ajurujar katuha ke ihẽ amujekwa ta. Myja nde erejurujar katuha ke nde eremujekwa ta my? Nde erema'eha katu ym rahã, marã ka ym nde eremujekwaha — aja apandu ta. (Ihẽ Tian.)

19 Peteĩhar jõ Tupã, aja nde erekwa erexo. A'erehe nde ke Tupã muhã katu ta, aja nde erekwaha naĩ. Anĩ. Esarahã! Aja ãjã ta ukwa katu tĩ. “Peteĩhar jõ Tupã” aja ukwa katu tĩ. A'erehe a'eta kyje hũ ingi. Ryrýi riki tĩ. (Anĩ. Ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym te.)

[20] Mã! Nde ereka'u te'e nde ke! Ma'e ke nde
erekwa tar katu my? Esarahã! Tupã rehe
amõ jurujar katu. Pe, a'e ma'ema'eha katu
ym rahã, a'e jurujar katuha riki katu ym tĩ.
[21] Esarahã! Amujekwa ta. Yman te Amarã
ixo. Jande ramũi ke a'e. Myja katu te a'e
my, aja Tupã ukwa. Kuja. A'e ma'eha namõ
Amarã mujekwa. Ita matyr, ame'ẽ 'ar pe
ta'yr ke a'e mou rahã, Tupã pandu ame'ẽ
ke rehe hendu katu, aja mujekwa Tupã pe.
(Ta'yr rer Isak.) [22] Pesarahã! Tupã rehe
a'e jurujar katu, a'erehe a'e ma'eha katu tĩ.
Mokõi pehĩ. Jurujar katuha pehĩ. Amarã
ma'eha pehĩ tĩ. A'e ma'eha katu ame'ẽ ke
mujekwa katu. Kuja. Jetehar te ke Tupã
rehe a'e jurujar katu, aja mujekwa katu ipe.
[23] Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ
panduha aja uhyk katu. Kuja:

"Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar
katu.
A'erehe Tupã pandu: 'A'e katu te. Ma'e
ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe' aja
Amarã rehe har." Aja Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ.

Pe, Amarã pe Tupã pandu:

—Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde — aja ipe.

[24] Pesarahã! Pekwa katu apo! Amõ katu
ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu:
"Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde
erema'eha nixói te nde pe" aja riki. Jurujar
katu ehe rahã jõ, aja ym Tupã pandu.
[25] Aja Hambe a'e tĩ. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ
ke a'e. Ima'e ma'eha katu, a'erehe Tupã
pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha
ma'eha nixói te ipe — aja.

Kuja Hambe katu ame'ẽ ke ma'e. Jundéu
awa tama'e je'ẽha rahoha ta uhyk ehe rahã,
hok pe a'eta ke kũjã muxe katu. (Pe,
mukanim. A'erehe ame'ẽ ta ke Hambe
rekoha pe har ta pyhyk ym.) Pe, a'eta oho
rahã, amõ awa rape rupi mujywyr mondo.
[26] Amõ we ihẽ amujekwa ta. Awa'ã awa rehe
ihĩ ym rahã, awa ke manõ te'e. Aja Tupã
rehe amõ jurujar katu tipe. Pe, ma'eha katu
ym rahã, manõ te'e, ame'ẽja saka. Jurujar
katuha riki te'e aja saka.

3

*Amõ pandu ame'*ẽ rehe har

[1] Ihẽ mu ta! Tupã je'ẽha ke pehẽ
johu pemu'e tar katu. Pehẽ johu mu'eha
ta aja ym rahã, katu tiki. Ma'erehe
my? Kuja. Jande jamu'e, aja jama'ema'e
my. Jama'ema'e ym rahã, jande ke Tupã
mupyrara ta. Mu'e ym ame'ẽ ta 'ar koty
te we jande ke mupyrara ta. Aja pekwa
katu. A'erehe pehẽ johu pemu'e ym rahã,
katu tiki. [2] Jande jamu'e rahã, upa jande
jajawy we. Ame'ẽ riki ma'e jaka'u te'eha
jama'ema'eha ke. Amõ pandu rahã, jawy
ym te rahã, katu te ame'ẽ ke a'e. Juehe har
a'e ukwa katu. [3] Pesarahã! Amujekwa ta.
Tupaham pe kahwa ãpũi ke jande japukwar.
Ta'yr mi tupaham. Ame'ẽ pe amõ amõ koty
jaraho. Aja jande rehe jamuhendu katu. Pe,
jande jaho tar katu, ame'ẽ rupi jande ke
raho.
[4] Amõ we amujekwa ta. Jarusu keruhũ
rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Tiha te
hũ ame'ẽ ke. Ywytu keruhũ mujan katu
tipe. Pe, ruwakiha ta'yr te mi ame'ẽ pe
amõ muruwak katu raho. Pe, oho tar katu,
ame'ẽ rupi sawa'e muruwak raho. [5] Aja awa
rembe tĩ. Jarusu keruhũ ruwakiha ta'yr te
mi, ame'ẽja saka. Awa rembe ta'yr te mi
tipe tĩ. Pe, ame'ẽ pe ma'e rehe har pandu
pandu te hũ.

Kupixa keruhũ xirik hũ oho oup, ame'ẽ
ke rehe pekwa pekwa pexo tĩ. Tata ta'yr
te mi ame'ẽ pe te'e amõ upa katu te hapy
indo. Upa katu te ukwái. Ame'ẽja saka
jande rembe tĩ. Ta'yr te mi. Ame'ẽ pe ma'e
ke japandu pandu hũ. [6] Amõ pandu ame'ẽ
ke tata aja saka. Amõ juru pe hembe ihĩ.
Ame'ẽ pe je'ẽha ke mutambyk ym riki. Tata
aja saka upa mujaxer. A'erehe ixoha ke upa
mujaxer. Mupyraraha renda ngi tata uhem,
ame'ẽja saka. Ame'ẽ namõ jande jaxoha ke
upa mujaxer.
[7] Pesarahã! Upa ka'a rupi ixo ame'ẽ
ke amõ muhymba. Yman upa ame'ẽ ta
ke mujarõ ym. Ka'a rupi wata ame'ẽ ke
muhymba. Ma'ewyra ta ke aja tĩ. Muhymba
tĩ. Ipusu pe te'e wata ame'ẽ ke aja tĩ.
Muhymba tĩ. Y rupi ixo ame'ẽ ta aja tĩ.
Muhymba tĩ. Mujarõ ym tĩ. [8] Amõ pandu
ame'ẽ ke anĩ. Marã ka ym mujarõ ym ha, aja
saka. Upa je'ẽha ngã mutambyk ym. Marã
ka ym kanĩha ingi. Henem ahyha aja saka.
Ahyha jukwa ta me'ẽ te'e, ame'ẽja saka. Aja
riki amõ pandu ame'ẽ ke tĩ. [9] Jande pái
keruhũ riki jandema'e sawa'e te. Japandu
ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja japandu
ipe tipe.

Pe, jande anam ta rehe jande riki juru ai
hũ. Katu ym aja. Ija katu te awa ta ke Tupã
mujã tĩ. Tupã aja mujã tĩ. A'erehe ame'ẽ ta
rehe juru ai hũ rahã, (Tupã rehe juru ai tĩ,
aja tĩ.) Katu ym aja. [10] Je'ẽha katu ame'ẽ ke
amõ pandu katu. A'e riki panduha katu ym
ame'ẽ ke pandu tĩ. Katu ym aja. Ihẽ mu ta!
Aja me'ẽ mã peja ym pepandu. [11] Pesarahã!
Amõ we amujekwa ta. Y te ke mundu
ngi muhem. Marã ka ym y he'ẽ ame'ẽ ke
muhemiha ingi tĩ. Mokõihar muhem ym ta.
[12] Ihẽ mu ta! Pesarahã! Narãi'y ngi irimã
uhem ym. Murukuja rymbo ngi narãi uhem
ym tĩ. Y he'ẽ ame'ẽ ke mundu ngi muhem
rahã, y te ke muhem ym tĩ. (Aja amõ pandu
me'ẽ ke tĩ. Katu ame'ẽ ke pandu rahã, mã
peja katu ym ame'ẽ ke pandu ym tĩ.)

*Ma'e ukwa katuha ke Tupã muwyr, ame'*ẽ
rehe har

[13] (Pehẽ ngi har mu'eha ta ixo my?)
Ame'ẽ ta ngi har ma'e ukwa katu ame'ẽ
ke ixo my? Ixo rahã, ame'ẽ ke emujekwa
katu amõ ta pe. Ixoha katu rahã, ukwa
katu ame'ẽ ke a'e, aja emujekwa katu.
Ma'ema'eha katu rahã, ukwa katu ame'ẽ ke
a'e, aja emujekwa tĩ. "Katu ihẽ jupe" aja
ym ha namõ emujekwa tĩ. Ma'ema'e katuha
namõ aja tĩ. Ukwa katuha ke emujekwa tĩ.
[14] Pe, amõ rehe pejyty'ym rahã, pehẽ riki
pekwa katu ame'ẽ ta ke aja ym pehẽ juehe
har pekwa pekwa pexo. Amõ rehe parahy
rahã, aja tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ta ke, aja
ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo tĩ.
Pehẽ juehe har jõ pekwa pekwa pexo rahã,
aja tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ta ke, aja ym pehẽ
juehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pekwa katu
ame'ẽ ke aja pexo rahã, katu pehẽ jupe, aja
ym pexo. Pekwa katu ame'ẽ ta ke aja pexo
rahã, jetehar te ke te'e aja ym pepandu tĩ.
[15] Aja ukwaha ke ywa ngi uwyr ym. Tupã
muwyr ym. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta
ukwaha aja riki. Ipy'a katu ym ame'ẽ ke
ngi uhem. Ãjã ta ukwa aja ame'ẽ. [16] Amõ
rehe amõ jyty'ym rahã, amõ ta namõ je'ẽ
je'ẽ hũ a'eta jupe. Upa ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e ta tĩ. Juehe har jõ ukwa ukwa ixo
rahã, aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe tĩ. Upa
ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'e ta tĩ.

[17] Ywa ngi ma'e ukwa katuha uwyr rahã,
ame'ẽ amõ koty. Tupã muwyr ame'ẽ ke
rahã, amõ koty. Kuja py riki. Ma'e jaxer
ame'ẽ ke ipy'a pe ukwa ukwa ym ixo. Ukwa
katu, a'erehe amõ namõ jumai ym aja a'e
ixo. Parahy ym a'e ixo. Hury katu a'e ixo
tĩ. Amõ namõ juehe katu a'e ixo tĩ. Amõ
ta rehe pyrara hũ usak tĩ. Katu ame'ẽ ke jõ
ma'ema'e hũ tĩ. Ima'ehũ ame'ẽ ta rehe jõ
ipy'a ym tĩ. Juja katu te ngã rehe usak katu
riki. Mokõi ukwaha aja ym a'e ixo tĩ. [18] Aja
ukwa katuha namõ amõ ixo rahã, jumaiha
ke mukatu oho. Aja rahã, hury katu a'eta
juehe ixo.

4

*Tupã rehe ipy'a ym ame'*ẽ ta ma'ema'eha
riki katu aja pepandu ym

[1] Apo amõ koty apandu ta. Pejumai mai
pehẽ juehe pexo. Peje'ẽ je'ẽ hũ pehẽ jupe
pexo tĩ. My ngi uhem my? Pehẽ py'a ngi
uhem, ame'ẽja saka. A'ep upa ma'e peputar
ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. [2] Ma'e ke
peputar hũ tipe. Marã ka ym pepyhykiha.
A'erehe amõ ta ke pejukwa tar katu. Aja
me'ẽ pepyhyk tar katu ma'e ke. Ma'e ke
rehe katu pesak tipe. Marã ka ym pehẽma'e
wan ta. A'erehe amõ ta namõ pejumai
mai. Peje'ẽ je'ẽ hũ inamõ tĩ. Aja pepyhyk
ta tipe. Katu ym aja. Peputar ame'ẽ ke
Tupã namõ pepandu ym. A'erehe ame'ẽ ke
nixói pehẽ pe. [3] Tupã namõ pepandu rahã,
pehẽ juehe har jõ pekwa pekwa pexo. Kuja.
Pejumuhuryha jõ Tupã namõ pepandu tipe.
A'erehe muwyr ym pehẽ pe.

[4] Pehẽ riki Tupã ke pehijar peho ame'ẽ
ta aja saka! "Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta ma'ema'eha riki katu" aja pandu rahã,
Tupã ruwajan ke a'e, aja pekwa katu. "Tupã
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha riki
katu" aja pandu tar katu rahã, Tupã ruwa-
jan wan ta a'e tĩ. Aja huwajan ta rahã, Tupã
ke hijar ame'ẽ ta ke. Katu ym aja. [5] Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ riki jetehar
te ke aja pekwa katu. Kuja ihĩ:

"I'ã ke jande py'a rehe Tupã moĩ. Tupã
kotyhar ta ke jande aja a'e putar
katu te.
A'erehe Tupã ke jahijar rahã, jande rehe
Tupã'ã jyty'ym a'e" aja panduha ihĩ.

[6] Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha
ihĩ tĩ:

" 'Katu ame'ẽ ke ihẽ. Tupã ke aputar ym' aja
pandu ame'ẽ ke Tupã putar ym tĩ.
'Katu ame'ẽ ke ihẽ' aja ym ixo ame'ẽ ke rehe
Tupã hury katu tĩ" aja panduha ihĩ.

Aja rahã, i'ar koty te we pehẽ rehe Tupã ipy'a katu.

*"Katu ame'*ẽ ke jande" aja ym pexo

7 Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe Tupã rehe pehendu katu. Satana rehe anĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Pehendu ym ehe. Aja rahã, a'e atu oho ta pehẽ ngi, ame'ẽja saka. 8 Ka'u te'e me'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehẽ py'a pe mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta! Pehẽ pe apandu katu tĩ! Mã peja pehẽ py'a ke Tupã juhyk katu. (Aja mokõi pekwaha aja ym pexo.) Aja rahã, Tupã rake pehyk peho, ame'ẽja saka pexo. Aja rahã, pehẽ rake a'e riki uhyk ta uwyr tĩ, ame'ẽja saka tĩ. 9 Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pepyai pexo. Pejixi'u tĩ. Pepuka puka hũ ame'ẽ ke pehijar tĩ. Pe, pejixi'u pexo. Pehẽ ruryha ke pehijar tĩ. Pe, pepyai pexo. (Aja Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak tĩ, aja pemujekwa.) 10 "Katu ame'ẽ ke jande" aja ym pexo. Aja Tupã ruwa koty pexo katu, ame'ẽja saka. Aja rahã: "Pehẽ katu" aja a'e pandu ta. (Pehẽ py'a upa juhyk rahã, aja me'ẽ pehẽ rehe har a'e pandu ta.)

Pehẽ mu rehe pehẽ juru ai ym

11 Ihẽ mu ta! Pehẽ pe apandu katu! Ma'e jaxer ame'ẽ ke pepandu ym pehẽ jupe pexo. Imu rehe har ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ pandu rahã, Tupã je'ẽha riki katu ym, aja a'e pandu. Tupã je'ẽha riki jaxer aja a'e ukwa tĩ. (Ma'erehe my? "Amõ rehe juru ai ym" aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. A'erehe amõ rehe juru ai rahã, Tupã je'ẽha 'ar koty te we ukwa katu, aja ukwaha naĩ. A'erehe Tupã je'ẽha jaxer aja ukwaha naĩ.) Tupã je'ẽha riki jaxer aja nde erekwa rahã, je'ẽha rehe nde erehendu ym apo 'y. Aja rahã Tupã je'ẽha riki jaxer aja nde erekwa ame'ẽ ke nde. Katu ym aja. 12 Myja awa ixo katu my, ame'ẽ je'ẽha ke Tupã jõ me'ẽ katu. A'e riki awa ke mupyrara katu tĩ. A'e jõ riki awa ke muhã katu tĩ. A'e jõ riki awa ke mupyraraha renda pe mondo katu ta tĩ. Tupã aja nde tĩ, aja nde erekwaha nde jupe. Katu ym aja. A'erehe: "Ihẽ mu riki jaxer" aja epandu ym.

*Tupã putar ame'*ẽ ke ema'ema'e katu

13 Yman rahã pexo ame'ẽ ke rehe har pandu me'ẽ ta! Ko pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y. Pepandu:

—Koĩ amõ ok ta pe jaho ta. Koĩ har pewe nahã my? Ukwa ym awa. A'ep jahyk rahã, heta jahy jamukanim ta. Pe, jama'ema'e katu ta a'ep. Aja tamatarer hũ japyhyk ta — aja pepandu.

14 Koĩ se pexo ta my? Ame'ẽ ke pekwa ym te. Pexoha riki ywy takãxĩha ta'yr mi, ame'ẽja saka. Takãxĩha ta'yr mi ihĩ. Pe, pahar ywytu mukanim raho. Aja pexoha tĩ. Ko pexo. Pe, pahar pemanõ ta my. 15 A'erehe kuja pepandu rahã, katu tiki:

—Jandema'e sawa'e te putar aja jaxoha katu ta. Pe, ma'e ke jama'ema'e katu ta my. Anĩ rahã, a'e putar rahã, amõ koty jama'ema'e katu ta my — aja pepandu rahã, katu tiki.

16 "Jandema'e sawa'e te putar rahã" aja ym pepandu rahã, kuja pepanduha. "Jande katu te jande" aja pehẽ juehe har pekwaha pehẽ jupe. Katu ym aja. "Jande atu jama'ema'e katu ta" aja pepandu. Ame'ẽ katu ym tĩ. 17 (A'erehe pesak katu pexo!) Ukwa katu awa apo 'y. A'erehe myja ma'ema'e katu rahã, katu tiki. Ame'ẽ ke ukwa katu tipe. Pe, aja ma'ema'e ym rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ẽ ke a'e.

5

*Ima'ehũ ame'*ẽ ta rehe har

1 Ima'ehũ ame'ẽ ta! Apo pehẽ pe ihẽ apandu ta! Pehendu katurahã! Pyraraha ke pehẽ rehe uhyk ta. A'erehe pejixi'u hũ pexo. Pehẽ peahem hũ pexo tĩ. 2 Awa mi'u pyta rahã, inem ta oho ipe. Ame'ẽja saka pema'e tĩ. Kanim ta tĩ. Ima'e mundeha ke hyru pe mou rahã, tarawe upa u'u. Ame'ẽja saka pehẽma'e mundeha ke tĩ. Pehẽ pemou hũ, ame'ẽ ke upa jaxer ta oho tĩ. 3 Tamatarer itatawa ke te'e mujã, ame'ẽ ke pematyr hũ tĩ. Itatuwyr ke te'e mujã, ame'ẽ ke aja tĩ. Pematyr hũ tĩ. Pete'e pemou hũ. A'erehe ipuxi hũ, ame'ẽja saka. Jaxer riki. Ipuxi hũ, a'erehe kuja mujekwa ngã pe. (Pekyty'ym aja mujekwa. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pekyty'ym, aja pemujekwa. Katu ym aja.) Pematyr tar katu te hũ. Ame'ẽ ke pehẽ ke mujaxer ta. Ipuxi aja pehẽ ke mujaxer ta tĩ. Pyrara hũ pexo ta. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, aja ta pehẽ.

4 Pehẽma'e kupixa pe amõ ta paraky ixo. Ame'ẽ ta pe pemuhepy ym riki. A'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Mã peja pehendurahã! Pehẽma'e kupixa pe har ke amõ ta matyr. Ame'ẽ ta

pe pemuhepy ym, a'erehe a'eta je'ẽ hũ tĩ.
Ame'ẽ ke Tupã, jandema'e sawa'e te hendu.
Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki kupixa jar
ke mupyrara ta.
5 Kome'ẽ ywy pe pexo rahã, upa katu te
ma'e ke namõ pexo. Nixói ha aja ym pehẽ
pe. Pehẽ ruryha namõ jõ pexo. U'u ta ame'ẽ
wan tapi'iruhu ke ijar jukwa. Ixa te ame'ẽ
ke jukwa. Aja pehẽ tĩ. Pehẽ ruryha namõ
jõ pexo rahã, pehẽ ka peho pexo, ame'ẽja
saka. Arahã pehẽ ke Tupã mupyrara ta.
Jukwa ta pehẽ ke, ame'ẽja saka tĩ. 6 Ma'e
jaxer ame'ẽ ke amõ ma'ema'e ym. Pe,
ehe har pepandu te'e. Ngãma'e kapitã pe
pepandu: "Katu ym ame'ẽ ke" aja pepandu
te'e. Pe, a'e ke ngã jukwa. Ame'ẽ ke pehẽ
pe je'ẽha mujywyr ym. Hendu te'e. Aja te'e
jukwa. (Pe, ima'e ke pepyhyk peraho. Katu
ym te aja.)

Jandema'e sawa'e te uwyriha rehe peharõ katu pexo

7 Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu.
(Ima'ehũ ame'ẽ ta ke jandema'e sawa'e te
mupyrara ta kỹ.) A'erehe a'e uwyriha rehe
peharõ katu pexo. Kupixa pe har tyarõ,
ame'ẽ ke kupixa jar harõ hũ ixo. Ma'eywa
katu ame'ẽ ke rehe harõ hũ ixo. Upa ma'e
ke jytym rahã, aman ke a'e harõ ixo. Aman
muhury ta ipe. Ame'ẽ ke harõ hũ ixo. 8 Aja
pehẽ tĩ. Peharõ katu pexo. Jandema'e
sawa'e te uwyr tate. Ame'ẽ rehe peharõ
katu te pexo rĩ.
9 Ihẽ mu ta! Mã peja peje'ẽ je'ẽ ym pehẽ
jupe pexo! Aja pexo rahã, pehẽ ke Tupã
mupyrara ym ta. Mupyrara ame'ẽ ke kotete
ixo, ame'ẽja saka. Pahar a'e uwyr ta, aja
a'e ixo. Mupyrara ta ngã ke a'e. 10 Ihẽ mu
ta! Pehendu katurahã! Jandema'e sawa'e
te je'ẽha rupi je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu
pandu. Ymanihar je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke.
A'eta rehe har pekwa pekwa pexo. A'eta
ke amõ mupyrara rahã, a'eta py'ahu te'e
hendu. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar
ym. Ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. Pehẽ py'ahu te'e
pehendu tĩ. 11 A'eta py'ahu te'e hendu, aja
Tupã pyrara usak a'eta rehe aja mujekwa
a'eta pe. Ipy'a katu ehe tĩ, aja mujekwa
ipe tĩ. A'erehe ame'ẽ ta hury katu ame'ẽ
ta ke, aja japandu. Ymanihar Jo pyraraha
rehe har pekwa katu. Ipy'ahu te'e hendu
a'e tĩ. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar
ym a'e tĩ. Pe, upa rahã, pyrara Tupã usak
ehe, aja mujekwa ipe. Ipy'a katu ehe tĩ,
aja mujekwa ipe tĩ. A'erehe upa ma'e ke
jandema'e sawa'e te me'ẽ me'ẽ ipe.
12 Ihẽ mu ta! "Jande jama'e katu ta" aja
pemanga katu rahã, ame'ẽ ke pema'ema'e
katu. Amõ we pepandu ym:
"Jete atu te ihẽ apandu aja Tupã ukwa tĩ"
aja pepandu ym pehẽ.
(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja
pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym.)
"Ywa ke mujã ame'ẽ ke ukwa katu" aja
pepandu ym tĩ.
(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja
pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym
tĩ.)
"Kome'ẽ ywy keruhũ mujã ame'ẽ ke ukwa
katu" aja pepandu ym tĩ.
(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja
pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym
tĩ.)
Upa ma'e ke rehe har aja ym pepandu
tĩ. "Anĩ" aja pepandu rahã, amõ koty
pema'ema'e ym. "Jete" aja pepandu rahã,
amõ koty pema'ema'e ym tĩ. Je'ẽha pemu-
tambyk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym
ta.

Tupã namõ pepandu pandu

13 Pehẽ ngi har amõ pyrara ixo rahã, mã
peja ame'ẽ rehe har Tupã namõ a'e pandu
pandu katu. Amõ hury katu ixo my? Mã
peja Tupã rehe har a'e jyngar katu.
—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja jyngar
jyngar.
14 Ahy ixo ame'ẽ ke pehĩ my? Tamũi ta
ke a'e mujy'ar rahã, katu tiki. Jurujar katu
ame'ẽ tama'e kapitã ta ke tamũi ta. Pe, ahy
ixo ame'ẽ ke rehe har Tupã namõ tamũi
ta pandu pandu ta. Jandema'e sawa'e te
je'ẽha rupi ma'e ka rykwer ke a'eta kytyk
ehe. Ipykã pyter pe kytyk. 15 Aja Tupã namõ
a'eta pandu pandu. Pe, Tupã mukatu ta,
ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu rahã, ahy ixo
ame'ẽ ke manõ ym ta. A'e ke Tupã mukatu
ta. Ma'e ka'u te'eha ke ahy ixo ame'ẽ ke
ma'ema'e. Ame'ẽ ke ipy'a ngi Tupã juhyk
ta. Ipy'a jywyr ta ehe. 16 Tupã namõ
pepandu pandu rahã, ahy ixo ame'ẽ ke a'e
mukatu ta. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke
pema'e rahã, ame'ẽ ke pepandu pandu katu
pehẽ jupe. Pemukatu pehẽ juehe. Tupã
namõ pepandu pandu katu pehẽ juehe har.
Aja rahã, pehẽ ahy pexo rahã, pehẽ ke Tupã

mukatu ta. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ
moĩ katu. A'e riki Tupã namõ pandu pandu
rahã, ame'ẽ panduha aja Tupã ma'e katu ta
kỹ.
17 Jande aja Eri tĩ. Awa te'e a'e tĩ. Ymani-
har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã
namõ a'e pandu hũ:
—Aman ke emungyr ym — aja ipe.
Pe, aman ukyr ym te riki. Heta hũ jahy
kanim rahã, aman ukyr ym te. Kuja, kwaren
ta i ndói (42) jahy hetaha kanim rahã, aman
ukyr ym te. 18 Pe, Tupã namõ a'e pandu tĩ.
"Aman emungyr" aja pandu. Pe, aman ukyr
tĩ. Pe, upa ma'eywa hury tĩ. (A'erehe Eri aja
pehẽ tĩ. Tupã namõ pepandu pandu tĩ.)
19 Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ ngi
har amõ ixo. Tupã je'ẽha jetehar te rehe
hendu ym. Anĩ. Hijar oho. Pe, hendu ym
ame'ẽ pe amõ pandu: "Tupã koty nde py'a
emuruwak tĩ" aja ipe. A'erehe, Tupã koty
ipy'a ke muruwak tĩ. 20 Aja rahã, manõha ngi
jo'ok, ame'ẽja saka. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a
jywyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Mãte
hũ ame'ẽ. Tupã ipy'a jywyr ehe. A'erehe
manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka.
Upa.

Petu mupinim me'ẽ ke Peteĩhar ke

Petu kome'ẽ paper ke mupinim. Jerusarẽ ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã a'e tĩ.

Jesu rehe amõ amõ jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ẽ ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ awa tama'e ywy pe ame'ẽ ok ta ihĩ. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper pinim ke mondo. Ame'ẽ ta pyrara hũ ixo. Hok ngi ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mujan mondo. A'erehe amõ amõ ywy rehe usak te'e aja ixo. A'erehe pyrara hũ ixo.

Ame'ẽ ta py'a ke Petu mãtã tar katu. "Pepyrara hũ pexo rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemapyk katu te we rĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar katu te we rĩ" aja Petu mu'e.

Pepyrara hũ pexo tipe, anĩ, pehẽ rury katu te we pexo rĩ

1 Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Petu. Jesu Kirisutu pandu ihẽ pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihẽ pe. Ame'ẽ ihẽ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. A'erehe pehẽ rok ngi pehẽ ke amõ ta mujan mondo. A'erehe amõ amõ ywy pe pehãi peho ame'ẽ ta ke pehẽ. A'erehe põ ywy pe har ta ke pehẽ. Amõ ngara ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ kapando ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ asia ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ mbiti ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Upa pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo.

2 Tupã riki jande pái keruhũ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ ke a'e jo'ok. "Ihẽma'e ke pehẽ" aja a'e putar. Aja rahã I'ã pandu:

—A'eta riki nema'e ta ke — aja Tupã pe.

Aja rahã, Jesu Kirisutu rehe pehendu katu. Pe, huwy pe pehẽ py'a ke Tupã juhyk katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi a'e juhyk.

Mã peja pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu te tĩ.

Tupã namõ jande jaxo ta

3 Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke Tupã. Mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja ipe.

Jande rehe a'e pyrara te hũ usak, a'erehe jande pe ixoha pyahu ke a'e me'ẽ. Jesu Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem, a'erehe ame'ẽ ixoha pyahu ke jande pe a'e me'ẽ. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. Aja jaxo katu apo 'y. 4 A'erehe ma'e ke japyhyk ta. Ame'ẽ ke rehe jaharõ katu jaxo tĩ. Ixotyhar ta pe ma'e ke Tupã me'ẽ hũ ta. Ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Ywa pe ame'ẽ ke a'e moĩ katu rĩ. Pehẽma'e a'e moĩ katu rĩ. A'ep ijuk ym te ta. Inem ym te ta tĩ. Kanim ym te ta tĩ. 5 Pehẽma'e ke ame'ẽ. Tupã rehe pejurujar katu, a'erehe pyrãtãha namõ pehẽ rehe a'e usak usak katu. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe peharõ pexo rahã, pehẽ rehe a'e usak usak katu ixo. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, pehẽ ruhãha ke a'e me'ẽ ta. 'Ar rehe angaha uhyk, ame'ẽ ke rehe jõ a'e harõ ixo. Uhyk rahã, a'e me'ẽ ta pehẽ pe.

6 Pehẽ ruhãha angaha uhyk ta kỹ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ pepyai we rĩ. Pepyrara we pexo, a'erehe pepyai we rĩ. 7 Pehẽ pepyrara rahã, Tupã pandu: "Mã peja" aja. Aja rahã, kuja a'e ukwa katu ta. Pejurujar katu ehe, ame'ẽ riki jetehar te ke my? Ame'ẽ ke a'e manga ta. Ukwa ta tĩ. Itatawa aja tĩ. Tata pe amõ moĩ. Aja katu te my? Ame'ẽ ke amõ manga ta. Ukwa ta. Aja Tupã rehe pejurujar katuha tĩ. A'e manga ta tĩ. Ame'ẽ riki itatawa 'ar koty te we katuha. A'erehe pejurujar katuha riki jetehar te ke my, ame'ẽ ke Tupã ukwa ta me'ẽ te'e. Jetehar rahã, pejurujar katu te ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu jywyr rahã: "Pehẽ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pandu ta. 8 Pehẽ pesak ym ehe rĩ. Pepy'a katu ehe pexo. Apo pesak ym ehe pexo rĩ. Pejurujar katu ehe. Pe, pehẽ rury katu te pehẽ. Marã ka ym pehẽ rury katuha rehe har amõ panduha. Ywa pe har ta hury katuha aja pehẽ tĩ. 9 Pejurujar katu ehe, a'erehe ma'e ke Tupã me'ẽ pehẽ pe. Pehẽ ruhãha ke me'ẽ pehẽ pe. A'erehe pehẽ rury katu te pehẽ.

10 Ame'ẽ pehẽ ruhãha rehe har ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ukwa tar katu. Tupã je'ẽha rehe a'eta usak usak hũ tipe. Pe, pehẽ rehe Tupã usak katu ta, ame'ẽ rehe har yman a'eta pandu katu. Uhyk ym rahã we a'eta pandu katu. 11 Myja rahã ame'ẽ uhyk ta my? Ame'ẽ ke a'eta ukwa tipe. Myja uhyk ta my? Ame'ẽ ke a'eta ukwa tipe tĩ. Tupã'ã ke Kirisutu muwyr. A'e riki a'eta py'a rehe ihĩ katu. A'e riki ma'e ke mujekwa

ngã pe.

Kuja mujekwa. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ ta. Uhyk ym rahã we a'e mujekwa. Upa mupyrara rahã, katuha renda pe Kirisutu oho ta. Ame'ẽ ke Tupã'ã mujekwa tĩ. [12] Jetehar te ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu. Ame'ẽ ke pehendu apo 'y. Yman ame'ẽ jetehar te ke a'eta pandu rahã, kuja ame'ẽ ta pe Tupã mujekwa. A'eta pandu ame'ẽ ke a'eta ixo rahã, uhyk ym we rĩ. Pehẽ pe ame'ẽ uhyk katu apo 'y. Ame'ẽ jetehar te ke myrandu katu pandu ame'ẽ ta pandu pehẽ pe apo 'y. I'ã ke ywa ngi Tupã muwyr. Ima'e pyrãtãha namõ myrandu katu pandu ame'ẽ ta pandu katu. Ame'ẽ myrandu katu ke Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa tar katu tipe.

Tupã aja katu te pexo tĩ

[13] Peta kỹ, aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe pehendu katu ta. Pehẽ pepyhýi ym aja pexo. Jesu Kirisutu jywyr rahã, ma'e ke pehẽ pe Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ rehe peharõ katu te pexo. Pemukanim ym ame'ẽ ke. [14] Tupã rehe pehendu katu. Ehe har pekwa ym rahã, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. [15] Kuja katu. Ma'e ka'u te'eha ke nixói te Tupã pe. Aja pexo tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ta. A'e riki pehẽ pe pandu:

—Mã peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã, ihẽma'e wan ta — aja.

[16] Tupã je'ẽha rehe ima'e panduha ihĩ tĩ:

—Ihẽ riki katu te. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar — aja panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã aja pehẽ tĩ. Katu te pehẽ tĩ.

[17] Tupã namõ pepandu pandu rahã: "Papa, jande pái keruhũ" aja pepandu ipe. Upa katu te awa ta rehe har a'e ukwa ta. Juja katu te aja a'e ukwa katu ta. Myja me'ẽ ngã ma'ema'e my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta. Katu te aja ma'ema'e rahã, ma'e ke Tupã me'ẽ hũ ta ipe. Ta'yr mi amõ ma'ema'e rahã, ta'yr mi Tupã me'ẽ ta ipe tĩ. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, tapijar te'e we pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe. [18] Pehẽ ramũi ta ixoha ke pehẽ pe a'eta mujekwa. Jaxer ame'ẽ ke ame'ẽ. Ame'ẽ ngi pehẽ ke Tupã muruwak. Ame'ẽ ke rehe a'e muhepy, ame'ẽja saka. Myja a'e muhepy, ame'ẽ ke pekwa katu. Muhepyha kanim ame'ẽ pe a'e muhepy ym. Itatawa riki muhepyha kanim te'e riki. Itatuwyr aja tĩ. Kanim tĩ. Ame'ẽ ita aja ame'ẽ pe a'e muhepy ym riki.

[19] Kuja a'e muhepy. Kirisutu manõ rahã, huwy ke uhem. Muhepy hũ ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ pe pexoha muruwakiha ke rehe Kirisutu muhepy. Kirisutu riki arapuharan ra'yr aja saka. Arapuharan ra'yr jaxer ym te, ame'ẽ ke aja saka. Ipirer pinim ym te ame'ẽ ke aja saka tĩ. (Aja rahã, Kirisutu pe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te. Katu te ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.) [20] Yman kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Kirisutu pe Tupã pandu:

—Ngã ruhãha muhepyha ke rehe nde eremanõ ta — aja.

Pe, 'ar rehe angaha uhyk tate rahã, a'e ke Tupã mujesak ta ngã pe. Arahã, pehẽ ke a'e muhã katu te ta. [21] A'e uwyr, a'erehe Tupã rehe pejurujar katu. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, hake a'e wapyk tĩ. (Aja rahã: "Katu te ame'ẽ ke a'e" aja mujekwa.) A'erehe Tupã rehe pejurujar katu. Inamõ pexo ta, ame'ẽ ke rehe peharõ pexo.

[22] Jetehar te ke rehe pehendu katu, a'erehe pehẽ py'a ke pejuhyk apo 'y, aja pexo katu 'y. A'erehe amõ jurujar katu, ame'ẽ ta rehe pepy'a katu tĩ. Jetehar rupi pepy'a katu a'eta rehe. Mã peja pepy'a katu te pehẽ juehe pexo. [23] Tupã je'ẽha riki aja te'e ta ixo. Uhãha ke pehẽ pe me'ẽ, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke rehe pejurujar katu, a'erehe pexoha pyahu ame'ẽ ke namõ pexo katu. Ta'yr ta riki pehẽ tĩ. Pehẽ pái uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ ra'yr ta pehẽ. Manõ ym te ta a'e. [24] Pehẽ anĩ. Kuja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:

"Upa awa ta kupi'i aja saka.
A'e katu te ha riki kupi'i'a aja saka. Kupi'i manõ te'e a'e.
I'a aja tĩ. Ijuk tĩ. (Aja pahar awa ta manõ ta tĩ.)
[25] Tupã je'ẽha anĩ. Jandema'e sawa'e te je'ẽha aja te'e ta ixo" aja amõ mupinim.

Ame'ẽ je'ẽha ke pehẽ pe amõ muwyr. Myrandu katu ke pehẽ pe pandu rahã, ame'ẽ ke muwyr.

2

Tupã kotyhar ta riki ok ke aja saka

[1] Apo upa peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Te'e pepandu ym. Pehẽ mokõi pekwaha aja ym pexo. Amõ ta rehe pejyty'ỹ'ym. Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym. [2] Ta'yn ta u'ar ramõ, ame'ẽja pexo katu. A'eta kamby te'e juhéi. Aja mã peja Tupã je'ẽha ke peputar katu tĩ. (Kamby juhéi, ame'ẽja saka tĩ.) Aja rahã, pahar tiha oho. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu te ta. Aja rahã, Tupã putar aja pexo katu ta. [3] Jete. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Pehẽ rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. Ame'ẽ ke pekwa katu" aja panduha ihĩ. (A'erehe upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym.)

[4] Jandema'e sawa'e te koty pejur! (Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.) A'e riki ita aja saka. Ame'ẽ ita jaxer ke te'e, aja ngã ukwaha naĩ. Anĩ. "Katu te ame'ẽ ke a'e" aja Tupã pandu. "Ihẽ aputar ame'ẽ ke a'e" aja a'e pandu tĩ. [5] Pehẽ riki ita ta aja saka tĩ. Jande jaxoha pyahu aja jaxo tĩ. Pejur. Pehẽ ke te'e ok ke Tupã mujã ame'ẽja saka. Ame'ẽ rehe I'ã ihĩ katu ta. A'ep Tupãma'e pa'i ta aja saka pema'ema'e ta. Pa'i ta katu te ame'ẽja saka. Jesu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe ma'e ke Tupã pe peme'ẽ te'e. Ame'ẽ rehe Tupã hury katu. Pehẽ pe Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke peme'ẽ te'e ipe. [6] Kuja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Tupã pandu:

"Ita katu te ame'ẽ ke ihẽ ajo'ok. Ame'ẽ ke Siã ok ta pe ita ok pyter ke aja amupu'am ta.

Amõ jurujar katu ehe rahã, a'e huxĩ ym te ta" aja Tupã pandu. Aja amõ mupinim. (Kirisutu riki ame'ẽ ita katu te ame'ẽja saka. "Siã" aja pandu rahã: "Ywa pe har Jerusarẽ ok ta ke" aja mujekwa.)

[7] Jetehar te. Pejurujar katu ehe ame'ẽ ta ke pehẽ. A'erehe ame'ẽ ita riki katu te aja pekwa katu. Jurujar ym ehe ame'ẽ ta amõ koty ukwaha. Kuja ta:

"Ita ok mujãha pandu: 'Kome'ẽ ita jaxer. Japutar ym' aja riki.

Anĩ. Ame'ẽ ke ita ok pyter ke amõ mupu'am. Katu te ame'ẽ ita ke" aja amõ mu'am. (Kirisutu riki ame'ẽ ita ame'ẽja saka.)

[8] Pe, kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

"Kome'ẽ ita rehe amõ ta tukwa tukwa ta.

Ita rehe amõ ta tukwa, a'erehe u'ar ta" aja panduha ihĩ tĩ.

Tupã je'ẽha rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ita rehe a'eta tukwa tukwa aja saka. Aja Tupã putar. (Aja rahã, Kirisutu ke a'eta putar ym. Jurujar ym rahã, u'ar u'ar, aja saka. Aja rahã, mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.)

[9] Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ koty pejur. Ihẽma'e wan ta — aja.

Sawa'e tema'e pa'i ta ke pehẽ tĩ. Jesuma'e ke. Awa ta katu te ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Ixotyhar ta ke pehẽ tĩ. Aja rahã, Tupã ma'ema'eha katu te ame'ẽ rehe har pepandu katu ta me'ẽ te'e. Pe, pytuniha aja me'ẽ pe pexo rahã, a'e pandu:

—Ihẽma'e weraha pe pejur. Hendy hũ. Katu te riki — aja pehẽ pe.

(Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ngi pehẽ ke a'e mutyryk. Ixoty mutyryk. Ixotyhar ta ke pehẽ apo 'y.) [10] Yman ixotyhar ta ke aja ym pehẽ. Apo Tupã kotyhar ta ke pehẽ 'y. Awa ta rehe Tupã pyrara usak, ame'ẽ ke yman pekwa ym. Apo pehẽ rehe a'e pyrara usak ame'ẽ ta ke pehẽ 'y.

Tupãma'e miasu ta riki pehẽ, a'erehe katu pexoha aja pexo

[11] Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja ym pehẽ. (Ywa pe har ta ke pehẽ, aja pexo.) A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe pesak te'e pexo ame'ẽ ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu. Yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. Pexoha pyahu aja pexo apo 'y. Ame'ẽ mokõi pekwaha namõ pexo rahã, katu ym. [12] Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta namõ pexo rahã, mã peja pexo katu. Pe, pehẽ rehe har a'eta pandu my:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hũ — aja Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta pandu naĩ.

Aja pandu naĩ. Pe, katu pexoha, aja a'eta ukwa katu. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak rahã, a'eta pandu ta:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja Tupã pe a'eta pandu ta.

[13] Kome'ẽ ywy pe kapitã keruhũ ta ixo. Upa ame'ẽ ta rehe pehendu katu. Jandema'e sawa'e te aja pehẽ tĩ. Sehar kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. A'e riki kome'ẽ ywy pe awa ta 'ar koty te we je'ẽha te reko. [14] Kapitã ta rehe pehendu katu tĩ. A'eta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Katu

ym ma'ema'e, ame'ẽ ta ke a'eta mahy ta, aja
rahã ma'e ym ta. A'erehe kapitã ta ke sehar
kapitã keruhũ mu'am. Pe, katu ame'ẽ ke
ma'ema'e, ame'ẽ ta pe kapitã ta pandu tĩ:
—Pehẽ katu — aja pandu ta.
15 Kuja Tupã putar katu. Katu ame'ẽ ke
pema'ema'e. Aja rahã, ka'u te'e ame'ẽ ta
je'ẽha ke pemukanim ta a'eta ngi. Ukwa
ym ame'ẽ ta pandu. "Jesu kotyhar ta katu
ym" aja naĩ. Anĩ. Katu pexoha rahã, ame'ẽ
je'ẽha ke pemukanim ta a'eta ngi. 16 Pehẽ
peputar, aja pexo katu. Anĩ. Kuja ym
pepandu:
—Japutar ame'ẽ ke jama'e katu. A'erehe
ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta — aja ym
pepandu.
Aja ym pexo. Tupãma'e miasu ta riki
pehẽ. A'erehe pehendu katu ehe. Aja rahã,
katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. 17 Upa awa
ta rehe pehendu katu. Pehẽ mu ta rehe
pehẽ pepy'a katu tĩ. A'eta riki Tupã rehe
jurujar katu, a'erehe pehẽ mu ta riki. Tupã
rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. Hom
ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ rehe
pehendu katu tĩ. (Sesa a'e.)

*Kirisutu ke amõ ta mupyrara, ame'*ẽja
pehẽ ke tĩ
18 Miasu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu apo.
Pehẽ jar rehe pehendu katu. Pehẽ peje'ẽ
ym te ipe. Aja pehẽ jar katu ame'ẽ ta rehe
pehẽ nixói te. A'e riki hury katu ame'ẽ ke
tĩ. Hãtã je'ẽ ame'ẽ ta rehe aja tĩ. Pehẽ
peje'ẽ ym te ipe tĩ. Pehendu katu ehe tĩ.
19 Katu te ame'ẽ ke pema'ema'e tipe. Pe,
pehẽ jar pehẽ ke te'e pirok. Aja rahã, pehẽ
py'ahu te'e pehendu. Aja Tupã putar, aja
pekwaha namõ pepyraraha ke pehẽ py'ahu
te'e pehendu. A'erehe: "Pehẽ katu" aja
Tupã pandu ta.
20 Katu ym ame'ẽ ke pema'ema'e, a'erehe
pehẽ ke pehẽ jar pirok. Ame'ẽ ke rehe pehẽ
py'ahu te'e pehendu. Aja rahã: "Pehẽ riki
katu" aja Tupã pandu ym ta. Pe, katu te
ame'ẽ ke pema'ema'e tipe rahã, pehẽ ke
pehẽ jar pirok. Ame'ẽ ke rehe pehẽ py'ahu
te'e pehendu. Aja rahã: "Pehẽ katu" aja
Tupã pandu ta.
21 Pehẽ ke Tupã muhã katu ame'ẽ ta ke
pehẽ aja amõ ta ukwa rahã, pehẽ ke A'eta
mupyrara ta. Kirisutu aja pehẽ ke tĩ. Pehẽ
ruhãha muhepyha ke rehe a'e manõ rahã,
a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Aja rahã, a'e aja
pehẽ ke tĩ. Mupyrara ta pehẽ ke tĩ. 22 Ma'e
ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Te'e a'e
pandu ym te tĩ. Ingi te'e panduha hendu
ym te awa. 23 Amõ ta je'ẽ hãtã tã hũ ipe
rahã, aja hãtã Kirisutu mujywyr ym a'eta
pe. A'e ke amõ ta mupyrara rahã: "Pehẽ
ke Tupã mupyrara ta" aja ym mupyrara
ame'ẽ ta pe a'e pandu tĩ. A'e ke amõ
ta mupyrara rahã, Tupã riki usak katu ta
ehe, aja a'e ukwa katu. Ma'e katu ym
ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke Tupã riki
mupyrara ta, aja Kirisutu ukwa katu. A'e
riki katu te ame'ẽ ke a'e. 24 Jande riki ma'e
jaka'u te'eha ke jama'ema'e. A'erehe myra
ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu pyrara
hũ u'am. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha
jama'ema'eha ke jahijar katu ta. Pe, katu
ame'ẽ ke jama'ema'e apo 'y. A'e nupãha
rape rehe jande ke a'e mukatu.
25 Arapuharan ta kanim oho ixo, aja saka
pehẽ tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja ym
pexo kwe. Apo arapuharan usakiha koty
pejywyr peho, ame'ẽja saka. Pehẽ rehe a'e
usak usak katu ixo tĩ. A'e riki pehẽ ngi pehẽ
ruwajan ke mujan mondo, ame'ẽja saka tĩ.
(A'erehe pehẽ rehe a'e riki usak usak katu
ixo. Kirisutu riki arapuharan usakiha aja
a'e.)

3

Ok wyr pe har ta rehe har
1-2 Ixawa'e katu ame'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ
apandu ta apo 'y! Pehẽ sawa'e ta rehe
pehendu katu. Ixawa'e ta ngi har amõ ta
Tupã je'ẽha rehe hendu ym my? A'eta rehe
pehendu katu rĩ. Aja rahã, katu pexoha
rehe a'eta usak. Aja a'eta py'a ke pemu-
ruwak ta. Aja rahã, Tupã rehe a'eta jurujar
katu ta. Pepandu ym riki. Pe, a'eta jurujar
katu ehe. Katu pexoha rehe a'eta usak.
Katu te ame'ẽ ke. Tupã rehe pehẽ py'a
ke pemoĩ moĩ katu, ame'ẽ ke a'eta ukwa
ta. A'erehe pepandu ym ha rupi Tupã rehe
a'eta jurujar katu ta.
3 Pehẽ rehe ma'e katuha ke pemoĩ ym
pehẽ juehe. Pehẽ'a pororok hũ ame'ẽ namõ
pewata ym. Pu'yr ke heta hũ ame'ẽ namõ
pewata ym tĩ. Pehẽma'e mundeha katu te
ame'ẽ ke namõ jõ pewata ym. Ame'ẽ ta riki
pehẽ ke mukatukwer ym ta.
4 Kuja katu tiki. Pehẽ py'a katu, aja rahã,
katuha ke pemoĩ, ame'ẽja saka. Ipy'a ke
pitu te'e rahã, katu te, aja Tupã ukwa.
Ame'ẽ kũjã katuha ke jaxer ym ta. Hury

katu rahã, katu te, aja Tupã ukwa tĩ. Ame'ẽ
kũjã katuha ke jaxer ym ta tĩ. [5] Aja yman
kũjã ta ixo tĩ. Aja ma'e katuha ke a'eta
moĩ, ame'ẽja saka. A'eta Tupã rehe ipy'a
ke moĩ moĩ katu ame'ẽ ta ke. Tupã pandu
katu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu tĩ.
Kuja riki a'eta katukweriha ke. Ixawa'e ta
rehe aja te'eha a'eta hendu katu. [6] Aja Sar
tĩ. Amarã rehe a'e hendu katu, ixawa'e
rehe. Kuja a'e pandu ipe: "Ihẽma'e kapitã
ke nde" aja ixawa'e pe. Pehẽ sawa'e ngi
pekyje ym rahã, katu pexoha rahã: "Sar
membyr ta ke" aja pehẽ pe amõ ta pandu
ta tĩ. (A'erehe Sar aja pehẽ tĩ. Pehẽ sawa'e
ta rehe pehendu katu tĩ.)

[7] Hakehar katu ame'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ
apandu tĩ! Pehẽ rakehar ta namõ pexo
rahã, pekwa katuha namõ pexo katu. A'eta
pyrãtãha pehẽ wyr koty te we, aja pekwa
katu ta me'ẽ te'e. A'erehe a'eta pe hãtã
ym peje'ẽ. Pehẽ aja a'eta pe uhãha ke
Tupã me'ẽ ta tĩ. Hãtã ym peje'ẽ pehẽ
jupe. Aja rahã, Tupã namõ pepandu pandu
rahã, pehẽ rehe Tupã hendu katu ta. Pehẽ
pepanduha ke mukanim ym te ta ma'e ke.

*Katu ame'*ẽ ke ma'e tipe, pe, a'e ke amõ
ta mupyrara

[8] Ihẽ apandu, aja apandu ta tĩ. Pesarahã!
Peteĩhar aja upa pekwa pekwa pexo. Pyai
ame'ẽ ta ke peteĩhar aja pemuhury peho.
Jurujar katu ame'ẽ ta riki pehẽ mu aja.
A'eta namõ pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe
pexo. Pehẽ rury pehẽ juehe pexo tĩ. "Jande
katu te ame'ẽ ta ke jande" aja ym pepandu
pehẽ jupe tĩ. [9] Pehẽ pe jaxer ai ame'ẽ ke amõ
ta ma'ema'e rahã, ame'ẽja pemujywyr ym
a'eta pe tĩ. Pehẽ rehe amõ ta juru ai rahã,
ame'ẽja a'eta pe pemujywyr ym tĩ. Kuja
katu tiki. A'eta pe pepandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu —
aja juru ai ame'ẽ ta pe pepandu.

Aja pehẽ pe Tupã pandu katu tĩ. Pehẽ ke
a'e muhã katu rahã, pehẽ pe a'e pandu katu:

—Pehẽ rehe ihẽ asak katu ta — aja pehẽ
pe.

A'erehe aja juru ai ame'ẽ ta pe pepandu
tĩ. [10] Aja juja katu te Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ:

"Yman rahã pete'e amõ ixo tar katu rahã,
mã peja amõ ta rehe juru ai ym.
Mã peja te'e ma'e nde erepandu ame'ẽ ke
emukanim nengi.
Hury katuha namõ ixo tar katu rahã, mã
peja amõ ta rehe juru ai ym tĩ.
[11] Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha
ke ehijar. Pe, katu ame'ẽ ke
ema'ema'e.
Mã peja amõ ta namõ nde rury katu nde
juehe nde erexo. Aja mã peja exo
katu.
[12] Katu te ame'ẽ ta rehe har jandema'e
sawa'e te ukwa katu.
Inamõ a'eta pandu pandu rahã, aja te'eha
Tupã hendu katu a'eta rehe.
Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta rehe
a'e parahy riki." Aja Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ.

[13] Katu te ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, awa
pehẽ ke mahy ta my? Mahy ym ta awa.
[14] Anĩ. Katu te ame'ẽ ke pema'ema'e tipe.
Pe, pehẽ ke amõ ta mupyrara. Aja rahã,
mã pehẽ rury katu pexo. A'eta ngi pekyje
ym. Pejumupyai ym tĩ. Tupã riki pandu
ta: "Pehẽ katu" aja. [15] Kirisutu rehe pehẽ
py'a pemoĩ moĩ katu. "Jandema'e sawa'e
te" aja pehẽ py'a pe Kirisutu rehe har
pekwa pekwa pexo. Tupã rehe pejurujar
katu. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe amõ ta
pandu rahã, pahar pemujekwa katu. Aja
te'eha pehẽ. [16] Pehẽ pe pandu ame'ẽ ta pe
pepandu rahã, wewe katu pepandu. Tupã
rehe pehẽ pepy'a katu, ajaha namõ a'eta pe
pepandu. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e ame'ẽ
ke pekwa. Aja pexo rahã, pehẽ rehe amõ
ta juru ai. Pejumupyai ym ehe. Kirisutu
kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe katu ame'ẽ ke
pema'ema'e. Ame'ẽ rehe amõ ta juru ai
rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhuxĩ ta. Te'e
ame'ẽ ke pandu, a'erehe Tupã muhuxĩ ta.
[17] Katu ym ame'ẽ ke pema'ema'e. Pe, pehẽ
ke amõ ta mupyrara. Aja katu ym ame'ẽ ke
pema'ema'e rahã, katu ym tiki. Kuja katu.
Katu ame'ẽ ke pema'ema'e tipe rahã, pehẽ
ke amõ ta mupyrara. Aja Tupã putar rahã,
katu tiki.

[18] Aja Kirisutu tĩ. Sawa'e katu te ame'ẽ ke
a'e. Pe, a'e ke amõ ta jukwa. Pe, a'e ke Tupã
mukwera katu muhem. Aja rahã, uhã te hũ
ame'ẽ ke a'e. Ma'erehe manõ my? Kuja.
Upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e.
Ame'ẽ muhepyha ke rehe Kirisutu manõ.
Peteĩhar a'e manõ. Sawa'e katu te ame'ẽ ke
manõ. Aja rahã, sawa'e ta katu ym ame'ẽ
ta manõ ym ta me'ẽ te'e. Kirisutu manõ,
a'erehe Tupã koty pehẽ ke a'e muhyk raho,
ame'ẽja saka.

19 Kirisutu'ã pandu oho. Awa'ã ta pe
pandu oho. Ame'ẽ awa'ã ta kyndaha pe ixo,
ame'ẽja saka. 20 A'eta riki Tupã rehe hendu
ym ame'ẽ ta ke. A'eta rehe Tupã harõ hũ
ixo tipe. Ixoty a'eta py'a ke a'eta muruwak,
ame'ẽ rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Jarusu
keruhũ Noe mujã ixo rahã, a'e harõ hũ ixo
tipe. Anĩ. Muruwak ym. Kuja jõ katu
uhem. Jarusu keruhũ pe heta ym te awa ta
ixo. Kuja jõ, awa po wajar mahapyr hetaha.
A'eta jõ y ngi uhem. Y jukwa ym. 21 Noe ta y
ngi uhem, ame'ẽja saka, a'erehe ame'ẽ riki
apo mujahuk ame'ẽja saka tĩ. Awa ki'aha
ke kutuk, a'erehe my? Anĩ. Awa py'a ke
Tupã juhyk, a'erehe ame'ẽ pandu: "Ihẽ py'a
juhyk aja ihẽ axo" aja. Pandu tĩ: "Tapijar
te'e we nde rehe ihẽ apy'a katu" aja Tupã
pe pandu. A'erehe ame'ẽ ke Tupã muhã
katu. Manõha ngi Jesu Kirisutu kwera katu
uhem. A'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu.
Pehẽ ke amõ mujahuk, pe, y ngi pehem
rahã, Kirisutu aja manõha ngi pekwera katu
pehem tĩ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe pehẽ ke
Tupã muhã katu. 22 A'e riki ywa pe oho. Pe,
Tupã rake a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te
ame'ẽ ke a'e, aja upa ngã ukwa katu.) Upa
Tupã je'ẽha rahoha tama'e kapitã keruhũ
a'e. Ywa pe kapitã ta ixo. Ame'ẽ tama'e
kapitã keruhũ ke Jesu tĩ.

4

Pexoha pyahu aja pexo apo 'y

1 Kome'ẽ ywy keruhũ pe Kirisutu ixo
rahã, a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Arahã
ipy'ahu te'e hendu. Aja rahã, a'e aja pehẽ
py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ. Pehẽ ke
amõ ta mupyrara ta tĩ. Pehẽ py'ahu te'e
pehendu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta
ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy.
A'erehe a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Apo a'e
ke awa ta katu ym ame'ẽ ta mupyrara ym te
ta tĩ. A'erehe a'e aja pekwa pekwa pexo tĩ.
Pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. 2 Apo har kupe
koty Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu.
Kome'ẽ ywy pe pexo rahã, a'e putar ame'ẽ
ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke
peputar ame'ẽ ke pema'ema'e ym pexo.

3 Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta putar katu. Yman
ame'ẽ ta aja pema'ema'e hũ pexo tĩ. Kuja
pexo. Peka'u te'e pexo. Kawĩ ngi peka'u
hũ pexo tĩ. Amõ kũjã ta rehe peka'u te'e
tĩ. Amõ sawa'e ta rehe peka'u te'e tĩ. Awa
mi'u matyriha ke jõ peputar tĩ. Katu ym aja.
Amõ ta 'ar koty te we kawĩ ke pe'u tar katu.
Aja rahã: "Jande janepyrãtã" aja pepandu.
Katu ym aja. Ma'e'ã riki tupã aja amõ ta
ukwa jupe. Ame'ẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ
moĩ tĩ. Katu ym te ame'ẽ. 4 Upa aja Tupã
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ixo rĩ. Ka'u te'e hũ
ixo rĩ. Pe, a'eta aja pexo ym apo 'y. A'erehe
a'eta jupandu:

—Mã! Ma'erehe my? — aja a'eta jupe.

Ukwa ym. A'erehe pehẽ rehe a'eta juru
ai. 5 Pe, myja kome'ẽ ywy keruhũ pe a'eta
ixo my, ame'ẽ ke Tupã pe a'eta mujekwa
ta. Apo ixo ame'ẽ ta ke Tupã riki mupyrara
ta. Manõ ame'ẽ ta ke a'e mukwera katu
ta muhem, pe, a'eta ke mupyrara ta tĩ.
Ame'ẽ rehe a'e harõ ixo. 6 Manõ ame'ẽ ta
pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu.
Yman se pewe ixo rahã, myrandu katu ke
amõ ta pandu pandu tipe a'eta pe. Pe, upa
amõ ta aja a'eta manõ tĩ. Ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e, a'erehe amõ ta aja a'eta manõ
tĩ. Ame'ẽ ta'ã pewe ixo rĩ. Tupã uhã te
hũ ame'ẽ ke a'e. Aja ame'ẽ ta'ã tĩ. Uhã tĩ.
(A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.)

*Ma'e ke Tupã me'*ẽ, ame'ẽ ke namõ
pema'e katu

7 Kome'ẽ 'ar rehe angaha uhyk tate. Pa-
har peparahy ym pexo. Pekwa katuha
namõ pexo katu. Aja rahã, Tupã namõ
pepandu pandu katu ta. 8 Kuja rahã, i'ar
koty te we katu te ha. Pepy'a katu te hũ
pehẽ juehe pexo. Aja rahã, pehẽ pe mãte
hũ ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e
rahã, ame'ẽ ta rehe pehẽ py'a pemujywyr
katu ta. 9 Pehẽ rok pe amõ ta ke pemupyta
katu. Pehẽ rok wyr pe har ta je'ẽ je'ẽ ym ha
namõ pemupyta katu. 10 Pehẽ pe pame katu
te amõ amõ ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ. A'e
muwyr ame'ẽ ke pemuhãi katu. Pekyty'ỹ
ym amõ ta rehe. Aja amõ ta ke pemuhury
katu. 11 Ma'e ke amõ pandu pandu rahã,
mã peja Tupã je'ẽha ke pandu pandu. Jesu
kotyhar ta namõ ma'e ke ma'ema'e rahã,
pyrãtãha ke Tupã muwyr, ame'ẽ namõ mã
peja ma'ema'e katu. Aja rahã, upa katu te
katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu. A'erehe Tupã
pe pandu ta:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe
aja me'ẽ Tupã pe pandu ta.
A'e riki katu te me'ẽ ke a'e.
A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.

Aja te'eha a'e. (Amen. Ame'ẽ riki: "A'e tỹ.")

Kirisutu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara

12 Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke
pehẽ! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta
ke pehẽ tĩ! Pejurujar katuha ke amõ ta
mukanim tar katu, a'erehe pehẽ ke amõ
ta mupyrara hũ. Mahy hũ tĩ. "Jande ke
mupyrara ym ta awa" aja ym pekwa pekwa
pexo. (Pehẽ pejurujar katuha ke jetehar te
my. Ame'ẽ ke manga.) A'erehe pepyraraha
ngi pemukahem ym. 13 Kirisutu ke amõ ta
mupyrara hũ. Aja pehẽ ke tĩ. Mupyrara ta
pehẽ ke tĩ. Aja rahã, pehẽ rury pexo. Aja
rahã, Kirisutu pyrãtãha ke Tupã mujesak
rahã, pehẽ rury katu te ta.

14 Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe
pehẽ rehe amõ ta juru ai. Anĩ. Pehẽ rury
katu pexo rĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ,
a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ rehe
amõ ta juru ai rahã, Tupã'ã riki pehẽ py'a
rehe ihĩ katu, aja pekwa. Tupã ngi a'e uwyr.
Pehẽ ke muhury katu uwyr. 15 Pepyrara
hũ pexo. Amõ ke pehẽ pejukwa, a'erehe
pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã,
katu tiki. Amõma'e ke pemukanim, a'erehe
pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã,
katu tiki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke pema'e,
a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym
rahã, katu tiki. Amõ ta ixoha ke pemujaxer
a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja
ym rahã, katu tiki. 16 Kuja katu. Kirisutu
kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke amõ
ta mupyrara. Aja rahã, pehẽ ruxĩ ym ingi.
"Kirisutu kotyhar ta ke jande" aja pepandu.
A'erehe Tupã pe pepandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja.

17 Awa ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ
angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar
ta rehe har a'e ukwa py ta. Jande riki
ixotyhar ta ke. Jande ke a'e mupyrara py ta.
(Aja rahã, jaxoha ke jamukatu ta. Aja rahã,
ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar
ta.) Ixotyhar ta ke a'e mupyrara rahã,
myrandu katu rehe jurujar ym ame'ẽ ta
rehe mãte hũ pyraraha ke ihĩ ta. Myrandu
katu ke Tupã muwyr, ame'ẽ ke rehe a'eta
jurujar ym, a'erehe mupyrara ta. 18 Tupã
je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

"Awa ta katu te ame'ẽ rehe pyraraha uhyk.
A'engi ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu
ta.
Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe
myja ta my? Marã ka ym a'eta ke
muhãha.
Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta
rehe myja ta my tĩ? Marã ka ym
a'eta ke muhãha tĩ."

19 A'erehe amõ ta pyrara hũ ixo. Tupã
putar, a'erehe pyrara hũ ixo. Aja se ixo
rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu rĩ.
Aja Tupã rehe jurujar katuha ke mujekwa.
A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ mujã ame'ẽ ke
a'e. A'e pandu katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu
tĩ. A'erehe a'eta jurujar katu ehe.

5

Tupã kotyhar ta rehe har

1 Pehẽ namõ tamũi ta ixo. Jurujar katu
ame'ẽ tama'e kapitã ta ke a'eta. A'eta pe
ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ Petu. Ihẽ tamũi
tĩ. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ke ihẽ
tĩ. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ rahã,
ihẽ asak te'e ehe. Yman rahã, a'e ke Tupã
mujesak rahã, inamõ ihẽ axo ta tĩ. Ko tamũi
ta pe ihẽ apandu. 2 Arapuharan ta rehe
usakiha ta usak usak katu ixo. Aja Tupã
kotyhar ta rehe pehẽ tĩ. Ixotyhar ta ke pehẽ
koty Tupã muwyr, ame'ẽja saka. "Jasak tar
ym" aja ym pepandu. Anĩ. Tupã putar,
aja ixotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo.
Pehẽ atu peputar katu, a'erehe a'eta rehe
pesak pesak katu pexo. Tamatarer pepyhyk
ta, a'erehe ame'ẽ parakyha ke pema'ema'e,
aja ym pekwa pexo. Ixotyhar ta ke pe-
muhury tar katu, a'erehe pesak tar katu
pexo, aja rahã, katu tiki. 3 Pehẽ koty Tupã
kotyhar ta ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ
aja ym pexo. A'erehe a'eta pe hãtã ym
pepandu pandu. Katu pexoha pemujekwa
a'eta pe. Aja rahã, pehẽ aja a'eta tĩ. Katu
a'eta ixoha tĩ. 4 Pe, usakiha keruhũ uwyr
rahã, iãkã rehe har katu te ame'ẽ ke ame'ẽja
saka pehẽ pe a'e me'ẽ ta. Ame'ẽ katu te
ha kanim ym ta riki. (Kirisutu riki usakiha
keruhũ a'e.)

5 Sawa'e wan ame'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ
apandu. Tamũi ta rehe pehendu katu.
"Katu te ame'ẽ ke jande" aja pehẽ pekwa
pekwa ym pexo. Pe, pehẽ mu ta namõ
pema'ema'e katu pehẽ juehe pexo. Jete.
Kuja Tupã je'ẽha rehe panduhda ihĩ:

" 'Katu te ihẽ' aja ukwa jupe ame'ẽ ke Tupã
putar ym.

Pe: 'Katu te ihẽ' aja ym ukwa ukwa ixo,
ame'ẽ rehe a'e ipy'a katu." Aja Tupã
je'ẽha rehe panduha ihĩ.

6 A'erehe: "Katu te jande" aja ym pekwa
pekwa pexo. Aja Tupã rehe pehẽ py'a
pemoĩ moĩ katu. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ
ke a'e. Pe, a'e putar rahã, pehẽ rehe har a'e
pandu ta:

—Pehẽ katu — aja.

7 Pehẽ pejumupyaiha ke upa katu te Tupã
namõ pepandu. Aja rahã, pehẽ rehe pyrara
a'e usak katu ta. (Pehẽ ke muhury katu ta.)

8 Satana, pehẽ ruwajan, a'e riki jangwate
ahem hũ ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) U'u
ta, ame'ẽ ke a'e kekar kekar ixo, ame'ẽja
saka ixo. (Aja rahã, pehẽ pejurujar katuha
ke a'e mukanim tar katu.) A'erehe pepy-
hýi ym, aja pexo katu. Pema'ã ma'ã katu
pexo, aja pexo katu tĩ. 9 Pejan ym ingi.
Pete'e ta pepu'am pe'am, aja pexo. (Aja
rahã pejurujar katuha ke pehijar ym ta.)
Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Pehẽ jõ ym,
aja pekwa. Aja upa amõ Jesu kotyhar ta
ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Kome'ẽ ywy
keruhũ rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ
ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Aja pekwa
katu. 10 Pepyraraha upa rahã, pehẽ ke Tupã
muhury katu ta. Mukatu ta. Pehẽ pe
pyrãtãha ke a'e muwyr ta tĩ. Aja rahã,
pejurujar katuha ke pehijar ym ta. A'e riki
awa ta rehe ipy'a katu te hũ ame'ẽ ke a'e.
A'e riki pehẽ pe pandu:

—Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe
ihẽ renda pe ihẽ namõ aja te'e ta pexo — aja
pehẽ pe pandu.

11 A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Aja
te'e ta a'e ixo. Amen. Ame'ẽ: "A'e tỹ" aja.

Katuha ke Petu mondo

12 Pehẽ pe paper pinim ta'yr mi ihẽ
amondo axo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke Sir
mupinim a'e. Ihẽ mu ke a'e. (Jesu rehe a'e
jurujar katu, a'erehe ihẽ mu a'e.) A'e pandu
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ py'a
ke ihẽ amuhury tar katu. A'erehe kome'ẽ
paper pinim ihẽ amondo axo. Tupã namõ
pexo ta kỹ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Pehẽ
rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke ihẽ
apandu katu. Mã peja Tupã rehe pejurujar
katuha ke pehijar ym.

13 Mambiro ok ta pe jurujar katu ame'ẽ ta
ixo. Yman a'ep pe har ta pe Tupã pandu tĩ.

—Ihẽ rehe pejurujar katu. Ihẽma'e wan
ta pehẽ — aja ngã pe.

A'eta riki pehẽ pe katuha ke mondo ixo.
Mak mondo ixo a'e tĩ. Ihẽ ra'yr aja a'e.
14 Pehẽ ruryha namõ pehẽ po pepyhyk py-
hyk katu pehẽ ngi.

Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. Mã peja upa
pehẽ py'a ke Tupã muhury katu.

Upa.

Petu mupinim me'ẽ ke Mokõihar ke

Petu kome'ẽ paper ke mupinim. Mokõihar ke. A'e ke amõ ta jukwa ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e tar katu. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke a'e mondo.

Yman rahã, amõ ta uwyr ta. Ame'ẽ ta te'eha ke mu'e ta. Kirisutu ruwajan ta ke a'eta. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran ke a'eta tĩ. Aja Petu mujekwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta pe a'e pandu: "Tapijar te'e we Jesu Kirisutu rehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ" aja Petu mupinim.

1 Ihẽ Simã Petu. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. A'e pandu ihẽ pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihẽ pe.

Ame'ẽ apandu pandu ame'ẽ ke ihẽ.

Jesu Kirisutu riki katu te ame'ẽ ke a'e. Jande ke a'e muhã katu. Jandema'e Tupã a'e tĩ. A'e riki katu te ame'ẽ ke, a'erehe jande aja pejurujar katu ehe tĩ. Katu te me'ẽ ke ame'ẽ. Pejurujar katuha ke Tupã me'ẽ pehẽ pe, ame'ẽja saka.

Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Pehẽ riki pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ.

2 Tupã rehe har pekwa katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe har aja tĩ. Pekwa katu tĩ. A'erehe mã peja amõ we pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja amõ amõ we pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Pexoha katu aja pexo

3 Jande pe pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe upa jandema'e ke kohĩ. Ame'ẽ namõ Tupã aja katu te jande tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar jaxo. Aja rahã, a'e aja jaxo katu tĩ. Ehe har jande jakwa katu, a'erehe katu te ame'ẽ ke jõ jama'ema'e katu jaxo tĩ. A'e riki jande pe pandu:

—Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo ta tĩ. Wera hũ ame'ẽ pe pexo ta tĩ. Ihẽma'e katu te ha ke pekwa ta tĩ — aja Tupã pandu.

4 Aja ame'ẽ jande pe a'e pandu katu. Katu te hũ ame'ẽ pandu katuha ke. "Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo ta tĩ" aja jande pe Tupã pandu katu. Aja jakwa katuha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jahijar katu. Ma'e ka'u te'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e hũ. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Aja jama'ema'eha ke jahijar katu. Pe, Tupã riki katu te aja jaxo ta tĩ. 5 A'erehe mã peja amõ we pehẽma'e ke pematyr katu, aja pexo. Kuja. Tupã rehe pejurujar katu. A'engi amõ we Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e tĩ. Mã peja katu ame'ẽ ke pema'ema'e. A'engi amõ we tĩ. Mã peja Tupã rehe har pekwa katu te we pexo. 6 A'engi amõ we tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu ame'ẽ ke mã peja pema'e ym pexo. A'engi amõ we tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu. A'engi amõ we tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te Tupã pe, aja mã peja pexo tĩ. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ.) 7 A'engi amõ we tĩ. Mã peja pehẽ mu ta rehe pepy'a katu pexo. A'engi amõ we tĩ. Mã peja upa amõ ta rehe pepy'a katu tĩ. 8 Upa katu te aja rahã, pexoha katu ta. Upa katu te aja pema'ema'e katu te rahã, Jesu Kirisutu rehe har pekwa katu te we pexo rĩ. Aja rahã amõ we Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta tĩ. Ame'ẽ ke peputar katu te we pexo tĩ. Jandema'e sawa'e te a'e.

9 Upa aja ym rahã, kuja kotete ma'e usakiha, ame'ẽja saka. Eha ym te ame'ẽja saka. Aja rahã, marã ka ym amõ we ehe har ukwa katuha. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ipy'a ngi Tupã juhyk. Ame'ẽ ke harái tĩ. (A'erehe upa apandu ramõ ame'ẽ ta ke a'e ma'ema'e ym.)

10 Ihẽ mu ta! Apandu ramõ, aja pexo. Amõ we tĩ. Tupã pandu pehẽ pe:

—Ihẽ rehe pejurujar katu. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ ke ihẽ kotyhar ta aja amuruwak — aja Tupã.

Ame'ẽ ke pekwa katu. Mã peja ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pemupyta katu te hũ. Aja rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym te ta. 11 Aja rahã, Tupã pandu ta:

—Pehẽ katu! Katuha renda pe pejur katu pengi. Jesu Kirisutu namõ pexo katu ta. Aja te'e ta pexo kỹ — aja Tupã pehẽ pe.

Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e muhã katu.

12 Ihẽ amupinim ramõ ame'ẽ ke pehẽ pe aja te'eha ihẽ amujekwa ta. Aja rahã, peharái ym ta. Ihẽ amupinim ame'ẽ ke pekwa katu 'y. Jetehar te ke pehẽ pe amõ ta mu'e.

Ame'ẽ ke pekwa katu te. Pehijar ym ta.
Pehẽ pe ihẽ amujekwa we ta rĩ. 13 Ko te'e
ihẽ axo rahã, ihẽ amupinim ramõ, ame'ẽ ke
pehẽ pe ihẽ amujekwa ta. Aja rahã, pekwa
pekwa katu ta pexo. Aja rahã, katu tiki, aja
ihẽ akwa. 14 Yman atu ym rahã, ihẽ amanõ
ta, aja ihẽ akwa. Ame'ẽ ke Jesu Kirisutu,
jandema'e sawa'e te mujekwa katu te ihẽ
pe. 15 A'erehe upa ma'e ke ihẽ ama'ema'e
katu ta. Ihẽ amupinim hũ ta. Aja rahã,
ihẽ amanõ rahã, ihẽ raikwer koty aja te'e ta
pekwa pekwa katu pexo tĩ. Ihẽ amupinim
ame'ẽ ke pekwa pekwa katu ta pexo. Ihẽ
nixói rahã, peharái ym ta.

Kirisutu katuha ke Petu usak

16 Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jy-
wyr ta, aja jamujekwa pehẽ pe. Pyrãtãha
namõ jywyr ta, aja jamujekwa. Aja jamu-
jekwa rahã, jande atu jande py'a pe jakwa
ame'ẽ ke japandu my? Anĩ. Aja ym.
A'e katuha rehe jande reha pe te'e jasak.
(A'erehe a'e jywyr ta tĩ, aja jakwa katu.)
17 Katu ehe har Tupã, jande pái keruhũ
pandu rahã, a'ep jaxo tĩ. Ywa pe har weraha
muwyr ehe rahã, aja tĩ. A'ep jaxo tĩ. Arahã,
ywa pe har weraha katu te ame'ẽ ngi je'ẽha
muwyr. Kuja pandu:

—Ko ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu
ame'ẽ ke nde. Ihẽ ke nde eremuhury katu
— aja pandu.

18 Ywy'ã keruhũ katu te ame'ẽ ke pe in-
amõ jaxo rahã, ywa ngi ame'ẽ je'ẽha uwyr
ame'ẽ ke rehe jande atu jahendu. (Arahã
ywa pe har Ta'yr katuha ke ipái mujesak
jande pe.)

19 Pe, myrandu ke ymanihar Tupã je'ẽha
pandu, ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ
riki jetehar te ke aja jakwa katu te tĩ.
Ame'ẽ rehe pehendu katu rahã, katu tiki.
Myrandu ke a'eta pandu pandu. Ame'ẽ riki
araparin aja saka. Pytuniha ke muwera
katu, ame'ẽja saka. Aja te'e xu'em oho.
(Aja rahã, Tupã rehe har mujekwa we.) Pe,
pytuniwe te jahy rata a'ejõhar wera katu.
Pesak ehe. (Ame'ẽ riki Jesu Kirisutu, aja
saka.) Pehẽ pe wera katu, ame'ẽja saka.
(Aja rahã, upa katu te juehe har Kirisutu
mujekwa pehẽ pe.) 20 Amõ we tĩ. Kuja pekwa
pekwa katu pexo. Tupã je'ẽha rehe Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ ke
awa ke te'e mujekwa ym. Amõ pandu ym
rahã, marã ka ym mujekwaha. (Tupã'ã mu-
jekwa ta me'ẽ te'e.) 21 Pesarahã! Myrandu
ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu rahã,
a'eta pandu tar katu. A'erehe a'eta pandu
pandu. Anĩ. Aja ym. A'eta pe Tupã'ã
mujekwa. Myrandu ke Tupã muwyr. Ame'ẽ
ke a'eta pandu pandu rahã, a'eta pe Tupã'ã
mujekwa katu.

2

Mu'eharan ta rehe har
(Jun 1.3-16)

1 Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta
ixo rahã, amõ ta ixo tĩ. A'eta Tupã je'ẽha
ke te'e pandu pandu. Apo aja pehẽ namõ
mu'eharan ta mu'e mu'e ta tĩ. Te'e a'eta
mu'e ta. A'erehe amõ koty koty amõ ta
ukwa ta. Mu'eharan ta ke jandema'e sawa'e
te muhã katu tipe. Pe, a'eta pandu ta:

—Jande ke a'e muhã ym — aja mu'eharan
ta te'e pandu ta.

A'erehe yman rahã, pahar a'eta ke jan-
dema'e sawa'e te mupyrara ta. 2 Te'e a'eta
mu'e. Pe, a'eta aja ma'e ka'u te'eha ke amõ
ta ma'ema'e ta tĩ. A'erehe amõ ta juru ai
ta. Jetehar rehe hendu katu ame'ẽ ta rehe
juru ai ta. 3 Mu'eharan ta ima'ehũ tar katu.
Ipy'a rupi te'e ukwa ukwa ame'ẽ ke a'eta
pandu pandu ta pehẽ pe. Aja tamatarer ke
a'eta pyhyk pyhyk hũ ta. A'eta ke mupyrara
ame'ẽ ke yman pete'e harõ uĩ. (Tupã a'e.)
A'eta rehe har a'e ukwa katu. Pe, a'eta ke
a'e ombor ta. Mupyraraha renda pe ombor
ta.

4 Jete. A'eta ke jukwa ta. Pesarahã! Yman
Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke a'eta. Pyraraha
ngi a'eta uhem ym te ta. Mupyraraha renda
pe a'eta ke Tupã ombor 'y. A'ep pytun
ame'ẽ pe ixo. Ita tupaham pe pukwar aja
ixo. Aja a'eta harõ u'am. Ngã ke Tupã
mupyrara hũ ta. Ame'ẽ angaha ke rehe
a'eta harõ u'am. (A'erehe mu'eharan ta ke
Tupã mupyrara ta tĩ, aja jakwa katu.)

5 Amõ we tĩ. Yman kome'ẽ ywy keruhũ
ke y keruhũ pe Tupã upa mukanim. Arahã
kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta ke y
keruhũ pe Tupã upa jukwa. (Aja mu'eharan
ta tĩ. Tupã jukwa ta tĩ.) Yman kuja jõ manõ
ym. Noe a'e. Amõ awa po wajar mokõi
hetaha ta manõ ym tĩ. (A'erehe ixotyhar ta
ke a'e muhem katu. Ame'ẽ ke Tupã ukwa

katu aja mujekwa katu.) “Tupã katu te
ame'ẽ ke a'e. Pehendu katu ehe” aja Tupã
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Noe pandu pandu
tipe.
6 Amõ we tĩ. “Sondo ok ta pe har ta katu
ym te” aja Tupã pandu. “Ngomo ok ta pe
har ta katu ym te tĩ” aja a'e pandu tĩ. Pe,
ame'ẽ mokõi ok ta pe har ta ke tata pe
Tupã mumba. Aja rahã ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mumba ta tĩ, aja
amõ ta ukwa ta. Amõ ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e, ame'ẽ ta jukwa ta tĩ. (A'erehe
mu'eharan ta ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja
a'eta ukwa ta me'ẽ te'e.)
7 Ame'ẽ ok ta ngi Ro ke Tupã muhem.
Ro riki sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Sawa'e
jaxer ame'ẽ ta katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e
hũ. Ame'ẽ ke rehe Ro usak rahã, a'e pyai
te hũ. 8 Ame'ẽ ta namõ Ro ixo rahã, ma'e
jaxer ame'ẽ ma'eha ke rehe a'e usak usak.
Ngã juru ai ha rehe hendu tĩ. Wera rahã
pame katu te aja a'e usak usak tĩ. Hendu
tĩ. A'erehe a'e pyai te hũ. A'e sawa'e katu
ame'ẽ ke a'e. 9 Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
ame'ẽ ta ngi Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta
ke jandema'e sawa'e te muhem katu. Ame'ẽ
ke a'e ukwa katu riki. (A'erehe mupyraraha
ngi ixotyhar ta te ke a'e muhem katu ta,
ame'ẽ ke a'e ukwa katu tĩ.) Pe, ma'e
ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke a'e
mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu
tĩ. (A'erehe mu'eharan ta ke a'e mupyrara
ta tĩ.) Yman atu rahã, upa ngã ke Tupã
mupyrara ta. Ame'ẽ weraha rehe a'e harõ
uĩ. Mupyraraha weraha angaha ke rehe
Tupã harõ uĩ. 10 Jete! Ma'e ka'u te'eha
ke amõ ta putar hũ. Ame'ẽ ta ke Tupã
mupyrara hũ ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe
kapitã keruhũ ke Tupã mu'am. A'e je'ẽha
rehe hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara
hũ ta tĩ.

Mu'eharan ta riki amõ ta ngi kyje ym.
“Katu te jande” aja a'eta juehe har ukwa
jupe naĩ. Ywa pe har ta katu te ame'ẽ ta ke
a'eta. Ame'ẽ ta rehe har: “Ame'ẽ ta katu
te” aja a'eta pandu ym te. Anĩ. Juru ai riki.
11 Pesarahã! Mu'eharan ta 'ar koty te we
Tupã je'ẽha rahoha tama'e pyrãtãha. Pe,
a'eta ywa pe har ta ma'e katu te, ame'ẽ ta
rehe juru ai ym riki. Ãjã tama'e kapitã rehe
juru ai ym. Ame'ẽ rehe jandema'e sawa'e te
ruwa koty a'eta juru ai ym. (Mu'eharan ta
anĩ. Juru ai te'e ixo. Katu ym aja.)
12 So'o ka'a rupi ixo ame'ẽ ra'yr ke u'ar.
Pe, ame'ẽ ke amõ ta pyhyk. Pe, jukwa.
Mu'eharan ta riki ame'ẽja saka. Ipy'a pe
te'e a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'eta
ma'ema'e ixo tĩ. So'o aja ma'e ke ukwa ym
aja te'e a'eta ixo. Ame'ẽ rehe a'eta juru ai.
So'o ka'a rupi ixo aja a'eta ke Tupã jukwa ta
tĩ.
13 Amõ ta ke mu'eharan ta mupyrara. Aja
a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke a'eta putar. Ame'ẽ
ke wera rahã riki a'eta ma'ema'e. Huxĩ ym
riki. Aja a'eta jumuhury a'eta juehe. Jesu
manõ ame'ẽ ke pekwa pekwa peĩ rahã, ma'e
ke pe'u. Pehẽ namõ mu'eharan ta u'u rahã,
a'eta ngi amõ ta huxĩ. A'eta katu ym. Ma'e
ka'u te'eha ma'ema'eha namõ a'eta ixo rĩ.
Ipy'a juhyk aja ym ixo.
14 Kũjã ta ka'u te'e ame'ẽ ta rehe a'eta
usak tar katu jõ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta
ma'ema'e ixo. A'ewan ym ma'ema'eha ke
a'eta pe. Ukwa katu ym ame'ẽ ta ke a'eta
muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ
ta ma'ema'e tĩ. Tamatarer pyhyk hũ ame'ẽ
ke rehe jõ mu'eharan ta ukwa ukwa ixo.
Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke a'eta. 15 Pe,
katu te ame'ẽ ke ngi a'eta pia oho, pe, ka'a
pe te'e a'eta kanim oho. Ame'ẽja saka a'eta
ixo. (Aja rahã, jetehar te ke a'eta ukwa,
ame'ẽ ke hijar. Pe, te'e pandu pandu ixo.)

Maraã Mbeo ra'yr. A'e ma'ema'e ame'ẽ
ke aja mu'eharan ta ma'ema'e tĩ. Tamatarer
rehe ipy'a ke Maraã moĩ, a'erehe ma'e katu
ym ame'ẽ ke ma'ema'e. (Ame'ẽ ta aja
mu'eharan ta tĩ.) 16 Pe, amõ pandu Maraã
pe:

—Mã peja katu ym ame'ẽ ke ema'e ym —
aja pandu ipe.

Aja me'ẽ riki jumen pandu ipe. Awa aja
jumen pandu ipe. Pe, Maraã ka'u te'eha ke
a'e muhijar. Maraã riki Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ke a'e. (Aja mu'eharan ta tĩ. Ame'ẽ
ta ka'u te'eha ke Tupã jõ riki muhijar ta tĩ,
aja jakwa katu.)
17 Mu'eharan ta riki ywykwar upa te'e y
typa ame'ẽja saka. (Aja rahã jaxer ame'ẽ
ta ke a'eta, aja mujekwa.) Ywa takãxĩha
ke amõ koty koty ywytu peju raho, ame'ẽja
saka riki mu'eharan ta tĩ. (Aja rahã, pahar
amõ koty koty a'eta ukwa. Katu ym aja.)
Pytun te hũ ame'ẽ renda ke Tupã mukatu.
A'ep a'eta ke Tupã ombor ta indo.

18 "Katu te jande" aja me'ẽ upa mu'eharan
ta pandu pandu naĩ. Ka'u te'eha rupi
te'e a'eta pandu pandu tĩ. Pe, ma'e ka'u
te'eha ma'eha ke amõ ta hijar tate. Ame'ẽ
ke mu'eharan ta ukwa. Pe, ame'ẽ ta ke
mu'eharan ta muka'u te'e tĩ. Aja ma'e ka'u
te'eha ma'eha rehe mujywyr ta mondo,
ame'ẽja saka.
19 "Peputar ame'ẽ ke pema'ema'e katu"
aja mu'eharan ta pandu naĩ. Anĩ. A'eta te'e
marã ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha
ke hijariha. Pesarahã! Katu ym ame'ẽ
ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ ke marã ka ym
hijariha rahã, ame'ẽ riki aja te'e ta ixo. Katu
ym aja.
20 Ma'e katu ym ame'ẽ ke Tupã rehe ipy'a
ym ame'ẽ ta ma'ema'e hũ. Ame'ẽ ke amõ
ta hijar katu. Jesu riki jande muhãha. Jesu
Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke a'eta ukwa
katu, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha
ke hijar. A'engi ame'ẽ pe a'eta jywyr tĩ.
Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha pe jywyr tĩ.
Marã ka ym hijariha. Aja rahã, ixo py 'ar
koty te we katu ym ha aja a'eta ixo. 21 Aja
rahã kuja katu ta tipe. Myja rahã, amõ pe
Tupã pandu my:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha
nde erema'eha ke nixói te nde pe — aja
Tupã pandu my.

Ame'ẽ ukwa ym rahã, katu ta tipe. Ame'ẽ
ukwa rahã, pe, panduha katu te ame'ẽ ke hi-
jar rahã, ame'ẽ riki i'ar koty te we jaxeriha.
Panduha katu te ame'ẽ ke amõ pandu ipe,
ame'ẽ ke hijar rahã, i'ar koty te we jaxeriha.
22 A'eta ma'eha kuja mujekwa. Yman sawa'e
ukwa katu ame'ẽ ke paper rehe mupinim.
Ame'ẽ riki jetehar te ke aja mujekwa. Kuja
mupinim:

"Jawar we'en rahã, ame'ẽ pe te'e a'e jywyr
u'u indo."

Kuja amõ we tĩ:

"Kure ke y pe amõ mujahuk rahã, pa-
har tu'um ame'ẽ pe kure jere jahuk
oho" aja amõ mupinim.

Aja rahã, jaxeriha rehe jywyr oho, aja
mujekwa. (Ame'ẽja tĩ. Jandema'e sawa'e te
rehe har ukwa katuha ke hijar rahã, ma'e
ka'u te'eha ma'ema'eha rehe jywyr. Katu
ym te riki.)

3

Jandema'e sawa'e te jywyr ta

1 Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ko
mokõihar paper rehe ihẽ amupinim aĩ.
Mã peja pehẽ py'a pe ma'e peka'u te'eha
pema'ema'eha ke pekwa pekwa ym pexo.
Aja mokõihar paper rehe ihẽ amupinim.
Aja rahã, peharái ym ta pexo. 2 Yman Tupã
je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu. Katu te
ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta pandu ame'ẽ ke mã
peja pekwa pekwa katu pexo. Jesu mondo
ame'ẽ ta pe je'ẽha ke jandema'e sawa'e te
mujekwa. Ame'ẽ je'ẽha ke pehẽ pe Jesu
mondo ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ ke
pekwa pekwa katu pexo tĩ. Jesu riki jande
muhãha ke. 3 Kuja pekwa pekwa py pexo.
'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, amõ sawa'e
ta ixo ta. Ma'e ka'u te'e ha namõ a'eta ixo
ta. Pehẽ rehe a'eta puka puka hũ ta. Ahem
hũ ta tĩ. 4 Kuja a'eta pandu ta:

—A'e jywyr ta. Aja a'e manga katu riki.
Mã! My mamy? Nixói riki. (Jande ramũi ta
harõ hũ ixo ehe.) A'eta upa manõ. Kome'ẽ
ywy keruhũ Tupã mujã. Aja te'e kome'ẽ
ywy keruhũ ihĩ rĩ. A'erehe a'e jywyr ym ta,
aja jakwa — aja a'eta pandu ta naĩ.

5 Kuja puka puka hũ ame'ẽ ta harái riki.
Ukwa tar ym riki. Kuja. Yman Tupã pandu.
Aja kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã. Ywa ke
mujã tĩ. Y ngi kome'ẽ ywy uhem. Y ramũi
pyter pe ihĩ. 6 Y pe ymanihar kome'ẽ ywy
keruhũ ke Tupã jupyk. Upa katu te ma'e ke
jukwa. Y keruhũ pe jupyk. (A'erehe Tupã
pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ẽ
ke puka puka hũ ame'ẽ ta harái.)

7 Apo kome'ẽ ywy keruhũ kohĩ. Ywa rehe
ihĩ ame'ẽ ta pehĩ tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe
har Tupã pandu: "Mã peja ixo rĩ." A'erehe
yman pandu aja apo ixo rĩ. Anĩ. Aja te'eha
ihĩ ym ta. Yman rahã, kome'ẽ ywy keruhũ
ke tata pe Tupã mai ta. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ
ke aja tĩ. Mai ta tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe
uhyk ym rahã we, pewe ixo we rĩ. Ma'e katu
ym ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara
ta. Pe, uwyriha anga rehe har ukwa ym
rahã, mupyraraha renda pe mondo ta tĩ.
Aja ym rahã, kome'ẽ ywy keruhũ ixo rĩ.
Ywa rehe ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Ixo rĩ. "Mã
peja ixo rĩ" aja Tupã pandu. (A'erehe Tupã
pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu.)

8 Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehẽ
riki apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Kuja
peharái ym pexo. (Yman te aja jakwa. Tupã
pe anĩ.) A'erehe miu (1.000) warahy 'ar aha
oho rahã, ame'ẽ riki peteĩ weraha aha oho,

aja jandema'e sawa'e te ukwa. Juja katu te ipe. Peteĩ weraha aha oho rahã, ame'ẽ riki miu (1.000) warahy 'ar aha oho, aja a'e ukwa. Juja katu te ipe.

9 A'e pandu katu ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te ma'ema'e ta kỹ. Pahar ym a'e ma'ema'e, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym. A'e ma'ema'e ta kỹ. Pesarahã! Mupyraraha renda pe amõ oho ta, ame'ẽ ke a'e putar ym. Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã hijar, ame'ẽ ke a'e putar katu. A'erehe ngã py'a ixoty muruwak, ame'ẽ rehe a'e harõ katu uĩ.

10 Jandema'e sawa'e te jywyr, ame'ẽ weraha angaha rehe uhyk ta kỹ. Ma'e mukanĩha uwyr, ame'ẽja saka harõ ym ehe rahã, jandema'e sawa'e te uwyr ta kỹ. Arahã ywa riki kanim ta oho. Tyapu te hũ ha namõ kanim ta oho. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke ukwái ta tĩ. Upa ta kanim. Kome'ẽ ywy keruhũ kanim ta tĩ. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ta ke kanim ta tĩ. 11-12 Aja ame'ẽ upa katu te ma'e ke kanim ta oho. Aja rahã, myja me'ẽ pexoha katu my? Pesarahã! Katu ym ma'ema'e, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ weraha angaha ke rehe peharõ pexo rahã, mã peja katu pexo. Aja rahã, katu tiki. Tupã rehe pehẽ py'a tapijar te'e we pemoĩ moĩ katu tĩ. Aja rahã, katu tiki. Ame'ẽ weraha ke pahar pemuhyk, aja pema'ema'e katu pexo. Ame'ẽ weraha uhyk rahã, ywa upa ukwái ta. Upa ta kanim. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke upa ta musururu mondo. Hakuha upa ta musururu mondo. 13 "Ywa pyahu ame'ẽ ke ihẽ amujã ta. Ywy keruhũ pyahu ame'ẽ ke aja tĩ. Amujã ta tĩ" aja Tupã manga katu. A'ep katu te ame'ẽ ta jõ ixo ta. Mã peja ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo.

14 Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ame'ẽ weraha rehe peharõ pexo rahã, Tupã ruwa koty pexo, aja saka pekwa pekwa pexo. A'e usak uĩ, aja saka a'erehe mã peja pexoha katu aja pexo. Mã peja peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehẽ py'a a'e juhyk, aja pexo. Mã peja Tupã namõ pehẽ rury katu pehẽ pexo. 15 (A'e uwyr ym we rĩ, a'erehe uwyr ym te ta, aja ym pekwa pekwa pexo tĩ.) A'e harõ we rĩ. Aja rahã, amõ we pehẽ ngi har amõ ta jurujar katu ta. Aja rahã, amõ we Tupã muhã katu ta. A'erehe a'e harõ we rĩ. Aja pekwa pekwa pexo. Aja Páu mupinim pehẽ pe tĩ. Ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ẽ namõ pehẽ pe a'e mupinim. Páu rehe japy'a katu ame'ẽ ke a'e. 16 Kirisutu jywyr ta. Ame'ẽ rehe har Páu mujekwa rahã, upa paper rehe a'e mupinim. A'e mondo ame'ẽ paper rehe ame'ẽ rehe har a'e mupinim. Amõ amõ ma'e ke a'e mupinim ame'ẽ ke amõ ta ukwa katu ym. Pe, ame'ẽ ke amõ koty muka'u te'e ame'ẽ ta mujekwa. Ukwa ym ame'ẽ ta aja tĩ. Amõ koty mujekwa tĩ. Aja amõ Tupã je'ẽha rehe ihĩ, ame'ẽ ke amõ koty koty a'eta mujekwa. Te'e pandu, aja saka. Aja Tupã mupyrara ame'ẽ ke a'eta jumuhyk a'eta juehe.

17 Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pesarahã! Amõ ta amõ koty Tupã je'ẽha mujekwa aja pekwa katu. A'erehe pepyhýi ym, aja pexo! Aja rahã, amõ koty sawa'e katu ym ame'ẽ ta mu'e, ame'ẽ koty pejumu'e ym ta peho. Jetehar te ke pekwa, ame'ẽ ke pehijar ym ta tĩ. 18 Jesu riki jande muhãha ke! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Ame'ẽ rehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke.

Aja apo mã peja japandu ipe. Mã peja aja te'e ta japandu ipe. Amen. Ame'ẽ riki: "A'e tỹ" aja.

Upa.

Juã mupinim me'ẽ ke Peteĩhar ke

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu kotyhar ta pe a'e mondo. Amõ ta amõ koty Jesu rehe har mu'e. Ame'ẽ ke Juã mukatu tar katu, a'erehe kome'ẽ paper ke mupinim.

Kuja Juã mujekwa. Jesu Tupã ra'yr a'e. Awa aja te'e kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e uwyr tĩ. Jesu rehe har amõ ukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar katu ta me'ẽ te'e, aja Juã mupinim. Tupã rehe har ukwa rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta me'ẽ te'e tĩ. Jesu kotyhar aja rahã, imu ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ, aja Juã mujekwa.

"Imu ta" aja pandu rahã, Jesu kotyhar ta ke, aja jakwa.

"Ta'yn ta" aja pandu rahã, Jesu kotyhar ta ke tĩ, aja jakwa tĩ.

Jesu rehe har

1 Ihẽ Juã. Jesu rehe har ihẽ amupinim aĩ. A'e riki jande ke muhã katu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e ixo me'ẽ te'e a'e. Ima'e panduha rehe jahendu. Jasak ehe tĩ, Jesu rehe. Jama'ã katu ehe tĩ. Jande po pe japyhyk pyhyk ehe tĩ. 2 Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e uwyr rahã, jasak ehe. Ame'ẽ rehe har japandu pandu ngã pe. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ipái namõ a'e ixo. Jande pe Ta'yr rehe har a'e mujekwa. 3 Ma'e jasak ame'ẽ ke japandu pandu pehẽ pe. Ma'e jahendu ame'ẽ ke japandu pandu tĩ. A'erehe pehẽ namõ jande juehe katu jande jaxo. Jete riki. Jande pái keruhũ namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Ta'yr namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ, Jesu Kirisutu namõ. 4 Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim. Aja rahã jande rury katu te jaxo apo 'y.

Tupã rehe har

5 Ta'yr mu'e ame'ẽ ke jahendu. Ame'ẽ ke pehẽ pe japandu pandu tĩ. Kuja:

—Tupã riki weraha aja saka. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e.) Pytuniha aja ym a'e. (Aja rahã, nixói te ma'e jaxeriha ke ipe) — aja japandu.

6 A'erehe pytuniha aja ame'ẽ pe jaxo rahã: "Inamõ jande juehe katu jande jaxo" ame'ẽ panduha te'e riki. Pytuniha aja ame'ẽ pe jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rĩ. Katu ym aja. 7 Tupã riki weraha aja ame'ẽ pe ixo. Aja rahã, nixói te ma'e jaxer ame'ẽ ke ipe. A'e aja jande jaxo rahã, jande katu jande juehe jaxo. Pe, Jesu ruwy pe jande py'a ke a'e juhyk. Upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke juhyk. Jande pái keruhũ ra'yr Jesu.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã,

*Ame'*ẽ ke Tupã namõ japandu ta me'ẽ te'e

8 "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym" aja japandu rahã, jande jaka'u te'e. Te'e japandu. 9 Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã, mã peja Tupã pe japandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Jande japyai. Mã peja jande py'a ke ejuhyk katu. Mã peja jande rehe nde py'a emujywyr — aja ipe.

Aja me'ẽ japandu rahã, jande rehe ipy'a jywyr te ta. A'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta. Jete. Ipy'a jywyr ta jande rehe. 10 Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ẽ ta ke jande, aja Tupã je'ẽha mujekwa. "Anĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym" aja japandu rahã, Tupã te'e pandu, aja japandu naĩ. (Anĩ. Tupã te'e pandu ym te. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ẽ ta ke jande aja jakwa katu.) Ima'e panduha rehe jahendu ym tĩ. Aja rahã, katu ym.

2

Jesu jandema'e mukatuha ke

1-2 Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Ko ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Tupã pe. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar rahã, katu tiki. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta. Pema'e rahã, jande pái keruhũ namõ Jesu Kirisutu pandu ta:

—Ma'e ka'u te'eha ke ihẽ kotyhar ta ma'e. Ame'ẽ ke rehe ihẽ amuhepy. Ihẽ amanõha pe ihẽ amuhepy. A'erehe mã peja nde py'a emujywyr ehe — aja a'e pandu ta.

Aja jandema'e mukatuha ke a'e. A'e riki katu te me'ẽ ke a'e.

Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Amõ we tĩ. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy tĩ. A'erehe Tupã ipy'a jywyr ngã rehe tĩ.

3 Tupã je'ẽha rehe jahendu katu rahã,
ehe har jakwa katu, aja jakwa katu. 4 Amõ
pandu:
—Ehe har akwa katu — aja.
(Aja rahã, ima'e je'ẽha rehe hendu katu
ta me'ẽ te'e.) Je'ẽha rehe hendu ym rahã:
"Ehe har akwa katu" ame'ẽ panduha riki
te'e aja. Jetehar te ke ukwa ym. 5-6 Je'ẽha
rehe amõ hendu katu rahã, Tupã rehe a'e
ipy'a katu. Pe, ipy'a katu te we ehe rĩ. Kuja
jakwa katu. Amõ pandu:
—Tupã namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo —
aja.
Aja rahã, mã peja Jesu Kirisutu aja katu
a'e ixo tĩ. (A'e aja katu ame'ẽ ke ma'ema'e
tĩ.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã,
katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Aja te'eha a'e
ma'ema'e. A'e aja amõ tĩ. Katu ame'ẽ ke
ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, Tupã
namõ a'e juehe katu a'e ixo, aja jande jakwa
katu te tĩ.

"Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo"
ame'ẽ je'ẽha pyahu ame'ẽ ke

7 Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu ame'ẽ
ta ke pehẽ tĩ! Pehendu katurahã! Ko Jesu
je'ẽha ke ihẽ amupinim aĩ. ("Pehẽ pepy'a
katu pehẽ juehe pexo" aja a'e pandu.)
Ame'ẽ ke pyahu ym. Ymanihar je'ẽha
ke ame'ẽ. Jesu rehe pejurujar katu py
rahã, ("pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo")
ame'ẽ je'ẽha rehe pehendu katu. Ame'ẽ ke
namõ pexo katu apo 'y. Ame'ẽ panduha
ke pehẽ pe ko ihẽ amupinim aĩ tĩ. 8 Pyahu
aja apo tĩ. Amõ ta rehe Kirisutu ipy'a katu.
Ame'ẽ ke rehe jasak. A'erehe ame'ẽ pan-
duha jetehar te ke, aja jakwa katu. Pepy'a
katu pehẽ juehe pexo tĩ, a'erehe ("pehẽ
pepy'a katu pehẽ juehe pexo") ame'ẽ pan-
duha jetehar te ke aja jakwa tĩ. Pytuniha aja
asa oho. Weraha aja hendy hendy ixo apo
'y. (Aja rahã, Ta'yr rehe har Tupã mujekwa
katu ngã pe apo 'y. A'erehe upa ngã ipy'a
katu ngã juehe ixo apo 'y. A'erehe mã peja
pepy'a katu pehẽ juehe pexo.)

9 Upa Jesu kotyhar ta riki imu ta aja ixo.
Amõ pandu:
—Weraha aja ame'ẽ pe ihẽ axo — aja.
(Aja rahã, imu rehe ipy'a katu ta me'ẽ
te'e.) Imu rehe a'e ipy'a ym rahã, pytuniha
aja ame'ẽ pe a'e ixo we rĩ. (Aja rahã, Jesu
pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu ym tĩ. Kuja
a'e pandu:
—Pepy'a katu pehẽ juehe pexo — aja Jesu.
Ame'ẽ rehe amõ hendu ym. Weraha aja
ame'ẽ pe amõ ixo rahã, Jesu pandu ame'ẽ
rehe hendu katu.) 10 Imu rehe amõ ipy'a
katu rahã, weraha aja ame'ẽ pe tapijar te'e
we a'e ixo katu. (Aja rahã, Jesu pandu ame'ẽ
ke rehe a'e hendu katu.) Aja amõ ta ukwa
rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e
ym ta. 11 Pe, imu rehe amõ ipy'a ym rahã,
pytuniha aja ame'ẽ pe a'e ixo we rĩ. Aja
rahã, Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu
ym. Aja te'e a'e ixo. Pytun rahã, jasak ym
ma'e, ame'ẽja saka. A'erehe marã ka ym
katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'eha.

*Jesu rehe jurujar katu ame'*ẽ ta ta'yn ta aja
saka.

*Amõ ta tamũi ta aja saka tĩ. Amõ ta
ta'ynuhu ta aja saka tĩ.*

12 "Ta'yn ta" aja ihẽ apandu pehẽ
pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramõ,
a'erehe: "Ta'yn ta" aja apandu pehẽ
pe.) Pehendu katurahã! Pehẽ peka'u
te'eha pema'ema'eha ke rehe Jesu muhepy.
A'erehe a'e manõ. A'erehe pehẽ rehe
Tupã ipy'a jywyr. A'erehe pehẽ pe ko ihẽ
amupinim aĩ. 13 "Tamũi ta" aja apandu
pehẽ pe tĩ. (Jesu rehe yman pejurujar
katu, a'erehe: "Tamũi ta" aja apandu tĩ.)
Pehendu katurahã! Kome'ẽ ywy keruhũ
nixói te rahã, Jesu riki pete'e ixo ame'ẽ te'e
a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehẽ pe
ko ihẽ amupinim aĩ. "Ta'ynuhu ta!" (Jesu
rehe har pekwa katu ame'ẽ ta ke pehẽ.)
Pehendu katurahã! Satana mujekwaha
rehe pejurujar ym. (Ãjã ramũi a'e.) A'erehe
pehẽ pe ko ihẽ amupinim aĩ tĩ.

14 "Ta'yn ta" aja ihẽ apandu pehẽ pe.
(Jesu rehe pejurujar katu ramõ, a'erehe:
"Ta'yn ta" aja apandu pehẽ pe.) Pehendu
katurahã! Jande pái keruhũ rehe har pekwa
katu, a'erehe pehẽ pe ko ihẽ amupinim aĩ.
"Tamũi ta" aja apandu pehẽ pe tĩ. (Jesu
rehe yman pejurujar katu, a'erehe: "Tamũi
ta" aja apandu tĩ.) Pehendu katurahã!
Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Jesu riki
pete'e ixo ame'ẽ te'e a'e. Ehe har pekwa
katu, a'erehe pehẽ pe ko ihẽ amupinim
aĩ. "Ta'ynuhu ta!" (Jesu rehe pekwa katu
ame'ẽ ta ke pehẽ.) Pehendu katurahã! Pehẽ
py'a pe Tupã je'ẽha ke pekwa katu pexo,
a'erehe pehẽ pyrãtã katu. A'erehe pehẽ
pe ko ihẽ amupinim aĩ. Satana mujekwa

ame'ẽ ke rehe pehendu ym. (Ãjã ramũi a'e.)
A'erehe ko ihẽ amupinim aĩ tĩ.

15 Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta
ma'ema'eha ke pemanga tar ym pehẽ. Upa
ame'ẽ tama'e ke rehe pehẽ py'a pemoĩ
ym tĩ. Ame'ẽ ke rehe pepy'a katu rahã,
jande pái keruhũ rehe pepy'a ym. 16 Kome'ẽ
ywy keruhũ pe mãte hũ te'e ma'e katu
ym ame'ẽ ke ihĩ. Kuja. Ma'e ka'u te'eha
ke jõ ma'ema'e tar katu. (Ame'ẽ ke jande
pái keruhũ putar ym.) Ma'e ke rehe usak,
ame'ẽ ke katu usak. A'erehe ame'ẽ ke putar
katu, aja ukwa. Aja rahã, katu ym. (Ame'ẽ
ke jande pái keruhũ putar ym tĩ.) Kuja
ukwaha naĩ tĩ. Ima'e ma'e ke jõ katu te
ame'ẽ ke, aja amõ ukwaha naĩ. (Upa ame'ẽ
ta ke jande pái keruhũ putar ym tĩ.) Upa
ame'ẽ ta ke Tupã rehe hendu ym ame'ẽ
ta ma'ema'eha ke. Katu ym aja. 17 Ame'ẽ
ma'ema'eha ke kanim ta oho. Ma'e ka'u
te'eha ke amõ ma'ema'e tar katu. Upa katu
te ame'ẽ ke kanim ta tĩ. Tupã putar ame'ẽ
ke amõ ma'ema'e rahã, a'e riki uhã te hũ
ame'ẽ ke a'e.

Kirisutu ruwajan rehe har

18 Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu
ame'ẽ ta ke pehẽ! 'Ar rehe angaha uhyk
tate. Kirisutu ruwajan uwyr ta, aja pe-
hendu. ("Kirisutu ihẽ" aja pandu naĩ.) Aja
Kirisutu ruwajan ta heta ixo apo. A'erehe
'ar rehe angaha uhyk tate, aja jakwa katu.
19 Kirisutu ruwajan ta riki jande ngi har ym,
a'erehe jande ngi uhem oho. Jande ngi har
rahã, jande namõ pyta ta tipe. Jande ngi
uhem oho, a'erehe jande ngi har ym aja
jakwa katu.

20 Pehẽ anĩ. Pehẽ py'a rehe Tupã'ã ke
Kirisutu muwyr. (A'e riki mujekwa pehẽ
pe.) A'erehe jetehar te ke upa pekwa katu
apo 'y. 21 "Jetehar te ke pekwa ym" aja
ym ihẽ apandu. Jetehar te ke pekwa katu,
a'erehe ko ihẽ amupinim aĩ. Jetehar te ke
aja ym amõ pandu rahã, te'e ame'ẽ pandu.

22 Awa pandu te'e my? Jasarahã! Jesu
riki Kirisutu ym. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke ym a'e, aja pandu ame'ẽ
ke te'e pandu. Jesu riki Tupã ra'yr ym, aja
pandu ame'ẽ ke Kirisutu ruwajan tĩ. A'e riki
jande pái keruhũ rehe jurujar ym tĩ. 23 "Jesu
riki Tupã ra'yr ym" aja amõ pandu rahã,
jande pái keruhũ ke a'e putar ym tĩ. "Jesu
riki Tupã ra'yr" aja amõ pandu rahã, jande
pái keruhũ ke a'e putar katu.

24 Tupã ra'yr rehe har pehendu. Arahã
pejurujar katu ehe. Ame'ẽ myrandu ke
pehẽ py'a rehe pemupyta katu pexo. Aja
rahã, Ta'yr namõ pehẽ juehe katu pehẽ
pexo. Jande pái keruhũ namõ pehẽ juehe
katu pehẽ pexo tĩ. 25 Kuja riki jande pe Jesu
pandu katu. "Pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta"
aja a'e pandu katu jande pe. 26 Kome'ẽ paper
rehe amujekwa ta pehẽ pe. Aja rahã pehẽ ke
muka'u te'e tar katu ame'ẽ ta muka'u te'e
ym ta pehẽ ke. (Kirisutu ruwajan ta muka'u
te'e ym ta pehẽ ke.) 27 Pehẽ anĩ. Pehẽ pe
Tupã'ã ke Kirisutu muwyr. Pehẽ py'a rehe
a'e ihĩ katu. Upa katu te pehẽ ke a'e mu'e
ta. A'e mu'e ame'ẽ ke jetehar te ke. Te'e aja
ym. A'e mu'e katu. A'erehe amõ mu'eha
nixói ta pehẽ pe. Mã peja Jesu namõ pehẽ
juehe katu pexo, aja Tupã'ã mujekwa katu.
Mã peja ame'ẽ rehe pehendu katu.

28 Ta'yn ta! Pehendu katurahã! Jete riki.
Mã peja Jesu namõ pehẽ juehe katu pexo.
Aja pexo rahã, pekyje ym ta ingi. A'e jywyr
rahã, pekyje ym ta ingi. Pehẽ ruxĩ ym ta tĩ.
29 Jesu riki katu te ame'ẽ ke a'e, aja pekwa
katu. Kuja pekwa katu tĩ. Katu te ame'ẽ ke
amõ ma'ema'e rahã, a'e riki Tupã ra'yr ta tĩ.

3

Tupã ra'yr ta rehe har

1 Pehendu katurahã! Jande rehe jande pái
keruhũ ipy'a katu te. A'erehe jande rehe
har a'e pandu:

—Ihẽ ra'yr ta pehẽ — aja jande rehe har.

Jete riki! Jande riki ta'yr ta. Tupã rehe
har amõ ta ukwa ym, a'erehe jande riki
ta'yr ta, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. 2 Ihẽ
rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu ame'ẽ ta ke
pehẽ tĩ! Jande riki ta'yr ta apo 'y. Yman
rahã myja jaxo ta my? Ame'ẽ rehe har
jakwa katu ym we rĩ. Kuja jõ jakwa katu
apo 'y. Jesu jywyr rahã, a'e ixo aja jaxo ta
tĩ. A'e katu te, aja jasak katu ta ehe, a'erehe
a'e aja jaxo ta tĩ. Jande katu te aja jaxo ta
tĩ. 3 Ame'ẽ ke rehe amõ harõ ixo rahã, ma'e
ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta. Ma'e ka'u
te'eha ma'eha ke nixói te ipe, Jesu pe. A'e
aja amõ ixo tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha
ma'eha ke amõ hijar katu.)

4 Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã,
Tupã je'ẽha rehe hendu ym. Tupã je'ẽha

rehe hendu ym rahã, ame'ẽ riki ma'e ka'u
te'eha ma'eha ke. 5 Kuja pekwa katu. Ma'e
jande jaka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe
Jesu muhepy uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke
ma'e ym te a'e. 6 A'erehe Jesu namõ juehe
katu amõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e tar ym ixo. Ma'e ka'u te'eha ke
amõ ma'ema'e rahã, ehe har a'e ukwa ym.
Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Jesu pe,
ame'ẽ rehe har amõ ukwa ym tĩ.

7 Ta'yn ta! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta
ke pehẽ! Pehendu katurahã! Mã peja pehẽ
ke amõ muka'u te'e ym. A'erehe pehendu
katurahã! Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e
rahã, a'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. Jesu aja
katu te ame'ẽ ke a'e tĩ. 8 Ma'e ka'u te'eha
ke amõ ma'ema'e ixo rahã, Satana kotyhar
ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã,
Satana riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'e. (Ãjã
ramũi a'e.) A'engi ma'e ka'u te'eha ke a'e
ma'ema'e hũ ixo rĩ. "Ma'e ka'u te'eha ke
ema'e" aja ngã pe a'e pandu tĩ, ame'ẽja saka
tĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã ra'yr mukanim
uwyr.

9 Amõ riki Tupã ra'yr rahã, ma'e ka'u
te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo. Tupã riki
katu te me'ẽ ke a'e. Tupã aja a'e tĩ. A'erehe
ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e tar ym
ixo tĩ. Tupã riki ipái keruhũ, a'erehe ma'e
ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo tĩ.
10 Katu te ame'ẽ ke amõ ma'ema'e tar ym
rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym. Imu rehe ipy'a
ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym tĩ. A'erehe
a'eta riki Satana ra'yr ta aja jakwa apo 'y.
Aja ym Tupã ra'yr ta, aja jakwa tĩ.

Imu rehe amõ ipy'a katu rahã, katu tiki

11 Myrandu rehe pehendu py rahã, kuja
pehendu: "Mã peja jande japy'a katu jande
juehe" aja pehendu. 12 Amõ rehe ipy'a ym
ame'ẽ ke Kaĩ. Mã peja a'e aja ym jaxo
tĩ. Ymanihar ke a'e. Satana kotyhar ke
a'e, a'erehe imu ke a'e jukwa. Ma'ewã
jukwa my? Kuja. Ima'e ma'eha ke katu
ym. Imuma'e anĩ. Katu ame'ẽ ke ame'ẽ.
(A'erehe jyty'ym ehe.) A'erehe imu ke a'e
jukwa. Imu rehe ipy'a ym. Ipy'a ke jai te'e
ehe.

13 Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! (Jesu
kotyhar ta ke pehẽ.) A'erehe Tupã rehe
ipy'a ym ame'ẽ ta pehẽ rehe parahy rahã,
pemukahem ym ame'ẽ ta ngi. 14 Jande anĩ.
Japy'a katu ame'ẽ ta ke jande. Jande mu
rehe japy'a katu tĩ, a'erehe manõha ngi
jahem, ame'ẽja saka. Aja jakwa katu. Pe,
ixuweha koty jatyryk, ame'ẽja saka. (Aja
rahã, jande mu rehe japy'a katu.) Amõ rehe
amõ ipy'a ym rahã, manõha ngi uhem ym
we rĩ, ame'ẽja saka. 15 Imu rehe amõ parahy
te rahã, a'e ke jukwa ame'ẽja saka. Amõ ke
jukwa rahã, Tupã muhã ym ame'ẽ ke a'e, aja
pekwa. 16 Kuja ipy'a katuha rehe har jakwa
katu. Jande rehe Jesu ipy'a katu, a'erehe
a'e manõ. A'e manõ, a'erehe jande ke a'e
muhã katu. Aja jande ke a'e haihu katu.
Jesu aja jande tĩ. Jande mu ta rehe japy'a
katu, a'erehe mã peja a'eta rehe jahaihu
katu tĩ. Myja jahaihu katu ta my? A'eta pe
jamanõ ta nahã my. 17 Jandema'e ma'e ke
jame'ẽ me'ẽ ta ipe nahã my. Ima'ehũ namõ
ixo. Pe, imu rehe pyrara a'e usak tipe. Anĩ.
Imu pe ma'e ke a'e me'ẽ ym te. Aja rahã,
ima'e panduha te'e aja. "Tupã rehe ihẽ
apy'a katu" ame'ẽ panduha te'e aja. 18 Ta'yn
ta! Pehendu katurahã! "Jande mu ta rehe
japy'a katu" aja jõ japandu rahã, katu ym.
Jande mu ta rehe japy'a katu rahã, mã peja
ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ipe. Aja rahã, japy'a
katu te a'eta rehe, aja jamujekwa ngã pe.

Tupã namõ jande japandu

19 Jande japy'a katu jande juehe jaxo,
a'erehe Tupã kotyhar ta riki jande, aja
jakwa katu. Tupã riki jetehar te ke pandu
katu ame'ẽ ke a'e. Japy'a katu jande juehe
jaxo, a'erehe Tupã namõ japandu rahã,
jakyje ym ingi. 20 Jande katu ym jande jupe,
aja jakwa jakwa jaxo rahã, jakyje ym ingi.
Jande katu ym aja a'e ukwa tĩ. Upa katu
te a'e ukwa katu. Jande rehe a'e ipy'a
katu rĩ. 21 Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Jete riki!
Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym, aja
jakwa rahã, jakyje ym ingi. Aja Tupã namõ
japandu pandu katu. Jakyje ym ingi tĩ. 22 Aja
rahã ma'e ke japandu ipe rahã, ame'ẽ ke
jande pe a'e muwyr. Ima'e panduha rehe
jahendu katu, a'erehe japandu ipe ame'ẽ ke
jande pe a'e muwyr tĩ. A'e putar ame'ẽ ke
jama'ema'e a'erehe japandu ipe ame'ẽ ke
a'e muwyr tĩ. 23 Kuja a'e putar. A'e pandu:

—Mã peja Jesu Kirisutu rehe pejurujar
katu. Mã peja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe
pexo tĩ — aja jande pe Tupã pandu.

"Pepy'a katu pehẽ juehe pexo" aja
Kirisutu pandu tĩ. A'e riki Tupã ra'yr.
24 Tupã je'ẽha rehe amõ hendu tar katu rahã,

Tupã namõ juehe katu a'e ixo. Pe, inamõ juehe katu Tupã ixo tĩ. Jande pe I'ã ke a'e muwyr, a'erehe inamõ jande juehe katu jande jaxo, aja jakwa katu.

4

*Jetehar pandu ame'*ẽ ke. Te'e pandu ame'ẽ ke tĩ.

1 Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehendu katurahã! Ma'e je'ẽha ke amõ ta pandu uwyr. Ame'ẽ ta rehe pahar pejurujar ym. Jetehar te ke a'eta pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Myja my? Mã peja pekwa katu. Tupã je'ẽha rupi a'eta pandu uwyr nahã my? Sawa'e je'ẽha rupi pandu uwyr nahã my? Myja my? Pekwa katu tĩ. Tupã je'ẽha mu'eharan ta heta ixo. Amõ amõ ok ta rupi pandu pandu hũ oho. 2 Tupã je'ẽha rupi amõ pandu rahã, kuja ame'ẽ rehe har pekwa katu ta pexo. Kuja a'e pandu ta uwyr:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu Kirisutu uwyr. Awa te'e a'e uwyr — aja pandu uwyr.

Aja me'ẽ pandu uwyr ame'ẽ ke Tupã kotyhar te ke. 3 Aja me'ẽ pandu ym rahã, a'e riki Tupã kotyhar ym. Tupã je'ẽha rupi ym a'e pandu. Kirisutu ruwajan je'ẽha rupi a'e pandu uwyr. Kirisutu ruwajan uhyk ta uwyr, aja pehendu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe uhyk apo 'y. (Pehĩ.)

4 Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehendu katurahã! Tupã kotyhar ta riki pehẽ, a'erehe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe pehendu ym. Mu'eharan ta ke ame'ẽ ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pyrãtã te ha ke. Anĩ. Tupã'ã riki i'ar koty te we pyrãtã te ha ke. Pe, Tupã'ã pehẽ py'a rehe ihĩ. A'erehe pehẽ ke mu'eharan ta muka'u te'e ym ta. (Aja rahã, pehendu ym a'eta rehe.) 5 A'eta riki Kirisutu ruwajan kotyhar ta ke. A'erehe Kirisutu ruwajan je'ẽha rupi a'eta pandu. A'eta rehe amõ ta hendu katu. Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta hendu katu. 6 Jande anĩ. Tupã kotyhar ta ke jande. Jande jamu'e, ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu katu. Tupã rehe har ukwa katu ame'ẽ ta hendu katu. Jande jamu'e ame'ẽ ke rehe Tupã kotyhar ta ym ame'ẽ ta hendu ym. A'erehe kuja jakwa. Tupã'ã je'ẽha rehe hendu katu, ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta ke tĩ. Kirisutu ruwajan je'ẽha rehe hendu katu, ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta ym.

*Tupã riki ipy'a katu te ame'*ẽ ke a'e

7 Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehendu katurahã! Mã peja jande japy'a katu jande juehe jaxo! Jande japy'a katuha ke jande pe Tupã muwyr. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, Tupã ra'yr ke a'e. Tupã rehe har a'e ukwa katu tĩ. 8 Tupã riki ipy'a katu te ame'ẽ ke a'e. A'erehe amõ ta rehe amõ ipy'a ym rahã, ehe har a'e ukwa ym. 9 Kuja jande pe ipy'a katuha ke Tupã mujekwa. Ta'yr peteĩhar ke kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e muwyr. A'e riki jande ke muhã katu. 10 Yman Tupã rehe japy'a ym tipe. Anĩ. Jande rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe ta'yr muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a jywyr. Aja jande rehe a'e ipy'a katu te ha ke a'e mujekwa.

11 Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta! Pehendu katurahã! Aja jande rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe mã peja japy'a katu jande juehe jaxo tĩ. 12 Tupã rehe usak ym te awa. Pe, japy'a katu jande juehe jaxo rahã, Tupã namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Aja rahã, jande rehe Tupã ipy'a katu te aja amõ ta rehe jande japy'a katu tĩ.

13 Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Tupã namõ jande juehe katu jaxo, aja jakwa katu. Jande namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ. 14 Yman kome'ẽ ywy keruhũ pe Ta'yr ke Tupã muwyr. Awa ta ke a'e muhã katu uwyr. Ame'ẽ rehe har japandu pandu. Ta'yr rehe jasak, a'erehe ehe har japandu pandu tĩ. 15 "Jesu riki Tupã ra'yr" aja amõ pandu rahã, Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo. Pe, inamõ Tupã juehe katu a'e ixo tĩ. 16 Pe, jande rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa. Ame'ẽ riki jetehar te ke, aja jakwa katu tĩ. Tupã riki ipy'a katu te ame'ẽ ke a'e. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu ixo rahã, Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ. Pe, inamõ Tupã juehe katu a'e ixo tĩ. 17 Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'e aja jande japy'a katu jande juehe jaxo tĩ. Aja rahã, jakyje ym ta ingi. Kuja. Yman rahã, amõ ma'ema'eha ke Tupã ukwa ta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe Kirisutu ixo rahã, amõ ta rehe a'e ipy'a katu. A'e aja jaxo rahã, yman rahã Tupã pandu ta: "Pehẽ katu" aja. A'erehe jande japy'a katu jande juehe jaxo rahã, jakyje ym

ta ingi. [18] Tupã rehe japy'a katu rahã, a'e
mupyraraha ngi jakyje ym ta. Jande rehe
a'e ipy'a katu te, aja jakwa katu, a'erehe upa
jakyjeha ke a'e mukanim. A'e mupyraraha
ngi jakyje rahã, jande japy'a ym ehe, aja
jamujekwa. Mupyrara ta jande ke aja jakwa,
a'erehe jakyje ingi.
[19] Jande rehe Tupã ipy'a katu py, a'erehe
japy'a katu ehe tĩ. [20] "Tupã rehe ihẽ apy'a
katu" aja amõ pandu rahã, mã peja imu
rehe a'e ipy'a katu tĩ. Pe, imu rehe a'e
ipy'a ym rahã, a'e te'e pandu. "Tupã rehe
ihẽ apy'a katu" ame'ẽ panduha riki te'e aja.
Imu rehe amõ usak katu. A'e ke rehe amõ
ipy'a ym rahã, usak ym ame'ẽ ke rehe marã
ka ym a'e ipy'a katuha. Tupã rehe amõ usak
ym, a'erehe marã ka ym amõ ipy'a katuha
Tupã rehe tĩ. (Usak ame'ẽ ke rehe ipy'a ym
rahã, usak ym ame'ẽ ke rehe ipy'a ym tĩ.)
[21] Kuja Kirisutu pandu:

—Tupã rehe pepy'a katu rahã, mã peja
pehẽ mu rehe pepy'a katu tĩ — aja pandu.

5

Ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande jahijar

[1] Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ rehe
jurujar katu ame'ẽ ta riki Tupã ra'yr ta.
Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, ta'yr
ta rehe a'e ipy'a katu tĩ. [2] Tupã rehe
japy'a katu. Je'ẽha rehe jahendu katu tĩ.
A'erehe Tupã ra'yr ta rehe japy'a katu tĩ,
aja jakwa katu tĩ. [3-4] A'erehe Tupã rehe
japy'a katu rahã, ima'e je'ẽha rehe ja-
hendu katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe
jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e
tar katu. Tupã ra'yr ta riki jande, a'erehe
ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar
katu. Jesu rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e
jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu.
A'erehe kuja: "Tupã je'ẽha rehe jahendu
ym ta" aja japandu ym ta. Jete. Pahar
Tupã je'ẽha rehe jahendu katu. [5] Kome'ẽ
ywy keruhũ pe ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e tar katu. Myja ta ame'ẽ ke amõ
hijar katu my? Kuja. Jesu riki Tupã ra'yr,
ame'ẽ ke rehe amõ jurujar katu rahã, ma'e
ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu.
(Pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu.)

Jesu Kirisutu rehe har pandu ame'ẽ ke.
Mahapyr pehĩ.

[6] Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Y pe a'e ke
amõ mujahuk rahã, a'e riki Tupã ra'yr aja
a'eta ukwa katu. A'e manõ rahã, huwy ke
uhem. Aja rahã, a'e riki Tupã ra'yr, aja a'eta
ukwa katu tĩ. A'e ke amõ mujahuk. A'e
manõ tĩ. Ame'ẽ mokõi riki Tupã ra'yr ke a'e
aja mujekwa. Amõ we tĩ. Ehe har Tupã'ã
mujekwa: "Tupã ra'yr a'e" aja. Jetehar te
ke a'e mujekwa.
[7] Jesu riki Tupã ra'yr, aja mujekwa katu
ame'ẽ ta mahapyr ixo. [8] Jesu riki Tupã
ra'yr, aja Tupã'ã mujekwa katu. (Peteĩhar
ame'ẽ.) Jesu ke amõ mujahuk rahã: "A'e
riki ihẽ ra'yr" aja Tupã pandu katu. (Mokõi-
har ame'ẽ.) Jesu mujekwa tĩ. A'e manõ
rahã, juehe har mujekwa katu tĩ. "Ihẽ riki
Tupã ra'yr" aja a'e mujekwa katu juehe
har tĩ. (Mahapyrihar ame'ẽ.) Upa ame'ẽ
ta panduha ke juja katu te. (Tupã ra'yr
a'e, aja mujekwa katu.) [9] Sehar ma'e ke
pandu katu rahã, jahendu katu ehe. Aja
rahã Tupã pandu katu rahã, i'ar koty te we
katuha. A'erehe jahendu katu ta me'ẽ te'e
ehe. Kuja. Ta'yr rehe har Tupã pandu katu.
(Ame'ẽ rehe mã peja jahendu katu.) [10] Tupã
ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, jurujar
katu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja a'e ukwa
katu. Amõ anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe
jurujar ym. A'erehe kuja a'e ukwaha naĩ:

—Tupã te'e pandu — aja ukwaha jupe naĩ.

"Jesu ihẽ ra'yr" aja Tupã pandu ame'ẽ
rehe jurujar ym, a'erehe aja amõ ukwaha
jupe naĩ. [11] Kuja riki Tupã pandu katu:

—Ihẽ ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe
pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta — aja jande pe
pandu katu.

Jesu ke amõ mujahuk rahã: "A'e riki ihẽ
ra'yr" aja Tupã pandu katu tĩ. Jesu mujekwa
tĩ. A'e manõ rahã, juehe har mujekwa katu
tĩ. "Ihẽ riki Tupã ra'yr" aja a'e mujekwa
katu juehe har. Upa ame'ẽ ta panduha ke
juja katu te. [12] Amõ py'a rehe Ta'yr ihĩ rahã,
a'e uhã te hũ ta ixo. Ipy'a rehe Tupã ra'yr
ihĩ ym rahã, a'e uhã ym te ta. Tupã namõ
ixo ym te ta.

Awa ruhãha rehe har

[13] Tupã ra'yr rehe pejurujar katu ame'ẽ
ta ke pehẽ. Ko riki pehẽ pe ihẽ amupinim
aĩ. Aja rahã Tupã muhã katu ame'ẽ ta ke
pehẽ, aja pekwa katu. A'erehe pehẽ pe

ihẽ amupinim aĩ. [14] Pe, Tupã namõ ma'e
japandu pandu rahã, jakyje ym ta ingi.
"Jande rehe a'e hendu katu ta" aja jakwa
katu, a'erehe jakyje ym ingi. Jande pe ma'e
ke a'e me'ẽ tar katu, ame'ẽ ke japandu ipe.
Aja rahã, japanduha rehe a'e hendu katu ta.
[15] Ma'e japandu ipe rahã, japanduha rehe a'e
hendu katu, aja jakwa katu te. A'erehe ma'e
japandu ipe ame'ẽ ke jande pe a'e me'ẽ ta,
aja jakwa katu te tĩ.

[16] Amõ riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ
ke a'e. A'erehe imu aja a'e. Pe, ma'e ka'u
te'eha ke ame'ẽ ma'e. Ame'ẽ ke rehe amõ
usak rahã, ame'ẽ rehe har Tupã namõ mã
peja epandu. Aja rahã, ame'ẽ mu rehe Tupã
ipy'a jywyr ta. Amõ ma'e ka'u te'eha ke
ma'e rahã, manõ ta. Ame'ẽ pehĩ. Ame'ẽ
ke amõ ma'e rahã, Tupã namõ epandu ym.
Ipy'a jywyr ym ta ehe. Ame'ẽ ym rahã,
Tupã namõ epandu katu. Aja rahã, Tupã
ipy'a jywyr ta ehe. [17] Upa katu te ma'e jaxer
ma'eha riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke.
Pe, amõ ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e
rahã, manõ ym ta. Ame'ẽ pehĩ.

[18] Sehar amõ ta riki Tupã ra'yr ta ke.
A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e
tar ym ixo, aja jakwa. Kirisutu riki usak
katu a'eta rehe, a'erehe a'eta ke Satana
muka'u te'e ym. A'erehe ma'e ka'u te'eha
ke a'eta ma'e ym ta.

[19] Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande,
aja jakwa katu. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta riki Satana ukwaha namõ a'eta ixo, aja
jakwa katu tĩ. (Ãjã ramũi a'e.)

[20] Kuja jakwa katu. Yman kome'ẽ ywy
keruhũ pe Tupã ra'yr uwyr. Upa uwyr
rahã, ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr.
A'erehe Tupã te rehe har jakwa katu. Tupã
te namõ jande juehe katu jande jaxo. Ta'yr
namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Jesu
Kirisutu namõ tĩ. A'e riki Tupã te. A'e riki
awa ke muhã katu. [21] Ta'yn ta! Pehendu
katurahã! Ma'e'ã ta riki tupã ta aja amõ
ta ukwaha a'eta jupe naĩ. Ame'ẽ rehe pehẽ
py'a pemoĩ moĩ ym te.

Upa.

Juã mupinim me'ẽ ke Mokõihar ke

Ehe katu ame'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo. Kũjã ke a'e.

Kuja Juã mupinim. “Jesu mu'e aja exo katu” aja mupinim. Aja rahã, imu rehe amõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e. “Imu” aja pandu rahã, amõ Jesu kotyhar ta ke.

Kuja Juã mupinim tĩ. “Jesu rehe har mu'e ame'ẽ ta ran ixo. Ame'ẽ ta rehe ehendu ym te” aja Juã mujekwa katu.

*Ehe katu ame'*ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo

1 Ihẽ riki tamũi te apo 'y. Ihẽ Juã. Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ne membyr ta pe ihẽ amondo axo tĩ. Jesu rehe nde erejurujar katu, a'erehe ihẽ rendyr aja nde. Nde rehe Tupã usak katu tĩ. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Ihẽ jõ ym. Amõ ta aja tĩ. Nde rehe ipy'a katu tĩ. Upa katu te Jesu je'ẽha ke ukwa katu ame'ẽ ta nde rehe ipy'a katu tĩ. 2 Jetehar te ke jande johu jakwa katu, a'erehe nde rehe japy'a katu. Ame'ẽ jetehar te ke jande namõ aja te'e ta ixo.

3 Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki Ta'yr. Mã peja jande rehe a'eta ipy'a katu te hũ! Mã peja jande rehe a'eta pyrara usak. Mã peja jande py'a ke a'eta muhury katu. Aja rahã, Jesu kotyhar ta namõ jande juehe katu jande jaxo. Aja rahã, japy'a katu te amõ ta rehe tĩ.

Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo

4 Jande pái keruhũ pandu:

—Mã peja pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ — aja.

Ame'ẽ ke rehe amõ amõ ne membyr ta hendu katu te. Aja ihẽ ahendu, a'erehe ihẽ rury katu te axo tĩ. 5 Ihẽ rendyr! Ehendu katurahã! Ko nde pe ihẽ apandu:

—Mã peja jande johu japy'a katu jande juehe jaxo tĩ!

Ame'ẽ je'ẽha ke nde pe ihẽ amupinim aĩ. Ame'ẽ riki pyahu ym. 6 Ame'ẽ je'ẽha ke Jesu rehe nde erejurujar katu py rahã, nde erehendu. Ame'ẽ pandu katuha aja jama'ema'e rahã, Tupã je'ẽha rehe jahendu katu te. Ame'ẽ je'ẽha ke Jesu rehe nde erejurujar katu py rahã, nde erehendu. Kuja:

—Tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo!

Ame'ẽ je'ẽha rehe nde erehendu.

“Jesu Kirisutu awa te'e aja ym uwyr” aja mu'eharan ta pandu naĩ

7 Kome'ẽ ywy keruhũ pe mu'eharan ta heta ixo. “Jesu Kirisutu awa te'e aja ym a'e uwyr” aja a'eta pandu naĩ. Ame'ẽ ta riki mu'eharan ta ke. Ame'ẽ ta Kirisutu ruwajan ta ke tĩ. 8 Ame'ẽ ta rehe pehendu ym. Ame'ẽ ta rehe pehendu rahã, peka'u te'e ta. Aja rahã, pejurujar katuha ke pehijar ta my. Ame'ẽ ke pehijar ym rahã, Tupã koty peho rahã, pehẽ pe a'e pandu ta:

—Pehẽ riki katu te ame'ẽ ke — aja.

9 Kirisutu mu'e ame'ẽ ke amõ mu'e tar ym. Anĩ. Amõ koty mu'e tar katu rahã, Tupã ngi har ym a'e. Kirisutu mu'e ame'ẽ ke amõ mu'e rahã, jande pái keruhũ namõ a'e juehe katu a'e ixo. Ta'yr namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.

Mu'eharan ke nde rok pe emuxe ym

10 Nde rok pe amõ uhyk. Pe, a'e pandu:

—Tupã je'ẽha ke ihẽ amu'e ta — aja.

Pe, Kirisutu mu'e ame'ẽ ke a'e mu'e ym rahã, a'e ke nde rok pe emupyta ym. Emuxe ym. 11 “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja epandu ym ipe tĩ. Aja me'ẽ nde erepandu rahã, mu'eharan ta namõ nde juehe katu nde erexo. Katu ym aja.

Katuha ke ihẽ amondo axo

12 Kohũ je'ẽha ihẽ areko, ame'ẽ ke nde pe ihẽ amupinim tar katu. Anĩ. Paper rehe ihẽ amupinim ym ta rĩ. Ame'ẽ ke nde rehe ihẽ ahyk aho rahã, ne namõ ihẽ apandu pandu ta. Aja rahã, jande mokõi jande rury katu ta.

13 Ko riki paper rehe ne anam membyr ta katuha ke mondo nde pe tĩ. Ne anam rehe Tupã usak katu, ame'ẽ ta nde pe katuha mondo ixo.

Upa.

Juã mupinim me'ẽ ke

Mahapyrihar ke

Ehe katu me'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo. Ngái pe a'e mondo. Amõ ta Jesu rehe har pandu pandu oho. Ngái rekoha pe ame'ẽ ta uhyk rahã, hok pe Ngái mupyta katu. “Katu tiki” aja Juã mupinim.

Amõ sawa'e katu ym ame'ẽ ke ixo. Her Ndio. Jesu rehe har amõ koty a'e pandu. A'e aja: “Mã peja ym” aja Juã mupinim. Mu'eharan aja: “Mã peja ym” aja mujekwa.

*Ehe katu ame'*ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo

1 Ihẽ riki tamũi te apo 'y. Ihẽ Juã. Ngái! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu te.

2 Ngái! Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde! Kuja Tupã namõ nde rehe har ihẽ apandu:

—Mã peja upa katu te Ngái katu ixo. Mã peja a'e ahy ym te ixo. Amõ we tĩ. Mã peja ne namõ a'e juehe katu te a'e ixo — aja ihẽ apandu nde rehe har.

3 Nde koty ngi amõ amõ jande mu ta uhyk uwyr. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe jande mu ta ke a'eta. Ihẽ rehe a'eta uhyk uwyr. Je'ẽha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erejurujar katu, aja ihẽ pe a'eta pandu. Je'ẽha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erehendu katu, aja pandu tĩ. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu rahã, ihẽ rury katu te. 4 Je'ẽha jetehar te ke rehe ihẽ ra'yr ta hendu katu. Ame'ẽ riki ihẽ ke muhury katu. Pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu rahã, Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja pehẽ.

Ngái rehe har

5 Ngái! Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde! Jande mu ta rehe nde erehaihu katu. Nde eresak ramõ, ame'ẽ ta rehe nde erehaihu katu. Aja katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e erexo. 6 Jande rehe ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har pandu katu. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe jajy'ar rahã, nde erepy'a katuha rehe har jande pe a'eta pandu pandu katu. Nde koty a'eta jywyr ta oho tĩ. Uhyk oho rahã, mã peja ehaihu katu te we ta tĩ. Pe, oho katu ta. A'eta riki Tupã kotyhar ta ke, a'erehe ehaihu katu a'eta rehe. 7 Kirisutu rehe a'eta mu'e mu'e oho ixo. Oho ixo rahã, jurujar ym ame'ẽ tama'e ke a'eta pyhyk ym. 8 A'erehe a'eta rehe Jesu kotyhar ta haihu katu rahã, katu tiki. Aja rahã, jande mu ta aja je'ẽha jetehar te ke jamuhãi ame'ẽja saka tĩ.

Ndio aja ema'e ym tĩ

9 Amukwehe te we pehẽ kotyhar ta pe paper pinim ke ihẽ amondo. Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ amupinim. Anĩ. Ihẽ rehe Ndio hendu ym. A'e riki Jesu kotyhar tama'e kapitã jupe. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mondo mondo tar katu. Aja a'e putar katu. Katu ym aja. 10 Ihẽ rehe har katu ym a'e pandu tĩ. Ihẽ rehe har je'ẽ te'e tĩ. Nde rehe ihẽ ahyk aho rahã, upa a'e ma'ema'eha ke nde pe ihẽ apandu ta.

Pewe amõ a'e ma'eha pehĩ tĩ. Jande mu ta uhyk oho ehe rahã, ame'ẽ ta ke Ndio putar ym. Jande mu ta rehe amõ ta haihu tar katu tipe. Ame'ẽ ta ke a'e muhem mondo tĩ. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ngi a'e muhem mondo. Katu ym a'e ma'eha ke.

11 Ngái! Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde! Ndio ma'eha aja ema'e ym tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ riki Tupã kotyhar ke a'e. Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã rehe har ukwa ym. (A'erehe katu ame'ẽ ke ema'e katu.)

*Neme katu ame'*ẽ ke a'e

12 Neme rehe har upa amõ ta pandu katu:

—Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e — aja pandu katu.

Aja ehe har japandu katu tĩ. Jetehar te ke japandu, aja nde erekwa katu. Jetehar rehe a'e hendu katu, a'erehe sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta pe a'e mujekwa juehe har.

*Katuha ke ih*ẽ amondo

13 Kohũ je'ẽha ihẽ areko. Ame'ẽ ke nde pe ihẽ amupinim tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke paper rehe ihẽ amupinim ym ta rĩ. 14 Nde koty ihẽ aho tate, a'erehe amupinim ym ta rĩ. Pe, nde rehe ihẽ ahyk rahã, upa ne namõ ihẽ apandu pandu ta.

15 Mã peja nde ke Tupã muhury katu!

Ko nde rehe katu ame'ẽ ta ixo. Upa ame'ẽ ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty jande rehe katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe jandema'e katuha ke epandu tĩ.

Upa.

Jun mupinim me'ẽ ke

Jun kome'ẽ paper ke mupinim. Amõ Jesu mu a'e tĩ. Upa Jesu kotyhar ta pe kome'ẽ paper pinim ke a'e mondo.

Ame'ẽ ta ke Jun mu'e katu. Kuja. Amõ Jesu kotyhar ta amõ koty mu'e. "Amõ kũjã rehe ka'u rahã katu" aja mu'e naĩ. "Amõ sawa'e rehe ka'u rahã katu" aja mu'e naĩ tĩ. " 'Anĩ. Mã peja ym' aja ame'ẽ ta pe pepandu" aja Jun pandu katu.

Yman rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta muka'u te'e hũ ta ngã ke aja Jun mujekwa katu tĩ.

1 Ihẽ Jun. Tian mu ke ihẽ. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ rehe pejurujar katu. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke pehẽ — aja pehẽ pe.

Pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Pehẽ py'a ke Jesu Kirisutu mãtã katu, a'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo.
2 Mã peja amõ amõ we pehẽ rehe Tupã pyrara usak. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu te we ixo tĩ. Mã peja pehẽ rehe a'e ipy'a katu te we ixo tĩ.

*Tupã rehe ipy'a ym ame'*ẽ ta rehe har. Mu'eharan ta rehe har tĩ.

(2 Petu 2.1-17)

3 Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Upa jande ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe paper rehe ihẽ amupinim aĩ rahã, kuja amõ koty katu, aja ihẽ akwa. Pehẽ pe ihẽ apandu. Mu'eharan ta pe pepandu katu:

—Tupã rehe har jetehar te ke jakwa katu. Mã peja te'e pemu'e ym — aja mu'eharan ta pe pepandu katu.

Jetehar te ke ixotyhar ta pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak ym.

4 Pesarahã! Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jande namõ ixo. Jakwa ym rahã, jande rehe a'eta uhyk uwyr. A'eta pandu:

—Ngã rehe Tupã ipy'a katu. Ngã rehe ipy'a a'e mujywyr katu. A'erehe kũjã rehe ka'u te'e aja ngã ixo katu. Sawa'e rehe aja tĩ. Ka'u te'e rahã, katu tĩ. Aja ixo rahã, ngã rehe Tupã ipy'a jywyr katu — aja a'eta pandu naĩ. (Katu ym ame'ẽ panduha.)

Amõ we pandu tĩ:

—Jesu Kirisutu japutar ym apo 'y — aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu tĩ.

Jesu jõ riki jande jar keruhũ. Jandema'e sawa'e te a'e tĩ. Yman Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har amõ mupinim. Tupã je'ẽha rehe mupinim. A'eta ke Tupã mupyrara ta, aja mupinim. A'erehe Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke a'eta.

5 Kuja upa pekwa katu tipe. Apo amõ we ihẽ apandu we ta pehẽ pe rĩ. Kuja. Yman Eji ywy ngi jundéu awa ta ke jandema'e sawa'e te muhem tipe. A'engi a'e pandu ame'ẽ ke rehe hendu ym tĩ. Ame'ẽ ta ke a'e mumba riki. (A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke Tupã mumba ta kỹ tĩ, aja jakwa katu.)

6 Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Yman Tupã je'ẽha rehe heta amõ ta hendu tar ym. Putar ym riki. Pe, Tupã ixo ame'ẽ renda ke a'eta hijar oho. A'erehe pytun ame'ẽ pe a'eta ke Tupã kynda. Ita tupaham pe aja te'eha a'e pukwar. Aja a'eta ixo. A'eta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ weraha rehe uhyk ym rahã we, aja te'eha a'eta ixo. (A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta kỹ tĩ, aja jakwa katu.)

7 Amõ we tĩ. Sondo ok ta pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Ngomo ok ta pe har rehe har aja tĩ. Ame'ẽ mokõi ok ta rake amõ heta ok ta ihĩ. Upa a'ep pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. A'ep pe har ta ka'u te'e riki tĩ. Kũjã rehe a'eta ka'u te'e. Sawa'e ta rehe aja tĩ. Ka'u te'e tĩ. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe. Upa ame'ẽ ta ke tata pe aja te'eha Tupã mupyrara. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta kỹ tĩ. Aja mujekwa katu ngã pe.)

8 Ame'ẽ ok ta pe har ta aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta, aja mu'eharan ta ukwa katu tipe. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we ixo rĩ. Ixeraiha pe ma'e ke Tupã mujekwa, aja a'eta pandu naĩ. A'erehe ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e a'eta juehe. Tupã je'ẽha rupi amõ pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu ym tĩ. Ywa pe har ta katu te ame'ẽ ta rehe a'eta juru ai tĩ. 9 Aja me'ẽ rehe Minge je'ẽ ym tĩ. Minge riki Tupã je'ẽha rahoha tama'e kapitã keruhũ. Yman Satana rehe a'e juru ai ym. (Ãjã ramũi a'e.) "Awa Moise rete ke jytym raho ta my?"

Ame'ẽ rehe har Satana namõ Minge je'ẽ je'ẽ hũ. Arahã Satana rehe a'e juru ai ym riki. Kuja jõ Minge pandu ipe:

—Mã peja Tupã nde ke emupyrara — aja Satana pe.

10 Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta anĩ. A'eta juru ai riki. Ywa pe har ta rehe har a'eta ukwa ym. Ame'ẽ ta rehe a'eta juru ai. So'o ta aja te'e ma'e ke a'eta ukwa ym. Ajaha namõ a'eta ma'ema'e ixo. A'erehe amõ amõ we a'eta ixoha ke katu ym te oho. (Ixo ai te we hũ oho.)

11 Mã! A'eta ke Tupã mupyrara hũ ta! Kaĩ aja Tupã pandu ame'ẽ rehe a'eta hendu ym tĩ. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Maraã aja a'eta te'eha mu'e tĩ. Ame'ẽ rehe jõ a'eta putar katu. Aja tamatarer a'eta pyhyk pyhyk ixo. Katu ym aja. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta. Kore aja Tupã je'ẽha rupi pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu ym tĩ. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

12 Pehẽ ruryha pemujã rahã, pehẽ mi'u pematyr. Aja pehẽ juehe pepy'a katu pexo, aja pemujekwa amõ ta pe. Arahã mu'eharan ta pehẽ namõ u'u tĩ. U'u hũ te ha ke jõ a'eta putar katu. Huxĩ ym riki. A'eta jõ u'u ta a'eta jupe. Katu ym aja.

Ywytu wan te'e upa ihon. Aja mu'eharan ta riki. Ma'e ke pandu katu tipe. Anĩ. Pandu katuha aja ma'ema'e ym te. I'a angaha rehe uhyk rahã, i'a angaha ke asa oho. I'a ym te riki. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta tĩ. (I'a ym te aja ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym te.) Myra porok ame'ẽ ke pete'e manõ oup. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta katu ym aja amõ ta ukwa tĩ. (Ixoha ai te'e aja ixo.)

13 Y ramũi katak hũ, ame'ẽja saka Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta panduha. Tyapu hũ jõ ame'ẽja saka. Anĩ. Panduha aja ma'ema'e ym te. Y ramũi katak hũ rahã, mutyjúi hũ. Ame'ẽ ke amõ usak. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha. Amõ usak ehe rahã, jaxer ai aja ukwa. A'erehe huxĩ awa ke. Aja jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e katu te ixo. Jahy rata u'ar oho. Aja awa ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta muka'u te'e riki. A'erehe ame'ẽ ta ke ma'e renda pe Tupã mupyta ta. Pytuniha aja te'e ihĩ, ame'ẽ pe mupyta ta. Aja te'eha mupyta ta.

14 Yman Eno ixo. Anã ngi awa po wajar mokõihar ke a'e. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har a'e pandu katu riki. Kuja:

—Pesarahã! Heta te hũ je'ẽha rahoha ta namõ jandema'e sawa'e te uwyr ta. Katu te ame'ẽ ta ke je'ẽha rahoha ta. 15 Pe, upa hendu ym ehe ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu ta: "Pehẽ katu ym te" aja. Tupã rehe a'eta juru ai hũ tĩ, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu ta tĩ: "Pehẽ katu ym te" aja Tupã pandu. Pe, mupyrara ta — aja yman Eno pandu katu.

16 Sehar kapitã ta namõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Katu ym aja. "Ihẽ anĩ. Amõ riki ma'e" aja pame a'eta je'ẽ je'ẽ. Ma'e katu ym ame'ẽ ke a'eta putar, aja te'e a'eta ixo. "Jande katu te jande" aja jõ a'eta juehe har a'eta pandu pandu. Pe, amõ ta pe: "Mã! Pehẽ katu" aja a'eta muhury amõ ta ke. Pe, aja ame'ẽ tama'e ke a'eta pyhyk. Aja te'eha rupi amõ tama'e pyhyk rahã, katu ym riki.

Katu ixoha ame'ẽ ke Jun mujekwa

17 Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pesarahã! Yman Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ta pandu ame'ẽ ke peharái ym pexo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. 18 Kuja yman Jesu mondo ame'ẽ ta pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, amõ ta uwyr ta. "Kirisutu jywyr ym te ta" aja a'eta puka puka hũ ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar katu. Jete. Ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e ta — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pandu. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har a'eta pandu. Aja apandu ramõ tĩ. Juja katu te ame'ẽ ta rehe har.)

19 Ame'ẽ ta Jesu kotyhar ta ke amõ koty koty mujy'ar. Peteĩhar aja a'eta ixo ym ta. Ipy'a pe te'e ma'e ka'u te'eha ke a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ẽ ke jõ a'eta ma'ema'e. A'eta py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym.

20 Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pesarahã! Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Tupã rehe har pehẽ pe amõ ta pandu. Amõ we ame'ẽ rehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ. Aja rahã, ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke. Tupã'ãma'e pyrãtãha rupi Tupã pe ma'e ke pepandu pandu tĩ. 21 Mã peja katu pexoha aja pexo katu tĩ. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja pehẽ pe a'e mujekwa ta. Aja pexo rahã, pehẽ ruhãha rehe peharõ pexo. Ame'ẽ ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te me'ẽ katu ta pehẽ pe.

Pehẽ rehe a'e pyrara ta usak, a'erehe pehẽ
pe a'e me'ẽ katu pehẽ pe.
22 Jetehar te ke ukwa katu ym ame'ẽ ta
rehe pepyrara pesak. 23 Tata ngi myra ukwái
ame'ẽ ke pejo'ok. Aja Tupã mupyraraha
ngi ukwa katu ym ame'ẽ ta ke pemuhem
tĩ. (Ame'ẽ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak
rahã, Tupã mupyraraha ngi pemuhem ta.)
Amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ. Pekyjeha
namõ pepyrara pesak. Aja rahã, amõ ta
aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym
ta tĩ. Ima'e mundeha jaxer te ame'ẽ ke
amõ putar ym. Aja amõ ta ma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha ke peputar ym tĩ.

Tupã rehe har katu pandu

24 Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta
ngi pehẽ ke Tupã muhem katu. Ame'ẽ ke
a'e ukwa katu. A'e katu te ame'ẽ ke a'e.
Huwa koty pehẽ ke a'e muhyk katu ta kỹ.
Ame'ẽ ke a'e ukwa katu tĩ. Arahã nixói
te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehẽ
pe. Aja rahã, pehẽ rury katu te ta. 25 Tupã
riki peteĩhar a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e
sawa'e te manõ. A'erehe jande ke Tupã
muhã katu. Mã peja ehe har ukwa katu ixo.
Kuja:
A'e riki katu te ame'ẽ ke a'e.
A'e riki kapitã keruhũ tĩ.
A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.
Upa katu te ngãma'e kapitã keruhũ te a'e tĩ.
Upa aja me'ẽ yman a'e ixo.
Apo aja te'e ta ixo tĩ.
Aja te'e ta ixo ame'ẽ te'e a'e tĩ.
Amen. Ame'ẽ: “A'e tỹ” aja.
Upa.

Apokarip Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ rehe har

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Upa katu te Jesu mujekwa ame'ẽ ke Juã mupinim. Ywa pe Jesu ixo ame'ẽ rehe har mujekwa Juã pe. Ame'ẽ ke a'e mupinim tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta rehe har mujekwa tĩ. Ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Yman rahã, ma'e ke uhyk ta my, ame'ẽ rehe har upa katu te mujekwa. Ame'ẽ rehe har Juã mupinim tĩ. Myja me'ẽ katuha renda ixo my, ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Jesu jywyr ta, ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

1 I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ
ke Jesu Kirisutu pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ
ke ihẽ pe Kirisutu mujekwa tĩ. A'erehe
kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta Tupãma'e
miasu ta pe ihẽ amujekwa tĩ. Ame'ẽ ke
kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Ihẽ Juã.
Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Ihẽ pe Tupã
je'ẽha rahoha ke Kirisutu mondo. Pe, ame'ẽ
je'ẽha rahoha ihẽ pe upa mujekwa. 2 Pe, upa
katu te ihẽ asak ame'ẽ ke ihẽ amupinim.
Aja rahã, pekwa katu ta tĩ. Myrandu ke
Tupã mujekwa, ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe
ihẽ amupinim. Jetehar te ke Jesu Kirisutu
mujekwa, ame'ẽ ke kohĩ tĩ.

3 Kome'ẽ paper rehe amõ usak usak rahã,
hury katu ame'ẽ ke a'e. Kome'ẽ paper rehe
panduha ihĩ, ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu
rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Ma'e ke
uhyk ta, ame'ẽ rehe har kome'ẽ paper rehe
ihẽ amupinim. Upa ma'e ke uhyk ta. Ame'ẽ
uhykiha angaha uhyk tate. A'erehe amõ
hendu ehe rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ.

Jesu kotyhar ta amõ amõ ok ta pe ixo ame'ẽ ta pe Juã mupinim

4 Asia ywy rehe amõ amõ ok ta ihĩ. Heta
ihĩ. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ.
Ame'ẽ ok ta pe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha
renda ihĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta pe paper
pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Juã.

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã usak katu.
Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu.
A'e uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.
Yman ixo.
Apo pete'e ixo.
Yman rahã pete'e ta ixo tĩ.

Wapyka katu te ame'ẽ ruwa koty I'ã ixo.
Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po
wajar mokõi ima'e ma'ema'eha ke. Ame'ẽ'ã
riki pehẽ rehe usak katu ixo tĩ. Pehẽ py'a ke
muhury katu tĩ. 5 Jesu Kirisutu pehẽ rehe
usak katu tĩ. Pehẽ ke muhury katu tĩ. A'e
riki Tupã rehe har mujekwa katu ame'ẽ ke
a'e.

A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu
tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu
muhem. A'erehe Kirisutu riki amõ ta 'ar
koty te we je'ẽha te reko. A'e riki kapitã
keruhũ te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har
tama'e kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã
keruhũ te ha tĩ.

Jande rehe a'e ipy'a katu. A'e manõ,
a'erehe upa jande ma'e jaka'u te'eha
jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk.
6 Pe, a'e aja jande ke kapitã keruhũ aja
Kirisutu mu'am tĩ. (Aja rahã, a'e putar
ame'ẽ ke jama'ema'e ta.) Ima'e pa'i ta ke
aja jande ke a'e mu'am tĩ. (Aja rahã, pa'i ta
aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ.)
Kirisutu pái ke a'e tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu
pe japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Mã
peja kapitã keruhũ te aja exo. Aja te'eha
exo” aja japandu. Amen! A'e tỹ.

7 Pesarahã! Ywa takãxĩha 'ar pe a'e jywyr
ta uwyr ixo. Upa katu te awa ta usak ta
ehe. A'e ke putar ym ame'ẽ ta usak ta ehe tĩ.
Myra rehe itatakwar pe kutuk ame'ẽ ta usak
ta ehe tĩ. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ
pe har ta jixi'u ta tĩ. (A'e mupyrara ta, aja
ame'ẽ ta ukwa katu, a'erehe jixi'u ta.) Aja ta
riki. Amen. 8 Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ
ke a'e. Jandema'e sawa'e te a'e. Kuja pandu:
—Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.
Ihẽ axo py te ame'ẽ ke ihẽ.
A'ejõhar rahã, tapijar te'e we ihẽ axo ta tĩ.
Yman axo.
Apo kote'e axo.
Yman rahã, aja te'e ta axo tĩ — aja riki Tupã
pandu.

Kirisutu rehe Juã usak

9 Ihẽ Juã. Pehẽ mu ke ihẽ. Jesu riki
jandema'e sawa'e te. Ixotyhar ke ihẽ tĩ.
Ixotyhar ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ
ta mupyrara hũ. Pehẽ aja ihẽ ke ame'ẽ ta
mupyrara riki. Pehẽ aja ihẽ py'ahu te'e
ahendu axo tĩ. Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu
pandu. Ihẽ pe jetehar te ke Jesu mujekwa,

ame'ẽ ke ihẽ amujekwa tĩ. (Ame'ẽ ke amõ
ta putar ym.) A'erehe ihẽ ke kome'ẽ ypa'ũ
rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mondo.
(Kyndaha aja saka se.) Ypa'ũ rer Pat. [10] Tupã
rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ẽ wera rahã,
ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu te. Pe, amõ
pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Ihẽ kupe
koty ngi panduha uwyr. Tyapu hũ pan-
duha. Jumi'a aja panduha. [11] Kuja panduha
ihẽ ahendu:

—Ma'e ke nde eresak ta, ame'ẽ ke paper
rehe emupinim. Ame'ẽ paper ke amõ amõ
ok ta pe emondo. Ame'ẽ ta ok ta pe Jesu
kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta pe emondo. Awa
po wajar mokõi hetaha ihĩ. Kuja ok ta rer.
Ese ok ta. Amõ Esimi ok ta. Amõ Per ok
ta. Amõ Tiati ok ta. Amõ Sandi ok ta. Amõ
Sirande ok ta. Amõ Raoniséi ok ta — aja
ahendu.

[12] Awa pandu my? Ame'ẽ asak tar katu,
a'erehe ihẽ awak. Aja rahã, ma'e weraha
tymã ke ihẽ asak. Itatawa ke te'e mujã
ame'ẽ rehe asak. Kuja. Awa po wajar mokõi
hetaha. [13] Ame'ẽ pyter pe awa aja ame'ẽ
rehe ihẽ asak. Kamixa puku namõ ixo.
Ipy rehe pukuha ihon. Ixu'a rupi har aja
ame'ẽ riki ipixi'a rupi ihĩ. Itatawa ke te'e
mujã ame'ẽ ke a'e tĩ. [14] I'a riki ituwyr te
hũ. Ame'ẽ tuwyriha aja se nixói te. Ituwyr
te hũ. Eha riki tata aja hendy hũ. [15] Ipy
hendy hũ tĩ. Itatawaran ke kytyk katu aja
hendy hũ. Tata pe maku rĩ, aja hendy hũ
tĩ. A'e pandu rahã, itapupur keruhũ aja
tyapuha ahendu. (Jesu ame'ẽ. Ywa pe har
aja katu te hũ ame'ẽ ke a'e.) [16] Ipo pe jahy
rata ke a'e pyhyk reko. Ijywa katu kotyhar
pe pyhyk reko. Kuja awa po wajar mokõi
jahy rata hetaha ke. A'e pandu rahã, kyse
upa te'e haimbe ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja
saka. Warahy jandar rahã, warahy hendy
hũ, ame'ẽja saka huwa ke hendy te hũ. [17] Ihẽ
asak ehe rahã, huwa koty ihẽ a'ar ajup.
Manõ ame'ẽ ke aja ihẽ aju. Ipo pe ihẽ ke
a'e pyhyk. Ijywa katu kotyhar pe ihẽ ke
mupu'am. Pe, ihẽ pe pandu:

—Ihẽ ngi ekyje ym.
Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.
Ma'e nixói te rahã, pete'e ihẽ axo.
Yman te rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ.
[18] Ihẽ axuwe katu ame'ẽ ke ihẽ.
Yman ihẽ amanõ.
Apo ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.
Aja te'e ta ihẽ axo.

—Ihẽ apandu katu: "Nde eremanõ ta"
aja. Aja ihẽ je'ẽha rupi a'e manõ ta. Ihẽ riki
apandu katu: "Nde erekwera katu erehem"
aja. Aja ihẽ je'ẽha rupi a'e kwera katu
ta uhem tĩ. [19] Apo nde eresak ame'ẽ ke
emupinim. Apo ma'e ke ixo ame'ẽ rehe nde
eresak. Ame'ẽ ke emupinim. I'i atu rahã
we, ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ ke emupinim
tĩ. [20] I'i nde eresak ame'ẽ rehe nde erekwa
ym. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa nde pe apo
'y. Ihẽ jywa katu kotyhar ame'ẽ ihẽ po
rehe jahy rata nde eresak. Awa po wajar
mokõi nde eresak. Ame'ẽ riki kapitã ta
ke. Ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha rendama'e
kapitã ta ke. Awa po wajar mokõi jy'ariha
renda ihĩ. Ame'ẽ kapitã ta ke. Ma'e weraha
tymã rehe nde eresak. Awa po wajar mokõi
hetaha rehe nde eresak. Ame'ẽ riki ihẽ
kotyhar tama'e jy'ariha renda ke — aja ihẽ
pe Jesu pandu.

2

Ese ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

[1] Ihẽ pe a'e pandu:
—Ese ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha
renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja
emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ
amondo axo. Ihẽ riki ihẽ po pe jahy rata
apyhyk ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ jywa katu kotyhar
ame'ẽ pe awa po wajar mokõi hetaha ihẽ
apyhyk. Ma'e weraha tymã rupi awata axo
ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ
ke ame'ẽ. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ.
Ame'ẽ rupi ihẽ awata axo.

[2] —Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ akwa
katu. Mu'eharan ta je'ẽha ke pemukanim
tar katu te hũ. Ame'ẽ rehe har pepandu
pandu hũ. Aja pemukanim. Ame'ẽ ke ihẽ
akwa katu. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã,
pehẽ py'ahu te'e pehendu pexo, aja ihẽ
akwa katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e,
ame'ẽ ta ke peputar ym tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ
akwa katu tĩ. Amõ ta pandu: 'Kirisutu
mondo ame'ẽ ta ke jande' aja naĩ. Jete my?
Ame'ẽ ke pemanga katu. Aja rahã, Kirisutu
mondo ym ame'ẽ ta ke a'eta aja pekwa. Te'e
pandu ame'ẽ ta ke a'eta aja pekwa tĩ. Aja
pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ akwa katu tĩ. [3] Ihẽ
kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ ke amõ ta
mupyrara hũ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu
pexo. Ihẽ rehe pehẽ pejurujar katuha ke

pehijar ym tĩ. (Upa ame'ẽ rehe ihẽ rury
katu.)
4 —(Pe, kuja jõ ihẽ rury ym.) Ihẽ rehe
pejurujar katu py rahã, ihẽ rehe pepy'a
katu te hũ. Aja ihẽ rehe pepy'a katu ym
pexo apo 'y. 5 Myja me'ẽ pehẽ pepy'a katuha
kanim my? Myja pemukanim my? Ame'ẽ
rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e pehẽ
peka'u te'eha ke pema'ema'eha ke pehijar.
Pe, pema'e py, ame'ẽ ke pema'ema'e tĩ.
Mu'eharan ta je'ẽha ke pemukanim tĩ. Ma'e
peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ym
rahã, pehẽ rehe ihẽ ahyk ta. Amupyrara
ta pehẽ ke. Ma'e weraha tymã ke ihẽ
amukanim ta. (Aja rahã, jy'ariha renda
nixói ta.)
6 —Pe, Niko kotyhar ta ma'ema'e ame'ẽ ke
peputar ym tĩ. Jetehar ym ame'ẽ ta mu'e.
Ihẽ aja ame'ẽ ta ke peputar ym tĩ. Ame'ẽ
pema'eha riki katu" — aja Jesu pandu.
7 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe
pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã
mujekwa ame'ẽ ke rehe pehendu katu! Ihẽ
rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã,
ihẽ apandu ta: "Tupãma'e kupixa pe exo
katu. A'ep ma'eywa heta i'ãi. E'u. Aja rahã,
nde rury katuha namõ nde ruhã te hũ nde
erexo ta" — aja Jesu pandu.

Esimi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

8 Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:
—Esimi ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e
jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe
kuja emupinim: "Ihẽ riki ihẽ ruhã te hũ
ame'ẽ ke ihẽ. Ma'e nixói te rahã, pete'e ihẽ
axo. Yman te rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ. Ihẽ
amanõ. Pe, ihẽ akwera katu ahem tĩ.
9 —Pesarahã! Pehẽ ke amõ ta mupyrara
hũ ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Mupyrara hũ,
a'erehe pehẽma'e ym te ame'ẽ ke ihẽ akwa
katu tĩ. Pesarahã! Tupã ukwa katu ame'ẽ ke
anĩ. Pehẽma'e ke heta hũ aja a'e ukwa. Amõ
ta pandu: 'Jundéu awa ta ke jande, a'erehe
pehẽ namõ Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ
ta' aja pandu naĩ. Anĩ. Ihẽ ke ame'ẽ ta putar
ym. A'erehe pehẽ rehe ame'ẽ ta juru ai.
A'erehe ame'ẽ ta riki Satana kotyhar ta ke.
10 Pehẽ pepyrara hũ tate. Ame'ẽ ngi pekyje
ym.
—Pesarahã! Pehẽ ngi har amõ amõ ke
kyndaha pe Satana kotyhar ta kynda ta
raho. Aja ihẽ rehe pejurujar katuha ke Satana manga ta. (Ãjã ramũi a'e.) Pepyraraha
heta ym ta wera. Ihẽ rehe pejurujar katuha
ke pehijar ym. Pehẽ ke amõ ta jukwa ta
my? Pehijar ym pejurujar katuha ke tĩ. Aja
rahã ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ ame'ẽ
ta. Pehijar ym, a'erehe pehẽ ruhãha ke ihẽ
ame'ẽ ta pehẽ pe" — aja Jesu pandu.
11 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe
pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã
mujekwa ame'ẽ ke rehe pehendu katu!
Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu rahã,
marã ka ym mupyraraha renda pe pehoha.
Mupyraraha renda pe amõ oho ta rahã,
mokõihar manõ, ame'ẽja saka riki — aja
Jesu pandu.

Per ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

12 Ihẽ pe a'e pandu tĩ:
—Per ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha
renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja
emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ
amondo axo. Ihẽ apandu rahã, kyse upa
te'e haimbe ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka.
13 —Pesarahã! Per ok ta pe har ta katu
ym te riki. A'ep Satana ixo, ame'ẽja saka.
(Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ok ta pe pexo, aja
ihẽ akwa katu. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ.
Ihẽ rehe har Anti pandu pandu katu. Ihẽ
rehe jurujar katuha ke a'e hijar ym. Pe,
a'e ke ngã jukwa. (Aja pehẽ ke ngã mukyje
ta tipe.) Anĩ. Arahã ihẽ rehe pejurujar
katuha ke pehijar ym riki tĩ. (Upa ame'ẽ
rehe ihẽ rury katu.) Ame'ẽ ok ta pe Satana
ixo, ame'ẽja saka.
14 —Pe riki pehẽ rehe har ihẽ aje'ẽ we
ta. Kuja ihẽ rury ym. Pehẽ ngi har amõ
ta Maraã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu.
Katu ym aja. Yman Mbara ke Maraã mu'e.
Kuja yman Maraã mu'e. 'Tupãran ruwa
koty ma'e mi'u ke ngã moĩ. Ame'ẽ ke pe'u
katu. Kũjã rehe peka'u te'e tĩ. Sawa'e rehe
peka'u te'e tĩ, aja jundéu awa ta pe epandu
katu' aja Mbara pe Maraã mu'e naĩ. Ame'ẽ
mu'eha rehe amõ ta hendu katu. Ame'ẽ ta
pehẽ namõ ixo apo. Katu ym aja. 15 Aja pehẽ
ngi har Niko kotyhar ta mu'e ame'ẽ ke rehe
hendu ame'ẽ ta ixo tĩ. Katu ym tĩ. 16 Ame'ẽ
ta ke pehẽ ngi pemuhem ym we pemondo
rĩ. Mã peja pemuhem katu pemondo. Aja
ym rahã, pahar pehẽ rehe ihẽ ahyk ta. Pe,
ame'ẽ katu ym ame'ẽ ke mu'e ame'ẽ ta ke
ihẽ amupyrara ta. Ihẽ apandu ta. Aja rahã,
kyse aja saka ihẽ juru ngi uhem ta. Aja

ame'ẽ pe ihẽ amupyrara ta ngã ke” — aja
Jesu pandu.
17 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe
pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã
mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu!
“Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym
rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta ipe.
Yman mana riki jundéu awa tama'e mi'u.
Amõ mupyta ame'ẽ ke pehĩ. Ywa pe har
ke ame'ẽ. A'erehe ame'ẽ ke rehe kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta usak ym. Ame'ẽ mana
aja pehẽ pe ihẽ ame'ẽ katu ta. (Aja rahã
aja te'eha pehẽ ãpũ ta.) Pe, upa katu te
ame'ẽ ta pe ita ra'yr tuwyr ke ihẽ ame'ẽ ta
tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ namõ huryha mujãha
rehe oho katu ta. Ywa pe har huryha ke
ame'ẽ.) Ame'ẽ ita ra'yr rehe awa rer pyahu
ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ rer ukwa ym te awa. Ita
ra'yr pyhyk ame'ẽ ke jõ ame'ẽ rer ukwa ta”
— aja Jesu pandu.

Tiati ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

18 Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:
—Tiati ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e
jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe
kuja emupinim: “Pehẽ pe myrandu ke ihẽ
amondo axo. Tupã ra'yr ke ihẽ. Ihẽ reha
tata aja hendy hũ riki. Ihẽ py hendy hũ tĩ.
Itatawaran kytyk aja hendy hũ.
19 —Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ akwa
katu. Pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ihẽ
rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Ima'e
ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke peme'ẽ me'ẽ
katu. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã,
pehẽ py'ahu te'e pehendu. Upa ame'ẽ
pema'ema'eha ke ihẽ akwa katu. Pehẽ pe-
jurujar katu py rahã, aja pema'ema'e. Apo
ame'ẽ 'ar koty te we pema'ema'e katuha.
Aja rahã katu hũ. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu.
(Upa ame'ẽ rehe ihẽ rury katu.)
20 —Pe, kuja pehẽ rehe har ihẽ aje'ẽ ta.
Kuja ihẽ rury ym. Amõ kũjã pehẽ namõ ixo.
Ymanihar Jesambe aja a'e. ‘Katu a'e’ aja
pepandu ehe har. Anĩ. Katu ym aja. Ame'ẽ
kũjã pandu: ‘Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ
ke ihẽ’ aja pandu naĩ. Te'e riki. Ihẽ je'ẽha
ke pandu ame'ẽ ta ke kũjã muka'u te'e riki.
A'e mu'e ame'ẽ ke namõ muka'u te'e riki.
A'erehe ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ ta amõ kũjã
ta rehe ka'u te'e. Tupãran ruwa koty ma'e
mi'u ke amõ ta moĩ, ame'ẽ ke a'eta u'u
tĩ. Katu ym aja. 21 Ihẽ aharõ riki. ‘Ma'e
nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e.
Ame'ẽ ngi emuruwak. Ihẽ koty nde py'a
emuruwak’ aja amõ pandu ipe. Anĩ riki.
Muruwak tar ym. Sawa'e rehe ka'u te'e we
rĩ. 22 A'erehe a'e ke ihẽ amupyrara te hũ ta.
Upa katu te kũjã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu
katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara te hũ ta
tĩ. Ame'ẽ ta kũjã rehe hendu katu, a'erehe
ame'ẽ ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta
py'a ke ihẽ koty muruwak ym rahã, pahar
ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. 23 Upa kũjã
kotyhar ta ke ihẽ ajukwa ta tĩ. Aja rahã, upa
katu te ihẽ kotyhar ta ukwa ta. Ma'e ke rehe
har ipy'a rehe amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke
ihẽ akwa katu te. Ma'e ke amõ putar ame'ẽ
ke ihẽ akwa katu te tĩ. Ame'ẽ ke upa katu
te ihẽ kotyhar ta ukwa ta. Pehẽ pame katu
te ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Nde erema'ema'e, aja
ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta tĩ.
24 —Pe, pehẽ ngi har amõ ta aja ym. Ame'ẽ
ma'e jaxer ai ame'ẽ mu'eha rehe pehendu
ym. Mu'e ame'ẽ ke aja pema'e ym tĩ. Pehẽ
riki Tiati ok ta pe har ta ke pehẽ. Amõ ta
pandu: ‘Yman Satana rehe har ukwa ym
awa. (Ãjã ramũi a'e.) Apo ehe har jetehar
te ke jakwa katu’ aja a'eta jupe. Ame'ẽ
rehe pehendu ym tĩ. Pejumu'e ym tĩ. Katu
aja. Ko apandu pehẽ pe: ‘Mu'eharan ta ke
pemujan pemondo pehẽ ngi’ aja. Ame'ẽ
jõ apandu. Amõ we ma'e ke pema'ema'e,
aja ym apandu ta. Pema'e apo 'y, aja
tapijar te'e we pema'ema'e. 25 Pehẽ koty
ihẽ ajywyr ta. Aja ym rahã we tapijar te'e
we pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ. Tapijar
te'e we ihẽ rehe pejurujar katu pexo. Ima'e
ym te ame'ẽ ta pe tapijar te'e we peme'ẽ
me'ẽ katu pexo tĩ. Upa aja tapijar te'e we
pema'ema'e ta me'ẽ te'e.
26-28 —Ihẽ rehe tapijar te'e we amõ ta ju-
rujar katu. Pe, ihẽ aputar ame'ẽ ke tapijar
te'e we ma'ema'e katu tĩ. Ajahap manõ. Aja
rahã, ihẽ pe Papa pandu, aja ihẽ apandu ta
a'eta pe tĩ: ‘Kapitã ta aja pehẽ. Ihẽ je'ẽha
rupi awa ta ke pemondo mondo ta. Pyrãtã
te ha rupi pemondo mondo te ta. Pehẽ rehe
hendu ym ame'ẽ ta ke pahar pemuputu'u ta
tĩ. Ywy pander nupã rahã, pahar uhãi. Aja
hendu ym ame'ẽ ta ke pahar pemuputu'u ta
tĩ’ aja apandu ta.
—Pe, wera uwyr rahã, jahy rata pete'e
amõ usak. Ame'ẽ riki myrĩ myrĩ myrĩ aja
hendyha. Ame'ẽ myrĩ myrĩ myrĩ aja ma'e

katukwer ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta a'eta
pe tĩ” — aja Jesu pandu.
29 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe
pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã
mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! —
aja Jesu pandu.

3

Sandi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

1 Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:
—Sandi ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha
renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja
emupinim: “Pehẽ pe myrandu ke ihẽ
amondo axo. Tupã'ã ihẽ namõ ixo. Amõ
koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar
mokõi hetaha ima'e ma'ema'eha ke. Awa
po wajar mokõi hetaha jahy rata ihẽ po
pe ihẽ apyhyk areko tĩ. Aja rahã, jy'ariha
renda kapitã tama'e kapitã keruhũ te ihẽ tĩ.
(Aja rahã, ihẽ rehe a'eta hendu katu ta me'ẽ
te'e.)
—Pesarahã! Pehẽ pe myrandu amondo
axo. Pehẽ pema'ema'e pexo ame'ẽ ke ihẽ
akwa katu. Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe
pexo aja amõ ta pandu naĩ. Tupã rehe jõ
pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, aja pandu naĩ
tĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ. 2 A'erehe
pepu'am, aja pexo. Upa katu te ihẽ ke
pehijar ym rahã we, pehẽ py'a pemuruwak.
Pehẽ py'a pejumãtã. Aja Tupã rehe jõ
pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu te we rĩ. Pehẽ
pema'ema'e ame'ẽ ke katu ym we rĩ, aja ihẽ
akwa katu. Tupã aja ihẽ akwa katu tĩ.
3 —Myrandu katu ke pehẽ pe Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Pehẽ ke
ame'ẽ ta mu'e katu tĩ. Ame'ẽ rehe pehendu
ym apo. Mã peja ame'ẽ rehe pehendu katu
tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ẽ pema'ema'eha ngi
pemuruwak. Tupã koty pehẽ py'a pemu-
ruwak tĩ. Aja ym rahã, peharõ ym rahã, ihẽ
ahyk ta pehẽ rehe. Pe, pehẽ ke amupyrara
hũ ta. Ma'e mukanĩha uhykiha aja peharõ
ym rahã, ihẽ ahyk ta. Ihẽ ahykiha angaha
pekwa ym ta.
4 —Pep Sandi ok ta pe amõ ta ixo. Heta
ym ame'ẽ ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
ym riki. Ywa pe ihẽ namõ ame'ẽ ta wata
ta. Ipy'a juhyk te hũ, aja ixo ta. Apandu
ta: ‘Ko pehẽ pexo. Katu aja’ aja ame'ẽ ta
pe apandu ta. 5 Ihẽ rehe jurujar katuha ke
hijar ym ame'ẽ ta py'a riki juhyk te hũ, aja
ixo ta. Pe, ame'ẽ ta rer ke ihẽ amukanim
ym te ta. Paper rehe uhã te hũ ame'ẽ ta
rer ihĩ. Ame'ẽ ngi ihẽ amukanim ym te ta.
‘Peme'ẽ ta riki ihẽ kotyhar ta ke’ aja Papa
pe ihẽ apandu ta tĩ. Ima'e je'ẽha rahoha ta
pe aja ihẽ apandu ta tĩ” — aja Jesu pandu.
6 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe
pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã
mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! —
aja Jesu pandu.

Sirande ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

7 Ihẽ pe a'e pandu tĩ:
—Sirande ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e
jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe
kuja emupinim: “Pehẽ pe myrandu ke ihẽ
amondo axo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ
ama'ema'e katu. Ihẽ riki katu te ame'ẽ ke
ihẽ. Nixói te ma'e aka'u te'eha ama'eha
ke ihẽ pe. Yman Ndawi rok kyndaha
mopokiha namõ amõ ixo. Aja ihẽ Papa
rok kyndaha mopokiha namõ ihẽ axo tĩ.
Kyndaha ke ihẽ apirar rahã, marã ka ym
amõ kyndaha. (Ihẽ kotyhar ta ixe katu ta.)
Ihẽ akynda rahã, marã ka ym amõ pirariha.
(Ihẽ kotyhar ta aja ym ame'ẽ ta ixe ym te
ta.) Ihẽ riki je'ẽha te areko. Aja rahã: ‘Nde
erexe katu’ aja ihẽ apandu ta. Amõ pe: ‘Anĩ.
Nde erexe ym ta’ aja ihẽ apandu ta tĩ.
8 —Pesarahã! Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke
ihẽ akwa katu. Pehẽma'e pyrãtãha ta'yr
mi, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ihẽ rehe har
amõ ta mu'e ame'ẽ rehe pehendu katu. Ihẽ
rehe pejurujar katuha ke pehijar ym tĩ. Pe,
kyndaha ke ihẽ apirar pehẽ pe. Marã ka ym
ame'ẽ ke amõ kyndaha. (Aja rahã, amõ ta
pe myrandu katu ke pepandu pandu katu
ta.)
9 —Pesarahã! Satana kotyhar ta pehẽ
koty ixo. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta tĩ.
‘Jundéu awa ta aja Tupã rehe jande py'a
jamoĩ moĩ katu tĩ’ aja pandu a'eta jupe.
Anĩ. Te'e riki. ‘Pehẽ riki je'ẽha te pereko’
aja ame'ẽ ta pandu ta pehẽ pe. Pehẽ rehe
ihẽ apy'a katu, aja upa ame'ẽ ta ukwa ta
tĩ. 10 Pehẽ pe ihẽ apandu: ‘Pehẽ ke amõ ta
mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu’
aja riki. Ame'ẽ rehe pehendu katu. Pehẽ
py'ahu te'e pehendu riki. A'erehe kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ amupyrara
rahã, ame'ẽ ngi pehẽ ke ihẽ amuhem ta.
Ihẽ rehe jetehar ke ngã jurujar katu my?

Ame'ẽ ke ihẽ amanga ta, a'erehe kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ amupyrara ta.
11 —Pahar ihẽ ajywyr ta. Tupã rehe jõ
pehẽ py'a ke pemapyk katu, aja tapijar
te'e we pexo. Aja rahã, pehẽma'e ke amõ
mukanim ym te ta. Ma'e katu ame'ẽ ke
pehẽ pe Tupã me'ẽ ta, ame'ẽ ke mukanim
ym te ta awa. 12 Ihẽ rehe jurujar katuha ke
amõ hijar ym rahã, Tupã namõ ixo katu te
ta. Ihẽ aja ixo katu te ta tĩ. A'engi marã ka
ym uhemiha.

—(Mahapyr her ihẽ amoĩ ta ehe.) Tupã
rer ihẽ amoĩ ta ehe. (Aja rahã, ixotyhar ke
a'e aja ngã ukwa.) Ihẽ rer pyahu ame'ẽ ke
ihẽ amoĩ ta ehe tĩ. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ke
a'e aja ngã ukwa tĩ.) (Tupã rekoha pe har
ke a'e, aja ukwa tĩ.) A'erehe Tupã rekoha
rer ihẽ amoĩ ta ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ame'ẽ
rer ke. Pyahu te ame'ẽ ok ta ke. Tupã koty
ngi ame'ẽ ok ta wyjy ta uwyr. Ywa ngi wyjy
ta uwyr" — aja Jesu pandu.
13 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe
pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã
mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! —
aja Jesu.

Raoniséi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

14 Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Raoniséi ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e
jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe
kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ
amondo axo. Jetehar te ke apandu ame'ẽ
ke ihẽ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e
katu te. Jetehar namõ Tupã rehe har ihẽ
apandu pandu. Upa katu te Tupã mujã,
ame'ẽma'e kapitã keruhũ ke ihẽ.
15 —Pesarahã! Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke
ihẽ akwa katu. Y haku te aja ym pehẽ. (Y
haku ame'ẽ pe jahuk rahã, amõ ma'e ahyha
ke mukatu riki. Aja amõ ta ke pemuhury ta
tipe.) Aja ym pehẽ. Y rysã te aja ym pehẽ
tĩ. (Y rysã te ame'ẽ ke amõ u'u rahã, rysã
katu ta. Aja pyai ame'ẽ ta py'a ke pemuhury
ta tipe.) Aja ym pehẽ. Mã! Y haku te aja
pexo rahã, katu tiki. Aja ym rahã, y rysã te,
aja pexo rahã, katu tiki tĩ. 16 Y aku pitu, aja
pexo. Y haku te aja ym pexo. Y rysã te aja
ym pexo tĩ. Y aku pitu, aja pexo. Katu ym
aja. Ihẽ juru ngi tymũ ihẽ ambor ta, aja ihẽ
ama'e ta. (Aja rahã, pehẽ pema'ema'e ym
te ma'e ke, aja amujekwa ta.)
17 —(Ma'erehe aja ihẽ apandu my? Pe-
sarahã!) Pepandu: 'Jandema'e heta te hũ.
Katu jaxo. Upa ma'e ke japutar ame'ẽ
ke namõ jaxo' aja pehẽ jupe. Anĩ riki.
Pepyrara pexo. Pehẽ jaxer aja pexo. Ame'ẽ
ke pekwa ym pehẽ. Jetehar namõ Tupã
rehe pehẽ pepy'a ym pexo. Pehẽ juehe
pejesak ym. Pehẽ reha ym te aja pehẽ. (Aja
rahã, Tupã rehe jõ pehẽ py'a pemapyk ym
pexo.) Ame'ẽ ke pesak ym. Pekwa ym tĩ.
Pehẽ jawe te'e pexo.
18 —A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ihẽ
pe itatawa katu te ame'ẽ ke pepandu. Aja
rahã, ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak ta. Aja
rahã, Tupã rehe pehẽ pepy'a katu te hũ ta
tĩ. Pan tuwyr katu te ame'ẽ ke pepandu
ihẽ pe tĩ. Ame'ẽ pe pehẽ jawe te'eha ke
pejupyk. Pehẽ ruxĩha pejupyk. (Pan tuwyr
aja rahã, pehẽ py'a juhyk aja pexo.) Eha
puhã ke pepandu ihẽ pe tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ
reha rehe pemoĩ. Aja rahã, pesak katu ta.
(Aja rahã, pehẽ juehe pesak katu ta. Aja
rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta.) 19 Ihẽ
apy'a katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara riki.
Aja rahã, ihẽ rehe hendu katu ta. Ihẽ rehe
hendu ym rahã, amupyrara ta. Ihẽ apandu
ta ipe tĩ: 'Mã peja ym' aja. A'erehe mã pahar
ma'e pehẽ jaxer ai ame'ẽ pema'ema'eha ngi
pemuruwak. Ihẽ koty pemuruwak. Aja
rahã, ihẽ amupyrara ym ta.
20 —Pesarahã! Ok rukwen rake ihẽ apu'am
a'am, aja ihẽ axo. Ihẽ apukái pukái a'am.
Ihẽ apukái ame'ẽ ke rehe amõ hendu rahã,
pe, hukwen ke pirar rahã, hok pe ihẽ axe
ta. Inamõ ma'e ke ihẽ a'u ta. Ihẽ namõ
a'e ma'e ke u'u ta tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ py'a
rehe ihẽ axe tar katu aja amujekwa. Pe,
ihẽ namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.) 21 Ihẽ
rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã,
ihẽ apandu ta ipe: 'Ihẽma'e wapyka rehe
ihẽ rake ewapyk. Ihẽ namõ nde erexo ta'
aja. Ihẽ aja a'e tĩ. Ihẽ ruwajan ta ke
ihẽ amuputu'u. A'erehe Papama'e wapyka
rehe Papa rake ihẽ awapyk aĩ tĩ" — aja Jesu
pandu.
22 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe
pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã
mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! —
aja Jesu pandu.

4

Ywa pe har ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu

[1] Ajame'ẽ ke ihẽ ama'ã tĩ. Ihẽ Juã. Kuja
ihẽ asak. Ywa pe hukwen pirar ame'ẽ ke ihẽ
asak. I'i we ihẽ pe pandu, ame'ẽ pandu ihẽ
pe tĩ. Pandu rahã, jumi'a aja panduha ke.
Kuja pandu apo:

—Se ywate ejur. Apo har ma'e ke uhyk ta
me'ẽ te'e, ame'ẽ ke nde pe ihẽ amujekwa ta
— aja ihẽ pe.

[2] Pahar ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu.
A'ep ywa pe amõ riki wapyk ame'ẽ rehe ihẽ
asak. (Tupã a'e.) Wapyka rehe wapyk uĩ.
Wapyka kapitã keruhũma'e aja saka. [3] Huwa
ke hendy hũ. Ma'e ita hepy hũ aja huwa
hendy hũ. Itawa hũ. Ita rer jase. Itawa
ame'ẽ. Sando ita amõ tĩ. Ipirangwer ame'ẽ.
Aja huwa hendy hũ. Pe, ame'ẽ wapyka
juramã rupi maju'ã aja hendy hũ. Howy
te ame'ẽ ke. Ita hepy hũ aja saka. Ita rer
emeráu. [4] Wapyka juramã rupi amõ heta
wapyka ihĩ. Kuja, 24 hetaha. Ame'ẽ pe
tamũi ta wapyk uĩ. Kuja, 24 tamũi ta ke.
Ima'e mundeha tuwyr te hũ. Iãkã rehe har
namõ ihĩ. Itatawa ke te'e mujã, ame'ẽ iãkã
rehe har namõ ihĩ. [5] Wapyka pyter ngi Tupã
pirã pirã hũ. Tupã tyapuha tyapu tyapu
hũ. Wapyka ndutar koty ma'e weraha
hendy hendy. Kandéi i'y rehe moĩ, ame'ẽja
saka. Awa po wajar mokõi ma'e weraha
ihĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã aja me'ẽ. Ima'e
ma'ema'eha ke awa po wajar mokõi hetaha
aja. [6] Wapyka ndutar koty y ramũi aja ihẽ
asak tĩ. Waruwa ke te'e mujã, ame'ẽja saka.
Kisatáu aja hendypu.

Wapyka juramã rupi kuja tumeme ixuwe
katu hũ ame'ẽ ta i'ãi. Hundutar koty amõ.
Xupe koty amõ tĩ. Ijywa katu koty amõ
tĩ. Ijywa'i koty amõ tĩ. Ame'ẽ ixuwe katu
hũ ame'ẽ ta eha namõ i'ãi. Huwa koty
eha ihĩ. Xupe koty eha ihĩ tĩ. (Aja rahã,
upa katu te a'eta usak katu. Upa katu te
ukwa katu tĩ.) [7] Ixuwe katu hũ ame'ẽ ta
ngi har peteĩhar kuja saka. Jangwateran
aja ihẽ asak. Mokõihar tapi'iruhu aja ihẽ
asak tĩ. Mahapyrihar sawa'e ruwa aja ihẽ
asak tĩ. Tumemehar wyrahuran keruhũ aja
ihẽ asak tĩ. Wewe ixo aja ihẽ asak. [8] Ame'ẽ
ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ipypo namõ ixo.
Ame'ẽ ta pame katu te awa po wajar peteĩ
hetaha ipypo namõ ixo. Aja rahã, pahar
Tupã je'ẽha ke ma'ema'e ta oho. Hete rupi
upa te'e eha ihĩ. Soroka ngi amõ usak rahã,
eha heta hũ amõ usak tĩ. Jywĩ ngi amõ usak
ehe rahã, eha heta hũ usak tĩ. Wera rahã,
ame'ẽ ta pandu pandu. Pytun rahã, pandu
pandu tĩ. Putu'u ym riki. Kuja pandu:
"Tupã riki jandema'e sawa'e te.
Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.
Katu te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ. Ma'e jaxer ame'ẽ
ke nixói te ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha
ma'eha nixói te ipe tĩ.
A'e te'e ixo ame'ẽ te'e a'e.
Yman a'e ixo.
Apo pete'e ixo.
Yman rahã aja te'e ta ixo" aja riki pandu.

[9] Wapyka rehe wapyk uĩ. A'e uhã te hũ
ame'ẽ ke a'e. Ehe har tumeme ixuwe katu
hũ ame'ẽ ta pandu pandu: "Mã! Katu te hũ
nde! Nde jõ riki je'ẽha te nde erereko!" aja
riki. [10] Aja pandu rahã, tamũi ta u'ar oup.
Wapyka rehe wapyk ame'ẽ ndutar koty u'ar
oup. Aja ame'ẽ ta py'a ke moĩ moĩ katu ehe.
Iãkã rehe har ke wapyka ndutar koty a'eta
ombor tĩ. (Aja rahã, a'e riki i'ar koty te we
pyrãtã te hũ ha ke a'e, aja mujekwa ipe.) Pe,
a'eta pandu:
[11] "Tupã nde. Jandema'e sawa'e te nde.
Upa katu te ma'e ke nde eremujã. Nde
ereputar, a'erehe upa katu te ma'e
ke ixo.
Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke
ixuwe katu ixo. Upa katu te ma'e ke
nde eremujã.
A'erehe kuja nde pe japandu rahã, katu tiki.
Ne jõ riki katu te hũ ame'ẽ ke nde.
Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko.
Ne jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde"
Aja tamũi ta pandu.

5

*Paper mamã ame'*ẽ rehe har

[1] Wapyka rehe amõ wapyk ame'ẽ ke rehe
ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ipo pe paper mamã ame'ẽ
ke rehe asak. Ijywa katu kotyhar ame'ẽ ipo
pe ihĩ. Paper rehe pinĩha ihĩ. Xupe rehe ihĩ
tĩ. Pe, paper mamã ame'ẽ ke rehe kyndaha
ihĩ. Yraity aja ame'ẽ pe kynda. Awa po
wajar mokõi hetaha pe kynda. [2] Pe, Tupã
je'ẽha rahoha ke rehe ihẽ asak. Pyrãtã te
hũ ame'ẽ ke a'e. Hãtã a'e pandu: "Awa riki
katu te ame'ẽ ke my? Pe, awa peme'ẽ paper
kyndaha ke mopok ta my?" aja. [3] Mopok ta
ame'ẽ ke nixói riki. Ywa pe har ta marã ka
ym mopokiha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har
ta aja tĩ. Marã ka ym mopokiha tĩ. Manõ
ame'ẽ ta'ã aja tĩ. Marã ka ym mopokiha
tĩ. Paper mamã, ame'ẽ jywĩ pe marã ka

ym amõ ta usakiha. Mopok ta ame'ẽ ke
nixói te. [4]Katu te ame'ẽ ke mahem ym awa.
A'erehe marã ka ym paper kyndaha ke amõ
mopokiha. A'erehe marã ka ym paper jywĩ
rehe usak usak awa. A'erehe ajixi'u hũ ihẽ.
[5]Pe, tamũi ta ngi har peteĩ pandu ihẽ pe:

—Ejixi'u ym. Esarahã! Junda ta ngi har
kapitã keruhũ pehĩ. Jangwateran aja pyrãtã
te hũ a'e. Ndawi rainõ ke a'e tĩ. Huwajan
ta ke upa katu te a'e muputu'u. A'e riki
paper mamã ame'ẽ kyndaha ke mopok ta.
(Kirisutu ke a'e.) Upa mopok ta. Awa po
wajar mokõi hetaha kyndaha ke mopok ta.
Pe, paper ke pirar ta — aja ihẽ pe.

[6]Pe, wapyk ame'ẽ ta pyter pe Arapuha-
ran Ra'yr rehe ihẽ asak. (Kirisutu ke
a'e.) Wapyka ndutar koty a'e pu'am u'am.
Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta juramã
rupi ixo. Pe, xupe 'ar rupi tamũi ta ixo
tĩ. Juramã u'am. Yman ame'ẽ Arapuharan
Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Jukwaha rape
namõ ixo, a'erehe Arapuharan Ra'yr manõ
ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mokõi hetaha
i'ak namõ ixo tĩ. (Aja rahã, pyrãtã te hũ
ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.) Pe, awa po wajar
mokõi hetaha eha namõ ixo tĩ. Ame'ẽ riki
Tupã'ã ke. Awa po wajar mokõi hetaha
riki a'e ma'ema'eha ke. A'e ke kome'ẽ ywy
keruhũ rupi Tupã mondo. Tupã rehe har
a'e mujekwa oho. Upa katu te a'e usak,
a'erehe eha heta aja ixo. Upa katu te ukwa
tĩ.

[7]Pe, wapyka koty Arapuharan Ra'yr a'e
oho. (Kirisutu ke a'e.) Ame'ẽ wapyka rehe
amõ wapyk uĩ. Ipo ngi paper mamã ame'ẽ
ke Arapuharan Ra'yr pyhyk. Ijywa katu
kotyhar ipo ke ngi pyhyk. [8]Pyhyk rahã,
Kirisutu ruwa koty tumeme ixuwe katu hũ
ame'ẽ ta u'ar oup. Aja a'eta py'a ke a'eta
moĩ moĩ katu ehe. Kuja, 24 tamũi ta aja
tĩ. U'ar oup tĩ. Ame'ẽ ta pame katu te
araraperan namõ ipo pe ixo. Itatawa rekúi
ipo pe reko tĩ. Ame'ẽ tyryhem riki. Ma'e
pihe katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ ke Tupã
namõ ixotyhar ta pandu pandu, aja ame'ẽ.
Ame'ẽ riki itatawa rekúi pe ihĩ, ame'ẽja
saka. [9]Pe, a'eta jyngar. Panduha pyahu
ame'ẽ namõ a'eta jyngar. Kuja riki:

"Ne jõ riki katu te me'ẽ ke, a'erehe paper
mamã ame'ẽ ke nde erepyhyk katu.
Kyndaha ke nde riki eremopok katu
tĩ.

Yman nde ke amõ ta jukwa. Nde
eremanõ, a'erehe upa ma'e ka'u
te'eha ma'ema'eha ke rehe nde
eremuhepy. A'erehe Tupã rehe ngã
ke nde eremuhyk katu.

Ka'a pe har ta ke nde eremuhyk katu ehe tĩ.
Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ
ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amõ
amõ awa ta ke nde eremuhyk katu
tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta ke nde
eremuhyk katu tĩ.

[10]Upa ame'ẽ ta ke pa'i ta aja nde eremu'am.
Aja rahã ame'ẽ ta riki Tupãma'e
miasu ta ke tĩ.

Kapitã keruhũ ta ke aja nde eremu'am tĩ.
Aja rahã, ame'ẽ ta riki kome'ẽ ywy
keruhũ pe har ta ke mondo mondo
ta tĩ. Kapitã keruhũ aja mondo
mondo ta" aja a'eta jyngar.

[11]Pe, ihẽ ama'ã tĩ. Ihẽ Juã. Tupã je'ẽha
rahoha ta rehe ihẽ asak. Heta te hũ ixo!
Marã ka ym amõ mangaha. Heta te hũ ixo!
Wapyka juramã rupi ixo. Tamũi ta xupe 'ar
rupi ixo tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ
ta xupe 'ar rupi ixo tĩ. Tupã je'ẽha rahoha
ta pandu ame'ẽ rehe ihẽ ahendu. [12]Kirisutu
rehe har hãtã a'eta jyngar:

"Arapuharan Ra'yr aja nde. Yman nde ke
amõ ta jukwa.

Katu te ame'ẽ ke nde. A'erehe ne jõ riki ngã
ke nde eremondo mondo, aja Tupã
mu'am nde ke. Upa katu te ma'e ke
a'e me'ẽ nde pe tĩ.

A'erehe nema'e heta te hũ. Ukwa katu te
ha ke a'e me'ẽ nde pe tĩ. Pyrãtã te
hũ ha ke me'ẽ nde pe tĩ.

Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko. Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã je'ẽha
rahoha ta jyngar.

[13]Pe, upa katu te Tupã mujã, ame'ẽ ta
jyngar. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu. Ywa pe
har ta ke Tupã mujã ame'ẽ ta jyngar. Ywy
keruhũ pe har ta aja tĩ. Jyngar tĩ. Manõ
ame'ẽ ta'ã jyngar tĩ. Y ramũi pe har ta aja
tĩ. Upa katu te ixuwe katu ame'ẽ ta jyngar
tĩ. Pyta we ym te. Upa katu te riki. Pe, kuja
jyngar:

"Mã peja wapyka rehe wapyk ame'ẽ pe
pepandu.

Mã peja Arapuharan Ra'yr pe pepandu tĩ.

Pehẽ jõ riki katu te me'ẽ ke.

Pehẽ jõ riki je'ẽha te pereko.

Pehẽ jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke pehẽ.

Mã peja aja te'e ta pehẽ jõ pexo” aja riki upa
katu te jyngar.
14 Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta pandu:
“A'e tỹ” aja. Tamũi ta u'ar oup tĩ. Aja a'eta
rehe ipy'a ke tamũi ta moĩ moĩ katu tĩ.

6

*Paper mamã ame'*ẽ kyndaha ke Kirisutu mopok

1 Ajame'ẽ ke Arapuharan Ra'yr rehe ihẽ
asak. (Kirisutu ke a'e.) Paper mamã ame'ẽ
kyndaha ke a'e mopok. Awa po wajar mokõi
hetaha kyndaha ke ihĩ. Ame'ẽ ngi peteĩhar
ke a'e mopok. Aja rahã, tumeme ixuwe katu
hũ ame'ẽ ta ngi har peteĩ pandu. Pandu
rahã, Tupã tyapuha aja ihẽ ahendu. Kuja
pandu:
—Ejur! — aja riki.
2 Ihẽ ama'ã rahã, kahwa tuwyr ame'ẽ ke
uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Yrapar
namõ oho. (Aja rahã, huwajan ta namõ
jumai ta oho, aja mujekwa.) Pe, iãkã rehe
har amõ me'ẽ ipe. Kapitã keruhũma'e aja
ame'ẽ. (Huwajan ta ke muputu'u ta, aja
ame'ẽ mujekwa.) Huwajan ta ke muputu'u
ta oho.
3 A'engi paper kyndaha mokõihar ke Ara-
puharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Pe,
ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har mokõihar
pandu:
—Ejur! — aja.
4 Aja rahã, amõ kahwa uhem. Pirã ame'ẽ
ke ame'ẽ. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Pyrãtãha
ke Tupã muwyr ipe. Ame'ẽ namõ kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta ke sawa'e muka'u
te'e. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta
jumai mai ngã juehe. Aja ngã jukwa jukwa
ngã juehe. A'erehe ame'ẽ sawa'e pe kyse
keruhũ ke Tupã muwyr.
5 A'engi paper kyndaha mahapyrihar ke
Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.)
Ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har mahapyri-
har pandu. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu:
—Ejur! — aja riki.
Ihẽ ama'ã rahã, kahwa pihun ame'ẽ ke
uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Ma'e
puhýiha mangaha ke ipo pe a'e pyhyk reko.
(Ame'ẽ pe ngã mi'u ke manga ta.) 6 Tumeme
ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har amõ pandu,
aja ihẽ ahendu. Kuja pandu riki:
—Peteĩ wera rahã, amõ paraky rahã,
tamatarer pyhyk. Ame'ẽ pe peteĩ mangaha
jõ ahúi aja me'ẽ ke amõ jo'ok katu. Aja
pame katu te ngã pe me'ẽ me'ẽ. (Ta'yr te
mi ame'ẽ. Uhyk ym ngã pe. A'erehe myahy
te hũ ngã.) Peteĩ wera rahã, amõ paraky
rahã, tamatarer pyhyk. Ame'ẽ pe mahapyr
mangaha jõ u'i aja me'ẽ amõ jo'ok katu.
(Awa mi'u ame'ẽ tĩ.) Aja pame katu te ngã
pe me'ẽ me'ẽ. (Ta'yr mi jo'ok. Uhyk ym
ngã pe. A'erehe myahy te hũ ngã.) Kupixa
pe har ma'eywa'y emondok ym. Oriwéi'y
emondok ym. Uwa'y aja tĩ. Emondok ym
tĩ — aja panduha ihẽ ahendu. (Aja rahã,
ta'yr te mi awa mi'u ke arahã ngã jo'ok aja
mujekwa. Uhyk ym ngã pe. A'erehe myahy
te hũ ngã.)
7 A'engi paper kyndaha tumemehar ke
Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.)
Ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har tumemehar
pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu:
—Ejur! — aja riki.
8 Ihẽ ama'ã rahã, kahwa tawa ke rehe
ihẽ asak. Xupe 'ar pe sawa'e oho. A'e
uwyr rahã, manõ te hũ ngã. A'erehe her:
“Manõ ame'ẽ ke” aja riki. Haikwer rupi
manõ ame'ẽ ta oho inamõ, ame'ẽja saka.
Pe, ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy
keruhũ pe har ta ke pejukwa. Tumeme ixo
rahã, ame'ẽ ngi har peteĩ pejukwa. Aja
pame katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har
ta ke pejukwa. Ngã jumai mai ixo rahã,
tumemehar ngi har peteĩ pejukwa. Ngã
mi'u nixói te aja ixo rahã, tumemehar ngi
har peteĩ pejukwa tĩ. Tumeme ma'e ahy ixo
ame'ẽ ta ngi har peteĩ pejukwa tĩ. Ka'a rupi
so'o jarõ ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta ke ngã koty
pemondo. Ame'ẽ ta riki ngã ke jukwa ta
tĩ. Tumeme har ngi har peteĩ jukwa ta” aja
Tupã pandu.
9 A'engi paper kyndaha awa po wajar pe-
teĩhar upa har ke Arapuharan Ra'yr mopok.
(Kirisutu ke a'e.) Ihẽ ama'ã rahã, myrape
keruhũ rehe ihẽ asak. Kome'ẽ ywy keruhũ
pe Tupã rehe amõ ipy'a moĩ moĩ rahã,
myrape keruhũ 'ar pe tapi'iruhu ke hapy.
Ame'ẽ myrape aja asak. Ame'ẽ myrape
keruhũ wyr pe amõ ta'ã rehe ihẽ asak.
Ame'ẽ ta riki Tupã je'ẽha ke kome'ẽ ywy
keruhũ rupi pandu pandu ame'ẽ ta ke.
A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym
ame'ẽ ta jukwa. Ame'ẽ ta ke ngã mupyrara
rahã, tapijar te'e we Kirisutu rehe har
pandu pandu. Hijar ym. 10 Ame'ẽ ta hãtã
pandu:

—Sawa'e! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde. Katu te ame'ẽ ke nde. Nde erepandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Peme'ẽ ywy keruhũ pe nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe nde erepandu ta: "Pehẽ katu ym" aja. Myja rahã, ame'ẽ ta pe aja nde erepandu ta my? Myja rahã ame'ẽ ta ke nde eremupyrara ta my tĩ? — aja Tupã pe pandu.

11 Ame'ẽ ta pame katu te pe mundeha tuwyr te ame'ẽ ke amõ me'ẽ me'ẽ. (Aja rahã, ipy'a juhyk ame'ẽ ta ke, aja mujekwa.) Pe, pandu: "Peharõ we rĩ. Pehẽ aja Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu tĩ. Pehẽ mu ta aja ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta ke pehẽ aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jukwa ta kỹ tĩ. A'ewan ym we rĩ. A'ewan jukwa rahã, ihẽ amupyrara ta" aja Tupã pandu.

12 A'engi paper kyndaha awa po wajar peteĩhar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Kyndaha mopok rahã, ywy ke katak te hũ. Pe, warahy pihun oho. Pan pihun xuru rãi, ame'ẽja saka warahy pihun oho. (Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pyrara te hũ ta aja mujekwa.) Jahy aja tĩ. Awa ruwy aja pirã oho. (Pyrara te hũ ta ngã aja mujekwa tĩ.) 13 Jahy rata ta u'ar tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe u'ar. Ywytu keruhũ peju rahã, ma'eywa jakyr ke u'ar, aja jahy rata ta u'ar tĩ. (Aja rahã, kapitã ta ke muputu'u ta, aja mujekwa.) 14 Ywa kanim oho tĩ. Paper ke amõ mamã. Aja ywa kanim oho. (Aja rahã, ma'e ke uwak ta aja mujekwa.) Pe, ywy'ã keruhũ henda ngi tyryk tĩ. Ypa'ũ aja tĩ. Henda ngi tyryk tĩ. (Aja rahã, uwakiha uhyk ta, aja mujekwa.) 15 Pe, kapitã keruhũ ta kanim oho. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta. Kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa ima'ehũ ame'ẽ ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te amõ ta aja tĩ. Amõ pe paraky te'e ame'ẽ ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Juehe paraky ame'ẽ ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te aja tĩ. Kanim oho tĩ. Itakwar keruhũ rupi kanim oho. Ywy'ã keruhũ rehe ita keruhũ ihĩ. Ame'ẽ wyr pe kanim oho tĩ. 16-17 Upa ame'ẽ ta pukái hũ. Ywy'ã keruhũ pe pukái hũ. Ita keruhũ pe pukái hũ tĩ. Kuja riki pukái:

—Jande ke pejupyk. Jande ke pemukanim tĩ. Wapyka rehe wapyk ame'ẽ ke ngi jande ke pemukanim, Tupã ngi. Aja rahã, a'e usak ym ta jande rehe. Arapuharan Ra'yr ngi jande ke pemukanim tĩ, Kirisutu ngi. Aja rahã, jande rehe usak ym ta a'e tĩ. Ame'ẽ tama'e parahyha ngi jande ke pemukanim. Ame'ẽ ta mokõi riki parahy jande rehe. Ame'ẽ angaha uhyk riki. Marã ka ym ame'ẽ ngi uhemiha awa — aja pukái hũ ngã.

'Ar rehe anga uhyk rahã, aja ta kỹ.

7

144.000 hetaha jundéu awa ta ke

1 Upa ame'ẽ rehe ihẽ asak. A'engi amõ ma'e ihẽ keraiha aja ihẽ asak tĩ. Kuja. Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta amõ koty koty pu'am u'am. Warahy uhemiha koty peteĩ. Warahy u'ariha koty amõ pu'am u'am tĩ. Warahy jurukwã koty amõ tĩ. Amõ warahy jurukwã koty amõ tĩ. Ame'ẽ ta riki ywytu ke mupyta. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ rupi ywytu peju ym te. Y ramũi 'ar rupi peju ym te tĩ. Myra rehe peju ym te tĩ. 2 Pe, amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Warahy uhemiha koty ngi a'e uwyr. Ipo pe ma'e ke namõ ixo. Awa riki Tupã kotyhar ke aja ukwaha ke namõ ixo. Ame'ẽ mangaha riki Tupãma'e ke. A'e riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha pandu. Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta pe pandu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ihẽ je'ẽha rupi kome'ẽ ywy keruhũ ke pemai peho. Y ramũi aja tĩ. Pemai tĩ." Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta pe amõ Tupã je'ẽha rahoha pandu. 3 Kuja pandu:

—Tupãma'e miasu ta rehe ukwaha pemoĩ ym rahã we, kome'ẽ ywy keruhũ ke pemujaxer ym we rĩ. Y ramũi aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Myra aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Ipykã rehe ixotyhar ta ukwaha ke pemoĩ ym rahã we, ma'e ke pemujaxer ym we rĩ — aja riki pandu.

4 Pe, ngã hetaha mangaha ke ihẽ pe a'e pandu. Kuja, 144.000 hetaha ta ke. Ame'ẽ ta pykã rehe ukwaha ke moĩ. Tupã kotyhar ta ke peme'ẽ ta, ame'ẽ ukwaha ke moĩ. Jundéu awa ta riki amõ koty koty jy'ar. Awa py mokõi hetaha ta jy'ariha. Ame'ẽ ta ngi amõ amõ ta jo'ok rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

5-8 A'erehe Junda kotyhar ta ngi har 12.000
hetaha ta uhem oho.
Humẽ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha
ta uhem oho tĩ.
Nga kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta
uhem oho tĩ.
Ase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta
uhem oho tĩ.
Natari kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha
ta uhem oho tĩ.
Manase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha
ta uhem oho tĩ.
Simeã kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha
ta uhem oho tĩ.
Rewi kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta
uhem oho tĩ.
Isakar kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha
ta uhem oho tĩ.
Semurõ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha
ta uhem oho tĩ.
Jose kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta
uhem oho tĩ.
Menjamĩ kotyhar ta ngi har 12.000 het-
aha ta uhem oho tĩ.
A'erehe johu upa ngã jy'ar rahã, 144.000
hetaha ta uhyk.

*Heta te hũ ame'*ẽ ta i'ãi

9 A'engi ihẽ ama'ã rahã, heta te hũ ame'ẽ
ta ixo. Marã ka ym amõ mangaha. Heta te
hũ riki. Ka'a pe har ta ngi har pete'e ixo.
Amõ amõ awa ta ngi har ta ixo tĩ. Amõ amõ
ywy pe har ta ixo tĩ. Amõ amõ je'ẽha pandu
ame'ẽ ta ixo tĩ. Wapyka ndutar koty ame'ẽ
ta pu'am u'am. Arapuharan Ra'yr ndutar
koty pu'am u'am tĩ. (Kirisutu a'e.) Ame'ẽ
heta te hũ ame'ẽ ta mundeha ituwyr ame'ẽ
namõ pame katu te ixo. Aja rahã, Tupã
pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha
pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja ngã pe.
Ngã po rehe pindo ro aja me'ẽ namõ ixo.
(Aja rahã, ame'ẽ ta ke huwajan ta muputu'u
ym aja mujekwa. Tupã rehe jurujar katuha
ke hijar ym, aja mujekwa tĩ.) 10 Ame'ẽ ta
pukái:

—Tupã riki ngã ke muhã katu. A'e riki
wapyka rehe wapyk uĩ. Kirisutu riki ngã ke
muhã katu tĩ. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja
a'e — aja.

11 Wapyka juramã rupi upa katu te Tupã
je'ẽha rahoha ta pu'am u'am. Tamũi ta aja
tĩ. Pu'am u'am tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ
ame'ẽ ta aja tĩ. Wapyka juramã rupi pu'am
u'am tĩ. Pe, wapyka ndutar koty ame'ẽ ta
u'ar oup. Upa katu te ame'ẽ ta huwa koty
u'ar oup. Aja Tupã rehe ngã py'a ke ngã moĩ
moĩ katu. 12 Pe, ngã pandu:

—Amen! A'e tỹ!

Ne jõ riki katu te me'ẽ ke nde!

Nde riki erekwa katu te ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki je'ẽha te nde erereko ame'ẽ ke nde
tĩ!

Nde riki upa katu te nde eremujã, ame'ẽ ke
nde eremondo mondo tĩ.

Nde riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde tĩ.

Upa aja te'e ta nde erexo. A'e tỹ! — aja Tupã
pe ngã pandu.

13 Pe, tamũi ta ngi har peteĩ ihẽ pe pandu:

—Peme'ẽ mundeha ituwyr ame'ẽ namõ
pame katu te munde. Awa riki peme'ẽ ta
my? My ngi uhyk my? — aja ihẽ pe.

14 —Sa'e! Ihẽ akwa ym. Nde atu erekwa
katu — aja ihẽ apandu ipe.

A'e pandu:

—Mupyraraha keruhũ ngi peme'ẽ ta
uhem. Katu uhem. Arapuharan Ra'yr ruwy
namõ ngãma'e mundeha kutuk, ame'ẽja
saka, a'erehe ituwyr te. (Aja rahã, ngã
py'a ke Tupã upa katu te juhyk, aja mu-
jekwa.) Kirisutu riki ame'ẽ Arapuharan
Ra'yr aja a'e. 15 Ame'ẽ ruwy pe ngã py'a
juhyk, a'erehe Tupãma'e wapyka ndutar
koty a'eta pu'am u'am. A'e ixo, ame'ẽ renda
riki Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ
aja saka. A'ep tapijar te'e we Tupã rehe
ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. "Ne jõ riki
katu te me'ẽ ke" aja pandu pandu Tupã pe.
Putu'u ym panduha. A'ep Tupã ixo, a'erehe
marã ka ym ngã ke amõ mahyha. Katu ixo.
16-17 Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e.
A'e riki katu te ame'ẽ ke, a'erehe johu pyter
pe ixo. Ngã py'a juhyk ame'ẽ ta rehe a'e
usak katu ta. Arapuharan ta usakiha aja
ame'ẽ ta rehe a'e usak katu tĩ. Mundu pe
ame'ẽ ta ke a'e raho ta tĩ. Ame'ẽ ngi y ke
ame'ẽ ta u'u ta. Ame'ẽ y muxuwe katu hũ
ta. (Aja rahã, aja te'e ta hury katu te ixo,
aja mujekwa katu.) A'erehe ame'ẽ ta myahy
ym te ta tĩ. Hyngwéi ym te ta tĩ. Warahy
hakuha pyhyk ym te ta tĩ. Haku ym te ta tĩ.
Pe, ngã reha ngi upa katu te eha rykwer ke
Tupã mukanim ta. (Aja rahã, pyai ym te ta
ngã. Jixi'u ym te ta tĩ.) Aja te'e ta hury katu
te ixo — aja ihẽ pe tamũi pandu.

8

Paper kyndaha awa po wajar mokõi har ke mopok

1 Paper kyndaha awa po wajar mokõihar
ke Arapuharan Ra'yr mopok rahã, ywa pe
ma'e ke tyapu ym te. Kirisutu riki Ara-
puharan Ra'yr aja a'e. Hendu te'e u'am.
Aja i'i u'am. Mejaor aja u'am. (Upa katu
te ngã mukahem hũ, a'erehe hendu te'e
u'am. Mupyrara hũ ame'ẽ ke uhyk ta aja
ukwa katu, a'erehe ame'ẽ ngi mukahem
hũ.) 2 A'engi awa po wajar mokõi hetaha
Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Tupã
ruwa koty pu'am ame'ẽ ta ke a'eta. Jumi'a
pame katu te Tupã me'ẽ a'eta pe.
3 Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã rehe ipy'a
ke jundéu awa ta moĩ moĩ rahã, myrape 'ar
pe ma'e pihe katu ame'ẽ ke hapy. Ame'ẽ
myrape aja ywa pe ihĩ tĩ. Ame'ẽ rehe amõ
Tupã je'ẽha rahoha uhyk oho u'am. Ipo
pe ma'e ryru raho. Itatawa rekúi ke raho.
Ma'e pihe katu ame'ẽ ke ame'ẽ hyru pe
ihĩ. Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu.
Ame'ẽ panduha namõ ma'e pihe katu ame'ẽ
ke mupara. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha pe
amõ me'ẽ. A'e riki ame'ẽ ke myrape 'ar pe
moĩ. Tupã namõ panduha ke moĩ tĩ. Ma'e
pihe katu ame'ẽ ke namõ. Myrape itatawa
ke te'e mujã, ame'ẽ 'ar pe moĩ. Ame'ẽ
myrape wapyka ndutar koty ihĩ. 4 Tupã
ruwa koty ima'e je'ẽha rahoha pu'am u'am.
Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu, ame'ẽ
panduha ipo ngi uhem oho, ame'ẽja saka.
Ame'ẽ ke takãxĩha namõ mupara pu'am
oho. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke ukwái. Ame'ẽ
takãxĩha namõ pu'am oho. 5 A'engi ma'e
pihe katu ame'ẽ ryru ke a'e raho. Pe, amõ
myrape keruhũ ngi tata jo'ok. Ame'ẽ ke
hyru pe moĩ. Ame'ẽ ke kome'ẽ ywy keruhũ
pe a'e ombor. Aja rahã, Tupã tyapu tyapu
hũ. Tupã pirã pirã hũ tĩ. Kome'ẽ ywy
keruhũ katak katak tĩ.

Jumi'a rehe har

6 A'engi awa po wajar mokõi hetaha Tupã
je'ẽha rahoha ta peju tate. Aja pame katu
te jumi'a peju tate. Awa po wajar mokõi
hetaha jumi'a ke.
7 Jumi'a ke Tupã je'ẽha rahoha peteĩhar
peju. Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe tata
u'ar. Y rãtã ame'ẽ ke aman aja u'ar tĩ. Awa
ruwy namõ mupara aja u'ar. Upa katu te
kãpĩ ke ukwái. Upa katu te kupi'i ukwái tĩ.
Xirik ym ame'ẽ ke upa katu te ukwái. Myra
mahapyrihar ngi har peteĩ ukwái tĩ. Aja
pame katu te. Ywy ke aja tĩ. Mahapyrihar
ngi har peteĩ ukwái tĩ. Aja pame katu te tĩ.
8 Tupã je'ẽha rahoha mokõihar jumi'a
peju tĩ. Ywy'ã keruhũ aja ihẽ asak. Upa
ukwái ixo, ame'ẽja asak. Ame'ẽ ke y ramũi
pe ombor. Aja rahã, mahapyrihar ngi har
peteĩ awa ruwy aja uwak. Y ramũi ke awa
ruwy aja uwak. 9 Aja rahã y ramũi rupi ixo
ame'ẽ ta ke manõ. Mahapyrihar ngi har
peteĩ manõ. Y ramũi 'ar rupi jarusu keruhũ
wata. Mahapyrihar ngi har peteĩ upa katu
te mujaxer. Aja pame katu te.
10 A'engi Tupã je'ẽha rahoha mahapyri-
har jumi'a ke peju. Aja rahã, jahy rata
keruhũ aja u'ar. Kandéi hapy ame'ẽ ke
aja ywa ngi u'ar. Ame'ẽ riki y pe u'ar. Y
mahapyrihar ngi har peteĩ pe u'ar. Mundu
aja tĩ. Mahapyrihar ngi har peteĩ pe u'ar.
11 Y mahapyrihar ngi har peteĩ iro aja uwak.
Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, manõ riki. Iro riki
a'erehe heta ngã manõ. [Ame'ẽ jahy rata
keruhũ rer: "Iro ame'ẽ ke" aja riki.]
12 A'engi Tupã je'ẽha rahoha tumemehar
jumi'a ke peju. Aja rahã, warahy ke a'e
nupã. Mahapyr aja mowok rahã, peteĩhar
ke nupã. Aja rahã, peteĩhar uwe. Jahy rata
ta aja tĩ. Mahapyr hetaha ngi har peteĩ
nupã. Peteĩhar uwe tĩ. Jahy aja tĩ. Mahapyr
aja mowok rahã, peteĩhar ke nupã. Peteĩhar
uwe tĩ. Wera rahã, pytun oho tĩ. Mahapyr
mowok rahã, peteĩhar pytun oho. Pytun
rahã, aja tĩ. Wera ym jahy. Wera ym jahy
rata ta tĩ. Mahapyr mowok rahã, peteĩhar
pytun rahã, pytun te. Upa aja rahã, ma'e
mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa.
13 A'engi ihẽ ama'ã. Ywate te hũ wyrahu-
ran keruhũ wewe ixo. Ame'ẽ rehe ihẽ asak.
Ame'ẽ pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu.
Kuja riki:

—Mãte hũ! Pyrara te hũ ta! Amõ ma-
hapyr Tupã je'ẽha rahoha ta jumi'a ke peju
ta. Ame'ẽ tyapu rahã, kome'ẽ ywy keruhũ
pe har ta pyrara te hũ ta — aja ihẽ ahendu.

9

1 A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar
peteĩhar upa har jumi'a ke peju tĩ. Aja rahã,
kome'ẽ ywy keruhũ pe jahy rata u'ar aja ihẽ
asak. Kapitã aja a'e. Ame'ẽ pe mupyraraha
renda kyndaha mopokiha ke amõ me'ẽ.

2 Ame'ẽ kapitã riki kyndaha mopok. Jahy
rata aja ame'ẽ kapitã. Mupyraraha renda
ke pirar. Aja rahã, mupyraraha renda ngi
tata takãxĩha pu'am hũ. Tata keruhũ ngi
aja takãxĩha pu'am te hũ. Tate warahy ke
muwe. Pytun oho riki. 3 Tata takãxĩha
ngi tukur ta u'ar hũ. Ywy keruhũ pe u'ar.
Jawajyr pyairo aja me'ẽ tukur rehe jawajyr
ruwái ke Tupã moĩ. Ame'ẽ pe awa ke tukur
ta jupi katu. 4 Tukur ta pe a'e pandu:

—Kãpĩ ke pe'u ym. Kupi'i ke aja tĩ. Pe'u
ym tĩ. Myra ro aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Ma'e ke
aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Awa pykã rehe ukwaha
nixói ame'ẽ ta ke jõ pemahy katu. Awa
riki Tupã kotyhar ta ke my, ame'ẽ ukwaha
nixói ame'ẽ ta ke jõ pemahy. 5 Ame'ẽ ta ke
jõ pemahy. Pejukwa ym. Heta jahy rahã,
pemahy. Awa po wajar peteĩhar upa jahy
hetaha rahã, pemahy — aja riki tukur ta pe
Tupã pandu.

Tukur ta ngã ke mahy rahã, jawajyr jupi
aja ahyha. 6 Ame'ẽ awa po wajar peteĩhar
upa jahy hetaha rahã, ngã jupandu ta ngã
jupe: "Mã! Ihẽ pe ahy hũ ma'e. Ihẽ amanõ
rahã, katu ta my. Ahyha ngi ahem ta my"
aja ngã jupe. A'eta manõ tar katu te hũ.
Marã ka ym manõha awa. Tapijar te'e we
ahyha.

7 Tukur ta kahwa ta aja ihẽ asak. Kahwa
'ar pe kapitã jumai oho, ame'ẽ kahwa aja
saka. Iãkã rehe iãkã rehe har aja ihẽ asak
tĩ. Kapitã keruhũ iãkã rehe har aja saka.
Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Huwa
riki sawa'ema'e aja saka tĩ. 8 I'a riki kũjã
ta'a aja pukuha. Hãi riki jangwaterãma'e
aja saka. Jarõ riki. 9 Itape ke ipixi'a rehe
mujar. Pe, wewe oho rahã, ngã pypo riki
tyapu hũ. Jumaiha pe myra ujan ame'ẽ ke
kahwa hykýi raho, ame'ẽja saka tyapu hũ
ngã pypo ke. 10 Huwái namõ tukur ta ixo.
Jawajyr ruwái aja ame'ẽ. Ame'ẽ ipyairo pe
ngã ke a'eta mahy te hũ. Awa po wajar
peteĩhar upa jahy hetaha rahã, mahy te
hũ ngã ke. 11 Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ
pehĩ tĩ. A'e riki ame'ẽ ta ke mondo mondo.
Ame'ẽ kapitã keruhũ Tupã je'ẽha rahoha.
A'e riki mupyraraha rendama'e kapitã ke
tĩ. Jundéu awa ta je'ẽha rahã, kuja her
riki: "Amandom" aja. Ngere awa ta je'ẽha
rahã: "Aporiã" aja her. [Ame'ẽ riki: "Upa
mujaxer ame'ẽ ke a'e" aja riki.]

12 Pyraraha peteĩhar ke upa. Amõ mokõi
pyraraha uhyk ta rĩ.

13 A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar
peteĩhar riki peju. Jumi'a ke peju. Tupã
ruwa koty myrape keruhũ ihĩ. Kome'ẽ
ywy keruhũ rahã, tapi'iruhu ke hapy, ame'ẽ
myrape keruhũ aja ywa pe myrape keruhũ
ihĩ tĩ. Ame'ẽ myrape keruhũ ngi amõ
pandu. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. 14 Kuja
Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar peteĩhar
pe pandu:

—Y keruhũ rake Tupã je'ẽha rahoha ke
amõ kynda. Tumeme kynda. Y rer Eura.
Ame'ẽ ta ke emuhem apo 'y — aja ihẽ
ahendu.

15 Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta ke a'e
muhem. Arahã jõ muhem. Aja ym rahã,
muhem ym ta rĩ. Arahã jõ muhem. Ame'ẽ
wera rahã, ame'ẽ jahy rahã, ame'ẽ warahy
'ar rahã jõ muhem. Arahã, mahapyr hetaha
ta ngi har peteĩ a'eta jukwa. Aja pame katu
te. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har
ta aja riki. Mahapyr hetaha ta ngi har peteĩ
a'eta jukwa katu te. 16 Kahwa 'ar pe oho
ame'ẽ ta hetaha mangaha ke ihẽ pe Tupã
je'ẽha rahoha pandu. Heta te hũ riki. Marã
ka ym awa mangaha. Kuja, 200.000.000
hetaha ta riki.

17 Pe, ihẽ keraiha aja ihẽ asak. Kahwa 'ar
pe oho ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Itape ke
ipixi'a rehe sawa'e ta mujar. Tata pirãha
aja pirã ame'ẽ ke mujar tĩ. Pirã namõ howy
mupara tĩ. Sasi ita aja howyha. Amõ itawa
mupara tĩ. Enxo aja itawaha. Kahwa ãkã
riki jangwateran ãkã aja saka. Juru ngi
tata aja uhem. Tata takãxĩha aja uhem tĩ.
Enxo aja inẽha uhem tĩ. 18 Ame'ẽ kahwa
juru ngi uhem ame'ẽ pe heta te hũ kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta ke jukwa. Ame'ẽ
mahapyr mahyha pe jukwa. Tata pe jukwa.
Tata takãxĩha pe aja tĩ. Jukwa tĩ. Enxo pe
aja tĩ. Jukwa tĩ. Upa ame'ẽ ta pe jukwa.
Kuja hetaha. Mahapyr hetaha ngi har peteĩ
jukwa. Aja pame katu te. Aja kome'ẽ ywy
keruhũ pe har ta ke jukwa. 19 Kahwa ta juru
ngi uhem ame'ẽ pe jukwa. Huwái pe mahy
tĩ. Huwái riki mbói ãkã aja saka. Ame'ẽ pe
ngã ke su'u. Aja mahy hũ.

20 Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa
te hũ ngã ke. Amõ heta te hũ pyta we rĩ.
Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa ym
ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta. Heta te hũ pyta we

rĩ. Mahyha usak tipe. Ipy'a ke ame'ẽ ta
muruwak ym rĩ. Tupã koty muruwak ym
rĩ. Ipo pe te'e mujã ame'ẽ ke rehe ipy'a ke
a'eta moĩ moĩ we rĩ. Kuja, ãjã ta rehe ipy'a
ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Itatawa
ke te'e ma'e'ã mujã ame'ẽ ke rehe tapijar
te'e we ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatuwyr ke
te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ
moĩ we rĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ẽ ke
rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Ita ke te'e
mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we
rĩ. Myra ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ.
Ipy'a ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Upa
ame'ẽ ke usak ym ma'e ke. Hendu ym tĩ.
Wata ym tĩ. Ame'ẽ ke rehe ipy'a ke tapijar
te'e we ngã moĩ moĩ. Katu ym aja. [21] Tupã
koty ipy'a ke muruwak ym riki. Amõ ke
jukwa. Ame'ẽ ngi muruwak ym. Amõma'e
ke mukanim raho. Ame'ẽ ngi muruwak ym
tĩ. Kũjã rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ.
Sawa'e rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ.
Paje ma'ema'eha ngi muruwak ym tĩ. Tupã
koty ipy'a ke muruwak ym. Tapijar te'e we
ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e we rĩ.

10

*Paper ra'yr mamã ame'*ẽ ke

[1] A'engi amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ
asak. Ihẽ Juã. Ame'ẽ je'ẽha rahoha riki
pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ywa ngi a'e wyjy
uwyr. Ywa takãxĩha juramã rupi ihĩ. Iãkã
rehe har riki maju'ã aja saka. Huwa hendy
hũ. Warahy aja hendy te hũ. Itymã riki
tata pirãha aja hendy. [2] Ipo pe paper ra'yr
mamã ame'ẽ ke reko. Pirar aja ihĩ. Ipy
ijywa katu kotyhar y ramũi pe pyrũ. Ipy
ijywa'i kotyhar ywy rehe pyrũ tĩ. [3] Pe, a'e
pukái. Ame'ẽ riki jangwateran je'ẽha aja
tyapuha. Upa pukái rahã, Tupã tyapuha
tyapu hũ. Ame'ẽ pe je'ẽha ke mujywyr.
Awa po wajar mokõi hetaha tyapu te hũ.
Je'ẽha mujywyr. [4] Ame'ẽ upa rahã, ihẽ
ahendu ame'ẽ ke amupinim ta tipe. Ywa
ngi ihẽ pe amõ pandu:

—Anĩ. Tupã tyapuha awa po wajar mokõi
hetaha pandu ame'ẽ ke emupinim ym.
Emujekwa ym tĩ — aja ihẽ pe.

[5] A'engi ijywa ke Tupã je'ẽha rahoha ywa
koty mupuku. Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe
pyrũ tĩ. Ame'ẽ je'ẽha rahoha riki ijywa katu
kotyhar ke mupuku. [6] A'e pandu:

—Tupã riki ixuwe katute hũ ame'ẽ ke a'e.
Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ. Ywa ke a'e mujã.
Kome'ẽ ywy keruhũ mujã tĩ. Y ramũi mujã
tĩ. Upa katu te ame'ẽ pe ixo ame'ẽ ta ke
mujã tĩ. A'e je'ẽha rupi jetehar te ke ihẽ
apandu. Harõ ym te ta apo 'y. (Upa ame'ẽ
ta ke a'e mukanim ta.) [7] Tupã je'ẽha rahoha
awa po wajar mokõihar jumi'a ke peju rahã,
ma'e ke Tupã ma'e ta. Yman mujekwa ym
ngã pe ma'e ke rĩ. Ame'ẽ ke mujekwa ta
apo 'y. Yman ima'e je'ẽha ke pandu ame'ẽ
ta pe pandu. Ima'e miasu ta ke ame'ẽ ta.
Mujekwa ta kỹ — aja Tupã je'ẽha rahoha
pandu.

[8] A'engi ywa ngi ihẽ pe pandu, a'e riki ihẽ
pe pandu tĩ:

—Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe pyrũ tĩ.
Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha po pe paper
mamã ame'ẽ ke ihĩ. Pirar aja ihĩ. Ame'ẽ ke
epyhyk eho — aja ihẽ pe.

[9] Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha koty ihẽ aho.
Apandu ipe:

—Ihẽ pe paper mamã ame'ẽ ke emuwyr
— aja ipe.

—Hã! Epyhyk rahã! E'u tĩ. Nde juru pe
eir aja he'ẽ ta. Nde pusu pe ihon rahã, hái
ta — aja a'e pandu ihẽ pe.

[10] Ipo ngi ame'ẽ paper ra'yr mamã ame'ẽ
ke ihẽ apyhyk. Pe, ame'ẽ ke ihẽ a'u. Ihẽ juru
pe he'ẽ riki. Pe, upa ihẽ a'u rahã, ihẽ pusu
pe hái aja uwak oho. (He'ẽ aja rahã, ma'e ke
Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe ihẽ rury katu.
Hái aja rahã, amõ we pyraraha uhyk ta, aja
ihẽ akwa, a'erehe ihẽ apyai.)

[11] Pe, ihẽ pe pandu:

—Amõ we Tupãma'e myrandu ke nde
erepandu ta tĩ. Amõ ywy pe har ta rehe har
nde erepandu ta tĩ. Amõ amõ awa ta rehe
har aja tĩ. Amõ amõ je'ẽha pandu ame'ẽ ta
rehe har aja tĩ. Amõ amõ kapitã keruhũ ta
rehe har aja tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe har nde
erepandu ta tĩ — aja ihẽ pe pandu.

11

*Mokõi Tupãma'e myrandu ke pandu ame'*ẽ
ta ke

[1] Myra ra'yr mangaha ke ihẽ pe Tupã
muwyr. Ihẽ Juã. Ihẽ pe Tupã pandu:

—Ywa pe har ihẽ rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ ke emanga eho. Myja tihaha
my? Emanga eho. A'ep ihẽ rehe ipy'a ke
moĩ moĩ ame'ẽ ta ixo. Heta ngã ixo. Ame'ẽ
hetaha ke emanga tĩ. A'ep myrape keruhũ

ihĩ tĩ. Ame'ẽ tihaha emanga tĩ. Ame'ẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ, ame'ẽja saka. Tapi'iruhu ke ame'ẽ 'ar pe hapy, ame'ẽ ke ame'ẽ. [2] Ihẽ rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka ke emanga ym. Ame'ẽ renda ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ ame'ẽ, a'erehe emanga ym. Ihẽ kotyhar aja ym ame'ẽ ke a'eta. A'etama'e renda ke aja saka ta. Ok ta katu te ame'ẽ ke a'eta mai ta, Jerusarẽ ok ta ke. Heta jahy rahã, aja te'e ta. Kuja, 42 jahy rahã, mai ta. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke mahy ta, aja mujekwa.)

[3] —Ihẽ rehe har pandu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta. Mokõi amondo ta. Ima'e mundeha pan xuru rãi ame'ẽ ke ta. (Aja rahã, pyai aja mujekwa. Ngã py'a Tupã koty muruwak ym, a'erehe pyai, aja mujekwa.) Heta jahy rahã, ihẽma'e myrandu ke ame'ẽ ta pandu pandu ta. Kuja, 42 jahy rahã, pandu ta. Ame'ẽ 42 jahy hetaha 1.260 weraha — aja ihẽ pe Tupã pandu.

[4] Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ke Tupã. Huwa koty mokõi ma'e weraha tymã i'ãi. Ame'ẽ riki Tupãma'e myrandu pandu pandu ame'ẽ ta ke. Mokõi i'ãi. Myra Tupã ruwa koty i'ãi tĩ. Mokõi i'ãi. Oriwéi'y ke. Ame'ẽ riki myrandu pandu pandu ame'ẽ ta ke aja tĩ. Mokõi i'ãi tĩ. [5] Ame'ẽ mokõi myrandu pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta mahy ta tipe rahã, tata ke juru ngi uhem. Mokõihar ta juru ngi uhem. Ame'ẽ riki huwajan ta ke upa jukwa ta. Aja ame'ẽ mokõihar ta ke mahy tar katu ame'ẽ ta ke upa jukwa ta. [6] Heta jahy rahã, Tupãma'e myrandu ke ame'ẽ mokõihar ta pandu pandu rahã, Tupã je'ẽha rupi ma'e ke a'eta ma'ema'e ta. Arahã aman pe pandu ta: "Epyta" aja. Aja rahã, aman ukyr ym te ta. Myrandu pandu pandu ixo rahã, ukyr ym te ta. Tupã je'ẽha rupi mundu pe pandu ta tĩ: "Awa ruwy aja ewak!" aja. Aja rahã y riki awa ruwy aja uwak ta oho. A'eta putar rahã pame katu te, upa ma'e ahyha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe mondo mondo ta katu. Tupã je'ẽha rupi mondo mondo ta katu.

[7] Myrandu ke upa pandu pandu rahã, mupyraraha renda ngi so'o jarõ aja me'ẽ uhem ta. Ame'ẽ riki mokõihar ta namõ jumai mai ta. Pe, ame'ẽ mokõihar ta ke so'o jarõ aja me'ẽ riki muputu'u ta. Jukwa ta tĩ. [8] Ame'ẽ mokõihar ta rete riki awa rape rupi pete'e túi. (Jaxer ame'ẽ ta ke aja ngã ukwaha naĩ, a'erehe jytym ym awa.) Ok ta katu te ame'ẽ rape rupi pete'e túi. Jerusarẽ ok ta rape ame'ẽ. Yman ame'ẽ ok ta pe ima'e kapitã keruhũ ke ngã jukwa tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa. Ame'ẽ Jerusarẽ ok ta pe har ta riki Sondo ok ta pe har ta aja tĩ. Tupã ke a'eta putar ym tĩ, aja mujekwa. Eji ywy pe har ta aja tĩ. Tupã ke a'eta putar ym tĩ, aja mujekwa tĩ. [9] Hete rehe amõ amõ ywy pe har ta usak ta. Amõ amõ ka'a pe har ta aja tĩ. Usak ta tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Usak ta tĩ. Amõ amõ awa ta aja tĩ. Hete rehe usak ta tĩ. Mahapyr wera rahã, amõ ixu'a rupi aja te'e usak ta. "Hete ke pejytym ym" aja ngã pandu. Pete'e túi.

[10] Ame'ẽ mokõihar ta manõ, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta hury katu. Ahyha namõ kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ame'ẽ mokõi Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupyrara hũ. Apo manõ, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta huryha mujã. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ ngã jupe. [11] Ajame'ẽ ke mahapyrihar weraha asa oho, amõ ixu'a rupi asa oho rahã, ame'ẽ ta'ã ke Tupã mujywyr muwyr tĩ. Ywytu aja peju muwyr. Pe, a'eta kwera katu pu'am. A'eta rehe usak ame'ẽ ta upa mukahem hũ. [12] Pe, ame'ẽ mokõi Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pe Tupã pandu. Ywa ngi pandu:

—Se ywate pejur! — aja.

Ame'ẽ ta ruwajan ta usak u'am rahã, ywa pe ame'ẽ mokõihar ta jupir oho. Ywa takãxĩha 'ar pe jupir oho. [13] Arahã ywy riki katak hũ. Ok ta ke mujaxer. Jande popa har ngi har peteĩ mujaxer. Ywy katak hũ ame'ẽ ke ngã ke jukwa tĩ. Kuja, 7.000 hetaha ngã ke jukwa. Amõ pyta ame'ẽ ta mukahem hũ. Pe, Tupã pe pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Ywa pe har ke nde" aja riki.

[14] Pyraraha mokõihar upa. Pahar pyraraha mahapyrihar uhyk ta tĩ.

Jumi'a awa po wajar mokõihar ke

[15] Ajame'ẽ ke jumi'a ke Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõihar peju. Ywa pe pukái pukái hũ, ame'ẽ rehe ihẽ ahendu. Kuja pukái:

—Tupã riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ. Tupã mondo ame'ẽ ke aja tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Aja te'eha kapitã

keruhũ ke a'e. Upa ym te ta ame'ẽ — aja
pukái.
16 Aja rahã, tamũi ta huwa koty u'ar oup.
Kuja, 24 tamũi hetaha ta u'ar oup. Tupã
ndutar koty ame'ẽ ta wapyk uĩ. Myrape 'ar
kapitã keruhũma'e saka, ame'ẽ pe wapyk
uĩ. Ame'ẽ ta riki huwa koty u'ar oup. (Aja
Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ.) 17 A'eta
pandu:
"Tupã! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrãtã te
hũ ame'ẽ ke nde.
Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tĩ.
Uhã te hũ ame'ẽ ke nde.
Nema'e pyrãtã te ha namõ ngã ke nde
eremondo mondo apo, a'erehe: 'Ne
jõ riki katu te me'ẽ ke' aja japandu
nde pe.
18 Nema'e mupyraraha angaha uhyk,
a'erehe amõ amõ ywy pe har ta
parahy nde rehe.
Manõ ame'ẽ ta ke nde eremukwera katu ta,
pe, ame'ẽ ta ke nde eremupyrara ta
tĩ. Ame'ẽ angaha uhyk tĩ. A'erehe
ngã parahy nde rehe tĩ.
Kome'ẽ ywy keruhũ ke mujaxer ame'ẽ ta ke
nde eremupyrara ta tĩ. Mupyraraha
renda pe nde eremondo ta tĩ. Ame'ẽ
angaha uhyk tĩ.
Nde kotyhar ta anĩ. Upa nde kotyhar ta pe
ma'e katu ame'ẽ ke nde ereme'ẽ ta.
Ame'ẽ angaha uhyk tĩ.
Ne je'ẽha pandu ame'ẽ ta pe ma'e katu
ame'ẽ ke nde ereme'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ
ta nema'e miasu ta ke.
Upa katu te nde rehe ipy'a ke moĩ moĩ
ame'ẽ ta pe aja tĩ. Ma'e katu ame'ẽ
ke nde ereme'ẽ ta tĩ.
Kapitã keruhũ ta ke. Je'ẽha reko ym te aja
jupe, ame'ẽ ta ke tĩ. Upa ame'ẽ ta pe
ma'e katu ame'ẽ ke nde ereme'ẽ ta
tĩ. Ame'ẽ angaha rehe uhyk tĩ" aja
tamũi ta pandu.
19 Ywa pe Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ aja ihĩ. Ame'ẽ ke pirar. Aja rahã,
kaixã rehe usak awa. Ame'ẽ kaixã pe
ymanihar Tupã je'ẽha ihĩ. Moise pe Tupã
mujekwa, ame'ẽ je'ẽha ke. Pe, Tupã pirã
pirã. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ. Ywy ke
katak hũ tĩ. Johu ngã pandu pandu hũ, aja
tyapu tyapu hũ tĩ. Aman aja y rãtã ukyr hũ
tĩ.

12

Kũjã ke. Mbói keruhũ ke tĩ.

1 Ajame'ẽ ke ywa pe ma'e ke uhem. Ame'ẽ
rehe ihẽ asak rahã: "Mã!" aja ihẽ akwa.
A'ep kũjã i'ãi. Ima'e mundeha warahy
hendyha aja saka. Jahy rehe pyrũ u'am, aja
i'ãi. Iãkã rehe har namõ i'ãi. Ame'ẽ rehe
jahy rata aja hendyha ihĩ tĩ. Kuja awa py
mokõi hetaha jahy rata ta ke ihĩ. 2 Imembyr
u'ar tate, a'erehe ahy ipe. Imembyr ahy,
a'erehe kũjã ahem riki.
3 Pe, amõ ma'e ke ywa pe uhem tĩ. "Mã!"
aja ihẽ akwa tĩ. Mbói keruhũ petúi. Pirã
riki. Heta iãkã ke. Kuja awa po wajar mokõi
hetaha aja iãkã. I'ak namõ ixo tĩ. Kuja
jande popa hetaha aja i'ak ke. Iãkã rehe
pame katu te iãkã rehe har ihĩ. Kapitã
keruhũma'e aja ame'ẽ. 4 Ywa ngi jahy rata
ta ke a'e pyhyk. Huwái pe pyhyk. Mahapyr
hetaha ngi har peteĩ pyhyk. Aja pame katu
te. Pe, pyhyk rahã, kome'ẽ ywy keruhũ
pe ombor. Pe, kũjã ruwa koty a'e harõ
u'am. Imembyr u'ar rahã, pahar a'e u'u ta,
a'erehe a'e harõ u'am.
5 Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr u'ar.
A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e
kapitã keruhũ wan ta. Ngã ke a'e mondo
mondo katu te ta. Pe, ta'yn ke amõ pyhyk
raho. Tupã rake pyhyk raho. Tupãma'e
wapyka katu te ame'ẽ rake pyhyk raho.
6 Awa nixói te ame'ẽ pe kũjã ujan oho. Amõ
renda ke Tupã moĩ katu. A'ep kũjã oho.
A'ep kũjã ke amõ ta mahy ym ta, ame'ẽ
renda ke. A'ep heta wera rahã, 1.260 wera
rahã, usak katu ta ehe. Kũjã rehe Tupã usak
katu ta.
7 Ajame'ẽ ke ywa pe jumai maiha uhyk.
Minge, a'e riki Tupã je'ẽha rahoha tama'e
kapitã keruhũ. Inamõ amõ heta Tupã je'ẽha
rahoha ta ixo. Pe, Minge ta namõ mbói
keruhũ jumai mai riki. Mbói keruhũ namõ
ixo ame'ẽ ta jumai mai tĩ. Amõ Tupã je'ẽha
rahoha ta ke ame'ẽ ta tĩ. 8 Pe, mbói keruhũ
ke Minge ta muputu'u. Ywa ngi muhem
mondo. Ywa pe mbói keruhũ pyta ym ta
tĩ. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Pyta ym ta tĩ.
9 Ywa ngi mbói keruhũ ke Minge ta muhem
mondo. Ame'ẽ riki ymanihar mbói ke. Her
Satana. Amõ her ãjã ramũi. A'e riki kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta ke muka'u te'e hũ.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe mbói ke Minge ta
ombor mondo. Mbói kotyhar ta ke ombor
mondo tĩ. Ame'ẽ ta riki Tupã je'ẽha rahoha
ta ke tĩ. Ame'ẽ ta ke Minge ta ombor mondo
tĩ.

10 Ajame'ẽ ke ywa pe amõ pukái, ame'ẽ ke
rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Apo Satanama'e pyrãtãha ngi ngã ke
Tupã jo'ok. Kapitã keruhũ te aja pyrãtãha
ke a'e mujekwa. Tupã mondo ame'ẽ
ke je'ẽha te reko, ame'ẽ ke mujekwa tĩ.
(Kirisutu ke a'e.) Tupã ruwa koty pu'am
ame'ẽ ke jande mu ta rehe har je'ẽ je'ẽ hũ.
Ame'ẽ riki Satana ke. (Ãjã ramũi a'e.) Juru
ai riki. Wera rahã aja te'e ixo. Pytun rahã
aja tĩ. Aja te'e ixo tĩ. Ame'ẽ ke ywa ngi
Minge ta muhem mondo. (Mã! Katu tiki.)
11 Tupã rehe jurujar katuha ke jande mu ta
hijar ym. Satana ke a'eta muputu'u aja riki.
(Ãjã ramũi ke a'e.) Kirisutu riki Arapuharan
Ra'yr aja a'e. Huwy pe jande mu ta py'a
juhyk, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u aja
ixo tĩ. Jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu,
ame'ẽ ke pandu pandu, a'erehe Satana ke
a'eta muputu'u, aja ixo tĩ. A'eta ke amõ ta
jukwa tate rahã, tapijar te'e we Tupã rehe
jurujar katu. Ajahap manõ.

12 —Satana ke ywa ngi Minge ta muhem
mondo. A'erehe pehẽ rury katu pexo. Upa
ywa pe har ta! Pehẽ rury katu pexo. Tupã
je'ẽha rahoha ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ.
Ywy keruhũ pe har ta anĩ. Mã! Pyrara hũ ta.
Y ramũi 'ar rupi wata ame'ẽ ta aja tĩ. Pyrara
hũ ta tĩ. Pehẽ koty Satana wyjy uwyr. (Ãjã
ramũi a'e.) Parahy hũ a'e. Weraha heta ym
te ta a'e ma'ema'eha ke, a'erehe parahy te
hũ a'e — aja riki amõ pandu.

13 "Mã! Ihẽ ke ywy keruhũ pe a'eta
ombor muwyr" aja mbói keruhũ ukwa
rahã, kũjã ke a'e mahem oho. Sawa'e
ra'yr muhem, ame'ẽ kũjã ke mahem oho.
14 Mokõi wyrahuran keruhũ pypo aja Tupã
me'ẽ ipe, kũjã pe. Ame'ẽ pe awa nixói
te ame'ẽ pe a'e wewe oho. Ame'ẽ renda
ke Tupã moĩ katu. A'ep 1.260 wera rahã,
Tupã usak katu ehe. A'erehe mbói keruhũ
mahy ym kũjã ke. 15 Pe, juru ngi y keruhũ
ke mbói keruhũ muhem. Aja y keruhũ pe
kũjã ke munde ta raho tipe. 16 Anĩ. Ywy
riki owok. Y keruhũ mbói keruhũ juru
ngi muhem, ame'ẽ ke upa owokiha pe u'ar
oho. (A'erehe kũjã ke y jukwa ym.) Ywy
owok ame'ẽ pe upa y u'ar oho. 17 A'erehe
kũjã rehe mbói keruhũ parahy hũ we rĩ.
A'erehe, imembyr ta ke a'e mupyrara hũ
oho. Imembyr pyta ame'ẽ ta ke mupyrara
hũ oho. Ame'ẽ imembyr ta riki Tupã je'ẽha
rehe hendu katu ame'ẽ ta ke a'eta. Jetehar
te ke Jesu mujekwa, ame'ẽ ke a'eta pandu
pandu tĩ. Hijar ym riki. Ame'ẽ ta riki kũjã
membyr ta tĩ. Ame'ẽ ta ke mbói keruhũ
mupyrara hũ oho. 18 Pe, y ramũi rymy'y
rehe mbói keruhũ pu'am u'am.

13

So'o jarõ aja me'ẽ ke

1 Ajame'ẽ ke y ramũi ngi so'o jarõ aja me'ẽ
uhem. Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã.
Heta iãkã ihĩ. Kuja awa po wajar mokõi
hetaha ihĩ. I'ak heta tĩ. Kuja jande popa
hetaha i'ak ke. I'ak ta rehe pame katu te
iãkã rehe har ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja
ame'ẽ. Iãkã rehe pame katu te ma'e her ke
amõ mupinim. Ame'ẽ ta rer Tupã rehe juru
ai ame'ẽ ke. 2 So'o jarõ aja me'ẽ jangwate
aja ihẽ asak. Hãi riki jangwateran aja saka.
Ipy riki usu aja pyrãtã te hũ ame'ẽ ke ame'ẽ.
Mbói keruhũ riki ima'e pyrãtãha ke mondo
ipe, so'o jarõ aja me'ẽ pe. Mbói keruhũ
je'ẽha te reko, ame'ẽ ke a'e me'ẽ ipe tĩ, so'o
jarõ aja me'ẽ pe tĩ. Mbói keruhũ pandu
ipe: "Ihẽma'e wapyka rehe ewapyk" aja.
(Aja rahã, ngã ke so'o jarõ aja me'ẽ mondo
mondo ta tĩ.) 3 Heta iãkã ngi har peteĩ
riki kyse mungáiha rape ihĩ. Manõ ta tipe.
Ame'ẽ ka'ẽ oho, a'erehe manõ ym. "Mã!"
aja upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa.
Pe, ixotyhar ta aja ame'ẽ ta uwak. 4 Mbói
keruhũ je'ẽha te reko, ame'ẽ ke so'o jarõ
aja me'ẽ pe a'e me'ẽ, a'erehe mbói keruhũ
rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ katu. So'o jarõ
aja me'ẽ rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ katu tĩ.
Ngã pandu:

—So'o jarõ aja me'ẽ pyrãtã te hũ. A'e aja
nixói amõ. Marã ka ym a'e ke muputu'u
awa — aja riki naĩ.

5 Pyrãtãha ke so'o jarõ aja me'ẽ pe mbói
keruhũ mondo, a'erehe Tupã rehe juru ai.
So'o jarõ aja me'ẽ juru ai Tupã rehe tĩ. Tupã
aja a'e jupe tĩ. Pe, heta jahy, 42 jahy rahã,
ame'ẽ riki je'ẽha te reko. Ngã ke mondo
mondo hũ. 6 A'e pandu pandu:

—Tupã jaxer ai riki. Her riki jaxer ai tĩ.
Hekoha katu ym tĩ. Ywa pe har ta katu ym
tĩ. Upa jaxer ai riki — aja so'o jarõ aja me'ẽ
pandu naĩ.

7 Mbói keruhũ pandu ipe: "Tupã kotyhar
ta namõ ejumai eho" aja. Pe, a'e jumai mai
oho. Tupã kotyhar ta ke a'e muputu'u ta

tĩ. Mbói keruhũ pandu ipe tĩ: “Nde riki
upa ka'a pe har tama'e kapitã keruhũ ke.
Amõ amõ ywy pe har tama'e kapitã keruhũ
ke tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ
tama'e kapitã keruhũ ke nde tĩ. Amõ amõ
awa tama'e kapitã keruhũ ke nde tĩ” aja so'o
jarõ aja me'ẽ pe. 8 Upa kome'ẽ ywy keruhũ
pe har ta ngã py'a ke moĩ moĩ ehe, so'o
jarõ aja me'ẽ rehe. Kome'ẽ ywy keruhũ
Tupã mujã ym rahã we, paper rehe uhã te
hũ ame'ẽ ta rer a'e mupinim. Ame'ẽ rehe
her nixói ame'ẽ ta riki so'o jarõ aja me'ẽ
rehe ngã py'a moĩ moĩ. Ame'ẽ paper riki
Kirisutuma'e ke. A'e ke amõ ta jukwa. A'e
riki Arapuharan Ra'yr aja a'e.
9 “Myrandu rehe pehendu katu! 10 Amõ ke
huwajan pyhyk ta raho aja me'ẽ rahã, aja
oho ta a'e. Amõ ke kyse pe huwajan jukwa
ta aja me'ẽ rahã, aja kyse pe jukwa ta ame'ẽ
ke. Aja rahã, Tupã kotyhar ta ipy'ahu te'e
hendu ta me'ẽ te'e. Tapijar te'e we Tupã
rehe jurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ” aja riki
pandu.
11 Ajame'ẽ ke amõ so'o jarõ aja me'ẽ ihẽ
asak. (Mokõihar ke ame'ẽ.) Ywy ngi a'e
uhem aja saka. I'ak mokõi namõ ixo. Ara-
puhame ra'yr aja saka ame'ẽ. Pe, mbói
keruhũ aja a'e pandu tĩ. 12 So'o jarõ aja
me'ẽ uhem py. Ame'ẽ je'ẽha rupi ma'e
ke mokõihar ma'ema'e katu. Upa kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta pe a'e pandu: “So'o
jarõ aja me'ẽ uhem py. Pehẽ py'a pemoĩ
moĩ katu ehe. Mungáiha rape ka'ẽ ame'ẽ
ke namõ a'e ixo. Pehẽ py'a pemoĩ moĩ
ehe” aja so'o jarõ aja me'ẽ mokõihar pandu.
13 Ma'e ke so'o jarõ aja me'ẽ ma'ema'e
katu. Mokõihar ke a'e. Marã ka ym amõ
ma'eha. Ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Upa
ngã usak u'am rahã, ywa ngi tata ke a'e
mujy muwyr. Kome'ẽ ywy keruhũ pe mujy
muwyr. 14 Uhem py so'o jarõ aja me'ẽ huwa
koty ma'e ke a'e ma'ema'e katu. Pyrãtãha
ke mbói keruhũ muwyr ipe, so'o jarõ aja
me'ẽ mokõihar pe. A'erehe marã ka ym
amõ ma'eha. Ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu.
Aja upa kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ta
ke a'e muka'u te'e. Ame'ẽ ta pe a'e pandu:
—I'ã ke pemujã. So'o jarõ aja me'ẽ'ã ke
pemujã. Iãkã ke kyse puku pe amõ mungái.
Manõ ym a'e. Ame'ẽ ma'e'ã ke pemujã —
aja riki ngã pe.
15 Pyrãtãha ke mbói keruhũ muwyr ipe.
A'erehe ame'ẽ'ã ke so'o jarõ aja me'ẽ
mokõihar peju. So'o jarõ aja me'ẽ uhem
py, ame'ẽ'ã ke peju. Aja rahã, ixuwe katu
pu'am. Aja rahã, je'ẽha uhem ipe. Pe, ame'ẽ
pandu: “Ihẽ rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ ym
rahã, ame'ẽ ta ke pejukwa” aja kwera ramõ
ame'ẽ pandu. 16 Upa awa ta pe so'o jarõ
aja me'ẽ pandu. Mokõihar ke a'e. Kuja
pandu. “Ma'e ngã ukwaha ke pehẽ pykã
rehe pemoĩ. Pehẽ po jywa katu kotyhar
rehe pemoĩ tĩ. Upa ngã pe aja pepandu.
Kapitã keruhũ aja ixo ame'ẽ ta pe pepandu
tĩ. Je'ẽha reko ym te ame'ẽ ta pe aja tĩ.
Pepandu tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta pe
aja tĩ. Pepandu tĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta
pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Amõ ta te'e paraky
ame'ẽ ta pe aja tĩ. Aja me'ẽ ijar aja ixo ame'ẽ
ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Upa ngã pe aja
me'ẽ pepandu. (‘Ngã ukwaha ke pehẽ pykã
rehe pemoĩ. Pehẽ po jywa katu kotyhar
rehe pemoĩ tĩ’ aja pepandu)” aja so'o jarõ
aja me'ẽ pandu. 17 Ame'ẽ ngã ukwaha nixói
rahã, marã ka ym ma'e ke muhepyha. Marã
ka ym ma'e ke jo'okiha amõ ngi tĩ. Ame'ẽ
ngã ukwaha riki so'o jarõ aja me'ẽ rer ke.
Her moĩ ym rahã, ukwaha mangaha ke moĩ
ta.
18 Mã! Ukwa katu ta me'ẽ te'e awa. Ukwa
katu ame'ẽ ke, aja amõ ixo rahã, mã peja
ngã ukwaha ke emanga. So'o jarõ aja me'ẽ
ukwaha mangaha ke emangarahã! Ame'ẽ
ukwaha mangaha sawa'e rer aja ame'ẽ.
Kuja ukwaha ke: 666 aja riki.

14

Kirisutu namõ ixotyhar ta ixo

1 Ajame'ẽ ke ihẽ ama'ã rahã, ywy'ã
keruhũ rehe Arapuharan Ra'yr pu'am u'am,
ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. (Kirisutu a'e.)
Ywy'ã keruhũ rer Siã. (Ame'ẽ Jerusarẽ ok
ta pyahu, aja ngã ukwa.) Inamõ heta te
hũ ixotyhar ta ixo. Kuja, 144.000 hetaha
ta ixo. Ame'ẽ ta pykã rehe Kirisutu rer
pame katu te amõ mupinim. (Aja rahã,
ixotyhar ta ke aja mujekwa.) Ipái rer
mupinim tĩ. (Aja rahã, ixotyhar ta ke
aja mujekwa tĩ.) 2 Pe, ywa ngi panduha
uwyr. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Ita
pupur keruhũ aja ahendu. Tupã tyapuha
keruhũ aja tĩ. Araraperan ke nupãha ta
hykýi, aja panduha tyapuha uwyr. Ame'ẽ
ke rehe ahendu tĩ. 3 Pe, wapyka ndutar koty
144.000 hetaha ta pu'am u'am tĩ. Jyngariha

pyahu ame'ẽ ke a'eta jyngar u'am. Tumeme
ixuwe katu hũ ame'ẽ ta huwa koty aja tĩ.
Jyngar u'am tĩ. Tamũi ta ruwa koty aja tĩ.
Jyngar u'am tĩ. Ame'ẽ 144.000 hetahama'e
ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu
muhepy. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi
jo'ok riki. Ame'ẽ ta jõ riki ame'ẽ jyngar-
iha pyahu ame'ẽ ke jumu'e katu. Amõ ta
anĩ. 4 Ame'ẽ ta riki kũjã rehe pyta ym te.
Sawa'e jeje te'e ixo ame'ẽ ta ke, aja ame'ẽ
ta ixo. Arapuharan Ra'yr oho. (Kirisutu
a'e.) Haikwer rupi ame'ẽ ta oho tĩ. Ame'ẽ
tama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe
Kirisutu muhepy. Kome'ẽ ywy keruhũ pe
har ta ngi har ame'ẽ ta ke Tupã pe me'ẽ py,
ame'ẽja saka. Arapuharan Ra'yr pe me'ẽ
py, ame'ẽja saka tĩ. 5 Te'e pandu ym te
ame'ẽ ta, aja ukwa katu awa. Anĩ te ame'ẽ
ta. Katu ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta.

*Mahapyr Tupã je'*ẽha rahoha ta ke

6 Ajame'ẽ ke amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe
ihẽ asak. Ywate wewe oho ixo. Upa katu te
kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe myrandu
katu ke a'e pandu raho. Ame'ẽ myrandu
upa ym te ta. Uhã te hũ, aja saka. Ame'ẽ ke
upa amõ amõ awa ta pe pandu raho. Upa
ka'a pe har ta pe aja tĩ. Pandu raho tĩ. Upa
amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta pe aja
tĩ. Pandu raho tĩ. Upa amõ amõ ywy pe har
ta pe aja tĩ. Myrandu katu pandu raho tĩ.
7 Hãtã a'e pandu:

—Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke
Tupã mutyryk tyryk ta. A'e riki ngã pe
pandu ta: "Nde katu." Anĩ rahã: "Nde
katu ym" aja. Ame'ẽ angaha uhyk apo 'y.
A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja
pepandu ipe. Pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu
ehe tĩ. A'e riki ywa ke mujã. Kome'ẽ ywy
keruhũ aja tĩ. Mujã tĩ. Y ramũi aja tĩ. Mujã
tĩ. Upa mundu aja tĩ. A'e riki mujã tĩ — aja
Tupã je'ẽha rahoha pandu.

8 Peteĩhar upa rahã, Tupã je'ẽha rahoha
mokõihar pandu:

—Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã mai!
Upa katu te mai! Upa ngã ke a'e muka'u te'e
hũ, a'erehe Tupã aja ym ame'ẽ ke rehe ngã
py'a ke ngã moĩ moĩ. Kawĩ ngi ka'u ame'ẽja
saka riki — aja pandu.

9 Mokõihar upa pandu rahã, Tupã je'ẽha
rahoha mahapyrihar pukái:

—So'o jarõ aja me'ẽ rehe ipy'a ke amõ
moĩ moĩ rahã, (ame'ẽ ke rehe Tupã parahy
te hũ ta.) So'o jarõ aja me'ẽ'ã rehe ipy'a
ke amõ moĩ moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ẽ ta
rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.) Ipykã rehe
ame'ẽ ukwaha moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ẽ ta
rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.) Ipo rehe
ame'ẽ ukwaha moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ẽ
ta rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.) 10 Kawĩ
iro te ame'ẽ ke amõ u'u, aja Tupã parahy
te ha ke pyhyk ta. Ame'ẽ ke kawĩ ryru
pe Tupã moĩ, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta ke
tata pe a'e mupyrara ta. Enxo ukwái ixo
ame'ẽ pe mupyrara ta tĩ. Ahy hũ ta. Ame'ẽ
mupyraraha ke Tupã je'ẽha rahoha ta katu
te ame'ẽ ta usak ta. Arapuharan Ra'yr usak
ta tĩ. (Kirisutu a'e.) 11 Tata pe mupyrara
riki. Ame'ẽ tata takãxĩha aja te'eha pu'am
u'am. Upa ym te ta. Ahy te hũ. Putu'u
ym te riki. Wera rahã, putu'u ym. Pytun
rahã, aja tĩ. Putu'u ym tĩ. So'o jarõ aja
me'ẽ rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ta pyrara
te hũ. Putu'u ym te. So'o jarõ aja me'ẽ'ã
rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ta pyrara te hũ tĩ.
Her ukwaha ke moĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Ahyha
putu'u ym te ta tĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha
pandu. Mahapyrihar ke ame'ẽ.

12 Tupã je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ
ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ẽ te'e. Jesu
rehe tapijar te'e we jurujar katuha hijar ym
ame'ẽ ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ẽ te'e tĩ.
Tupã kotyhar ta aja ixo ta me'ẽ te'e tĩ.

13 Ajame'ẽ ke ywa ngi panduha uwyr.
Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Kuja emupinim. Apo har jandema'e
kapitã keruhũma'e parakyha ke amõ ta
ma'ema'e ixo. Tupã je'ẽha ke pandu pandu
ame'ẽ ke ima'e parakyha ke. Aja ixo rahã,
ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Aja rahã, mã
hury katu ame'ẽ ta ke a'eta — aja ahendu.

Tupã'ã pandu:

—A'e tỹ! Ame'ẽ ta paraky te hũ. Apo
putu'u katu te ta. Paraky te hũ, a'erehe
ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ
namõ ixo, a'erehe hury katu te ta — aja riki.

*Ngã ke Tupã je'*ẽha rahoha ta mujy'ar

14 A'engi ihẽ asak rahã, ywa takãxĩha
ituwyr ame'ẽ rehe ihẽ asak. Ame'ẽ 'ar pe
awa aja wapyk uĩ. (Kirisutu a'e.) Iãkã rehe
har namõ ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ẽ.
(Aja rahã, upa katu te huwajan ta ke a'e
muputu'u, aja mujekwa katu.) Itatawa ke
te'e mujã ame'ẽ ke iãkã rehe har. Kyse

apar haimbe ame'ẽ ke ipo pe pyhyk reko.
15 Pe, amõ Tupã je'ẽha rahoha uhem. Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem.
Tupã koty ngi uhem. Ywa takãxĩha 'ar pe
wapyk uĩ ame'ẽ pe hãtã a'e pandu:
—Angaha uhyk riki. Kyse apar pe ma'e
tyarõ ame'ẽ ke emondok. Ematyr. Kome'ẽ
ywy keruhũma'e ke tyarõ riki — aja ipe.
16 Pe, takãxĩha 'ar pe wapyk ame'ẽ ke kyse
apar pe mondok. Kome'ẽ ywy keruhũma'e
tyarõ ame'ẽ ke mondok. Ame'ẽ ke matyr.
(Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke
mujy'ar ta. Ixotyhar ta ke ixoty a'e mujy'ar,
aja mujekwa.)
17 A'engi ywa pe har Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ ngi amõ Tupã
je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Kyse apar
haimbe ame'ẽ ke a'e pyhyk reko tĩ.
18 Ajame'ẽ ke amõ Tupã je'ẽha rahoha
rehe ihẽ asak. Ame'ẽ riki tata harõha ke.
Tata usakiha ke a'e tĩ. Myrape keruhũ rake
ngi a'e uwyr. Kome'ẽ ywy keruhũ pe rahã,
tapi'iruhu ke hapy, ame'ẽ myrape keruhũ
aja saka. Pe, kyse apar haimbe ame'ẽ ke
pyhyk reko. Ame'ẽ pe pandu.
—Ma'eywa ke kyse apar pe emondok.
Uwa ame'ẽ ma'eywa ke. Peme'ẽ ywy
keruhũ pe uwa ty túi. Tyarõ riki, a'erehe
a'ep emondok eho — aja pandu.
19 A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã
je'ẽha rahoha mondok uwyr. Hymbo ngi
uwa ke mondok. Ame'ẽ ke tykwer jamiha
renda pe ombor. Ame'ẽ jamiha renda Tupã
parahy te ha aja saka. 20 Ok ta kurar sorokap
jamiha renda ihĩ. Ame'ẽ pe uwa ke jami.
Awa ruwy aja tykwer uhem hũ ingi. Y
tiha aja uhem. Manga rahã, typyha riki
peteĩ met, amõ met ixu'ap typyha. Pukuha
manga rahã, 300 kiro met pukuha. (Upa
aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke
Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Tupã
rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, ame'ẽ
ta ke Tupã mupyrara te hũ ta. Awa ruwy
uhemiha aja ahy te hũ ta ngã ke, aja mu-
jekwa.)

15

Ma'e ahyha a'ejõhar ke

1 Ajame'ẽ ke ywa rehe amõ ma'e rehe ihẽ
asak tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ asak rahã: "Mãte
we ame'ẽ te a'e my!" aja ihẽ akwa. Kuja
ihẽ asak. Tupã je'ẽha rahoha ta awa po
wajar mokõi hetaha rehe ihẽ asak tĩ. Kuja
ame'ẽ ta pyhyk reko. Ma'e ahyha awa po
wajar mokõi hetaha ke. Ame'ẽ riki a'ejõhar
ke. Ame'ẽ ke Tupãma'e parahy te ha ke.
A'ejõhar ke ame'ẽ.
2 Pe, y ramũi aja ihẽ asak. Waruwa aja
ame'ẽ. Tata namõ mupara aja riki. Pe, so'o
jarõ aja me'ẽ koty ipy'a ke muruwak ym
ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Tapijar te'e we Tupã
rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ
so'o jarõ aja me'ẽ'ã koty ipy'a ke muruwak
ym tĩ. Ame'ẽma'e ukwaha ke moĩ ym tĩ,
ipykã rehe. Ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Y
ramũi aja ame'ẽ rake pu'am u'am. Ame'ẽ ta
pe pame katu te araraperan ke Tupã me'ẽ
me'ẽ. Ame'ẽ ke ngã jywa rehe ngã pyhyk
u'am. 3 Moise mu'e, ame'ẽ jyngariha ke
ame'ẽ ta jyngar u'am. A'e riki Tupãma'e
miasu ke. Arapuharan Ra'yr rehe ame'ẽ
ta jyngar u'am tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Kuja
jyngar:

"Tupã! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrãtã te
hũ ame'ẽ ke nde.
Mã! Nde erema'ema'eha riki katu te ame'ẽ
ke.
Jetehar rupi ma'e ke nde erema'ema'e katu.
Katu te ha rupi nde erema'ema'e
katu tĩ.
Upa amõ amõ ywy pe har tama'e kapitã
keruhũ te nde.
4 Sawa'e! Nde rehe upa ngã hendu katu ta.
Upa ngã pandu ta: 'Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke' aja.
Nde pe ma'e nde ereka'u te'eha nde
erema'eha nixói te.
Jetehar rupi nde erema'ema'e, ame'ẽ ke
rehe upa ngã usak, a'erehe nde rehe
upa katu te amõ amõ ywy pe har ta
ngã py'a ke moĩ moĩ ta uwyr" aja riki
jyngar.

5 Ajame'ẽ ke ywa pe har Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ rehe ihẽ asak. Huk-
wen pirar aja asak. A'ep so'o pirer ke te'e
mujã aja ihĩ. Ame'ẽ so'o pirer ok keruhũ:
"Ko Tupã ixo" aja ame'ẽ mujekwa. 6 Pe,
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi
Tupã je'ẽha rahoha ta uhem. Awa po wajar
mokõi hetaha ke. Ma'e ahyha awa po
wajar mokõi hetaha namõ ixo ame'ẽ ta ke
a'eta. Ima'e mundeha hendy hũ ame'ẽ ke
namõ ixo. Katu te ame'ẽ ke. Ipixi'a rupi
ma'e pukwariha ihĩ. Itatawa ke te'e mujã
ame'ẽ ke. 7 Ame'ẽ ta pe ma'e ke amõ me'ẽ.

Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har
peteĩ me'ẽ ma'e ke. Kuja, ita rekúi awa
po wajar mokõi hetaha. Itatawa ke te'e
mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ pe Tupã parahyha
tyryhem ihĩ. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha
awa po wajar mokõi hetaha ta pe me'ẽ.
Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. 8 Tupã
rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe tata
takãxĩha pu'am hũ u'am. Tupã katu te
ha ke ame'ẽ mujekwa. Ima'e pyrãtã te ha
ke mujekwa tĩ. Ma'e ahyha awa po wajar
mokõi hetaha ke Tupã je'ẽha rahoha ta jyhẽ
ta. Ame'ẽ upa ym rahã we, marã ka ym
Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe
ixeha awa. Tupã je'ẽha rahoha awa po
wajar mokõi hetaha ta ma'e ahyha ke jyhẽ
ta.

16

Tupãma'e parahyha ke

1 Ywa pe har Tupãma'e ngã jumu'eha
renda keruhũ ngi amõ hãtã pandu. Ame'ẽ
ke rehe ihẽ ahendu. Ihẽ Juã. Tupã je'ẽha
rahoha ta pe hãtã pandu: "Peho! Ita rekúi
pe ihĩ ame'ẽ ke pejyhẽ peho. Awa po
wajar mokõi hetaha ita rekúi ke. Ame'ẽ pe
Tupãma'e parahyha ke ihĩ. Ywy keruhũ pe
pejyhẽ peho" aja ahendu.

2 Tupã je'ẽha rahoha peteĩhar jyhẽ oho.
Kome'ẽ ywy keruhũ pe ita rekúi pe ihĩ
ame'ẽ ke jyhẽ oho. Aja rahã pere ahy te
hũ ame'ẽ ke awa ta rehe uhem. So'o jarõ
aja me'ẽ ukwaha reko ame'ẽ ta rehe uhem.
Ipykã rehe ukwaha ihĩ. Ipo rehe aja tĩ. Ihĩ tĩ.
Upa ame'ẽ ta rehe pere uhem. So'o jarõ aja
me'ẽ'ã rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ, ame'ẽ
ta rehe pere ahy te hũ ame'ẽ ke uhem tĩ.

3 A'engi Tupã je'ẽha rahoha mokõihar ita
rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. Y ramũi pe
jyhẽ. Aja rahã, y riki awa ruwy aja uwak.
Manõ ame'ẽ ruwy aja ame'ẽ. Upa katu te y
rupi ixo ame'ẽ ta ke manõ. Pyta we ym te.

4 A'engi Tupã je'ẽha rahoha mahapyrihar
ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. Y pe ombor.
Mundu pe aja tĩ. Ombor tĩ. Upa y riki awa
ruwy aja uwak tĩ. 5 Pe, Tupã je'ẽha rahoha
pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. A'e riki y
harõha ke. Y usakiha ke tĩ. Kuja pandu:

—Tupã! Katu te ame'ẽ ke nde. Ngã ke
nde eremupyrara. Ame'ẽ ke katu. Yman
nde erexo. Apo pete'e nde erexo tĩ. Nde
ruhã te hũ ame'ẽ ke nde. 6 Nde kotyhar ta ke
ngã jukwa. Huwy muhem riki. Nde je'ẽha
pandu ame'ẽ ta ke aja tĩ. Jukwa tĩ. A'erehe
ngã pe awa ruwy aja nde eremondo. Ame'ẽ
ke a'eta u'u, ame'ẽja saka. (Aja rahã, huwy
muhem, aja ame'ẽ ta ke Tupã jukwa tĩ, aja
mujekwa.) Aja katu a'eta pe — aja pandu.

7 Pe, myrape keruhũ koty ngi amõ pandu,
ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kome'ẽ ywy
keruhũ pe rahã, myrape keruhũ 'ar pe
tapi'iruhu ke hapy. Ame'ẽ myrape keruhũ
aja ame'ẽ. Kuja pandu: "Tupã! Jandema'e
sawa'e te ke nde! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde.
Jetehar rupi ngã ke nde eremupyrara ta.
Nde eremupyrara ta rahã, katu tiki ame'ẽ
tĩ" aja ahendu.

8 A'engi Tupã je'ẽha rahoha tumemehar
ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. Warahy
rehe jyhẽ. Aja rahã, warahy haku te hũ oho.
A'erehe ngã pirer ke hapy, aja riki. 9 Warahy
haku te hũ. Ngã pirer ke hapy. A'erehe
Tupã pe a'eta pandu: "Nde katu ym" aja
ipe naĩ. (Tupã riki ma'e ahyha ke muwyr,
aja ngã ukwa a'erehe Tupã rehe juru ai.)
Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke
ngã muruwak ym. Tupã koty muruwak ym.
"Katu te ame'ẽ ke nde" aja Tupã pe pandu
ym ngã.

10 A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar
peteĩhar upa har ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke
jyhẽ tĩ. So'o jarõ aja me'ẽ ma'e wapyka rehe
jyhẽ. Aja rahã, hekoha rupi pytun te oho.
A'e riki ngãma'e kapitã keruhũ aja ixo. Upa
ame'ẽ renda rupi pytun te oho. Hembe ke
a'eta su'u su'u rãi u'am. Ahy te hũ ngã,
a'erehe hembe ke su'u su'u u'am. 11 Pe, a'eta
pandu: "Tupã! Ywa pe har ke nde! Katu ym
te nde" aja riki naĩ. Ahy te ngã ixo. Pere hũ
tĩ. Ahy riki a'erehe Tupã rehe juru ai. Ma'e
ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ngã muruwak
ym. Tupã koty muruwak ym.

12 A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar
peteĩhar ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. Y
pe jyhẽ. Y rer Eura. Aja rahã, y riki upa katu
te typa oho. A'erehe ame'ẽ y renda rupi
kapitã keruhũ uwyr ta. Warahy uhemiha
kotyhar kapitã keruhũ ame'ẽ. Y rapyrer
rupi uwyr ta.

13 A'engi ãjã ta rehe ihẽ asak. Mahapyr
asak. Jaxer ai te ame'ẽ ta ke a'eta. Kururu
aja ame'ẽ ta rehe asak. Mbói keruhũ juru
ngi peteĩ uhem. Amõ riki so'o jarõ aja me'ẽ
juru ngi uhem tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ran juru ngi amõ uhem tĩ. Aja asak tĩ. 14 Ãjã

ta ke ame'ẽ ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e katu. Ame'ẽ mahapyr ãjã ta riki upa katu te kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi ixo ame'ẽ ta kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Jumaiha rehe mujy'ar. Tupã namõ jumai ta. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

15 —Pesarahã! Awa ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uhyk uwyr. Aja amõ harõ ym rahã, ihẽ ajur ta. Amõ ukwer ym, aja ixo rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e. Ukwer ym, aja ima'e mundeha ke rehe amõ usak katu. Peta kỹ, aja ixo. Aja rahã, jawe te'e aja wata ym. Jawe te'e rahã, huxĩ ta. Peta kỹ, aja amõ ixo rahã, huxĩ ym ta — aja riki Kirisutu pandu.

16 Pe, ma'e renda pe kapitã keruhũ ta ke ãjã ta mujy'ar. Ame'ẽ renda rer: "Amangenõ." Aja riki jundéu awa ta je'ẽha ipe.

17 A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõihar ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. Ywate ngi jyhẽ. Ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Ame'ẽ pe wapyka ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ẽ. Ame'ẽ ngi Tupã hãtã pandu. Kuja. "Upa katu te riki" aja pandu. 18 Pe, Tupã pirã pirã hũ. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ katak te hũ tĩ. Sawa'e ke Tupã mujã, ame'ẽ ngi har aja ywy ke katak ym. Mãte hũ katak hũ. Ywy katak hũ, ame'ẽ 'ar koty te we hũ ame'ẽ katakiha. 19 Ame'ẽ ok ta keruhũ owok. Mahapyr pyngwer aja owok. Upa amõ amõ ywy pe ok ta ihĩ, ame'ẽ ta ke upa mujaxer tĩ. Mambiro ok ta ke Tupã haráí ym. Ame'ẽ pe har ta ke a'e mupyrara te hũ. Ame'ẽ ta pe pandu: "Ihẽma'e ita rekúi ngi kawĩ pe'u" aja pandu. (Aja rahã, Tupãma'e parahy te ha ke ame'ẽ ta pyhyk.) 20 Upa ypa'ũ riki kanim oho. Upa ywy'ã keruhũ kanim oho tĩ. 21 Ywa ngi aman aja y rãtã ukyr tĩ. Y rãtã keruhũ riki. Puhýi ame'ẽ. Kuja, 40 kir puhýiha riki ukyr. Ywy pe har ta rehe ukyr. Pe, ame'ẽ ta Tupã rehe juru ai. "Katu ym nde" aja pandu naĩ. Y rãtã keruhũ ukyr rahã, ahy te hũ. A'erehe Tupã rehe juru ai.

17

Kũjã katu ym ame'ẽ rehe har

1 Ajame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ngi har peteĩ uwyr ihẽ koty. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta ita rekúi pyhyk reko ame'ẽ ke. Awa po wajar mokõi hetaha ita rekúi ke. Pe, ihẽ rehe uhyk rahã, ihẽ pe pandu:

—Ejur! Y rymy'y rehe ame'ẽ ok ta keruhũ ngã mujã. Myja me'ẽ ame'ẽ ke Tupã mai ta my? Ame'ẽ ke nde pe ihẽ amujekwa ta. Ame'ẽ ok ta keruhũ riki kũjã ka'u te'e aja saka. 2 Ame'ẽ kũjã rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ka'u te'e. (Aja rahã, ame'ẽ ok ta pe har ta ma'ema'eha ke rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ. Ipy'a moĩ ehe, a'erehe kũjã ka'u te'e aja ame'ẽ.) Ame'ẽ kũjãma'e kawĩ ke kome'ẽ ywy pe har ta u'u tĩ. Ame'ẽ kawĩ ma'e ka'u te'eha aja saka. (Aja rahã, ame'ẽ ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e tĩ, aja mujekwa) — aja ihẽ pe pandu.

3 Ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Ihẽ Juã. Pe, ihẽ ke Tupã je'ẽha rahoha pyhyk raho. Awa nixói te ame'ẽ pe pyhyk raho. A'ep kũjã rehe ihẽ asak. So'o jarõ aja me'ẽ pirã ame'ẽ ke rehe asak tĩ. Ame'ẽ kupe 'ar pe kũjã wapyk uĩ. Hete rupi her ihĩ. Tupã rehe juru ai, ame'ẽ rer riki heta ihĩ. Pe, ame'ẽ so'o jarõ aja me'ẽ heta iãkã namõ ixo. Awa po wajar mokõi hetaha iãkã. I'ak heta tĩ. Jande popa hetaha i'ak ke. 4 Kũjãma'e mundeha katu te. Pan pirangwer ke te'e mujã ame'ẽ ke te'e ame'ẽ mundeha. Pan pirã amõ tĩ. Itatawa ke te'e ma'e ke mujã, ame'ẽ ke mundeha rupi moĩ moĩ tĩ. Aja mukatuha. Itara'yr muhepy hũ ame'ẽ ke moĩ moĩ tĩ. Pero moĩ tĩ. Pu'yr aja ame'ẽ. Aja mukatuha tĩ. Ipo pe ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke. Tyryhem riki. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ẽ ke ihĩ ipe. Upa katu te jaxer ai ame'ẽ ke ihĩ ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe upa ma'e ke ita rekúi ra'yr pe ihĩ. 5 Ipykã rehe her ke amõ mupinim. Myja me'ẽ ame'ẽ rer my? Yman ame'ẽ ke ukwa ym awa rĩ. Kuja her. "Mambiro ok ta keruhũ ke. Upa kũjã ka'u te'e ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ aja ame'ẽ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ke a'e tĩ. Kũjã ke a'e" aja riki. 6 Tupã kotyhar ta ruwy ngi kũjã ka'u, aja ihẽ asak. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym, ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Ame'ẽ ta ruwy ngi ka'u tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke kũjã jukwa, aja mujekwa ngã pe. Jesu rehe jurujar

katuha ke hijar ym ame'ẽ ta ke jukwa tĩ, aja
mujekwa tĩ.)

Ame'ẽ kũjã rehe ihẽ asak rahã: "Mã!" aja
ihẽ akwa. 7 Aja rahã, ihẽ pe Tupã je'ẽha
rahoha pandu:

—Nde eremukahem rahã, katu ym. Myja
me'ẽ ame'ẽ kũjã my? Yman ame'ẽ ke amõ
ukwa ym rĩ. Ame'ẽ ke nde pe ihẽ amujekwa
ta apo 'y. So'o jarõ aja me'ẽ rehe har ihẽ
amujekwa ta tĩ. Ame'ẽ kupe 'ar pe kũjã
wapyk. Iãkã kuja hetaha, awa po wajar
mokõi. I'ak kuja hetaha tĩ, jande popa.
8 Ame'ẽ so'o jarõ aja me'ẽ ixo kwe. Apo anĩ.
Nixói apo 'y. Mupyraraha renda ngi uhem
tate. Jumai ta oho a'e. Pe, a'e ke Tupã jukwa
ta. Ame'ẽ so'o jarõ aja me'ẽ rehe kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta usak rahã: "Mã!" aja
ukwa. Ame'ẽ ta rer ke paper rehe nixói.
Uhã te hũ ame'ẽ ta rer aja ym. Kome'ẽ ywy
keruhũ ke Tupã mujã ym rahã we, uhã te
hũ ame'ẽ ta rer ke paper rehe a'e mupinim.
Ame'ẽ rehe nixói te ame'ẽ ta rer. Ame'ẽ
so'o jarõ aja me'ẽ ixo kwe. Apo nixói 'y.
Manõ riki. Uwyr ta tĩ.

9 —Apo ukwa katu ame'ẽ ke ukwa ukwa ta
me'ẽ te'e. Iãkã awa po wajar mokõi hetaha
riki ywy'ã awa po wajar mokõi hetaha ke.
Ame'ẽ 'ar pe kũjã wapyk uĩ. Aja rahã, ok
ta riki ywy'ã awa po wajar mokõi ihĩ, aja
mujekwa. Ame'ẽ ok tama'e kapitã keruhũ
awa po wajar mokõi hetaha ixo tĩ. 10 Awa
po wajar peteĩhar upa hetaha upa 'y. Nixói
apo 'y. Awa po wajar peteĩhar riki kapitã
keruhũ kote'e ixo apo 'y. Amõ riki awa
po wajar mokõihar uhyk ym we uwyr rĩ.
Ame'ẽ uhyk uwyr rahã, jahy heta ym rahã,
kapitã keruhũ aja ixo ta tĩ. 11 So'o jarõ aja
me'ẽ ixo kwe. Apo nixói 'y. Ame'ẽ riki awa
po wajar mahapyrihar ke a'e. Ame'ẽ riki
awa po wajar mokõi ngi har peteĩ a'e. Jumai
oho. Pe, a'e ke Tupã jukwa ta.

12 —I'ak jande popa rehe nde eresak.
Ame'ẽ riki kapitã keruhũ jande popa het-
aha ta. Ame'ẽ ta kapitã keruhũ aja ixo
ym we rĩ. Uhyk ta kỹ. So'o jarõ aja
me'ẽ namõ ame'ẽ ta ke kapitã keruhũ aja
amõ mu'am ta. I'i atu we ym rahã, kapitã
keruhũ aja ixo ta tĩ. 13 Ame'ẽ kapitã keruhũ
jande popa hetaha ma'ema'e. Ame'ẽ ke
peteĩhar aja ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ẽ
pe ame'ẽ ta pandu: "Nde riki jandema'e
kapitã keruhũ ke apo 'y. Jande je'ẽha rupi
ma'e ke ema'ema'e katu" aja so'o jarõ aja
me'ẽ pe pandu. 14 Arapuharan Ra'yr namõ
so'o jarõ aja me'ẽ jumai ta oho. (Kirisutu
ke a'e.) Kapitã keruhũ jande popa hetaha
aja tĩ. Jumai ta oho tĩ. Pe, ame'ẽ ta ke
Arapuharan Ra'yr muputu'u ta. A'e riki
kapitã keruhũ te. "Ihẽma'e ke pehẽ" aja
Kirisutu pandu ame'ẽ ta jumai oho inamõ
tĩ. "Ihẽ koty ejur" aja Kirisutu pandu ame'ẽ
ta jumai oho inamõ tĩ. Ixotyhar ta jurujar
katuha ke hijar ym ame'ẽ ta jumai oho in-
amõ tĩ. So'o jarõ aja me'ẽ ke a'eta muputu'u
ta oho tĩ. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u ta
tĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

15 Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu tĩ:

—Y rehe nde eresak. Ame'ẽ 'ar pe kũjã
ka'u te'e pyrũ. Ame'ẽ y riki amõ amõ ywy
pe har ta ke. Amõ amõ awa ta ke tĩ. Amõ
koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke tĩ. Amõ
amõ ka'a pe har ta ke tĩ. 16 Kũjã ka'u te'e
ame'ẽ ke i'ak jande popa hetaha putar ym
ta. So'o jarõ aja me'ẽ aja tĩ. Putar ym ta kũjã
ke tĩ. Upa katu te kũjãma'e ke jo'ok ta ingi.
Jawe te'e aja a'e ke ame'ẽ ta mupyta ta ixo.
(Aja rahã, a'e ke muputu'u ta, aja mujekwa.)
Kũjã rukwer ke u'u ta, ame'ẽja saka ta.
Kũjã ke tata pe hapy ta, ame'ẽja saka upa
katu te mujaxer ta tĩ. (Aja rahã, kũjã riki
kapitã keruhũ aja putar ym aja mujekwa.)
17 Tupã pandu: "Ihẽ aputar ame'ẽ ke kapitã
keruhũ ta ma'ema'e ta. Ihẽ aputariha ke
ipy'a rehe ihẽ amoĩ ta, a'erehe ihẽ aputar
ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta" aja a'e pandu.
A'erehe kapitã keruhũ ta pandu: "Nde riki
jandema'e kapitã keruhũ ke apo 'y. Jande
je'ẽha rupi ma'e ke ema'ema'e katu" aja
so'o jarõ aja me'ẽ pe pandu. A'erehe so'o
jarõ aja me'ẽ riki kapitã keruhũ aja ixo.
Tupã pandu ame'ẽ ke upa uhyk ym rahã we,
aja ixo ta ame'ẽ.

18 —Kũjã rehe nde eresak, ame'ẽ riki ok
ta keruhũ ke. Ame'ẽ ok ta keruhũ ngi
je'ẽha uhem, ame'ẽja saka. Upa kome'ẽ
ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ke
mondo mondo. A'erehe ame'ẽ ok ta keruhũ
je'ẽha te reko, ame'ẽja saka — aja ihẽ pe
Tupã je'ẽha rahoha pandu.

18

Mambiro ok ta ke upa katu te mujaxer

1 Ajame'ẽ ke amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe
ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ywa ngi wyjy uwyr

a'e. Je'ẽha te reko. Katu te ame'ẽ ke a'e.
Hendy hũ. Ima'e hendyha namõ kome'ẽ
ywy keruhũ ke muwera hũ. [2] A'e hãtã
pandu:

—Mambiro ok ta upa katu te mujaxer.
Ma'e jaxer ai ame'ẽ rekoha ke apo 'y. A'ep
ãjã ta ixoha renda ke apo 'y. Ãjã jaxer ai
ame'ẽ ta pehĩ riki. A'ep ma'ewyra jaxer
ame'ẽ ke ixo tĩ. Ma'ewyra amõ u'u ym
ame'ẽ ke pehĩ tĩ. [3] (Ame'ẽ ok ta mujaxer
ym rahã, pewe ihĩ rahã,) ma'e ka'u te'eha
riki kawĩ aja saka. Ame'ẽ ngi upa amõ
amõ ywy pe har ta ka'u. Aja rahã, ame'ẽ
ma'e ka'u te'eha ke amõ amõ ywy pe har
ta ma'ema'e tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta
aja kome'ẽ ywy keruhũma'e kapitã keruhũ
ta ma'ema'e tĩ. Pe, upa ma'e ka'u te'eha
ke ma'ema'e. Ame'ẽ ok ta rehe mãte hũ
ma'e ke ihĩ. Ma'e ke muhepy ame'ẽ ta
muhepy hepy hũ. Aja matyr hũ tamatarer
ke. Muka'u te'eha rupi pyhyk hũ. Katu ym
aja — aja riki Tupã je'ẽha rahoha pandu.

[4] Pe, ywa ngi amõ pandu ame'ẽ ke rehe
ihẽ ahendu.

"Ihẽ kotyhar ta! Ame'ẽ ok ta ngi pehem
peho!

Ame'ẽ ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha
pema'ema'e ym pexo tĩ.

Ame'ẽ ok ta pe har ta ke ihẽ amupyrara ta.
Pehem peho ingi. (Aja rahã, ame'ẽ
ta aja pehẽ ke ihẽ amupyrara ym ta
tĩ.)

[5] Upa ma'e ka'u te'eha ke a'ep pe har
ta ma'ema'e hũ. Mãte hũ te'e
ma'ema'e. Ywa rehe uhyk, ame'ẽja
saka hetaha.

Ma'e katu ym te ame'ẽ ma'ema'eha ke ihẽ
aharái ym. (A'erehe amupyrara ta)"
aja ahendu.

Pe, ywa ngi pandu ame'ẽ ke rehe ahendu tĩ.
Tupã je'ẽha rahoha ta pe pandu:

[6] "Ihẽ kotyhar ta ke a'ep pe har ta mupyrara
hũ.

Aja juja katu te a'ep pe har ta ke
pemupyrara tĩ.

Jetehar te! Mokõihar aja pemupyrara. Amõ
ta ke a'ep pe har ta muka'u te'e.

Aja mokõihar aja a'ep pe har ta ke pe-
muka'u te'e tĩ. Aja pemahy katu tĩ.

[7] Ma'e katu ame'ẽ ke jõ a'ep pe har ta me'ẽ
me'ẽ ngã jupe. Ma'e hepy hũ ame'ẽ
ke aja tĩ. Me'ẽ me'ẽ ngã jupe tĩ.

Aja jumuhury ngã juehe. A'erehe a'ep pe
har ta ke pemahy apo. Pemupyrara
tĩ.

Ame'ẽ ok ta riki kũjã aja saka.

Jupandu jupe: 'Kapitã keruhũ ihẽ. Aja ko
axo. Ihẽ sawa'e manõ ame'ẽ ke ym
ihẽ axo. A'erehe apyaiha ihẽ akwa
ym te ta' aja jupe.

[8] Aja pandu jupe, a'erehe peteĩ wera rahã,
ma'e ahyha uhyk ta ehe.

Pyaiha uhyk ta ehe tĩ. Myahy te ha uhyk ta
tĩ. Mahyha uhyk ta tĩ. Tata pe hapy
ta tĩ.

Tupã, jandema'e sawa'e te riki pyrãtã te hũ.
A'erehe tata pe hapy ta. Upa ukwái
ta. Mujaxer ta. A'e riki mupyrara
ta" aja ywa ngi pandu ame'ẽ ke rehe
ahendu.

[9] Kome'ẽ ywy keruhũma'e kapitã keruhũ
ta pyai ta. Ame'ẽ ok ta pe har ta aja ma'e
ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ame'ẽ ok ta riki
ukwái hũ. Tata takãxĩha pu'am hũ tĩ. Ame'ẽ
rehe kapitã keruhũ ta usak, a'erehe pyai hũ.
Jixi'u hũ tĩ. [10] Ame'ẽ ok ta aja pyrara tar ym
kapitã keruhũ ta. Kyje ingi. A'erehe paite
pu'am u'am. Pandu u'am:

—Mã! Mãte hũ puki! Katu ym! Mambiro
ok ta upa riki. Katu te ame'ẽ ke kwe. A'ep
pe har kapitã ta pyrãtã te. Mã! Pahar
mumba. I'i we ym aja pahar mumba — aja
kapitã keruhũ ta pandu. Jixi'u hũ tĩ.

[11] Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e muhepy
ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta jixi'u hũ tĩ. Apo
ame'ẽ ok ta ngi ma'e ke jo'ok ym ta awa.
Muhepy ym ta tĩ. A'erehe tamatarer ke
muheta ym te ta apo 'y, aja ukwa katu.
A'erehe: "Mã! Katu ym" aja ma'e muhepy
ame'ẽ ta jixi'u hũ. [12] Itatawa ke amõ jo'ok
ym ta ingi 'y. Itatuwyr aja tĩ. Jo'ok ym
ta awa tĩ. Itara'yr muhepy ame'ẽ ke aja tĩ.
Jo'ok ym ta awa tĩ. Pero aja tĩ. (Pu'yr aja
ame'ẽ.) Pan katu te ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok
ym tĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Pan pirã aja
tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pan sen ame'ẽ aja tĩ.
Jo'ok ym ta awa tĩ. Arapuharan ra ke te'e
mujã ame'ẽ ke tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Upa
ma'e myra katu te ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym
ta awa tĩ. Masin ke te'e mujã me'ẽ ke aja
tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. (Masin riki i'ak aja
saka. Tuwyr ame'ẽ.) Ma'e myra hepy hũ ke
te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa
tĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ.
Ita, ser ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ma ke

te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ.
13 Kane aja tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke aja tĩ.
Jo'ok ym ta awa tĩ. Insen aja. Miha amõ tĩ.
Ma'e pihe katu ame'ẽ ke amõ tĩ. Jo'ok ym
ta awa tĩ. Kawĩ aja tĩ. Ma'e ka aja tĩ. U'i aja
tĩ. Ahúi aja me'ẽ ku'i aja tĩ. Ahúi aja me'ẽ
aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Tapi'iruhu aja tĩ.
Arapuharan aja tĩ. Kahwa aja tĩ. Jo'ok ym ta
awa tĩ. Myra ujan ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym
ta awa tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja tĩ. Awa
ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. 14 Ame'ẽ ok ta
rehe har muhepy ame'ẽ ta pandu:

—Upa ma'e katu te ame'ẽ ke ok ta pe har
ta putar katu. Ame'ẽ ke upa kanim. Upa
tamatarer kanim tĩ. Amõ usak rahã, katu
te, ame'ẽ riki nixói te apo 'y. Upa ame'ẽ ta
ke mujywyr ym te ta tĩ — aja pandu.

15 Ame'ẽ ok ta rehe ixo rahã, ma'e
muhepy ame'ẽ ta muhepy hepy. Aja
tamatarer pyhyk hũ. Aja tamatarer muheta
hũ tĩ. Ame'ẽ ok ta ke upa mujaxer, aja ma'e
muhepy ame'ẽ ta ke jukwa ta tĩ, aja a'eta
ukwa katu. Ame'ẽ ngi kyje a'erehe paite
pu'am u'am. Jixi'u u'am. Kuja pandu:

16 —Mãte hũ puki! Mã! Ame'ẽ ok ta
keruhũ upa riki! Katu te aja ame'ẽ ok ta ixo.
Pan katu te ame'ẽ ke ihĩ. Pan pirangwer aja
tĩ. Ihĩ tĩ. Pan pirã aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itatawa ke
te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itara'yr
hepy ame'ẽ ke aja tĩ. Pero aja tĩ. Ihĩ tĩ. Upa
ame'ẽ ta ke ok ta ke mukatu. 17 Mã! Pahar
ame'ẽ ta ke upa. I'i we ym aja pahar upa —
aja riki pandu ngã. (Tamatarer ke muheta
ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u
hũ ngã.)

Upa jarusu keruhũma'e kapitã ta paite
pu'am u'am tĩ. Jarusu keruhũ pe y rupi
wata, ame'ẽ ta aja tĩ. Jarusu keruhũ rehe
paraky ixo, ame'ẽ ta aja tĩ. Paite pu'am
u'am tĩ. Amõ heta y rupi paraky, ame'ẽ ta
aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. 18 Ok ta ke tata
upa ukwái. Ame'ẽ tata takãxĩha rehe a'eta
usak rahã, a'eta jixi'u hũ.

—Ame'ẽ ok ta jõ riki katu te ame'ẽ ke —
aja riki.

19 Ywy ku'i ke iãkã rehe a'eta ombor. (Aja
pyaiha ke mujekwa.) Jixi'u hũ tĩ. Kuja
pandu:

—Mã! Katu ym tiki! Ame'ẽ ok ta keruhũ
upa riki. Ame'ẽ ok ta pe har ta tamatarer
hũ namõ ixo. Ame'ẽ ta namõ y rupi
jarusu keruhũ raho ame'ẽ ta muhepy hepy.
Ame'ẽja tamatarer ke jarusu jar ta pyhyk
katu. Pahar ame'ẽ ok ta upa riki. I'i we
ym aja pahar upa riki — aja pandu ngã.
(Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja
ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

20 Ywa pe har ta! Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ok ta
ke upa mumba riki a'erehe pehẽ rury katu
pexo. Tupã kotyhar ta! Pehẽ rury katu
pexo tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta! Pehẽ
rury katu pexo tĩ. Kirisutu mondo ame'ẽ ta!
Pehẽ rury katu pexo tĩ. Upa pehẽ ke ame'ẽ
ok ta pe har ta mupyrara, a'erehe ame'ẽ
pe har ta ke Tupã mupyrara tĩ. Ok ta ke
mujaxer tĩ. A'erehe pehẽ rury katu pexo.

21 Pe, ita keruhũ ke Tupã je'ẽha rahoha
pyhyk. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ahúi
aja me'ẽ ke ita pe kytyk, aja ita keruhũ ke.
Ame'ẽ ke y ramũi pe ombor. Arahã kuja
pandu:

—Aja Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã
ombor ta. Pahar mujaxer ta. Upa mai.
Ame'ẽ ok ta ke usak ym te ta awa tĩ. 22 Ngã
huryha nixói te ta tĩ. Araraperan ke nupã
ym te ta awa a'ep tĩ. Jyngar ym te ta awa
tĩ. Takwar ra'yr ke peju ym te ta awa tĩ.
Jumi'a ke peju ym te ta tĩ. Upa aja me'ẽ
namõ muhury ym te ta awa tĩ. Paraky ym
te ta awa a'ep tĩ. Ahúi aja me'ẽ ke muku'i
ym te ta tĩ. (Aja rahã, ngã mi'u nixói te ta
a'ep, aja mujekwa.) 23 Ma'e weraha ke hapy
ym te ta tĩ. Weraha ke usak ym te ta awa tĩ.
A'ep jumendar ym te ta awa tĩ. Aja huryha
tyapuha ke hendu ym te ta awa tĩ. Ame'ẽ
ok ta pe har muhepy ame'ẽ ta tamatarer hũ
namõ ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi kapitã
ta aja ame'ẽ ta ixo. Paje aja ngã ke muka'u
te'e tĩ. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke
muka'u te'e. Aja tamatarer hũ pyhyk. Katu
ym aja. Apo upa mumba riki — aja Tupã
je'ẽha rahoha pandu.

24 Mambiro ok ta pe Tupã je'ẽha pandu
ame'ẽ ta ke ame'ẽ pe har ta jukwa. Tupã
kotyhar ta ke jukwa tĩ. Jete. Heta hũ jukwa.
Upa kome'ẽ ywy keruhũ rehe amõ ke ngã
jukwa tĩ, aja ame'ẽ ok ta pe ngã jukwa.
A'erehe ame'ẽ pe har ta ke Tupã mupyrara.
Ame'ẽ ok ta ke Tupã upa katu te mujaxer.

19

1 Ajame'ẽ ke ywa pe heta te hũ ngã pandu
pandu, aja ihẽ ahendu. Tyapu hũ. Kuja
pandu:

—Mã peja Tupã pe pepandu:

"Ne jõ riki katu te me'ẽ ke nde" aja pepandu.
A'e riki ngã ke muhã katu.
A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.
A'e riki katu te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.
2 —Jetehar rupi ngã pe a'e pandu: "Nde katu." Anĩ rahã: "Nde katu ym" aja. Aja ngã ke a'e mondo mondo rahã, katu tiki. Mambiro ok ta riki kũjã ka'u te'e aja saka. Ngã ke muka'u te'e, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ok ta rehe har Tupã pandu: "Upa katu te ihẽ amujaxer ta" aja. Ima'e miasu ta ke ame'ẽ ok ta pe har ta jukwa, a'erehe ame'ẽ ok ta ke upa a'e mujaxer — aja riki johu ngã pandu.
3 Pe, amõ we a'eta pandu tĩ:
—Mã peja Tupã pe pepandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Ame'ẽ ok ta keruhũ ke tata upa katu te ukwái. Ame'ẽ tata takãxĩha aja te'eha pu'am u'am. (Aja rahã, aja te'eha nixói te ta, aja mujekwa) — aja pandu.
4 Tamũi ta, 24 hetaha ta ipynarãi rehe wapyk u'ar oup. (Aja Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ.) A'e riki wapyka rehe wapyk ame'ẽ ke a'e. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta aja tĩ. A'eta pynarãi rehe wapyk u'ar oup tĩ. (Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ.) Upa ame'ẽ ta pandu:
—A'e tỹ! Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja pandu.

Arapuharan Ra'yr jumendariha ke

5 A'engi wapyka koty ngi pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:
—Upa katu te Tupãma'e miasu ta! Upa Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu ame'ẽ ta! Kapitã keruhũ aja ixo ame'ẽ ta! Je'ẽha reko ym te ame'ẽ ta amõ. Upa katu te pehẽ johu! Mã peja Tupã pe pepandu katu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" — aja riki.
6 Pe, heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihẽ ahendu. Tyapu hũ. Ita pupur keruhũ tyapuha aja ahendu. Tupã tyapu tyapu aja ahendu. Kuja riki ame'ẽ ta pandu, ame'ẽ ke rehe ahendu:
—Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke.
Tupã jandema'e kapitã keruhũ!
Nde riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde.
Nde riki kapitã keruhũ te tĩ.
7 —Mã peja jande rury katu te aja jaxo! Mã peja Tupãma'e katuha rehe har japandu katu. Arapuharan Ra'yrma'e jumendariha angaha ke rehe uhyk katu. (Kirisutu ke a'e.) Inamõ jumendar ame'ẽ ke pete'e ixo. Kũjã jumendar tate aja pete'e ixo. 8 Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ipe. Pan katu te ame'ẽ ke. Xi'a ym te ame'ẽ ke — aja riki ahendu.
[Ame'ẽ pan katu te ame'ẽ ke Tupã kotyhar ta ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e.] (Kirisutu namõ jumendar ame'ẽ ke pete'e ixo aja pandu rahã, upa katu te ixotyhar ta ke mujy'ar, aja mujekwa katu. "Jumendar" aja pandu rahã: "Kirisutu namõ aja te'e ta ixo" aja mujekwa.) 9 Pe, ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu:
—Kuja emupinim: "Arapuharan Ra'yr jumendariha huryha rehe pejur, aja hendu ame'ẽ ta mã hury katu te ame'ẽ ta ke a'eta" — aja pandu.
Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Tupã je'ẽha rahoha pandu tĩ:
—Ihẽ apandu ame'ẽ ke Tupãma'e panduha ke. Jetehar te ke ame'ẽ — aja ihẽ pe pandu.
10 Ihẽ pynarãi pe awapyk a'ar aĩ. Ihẽ Juã. (Aja ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ ta ehe.) Tupã je'ẽha rahoha pandu:
—Anĩ. Aja ym ihẽ rehe. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Nde mu ta aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Jetehar te ke Jesu mujekwa ame'ẽ ke pandu ame'ẽ ta aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emoĩ ym — aja ihẽ pe.
Jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ẽ myrandu ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu.

Kahwa tuwyr 'ar pe amõ oho ame'ẽ ke

11 Ajame'ẽ ke ywa owok, aja ihẽ asak. Pe, kahwa tuwyr ame'ẽ ke rehe asak. Ame'ẽ 'ar pe amõ oho ixo. (Mokõi her ipe.) Her: "Jetehar te ke." (Kirisutu a'e.) "A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu" aja her tĩ. Katuha rupi ngã ke a'e mondo mondo. Katuha rupi huwajan ta namõ a'e jumai mai tĩ. 12 Eha riki tata hendyha aja hendy. Heta iãkã rehe har iãkã rehe ihĩ. (Kapitã keruhũ te aja mujekwa ame'ẽ.) Her ke a'e mupinim tĩ. Iãkã rehe har rehe her moĩ. Myja me'ẽ ame'ẽ her my? Ukwa ym awa. A'e jõ ukwa katu. 13 Ima'e mundeha ma'e ruwy pe makym, ame'ẽja saka ame'ẽ ke. Her riki: "Tupã je'ẽha" aja. (Ame'ẽ ke ngã pe mujekwa, a'erehe ame'ẽ riki ima'e her.)

[14] Haikwer rupi ywa pe har tama'e sonda ta
oho ixo. Kahwa tuwyr 'ar pe ame'ẽ ta oho
ixo tĩ. Ame'ẽ tama'e mundeha riki pan katu
te ame'ẽ ke tĩ. Ituwyr katu te ame'ẽ ke. Xi'a
ym te ame'ẽ ke tĩ. [15] Pe: "Tupã je'ẽha ke"
aja her, ame'ẽ juru ngi kyse puku haimbe
ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ pe
amõ amõ ywy pe har ta ke a'e muputu'u.
Pyrãtã te ha namõ kapitã keruhũ te aja a'e
ixo ta. Marã ka ym a'e ke muputu'uha
awa. Uwa ma'eywa ke ipy pe amõ jami
jami. Aja huwajan ta ke a'e upa katu te a'e
mupyrara ta. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ
ke a'e. Ima'e parahyha namõ huwajan ta
ke Kirisutu mupyrara ta. [16] Ima'e mundeha
rehe her a'e moĩ. I'u rehe moĩ tĩ. Kuja riki:
"A'e jõ riki kapitã keruhũ te. Amõ kapitã
keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha
a'e" aja.

[17] Ajame'ẽ ke warahy rehe Tupã je'ẽha
rahoha pyrũ, aja ihẽ asak. Ywate rupi
ma'ewyra ta wewe ixo. Ame'ẽ ta pe a'e
pukái:

—Pejy'ar pejur! Tupãma'e mi'u matyriha
keruhũ pehĩ. Ame'ẽ rehe pejy'ar pe-
jur! [18] Kapitã keruhũ ta rukwer pe'u pejur.
Kapitã ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Sonda
ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Kahwa rukwer
aja tĩ. Pe'u pejur. Xupe 'ar pe oho ame'ẽ
ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Upa awa ta
rukwer aja tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta rukwer
aja tĩ. Pe'u pejur. Ijar ta rukwer aja tĩ. Pe'u
pejur. Je'ẽha te reko ame'ẽ ta rukwer aja
tĩ. Pe'u pejur. Je'ẽha reko ym te ame'ẽ
ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur tĩ — aja Tupã
je'ẽha rahoha pukái. (Aja rahã, upa katu te
huwajan ta ke Tupã muputu'u ta. Jukwa ta,
aja mujekwa katu.)

[19] Ajame'ẽ ke so'o jarõ aja me'ẽ rehe ihẽ
asak. Inamõ kome'ẽ ywy keruhũ pe har
tama'e kapitã keruhũ ta ixo. Sehar ixotyhar
tama'e sonda ta ixo tĩ. Upa katu te jy'ar
uwyr. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ẽ ta namõ
ame'ẽ ta jumai uwyr. (Kirisutu ke a'e.)
Kirisutu kotyhar tama'e sonda ta namõ
ame'ẽ ta jumai uwyr tĩ. [20] So'o jarõ me'ẽ
ke Kirisutu kotyhar ta pukwar raho. Inamõ
Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke a'eta pyhyk
raho tĩ. Ame'ẽ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ
ran riki marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ
ke a'e ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ẽ ruwa
koty a'e ma'ema'e. [Ame'ẽ ma'ema'eha
namõ ngã ke a'e muka'u te'e. So'o jarõ aja
me'ẽ ukwaha ke namõ ixo, ame'ẽ ta ke a'e
muka'u te'e. So'o jarõ aja me'ẽ'ã rehe ipy'a
ke amõ moĩ moĩ. Ame'ẽ ta ke a'e muka'u
te'e tĩ. Ima'e ma'ema'eha rupi Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ran muka'u te'e riki.] So'o
jarõ aja me'ẽ ke tata pe Tupã je'ẽha rahoha
ombor. Ixuwe katu rahã, ombor. Ypa aja
tata. Enxo ukwái, aja ame'ẽ tata. A'ep
Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke ombor tĩ.
[21] Ame'ẽ tama'e sonda ta ke kyse puku pe
jukwa, ame'ẽja saka tĩ. Ame'ẽ kyse puku
juru ngi uhem, ame'ẽja saka. Kahwa 'ar pe
oho ixo ame'ẽ juru ngi uhem. (Kirisutu a'e.)
(Aja rahã, a'e pandu, aja jõ. Pe, upa huwajan
ta ke jukwa.) Pe, upa ma'ewyra ta hukwer
ke u'u. Uhyk u'u. (Aja rahã, pete'e manõ ou
aja mujekwa. Jytym ym ngã.)

20

Warahy 'ar 1.000 hetaha ke

[1] Huwajan ta ke upa Kirisutu muputu'u
rahã, ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha wyjy
uwyr. Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ipo pe
kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ywyk-
war typy te hũ ame'ẽ ke. Ywy ke nixói
te. Ame'ẽ ywykwar kyndaha mopokiha ke
pyhyk reko. Ita tupaham ke pyhyk reko
tĩ. [2] Mbói keruhũ ke a'e pyhyk. Ame'ẽ
riki ymanihar mbói ke. Satana ke a'e. Ãjã
ramũi aja amõ her tĩ. A'e ke ita tupaham
pe pukwar. Kuja 1.000 warahy 'ar rahã,
pukwar. [3] Pe, ywykwar typy te hũ ame'ẽ pe
a'e ke Tupã je'ẽha rahoha ombor mondo.
Ame'ẽ ke kynda tĩ. Pe, hukwen rehe yraity
aja moĩ. (Ngã ukwaha ke ame'ẽ. Hukwen
pirar rahã, ukwa ta awa.) Ywykwar typy te
hũ ame'ẽ renda pe ombor mondo, a'erehe
amõ amõ ywy pe har ta ke Satana muka'u
te'e ym ta. (Ãjã ramũi a'e.) Kuja, 1.000
warahy 'ar rahã, aja te'e ixo rĩ. Muka'u te'e
ym ta ngã ke. Pe, 1.000 warahy 'ar upa rahã,
Satana ke Tupã muhem ta tĩ. Jahy heta ym
rahã, poir aja ixo ta.

[4-5] Ajame'ẽ ke heta wapyka rehe ihẽ asak.
Ihẽ Juã. Kapitã keruhũma'e aja saka. Ame'ẽ
pe wapyk ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ngã ke
pehẽ pemondo mondo. Je'ẽha te pereko"
aja. Pe, amõ ta rehe asak tĩ. Jetehar te
ke Jesu mujekwa. Ame'ẽ ke pandu pandu
ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Ame'ẽ ta rehe ihẽ
asak. Tupã je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ

ta ke amõ ta jukwa tĩ. Ame'ẽ ta rehe asak
tĩ. Upa ame'ẽ ta riki so'o jarõ aja me'ẽ
rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym te. Ame'ẽ'ã rehe
ipy'a moĩ moĩ ym te tĩ. Ipykã rehe so'o jarõ
aja me'ẽ ukwaha ke amõ mupinim ym te
tĩ. Nixói ukwaha. Ipo rehe aja tĩ. Nixói
ukwaha tĩ. Upa ame'ẽ ta riki kwera katu
uhem tĩ. Ame'ẽ riki kwera katu py uhem
ame'ẽ ke ame'ẽ. Pe, Kirisutu namõ kapitã
keruhũ aja ame'ẽ ta ixo tĩ. Kuja, 1.000
warahy 'ar rahã, kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta
ixo. [Amõ manõ, ame'ẽ ta kwera ym. Kuja,
1.000 warahy 'ar upa rahã jõ, kwera katu ta
uhem.] 6 Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera
py ta. Ame'ẽ ta riki mã hury katu ame'ẽ ta
ke. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: "Pehẽ riki
katu ame'ẽ ta ke" aja. Ame'ẽ ta mupyraraha
renda pe oho ym te ta. Mupyraraha renda
pe oho rahã, mokõihar manõ ame'ẽja saka.
Tupãma'e pa'i aja ixo ta. (A'erehe inamõ
pandu pandu katu ta.) Kirisutuma'e pa'i aja
ixo ta tĩ. (A'erehe inamõ pandu pandu ta
tĩ.) Pe, 1.000 warahy 'ar rahã, inamõ kapitã
keruhũ aja ame'ẽ ta ixo ta tĩ.

Satana ke upa katu te muputu'u ta

7 Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana
ke Tupã muhem ta. Kyndaha ngi muhem
ta, ywykwar typy te hũ ame'ẽ ke ngi. 8 Upa
katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi amõ amõ
ywy pe har ta ixo. Ame'ẽ ta ke Satana
muka'u te'e ta oho. (Ãjã ramũi a'e.) Aja
ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar ta. Tupã kotyhar ta
namõ jumai ta, a'erehe ngã ke a'e mujy'ar
ta. Heta te hũ mujy'ar ta. Y ramũi rymy'y
rehe ywy ku'i ihĩ. Aja saka marã ka ym awa
mangaha. Heta te hũ ngã ke. Aja ngo ywy
pe har ta ke mujy'ar. (Tupã ruwajan ta ke
ame'ẽ ta.) Mango ywy pe har ta ke mujy'ar
tĩ. (Huwajan ta ke tĩ.) Pe, Tupã kotyhar
ta namõ upa ame'ẽ ta jumai ta oho. 9 Ywy
rupi ame'ẽ ta uhãi oho. Pe, Tupã kotyhar ta
ixo, ame'ẽ renda rupi juramã uhãi oho. Ok
ta ke Tupã putar katu, ame'ẽ rupi juramã
uhãi oho tipe. Ywa ngi tata u'ar. Pe, upa
katu te huwajan ta ke jukwa. 10 Pe, Satana
ke tata renda pe Tupã ombor mondo tĩ. Ngã
ke Satana muka'u te'e. Ame'ẽ ta ke tata pe
Tupã ombor mondo tĩ. Ame'ẽ tata renda
ypa aja saka. Enxo riki ukwái a'ep. A'ep
so'o jarõ aja me'ẽ Tupã ombor mondo kwe.
A'ep Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke ombor
mondo kwe tĩ. Upa ame'ẽ ta ke Tupã mahy
te hũ ta. Upa ym te ta ahyha. Aja te'e ta ixo.

Ngã ke Tupã mondo mondo ta, a'ejõhar ke

11 Ajame'ẽ ke ywa rehe wapyka keruhũ
rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ituwyr ame'ẽ ke.
Ame'ẽ pe wapyk uĩ ame'ẽ ke rehe asak tĩ.
Kirisutu a'e. (Amõ ngi awa kyje rahã, ujan
oho ingi.) Aja katu te hũ ame'ẽ ke wapyk
uĩ. A'erehe huwa koty ngi awa aja ywa riki
kanim ujan oho, ame'ẽja saka. Myp oho ta
my? Kanĩha renda nixói. (Aja rahã, upa
mai te. Nixói te ta, aja mujekwa.) Kome'ẽ
ywy keruhũ aja tĩ. Kanim ujan oho, ame'ẽja
saka tĩ. Kanĩha renda nixói te tĩ. (Aja
rahã, upa mai ta. Nixói te ta, aja mujekwa
tĩ.) A'erehe ame'ẽ ta ke usak ym te awa tĩ.
12-13 Pe, manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem. Y
ramũi pe manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera
katu muhem. Y jukwa ame'ẽ ta ke. Upa
katu te manõ ame'ẽ ta ke a'e mukwera katu
muhem tĩ. Manõ, pe, amõ ta jytym ame'ẽ
ta ke mukwera muhem tĩ. Upa katu te.
Pyta we ym te ta. Upa katu te ame'ẽ ta
wapyka huwa koty pu'am u'am. Ame'ẽ rehe
asak. Tamũi ta rehe asak. Ta'yn ta rehe
asak tĩ. Upa katu te ngã rehe asak. Pe,
paper ke amõ pirar. Pe, amõ paper ke
pirar tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ta rer ame'ẽ rehe
ihĩ. Ame'ẽ ta ma'ema'eha ke paper rehe
amõ mupinim. Pe, ame'ẽ ta ma'ema'eha ke
Kirisutu ukwa. Katu my? Anĩ rahã, katu
ym my? Pe, ame'ẽ ta ma'ema'eha aja a'e
ma'ema'e ngã pe tĩ. 14-15 Uhã te hũ ame'ẽ ta
rer paper rehe amõ mupinim. Ame'ẽ paper
rehe her nixói rahã, ame'ẽ ta ke tata renda
pe Tupã ombor mondo. Ame'ẽ renda ypa
aja saka. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera
katu muhem, ame'ẽ ta ke ame'ẽ tata renda
pe a'e ombor mondo. [Ame'ẽ renda pe oho
rahã, mokõihar manõ, ame'ẽja saka. A'engi
uhem ym te ta.]

21

*Ywa pyahu ame'*ẽ ke Tupã mujã. Kome'ẽ
ywy keruhũ aja tĩ.

1 Ajame'ẽ ke ywa pyahu ame'ẽ ke rehe
ihẽ asak. Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ
ke rehe asak tĩ. Ywa Tupã mujã py ame'ẽ
ke kanim oho. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã
py ame'ẽ ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Y
ramũi aja tĩ. Kanim oho tĩ. (Aja rahã,
upa katu te ymanihar ke Tupã mai ta, aja
mujekwa.) 2 Pe, ok ta katu te ame'ẽ ke rehe

asak tĩ. Ame'ẽ riki Jerusarẽ ok ta pyahu
ame'ẽ ke. Ywa ngi wyjy uwyr. Tupã koty
ngi wyjy uwyr. Sawa'e namõ kũjã jumendar
rahã, ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke kũjã
munde. Ame'ẽja saka Jerusarẽ ok ta katu te
ame'ẽ ke rehe asak. Upa Tupã mukatukwer.
Sawa'e koty raho, ame'ẽja saka. (Ame'ẽ
ok ta katu te ame'ẽ ke apandu rahã, Jesu
kotyhar tama'e henda pyahu ke aja amu-
jekwa. Jesu namõ aja te'e ta ixo. Ame'ẽ
riki jumendariha aja saka.) 3 Pe, wapyka
koty ngi amõ hãtã pandu. Ame'ẽ rehe ihẽ
ahendu.

—Apo awa ta ixo a'ep Tupã ixo ta tĩ.
Ame'ẽ ta namõ a'e ixo katu ta. Pe, ame'ẽ ta
riki ixotyhar ta ke. Pe, ame'ẽ tama'e Tupã
aja a'e ixo ta tĩ. 4 Eha rykwer ke upa katu
te awa ta reha ngi a'e juhyk ta. (Aja rahã,
awa jixi'u ym te ta.) Manõ ym te ta awa tĩ.
A'erehe pyai ym te ta tĩ. Ahyha nixói te ta
tĩ. Upa ymanihar ame'ẽ ke kanim oho — aja
pandu.

5 Pe, wapyka rehe wapyk uĩ ame'ẽ pandu:

—Apo upa katu te pyahu aja ihẽ amujã ta
— aja riki.

Pe, ihẽ pe a'e pandu tĩ:

—Upa nde erehendu ame'ẽ ke paper rehe
emupinim. Jetehar te ke ame'ẽ. Ame'ẽ rehe
amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e — aja pandu.

6 Pe, a'e pandu:

—Upa katu te riki. Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ
ke ihẽ. Ihẽ riki axo py te ame'ẽ ke ihẽ. Yman
rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ. Ihẽ riki ma'e ke
amujã py. Ihẽ riki upa ma'e ke amumba ta
tĩ. Upa hyngwéi ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta:
"Mundu ngi y ke pe'u peho. Te'e pe'u. Hepy
ym te ta ame'ẽ" aja ihẽ apandu ta. Ame'ẽ y
ke u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. 7 Ihẽ rehe
jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, kuja
ihẽ apandu ta ipe: "A'e riki ihẽ ra'yr aja ixo
ta. Ihẽ riki ima'e Tupã aja axo ta tĩ." 8 Amõ
ta anĩ. "Tupã kotyhar ihẽ" aja pandu tar
ym. Kyje ixo. Ima'e henda riki tata renda
ke. Ypa aja ame'ẽ renda ke. Enxo ukwái
a'ep. Ame'ẽ renda pe oho rahã, mokõihar
manõ, ame'ẽja saka. A'engi uhem ym te ta.
Ihẽ rehe jurujar ym ame'ẽ ta aja tĩ. Ima'e
henda tata renda ke tĩ. Jaxer ai ame'ẽ ta
aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Amõ ke te'e jukwa
ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Kũjã rehe
ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ.
Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tata
renda ke tĩ. Paje aja ma'ema'e ame'ẽ ta aja
tĩ. Tata renda ke tĩ. Ma'e'ã riki tupã aja
jupe, ame'ẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ẽ ta
aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Te'e pandu ame'ẽ
ta aja tĩ. Upa ame'ẽ tama'e henda riki tata
renda ke tĩ — aja riki Tupã pandu.

*Jerusar*ẽ ok ta pyahu ame'ẽ ke

9 Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõi
hetaha ngi har peteĩ ihẽ rehe uhyk. Ihẽ Juã.
Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta ita rekúi awa
po wajar mokõi hetaha namõ ixo ame'ẽ ke
a'e. Ita rekúi pe ma'e ahyha awa po wajar
mokõi hetaha ihĩ. Ame'ẽ ta ngi har peteĩ
uhyk ihẽ rehe rahã, pandu ihẽ pe:

—Ejur! Arapuharan Ra'yr rakehar nde pe
ihẽ amujesak ta. Kũjã jumendar ta, ame'ẽja
saka ame'ẽ — aja ihẽ pe. (Kirisutu riki
arapuharan Ra'yr aja a'e. "Hakehar" aja
pandu rahã: "Upa katu te ixotyhar ta ke"
aja mujekwa.)

10 Ihẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu te. Pe, ywy'ã
keruhũ ywate te hũ ihĩ. Ame'ẽ 'ar pe ihẽ ke
Tupã je'ẽha rahoha pyhyk raho. Jerusarẽ
ok ta ke ihẽ pe a'e mujesak. Ok ta katu te
ame'ẽ ke. Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ẽja saka.
Tupã mujy mondo. 11 Tupãma'e hendyha
aja hendy katu te hũ. Ita hepy hũ, aja ame'ẽ
ok ta hendy hendy hũ. Ita jase aja hendy
hũ. Ame'ẽ ke ita kisatáu aja hendy hendy
hũ. Hendypu te hũ. (Aja rahã, Tupã aja
ixotyhar ta katu te hũ aja mujekwa. Ma'e
ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ixotyhar ta
pe, aja mujekwa.)

12 Ok ta kurar keruhũ ywate hũ ame'ẽ ke
tĩ. Hukwen awa py mokõi hetaha ihĩ tĩ.
Hukwen harõha ta Tupã je'ẽha rahoha ta
ke. Awa py mokõi hetaha. (Aja rahã, ma'e
ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ixe ym
te ta, aja mujekwa.) Hukwen rehe jundéu
awa ta rer ihĩ. Jundéu awa ta amõ koty koty
jy'ar. Ame'ẽ jy'ariha riki awa py mokõi.
Ame'ẽ awa py mokõi hetaha ta rer hukwen
awa py mokõi hetaha ihĩ. (Aja rahã, jundéu
awa ta ngi har upa katu te Tupã kotyhar ta
ixo, aja mujekwa. Ame'ẽ ta a'ep ixo ta tĩ,
aja mujekwa.) 13 Ok ta mukurar kurar aja.
A'erehe warahy uhemiha koty mahapyr
hukwen ihĩ. Warahy u'ariha koty mahapyr
ihĩ tĩ. Warahy jurukwã koty mahapyr ihĩ tĩ.
Amõ warahy jurukwã koty mahapyr ihĩ tĩ.
14 Ok ta kurar ke ita keruhũ 'ar pe moĩ, aja
ixo. Ita katu moĩ py, aja rahã, kurar u'ar

ym ta. Awa py mokõi hetaha ita keruhũ
ke. Ame'ẽ rehe Arapuharan Ra'yr mondo
ame'ẽ ta rer ihĩ. Awa py mokõi hetaha
ke a'e mondo ame'ẽ ta ke. (Kirisutu riki
Arapuharan Ra'yr aja a'e. Aja rahã, upa
katu te Kirisutu kotyhar ta a'ep ixo ta tĩ, aja
mujekwa.)
15 Ihẽ namõ Tupã je'ẽha rahoha pandu,
ame'ẽ ke ipo rehe myra mangaha pyhyk
reko. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ
pe ok ta ke manga ta. Hukwen ke manga
ta tĩ. Ok ta kurar ke manga ta tĩ. 16 Ok
ta riki kurar kurar katu te. Pukuha juja
katute ipeha namõ tĩ. Myra mangaha pe
ok ta ke Tupã je'ẽha rahoha manga. (Ok
ta te hũ aja akwa.) Pukuha riki 2.200 kiro
met. Ipeha juja katu te tĩ. Kuja, 2.200 kiro
met tĩ. Ywatehar aja tĩ. Kuja, 2.200 kiro
met tĩ. (Tiha te hũ, a'erehe heta te hũ ngã
ixo ta a'ep.) 17 Ok ta kurar ke a'e manga tĩ.
Ipeha 64 met ke. A'e manga rahã, sehar awa
mangaha aja a'e manga. 18 Ok ta kurar ita
jase ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ok ta itatawa ke
te'e mujã ame'ẽ ke. Waruwa aja hendypu te
hũ. 19 Ita kurar wyr rupi ita katu te ame'ẽ ke
moĩ. Ame'ẽ ita ke itara'yr hepy hũ ame'ẽ ke.
Awa py mokõi hetaha moĩ. Katukwer. Amõ
koty koty hendyha. Itawa. Howy. Pirã. Aja
pame katu te. A'erehe katukwer.
A'erehe jase ita ke moĩ py. Howy ame'ẽ.
Mokõihar sasi ita ke. Howy ame'ẽ tĩ.
Mahapyrihar ang ita ke. Ituwyr ame'ẽ.
Amõ amõ namõ mupara tĩ.
Tumemehar emeráu ita ke. Howy te ame'ẽ.
20 Awa po wajar peteĩhar upa har sando ita
ke. Ituwyr ame'ẽ tĩ. Pirã namõ
mupara.
Awa po wajar peteĩhar sa ita ke. Pirã ame'ẽ.
Awa po wajar mokõihar kiso ita ke. Itawa
ame'ẽ tĩ.
Awa po wajar mahapyrihar mberi ita ke.
Howy te ame'ẽ tĩ.
Awa po wajar tumemehar topa ita ke. Itawa
ame'ẽ tĩ.
Jande popa har kiriso ita ke. Howyngwer
ame'ẽ.
Awa py peteĩhar jasin ita ke. Howyngwer
ame'ẽ tĩ.
Pe, awa py mokõihar ameti ita ke. Pi-
rangwer ame'ẽ. (Aja amõ koty koty
hendyha. A'erehe katukwer te riki.)
21 Hukwen riki awa py mokõi hetaha ihĩ.
Pero riki hukwen ke. Pero riki pu'yr tuwyr
aja saka. Hukwen pame katu te pero ke. Aja
awa py mokõi hetaha pero. Ok ta rupi awa
rape ihĩ. Ame'ẽ riki itatawa ke te'e mujã
ame'ẽ ke. Waruwa aja hendypu.
22 Ok ta pe Tupã rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ rehe ihẽ asak ym. Nixói te. Tupã,
jandema'e sawa'e te riki jumu'eha renda
keruhũ, ame'ẽja saka. Arapuharan Ra'yr
ame'ẽja saka tĩ. (Kirisutu a'e.) A'eta pete'e
ixo. A'erehe a'eta rehe ngã py'a ke ngã moĩ
moĩ katu, a'erehe jumu'eha renda keruhũ
nixói te. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke
a'e. 23 Ok ta rupi Tupã hendy hendy, aja
ixo. Arapuharan Ra'yr aja tĩ. (Kirisutu a'e.)
Hendy hendy aja ixo tĩ. A'erehe ame'ẽ rupi
warahy hendyha nixói te. Jahy hendyha aja
tĩ. Nixói te tĩ. 24 Ame'ẽ tama'e weraha rupi
a'ep pe har ta wata ta. Kome'ẽ ywy keruhũ
pe har kapitã keruhũ ta ma'e katu te ame'ẽ
ke raho ta a'ep. 25 Wera rahã, ok ta hukwen
ke kynda ym te ta awa. Pirar aja ixo ta.
Pytun nixói te ta a'ep. A'erehe hukwen ke
kynda ym te ta. 26 Ame'ẽ ok ta pe ma'e katu
te ame'ẽ ke amõ amõ ywy pe har ta werur
ta. Upa ma'e hepy te hũ ame'ẽ ke werur ta
tĩ.
27 Amõ ta anĩ. Ame'ẽ ok ta pe ma'e
jaxer ai ame'ẽ ta ixe ym te ta. Ma'e ke
amõ ma'ema'e, aja rahã, huxĩ awa. Ame'ẽ
ma'ema'e ame'ẽ ta ixe ym te ta tĩ. Ara-
puharan Ra'yr pete'e ixo. (Kirisutu a'e.)
Ima'e paper rehe uhã te hũ ame'ẽ ta rer ihĩ.
Ame'ẽ ta jõ ame'ẽ ok ta pe ixe katu ta.

22

1 Pe, y ke ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha mu-
jesak tĩ. Y pyrãtã ame'ẽ ke. Y riki hendypu
te. Kisatáu aja hendypu te. Ame'ẽ ke amõ
u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Tupãma'e
wapyka koty ngi y uhem. Arapuharan Ra'yr
koty ngi uhem tĩ. (Kirisutu a'e.) 2 Ok ta
pyter rupi y pyrãtã oho. Y rymy'yp pe ma'e
myra i'ãi. Se koty peteĩ i'ãi. Wajar koty
peteĩ tĩ. Jahy wahu rahã pame katu te i'a
tyarõ. Aja awa py mokõi jahy rahã pame
katu te i'a tyarõ. Ame'ẽ i'a ke amõ u'u rahã,
uhã te hũ aja ixo ta. Ho ke upa ywy pe har
tama'e ahyha mukatuha ke ame'ẽ. (Upa aja
rahã, a'ep pehar ta rehe Tupã haihu katu
te ta, aja mujekwa.) 3 "Peme'ẽ katu ym" aja
Tupã pandu ame'ẽ ke nixói te ame'ẽ ok ta
pe. A'ep Tupãma'e wapyka ihĩ. Aja rahã,
aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa. Arapuharan

Ra'yrma'e wapyka a'ep ihĩ tĩ. (Kirisutu a'e.)
Aja rahã, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa
tĩ. Ima'e miasu ta ipy'a ke moĩ moĩ katu
ta ehe. [4] Tupã ruwa ke ame'ẽ ta usak katu
ta. Ipykã rehe her ke amõ moĩ. Ima'e
ke aja mujekwa ame'ẽ. [5] Pytun nixói te ta
a'ep. Tupã, jandema'e sawa'e te riki hendy
hendy aja ixo. A'erehe ma'e weraha ke a'ep
nixói te. Warahy hendyha nixói te tĩ. Pe,
ame'ẽ ta riki kapitã keruhũ aja ixo ta. Aja
te'e ta ixo.

Jesu jywyr ta

[6] Ihẽ Juã. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha
pandu:
—Peme'ẽ je'ẽha jetehar te ke. Upa katu
te nde eresak ame'ẽ ke jetehar te ke. Ame'ẽ
rehe amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ima'e
je'ẽha pandu ame'ẽ ta py'a rehe I'ã ke Tupã,
jandema'e sawa'e te muwyr katu. A'e riki
ima'e je'ẽha rahoha pe pandu: "Eho! Pahar
ma'e ke uhyk ta. Ame'ẽ ke ihẽma'e miasu
ta pe emujekwa eho" aja Tupã pandu — aja
ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu.
[7] Jesu pandu:
—Pehendu katurahã! Pahar ihẽ ajywyr
ta! Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ panduha peme'ẽ
paper rehe ihĩ. Ame'ẽ rehe amõ hendu katu
rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e — aja riki.
[8] Ihẽ Juã. Upa ihẽ amupinim ame'ẽ ke
ahendu riki. Asak tĩ. Pe, upa asak rahã, upa
ahendu rahã, Tupã je'ẽha rahoha py koty
ihẽ pynarãi rehe a'ar aĩ. (Aja ihẽ py'a ke tate
amoĩ moĩ ehe.) Upa ma'e ke a'e riki ihẽ pe
mujekwa ame'ẽ ke a'e. [9] A'e pandu:
—Anĩ. Aja ym ihẽ rehe. Tupã rehe jõ
nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupãma'e
miasu ke ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta
riki nde mu aja tĩ. Ame'ẽ ta aja Tupãma'e
miasu ke ihẽ tĩ. Peme'ẽ paper rehe panduha
ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta aja
Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. A'erehe ihẽ rehe
nde py'a emoĩ ym. Tupã rehe jõ nde py'a
emoĩ moĩ katu — aja pandu ihẽ pe.
[10] Ihẽ pe pandu tĩ:
—Ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ panduha
peme'ẽ paper rehe ihĩ. Ame'ẽ ke emukanim
ym. Mã peja amõ usak katu ehe. Upa ma'e
ke uhyk ta, ame'ẽ angaha uhyk tate riki,
a'erehe emukanim ym. Mã peja usak katu
ehe tĩ. [11] Katu ym ame'ẽ ke, mã peja aja
te'e ixo. Ipy'a ke Tupã koty marã ka ym
muruwakiha. Jaxer ai ame'ẽ ke, mã peja
aja te'e ixo tĩ. Ipy'a ke Tupã koty muruwak
katu ame'ẽ ke, mã peja aja te'e ixo tĩ. Ipy'a
juhyk aja ixo, mã peja aja te'e ixo tĩ — aja
Tupã je'ẽha rahoha pandu.
[12] Jesu pandu:
—Pehendu katurahã! Pahar ihẽ ajywyr
ta! Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta.
Ame'ẽ ke ihẽ ajywyr rahã, araho ta. Ma'e
ke awa ma'ema'e, aja ame'ẽ pe ihẽ ame'ẽ ta
tĩ. [13] Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ axo
py te ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Yman rahã, aja te'e
ta ihẽ axo tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te
rahã, pete'e ihẽ axo ame'ẽ te'e ihẽ. Kome'ẽ
ywy keruhũ kanim rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ
— aja Jesu pandu.
[14] Ima'e mundeha ke kutuk katu, aja ixo
rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e. (Aja rahã,
ipy'a ke Tupã juhyk katu, aja mujekwa.)
Ipy'a juhyk ame'ẽ ke a'e, a'erehe Tupã
pandu ipe: "Ma'eywa ke e'u katu. Aja rahã,
ne ruhã te hũ ta nde erexo" aja. Aja rahã,
mã hury katu ame'ẽ ke a'e. Ipy'a juhyk
ame'ẽ ke a'e, a'erehe hukwen rupi ok ta pe
ixe katu. Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ pe ixe
katu. Aja rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e.
[15] Ok ta soroka pe ma'e jaxer ai ame'ẽ ta
ixo. Paje aja ma'ema'e ame'ẽ ta ixo tĩ. Kũjã
rehe ka'u te'e ame'ẽ ta ixo tĩ. Sawa'e rehe
ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo
tĩ. Amõ ke te'e jukwa ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta
soroka pe ixo tĩ. Ma'e'ã riki tupã aja ukwa
jupe, ame'ẽ rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta aja
tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Te'e pandu ame'ẽ
ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Ma'ema'eha
namõ muka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta
soroka pe ixo tĩ.
[16] —Ihẽ Jesu. Ihẽma'e je'ẽha rahoha ke
ihẽ amondo pehẽ koty. Amõ amõ ok ta pe
Tupã kotyhar ta jy'ar jy'ar. Pehẽ pe ma'e
uhyk ta ame'ẽ ke mujekwa ta. Ihẽ amondo
ame'ẽ mujekwa ta pehẽ pe. Ndawi rainõ
ke ihẽ. (Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ te,
aja Tupã mu'am, aja mujekwa.) Pytuniwe
te jahy rata hendy hũ ame'ẽ ke amõ usak.
Aja ihẽ tĩ. (Aja rahã, ihẽ riki awa ruhãha
ke amuhyk ta pehẽ pe. Weraha uwyr, aja
amuhyk ta tĩ) — aja Jesu pandu.
[17] Hyngwéi ame'ẽ ke: "Ejur!" Amõ putar
rahã, y ke Tupã te'e me'ẽ katu. Ame'ẽ ke
pyhyk katu. U'u tĩ. U'u rahã, uhã te hũ aja
ixo. A'erehe Tupã'ã pandu:
—Ejur!
Hakehar wan ta, ame'ẽ ke pandu tĩ:
—Ejur!

(“Hakehar wan ta” aja pandu rahã: “Jesu kotyhar ta ke” aja mujekwa.) Kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta pandu ta me'ẽ te'e tĩ:

—Ejur! — aja.

A'ejõhar panduha ke

18 Ihẽ Juã. Kome'ẽ paper rehe ma'e ke uhyk ta ame'ẽ panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu ame'ẽ pe ihẽ apandu katu. Ame'ẽ panduha pe amõ we mi panduha ke amõ mupinim rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara ta. Kome'ẽ paper rehe ma'e ahyha rehe har ihẽ amupinim tĩ, ame'ẽ namõ Tupã mupyrara ta tĩ. 19 Kome'ẽ paper rehe ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha ta'yr mi mukanim my? Aja rahã, ame'ẽ mukanĩha pe Tupã pandu ta: “Ma'eywa ke nde ere'u ym ta. Ame'ẽ ma'eywa amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo. U'u ym rahã, ok ta katu te ame'ẽ pe ixe ym ta tĩ. Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ pe ixe ym ta” aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ rehe har kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ tĩ.

20 Upa ihẽ asak ame'ẽ ke ihẽ amupinim:

—Jetehar te ke — aja Jesu pandu.

A'e riki pandu tĩ:

—Jetehar te ke! Pahar ihẽ ajywyr ta! — aja.

—A'e tỹ! Sawa'e! Ejur! Nde Jesu — aja ihẽ apandu. Ihẽ Juã.

21 Mã peja upa ngã rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hũ!

Upa.